LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ 1929 — 1 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 894 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԷՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Երեքշաբթի օր հրատարակեցինք Բարեգործականի մէկ զեկոյցը, որ առաջին անգամ ըլլալով կ'արտայայտուէր Սելանիկի նոր արտագաղթի մասին։

Այդ զեկոյցին համաձայն, 1559 գաղթականներ (444 ընտանիք) դիմած են Բարեգործականին, որպէս զի ճամբու ծախք տրամադրէ, Հարաւ. Ամերիկա երթալու համար։ Բարեգործականը, «այդպիսի արտագաղթ մը երբեք չկարենալով քաջալերել», որոշեր է.—

1.— Դիմել Աթէնքի կառավարութեան, խնդրելով կամ պայմանաժամ մը եւս շնորհել այդ գաղթականներուն, իրենց բնակած տաղաւարներուն մէջ մնալու համար եւ կամ ուրիշ տեղ մը տրամադրել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զանոնք փոխադրել Հայաստան։

2.— Դիմել Հայաստանի կառավարութեան, խնդրելով որ նախապատուութիւն տրուի անոնց ներգաղթին, օգտագործելով Միութեան կողմէ վերջին անգամ տրամադրուած 12,000 ոսկերլինի մնացորդը։

3.— Դիմել Ժընեւ, Գաղթ. Բարձր Տեսչութեան, որպէս զի տեղաւորման հիմնադրամներէն գումար մը յատկացուի «Սելանիկի այդ շլմորած գաղթականներուն»։

Այսպէս գոռոզ նայուածքով մը եւ հրապարակաւ իբրեւ «շլմորած» հռչակելէ յետոյ անճար գաղթականները, արդեօք Բարեգործականը ինք, այս կարգադրութեամբ, ըրա՞ծ է բան մը որ շլմորանքէ տարբեր տպաւորութիւն ձգէ։

Գոնէ մենք այդպիսի տպաւորութիւն չունեցանք, կրկին եւ կրկին կարդալով փետր. 22 Թուակիր զեկոյցը։

Գրասենեակէ գրասենեակ այս դիմումները, այս Թրքական «հէվալէ»ները կը համապատասխանե՞ն բուն կացութեան։ Այս Թուղթերն ու զեկոյցները կրնա՞ն տաքցնել դառնացած գաղթականներուն սիրտը, մանաւանդ որ, ամբողջ կարգադրութեան մէջ, ոչինչ կայ շօշափելի։

Առաջին ձեռնարկը՝ դիմում Աթէնքի կառավարութեան՝ կրնային կատարել տեղացիները իրենք, տեղին վրայ իսկ, առանց Բարեգործականին խորհուրդ հարցնելու։ Եւ հաւանաբար կատարած են։ Բարեգործականը պատրա՞ստ է խօսքէն գործի անցնելու, եթէ Աթէնքէն պատասխանեն Թէ տրամադրելի տեղ ունին, բայց հարկ է գինը վճարել։

Երկրորդ ձեռնարկը՝ դիմում Հայաստանի կառավարութեան՝ աւելորդ ծաղրանք մըն է, քանի որ Բարեգործականը շատ լաւ գիտէ Երեւանի տրամադրութիւնները, մանաւանդ անոր զարհուրելի «եավաշ-եավաշ»ը։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ, Բարեգործականը ինքն էր որ վախն ի վախը մամուլին կը յանձնէր Երեւանի զանցառութիւններն ու դրժումները, մաս մը գաղթականներու փոխադրութեան առթիւ, դրամն ալ կանխիկ վճարած ըլլալով հանդերձ։

Ինչ կը վերաբերի երրորդ ձեռնարկին, երանի՜ Թէ յաջողէր. բայց աւելի շատ կը վախնանք որ Ժընեւէն ալ յիշեցնեն, — Նախ դուք տրամադրեցէք ձեր բաժինը։

Այսպէս, Բարեգործականը իր պարտքը կատարած կը սեպէ պարզ նամակագրութեամբ, փոխանակ անոր կցելու չէք մը՝ զանձելի Սելանիկ, Ժընեւ կամ Աթէնք։ Այսպիսի շարժուձեւ մը պիտի դիւրացնէր իր իսկ դիմումներուն յաջողութիւնը, որովհետեւ այն ատեն ե՛ւ Հայը ե՛ւ օտարը պիտի համոզուէին Թէ իրապէս գործ մը կատարել կ'ուզէ Բարեգործականը, եւ ոչ Թէ աչքի փոշի փչել։ Այդ աղերսագիրները ո՛ր եւ է մարմին կրնար գրել, սկսելով Սելանիկի Թաղ. խորհուրդէն։ Տրամադրելի գումա՞րն է որ կը պակսի։ Բայց Հ. Բ. Ը. Մ.ը ե՞րբ է անճրկեր։ Տեղի-անտեղի առաքելութիւններ սարքած եւ լիաբուռն ծախսած ատեն, նկատի ունէի՞ն նախահաշիւը, կամ սնտուկին վիճակը։ Ինչո՞ւ յանկարծ իրենց աղբիւրները կը ցամքին եւ ձեռքերը կը կծկուին, երբ քանի մը հազար հայրենակիցներու այս կամ այն ձեւ փրկութեան խնդիրը դրուած է մէջտեղ, եւ «ստիպողութեան կարգով»։

Բացորոշ կ'երեւայ որ, ինչպէս ուրիշ կենսական հարցերու առթիւ, այստեղ ալ Բարեգործականի հեղը. Վարչութիւնը գործին վրայ կը նայի շատ հարեւանցի, եւ ինչ որ կը կատարէ, կ'ընէ իբրեւ էրած սրտի մխիթարանք։

Այս դժբախտ իրականութեան ուրիշ մէկ ապացոյցը այն է որ, զեկոյցին մէջ տող մը գիր չկայ Լիբանանի եւ Սուրիոյ արտագաղթի մասին, մինչդեռ այս վերջինը շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի եւ կը տեւէ ամիսներէ ի վեր։

Մենք այս համաճարակ աղէտը ուշադրութեան յանձնած ատեն, մասնաւոր դեր մը տուեր էինք Բարեգործականին։ Ա՛ն է համապատասխան գլխաւոր Մարմինը, այս կարգի տագնապներու ատեն։ Եթէ անոր հեղը. Վարչութիւնը իր կոչման գիտակցութիւնն ունենար, փոխանակ բրածոյ կանոնագրի մը ետին կառչելու՝ ինքնաբերաբար ասպա՛րէզ պիտի նետուէր և շահ մը չարիքներ պիտի սահմանափակէր։ Մինչդեռ, այս մարմինը ոչ կը սորվին, ոչ ալ կը մոռնան։ Ոչ միտք եւ հոգի կը յոգնեցնեն, ոչ ալ ուրիշ ձայն կը լսեն։ Սովորամոլութիւնը կծկեր, ամփոփեր է հոգիները։

Եթէ այդպէս չըլլար, անշուշտ բոլորովին տարբեր եւ շօշափելի աւետիս մը տուած պիտի ըլլային եւ՝ Սելանիկի եւ՝ Սուրիոյ "շլմորած»ներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԴԷՄ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (15 փետրուար).

— «Հիմա որ Հայաստանի մէջ չենք՝ դժբախտաբար՝ ու կ'ապրինք օտար երկիրներու տակ, հայը դարձեալ կը գաղթէ։ Գաղթելը տեսակ մը ունակութիւն դարձած է բոլորիս համար։ Հիմակուան գաղթողները երկու պատճառներ կը ներկայացնեն,— անգործութիւն՝ իրենց գտնուած երկիրներու մէջ, որով նիւթական անձկութիւն եւ ապրելու դժուարութիւն, երկրորդ՝ քաղաքական անապահովութիւն։

Առաջին պատճառաբանութիւնը Թէեւ տրամաբանական բայց ընդունելի չէ, այն նկատումով որ գաղթողները՝ Արժանթինի մէջ Թէ այլուր. տնտեսական աւելի լաւ պայմաններ չպիտի գտնեն։ Նոր կեանքը՝ նոր երկիրներու տակ՝ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ հինին, Արժանթինի մէջ ալ անգործութեան մղձաւանջը պիտի կրծէ իրենց սիրտը։ Հոն ալ միեւնոյն տխուր վիճակը պիտի ունենան։

Երկրորդը բոլորովին անտեղի է։ Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ ապրող հայութեան քաղաքական ոչ մէկ վտանգ չսպառնար ներկայիս։ Մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ այդ վախը չունինք մենք։ Սուրիոյ խառնակ վիճակը, ֆրանքեւթուրք յարաբերութեանց ծգտումը, սուրիացիներու քիչ մը անբարեկամ կեցուածքը հայութեան հանդէպ, Թէեւ կասկածներ կ'արթնցնեն մտքերու մէջ, բայց մեր հանգիստը եւ գոյութիւնը վտանգող կերպարանք չեն ստանար, եթէ պէտք եղած միջոցները այժմէն խորհինք եւ ազգովին մշակենք մէկ քաղաքականութիւն։

Սուրիոյ հայութեան հանգիստը եւ քաղաքական ապահովութիւնը կախում ունին մասամբ Սուրիացիներու եւ իշխանութեանց հետ մեր ունենալիք յարաբերութենէն։ Ուրեմն ապագայ հաւանականութիւնները նկատի ունենալով, այժմէն խուճապի մատնուիլ՝ խելացի գործ չէ։

Ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած է արտագաղթի մասին խօսելու, միշտ ծաղկած ենք գաղթողներուն մտայնութիւնը՝ որ երեւակայական վայելքներ երազել կուտայ իրենց, դրախտավայրի վերածելով Արժանթինը։ Այս անգամ մեր խօսքը անոնց ուղղուած չպիտի ըլլայ, այլ հայութեան կազմակերպուած ու ղեկավար մարմիններուն։

Կրնա՞ք ապահովցնել գաղթականները Թէ ի հարկին կրնան յոյս դնել ազգային ղեկավար մարմիններու վրայ,Այո՛։ Ապահովութեան լաւագոյն երաշխիքը դրամն է ու դրամը կը հայթայթուի, եթէ այս նպատակին շուրջ կուսակցական համերաշխութիւն կայանայ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻԱԿԱՆ Նախարար Փոլ Պոնքուր երէկ առաւօտ Մարսիլիայէն *Մարիէթ Փաշա* շոգենաւով մեկնեցաւ Եգիպտոս, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Գահիրէի ֆրանսական ցուցահանդէսին ։ Նոյն շոգենաւով մեկնեցաւ նաեւ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Գեղարուեստներու ընդհ. տնօրէն փօլ Լէոնի։

ՃԷՔ ՇԱՐՔԻ յայտնի կռփամարտիկը, առջի գիշեր Միամի Պիչի (Ամերիկա) մէջ կէտերով յաղթեց Եընկ Ստրիպլինկի։ Ներկայ էին 40,0000 հոգի. հասոյթը եղաւ 350,000 տոլար։ Շարքի ստացաւ 100,000, Սթրիպլինկ 70,0000 տոլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱՅՍՔԱՆ ՄԵԾ ՉԷՐ ԵՂԱԾ,,

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԱՌԸ

Աթէնքի Ազատականներու ակումբին մէջ վարչապետ Վէնիզէլոս խօսած է քաղաքական ճառ մը, որմէ կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

— *«Պատերազմին հետ միասին՝ հելլէն պատմութեան շրջաններէն մէկը փակուեցաւ։ Նոր շրջան մը սկսած է 1918էն ի վեր։ Մինչեւ ընդհ. պատերազմ, մեր ամբողջ ճիգերը նպատակ ունէին ազգային ամփոփման ծրագիրը իրականացնել։ Ազգային ամբողջական վերահաստատութեան գաղափարը լուսաւոր աստղի մը պէս առաջնորդեց բոլորս։ Այս շրջանը փակուեցաւ սակայն, ինչպէս ընտրութիւններու նախօրեակին հանդիսաւորապէս յայտարարեցի։*

Իմ կարծիքով, Յունաստան պէտք է համակերպի դաշնագիրներուն։ Ազգային իտէալը չիրականանալուն համար դժգոհ ըլլալու պատճառներ չունինք։ Աշխարհի վրայ չկայ մէկը՝ որ ամբողջովին տիրացած ըլլայ իր պահանջներուն։

Իտէալը կեանքի մէջ անհրաժեշտ է ու պէտք է աշխատիլ անոր հասնելու համար։ Ասիկա պէտք չէ խորհիլ տալ ազգային նոր քաղաքականութեան վրայ։ Ոչ։ Մարդկութիւնը հասած է այն կէտին՝ որ պատերազմը պէտք է ջնջել, եթէ նորագոյն քաղաքակրթութիւնը կ'ուզուի արժեցնել։

Մի մոռնաք որ վերջին 15 տարուան ընթացքին մեր սահմանները մինչեւ Էնոս երկարեցան։ Եթէ պատրանք չէ, կրնամ ըսել Թէ Յունաստանը երբեք այս անգամուան չափ մեծ եղած չէ։ Մակեդոնական եւ Բիւզանդական շրջանին կայսրութիւն ունեցանք, բայց ոչ զուտ հելլէնական։ Ներկայիս Յունաստան զուտ հելլէնաբնակ է՝ ցեղագրական տեսակէտով և միապաղաղ։

Երիտասարդութեան պարտականութիւնն է փոխանակ ազգային մեծ իտէալներ հետապնդելու, առաջ կազմակերպել նոր պետութիւնը։ Հանրապետական վարչաձեւի աստիճանական զարգացումը ձեր նպատակը պէտք է ըլլայ։ Բռնի վարչաձեւերը երբեմն քաղաքական խնդիրներ կը լուծեն, բայց ընկերային վերջնական բարենորոգումներ չեն ապահովեր։

Ամէն բանէ առաջ մի տարուիք յետ պատերազմեան մտայնութեամբ՝ արհամարհելով ամէն բան, որ հին արժէք ունի։ Հայրենիքի գաղափարը պէտք չէ մոռցնել տալ մեզի, Թէ մենք մէկ անդամը կը նկատուինք մարդկային ընտանիքին։ Պէտք է երկու սեռերու հաւասարութեան սկզբունքը յարգուի, պէտք է ջանալ որ հարուստներու ձեռքին մէջ գործիք չըլլան նուազ բախտաւորները, պէտք է յարգել բոլոր կրօնքները,ինչպէս նաև չըրբրքիլ անկրօնութեան առջեւ։Այս պայմաններով է որ ընկերային կեանքը բնականոն զարգացման ճամբուն մէջ կը մտնէ։

Թոյլ տուէք ինծի քանի մը գործնական թելադրանքներ ընելու։ Երբ որ նպատակ մը կը հետապնդէք, աճապարանք մի դնէք ձեր շարժումներուն մէջ։ Յետոյ խտրութիւն դրէք միջոցներու մէջ. պատեհապաշտ մի ըլլաք։ Յիշեցէք անգլիական առածը՝ որ կ'ըսէ. «Պատուաւորութիւնը լաւագոյն քաղաքականութիւնն է»։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Թղթակիցը Պարսկաստանի սահմանէն գերմանական օդանաւով մը քանտահար գացած՝ է՝ տեսակցելու համար Ամանուլլահի հետ։ Նախկին Թագաւորը իր հարցումներուն պատասխանած է հետեւեալ կերպով.

— *«Գահէն հրաժարեցայ, որովհետեւ երբ առաջին անգամ Քապուլի վրայ յարձակում կատարուեցաւ, ինծի ըսին Թէ յարձակումը անձնապէս ուղղուած է ինծի դէմ։ Ուզեցի ժողովուրդին հասկցնել Թէ ես անձնապէս ո եւ է փառասիրութիւն չունիմ Թագաւոր ըլլալու՝ պաշտօնի սիրոյն, այլ կ'ուզեմ միայն երկրիս բարօրութիւնը։ Ժողովուրդիս շահերէն մղուած, արիւնահեղութիւն չուզեցի։ Գահէն հրաժարեցայ՝ արիւնահեղութիւնը արգիլելու համար։*

Սակայն երբ իմացայ որ յարձակումները անձիս դէմ չէին ուղղուած, այլ գործն էին աւազակի մը,որ կ'ուզէր ինք Թագաւոր ըլլալ եւ Թէ արիւնահեղութիւնը անխուսափելի էր, շատ որոշ էր Թէ երկիրը պէտք ունէր ինծի։ Օրէնքն ու կարգը պէտք է ամրապնդուէին։

Հասկցայ Թէ ինծի դէմ դաւադրողները հայրենասիրական զգացումներէ չէին տարուած. անոնք ո՛չ ազգային բարօրութեան, ոչ ալ բնակչութեան մարդկային իրաւունքներուն վրայ կը մտածէին։ Այն ատեն ինծի կը մնար մէկ բան — վերստին ձեռք առնել կառավարութեան ղեկը։

Վերջին ամիսներու դէպքերը մաքրագործող հետեւանքներ ունեցան։ Անոնք որ անձնապէս հակառակ էին ինծի՝ իմ եւրոպական բարենորոգումներուս համար, հիմա հաւատարմութիւն կը յայտնեն։ Ես ո՛չ մէկ կերպով պատասխանատու եմ ցարդ Թափուած արեան համար։ Յետոյ պէտք է գիտնալ Թէ նոր արիւններ պիտի Թափուին՝ մինչեւ որ Աֆղանիստան դարձեալ օրինապահ, կարգապահ ու խաղաղ երկիր մը դառնայ»։

Ամանուլլահ կը հերքէ այն ակնարկութիւնը Թէ ապստամբութիւնը դրդողը Անգլիան էր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՐԵՒԵԼԻ ԵՒ ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ»

Երբ իրենք իրենց մնան, ռամկավարները այնքան սուր, նոյն իսկ յեղափոխակա՛ն միտքեր կ'արտայայտեն, որ ափ ի բերան կը մնաս։

Այսպէս, տարին քանի մը անգամ, հանդիսաւոր առիթներու մէջ, անոնք ճառեր կը խօսին «մեծ ցեսիլք»ի մասին, կը փառաբանեն վասպուրականի հերոսամարտը (1919 Ապրիլ) եւն.։

Իսկ, լուր օրերուն, այդ կարգի բոլոր կռիւները կը դառնան պարզ «ավանտուրա»։ Առնուազն դաշնակցական ոճիր։

Այս անգամ ալ, վարդանանց տարեդարձին առթիւ, ուր ոչ դաշնակցական կար, ոչ ռամկավար, Եգիպտոսի պաշտօնաթերթն է որ կը փափսայ, միշտ զգոյշ եւ պատ ի պատ.

— *«Հինգերորդ դարուն, այն միջոցին երբ Հայերը ապստամբեցան Յազկերտի դէմ ու իրենց սակաւաթիւ տկար ուժերովը ընդ առաջ գացին անոր մեծ ու զօրաւոր բանակին, կացութիւնը աւելի փայլուն չէր իրենց համար՝ քան մեր այսօրուան կացութիւնը։ Այսուհանդերձ՝ անոնք չվարանեցան, իրենց հոգեկան ուժին միայն ապաւինելով, իրենց ուղղուած պատերազմի հրաւէրը ընդունելու, պատերա՛զմ մը որ իրականութեան մէջ վերջացած չէ դեռ եւ կը մղուի մինչեւ այսօր՝ գրեթէ միեւնոյն կերպով, ըսել կ'ուզենք նոյնքան անհաւասար ուժերու միջեւ եւ նոյն արդիւնքով,— ֆիզիքական պարտութեամբ ու բարոյական յաղթանակով։»* («Արեւ, 8 փետր.)։

Ուշադրութեամբ կարդացէք, — «Պատերազմ մը որ իրականութեան մէջ վերջացած չէ դեռ»։

Այսքանը բացատրելէ յետոյ, անշուշտ եզրակացութեան մըն ալ կը սպասէիք։

Հանգիստ եղէք։ Այդ մասին ալ մտածեր է ռամկավար պաշտօնաթերթը, եւ կը պատգամէ, խմբագրական բեմէն.

— *«Միայն Թէ — այսքանը կը զգանք եւ պարտական ենք ըսել — շարունակուող այդ պատերազմին գիտակցութիւնն ունենալու ենք մենք ամէնքս որ կ'ապրինք Արարատեան աշխարհէն մինչեւ Որոնդէսի եզերքն ու Բուրգերու երկիրը, ըստ այնմ մեր ամէն կարգի զէնքերը ուղղելու համար ընդդէմ մեր բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ Թշնամիներուն... միայն»։*

Ուրեմն, — 1. Պատերազմը չէ վերջացած դեռ։ 2. Պէտք է այդ գիտակցութիւնն ունենանք ամէնքս։ 3. Պէտք է գիտնանք մեր ամէն կարգի զէնքերը ուղղել մեր բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ Թշնամիներուն դէմ։

Լուսաբանութի՞ւն կ'ուզէք վերջին երկու տողին համար — «երեւելի եւ աներեւոյթ Թշնամի»։

Կը նշանակէ որ չէք հասկնար հայ-ռամկավար բառին բուն իմաստը։

Եթէ յստակօրէն որոշէին «երեւելին» եւ «աներեւոյթ»ը — այն ատեն ի՞նչպէս պիտի զանազանուէին դաշնակցականներէն։

ՎԱՀԷ

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Աթէնքի մէջ ժողովրդական Ֆիլէլլէնիոն մեծ սրճարանին ձեղունը փլաւ առջի օր, երբ մեծ բազմութիւն մը կար մէջը։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան 20 դիակներ։ Կը կարծուի Թէ զոհերու Թիւը աւելի շատ է։

"ԻՆՉՈ՞Ի ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՅ"

ՏՐՈՑԿԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾՆԵՐԸ

Քաղաքական ամէն գործունէութենէ հրաժարիլս պահանջելէ վերջ մէկ ամիս անցաւ, առանց ո եւ է փոփոխութեան ենթարկուելու վիճակս։ Արտաքին աշխարհի հետ մեր յարաբերութիւնները ամբողջովին խզուած էին։ Յունուարին, միայն թերթեր ստացանք Մոսկուայէն։ Որքան անոնք կը գրէին կառավարութեան պայքարին մասին ընդդէմ աջերուն, այնքան աւելի վստահութեամբ կը սպասէինք ձախերուն դէմ ձեռք առնուելիք հալածանքի մը։ Որովհետեւ այսպէս է Ստալինի մեթոտը։

Կէփէուի պատուիրակը՝ Վոլինսկի, դեռ կը մնար Ալմաթա եւ հրահանգի կը սպասէր։ Յունուար 20ին եկաւ զիս տեսնել ընկերակցութեամբ Կէփէուի ուրիշ գործակալներուն, բոլորն ալ զինուած։ Անոնք գրաւեցին բոլոր ելքերը եւ Վոլինսկի ինծի ներկայացուց Կէփէուի 18 յունուար թուակիր մէկ որոշմնագիրը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ պատժական օրինագրքին 58րդ յօդուածին համաձայն, ամբաստանուած էի իբրեւ հակայեղափոխական գործունէութիւն կատարող։ Զիս կը մեղադրէին թէ ուզած եմ կազմակերպել ապօրէն կուսակցութիւն մը, որուն նպատակն է հակախորհրդային խռովութիւններ յարուցանել։ Որոշումը կ'ըսէր թէ «Քաղաքացի Լեւ Դաւիթովիչ Տրոցկի պէտք է արտաքսուի Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութենէն»։

Պահապանները պահանջեցին որ ստորագրեմ վճռագիրը։ Ես գրեցի.

«Կէփէուի որոշումը՝ ոճրային իր էութեան եւ ապօրէն իր ձեւին մէջ՝ ինծի հաղորդուեցաւ 1929 յունուար 20ին։ Տրոցկի»։

Կէփէուի գործածած բանաձեւը ոստիկանական հնարք մըն է։ Ընդդիմադիրի քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւէի, ոչ մէկ կապ ունէր զինեալ կռուի պատրաստութեան հետ։ Մեր ուղին կը ձգտէր ներքին բարեկարգումի մը։ Մնաց որ Ռուսիայէն կը մեկնինք՝ բոլորովին համոզուած խորհրդային վարչաձեւի կատարեալ կենսունակութեան եւ առաձգականութեան։

* * *

Երբ հարցուցի թէ «Ո՞ւր եւ ինչպէս կը ծրագրեն զիս աքսորել», ինծի պատասխանեցին թէ Եւրոպական Ռուսիայէն մեկնելէ առաջ ատիկա պիտի յայտնուի ինծի ոստիկանութեան ներկայացուցիչին կողմէ, որ զիս դիմաւորելու պիտի գայ։

Յաջորդ օրը տենդագին աշխատեցանք պատրաստութեանը մնտուկներուն, որոնց մէջ կը լեցնէին հագուստներ, ձեռագիրներ եւ գիրքեր։ Աւելցնեմ որ Կէփէուի գործակալները ո՛չ մէկ թշնամական արտայայտութիւն ցոյց կուտային ինծի հանդէպ. ընդհակառակն։ Յունուար 22ի արշալոյսին, կինս, տղաս, ինքս եւ ամբողջ մեր ուղեկիցները նստանք օթօպիւս մը, որ ձիւնածածկ ճամբայէ մը մեզ տարաւ մինչեւ Քուրտա լերան կիրճը։ Հոն հանդիպեցանք ահռելի փոթորիկի մը, որ իր ճամբուն վրայ ամէն ինչ կ'աւլէր։ Զօրաւոր կառաձիգը, որ մեր ինքնաշարժը պիտի քաշէր լեռն ի վեր, ձիւնի մէջ մխրճուեցաւ՝ իր քաշելիք եօթը ինքնաշարժներուն հետ։ Եօթը մարդ եւ քանի մը ձի մեռան ցուրտէն։ Հարկ եղաւ մեզ փոխադրել բալխիրներու վրայ։ Աւելի քան եօթը ժամ պէտք եղաւ՝ 30 քիլոմեդր ճամբայ կտրելու համար։ Ճամբու երկայնքին կը տեսնուէին լքուած բալխիրներ, շինուածութիւններ՝ սիպերիական Թուրքեստանի նոր երկաթուղագծին համար, քարիւղի թիթեղներ, որոնք բոլորն ալ հետզհետէ ձիւնին մէջ կը մխրճուէին։ Մարդիկն ու ձիերը փոթորիկէն փախչելով ապաստանած էին քըրկըզի հիւղակներուն մէջ, հոն՝ մօտը։

Կիրճէն յետոյ, դարձեալ ինքնաշարժ մը առինք, իսկ Փիշփէքայի մէջ՝ երկաթուղի։

Ակտիւբինսկէի մէջ հեռագրով հաղորդեցին մեզի թէ Պոլիսը ընտրուած է իբրեւ մեր աքսորավայրը։ Ուզեցի տեսնել ընտանիքիս երկու անդամները, որոնք Մոսկուա մնացած էին։ Շատ չանցած անոնք բերուեցան Րիադեսկի կայարանը. զանոնք ալ մեզի պէս կալանաւորած էին։

Մինչ կը շարունակուէր մեր երկար ճամբորդութիւնը, Կէփէուի նոր ներկայացուցիչը՝ Բուլանով՝ կ'աշխատէր համոզել զիս Պոլսոյ առաւելութիւններուն մասին, Ալմաթայի հետ համեմատելով։ Բուլանով հեռագրով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ Մոսկուայի հետ։ Հոն ամէն ինչ նախատեսած էին, բացի կամովին արտասահման երթալու մերժումէս։

Մեր մասնաւոր կառախումբը, զոր իր նախկին ուղղութենէն շեղեցուցած էին, կը յառաջանար դանդաղօրէն։ Յետոյ պզտիկ կայքի մը երկճղումին, բոլորովին կանգ առաւ։ Այսպէս անցուցինք քանի մը օր։ Պահածոյի պարապ տուփերը կը դիզուէին կառախումբին շուրջ։ Ագռաւներն ու անծեղները խմբովին կը հաւաքուէին՝ առիթէն օգտուելու համար։ Վայրաշարժը եւ վակոն մը ամէն օր կ'երթային մինչեւ մեծ կայարան մը, ուսկից պաշար կը բերէին։ Մեր վակոնին մէջ հարբուխէ բռնուածներ կային։ Կը հազայինք ու կը սպասէինք։ Մինչ Մոսկուայի հետ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, Անաթոլ Ֆրանս եւ Կլուչեւսկիի ռուս պատմութեան դասագիրքերը կը կարդայինք։ Ցուրտը այնպիսի աստիճանի մը հասած էր, որ վայրաշարժը ստիպուած էր գիծին վրայ շարունակ երթեւեկել՝ չսառելու համար։ Ճատրակ կը խաղայինք, մինչ անթելի կայաններ մտատանջութեամբ կը հարցնէին թէ ո՛ւր ենք։ Մենք ալ չէինք գիտեր թէ ո՛ւր կը գտնուինք։ Պէտք է ըլլայինք Կուրսկի շրջանը։ Հոն մնացինք 12 օր օր եւ 12 գիշեր։

Այն ատեն է որ լսեցինք ձերբակալութիւնը մեր քանի մը հարիւր քաղաքական բարեկամներուն, որոնց մէջ էին «Տրոցկիական կեդրոն» անունով ծանօթ խմբակին բոլոր անդամները։ Յիշենք քանի մը անուններ՝ Կավտարաձէ, նախկին նախագահ Վրաստանի գործավարներու խորհուրդին. Մդիվանի՝ Փարիզի խորհրդային առեւտրական նախկին ներկայացուցիչ. Վորոնսկի՝ կուսակցութեան լաւագոյն գրագէտներէն մէկը, Դրոբրէս՝ ուկրայնական յեղափոխութեան ամէնէն հերոսական դէմքերէն մէկը, եւլն, բոլորն ալ կուսակցութեան հիմնադիրներ եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան կազմակերպիչներ։

* * *

Փետրուար 8ին, Բուլանով յայտնեց ինծի թէ հակառակ Մոսկուայի բոլոր ջանքերուն, գերման կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ մեզ Գերմանիա ընդունիլ։

— Վերջնական հրաման ստացայ ձեզ Պոլիս տանելու, ըսաւ։

— Սակայն կամքովս չպիտի երթամ հոն եւ այդ մասին պիտի յայտարարեմ թրքական սահմանագլուխին վրայ։

Բուլանով պատասխանեց.

— Որոշումը չի փոխուիր ատով. ամէն պարագայի Թուրքիա պիտի տարուիք։

— Արդեօք ըսել կ'ուզէք թէ Թուրք ոստիկանութեան հետ համաձայնած էք՝ զիս բռնի Թուրքիա՞ մտցնելու համար։

— Ատիկա չենք գիտեր. մենք միայն հրամանները կը գործադրենք։

Մեր փոքրիկ կառախումբը սկսաւ քալել։ Հիմա աւելի երկար էր, քանի որ մեր ուղեկիցները աւելցած էին։ Փիշփէքայէն մեկնելէն ի վեր մեր վակոնէն դուրս ելլելու արտօնութիւն չէինք ստացած։ Հիմա շոգեպինդ կը յառաջանանք դէպի հարաւ։ Կանգ կ'առնենք միայն փոքրիկ կայարաններ, ջուր եւ վառելանիւթ առնելու համար։ Այս ծայրայեղ նախազգուշութիւնները ձեռք կ'առնեն՝ յիշելով այն ցոյցը որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի կայարանին մէջ, 1928ի յունուարին առաջին աքսորիս ատեն. ցուցարարները արգիլած էին Թաշքենդի կառախումբին մեկնումը, այնպէս որ յաջորդ օրը միայն գաղտնօրէն կառախումբ դրին զիս։

Թերթերը մեզի կը բերեն տրոցկիականներու դէմ նոր մեծ հալածանքի մը արձագանգը։ Տողերու մէջէն կը գուշակէի այն մեծ պայքարը, որ տեղի ունեցած էր վարիչ շրջանակներու մէջ՝ իմ աքսորուելուս առթիւ։ Ստալինի հատուածը կ'աճապարէ։ Անիկա պէտք է հարթէ ոչ միայն քաղաքական, այլ նաեւ ֆիզիքական դժուարութիւնները։

(2) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՍՈՎ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Անգլիացի միսիոնար մը որ նոր վերադարձած է Չինաստանի Շանսի նահանգէն, կը պատմէ թէ զարհուրելի թշուառութիւն կը տիրէ հոն։ Այդ տեղի 10 միլիոն բնակչութենէն 500 000 անձեր մեռած են անօթութենէ, նոյնքան մը եւս գաղթած են ուրիշ տեղեր, ապրուստ գտնելու յոյսով. իսկ 2ուկէս միլիոն անձեր ալ բացարձակապէս զուրկ են ապրուստի ամէն միջոցէ եւ դատապարտուած են սովամահ ըլլալու, եթէ արագ օգնութիւն չհասնի անոնց։

Քաղաքներուն մէջ որ եւ է անասուն չէ մնացած. շուները բոլորովին անհետացած են, որովհետեւ սովամահները կերած են զանոնք։ Այս խեղճերու կերակուրը պժգալի խառնուրդ մըն է ծառի կեղեւներու, չոր խոտերու եւն.։

Անգլիացի միսիոնարը որ երկար ատեն գործած է Չինաստանի զանազան կեդրոններուն մէջ, եւ կը վերադառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկագիր տալու մտադրութեամբ, կը պատմէ թէ այս թշուառութեան հետեւանքով կիներու եւ աղջիկներու առեւտուրը զարհուրելի համեմատութիւններու հասած է. խմբովին կիներ ու աղջիկներ կը ծախուին ու կը ղրկուին Շանսիի կեդրոնը, անկից ալ ուղարկուելու համար զանազան տեղեր։ Միայն մէկ ամսուան ընթացքին, աւելի քան 22,000 կիներ եւ աղջիկներ ծախուած են եւ անոնց ամուսինները կամ ծնողները ստացած են կին գլուխ հինգ տոլարի չափ գումար մը միայն...։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրական Ակումբի փետրուար 24ի շաբաթական հաւաքոյթին մէջ Պ. Կարօ Սասունին դասախօսեց Համաստեղի գրականութեան մասին։

Դասախօսը նախ համառօտակի տուաւ Համաստեղի կենսագրականը եւ գրական ասպարէզին պատմութիւնը։ Ութ տարուան ընթացքին հեղինակը գրած է շարք մը պատմուածքներ, որոնց մեծ մասը հրատարակուած են երկու հատորներու մէջ՝ «Գիւղը» եւ «Անձրեւ»։ Ասոնցմէ զատ ունի վէպ մը՝ կէս հայկական, կէս ամերիկեան կեանքէ, որ երեք հատուածներով հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։

Թէեւ դասախօսը նկատի ունէր Համաստեղի ամբողջական գործը, բայց դասախօսութեան հիմք ընդունած էր «Անձրեւ»ը, գլխաւորապէս հետեւեալ պատմուածքները.— «Անձրեւը», «Համբոյրը» եւ «Զրոյց մը շունի հետ»։

«Համաստեղի գրականութիւնը, ըսաւ դասախօսը, ընդհանուր գնահատութեան արժանացաւ ո՛չ գիւղական գրականութիւն ըրած ըլլալուն եւ ոչ ալ ազգագրական արժէքին համար։ Այլ նիւթերը շօշափելու ինքնայատուկ ձեւին եւ գեղարուեստական կազմակերպումին շնորհիւ։ Գեղարուեստական միայն արժէքն է, որ կը բարձրացնէ հեղինակը մեծ գրականութեան բարձր պատուանդանին»։

Մանրամասնօրէն Համաստեղի գործը քննութեան առնելէ վերջ, դասախօսը հետեւեալ եզրակացութիւններու յանգեցաւ.

— Ընկերային տեսակէտով Համաստեղը ճնշուածներու պաշտպան է կանգնած եւ արտայայտիչն է գիւղական առողջ մտքի եւ փիլիսոփայութեան՝ գրեթէ առանց շեշտուած ձգտում ունենալու։ Համաստեղը իր գործին մէջ կը վերականգնէ գիւղական տիպարները իրենց ամբողջական կերպարանքով եւ անմար գոյներով, այդ պատճառով հարազատ են անոնք։ Թէեւ Համաստեղը տիպարներու նկարագիրն ու պատկերը կը գծէ համառօտ, բայց անմիջապէս անոնց կուտայ ամբողջականութիւն եւ ոտքի կը կանգնեցնէ։ Համաստեղն իր արուեստի ուժով գիւղի անշարժ կամ դանդաղաշարժ կեանքը գործողութեան կ'ենթարկէ։ Որքան ալ միջավայրը կարճ եւ ինքնայատուկ կը նկարագրէ, բայց եւ կը յաջողի ներկայացնել զայն լրիւ։ Համաստեղը, գիւղի վարքն ու բարքը կ'արտայայտէ առանց բռնազբօսիկ ձեւերու, առանց նիւթը ծանրացնելու՝ շարժման ու գործողութեան ընթացքին։ Տարբեր տիպարներ եւ նկարագիրներ կ'առնէ եւ իր գործին մէջ կ'ընդգրկէ գիւղն իր ամբողջութեամբ։ Իր ոճը շատ պատկերալից է. անոր կուտայ գիւղական գոյն ու չափ, այդպիսով յատկանշելով միջավայրն ու տիպարը։ Համաստեղը գիւղի հոգեբանութիւնը կ'ըմբռնէ շատ խոր ու ճշգրիտ եւ թափանցելով գիւղի ներքնաշխարհը՝ կը ծանօթացնէ զայն ընթերցողին, առանց մանրազննին պրպտումներու եւ վերլուծումներու։ Իր գրածներու ընթերցումը շատ դիւրեկան կը դառնայ շնորհիւ անոր, որ հեղինակն իր էութեամբ բանաստեղծ է։ Համաստեղը ուշիմ պրպտող է. իր ստեղծագործութեան մէջ կ'ընդգրկէ՝ թէ գիւղի ինքնայատուկ սէրը եւ անձնազոհութիւնը ու բարութիւնը եւ թէ աշխատանքին նուիրուածութիւնը, կիրքն ու հակամարտութիւնը։ Ճիշդ է, Համաստեղի տիպարները հարազատ հայկական են, բայց այնքան ճարտար ձեւով է ներկայացուած, որ այդ տիպարները կրնան եւ համամարդկային դառնալ եւ ամէն ժողովուրդի մէջ գտնուիլ։ Նոյնը եւ տուած հոգեբանութիւնը՝ որքան հայկական է, նոյնքան ալ մարդկային։ Համաստեղը որպէս գրող տուած է ամբողջական գործ եւ գրաւած իր տեւական եւ արժանաւոր տեղը հայ գրականութեան մէջ։

Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ.

Ն. Աղբալեան.— Համաստեղի ամենամեծ առաւելութիւնն է, որ խելքին ուժ (զօր) չի տար, ինչ որ վերջերս բացառիկ երեւոյթ է։ Սա տաղանդի նշան է, քանի որ լեցուն հասկերը գլուխները չեն ցցեր։ Համաստեղը առարկայական մերձեցում ունի. կեանքը կը ներկայացնէ, ինչպէս որ կը տեսնէ եւ իր կեանքը չի ցցեր։ Ան մէկ հայելի մըն է, ուր կ'արտացոլայ կեանքը։ Համաստեղի լեզուն ոչ միայն պարզ է, այլեւ հայերէն է։ Ամէն հայերէն գրուածը հայերէն չէ։ Անոր լեզուին մէջ հայ ժողովուրդն է՝ կարճ, կտրուկ, ճկուն եւ ըսելու ու մտածելու եղանակը հայկական։ Պարզ է, քանի որ մենք ընդհանուր լեզու չունինք, հայ գիւղացին պիտի խօսի իր գաւառի լեզուով։ Համաստեղի գիւղացին իր գաւառաբարբառը կը գործածէ։

Համաստեղը համաշխարհային արժէք չէ։ Բայց մեզ համար մեծ արժէք ունի եւ հաւատարիմ կը մնայ Հայուն. անոր գրուածքներէն կրնաք Հայուն մասին դատողութիւն ընել։ Համաստեղը կեանքը ճշմարտութեամբ է գրած։ Համաստեղի գրելու կերպը շարունակութիւնն է Հայոց գրականութեան արուեստի. ան իր տեղը գրաւած է ոչ թէ գիւղի կեանքով, այլ գրելու ձեւով։ Իբրեւ անհատ, Համաստեղի քնարերգական տաղանդը մնացած է նկարողի հետ։ Ինչ որ կը նկարագրէ, բոլորին հետ կ'ապրի եւ կը զգայ եւ հրաժարելով իր անձէն կը ձուլուի իր տիպարներուն մէջ։ Ատոր համար է, որ իր անձը չի ցցուիր։ Համաստեղը իսկական հայ գրող տիպար է եւ անկիշաչար, ինչպէս ինքը հայ ժողովուրդը։ Շան հետ զրուցելով, ոչ թէ հուր ու կայծակ կը թափէ Թուրքին եւ Քիւրտին գլխին, այլ իբրեւ գեղարուեստագէտ, իր հոգեբանութեամբ ժողովուրդին հաւատարիմ է՝ միշտ մոռցող ու ստեղծագործող, առանց հրապարակախօսութեան։

Մ. Պարսամեան.— Համաստեղը բախտաւոր գրող մըն է։ Զինադադարէն յետոյ մեր երիտասարդ գրողներէն միակն է, որ կը մշակէ գրական սեռ մը, որ կը խօսի բոլորիս սրտին եւ կուգայ հինէն։ Իր դասերն առնելով Թլկատինցիէն եւ Զարդարեանէն, որոնց շնորհիւ գիւղը կը ճանչնայինք, Համաստեղը կուգայ շարունակելու Թլկատինցիին գործը։ Դասախօսը կը սխալի, ըսելով, թէ Համաստեղը զայն անցաւ։ Երկուքին գրածներուն մէջ շատ նմանութիւններ կան՝ տիպարներով, միջավայրով եւ այլն։ Այսօր դեռ եւս Համաստեղը չէ գերազանցած իր ուսուցիչը, թէեւ վաղը կրնայ զայն անցնիլ։ Համաստեղը չի տարուիր նոր միջավայրով եւ ամենայն հարազատութեամբ կուտայ Խարբերդի միջավայրը։ Նոյնիսկ կենդանիները չի մոռնար։ Համաստեղը կին տիպարներ ալ շատ լաւ ներկայացուցած է. Օրինակ Եղսիկն այնպէս է կապուած իր տունին, ինչպէս իր հոգիի մէկ մասնիկին։

Համաստեղը երիտասարդ է եւ դեռ շատ բան սպասելու իրաւունքն ունինք։

Ա. Խոնդկարեան.— Համաստեղն իսկական գիւղի գրող է եւ անոր յաջողութեան գլխաւոր պատճառն իր ինքնայատուկ գիծն է։ Ան կը նկարագրէ գիւղն իր բոլոր տարրերով՝ թէ շնչաւոր ու անշունչ, թէ մարդ ու կենդանի, ամբողջ բնութիւնը, որ եւ իսկական հայ գիւղի պատկերն է։ Այդ բոլորը Համաստեղի գրչին տակ կ'անձնաւորուին եւ կ'արտայայտուին ոչ միայն իրենց հոգեբանութեամբ, այլեւ արտաքինը, շնչաւորն ու անշունչը։ Օրինակ, երբ կը սկսի նկարագրել խրտուիլակը, սկիզբէն այն տպաւորութիւնը կը ստացուի, թէ խօսքը կենդանի մարդու մասին է։

Համաստեղը բոլորը եւ ամէն ինչ իբրեւ կենդանի էակներ կը նկարագրէ։ Անոր ինքնայատուկ գեղեցկութիւնն այն է, որ ամէն ինչ կ'առնէ իր նախնական վի- ճակին մէջ եւ «միստիկակա- չունի։ Գրողներու համար ամ- նպաստաւորը կենդանիներու նկա- րագրութիւնն է։ Համաստեղ հայ իրականութեան մէջ ամ- նամեծ յաջողութեամբ կուտա- այդ։ Անոր հերոս կենդանիները գրուածքի հերոսներ են եւ մար- դուն հետ մէկտեղ բնութեան հարազատ զաւակները կը դառ- նան։ Եթէ բնութիւնը ուրիշնե- րու մօտ առարկայական արտա- յայտութիւն կը ստանայ, ապա Համաստեղի մօտ ենթակայա- կան է, կենդանութիւն ու շունչ տալով բնութեան բոլոր առար- կաներուն եւ էակներուն։ Համաստեղն ինքնայատուկ մեր- ձեցում ունի դէպի բնութիւ- նը, համադրութեամբ բոլոր շնչաւոր էակներու եւ անշունչ իրերու։

Ա. Ջամալեան.— Համաստեղ զարմանալի դիտողութիւն ունի. Ինչպէս որ տաղանդաւոր նկարիչը վրձինի քանի մը շարժումով կը գծէ նկարը, Համաստեղ ալ նոյն ձեւով իր տիպարները կուտայ։ Համաստեղի առանձնա- յատկութիւնն այն է, որ կու- տայ հայ գիւղի բնորոշ հոգեբա- նութիւնը։ Որու բերնով որ խօսի, անոր հոգին երեւան կը հանէ, ըլլայ ան հովիւ, մանուկ թէ ու- րիշ բան։ Համաստեղն ամէն բանի մէջ կը պահպանէ չափի զգացումը։

Նախագահ փրոֆ. Աղբալ- հետեւեալ խօսքերով փակ- ժողովը.

— «Մինչեւ հիմա մեր վիպա- կան գրականութիւնը եղած աւելի շատ հրապարակագրու- թիւն։ Այդ ի հարկէ, պայման- ներու արդիւնք է։ Մեր գրող- ները կեանքը նկարագրած ոչ թէ այնպէս, ինչպէս որ կա- այլ ինչպէս կ'ուզէին որ ըլլա- Համաստեղի տեղը գրակա- նութեան մէջ, եթէ շատ խոր- նենք, Աբովեանի շարքին կր- նանք դասել։ Թէ Աբովեան եւ թէ Պռօշեան մը նկարագրած են մեր գիւղը։ Համաստեղը առաջին անգամն է, որ կը կանգ- նի իսկական իրական պատուան- դանի վրայ, ուր եւ պէտք կառուցանել նոր շէնք»։

Ա.

*** Փետր. 2ին խիստ շահեկ- դասախօսութիւն մը կարդաց Ռուբէն Բերբերեան, Միք- Նալբանդեանցի մասին, այս- թիւ ներկայացնելով ռուս նաւոր յեղափոխական Բակու- նի կարգ մը նամակները։ Փետր. 9ին, գիտական դասա- սութիւն մը ունէր Պրոֆ. ղաջանեան, «Լեզուի բնախ- կան եւ հոգեբանական հիմ- ները»։

ՓԱՐԱՒՈՆԵԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆ

Եգիպտոսի Ախմիմ գիւղի- ղացիները իրենց դաշտը լու ատեն, փարաւոնեան դ- բարան մը գտան։ Դամբարա- մէջ կային մօտ երեսուն մոմ- ներ, գետինը փռուած վիճ- մէջ։

Մոմիաներէն ամէն մէկը կուզենիէ տախտակի մը վ- զետեղուած էր։ Տախտակներ- վրայ փորագրուած արձա- գրութիւններէն հասկցուեցաւ մոմիաները գերիներու կը պ- կանէին։

Պահապաններու շղթայ կազմուած է գերեզմանին շ- պաշտպանելու համար մոմ- ները։ Որովհետեւ գիւղացին- այն համոզումն ունին թէ մոմ- ներուն սիրտին մէջ կը գ- տեսակ մը նիւթ, որ ազդու մըն է... կարգ մը հիւանդ- թեանց համար։

ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

Երեսփ. Ժողովը չորեքշաբթի առտու սկսաւ վարձքերու օրէնքին շուրջ վիճաբանութեան։ Բնակարանային տագնապը ու իր ընկերային բնոյթով մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է երեսփոխանական շրջանակներու մէջ, գործնական ենթարկուեցաւ մանրամասն քննութեան։ Այս առթիւ յատուկ յանձնախումբի տեղեկագիրին ճառէն ստորեւ կուտանք կարեւոր հատուածները։

«1926ի օրէնք. հիմնուած էր երկու գաղափարներու վրայ, — ընդհանուր օրէնքին վերադառնալ աստիճանաբար, — գիները նշանակել հարիւրին 100 յաւելումով։ Այս օրէնքը վերջ կը գտնէ յառաջիկայ ապրիլ 1ին։ պէտք է ուրեմն նոր եղանակ մը ստամնասիրել։ Ի՞նչ է ներկայ կացութիւնը՝ նոյնն է ինչ որ էր 1926ին. բնակարանային տագնապը նոյնքան ծանր է այսօր։

«Վերադառնալ ընդհանուր օրէնքին անմիջապէս կամ 1931ին։ ընկարելի։ Այդ պիտի նշանակէր վարձակալներու զանգուածային արտաքսում, ընկերային կարգի խանգարում։ Այս իրականութեան հանդէպ, կառավարական յատակագիծը ստիպուած պիտի որդեգրէր 1926ի օրէնքին տուն տուող գաղափարները,—կանոնաւ որելերկարաձգման եւ գիներու եղանակները։ Այդպէս ալ ըրաւ կառավարութիւնը։

«Ըստ թէ ինչ կառաջադրէ կառավարութեան ծրագիրը։ Մինչեւ 1925 ապրիլ 1 միօրինակ յաւելում,— 1914ի արժէքին վրայ հարիւրին 50 անմիջական յաւելում,— յետոյ երկու յաւելումներ եւս, մէկը՝ 1931 ապրիլ 1ին, միւսը՝ 1933 ապրիլ 1ին։ Յանձնաժողովը ստիպուած է ընդունիլ այս երկարաձգումը որ կը պարագրուի իրականութեան բեռումով. բայց որոշ թուականի մը կապուած երկարաձգման եղանակէն նախընտրած է հինգ տարիով երկարաձգումը։ Գալով գիներուն, յանձնաժողովը կ'ընդունի հարիւրին 50 անմիջական յաւելումը, բայց երկամեայ յաւելման եղանակին տեղը կը դնէ տարեկան յաւելման եղանակ մը, հարիւրին 25 1931ին, եւ 1923ին, իսկ հարիւրին 10 1931-32-33 24 եւ 1935ին»։

Տեղեկաբերը անիրաւ կը գտնէ այս եղանակը, բայց կը խոստովանի թէ պարագաներու պարտադրութեան տակ, պէտք է զայն ընդունիլ, երբ չարեաց փոքրագոյնը։ Արդէն, 1914էն ասդին կառուցուած շէնքերուն համար, կատարեալ ազատութիւն կայ։ Անոնք մինչեւ 15 տարի զերծ են որ եւ է տուրքէ։

Այս հիմնական տրամադրութիւններէն դուրս, յանձնախումբին նախագիծը մէկ քանի երկրորդական տրամադրութիւններ կը բովանդակէ։ Մէկը կը վերաբերի օտարականներուն, որոնք պիտի օգտուին երկարաձգումէն։ Տրամադրութիւններ կան նաեւ տարապայման վարձքերու վրայ զեղչի իրաւունքի եւ տուրքերու մասին։

Տեղեկաբերը յետոյ կ'աւելցնէ — Երկիրը վստահութիւն ունի կառավարութեան վրայ. բայց կարելի չէ որ ներկայ կացութիւնը շարունակէ։ Հարցը անլուծելի չէ, Լուշէօրէի օրէնքը լուրջ ճիգ մըն է. բայց պէտք է որ արժանանայ զօրեղ քաջալերման մեծ կեդրոններու մէջ, ինչպէս Փարիզ, Լիոն, Պորտօ եւ այլն։ Մայրաքաղաքին մէջ զգալի է 140,000 բնակարաններու պակասը. կան 60.000 խրճիթներ զորս պէտք է քանդել։ Ընհատական նախաձեռնութեամբ գլուխ ելլելիք գործ չէ, որովհետեւ ներկայ տագնապը ամէնէն առաջ, գիներու տագնապ է։ Պետութիւնը միայն կրնայ բեղմնաւորել այսքան ընդարձակ պէտքի մը գոհացման համար առնուած քայլերը։ Կառավարութիւնը պէտք էր որ կազմակերպութեան ծրագիրը բերէր բնակարաններու ազգային ընկերութեան մը։ Դրամը գտնել դիւրին պիտի ըլլար»։

Տեղեկաբերը վերջացուց յայտնելով թէ բնակարաններու ներկայ տագնապին առաջքն առնելու համար, անհատական ճիգերու քով, պէտք է նաեւ ազգային մեծ ճիգ մը կատարել։

Օրինագծի քուէարկութիւնը մնաց այսօրուան։

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հետզհետէ կ'երեւի, տեսակ մը գրաքննութիւն կը հաստատուի Անգլիոյ մէջ։ Անցեալ օգոստոսին, Լոնտոնի հրատարակչական տուներէն մէկը, կը ստիպուէր հրապարակէն քաշել բոլոր օրինակները վէպի մը, զոր Ներքին Նախարարութիւնը նկատած էր բարոյականի հակառակ։ Այս միջադէպը տեղի տուաւ բուռն բողոքներու, որոնց վրայ խնդիրը ներկայացուեցաւ դատարան։ Դատաւորը սակայն, մինչդեռ կը սպասուէր որ անտեղի գտնէր Ներքին Նախարարին միջամտութիւնը, գիրքը յայտարարեց պոռնկագրական եւ անոր մասին տրուած որոշումը արդար։

Հոկտեմբերին, երիտասարդական հաւաքոյթի մը առթիւ, նոյն նախարարը կը յայտարարէր թէ «յարձակման ենթարկուած է այս անձերուն կողմէ, որոնք ամէն բանէ վեր կը դասեն խօսելու, մտածելու եւ գրելու ազատութիւնը» ու կ'աւելցնէր. — «Կրնայ ըլլալ որ քիչ ատենէն վրացիմ անբարոյական եւ զզուելի գրքերով»։ Այն ատեն շատեր դիտել տուեր էին թէ Ներքին նախարարը կը ժխտէ խօսելու, գրելու եւ մտածելու ազատութիւնը եւ թէ գրաքննութեան մը ազդանշանը կու տայ։ Քանի մը օր առաջ ալ, ոստիկանութիւնը տպագրիչի մը քովէն գրաւեր էր դեռ հրապարակ չհանուած վէպի մը բոլոր օրինակները, եւ նոյնիսկ Իտալիայէն Լոնտոն ղրկուած ձեռագիր մը գրաւուած էր նամակատան մէջ իսկ, Ներքին նախարարութեան հրամանով։ Իսկ հասարակ նամակով թերթի մը մէկ յօդուածը կէս հրատարակուած էր, որովհետեւ, անոր տպագրութիւնը արգիլուած էր ոստիկանութեան կողմէ։

Այս լուրերը յուզման ենթարկած են Անգլիոյ գրական եւ հրատարակչական շրջանակները։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԷՆՍԷՆ. 24 փետ.— Տեղւս Հայ Կրթասիրաց Երկսեռ Միութիւնը այս շաբաթ երեկոյ սարքած էր անդամներու եւ համակիրներու ընտանեկան հանդիպում մը։ Արդէն ժամը 8ուկէսին սրահը լեցուած էր կոկիկ երկսեռ բազմութեամբ մը. Պ. Ա. Դերձակեանի ղեկավարութեամբ նըւագախումբ մը նուագեց ֆրանսական եւ հայկական ընտիր եղանակներ. Վարչութեան անդամներէն Պ. Կէմճեան անցեալէն գրուագներ յիշելով, պարզեց Միութեան տասը ամսուան գործունէութիւնը եւ ծրագրին գործադրութեան համար անոր թափած ջանքերը. Հրաւիրեց ներկաները բարոյապէս ու ժ տալ սոյն Միութեան։ Ներկաները հիւրասիրուեցան ըմպելիներով։ Կէս գիշերին հանդէսը փակուեցաւ ազգային երգով մը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

Ներկայ մը

Ն. ՄԻԼԻՒՔՈՎԻ 70 ԱՄԵԱԿԸ

Ռուս քաղաքական գործիչ, Նախկին Նախարար եւ Ս. Ռ. կուսակցութեան պարագլուխներէն Միլիւքովի ծննդեան 70 ամեակը պիտի տօնուի այս կիրակի, Institut Océanographique ի մեծ սրահին մէջ, 195, Rue St. Jacques:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մեր գործարանը կը կոչուի Société Française de Tubize եւ կը գտնուի քաղաքիս կեդրոնէն կէս ժամ հեռու. հանրակառքով։ Հոս կ'աշխատին 3000 միջազգային բանուորներ։ Բաղդատելով այս խոշոր թիւին հետ, մեր հայրենակիցներու թիւը շատ քիչ է, հազիւ 200 այր մարդ եւ 100-120 կին։

Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կ'աշխատին հետեւեալ երկու ճիւղերուն մէջ.— Filaturs եւ Moulinage (գործարանը արուեստական մետաքս կը պատրաստէ)։ Ուրիշ գործարաններու հետ համեմատելով, այս տեղի օրականները գոհացուցիչ են։ Մէկ ամիս առաջ ժամը 3 Ֆր. 30 առնող գործաւոր մը այժմ կ'առնէ 3 Ֆր. 80, այսինքն կէս ֆրանքի յաւելում մը եղաւ մէկ անգամէն, անշուշտ աշխատանքն ալ աւելցնելով։

Այսպէս ուրեմն մեր օրականները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով— 26 Ֆր.40, 28 Ֆր.40 եւ 30 Ֆր.40։ Վերջին օրականը առնողները ընդհանրապէս հին գործաւորներ են։ Ինչպէս ըսի, մեր հայրենակիցները երկու ճիւղի մէջ կ'աշխատին։ Filatureի ճիւղին մէջ աշխատողները գրեթէ բոլորն ալ ընտանիքի տէր հայրեր են, իսկ Moulinageի ճիւղին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն ամուրի երիտասարդները, 20-25 տարեկան։ Այս ճիւղին մէջ ունինք հայ «շէֆ» մը՝ Պ. Պօղոս Թիւլպէնտճեան, որ մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ մեր հայրենակիցներուն, մասնաւորապէս նորեկներուն։

Աւելորդ չըլլար դիտել տալ թէ երբեմն ցաւալի միջադէպեր կը պատահին մեր տղոց մէջ, ինչ որ լաւագիտութիւն չի ձգեր պաշտօնէութեան վրայ։ Այսպէս՝ երբ մէկը մտադրած է ձգել այս գործարանը եւ ուրիշ տեղ երթալ, մեկնելէն մէկ երկու օր առաջ կը սկսի չաշխատիլ, պաշտօնէութեան խօսքին ականջ չկախել, եւ հետեւանքը կ'ըլլայ կռիւ։ Անոնք երբեք չեն խորհիր վաղուան վրայ, երբ դէպքերու բերումով կրնան դարձեալ դիմել նոյն գործարանը՝ աշխատելու համար։

Ուրիշ պարագայ մը եւս։ Դըժբախտաբար հոս ալ պակաս չեն քանի մը կարմիր թափթփուքներ, որոնք բան-գործ ըրած են օգտուիլ գործաւորի մը ո եւ է սխալ արարքէն եւ ստիպել զայն որ դէմ կենայ այսինչ կամ այնինչ պաշտօնեային տուած հրամանին։ Բայց այս մոլորածները երբեք չեն խորհիր թէ՝ քանի՛ գործաւոր են, ուր որ ալ երթան, պիտի աշխատին։ Արդ ինչո՞ւ կը պղտորեն մեր հայրենակիցներուն միտքը եւ կը ստիպեն որ ձգէ այսինչ գործարանը եւ երթայ ուրիշ տեղ։

Հիւսէյնիկցի

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ԼԻՈՆ, 25 փետրուար.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբը սարքած էր ընկերական խնջոյք մը «փետրուար 18»ի առթիւ, շաբաթ իրիկուն։ Կը նախագահէր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան։

Հետաքրքիր ընկերներու բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Խօսուեցան բաժակաճառեր, եղան արտասանութիւններ, երգեր, կատակերգութիւններ եւ այլն։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 3 եւ անցաւ շատ լաւ։ Փափաքելի է որ նման երեկոյթներ միշտ տեղի ունենան։

Դեռատի

Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՆԻՍ. 24 փետր.— Քանի մը օր առաջ Salle Breaի սրահներուն, մէջ նկարներու մեծ ցուցահանդէս մը տեղի ունեցաւ ուր տեղացի եւ օտար արուեստագէտներ ցուցադրած էին իրենց գործերը։ Ընդարձակ սրահի մը ճակատը, բաւական լայն տեղ մը գրաւած էին տաղանդաւոր հայ նկարչին՝ Պ. Վարդան Մախոխեանի նկարները։

Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Վ. Մախոխեանի արուեստին մասին։ L'Eclaireur de Nice թերթին քննադատը կը գրէ.— «Ամէնէն առաջ, պիտի մատնանշեմ Վարդան Մախոխեանի գործին տպաւորիչ ամբողջութիւնը, մեծ եւ հոյակապ կտաւներ ուր, ինչպէս բարձր արուեստ մը ծառայած է «ծովու նկարչի» զգացման։ Ի՜նչ հաճոյքով կը դիտենք այս ծովանկարները, ուր քիչ մը աղօտ պայծառութեան մը մէջ, տիրապետուած են ծփուն ալիքին բոլոր գաղտնիքները»։

Իսկ La France de Nice կը գրէ.— Պէտք կա՞յ ներկայացնելու Մախոխեանի պէս արուեստագէտ մը, ալիքի այս վարպետը, որուն ամէն մէկ նկարը պաշտամունքի երգ մըն է հանդէպ ծովուն։ Հիները խռովայոյզ ալիքներուն կը նուիրէին յաւերժահարսներու. Մախոխեան անոնց կը նուիրէ իր արուեստը եւ երանգապնակը։ Խոնարհիլ միայն կը մնայ այս բացարձակ վարպետութեան, մանրամասնութեան մէջ այս կատարելութեան առջեւ։ Մախոխեան հասած է այն աստիճանին, ուր միայն հիանալ կը մնայ մեզի»։

Մեծ գովեստներով խօսած է նաեւ Le Petit Niçois։

Մ. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի եւ Հունգարիոյ ազգային ներկայացուցիչ խումբերուն տարեկան ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր Stade Colombesի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ, տասնը հինգ հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Հունգարական խումբը կեդրոնական Եւրոպայի մէջ իր կարեւոր յաղթանակներով մեծ համբաւ կը վայելէր, 1927ին Պուտափեշթի մէջ Հունգարիոյ խումբը ջախջախիչ կերպով յաղթած է ֆրանսականին 1ի դէմ 13 նշանակէտով. բայց այս անգամ ֆրանսական խումբը որ կը բաղկանար լաւագոյն խաղացողներէ, շնորհիւ իր նուրբ եւ արագ խաղարկութեան կրցաւ յաղթանակը տանիլ 0ի դէմ 3 նշանակէտ շահելով։

Հունգարական այս նշանաւոր խումբին պարտութիւնը Թերեւս շատերուն անակնկալ մը եղաւ։ Բայց պէտք չէ զարմանալ քանի որ՝ ֆրանսական խաղը վերջին երկու տարուան ընթացքին զգալի յառաջդիմութիւն ունեցած է, շնորհիւ իր ներքին լայն կազմակերպութեան։ Ֆրանսական ֆէտէրասիոնը մեծապէս հոգ կը տանի իր կազմակերպած մրցումներուն եւ կարելի զոհողութիւնները կ'ընէ ֆութպոլի խաղը զարգացնելու եւ ժողովրդականացնելու համար իր երկրին մէջ։

Կիրակի օրուան մրցումին ֆրանսացները փայլուն յաղթանակով ցոյց տուին իրենց յառաջդիմութիւնը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Էմիլ Ռօզ 58 տարու, պարտիզպան, երկու տարի առաջ ամուսնացեր էր Տիկին Պիւթոնի հետ, 48 տարու։ Շատ չանցած սակայն, կռիւը ծայր տուաւ ամուսիններուն միջեւ։ Այրը կը ծեծէր կինը որ ամուսնալուծման դիմեց։ Դատաւորը ուզեց զանոնք հաշտեցնել. կինը մերժեց եւ երբ դատարանէն դուրս կ'ելլէր, այրը ատրճանակի հինգ փամփուշտներով տապալեց իր անհաշտ կինը։ Պարտիզպանը երբ ձերբակալուեցաւ, յայտարարեց թէ մտքէն չէր անցուցեր սպաննել իր կինը զոր շատ կը սիրէր,այլ ուզեր էր միայն վախ ազդել անոր։

Բազմաթիւ վկաներ փութացեր էին բարի վարուց վկայական տալ ո՛չ միայն զոհին, այլ եւ անոր ոճրագործ ամուսնին ալ։

Կ'երեւի, դատարանը հաւատաց մարդասպանին հաւաստումին, որ զայն դատապարտեց հինգ տարի բանտարկութեան, վճիռի գործադրութեան յետաձգման իրաւունքով։

Պարտիզպանը որ բանտ էր վեց ամիսէ ի վեր, անմիջապէս ազատ արձակուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Դուն գնա եթէ կ'ուզես. ես այս գիշեր… հոս կը մնամ… խնամի՛… եթէ…

ՄԱԲՐ.— Հայպա՛, հայպա՛, աւելի լաւ ինծի համար։

ԹԱԳԻՒՈՐ.— Այդ ի՞նչ նորութիւն է։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ա՛խ, չէ. ատեն մը չեմ մտներ այդ տունէն ներս։

ԹԱԳ.— Խելքի՞դ եկաւ, կնի՛կ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.—Եթէ այսպէս երթայ,այդ ալ կ'ըլլայ. ալ չեմ մտներ այդ տունէն ներս. հոն՝ ոչ ցորեկս գիտեմ, ոչ ալ գիշերս։

ԹԱԳ.— Դե՛հ, ձգէ այդ խենթ խօսքերը։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— (կը պոռթկայ).— Բայց դուն անզգա՞յ ես, ի՞նչ ես մարդ, քեզի քանի անգամ ըսի՞ որ անիծուած է այդ տունը. ապշական կայ հոն, խնամի՛. չես տեսներ զայն, բայց կը լսես շարունակ, անօրինակ շշունջներ որ քունիդ մէջ իսկ անօրէն խօսքեր կը մրմռան ականջիդ, երբեմն մեղմ, անուշ մեղեդիի պէս բան մը որ կուլայ, կուլայ ու յանկարծ անէծք կը դառնայ գլխուդ. ըսէ՛ մարդ, եւ երբ դողահար, պաղ քրտինքներու մէջ արթննաս, չե՞ս տեսներ այն ատեն ալ աչքեր, որոնց նայուածքը ասեղի պէս կը խոցի դանկիդ, ճիշդ ասկից, յօնքերուդ մէջտեղէն… այն օրէն վեր որ թաղեցինք աղջիկը… (կուլայ)։

ԹԱԳ.— Դուն հիւանդ ես կնի՛կ, գէշ երազներ կը տեսնես, քունդ խանգարուած է։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.—Երազ չէ մա՛րդ, կը տեսնեմ ու կը լսեմ ըսի՝ քեզի։ Հոն՝ աչքեր կան որ ասեղի պէս իմիններուս կը մխուին, այդ աչքերը դուն չե՞ս տեսներ բնաւ, մա՛րդ, անողո՛ք, պի՛շ, մռայլ աչքեր որ մահուան դողեր պատցնեն մարմինդ վրան եւ երբ սարսափած՝ գլուխդ կը քաշես վերմակիդ տակ, այն ատեն ալ նորէն չե՞ս լսեր այդ շշունջը որ ականջդ չի ձգեր մինչեւ լոյս… այդ շշունջը… մե՛ղմ… պաղատագին… յամա՛ռ…։ (Ձայնը ցածցնելով) Կը յիշե՞ս մարդ… այն գիշերը… երբ աղջիկը… մեզի պլլուած կը պաղատէր… «Փրկեցէք զիս, փրկեցէք զիս…» ո՛ւֆ… ո՛ւֆ…։

ԹԱԳ.— Դուն հիւանդ ես կնի՛կ. տե՛ս, տաքութիւն ունիս. եկուր երթանք որ հանգստանաս…

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Չեմ գար ըսի. կը վախնամ. դեռ հոն է ան. ի զուր ջանացինք թաղել. դիակը միշտ հոն է… փռուած իր արիւնին մէջ որ… միշտ կը հոսի… միշտ կը հոսի…, աչքերը բաց… խոժոռ… լեցուն անէծքով եւ ապրելու կարօտով…։ Չէ՛, մա՛րդ. գնա՛ դուն եթէ սիրտ ունիս. ես չեմ գար։

ՄԱԲՐ.— Հանդարտէ՛, խնամի՛, հանդարտէ. ցաւը ցաւով չանցնիր. աղօթենք որ ուրիշ դժբախտութիւն մըն ալ չպատահի։

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Ի զուր աղօթեցի գիշեր ցորեկ. մէկը չկրցաւ փրկել, միւսն ալ կրնայ անոր ճամբան բռնել։

ԹԱԳ.— Է՛, լեզուդ քեզի քաշէ, կնի՛կ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Չէ՛, մա՛րդ, այս անգամ… եթէ նորէն միտքդ դրեր ես գլուխ ծռել… կը սխալիս… այս անգամ…։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ… այս անգամ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.—(ցցուած ու սպառնալից). Այդ բանը չպիտի ըլլայ…։

Միասին { ՄԱԲՐ.— Շիտակ է. այդ բանը չի կրնար ըլլալ։
ԲԱՐԹ.— Ո՛վ կ'ըսէ որ պիտի ըլլայ։

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Կը լսե՞ս. մէկը գնաց. միւսն ալ կրնայ երթալ. եւ եթէ մնայ իսկ, պէտք չէ որ օր մը դատաւորի աչքերով մեզի նայի. կը հասկնա՞ս։

ՄԱԲՐ.— Շիտակ է, հայպա՞։

(Բարթամեան լուռ հաւանութիւն կը յայտնէ)։

ԹԱԳ. (կը պոռթկայ).— Բայց ո՞վ պիտի արգիլէ, ո՞վ, որի՞ տրուեր է այդ ուժը։

ՄԱԲՐ.— Մենք ի՞նչ ենք եղեր հոս։

ԹԱԳ.— (Զայրալից ու զուսպ հեգնանքի ձեւ մը առած է)։

ԿԻՆԸ.— Ես այս գիշեր հոս եմ, աղջկանս քով եւ եթէ չարը խափանելը ոճիր է, մեղքը ճիտս…։

ԹԱԳ.— Դուք բոլորդ խենթեցեր էք. մէկը տղուն ոճիր կը քարոզէ, միւսները կ'ելլեն կռուելու հրէշի մը դէմ որ մէկ շունչով մեզ բոլորս ժամի պէս կը մարէ…։ Լա՛ւ, արգիլեցէք այդ բանը… յետո՞յ… յետո՞յ… մենք ի՞նչ կ'ըլլանք… ո՞վ կը տոկայ աքսորին, տառապանքին, մեր այս տարիքէն յետոյ…։ Կրնա՞ս գոնէ հարուածի մը տոկալ կնի՛կ…։

(Թ.ի կինը պատասխանի տեղ առած է անփոյթ ձեւ մը)։

Հայպա դո՞ւք խնամի, չարչարանքի լուրերը ստ՛ւտ կուգան ձեզի։

ԲԱՐԹ.— (Շատ բնական ու հանդարտութեամբ). Բեզի քանի՛ անգամ ըսի արդէն. ես կրնամ մեռնիլ։

ՄԱԲՐ.— Այո՛, մենք կրնանք մեռնիլ։

(Թագւոր՝ զայրոյթէն դողդոջուն՝ ինկած է աթոռի մը վրայ, յոգնաբեկ ու խելացնոր)։

ԹԱԳԻՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Երկունքի ցաւ եմ քաշեր. գիշերներ եմ լուսցուցեր, կեանք եմ մաշեցուցեր զաւկի համար. կրնամ անոր համար մեռնիլ, երթալ…

(շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

.·. Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, կռիւները վերսկսած են Ամանուլլահի եւ Պէչէի Սաքայի կուսակիցներուն միջեւ, Մայտանի կողմերը, Քապուլէն 25 քիլոմեդր հեռու:

Միւս կողմէ կ՚ըսուի թէ Ամանուլլահ Քանտահարէն կը քալէ Քապուլի վրայ եւ արդէն իսկ հասած է Ղազնի, մայրաքաղաքէն 120 քիլոմեդր հեռու:

Նատիր Խան երբ Հնդկաստան հասաւ, Լահորի կայարանը հաւաքուած իսլամներ, Հնդիկներ ու Սիխեր լաւ ընդունելութիւն ըրին Աֆղանիստանի բանակի նախկին հրամանատարին: Խանդավառութիւնը իր ծայրայեղ կէտին հասաւ, երբ Նատիր Խան յայտնեց թէ չպիտի հանգստանայ՝ մինչեւ որ Ամանուլլահը կրկին գահին վրայ չտեսնէ: Ամանուլլահի ինպաստ ցոյցեր եղան:

Ի՞նչպէս ջախջախուեցաւ օդանաւը

Երէկ գրեցինք թէ Մարսէյլ-Սայկոն թռիչքը փորձող ֆրանսական օդանաւը ջախջախուեցաւ Րանկունի եւ Պանկքոքի միջեւ:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, ֆրանսացի օդանաւորդները երեքշաբթի առաւօտ Րանկունէն ճամբայ ելած էին եւ մօտ 200 մեդր բարձրութենէ կը թռչէին, երբ յանկարծ օդանաւը կրակ առաւ եւ անմիջապէս ինկաւ ճախճախուտ գետնի մը վրայ, Սիթթանկ գետին եզերքը, Ինգէյքի կայարանին մօտ: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն օդանաւը ինկաւ Մարթապանի ծոցին մէջ, ծովէն ոչ-հեռու: Երկու սրունքներէն եւ այտերէն ծանրապէս վիրաւորուեցաւ մեքենավար Ժուս, որ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Րանկունի հիւանդանոցը: Մանաւանդ ձախ սրունքի վէրքը շատ ծանր է: Լը Պրի եւս վիրաւորուեցաւ ձախ դաստակէն եւ ծունկէն, ինչպէս նաեւ աջ ոտքէն: Նոյնպէս Րանկունի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ:

Երբ օդանաւը վար ինկաւ, տեղացիներ փութացին եւ զանոնք ազատելով դրին եզան սայլի մը մէջ ու տարին Թաթոնի հիւանդանոցը, ուր նախնական խնամքները ստացան:

Թղթատարը ամբողջովին փրկուած է: Թեթեւ վէրքեր միայն ստացած է Փայեար:

Օդանաւորդները կտրած էին 10950 քիլոմեդր ճամբայ:

Հուվըրի գահակալութիւնը

Մարտ 4ին Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան մէջ պիտի բազմի Միացեալ-Նահանգներու նորընտիր Նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր: Այս առթիւ պիտի կատարուին մեծ հանդէսներ, որոնց համար 137,000 տոլար վարկ յատկացուած է: Ամերիկայի զանազան կողմերէն Ուաշինկթըն պիտի գան մօտ 100,000 հոգի: Ծախքերը պիտի գոցուին 30,000 հանդիսատեսներու համար պատրաստուած նստարաններէն: Մէկ տոմսակը կ՚արժէ 7.50 տոլար: Փէնսիլվանիա պողոտային վրայ նայող տուները 100 տոլարի վարձու կուտան մէկ պատուհանը:

20,000 հոգի պիտի մասնակցին տողանցքին, 4 մղոն երկարութեան վրայ, որ պիտի տեւէ երկու ժամ: 30 Նահանգներու կառավարիչները ներկայ պիտի ըլլան: Հսկայ յաղթական կամարներ կը շինուին Թափորի անցքին վրայ: Տողանցքի պահուն մեծ թիւով օդանաւեր պիտի սաւառնին մայրաքաղաքին վերեւ, առաջնորդութեամբ «Լոս Անճէլոս» ղեկաւոր օդապարիկին, որուն մէջ պիտի նստին Լինտպէրկ եւ ուրիշներ:

Հալածանքը Տրոցկիականներու դէմ

Թայմզի մէջ աշխատակից մը կը գրէ.

Տրոցկիի Պոլիս աքսորուելէն ի վեր իր կուսակիցներուն դէմ հալածանքը աւելի կատաղութեամբ սկսած է: Անոնք բացէ ի բաց կ՚ամբաստանուին թէ «պրոլետարիատի դիկտատուրութեան հակառակորդներու շարքերուն միացած են»:

Անցեալ հոկտեմբերին Գերմանիա հրատարակուած նամակի մը մէջ Տրոցկի խորհրդային կառավարութիւնը կը նկարագրէր իբրեւ «կէրէնսկիի վարչաձեւ» եւ կարմիր բանակը իբրեւ «Պոնափարթեան կազմակերպութիւն»: Տրոցկիի կուսակիցներէն Վ. Զմիռնով կը գրէ թէ «ներկայ կառավարութիւնը թէեւ կը գործէ խորհուրդներու ձեւին տակ, սակայն թշնամի է պրոլետարիատին, եւ այս վերջինին պարտականութիւնն է պայքարիլ՝ իրական դիկտատորութիւն եւ խորհրդային իրական կառավարութիւնը հիմնելու համար: Քաղաքացիական կռիւը շուտով իրականութիւն պիտի դառնայ Ռուսիոյ մէջ»:

«Իզվէստիա» մէջբերումներ կ՚ընէ այս գրութիւններէն: Խորհրդային ամբողջ մամուլը անխնայ պատերազմ կը յորդորէ Տրոցկիականներուն եւ Աջերուն դէմ, որոնք կ՚ամբաստանուին նոյն յանցանքով: Ստալինի աչքը մտնելու համար, Զինովիեւ յօդուած մը կը հրատարակէ «Պրաւդա»յի մէջ՝ պահանջելով լուրջ մաքրագործումի ենթարկել կուսակցութիւնը:

Ամերիկայի համայնավարներու կռիւը

Նիւ Եորքի Աշխատանքի Տաճարին մէջ առջի գիշեր հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին Տրոցկիի կուսակից համայնավարները, բողոքելու համար Տրոցկիի արտաքսումին դէմ: Հռետորներ սկսան բողոքի ճառեր խօսիլ:

Յանկարծ ներս մտան Ստալինի կուսակից համայնավարներ, որոնք մուտքի դուռնէն ուղղուեցան դէպի բեմ՝ զայն գրաւելու համար:

Երկու հակառակորդ հատուածներուն միջեւ սկսաւ կռիւ մը, որու ընթացքին բռունցք, հովանոց, գաւազան, նոյնիսկ եղունգ շարժման մէջ դրուեցան:

Ոստիկանութիւնը հասնելով մեծ դժուարութեամբ կրցաւ հանդարտեցնել կռուարարները:

Ցուրտը վերսկսաւ

Մօտ 8-10 օրուան բարեխառն օդէ մը վերջ, ցուրտը վերսկսաւ փարիզեան շրջանին մէջ: Առջի գիշեր ջերմաչափը զերոյէն վար իջաւ դարձեալ եւ ջուրերը սկսան սառիլ: Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ պահ մը նոյն իսկ ձիւնեց:

Ցուրտի ալիքը կ՚իջնէ դէպի Նորմանտի, դէպի Փարիզ եւ դէպի արեւելեան Ֆրանսա:

Եւրոպայի մէջ եւս ցուրտը վերսկսաւ: Ռուսիոյ մէջ զերոյէն 24 աստիճան վար ցուրտ կ՚ընէ, Շուէտի մէջ՝ 15, Ուեթրէխթի մէջ՝ 12, Պերլինի մէջ՝ 10, Պրիւքսել՝ 7:

Ֆրանսայի մէջ բոլոր ցանքերու փճացումէն կը վախցուի:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Լ Ի Ո Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Պ Ո Ւ Ր Կ Ո Ւ Ա Ն

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie, Ընկ. Նշանեանի բնակարանին յ սրակից սրահը: Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի Պ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ժամանակը եւ իր ստորաբաժանումները»

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ:

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը:

Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ:

Գին՝ը ժողովրդական: Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին: Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են: Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ: Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն: Ճոխ գօթիյեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը8.30ին, 84 rue Chape, Պոն Թէադրի մէջ

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մաբութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Սիրուշի, Ակայեանի եւ Ս. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռաֆֆիի «ԽԱԶԱԳՈՂՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»: Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ Դալիլա»:

Հ. Յ. Դ.

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեան քուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն հին կոմիտէի եւ ընտրութիւն նորի:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Զաւարեան, Քեռի, Կայծակ, Վրէժ, Դժոխք եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ժատենադարանը: Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Ներկայ պիտի ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Լիոնի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 1ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ 1928ի անդամատետրով:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէնգարօ, Քեռի եւ Գէորգ Չաւուշ խումբի ընկերները այսօր Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Պօմէթի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette: Կարեւոր Օրակարգ:

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 1.30ին Գրադարան Ընթերցասրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը:

Ցեսինի Կայծակ, Վրէժ, Վիշապ, Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբի ընկերները ընդհ. արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 6ին Café Jardinի մէջ՝ ընկ. Վ. Զուլէյեանի կողմէ: Բացակայութիւնները նկատի պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ):

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղին վիճակախաղը տեղի ունեցաւ փետր. 24ին եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 356, 102, 213, 149, 319, 64, 43, 350, 361, 35, 333, 77, 90, 174, 123, 106, 109, 119, 30, 243:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ 1929

2 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 895 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՁԱՅՆԵՐ

Այսօր հրատարակած ենք չէզոք աշխատակցի մը առաջարկը՝ Գաղթային Ընդհ. Միութիւն մը հաստատելու մասին: «Հայե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» նշանաբանին տակ, մեր աշխատակիցը պարզելով տիրող կազմալուծումը եւ անոր անխուսափելի հետեւանքը, ապագայ աղէտը, կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ.

— «Մենք կ'ուզենք հայ համազաղթային քաղաքականութեան որոշ գիծ մը ունենալ: Օրինակ՝ կազմակերպել Հայ Համագաղթային Միութիւն մը, ունենալ ազգագրապէս եւ տնտեսապէս զօրաւոր հայ համայնքներ, պահել զանգուածները ամէն գնով Հայ եւ Հայ, կապուիլ հայրենիքին հետ, եւ ի հարկին զօրաւոր ազդակ հանդիսանալ հայրենիքի ազգային քաղաքականութեան համար:»

Այս ծրագիրը իրականացնելու համար, մեր հայրենակիցը կ'առաջարկէ.

1. Հիմնել Համագաղթային Միութիւն մը՝ կեդրոնը՝ Փարիզ, մասնաճիւղեր՝ ամէն ուր որ 40է աւելի Հայեր կան:

2. Այս Միութեան կեդրոնը կը հիմնուի Փարիզ, առ այժմ միջկուսակցական խորհրդակցութենէ մը յետոյ, բաղկացած են անդամներէ, որոնց վեցը կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեքը՝ չէզոքներ:

3. Առժամեայ կեդրոնը կ'ընտրուի վեց ամսուան համար, նախնական աշխատանքներ կատարելու պաշտօնով, եւ յետոյ կը կազմակերպուի ամբողջ գործը, ընտրութիւններով եւայլն:

Այս առաջարկին հետ միեւնոյն ատեն, սեղանի վրայ ունինք բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը:

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերով, ռամկավարներու պաշտօնաթերթը՝ «Մարդ մը կ'ուզենք» խորագրին տակ, կը յիշէ քանի մը տարի առաջ արձակուած աղաղակ մը, եւ կ'եզրակացնէ.

— «Յոյս չկայ, գէթ այսօրուան, գէթ վաղուան համար, որ նախ քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան, եւ համաձայնին էական խնդիրներու մասին եւ յետոյ քանի մը հոգի, անոնցմէ պաշտօն առած, համաձայնութեամբ յառաջ տանին իրենց յանձնուելիք ազգապահպանութեան գործը: Կը մնայ միայն որ այդ անկարելութիւնը տեսնելով, կուսակցութիւններն ու ժողովուրդը ամբողջութեամբ որոշեն ընդունիլ *մէկ հոգիի* ղեկավարութիւնը՝ գէթ հինգ կամ տասը տարուան պայմանաժամով»: («Արեւ», 20 փետրուար):

Ռամկավար օրկանը պարտք սեպած է յիշեցնել թէ՝ այս «նոր եւ յանդուգն» գաղափարը «մէջտեղ կը նետենք բացառաբար մի միա՛յն այս թերթին խմբագրութեան անունով, առանց անոր ետին ո եւ է հաւաքական պատասխանատուութիւն դնելու:»

Այս անճար առաջարկն ալ հետեւանք է միեւնոյն մտահոգութեան.

— «Ո՞վ չի խղճահարիր, չի տանջուիր տեսնելով թէ այս դաւտուր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ, եւ մեր ցանկութիւնները այդ անկումը կասեցնելու՝ օգտակար չըլլալէ զատ նոյն իսկ վնասակար կ'ըլլան այդ գործին»:

Ու հաւատալով թէ այս բոլոր չարիքին մօգական դարմանն է «խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը», կը պարզէ անոր ընտրութեան ձեւերը եւլն.:

Ինչպէս կը տեսնէք, լեռ ու ձոր կայ երկու առաջարկներուն միջեւ: Պերլինի մեր թղթակցին ծրագիրը, որ այնքան մատչելի է եւ օրուան պահանջին համապատասխան, շատ ալ տարբերութիւն չունի մինչեւ հիմա եղած թելադրութիւններէն: Անցողակի ըսենք թէ մենք, իբրեւ կուսակցական, կ'ուզէինք աւելի լայն տեղ տալ չէզոքներուն: Օրինակ, ոչ թէ վեց՝ ինը հոգինոց վարչութեան մը մէջ, այլ միայն երեք, վեցը պահելով չէզոքներուն:

Իսկ Եգիպտոսի ռամկավարներուն ծրագիրը, զոր «նոր եւ յանդուգն» կը կոչեն, պարզապէս ո՛ր եւ է բան չընելու տրամադրութիւն կը մատնէ: Եթէ ուզէինք մանրամասնութեանց մէջ մտնել, կրնայինք այսօրուընէ հարցնել.

— Ո՞վ է այն մէկ հատիկ մարդը, որ պիտի ստանձնէր այդ պատասխանատուութիւնը, որուն առջեւ գլուխ պիտի ծռէին բոլոր «կուսակցութիւններն ու մարմինները»: Գաղտնիք չէ օրուան փառքերուն ոչ համբանքը, ոչ ալ կարողութիւնն ու հանճարը: Գաղտնիք չէ, նաեւ, կուսակցութեանց եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնը: Տակաւին չենք յուզեր այդպիսի ծրագրի մը սկզբունքի խնդիրը: Մէկդի դնելով տեսական կողմը, եթէ նոյնիսկ, յանուն գերագոյն շահերու, ուզէինք հաստատել միակ մարդու մը իշխանապետութեան, այդպիսի իշխանութիւն մը ցնորք եւ ծիծաղելի կապկութիւն պիտի ըլլար պայմաններու մէջ, մեր այս ցիրուցան, եօթն անգամ եօթանասուն երկրի եւ օրէնքի ենթակայ վիճակին մէջ:

Այնպէս որ, կարելի է իբրեւ զուարճալիք ընդունիլ «Արեւ»ին առաջարկը, եւ անցնիլ բուն օրակարգին,— գաղութներու կազմակերպութեան եւ կեդրոնական իշխանութեան մը ստեղծման յաջորդ միջոցներուն:

Մենք շատ ենք գրաղած այս հարցով, ամէնէն պարզ եւ ընդունելի վիճակին վերածելով զայն: Եւ պէտք է գրաղիլ անոր, մանաւանդ որ հետզհետէ ստիպողական կը դառնայ պահանջը:

Բայց, որպէս զի ջուր ծեծելու ձեւերը չկրկնուին, անհրաժեշտ է որ բոլոր հոսանքներն ալ ընդունին գաղութները կազմակերպելու պահանջն ու պարտականութիւնը:

Կ'ընդունի՞ն անկեղծօրէն, առանց վերապահութեան: Մնացածը մանրամասնութիւն է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (5 փետր.)

— «Մօտ տարի մը առաջ կը ծրագրուէր 3 400.000 Թուրք բերել խորհրդային Միութեան սահմաններէն: Սակայն, ինչպէս խոստովանեցաւ Թուրք գաղթականներու տեղաւորման տեսուչը, այդ ծրագիրը վերջէն անկարելի եղած է գործադրել, եւ «ցարդ այս խնդիրը այնպէս մնացած է»:

Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ ըսած ենք, սխալ է այն կարծիքը, թէ Էնկիւրի իրապէս կը ձգտի կովկասէն Թուրք գաղթականներ բերել Թուրքիա: Սխալ է այն պարզ պատճառով, որ ատով տկարացուցած պիտի ըլլար Թուրք տարրը Անդրկովկասի մէջ,— բան մը, որ իր հաշուին չի գար, քանի որ աչք ունի Անդրկովկասի վրայ:

Գալով Ռուսիոյ ներսերէն Թուրք - Թաթարներ Թուրքիա տանելու ծրագրին, այդ արդէն այնքան ալ դիւրին գործ չէ, մանաւանդ որ բոլշեւիկներու իշխանութեան տակ անոնք կը զգան գրեթէ նոյնքան լաւ, որքան պիտի զգային թերեւս, եթէ ըլլային անկախ Թրքական իշխանութեան տակ: Որովհետեւ Ռուսիոյ բոլոր տարրերէն (բացի թերեւս Հրէաներէն) Թուրք Թաթարները ամէնէն աւելի կ'օգտուին խորհրդային իշխանութեան բարեացակամութենէն եւ թոյլտուութենէն՝ թէ տնտեսապէս աւելի ազատ ապրելով եւ թէ՝ քաղաքականապէս իրենց ազգային նպատակները իրագործել կարենալով:

Ահա թէ ինչու զարմանալի չէ երբեք, որ 3.400.000 Թուրքեր Ռուսիայէն բերելու ծրագիրը ջուրն է ինկած:

Այդպէս չէ, սակայն, կացութիւնը պալքանեան երկիրներու մէջ, ուր որ Թրքական զանգուածներ կ'ապրին տակաւին: Այդպէս չէ յունական կղզիներուն եւ Յունաստանին պատկանող հողամասերուն վրայ: Այդպէս չէ, վերջապէս արաբական երկիրներու մէջ, ուր դեռ կան Թուրքեր:

Հոդ Էնկիւրի քաղաքական ակնկալութիւններ չունի: Հոդ Թուրքերը, իբրեւ ազգութիւն, կորստեան են դատապարտուած: Ուստի ճիշդ այդ երկիրներէն է որ Թուրքերը կը գաղթեն դէպի Թուրքիա:

Սակայն, ուշագրաւ է, որ դուրսէն Թուրքիա մտնող Թուրք գաղթականները կը նախընտրեն տեղաւորուիլ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ՝ Իզմիրի շրջան, Կիլիկիա, Սեբաստիա, Տրապիզոն. բայց կը խուսափին երթալ տեղաւորուելու «արեւելեան նահանգները», այսինքն՝ Մեծ Հայաստան, որ ամայի կը մնայ եւ աւելի եւս կ'ամայանայ Թուրք-քրդական կռիւներուն հետեւանքով:

Եւ ասիկա հասկնալի է միանգամայն. որովհետեւ նախ՝ Թուրքերուն մէջ ալ վստահութիւն չկայ «արեւելեան նահանգներու» տեւական ապահովութեան մասին. եւ ապա՝ Թուրք գաղթականներու փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը «արեւելեան նահանգներու մէջ» իսկայական ծախքերու կարօտ է՝ հեռաւորութեան, հաղորդակցութեան միջոցներու եւ շինարարական նիւթերու պակասութեան կամ բացակայութեան պատճառով:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Վագըթ» թերթին Սուրիոյ թղթակիցը կը գրէ.—

« — Սահմանային շրջանի բնակչութիւնը — բացի հոն զետեղուած կարգ մը խառնակիչ տարրերէ — խիստ դժգոհ են իրենց վիճակէն: Կարճ այցելութիւն մը բաւական է հասկնալու համար թէ, այս շրջանի բնակիչները ո՛ր աստիճան անկեղծութեամբ կը փափաքին վերստին Թրքական արդար գերիշխանութեան տակ մտնել: Տեղական արաբական թերթերն ալ ամէն ջանք կը թափեն երեւոյթները չարափոխելու համար»:

«Էլ Շա՛ապ» թերթը՝ օրինակ՝ սուրիական սահմանին մասին խօսելով, կը գրէ.—

«Թուրքեւսուրիական սահմանը անբնականոն վիճակ մը ունի: Սահմանին երկու կողմերը, իրարմէ հեռու բայց դէմ դէմի կան սահմանապահ զինուորներու պահականոցներ: Թուրք թերթերը երկար ատեն դժգոհեցան Թուրքեւսուրիական սահմանին պրդի վիճակէն: Բայց կարելի չէր լաւագոյն կարգադրութիւն մը ընել. միակ լաւագոյն ելքը պիտի ըլլար եթէ Թուրքերը քաշուէին Մարտինի լերան ստորոտը, ինչ որ անկարելի կը կարծենք: Միւս կողմէ անըմբռնելի է կարգ մը թերթերու այն առաջարկը թէ պէտք է մինչեւ Եփրատ քաշել ֆրանս. զինուորները: Ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ որ Սուրիացիները 500 քիլոմեդր ետ քաշուին ու Թուրքերուն ձգեն արօտավայրերն ու արաբական գիւղերը: Մանաւանդ որ Թուրքերը չեն ուզեր քանի մը հարիւր քիլոմեդր ետ քաշուիլ եւ աւելի նպաստաւոր սահմանագիծ մը ապահովել:

«Յայտնի է որ Մարտինի լեռներն ու գիւղերը կը տեսնուին սահմանին այս կողմէն: Սահմանէն դիտող մարդ մը շատ դիւրութեամբ կրնայ տեսնել Մարտինի տուները: Ասկէ զատ Թուրքերը ամէն օր նոր գիւղեր կը հիմնեն սահմանամերձ գիւղերուն վրայ: Այս առթիւ միջադէպերը անպակաս են ամէն օր:

«Ընդհանրապէս, յարձակումներուն կը մասնակցին նաեւ Թուրք զինուորները: Այսպէս՝ Թուրք զինուորներուն կողմէ սուրիական սահմանին դէմ յարձակումները կը շարունակուին, եւ յայտնի չէ թէ ե՛րբ վերջ պիտի գտնեն»:

Մինչդեռ, կ'ըսէ «Վագըթ», կացութիւնը բոլորովին հակառակն է, եւ սահմանային շրջաններուն մէջ հաստատուած Հայերն ու Քիւրտերն են, որոնք տեղական ոստիկան զինուորներու օժանդակութեամբ եւ կառավարութեան դրդումով յարձակումներ կը գործեն:

Տրոցկիի դիմումը Ըսմէթ փաշայի

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տրոցկի վարչապետ Ըսմէթ փաշայի դիմելով Թուրքիա բնակելու, ինչպէս նաեւ կարգ մը իրաւունքներ ունենալու արտօնութիւն խնդրած է: Վարչապետը արտօնած է որ Տրոցկի Պոլիս մնայ՝ մասնաւոր առեւտրականի հանգամանքով:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Տրոցկի նիւթական ծանր պայմաններու տակ կը գտնուի և թէ Փարիզի իր բարեկամները նոյնիսկ իրեն ի նպաստ հանգանակութեան ձեռնարկած են: Ընդհակառակն ուրիշներ ալ կը հաւատեն թէ Սկանտինաւիոյ մէկ դրամատան մէջ պահ դրուած մեծ գումար մը ունի, զոր պիտի քաշէ՝ երբ մնայուն տեղ մը հաստատուի:

Թուրք լրտես մը ձերբակալուած

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած է Էպուլքասըմ Թէվֆիք անուն անձ մը, որ ամբաստանուած է թէ դրամի փոխարէն դաւաճանութիւն կը փորձէր հայրենիքին դէմ: Մարդը, որ խոստովանեցաւ իր յանցանքը, ծովային նախկին սպայ մըն է, վտարուած զինուորական ասպարէզէն: Իզմիրի մէջ խմբագրական քարտուղար եղած է Գըլըճզատէ Հագգը պէյի «Հիւրր Ֆիքր» թերթին: Սակայն շուտով կասկածներ կը հրաւիրէ իր վրայ եւ այս պաշտօնէն ալ կը հեռացուի: Պոլիս չեկած, Իզմիրի մէջ «Հիւրր Տիւշիւնճէյէր» անունով հանդէս մը կը հրատարակէ: Առաջին թիւին մէջ, «Բաց նամակ Մարգարէին» վերնագրով յօդուած մը գրելով դառն անարգանքներ կ'ուղղէ կրօնքի հասցէին: Ասոր վրայ դատարանի կը յանձնուի: Դատը դեռ չէ վերջացած:

Էպուլքասըմ իբրեւ ծովային սպայ, լաւ կը ճանչնար Իզմիրի սպաները եւ տեղեակ էր կացութեան: Ուստի կը մտածէ իր ծանօթութիւնները օտարներու ծախել ու հարստանալ: Այդ նպատակով շփման մէջ կը մտնէ օտարներու հետ եւ սակարկութիւններէ յետոյ կը յարմարի: Ըստ համաձայնութեան, 1000 Թրքական ոսկի պիտի ստանար, երբ յանձնէր առաջին յատակագիծը կամ տեղեկութիւնները: Յետոյ, իւրաքանչիւր նոր տեղեկատուութեան փոխարէն նոր գումար պիտի առնէր: Ամիս մը առաջ, Էպուլքասըմ գործի կ'անցնի եւ հոս-հոն երթալով կ'աշխատի փաստաթուղթ ձեռք անցընել: Ոստիկանութիւնը կ'իմանայ եւ իր լեզուագէտ ոստիկաններէն մէկը կը խառնէ օտարներուն: Էպուլքասըմ կը յաջողի կարգ մը փաստաթուղթեր գտնել եւ յանձնելու կը տանի: Ստացողը կ'ըլլայ ոստիկանական պաշտօնեան, որ նոյնպէս կը վճարէ խոստացուած 1000 ոսկին: Ձերբակալուածը դատարան պիտի յանձնուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խ. Հայաստան»ի փետր. 6ի եւ 7ի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.—

Գործավարներու խորհուրդը առաջարկած է Հողագործական գործավարութեան՝ 15,000 ռուբլի տրամադրել, Բասարգեչարի շրջանի գաղթականները տեղաւորելու համար:

*** Որոշուած է որ կառավարութիւնը Արթիկի չեչաքարէն եւ շինուածանիւթերէն երկու տուն շինէ փորձի համար:

*** Վերջերս կրիփի բազմաթիւ դէպքեր տեղի ունեցած են Երեւանի մէջ: Փետր. 5ին, 1000է աւելի տեղերէ բժիշկ ուզուած է: Օրական 7-800 դէպք արձանագրուած է:

Համաճարակը առայժմ թեթեւ կ'անցնի բայց դեռ նոր է եւ դժուար է նախատեսել յետագայ ընթացքը: Կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկած է խումբ մը բժիշկներ, համաճարակին դէմ պայքարելու համար:

Երեւանի երրորդ հիւանդանոցին մէջ 10 մահճակալ տրամադրուած է կրիփով վարակուածներուն: Առաջին հիւանդանոցին մէջ ալ նոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլայ:

*** Փետր. 20էն սկսեալ, Հայաստանի Թրքական դպրոցներէն եւ հաստատութիւններէն ջնջուած են արաբական հին տառերը եւ տեղը դրուած լատինական նոր տառերը:

Ադրբեջանի մէջ Յունուար 1էն սկսեալ պարտաւորիչ է նոր այբուբենի գործածութիւնը:

Անդրկովկասի իշխանութիւնը խնդրած է Մոսկուայէն՝ «Աշխատանքի դրօշ» պատուանշանով վարձատրել Աղամալի օղլուն, որ մեծ դեր կատարած է, նոր այբուբենը Ադրբէճանի մէջ ընդունելու գործին առթիւ:

«ԱՆԴԱԴԱՐ ՀԱՅ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵՆ»

«Վագըթ» այս խորագրին տակ կը հրատարակէ Սուրիոյ իր թղթակցին ուրիշ մէկ գրութիւնը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

«Թուրքիոյ դէմ գրգռութեանց քաղաքականութեան աւելի ուժ ուժ տալու համար, տենդագին կը շարունակեն Հայեր տեղաւորել սահմանամերձ շրջաններու մէջ: Այս նպատակով, վերջերս որոշուեցաւ 8000 Հայեր տեղաւորել Սուրիոյ մէջ, եւ 240 հազար ոսկի հաւաքուեցաւ այդ նպատակով:

Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղթականներու զետեղման յանձնաժողովին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Սուրիոյ մէջ 12000 արհեստաւոր եւ 18 հազար երկրագործ Հայեր պիտի զետեղուին:

Անցեալները 347 հայ ընտանիքներ զետեղուեցան Իսքէնտէրունի շրջանին մէջ: Այս ընտանիքներուն յատկացուած 3600 արտավար գետնին փոխարժէքը վճարուեցաւ կառավարութեան կողմէ:

Այս տարի ալ 5000 արտավար գետնի վրայ 1500 - 2000 հայ ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին:»

ԱՏԱՆԱՅԻ մէջ հրդեհ պատահեցաւ անցած շաբաթ: Այրեցան Շարգ սրճարանը եւ երկրագործական դրամատան մէկ մասը: Մարդկային զոհեր ալ կան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, որ ժամանակէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուէր, անցեալ շաբաթ մեկնեցաւ դէպի Տիարպէքիր, իր պաշտօնին գլուխը: Մարզպանը միասին կը տանի քանի մը նոր պաշտօնեաներ:

ՀԱՅԵՐ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ, ՄԻԱՑԷ՛Ք

ԱՆԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Անցեալ ամառ, կը շեշտէի թէ Թուրքերուն համար ո՛րքան դիւրացած է ամէն բան՝ շնորհիւ քաղաքականութեան, եւ թէ քաղաքականութիւնը ո՛րքան անհրաժեշտ է մեզի համար այսօր աւելի քան երբեք, որովհետեւ «Երէկ րայաներ էինք Թուրքիոյ, այսօր՝ ընդհանուր աշխարհի»։ Եւ եթէ կացութեան համապատասխան դիրք մը չբռնենք, պիտի կորսուինք։ Ցրուեր ենք ամէն կողմ շատ փոքր մասերով եւ պիտի խրինք զանազան տեսակի ճահիճներու մէջ, եթէ երկաթէ ձեռք մը չբռնէ մեր թեւէն...

Շատեր կը կարծեն թէ Բիսմարք մը, Քէմալ մը կամ Մուսոլինի մը կրնայ ըլլալ այդ ազատարարը։ Բայց մեր պարագաներուն համար, երբ դեռ ամբողջ հաւաքականութիւն մը չենք մեր սեփական հայրենիքին մէջ, անկարելի է այդ տեսակ հրաշք մը երեւակայել։ Եւ անբաղձալի։ Այդ երկաթէ ձեռքը կարելի է ստեղծել հաւաքական ուժերով։

Ուրիշներ կը հռչակեն ամէն անգամ թէ մենք կառավարութիւն մը ունինք, ա՛ն է որ իրաւունք ունի տնօրինելու մեր ճակատագիրը։ Ամէն շարժում եւ ամէն խօսք քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ կամ նոյնիսկ ներքին կազմակերպութեան մը շուրջ, կը նկատեն հակապետական։ Սխալ, որովհետեւ մեր հայրենիքի կառավարութիւնը առայժմ ի վիճակի չէ զբաղելու իր սահմաններէն դուրս ապրող հայութեան կացութեամբ։ Ան ստիպուած է դրժել Թշուառ գաղթականներու հանդէպ իր ունեցած պարտականութիւններն իսկ, չի կրնար իր պաշտպանութեան տակ առնել կամ հպատակ հռչակել դուրսի Հայերը եւն. եւն.։ Վերջապէս ուրիշ շատ ու շատ տեսական եւ նիւթական պատճառներ կան, որոնք անկարելի կը դարձնեն հայեցի քաղաքականութիւն մը, որ համապատասխան ըլլայ ժողովուրդին զգացումներուն եւ ըմբռնումներուն։

Եւ երբ կ'ըսենք այսօր թէ մեզի պէտք եղածը քաղաքականութիւնն է, նպատակ չունինք հակապետական կամ հակահայաստանեան ազդակ մը ստեղծելու։ Մեր առաջարկը կը ծնի բնական ձգտումէ մը, ինքնապաշտպանութեան տարրական պէտքէն եւ այս օգտակար միայն կրնայ ըլլալ հայրենիքին, ինչ կառավարութիւն որ ալ ունենայ ան։ Մեր նպատակն է ճանչցնել թէ մեզի պէտք է միահամուռ ազգային աշխատանք, շարժում։ Մինչ վերը յիշուած երկու ձեւերն ալ կը նշանակեն «ծալլէ թեւերդ եւ նստէ՛». դիրք մը որ մեզ այս վիճակին հասցուց, եւ որ կը տանի անդունդ մը, ուրկէ այլեւս չպիտի կրնանք ազատել։

Ամբողջ Արեւելքը արթնցեր է իր քունէն եւ մենք՝ իբր թէ յառաջապահներն եղած ենք այդ երկրամասին... Վա՛յ մեզի եթէ մնացած մեր 2-3 միլիոնով նորէն ըլլանք անմիաբան եւ յաւիտենական վիճող՝ մանտրտիկ բաներու համար։ Երեք միլիոն ժողովուրդ ենք եւ աւելի շատ քաղաքական կռիւներ եւ սպանութիւններ ունինք արձանագրած վերջին տարիներս, քան 70 միլիոննոց գերման ժողովուրդը— ամէն համեմատութիւն պահելով։

Աւելի պարզ խօսքով՝ եթէ այս անկազմակերպ վիճակը շարունակուի, տասը— քսան տարիէն կորսուածներու ահաւոր թիւ մը պիտի ունենանք։ Իսկ հայ նոր սերունդ մը, որ նոյնպէս չկայ, պէտք է համարել մեզի համար։ Եւ այն ատեն, մնաք բարով «Միացեալ Անկախ Հայաստան», մնաս բարով «երկիր դրախտավայր», մնաս բարով «իմ Կիլիկիա» եւ մնաք բարով «հայրենավրէժք»...

Միւս կողմէ, եթէ օր մը ամբողջ Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը փոխուի, եթէ ազատ ըլլայ մեր երկիրն ալ իր ազգակիցներուն հանդէպ ունեցած զգացումը ցոյց տալու, եթէ վերջապէս հարցուի օր մը մեզի թէ ո՞ւր էք, քանի՞ հոգի էք, ի՞նչ է ձեր մտածումը հայրենի երկրին մասին, ի՞նչ չափով կը գործակցիք նահատակ սերունդներու երազը իրականացնելու եւլն. եւլն., ո՞վ պիտի պատասխանէ, ո՞ր մարմինը իրաւասու պիտի ըլլայ ճակատաբաց կենալու եւ բանակցելու։ — Մինչեւ հիմա եղածներէն ո՛չ մէկը։

Եւ պիտի գայ այդ օրը, բաւական է որ կազմ եւ անեղծ մնայ այս ժողովուրդը իր ազգային յատկութիւններով։ Այն ատեն Նոր Արաբկիր մը կամ Նոր Մալաթիա մը շինելով չի գոհանար այս ժողովուրդին յարատեւ շինարարութիւնը, այլ շատ շուտով պիտի շինուին հարիւրաւոր նոր քաղաքներ Հայաստանի քարոտ դաշտերուն վրայ, ժողովուրդին իսկ բարի ձեռքերով։

Յետոյ մեր ըսածը Պրիան, Շէմբէրլէյն կամ Չիչերին–Չէմպրլէյն քաղաքականութիւն մը չէ։ Մենք կ'ուզենք հայ համագաղթային քաղաքականութեան որոշ գիծ մը ունենալ։ Օրինակ՝ կազմակերպել Հայ Համագաղթային Միութիւն մը, ունենալ ազգագրապէս և տնտեսապէս զօրաւոր հայ համայնքներ, պահել զանգուածները ամէն գնով Հայ եւ Հայ, կապուիլ հայրենիքին հետ, եւ ի հարկին զօրաւոր ազդակ հանդիսանալ հայրենիքի ազգային քաղաքականութեան համար։

Անկասկած քիչեր կան հակառակ՝ այս տեսակ գաղութային կազմակերպութեան մը, որ յարմար առթիւ ընդհանուր քաղաքականութեան մը կարեւոր մէկ ազդակը պիտի հանդիսանար։ Ոչ մէկ հայ մարդ, ոչ մէկ հայ կուսակցութիւն դէմ պիտի ըլլար ատոր։ Միակ մեծ խնդիրը հոն է թերեւս որ ի՛նչպէս պիտի ըլլայ, ո՛վ պիտի սկսի, ո՛րքան աթոռ եւլն.։ Այստեղ արդէն ընտրական հարցը կը ծագի։ Պարզ է որ ժողովուրդը ազատ քուէով պէտք է ընտրէ իր վերին մարմինը։ Բայց ընտրութեան ձեւի դժուարութիւնը մեծ է, ժամանակի կը կարօտի, անտեղի է դեռ եւ առաջին առթիւ ընդհանուր համակրութիւն ստեղծելու համար գործնական պէտք է ըլլալ։ Եւրոպայի թեմականի փորձը մէջտեղն է։

Այսպէս կը հիմնուի «Հայ Համագաղթային Միութիւն» մը, կեդրոնը՝ Փարիզ, մասնաճիւղեր՝ ամէն տեղ ուր 40է աւելի Հայեր կան, իսկ ատկէ պակաս տեղերը ներկայացուցիչ մը՝ իր շրջանի մասնաճիւղէն ընտրուած։ Կեդրոնը կը հիմնուի առժամաբար միջկուսակցային խորհրդակցութենէ մը ետք։ Ո՛րեւէ կուսակցութիւն կրնայ յանձն առնել առաջին այս խորհրդակցութեան հրաւէրը կարդալ, թերթերու միջոցով կամ ուղղակի կուսակցութեանց կեդրոններուն ուղղելով։ Ընտրութիւնը կարելի է ընել կուսակցութեանց անդամներուն թիւով կամ ընդհանուր համաձայնութեամբ։ Ինը հոգիէ բաղկացած առժամեայ կեդրոն մը բաւական է։ Անոնց միայն վեցը պիտի ըլլան կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեքը չէզոքներ։ Այսպէս Ա. կուսակցութիւնը ունի 30 անդամ, իրմէ կը մասնակցին 3 հոգի. Բ. կուսակցութիւնը ունի 18 անդամ, իրմէ կը մասնակցին 2 հոգի. Գ. կուսակցութիւնը ունի 11 անդամ, իրմէ կը մասնակցի 1 հոգի. գումար՝ 6 հոգի։

Մասնաճիւղերը կ'ըլլան բնականօրէն այն մարմինները, որոնք արդէն կան տեղին մէջ եւ կը ներկայացնեն ամբողջ համայնքը, Ազգ. միութիւն, Գաւառային վարչութիւն կամ նոյնիսկ Թաղականութիւն, Լսարանական միութիւն եւայլն, նայելով պայմաններուն։

Առժամեայ կեդրոնը կ'ընտրուի վեց ամսուան համար եւ այդ ժամանակի ընթացքին կը կատարէ նախապատրաստական աշխատանքները. 1) Ընտրութիւն մասնաճիւղերու, հետեւաբար եւ ներկայացուցիչներու (գիւղերու մէջ). 2) Մանրամասն վիճակագրութիւն ամբողջ հայութեան. տալ հասցէատետր մը. 3) Կազմել նախապատրաստական կանոնագիր հայ համագաղթային միութեան. 4) Սարքել համակրական ժողովներ։

Ապագայ ընտրութեանց համար ճիշտ կ'ըլլար հետեւեալ ձեւը.— Կուսակցութեանց անունները ժողովուրդը ո՛ւր որ է, գաղտնի կուտայ իր քուէն իր օգտակար դատած կուսակցութեան, նշան մը դնելով անոր անունին քով։ Իսկ նախապէս եղած վիճակագրութենէն կը ճշդուի որ, ինչքան քուէ պէտք է շահի կուսակցութիւն մը, որ այսքան թիւէ բաղկացած ժողովի մը մէջ տեղ ունենայ։ Ենթադրենք 19էն վեր մարդոց համագաղթային գումարն է 500.000։ Եթէ 20 հոգիէ բաղկացած ժողով մը ունենանք, 25.000 ձայն պէտք է շահած ըլլայ կուսակցութիւն մը, որ մէկ ներկայացուցիչ ղրկէ ժողովին, ո՛րքան անգամ 25.000, այնքան աւելի, եւայլն։

Այս ժողովը, որ այն ատեն պիտի կոչուի Համագաղթային ժողով՝ պատուակալ նախագահութեամբ հայ. պատուիրակի մը, պիտի կազմէ վերջնական ծրագիր-կանոնագիրը ընդհանուր միութեան։ Անշուշտ մասնաճիւղերու և երեսփոխաններուն գործը պիտի ըլլայ արծարծել շատ մը կենսական պայմաններ միութեան նպատակայարմարութեան եւ օգտակարութեան համար։ Օրինակ, տարեկան փոքրիկ անդամավճար մը, հիւանդի սնտուկի բաժին, ապահովագրական բաժին, եւայլն։

Ծրագրուած Միութիւնը պիտի ունենայ իր պրոպագանդի բաժինը, որուն կողմէ, եւ այս պարագային անոր անունով, պիտի խօսին Ահարոնեան մը, Բրաֆ-Պոնար մը կամ Հրաչ Երուանդ մը։

Ահա բոլորովին անկուսակցական եւ համեստ առաջարկ մը՝ անհրաժեշտ եւ իրականանալի։ Պէտք է զայն յաջողցնել ամէն գնով, մեղանչած չըլլալու համար հայ ժողովուրդին, հայ եկող-գացող պետութեանց եւ հայ պատմութեան առջեւ։

Օրակարգը պէտք է ըլլայ՝ Հայե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Փարիզի քաղաքապետութեան շուկաներու սպասարկութեան պետը զեկոյցով կը յայտնէ թէ, շնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներու, Փարիզի պարենաւորման գործին մէջ՝ ցուրտին պատճառած վնասները կարելի եղած է իջեցնել նուազագոյն չափին եւ թէ ցուրտին մեղմացումէն ի վեր ուտեստեղէնի գիները սկսած են իջնալ։

Սակայն ամբողջ փետրուարի ընթացքին, տիրող սաստիկ ցուրտին հետեւանքները պիտի տեւեն դեռ երկար ատեն։ Ձուկի եւ մսի ժամանումները դեռ չեն կանոնաւորուած եւ անոնց գիները ներկայիս, աւելի բարձր են քան յունուարին։ Բանջարեղէնի գիները նոյնպէս բարձր են եւ որովհետեւ սառնամանիքի հետեւանքով կարգ մը բանջարեղէններ փճացան, շատ ալ յոյս չկայ որ կարճ ատենուան մէջ աժաննան։

Հակառակ ուրեմն, կառավարութեան բուռն ջանքերուն, ցուրտը եկաւ նպաստել գիներու բարձրացման։

ՓԱՐԻԶԻ Թուրք դեսպան Ֆեթհի պէյի ինքնաշարժը Շան զ'Էլիզէի պողոտային վրայ ընդհարեցաւ ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Վնասը նիւթական է միայն։

ՕՏԵՍԱՅԷՆ ՊՈԼԻՍ

Տրոցկի շարունակելով իր պատմութիւնը, կը գրէ.—

Զիս Օտեսայէն տանելու համար որոշած էին «Կալինին» նաւը։ Բայց անիկա սառոյցներու մէջ բռնուած էր։ Զայն ազատելու համար սառնաբեկներու բոլոր ջանքերը ի զուր անցան։ Մոսկուա ուղղակի գիծով յարաբերութեան մէջ էր Օտեսայի հետ եւ կը ստիպէ մեզ փութով մեկնիլ։ Հապճեպով կը պատրաստեն «Իլլիչ» նաւը։

Մեր կառախումբը Օտեսա հասած էր 10ի գիշերը։ Ապակիներու մէջէն կը դիտէի ինծի ծանօթ տեղերը։ Դպրոցական կեանքիս ութ տարիները այս քաղաքին մէջ անցուցած էի։ Մեր վակոնը շատ մօտեցուցին քարափին։ Ցուրտը սարսափելի էր։ Հակառակ մութ գիշերին, տեսայ որ քարափը պաշարուած էր Կէ-Փէ-Ու-ի գործակալներով եւ զինուորներով։ Ստիպուեցանք բաժնուիլ մեր ընտանիքի երկու անդամներէն, որոնք վերջին 15 օրուան ընթացքին բաժնած էին մեր կալանաւորումը։

Պատուհանին մէջէն կը դիտէինք նաւը, որ սահմանուած էր մեզի ու կը յիշէինք ուրիշ նաւ մը, որ մեզի տարած էր դէպի չյուսացուած տեղ մը։ Ատիկա տեղի կ'ունենար 1917 Մարտ ամսուն, Հալիֆաքսի մօտ, Քանատա։ Անգլիացի նաւազները, բազմաթիւ ճամբորդներու ներկայութեան, իրենց թեւերուն վրայ առած հանեցին զիս Նորվեկեան «Քրիստիանֆիորտ» նաւէն, որով կը ճամբորդէի՝ բոլոր անհրաժեշտ թուղթերով եւ վիզաներով՝ Նիւ-Եորքէն Քրիստիանիա եւ Պետրոգրադ երթալու համար։ Մեր ընտանիքը այն ատեն կը բաղկանար նոյն անդամներէն, սակայն բոլորս ալ 12 տարի աւելի երիտասարդ էինք։ Անդրանիկ տղաս, այն ատեն 11 տարեկան, իր փոքրիկ բռունցքով ապտակած էր անգլիացի նաւազ մը, միամտօրէն յուսալով ապահովել ազատութիւնս։ Փոխանակ Պետրոգրադի, ամիս մը մնացի Ամհըրսթի կալանաւորներու մէկ կայանին մէջ։

«Իլլիչ» առանց բեռի եւ ուրիշ ճամբորդի, Օտեսայի նաւահանգիստէն մեկնեցաւ առտուան ժամը 1ին ատենները։ 60 մղոն երկայնութեան վրայ, սառնաբեկը ճամբայ բացաւ մեզ։ Փոթորիկը շատ չնեղեց մեզի։ Փետր. 12ին Վոսփոր մտանք։ Թուրք կոմիսարին՝ որուն նախապէս լուր տրուած էր թէ այդ շոգենաւը կը բերէ զիս ընտանիքով, յանձնեցի այն յայտարարութիւնը, որով կ'ըսէի թէ զիս բռնի Պոլիս կը բերեն։ Մնաց որ ասիկա ոեւէ հետեւանք չունեցաւ։ Շոգենաւը նաւահանգիստ մտաւ։

22 օր եւ 6000 քիլոմէդր ճամբորդելէ յետոյ, Պոլիս կը գտնուէինք։

(3) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՃԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Առաջին ելեկտրական ճանրակառքը ցուցադրուեցաւ Պերլինի 1879ի ցուցահանդէսին. հնարիչն էր Վէրնըր ֆոն Սիմընս։

∴ Դեռ 1841ին Ջարլս Կոլայֆլայ Ռաքէթ, սաւառնակի մեքենայի մը արտօնագիրը ուզած է։

∴ Ամերիկայի 100 բնակիչէն 16ը հեռախօս ունին։

∴ Նիւ Եորքի մէկ պանդոկին 31րդ յարկը ամբողջ յատկացուած է հիւրերու շուներուն։

∴ Հին եգիպտացիներն ալ արդէն պանանը իբրեւ միրգ կը ճանչնային։

ԿԵԱՆՔԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 22 փետր. (Սեփ. թղթ.)— Ծանօթ է, որ երկրաշարժի պատճառած աղէտը մեղմացնելու համար, զանազան գաղութներէ նիւթական օգնութիւններ եղան։ Այդ առթիւ, անցեալ ապրիլէն ի վեր, Ֆիլիպէի մէջ կազմուած էր Աղէտ. Օգն. Յանձնաժողով մը։

Այժմ, գրեթէ վերջացած ըլլալով յիշեալ մարմինին գործունէութիւնը, իբրեւ պատասխան իմ հարցումներուս, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրին ինծի՝ Աղէտ. Օգն. Մարմնի Նախագահ Երեսփ. Փէրտահճեան եւ ատենապետ Տոքթ. Թ. Թովմասեան։

— «Պէտք է ըսել թէ՝ երկրաշարժի անակնկալ աղէտը թէեւ ուժգին հարուած մը տուաւ մասնաւորապէս մեր աղքատ դասակարգին, բայց արտասահմանը, իր անմիջական օգնութիւններով կրցաւ հոգեպէս կազդուրել աղէտահարները։ Եղած առաջին իսկ դիմումին պատասխանեց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը՝ նկատելի գումարով մը։ Գումարը հազիւ հասած, լուր ստացանք թէ «Յառաջ»ը մասնաւոր սիւնակ է բացած։ Պէտք չկայ մանրամասնել նուիրատուութեանց պարագան։ Աւելորդ է ըսել, մուտքերը եղած են կանոնաւոր արձանագրութիւններով։ Նոյնը՝ ելքի բաժինը։ Ճի՛շդ է, որ սկզբնական շրջանին տարակարծութիւններ եղան, բայց վայրկեանին ու դէպքերուն ստեղծած տրամադրութիւնը իր դերն ունէր անշուշտ։ Անկէ յետոյ, որպէսզի գործը տարուի միակամ ճիգերով, Յանձնաժողովին մասնակցեցան Հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներ եւս։ Դժբախտաբար կարելի չեղաւ շէնքեր շինելու ծրագիրը իրականացնել։ Յանձնաժողովը իր ելքի բաժինին մէջ տուած է անջատ անջատ, սպառումի գիրքերը։ Ինչպէս կ'երեւի, բաւական յոգնեցուցիչ գործ մըն էր զոր գլուխ հանեց Յանձնաժողովը։ Շատ հասկնալի է՝ թէ ունեցողի չունեցողի ստուգումին մէջ ոչ-իրական գնահատումներ պատահած են։

Բան մը որ վստահուած էր իրենց հայրենակիցները աւելի մօտէն ճանչցող անձերու, կամ առանձին քննիչ մարմիններու։ Օգնութիւններ եղան, նաեւ, մօտակայ աղէտահար վայրերու։ Յանձնաժողովը որոշած է մօտերս հրատարակութեան տալ ընդարձակ հաշուետուութիւն մը, ուր պիտի երեւին բաշխումի գիրքերը՝ ամենափոքր մանրամասնութիւններով։ Յանձնաժողովը իր գործը տարած է առաջնորդուած խղճամիտ կերպով շարժելու սկզբունքէն։ Անշուշտ ունեցանք ծախքի բաժիններ եւս։ Աւելի քան մէկ միլիոն լէվայի բաշխման գործը, իր զանազան բաժիններով, պէտքը ստեղծեց պաշտօնէութեան մը։

Աւելորդ է ըսել թէ՝ Ֆիլիպէհայ գաղութը ջերմօրէն շնորհակալ է արտասահմանէն եղած այս միահամուռ օժանդակութեան, մանաւանդ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ ցոյց տրուած աջակցութեան համար։

∴ Սէօլէօզցիներու Հայր. Միութիւնը, 21 փետրուարի գիշեր, տեղւոյս «Օպշթինսքի թէաթր»ի մէջ ներկայացուց «Վարդանանց» թատերախաղը. սրահը ամբողջովին լեցուն էր։ Բաւական աշխատանք ու յոգնութիւն վատնած էին։ Հասկնալի է թէ ինչո՛ւ հասարակութիւնը այնքան խուռներամ կուգայ հարիւրաւոր տարիներու յիշատակ մը յաւերժացնող այս խաղին ներկայացման, եւ առանց նայելու բեմական նոցով կը խանդավառուի անո նազան խրախուսիչ տեսիլներ հետ, անոնք կը բերեր էին հայկ. եռագոյնը։ Գնահատ այն է որ մոռցած իրենց եայ հոգերը, գիշերներ էին գործը գլուխ հանելու հա Այդպէսով՝ թէ՛ յաւերժացն Վարդանանց յիշատակը եւ 12 — 14 հազար լէվայի հ սոյթ մը ապահովելով Աղքա խնամին։

ԿԻՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԿՐԻՓԷ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄ

Ասկէ առաջ մասնաւոր ուածով անդրադարձանք կրի հիւանդութեան վրայ։ Այս գամ պիտի խօսինք կրիփի քինման պարագաներուն մ

Մարդու՝ գործարանային բնութիւնը կը կառավ ուի անյեղլի օրէնքներով. ներ թաքուն ուժ մը մեր գործ րանները կը պահէ հաւասա կշռութեան մէջ եւ կը պա պանէ զանոնք հիւանդութ մանրէներուն դէմ, որոնք վխտան մեր արեան մէջ։

Վարակիչ տենդերու, նաւորապէս կրիփի ատեն, պահպանողական աշխատանքը յայտնուի աչքի զարնող ւոյթներով։ Այս քին նին մէջ առաջ կուգայ կայական երեւոյթ մը, կան կը նիհարնայ, իր ուժը կորսնցնէ, արիւնը կը նուազի

Ամէն մարդ իր մէջ րոշ չափով գործարանային հեստի ուժ մը, քաջառողջ մ օժտուած է աւելի ճարպով, արիւնով, եւ աւելի վերանո ուժով քան ինչ որ անհրաժեշ գործարաններու բնականոն ծունէութեան։ Կրիփէ ապաք պէտք ունի սպառելու կենս այդ պահեստի ուժը, ան կը նուի բնախօսական ժամանա չքաւորութեան պայման մէջ։ Ենթական յաճախ կատի մտքի դանդաղ գործունէու թեան դէմ։ Խորհելու, ըմբռնել եւ գաղափարներ յղանալու դժուարութիւն կը կրէ, մտքի մենադոյզն աշխատանքը յոգն թիւն կը պատճառէ, մտային մենափոքր ճիգը դժուար կու իրեն։ Սուտի լաւագոյն գար կը կայանայ մարմնական մտային կատարեալ հանգ մէջ։ Թէյի, սուրճի եւ ուրիշ նորինակ գրգռիչ ըմպելի գործածութիւնը անցողակի ցութիւն մը միայն կը ներ հիւանդին վրայ։

Լաւագոյն է սպառ մարմնական հանգիստը, ըն ցած լաւ սննդառութեան շարժման ու գործունէութեա գնէ ջղային կեդրոնները։

Դիտուած է որ վարժար րու մէջ կրիփէ նոր ապաք աշակերտները կը տառապ շղութեան խանգարումէ, գրգռութենէ եւ ըմբռնելու րութենէ։ Երկարատեւ արձա մը, չափաւոր ու հիւթեղ ռութիւն եւ մաքուր օդ ազդեցութիւն մը կը ներգ եւ կը փութացնեն հիւանդի պաքինումը։

Կրիփէ վարակուողները բար ականջի վժվժուք կ'ուն այդ պարագային պէտք է նագէտ բժիշկի մը խնամքի մել։ Սաստիկ անզօրութեան ուժասպառութեան դէմ լա դեղը մանր հատերու վերած քօլան է, որ կը գտնուի բոլ ղարաններու մէջ։ Անկէ դգալ մը առնելով պէտք է

կամթի կամ գաւաթ մը լաւ տեսակ գինիի մէջ, եւ առտու իրիկուն խմել. այդ ըմպելին կը վերականգնէ ջղային դրութիւնը եւ ուժ ու կորով կու տայ ուղեղին եւ մկաններուն։

Կրիփէ վերջ յաճախ գեղձերը, մասնաւորապէս աճային գեղձերը երկար ատեն կը պահեն իրենց մէջ հիւանդութեան չարաղէտ մանրէները, որոնց հետեւանքով այդ գեղձերը կ'ուռին, կը բորբոքին, կը թարախոտին եւ կը գոյացնեն կեղանկային (fistuleux) պալարներ, որոնք սպիաձեւ վէրքերու նշաններ կը ձգեն։

Կրիփի հետ'ւանքով երբեմն թոքերուն մէջ արիւն կը հաւաքուի, որմէ երբեմն առաջ կու գայ կրիփային թոքատապ, որ յաճախ մահացու է։

Կրիփէ ապաքինողը, հակառակ անօթութիւն զգալուն, բոլորովին կը կորսնցնէ իր ախորժակը, սակայն ան պէտք չէ անհոգ գըտնուի, այլ պէտք է ջանք դնէ ուտելու։ Յաճախ ննթական փափաք կ'ունենայ գրգռիչ կերակուրներ ուտելու, կամ ինքզինքը տկար զգալով կ'ուզէ սնուցիչ ըմպելիներ խմել, սակայն պէտք է գիտնալ թէ կամթը, պտուղները եւ խաղողը յարմարագոյն ուտելիքներ են եւ կարեւոր մասամբ կը լրացնեն միւս սնունդներուն պակասը։

Գալով մարզանքին, անոր մէջ ալ նորաբոյժ հիւանդը պէտք է չափաւոր ըլլայ, ան յաճախ ինքզինքը ուժաթափ զգալով, կը գանգատի թէ չի կրնար քալել եւ անոր առաջքը առնելու համար իր անձը կ'ենթարկէ երկարատեւ ու յոգնեցուցիչ մարզանքի, որուն հետեւանքով կը յոգնի, կը քրտնի եւ դիւրաւ պաղ կ'առնէ։

Պէտք չէ մոռնալ թէ կրիփին կրկնումը վտանգաւոր է եւ յաճախ մահացու հանգամանք ունի։

Հետեւաբար կրիփէ ապաքինողը պէտք է լաւ խնամէ իր անձը, զգուշանայ ցրտառութենէ, մտաւոր ու մարմնական յոգնութենէ, դժուարամարսութենէ եւ չափաւոր ըլլայ ամէն բանի մէջ։

Յառաջիկայ յօդուածով պիտի խօսինք ցուրտին պատճառած վնասներու մասին։

ՀՐ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՑՈՒՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ սաստիկ ձմեռ մը կը տիրէ։ Ճաճուռի (Լենինական) մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 26 աստիճան է։ Եկեղեցակայի մէջ զերոյէն վար 23, իսկ Երեւանի մէջ զերոյէն 13 աստիճան վար։

Երեւանի մէջ կռիւի դէպքերը օրէ օր կը շատնան։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Պոլսոյ Թերթերէն)

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիոյ Առաջնորդարանէն Պատրիարքարան գրուած նամակէ մը.

«— Կեսարիոյ ազգ. մարմինները անպատեհ կը նկատեն մնացորդ որբերը հոն պատսպարել։ Վերջերս ազգ. բարերարներէ եղած շուրջ 2,000 ոսկիի գումարը սպառած է եւ այժմ Առաջնորդարանը տագնապալի կացութեան մէջ կը գտնուի։ Նոր դիմումներ եղած են արտասահման, սակայն ցարդ ո՛եւ է պատասխան ստացուած չէ։ Ամէն գնով որբերուն կեսարիայէն փոխադրութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի։

Տիրող սաստիկ ձմեռին պատճառով, անգործութիւն ու թշուառութիւն ա՛յնքան շատցեր են որ դժուար կ'ըլլայ օգնութեան հասնիլ բոլորին։

Զարիքը ամէնէն աւելի պէտք է փնտռել որբերուն անուսում մնալուն մէջ։ Ասոր հետեւանքով շատնալու վրայ են գողութեան եւ այլ տխուր դէպքեր, որոնց առաջքը առնել դժուար կ'ըլլայ։ Ցորդոր, նրատ եւ օրինական պատիժ անզօր կը մնան»։

ՁՄՐԱՆ ԱՒԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Իզմիրի եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ գարնանային օդերէ վերջ, ցուրտերը վերսկսան։ Ցուրտն ու տեղատարափ անձրեւները մեծ վնասներ հասցուցին Պերկամայի մէջ, ուր բոլոր գառնուկները մեռան։

Քընըք եւ Թարանլը գիւղախումբերուն մէջ, բակլայի ցանքը ամբողջութեամբ փճացաւ։ Այս շրջանի բակլայի ցանքը՝ ամբողջ բերքին հարիւրին 50ը կը կազմէ։ Աֆիոններն ալ թէեւ սառնահար եղան, բայց դիմադրեցին՝ կանուխ տնկուած ըլլալով։

Պաքըր գետը այս տարի ալ կարեւոր վնասներ պատճառեց։ Տասնեակ հազար արտավար մշակուած հողեր ջուրին տակ մնացին եւ ցանքը փճացաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակը կը զբաղի պատրաստութիւնովը ընդհ. ժողովին, որուն մէջ մեծ կարեւորութեամբ պիտի քննուի ճարտարարուեստի եւ ծովային գործերու վարկ յատկացնելու խնդիրը, որուն համար 2,5 միլիոն ոսկի անհրաժեշտ կը նկատուի։ Որոշուած է որ Երկրագործական եւ Արհեստից դրամատուները հարիւրին 6 տոկոսով վարկ բանան ճարտարարուեստին օժանդակելու համար։

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ մէջ կը գըտնուին 256,855 արհեստաւորներ եւ 65,245 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ։

*** Ուշագի շաքարի գործարանէն ելած շաքարին մէկ օխան 35 ղրշ.ի ապրանք կ'ըլլայ, մինչդեռ քուպայէն բերուած շաքարին մէկ օխան, ծախքերը հաշուելով 15 ղրշ.ի կու գայ։

ԻԶՄԻՐԻ ՑԱՆՔԸ

Իզմիրի կեդրոնական գաւառակին մէջ, 1928 տարուան աշնան ու ձմրան ցանքը եղած է հետեւեալը.—

287302 արտավար ցորեն, 243,266 արտավար գարի, 4239 արտավար հաճար, 20,983 արտավար վարսակ, 52,035 արտավար բակլա, 478 արտավարսիսեռ, 159 արտավար ոսպ, 13,575 արտավար աֆիոն եւ 220 արտավար սխտոր։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, (Սեփ. Թղթ.) — Փետր. 24ի կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ցան սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, ի պատիւ փետր. 18ի տօնին, որ սարքուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան եւ Կայծակ խումբերուն։

Ընկ. Յ. Չէրչեան հանդէսը բացաւ բացատրելով օրուան իմաստը։ «Փետր. 18ը ո՛չ թէ Դաշնակցութեանն է, այլ հայ ժողովուրդինը. Հայ ժողովուրդն է որ ստեղծեց փետր. 18ը, անոր առաջնորդութիւնը յանձնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան»։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ երգեր։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Մարտիրոսեանը, որ այդ օրերուն ականատես եղած ըլլալով պոլշեւիկեան սարսափներուն, մանրամասնօրէն պարզեց բոլոր դէպքերը, Հայաստանի խորհրդայնացումէն մինչեւ ապստամբութեան օրը։ «Փոքրիկ Հայաստանը բանտի վերածուած էր, շրջապատուած կարմիր եւ սեւ սուինա որներով. Հայաստանը աւերակի վերածուեցաւ թալանուելով հաւասարութիւն քարոզող կազմակերպութեան մը անարժան գործիչներուն կողմէ։

«Հայ մարդը իբրեւ անհատ բոլոր իրաւունքներէն զրկուած էր ու կը զրկուի գեա։ Հազարներ աքսորուեցան ձմրան ցուրտին, կէս մերկ՝ դէպի Հիւսիսային սառուցեալները. Հայ տունը դարձաւ աբեւելեան պանդոկ՝ կարմիր զինուորներուն։ Ու ձիւնով ծածկուած հայ խրճիթներու խորէն հայ ժողովուրդը իր մարմինը շարժեց եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ ժողովուրդի իսկական զաւակը զայն առաջնորդեց դէպի կռիւ, վտարելով թշնամին Հայաստանի սահմաններէն»։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, բայց ո՛չ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ։ Հանդիսականները դեռ մտիկ ընել կ'ուզէին աւելի լաւ ըմբռնելու պոլշեւիկներու խաղերն եւ ճանչնալու իրենցիսկական եւ հարազատ առաջնորդները։

Վ. Հայկազն

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹԻՒԵՐ

1929 30 ելմտական տարեշրջանին համար Անգլիոյ պատերազմական ծախքերը պիտի ըլլան 40 միլիոն 545,000 անգլ. ոսկի, անցեալ տարուընէ կէս միլիոն պակաս։ Այս գումարը որ 5 միլիառ ֆրանքէ քիչ մը աւելի կը բռնէ, պիտի յատկացուի 150 հազարնոց բանակի մը միայն, որուն մէջ չեն մտներ գաղթային ուժերը։

Ֆրանսա իր բոլոր զին. ուժերուն յատկացուցած է 7 միլիառ 300 միլիոն ֆր.։

Ամերիկա որուն բանակը կը բաղկանայ 200 000 հոգիէ, տարեկան ծախք կը հաշուէ 19 միլիառ 485 միլիոն։

Իսկ Գերմանիա որ օդանաւային տորմիղ չունի եւ միայն ծովային շատ փոքր ուժ մը կը պահէ, յատկացուցած է 4ուկէս միլիառ, Իտալիա 6,5, Ճափոն 6,200 միլիոն. իսկ Ռուսիա 10 միլիառ ֆր. (պաշտօնական գումար)։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամէն տարի Ֆրանս. Ֆէտէրասիօնը կը կազմակերպէ բաժակի մրցումներ՝ որոնց կը մասնակցին Ֆրանսայի այն բոլոր մեծ ու փոքր խումբերը որ վաւերացուած են Ֆէտէրասիօնէն եւ գոց դաշտ ունին։ Ախոյեանական մրցումներէ աւելի, այս կարգի մրցումներն են որ մեծ ժողովրդականութիւն շահած են։ Իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ տեղի ունեցած այս կարգի մրցումներուն՝ մեծ թիւով հանդիսատեսներ ներկայ կ'ըլլան, հեւ ի հեւ հետեւելով խաղին եւ քաջալերելով իրենց ընտրելին։

1929 տարուան բաժակին համար մասնակցող խումբերու թիւը եղած է 392, որոնցմէ դեռ յաղթական կը մնան 11 խումբեր։ Այս յաղթական խումբերէն ամէնէն զօրաւորներն են Club Françaisի եւ F. C. Sèteի խումբերը, որոնք յունուար 3ին, Buffaloի մարզադաշտին մէջ 20,000 հանդիսատեսներու ներկայութեան մրցելով 1ի դէմ 1 հաւասար մնացին։

Բաժակի օրէնքներուն համաձայն, յաղթանակը որոշելու համար այս երկու խումբերն ալ կրկին անգամ պիտի մրցին այս անգամ Մարսէյլի մէջ, մարտ 3ին, կիրակի, Olympique de Marseilleի մարզադաշտին վրայ։ Այս մրցումը օրուան ամէնէն գլխաւոր մրցումը ըլլալով, ֆրանսական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան եւ յաղթականը կը կարծեն թէ պիտի յաջողի բաժակին տիրանալ։

F. C. Sèteը հարաւ-արեւելքի ախոյեան խումբն է եւ իր զօրաւոր կազմով մեծ համբաւ կը վայելէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. կը բաղկանայ եօթը ֆրանսացի, երեք անգլիացի եւ մէկ եուկոսլաւ խաղացողներէ, իսկ Club Françaisի խումբը փարիզի ախոյեանն է, որ եղանակը սկսելէն ի վեր իր կատարած բոլոր մրցումներուն մէջ, պարտութիւն չէ արձանագրած, կազմուած է ութ ֆրանսացի, մէկ անգլիացի, մէկ հայ եւ մէկ հունգար խաղացողներէ։ Փարիզի խումբին մէջ կը գտնուի Սարգիս Կարապետեանը, որ խումբին լաւագոյն յառաջապահը ըլլալով, պիտի մասնակցի նաեւ այս կարեւոր մրցման։ Խումբին վարիչները մեծ յոյսեր դրած են անոր բարձր խաղարկութեան վրայ։ Մարսէյլի Հայերը որոնք յաճախ հեռուէն կ'իմանային հայ մարզիկին յաջողութեան լուրերը, այդ օրը անշուշտ ներկայ պիտի ըլլան մրցումին, մօտէն տեսնելու եւ քաջալերելու համար զինքը։

Ֆրանսական բոլոր թերթերն ալ գնահատելով երկու խումբերուն բարձր արժանիքը եւ շեշտելով ընդհանուր հետաքրքրութիւնը, 15,000 հանդիսատեսներ կը նախատեսեն։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՑՑ ՕՁԻՔԸ ՉԵՌՔ ՏՈՒԱՒ... — Լուի Ֆուկաս 37 տարու, կը ձանձրանար իր ծննդավայրին մէջ։ Օր մը յանկարծ հեռացաւ անկէց ու քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ տեղ մը աշխատելով, տեղ մը գողնալով հասաւ Փարիզ, ուր իր գըրպանի վերջին ֆրանքները յատկացուց փառաւոր ճաշի մը։ Ցետոյ սկսաւ թափառիլ թաղէ թաղ։ Բայց յանկ ·րծ անտանելի նեղութիւն մը զգաց։ Փորը կը ցաւէր։ Հանդարտելու համար, առանց վարանելու մտաւ եօթյարկանի մեծ բնակարանի մը գուռնէններս. փնտռեց եւ առանց դժուարութեան գտաւ հանգստեան խցիկը..., մտաւ ներս, դուռը փակեց ու հանգստացաւ։ Այս հանգստացումը սակայն, շատ սուղի պիտի նըստէր իրեն։ Ցան գոնապանը որ նշմարեր էր անոր մուտքը, հետապնդեր էր զայն գաղտագողի ու կը սպասէր դրան առջեւ։ Քանի մը շաբաթ առաջ տան բնակիչներէն մէկուն յարկաբաժնին մէջ, գողութիւն էր պատահեր։ Դոնապանը կասկածեր էր որ այս անծանօթն ալ կրնայ գող մը ըլլալ եւ երբ Լուի Ֆուկաս գործը լրացնելէ յետոյ, հանգիստ եւ ուրախ՝ դուռը բացաւ ու ոտքը դուրս դրաւ, դըռնապանը մատները ճանկի պէս սեղմեց անոր օձիքին վրայ ու զայն ոստիկանութեան յանձնեց։

Ոստիկանութեան մէջ, պատմեց թէ Փարիզ եկեր գործ գտնելու յոյսով. ինքնութեան թուղթը կանոնաւոր էր։ Ուրեմն վախ չկար, ազատ պիտի արձակուէր, երբ ոստիկանապետութենէն ուզուած տեղեկութիւններուն վըրայ, հասկցուեցաւ թէ 8 անգամ դատապարտուած էր զանազան յանցանքներով եւ դեռ չէր քաւած վերջին դատապարտութիւն մը։

Լուի Ֆուկասի ուրախութիւնը փորը մնացած է եւ ցաւ ի սիրտ, բանեց բանտի ճամբան։

ՀԱՅ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ — Առջի օր, խարդախութեան յանցանքով ձերբակալուեցան հընդիկ մը եւ գոհարեղէնի միջնորդ մը որոնք ճափոնական մարգարիտները կը կեղծէին եւ անոնց կուտային իսկական, նուրբ մարգարիտներու երեւոյթը։

Այս կերպով յաջողեր էին խաբել հայ գոհարավաճառ մը Պ. Քերէսթէճեան, 38 rue de Trévise, որմէ շորթեր էին 175,000 ֆր.։ Ուրիշ չորս անձեր որոնք կը մասնակցէին կեղծ մարգրիտներու շինութեան կամ կը զբաղէին զանոնք քշելու գործով, առժամաբար ազատ արձակուեցան։

— ՏԵՂԻՐԵ ԼԸՆԷ 7 տարուան մէջ կրած է հինգ դատապարտութիւն։ Վերջերրորդը եղաւ ամէնէն ծանրը, 20 տարի տաժանակիր։

Ընկերներու հետ խմելէ յետոյ, անոնց հետ ալ դուրս ելաւ գինետունէն։ Դրան առջեւ, առանց պատճառի, վէճ մը ծայր տուաւ, ու յանկեցաւ ատրճանակի։ Հարուածները մեկնեցան, գետին փռելով երկու դիակներ։ Լընէ փախաւ օծրի վայրէն. բայց բռնուեցաւ եւ մինչդեռ ոստիկաններուն կ'երդուըննար թէ կռիւին չէր մասնակցած ու զէնք ալ չէր գործածած, զէնքը իր շապիկին տակէն վար ինկան, մատնելու իր տէրը ... որ դատապարտուեցաւ 20 տարուան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐԻԿ.— Մենք մեր զաւակները փողոցէն չենք գտեր՝

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ոչ ալ լակոտի պէս մեծցուցեր։

ՄԱՔՐ.— Սուրբի պէս են ապրեր անոնք մեր շուքին տակ. մեր տուներուն մէջ դեռ չէ լսուեր բառ մը որ ամօթ բերէր։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Մենք մեր տղաքը չենք վարժեցուցեր աղտի մէջ թաթխուելու։

ՄԱՔՐ.— Կուրցեր է այն աչքը որ յալրատ ակնարկ է պտտցուցեր մեր տուներէն ներս։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Հա՛րկաւ։ Մեր տուները սրբութեան խորաններ էին։

ՄԱՔՐ.— Եւ այսօր չէ որ քանի մը օր աւելի ապրելու համար, պիտի թոյլ տամ որ պղծեն մեր սրբութիւնները։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Այդ բանը... չի կրնար ըլլալ...։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը լսե՞ս, խնամի՛. այդ բանը չի կրնար ըլլալ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Յանկարծ ներս կը մտնէ)։ Ի՞նչ է այս գոռ ու գոչը...

(Ընդհ. շփոթութիւն)։

Ինչո՞ւ կը լռէք յանկարծ. ի՞նչ նոր բան կայ. կը պահէ՞ք ինձմէ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ըսէ՛ սա մարդուն որ այդ բանը չպիտի ըլլայ։

Միասին { ՄԱՔՐԻԿ.— Ըսէ՛, ըսէ՛ դուն ալ ըսէ. / ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛, ըսէ՛.

ԳՈՒՐ.— (Ձեռքով՝ մէջքին վրայ բան մը կը փնտռէ, բնազդական շարժում մըն է. կը նստի յամրօրէն)։ Ա՞յդ էր կռիւը։

(Քանի մը շունչ լռութիւն. մռայլ եւ առեղծուածային.)

Կ'ըլլայ ինչ որ կարելի է։

ԲԱՐԹ.— Եւ կարելի է ինչ որ կ'ուզուի. չէ՞։ Կը լսե՞ս, խնամի՛։ Այդ բանը չպիտի ըլլայ։ Անկարելի է։

(Կը մտնէ Շաքէ վազելով, յուզուած, գունատ, անուշադիր. կը կտրէ բեմը, շփոթ է. կանգ կ'առնէ, շուրջը կը նայի, կարծես պահուելու տեղ կը փնտռէ. կը տեսնէ մայրն ու պահ մը զայն կը դիտէ)։

ՄԱՔՐԻԿ եւ Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Ի՞նչ կայ. ի՞նչ կայ։

ՇԱՔԷ.— Ան է... ան է... կու գայ նորէն...

(Գուրգէն ընդոստ ոտքի է. նորէն բնազդաբար մէջքին վրայ բան մը կը շօշափէ. կը մօտենայ Թեւերը բաց՝ Շաքէի, որ ինկած է մօրը թեւերուն մէջ ու կը ջանայ զսպել իր հեծկլտուքը. Գուրգէն կարծես բաներ մը կ'ուզէ ըսել. բայց շփոթ է)։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— (Քաջ ու կորովի)։ Մի՛ վախնար, ես հոս եմ։

(Թագւոր չի գիտեր ի՞նչ ընէ. շփոթ ու խղճահար կ'ուղղուի դէպի դուռ, կը դառնայ աղջիկը կը դիտէ. կը մօտենայ անոր ու կէս ձայնով, դողդոջուն կը մրմնջէ. «Մի՛ վախնար, մենք հոս ենք»։ Կը հնչէ դրան զանգակը)։

ԹԱԳ.— Ո՞վ պիտի երթայ դուռը բանալու

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Դո՛ւն գնա...

ԹԱԳ.— Ե՛ս... ե՛ս... ե՛ս... ա՞յս ալ... ա՞յս ալ... (Յուզուած ու հեւասպառ, կ'իյնայ աթոռի մը վրայ։

(Թագւորի կինը պահ մը կը դիտէ Գուրգէնը որ կեցած է, մռայլ ու կորովի. դէմքին վրայ կը կարդացուի հաստատ վճռականութիւն մը. Թագւորի կինը քայլ մը կ'առնէ դէպի դուռ, կը դառնայ ետ՝ նորէն Գուրգէնը կը դիտէ, կուզայ համբուրել զայն տաք, գորովագին ու կը մրմնջէ. «Ես կ'երթամ բանալու, ես կ'երթամ»։ Դրան զանգակը նորէն կը հնչէ. Թագւորի կինը կը մեկնի)։

ԳՈՒՐ.— (Կարծես ինքնիրեն կը խօսի)։ Այո՛, պէտք է թափի այդ արիւնը...

ԲԱՐԹ.— Ուրեմն լաւ սեղմէ կռուփդ...

ԳՈՒՐ.— (Հօրը ձայնէն կարծես արթնցած)։ Ի՞նչ ըսիր, ա՛հ, այո՛, (Պիշ, հայրը դիտելով)։ վախ չունիմ։

ԲԱՐԹ.— Անշուշտ, անշուշտ, վախնա՛լ...ուժի և կամքի տէր մարդ ես, կանգնած մարդու մը դէմ որ վատութեան մէջ միայն կը գտնէ իր ուժին փաստը... բո՛ւհ, վախնա՛լ, քեզի յարմար բառ չէ այդ. կը զգամ թէ սիրտդ հանդարտ է, միտքդ պայծառ, գիտես թէ ի՛նչ պէտք է ընես...

ԳՈՒՐ.— (Ակռաներուն մէջէն)։ Պէտք է թափի այդ արիւնը...

ԲԱՐԹ.— Կը տեսնե՞ս եւ ունի՞ս այդ ուժը...

ԳՈՒՐ.— Ձեռքս չի փախիր...

(Շաքէ մօտեցած է Գուրգէնի, կարծես ուզելով հետն ի վեր ըլլալ. մինչեւ վերջ կը հետեւի անոր շարժումներուն)։

ԲԱՐԹ.— Չէ՞ր ըսեր քեզի. երբ մէջդ փնտռես ուզելով, կը գտնես հոն քնացած թարմ ուժեր. ուզէ ու կը շարժես զանոնք. ունիս այդ ուժը. գիտես թէ ի՛նչ պէտք է ընես։

ԳՈՒՐ.— (Խուփ բերանով)։ Ճար չկայ. պէտք է թափի այդ արիւնը...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Թուրքիա կը յարի Լիտվինոֆի դաշինքին

Էնկիւրի, Մարտ 1.— Փետրուար 26 թուակիր ծանուցագրով մը խորհրդային կառավարութիւնը առաջարկած էր Թուրքիոյ՝ յարիլ Լիտվինոֆի փրոթոքոլին, շեշտելով որ Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը մասնաւորաբար թանկագին ազդակ մըն է Արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութեան համար եւ յիշելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ տեւական ցանկութիւնները ինպաստ ընդհ. խաղաղութեան եւ բարեկամական գործակցութեան մասին։

Թուրք կառավարութիւնը փետրուար 27 թուակիր ծանուցագրով մը յայտնեց թէ մեծ գոհունակութեամբ կը յարի Լիտվինոֆի փրոթոքոլին։

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Զաղրէպէն կը հեռագրեն թէ ընդհատուած են Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենային Փիրոթի մէջ։ Պուլկար պատուիրակութիւնը մեկնած է Սոֆիա, կարգ մը կարեւոր կէտերու մասին նոր հրահանգներ ստանալու համար։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Մակեդոնիոյ խնդրին առթիւ նոր ձգտում առաջ եկած է Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղած է յիշատակագիր մը, որով կը խնդրէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ղրկել՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար Մակեդոնացիներու կացութիւնը։ Նկատելով որ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ պուլկար պատուիրակութեան անդամներէն մէկը կը պատկանի Մակեդոնական կազմակերպութեան, սերպ կառավարութիւնը ատոր մէջ կը տեսնէ թշնամական գործողութիւն մը Եուկոսլաւիոյ հանդէպ։

Ռուսիոյ ներքին տագնապը

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ տրոցկիական ընդդիմադիրներու պայքարը Ստալինի դէմ ժամանակէ մը ի վեր կը ստանայ այնքան սաստիկ ձեւ մը, որ քաղաքական կացութիւնը վերջին ծայր տագնապալից դարձած է։

Օգտագործելով տնտեսական այն ծանր դժուարութիւնները, որոնց ենթարկուած է ներկայիս Խորհրդային Միութիւնը, ընդդիմադիրները այս վիճակին պատասխանատու կը նկատեն Ստալինը եւ հրապարակաւ անոր գլուխը կը պահանջեն։ Բուխարին, Ռիկով եւ Տոմսկի Քաղաքական Բիւրոյին եւ համայնավար կուսակցութեան գործադիր կոմիտէին ուղղած են նամակ մը՝ բացարձակապէս պահանջելով Ստալինի իշխանութենէ հեռացումը։

Գերման թերթը կը կարծէ սակայն թէ Ստալինի կորովի կամքը այս անգամ եւս պիտի յաղթանակէ։

Թուրքիա մէկ միլիոն ոսկի կը պահանջէ

Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան խնդրին մասին բանակցութիւնները վերսկսած են Էնկիւրիի մէջ։ Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն, Յունաստան պահանջած է որ քաղաքներուն մէջ գտնուող թրքապատկան կալուածներն ալ ընդհանուր հաշուեյարդարի ենթարկուին։

Թուրք կառավարութիւնը սակայն մէկ միլիոն անգլ. ոսկի կը պահանջէ «մուսաքքաֆաթ»ներու փոխարէն։ Այս գումարէն դուրս կը մնայ 500,000 անգլ. ոսկին, որ կը պահանջուի իբրեւ փոխարժէք թրքական ագարակներու։

Երկու կողմի պատուիրակները այս մասին գրաւոր կը պատրաստեն իրենց փոխադարձ տեսակէտները։

Քատրիէ հանըմի դատին շուրջ

Քատրիէ հանըմի եւ ընկերներուն մասին քննութիւնները կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ՝ հարցաքննիչ դատաւոր Հիքմէթ պէյի կողմէ։

Լսուեցան տասնի չափ նոր վկաներ, որոնց մէջ Եգիպտացի Շէքիպ փաշայի աղջիկը Այիշէ հանըմ, հանքագործ Րիֆաթ Քեամիլ, հանքագործ Ահմէտ Սէլիմ, Աղրբէջանցի վաճառական Հասան Մուսթաֆա պէյերն ու Գատըգիւղ բնակող հայ ատամնաբոյժ մը՝ Տոքթ. Հօշեան։ Այիշէ հանըմ, ասկէ առաջ անգամ մըն ալ վկայութիւն տուած էր։ Այս վկաները տեղեկութիւններ տուած են փաստաբան Վէֆիք պէյի գրասենեակին մէջ տեղի ունեցած կարգ մը յարաբերութեանց մասին։

«Վագըթ» կը տեղեկանայ թէ Տոքթ. Արապեան, որ անցած շաբաթ ձերբակալուած էր, ընտանեկան բժիշկն է Քատրիէ հանըմի։ Կ'ըսուի թէ Տոքթ. Արապեան ծածկած է իր գիտցածները եւ նոյն իսկ ուրացած այն խնդիրները, որոնց համար Քատրիէ հանըմ բսած էր թէ տոքթորը գիտէ։ Հայ բժիշկին այս անորոշ եւ հակասական յայտարարութիւններուն հետեւանքով է որ պէտք տեսնուած է անոր ձերբակալութեան։

Կ'ենթադրուի թէ մասնաւոր կերպով քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ Անգլիա ճամբորդելու ծրագիրը ի՛նչպէս մշակուեցաւ եւ թէ ո՛ւրկէ պիտի հայթայթուէր անհրաժեշտ գումարը։

Եգիպտացի վկաներէն տեղեկութիւն առնուած է Քատրիէ հանըմի եգիպտացի առաջին ամուսինին, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի մէջ Քատրիէ հանըմի ունեցած յարաբերութիւններուն մասին։ Տեղեկութիւն առնուած է նաեւ քանի մը տարի առաջ Քատրիէ հանըմի դէպի Եգիպտոս կատարած ճամբորդութեան մասին։

«Վագըթ» կ'ըսէ թէ Տոքթ. Արապեանի ձերբակալութիւնը կարեւոր հանգրուան մը կը կազմէ՝ քննութեանց զարգացումին տեսակէտով։ Մօտ ատենէն կացութիւնը լուսաբանող արդիւնքներ ձեռք պիտի ձգուին։ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ հաստատուած է որ ձերբակալեալներէն մէկը յարաբերութեան մէջ էր Անգլիացիներուն հետ։

Լինտպէրկի եւ նշանածին արկածը

Զարլս Լինտպէրկ օդանաւային արկած մը անցուց, երբ նշանածին հետ պտոյտէ մը վերջ կը վերադառնար Վալպուէնայի օդանաւային կայանը, Մեքսիկօի մօտ։ Մեքենան խանգարում մը ունեցաւ եւ օդանաւը վար ինկաւ։

Լինտպէրկ թեւերուն մէջ առած դուրս հանեց նշանածը, որ բնաւ չէր վնասուած։ Լինտպէրկի աջ ուսոսկրը խախտեցաւ։

Համաձայն ամերիկեան բանակի աւանդութեան, օդանաւորդ մը երբ արկած մը անցընէ, կարելի եղածին չափ շուտ պէտք է սաւառնի արկածի պատահած վայրին վերեւ։ Հետեւելով այս աւանդութեան, Լինտպէրկ աջ թեւը կապուած վիճակի մէջ եւ նշանածին ընկերակցութեամբ Վալպուէնայի (Մեքսիկօ) օդանաւային կայանին վերեւ կէս ժամուան թռիչք մը ըրաւ, երեք անգամ արկածին պատահած տեղը վար իջնելով և կրկին թռչելով։ Լինտպէրկ օդանաւը կը վարէր ձախ ձեռքով, հիացում պատճառելով խռնուած հանդիսատեսներուն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԼԻՈՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie, Ընկ. Նշանեանի բնակարանին յարակից սրահը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ։

Գին՝ըը ժողովրդական։ Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիլեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի ատեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape, պոն ֆէաղրի մէջ

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մաբութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Սիրուշի, Ակայեանի եւ Մ. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռաֆֆիի «ԽԱԶԱԳՈՂՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»։ Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ Դալիլա»։

Հ. Յ. Դ.

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեան քուռի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն հին կոմիտէի եւ ընտրութիւն նորի։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Ջաւարեան, Քեռի, Կայծակ, Վրէժ, Դժոխք եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ժառանգաւորանը։ Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոնի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ 1928ի անդամատետրով։

Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Բօմէթի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին Գրադարան Ընթերցասրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Տեսինի Կայծակ, Վրէժ, Վիշապ, Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբի ընկերները ընդհ. արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 6ին Café Jardinի մէջ՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեանի կողմէ։ Բացակայութիւնները նկատի պիտի առնուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէզի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Բարենպատակ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ'Էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախկին լսարանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցութեան։ Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Մարզուանցի Աշոտ Մետաքսեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովտունցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մետաքսեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիֆլիս, Ամերիկա։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդ. Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 7—9։ Քարդ չունեցող բաժանորդներէն կը խնդրուի ներկայանալ մինչեւ ամսոյս վերջը, 202 Rue Boileau, ստանալու համար իրենց քարդերը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՐՏ 1929

3 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 896 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԷ ՄԱՐԴ ՄԸ, ԱՅԼ...

«Մարդ մը կ'ուզենք» աղաղակելով, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը պարզապէս խոստովանած կ'ըլլայ քաղաքական կուսակցութեանց եւ առ հասարակ հանրային կազմակերպութեանց սնանկութիւնը։

Մինչդեռ, այդ օրին չենք իջած տակաւին, հակառակ շատ մը վրիպումներու եւ ձախողանքներու։ Կուսակցութիւնները եւ հանրային օրկանները կան եւ կը մնան։ Անոնք իրենց տեղն ու դերն ունին եւ կը գործեն այսպէս կամ այնպէս։

Ամբողջ տագնապը կը ծագի անոնց հակամարտ ունակութիւններէն, աւելի ճիշտ՝ վարիչներու նեղմտութենէն, մտավախութենէն կամ չկամութենէն։

Եթէ «Արեւ» լրջօրէն կը հաւատայ թէ «խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը», ինք ընտրելով իր «խորհրդականներն ու պաշտօնեաները», պիտի կրնայ լռեցնել բոլոր կիրքերը եւ իր հպատակութեան ենթարկել բոլոր կուսակցութիւններն ու մարմինները, ա՛լ աւելի պէտք է հաւատայ ուրիշ բանի մը, շատ աւելի տարրական, բնական ու գործնական։

— Պէտք է հաւատայ՝ որ եթէ, ամէն բանէ առաջ, կուսակցութիւնները ուզեն, ճամբան դիւրաւ կը հարթուի ազգային կազմակերպութեան համար։

Եւ իսկապէս, ամբողջ դժբախտութիւնը այստեղ է։

Երբ կազմակերպուած կուսակցութիններ կամ անոնց վարիչ մարմինները իրար չեն հասկնար, իրարու քով չեն գար, կամ պատ կը քաշեն մէկ-մէկու դէմ, ի՞նչպէս այդ միեւնոյն մարդիկը պիտի համակերպին ո՛ր եւ է «Վարիչ»ի — դիկտատոր ? — այն ալ մեր խեղճ ու կրակ իրականութեան մէջ։ Այդ միակ մարդը իր ո՞ր հմայքին, ո՞ր բարոյական արժէքին շնորհիւ պիտի կրնայ պարտադրել իր կամքը։ Իր ազնուականութի՞ւնն է որ պիտի արժեցնէ, թէ դրամական ուժը, իբրեւ փաշա, էֆէնտի կամ բազմամիլիոնատէր։

Եթէ ուրիշներէն օրինակ պիտի առնենք, «Արեւ»ը անշուշտ չի կրնար ժխտել, որ ներկայ բոլոր իշխանապետներն ու դիկտատորները կոթնած են միայն եւ միայն սուինի եւ սարսափի վրայ, Մոսկուայէն մինչեւ Էնկիւրի, անկէ մինչեւ Պելկրատ, Հռոմ եւ Մատրիտ, յիշելով գլխաւորները։ Քրիստոս անգամ զինուորեալներու պէտք ունեցաւ, իր իշխանութիւնը տարածելու եւ պահպանելու համար, իսկ անոր ամենազգի ներկայացուցիչները, եւ մանաւանդ Պապերը, որոնք միայն իրենց դիրքով ու դաւանանքով պիտի խոնարհեցնէին «ամբարիշտները», աւելի շատ արեան ճապաղիքներու մէջ քալեցին, «ընդ հուր և ընդ սուր»։ Եւ մինչեւ այսօր ալ սուր և թնդանօթ կ'օրհնեն։

Բայց շեղեցանք նիւթէն։ Ինչպէս ըսած էինք երէկ, իբրեւ գուարճալիք կ'ընդունինք «Արեւ»ի «յանդուգն» առաջարկը, եւ բոլոր տեսակի «Արեւ»ներուն առջեւ շեշտակի կը դնենք հարցը․

— Կ'ուզէ՞ք որ գաղութները կազմակերպուին, այլասերումը սահմանափակուի, թափառական բազմութիւնները չկորսուին, հայրենիքն ալ իր կարգին օգտուի։ Մանաւանդ որ, ինչպէս կը բացատրէք դուք իսկ․

— «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ, բայց քանի որ ան չի զբաղիր կամ չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ *ուրիշներ* պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու, նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի» (*Արև*, 20 փետր․)։

Արդ, մեր ամբողջ պահանջն ալ այս է, եւ եթէ միայն այս գետնին վրայ համաձայնինք, այլ եւս հեղինակաւոր «փրկիչ» մը փնտռելու պէտք չի մնար։

Իսկ այս ճամբուն վրայ ամէնէն խոշոր քարերը կը գլորեն ռամկավարները, եղբա՛յր «Արեւ»։

Կ'ընդունի՞ք այս մեղքը, որ արդէն քրէական դառնալ սկսած է, եւ թերեւս հետեւանք է ախտաբանական երեւոյթի մը։

Ի՞նչ կը նշանակէ չարիքը պարզել, ախտանշանները ցուցնել, զանոնք դարմանելու անհրաժեշտութիւնն ալ ըմբռնել, բայց յետոյ ջուրը պատէն վեր հանել։

Չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար ըսել որ՝ եթէ միայն ռամկավարները ուզեն, գաղութներու կազմակերպութիւնը կը յաջողի։ Բայց չենք վարանիր շեշտել որ, եթէ անոնք տարրական ազնուութիւնն ունենան չխանգարելու, քարեր չգլորելու, խիտքեր չպղտորելու, շատ եւ շատ կը դիւրանայ այդ անյետաձգելի գործը։

Անա թէ ինչո՛ւ հրապարակաւ խորհուրդ կուտանք բոլոր ռամկավար ակումբներուն եւ թերթերուն, մասնաւորապէս անոնց պետերուն եւ խմբագիրներուն, որ իրենց երկու ձեռքերուն մէջ առնեն իրենց ազգասէր գլուխները, եւ խոկան, խոկա՛ն լրջօրէն, իրենց մեղքերուն վրայ։

Այլապէս, ինչ որ կը գրեն այլասերման, կազմալուծման, միլիոնաւոր բազմութիւններու կորուստին վրայ՝ կը դառնայ սուտ հեգնութիւն մը։ Եւ դեռ աւելին։ «Մարդ մը կ'ուզենք»ը իր նմանի անճոռնի անպարարութեան մը, որուն տակ պիտի չպատէր ստորագրել ո՛ եւ է պատասխանատու գործիչ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանէն թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Սօուչբուլաղի մէջ տակաւին կը շարունակուին պարսկա-քրտական կռիւները։

Պարսիկները բաւական զօրք կեդրոնացուցած են Սօուչբուլաղի մէջ։ Քիւրտ ուժերու թիւը կը հասնի 500 ձիաւորի։

Եղանակի խստութեան պատճառաւ, կռիւները շատ բուռն հանգամանք չունին. գարնան աւելի լուրջ շարժումներու կը սպասուի։

Ապստամբութեան իսկական նպատակը դեռ չէ պարզուած, թէեւ Պարսիկները կ'ըսեն թէ կռիւը կը դառնայ փէհլէվի գլխարկին շուրջ, զոր Քիւրտերը չեն ուզեր կրել։

Հայ գիւղացիներ սառած Անատոլուի մէջ?

Կեսարիայէն «Նոր Լուր»ի կը գրեն փետր. 22 Թուականով.—

Ձիւնհալը հոս ալ սկսած էր քանի օրերէ ի վեր, բայց նախընթաց օր նորէն սկսաւ ձիւնը ու դադրեցաւ 1—2 ժամ ետք։ Երկու օրէ անօրինակ ցուրտ կ'ընէ։ Տակաւ ճամբաները բացուեցան։

Խօսքեր կը շրջին թէ 50—60 հոգի սառած են Ուլու Գըշլայի եւ Ատանայի ճամբուն վրայ։ Կ'ըսուի թէ հայ ճամբորդ գիւղացիներ, որոնք Պէյրութ երթալու համար Մերսին պիտի երթային Ուլու Գըշլայի ճամբով, ճամբան սառած են։ Առաջնորդարանը հետապնդելու համար Մերսին գրած է անոնց մասին։ 8—10 կին եւ տղաքներ այսպէս սառած ըլլալու երկիւղը կ'ազդեն։

Փախստական Հայերու կալուածները

Պոլսոյ «Ագշամ» թերթը կը գրէ թէ մինչեւ հիմա Հայերու լքեալ տուները միայն առժամեայ կերպով կը տրուէին գաղթականներուն։ Կուսակալութիւնը Էնկիւրի դիմելով խնդրած է որ Պոլսոյ մէջ գտնուող այդ կարգի տուները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն, վերջնականապէս տրուին գաղթականներուն, իբրեւ անոնց ապրանքը։

Եթէ գործավարութիւնը նպաստաւոր պատասխան մը տայ այս դիմումին, գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը լուծուած պիտի ըլլայ կ'ըսէ թուրք թերթը։

Թուրքիա գոհ է իր վիճակէն

Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւրոպական թերթերու թղթակիցներուն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.—

— «Թուրքիա գոհացած երկիր մըն է այսօր, որովհետեւ իր բոլոր նպատակներուն հասած է եւ նուաճողական ու վրիժառութեան պատերազմի ոչ մէկ գաղափար կը տածէ։ Մեր ազգային ծրագրի իրագործուելէն յետոյ, աշխարհի ամէնէն խաղաղասէր ազգը եղանք։

«Ձեզի բացարձակապէս կրնամ ըսել թէ աշխարհի խաղաղութիւնը երբեք մենք չպիտի խանգարենք։ Գոհ ենք Պալքանեան մեր այժմու սահմաններէն։ Չեմ կարծեր որ մեր հողին ո եւ է մէկ մասին աչք տնկող ազգ մը գտնուի»։

∴ Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ալ խօսելով Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւններու մասին, յայտարարած է.

— «Թուրքերու, Պուլկարներու եւ Հունգարներու միջեւ կան սավիճելի մտերմութիւն եւ բարեկամական ու իրերօգնութեան բնական զգացումներ, որոնք յայտնուեցան Թուրք նոր պետութեան գոյութեան առաջին իսկ օրէն։ Չէք գիտեր թէ Պուլկարիոյ Թուրք փոքրամասնութիւնները ինչքան համերաշխ կ'ապրին Պուլկարներուն հետ, եւ թէ ազգակցական ի՞նչ կապ գոյութիւն ունի Հունգարիոյ եւ մեր միջեւ։ Գալով Իտալիոյ, ոչ մէկ տարակարծութիւն ունինք անոր հետ եւ մեր դաշինքը ոչ ոքի դէմ ուղղուած է։ Մեր քաղաքականութիւնը խիստ պայծառ է, մենք ոչ մէկ զինակցութիւն կը փնտռենք, որովհետեւ, զինակցութիւնները խաղաղութենէ աւելի պատերազմական նպատակներ կը հետապնդեն։ Ահա թէ ինչո՞ւ պատրաստ ենք բոլոր պետութիւններու հետ կնքելու ոչ յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշինքներ եւ ոչ թէ օժանդակութիւն սպասել։ Օսմ. կայսրութիւնը օտար հակամարտութիւնները կը շահագործէր եւ եւրոպական պետութեանց մրցակցութիւններէն կ'օգտուէր։ Մենք հակառակ ենք այս քաղաքականութեան, որովհետեւ ժխտական արդիւնք կուտայ, մենք ճակատաբաց կ'աշխատինք ընդհ. խաղաղութեան համար։ Եւրոպական միացեալ պետութեան մը կազմութեան չեմ հաւատար. ասիկա ցնորք մըն է. բայց համոզուած եմ որ անհրաժեշտ է անկեղծ գործակցութիւն մը յառաջ բերել պետութիւններու միջեւ։ Աւելցնեմ որ աշխարհաքաղաքացի եմ անմիջապէս որ երկիրներու միջեւ գտնուած սահմանները վերցուին, սակայն քանի տարբեր ազգեր գոյութիւն ունին, ես Թուրք կը մնամ եւ պատրաստ եմ պաշտպանելու ներկայ վարչաձեւը որ լաւագոյնս կը համապատասխանէ Թուրք ժողովուրդին բաղձանքներուն։ Մնաց որ լայնամիտ ազգայնականութիւնը հայրենակիցներուս իտէալն է։

Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները բացարձակապէս բարեկամական են։ Մոսկուա կը զգուշանայ բոլշեւիկեան քարոզութիւններ ընելէ մեր մէջ։ Այդ տեսակ քարոզութիւն մը արդէն ոչ մէկ յաջողութիւն կրնար ունենալ, քանի որ Թուրքիոյ երկրագործ բնակչութիւնը դէմ է համայնավարական գաղափարներու։ Ռուսիա ընկերվարական մեծ փորձառութիւն մը կը հետապնդէ, որ կրնայ օգտակար ըլլալ։ Անոր մէջ կան նկատի առնուելիքներ եւ անտեսուելիքներ, որոնց մէջէն կարելի է ընտրութիւն մը ընել։

Գաղտնի Զինակցութեան շուրջ

Միջազգային մամուլը տակաւին կը զբաղի ֆրանքբելժ կարծեցեալ գաղտնի զինակցութեան խնդրով, զոր հրապարակ նետեց հոլանտական թերթ մը՝ «Ութրէխթշէ Տակպլատ»։ Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Անգլիա պաշտօնապէս հերքեցին նման դաշնագրի մը գոյութիւնը։

«Ութրէխթշէ Տակպլատ» փետրուար 28ի իրիկուան թիւին մէջ ճշդում մը կ'ընէ եւ կ'ըսէ թէ իր հրատարակածը ո՛չ թէ դաշնագրին պատճէնն էր, այլ ատենագրութիւնը ֆրանքբելժ սպայակոյտերու խորհրդաժողովին, որ գումարուած էր Պրիւսէլի մէջ 1927ին Սեպտեմբեր 7-12։ Յիշեալ ատենագրութիւնը կը գրաւէ ամբողջ էջ մը, գրուած է ֆրանսերէն եւ ունի հետեւեալ խորագիրը՝ «Ատենագրութիւնք։ Պրիւսէլ, 1927, սեպտեմբեր 20։ Բացարձակապէս գաղտնի։ Ազգային Պաշտպանութեան Նախարարութիւն։ Ընդհ. Սպայակոյտ, Գ. ճիւղ։ Թիւ CB 70442 — Քարտուղարութիւն»։

Կը սկսի այսպէս.

«Համաձայն 1920 սեպտ. 7ի ֆրանքբելժ զինուորական համաձայնութեան, Պրիւսէլի մէջ խորհրդաժողովներ տեղի ունեցան 1927 սեպտ. 7, 8, 9, 11 եւ 12ին, որուն մասնակցեցան հետեւեալ պատուիրակութիւնները.— Ֆրանսայի կողմէ՝ Զօր. Տէպընէ, նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, զօր. Պինօ՝ փոխ-նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, զօր. Պլավիէ՝ զինուորական կցորդ Պրիւսէլի Ֆրանս. դեսպանատան։ Պելճիքայի կողմէ՝ Զօր. Կալէ՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի, գնդապետ Միշէմ՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի Զ. ճիւղին. գնդապետ Վանտէն Պէրկէն՝ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի Ա. ճիւղին,— Քարտուղարի պաշտօնը կը վարէր գնդապետ Պ. Մ. Լըմթիէն, հրամանատար Պրիւսէլի նռնաձիգներու զօրագունդին։

Զօր. Պլավիէի առաջարկով, պատուիրակները կը հաւանին ընել անհրաժեշտ ուղղումներն ու ճշդումները, ինչպէս եղած էր նախորդ խորհրդակցութեանց ընթացքին (1921ին եւ 1926ին)։»

Այս վաւերաթուղթին կցուած է ցանկ մը, որ ցոյց կուտայ պելժ բանակի զօրաշարժի կեդրոնները։

Պելճիքայի արտաքին Նախարարութիւնը մամուլին հաղորդուած զեկոյցով մը պաշտօնապէս կը հերքէ 1927 սեպտեմբերին կամ ուրիշ ոեւէ ատեն նման խորհրդաժողովի մը գումարումը։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Պրիան եւս Փարիզի գերման դեսպանին յայտնեց թէ «Ութրէխթշէ Տակպլատ»ի հրատարակութիւնները սկիզբէն մինչեւ վերջը կեղծ եւ շինծու են։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Վաղը ժամը 11ին Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի 54րդ նստաշրջանը։ Արդէն Ժընեւ հասած են Թիթուլէսքու (Ռումանիա), Քումանուտիս (Եուկոսլաւիա), եւ Քարափանոս (Յունաստան)։ Այսօր կը հասնին նաեւ Չէմպըլէյն եւ Պրիան։

Քէլլոկի դաշնագիրը վաւերացուած

Ֆրանսական Երեսփ. ժողովը 12ի դէմ 561 քուէով վաւերացուց Քէլլոկ-Պրիան դաշնագիրը։ Այս առթիւ տաք վիճաբանութիւններ կատարուեցան։ Խօսեցան Փօլ Պոնքուր, Ռընօտէլ, Քաշէն եւ ուրիշներ։ Հակառակ քուէ տուին միայն համայնավարները։ Պրիան հեգնական կերպով հարցուց Մարսէլ Քաշէնի թէ ի՛նչ պիտի ըսեն հիմա Մոսկուայի մէջ՝ երբ իմանան թէ համայնավարները հակառակ քուէ տուած են, մինչ խորհրդային կառավարութիւնը առաջինը եղաւ որ ընդունեց Քէլլոկի դաշնագիրը։

«Ալզաս եւ Սուրիա»

Կէլիպոլուի երեսփոխան Ճէլալ Նուրի պէյ այս խորագրով կը գրէ «Իգտամ»ի մէջ.

«Կրէտէն, Եէմէնը, Հավրանը, Մակեդոնիան մոռցանք, չէ՞։ Ասոնք ներսէն կը կրծէին Օսմանեան կայսրութիւնը։

Մեծ պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսան ալ նոյն հիւանդութեան ենթարկուեցաւ։ Ալզաս-Լորէնի կցումը, որ տեղի ունեցաւ 1918ին, հին կացութեան նման վտանգաւոր կը թուի աշխարհի խաղաղութեան համար։ Սուրիոյ մէջ ալ Ֆրանսան նոյն սխալը կը գործէ։ Անոր մարզպանը մէկ հրամանով ցրուեց Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը։ Պատճա՞ռ։ Գիտէ՞ք ինչու.— Սահմանադրական նախագծին մէջ յօդուածներ կան եղեր հոգատարութեան դէմ, իսկ Ֆրանսա պատասխանատուութիւններ ունի Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։

Նախ, Ֆրանսա երբ այդ երկիրը ստացաւ Անգլիացիներէն, Ժընեւի մարմինը գոյութիւն չունէր։ Մէկ դարէ ի վեր, Ֆրանսա աչք տնկած էր Սուրիոյ։ Յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիոյ տէ՞րն է, որո՞ւն հողը որուն կուտան։ Սուրիացիները չափահաս են ու քաղաքակրթուած։ Արդ, 1789ի Ազատութիւնը հռչակող Ֆրանսայի կը վայելէ՞ ազատութենէ զրկել Սուրիան։»

Թուրքիա պէտք ունի օտար դրամագլուխի

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի կը գրէ.—

«—Եթէ հաւատանք կարգ մը լուրերու, իբր թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է այլեւս — մասնաւորաբար հանրօգուտ շինութեան գործերու մէջ— չօգտուիլ օտար դրամագլուխէն, հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ բոլոր գործերը կատարել կանխիկ դրամով եւ համաձայն պիւտճէին տարողութեան, և թէ այդ նպատակով դիմում կատարողներուն, կը պատասխանուի եղեր թէ պէտք չկայ իրենց օժանդակութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

I.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Ովկիանոսը կտրեցէք, անցէք Եւրոպա։ Կը հանդիպիք բազմաթիւ հայրենակիցներու ու ծանօթներու։ Կ'ենթարկուիք այլազան հարցումներու։ Ամերիկան կը հետաքրքրէ զիրենք։ Մամուլը, բազմութիւնները իբարու կապող հրատարակչական միջոցները, անհատական թըղթակցութիւնները լրիւ գոհացում չեն տար հետաքրքիրներուն։ Մարդիկ պահանջ կը զգան կենդանի խօսքով ծանօթանալու Նոր Աշխարհի արենակից գաղութին։ Բազմազան են հարցումները. անհատական, ընտանեկան, ազգային եւ ընկերային կեանքի մասին։ Եւրոպահայը աւելի հարցասէր է քան ամերիկահայը։ Հարցումները կը կրեն այլազան շեշտեր. հայրենասիրական, օգտապաշտ, սրտցաւ, նախանձոտ երբեմն ալ անիմաստ։ Այդ շեշտին մէջ կ'արտացոլայ, երբեմն եւ վաղուան անստոյգ վիճակէն տառապող ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը։

Հոս կ'ամփոփեմ, անցորդի մը շտապ գրչով, ամերիկահայ կեանքը, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ։

Մարդուն կեանքը ամերիկեան արագավազ մեքենային, փոքր բայց արժէքաւոր մէկ մասնիկն է. արժէքաւոր՝ առաւելապէս ֆիզիքական իմաստով, որուն կը հետեւի բարոյականը. ճիշտ հակառակը հին աշխարհի ըմբռնումին։ Նիւթականին կը հետեւի բարոյականը եւ կը ստանայ անոր հաւասար արժէք, հաւասարակշռելով մարդկային բարդ կառուցուածքը։

Գործաւորը՝ օրուան քանի չորս ժամուան ընթացքին, հեւիհեւ կը վազէ գործարան. հոն կուտայ իր մարդկային մեքենայի ութժամեայ տուրքը. յոգնած դադրած, մուխ ու ծուխի մէջ կը շտապէ տուն իր զաւակներուն մօտ, կը լոգնայ, կը հանգստանայ քիչ մը, դուրս կուգայ սրճարան կամ ակումբ, հոն մոռացութեան տալու համար գործարանի պարտասանքը։

Խանութպանը՝ յաճախ կիրակիներն ալ հաշուելով, գիշերցերեկ ոտքի վրայ է, առեւտրական անդիմադրելի մրցակցութեան կրկէսին մէջ։ Հայ խանութպանը Ամերիկայի մէջ նպարավաճառ է, դերձակ, կօշկակար, ճաշարանապետ կամ սրճարանատէր։

Փոքրաթիւ են հայ մեծ առեւտրականները, քանի մը մեծ քաղաքներու մէջ։

Հայը Ամերիկայի մէջ հարիւրին եօթանասունեւհինգ գործաւոր է, 100ին 10ը հողագործ, նոյնքան փոքր առեւտրական եւ հազիւ մէկ երկու առ հարիւր մեծաքանակ վաճառական։

Բաւական թիւ կը կազմեն ազատ արուեստի հետեւողները. — բժիշկներ, փաստաբաններ, ճարտարագէտներ եւլն.։ Ամէնէն բախտաւորները կարելի է համարել բժիշկները, որոնցմէ ոմանք հազիւ քնանալու ժամանակ կը գտնեն՝ մրափելով երբեմն ինքնաշարժը քշելու ատեն...։ Կը ճանչնամ բժիշկներ որոնք դարման կը փնտռեն քնատութեան։ Ամերիկայի համար յաճախ խորթ զաւակ է օտար մասնագէտը. կան հայ մասնագէտներ, որոնք կ'աշխատին իրենց համար անտանելի գործարաններու մէջ, հազար անէծք կարդալով չար բախտին։

Բայց եւ այնպէս կ'ապրի Հայը. նոր միջավայրը չէ տկարացուցած անոր բազուկին զօրութիւնը, չէ թուլացուցած անոր ուղեղի գործունէութիւնը։ Տնտեսապէս գոհացուցիչ վիճակ ունի. փորը կուշտ է. ընտանիք կը կազմէ, ձագուկներ կ'ունենայ. արտասահմանի իրեններուն կ'օգնէ. կը հասնի ազգային ձեռնարկներու, հայրենիքի կարօտը միշտ շրթներուն...։

Հոս կ'ըսեն ինծի — ամերիկահայը ծերացած է։ Ես պիտի ըսեմ,չափազանց է.այն սերունդը, որ քառասուն տարիներէ ի վեր ոտք է դրեր Նոր Աշխարհի Երկիրը, ճիգ ու ջանք է թափեր պահելու ազգային ոգին ու աւանդութիւնները, մշակելով եւ ճոխացնելով զանոնք ամերիկեան գործնականութեամբ եւ հիմա, սա՛ վերջին տասնամեակի ընթացքին կը ձգտի կայուն գաղութի կերպարանք տալ իր երբեմն վիճակին, առանց ազմուկի ու շեշտուած վէճերու, հիմնելով ազգային հաստատութիւններ, եկեղեցի, դպրոց, ակումբ, գրադարան եւն.։ Շարժում մը՝ որ կրնայ ժամանակաւոր պատուար հանդիսանալ նոր սերունդի ապազգայնացումին։

Դուք հոն կը գտնէք 30 - 40 տարի առաջուան Վասպուրականցին իր լեզուով ու բարքերով, իր շինող ու քանդող երկու ծայրայեղ յատկութիւններով. հոն կը հանդիպիք տարօնահայ զանգուածին, հայրենիքի ազատագրութեան տենչով բորբոքած աչքերով. ան նոյն Տարօնցին է, տունը, սրճարանին, ակումբին թէ գործարանին մէջ. պահեր է իր սնունդի, բնակարանի, վերջապէս կենցաղի նոյն ձեւերը. խումբով հաւաքուեր, կարծէք փնտռեր գտեր է, Միսխիփիի եզերքին, ըլրային գիւղաքաղաք մը, հոն շիներ է իր տունը, պարտէզով, բանջարանոցով ու հաւնոցով։

Քաղաքի միակ գործարանի սուլիչը երբ կը զարնէ՝ գործաւոր է, անկէ դուրս, տունին կամ իր պարտէզին մէջ խոս գիւղացին է կամ փերթակցին։ Կը հանդիպիք ամէնուրեք Խարբերդցի բազմութիւններու, գիւղերէն թէ քաղաքէն, որոնք ամենահին ամերիկահայերն են եւ որոնք սակայն պահեր են իրենց տեղական բարքերը նոյնութեամբ՝ իրենց լաւ ու վատ կողմերով։ Մեծ ճիգ կը թափեն պահելու մասնաւորաբար իրենց ընտանեկան նահապետական բարքերը եւ զօրեղ ջիղ մը ունին փոխանցելու իրենց պզտիկներուն, որոնք յաճախ կը մոտենան կէս երկվեցեակի։ Սեբաստացիները, իրենց հաշուող չափող բնաւորութեամբ, կապուած իրարու մոլի հայրենակցական կապերով, խանդավառուած՝ Մուրատներով եւ զօհաբերող՝ անոնց անունով։ Բղեցիները իրենց շէնշող ու հիւրասէր բնաւորութեամբ։ Մալաթիացիները, Արաբկիրցիները եւլն., եւլն., վերջապէս ողջ Հայաստանէն խմբուած բեկորներ իրենց սովորոյթներով ու բարքերով։ Հին ու չափահաս սերունդը մնացած է լման Հայ։ Իսկ նոր սերո՞ւնդը. նորը կը գտնուի խոշոր հարցականի մը առջեւ...։

փարիզ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

Անցեալ օր հաղորդեցինք Երուսաղէմի միաբաններէն Եղիշէ եպսկ. Չիլինկիրեանի մահը։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, եպիսկոպոսը մարած է սենեակին մէջ կրակարանին չվառուած ածուխներէն ելած թունաւոր կազերէն։

Հանգուցեալը իբրեւ առաջնորդ օգտակար եղած է մասնաւորապէս Բաղէշի մէջ, համիտեան շրջանի ամէնէն քստմնելի օրերուն։ Երբ Թուրք իշխանութիւնը Սերոբի գլուխը կտրելով ցից մը վրայ անցուցած քաղաքէ բերաւ (1899), սարսափը այնքան մեծ էր որ, քահանաներն անգամ կը վախնային մօտենալ, իրենց քրիստոնէական պարտքը կատարելու համար։ Արիասիրտ առաջնորդը, Եղիշէ վրդ. Չիլինկիրեանն էր որ, յառաջ անցաւ եւ անձամբ կատարեց Թաղման արարողութիւնը, Հայոց գերեզմանատան մէջ, հայ յեղափոխականին կտրուած գլխուն վրայ։

Քանի՞ հոգի մնացած են այսօր, հոգեւորականներու այդ սերունդէն...։

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՀԻՆ ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԹՇՆԱՄԻ ԵՐԳԻՉԸ

Զարմանալի չէ այն ընդհանուր հիացումը, որ անասելի առատութեամբ, օրէ օր, ժամ առ ժամ հիւսուեցաւ ժամանակակից բանաստեղծ Իրաջի շուրջ, մինչեւ իր մահուան րոպէն։ 1926ի գարնանամուտին էր որ կաթուածահար ինկաւ ամէն ձեւի փաթթոցներու, բոլոր ծածկոցներու, անտանելի սովորոյթներու, ձեւականութիւններու, մէկ խօսքով հին փտած բարքերու եւ այս բոլորի պաշտպան ամէն կարգի Շէյխերու երդուեալ թշնամի երգիչը։

Այսօրուան բարենորոգումներուն համար մտքեր պատրաստելու պայքարին մէջ, Իրաջ ամէնէն պատուաւոր տեղն ունի։ Ան այս երկրի նորագոյն պատմութեան էջերուն մէջ կը մնայ այն քիչերէն մէկը, որ համատարած տգիտութեան խաւարին մէջ, իր իսկ ձեռքերը այրելու գնով. լոյսկրակը վառելու յանդուգն փորձը կատարեց։ Եթէ իր քնարը ժամանակին շատ քիչ ընտրեալներու սրտին կը խօսէր՝ շատ շատերու մտքին եւ սրտին կը զարնէր նշդրակի պէս եւ օրէ օր աւելի կը գրգռէր թշնամի շարքերը։ Իր վարպետ գրչին արդիւնքը չէր կրնար լոյս ընծայել հրապարակ հանել։ Յաճախ արգելքի տակ առնուեցան իր գործերը եւ աՀա իր մահէն յետոյ Խոսրով Իրաջ (կարծեմ իր որդին) պրակ առ պրակ հրատարակութեան կուտայ բանաստեղծին գործերը «Իրաջի Դիւանը» շարքին տակ։

Հասարակ ժողովուրդի զաւակ չէ ան։ Ղաջար ցեղին Շահի որդի Մալէք Իրաջի թոռն է եւ իբրեւ ազնուական՝ «Իրաջ Միրզա» կը կոչուէր ու տիտղոս ունէր։ Սակայն թէ՛ ազնուական ծագումը բնորոշող Միրզան եւ թէ տիտղոսը մէկդի նետեց։ Ծնած է Թաւրիզ, 56 տարի առաջ։ Ուսած է նախ երկու անուանի գրագէտներու մօտ, ապա իր ծննդավայրի բարձրագոյն վարժարանը, որ Համալսարան անունով յայտնի էր։ Տակաւին 19 տարեկանին Մօզաֆէր-էտ-տին Շահին պալատական սիրուած բանաստեղծն էր պատանի Իրաջ ստիպուած էր պաշտօնական օրերուն, «սէլամ»ներու ժամանակ գովասանական ոտանաւորներ յօրինել ու կարդալ։ Սակայն իր ձգտումներուն ու ճաշակին հակառակ այդ պաշտօնէն շուտ զզուեցաւ եւ իբրեւ Ատրպատականի նահանգապետի գրագիր ձգեց Թէհրանը։ Ճամբորդած է Եւրոպա, վարած է պետական զանազան պաշտօններ երկրի շատ մը մասերուն մէջ, բայց միշտ ալ դժգոհ։ Իր կենսագիրներէն մէկը իրաւամբ կը գրէ. «Իրաջը իր շրջապատէն ազդուելէ աւելի ազդած է շրջապատին»։

Եւ իր կեանքն ու գործը բոլորովին կը համապատասխանեն այս ճշմարտութեան։ Ան գիտէր հակադրել շրջապատի բոլոր ծանր ձնշումներուն, պահպանելով բանաստեղծի իր անկախութիւնը, իբրեւ հազուագիւտ բացառութիւն մը։ Մտքի անկախութեան մոլեռանդ մէկ ջատագովն էր եւ զուր չէ, որ կաթուածը իր բողոքող խառնուածքին վերագրուեցաւ։

Իր բազմաթիւ լաւագոյն կտորներէն «Թըլարօֆ» (մեծարանք), որով կը ձաղկէ պարսիկ նիստ ու կացի մէկ սովորոյթը, «Հէջար»՝ կիներու ազատագրութեան մասին եւ «Աշքը Շէյխ» (Շէյխի արցունքը)։ Այս վերջինը հայացնելով «Իրաջի Դիւան»ի առաջին պրակէն, հաճոյքով «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնեմ, ընթերցումի միջոցին պարսիկ իրականութիւնը Ղաջարներու օրով աչքի առջեւ առնելու անհրաժեշտ խնդրանքով։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՇԷՅԽԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Տէ՛ր, փրկէ, Շէյխի աչքի կաթիլներից(*).
Ի՜նչ շա՛տ տներ են քանդւել
այս մի պուտ ջրից.
Լսել եմ՝ Հնդկաց ծովում մի գազան կայ,
Օր-պարէնը արտասուալի աչքով
կը գտնէ.
Ափ կըգայ, գետին կընկնէ անզգայ,
երկու չար աչքերը դէպ' արեգակ կը դարձնէ։
Արեւի բովից աչքը կը լեցնէ
կեղտ-արցունքով'(**)
ձանճ բռնելու համար աչքում
լիքը կպչողիկ'
Երբ աչքի խոռոչը լեցնէ ճանճ
ու միջատով,
Թարթիչը փակ գլուխը ջրի տակ
կ'առնէ լռիկ,
Թէժ կրակից աւելի այրող աչքի
ջրին
կը խորովէ ճանճի միսն ու մըժղուկի հոգին։
Շէյխի աչքի արցունքը այս գազանի արցունքին է նման,
Մի գնար, քեզ կ'որսայ մժեղի
եւ ճանճի նման։

Իրաջ

(*) Չէ՞ որ Շէյխերը քարոզած ատեն աղի արցունքներ կը թափեն եւ այս ձեւով հաւատացեալները միշտ կը պահեն իրենց ճանկերուն մէջ։ Վ. Ի.

(**) Ծիշդ Շէյխի նման կեղծ արցունքներով ըսել կ'ուզէ բանաստեղծը։ Վ. Ի.

ՓՐՈՖ. Ն. ԵՈՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Ռումանահայ թերթերը կը գրեն թէ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա փարիզէն Պուքրէշ վերադառնալէ յետոյ, տեղւոյն Ազգային Թատրոնին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Ներկայ եղած է հայ գաղութը ստուար բազմութեամբ։ Նոյնպէս ներկայ եղած են բազմաթիւ Ռումանացիներ, որոնցմէ յիշենք պատերազմական նախարար՝ զօրավար Չիհոսքի եւ տիկինը (ծնեալ Ֆէրհատեան), հանրօգուտ շինութեանց եւ Պեսարապիոյ նախարար՝ Պ. Փանթէլիմոն Հալիփա, ծերակուտական Սթէնչէսքու, եւ այս վերջինին դիւանապետ՝ Պ. Կէորկիու, փրոֆ. Պալշ եւ ուրիշ պետական անձնաւորութիւններ ու սպաներ, որոնք վերջին ծայր հետաքրքրութեամբ հետեւած են դասախօսութեան։

Փրոֆէսէօրը բուռն ծափերու մէջ սկսաւ խօսիլ.—

«Ամէն ճամբորդութենէ ետք սովորութիւն ըրած եմ, ըսաւ, տեսածներս պատմել։ Այսպէս, Սպանիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Նորվէկիա եւլն. այցելելէ ետք եկայ ու հոս յայտնեցի բոլոր տեսածներս։ Պարագան նոյնը չէ Հայաստանի համար։ Հայաստան բաժնուած է երեք մասերու, կը գտնուի երեք տիրապետութեան տակ։ Թրքահայաստանը ուր հիւրեր չեն ընդունուիր այժմ, Ռուսահայաստան, ուր ամէն պարագայի ուսումնասիրութեան նպատակով գացող Ռումանացիի մը մուտքը թոյլ չպիտի տրուէր, ու վերջապէս Պարսկական Հայաստանը, ուր երթալու կարելիութիւնը կը պակսէր ինծի։ Այս դասախօսութիւններու նիւթը, հետեւապէս քաղած եմ գիրքերէ, Հայաստան այցելողներու երկերէն։

Ու յիշեց ժաք տը Մորկանի, Լէման Հաուփթի ու Նանսէնի երկասիրութիւնները, ինչպէս նաեւ խաչատուրեանի նկարները։ Վեր հանեց Հայոց հայրենասիրութիւնն ու ազգասիրութիւնը։ «Երբ իրենց հայրենիքին կամ ազգին համար խօսք ըլլայ, աւելցուց, ի վիճակի են ամէն զոհողութիւն ընելու։» Յիշեց այն բազմութիւնը որ եկած էր փարիզի դասախօսութիւններուն։

«— Եթէ կան Հայեր որ, իրենց գրաղումներու բերումով չեն կրնար Հայաստան երթալ մեծ է անոնց թիւը որ կ'ուզեն գէթ անգամ մը տեսնել իրենց հայրենիքը, բայց կարելիութիւն չկար։ Աքանչելի ժողովուրդ մըն է հայ ժողովուրդը»։

Ու մեղադրեց Ռումանացիները որոնց մեծ մասը, հակառակ անոր որ իրենց երկիրը ազատ է ու բոլոր դիւրութիւնները կան, չեն տեսած ու չեն ճանչնար Ռումանիան։

— Սորպոնի վերջին դասախօսութեանս օրը հրաւէր մը ստացայ ներկայ ըլլալու հայ կաթոլիկներու Թէրզեան պատրիարքի ընդունելութեան։ Որովհետեւ ընդունելութեան ժամը գրեթէ նոյնն էր դասախօսութեան ժամուն հետ, կը կարծէի թէ Հայերը պիտի երթան պատրիարքի հանդիսաւոր ընդունելութեան, բայց սխալեր էի։ Անոնք եկած էին իրենց անծանօթ օտարի մը խօսքը մտիկ ընել իրենց ազգի մասին։ Յետոյ երբ գացի հանդէսին, հիացումով տեսայ որ ամէնն ալ հոն էին, կաթոլիկներէն աւելի լուսաւորչական Հայեր, որոնք իրենց երգչախումբն ալ բերած էին։

Դասախօսը Յովհ. Թումանեանի «Հայաստանի ողբը»ի թարգմանութիւնը կարդալէ յետոյ անցաւ Հայաստանի նկարագրութեան։ Լուսապատկերը դժբախտաբար չկրցաւ տալ Հայաստանի քարտէսը որուն վրայ կ'ուզէր բացատրել։ Գոհացաւ առանց քարտէսի նկարագրել։ Ցուցաւ սահմանները հին ու նոր Հայաստանի։ Յիշեց գետերը՝ Արաքս, Եփրատ եւ Ճորոխ։ Լեռները՝ Արարատ, Արագած, Ալագեազ։ Բացատրեց վեհութիւնը Արարատի որ կը տիրապետէ տպաւորիչ կերպով։ Յիշեց աւանդութիւնները որ կապուած են այս լերան, ու այն հերոսական դերը որ խաղացած է անոր կատարը։ Բոլոր անոնք որոնք տեղին վրայ տեսած են, յարեց, սքանչացումով միայն կը խօսին անոր մասին, մանաւանդ հիացումով կ'արտայայտուին արեւածագին որ կը պարզուի վաղ առաւօտուն Արարատի վրայ։ Յիշեց Վանայ, Ուրմիոյ ու Սեւանայ լիճերը ու այս վերջնոյն մէջտեղ գտնուած կղզեակը մատուռով որ կը նմանի, ըսաւ, Պուքրէշի մօտ գտնուող Սնակովի լիճին։ Միշտ նմանութիւններ գտաւ Հայաստանի ու Ռումանիոյ հողամասերուն միջեւ։ «Ընտառ գրեթէ չունի Հայաստանը»։ Յիշեց գլխաւոր քաղաքները։ Լուսապատկերով ցոյց տուաւ Հայաստանի երեք լեռներն ալ եւ ուրիշ տեսարաններ։ Նոյնպէս Անի քաղաքը ու անոր եկեղեցիները, Սեւանայ լիճը. Կիլիկեան քաղաքներն ու բերդեր։

«— Երբ մեծ Հայքը քանդուեցաւ Թուրքերու կողմէ, ըսաւ, Հայերը գաղթել սկսան ու հասան մինչեւ Միջերկրական, ուր իրենց երկրորդ հայրենիքը հիմնեցին ԺԱ. դարուն։ ԺԱ դարուն վերջերը այս հայրենիքն ալ վերջ գտաւ ու Հայերը ստիպուեցան դարձեալ դէպի իրենց հին երկիրը դառնալ։ Հոն ալ չկարենալով մնալ, աւելի առաջ անցան, Սեւ ծով[...] վրայէն Խրիմ, Քէֆէ, Կալիցի[...] Լեհաստան, Մոլտավիա։ Երբ Մո[...] տավիա պատերազմի դաշտ եղ[...] ԺԸ. դարուն, Հայերու մէկ մա[...] անցաւ Կարպաթները ու Տրա[...] նսիլվանիա ու Խպաշֆալու, Նոյն[...] Իտալիա անցնողներ եղան։ Ու[...] Թափառական կեանքը անոր[...] մար՝ որ իրենց հայրենիքին[...] անպակաս եղած են հալածա[...] ներն ու ջարդերը, այն սոսկ[...] կոտորածները, որոնք ամօթ մը[...] կազմեն ժամանակին քաղաքա[...] բարոյականին համար։

Ծանրանալով Քէֆէի Հա[...] վրայ, ըսաւ թէ այս քաղ[...] ունէր իր հայկական թաղը[...] եթէ այսօր պեղումներ ըլլա[...] պահովաբար հետքերը պիտի գ[...] նուին հայ քաղաքակրթութ[...] Յիշեց Սոլկաթի աւերակները[...] Ռոմանի եկեղեցիին մէջ[...] պահուի։

Խօսելով Ռումանիոյ Հա[...] րուն վրայ, ըսաւ թէ անոնք հ[...] տատուած են նախ Սիրէթ եւ[...] չավա ու գեղեցիկ եկեղեցին[...] վանքեր շինած են, ինչպէս[...] քա, Հաճկատար եւն.։ Յետոյ[...] Թօշան, Եաշ. Ռոման, Ֆոք[...] Այս քաղաքներէն մէկ մա[...] (Ռոման), հիմնուելուն սատարեր[...] միւս մասին ալ զարգացումին[...] բարգաւաճումին։

Փրոֆ. Եորկա իր շահեկա[...] գեղեցիկ բանախօսութիւնը փ[...] ջացուց սապէս. —

«Պիտի վերջացնեմ կամ[...] մը, որ մարգարէութիւն ալ կր[...] ըլլալ՝ «Հայաստանի քար[...] չուզեց երեւալ, որովհետեւ[...] ղաքակիրթ աշխարհի պարտ[...] նութիւնն է զայն մէջտեղ [...] նել»։

Ներկաները զրուեցան [...] խոր եւ գոհ տպաւորութեան[...]

* * * Փրոֆ. Եորկայի սոյն [...] սախօսութիւնը հրատարակու[...] երկար սիւնակներով՝ ռումէն [...] մուլին մեծագոյն մասին [...]

* * * Պուքրէշի «Նոր Ար[...]» կը տեղեկանայ թէ՝ կարգ մը հայ[...] բնակիչներ նախաձեռնութեամբ[...] ստանձնած են ժողովրդական հա[...] գանակութեամբ մը, հայկական [...] ոճով գեղարուեստական նուէր [...] ընելու փրոֆ. Նիկոլա Եորկայի [...] Նշան երախտագիտութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ Մ[...]

(Քաղուած Թուրք Թերթեր[...])

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԱՌԱՆՑ ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐ[...]

Գրած էինք թէ Թուրքե[...] պարսկերէն եւ արաբերէն[...] ռերն ու ասութիւնները բ[...] վին վտարելու համար էնք[...] մէջ մեծ ժողով մը գումար[...] է։ Այս առթիւ առաջին [...] խօսեցաւ վարչապետ [...] փաշա որ յայտարարեց.

—«Թուրքերէն լեզուի[...] մար բառագիրքի մը պա[...] տութիւնը հինէն ի վեր մեր[...] տակն էր։ Վերջապէս ուրախ[...] որ հանրապետական կառավ[...] թիւնը մեր այս փափաք[...] կ'իրականացնէ։ Ցաւով պէտ[...] յիշել թէ մինչեւ հիմա մեր [...] զուն բաց դաշտ մըն էր, ուր[...] րաբերէն ու պարսկերէն բառեր[...] ասութիւններ ազատօրէն[...] գտած էին ու մեր տղաքները[...] նոնք սովորելու համար շատ[...] դժուարութիւններ կը քաշէի[...]

Ուրախ ենք որ այսօր[...] մեծ ուսումնական համագու[...] հաւաքուած է մեր արդի լե[...] շրջանակը գծել, պատրաս[...] բառագիրք մը, ինչ որ [...] մեծ աշխատութիւնն է։

Ժողովիս օրակարգին [...]

առաջ կ'ուզեմ մեր փափաքին կառնել գիծերը թուել. մենք կ'ուզենք թուրքերէն լեզուն որ թուրք բառերէ կազմուի, հետեւաբար գաղափարականութեան բառագիրքէն դուրս պէտք է ձգել այն բոլոր բառերը, որոնք մեզի օտար են եւ անոնց տեղ պէտք է մտցնել բուն թուրքերէն բառերը. հոգ չէ թէ առաջները մեզի այնքան ներդաշնակ չթուին, բայց ժամանակ անցնելով անոնց պիտի ընտելանանք։

Պէտք է մտածել թէ ամէն գործի սկիզբը դժուար է, բայց պէտք չէ յուսահատիլ, յարատեւութեամբ է որ գործեր կ'յաջողին։ Միայն համբերատար գործակցութիւնը այս լեզուական կարեւոր յեղաշրջումին մէջ անհրաժեշտ է։ Եւ այս համբերատարութիւնը պէտք է սիրով գոյանայ մեր մէջ, վասն զի մեր փափաքն է մեր նախահայրերուն լեզուն վերակենդանացնել։

Էֆէնտիներ, յետոյ ձեր ուշադրութիւնը ուրիշ կարեւոր կէտի մը վրայ կը հրաւիրեմ, պէտք է այս բառագիրքը առ առաւելն մէկ տարուան մէջ լրացնել։

Այս կէտին վրայ որչափ ուշադիր ըլլանք կ'արժէ, վասն զի եթէ կարուկ կերպով գործ չտեսնանք, հին լեզուն իր ազդեցութիւնը կը պահէ եւ այսպէս դժուար կ'ըլլայ նորին ուսուցումը։ Ցետոյ մեր ճաշակին համեմատ թուրքերէն բառ գտնել եւ ի հարկին նորեր շինել ամէնուս պարտքը պէտք է ըլլայ։ Եթէ Արեւելքի մեր օրրանին մէջ նոր բառեր չգտնենք, աւելի լաւ է արեւմտեան լեզուներու դիմել եւ անոնցմէ ընդունիլ նոր բառեր՝ կարենալ բացատրելու համար արդի քաղաքակրթութեան նուաճումները։ Արդ, մեր այսօրուան հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ մէկ տարուան ընթացքին նոր թուրքերէնը կազմել եւ անոր բառագիրքը յօրինել»։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՐԳԵՐԸ

Երաժշտական մարմինը այս ամառ Անատոլուի Արեւել. նահանգները պիտի երթայ, այն կողմերու ժողովրդական երգերը հաւաքելու համար։ Երաժշտական մարմինը ձայնագրի գործիք պիտի տանի իր հետ, տեղական պարերը ժապաւէնի վրայ առնելու համար։

Երաժշտական մարմնի տնօրէն Զիա պէյ այս առթիւ ըսած է թէ ժողովրդական երգերէն ամէնէն ընտիրները պիտի ըլլան այն վայրերու երգերը, որոնք շատ ոգեւոր են։ Երաժշտական մարմինը ամէնէն շատ Էրզրում պիտի մնայ։

ՆՈՐ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ

Պոլսոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը սկսած է նոր քննութիւն մը կատարել կալուածներու արձանագրութեան մէջ։ Այս գործողութիւնը շատ օգտակար կը նկատուի մինչեւ հիմա ծածուկ մնացած «լքեալ» գոյքեր երեւան հանելու տեսակէտով։

Այսպէս, կը գրէ *Սօն Սաաթ*, քանի մը օր առաջ Թաքսիմի մէջ երկու մեծ տուներ երեւան հանուած են, որոնք Պ. Կիւմիւշկէրտանեանի կը պատկանին։ Այս տուները գրաւուած են «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Վաքըթ կը գրէ.

— Մեր ռուս բարեկամներուն հետ մեր կնքած դաշնագիրներն ու պայմանագրութիւնները թոյլ կու տան որ թուրք վաճառականները իրենց կարգ մը ապրանքները, որոշեալ քանակութեամբ, Ռուսիա տանին եւ ծախեն։ Կը տեղեկանանք թէ Ռուսիա ապրանք տանող մեր վաճառականներէն ոմանք, այս անգամ նոր դժուարութեանց ենթարկուած են։ Օտեսայէն շարունակ բողոքի եւ օգնութեան հեռագիրներ կը ղրկեն։ Այս վաճառականները, իրենց ապրանքները Ռուսիոյ մէջ ծախելով, փոխարժէքը ռուբլի ստացած են։ Այդ դրամները անգլիական ոսկիի վերածելու համար ռուս կառավարութեան արտօնութիւնը պէտք է առնուի։ Ահա այս գործողութիւնն է որ Օտեսա գտնուող թուրք վաճառականները շաբաթներէ ի վեր չեն կրնար կատարել տալ։

Երկրորդ՝ Ռուսիա ապրանք տանող եւ ծախող վաճառական մը չի կրնար իր առած ամբողջ դրամը երկրէն դուրս հանել, այլ ստիպուած է անոր 100ին 30ով ռուսական ապրանք գնել։ Մեր վաճառականները ասիկա ալ ըրած եւ իրենց պարտադրուած ապրանքը գնելով, փոխարժէքն ալ վճարած են։ Բայց, դարձեալ չեն կրնար Օտեսայէն դուրս հանել իրենց մնացեալ դրամները։ Թուրք վաճառականին թրքական դրամը, ամիսներէ ի վեր Ռուսերու ձեռքին մէջ բռնուած է։ Աւելին, մինչ այդ վաճառականները հոս այդ դրամին համար կը շարունակեն տոկոսվճարել, Ռուսերը այս կարեւոր դրամագլուխը ձրիօրէն շահագործելու ճամբան գտած են։

Գիտենք որ Ռուսերու հետ բարեկամական պայմանագրութիւն կնքած ենք, բայց մեր ուզածը ասիկա չէ, այլ բարեկամական վերաբերում։ Այս եղածները միթէ՞ կարելի է բարեկամութիւն կոչել։ Ընկեր Սուրից ոռւն Թուրքիոյ մէջ թուրքեւռուս բարեկամութեան կուսակից ըլլալուն տարակոյս չունինք. Ռուսիոյ կառավարական պաշտօնեաներուն պիտի բացատրէ անշուշտ թէ այս բարեկամութիւնը եւ ուղղութիւնը ինչ ընթացք կը պարտադրեն։ Այս մասին կատարուած դիմումները ներկայացուած են մեր արտաքին գործավարութեան»։

ԿԵՆԴԱՆԻԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

Ռուսիայէն կենդանիի առատ ներածում կը կատարուի վերջերս։ Ռուս արտաքին առեւտուրի վարչութիւնը շոգենաւի տէրերուն հետ բանակցութիւն կը կատարէ Թուրքիա կենդանի փոխադրելու համար։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս ամիս կարեւոր քանակութեամբ կով պիտի բերուի Օտեսայէն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Վ. ՎԱԼԱԴԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութի «Լա Սիրի» ֆրանսական օրաթերթը, խմբագրականով մը իր ընթերցողներուն կը ծանօթացնէ Վ. Վալադեանը՝ իբր տաղանդաւոր գրող։

Կենսագրական ծանօթութիւններ տալէ յետոյ անոր մասին, յօդուածագիրը կը թուէ Վալադեանի գործերը եւ մասնաւորաբար կը ծանրանայ «Երջանկութիւն» թատերախաղին վրայ, որ Վալադեանի գործերուն մէջ ամէնէն աւելի ծանօթն է հայ հասարակութեան։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի Նոյ.-դեկտ. համարին մէջ, հայ ժողովրդական բանահիւսութեան մասին Արամ Երեմեանի ուսումնասիրութենէն կը քաղենք հետեւեալ փշրանքները.

Լուսնակ գիշեր,
Շամամ ծծեր,
Գացի տեսայ,
Թոնիր կշտին,
Եարս նստած՝
Թեւեր սօթած՝
Ալուր մաղէր.
Ջուխտ շամամը
Գօշին (կուրծք) խաղէր։

Ես մի աղուոր տեսի,
Աչքերը նման ծովի.
Ռանգը (գոյն) վարդ - արեւի,
Արեգից էլ աղուոր տեսի։
Ցօնքերը զոյգ աղեղ,
Բուրմունքը վարդաեղ.
Պռօշքը (շրթները) շաքարով լի,
Բերանից մեղր կու թափի,
— Էդ աղուորը ինձ եար արի։

ԱՐԴԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Փր. համբաւաւոր վիպագիր Մարսէլ Փրէվօ Gringoireի իր շաբաթական քրոնիկով, կ'անդրադառնայ արդիական բանաստեղծութեան ու կը փնտռէ պատճառները որոնք հասարակութիւնը ուծացուցած են անկից։

Նոր մէկ քանի բանաստեղծներէ մէջբերումներ ընելէ յետոյ, կ'եզրակացնէ.— Պիտի տիրէի եթէ զիս ամբաստանէին թէ այս «քերթուած»ները կը յիշեմ հեգնանքի մտքով։ Կը սիրե՞մ զանոնք թէ ոչ, կը հասկնա՞մ կամ ոչ, այդ չէ այսօրուան հարցը։ Ինչ որ կը յաւակնէի հաստատել, եւ ինչ որ կը նկատեմ ապացուցուած օրինակով, այն է թէ այդ տեսակ բանաստեղծութիւն մը կամովին կը հեռանայ այն բանաստեղծութիւններէն որոնք բոլորգրականութիւններուն մէջ, բանաստեղծական սնունդն եղած էին քաղաքակիրթ մարդոց։

«Այս անջատողական բանաստեղծութիւնը պէտք չէ շփոթել Փօլ Վալէրիի մը գործին հետ։ Բանաստեղծ Վալէրիի գործին ընթերցումը կը պահանջէ ուշադրութիւն, որովհետեւ անոր նիւթը խակայէս իմացական է։ Կը պահանջէ ֆրանսերէն բառերու ստուգաբանական իմաստի հմտութիւն, փիլիսոփայութեան, փիլիս. պատմութեան ու երբեմն իսկ, ուսողական ծանօթութիւններ։ Բայց Վալէրիի բանաստեղծութիւնը երբեք անյօդ չէ, ոչ ալ բռնի կերպով մթագնուած։

«Շահեկան պիտի ըլլար օր մը ուսումնասիրել արդի բանաստեղծութեան «անջատողականութեան» հետեւանքները։ Ու նաեւ փնտռել անոր պատճառները...»։

ԿՈՉ ՀԱՅ ԳԻՐԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ցայտնելով շնորհակալութիւն բոլոր այն քիչերուն, որոնք պատասխանեցին նախկին կոչիս՝ յղելով իրենց գործերէն մէյ մէկ օրինակ, եւ իրենց գրական կեանքը, հիմա կրկին կը խնդրեմ՝ աւելցնելով ուրիշ խնդրանք մը եւս, այն զոր 1909ին ըրած էի արդէն, «Մատենագիտութեան» Ա. հատորին «Յառաջաբանի տեղ»ին մէջ։ Ահա թէ ինչ գրեր եմ. «Ես մտադիր էի սոյն գործիս մէջ դնել իւրաքանչիւր հեղինակի, թարգմանչի, խմբագրի համառօտ վարքը, իր լուսանկարով եւ 1904ին՝ բազմավէպի փետրուարի պրակով կոչ ալ ըրի. բայց հազիւ երեք կամ չորս հոգի պատասխանեցին։ Նոյնը կ'ընեմ հիմա եւս՝ աւելի ուժգին։ Եթէ կոչս լսելի ըլլայ. Ցաւելուածին մէջ կ'իրագործէի եւ այս փափաքս»։

Կը խնդրուի ուրեմն որ իրենց լուսանկարներն ալ ղրկեն բոլոր անոնք՝ որոնք ծառայեր են «Հայ Գիր»ին, դնելով տեւը իրենց անունն ու ծննդավայրը եւ ծննդեան թուականը։ Ինծի հետ շնորհակալ պիտի ըլլայ նաեւ Հայ Գրականութիւնը։

Հասցէս՝ P. Arsène Ghazighian
Mechitarîste, VENISE (Italie).

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

105.— ԲԱԼՈՒԷՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՐԳ

Էլէք, էլէքն է եկեր,
Բալուայ մելիքն է եկեր,
Ի՛նչ է բարձեր պոչ խշուն
Բուրդ ու բամպակ ապրշուն։
Թանկուլ, Թունկուլ, Մղարա.
Հարս մըն է բերեր նոր Գեղայ,
Ջուրը ձգես, կը լողա՛յ,
Ջուրէն հանե՛ս կը դողայ,
Եօթը պտուկ խաշ կ'ուտը
Տասը Թոնիր հաց կ'ուտը,
Կէնա կըսը հիւա՛նդ իմ։
Կէնա կըսը հիւանդ իմ։

Հաւաքեց՝ Մրզացի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեկենդանի առթիւ, տրամադրելի սրահները նախապէս վարձուած ըլլալով, Մարսէյլի մեջ փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը շաբաթ մը յետաձգուած էր եւ տեղի ունեցաւ փետր. 24ին, Foyer des Amicalesի սրահին մէջ։

Բայց ի՜նչ խանդավառ տօն։ Հոն էին բոլորը։ Անոնք՝ որոնց մէջ Հայու հպարտ գիտակցութիւնը կայ եւ որոնց նայուածքը վաղուան ազատութեան անխախտ հաւատքը կը մատնէ։ Եւ որքա՜ն երիտասարդ էին անոնք։

Այդ երիտասարդ բազմութենէն միաբերան ու լիաթոք բարձրացող «Մեր Հայրենիք»ը, որով բացուեցաւ հանդէսը, բողոքի պոռթկումն էր կարծես, նետուած՝ ազատութեան անունով՝ ազատութիւնը խեղդողներու երեսին։

Ու ակնապիշ եւ ուշադիր, կարծես փետրուարեան հերոսներու աներեւոյթ ներկայութիւնն զգալով վերացած, անոնք ունկնդրեցին օրուան խօսքին, որուն պատմական մասը վիճակած էր ընկ. Ա. Աբօեանի, իսկ վերլուծումը՝ ընկ. Մ. Գույումճեանի։«Սասնոյ Հսկային», «Հերոսը», «Ափ մը մոխիր» արտասանութիւնները եւ ջութակախումբին հայրենի մեղեդիները խանդավառութիւնն ամբողջացուցին։

«Բամ փորոտան»ի ռազմաշունչ բառերով փակուեցաւ հանդէսը։ Ակիշան մտածե՞ց երբեք թէ օր մը տարագիր բազմութիւններ իրենց կարօտին ու յոյսին հետ իր երգն ալ պիտի պահպանեն իբրեւ հայրենի աւանդ, չեմ գիտեր։ Սակայն կը զգամ թէ ծեր նահապետին ոսկորները հրճուեցան այդ վայրկեանին Ս. Ղազարի մարմարեայ պահարանին մէջ, ապագայի մեր հաւատքով հպարտացած։

— Ի՞նչ, լրացաւ բոլորը, այսպէ՞ս պիտի վերջանանք, ընկեր ջան, կ'ըսէր քովս նստող յաղթան- դամ մշակ մը։ Ո՛չ երբեք։ Մեր հայրերն ու անդրանիկ եղբայրները ազատութիւնը սիրեցին ու անոր համար զոհուեցան. ես չեմ մոռնար այդ բոլորը. ես վաղուան կը սպասեմ անհամբեր։ Հաստատ է իմ կամքը. մեծ է իմ հաւատքը։

Քու հաւատքը իմս ալ է ընկե՛ր։ Բ.

ՑՈՒՐՏ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ

Ցուրտը պահ մը մեղմանալէ յետոյ, դարձեալ սկսաւ սաստկանալ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսայի օդաբանական կայանը՝ կը նախատեսէ թէ ցուրտը պիտի տեւէ քանի մը օր, զերոյէն 8 կամ 10 աստիճան վար։

Ձիւնի բուռն մրրիկ մը պայթած է Վօժերու մէջ։ Փողոցները ծածկուած են 40 սանթ. խաւով մը։

Փոթորիկի սաստկութենէն, Նիմի մէջ ծառեր տապալած են եւ եկեղեցիի մը զանգակատան քարերը ինկած։ Տասը տարիէ ի վեր նման փոթորիկ չէր տեսնուած։ Շատ փողոցներու մէջ երթեւեկը դադրած է այս պատճառով։

Ավինեոնի մէջ փոթորիկը քակած ու խլած է շէնքերու տանիքները։ Հեռագրական ձողեր կոտրած են, խզելով յարաբերութիւնները։ Իսկ Նիս-Փարիզ ճեպընթացը ճամբան մնացած է, փոթորիկի բռնուած ըլլալով։

Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ ալ վիճակը նոյնն է։

Ձիւնի նոր մրրիկ մը կ'աւերէ Սիլէզիան, ուր Վայսթրիցի հովտին բնակիչները մեկուսացած են աշխարհի մնացեալ մասէն։ Գիւղացիները որոնց դռներն ու պատուհանները գոցուած են նստած ձիւնին պատճառով, ստիպուած են խրամ փորել դուրս ելլելու համար։

Սառնահալի պատճառով, Սեւ ծովը ծածկուած է խոշոր սառցակոյտերով, որոնք ժանաւանդ կը խափանեն Վոսփորի մուտքը եւ կը դժուարացնեն նաւարկութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Կը լսուին ոտնաձայներ. Գուրգէն բոլորովին մօտեցած է դրան. կռնակը կեցած է Շաքէ, ձեռքը անոր ուսին. ընդհանուր, յուզումնալից սպասում. կը մտնէ թ.ի կինը):

ԹԱԳԻՈՐԻ ԿԻՆԸ.— (Ձեռքով՝ դուռը բաց բռնած, դողդոջ ձայնով). *Հրամմեցէք, պէ՛յ էֆէնտիի...*

(Կը տեսնուի Գուրգէնի բազուկը որ դաշոյնը կը բարձրացնէ ու կ'իջեցնէ ուժգին՝ դրան բացուածքին միջեւ: Շաքէ փակած է աչքերը ձեռքերով):

Կը լսուի ցաւագին ճիչ մը եւ մարմնի մը անկումը. դուռը կը մնայ կիսաբաց:

Գուրգէն՝ կատաղի ու սարսռուն քաշուած է մէկ կողմ. սարսափի լռութիւն մը, որ թոյլ կու տայ լսել Գուրգէնի արագ եւ ուժեղ շնչառութիւնը. զարմանքով՝ ձեռքին կը նայի, կարծես չհաւատալով անոնց ուժին. վայրագ գոհունակութիւն մը կը կարդացուի դէմքին վրայ: Բնական վախ մը բոլորը իրարու քով հաւաքած է բացի Գուրգէնէն որ դռնէն քիչ մը հեռու, առանձին կը կենայ):

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Հա՛յր, լմնցաւ...

ԲԱՐԹ.— (Լռութենէ մը յետոյ, վարանքով). *Ո՛չ, դեռ, ո՛չ... բոլորովին...:*

ԳՈՒՐ.— (Կը մօտենայ դրան արագ, կարծես նոր քաջութիւն առած). *Տե՛ս սա աչքերը, անփայլ, կկոցուած, անքթիթ. լմնցաւ...*

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛... լմնցաւ, բայց... ո՛չ բոլորովին...

ԳՈՒՐ.— (Զղագրգիռ՝ կ'երթայ Բարթամեանի ձեռքէն քաշել ու կը մօտեցնէ զայն դիակին). *Եկուր ու տես, անշարժ... լուռ... անշունչ... ըսի քեզի թէ լմնցաւ։*

(Պահ մը հայրը դիտելէ յետոյ)

Ի՛հ ուրեմն. հիմա՞...

ԲԱՐԹ.— (Ձեռքերը գորովով դրած Գուրգէնի ուսերուն). *Չի բաւեր. պէտք է երթալ...*

ԳՈՒՐ.— Նորէ՞ն...

ԲԱՐԹ.— Մանաւանդ հիմա...

(Շաքէ ընդոստ ցնցում մը կ'ունենայ. պահ մը Բարթամեանը դիտելէ յետոյ, աճապարանքով կը մեկնի):

ԳՈՒՐ.— Երթա՛լ, նորէ՞ն...

ԲԱՐԹ.— Ու միշտ քալել... մինչեւ գտնես կեանքը... քուկդ...

ԳՈՒՐ.— Կեա՛նքը... ի՛մս...

ԲԱՐԹ.— Ապրելու ազատութիւնը...

ԳՈՒՐ.— Կեա՛նքը...,ապրելու ազատութիւնը...Ա՛հ,չէ՛,ծծել ոսոխ ճամբաներու փոշին, աչքդ յառած աստղի մը որ չես տեսներ. սրտերու ընկերակցութիւն մը կարօտնալ ու թափել լքումի արցունքներ. եւ թերեւս իյնալ... անյոյս.. երազաթափ... մինա՛կ, մինա՛կ... ա՛հ, չէ՛. հոս ալ կրնամ մեռնիլ... հիմա որ կրնամ մնալ...

(Կը մտնէ Շաքէ, գլուխը ծածկած, վերարկու մը թեւին ու ճամբու լեցուն մախաղ մը բռնած):

ԲԱՐԹ.— (Դիակը մատնանշելով). *Եթէ մնաս, կրնաս ողջննալ. գնա ուրեմն... փնտռել որ գտնես ինքզինքդ, էութիւնդ, կեանքը որ երազեր ես, երազը որ ի զուր հետապնդեր ես ցարդ. մենք չենք կրնար. մենէ ալ անցեր է. մի նայիր մեզի. գնա ուրեմն եւ երբ հանդիպիս մարդոց, որ ազատ շնչելու համար գիտեն ուրախ մեռնիլ,ըսէ՛ թէ արդէն պապդ մեռցուցեր ես քու մէջդ. պիտի հասկնան թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզես...*

(Մեղմօրէն զայն դէպի դուռ կը հրէ):

ԳՈՒՐ.— (Մղումին տակ թեթեւօրէն ընկրկած, լուռ, պահ մը հայրը կը դիտէ, կը բռնէ ձեռքն ու ծնրադիր). *Հա՛յր...*

ԲԱՐԹ.— Ոտքի՛, մի՛ թուլնար, մանաւանդ որ դուռնէն դուրս ելած պէտք է մէջդ մեռցուցած ըլլաս նաեւ զիս ու մայրդ ալ...

ԳՈՒՐ.— (Ցաւագին ժխտումով). *Ո՛հ...*

ԲԱՐԹ.— Անպէտ յուզումներով մի յոգնեցներ սիրտդ. ճամբադ արդէն երկար է եւ դժուար. բաժնուէ ուրեմն յանկարծ փրթող պարանի պէս... անճիչ, անցաւ, որ ընթացքիդ ետ նայելու պէտք չզգաս...: Հիմա լաւ մտիկ ըրէ: Երբ պարտէզին դռնէն դուրս ելլես, ուղիղ մտիր դիմացի փողոցը. մութ է,մարդ մարդասանք չկայ, տուները արդէն քանդուած են եւ ամայի. եւ եթէ ոտքիդ կմախքներ կառչին, մի ընկրկիր, կոխէ՛ անցիր: Փողոցէն անդին դաշտը կը բացուի. աղբիւրին հասնելէ յետոյ, բռնէ աջի արահետը որ ուղղակի ըլրան մատուռը կը տանի. այդ մատուռը մեր պապերը շիներ էին որ, հարսները անոր սուրբին տանին իրենց յղութեան ուխտը. ան ալ պղծուեցաւ. Նախ ուրեմն անկից սկսէ. տուր կրակը. պահ մը կանգ առ հոն եւ մեզմէ նշանի մը սպասէ եւ երբ տեսնես այդ նշանը, քալէ այն ատեն անլաց, անզիղջ, թեթեւ սրտով առանց ետ նայելու...: Հիմա գնա՛, գնա՛ ալ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Անկարելի է որ մեր երկրին ձեռնհաս պաշտօնատարներէն մէկը նման յայտարարութիւն մը ըրած ըլլայ, քանի որ ոչ միայն Թուրքիա, այլ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ նման եւրոպական պետութիւններ անգամ պէտք ունին օտար դրամագլուխի:

Թուրքիոյ մէջ այլեւս պատմութեան անցած է այն շրջանը, երբ օտար դրամագլուխին կը հետեւէր քաղաքականութիւնը, որ տխուր դեր կը կատարէր: Նախկին պայմաններով եւ ձեւով գործելու համար Թուրքիա եկող օտարներուն եւ անոնց դրամագլուխներուն առջեւ միանգամընդմիշտ փակ են մեր դռները:

Արդէն նախկին վարչութեան տկարութեան հետեւանքով էր որ օտար դրամագլուխը այդ տ սակ ձեւ մը առած էր Թուրքիոյ մէջ: իսկ Թուրք հանրապետութիւնը որ արեան գնով ձեռք բերած է իր անկախութիւնը, ծայր աստիճան դիւրազգած է այդ ուղղութեամբ: եւ ճիշդ այդ պատճառով է որ միւս ազգերուն հետ մեր հաւասարութիւնը պարտադրեցինք աշխարհին: Հետեւաբար դրամագլուխի խնդիրն ալ տարբեր բնոյթ մը չի կրնար ունենալ: կը նշանակէ թէ նման պարագայի մը մէջ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել պայմանագրութեան պայմաններուն եւ մանրակրկիտ քննութիւն կատարել:

կասկած չկայ թէ ամէնէն աւելի օտար դրամագլուխի պէտք ունեցող երկիրներէն մէկն ալ Թուրքիան է: բնականաբար կարելի չէ պնդել թէ Թուրքիա յաւիտեան պիտի կարենայ սեփական միջոցներով գոհացում տալ իր պահանջներուն.

Նկատելով որ հարստութեամբ միայն կարելի է ապահովել երջանկութիւնը, ստիպուած ենք տնտեսական արտակարգ գործունէութիւն ցոյց տալ: Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրներուն իրականացումը միլիառներու կը կարօտի: իսկ Թուրքիոյ պիւտճէն անբաւական է, որովհետեւ անոր մէկ քառորդը արդէն արտասահման կ'երթայ: մէկ խօսքով Թուրքիա վարկի պէտք ունի:»

Ձմռան աւերները Արեւելքի մէջ

Պոլիս, 2 մարտ.— Վոսփորի և Մարմարա ծովուն մէջ շոգենաւային երթեւեկները երէկուընէ ի վեր բոլորովին դադրեցան: Ոսկեղջիւրը սառեցաւ: Վոսփորի մէջ խոշոր սառնակոյտեր կազմուած են եւ կը յառաջանան դէպի հարաւ: Ղալաթիոյ կամուրջին առջեւ սառոյցները թումբ մը կազմած են: Բազմաթիւ հետաքրքիրներ կը դիտեն այս անօրինակ տեսարանը:

Լեհաստանի եւ արեւելեան կալիցիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ: Ջերմաչափը տեղ տեղ զերոյէն 32 աստիճան վար կը ցուցնէ: Վարշաւայի մէջ, սառնամանիքին պատճառաւ ջուրի նեղութիւն կայ: Վայրաշարժները չեն կրնար ջուր առնել կեդրոնական կայարանէն եւ կը ստիպուին 20 քիլոմեդր ճամբայ կտրել ջուր առնելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ռօնի հովիտին մէջ Մարսէյլէն մինչեւ Վալանս, առջի օր աննախընթաց փոթորիկ մը պայթեցաւ: Երկաթուղեի ամբողջ երկայնքին փռուած են արմատախիլ ծառեր, հեռագրասիւներ, երկաթուղային նշանասիւներ եւայլն: Տրամադրելի բոլոր պաշտօնեաներն ու գործաւորները աշխատանքի լծուեցան ճամբան մաքրելու համար: կառախումբերը այս պատճառով մեծ յապաղումներ կրեցին: Վինթիմիլյայի կառախումբը 9.30 ժամ յապաղումով հասաւ Փարիզի կայարանը: Ստիպուեցան Լիոնի մէջ մասնաւոր կառախումբեր կազմել և ճամբայ հանել դէպի Փարիզ:

Փոթորիկը աւելի մեծ աւերներ գործած է Նիմի, Նարպոնի եւ Ավինեոնի մէջ: Գիւղի մը եկեղեցիին զանգակատունը թռաւ: Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան: Նիւթական կորուստը անհաշուելի է: Արլի շրջանին մէջ ուրականը շատ սաստիկ էր: Հովը թռցուց կարգ մը տուներու տանիքներն ու ծխնելոյզները: Արլի շրջանին մէջ ձիթենիները մեծ վնասներ կրեցին. յառաջիկայ հունձքը փճացած կը նկատուի:

Ծովուն վրայ եւս փոթորիկը մեծ աւերներ կը գործէ:

Մասնափորձ Քուպայի նախագահին դէմ

Հաւանայէն կը հեռագրեն թէ տեղական ոստիկանութիւնը յաջողած է ժամանակին երեւան հանել ընդարձակ դաւադրութիւն մը՝ ուղղուած Քուպայի հանրապետութեան Նախագահ զօր. Ճէրարտօ Մաքատօի դէմ: Ձերբակալուեցան 20 դաւադիրներ, որոնց ծրագիրն էր կառավարութիւնը տապալել եւ իրենք անցնիլ իշխանութեան գլուխը: Դաւադիրներուն մէջ է Նախագահին հօրեղբօրորդին՝ Կուսթավօ Մաքատօ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԵՇԹԱՅԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց բոլշեւիկեան նոր կազմակերպութիւն մը: ձերբակալեց 60 համայնավար պրոպագանդիստներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին պերլինի եւ վիէննայի համայնավար կոմիտէներուն հետ: ձերբակալուածներէն չորսը պարագլուխներ են:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ 10 օրուան ընթացքին (փետր. 11—20) մեռան 2390 հոգի, որոն 54ը արկածով, 12ը անձնասպանութեամբ, 13ը ժանտատենդէ, 60ը կարմրախտէ, 132ը հարսանիթէ, 123ը կեղծմտշկէ եւլն.: Նոյն շրջանին կատարուած է 575 ամուսնութիւն: ծնած են 1318 ողջ երախաներ (653 մանչ եւ 665 աղջիկ): փարիզէն դուրս սէնի նահանգի միւս մասերուն մէջ ծնած են 384 երախայ, մեռած են 375 հոգի:

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ 1929

5 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 897 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Աւելորդ չենք սեպեր անգամ մըն ալ քրքրել Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին ծանօթ խմբագրականը, որուն գլխաւոր մասերը ամբողջութեամբ արտատպած ենք այսօր:

Գաղութներու ազգային կազմակերպութեան ձախողման հիմնական պատճառը եղած է, մինչեւ այսօր, զանազան հոսանքներու դիրքը՝ խորհրդային Հայաստանի հանդէպ:

Այդ հոսանքներէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ժողովներով, հրատարակութիւններով եւ ճառերով կը ներկայանայ իբրեւ գաղափարական ընդդիմադիր, բայց կը մերժէ ո՛ր եւ է բռնի գործողութիւն՝ տիրող կարգ ու սարքը տապալելու համար: Եւ այս՝ նկատի առնելով Հայաստանի եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդին գերագոյն շահերը:

Միւս հոսանքներէն ռամկավարները կը պարծենան իբրեւ անկաշա՛ռ բարեկամ եւ հաւատարիմ աջակից, թէեւ փոխարէն կը տեսնեն ոչ թէ գնահատութիւն, այլ թուք ու մուր, թէ Երեւանի մէջ եւ թէ անոնց արտասահմանի մունետիկներուն միջոցաւ:

Բայց անհաւասիկ «Արեւ»ը կը գրէ բաներ, որոնք առ նուազն հեթանոսական են:

Արտատպենք նորէն.

— «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ»:

Այս պերճախօս յայտարարութենէն յետոյ, ահա եւ տրամաբանական եզրակացութիւնը.

—«Բայց քանի որ ան չի զբաղիր կամ չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ *ուրիշներ* պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի»:

Մէկ խօսքով, ամբողջ ծրագիր մը, որուն դէմ ոչ մէկ առարկութիւն կարելի է ընել:

Արդ, ռամկավարները ի՞նչ կ'ընեն իրականին մէջ, այդ ծրագիրը գործնական գետնի վրայ դնելու համար:

Բացատրեցինք եւ նորէն կը կրկնենք, — պարզապէս խափանարար աշխատանք: Իսկ «Արեւ»ը, հոգ չէ թէ խմբագրութեան անունով, իր յոյսը կապած է միակ անձի մը: Հրաշքներ կը սպասէ այդ մէկ մարդէն:

Այդ առաջարկը դրած ատեն, երեւան կուգայ որ յուսահատած է միւս բոլոր միջոցներէն, թէեւ առանց զանոնք լրջօրէն փորձած ըլլալու:

Անցեալ տարի, եւ աւելի առջի տարին ալ, նոյն «Արեւ»ը դարձեալ պարզելով գաղութներու կազմակերպութեան պահանջը, լուծման ձեւերն ալ կը ցուցնէր: Կ'առաջարկէր համագործակցութիւն հաստատել չորս հոսանքներու միջեւ (համայնավարներն ալ միասին): Յետոյ կը թելադրէր սահմանադրութիւն մը խմբագրել եւայլն:

Այդ օրերուն, չկար «մարդ մը կ'ուզենք»ի գիւտը, ոչ ալ այսօրուան լեղապատառ ճիչը:

Արդ, ռամկավար թերթը կրնա՞յ ապացուցանել թէ միւս բոլոր բանաձեւերը — իր իսկ տեսակէտները — փորձելէ եւ անոնց անկարելութեան համոզուելէ յետոյ, յանգած է այս միակ ելքին, միակ անձի մը ծրագրին:

Դժուար թէ կարենայ փաստել: 1924էն ի վեր, ռամկավարները ոչ մէկ ձեռնարկ փորձած են, գոնէ իրենց անկեղծութիւնը ապացուցանելու համար: Ոչ իսկ ձեւական խօսակցութիւն մը ունեցած են, այս գետնին վրայ: Իսկ խափանարար խաղեր՝ որքան որ կ'ուզէք, սկսելով ռումանահայ Թեմ. Խորհուրդի Նախաձեռնութենէն մինչեւ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան փորձը: «Արեւ»ը Եգիպտոսի մէջ կը հրատարակուի եւ թերեւս ուզեն փաստ ծառայեցնել այդ գաղութին ծանօթ անցուդարձը:

Չենք վարանիր յայտարարել թէ հեռաւոր կապ անգամ չկայ այդ անցուդարձին, եւ հրապարակ դրուած հարցին միջեւ:

Ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզեն ընել, վերջապէս, բոլոր տեսակի ռամկավարները, երկուքը մէկ հրահրելով խնդիրը եւ լուծման ձեւեր ալ ցուցնելով, բայց առանց ո՛ր եւ է քայլ առնելու:

Որո՞ւ քթին կը խնդան, իրենց ընկերներո՞ւն, թէ սա ցիրուցան բազմութիւններուն, որ գոնէ այս կենսական գործին մէջ հրաշք չեն սպասեր, այլ պարզապէս բարի կամք եւ գործակցութիւն:

Ամբողջ Դաշնակցական մամուլը 1922էն ի վեր միաբերան կը յիշեցնէ այս պարագան: Չկայ ո՛ եւ է պատասխանատու խմբագիր կամ գործիչ, որ ժխտած ըլլայ գործակցութեան սկզբունքը: Ընդհակառակն, շատ մը ընկերներ չափէն աւելի լաւատեսար տրամադրութիւններ ցոյց տուած են:

Եւ այսօր իսկ, հակառակ այնքան դառն փորձառութեանց, մենք նորէն պատրաստ ենք դիմաւորելու մեր հակառակորդները, եւ անմիջապէս գործի լծուելու, հիմնուելով «Արեւ»ի այն պատճառաբանութեան վրայ զոր արտատպած ենք նորէն: Մեր պահանջն է, միայն, որ միանգամ ընդ միշտ ծալլեն եւ մէկդի դնեն «մարդ մը կ'ուզենք»ի խեղկատակութիւնը, եւ լրջօրէն համփոփուին ցաւին դարման տանելու ամէնէն բնական, օրինաւոր եւ դիւրին միջոցներուն վրայ:

Այդ միջոցներն իրենք շատ լաւ գիտեն, եւ կրնան կրկին ու կրկին սերտել, կարդալով իրենց իսկ խմբագրականներն ու զանազան գրութիւնները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԱՐԴ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ»

Ահաւասիկ էական հատուածը այն խմբագրականին, որով Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը «նոր և յանդուգն» առաջարկ մը կը դնէ մէջտեղ (Արեւ, 20 փետր.)

— «Այսօր, քսանըհինգ տարի վերջը, հեղինակաւոր մարդու պէտքը՝ արտասահմանի մէջ՝ աւելի զգալի է եւ իր գոյութիւնը աւելի դժուար: Այսօր պետութիւն մը ունինք որ մեզի պէտք չի թողուր կամ կ'արգիլէ ամբողջ ազգին ճակատագրովը զբաղիլ, բայց քանի որ ան չի կրնար զբաղիլ հայութեան կէսին ճակատագրովը՝ *ուրիշներ* պէտք է զբաղին անով եւ զբաղին այնպէս մը որ այդ կէսը ինքն իր մէջ ներդաշնակ ըլլայ, միւս կէսէն օգտուելու, նաեւ անոր օգտակար ըլլալու ի վիճակի գտնուի:

Ուրիշնե՞ր: Որո՞նք: Ի՞նչպէս: Քանի ժամանակը կ'անցնի՝ այնքան աւելի կը փորուի խրամատը ոչ միայն կուսակցութիւններու, այլ եւ անհատներու, մինչեւ անգամ նոյն կուսակցութեան — ամէնէն կարգապահին, միաձոյլին — պատկանող անհատներուն միջեւ: Ցոյս չկայ, գէթ այսօրուան, գէթ վաղուան համար, որ նախ քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան եւ համածայնին խնդիրներու մասին եւ յետոյ քանի մը հոգի, անոնցմէ պաշտօն առած, համաձայնութեամբ առաջ տանին իրենց յանձնուելիք ազգապահպանութեան գործը: Կը մնայ միայն՝ որ այդ անկարելիութիւնը տեսնելով, կուսակցութիւններն ու ժողովուրդը ամբողջութեամբ որոշեն ընդունիլ *մէկ հոգիի* ղեկավարութիւնը՝ գէթ հինգ կամ տասը տարուան պայմանաժամով մը:

Ո՞վ չի խղճահարիր, չի տանջուիր տեսնելով թէ մեր դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ ու մեր ցանկութիւնները այդ անկումը կասեցնելու՝ օգտակար չըլլալէ զատ նոյն իսկ վնասակար կ'ըլլան այդ գործին: Ո՞վ չի մտածեր թէ բան մը, ուրիշ բան մը պէտք է ընել քան ինչ որ կ'ընենք այսօր: Ո՞վ չըսեր ինքնիրեն՝ թէ այդ նոյն ցանկութիւնը եւ հետը միասին խելք ու կամք ունեցող միակ անձ մը՝ ապահովապէս աւելի, շատ աւելի լաւ պիտի կրնար ծառայել ազգին քան ուրիշ շատեր՝ իրենք իրենցմէ կամ տարբեր-տարբեր տեղերէ իրենց ներշնչումը ստանալով:

Ըստ այս ծրագրին՝ կուսակցութիւններն ու մարմինները ինքզինքնին կը դնեն տրամադրութեան տակ վարիչին, որ անոնց մէջէն ու դուրսէն կ'ընտրէ իր խորհրդականներն ու պաշտօնեաները:

Գալով վարիչին ընտրութեան, տեղի կ'ունենայ այսպէս:— երբ գաղափարը կը քննուի եւ հրապարակաւ կը յայտարարուի թէ գլխաւոր կուսակցութիւններ, մարմիններ եւ անհատներ համաձայն են անոր, վարիչի պաշտօնին թեկնածուները կը հրաւիրուին իրենց ծրագիրը ներկայացնել այդ գլխաւոր կուսակցութիւններուն եւ մարմիններուն: Անոնց *սկզբունքի նախնական համաձայնութենէն* վերջ խորհրդակցական ժողով մը, ի ներկայութեան թեկնածուին — եթէ պէտք ըլլայ՝ յաջորդաբար մէկ քանիներուն — կ'որոշէ վերջնական համաձայնութիւնը եւ ստորագրելով կը բաժնուի մինչեւ պայմանաժամին վերջաւորութիւնը կամ՝ վարիչին մահուան ու հրաժարման պարագային՝ մինչեւ նորի մը ընտրութիւնը:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԽՕՍՔԵՐ

Ընթերցող մը «Ճիւմհուրիէթ»ի հարցուցած է թէ՝ «ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ Յունաստան չյարգէ Լօզանի մէջ եւ անկէ յետոյ իր ստանձնած յանձնառութիւնները»: Յայտնի ամբոխավար Եօնուս Նատի խմբագրականով մը «*Բաց պատասխան*» մը կուտայ: կը քաղենք գլխաւոր կէտերը.

«*Նախ կը գրաւուին Թուրքիոյ հելլէնահպատակներուն բոլոր կալուածները: Այս պարագային անընական եւ նոյնիսկ անկարելի կացութեան մը պիտի մատնուին: Ասոր դարմանն է կամ հաշտութիւնը, կամ պատերազմ մը: Մեր կարծիքով, աւելի հաւանականը պատերազմ մըն է: Եւ այս պատերազմը ուզողը մենք չենք, այլ Յունաստանը, բուն իսկ Վէնիզէլոսը:*

«*Այո՛, Վէնիզէլոս ձեռքի տակէ եռանդով պատերազմի կը պատրաստուի: Եւ Էնկիւրիի բանակցութիւնները այսպէս կը ձգձգէ, որպէսզի ժամանակ ունենայ իր պատրաստութիւններով զբաղելու: Անատոլուի արկածախնդրութեան պարտեալ և խեղճ հերոսը, իր եւ իր ազգին վարկը վերստանալու ցնորքէն տարուած է: Ճար չկայ, Թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրները ուժով պիտի լուծուին:*

«*Եթէ անցեալ եւ նախընթաց տարի պէտք եղածը ընէինք, մինչեւ հիմա շատոնց համաձայնութիւն գոյացած էր: Հիմա ալ ուշ չէ. բայց 3—4 ամիս, մէկ տարի յետոյ, պատերազմը անխուսափելի պիտի դառնայ: Որովհետեւ, Վէնիզէլոս ասոր կ'աշխատի: Մարդը անպայման որոշած է անգամ մըն ալ փորձել իր բախտը*»:

Ժընեւի ժողովը

Երէկ առաւօտ ժամը 11ին Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 54րդ նստաշրջանը, ներկայութեամբ 14 պետութեանց ներկայացուցիչներուն:

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցնէ փոքրամասնութեանց խնդիրը, զոր պիտի ներկայացնէ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման: Ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» կը գրէ թէ «այս հիմնական խնդրին կարգադրութենէն կախում ունի ժողովուրդներու միջեւ համերաշխութիւնը, նոյն իսկ համաշխարհային խաղաղութիւնը»:

Կ'աւելցնէ թէ 1919ի եւ 1920ի հաշտութեան դաշնագիրները ազատագրեցին կարգ մը փոքրամասնութիւններ, որոնք օտար լուծի տակ կ'ապրէին, սակայն միեւնոյն ժամանակ ստեղծեցին նոր փոքրամասնութիւններ: Այսպէս՝ Էօփէն, հարաւային Թիրոլ եւ Մէմէլի հողամասը մայր հայրենիքէն բաժնուեցան առանց տրամաբանութեան: Բոլոր պետութիւնները յանձնառութիւններ ստանձնեցին փոքրամասնութեանց հանդէպ: Իտալիան է որ ոեւէ յանձնառութիւն չունի Թիրոլի հանդէպ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է կազմել մնայուն մարմին մը, որ զբաղի փոքրամասնութեանց խնդրով, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ:

«Ֆորվէրց» եզրակացնելով, կ'ըսէ.— «Փոքրամասնութեանց իրաւունքները պաշտպանելով, պարտուած Գերմանիան բարոյական անլուր յաղթանակ մը պիտի տանի, որովհետեւ ոչ միայն իբրեւփոքրամասնութիւն ցրուուած 30—35 միլիոն մարդիկ, այլնաեւ լաւագոյն ապագայ մը յուսացողները վստահութիւն եւ երախտագիտութիւն պիտի յայտնեն իրեն»:

Կեղծարարը ձերբակալուեցաւ

«Ութրէխթշէ Տակպլատ»ի մէջ հրատարակուած ծանօթ կեղծ դաշնագիրներու հեղինակը՝ Ալպէրթ Ֆրանք, այլ անունով Հայնէ, կիրակի առաւօտ ժամը 1ին ձերբակալուեցաւ Պրիւսէլի կայարանին մէջ՝ երբ վար կ'իջնէր Հոլանտայէն հասնող կառախումբէն: Ոստիկանութիւնը լուր առած էր իր մասին Պրիւսէլի «Սուար» թերթին կողմէ, որուն Ֆրանք առաջարկած էր ծախել քանի մը շաբաթ առաջ յիշեալ փաստաթուղթերը: Օրէ-րէ ի վեր կը հետապնդուէր արդէն: Շաբաթ օր ձերբակալուած էր կին մը, որ իբր քարտուղար կը ծառայէր իրեն եւ որ կարգ մը խոստովանութիւններ ըրաւ: Կիրակի առաւօտ Պրիւսէլի կայարանին մէջ կը սպասէր Ալպէրթ Ֆրանքի կինը, որ կ'ուզէր յայտնել ամուսինին թէ իր տունը խուզարկուած եւ կարգ մը կարեւոր փաստաթուղթեր գրաւուած են: Կինը ձերբակալուեցաւ, բայց ազատ արձակուեցաւ յաջորդ օրը:

Ֆրանքի վրայէն գտնուեցաւ 9000 ֆրանք դրամ եւ վաւերաթուղթ մը, որ բնագիրն էր Ութրէխթի թերթին հրատարակածին: Մարդը խոստովանեցաւ որ խնդրոյ առարկայ դաշնագիրները ինքը խմբագրած էր՝ իբրեւ օրինակ ունենալով պատերազմէն առաջուան ֆրանքեւռուս դաշնագիրը եւ պատերազմէն յետոյ կնքուած կարգ մը դաշնագիրներ: Ֆրանսական գինանշանը կեղծած է՝ 25 սանթիմնոց նիքէլ դրամով մը:

Ալպէրթ Ֆրանք Հայնէ ծնած է 1896ին Շէրպէէքի մէջ: Հայրը հոլանտացի Հրեայ մըն է, մայրը գերմանուհի: Պելճիքական հպատակ է: Հրատարակած է կարգ մը թերթեր, որոնց մէջ աշխատած է Գերմանիան արդարացնել եւ մեծ պատերազմին պատասխանատու ներկայացնել Ֆրանսան, Անգլիան եւ Ռուսիան: Քանիցս իբրեւ դրամաշորթ դատապարտուած է Լոնտոնի, Փարիզի եւ Լիէժի դատարաններուն կողմէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

(ՆԱԽԱԲԱՆ)

Աստուած սէր է եւ գիտէք թէ ինչպէս իր սէրը կը յայտնէ մարդոց, որոնց երբ ուզէ բարիք ընել, նախ կը սկսի պատժել մեղքերու համար որ թերեւս չեն գործած, ո՛չ ալ գործելու միտք ունեցած կամ գործած են անգիտութեամբ: Աստուածային այս մանկավարժական եղանակին նշանաբանն է «Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն», որ մեր լեզուով պարզապէս կը նշանակէ,— նախ ծեծ, յետոյ խրատ: Որովհետեւ, թէեւ սկզբունքով՝ լսողութեան գործարան նշանակուած է ականջը, բայց մարդ արարածը աւելի՝ կռնակով է որ կը լսէ:

Ցօրը մէջտեղն է: Կը յիշէք թէ զայն խելքի բերելէ առաջ, Աստուած ինչե՛ր բերաւ այս խեղճին գլխուն ու մարմնին բոլոր մասերուն: Աստուած, որ դժոխք մըն է սարքեր, իբրեւ թէ երկիրը չբաւէր, պատիժ հնարելու մէջ անսպառ երեւակայութիւն եւ կորով ցոյց տուած է միշտ: Երբ սկսի փորձի ենթարկել մարդուն համբերութիւնը, կրնայ մինչեւ իսկ ծնող բոլոր արգանդները, բոլոր ծընունդներն ու ծնունդի տուն տուող խորհրդաւոր եւ անխորլ հուրդ գործողութիւններն ա անիծել տալ: Եթէ փորձին մէջ պարտուեցար՝ դժոխք, եթէ յաղթեցիր՝ դրախտ կը ղրկէ...: Պարտուիս թէ յաղթես, կը հեռացնէ քեզ այս երկրէն, որ կ'երեւի, գէշ քունէ մը յետոյ, ցաւոտ գլխով երեւակայեր ու ստեղծեր էր: Այս է անոր ամէնէն մեծ բարութիւնը: Բայց մինչ այդ, քանի մը անգամ կ'առնէ-կուտայ հոգիդ ու փորձանք չի ձգեր որ չտեղացնէ գլխուդ: Ծովու աւազին պէս անհամար, բայց այլազան են այդ փորձանքները: Ահա թէ ինչո՞ւ մարդը կը սիրէ հաճոյքով դիտել անոնց տարբերութիւնները, անշուշտ ուրիշներուն վրայ:

Բայց Աստուած, որուն ձեռքին մէջ են բոլոր միջոցները, երբեք անձամբ չի գործեր իր պատուհասներուն մէջ: Իբր վարպետ բեմադիր, կը կարգադրէ, կը թելադրէ ու կը դիտէ իր անհաս բարձունքէն: Եւ որովհետեւ բարի ալ է, պատժելէ առաջ կ'ազդարարէ՝ միշտ ուրիշին միջոցով:

Այսպէս է որ հայ ազգը զգաստացնելու համար, Եգիպտոսի մէջ, իր անունով հրատարակել կուտայ «Հրեղէն Սիւն»ը: կրօնական սրամիտ երգիծաթերթ մը, որուն աստուածընտիր պաշտօնեան ստանձնած է ոստիկանի դեր կատարել հայ ազգին սրտին, մտքին ու լեզուին վրայ: Կամօք Տեառն, ան կը կոչուի Բիւզանդ, մականուանեալն կէօզիւպէօյիւքեան: Բայց այս անունը որ Թուրքերէն կը հոտի, եւ հետեւաբար հեթանոս, անշուշտ ուղիղ չի համեմատիր քրիստոնեայ առաքեալի իր պաշտօնին հետ. պէտք է ուրեմն կէօզիւպէօյիւքեան անունը մկրտել, զայն դարձնել լուսաւորչական՝ թարգմանելով հայերէնի = Աչքըմեծեան:

Պր. Աչքըմեծեան որ քառասունէն յետոյ արժանացած է Աստուծոյ շնորհին, եղած է Ռոպըրթ քոլէճի աշակերտ, լաւ մարզիկ, կոտրած է ցատկելու մրցանիշեր: Չարամիտներ կ'ըսեն թէ այնքան շատ ցատկած է որ գլխուն մէջ թելեր փրթած են. եւ հիմայ որ ինքը դադրած է ցատկելէ, իր տեղ ըղեղն է որ կը ցատկէ գանկին մէջ:

Մենք պիտի փաստենք թէ կը սխալին չարամիտները, անդրադառնալով մեծ-պահքի առթիւ իր տուած խրատներուն:

ԽԱՐՏՈՅ

«Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՄ ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ»

Տրոցկի՝ շարունակելով իր յօդուածաշարքը իր վտարման պատճառներուն մասին, կը գրէ·

Ի՞նչ է Ստալինը։

Եթէ պէտք ըլլար կարճ սահմանում մը տալ իր մասին, պիտի ստիպուէինք ըսել. «Ընիկա մեր կուսակցութեան ամէնէն ուշագրաւ միջակ մարդն է»։

Իրապէս, Ստալին օժտուած է գործնական ոգիով, խոհեմութեամբ եւ հաստատամտութեամբ, բայց քաղաքական տեսակէտէ իր մտայնութիւնը կը մնայ կոպիտ։ Իբրեւ տեսաբան՝ նախնական է։ Իր փոքրիկ քաղածոյ գիրքը՝ զոր ուսուցիկ կերպով որակած է «Լէնինիսմի հիմերը», եւ որուն մէջ փորձած է պարզել կուսակցութեան աւանդութիւնները, լեցուն է դպրոցականի սխալներով։ Բոլորովին անտեղեակ ըլլալով օտար լեզուներու, չի կրնար հետեւիլ միւս երկիրներու քաղաքական կեանքին։ Մէկ խօսքով, գործնական քաղաքագէտ մըն է, զուրկ ամէն ստեղծագործ երեւակայութենէ, իր գործունէութիւնը սահմանափակուած ըլլալով միայն իր կուսակցութեան մէջ։

Երկար ատեն բարեկամներու փոքրիկ խմբակ մը միայն ճանչցաւ զինքը։ Բացարձակապէս երկրորդական-երրորդական դերերու միայն սահմանուած կը թուէր. իսկ այն իրողութիւնը թէ այժմ ղեկավար դեր կը կատարէ, ցոյց կու տայ թէ կ՚ապրինք փոխանցման շրջանի մը մէջ, ուր բնականոն հաւասարակշռութիւնը խզուած է։ Մնաց որ Հէլվետիոս ըսած էր արդէն. «Ամէն շրջան իր մեծ մարդերն ունի, ու եթէ անոնք չգտնուին, կը ստեղծէ»։

Ինչպէս բոլոր գործնական քաղաքագէտները, Ստալին հակասութիւններով լեցուն է։ Կը գործէ առանց յատակագծի, ըստ դէպքին, եւ իր քաղաքական գիծը կարելի է պատկերացնել զիկզակներու շարքով մը։ Իւրաքանչիւր դէպքի մասին իրեն յատուկ վարդապետութիւն մը կը կազմէ, եթէ երբեք իր շուրջիններուն պաշտօն չտայ այն կազմելու։ Մարդոց եւ իրերու հանդէպ արտակարգ շարժականութիւն ունի։ Ո՛չ մէկ դժուարութիւն կը քաշէ ճերմակ ըսելու այն բանին, զոր դեռ երէկ սեւ կը կոչէր։

Պիտի յիշեմ դէպք մը, որ շատ յարմար է լրագրական յօդուածի համար, թէեւ անձնապէս ինծի կը վերաբերի։

Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, Ստալինի գլխաւոր գործերէն մէկը՝ եղաւ Տրոցկիի «գահընկէցութիւնը»։ Աճապարանքով դարբնուեցաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, կարմիր բանակի, կուսակցութեան, Նոր պատմութիւն մը։ Ստալին ինք տուաւ արժէքներու վերագնահատման նշանը, 1924 Նոյ. 19ին յայտարարելով. «Տրոցկի ո՛չ մէկ մասնաւոր դեր խաղաց կամ կրնար խաղացած ըլլալ կուսակցութեան մէջ, ոչ ալ Հոկտեմբերեան ապստամբութեան մէջ»։ Ամէն առթիւ կը կրկնէր այս խօսքերը։

Իր ուշադրութիւնը հրաւիրեցին յօդուածի մը վրայ, զոր ինք գրած էր յեղափոխութեան առաջին տարեդարձին։ Այդ յօդուածին մէջ Ստալին կ՚ըսէր բառ առ բառ. — «Ապստամբութեան գործնական կազմակերպութեան ամբողջ աշխատանքը առաջ տարուեցաւ անմիջական ղեկավարութեանը տակ Տրոցկիի, նախագահ Պետրոգրադի Սովետին։ Բացարձակապէս կարելի է յայտարարել թէ կուսակցութիւնը ամէն բանէ առաջ Տրոցկիի կը պարտի պահակազօրքին արագօրէն Սովետի կողմն անցնիլը եւ յեղափոխական կոմիտէի ճարպիկ կազմակերպութիւնը։»

Ստալին ի՞նչպէս դուրս եկաւ այս շփոթեցնող հակասութենէն։ Շատ պարզ կերպով։ Զանազան նախատինքներ տեղացնելով Տրոցկիի գլխուն։

Ուրիշ հարիւրաւոր օրինակներ կան։ Ստալինի ակնարկութիւնները Զինովիեւի եւ Կամենեւի՝ լեցուն են նման հակասութիւններով։ Ոչ մէկ կասկած, որ, շատ չանցած, Ստալին պիտի սկսի Ռիկովի, Բուխարինի եւ Տոմսկիի մասին ըսել թունալից շատ բաներ, — այնպիսի բաներ, զորս ընդդիմադիրները կ՚ըսեն այսօր անոնց հասցէին եւ զորս Ստալին զրպարտութիւն կ՚որակէ ներկայիս։

Պիտի հարցնէք թէ ի՛նչպէս ինքզինքին թոյլ կու տայ նման յեղաշրջումներ։ Պէտք է ըսել թէ Ստալին իր թունալից ճառերը կը խօսի կամ յօդուածները կը գրէ այն ատեն միայն, երբ հակառակորդը զրկուած է իրեն պատասխանելու ամէն միջոցէ։ Բանակռիւի մէջ շատ տկար է։

Լէնին իր կտակին մէջ վեր հանած էր Ստալինի նկարագրին երկու գիծերը. կոպտութիւնն ու ընկերադաւութիւնը։ Սակայն Լէնինի մահէն յետոյ է որ ատոնք երեւան եկան։ Այսպէս, Ստալին կուսակցութեան ներքին վիճաբանութեանց տուաւ կարելի եղածին չափ թունալից դարձուածք մը՝ մեզ հերձուածի կատարուած իրողութեան առջեւ դնելու համար։

«Այս խոհարարը համեմ ուտելու կերակուրներ միայն պիտի պատրաստէ»։ Երբ Լէնին 1921ին կ՚արտասանէր այս խօսքերը, շատ լաւ կարդացած էր Ստալինի հոգին։

Կեփէուի որոշումը, որով ընդդիմադիրները կ՚ամբաստանուէին զինեալ կռիւ պատրաստելու յանցանքով, Ստալինի եփած այս կարգի միակ կերակուրը չէ։ 1927 յուլիսին, այսինքն այն շրջանին ուր ընդդիմադիրները դեռ կը մնային կուսակցութեան մէջ, հետեւեալ խնդիրը յուզեց.

«Ընդդիմադիրները կասկածի կ՚ենթարկե՞ն Խորհրդային Միութեան յաղթանակը այն կռիւներուն մէջ, զորս պիտի մղենք աշխարհակալութեան դէմ»։

Աւելորդ է ըսել թէ այս աղտոտ ակնարկութիւնը արդարացնող բան չկար։ Բայց «խոհարար»ը արդէն սկսած էր պատրաստել իր նոր կերակուրը՝ 58րդ յօդուածը։ Նկատելով որ Խորհրդային Միութեան հանդէպ ընդդիմադիրներու դիրքը միջազգային կարեւորութիւն ունի, Խորհրդային Հանրապետութեանց շահուն համար անհրաժեշտ կը նկատեմ մէջբերումներ ընել հոս այն ճառէն՝ զոր խօսեցայ, իբրեւ պատասխան Ստալինի յուզած խնդրին։

«— Մէկ կողմ դնենք, կ՚ըսէի 1927 Օգոստոսի լիակատար ժողովին մէջ, յուզուած խնդրին լրբութիւնը։ Միայն սպիտակ պահակները կրնան հակառակիլ Խորհրդային Միութեան յաղթանակին՝ աշխարհակալութեան դէմ մղուած կռիւներուն մէջ։ Իրականին մէջ Ստալինի աչքին առջեւ կայ ուրիշ խնդիր մը, որ է. «կարելի՞ է որ ընդդիմադիրները մտածեն թէ Ստալին ընդունակ չէ ապահովելու Խորհրդային Միութեան յաղթանակը»։ Այո՛, ընդդիմադիրները կը կարծեն թէ Ստալինի վարչութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ այդ յաղթանակը։ Ընդդիմադիր իւրաքանչիւր անդամ պիտի ստանձնէ իրեն ցոյց տրուած կռուի պաշտօնը ճակատին վրայ թէ թիկունքը. սակայն անոնցմէ ո՛չ մէկը պիտի հրաժարի իր իրաւունքէն եւ պարտականութենէն՝ փոխելու համար կուսակցութեան ներկայ ձգտումները։ Եզրակացնենք. Ընկերվարական հայրենիքի՞ մը համար։ Այո՛։ Ստալինի քաղաքականութեան համա՞ր։ Ո՛չ։»

Թէեւ պայմանները փոխուած են, սակայն խօսքերը մեզի համար պահած են իրենց ամբողջ արժէքը։

Ստիպուած եմ քանի մը խօսք ալ ըսել Ստալինի պատրաստած երրորդ կերակուրին՝ ընդդիմադիրներու ահաբեկչական շարժումներուն մասին։

Ինչպէս որ անձամբ ստուգեցի Պոլիս հասնելուս, համաշխարհային մամուլին մէջ լոյս տեսած են կարգ մը զրոյցներ, որոնց համաձայն Տրոցկիի ընդդիմադիր խմբակները ահաբեկչական գործեր կը պատրաստեն։ Այս զրոյցներուն աղբիւրը բացարձակապէս պայծառ է ինծի համար։ Բարեկամներուս քանիցս նամակ գրելով ազդարարեցի թէ Ստալին մեծ շահ ունի նման զրպարտութիւններով մեզ վարկաբեկելու մէջ։ Արդարեւ, դժուար է հաւատացնել թէ ընդդիմադիրները կը ղեկավարուին այսպէս կոչուած սպայական յոյժ մը կողմէ, որ բաւական փորձառութիւն ունի՝ զինեալ ապստամբութիւն մը սարքելու համար, ընդհակառակն աւելի դիւրին է «տրոցկիական» անանուն խմբակի մը վերագրել ամէնէն սեւ եւ անհաւատալի ծրագիրներ։ Ստալին իր բոլոր ջանքերը այս ուղղութեամբ կը կատարէ ներկայիս։ Այս նոր մեքենայութիւնը հրապարակելով յաւակնութիւնը չունիմ կարծելու թէ զայն անգործութեան պիտի դատապարտեմ. սակայն յոյս ունիմ թէ այս ձեւով պիտի կրնամ իր քայքայող ուժէն մեծ բան պակսեցնել։

Ստալինի կռուի մեթոտները ստիպած էին զիս արդէն 1926ին Քաղաքական Բիւրոյի մէկ ժողովին մէջ ըսելու իրեն թէ հետզհետէ գերեզմանափորի դերին թեկնածու կ՚ըլլայ,— կուսակցութեան եւ յեղափոխութեան գերեզմանափորը։

Այսօր նոյնը կը կրկնեմ աւելի ուժգին։

Սակայն, ինչպէս 1926ին, ընդդիմադիրները խորապէս համոզուած են թէ Ստալինը չէ որ պիտի յաղթէ կուսակցութեան, այլ կուսակցութիւնն է որ խերը պիտի անիծէ Ստալինին։

Պոլիս (4) ԼԵՒ ՏՐՈՑԿԻ

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, կտրօններու համաձայնագրին մէջ որոշուած է հաշուեյարդարի ենթարկել Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչութիւնը։ Պատրաստութիւններ կը տեսնուին ձեռնարկելու համար հաշուեյարդարի գործողութեանց, որոնք պիտի լրանան մարտի վերջերը։

Հաշուեյարդարի հետեւանքով կարգ մը պաշտօնեաներ կամ ելմտական գործավարութեան մէջ պաշտօնի պիտի կոչուին եւ կամ իրենց հատուցում վճարուելով, վերջ պիտի տրուի իրենց պաշտօնին։

Հաշուեյարդարէն յետոյ շէնքը կառավարութեան պիտի փոխանցուի։ Դեռ յայտնի չէ թէ շէնքը քաղաքապետութեա՞ն թէ ոչ ուրիշ պաշտօնատան մը պիտի յատկացուի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ (Սեփ. Թղթ.)— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ»ի Աշակերտական Միութեան նախաձեռնութեամբ վերջերս կատարուեցան երկու յարգանքի երեկոյթներ, մէկը՝ Արամի (Մանուկեան), իսկ միւսը Նիկոլ Դումանի յիշատակին։

Այս երեկոյթներուն առհասարակ ներկայ կ՚ըլլան հարիւրաւոր երկսեռ աշակերտները եւ կուսակցական մարմիններու ներկայացուցիչներն ու աւագ ընկերները։

Արամի կեանքն ու յեղափոխական-ազգային գործունէութիւնը ներկայացուց ընկ. Հայկ Կոստանեան, ցոյց տալով անոր հսկայ դերը Վասպուրականի յեղափոխական շարժումներու եւ ապա Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնարկութեան սկզբնական շրջաններուն մէջ։ Մէկ ժամէն աւելի տեւող իր բանախօսութեամբ, ընկերը յաջողութեամբ տուաւ Արամի ամբողջ կեանքն ու յեղափոխական հսկայ գործունէութիւնը։

Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ ապա Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը» մանաւոր շուք տուին այս յարգանքի երեկոյթին։

Փետրուար 9ին, Աշակերտական Միութիւնը կազմակերպած էր յարգանքի երեկոյթ մը Նիկոլ Դումանի յիշատակին։ Ընկեր Գասպար Ցակոբեանը վերլուծեց Դումանի հայդուկ եւ յեղափոխական դէմքը, շեշտելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայակապ եւ անձնուէր հայդուկներու մարմնացումն էր։ Դումանը մեր յեղափոխականներու եւ հերոսներու մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ իբրեւ ուխտեալ հայդուկ եւ մաքուր յեղափոխական գործիչ։

Մէջ ընդ մէջ եղան աւուր պատշաճի արտասանութիւններ եւ նուագ ու մեներգ։ Ցետոյ աշակերտներէն մէկը ներկայացուց շղթայակապ Վասակի մենախօսութիւնը։

Խումբ մը աշակերտներ յաջողապէս խաղացին Ասօի «Դարձեալ մէկը» յուզիչ դրաման։

*** Թ. Հ. Կուլտուրական Միութիւնը փետրուարի 16ին կազմակերպած էր «Գրական-Երեկոյթ» մը՝ նուիրուած հայկական վերածնունդի հսկայակապ դէմքերէն Միքայէլ Նալբանդեանի յիշատակին, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1829-1929)։

*** Կ՚ըսուի թէ Շիրվանզադէն «Հօկ»ի պատուիրակութեան հետ պիտի գայ Թաւրիզ. յետոյ պիտի երթայ Թէհրան, Ռաշտ, Էնզէլի եւ ապա Բագու եւ պիտի վերադառնայ Հայաստան։

*** Փետրուար 12ի գիշերը Թաւրիզի մէջ մեռաւ Սալմաստ գաւառի հին գերդաստաններու շառաւիղներէն Յովսէփ Շահգեալդեանը։ Առաջնորդը իր դամբանականին մէջ յիշեց թէ հանգուցեալը ոչ ոք գործունէութիւն ունեցած է Սալմաստի եւ Ուրմիի մէջ, դպրոցական, եկեղեցական եւ գաղթականական գործերու առթիւ։ Հանգուցեալին որդիները՝ Վահրամ, Միհրան եւ Լեւոն, իրենց հօր յիշատակը յարգելու համար, հարիւր թուման (տոլար) նուիրած են Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներուն եւ առաջնորդարանին (իւրաքանչիւրին 25ական թուման), իսկ մինչեւ իրենց մահը կը խոստանան ամէն տարի կանոնաւոր կերպով 25 թուման նուիրել իրենց ծննդավայր Ղալասար գիւղի ազգային դպրոցին եւ 25 թուման ալ Ուրմիոյ Հայոց ազգային դպրոցին։ Հանգուցեալի եղբայրը՝ Պ. Ռոստոմ Շահգեալդեանն ալ գրաւորապէս յայտնած է առաջնորդարանին, թէ իր եղբօր յիշատակին, ամէն տարի, մինչեւ իր մահը, կը խոստանայ 50 թուման նուիրել Ուրմիոյ ազգային դպրոցին։ Հանգուցեալի ազգական եղբարք Մանասէրեաններն ալ անոր յիշատակին միանուագ 50 թուման կը նուիրեն իրենց ծննդավայր գիւղի՝ Փայաջուկի ազգ. դպրոցին (Սալմաստ)։ Անշուշտ այս նուիրատուութիւնները գնահատելի են եւ օրինակելի։ Հանգուցեալի անձնական բարեկամ Պ. Վահէ Արծրունին եւս դամբանականով մը բնորոշեց անոր բարեմասնութիւնները։

ՄԱՍԻՍ

ՆԱԽ ՄԵՐ ԵՐԳԵՐԸ

(դաշնակահար Յ. Նաւօեանի յիշատակին)

Մի քանի շաբաթ առաջ, Փարիզի հիւանդանոցներից մէկում, վիրաբուժական գործողութիւնից յետոյ իր մահկանացուն կնքեց երիտասարդ դաշնակահար Յարութիւն (Արթիւր) Նաւօեանը։

Հանգուցեալը բնիկ Թիֆլիզցի էր։ Ներսէսեան դպրոցում սովորելուց յետոյ դեռ, շատ երիտասարդ հասակից որպէս դաշնակահար մի քանի տարի շարունակ հայկական եւ վրացական դերասան. խմբերի հետ ժամանակցելով օպերետային ներկայացումներին Հայաստանում և Վրաստանում, 1921 թ. մարտի սկիզբին միանալով ընդհանուր յորձանքին, մի քանի հայ դերասանների եւ երաժիշտների հետ անցնում է Կ. Պոլիս եւ ապա Իզմիր եւ Պուլկարիա, որտեղից Փարիզ եկաւ անցած տարուայ աշնանը։

Գաղթահայ ճահճացած կեանքի մէջ, դժբախտաբար, անգամ հայկական հանդէսներում եւ խնջոյքներում հուրախութեան եւ զուարճութեան պահեր շատ քիչ ենք ունենում, որովհետեւ մեր գաղութները ընդհանրապէս զուրկ են շնորհալի հայ ժողովրդական երաժիշտներից եւ երգիչներից։

Եւրոպայի երաժշտական բարձրագոյն դպրոցաւարտ մեր հայրենակիցները, մեր զուտ հայկական հաւաքոյթներում նուագելով եւ երգելով մեծ մասամբ եւրոպական դասական հեղինակներից — Պէթհովէնից, Շոպէնից, Մոցարդից, պարզ է որ մեծ բաւականութիւն չեն կարող պատճառել մեր հայկական հաւաքոյթներին մասնակցող եւ հարիւրին 90ը կազմող մեր հայ շինականներին։

Ինչպէ՛ս ամէն մի ժողովուրդ, նոյնպէս եւ հայ ժողովուրդը ունի իր ժողովրդական եւ ազգային երաժշտութիւնն ու երգերը, որոնք հանդիսանում են իր կեանքի հայելին։ Մանաւանդ օտարութեան մէջ, իր սիրած հայրենիքի կարօտն առնելու համար ժողովուրդը կը ձանձրանայ իր սրտից ու հոգուց խօսող իր երկրի հարազատ նուագն ու երգը լսել։ Որքան էլ շնորհքով նուագեն մեր երաժիշտ հայրենակիցները եւրոպական երաժշտութեան առաջնակարգ՝ կտորներ չեն կարող հոծ մեծամասնութեանը նոյն հաճոյքը պատճառել, ինչ որ հնարաւոր է՝ եթէ նրանք կրէին հայկական եւ արեւելեան կտոր նուագել։

Անշուշտ պիտի առարկեն թէ դժբախտաբար եւրոպական երաժշտական գործիքների համար ձայնագրուած հայկական եւ արեւելեան եղանակներ չունինք։ Այսպէս առարկողներին կ՚առաջարկէի կապ հաստատել Հայաստանի երաժշտական դպրոցի վարչութեան եւ երաժշտագէտների հետ եւ աշխատել ձեռք բերել մեր հայրենիքում լոյս տեսնող երաժշտական երկերը։

Մեր հանդէսներին երգող
հայ երգիչները չպէտք է բա
կանան իրենց գիտցած 3.4
գերով, այլ պէտք է աշխա
սովորել մեր ազգային եւ ժո
վրդական ուշագրաւ երգե
որոնց հեղինակներն են —
միտաս վարդապետը, Եկմ
եանը, Ռոմանոս եւ Ստեփ
Մելիքեանները, Դ. Ղազար
Յ. Սպենդիարեանը, Անուշա
Տէր Ղեւոնդեանը եւ ուրիշն
եթէ ֆրանսիացի, գերման
եւ առհասարակ բոլոր քա
քակիրթ ազգերի աշխատա
զանգուածները երգում ու ն
գում են իրենց ազգային ու
ժողովրդական պարզ եղանակն
ինչո՞ւ մեր հայ աշխատա
զանգուածին ականջին շա
նակ պէտք է հնչեցնենք եւրոպ
կան դասական եղանակն
որոնց դեռ եւս չեն վարժւել
ականջները։

Եթէ դժուար է մի
բանւորի համար ըմբռնել
Մարքսի «Կապիտալ»ը կա
ռաջին դասարանի մի աշա
տի համար Կանտի փիլիսո
յութիւնը, նոյնպէս դժուար
հայ շինականի համար ըմբ
Պէթհովէնի կամ Մոցա
նուագը։ Մեր յայտնի երգ
Շահմուրատեանի յաջողութ
հայկական գաղութներում
է վերագրել իր երգած «Ա
տան»ի եւ «Մոկաց Միրզ
պէս ազգային եւ ժողովրդա
երգերի եւ ոչ թէ իր երգած
տալական, սպանական
ֆրանսիական երգերի։

Հանգուցեալ Նաւօեանը
պական իմաստով յայտնի
նակահար չէր. բայց տաղան
նուագում էր մեր հայկա
եւ արեւելեան եղանակն
Նաւօեանը շատ զգացմունք
նուագում. բացի իր երկա
բարակ մատները դաշնա
լեզուակների վրայ խաղացն
նա միեւնոյն ժամանակ ան
նուագում էր բերանով։

Մենք սովոր ենք այսպիսի
ժողովրդական երաժիշտների
գործ ունենալ եւ այսպիսի
ժիշտների կարիքը շատ
կերպով զգացւում է գաղո
րում։ Մանաւանդ մեր մ
սերնդի մէջ ազգային ոգին
բարձրացնելու համար բոլոր
ղութներում կազմակերպւ
հաւաքոյթների գեղարուեստ
բաժնի մէջ մեծ չափով
տեղ տալ հայկական եղանակ
պարին ու երգին։

Մենք ունենք ազգային
ժողովրդական հարիւրաւոր
գեր եւ պարի եղանակներ
րոնք անհրաժեշտ է ձայնագ
այլապէս ժամանակի ընթաց
կը մոռացւեն եւ կորստեան
մատնւեն։

Ահա մի կարեւոր ազգ
գործ, որը պէտք է կատա
մեր հայ երաժշտագէտները։

Մեզ համար սիրելու եւ
գանքի արժանի են բոլոր
հայ արեւստագէտները,
թէկուզ իրենց շատ համեստ
ղունակութիւններով արտ
տիչներն են հանդիսանում
կական մշակոյթի իրենց
րած ճիւղի՝ հայկական
տար ասպարէզներում։

Մեզ ի՞նչ օգուտ այն
զաւոր հայ արուեստագէտն
որոնք օտար ասպարէզն
իրենց տաղանդը յայտնա
լով, ոչնչով չեն ապացուց
իրենց հայկական ծագումը
պիսի արուեստագէտները
են այն հայ հարուստներ
րոնք իրենց ունեցած հսկ
կան կարողութիւնից գզա
մին չեն յատկացնում մեր
գային կարիքներին։ Հայ
տաւոր ժողովուրդը, որի
քով եւ արիւնով է շաղ
մեր ազգային պատմութի
մշակոյթը եւ որը հանդի
է մեր ազատագրական պ
րի առաջապահը՝ նրան
քաղաքակրթելու համար մեր
ւեստագէտները, (գրող,
միշտ, երգիչ, նկարիչ
աշակերտների համար
ուած մանկավարժական
թիւնով ընթանալ.
մէնմի արուեստագէտ իր
տաղանդը պէտք է յայտն
մեր աշխատաւոր ժողով

մատչելի ձեւով, որպէսզի ժողովուրդը կարողանայ ըմբռնել, հասկնալ եւ ապրիլ քո արծարծած գաղափարով։

Աշխատաւոր ժողովուրդը սիրում է միշտ պարզութիւնը։

Եթէ գրող ես,— գրիր քո ժողովրդի կեանքից եւ քո ժողովրդին մատչելի լեզուով։

Երգիր, նուագիր քո ժողովրդի մէջ յղացած եւ սիրուած երգերն ու եղանակները։

Հանգուցեալ դաշնակահար Նաւօեանը եւ Թառխատ Փօրժը երկար տարիներ շարունակ միասին նուագելով հայկական, պարսկական, ռուսական եւ եւրոպական պարի եւ երգի եղանակներ, մինչեւ իրենց բնածին տաղանդի, ինչպէս էին յարմարցրել եւրոպական դաշնակը արեւելեան թառի ընկերակցութեանը, որ մեծ յաջողութեամբ նուագում էին միասին ոչ միայն հայկական, այլ եւ ռուսական եւ եւրոպական հաւաքոյթներում։

Ափսո՛ս որ դառնաղէտ մահը մեզանից խլեց մեր երիտասարդ դաշնակահարը։

ԲԵՆՕ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն.

—Փութոյ պնդութեամբ առաջ կը տարուին ոճրին քննութիւնները։ Իշխանութիւնները լուռ կը մնան տակաւին կատարուած քննութեանց շուրջ։ Մանր մունր նոր ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան եւ ազատ կը ձգուին, սակայն այն անձերը որոնք կեդր. բանտ փոխադրուած են, բանտը կը մնան, զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ՝ եւ բանտէն կեդր. ոստիկանատուն կը բերուին ոմանք վերստին հարցաքննուելու համար եւ օրերով կը մնան ոստիկանատունը։

Գրաւուած թուղթերուն քննութիւնը յանձնուեցաւ ոստ. զօրքի [illegible] Պօղոս Թուր. Սարգիսեանի։

*** Երուսաղէմի պատրիարքին փոխանորդը Ճանըգեան վրդ. բանտարկեալներուն ընտանիքներուն դիմումին վրայ, այցելեց Լիբանանի վարչապետ Հապիպ Փաշայի, բանտարկեալներուն ի նպաստ բարեխօսելու համար։ Վարչապետը հետեւեալ պատասխանը տուաւ.

— Ոճրագործը փախաւ կամ փախցուցին, մեր համոզումը այս է։ Կտրուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնենք՝ այսպիսի դէպքերու կրկնութիւնը արգիլելու համար։

*** Հաւաստի աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ տարօրինակ ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է։ Դատաւորը, Թուրքերէն լեզուով նամակ մը կը ստանայ Շահէն Թովմասեան ստորագրութեամբ, ուր նամակագիրը կ'ըսէ թէ, Պէյրութ գտնուող Միսաք Վենունէ 50, Նալպանտեանէ եւ Քենեամին Ժամկոչեանէ 25ական ոսկի վարձք ստանալով ինք սպաննած է Ս. Տխրունին, բոլշեւիկ ըլլալուն համար, մինչեւ ձիւրը Շուղուր ինքնաշարժով Վենունի զինքը ճամբու դրած է. Ներկայիս ինքը կը գտնուի Խալէպ (Հալէպի մօտ) եւ հետեւաբար անիրաւօրէն բանտարկուած կը մնան կարգ մը անմեղներ, որ պէտք է արձակուին։

Հարցաքննիչը կարեւորութենէ բոլորովին զուրկ նկատելով այս տեղեկատուութիւնը, եւ ոչ իսկ պարզ հարցաքննութեան ենթարկած է վերոյիշեալ 3 անձերը, որ Տխրունիի կուսակցութեան կը պատկանին եւ անոր ընկերներն են։

*** Ոստիկանութիւնը ոճրագործին ինքնութեան մասին մանրամասն եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ձեռք ձգած է, բայց խոր լռութիւն կը պահէ։ Մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Կիւրինցի է ոճրագործը։ Օրերու խնդիր կը նկատուի ոճրագործին ձերբակալութիւնը։

Բոլոր հին ձերբակալեալները, ինչպէս եւ Ս. Խաչ վարժարանի տնօրէն Գ. Ս. Գաւիթեան բանտն են։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ Կիւրինցի հայ դերձակ մը, որուն խանութին առջեւ գործուեցաւ ոճիրը ինչպէս նաեւ քովի հայ փռապանը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ
ԵՒ
ՄԵԾ ՁԵՂԾՈՒՄ ՄԸ

Ծխախոտի Մենաշնորհի Վարչութեան մէջ վերջերս կարեւոր եւ կնճռոտ զեղծում մը տեղի ունեցած է, անհեռատես կարգադրութեան մը հետեւանքով։ Ծխախոտի Վարչութիւնը անկէ առաջ պայմանագրութիւն մը կնքած էր «Պրիթիշ Ըմէրիքըն» անուն անգլօ-ամերիկեան ընկերութեան հետ, 35 միլիոն քիլօ ծխախոտ վաճառելու համար։

Վարչութիւնը կարծած էր թէ բաւականաչափ ծխախոտ կայ իր մթերանոցներուն մէջ, մինչդեռ ապրանքի յանձնումի ատեն, տեսնուած է որ գտնուած ծխախոտը շատ հեռու է պահանջուած քանակը լրացնելէ։ Այս դժուար կացութեան մէջ, պայմանագրութիւնը գործադրելու համար Մենաշնորհի Վարչութիւնը ստիպուած է դուրսէն ապրանքներ գնել, անհամեմատ սուղ գիներով։ Այնպիսի դրութեան մը մատնուած է որ հարկադրուած է 200 ղրուշի յանձնել Արդուինի ծխախոտները, որոնք հրապարակին վրայ 300 ղրուշի արժէք ունէին։

Մենաշնորհի Վարչութեան տեղեկութիւն տրուած է եւ քանի մը փորձագէտներ բռնաւորման վայրը երթալով, ապրանքի հակեկուն թիւերը նօթագրած են։ Մասնագէտներու քննութեամբ հաստատուած է որ տեսակով եւ արժէքով բարձր ծխախոտները իբրեւ աժան յանձնուած են։ Միաժամանակ, ուրիշ առարկութիւն մըն ալ ծայր տուած է, որու համեմատ Վարչութեան գնած կարգ մը աժան ապրանքները սուղ ցոյց տրուած են, եւ այս առիթով պահանջուած է մանրակրկիտ քննութիւն մը։ Կը պնդուի թէ փնասներու արժէքը կարծուածէն աւելի բարձր է, եւ մէկ քանի միլիոնի կը հասնի։

Ծխախոտի վաճառական մըն ալ Նէճիպ պէյ, 15,000 ոսկիի հատուցում պահանջած է Ծխախոտի Վարչութենէն, պնդելով թէ պայմանագրութեան համեմատ ծխախոտ յանձնուած չէ իրեն։

Այս առթիւ «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եօնուս Նատի կը գրէ.—

Կասկած չկայ թէ Թրքական ծխախոտի գործը մեծ տագնապ մը կ'անցընէ։ Պոլսոյ մէջ, ծխախոտի շատ մը զօրաւոր վաճառատուններ կային։ Անոնց մէկ մասը գոցուեցաւ, եւ գոցուելու վրայ են, որովհետեւ սնանկութեան հասնելիք փնասներ կ'ընէին։ Գալով անոնց որ կրնան ոտքի վրայ մնալ, անոնք ալ աւելի կը նմանին իրենց ինչ ընելը չգիտցող շուարողներուն։

Բոլոր ասոնք կը ցուցնեն թէ մեր ծխախոտի գործը շատ գէշ կացութեան մը մէջ կը գտնուի։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք այն որ ծխախոտի արտաքին առեւտուրով բնաւ չենք զբաղիր, իսկ մեր մրցակիցները գիշեր ցերեկ կ'աշխատին, այն ատեն կացութեան գէշութիւնը աւելի լայն սահմանի վրայ կը տեսնենք։

Ինչո՞ւ այսպէս, գէշութիւնը ուրկէ՞ կուգայ։ Վաճառականներուն գլխաւոր բողոքը ծխախոտի Մենաշնորհի Վարչութիւնն է։

Այս բողոքը ճիշդ ըլլայ թէ սխալ, իրականութիւն է որ մէջտեղը բան մը կայ. այն թէ՝ մեր ծխախոտի գործը լաւ վիճակի մէջ չէ։ Եթէ ուշադրութիւն չդարձնենք, այս վիճակը վատէն կրնայ վատթարի վերածուիլ եւ ատոր հետեւանքով ալ երկիրը կը կորսնցնէ իր արտածման շատ արժէքաւոր մէկ ճիւղը։

Նախ մեր արտադրութիւնը պէտքէն շատ աւելի է։ Մենաշնորհի Վարչութեան տարեկան սպառումը 10-12 միլիոն քիլօ է, իսկ արտադրութիւնը՝ 50-60 միլիոն։

Յետոյ, Մենաշնորհի Վարչութիւնը կարելի եղածին չափ քիչ ծախք ընելու է, որպէսզի առաւելագոյն հասոյթը ապահովէ։ Միեւնոյն ատեն զբաղելու է ծխախոտի արտադրութեան սահմանափակումով, մաքսանենգութեան եւ հակակշռի խնդիրներով։ Մինչդեռ, Վարչութիւնը պարզ յաճախորդի մը դերը կը բռնէ ծխախոտի մշակներուն հանդէպ։ Եւ այսպիսի յաճախորդ մըն է, որ ի հարկին կրնայ շահագործում ալ ընել, եթէ ուզէ.

Խօսքին ճիշդը, Աստուծոյ մնացած է ծխախոտի գործը, որ մեր արտածման մէկ չորրորդը կը կազմէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Շաբաթ օր խմբագրատան մէջ ընդունեցինք այցելութիւնը Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Գաբրիէլ Նահապետեանի ու Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանի, որոնք ժամանակէ մը ի վեր Փարիզ եկած են, վարելու համար Սեվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը։

Դպրոցը արդէն բացուած է. սակայն աշակերտներու թիւը տակաւին սահմանափակ է՝ 15 հոգի միայն, որոնք կը կազմեն երկու դասարան, առաջինը կը բաղկանայ 11 հոգիէ, իսկ նախապատրաստական կարգը — բնաւ հայերէն չգիտցողները — 4 հոգի է։ Բացի մէկ աշակերտէ, որ անձնական ծախքովը կ'ուսանի, միւսները բոլորն ալ բարերարներու սաներ են։ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան ունի տասը սան, Պ. Պօղոս Նուպար՝ երկու եւայլն։

Շէնքին կահաւորումը գրեթէ աւարտած է։ Սակայն 100-150 աշակերտ կարենալ պահելու համար, հարկ պիտի ըլլայ ներկայ շէնքին կից յաւելուածական բաժին մըն ալ կառուցանել։

Հ. Ցովհ. Աւգերեանէն զատ, այժմ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ կը մնան Հ. Գաբրիէլ վրդ. Նահապետեան՝ իբրեւ Մեծաւոր, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան՝ փոխ-տեսուչ եւ Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեան՝ ուսուցիչ։

Բացի 15 աշակերտէն, որ ներկայիս դպրոցին մէջ կը մնան, արձանագրուած են՝ զանազան երկիրներէ՝ ուրիշ 30—35 աշակերտներ եւս, որոնք հետզհետէ պիտի հասնին։ Յառաջիկայ տարուան համար Մխիթարեան Հայրերը կը յուսան մեծ թիւով աշակերտներ ունենալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ.— Նիսի Շրջանային կոմիտէի հովանաւորութեամբ տօնուեցաւ Փետր. 18ի տարեդարձը, Փուժէի մէջ։ Նախագահ Արշակ Մուշեղեան՝ բանալով հանդէսը, բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Մեր հայրենակիցները փութացած էին Նիսէն եւ զանազան տեղերէ, մեծ կարօտով՝ տեսնելու հանդէսը։ Ընկ. Տիգրան Գասպարեան՝ երկար օրէն բացատրեց Փետրուարեան յեղափոխութիւնը։ Վերջացնելով շեշտեց. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չպիտի դադրի իր աշխատանքներէն, մինչեւ որ՝ իրականանայ ազատ ու անկախ Հայաստանը՝ իր միացեալ նահանգներով»։

Հանդէսը վերջացաւ երգերով եւ արտասանութիւններով։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեան տակ։

Ներկայ մը

ԿՐԻՓԸ

Ազգերու դաշնակցութեան առողջապահական բաժնին կողմէ քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, վերջին շաբթուան մէջ, կրիփի հետեւանքով մահերու թիւը շատցած է զանազան վայրերու մէջ: Հոլանտայի մէջ, կրիփի պատճառով հանրային սպասարկութիւնները դժուարութեան մատնուած են: Անհայմի մէջ, մահերու համեմատութիւնը բարձրացած է 1000ին 49,9ի:

Փարիզի մէջ, ալդ համեմատութիւնը հասած է 29 առ 1000ի: Ամենէն աւելի կիներն են որ կը վարակուին: Լիլի մէջ ալ հիւանդութիւնը տարածուած է եւ հետզհետէ կը վարակէ Լիոնի հարաւային մասերը, ուր մահացու դէպքերու համեմատութիւնը փետրուարի 3էն մինչեւ 20, բարձրացած էր 33 առ 1000ի:

Իտալիոյ մէջ, կրիփը ամէնէն աւելի տարածուած է հիւսիսային կեդրոնական գաւառներուն մէջ:

Մինչեւ Պուտափէշտ, կրիփի մահացու դէպքերու յաւելում մը կը նշմարուի: Բայց դեռ Վարշաւիա զերծ կը մնայ վարակումէ:

Առհասարակ սակայն, համաճարակը նուազելու վրայ է Սկանտինավեան երկիրներուն, Սկովտիոյ, Իրլանտայի եւ Անգլիոյ հարաւային մասին մէջ:

Փարիզի մէջ, առողջապահական սպասարկութիւնը դիւրացնելու նպատակով եւ նահանգապետին արտօնութեամբ, 350 դեղարաններ բաց մնացին կիրակի օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ ԱՍԵՂԸ ՈՐ 100000 ՖՐԱՆՔԻ ԿԸ ՆՍՏԻ — Այն օրէն ի վեր որ կիները իրենք զիրենք հաւասար նկատելու եղան այրերուն, ինկան սխալ ճամբու մէջ։ Աչքերնին դուրս նետեցին տունէն, մոռցան սոխ ստկելու ճարտարութիւնը, պնակ լուալու վարպետութիւնը, եփելու բարդ գիտութիւնը ու տուն դարձնելու հպարտութիւնը։ Ի՞նչ գրին տեղը։ Իրենց լեզուի անսպառ շարժականութեան վըստահելով, փորձեցին փաստաբան ըլլալ, առանց անդրադառնալու թէ ամէն լեզու չի կրնար արտասանել ամէն խօսք։ Կարկտանի մէջ վարպետ էին։ Առանց գիտնալու ասեղներու եւ մկրատներու տարբերութիւնը, եղան բժիշկ կամ ատամնաբոյժ ըլլալու։

Այսպէս էր որ Տիկին Ք. ատամնաբուժուհի, զոհ գնաց իր սխալին։ Բայց շատ ուշ։ Երբ աչքը բացաւ, տեսաւ որ մէկ ասեղը իրեն 100,000 ֆրանքի նստած էր։ Իր յաճախորդուհիներէն մէկուն ակռան խնամելու համար, երբ կը փորձէր զգայաթափել ցաւոտ մասը, ասեղը կոտրեցաւ. անոր կտորը մնաց ակռային խորը եւ հակառակ իր գերմարդկային ճիգերուն, չուզեց դուրս ելլել։ Կը մնար դիմել վերջին միջոցին,— վիրաբուժի նշտարին առնել ու կզակը ամբողջ քակել...։ Բայց այդ ալ վեր էր իր ընդունակութենէն ու մանաւանդ քաջութենէն։ Առաւ իր դժբախտ ու աղետաբեր յաճախորդուհին ու տարաւ հիւանդանոց, ուր հակառակ երեք գործողութիւններու, ասեղին ծայրը դուրս չելաւ, ընդհակառակն, ստիպեց կինը որ երկու ամիս մնայ հիւանդանոց։

Երբ խեղճ յաճախորդուհին, երկու ամիս տանջանք յետոյ՝ ելաւ հիւանդանոցէն, ասեղին ծայրը յամառօրէն դեռ հոն էր, ակռային խորը, ու մասնագէտները կինը ճամբեր էին գլխու յոռետես օրօրումներով։

Կինը դատ բացաւ անճարակ բժշկուհիին դէմ։ Դատարանը թէեւ չկրցաւ ասեղին ծայրը խլել ակռայի խորէն, բայց բժիշկ կինը դատապարտեց 100 000 ֆր.ի հատուցման։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Առաջին օլիմպիականները կը կոչուէին «Փարիզիէն»:

*** Գերմանիոյ մէջ պատրաստուած վայրաշարժը՝ «Սաքսոնիա» առաջին անգամ Լայպցիկէն Տրէզտըն գիծը կտրեց: Այժմ գերման շոգեկառքերը կը կտրեն օրական երկարութիւն մը որ համապատասխան է երկրէն լուսին հեռաւորութեան երկուքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Մեղմօրէն զայն դէպի դուռ կը հրէ. Շաքէ մտած է Գուրգէնի թեւը հետը մեկնելու պատրաստ. Գուրգէն յուզումով կը դիտէ բոլորը. գորովով կը սեղմէ Շաքէն ու կը ջանայ զայն իրմէ բաժնել, Շաքէ կ'ընդդիմանայ):

ՇԱՔԷ.— Միշտ հետդ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ոչ, ոչ, չես կրնար։

ՇԱՔԷ.— Այո՛, մի խօսիր։

(Կիները եւ Թագւոր Թեւերնին բացած են ողջագուրուելու համար. Գուրգէն եւ Շաքէ կ'առաջանան, բայց Բարթամեան կանգնած անոնց միջեւ կ'արգիլէ):

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, ո՛չ, ճիշդ փրթող պարանի պէս. գացէ՛ք, գացէ՛ք, մի՛ կենաք ալ։

Մեղմօրէն կը հրէ զանոնք դէպի դուռ. Գուրգէն եւ Շաքէ իրարու փարած կը մեկնին. Կիները լուռ կուլան. Բարթամեան գաղտագողի արցունքը կը սրբէ. պարտէզին նայող պատուհանը կը բանայ ու ծռած կը դիտէ. շուրջը կը հաւաքուին):

ԲԱՐԹ.— Պարտէզ իջան... սը՛ստ... այո՛, այո՛, կամաց, հանդարտ... սը՛ստ... մի՛ խօսիք, այո՛, այո՛, գացէք, գացէք։ Ա՛հ, քաջ աղջիկ... անո՛ւշ, անո՛ւշ..., առանց ետ նայելու, առանց ետ նայելու... ա՛հ, գացին...

(Աթոռ մը կ'առնէ ու պատուհանին առջեւ կը նստի):

Հիմա սպասենք...

(Մաքրիկ բազմոց մը կ'առնէ ու կ'երթայ Բարթամեանի ոտքերուն քով կը նստի։ Թագւոր եւ կինը Բարթամեանի ետեւը կը նստին աթոռներու վրայ):

ԲԱՐԹ.— Կնի՛կ, վեր տանիք կ'ելլես, հա՞, տաշեղներու պարկ մը կը պարպես, քովը վառ մոմ մը կը ձգես ու կուգաս...։

ՄԱՔՐ.— Հասկցայ. (կ'երթայ աճապարանքով. լռութիւն մը. Մաքրիկ կը դառնայ):

ԲԱՐԹ.— Եղա՞ւ...

(Մաքրիկ գլխովը կը հաստատէ ու նորէն կ'երթայ գրաւել առջի տեղը. Բարթամեան կ'ելլէ, լոյսը կը մարէ ու տեղը կը դառնայ. լուսնի շող մը կ'իյնայ սենեակին մէջ):

ՄԱՔՐ.— Ի՜նչ հանդարտ է դուրսը։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Մանաւանդ հօս՝ ներսը. գիտե՞ս, մա՛րդ, այն աչքերը որ կ'ըսէի թէ ուղեղիս կը մխուէին ասեղի պէս, հիմա նորէն կը տեսնեմ, բայց... գորովով լեցուն, այնքա՛ն յուզուած որ կարծես սիրուած դիակ մը կուլան..., եւ ա՛լ ոչ մէկ շշունջ որ թակի պէս ականջս ծեծէ։ Ի՜նչ լաւ է այսպէս։

ՄԱՔՐ.— Սը՛ստ։ (Ցնցուած ականջ կուտայ):

ԲԱՐԹ.— Բան չկայ, նստէ՛. քար մըն էր ինկաւ փլած պատերէն։

ՄԱՔՐ.— Աղբիւրը անցա՞ն արդեօք...

ԲԱՐԹ.— (Ականջ կուտայ). Կը լսե՞ս, սա թեթեւ աղմուկը։ Քարեր կը գլորին, արահետէն կը բարձրանան ուրեմն...։

ՄԱՔՐ.— Քաղքէն դուրս են ալ։

ԲԱՐԹ.— Այս հոտած օդէն..., իրարու ձեռքէ բռնած կը մագլցին հիմա, ուշադիր, սրտատրոփ. բլրան շունչը անուշ խօսքի պէս կը գգուէ զիրենք ու կը կազդուրէ եւ իրարմով առանձին...

ՄԱՔՐ.— Սը՛ստ, կը լսե՞ս։

ԲԱՐԹ.— Գլորող խիճերու աղմո՞ւկը...

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛։

ԲԱՐԹ.— Կը բարձրանան ուրեմն։ Անգամ մը որ մատուռ հասնին, ալ չեն դառնար... չեն դառնար...։

ՄԱՔՐ.— Մինակ թէ հասնէին։

ԲԱՐԹ.— Կը հասնի՛ն, քանի որ մենք ուզեցինք՝ կը հասնի՛ն...

ՄԱՔՐ.— Պահիկէ մը...

ԲԱՐԹ.— Կուտանք նշանը որ երթան առանց ետ նայելու... ա՛հ, մտիկ ըրէ... ի՞նչ կը լսես...։

ՄԱՔՐ.— Ոչի՛նչ, հովին սուլն է ծառերուն մէջ։

(Պատուհանին առջեւ ծունր դրած կը դիտէ):

ԲԱՐԹ.— Գիշերը պայծառ է. նայէ բան մը կը տեսնե՞ս լուսնի լոյսով։

ՄԱՔՐ.— Հո՛ն, վե՞րը...

ԲԱՐԹ.— Այո, այո...

ՄԱՔՐ.— Մատուռը միշտ տեղն է. կը տեսնուի ծառերու շուշքին տակ, մինակ, ապաշխարողի պէս...

ԲԱՐԹ.— Ուրի՞շ, ուրի՞շ...

ՄԱՔՐ.— Հոն ուր արահետը կը վերջանայ... կը յիշե՞ս...

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Նոր կեղծ փաստաթուղթ մը

«Նիւ-Եորք Է՛մէրիքըն» թերթը կը հրատարակէ վաւերաթուղթ մը, զոր իբրեւ թէ ժընեւէն ստացած է եւ որ կը պարզէ Պելճիքայի պաշտպանողական եւ յարձակողական պատրաստութիւնները՝ Գերմանիոյ հետ պատերազմի մը պարագային:

Այս վաւերաթուղթին հեղինակն է եղեր զօր. Կալլէ, պելժ սպայակոյտի նախագահը, որ 1928 մարտ 28ին զայն ներկայացուցած է պելժ խառն յանձնաժողովին: Ըստ զօր. Կալլէի՝ անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր է ցամաք հանել 160,000 զինուոր, որոնք հոլանտական Լիմպուրկ նահանգէն պիտի անցնին երեք ճամբաներէ, եւ թէ Ֆրանսա կը խոստանայ 1,200,000 զինուոր տրամադրել պելժ բանակին օգնելու համար:

Ուրիշ կեղծարար մը եւս

Պերլինի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Օրլոֆ անուն Ռուս մը, որ պետն էր կեղծ վաւերաթուղթեր պատրաստող խմբակի մը: Օրլոֆ ցարական լրտես մըն է, որ եօթէն Չեկայի ծառայութեան մէջ մտած էր:

Վերջերս՝ իր մեղսակցին Սումարաքոֆի միջոցաւ ամերիկացի լրագրող Նիքըրպոքըրի առաջարկած էր երեք վաւերաթուղթեր, որոնց մէկը վերջին ծայր վարկաբեկիչ էր ամերիկեան ծերակուտական Պորահի համար, որ իբր թէ 100,000 տոլար ստացած է խորհրդային կառավարութենէն՝ որպէսզի յաջողցնէ Խորհրդային Միութեան ճանաչումը Ամերիկայի կողմէ: Ուրիշ վաւերաթուղթեր կ'ամբաստանէին ծերակուտական Նորրիսը եւ «Նիւ Եորք Իվնինկ Փոսթ»ի Պերլինի թղթակիցը:

Նիքըրպոքըր նախ զարմացաւ որ Օրլոֆ 2000 տոլարի համեստ գումար մը կը պահանջէ այսքան կարեւոր թուղթերու համար: Զարմանքը աւելցաւ, երբ Սումարաքոֆ հաւանեցաւ 25 տոլարի կանխավճարի մը՝ փոխարէն խոստանալով բերել երկու նուազ կարեւոր վաւերաթուղթերը:

Մարդուն մեկնելէն յետոյ, ամերիկացի լրագրողը լուր տուաւ Պերլինի քաղաքական ոստիկանութեան եւ որոշուեցաւ հրաւիրել Ռուսը, որ իր մօտ գայ, երրորդ վաւերաթուղթի գինը սակարկելու համար: Երբ Սումարաքոֆ ներկայացաւ՝ ծերակուտական Պորահի վերաբերեալ վաւերաթուղթով, լրագրողը զայն առաւ եւ քովի սենեակը տարաւ՝ իբրեւ թէ պաշտօնակցի մը ցոյց տալու համար: Մինչդեռ հոն անմիջապէս լուսանկարեց'ն թուղթը եւ Ամերիկացին յայտնեց թէ պէտք չունի ատոր:

Ոստիկաններ հետեւեցան մարդուն եւ երեւան հանելով կեղծարարներուն թաքստոցը, ձերբակալեցին զանոնք:

Էրզրումի յաղթականին մահը

Մարսիլիոյ մէջ վերջերս մեռաւ ռուս մարաջախտ Պէոկման, որ ընդհ. պատերազմին իր բանակով Էրզրում մտած էր:

Այս առթիւ Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» թուրք թերթը կը գրէ թէ յիշեալը «զինուորի մը վայել արարքէ զատ ամէն բան ըրած է քաղաքին մէջ: Գերի զինուորները արիւնարբու հրոսակներուն ձեռքը յանձնող այս մարդը այլեւս մեռած է, եւեւէն ո եւ է բան ըսել անվայել է, բայց եւ այնպէս, ինչ որ ալ ըլլայ, սիրտը չի կրնար արգիլուիլ ըսելէ — հոգին դժոխք»:

Հրոսակներ Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն Անատոլուի գործակալութեան.— Հարաւային սահմանագլխուն վրայ յաճախ ասպատակող Շարայի ցեղախումբէն Էպու Մէհմէտ, 70 հոգինոց հրոսախումբ մը կազմելով Տահամ անուն աւազակի մը գլխաւորութեամբ թրքական սահմանագլուխը գրկեց: Հրոսախումբը մեր սահմանագլխուն վրայ յարձակում գործելով՝ երբ Հալիճան ցեղախումբի սեփական 3 խումբ արջառը քշած սահմանէն ետ կը դառնար, մեր կողմէ լարուած դարանի մը մէջ ինկաւ: Հրոսակներու եւ դարանի սպասող թրքական ջոկատին միջեւ հինգ ժամ տեւող ընդհարում մը տեղի ունեցաւ: Ի վերջոյ, հրոսապետ Տահամ եւ 7 հրոսակներ ողջ եւ զինուած գերի բռնուեցան:

Բռնուած հրոսակներէն մէկը, առիթէ մը օգտուելով, յաջողեցաւ փախչիլ: Միւսները, իրենց պետին հետ, դէպի կուսակալութեան կեդրոնը ճամբայ հանուեցան, արդարութեան յանձնուելու համար:

Գողցուած հօտերը ամբողջութեամբ գրաւուեցան: Փախստական հրոսակները յաջողեցան սահմանէն ետ դառնալ:

Այս յաջողութեան առթիւ, Ներքին գործավարութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյի: Վերջերս սահմանագլուխի կազմակերպութիւնը շատ զօրացուած ըլլալով, կասկած չկայ որ հրոսակները նոյն վախճանին պիտի ենթարկուին:

Ալպանացիին նոր ոճիրները

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Զիա Վուչիթէրնա, ալպանացի երիտասարդը որ Փրակայի դատարանին մէջ սպաննած էր Ալպանիոյ դեսպան Ցէնա պէյի սպանիչ Ալչիպիատ Պէպին, վերջերս ազատ արձակուած էր՝ իբրեւ անպատասխանատու եւ կառախումբով Ալպանիա կը վերադառնար: Սկիւպ-Միթրովիտա գիծին վրայ Ալպանացին ատրճանակով սպաննեց Ներքին Նախարարութեան քննիչ Զավիսիչը, որ նոյն կառախումբով կը ճամբորդէր: Ասկէ զատ, Զիա Վուչիթէրնա սպաննեց նաեւ Սթանիմիր Բատովանովիչ անուն մարդ մը եւ Էմիլ Պայրամովիչ անուն զինուորը:

Այսքանով չբաւականանալով, ծանրապէս վիրաւորեցուրիշ զինուոր մը՝ Միրքօ Իքսիչը եւ թեթեւօրէն Բայքօ Կոյքովիչը՝ վաճառականը:

Զիա Վուչիթէրանա ձերբակալուեցաւ եւ Սկիւպի բանտը դրուեցաւ:

Յարձակում ռուս թերթի մը վրայ

Ռուս տարագիրները Պերլինի մէջ կը հրատարակեն «Րուլ» անուն թերթը, ժողովրդավար ձգտումներով: Վերջերս այս թերթը բուռն յօդուած մը հրատարակած ըլլալով Տրոցկիի Գերմանիա գալուն դէմ, գերման համայնավարներ դայրացան եւ շաբաթ կէսօրէ վերջ իրենցմէ խմբակ մը յարձակում գործեց թերթի խմբագրատան վրայ: Խմբագիրները ծեծելէ վերջ տակնուվրայ ըրին խմբագրատան սենեակները, յետոյ փախան:

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ համայնավար հերոսները:

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 31 կիրակի երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 31 Rue Manin, Paris: կը խնդրուի բոլոր Միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Փուժէի Վարանդեան խումբի դասախօսական ժողովները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ կիրակի երեկոները ժամը 8ին: Կը հրաւիրուին ընկերները:

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է: Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՑՈՒՑԱՀԵՏ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ԼԻՈՆԻ Արաբ. Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի հաճի աղան» զաւեշտը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շ. Գարահիսարի Արեւմտ Դաշտի «Անդրանիկ» միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 387, 209, 30, 358, 186, 12, 1, 174, 226, 25: Առարկաները ստանալու համար ներկայանալ շահող տոմսերով միասին Arsen Kalaydjianի, 28 Rue Chapelier, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրբութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրբութեան: Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս: Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր: Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924): Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Կը փնտռուի Զիլէցի Տիկ. Բերրոն, հօր անունը՝ Սարգիս Վարդերեսեան: 1924—25ին կը կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յուսիկ քահնյ. Աղամեանի, 42 Bâtiment-Charvieu, Isère.

— Կը փնտռուի Իգմիրցի Պետրոս Աւետիսեան որ այգեկութքի ժամանակ մեկնեցաւ Արլի (Arles) ագարակները աշխատելու: Մինչեւ այսօր իր մասին որեւէ լուր չունինք: Իմացնել՝ իր քրոջ Տ. Վերժին Մկրտիչեանի: Հասցէ՝ Marie Mossessian, Cité du Parc Bel-Air, 6, Décines, Isère.

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը:

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ:

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ:

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մատ.— 20 Ֆր.:
Իսի-լէ-Մուլինօ, Տէր. Թ.— 70
Ժալիեէօ, Մ. Ն.— 35:
Լիոն, Գործ,— 231 ի հաշիւ Օ.ի:
Մարսէյլ, Գործ.— 674,50:
Ցեսին, Հայր.— 70:
Արժանթէօյլ, Ն. Փ.— 30:
Մարսէյլ, Շապ. Հայր. Մ.— 15:
Կարտան, Խ. Ա.— 23:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի (քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով: Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողքներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ 1929

6 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 898 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՍՈՓԵՍՏԻԿՆԵՐ

Աչքի առջեւ ունինք «Երեւան»ի մէկ յօդուածը, «Ներգաղթի հարցը», եւ անոր կողքին՝ խմբագրական մը, որուն գլխաւոր մասերը արտատպած ենք «Մամուլ»ի բաժնին մէջ։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, եւ ձգելով որ Ա. Խատիսեանն ու Լ. Բաշալեանը իրենք հրապարակաւ պատասխանեն իրենց ուղղուած «մեղադրանք»ին, կ'ուզէինք ճակատ ճակտի խօսիլ Երեւանցիներուն հետ, իրենց իսկ յարուցած խնդիրներուն առթիւ։

Հօկի Կեդր. Վարչութեան Նախագահ Տոքդ. Ե. Մինասեան, որ իբրեւ պատուիրակ ներկայացեր է Ազգերու Դաշնակցութեան համապատասխան յանձնախումբին, երեւան կը հանէ հետեւեալ անհաւա՛ր իրողութիւնները.

1.— Պ. Պ. Խատիսեանի եւ Բաշալեանի ներկայացուցած յիշատակագրին կարգ մը կէտերը զուտ քաղաքական հարցեր կը շօշափէին։

2.— Այնտեղ նոյնացած էին ռուս քաղաքական փախստականները տաճկահայ գաղթականներու հետ։

3.— Յիշատակագիրը կը պարունակէր քննադատութիւններ խորհրդային կառավարութեան դէմ, «որ իբրեւ թէ ան՝ չուզեր ընդունիլ գաղթականները, իսկ այդ բացարձակապէս ճիշդ չէ տաճկահայ գաղթականներու վերաբերմամբ»։

4.— «Հայ գաղթականներու ներգաղթի հարցը դնել այս տեսակ քաղաքական հողի վրայ, անընդունելի է եւ վտանգաւոր հայ գաղթականներու շահերու տեսակէտով իսկ»։ («Երեւան», 3 մարտ)։

Հօկի պատուիրակը պարտք սեպեր է իր կարգին «լուսաբանել» յանձնախումբը, եւ իբրեւ արդիւնք, ընտրուեր է խմբագրական մարմին մը, «որ բոլոր զեկոյցներէն նոր բանաձեւ մը պիտի պատրաստէ, բոլորովին զանց առնելով քաղաքական նկատումները»։

Այս առթիւ, պատուիրակը դիտել կուտայ թէ, «մեր իրականութեան լաւատեղեակ չեն Ժընեւի մէջ»։

Միջանկեալ շնորհակալութիւն յայտնենք, որ բարեհաճե՛ր է «սխալ» տեղեկութիւնները ուղղել, ուրիշ խօսքով՝ այդ օտար յանձնախումբը դնել խայտառակ լաբիւրինթոսի մը առջեւ։

Արդարեւ, շատ բացորոշ եւ պերճախօս են իր «լուսաբանութիւնները»։ Կարդալէ յետոյ իր իսկ բերնով հրատարակուած եւ խմբագրականով հիմնաւորուած խօսքերը, այլ եւս պէտք չունինք նոր փաստի, յայտարարելու համար թէ անուղղայ, անբուժելի սոփեստներու հետ է մեր գործը։ Անոնց թըշուառ գլուխին հետ է կապուած տարագիր բազմութիւններու ճակատագիրը։

Երբ Տրապիզոնցի բժիշկը— ինչպէս իր հայրենակից կոմիսար Եսայեանը— կը համարձակի հրապարակաւ յայտարարել թէ ներգաղթը քաղաքական խնդիր չէ. երբ առանց կարմրելու կը ժխտէ խորհրդային իշխանութեան չկամութիւնը մասնաւորապէս թրքահայ գաղթականներու հանդէպ, եւ ընդհակառակն «հոգածու վերաբերում» կը տեսնէ, հակառակ եօթը տարուան ողբերգութեան, խիկապէս քար կը կտրի մարդ։ Սաքօ մը, Լուկաշին մը անգամ իրենց սրտին խորքէն պիտի արգահատէին այդքան տգիտութեան առջեւ։

Տրապզոնցի բժիշկը դեռ աւելի նշանաւոր յայտնութիւն մըն ալ կ'ընէ։ Ան խորապէս գայթակղեր է, յիշատակագրին մէջ կարդալով հետեւեալ խօսքերը.

— «Հայ գաղթականական հարցը կը լուծուի միայն այն ատեն՝ երբ Տաճկահայաստանի գաւառները ազատագրուին»։

Անշուշտ այդպէս չի մտածեր Հօկի պատուիրակը, եւ մենք իրաւունք չունինք խառնուելու իր տեսակէտներուն։ Բայց երբ պատ ի պատ ձեւերով կ'ուզէ հասկցնել թէ այդպէս չի մտածեր նաեւ տաճկահայը, ծովէ՛րէ ծով նետուած արմատախիլ եւ հալածական բազմութիւնը, հայ ժողովուրդին կէսը, ամբողջ ժողովուրդը ինք,— այն ատեն առանց վարանելու կը բռնենք իր օձիքէն եւ կը պոռանք իր երեսին.

— Բժի՛շկ, բժշկեա՛ զանձն քո...

Այո՛, կը բաւէ որքան ժամանակ վատնեցինք «ֆրազ»ներով եւ ֆորմիւլ»ներով։ Իմաստակութիւնն անգամ սահման ունի, եւ գոնէ Թրքահայ գիտնական մը, ի՛նչ դիրք եւ պաշտօն ալ ունենայ, պէտք չէ անցնի այդ սահմանը։ Մանաւանդ պէտք չէ թոյլ տայ իրեն այսքան թեթեւօրէն խօսիլ Թրքահայ տառապանքին վրայ։

Այս ժողովուրդը իր հայրենի հողերը կը պահանջէ աւելի քան երբեք, եւ ո՛ր եւ է միջոցաւ։ Այս ժողովուրդը գիտէ որ անբաւական է Երեւանը՝ իր նեղլիկ շրջապատով, գիտէ որ չարաչար խաբուած, անիրաւուած եւ զրկած են զինքը, բայց երբեք չէ հրաժարած իր արդար իրաւունքէն և չի ծոեր իր մէջքը։ Ընդհակառակն, ան կ'ընդվզի, երբ իր ծոցէն ծնած մարդիկ անգամ ոչ միայն չեն հասկնար իր տագնապը, այլ եւ օրօր կը կարդան անմէջ եղանակներով, եւ գործ կը խանգարեն, ի փառս օրուան տէրիշներուն։

Ոչ ոք այնքան միամիտ է, որ յոյսեր կապէ Ազգերու Դաշնակցութեան այս կամ այն յանձնախումբին հետ։ Այդ յանձնախումբերը հնարուած են «գաղթականական» կոչուած տաղտուկները հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։ Իսկ երբ Հայեր ալ կը մտնուին որ այդ ճամբան կը ցուցնեն, միայն դրամի, ներգաղթի, «տնտեսական հնարաւորութիւններու» հետ կապելով ամբողջ քաղաքական դատ մը, մենք պիտի ազդարարենք ամէն օր եւ ամէն ժամ.

— Կա՛նգ առէք, հէ՛յ անուղղայ սոփեստիկներ։ Այս ժողովուրդը չէ մեռած տակաւին...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՇԱԳՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հետեւեալ հատուածները կը քաղենք «Երեւան»ի Մարտ 3 թուակիր խմբագրականէն, որ վերէն վար փրփուր կը տեղայ.

— «Մեզի եղած յայտարարութիւններուն համաձայն՝ ռուս տարագիրներու զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներն ու հայ գաղթականներու անունով պ. Խատիսեան եւ պ. Բաշալեան մէկ ճակատ կազմած՝ առանձին յիշատակագիր մը ներկայացուցած են ռուս եւ հայ փախստականներու վիճակին բարելաւման եւ առ հասարակ գաղթականական հարցի լուծման մասին։

Հայ գաղթականներու այս երկու ինքնակոչ եւ տարօրինակ ներկայացուցիչները իրենց յիշատակագրով նոյնացուցած են ռուս քաղաքական *տարագիրները* եւ տաճկահայ *գաղթականները* եւ բուռն կերպով քննադատած են խորհրդային կառավարութիւնը։

Ինչ որ մեզի տարօրինակ կը թուի, այդ Բաշալեանի ստորագրութիւնն է պ. Խատիսեանի ստորագրութեան տակ։ Պ. Բաշալեան բարեգործականի վարիչ դէմքերէնէ եւ պատուիրակ տաճկահայ գաղթականական կեդրոնական յանձնախումբին։ Իսկ այդ երկու կազմակերպութիւնները, ըստ իրենց յայտարարութեանց, քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր եւ մանաւանդ թշնամական վերաբերում չունին Խ. Հայաստանի եւ Խ. Միութեան հանդէպ։

Իսկ եթէ այսօր անոնք որոշած են դաշնակցութեան կոտրած սայլին լծուիլ եւ մէկ ճակատ հալածել Խ. Հայաստանի դէմ, այդ արդէն իրենց գիտնալիք գործն է։ Հակառակ պարագային, թէ՛ բարեգործականը, թէ՛ գաղթականական յանձնախումբը պարտաւոր են ի կարգ հրաւիրել իրենց պատուիրակը, որպէսզի ինքզինքին իրաւունք չտայ տաճկահայ գաղթականներու անունով անարդար յարձակումներ գործելու խորհրդային կառավարութեան դէմ. որ, իբրեւ թէ, կը մերժէ ընդունիլ գաղթականները։

Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէպի տաճկահայ գաղթականութիւնը չէ ունեցած եւ չի կրնար ունենալ այն վերաբերմունքը, որ անոր համարձակած են վերագրել Խատիսեանն ու Բաշալեանը։ Թէ խորհրդային Հայաստանի եւ խորհրդային Միութեան կառավարութիւնները հնարաւոր բոլոր սահմաններու մէջ ընդառաջացեր են տաճկահայ աշխատաւոր գաղթականները խորհրդային Հայաստանի եւ խորհրդային Միութեան մէջ տեղափոխելու ծրագրին։ Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէմ չէ եղած, ինչպէս կ'ըսեն Խատիսեանն ու Բաշալեանը, որ աւելի մեծ գաղթականական զանգուածներ ներգաղթէին դէպի խորհրդային Միութիւն։ Սակայն, տաճկահայ գաղթականներու ներգաղթի հարցը կապուած է հսկայական նիւթական միջոցներու հետ։ Իմպերիալիստական պետութիւնները, որոնց զոհերն են տաճկահայ գաղթականները, լուացին իրենց ձեռքերը եւ տաճկահայ գաղթականները ձգեցին իրենց բախտին։ Ազգերու ընկերութեան նոյն պետութիւններու այս կազմակերպութիւնն ալ ձախողութեան մատնեց Նանսէնի ծրագիրը, որ *սկսած է իրագործուիլ խորհրդային կառավարութեան ջանքերով և միջոցներով։*»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբական շարժում Մեքսիկայի մէջ

Մեքսիկայի հիւսիս-արեւմտեան շրջանին եւ Վէրա-Քրուզի նահանգին մէջ պայթեցաւ յեղափոխական շարժում մը, որ ծանրակշիռ հանգամանք կը կրէ։ Պաշտօնապէս կը հաւաստուի թէ ներկայիս ապստամբներուն ձեռքը կը գտնուին ութ նահանգներ։

Ապստամբական շարժման գլուխը կը գտնուի զօրավար Եէսուս Ակուիրրէ, մօտիկ բարեկամ հանգուցեալ նախագահ զօր. Օպրէկոնի եւ հրամանատար Վէրա-Քրուզ նահանգի պահակազօրքին։ Իրեն հետ են բազմաթիւ ուրիշ զինուորական եւ պետական դէմքեր։ Շարժումին նպատակն է տապալել ներկայ կառավարութիւնը եւ հանրապետութեան նախագահի աթոռին վրայ բազմեցնել Կիլպէրթօ Վալէնցուէլան, նախկին դեսպան Լոնտոնի։ Մինչեւ հիմա ապստամբները առանց արիւն թափելու ձեռք անցուցին կառավարական մեքենան ութ նահանգներու մէջ։

Բազմաթիւ զօրագունդեր միացան ապստամբներուն, որոնք հեռագրի մը համաձայն, գրաւած են եօթը մարտանաւեր։ Սոնորա նահանգի կառավարիչը Հանրապետութեան առժամեայ նախագահ Կիլի հեռագրեց թէ իր նահանգը խանդավառ կուսակից մըն է զօր. Ակուիրրէի, ու աւելցուց.— «Ի զուր յուսացինք ձեր մէջ գտնել յաջորդ մը զօր. Օպրէկոնի, որ իր կեանքը զոհեց եւ որ իր երկրի ազատութեան սէրն ունէր։ Ներկայ կառավարութիւնը մեքսիկացիները զրկեց իրենց քաղաքացիի ազատութենէն»։

Նախկին նախագահ Էլիաս Քալեէս պատերազմական նախարար անուանուեցաւ՝ ապստամբութիւնը զսպելու անսահման լիազօրութեամբ։

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Ակուիրրէ ծովեզերքէն կը յառաջանայ դէպի Մեքսիկօ՝ մայրաքաղաքը, մինչ հիւսիսէն նոյն ուղղութեամբ կը յառաջանայ իր համախոհներէն զօր. Ֆրանչիսքօ Մանցօս։ Երկու ապստամբապետներն ալ իրենց հետ ունին ժողովուրդին եւ զինուորներուն ամբողջ համակրութիւնը։ Յեղափոխութեան սերմերը ցանուած էին քանի մը շաբաթ առաջ՝ ընտրական պայքարին ատեն՝ Վալէնցուէլայի կուսակիցներուն կողմէ։

Թուրքիա եւ Յունաստան

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները ասկէ առաջ կանգ առին, եւ հելլէն դեսպան Փափա պէտք տեսաւ նոր հրահանգ ուզելու Աթէնքէն։ Վէնիզէլոսի նախագահութեան տակ գումարուած ժողով մը երկարօրէն քննեց կացութիւնը եւ նոր ու վճռական հրահանգներ տուաւ իր բանագնացին։ Ասոր վրայ, վերջերս Էնկիւրիի մէջ վերսկսան բանակցութիւնները։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ՝ բանակցութեանց երկրորդ փուլն ալ ձախողած է, «հակառակ Թուրքիոյ ըրած առաւելագոյն զոհողութիւններուն»։ Այսպէս, արտաքին գործավարութիւնը յօժարած էր միայն մէկուկէս միլիոն ոսկերլին հատուցում ընդունիլ Յունաստանի մէջ գտնուող թրքական կալուածներուն համար։ Մինչ իր վերջին պատասխանով, Յունաստան այս գումարին հազիւ մէկ քառորդը կ'ընդունի, այն ալ կարգ մը պայմաններով եւ վերապահումներով։

«Այս կացութեան մէջ, բնականաբար բանակցութիւնները չէին կրնար շարունակուիլ եւ կանգ առին։ Պատճառն ալ՝ Յունաստանի բռնած անհաշտ ընթացքն է», կ'ըսեն Թուրք թերթերը։

«ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ՍՏԱՆՁՆԵՐ»

«Միլլիէթ» այս խորագրին տակ կը հրատարակէ Աթէնքի իր թղթակցին մէկ գրութիւնը։

Թղթակիցը դիտել կուտայ թէ հելլէն պաշտօնական շրջանակները ձայն չեն հաներ, երբ անդին թերթերը կը թունաւորեն հելլէն հանրային կարծիքը, անդադար Թուրքիոյ դէմ գրելով։

Գալով կառավարութենէն ներշնչուած թերթերուն, անոնք միայն կը գրեն թէ ո եւ է յառաջդիմութիւն չկայ բանակցութեանց մէջ, եւ թէ Թուրքիան է որ դժուարութիւն կը յարուցանէ։ Իսկ կիսապաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ «Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները մէկ ամիսէ ի վեր խրգուած են։»

Պատճառն ալ, Թուրքիոյ յարուցած դժուարութիւնն է եղեր։ Թուրքերը, 1,800,000 ոսկերլինի հատուցում կը պահանջեն, իսկ Հելլէնները ոչ միայն չեն ուզեր ո եւ է վճարում ընել, այլեւ 200,000 ոսկերլին կ'ուզեն...։

Հետեւաբար, դժուար է երկու կողմերը հաշտեցնել։

ԻԶՄԻՐԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ՝ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՍԵՒ ԷՋԸ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ,—

Պոլիս հրատարակուող յունարէն «Խրոնիքա» թերթը վերջերս հրատարակեց յօդուած մը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ 1922ին Թուրքերուն կողմէ Իզմիրի վերագրաւումը պատմութեան մէկ սեւ էջը կը կազմէ եւ անարգանք մըն է քաղաքակրթութեան։

Ընդհանուր դատախազը դատական հետապնդման ձեռնարկեց «Խրոնիքա»յին դէմ։ Իսկ շաբաթ օր Թուրք համալսարանի ուսանողները ցոյց կատարեցին յոյն թերթին խմբագրատան առջեւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԴ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ

(Լուրջ կատակախաղ առանց գործողութեան)

Ա.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ
Թէքէեան խմբագիր
Թէքէեան ռամկավար
Թէքէեան բանաստեղծ
Թէքէեան մարդ

Բեմը կը ներկայացնէ Թէքէեանի հոգին, որ ճիշդ իր մարմնին ձեւն ունի։ Դանկը կը փայլի լուսնի պէս, առանց սակայն լուսաւորելու։ Դէմքին վրայ, աջէն ու ձախէն լուսամուտներ, որոնց մէկը փակուած է անթափանց վարագոյրով մը։ Միւսէն, թղթէ «Արեւ»ի մը տժգոյն շողը կ'երեւայ հոգիին խորը։

Թէքէեան բանաստեղծ,— Այս օրերս շատ մտածեցի մեր խեղճ ազգին վրայ. սիրտս ցաւեցաւ։

Թ. Ռամկավար.— Ատո՞ր համար է որ դէմքդ քացխեր է։

Թ. Խմբագիր.— Ե՞րբ տեսեր ես որ ժպտի...

Թ. Բանաստեղծ.— Խնդրեմ... Այդ կատակները...։ Այսօր ձեզ հրաւիրած եմ լուրջ խորհրդակցութեան մը։ Կ'ուզեմ մի անգամ ընդմիշտ կարգադրել այս ազգին գործերը։

Թ. Ռամկավար.— Ան քեզմէ բան ուզած ունի՞։ Թող տուր երթայ ինքն իր գլխուն։ Նստած տեղդ, գո՞րծ պիտի բանաս մեր գլխուն։

Թ. Բանաստեղծ.— Եղբա՛յր, ամէն կողմէ դժգոհութիւնները կը շատնան։ Ցետոյ...

Թ. Խմբագիր.— Պէտք է վերջապէս բան մը ըսել... խօսք մը որ, ինչպէս ըսեմ, յոյս տայ, յոյս մը որ հաւատք ներշնչէ թէ սիրտ ունինք՝ կը զգանք, խելք ունինք՝ կը մտածենք, լեզու ունինք՝ կը խօսինք...

Թ. Ռամկավար.— Հա՛, լաւ ուրեմն։ Քանի որ ըսելով կը վերջանայ, ըսենք ու նստինք։ Բայց ի՞նչ ըսենք որ մեզ չդարձնէ ծիծաղելի...

Թ. Խմբագիր.— Դուն տեղդ ծանր նստէ, եւ եթէ խօսիլ չես գիտեր եւ ո՛չ ալ լռել, գոնէ սորվէ մտիկ ընել։ Ամէն ինչ մտածուած է։

Թ. Բանաստեղծ.— Եւ մանաւանդ զգածուած...։ Խօսէ՛ Թ. Խմբագիր.

Թ. Խմբագիր.— Ահա՛։ Ամէն ինչ ըսելու պէտք չկայ։ Պատերը ականջ ունին. զիրար կը հասկնանք եւ կէս խօսքով, ամբողջ ճառ մը կրնանք կարդալ իրաւունք։ Ուրեմն։ «Այսօր պետութիւն մը ունինք որ ազգով չի զբաղիր։ Եւ քանի որ ազգով չի զբաղիր, *ուրիշներ* պէտք է զբաղին անով»։

Թ. Ռամկավար.— Պայմանաւ որ այդ *ուրիշները* դաշնակցական չըլլան։

Թ. Բանաստեղծ— Դուն սո՛ւս, մենք գիտենք մեր գործը։

Թ. Խմբագիր.— Բայց այդ *ուրիշներէն* յոյս չկայ. «կարելի չէ որ քանի մը տասնեակ մարդ քով քովի գան եւ համաժողովին էական խնդիրներու մասին»։

Թ. Ռամկավար.— Եթէ կարելի չէ, ալ ի՛նչ կզակ կը նետես։

Թ. Բանաստեղծ.— Սո՛ւս եղբայր, սո՛ւս։ Մարդ չե՞ս դուն, զգացում չունի՞ս. չես խղճահարի՞ր, տեսնելով թէ «մեր դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ...»

Թ. Ռամկավար.— Աղէ՛կ, աղէ՛կ. հասկցայ, գիտեմ մնացեալը. շարունակէ։

(1) ԽԱՐՏՈՒ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԵՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Նախորդ շաբաթ օր, 12ի դէմ 561 քուէով, Ֆր. Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց Քէլլոկ-Պրիան դաշնագիրը, որ 1928 օգոստ. 27ին կնքուած էր Փարիզի մէջ, «օրէնքէ դուրս» յայտարարելով պատերազմը։

Դաշնագիր զանազան, մեծ ու փոքր պետութիւններ, այս միջոցիս կը պատրաստուին նոյնը ընել՝ պատրանքը տալով խաղաղասիրական անկեղծ բաղձանքներու։

Բայց, երբ յիշենք զինաթափութեան հարցի առթիւ յարուցուած առարկութիւններն ու դժուարութիւնները, մանաւանդ երբ ակնարկ մը նետենք նոյն այդ պետութիւններու կողմէ սպառազինման յատկացուած հսկայական գումարներուն, կը ստիպուինք վարանումով նայիլ հակապատերազմեան հաւաստիքներուն։

Անգլիա՝ միայն իր ներքին բանակին կը ծախսէ 5 միլիառ ֆր., Ֆրանսա՝ 7 միլիառ 300, Ամերիկա՝ 19ուկէս միլիառ, Գերմանիա՝ 4,5ուկէս հակառակ իր կրճատուած ու սահմանափակուած ուժերուն։ Իտալիա, Ճափոն 6.5։ Իսկ Ռուսիա որ ամէնէն աւելի կը սիրէ ճառել համաշխարհային խաղաղութենէն, պաշտօնապէս կը խոստովանի 10 միլիառ։ Գաղտնի վարկերը կը մնան անծանօթ։

Կերպով մը, «զինեալ խաղաղութեան» հրէշային հակադրութիւնն է որ կը յամառի դեռ բռնել մարդկութեան պաշտօնական ու ղեկավար մտայնութիւնը։ Ու խաղաղութեան մաղթանքները որ մերթ ընդ մերթ կը թռին տիրողասէր բերաններէ, խորթ կը հնչեն ժողովուրդներու ականջին, երբ անոնք, իրենց առօրեայ զբաղումներու տաժանքի ընթացքին՝ կը լսեն ու կը տեսնեն հաւանական պատերազմներու թաքուն պատրաստութիւնները։ Ամէն տուն պատերազմի իր մեռելն ու զոհն ունի։ Համաշխարհային ջարդի դառնութիւնները դեռ շատ թարմ են, մոռցուելու համար։ Եւ անոնք որ կարօտն ունին տեւական, անզէն խաղաղութեան, չեն կրնար հաւատքով հետեւիլ պատերազմի դէմ ճիգերուն։ Անոնք գիտեն թէ խաղաղութեան այսօրուան առաքեալները, իրենց պաշտօնին իսկ պարտադրութեամբ, վաղը պիտի կրնային գլխաւոր հրահրիչները ըլլալ նոր սպանդներու, եթէ անհրաժեշտ սեղմումներ չգան սահմանափակել անոնց գործունէութիւնը։

Եւ սակայն, եթէ կարելի չէ դեռ միամտօրէն հաւատալ պաշտօնական հաւաստիքներու անկեղծութեան եւ արդիւնքին, արդար ալ չէ բոլորովին իւրացնել ժողովրդային կասկածամտութիւնը։

Ճիգ մը կը կատարուի՝ յատուկ նպատակի մը հետապնդումով։ Մարդկութեան պաշտօնական բերանը, այն որ ցարդ ջատագովն եղած էր զէնքին, ուժին, պատերազմին եւ արիւնոտ խաղաղութեան, կը բանադրէ պատերազմը եւ միջոցներ կը փնտռէ զայն չէզոքացնելու։ Եւ իբր հաւաստիք իր անկեղծութեան, միջազգային դաշինքով առաջին հարուած մըն է որ կուտայ գաղտնի դիւանագիտութեան, —պատերազմի զարհուրելի գործիքներէն մէկուն ու Խորհրդարաններու խողովակով՝ իր յետագայ քայլերը կ'ենթարկէ ժողովրդային կամքի արտայայտութեան և հակակշռին։

Ի հարկէ, շնորհիւ դրամատիրական կարգերու, քանի դեռ երկրէ երկիր կը տեւեն հակամարտութիւնները, կարելի չէ անկից յուսալ անմիջական եւ գործնական արդիւնք։ Երկերես ու սխալ քաղաքակրթութեան մը ծոցէն, դիւրին չէ մէկ ճանկով խլել այլամերժ աւանդութիւններու եւ փոխադարձ ատելութիւններու արմատները։ Բիրտ ուժը որ դեռ կը շարունակէ վարել մարդկութեան բարոյականը, պատերազմը ցոյց տուած է իբր «սրբազան» պարտականութիւն։ Իսկ միջազգային վէճերը խաղաղութեամբ լուծելու գաղափարը կը կրթնի ժողովրդայինկամքի, բարոյական միահամուռ ուժերու պարտադրութեան վրայ։ Մարդկութեան բարոյական ուժն է որ հրաւէր կը կարդայ ընդդէմ բիրտ ուժին, զինուած, արիւնազանգ յարձակման։

Ու Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը բարոյական ուժերու առաջին մէկ արտայայտութիւնն է պատերազմէն յետոյ, ու արդիւնաւորման, գործնականացման իր ուղին կը փնտռէ եւ կը պեղէ։ Ժողովուրդներուն կը մնայ հասկնալ, սիրել զայն, հարթել անոր ճամբան, կերտել զայն համաձայն իրենց իսկական շահերուն։

Գլխաւոր ճառերը որ ֆրանս. Երեսփ. Ժողովին մէջ արտասանուեցան՝ պատերազմի դէմ դաշնագրին վաւերացման առթիւ, նշանակելի էին գաղափարի ուժին, ժողովուրդներու եւ անոնց հարազատ իշխանաւորներուն կողմէ՝ բարոյական ճնշումներու վրայ իրենց հաւատքովը։ Ընկերվարական երեք պարագլուխներ՝ Ռընոտէլ, Փոլ Ֆոռ եւ Փոլ-Պոնքուռ յաջորդաբար զիրար լրացուցին, ցոյց տալով դաշնագրին առաւելութիւններն ու թերութիւնները։

Ըստ Ռընոտէլի, չի բաւեր պատերազմը յայտարարել ոճրային եւ օրէնքէ դուրս։ Պէտք է գաղափարին տալ գործնականացման անհրաժեշտ միջոցները։ Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը մեկնակէտ մըն է միայն, որ պէտք է յանգի միջազգային պարտադիր իրաւախոհութեան։ Իսկ իրաւախոհութիւնը՝ չի կրնար տալ յուսացուած արդիւնքը եւ ժողովուրդներուն բերել ուզուած ապահովութիւնը, եթէ չհամեմատի զինաթափութեան հետ։

— «Սպառազինումը որեւէ ժողովուրդի համար, երբեք չեն եղած ապահովութեան երաշխիք մը, ընդհակառակն, դէպի սպառազինում վազքը խաբէական կը դարձնէ որեւէ ապահովութիւն։ Միւս կողմէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ հիմնել խաղաղութեան ազդու կազմակերպութիւն մը, եթէ անոր մասնակցող պետութիւնները չկրթնին իսկապէս ռամկավարական հաստատութիւններու, թոյլտալով ժողովուրդներու կամքը արտայայտուիլ ազատօրէն»։

Փոլ Պոնքուռ Ֆրանսայի ընկերվարութեան աջ թեւի հռետորը կը խօսի Արտաքին Յանձնախումբին կողմէ.— Իրաւախոհութիւնը պէտք է դառնայ պարտադիր եւ ընդհանուր, որպէսզի Քէլլոկի դաշնագիրը իմաստ մը ստանայ։ Բայց ատով, ամէն ինչ չի լրանար։ Եթէ իրաւարարութիւնը անհրաժեշտ է, բաւարար չէ սակայն։ Իրաւարարութիւն մը որ չունի պատժական ուժ, կը նմանի վճռի մը որ գործադրող չկայ, դատաւորի մը որ ոստիկան չունի։ Պէտք չէ մոռնալ թէ տեղական զինաթափումները այն ատեն միայն իրականացած են, երբ աւելի ընդհանուր սպառազինում մը պահպանած է կարգը։ Ուրեմն, իսկական ապահովութիւնը պիտի իրականանայ այն օրը միայն, երբ մարդկութիւնը հասկնայ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրէ զինեալ ուժ մը։

Ընկերվարութեան աջ տեսաբանին համար, որ իր առաջարկով, իբր Արտաքին Յանձնախումբի Նախագահ, դէմ կը կանգնի իր կուսակցութեան տեսակէտին, զինապաշտութիւն չկայ իր տեսակէտին մէջ։ Այլ խաղաղասիրական ամէնէն ազդու միջոցը։

Իսկ Փոլ Ֆոռ, ֆրանս. ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, բուն նիւթին անցնելէ առաջ, քարը կը տեղացնէ համայնավարներու գլխուն.

— «Մեր կուսակցութիւնը հպատակելով ընդհանուր աշխատաւորութեան կամքին, պիտի քուէարկէ Դաշնագրին վաւերացումը։ Այս կէտին մէջ ուրեմն, մենք բացէ ի բաց կը բաժնուինք համայնավարներէն, այն կուսակցութենէն՝ որ Ռայխսթակի մէջ, չքաշուեցաւ իր ձայնը խառնելու Գերմանիոյ ամէնէն պատերազմասէր ազգայնականներու ձայնին»,

Փոլ Ֆոռ, բոլորովին խանդավառ չէ Դաշնագրին վերջնական արդիւնքովը։ Իսկական խաղաղութիւնը պիտի տիրապետէ դրամատիրութեան պարտութեամբը եւ Աշխատանքի յաղթանակովը։ Բայց բուրժուական կարգերու տակ, հակառակ դրամատիրութեան զգուած և պաշտպանած չարաշուք հակամարտութիւններուն, պատերազմը կը մնայ ճակատագրական պատահար մը։ Բայց, պէտք է հաստատել թէ մարդկութեան մէջ չեն պակսիր նաեւ խաղաղութեան ուժեր, որոնց կրթնելու անհրաժեշտութիւնը պարզեց Պրիւքսէլի Ընկերվ. Միջազգայինը։ Անոնց համար, նշանակելի իմաստ մը ունի այն պարագան որ քաղքենիական պետութիւններու կողմէ իսկ, պատերազմը իբր ոճրագործ արարք մը՝ կը յայտարարուի օրէնքէ դուրս, հանդիսաւոր դաշնագրով։

Բայց, ինչպէ՞ս կարելի է անոր տալ գործնական քայլի մը ուժը։ Պատերազմը եթէ կը նկատուի ոճրային, պէտք է որ այդ գաղափարը համապատասխան անդրադարձում մը ունենայ ներքին քաղաքականութեան վրայ։ Պէտք է երկրէն ներս, խստօրէն հետապնդուին ու պատժուին պատերազմի բոլոր ջատագովները։ Պէտք է որ կառավարութիւնները գիտակցին ընկերվարութեան գործը, պայքարելու համար զէնքի եւ բանակի սէրին դէմ, պէտք է մարդկային խիղճն ու գիտակցութիւնը զինել պատերազմի դէմ, խաղաղութեամբ խանդավառելով ամբոխները և կոչ ընելով անոնց արթնութեան։ Բայց եթէ պետութիւնները կը թերանան իրենց պարտականութեան մէջ, ընկերվարականներուն կը մնայ կոչ ընել ժողովուրդներու ճնշումին։ «Եթէ կան պետութիւններ որ կ'ընդդիմանան խաղաղութեան աշխատանքին, ժողովուրդները պէտք է իրաւունքն ունենան ո՛չ միայն գործակցելու իրենց ուժերը, այլ նաեւ, ի հարկին, շարժելու ապստամբութեամբ»։

Վերջին խօսքը կ'առնէ Պ. Պրիան, արտաքին նախարարը եւ դաշնագրի առաջին հեղինակը։ Ակնարկ մը նետելէ յետոյ դաշնագրի բանակցութիւններուն վրայ, պահ մը կանգ կ'առնէ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ։ «Պէտք է զայն ժողովուրդներուն ցուցնել ինչպէս որ է...։ Շատ դիւրին հեգնանքներու ենթարկուեցաւ ան. բոլորին կողմէ չարժանացաւ բարեացակամ տրամադրութեան։ Բայց, ինչ որ ըրաւ ու կ'ընէ, անհաւատալի է։ Պէտք է յաղթէ բազմաթիւ դժուարութիւններու, իր ծոցին մէջ իսկ։ Բաղկացած 52 ազգերու ներկայացուցիչներէն, պէտք է որ անոնց հակամարտ շահերը հաշտեցնէ՝ որպէսզի քուէի պահուն, բոլոր բերաններէն մէկ բառ թռի,— «Այո՛...։ Եթէ ո՛չ, ամէն ինչ կորսուած է»։

«Ներկայիս, աշխարհի մէջ գործող բարոյական ուժերու գործակցութիւն մըն է ան։ Նոյնն է նաեւ դաշնագիրը որ պատժական ուժ չունի։ Բայց եթէ վստահութիւն չունինք բարոյական ուժերուվրայ, պէտքէյուսահատինք ամէն բանէ։

«Գաղափարային ազդակները որոնց մասին կը խօսէր Կարլ Մարքս, զարգացած են ժողովուրդներու գիտակցութեան մէջ։ Եւ այսօր, նոյնիսկ ամէնէն զօրեղ պետութիւնը չի կրնար զանոնք նկատի չառնել»։

Ճառերու բովանդակութիւնը եւ անոնց գտած խանդավառ ընդունելութիւնը, գրեթէ միաձայն կամքը պատերազմի դէմ պայքարելու, ցոյց կուտան թէ կայ իսկապէս փոխուած բան մը նոյնիսկ քաղքենի մտայնութեան մէջ։ 1914ի զարհուրելի սպանդը չէր կրնար անցնիլ առանց ցնցելու։ Ու դաշնագիրը որ զուրկ է զսպիչ ու արգելիչ ուժերէ, անշուշտ մեծ հաւատքը չի ներշնչեր պատերազմի վերջնական պարտութեան։ Բայց թերեւս, կուգայ ցոյց տալ թէ ան սկսած է արդէն տեղի տալ։

Մ. Ե.

ՄՏՔԻ ՀԻԳԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՒՏԵՐԸ

«Եթէ մարդուն համար գոյութիւն ունի ճշմարիտ սեփականութիւն մը՝ այդ իր մտածումն է. անիկա գոնէ կը թուի զերծ մնալ գրաւումէ. ան անջատական է ու անկախ-ազատ բոլոր տեսակի կաշկանդումներէն։

Ծառ մը որ կը բուսնի արտի մը մէջ՝ չի պատկանիր այնքան բացարձակօրէն այդ արտին տիրոջը, որքան գաղափար մը երբ կը ծնի մարդու մը մտքին մէջ՝ կը պատկանի անոր հեղինակին։

Գիւտը միայն դրական սեփականութիւն է, բոլոր միւսները յարաբերական են»

Շըվալիէ տը Պուֆլէր

Ֆրանսացի խորհրդին այս խօսքերը միտքս եկան, այս գրութիւնը շարադրած ատեն։

Մարդկութեան պէտքերու անընդհատ բազմանալը, հանգստաւէտ կեանքի ամենօրեայ պահանջը, ճարտարարուեստի յառաջդիմութիւնը, զանազան գործիքներու համար կը պարտադրեն նոր նոր կատարելագործումներ, ժամանակի, աշխատութեան եւ դրամի խնայողութեան համար։

Երբե՛ք աշխարհը իր գոյութենէն ի վեր այսքան հետաքրքրութեամբ չէր հետեւած գիւտերու յառաջդիմութեամբ։ Երբե՛ք նաեւ այսքան միտք ու դրամագլուխ չէր յատկացուած գիւտերու արդիւնաբերութեան համար։

Միացեալ Նահանգներու գիւտերու համար վկայական տուող գրասենեակի տնօրէնին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ՝ Ամերիկայի ճարտարարուեստի դրամագլխին վեց-եօթերորդը կը կազմէ գիւտերու վկայականներու շահագործումը, իսկ այդ դրամագլխին գումարն է՝ վաթսուն միլիար տոլար, որ կը ծառայէ միլիոնաւոր մարդոց գործ հայթայթելու եւ երկրին հարստութիւնը զարգացնելու։

Քաղաքական օրաթերթերը, որոնց կարգին նաեւ «Յառաջ»ը, շատ կարեւոր նոր գիւտերը միայն կը հրատարակեն։ Արդարեւ բոլոր գիւտերը արդէն չեն արժեր հեռաձայնը, անթել հեռագիրը, ելեկտրականութիւնը, տպագրական կամ կարի մեքենաները։ Նման գիւտերու համար արդէն որոշ մասնագիտութիւն մը եւ բաւական ուսում պէտք է։ Բայց կան անհաշիւ թիւով փոքրիկ գիւտեր՝ որոնք չեն յիշատակուիր օրաթերթերու մէջ եւ որոնք յեղաշրջում չեն պատճառած թէեւ, սակայն անհաշիւ հարստութիւն կ'ապահովեն անոնց հեղինակներուն։

Այս կարգի գիւտերն են, օրինակի համար ասեղը, գնդասեղը, գրչածայրը, ինքնահոս գրիչը, մատիտի կափարիչը, զանազան ձեւի կոճակներ եւն.։ Նախ որ ասոնք աւելի շուտ կը ծախուին. յետոյ հնարիչներուն համար աւելի դիւրին է անմիջապէս քանի մը նմոյշներ շինել՝ քան շարժանիւի մը հնարիչին։ Նաեւ ճարտարարուեստի տէրերը աւելի դիւրաւ կը գնեն զանոնք։ Վիճակագրութիւններն ալ արդէն կը ցուցնեն որ բոլոր մեծ «ֆիրմա»ները նախ այսպէս փոքր գիւտերու շահագործումով սկսած են իրենց նախնական քայլերը։

Հասկնալի է, ուրեմն որ՝ գործաւոր մը, փոխանակ իր ամբողջ կեանքը չարքաշ աշխատութեամբ անցընելու եթէ ուշադրութեամբ իր միտքը յատկացնէ իր արհեստին, շատ կարելիութիւններ ունի իր աշխատութեան գործիքներուն վրայ այսպէս կամ այնպէս կատարելագործումներ յղանալու։

Գիւտերը արդէն ճշմարտապէս անուանած են աղքատներուն հանճարը, որովհետեւ վիճակագրութիւնները կը ցուցնեն որ գիւտերուն մեծ մասը աղքատ եւ աշխատաւոր դասակարգէն հնարուած են։

Պատճառը անշուշտ այն է որ այս դասակարգը, շինութեանց հետ աւելի յարաբերութեան մէջ ըլլալով, ի վիճակի է գործիքներուն թերի կողմերը նշմարելու եւ պէտքին համեմատ զանոնք կատարելագործել ջանալու։

Ուրիշ պատճառ մըն ալ հաւանաբար՝ հարստանալու, դիրք ու պատիւ ձեռք բերելու փափաքն է։ Արդէն ներկայիս չկայ աւելի պարզ ու արագ միջոց մը գործաւորի մը համար, վերոյիշեալ առաւելութիւնները ձեռք բերելու, քան օգտակար գիւտ մը յառաջ բերել։

Կրնա՞ն այս քանի մը տողերը խթան հանդիսանալ մեր հայրենակից աշխատաւորներու որ օգտուին իրենց աշխատանքի միջավայրէն եւ կամ փոխանակ սրճարան պարասրահներու մէջ հետեւելու, իրենց միտքը քիչ մը աւելի յատկացնեն իրենցարհեստներուն որոնց արտադրութեան ուղղէն՝ երբեմն անակնկալ ու անմիջական հանգիստ ապագայ մը կրնան ապահովել։

Պէտք չէ անգիտանալ որ այսօր ամենափոքր գիւտերն անգամ կը վկայուին եւ իւրաքանչիւր երկրի օրէնքի համաձայն՝ որոշ տարիներ գիւտը շահագործելու իրաւունքը միայն անոր հեղինակին կը տրուի, ով որ ալ ըլլայ այդ հնարիչը եւ ինչ որ ալ ըլլայ իր ազգութիւնը կամ դիրքը։

Ահաւասիկ ասպարէզ մը որ ճշմարտապէս ընկերվարական է։

Այսպէս, գիւտի մը պարզ վկայականը կրնայ ամէն տեղ անոր հեղինակին կացութիւնը յանկարծ բարելաւել, յաճախ աղքատը հարստացնել եւ համբաւի տիրացնել։

Գիւտերու քանակին մասին գաղափար մը տալու համար, յիշեմ որ 1623էն ի վեր, երբ անգլիական պետութիւնը առաջին անգամ արտօնագրի դրութիւնը հաստատելով հեղինակներուն արդար իրաւունքը օրէնքով պաշտպանեց, այդ օրէնքը քաջալերեց շատ մը օտար անհատներ որ իրենց գաղափարը օգտագործեն Անգլիոյ մէջ, ինչ որ հսկայական զարկ տուաւ անգլ. ճարտարարուեստին։

Այս հանգամանքը նկատի առնելով, ուրիշ պետութիւններ հետզհետէ հետեւեցան Անգլիոյ օրինակին. այսպէս՝ Ամերիկա (1787), Ֆրանսա (1790), Ռուսիա (1812), Գերմանիա (1813), Պելճիքա (1816) յետոյ Աւստրիա, Սպանիա, Իտալիա եւն.։ Այսօր գրեթէ աշխարհիս բոլոր պետութիւնները ընդունած են հնարիչներու մենաշնորհի իրաւունքը։ 1623էն մինչեւ հիմա աշխարհիս բոլոր պետութիւններէն մօտ կէս միլիոն գիւտի արտօնագիր տրուած է, ըսել է միջին հաշուով օրական քառասուն վկայական։

Անկից ամիսներ առաջ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի թէ Էտիսըն միայն, երկու հազար գիւտի վկայական ստացած է. եթէ 55 տարուան բաժնենք Էտիսընի վկայական ստանալու շրջանը, միջին հաշուով տասը օրը անգամ մը գիւտ մը բրած կ'ըլլայ։

Անշուշտ այս գիւտերուն մեծ մասը հասարակ առարկան գիւտերու կը վերաբերին։

Միայն Ֆրանսայի (1790էն իվեր) 600,000 տօնագիր տրուած է S. G. D. (sans garantie du gouverneme եւ հեղինակին տասնեւհինգ ր իրաւունք կը տրուի միա ինքը շահագործելու համ գիւտը։

Օրէնքին տեղեկարերը եղ է «Ասպետ-տը-Պուֆլէր»՝ որ խօսքերը յիշեցի յօդուած սկիզբը։

Գ. ՊԱՏՈՒՀԱՍԵԱ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՌԱՇՏԻ ՄԷՋ

ՌԱՇՏ, 5 փետրուար.— Ռ տի Հայոց դպրոցի վիճակը բ ւոքած է, բաղդատելով անց տարուան վիճակին հետ։ սուցչական խումբը զօրաց Թաւրիզէն ուղարկուած ձառու ուսուցիչներով։

Դժբախտաբար աշակերտ թեան թիւը չնչին է։ Այս ղութը ունի 150-200 հայ կերտութիւն, իսկ Հայոց դպ ցը կը յաճախեն միայն 67 շակերտներ։ Այս իրողութի ունի իր պատճառները։

Հայ ծնողները իրենց խան «մի կտոր հացի դարձնելու միտումով, ռուս ու ամերիկեան դպրոցի կը զարնեն։ Ոմանք ալ ստիպ այդ քայլին կը դիմեն, ռուս կան հիմնարկութիւններու եղած գործերը չկորսնցնե համար։

Այս ուսումնական տար մէջ Ռաշտի հայ աշակերտ թեան համար մնացած են եր դպրոցներ՝ Ամերիկեան եւ յոց։ Ռուսական դպրոցը փ ուած է։

Հայոց դպրոցի Հոգաբար թիւնը, ինչպէս եւ դպր կապուած միութիւններն ու ձերը այն յոյսն ունէին թէ յոց դպրոցի աշակերտութ թիւը պիտի կրկնապատ ռուսական դպրոցին փակ շնորհիւ։ Դժբախտաբար ծնողը գերադասեց ամերիկ դպրոցը, որով այս վերջին շակերտութիւնը աւելցաւ հայկական դպրոցին մէջ գր ոչ մէկ յաւելում եղաւ։

Ծնողներու բռնած այս թայքն ունի իր խոր ճառները, որոնց միայն յիշեցի։

Տարիներու ընթացքին, Հ յոց դպրոցին շուրջ ստեղծու տգէտ պայքարները հիմն փութիւն պատճառած են րուն, բայց այժմ արդէն նմ պայքարներ գրեթէ չկան, տերու մէջ նորէն աչքի կը նէ հայկական դպրոցէն իսկ ազգային շէնքէն) փելու ձգտումը։

Հակառակ այս բոլորին, շուշտ նորընտիր Հոգաբար թիւնը, ինչպէս նաեւ դպր մօտ մարդիկ, պիտի զարկ տալ դպրոցի ընդհ բարելաւմանը ու ծնողներ պել ազգային հիմնարկ ներուն։

Հոգաբարձութեան գործը պիտի ըլլայ փոր աւագ ուսուցիչ մը հրա

Այս ուսումնական Ռաշտի Հայոց դպրոցը ռանց աւագ ուսուցչի (չական ժողովը կը վարէ ցական գործերը)։ Եթէ չ լիր, հոգաբարձութիւնը ուղղութեամբ աշխատան թափեց. հրաւէր ուղարկեց րանի «Հայկազեան» դ պատմագէտ ու երկար տա րու փորձառութեամբ օժ Պ. Ալէքսան Յովհաննիս սակայն ուսումնական սկսած ըլլալով, Պ. Յովհ եանի գալը չյաջողեցաւ։ տի հայ երիտասարդութ բուն ցանկութիւն ունի ջիկայ ուսումնական տար մէջ Պ. Յովհաննիսեանը ուսուցիչ տեսնելու։

Այս տարուան ուսուցչ խումբը կը ջանայ արդար իր վրայ դրուած յոյսերը, պէս տեսնուեցաւ Նոր-Տար հանդէսին, ուր խմբական ցիկ երգերն ու պատրաստ խաղերը մեծապէս գնահա ցան։

Ա. ՎՏԱՐ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած թուրք թերթերէն)

ԱՆՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Անատօլու - Պաղտատ երկաթուղիի ընկերութեան եւ թուրք կառավարութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը գործադրութեան պիտի դրուի մօտ ատենէն։ Այս առիթով, Էնկիւրիի մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ երկաթուղիին, ինչպէս նաեւ նոյն ընկերութեան պատկանող շէնքերուն եւ գոյքերուն յանձնումը պիտի կատարէ։ Նկատելով ուրեմն որ գիծը վերջնականապէս պիտի յանձնուի կառավարութեան, ընկերութեան գերլինի ընդհ. տնօրէնութիւնը ղրկած իր ներկայացուցիչներուն հրամայած է գոհացում տալ ընկերութեան նախկին պաշտօնեաներուն։

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին, ընկերութիւնը ունէր մեծ թիւով հայ եւ յոյն պաշտօնեաներ, որոնց պաշտօնին վերջ տրուեցաւ՝ երբ Դաշնակիցները Պոլսէն հեռացան եւ գիծը կառավարութեան ձեռքը անցաւ։

Այս առիթով, վէճ մը ծագած է պաշտօնեաներուն եւ ընկերութեան միջեւ։ Պաշտօնեաները կը պնդեն թէ իրենք մինչեւ այսօր մաս կը կազմեն ընկերութեան պաշտօնէութեան, քանի որ իրենց եւ ընկերութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը չէ լուծուած։ Ընկերութիւնը սակայն կը մերժէ այս տեսակէտը, եւ 15 յունուար 1919 թուականէն սկսեալ վերջ գտած կը նկատէ պայմանագրութիւնը։

Այս տեսակէտէն առաջնորդուած՝ ընկերութիւնը պատրաստած է հաշուեյարդարի ծրագիր մը որ ղրկած է բոլոր պաշտօնեաներուն։

Պաշտօնեաներուն կողմէ ընկերութեան խնայողական սնտուկին յանձնուած գումարները մինչեւ վճարման թուականը հարիւրին 4 տոկոսով եւ ընթացիկ դրամով պիտի վճարուի պաշտօնէութեան։ Միայն թէ ընկերութիւնը, իբրեւ իր կողմէ նուէր, հարիւրին 50 յաւելում պիտի կատարէ մինչեւ 31 դեկտ. 1918 թուականը պաշտօնեաներու կողմէ խնայողական սնտուկին յանձնուած գումարներուն վրայ։ Այս նոր էրէն պիտի օգտուին նաեւ այն բոլոր պաշտօնեաները, որոնք ասկէ առաջ ստացած են իրենց պահանջները։ Վճարումները սկսած են փետր. 10էն ի վեր։

Հանգստեան թոշակի պահանջները պիտի վճարուին նաեւ ամբողջովին, այսինքն մինչեւ 1 յունուար 1929ի հաշիւները։ Միայն թէ, պաշտօնեաներու պահանջին քառապատիկը պիտի վճարուի՝ իբրեւ ոսկիի եւ թղթադրամի տարբերութիւն։

Վերջին տարիներու ընթացքին ներկայացած բացառիկ պարագաներու հետեւանքով, ընկերութեան եւ պաշտօնէութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնները լուծուած կը նկատուին 15 յունուար 1919էն սկսեալ։ Անոնք որ մինչեւ այդ թուականը 10 տարիէն պակաս ծառայած են, պիտի ստանան իրենց պահանջին ութ անգամը։ Այս վճարումներու ընթացքին պիտի զեղչուին այն գումարները, որոնք ասկէ առաջ վճարուած են պաշտօնեաներուն։ Վճարումները տեղի պիտի ունենան երկու անգամէն, առաջինը՝ փետրուարին, իսկ երկրորդ մասնավճարը՝ յառաջիկայ օգոստոս 10ին։

Կարգ մը պաշտօնեաներ դժգոհ են ընկերութեան այս կարգադրութենէն եւ կը պահանջեն որ չորսի տեղ ութով բազմապատկուին իրենց առնելիքները։ Նկատելով սակայն որ ընկերութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, կարգ մը պաշտօնեաներ միանալով որոշած են դատ բանալ ընկերութեան դէմ, հատուցումի սակը բարձրացնելու համար։ Ասկէ զատ պաշտօնեաները չեն ընդունիր 1919 թուականի պայմանաժամը, եւ կը պահանջեն որ պաշտօնեայ նկատուին մինչեւ 1928ի փետրուարը՝ անոր համաձայն հատուցում ձեռք բերելու համար։ Կարգ մը պաշտօնեաներ հաւանութիւն յայտնած են ընկերութեան կարգադրութեան, եւ արդէն իսկ ստացած են իրենց պահանջները։

Վերոյիշեալ շրջաբերականին պատճէնները պիտի ղրկուին նաեւ արտասահման գտնուող նախկին պաշտօնեաներուն, որոնց դիմումին վրայ, ընկերութիւնը վճարում պիտի կատարէ։

ԼՐՏԵՍ ԷՊՈՒԼՔԱՍԸՄԻ ՇՈՒՐՋ

Լրտես Էպուլքասըմի մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Էպուլքասըմ, միջոց մը փորձած է խենդ ձեւանալ եւ ջղայնոտութիւն ցոյց տալ։ Տեսնելով սակայն որ, անհերքելի եւ անուրանալի փաստեր կան, լրտեսը ի վերջոյ ստիպուած է ամէն բան խոստովանիլ։

Ոստիկանութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, Էպուլքասըմ չէ կրցած նաւահանգիստի մը վերաբերեալ յատակագիծերն ու կարեւոր փաստաթուղթերը օտարներուն յանձնել, այլ զանոնք յանձնած է գաղտնի ոստիկանի մը, զայն օտարական կարծելով։

Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ լրտեսը ո՞րկէ ձեռք ձգած է յատակագիծն ու փաստաթուղթերը։ Կը փնտռուին նաեւ Էպուլքասըմի ընկերները։ Լրտեսը դատական իշխանութեան յանձնուած է։

ԹԱՐԱՊԻԱՅԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ամբողջ աշխարհի հեռագրական գործակալութիւններուն մասնակցութեամբ համաժողով մը պիտի գումարուի Մայիս 25ին Թարապիայի Թօքաթլեան պանդոկին մէջ։ 48 պատուիրակներ Էնկիւրի պիտի այցելեն եւ պիտի ընդունուին վարչապետին կողմէ։

Համաժողովին առաջին նիստը պիտի գումարուի Մայիս 25ին եւ Թեվֆիք Քեամիլ պէյի նախագահութեան տակ։ Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնը, Անատօլուի գործակալութիւնը եւ Սէյրի Սէֆայինի ընկերութիւնը հացկերոյթներ պիտի տան ի պատիւ պատուիրակներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ԼԻՈՆ, 3 Մարտ—(սեփ. թղթ.) Ինչպէս գրած էի, 1928 դեկտ. 1ին «Հօկճի»ներու կողմէ 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ հանդէս մը կազմակերպուած էր խոր. Հայաստանի տարեդարձին առթիւ։ Նոյն հանդէսի պահուն սարքուած կռիւը մեր «քոստ քուռակները» դաշնակցականներու վերագրել ուզեցին, եւ 13 դաշնակցական ընկերներ կառավարութեան մատնեցին։

Անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ առաջին հարցաքննութիւնը։ Հարցաքննիչ դատաւորին առաջին տեղեկագրին հիման վրայ, ընդհանուր դատախազութիւնը հարկ չէ տեսած ամբաստանուած 9 հոգիներու դատավարութեան, նկատի ունենալով որ առաջին հարեւանցի քննութիւնն իսկ երեւան հանած է մեր անարժան հակառակորդներու յերիւրածոյ զրպարտութիւնները, որոնք իրենց անհեթեթութեամբն իսկ ծիծաղ շարժած են։

Գալով կարմիր կուսակցութեան այն պոռոտախօսութեան թէ գաղութին հանգիստը խանգարողները դաշնակցականներն են, պիտի կրնանք ապացուցանել թէ այդ մարդիկը գաղութի մորթին տակ ծածկուած գայլեր են, որովհետեւ Լիոնի Հօկի քարտուղար Պօղոս Արզումանեանի եւ ալքոլամոլ Զարեհ Վարդանեանի ստորագրութեամբ գրուած ամենախայտառակ «Ժուռնալ»ը տեսանք մեր աչքերով հարցաքննիչ դատաւորին մօտ։ Անոնք լրբօրէն ոճրագործ եւ մարդասպան կ'անուանեն մեզ դաշնակցականներս, բայց եթէ իրենց քսու ամբաստանութեամբ եւ զրպարտութեամբ կարգ մը իրենց պէս ոչխարամիտներ հաւաքած են, չեն կրնար եւ թող չփորձուին արդարադատութեան պաշտօնեաներն ալ խաբել։

Ահա՛ թէ ինչպիսի անբարոյական մարդոց հետ է որ կ'ուզեն գործել Հօկի անդամներն ու իրենց պարագլուխները։ «Աժան պրովակասիոն»ի զոհերն են նաեւ Պէյրութի մեր մտաւորական ընկերները որոնք անմեղաբար այսօր շաբաթներէ ի վեր կը տառապին բանտի խոնաւ նկուղներուն մէջ, բայց արդարութիւնը շուտով երեւան կուգայ ու ամէն մէկուն ցոյց կուտայ իր արժանի տեղը։

Յ. Նիկողոսեան

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ, 1 Մարտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէն փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ սարքած էր հանդէս մը «Ցաւրոս» սրճարանին մէջ, որ ձրիաբար տրամադրուած էր Պ. Յ. Չոլաքեանի կողմէ։ Հանդէսը շատ յաջող անցաւ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Բեմին ճակատը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ հայդուկներու խմբանկարներով։ Նախագահ ընկ. Ս. Յովսէփեան հակիրճ խօսքերով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ «Ազատութիւնը մարդուս համար արդար կիրք մըն է»։ Ընկեր Յ. Պագաեան, համառօտակի պատմեց փետրուարեան ապստամբութեան դէպքերը։ «Երբ մութը կոխած էր, հրէշները գործի վրայ էին։ Չեկայի չորս զինուած դահիճներ, մոմի լոյսով կանգ կ'առնեն նկուղի մը առջեւ եւ կ'ըսեն՝ «Համազասպ ձեզի կ'ուզեն"։ Սարերուկատաղի վագրը կը դիտէ չորս բոլորը եւ կ'ըսէ իր ընկերներուն. «Ձիս կը տանին, ընկերներ, այլ եւս ես ձեզ չեմ կարող տեսնել, ես կ'երթամ զոհուելու յանուն ազատութեան եւ մեր պաշտած գաղափարին»։ Վերջին խօսողն էր ընկեր Ա. Քէնտիրեան, որ թուեց այն բոլոր բռնութիւնները, որոնք ստիպեցին հայ ժողովուրդը ապստամբելու, վերջին ճիգ մը փորձելու եւ ազատութիւնը ձեռք ձգելու համար»։

Մէջընդմէջ խմբերգներ եղան։ Արտասանեցին Օր. Ս. Պաղտիկեան, ընկերներ Շապուհ եւ Պ. Անանեան ու փոքրիկն Խ. Տօնէրեան։ Ցայտագրին համաձայն հանդէսը վերջացած էր։ Ընկեր նախագահը տեսնելով տաք մթնոլորտը, մանաւանդ երիտասարդներու խանդավառութիւնը նիւթ մը առաջարկեց — «Ի՞նչ պէտք է ընել ապագայ հայ սերունդը այլասերումէ փրկելու համար»։ Ամէն երիտասարդ իր կարծիքը յայտնեց։ Բոլորն ալ պատրաստ են օգնելու այն ամէն ձեռնարկներուն որ կը կատարուին հայ մանուկը հայ պահելու համար։

*** Լիոնի նորակազմ մանկապարտէզին իրենց նպաստի բաժինը ղրկելու համար, յանձնախումբ մը կազմուեցաւ որ մօտ օրէն կ'ուղարկէ իր համեստ բաժինը։

Կ. Տօնէրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԿՈԹՈՂ»

Վեց ամսուան նախապատրաստական աշխատանքէ վերջ, մամուլի տակ է Կոթող՝ նուիրուած Հայ Մարմնակրթական շարժման, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակին առթիւ (1918 - 1928), ընդարձակ հատորը, պատկերազարդուած հարիւրաւոր մեծադիր էջերով եւ շքեղ տպագրութեամբ։ Համայնապատկեր՝ Հայ Մարմնակրթանքի բոլոր արտայայտութիւններուն, աւանդական ժամանակներէ մինչեւ այսօրուան գաղութահայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի։ Հրատարակութիւն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութեան։ Օժանդակութեամբ բոլոր քոյր շրջաններու, մասնաճիւղերու եւ այլ մարզական կազմակերպութիւններու եւ աշխատակցութեամբ վեթերաններու, հիմնադիրներու, մարզական գրիչներու եւ համակիր մտաւորականներու։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն փնտռեցէք հատորին տպագրուած ծրի ծրագիրը, նմոյշ նկարներով եւ հետաքրքրական մանրամասնութիւններով։

Հրաւէր չստացող Հ. Մ. Ը. Մ.ականներէ եւ այլ հին ու նոր մարզիկներէ եւ հեռաւոր փոքր գաղութներու հայ մամուլի թղթակիցներէն կամ հայրենակիցներէն կը խնդրուի անմիջապէս յարաբերուիլ խմբագրական մարմնին հետ։ Կը խնդրուի մեզ ղրկել նաեւ տրամադրելի բոլոր նկարներ, որոնք յետոյ պիտի վերադարձուին անաղարտ։

Հասցէ.— Rédaction «Homenetmen» 12 Rue Cheinovo Sofia (Bulgarie).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱԲԵԲԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ.— Երկար ատենէ իվեր, ոստիկանութիւնը կը փնտռէր կին մը, որուն դէմ բազմաթիւ բողոքներ կ'ըլլային։ Մասնագիտութիւնն էր գոհարավաճառները խաբել եւ իր գործունէութեան մէջ բնաւ փոփոխութիւն չէր մտցներ։ Կը ներկայանար վաճառատուն մը, կը բացատրէր թէ տիրացած է ժառանգութեան մը, տասը հազար ոսկի ֆրանք, մօտ 50000 ֆր. այսօրուան հաշուով, թէ ժառանգական տուրք չվճարելու համար, որոշած է այդ գումարը ծախել արժէքէն վար գինով։

Ըսուած է որ այրը միշտ խաբուիլ կ'ինէն, ու միշտ կը գտնուէր վաճառական մը որ կլորիկ շահու մը հեռանկարէն շլացած, կ'ընկերակցէր կնոջ, ոսկեդրամ 10,000ը համրելու եւ գնելու համար։ Որոշուած տեղը երբ կը հասնէին, կինը կը ստիպէր վաճառականը որ իր ափերուն մէջ համրէ ու ձգէ սակարկուած գումարը, յետոյ կ'երթար դրամը բերելու, բայց անգամ մըն ալ չէր երեւար։ Ցուլը երկու ելք ունէր...։

Բայց սափորը ջուրի ճամբան կը կոտրի։ Միշտ նոյն տեղը երթալ գալով եւ միշտ նոյն եղանակը կիրարկելով, օձիքը ձեռք տուաւ այս կինը, որ ինքզինքը կը կոչէր «խաբեբաններու թագուհին»։ Ցարդ այս կերպով կողոպտած է 300,000 ֆրանք, զանազան անձերէ։ Կը կարծուի թէ բազմաթիւ են անոր զոհերը, որոնք դեռ չեն դիմած ոստիկանութեան։

ԴԷՊԻ ԴԺՈԽՔ.— Պուշանժի կինը սիրով չէր իր ամուսնին հետ։ Ցաճախակի կռիւներ կը ծագէին անոնց միջեւ եւ միշտ, կինն էր որ սկսելէ յետոյ, կը ստիպուէր վերջ տալ, հնազանդելով իր ամուսնին սպառնագին կռուփին. բայց անգամ մը սպառնացեր էր, — Եթէ ես ալ քեզի դժոխք չղրկեմ...։

Ու փորձեց ղրկել։ Սորվեր էր թէ դժոխքի մէջ մեղաւորները կրակով կը պատժեն։ Եւ իրիկուն մը, երբ իր ամուսինը պառկեր էր, կրակ ձգեց մահճակալին տակ։ Բոցերը սկսան բարձրանալ։ Ցաւքութենէն նեղուած, այրը արթնցաւ եւ գլխուն ճարը նայեցաւ։

Հասած օգնութիւններու շնորհիւ կարելի եղաւ թէ կրակը մարել եւ թէ մարդը փրկել։ Խեղճը հազիւ փրկուած, առաջին գործն ըրաւ ոստիկանութեան յանձնել իր կինը, որ կրակը ծագելէ յետոյ, գացեր էր տան մօտերը տեղ մը, իր ոճրապարտ արարքին արդիւնքին սպասելու։

Կինը ստիպուեցաւ խոստովանիլ իր ոճիրը եւ բանտ երթալ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐ.— Բարտիէն քիչ անդին, ստուեր մը որ կը շարժի...

(Թագւոր եւ կինը կը ջանան դիտել Մաքրիկի կռնակէն):

Երկուքի բաժնուեցաւ, այո՛։ այո՛, որոշ կը տեսնեմ..., կը վազեն կարծես..., կեցան ծառին շուքին տակ..., մէկը կը շարժի... դէպի մատուռ, ա՛հ, Տէ՛ր Աստուած, եթէ կարենայի հետերնին ըլլալ... չինչ... կորսուեցաւ։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Սրէ աչքերդ..., նայէ լոյսի պէս բաներ մը կը տեսնե՞ս։

ՄԱՔՐ.— Ո՛չ դեռ։

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Այո՛, այո՛, տե՛ս։

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛, պլպլուն կայծ մը որ կարծես..., մարեցաւ...

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Նորէն կը վառի...

ՄԱՔՐ.— Կը շարժի... կը ծռի... տե՛ս, տե՛ս, թեթեւ, աղօտ լոյս մը որ կարծես մուխի մէջ փաթթուած կ'ուռի, կը խոշորնայ, կարմիր լեզուներ կ'արձակե.. մատուռը... մատուռը...

Թ.Ի ԿԻՆԸ.— Կ'այրի մատուռը...

ԲԱՐԹ.— Կ'այրի մատուռը. (ցուզուած՝ ոտքի). Ա՛հ, թող շատ սպասեն ուրեմն..., տանք նշանը որ երթան առանց ետ նայելու... առանց ետ նայելու..., Մաքրի՛կ, Մաքրի՛կ, նշանը...

(երկուքը մէկ, նոր կորով կարծես ստացած, կ'աճապարեն երթալ. Թագւոր կը կեցնէ զանոնք):

ԹԱԳԻՈՐ.— (ցուզուած, կէս ձայնով). Ե՛ս, ես... խնամի՛... ինծի ձգէ... որ... ես կ'երթամ... դուք կեցէք...

(կը մեկնի. քիչ յետոյ կը դառնայ):

ԲԱՐԹ.— Խնամի՛...

ԹԱԳ.— Եղաւ, եղաւ...

ԲԱՐԹ.— Ալ կը հասկնան ուրեմն ու կ'երթան առանց ետ նայելու, առանց ետ նայելու...

(կը յուզուի, կոկորդը կը սեղմուի լուռ հեծկլտուքով մը. գաղտագողի արցունքը կը սրբէ):

ԲԱՐԹ.— Տեսա՞ր կնի՛կ, ինչպէ՞ս գնաց երբ մենք ուզեցինք,

(Մինչ Մաքրիկ պատուհանը կը փակէ, Բարթամեան կը մօտենայ դիակին).

Եւ երբ մենք մնացողներս ալ գիտնանք երթալ... դուն այլեւս չես... ողջնար...։ Խնամի՞...

ԹԱԳ.— Այո՛, այո՛...

ԲԱՐԹ.— Մենք ալ կրնանք երթալ, այնպէս չէ՞...

ԹԱԳ.— Այո՛ այո՛. տուի նշանը...

ԲԱՐԹ.— Մաղթեցի՞ր նաեւ բարի երթ...

ԹԱԳ.— Ամբողջ սրտով... ամբողջ սրտով...

ԲԱՐԹ.— Բայց թող չըսուի թէ զիրենք կէս ճամբան ձգեցինք...։

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ ընենք ուրեմն։

ԲԱՐԹ.— Աղօթենք անոնց համար, ամբողջ սրտով, ամբողջ ուժով..

ՄԱՔՐ.— Կը հաւատա՞ս դեռ։

ԲԱՐԹ.— Ի՛նչ փոյթ, երբ մեր միտքը անոնց հետ է...։ Աղօթենք ուրեմն... բոլորս մէկ։ Կնի՛կ...։

(Բարթամեան ծունր դրած է սրահակին մէջտեղը. ձախին կը ծնրադրէ Մաքրիկ. աջին Թագւոր որու քով է իր կինը):

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ պիտի աղօթենք։

ԲԱՐԹ.— Ինչ որ չաղօթեցինք մինչեւ հիմա։

(Մուխի թեթեւ ծուէններ սկսած են բռնել սենեակը։

Ահա՛ կնի՛կ։ Ճամբան երկար է ու փշոտ. յոգնութիւնը թող երբէք չկոտրէ անոնց ծունկերը...։

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ.— Ամէ՛ն։

ԲԱՐԹ.— Նաեւ վտանգաւոր. վախը թող զիրենք մղէ աւելի առաջ եւ քաջ ըլլան սրբութեամբ։

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ.— Ամէ՛ն...

(Մուխը լեցուած է. բոցերուն լոյսը զարկած սենեակին մէջ. բոցի լեզուներ կը խուժեն. սկսած են նեղուիլ):

ԲԱՐԹ.— Եւ ոչ ոք գիտէ թէ երբ կը հասնին. թող վհատութիւնը երբեք չի չոքի անոնց սրտերուն վրայ։

ԱՄԷՆՔԸ.— Ամէ՛ն...։

(Նեղուած մուխէն՝ իրարու կրթնելով կը փորձեն ոտքի ելլել, կէս մը շնչահեղձ).

ԹԱԳ.— (դժուար շունչով). Եւ եթէ չպիտի հասնին... թող գիտնան գոնէ իրենք իրենց համար մեռնիլ...

ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛... բայց... ով որ... գիտէ... մեռնիլ.. կ'ապրի իր ուզած կերպով...

(Մաքրիկ հեղձամահ ինկած է Բարթամեանի թեւերուն մէջ, որ ի զուր կը ջանայ զայն ոտքի հանել, մինչ ինքն ալ կ'ընկրկի).

Կ'ապրի՛... կնի՛կ... կ'ապրի՛...

(ՎԱՐԱԳՈՅՐ)

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՎԵՐՋ

Սոֆիայի զինարանը օդը ելած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն մարտ 4 թուականով.— Բանուորի մը անզգուշութեան հետեւանքով այսօր ամբողջովին քանդուեցաւ Սոֆիայի զինարանին մէկ մասը, ուր հրթիռներ կը պատրաստուէին: Անխոհեմ գործաւորը, որ արդէն աղէտին զոհ գնաց, վառարանի մը մօտ վառօդի խառնուրդով մը կը զբաղէր, երբ յանկարծ անիկա կրակ առաւ: Մէկ ակնթարթի մէջ կրակը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ միւս պայթուցիկներուն՝ ինչպէս աղբորակ եւ ծծումբ, որոնք դիզուած էին գործարանին մէջ: Պաշտօնէութիւնը երբեք ժամանակ չունեցաւ փախչելու:

Կրակը փոխանցուեցաւ նաեւ մթերանոցի մը, ուր իրարու վրայ դիզուած էին արդէն պատրաստ հրթիռները, որոնք որոտագին դղրդիւնով պայթեցան: Տանիքն ու պատ մը փլան. մինչ ամէն կողմէ պոռթկացող բոցերը շատ չանցած բռնկցուցին ամբողջ շէնքը, որ մեծաբոց այրեցաւ: Սպաներն ու զինուորները, որոնք օգնութեան փութացին, մեծ դժուարութիւններ քաշեցին օգնելու համար զոհերուն՝ խորտակելով գլխաւոր շէնքին պատուհաններն ու երկաթ ձողերը: Զինուորները յաջողեցան սակայն ազատել երկոտասանեակ մը բանուորներ, որոնք թեթեւ այրուածքներ ստացած էին:

Երբ հրշէջները, ժամերով աշխատելէ վերջ, յաջողեցան մարել կրակը, փլատակներուն տակէն հանուեցան 28 բանուոր - բանուորուհիներու ածխացած մարմինները:

Կ'ենթադրուի թէ զոհերը նախապէս շնչահեղձ եղան պայթուցիկներու արձակած կազէն, ու մեռնելէ յետոյ է որ իրենց մարմինները այրեցան:

ՊԱՅԹՈՒՄ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ Վուլվիչի զինարանին մէջ տեղի ունեցան չորս պզտիկ պայթումներ, որոնց յաջորդեց հինգերորդ ահռելի պայթում մը՝ զինարանին ամէնէն վտանգաւոր մասին մէջ: Պայթումներու աղմուկը լսուեցաւ հեռուներէն, հրթիռներ ինկան դրացի թաղերուն վրայ. շատ չանցած բոցեր ելան զինարանին մէջ, փճացնելով քանի մը տաղաւարներ:

Մեծ թիւով հրշէջներ փութացին աղէտին վայրը, մինչ բանուորներն ու պաշտօնեաները կը պարպէին վտանգաւոր գօտին: Տասը հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան:

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ Սոպրանիէի առջեւ ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ Գ. Միջազգայինի Պալքանեան ճիւղը, որու կեդրոնն է Վիէննա, վերստին գործունէութեան սկսած է, իր ազդեցութեան ենթարկելու համար բանուորներն ու գիւղացիները Պուլկարիոյ մէջ: Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կազմակերպուած է Գ. Միջազգայինին կողմէ, եւ անկախ կոչուած բանուորական միութիւններ առանց բացառութեան անդամ են Մոսկուայի Միջազգային Բանուորական Միութեան: Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուած են Սլիվէնի եւ Փլէվնայի մէջ:

Վարչապետը ցոյց տուաւ կարգ մը թղթակցութիւններ, որոնք ուղղակի Մոսկուայէն եկած ու բռնուած են, երբ կը փորձուէր զանոնք Պուլկարիա անցնել Եուկոսլաւիայէն՝ Կոտէց գիւղի ճամբով: Թղթակցութեանց մէկ մասը ուղղուած է համայնավար քաղաքական բանտարկեալներու, յորդորելով զանոնք որ յեղափոխութիւն յարուցանեն անմիջապէս որ ազատ արձակուին բանտէն:

Ռուսիա, Քոսթրամա եւ Փէնզա աւաններուն Խորհուրդները, բաւական կարեւոր գումարներ ալ ներփակած են իրենց նամակներուն մէջ, բանտարկեալ երիտասարդ համայնավարներուն համար, որոնք այժմ Վառնա կը մնան: Յեղափոխական ծրագիրներ ու կոչեր ղրկուած են, պուլկար հեռագրական եւ թղթատարական պաշտօնեաներու: Ասոնցմէ զատ բռնուեցան նաեւ համայնավար պրոպագանդի յատուկ բազմաթիւ գրքեր ու հրատարակութիւններ: Ասոնք երեսփոխաններուն ցոյց տրըուելէ յետոյ այրուեցան:

Վարչապետը խօսած պահուն, կարգ մը անծանօթ մարդիկ, Խորհրդարանի շրջակաները, թռուցիկներ կը ցրուէին, հրաւիրելով պուլկար գործաւորները երկրին ամէն կողմէն, որ գան հետեւեալ օրը միանան բողոքի ցոյցի մը, ընդդէմ Սոֆիայի մէջ տիրող «Սպիտակ Սարսափ»ին: Քսան հոգի ձերբակալուեցան, շատերը գաւառներէ, մասնաւորաբար երկրաշարժէ աղէտեալ վայրերէ: Անոնցմէ շատեր կ'ուզէին Խորհրդարան մըտնել, համոզելու համար երեսփոխանները:

Ձիւնամրրիկ եւ երկրաշարժ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Ձիւնամրրիկը կը շարունակուի աւելի բուռն կերպով: Խզուած են երկաթուղային բոլոր հաղորդակցութիւնները՝ ամէն ուղղութեամբ: Հեռագրական հաղորդակցութիւններ եւս մասամբ ընդհատուած են: Պոլսոյ հին պարիսպի պատերէն մէկ մասը փլաւ:

Սառնակոյտերը կը շարունակեն փակել Վոսփորի մուտքը, կազմելով հսկայ զանգուած մը, որուն դէպի Մարմարա էջքը վտանգաւոր կը նկատուի Պոլսոյ առջեւ խարսխած նաւերուն համար: Քիլիոսի մօտ (Սեւ ծով) եւս սառնակոյտեր տեսնուած են:

Կիրակի ժամը 16ին սաստիկ երկրաշարժ պատահեցաւ Եոզղատի շրջանին մէջ:

Ստալինի գիւղացիական քաղաքականութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Այլ թեւին կամ գիւղացիասէր ընդդիմադիրներուն դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առնելու մասին Ստալինի տուած որոշումը փոթորկալից տեսարաններ յարոյց Մոսկուայի համայնավարական կարգ մը ժողովներուն մէջ, եւ ականաւոր համայնավարներ բացէ ի բաց յայտարարեցին թէ իրենք հակառակ են կուսակցութեան ներկայ քաղաքականութեան:

Նման տեսարան պարզուեցաւ կարմիր փրոֆէսէօրներու Հիմնարկութեան խորհրդաժողովին մէջ, ուր Ստալինի քաղաքականութեան հակառակորդները պարզեցին իրենց «հողագործական ծրագիրը»: Ճառախօսներէն ոմանք յայտարարեցին թէ ներկայ քաղաքականութիւնը կը նմանի ժողովուրդը կեղեքող թաթար Խանի մը քաղաքականութեան. ուրիշներ զայն նկարագրեցին իբրեւ «գիւղացիութեան զինուորական եւ աւատական շահագործումը»:

Տնտեսական կացութեան մասին խօսելով, Րիկով յայտարարեց թէ խորհրդային միութիւնը այսօր իր առջեւ ունի նոյն դժուարութիւնները, որոնց բախած էր 6—7 տարի առաջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 31 կիրակի երեկոյ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 31 Rue Manin, Paris: կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը:

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԱՊՐԻԼ 14ԻՆ

կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու: Երգ, նուագ, պար, քօթիյօն, վիճակախաղ, փոստ, եւայլն: Պիւֆէ: Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Զմյուռնիա ճաշարանները:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական - վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 3ին 63 Rue République: Մուտքը ազատ է:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի սատենադարանը: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն:

Վիլլօրպանի Արամ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 7,30ին 16 Rue d'Alsace, ընկ. Մարտիկ Ծառուկեանի բնակարանը:

Փուժէի Վարանդեան խումբի դասախօսական ժողովները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Կիրակի երեկոները ժամը 8ին: Կը հրաւիրուին ընկերները:

Այրի տիկին Աղաւնի Գասապպաշեան եւ զաւակը, տէր եւ տիկին Ոսկիան Գասապպաշեան եւ զաւակունք (Երեւան), տէր եւ տիկին Յակոբ Փափազեան եւ զաւակունք, Այրի տիկին Մարգարիտ Վրթանէսեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), տէր եւ տիկին Գէորգ Չէքիճեան (Գահիրէ), տէր եւ տիկ. Նազարէթ Ժամկոչեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), տէր եւ տիկ. Օննիկ Պերպէրեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), եւ պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր

ՏԻԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱՍԱՊՊԱՇԵԱՆԻ

(ՈՒՏԻ ՀԱՃԻ ԹԷԹԻՔ)

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Lariboisière, Փարիզ, Մէթրօ՝ Barbès:

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն եւ Քրիստափոր խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Գէորգ Գալֆաեանի և տիկնոջ, իրենց սիրասուն զաւկին փոքրիկ՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ Գ. ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Գէորգ Գալֆաեանի՝ իր որդւոյն փոքրիկն ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)

ԼԻՈՆԻ Արաբ. Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝ «Ականջի Հաճի Աղան» զաւեշտը:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՆՃԸԼԸՔԻ Հայր. Միութ. նորակազմ մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 174, 184, 355, 359, 365, 254, 269, 169, 338, 311: Շահող առարկաները ստանալու համար դիմել՝ Nersessian Antoineի, Ave. Jean Jaurès, Décines, (Isère).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Ասարճուխ գիւղէն Գրիգոր Ադասեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս, մօր անուն Զիլոր, եղբայրները Մկրտիչ եւ Կարապետ: Գրիգոր 1915ին կը գտնուէր Մուսուլի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ: Կ'ըսուի թէ քանի մը ամիս առաջ կը գտնուէր Սէրէզի շրջանները: Իմացնել իր մօրը՝ Filor Mardirossianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy - les - Moulineaux, Seine, France.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրըութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրըութեան: Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս: Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924): Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի:

— Կը փնտռուի Զիլէցի Տիկ. Բեբրոն, հօր անուն՝ Սարգիս Վարդերեսեան: 1924—25ին կը կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յուսիկ քահնյ. Ադամեանի, 42 Bâtiment-Charvieu, Isère.

— Կը փնտռուի Իզմիրցի Պետրոս Աւետիսեան որ աղէտի ժամանակ մեկնեցաւ Արլի (Arles) ագարակները աշխատելու: Մինչեւ այսօր իր մասին որեւէ լուր չունինք: Իմացնել՝ իր քրոջ՝ Տ. Վերժին Մկրտիչեանի: Հասցէ՝ Marie Mossessian, Cité du Parc Bel Air, 6, Décines, Isère.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ 1929

7 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 899

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՃԱԿԱՏ ՃԱԿՏԻ

Երէկ ուզեցինք պարզել թէ խորհրդային մարզպաններու մունետիկները ի՛նչպէս կը փորձեն աղճատել եւ ժխտել թրքահայ դատը, նոյն իսկ արտասահմանի մէջ, իրենց Հօկերով եւ «Երեւան»ներով։

Այս առթիւ, իբրեւ թարմ օրինակ, յիշեցինք Հօկի կեդր. վարչութեան Նախագահին կարգ մը յայտարարութիւնները, եւ անոնց վրայ հիմնուած խմբագրական մը։

Թէ բժիշկ-Նախագահը եւ թէ իրենց օրկանը կը ճգնին ոչ միայն մեզ, այլ եւ օտարները համոզել, թէ խորհրդային իշխանութիւնը երբեք չկամութիւն չէ ունեցած թրքահայ գաղթականներու ներգաղթին առթիւ, եւ ընդհակառակն ցոյց տուած է «հոգածու վերաբերում»։

Անշուշտ այդ հոգածութեան շնորհիւ է որ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի թշուառ տարագիրները Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան բռնած են, հակառակ այնքան քստմնելի յուսախաբութեանց։ Եւ դարձեալ, այդ գուրգուրանքին համար է որ, Սելանիկի տաղաւարներու բնակիչներն ալ իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, թերեւս մինչեւ Հրոյ Երկիր։

1922էն ի վեր, այս մարդիկը պարզ «գաղթականական», տնտեսական խնդիր կը համարեն արտասահման ապաստանած բեկորներուն հարցը։ Այդպէս կը քարոզեն եւ այդպէս ալ կը գործեն։ Եւ իբրեւ հետեւանք, մեր մանրանկար Հայաստանը այսօր դարձեր է վարձու ագարակ մը, ուր խնդրանքի եւ մատուցումի տնտեսական օրէնքն է որ կ'իշխէ։

Երանի թէ պարկեշտութիւնն ունենային գոնէ այս գետնին վրայ հակասութենէ հակասութիւն չգլորելու։

Մինչդեռ, իրականին մէջ, այս խեղճուկրակ տեսակէտին ալ տէր չեն ըլլար։

«Փող տուէք որ հող տանք» պոռացող այս իմաստակները քանի՛ քանի անգամ ապացուցած են թէ՝ նորէն խարդախութիւն կը փորձեն, տարբեր բանաձեւի տակ։

Երեւանի սիրակցորդ խնամիներէն Բարեգործականը, 1928 նոյտ. 31 թուակիր զեկոյցով մը, կը յայտնէր թէ՝ 1925ին 5000, իսկ 1926 յուլիսին 11, 910 ռդերլին յատկացուցած է, Յունաստանէն 3199, Պոլսէն 700 եւ Միջագետքէն 37 գաղթականներ Հայաստան փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար, բայց 1927ի վերջերը, Պ. Շահվէրտեան սակաւաթիւ գաղթականներ միայն փոխադրած է (1509 հոգի, Յունաստանէն եւ Պոլսէն)։

Միեւնոյն զեկոյցին համաձայն, Սուրիայէն 300 գաղթականներ պիտի փոխադրուէին — չափահաս եւ ինքնաբաւ որբեր։ Անոնց դրամն ալ վճարուած էր, ցանկերը պատրաստ էին եւ անցագրի գործողութիւնները լրացած։ «Այդ հայրենաբաղձ գաղթականները իրենց ինչքերը ծախած ըլլալով, ակնկառոյց կը սպասէին շոգենաւ մտնելու համար եւ մինչեւ այսօր ալ այդ յոյսով կ'ապրին»։

— «Վերջերս Թալսանճագին դիմումներ կատարած են նաեւ Պէյրութ ապրող գաղթականներէն 18 հոգի»։

— «Նաեւ էլ Օմարի մէջ 1500 գաղթականներ կը սպասեն թշուառութեան մէջ։ Բարեգործականը յանձն առած է 1500 ոդերլին վճարել ներգաղթի ծախքերուն համար, իսկ Տարագրելոց կոմիտէն ունի 30,000ը րուփի։»

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս փաստերը, եւ դեռ ուրիշ իրողութիւններ, որոնք արձանագրուած են օրը օրին։

Եւ ի՞նչ համարձակութեամբ շան-քարոզ կը կարդան հիմա, երբ Սուրիան կը պարպուի այսպէս կամ այնպէս, երբ յուսահատութիւնը թառեր է Յունաստանի կայաններուն մէջ, եւ առհասարակ խոր վհատութիւն մը համակած է բոլոր ցիրուցան բազմութիւնները, որոնք տուն-տեղ ըլլալու կը ձգտին աշխարհի այս կամ այն ծայրը։

Ապիկարութեան կամ խարդախութեան ապացոյցներ են նաեւ, զանազան բերաններէ ելած տարբեր յայտարարութիւնները։ Յիշենք միայն վերջինները։

Կոմիսար Արսէն Եսայեան հրապարակաւ կը յայտարարէ.
«Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարեր և չենք կրնար վարել...։ Մենք ունինք բազմաթիւ բանուորներ և նոյն իսկ անգործներ, այնպէս որ սխալ է դուրսէն բանուորներ ընդունիլ...։ Խորհրդային Հայաստանի բանուորին ու գիւղացիին դասակարգային շահերուն չի համապատասխաներ «բաքէք դուռները» նշանաբանը, հայահաւաքման քաղաքականութիւնը»։

Իսկ Հօկի Ֆրանսայի շրջանին Նախագահը եւ «Երեւան»ը էկ բերան կ'աղաղակեն, մինչեւ ժըռնեւ ալ ձայն ձգելով.

—«Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դէմ չէ եղած, որ աւելի մեծ գաղթականական զանգուածներ ներգաղթէին դէպի խորհրդային Միութիւն։ Սակայն, տաճկահայ գաղթականներու ներգաղթի հարցը կապուած է իսկական նիւթական միջոցներու հետ»։ («Երեւան», 3 Մարտ)։

Այս երկու յայտարարութիւններէն ո՞րն է անկեղծը։

Մենք յաճախ հարցուցած ենք,— եթէ դրամ ճարուի, կը բանա՞ք դուռները։ Թէեւ Բարեգործականի օրինակը մէջտեղն է, բայց նորէն կը հարցնենք.

— Պատրա՞ստ էք ներկայացնելու ներգաղթի գործնական ծրագիր մը, օրինակ տասը հազար հոգի՝ 1929 թուականին համար։ Ապա ուրեմն դրէք մէջտեղ եւ դրամ պահանջեցէք բոլոր գաղութներէն։ Մենք մեր անկարելին պիտի փորձենք, այդքան հայացի եւ բանուոր օտարութենէ փրկելու համար։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ Ո՞ՒՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ անկուսակցական «Մշակ»ը գրել կուտայ (8 Փետր.)

— «Երեւանի խորհրդային վարիչները «սոցիալիզմ կառուցանելու» իրենց կարմիր մոլուցքին մէջ, այս անգամ ալ ձեռք առեր են համազգային արժէք ներկայացնող մեր ազգային գրականութիւնը ջնջելու ճամբան։

Մարքսիզմ, Լէնինիզմ, Թրոցկիզմ եւ Սթալինիզմը, հայ անտէր ու անտիրական բանուորագիւղացիութեան գլխուն փորձելէ ետք, վերջերս սկսած են գործադրել նոր իզմ մը, որը առնըւազն պէտք է «վանտալիզմ» կոչել։

Երեւանի մեր վարիչները տարօրինակ զարտուղութիւն մը կը կազմեն ամբողջ ազգերու եւ նոյն իսկ իրենց անմիջական շրջանակին մէջ գտնուող խորհրդային կառավարութիւններուն մէջ։ Անոնք ազգային ամէն սրբութիւնները ոտնակոխ ընելէ եւ իրենց հասկցած ձեւով զանոնք անճանաչելի դարձնելու աստիճան ձեւափոխելէ ետք, կարմիր մանգաղը առած մտեր են այս անգամ հայ գրականութեան մարզին մէջ։ Անոնց համար անարժէք եւ նոյնիսկ վնասակար են հայ վերածնութեան ռահվիրաներէն անմահն Րաֆֆիի գործերը, եւ հայ վշտի անզուգական երգիչ Ահարոնեանի, ինչպէս նաեւ նոյն կարգի ազգային բոլոր երգիչներու եւ գրագէտներու գործերը։

Անմիջապէս հարուածը Րաֆֆիի եւ Ահարոնեանի վրայ իջնելէ ետք, տարակոյս չկայ թէ կարմիր կացինը պիտի տապալէ մեր անցեալ ու ներկայ անուանի բոլոր գրողներու գործերն ալ, ըլլան անոնք ռուսահայ կամ թրքահայ։

Կ'արժէր որ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները գոնէ հետեւէին եւ ակնարկ մը պտտցընէին իրենց վրացի, թաթար կոմունիստ ընկերներուն վրայ եւ տեսնէին թէ անոնք պոլշեւիկեան դիմակին տակ ծածկուած ի՛նչպէս կ'ըմբռնեն կոմունիզմը, եւ պոլշեւիկեան դիմակին տակ ծածկուած ինչպէս կը գուրգուրան եւ կը պաշտպանեն այն ամէն արժէքները, որոնք թաթար ու վրացի զանգուածներուն համար կենսական կարեւորութիւն ունին։

Համիտեան շրջանին հայութիւնը շատ մը սարսափի օրեր ապրեցաւ։ Տեսաւ շատ մը զրկանքներ։ Իր մամուլն ու գրականութիւնը ենթարկուեցան ծանր սեղմումներու։

Երեւանի վարիչներուն ներկայ ընթացքը ոչ միայն կը յիշեցնէ Համիտի ամէն կենսունակութիւն ջլատող օրերը, այլ կը գլէ եւ կ'անցնի զայն։ Հայ ձեռքերով կատարուած այս արարքը ամենածանրն է ու ամենադառնը։»

«ՍԵՒ ՁԵՌՔ»Ը

Պաղեստինի մէջ «Սեւ ձեռք» անուն կազմակերպութիւն մը սկսած է սպառնական նամակներ ուղղել հարուստ վաճառականներուն։ Վերջերս նման պառնագիր մը ուղղած էր Պէքսիմօ անուն հարուստ Հրեայի մը՝ 500 անգլ. ոսկի պահանջելով։

Այս գումարը վճարուած չըլլալով, «Սեւ ձեռք»ի կողմէ երկու հոգի — մէկը ոստիկանի, միւսը կնոջ հագուստով ծպտըւած — կը մտնեն Հրեային տունը եւ տեղն ու տեղը կը սպաննեն զայն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկարիա եւ Սերպիա պիտի միանա՞ն

Թանի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Քաղաքական շրջանակները մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին պուլկարեւսերպ բանակցութեանց, որոնց նպատակն է բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

«Ճոռնալէ տ'Իտալիա» Ա. էջին վրայ կ'արտատպէ Պելկրատի «Թրկովինսկի Կլասնիք» թերթին մէկ յօդուածը, որուն մէջ կը խօսուի Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ յարաբերութիւնները սերտացնելու մասին, որպէս զի աւոր հետեւանքն ըլլայ օր մը միակ պետութեան մը ստեղծումը։

Ըսելէ յետոյ թէ Պելկրատի թերթին յօդուածը շատ նշանակալից է մանաւանդ ներկայ վարչաձեւին տակ գրուած ըլլալուն համար, «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կ'աւելցնէ թէ պուլկարեւսերպ սահմանագլուխին բացումը տնտեսական պատճառներով չէ եղած, երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ մշակելու համար, ինչպէս կ'ենթադրուէր նախապէս։ Փիրոթի բանակցութիւնները աւելի ընդարձակ ճակատի վրայ տեղի կ'ունենան եւ կապ ունին Մեծն Եուկոսլաւիա մը ստեղծելու գաղափարին հետ։

«Ճոռնալէ» կ'եզրակացնէ կարճ, ըսելով որ այսօր պատշաճ չէ ուրիշ խորհրդածութիւններ աւելցնել՝ ա՛յսքան բացորոշ խօսքերու վրայ։

Տրոցկիի յօդուածները 5000 տոլար

Հեռագրի մը համաձայն, ամերիկեան «Նիւզ Ֆիչըրս» գործակալութիւնը 5000 տոլար վճարած է Տրոցկիի՝ այն յօդուածներուն համար, զորս բոլշեւիկեան Նախկին դիկտատորը գրած էր Պոլսէն։ Այդ յօդուածները արտատպուեցան բոլոր երկիրներու գլխաւոր թերթերուն կողմէ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒ՞Ի

Գերմանիոյ դահլիճը տակաւին վերջնական որոշում չէ տուած Տրոցկիի Գերմանիա ընդունուելուն մասին։

Պերլինէն հասած հեռագրէ մը կը հասկցուի թէ գերման կառավարութիւնը կ'ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել՝ երկու կողմերն ալ չվշտացնելու համար։ Պոլսոյ գերման հիւպատոսարանին հարցուցած է թէ Տրոցկիի նպատակը ի՞նչ է. կ'ուզէ վերջնականապէ՞ս հաստատուիլ Գերմանիոյ մէջ թէ ժամանակաւոր կերպով՝ պարզապէս դարմանուելու համար։ Կը կարծուի թէ այս վերջին պատրուակին տակ կարելի պիտի ըլլայ Գերմանիա ընդունիլ զայն՝ առանց ոեւէ կերք գրգռելու։

Սոֆիայի զինարանին պայթումէն վերջ

Սոֆիայէն հասած լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, զինարանի օդը ելած մասին մէջ 40 բանուորներ կ'աշխատէին աղէտին պահուն։ Մեռածներու թիւն է 24, 6 այր եւ 18 կին. վիրաւորուածներու թիւը՝ 12։

Կը կարծուի թէ զոհերու այսքան մեծ թիւին պատճառը եղած է աննկարագրելի խուճապը, որ ծագած էր պայթումէն անմիջապէս վերջ։ Բանուորները իրենց փախուստին մէջ չէին գիտեր թէ ո՛ր կողմէն պիտի փախչին։

Նախարարական խորհուրդը մէկ միլիոն լէվա քուէարկեց՝ օգնելու համար զոհերու ընտանիքներուն։ Մեռնողներու յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի պետական ծախքով։

Մեքսիկայի ապստամբութեան շուրջ

Մեքսիկայի ապստամբական շարժման մասին հակասական տեղեկութիւններ կը հասնին։ Ապստամբական շրջանակներէ առնուած լուրերու համաձայն, շարժումը լայն համեմատութիւններ ստացած է եւ ժամէ ժամ կը ծաւալի։ Արդէն իսկ ապստամբներուն հետ են տասը նահանգներ՝ Սոնորա, Սինալոա, Զաքաթէքաս, Քոլիմա, Օքսաքա, Ճալիսքօ, Վէրա Քրուզ, Քիհուահուա, Քոահուիլա եւ Տուրանկօ։

Զորս ժամ տեւող կռիւի մը ընթացքին, որուն մասնակցեցան 5000 կառավարական ուժեր՝ զօր. Ուրպալէկէի հրամանատարութեան տակ, ապստամբները մեծ յաղթանակ մը տարին՝ գերի բռնելով 641 հոգի — 3 զօրավար, 78 սպայ եւ 560 զինուոր, եւ գրաւելով մօտ 1000 հրացան եւ 12 գնդացիր։

Այս յաղթանակին շնորհիւ, ապստամբները գրաւեցին Մոնթերէյ կարեւոր միջնաբերդը, մայրաքաղաք Նուէվօ Լէոնի, որ ռազմագիտական առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ Մեքսիկայի հիւսիսակողմը։ Այս քաղաքը որ բնութենէն ամրացուած է, կեդրոնն է երկաթուղային ցանցի մը, որ ճիւղեր ունի ամէն ուղղութեամբ։ Մոնթերէյի գրաւումով, Մեքսիկօ մայրաքաղաքը կը կորսուի Լարէտօէն՝ Մ. Նահանգներու սահմանագլուխին վրայ եւ Մեքսիկայի մէկ մասը միւսէն կը զատուի։ Կռիւները տեղի կ'ունենան ամերիկեան սահմանագլուխին մօտերը։

Ապստամբները Նահանջի ենթարկեցին նաեւ 600 կառավարական զինուորներ Նազաթլանի մօտ, Սինալոա Նահանգին մէջ։ Զօր. Էսքոպար՝ ապստամբներու կողմն անցնելով, գրաւեց Նուէվօ Լէոն Նահանգի ռազմանիւթի բոլոր մթերանոցները։ Մեծ թիւով նոր զինուորներ միացան ապստամբներուն։

Զօր. Եէսուս Մարիա Ակուիրրէ, որ կը ղեկավարէ շարժումը, կը շարունակէ իր յառաջխաղացումը դէպի Մեքսիկօ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԴ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՆՔ

(Լուրջ կատակախաղ՝ առանց գործողութեան)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ
Թէքէեան խմբագիր
Թէքէեան ռամկավար
Թէքէեան բանաստեղծ
Թէքէեան մարդ

Թ. Խմբագիր.— Ուրեմն, ըսի թէ, կառավարութիւն մը ունինք որ չի զբաղիր մեզմով, ինչ որ կը նշանակէ թէ չունինք։ Այս խօսքը սակայն՝ մեր մէջ։ Դուրս չելլէ։ Ըսի նաեւ թէ ուրիշներէն ալ յոյս չկայ։ Հետեւաբար կը մնայ վերջին միջոցը,— ազգին ղեկավարութիւնը յանձնել *մէկ հոգիի...*

Թ. Ռամկավար.— Ըսես՝ հոգ կ'ըլլայ, չըսես ցաւ կ'ըլլայ։ (*Քիչ մը վարանելէ յետոյ*) Պիտի ըսեմ, ինչ կ'ուզէ ըլլայ։ Համամիտ եմ *մէկ հոգիի* առաջարկին, պայմանաւ որ... այդ մէկը դաշնակցական չըլլայ...

Մնացեալ բոլոր Թէքէեանները մէկ բերան, խանդավառութեամբ.— Ապրի՛ս, վերջապէ՛ս, խելացի բան մը ըսիր...

Թ. Ռամկավար.— Այո՛, բայց ո՞վ պիտի ըլլայ։ Այդ անզգամներէն դուրս, ուրիշ տեղ մարդ մը չեմ տեսներ։ Մտածենք պահ մը։

Բոլոր Թէքէեանները մէկ բերան.— Այո՛, մտածենք։

Թ. Ռամկավար գլուխը կը կախէ ու կը սկսի փորը շփել։ Թ. Խմբագիր ձախը կը դնէ ճակտին, աջով՝ կը քերէ քիթը, ուժ տալու համար մտքին։

Թ. Բանաստեղծ.— Ես գտայ։

Թ. Ռամկավար.— (Ծանր աշխատանքէ մը ազատած մարդու ուրախութեամբ) Ըսէ՛. շուտ ըսէ։

Թ. Բանաստեղծ.— Փաշա՛ն։

Թ. Խմբագիր.— Մինչեւ որ Վորոնոֆի գործողութեան չենթարկուի, չենք կրնար իր մասին որոշում մը տալ։

Թ. Բանաստեղծ.— Լաւ ուրեմն. Նորատունկեանի՞ն ինչ կ'ըսէք։

Թ. Ռամկավար.— Եղբա՛յր, անկելանո՞ց պիտի բանանք։

Թ. Բանաստեղծ.— Հապա՞ Գալուստ Կիւլպէնկեանը։

Թ. Խմբագիր.— Եղբա՛յր, ազգը քարիւղի թրըստ չէ։

Թ. Բանաստեղծ.—Լաւ ուրեմն, մտածենք դարձեալ։

Կը տիրէ նորէն խոր լռութիւն։ Թէքէեան Բանաստեղծ առած է լուրջ խորհողի կերպարանք։ Աչքը, որմէ տժգոյն շող մը կ'իյնար բեմին վրայ՝ շնորհիւ թղթէ «Արեւ»ին, կը փակէ։ Լոյսը կը խափանուի։ Կը կոխէ թանձր մութ մը։

Թէքէեան Մարդ.— (*Որ վիճաբանութեան հետեւած էր ուշադիր, լուռ անձկութեամբ, եւ յուզումով, կ'ելլէ ոտքի, օգտուելով մթութենէն եւ հանդիսաւոր ձայնով*)։ Այդքան մտածելու պէտք չկայ։ Այդ մէկը պատրաստ է։

Մնացեալ Թէքէեանները.— (*Հետաքրքիր, մէկ բերան*) Ո՞վ, ո՞վ..

Թէքէեան Մարդ.— Ուրիշ ո՛չ ոք։ Ես ինքս...

ԽԱՐՏՈՑ

ՌՈՒՄԷՆ կառավարութիւնը յայտնիփրոֆ. Տոտոմեանցը հրաւիրած է Պուքրէշ, քանի մը դասախօսութիւններ տալու։

Մատենադարանի վարչութիւնը՝ Պ. Թրանքու-Եաշի նախագահութեան տակ ընդունելութիւն մը պիտի կազմակերպէ հայ գիտնականին։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

II.— ԱՐՏԱԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ.— ՇՐՋԱՆՆԵՐ.— ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ.— ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ԿԱՊԸ

Աւելի իրագեկներ պէտք է խօսին եւ շատ խօսին Հարաւ. Ամերիկայի առաւելապէս նորահաստատ, շուրջ տասը հազար բազմութիւններու մասին։ Հեռուէն կը լսենք երբեմն, հետաքրքիր մանրամասնութիւններ Մեքսիկոյի եւ Քուպայի փոքր գաղութներու մասին։ Ես կ'ամփոփուիմ Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի հողամասերուն մէջ եւ ըստ այնմ կը կատարեմ շրջաններու բաժանումը։

Նոր աշխարհի այս մասերուն մէջ, Հայը ոտք է դրեր շուրջ կէս դար առաջ։ Սկիզբէն հատ հատ գաղթեր է մայր երկրէն։ Սկզբնական գաղթի շարժառիթ է հանդիսացեր տնտեսական ազդակը։ Ժամանակաւոր բաժանում մը՝ մայր երկրէն, քանի մը տարի յետոյ խնայուած գումարով մը կրկին հայրենի տուն վերադառնալու առաջադրութեամբ, այս անգամ քանի մը տոլարով, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ հատուցանել կառավարական հարկերէ դիզուած պարտքերը։ Այս արտագաղթին հետ շատ քիչ դեր կատարած է քաղաքական ազդակը։ Այս շրջանին գաղթողները առաւելապէս Խարբերդի նահանգէն եղած են։

Քսան տարի առաջ, վրայ կը հասնի Օսմ. սահմանադրութիւնը։ Տարիներէ ի վեր, ծնողքէն, մանկամարդ կնոջմէն զատուած երիտասարդութիւն մը կը սկսի հոսիլ դէպի երկիր, դէպի հայրենի տուն։ Իրեն հետ բերելով դրամ եւ ամերիկեան գործնական ոգին։ Վրայ կը հասնին Տրիպոլիեան եւ Պալքանեան պատերազմները ու ահա կը վերսկսի արտագաղթը, այս անգամ աւելի վարակիչ ու աւելի տարածուն, բոլոր հայկական նահանգներէն եւ Թրքական ներքին գաւառներէն։ Արտագաղթի շարժառիթն է զինուորագրութիւնը։ Ամերիկահայ գաղութի մեծագոյն տոկոսը կը կազմեն այս շրջանին գաղթողները 35-40 տարեկան։ Այս զանգուածին մէջ կը գտնուի ամերիկահայ գաղութի ամէնէն շատ յոյսերով ապրած եւ նոյն յոյսերուն հետեւանքովը տանջուած սերունդը. Ամերիկահայը ասոնցմէ դուրս բերաւ լէգէոնականներու զանգուածը, ասոնցմէ ունեցաւ ամերիկեան բանակը մօտ քսան հազար վրէժխնդիր զինուորը։ Ասոնք էին որ առաւելապէս իրենց քրտինքի վաստակը պարպեցին Ազգ. միութեան, բանակի, Հայրենիքի փրկութեան հանգանակութիւններու եւ զանազան հայրենասիրական ձեռնարկներու մէջ։ Մնացին անտուն. վայրկեան մը իսկ իրենց ապագան Ամերիկայի մէջ տեսնելու վարանումը չունեցան։ Չմտածեցին իրենց տնտեսականին մասին. Փիզիքապէս, տնտեսապէս զոհեցին, տեսնելու եւ շքեղօրէն տօնելու համար դարերու մէջէն մէկ անգամ երեւցող հայրենիքի արեւոտ օրը։ Մեռան կամ վերադարձան, բայց տակաւին կ'ապրին վաղուան խորունկ հաւատքով։ Յետ պատերազմեան տասնեակ մը տարիներուն, այս սերունդը թէ՛ զոհեց թէ՛ տնտեսապէս շտկեց իր ծուռ քամակը։

Վերջին հոսանք մը՝ 919-923 ի վերջերը ափ առաւ ամերիկեան ջուրերը. այս անգամ ոչ միայն երկրէն, այլ Թուրքիոյ աւելի բախտաւոր ծովեզերքներէն. որոնց մէջ՝ մտաւորականներ, արուեստագէտներ, գիտութեան մարդիկ եւ ուսուցիչներ, որոնք՝ կուգային բարձրացնելու հայութեան բարոյական եւ մտաւոր արժէքը։ Այս շրջանին էր որ մեծ կոտորածէն մազապուր ազատած շատ մը սիրելիներ, հնարաւորութիւն ունեցան իրար ողջագուրելու։

Ներգաղթի օրէնքը հիմա, կարելի է ըսել, վերջ դրած է մուտքի հնարաւորութեան։ Միայն քաղաքացիներ կրնան իրենց կինն ու անչափահաս զաւակները տանիլ եւ կամ հայ եկեղեցիները ունենալ իրենց քահանան ու պատուելին։

Հինգ տասնեակ տարիներու ընթացքին, զանազան առիթներով Միացեալ Նահանգները հոսող այս հայութիւնը, տարածուեցաւ Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական, համախմբուելով զանազան քաղաքներու մէջ։ Չեմ վարանիր ըսելու որ, աւելի քան երեք միլիոն քառակուսի մղոն տարածութեամբ Միացեալ Նահանգներու քառասունըութ նահանգներէն չկայ մէկը, որ իր մէջ չհաշուէ գոնէ մէկ հատիկ հայ։

Ես պիտի բաժնեմ Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան, հայկական համախմբումներու տեսակէտով չորս շրջաններու։

Արեւելեան, Միջին Արեւմտեան, Արեւմտեան եւ Քանատայի շրջաններ։

Ինչպէս առհասարակ բոլոր գաղութներու, նմանապէս Ամերիկայի մէջ չունինք ճշգրիտ վիճակագրութիւն։ Բերնէ բերան կը շրջի տասնեակ տարիներէ ի վեր գոց եղած թիւ մը— հարիւր հազար։ Հիմնուելով կարգ մը փոքր քաղաքներու մէջ, յաջորդական քանի մը տարիներու ընթացքին, անձնապէս կատարած վիճակագրական պրպտումներուս վրայ, կը գտնեմ որ այսօր տեղին վրայ հետզհետէ աճող 125 հազարնոց զանգուած մը ունինք, պատրաստ՝ դառնալու կայուն եւ նստակեաց գաղութ մը։

Մօտ եօթանասուն հազար հայութիւն, Արեւելեան շրջանին մէջ. բաժնուած՝ Պոսթոնի, Փրովիտէնսի, Ուստրի, Լորէնսի, Նիւ Եորքի, Եունիըն Սիթիի, Ֆիլատէլֆիայի, Հարթֆըրտի, Թրոյի եւ ասոնց շուրջ գտնուող առաւել կամ նուազ բազմամարդ քաղաքներու մէջ։

Քսանը հինգէն, երեսուն հազար հայութ ւն, Միջին Արեւմտեան շրջանին մէջ. համախմբուած՝ Տիթրոյթի, Քլիվլէնտի, Շիքակօի, Րէյսինի, Վօքիկընի, Սէնթ Լուիզի եւ շրջակայ բազմաթիւ փոքր քաղաքներու մէջ։

Շուրջ քսան հազար Արեւմտեան, Քալիֆորնիայի շրջանին մէջ. տեղաւորուած գլխաւորաբար Ֆրէզնոյի, Լօս Անճըլըսի, Սան Ֆրանչիսքոյի եւ շրջակայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։

Երկու հազար հայութիւն, Միացեալ Նահանգներու սահմանամերձ քանատական Անթէրիօ նահանգին, Սէնթ Քէթրինէս, Համիլթըն, Պրէնթֆըրտ, Թորանթօ, Կոլտ, Կօլֆ քաղաքներուն մէջ։

Հայկական համախմբումները զանազան շրջաններու եւ քաղաքներու մէջ՝ բոլորովին պատահական չեն։ Կեդրոնացումներու մէջ, ուրիշ որեւէ ազդակէ աւելի դեր է կատարած, ազգականական, մանաւանդ տեղացիական կապը։

Առաջին գաղթականները թղթակցութիւն հաստատելով իրենց գիւղացի կամ քաղաքացի ազգակիցներուն հետ, դրկած են ճանապարհածախս եւ կանչած իրենց մօտ։ Նորեկը՝ սկսնակ ու շուարած գաղթականի առաջին շրջանը անցուցեր է իր հայրենակցին մօտ։ Գործ գտեր է նոյն տեղին մէջ. ապրեր է նոյն սենեակին մէջ, գաղթականութեան սկզբնական շրջանին չորսով, հինգով, տասնով միասին. ճաշեր են հասարակաց ապուրէն. վաստկեր են միասին. ապրեր են միասին եւ շատ եղբայրաբար, դարիպներու եղբայրակցութիւն…։ Երթալով շատցեր են եւ ահա կազմեր են խարբերդցիական զանգուած մը՝ օրինակ Ուստր քաղաքին մէջ, որուն հարիւրին ութսունը հիմա կը կազմեն Խարբերդցիները, քաղաքէն ու գիւղերէն։

Հետաքրքիր մանրավէպ մը որ կը պատմուի այս մասին — Խարբերդցիին մէկը՝ հասեր է Նիւ Եորք ու ցամաք ելեր. գաղթային պաշտօնեաներ հարց կուտան իրեն, ուզելով գիտնալ երթալիք հասցէն.— Եղբա՛յր, Ամերիկա պիտի երթամ, կ'ըսէ, ակնարկելով Ուստրի։

Մեր այս հայրենակիցները առաւելապէս մեծ թիւ կը կազմեն Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան եւ Արեւմտեան շրջաններուն մէջ։ Միջին Արեւմուտքի մէջ քիչ թիւ ունին։ Մատի վրայ կը համրուին Քանատայի մէջ ընդհանուր ամերիկահայութեան մօտաւորապէս քառասուն տոկոսը կը կազմեն։ Ուստրը իրենց մայրաքաղաքն է, ուրկէ երբեք չեն հրաժարիր…։

Խարբերդցիներէն վերջ, մեծ թիւ ունին Քղեցիները, քաղաքը շրջակայ գիւղերով։ Կեդրոնացած են Քանատայի, Տիթրոյթի, Իսթ Սէնթ Լուիզի, Թրոյ - Ուօթրվլիթի եւ Քալիֆորնիոյ շրջանակներուն մէջ։

Քղեցիներուն համահաւասար թուական արժէք կը ներկայացնեն Սեբաստահայերը, ամփոփուած գլխաւորաբար Նիւ Եորքի, Տիթրոյթի, Փրովիտէնսի, Շիքակօի ու մի քանի փոքր քաղաքներու մէջ։

Վասպուրականցիները՝ մասնաւորաբար գիւղերէն, սիրեր են Տիթրոյթը, Չլսին, Ուոթրթաունը. Միլֆըրտը, Նիակարաֆօլսը ու Կոլտը՝ քանատական փոքրիկ քաղաք մը։

Հայկական Տիգրանակերտը Եունիըն Սիթին է. ուրկէ ճիւղ մը դուրս է ելեր դրացի քաղաք մը՝ Ուէսթ Նիւ Եորք, նոյն Նիւ Ճըրզիի նահանգէն։

Տարօնցիները սիրեր են Քալիֆորնիայի այգին եւ չամիչը. գացեր են իրենց հումկու թեւերով պողպատ ծեծելու Կր. Սիթիի հսկայ գործարանին մէջ։ Եկեր են Տիթրոյթ, հայ գործաւորի չարքաշ կեանքը ապացուցանելու Մստր Ֆօրտին ու բոյներու կողք կողքի համախմբում մըն ալ հաստատեր են քանատական քաղաքի մը մէջ, ուրտեղ հեշտ է թան ապուր ունենալ, կամ զետեղուեր են Էյքըրնի ձգախէժի գործարանին շուրջ։

Արաբկիրցիները հաւաքուեր են Ֆիլատէլֆիայի ու Նիւ Եորքի մէջ. բարգաւաճ տնտեսական վիճակ ունին. շատ կը հասկնան գիրար, անոր համար դիւրութեամբ նուիրուած են Նոր Արաբկիրի կառուցումին։

Մալաթիացիները կեդրոնացած են, Ֆիլատէլֆիայի, Նիւ Եորքի, Քլիվլէնտի եւ Ֆրէնքլինի մէջ։ Տաքարիւն են. շատ շուտ կը կռուին այլ տեղացիներուն հետ, սակայն մէկ մարմին են իրարու հետ։ Զարքաշ աշխատողներ են. հացը քարէն կը հանեն։

Կիլիկեցիները, Ատանա, Այնթապ, Մարաշ եւլն. իրենց հաշիւը գիտցող ժողովուրդ են, քիչ աշխատանքով դիւրին դրամ շահելու միջոցը գիտեն. ցրուած են զանազան քաղաքներու մէջ։

Ծովեզերեայ հայրենակիցներ, Պոլսեցի, Իզմիրցի եւայլն, ցրուած են ամենուրեք, համախումբ զանգուած չեն ներկայացներ, առաւելապէս հաւաքուած են իրենց անհատական պատեհանին մէջ։

Արեւելեան Հայաստանէն զգալի թիւ մը ունին Շիրակեցիները, կեդրոնացած Միջին Արեւմուտքի եւ Արեւելքի քանի մը քաղաքներուն մէջ, ամէնէն շատ ասոնց մէկ աչքը հիմա, յառած է դէպի Երկիր…։

Տեղացիական կապը ամերիկահայութեան մէջ շատ զօրաւոր է։ Մարդ կը դժուարանայ ըսելու թէ ո՞րն է աւելի զօրաւորը, տեղացիակա՞նը թէ համահայկականը…։

Փարիզ — Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Ռատիոմը 30 տարի առաջ գտնուեցաւ Քիւրի ամուսիններուն կողմէ Փարիզի մէջ։

⁂ 18րդ դարուն ապրող Զուիցերացի գրագէտ Եոհաննէս Եագոբ Բոդմըր, «Նոյ» անունով իր մէկ տրամային մէջ Սատանային օդանաւ գործածել կուտայ Աստուծոյ դէմ կռուած ատեն։

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մարտ 16ին իր առաջին պարահանդէսը կուտայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը։

Այս առթիւ կ'ուզեմ Յառաջի ընթերցողներուն ներկայացնել այս նոր կազմակերպութիւնը, որ դեռ տարի մը առաջ ծնած Մարսիլիոյ մէջ, քիչ ժամանակուան ընթացքին իր ճիւղերը երկարեց դէպի հիւսիս, հետզհետէ լայն ժողովրդականութիւն գտնելով Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

Որովհետեւ այս շարժումը ծնունդ էր կեանքի անհրաժեշտ պահանջի մը։ Երբ տասնեակ հազարաւոր հայութիւն հաշուող այս երկրին մէջ ազգային կեանքը կը կազմակերպուէր իր բազմաթիւ արտայայտութիւններով,— մամուլ, քաղաքական, հայրենակցական, մշակութային, բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւններ,— անհրաժեշտ էր որ հայ կինն ալ իր աշխատանքի բաժինը բերէր այդ կեանքին մէջ։

Ինչպէս կ'ըսէ Առժամեայ Կեդր. Վարչութիւնը իր տեղեկագրին մէջ, «ազգ. կազմակերպութեան գործին մէջ հայ կնոջ գուրգուրոտ սիրտը անհրաժեշտ էր Հայու ճակատագրին անբաժան ընկերն եղող դժբախտութիւնը մեղմելու համար։ Մեր նուիրական հայրենիքին մէջ օրը օրին կատարուած քաղաքական հալածանքներու, բանտարկեալներու եւ աքսորեալներու թշուառ վիճակը, անոնց ձգած անտէր ու անպատսպար ընտանիքներու եւ զաւակներու վիճակը, երկրէն դուրս փախած քաղաքական հալածեալներու անօգ կացութիւնը, գաղութահայութեան մէջ մեր երիտասարդութեան սպառնացող վտանգները ու վերջապէս հայ մանուկներու դաստիարակութեան ու փրկութեան գործը, լաւագոյն պահանջներն էին, հրաւէր կարդալու համար հայ կնոջ, որպէսզի ասպարէզ իջնէր»։

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչը մասնաճիւղեր ունի Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս, Փրիվա, Վիէն, Կրընոպլը եւ Ցէսին։ Կեդր. Վարչութիւնը կը գտնուի Մարսէյլ։

Կեդր. Վարչութիւնը դեռ նոր ձեռնարկած էր կազմակերպական աշխատանքի, երբ վրայ հասաւ Պուլկարիոյ երկրաշարժի աղէտը։ Իր սկզբնական շրջանին, երբ մէկ կողմէ կազմակերպական գործը առաջ կը տանէր, միւս կողմէ կը փութար եղբայրական աջակցութեան ձեռք երկարել Պուլկարիոյ աղէտեալ հայրենակիցներուն։ Կարճ ժամանակի մէջ մասնաճիւղերով միասին հանգանակեց մօտ 14 հազար ֆրանք, զոր ղրկեց «Յառաջ»ի միջոցաւ։ Կեդր. Վարչութիւնը իր վեց ամսուան գործունէութեան ընթացքին (մինչեւ 1928 օգոստոսի վերջը) ընդհանուր մուտք ունեցած է 13,8835·30 ֆրանք։ Այս գումարին մէջ չէ իւրաքանչիւր մասնաճիւղի 100ին 25ի իրաւունքը, ինչպէս նաեւ աղէտեալներու համար հանգանակուած գումարը։ Յարաբերութեան մէջ մտած է տեղական բարեսիրական միութեանց հետ (Union Protectrice des Enfants)։ Իր կազմութեան առաջին օրէն կանոնաւոր յարաբերութիւն կը մշակէ նաեւ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին հետ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդրանիկ պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Մարսէյլի մէջ՝ 1928 Սեպտ. 30—Հոկտ. 3։ Բացի մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն, ներկայացուցիչ ունէր նաեւ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը։

Փարիզի մասնաճիւղը կազմուեցաւ պատգամաւորական ժողովէն յետոյ։ Նոյեմբերի սկիզբը տեղի ունեցաւ նախապատրաստական ժողով, իսկ Դեկտ. 2ին ընտրուեցաւ մնայուն վարչութիւնը՝ նախագահութեամբ Տիկին Լ. Շանթի։ Մասնաճիւղի անդամներուն թիւը արդէն կը հասնի մօտ 100 հոգիի։

Բացի Փարիզէն, երկու ենթամասնաճիւղեր կազմուած են՝ Պուա Քոլոմպ-Ասնիէռի եւ Շավիլ-Վիրոֆլէի մէջ։

Ծրագրուած է ենթա-մասնաճիւղեր կազմել նաեւ հայաշատ արուարձաններու եւ թաղերու մէջ, ինչպէս՝ Իսի լէ Մուլինօ-Պիյանքուռ, Ալֆորվիլ, Պէլվիլ եւայլն։

Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն նպատակն է՝

1.— Ունենալ բժշկական կայաններ հայաշատ թաղերու եւ արուարձաններու մէջ՝ ուր մասնագէտներու կողմէ շաբաթը մէկ անգամ պիտի խնամուին մինչեւ տասը տարեկան մանուկներ։ Բացի բժշկական խնամքէ, կարօտ մանուկներուն պիտի ըլլայ նիւթական աջակցութիւն,— տաք հագուստներ, դեղորայք եւայլն։ Նոյնպէս առողջապահական խորհուրդներ պիտի տրուին մայրերու՝ պարբերաբար բժշկական դասընթացքներ կազմակերպելով։

2.— Բանալ հայերէնի դասընթացքներ՝ հայաշատ կեդրոններու մէջ, ուր շաբաթը մէկ անգամ ձրի դասեր պիտի տրուին հայ երկսեռ մանուկներու։

3.— «Մանկական գաղութներ» ղրկել արձակուրդի՝ ամառուան եղանակին, եթէ պայմանները ներեն։

Հոս անհրաժեշտ է շեշտել թէ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզեան մասնաճիւղը ո եւ է ձեւով խաչաձեւում չըներ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին, պարզ այն պատճառով որ այս վերջինը գործունէութեան տարբեր ասպարէզ ունի։ Վերի բացատրութիւնները արդէն ցոյց կուտան այդ տարբերութիւնը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը մանաւանդ լայն ընդունելութիւն կը գտնէ ժողովրդական եւ աշխատաւորական զանգուածներու մէջ։ Բոլոր հայրենակիցներու առջեւ լայն բացուած են իր դուռները եւ սիրայօժար կ'ընդունուին անդամակցութեան համար եղած դիմումները՝ ամէնուն մատչելի պայմաններով։

Մեր քոյրերուն կը մնայ քաջալերել եւ զարգացնել զայն։

ԱԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

Անաստուածներու Միութիւնը լծուած է եռանդագին աշխատանքի Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ։ Միութիւնը ներկայիս կը հաշուէ աւելի քան 14,000 հոգի, որ համաձայն «Ընկ. խոճիկ»ի տեղեկութիւններուն, տրուած՝ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին, այս թիւը երթալով աւելի կը ստուարանայ եւ «շատ գիւղերու մէջ, անաստուածական բջիջներուն անդամագրուելու համար հերթի կը կենան գիւղացիները…»։

Բջիջներու թիւը աւելցնելու խոչընդոտ կը հանդիսանայ համապատասխան ղեկավարներու եւ հակակրօնական գրականութեան պակասը։ Բայց Հայաստանի պետ. հրատարակչականը սկսած է եւ կը շարունակէ հրատարակել հակակրօնական գրքեր եւ գրքոյկներ։

Իսկ «Անաստուած» հանդէսը որ 1928ի յունուարէն ի վեր կը հրատարակուի, կը բովանդակէ երկու բաժին, խմբավարներու եւ անաստուածներու համար։

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ԶԱՐԻՔՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի [...] յաճախ կը կարդանք «Կեան[ք] Մարսէյլի մէջ», «Այլասեր[ման] վտանգը», «Լուռ ցաւեր» եւ [...] խորագիրներու տակ շատ մը թղ[...] թակցութիւններ, որոնք չարչ[...] պարզելով, միշտ վառ կը պահ[...] պարտաճանաչութեան ոգին։

Ես պիտի ներկայացնեմ [...] լապէս չարաշուք պատկեր մը։

Պէյրութէն դէպի Հարաւ[...] Ամերիկա ճամբայ ելած գաղթ[ա]կաններէն 100 հոգիի չափ, աչք[ե]րու հիւանդութեան պատճառ[աւ] Մարսէյլ վար դրուած են 3-[4] ամիսներէ ի վեր։ Ասոնց կեան[քը] շատ տխուր պատկեր մը կը ն[երկա]յացնէ, անգործութեան պատ[...] ճառաւ։ Խեղճերուն թաղթե[...] ընդձեռ քերէն առնուած են։ [...] յին ընկերութիւնը ո՛չ գիշեր[...] տեղ կը տրամադրէ, ոչ ուտե[լիք] ո՛չ ալ իրենց աչքերը բուժելու [հա]մար հարկ եղած դարմանումն[երը] ները։ Այնպէս որ կեանքը ա[...] նելի դարձած է։

Այս թշուառները պիտի [...] սեն մինչեւ որ իրենց աչք[երը] բուժուին, անկէ յետոյ դար[ձեալ] պիտի ղրկուին հեռաւոր անկ[...] ները Հարաւ. Ամերիկայի [...] գրպանները եղած քանի մը ֆր[անք]ներն ալ ծախսած լմնցուցած [...] Ո՞րկէ պիտի կրնան պէտք ե[ղած] դրամը ճարել, աչքերու բուժ[ման] համար, երբ Ֆրանսայի մէջ [...] խատելու արտօնող թուղթեր [չու]նին։

Պէյրութի հայ «սմսար[...] խեղճերը անխղճօրէն կողոպ[...] այնպէս համոզած են թէ հա[...] լուն պէս գործի պիտի սկսին [...] դեռ մենք կ'իմանանք որ [...] հասնելէ եւ 3—4 ամիս պ[...] ման գալէ յետոյ, հազիւ կը [...] ջողին ներկայարութեան կա[...] շէկի հնակարկատութեան գ[...] ճարել։

Փետրուար 26ին Պուէնո[ս Այ]րէսէն, Մոնթեվիտօէն եւ [...] լիայէն 200 հոգիի վեր[...] եւ աչքերովս տեսայ Մ[...] Նաւահանգիստը։ Մեծամա[սնու]թիւնը Հայեր պէտք է հա[...] անցեալի աղեխարշ վիճակէն [...] քով ճողոպրած Հայեր…

Մասնաւորաբար «Թր[...] Մարիթիմ» ընկերութեան [...] ղրկուածներն են, նաեւ «[...] Մէյլ» ընկերութեան միջոցա[ւ] ցողները վերադարձուցեր [են] ծաւասնութեամբ, զանազան [...] րութեանց եւ աչքի «Թրաք[...]» պատճառաւ։

Պէյրութ վերադար[...] Հայերու մէջ երկու ծանօ[թ] նէի, որոնցմէ հետեւեալ [...] լուրերը քաղեցինք.

— Մեր երթուդարձ[ի] թացքին, կորսնցուցինք 25 [...] մաս մը նաւուն մէջ անօ[...] թեան եւ մաս մաս մը [...] ւանդութեան պատճառաւ մ[...] Առաւօտները մէկ մէկ գ[...] լեղի սուրճով,— խոկութեա[մբ] թոյն,— մինչեւ կէսօր կը [...] ցնեն, կէսօրին ալ ջուր մը [...] ցուցած. որ «չորպա» կ'ըսուի [...] քերէն։ Իւրաքանչիւր ամ[...] հազիւ կարելի է հաշուել 50 [...] տիկներ, որոնցմով ժում [...] նէինք։ Մեր մէջ ֆրանսա[...] ժիշկ մը կար որ մեռաւ հ[...] լեկծութեանց բանուեցան[...]

Ասոնք դեռ ուրիշ [...] բոլութիւններ պատմեցին, [...] որո՞ գրել։ Դարձեալ հ[...] ենք «Յառաջ»ի խմբագրո[...] որ ընթացք կուտայ մեր [...] թեանց։ ԽՄԲ.— (Մենք [...]

կալ պիտի ըլլայինք, եթէ միշտ եւ աւելի երկար գրէինք այս մասին):

Փետր. 26ին դարձեալ նամակ կը ստանամ Պուէնոս Այրէսէն, Ց. Հայրապետեան ը ընկամէս, որ նոյնպէս շատ տխուր լուրեր կու տայ։

— Պէյրութէն եկած հայկական բեկորներու վիճակը դարձած է օրհասական, բառիս բուն նշանակութեամբ։ Շաբաթ չանցնիր, որ ներքին աշխարհէն կտրուած այս խուլ անկիւնները հայկական բեկորներու կարաւան չհասնի, պարտասուն ջիղերով, ուժասպառ վիճակի մէջ։ Այս խեղճերը դարձած են մէյմէկ փոխ եղջերուներ որ սարերուն վրայ ման գալ չեն կարող»։

Վերջապէս շատ սրտաճմլիք բաներ կը պատմէ իր նամակով, ամիսներով դժոխքին մէջ իրենց կեանքերը հալ ու մաշ ընելով, անցուցած են պէյրութի գաղթականները։

Այս բոլորէն յետոյ, պիտի թելադրել մեր հայրենակիցներուն. մանաւորաբար սուրիոյ եւ Յունաստանի գաղթականներուն, որ այլեւս չշարժին իրենց տեղերէն, որովհետեւ ոչ միայն վճարուած դրամները կը կորսուին, այլ եւ մարդիկը։

Հարաւային Ամերիկայէն վերադարձած եւ աչքերու հիւանդութեան պատճառով հոս մնացող հայրենակիցներ. տեղւոյս ոստիկաններու հսկողութեամբ եւ ծեծով Hotel du Levantէն բռնի, պէյրութ մեկնելիք նաւերը կը փոխադրուին, հարիւրաւոր օտարականներու հետ միասին։ «Դուք անպատճառ հոս պէտք է երթաք. որովհետեւ հոս մնալու իրաւունք չունիք», կ'ըսեն ոստիկանները։

Քանի մը ուրիշներ, դարձեալ Արաբներու խառնուած սուտ ար թիւ մը, շատ թշուառ վիճակի մէջ, նաւը մեկնելէ մէկ օր առաջ խոյս կու տան յիշեալ պանդոկէն, յուսալով որ իրենց համար նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլայ։ Սակայն զուր է այս յոյսը. եթէ առաջին նաւով չղրկուին այդպիսիները՝ երկրորդին անպայման կը ղրկուին։

Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել այս տեղեկութիւնները, որպէս զի մեր հայրենակիցները սթափին։

ԱՒԵՏԻՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՊԸՐՏԻ բեւեռային արշաւախումբը ծանր կացութեան մը մատնուած է այս միջոցիս։ Անոր նաւը սառնակոյտերու մէջ չքանտուելու համար, մեծ դժուարութեամբ, նախընտրած է բաց ծով ապաստանիլ, ու դիմագրաւել փոթորիկներուն։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ.

— Ամէն անգամ որ մեր գործերը կաղան, փոխանակ իրական պատճառները քննելու, կ'աշխատինք պատասխանատուութիւնը ուրիշին վրայ դնել եւ գործին մէջէն դուրս ելլել։

Պոլսոյ հրապարակի կացութեան մասին անցեալ օր կը խօսէի գործէ հասկցող Թուրք վաճառականի մը հետ։ Այս փորձառու վաճառականը գրեթէ բառ առ բառ հետեւեալ կարծիքը յայտնեց վարկի խնդրին մասին.

«— Մէկ կողմ ձգենք օտար դրամատունները, որովհետեւ յայտնի է այն բացասական եւ թշնամական դիրքը զոր անոնք բռնած են Թուրք հրապարակին եւ Թուրք վաճառականներուն դէմ։ Օտար դրամատունները գրեթէ միշտ կ'աշխատին քամպիօյի, չէքի եւ «հավալէ»ի նման գործառնութիւններով, որոնց վնասի հաւանականութիւնը շատ քիչ է։ Երբեք երկար պայմանաժամով վարկ չեն տար, իսկ կարճ պայմանաժամով տրուած վարկերուն մէջ անգամ մեծ կարեւորութեամբ նկատի կ'առնեն անձերն ու ազգութիւնները։

Այսպէս, մեր երկրին մէջ պահուած դրամները կը շահագործեն իրենց երկիրներուն կամ գաղթավայրերուն մէջ։ Օրինակ Օսմանեան պանքան... կարծեմ թէ համաձայն 1927ի հաշուեկշռին, շահագործած դրամը 12 միլիոնի կը հասնէր։ Մինչդեռ մուտքի գումարը 50 միլիոնէն աւելի է ... Ինչպէս ըսի, մէկ կողմ ձգենք օտար դրամատունները։ Միւս կողմէ սակայն, ազգային դրամատուններն ալ, օրինակ «Իշ Պանքասը»ն վարկի խնդիրներուն մէջ պէտք եղածին պէս առատաձեռն չի գտնուիր վաճառականներուն հանդէպ։»

Դժուար է պատասխանել մեր բարեկամին եւ մանաւանդ արդարացնել օտար դրամատուններու ընթացքը։ Մենք գիտենք թէ օտար դրամատուններու այս եւ կարգ մը ուրիշ ընթացքները խիստ գէշ կ'ազդեն երկրին տնտեսական կեանքին վրայ։ Առ այժմ չենք ուզեր անոնց մասին ծանրանալ եւ կը բաւականանք վարկի խնդիրը քննելով։

Պոլիս եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ծագած պայքարը, որու «վարկի տագնապ» անունը կու տան դրամի չգոյութեան հետեւանք չէ։ Իրականին մէջ դրամատուներու դրամարկղները լեցուն են դրամով։ Հետեւաբար դրամի չգոյութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ։

Դրամատուները վարանոտ ընթացք բռնած են այն պատճառով որ սահմանափակ են վարկով շահեցնող գործերը։ Այդ պատճառով, դրամատուները խոհեմութեամբ կը շարժին։

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Թուրքերէն նոր բառարանի մը պատրաստութեան շուրջ մեծ գործունէութիւն գոյց կը տրուի։ Կազմուած է կեդրոնական յանձնաժողով մը, որուն անդամ նշանակուած են բժշկական ֆաքիւլթէէն Զիա Նուրի փաշա եւ Թէվֆիք Սալիմ (?) ու բէճէպ պէյերը, իրաւագիտական վարժարանէն ուսուցիչ Սալիհ եւ Մունիր պէյերը, գրականութեան բաժինէն ուսուցիչ Ալի Մուզաֆֆէր եւ Իպրահիմ Հագգը պէյերը, գիտութեանց ֆաքիւլթէէն Պիւրհանէտտին եւ Թէվֆիք պէյերը, իսկ աստուածաբանական ֆաքիւլթէէն Շէքիպ եւ Իզմիրցի Իսմայիլ Հագգը պէյերը։

Համալսարանի տնօրէն Նէշէթ Էօմէր պէյ յայտարարած է որ մինչեւ 15 մարտ (T) գիրը գիտական բացատրութիւնները նոր Թուրքերէնով պիտի պատրաստուին եւ ուղղակի էնկիւրիի լեզուական յանձնաժողովին պիտի ղրկուին։

Երկրորդական յանձնաժողովներու աշխատութիւններն ալ փութով յառաջ կը տարուին եւ քիչ օրէն կ'աւարտին։

ՀԵԼԼԷՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ելմտական գործավարութիւնը Իզմիրի տէֆթէրտարութեան նոր հրահանգ ղրկած է հելլենապատկան կալուածներու մասին։

Կը հրամայուի անմիջապէս պետական գանձին փոխանցել եւ մատակարարել այն կալուածները որոնք ըստ Թուրք-Հելլէն համաձայնագրին, պետական գանձին պէտք է փոխանցուին բայց տակաւին չեն փոխանցուած։

Գործավարութիւնը հրամայած է իսկոյն գրաւել եւ մատակարարել այդ կարգի կալուածները։

ՌՈՒՏԵՍՏԻ ԳԻՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ վերջին ամիսներու ընթացքին, ռաեստի գիներու ցուցականը բա. ծրանալէ յետոյ 539ի, իջեր էր 480ի։ Բայց դարձեալ ցուրտերուն հետեւանքով, բարձրացած է 5316։

Բանուորական եւ գործակցական կարգ մը սէնդիկաներ, այս ցուցակներուն վրայ կը հիմնուին օրավարձքերու գնահատման մէջ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԵՒ ԱՌՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Փորձագէտներու Մասնախումբը որ այս միջոցիս կը գումարուի Փարիզի մէջ, միջազգային պարտքերը կարգադրելու պաշտօնով, լծուած է ծանր աշխատանքի մը։ Բարդ հաշիւներու հետ է որ կը խաղայ։

Իրականութեան մէջ, միակ մեծ պահանջատէր մը կայ.— Ամերիկա, որ իր հաշւոյն կ'արձանագրէ 550 միլիառ ֆրանքի առնելիք մը։

Գերմանիոյ վրայ միջազգային պահանջ արձանագրուած է 132 միլիառ ոսկի մարք, հարիւրին 5 տոկոսով։ Այդ գումարէն՝ Ֆրանսա պիտի ստանայ հարիւրին 52, Պելճիքա հարիւրին 8, Անգլիա հարիւրին 22, Իտալիա հարիւրին 10։ Կը մնայ հարիւրին 8 որ պիտի բաշխուի հետեւեալ կերպով. Եուկոսլաւիա՝ հարիւրին 5, Փորթուգալ հարիւրին 0.75, Ռումանիա հարիւրին 1,1, Յունաստան հարիւրին 0.4, Ճափոն հարիւրին 0.75։

Տալիքուոր ամէնէն մեծ պետութիւնն է Գերմանիա, որ Տօուըսի ծրագրէն ի վեր կը վճարէ, ինչպէս նաեւ անոր նախկին դաշնակիցները, որոնցմէ Աւստրիա եւ Հունգարիա կը վայելեն երկարատեւ մորաթորիոմ մը, իսկ Պուլկարիա ենթարկուած է կարճ մորաթորիոմով միանուագ հատուցման։

Միւս կողմէ համաձայնականներն ալ իրենց կարգին Ամերիկայի կը պարտին, Անգլիա՝ 4 միլիառ 60 միլիոն տոլար։ Պելճիքա՝ 417 միլիոն տոլար։ Ֆրանսա՝ 4 միլիառ 25 միլիոն տ.. Եուկոսլաւիա 62 միլիոն 850 հազար տ., Իտալիա՝ 2 միլիառ 42 միլիոն։ Գումար՝ 11 միլիառ 147 միլիոն տոլար, զոր Ամերիկա կը պահանջէ իր զինակիցներէն։

Միւս կողմէ՝ Ամերիկա իբր յետ-պատերազմեան առնելիք, զանազան պետութիւններէ կը պահանջէ 407ուկէս միլիոն տոլար։

Այս թիւերը ցոյց կու տան փորձագէտներու աշխատանքին ծանրութիւնը եւ միեւնոյն ատեն, համաձայնութեան մը յանգելու դժուարութիւնը,— համաձայնութիւն՝ որուն հաւանին Գերմանիա, գլխաւոր եւ դժուարահաճ պարտատէրը. Համաձայնականները որ կը պահանջեն Գերմանիայէն եւ Ամերիկա որ կը պահանջէ թէ Գերմաններէն եւ թէ Համաձայնականներէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ե. Ո. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 3 Մարտ — Զաւէն Երկ. Ոբբ. Միութեան մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը իր առաջին նիստին մէջ որոշեց թէյասեղան մը սարքել, ստեղծելու համար հայկական շէնշող մթնոլորտ մը։ Թէյասեղանը տեղի ունեցաւ 2 Մարտ շաբաթ իրիկուն Պ. Եղիա Ճամպազեանի տունը։ Կոկիկ բազմութիւն մը ժամանակին եկած էր քաջալերելու մեզ։ Կը բացակայէին տեղւոյս բոլոր «երեւելիները» խանութպան, տանտէր եւն.։ Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով։ Յետոյ խօսեցաւ Նախագահը բացատրելով «որբ»ին իմաստը, վէժը եւ ազգային պատմութենէն վերյիշումներ ըրաւ։ Կոչ ըրաւ ժողովուրդին աջակցիլ մեզ կիրակնօրեայ դպրոցը առօրեայի վերածելու։ Եղան արտասանութիւններ եւ անակնկալներ, երգեր եւ խմբերգներ՝ ազգային եւ յեղափոխական։ Թէյասեղանը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան ժամը 2ին, ոգեւորուած ազգային խանդով։

Գ. Գ.

ՁՄԵՌԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ — Մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր է որ ցուրտը եւ անձրեւը փոթորկոտ քամիով կը տիրէ մեծ սաստկութեամբ, այնպէս որ ջերմաչափը զէրօէն 25 աստիճան վար արձանագրեց։ Ասոր յաջորդեց մէկ երկու օրուան հարաւային քամի մը, որ սրբեց տարաւ ցուրտը եւ սառը, բայց այժմ դարձեալ սկսեր է ցրտել։ Գաղութիս մէջ չկայ տուն մը որ անկողինով պառկող հիւանդ մը չունենայ։ Առ հասարակ միշտ հայերուս համար շատ աննպաստ են ներկայ օդերը։

Մենք ո՛ւր տեսեր ենք այսպէս փոփոխական օդեր։ Մասնաւորաբար հայաստանցիներս կը ճանչնանք տարուան չորս եղանակները բայց ոչ այսպէս յարափոփոխ։ Մանաւանդ հարբուխը եւ կրիփը շատերը գադրեցուցած է աշխատանքէ, կապելով ժողովուրդը բժիշկներու հետ։ Քանիներ գեղարաններու սեմերը մաշեցուցին։ Այսօր ունեցանք երկու մահեր, մէկը՝ դեռատի Մելինէ Միրաքեան, իսկ միւսը մէկ տարու փոքրիկ Ջուլեմեան։ Եւ դեռ ծանր հիւանդ փոքրիներ ունինք շատ ու շատ...

Այս իսկ պատճառաւ Հ. Յ. Դ. սարքած տօնակատարութիւնը՝ փետր. 18ը հոծ բազմութիւն մը չունեցաւ, բայց դարձեալ անցաւ շատ լաւ։ Նախագահ ընկ. Ս. Աբրահամեան հանդէսը բանալով պարզեց փետր. 18ի նշանակութիւնը։ Արտասանեցին փոքրիկներ Միհրան եւ Քրիստափոր Ուզունեանները։ Մեներգեցին ընկերներ Մուշեղ Մուրատեան եւ Մկրտիչ Փէհլիվանեան։ Խօսեցաւ ընկ. Հ. Ուզունեան յիշելով այն պատճառները որոնք յառաջ բերին 18ի ժողովրդային ըմբոստութիւնը։ «Մեր հայրենիքը դժուարին պայմաններու մէջ կ'ապրի։ Մենք կտրեր ու անցեր ենք բաւական երկար ճամբայ մեր քաղաքական կեանքին մէջ, այլեւս անկարելի է ետ դառնալ եւ որքան ատեն որ մարդկութիւնը կը զինուի մինչեւ ակռաները, մենք տարբեր ճամբայ չենք կրնար ընտրել։ Կը մնայ որ բոլոր կուսակցութիւնները երթան նոյն ճանապարհով ու գործեն մէկ մարդու պէս, հարուածելով մեր դարաւոր թշնամին, հայ ժողովուրդի ապագան կերտելու համար։»

Ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ տպաւորութեան տակ։

Վիշապ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ԳՈՂԵՐ.— Ամբողջ դարեր նստուկ կեանք մը անցընելէ յետոյ, կիները շատ գէշ սկսան շարժիլ։ Կը ծխեն, կը խմեն, կը խաղան, կը սպաննեն ու մանաւանդ կը գողնան, վարպետութեամբ մը որ մատ խածնել կու տայ էն հնարամիտ գողերուն։ Իսկ այս անգամ կուգան փաստել թէ՝ անոնք գիտեն նաեւ գործակցիլ. գործել հնարամտութեամբ, առանց թուլերան շատախօսութեան։ Խմբակ մը կազմած էին 4 գեղանի եւ երիտասարդ կիներ։

Անոնց մասնագիտութիւնն էր մուշտակի վաճառատուները կողոպտել։ Իրենցմէ մէկը կը մտնէր խանութ մը, եւ կը սկսէր ընտրելու մանրակրկիտ գործողութեան։ Յաջորդաբար վրայ կը հասնէին միւս երեքը ու մուշտակները կը դիզուէին սեղաններուն վրայ։ Մէկը կ'առնէր հատ մը ու դրան մօտ, զայն լաւ քննելու համար, լայնքին ու երկայնքին կը բանար, կազմելով վարագոյր մը, որուն ետեւ, կիներէն մէկը կը փութար վերարկուին տակ սահեցնել մուշտակի թանկարժէք կտոր մը, յետոյ կը մեկնէր աննշմար։

Անոր մեկնումէն յետոյ, մնացող երեք կիներուն դժուարահաճութիւնը կը բռնէր եւ առանց քսակի բերան բանալու, կը մեկնէին իրարու ետեւէ, չմոռնալով ներողութիւն խնդրել իրենց պատճառած ձանձրոյթին համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1860ին, մօտակայ գիւղէ մը գաղթող տասնեակ մը Հայեր, նոր գիւղ մը կը հիմնէին, Էսկիշեհիր (?) ու Քէօյնիւք գաւառակներու սահմաններուն միջեւ, շրջան մը որ գրեթէ թրքաբնակ եղած էր։

Անոնք Ենիչէրիներու ժամանակէն մնացած «Քառասուն ձիաւորներ» (Գըրք Աթլը) կոչուած կիսաւեր բերդ մը կը գնէին, որ սեփականութիւնն էր թուրք ծերուկի մը։ Այդ բերդը կը գտնուէր նեղլիկ հովիտի մը մէջ, չորս լեռներու տիրական ստուերներուն տակ, որոնք կէս մը անտառախիտ, կէս մըն ալ լերկ ըլլուրներով եւ ապառաժուտ բարձունքներով բարձրաբերձ, շղթայապատ շրջանակ մը կը ձեւացնէին, չորս հորիզոններու միջեւ։ Բերդը քառանկիւն էր, պրջապատուած՝ չորս անմատչելի պատերով եւ չորս անկիւններուն վրայ ունէր երկյարկանի չորս աշտարակներ, որոնք որոշ ճարտարապետութիւն կը ցուցնէին, եւ ռազմականօրէն բաւական արժէք կը ներկայացնէին։

Երկու փայտաշէն հսկայ դռներ, որոնք դժուար խորտակելի էին, իբր մուտք կը ծառայէին բերդին։ Իսկ ներսը կը գտնուէր պարտէզ մը, կարգ մը զանազան պտղատու ծառերով եւ հորի անուշ ջուր մը, փոքր ամբարտակով մը, որ պարտէզին ոռոգման համար ջուր կ'ամբարէր, անձրեւի ատեն, իսկ չեղած պարագային ջրհան մը ջուր կը հայթայթէր հորէն։ Այս ջուրը միեւնոյն ատեն խմելու ալ կը գործածուէր թէ մարդոց եւ թէ անասուններու համար։ Աշտարակներու ամէն մէկ գետնայարկը ախոռ էր, քառասուն ձիեր կամ անասուններ պատսպարող. յետոյ կային յարդանոցներ ու հանոցներ. իսկ անոնց կողքին՝ երկու խոշոր հացահատիկի շտեմարաններ։ Հետզհետէ եկան հաստատուեցան ուրիշ յիսուն տնուոր Հայեր եւս, որով գիւղը ունեցաւ 60 է աւելի տուն եւ 300ի չափ բնակիչ, միայն Հայեր։ Անոնք իրենց տուները շինած ըլլալով բերդին կից գետնի մը վրայ, մէջտեղը կը կազմուէր ընդարձակ հրապարակ մը, իբրեւ սեփականութիւն հայ համայնքին, որուն միագման ձեւով մը, հայ գիւղին մէջ կը մնար նաեւ շուկան։ Ամէն չորեքշաբթի «պազար» կը բացուէր, ուր կը խռնուէին հազարաւորներ. 100ին 95 Թուրք խուժան։ Երկու առուակներ, ոլորապտոյտ կ'երկննային, մէկը գիւղին աջէն, միւսը ձախէն, լեռնային ինքնաբուխ, յստակ ու զուլալ ջուրերով։

Տասը տարի վերջ, ահա նոր տեսարաններ։ Նախ գիւղը, որ կը կոչուէր Գըրք-Աթլը, Հայերու հաստատումով մկրտուեցաւ Նոր-Գիւղ, զոր Թուրքերը կը կոչէին Եէնիփազար։ Առուակներու երկայնքը, չորս ափերուն վրայ փռուեցան դալար պարտէզներ եւ խիտ ծառաստաններ, որ մինչեւ քովնտի ձորերը, դէպի լեռնամասերը անհուն գեղեցկութիւն մը կը պարգեւէին Նոր-Գիւղին։ Անդին, լեռներու ստորոտին վրայ, բլուրներու լանջքերուն ու սեպաձեւ կատարներու հովանիին տակ, յարմար ու արգասաւոր բոլոր հողերը գրեթէ վերածուեր էին այգեստաններու, ռուպով ու գինիով յափրացնելու համար անխոնջ գիւղացին։

Այլեւս աչքի կը զարնէին Հայերու տնտեսական յառաջդիմութիւնները, գործի մէջ ունեցած յաջողութիւնները, որ փուշի պէս կը կծէին Թուրք ամբոխը եւ ատելութիւն կը յարուցանէին։ Իբրեւ հետեւանք, վարագոյրին ետեւ խլրդային աշխատանքներ, դաւեր ու սադրանքներ կը նիւթուէին, Հայերը ոչնչացնելու համար։ Եւ որովհետեւ շուկային մէջ առեւտրականները (գիւղաքաղաքի մը չափանիշով), զանազան արհեստաւորները, ձեռնարկուները, միջնորդները, խանութպանները ու վերջապէս կարեւոր ասպարէզներու վրայ փայլողները միայն Հայեր էին, ինչպէս եւ այդ փոքրիկ աւանին մէջ նոր կեանք ու եռուզեռ մըտցնողներ, անոր ծաղկման ու բարգաւաճման նպաստողներ դարձեալ Հայեր էին եղած, ծոյլ եւ ամբարտաւան, աւարառութեան ու աւազակութեան միայն վարժ Թուրքերը ակռայ կը կճրտէին։

Հայերը սակայն, դեռ չէին հասկցած Թուրքին հոգին, եւ կը շարունակէին իրենց գործը, իրենց գիտցած եւ ուզած եղանակով, որ աւելի կը կատղեցնէր Թուրքերը։

Այսպէս Նոր Գիւղը շուտով ունեցաւ իր մասնաւոր-մանկապարտէզը, որմէ ետք աւելի բացորոշապէս յայտնուեցաւ հայ տոհմիկ կենցաղը։ Գիւղը ունէր իր քահանան, որ կազմեց դպրաց դաս մը։ Այլեւս տեղի կ'ունենային կանոնաւոր ժամերգութիւններ, եկեղեցական ամէն արարողութիւններ։ Մանկապարտէզը յետոյ իր նախակրթարանի բաժինով, ուր կը պաշտօնավարէին համեստ ուսուցիչներ. կը պատսպարէր գիւղի հարիւրէ աւելի մանուկներն ու պատանիները. որոնք կը դաստիարակուէին հայկական ոգիով։ Այդ գիւղին մէջ հայ մանուկը իր օրօրանէն կը թոթովէր մայրենի լեզուն։ Հայ գեղջուկին սրտին մէջ, արմատ բռնեց հայ երգը որուն այնքան կարօտը կը քաշէին։ Գիւղի հայ կիներն ու աղջիկները, որ ոռոշ գեղեցկութեամբ օժտուած էին, իրենց ամօթխած ու երկչոտ ընթացքով կը գրգռէին Թուրքին վայրենի բնազդները։

(1) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

կառավարական շրջանակներէ հասած ուրիշ լուրերու համաձայն, շարժումը սահմանափակուեր է հարաւ-արեւելեան շրջանին մէջ։ Զօր. Ակուիրրէ ստիպուեր է պարպել քանի մը քաղաքներ եւ քաշուիլ դէպի Վէրա Քրուզի նաւահանգիստը, որուն վրայ շուտով պիտի յարձակին հաւատարիմ զինուորները։ Այս վերջիններէն 15000 հոգի ղրկուած ենՎէրա Քրուզի, 10,000 ալ Սոնարայի ապստամբներուն դէմ։ Կը հերքուի այն լուրը թէ Հանրապետութեան Նախագահ Փորթէս Կիլ և զօր. Ամարօ գերի բռնուած են։

Ժողովուրդը տակաւին թեր ու դէմ դիրք չէ բռնած շարժումին հանդէպ։ Ապստամբութեան վարիչները կը շահագործեն կրօնական զգացումները՝ ժողովուրդը իրենց կողմը սիրաշահելու համար եւ արդէն իրենց գտնուած նահանգներուն մէջ հրամայած են անմիջապէս բանալ բոլոր այն կաթոլիկ եկեղեցիները, որոնք փակուած էին նախորդ նախագահ Քալեսի կողմէ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՉԷԶՈՔ ԿԸ ՄՆԱՆ

Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր հազիւ իշխանութեան գլուխ անցած՝ կը գտնուի քաղաքական կնճռոտ խնդիրի մը առջեւ։ Հուվըր տեսակցեցաւ Քէլլոկի հետ, որ մինչեւ նոր արտաքին նախարար Սթիմսընի ժամանումը պիտի շարունակէ վարել գործերը, այսինքն մօտ մէկ ամիս։ Մամուլին ուղղուած պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը որոշած է բացարձակ չէզոքութիւն պահել եւ արգիլել զէնքի եւ ռազմանիւթի արտածումը դէպի Մեքսիկա։

Սակայն կը կարծուի թէ այս որոշումը կարելի պիտի չըլլայ գործադրել, որովհետեւ կան 5 քաղաքներ, որոնց կէսը ամերիկեան կէսը մեքսիկեան հողի վրայ կը գտնուի։

Վերջին լուրերու համաձայն, Մեքսիկայի ծոցէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս (մօտ 3500 քիլոմեթր), ամբողջ Մեքսիկայի հիւսիսային մասը կը գտնուի ապստամբներուն ձեռքը։

Վէհապիներու նոր արշաւանքը

«Թայմզ»ի Պասրայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պաշտօնական աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ կիրակի առաւօտ Վէհապիներու Ախվան ցեղախումբը յարձակում գործեց խաշնարածներու վրայ, որոնք իրենց հօտերը կ'արածէին Քովէյթ քաղաքին դուրսերը։ Հրացանաձգութիւնը կ'իմացուէր քաղաքէն։ Անգլիական օդանաւեր մեկնեցան Շայպայի օդանաւային կայանէն եւ կէսօրէն առաջ գտան յարձակողները՝ Քովէյթէն 20 մղոն դէպի հարաւ։ Յարձակողները 600 հոգի էին, նստած 300 ուղտերու վրայ եւ իրենց առջեւէն կը քշէին ոչխարի մեծ հօտեր։

Վէհապիները անմիջապէս կրակ բացին օդանաւերուն վրայ, որոնք պատասխանեցին ռումբերով եւ գնդացիրներով։ Ասոր վրայ, յարձակողները ստիպուեցան արագօրէն փախչիլ դէպի Նէճտի սահմանագլուխը։ Յայտնի չէ թէ ո'րքան կորուստ ունեցան։

Յարձակումի ընթացքին Վէհապիներու արձակած գնդակներէն սպաննուեցաւ անգլիական օդանաւի մը անթելի պաշտօնեան՝ Նայթ, որ Պասրա տարուելով թաղուեցաւ։

Հետապնդում յունարէն թերթին դէմ

Երէկ գրեցինք թէ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազը դատական հետապնդում կը կատարէ յունարէն «Խրոնիքա» թերթին դէմ, որ յանդգնած էր գրելու թէ Թուրքերու կողմէ Իզմիրի վերագրաւումը պատմութեան մէջ սեւ էջ կը կազմէ և անարգանք մըն է քաղաքակիրթ աշխարհին համար։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Խրոնիքա» դադարման դատապարտուած է, իսկ թերթի արտօնատէրն ու պատասխանատու տնօրէնը ձերբակալուած են։

Հելլէնասերպ դաշնագիրը

Այս շաբթու վերջերը Ժընեւի մէջ պիտի ստորագրուի հելլէնասերպ բարեկամական դաշնագիրը։ Սերպիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի, Յունաստանի կողմէ՝ արտաքին նախարար Քարափանոս։ Երկու պետական մարդիկը միեւնոյն ժամանակ պիտի ստորագրեն հինգ փրոթոքոլներ, որոնք վերջնապէս կը ճշդեն Սելանիկի սերպ չէզոք գօտիին դիրքը եւ յարակից խնդիրներ։

Ժանտախտի մանրէ պարունակող ռումբեր

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ աշխատաւորական երեսփոխան հազարապետ Քէնուորթի պատերազմական նախարարին հարցուց թէ՝ ի վիճակի՞ է հերքելու այն զրոյցը, որուն համաձայն Գերմանները Մեծ Պատերազմի ընթացքին արեւմտեան ճակատին վրայ գործածած են ռումբեր որոնք ժանտախտի մանրէներ կը պարունակէին։

Նախարար սըր Ուորթինկթըն Իվընս երեսփոխանին խորհուրդ տուաւ կարդալ պատերազմի պաշտօնական պատմութեան 17րդ. գլուխը։ Քէնուորթի պատասխանեց թէ այդ գլուխին մէջ չկայ ոեւէ փաստ, որ ցոյց տայ թէ Գերմանները ժանտախտի մանրէները գործածած էին իբրեւ զէնք իրենց թշնամիներուն դէմ։ Նախարարը աւելցուց.

— փաստ չկայ. բայց կասկածներ կան։

Թուրքերու կալուածները Սուրիոյ մէջ

Ասատօլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հաղորդէ որ մօտ օրէն բանակցութիւններ պիտի սկսին Հալէպի մէջ, Սուրիոյ թրքական կալուածներուն վրայ Ֆրանսայի գանձած տուրքին մասին։ Թուրք կառավարութիւնը Էնկիւրիի համաձայնագրին հակառակ կը գտնէ այդ տուրքին գանձումը։

Ձիւնը Թուրքիոյ մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս ձմեռ երրորդ անգամ ըլլալով երկաթուղային հաղորդակցութիւնները դադրեցան Թուրքիոյ մէջ։ Զանազան կողմերէ դէպի Պոլիս ճամբայ ելած կառախումբերը թրքական կայարաններու մէջ կը սպասեն՝ կէս ճամբան ձիւներու մէջ չմնալու համար։ Տեղ տեղ ձիւնը մինչեւ երեք ոտնաչափ բարձրութիւն ունի։

Սեւ ծովէն հսկայ սառնակոյտ մը յառաջանալով հասաւ մինչեւ Գարաքուրուն, Վոսփորի մուտքը եւ կը սպառնայ Վոսփորէն ներս մտնել։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, Belleville.

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Իսի լէ-Մուլինօյի եւ Պիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ խումբերը ա. ս. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական - վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 3ին 63 Rue République։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ժատենադարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն։

Վիլլէօրպանի Արամ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 7,30ին 16 Rue d'Alsace, ընկ. Մարտիկ Ծառուկեանի բնակարանը։

Փուժէի Վարանդեան խումբի դասախօսական ժողովները տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Կիրակի երեկոները ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները։

Հանգուցեալ Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱՍԱՊՊԱՇԵԱՆԻ (Ուտի Հաճի Թէթիք) յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Հինգշաբթի ժամը 12.30ին Հայոց եկեղեցին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ Արաբկիրի Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի Հաճի Աղան» զաւեշտը։

ԵՈՂ:ԱՏԻ եւ Շրջակայից Հայր. միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Թուստոմ Գրադարանի սրահը, Պէլվիլ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray, Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը, Բ. յարկ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մէշէտ, Մ. Դ.— 12 տոլար։ Կարգադրեցինք։
Լա Սիօթա, Գործ.— 40 Ֆր.։
Տէսին, Ն. Շ.— 35։
Վալանս, Գործ.— 605։
Նիս, Ժ. Ֆ.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Նիս, Խ. Պ.— 140։
Էլ Օպէիտ, Տքթ. Ե. Խ.— 2 եգիպտ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Ասարճուխ գիւղէն Գրիգոր Աղասեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս, մօր անուն Ֆիլոր, եղբայրները Մկրտիչ եւ Կարապետ։ Գրիգոր 1915ին կը գտնուէր Մուսուլի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ։ Կ'ըսուի թէ քանի մը ամիս առաջ կը գտնուէր Սէրէզի շրջանները։ Իմացնել իր մօրը՝ Filor Mardirossianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրբուլեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրբուլեան։ Մելիտոն զինձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Զիլէցի Տիկ. Բերրոն, հօր անուն՝ Սարգիս Վարդերեսեան։ 1924—25ին կը կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իմացնել՝ Յուսիկ քահն. Աղամեանի, 42 Bâtiment Charvieu, Isère.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ 1929

8 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 900 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԼՈՒԾԻ ՏԱԿ ԵՆ...

Մա՛րդ չի հիտաքրքրուիր հալածականներու վիճակով, երբ լուծի տակ են անոնք: Հալածականները իրե՛նք են որ պիտի արժեցնեն իրենց տրտունջները:

Այս տարրական ճշմարտութիւնը անգամ մը եւս, եւ հանդիսաւորապէս հաստատուեցաւ Ժընեւի ժողովին մէջ, փոքրամասնութեանց խնդրին առթիւ:

Կայսերական Գերմանիան տարիներով ճզմեց բռնի ձուլել իր Թաթին տակ ինկած Լեհերը, Ջեխերը եւ ուրիշ ազգութիւններ, իսկ այսօր, անոր յաջորդը, հանրապետական Պերլինն է որ դատախազ կը ներկայանայ հալածական փոքրամասնութեանց...:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի մարտ 6ի նիստին մէջ, Շթրէզէման երկար ճառ մը խօսեցաւ, որուն կը սպասէին ամիսներէ ի վեր: Տեղական թերթերը կը խոստովանին թէ Շթրէզէման մեծ տաղանդով պաշտպանեց իր տեսակէտը, սակայն ձախողեցաւ

Իբրեւ ծանօթութիւն յիշենք որ, այսօրուան 35 պետութեանց մէջ (պատերազմէն առաջ՝ 25), Լեհաստան իր 30 միլիոն բնակչութեան վրայ կը համրէ միայն 15-16 միլիոն Լեհ: Ջեխօ-Սլովաքիոյ 13,600,000 բնակչութենէն 8,760,000ը Լեհ են, 3,120,000ը Գերման, 754,000ը Հունգար, 41,800ը Ռումէն, 75,000ը Լեհ, 180,000ը Հրեայ և 25,000 զանազան ազգեր: Եուկոսլավիոյ 12 միլիոն բնակչութեան 5-6 միլիոնը միայն Սերպեր են: Իտալական Տիրոլի մէջ կան մէկ միլիոն Գերմանացիներ եւլն.:

Մէկ խօսքով, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին, ամբողջ ժողովուրդներ մէկ սահմանէն միւսը նետուեցան, եւ այսօր կը կազմեն դժգոհներու անհամար բազմութիւն մը, որ կը խրտչի օտար լուծէն: Գերմանիոյ բողոքը ուղղուած է մասնաւորապէս Լեհաստանի դէմ, որուն իշխանութեան ենթարկուած են, այսօր, անթիւ Գերմանացիներ կամ գերմանածին ժողովուրդներ: Պերլին կը գանգատի նաեւ Պելճիքայէն, որուն կցուած են իր հողերէն Եւպէն եւ Մալմէտի: Ու վերջապէս երախտագիտութեան զգացումներ չունի Ջեխոսլովաքիոյ հանդէպ, ուր աւելի քան երեք միլիոն Գերմաններ կը գտնուին:

Իր ճառին մէջ, Շթրէզէման սահեցուց կարգ մը խօսքեր, որոնք անուղղակի կ'արծարծեն դաշնագիրներու վերաքննութեան խնդիրը:

— 1. «Շիտակն ըսելով, ես չեմ կարծեր թէ մեր դատը յաւիտենական կարգ ու սարք մը հաստատած է: Մնաց որ, Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին մէջ ալ յստակօրէն արտայայտուած է այս գաղափարը:

2. «Փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը պէտք է ըլլայ տեւական, եւ ոչ թէ անցողական:

3. Ես ուժգնօրէն կ'ընդդիմանամ ձուլման ո՛ր եւ է տեսակէտի:»

Երեւոյթները պահելով հանդերձ, Չէմպըլէն եւ Պրիան ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը երեւան հանեցին այս յայտարարութեանց տակ ծածկուած միտքերը, եւ չէզոքացուցին Շթրէզէմանի ճառին ազդեցութիւնը, մանաւանդ որ, իրենց հետ ունէին բուն շահակիցները, Լեհաստան, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Իտալիա, Պելճիքա, որոնց դէմ կ'ուղղուին սլաքները: Անգլիոյ արտաքին նախարարը շատ փափուկ գործ մը համարեց փոքրամասնութեանց հարցին հրապարակային արծարծումը, զայն վնասակար գտնելով բուն իսկ փոքրամասնութեանց համար: Յետոյ, ուզեց բացատրել թէ շփոթութիւն կայ «ձուլում» եւ «յարմարում» բառերուն միջեւ:

— Ես ոչ մէկ փոքրամասնութենէ կը պահանջեմ մոռնալ իր լեզուն, իր դաւանանքը եւ ազգը, բայց կը պահանջեմ որ հաւատարմութեամբ եւ խաղաղութեամբ ապրի այն պետութեան հետ որուն մաս կը կազմէ: Եթէ պետութիւնը պարտականութիւններ ունի փոքրամասնութեան հանդէպ, այս վերջինն ալ պարտականութիւններ ունի պետութեան հանդէպ: Այստեղ գալ գանգատելու համար, հարկ է մաքուր ձեռքերով ներկայանալ մեր առջեւ»:

Աւելի վարպետ արտայայտութիւններ ունեցաւ Պ. Պրիան.

— «Մենք չենք պահանջեր որ փոքրամասնութիւնները անհետանան: Հզօր պետութիւն մը պէտք չունի այդպիսի միջոցներու դիմելու: Ընդհակառակն, բոլոր ազգագրական համախմբումները, ինչ որ ալ ըլլան անոնց լեզուն եւ դաւանանքը, ուժ մըն են իրեն համար: Բայց կը սպասենք որ այդ փոքրամասնութիւնները ներդաշնակուին պետութեան մէջ, որպէս զի օր մը այլեւս առիթ չունենանք դժգոհութիւններ արձանագրելու»:

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին տակաւին. բայց ինչպէս բացորոշ կ'երեւայ, ո՛ր եւ է էական փոփոխութեան չպիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը:

Այս պատկերին առջեւ, պարզմտութիւն պիտի ըլլար հարցնել. — հապա Թուրքիոյ փոքրամասնութիւննե՞րը:

— Թուրքիան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չէ, պիտի ըսեն բանգէտներ:

Ձեւականօրէն միայն ճիշդ է այս բացատրութիւնը. իսկ մերկ իրականութիւնը այն է որ, ո՛չ մէկ պետութիւն, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ո՛չ մէկ օրկան կը հետաքրքրուի այդպիսի մանրամասնութիւններով: Իսկ համայնավար յեղափոխականները, որոնք երկիր գետին իրար անցուցած են այս առթիւ, և իրենց թերթերով մանրամասնօրէն կը պարզեն աշխարհակալ պետութեանց բռնութիւնները, Արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ Պալքանները, բա՛ռ չեն արտասաներ Թուրքիոյ մասին...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ (26 փետր.).

— «Տարագիր հայութիւնը, գաղթած ըլլալով առաւելապէս մեր հայրենիքի այն մասէն, որ աւեր դարձաւ ու մնաց Թուրքիոյ իշխանութեան տակ, միւս հատուածի մասին չունի մինչեւ իսկ այն պարզ ծանօթութիւնները, զորս անհատ մը ձեռք կը բերէ վայրի մը մէջ բնակելով: Այս ծանօթութիւնները իրեն հետ երկրէն բերած չըլլալով, զանոնք ամբարած չէ նաեւ օտարութեան մէջ, ուստի տարագիր Հայը իր հոգիի ու մտքի աշխարհի մէջ կը պահէ միայն «Հայաստան» *անունը*, առանց այդ անուան մէջ դնելու վարակիչ ու խանդավառող բովանդակութիւնը պատմական այն հարուստ անցեալի, որ միակ աղբիւրն է հոգեւոր ու անմեռ հայրենասիրութեան: Գաղութահայ դպրոցները անզօր են այս չարիքին դէմ կռուելու: Անզօր նաեւ անոր համար, որ իրենք եւս կը տառապին անտեղեակութեան եւ անծանօթութեան միեւնոյն հիւանդութեամբ: Ապաքինումի հիմը կը դրուի, իհարկէ, նորէն դպրոցէն: Մեր կրթական հաստատութիւնները ճիգ պիտի ընեն հայ հայրենիքը իր ամբողջութեան մէջ — իր լեռներով, ձորերով, գետակներով, դաշտերով քաղաքներով ու գիւղերով, իր հին ու շքեղ յիշատակարաններով, իր հարստութեամբ ու չքաւորութեամբ, իր ժողովրդով ու տարածութեամբ, իր անցեալով, ներկայով ու պատմական հեռանկարներով — տեղաւորելու հայ մանուկի հոգիին մէջ: Եւ այս աշխատանքը, մեզ կը թուի, պէտք է կատարել ոչ միայն կրթական հաստատութիւններէն ներս, այլ եւ անոնց պատերէն դուրս: Եթէ հայ գրչի ու մտքի մշակները գաղութներու հայաբնակ վայրերու մէջ, *հայրենագիտութեան* դասընթացքներ հաստատէին եւ այդպիսով տարագիր հայութիւնը հիմնապէս ծանօթացնէին իր հայրենիքին, այս կ'ըլլար հայրենասիրութեան ճշմարիտ գործ մը, զոր կարելի չէ փոխարինել ո՛չ ճառերով եւ ոչ ալ մամուլով:»

ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՄԷՋ...

Փանամայէն կը գրեն.—

Փանամայի երկր. բաժնի փոխ նախագահին փոքրիկի մկրտութիւնը տեղի ունեցաւ յունուար 20ին:

Պարասրահը զարդարուած էր ամբողջ լատին Ամերիկայի հանրապետութեան դրօշակներով, միեւնոյն ատեն հայկական եռագոյն դրօշակը՝ փանամական դրօշակի ձախ կողմը:

Փոքրիկին հայրը փափաքեցաւ որ հայկական կտորներ ալ նուագուին: Նուագախումբը նուագեց «Դաշնակցական խումբ» եւ «Լուսին չկար»ը: Վերջին երգի եղանակը այնչափ սիրեցին ներկաները, որ պարասրահը թնդաց ծափերով ու երեք անգամ կրկնուեցաւ երգը:

ԶՕՐ. ԿԱՄԼԷՆ, Սուրիոյ ֆրանսական բանակին նախկին հրամանատարը, ֆրանս. 20րդ զօրաբանակին հրամանատար նշանակուած ըլլալով, առջի օր պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Նանսիի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԽԱՂԱՂԱԾ?

ԱՆԴՈՐՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ թուրք կառավարութիւնը որոշած է չերկարաձգել անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը, զոր չէ կրցած գործադրել երկու տարիէ ի վեր:

Ինչպէս կը յիշուի, այս օրէնքը հրատարակուած էր 1925ի փետրուարին՝ Շէյխ Սայիտի քրտական ծանօթ ապստամբութեան առթիւ: Կազմուած էին երկու արտակարգ դատարաններ՝ «Անկախութեան դատարան» անունով, մէկը Էնկիւրիի, միւսը Խարբերդի մէջ: Շնորհիւ զանգուածային գնդակահարումներու եւ կախաղաններու, քրտական ապստամբութիւնը զսպուեցաւ:

Երկու տարի առաջ, Անկախութեան դատարանները ջնջուեցան, սակայն անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը երկարաձգուեցաւ երկու տարի եւս, այսինքն մինչեւ ներկայ ամսուան սկիզբը:

Նկատելով որ արտակարգ միջոցներ պարտադրող դէպքեր չեն պատահիր ժամանակէ մը ի վեր, Էնկիւրի չուզեր աւելի երկարաձգել խնդրոյ առարկայ օրէնքը: Ի հարկին դժուար չէ նման օրէնք մը վերահաստատել:

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.— *Վարչապետ Ըսմէթ փաշա անդորրութեան ամրապնդման օրէնքի ջնջումին առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին առջեւ:*

Բացատրելէ յետոյ թէ ինչո՛ւ կառավարութիւնը անօգուտ կը նկատէ այդ Օրէնքը երկարաձգել — քանի որ կացութիւնը ապահով կը համարուի այժմ — փաշան ակնարկ մը նետեց վերջին չորս տարուան դէպքերուն վրայ, այսինքն ա՛յն շրջանին երբ օրէնքը ի զօրու էր, ու ցոյց տուաւ թէ անիկա ո՛րքան ազդեցիկ եղած է: Աւելցուց որ առանց այդ օրէնքին՝ դար մը պէտք պիտի ըլլար Թուրքիոյ՝ յառաջդիմական ներկայ աստիճանին հասնելու համար:

Վարչապետը յետոյ երկարօրէն ծանրացաւ թուրք կնոջ ազատագրութեան վրայ, ըսաւ թէ՝ ո՛վ որ կ'ուզէ թուրք կինը կրկին տեսնել իր աւանդական լուծին տակ, թշնամի է Հանրապետութեան:

Գալով կրօնքի եւ պետութեան բաժանումին, փաշան դիտել տուաւ թէ իւրաքանչիւր թուրք քաղաքացի ներկայիս խղճի ազատութիւն կը վայելէ եւ թէ սահմանագիծ մը քաշուած է կրօնական եւ աշխարհական գործերու միջեւ:

Հայ գիւղ մը խեղդուած Զանգեզուրի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն մարտ 6 թուականով.

— Զանգեզուրէն (Հայաստան) կը հաղորդեն թէ լեռ մը փլչելով հողերու տակ ծածկեց հայկական գիւղ մը: Բնակիչներէն 13 հոգի մեռան եւ 14 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Երկաթուղիի արկած Անատոլուի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— *Էնկիւրի-Կեսարիա կառախումբը Շարքէօյ եւ Շէֆաաթլը կայարաններուն միջեւ ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ: Երկաթուղագիծը եզերող բլուրի մը հողերը ուժգին փլուզումով մը ինկան կառախումբին վրայ: Վագոնաշարժն ու չորս վակոններ թաղուեցան հողերուն տակ: Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը մեռաւ: Ճամբորդները բոլորն ալ անվնաս մնացին:*

Տրոցկի անբաղձալի Ֆրանսայի մէջ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Տրոցկի դիմում կատարած է ֆրանս. կառավարութեան մօտ՝ Ֆրանսա բնակելու արտօնութիւն խնդրելու համար:

Նախարարական խորհուրդը այս խնդրով զբաղելով՝ որոշած է մերժել արտօնութիւնը, մանաւանդ որ տակաւին ի զօրու է Ֆրանսայի սահմաններէն վտարուելու համար Տրոցկիի մասին տրուած հրամանագիրը:

∴ Պոլսէն հեռագիր մը կը հերքէ այն լուրերը թէ Տրոցկիի առողջական վիճակը յուսահատական է:

Իրականութիւնն այն է, որ Թուրքիա հասնելէն ի վեր Տրոցկի կը տառապէր ջերմէ, որ ծանրացած էր կեղը. Ասիա բնակութեան միջոցին: Սակայն հիւանդութիւնը մեղմացած եւ ներկայիս բոլշեւիկեան նախկին դիկտատորը վերսկսած է իր գրական աշխատանքներուն, զորս կիսատ թողած էր:

Երկու համայնավարներ ձերբակալուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իզմիրի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու մարդիկ, որոնք վերջին օրերս համայնավարական թռուցիկներ կը փակցնէին տուներու վրայ: Կը կարծուի թէ ձերբակալուածները անդամ են համայնավար գաղտնի կազմակերպութեան մը:

Ֆրանսա-Սուրիա օդային թղթատարը

Օդանաւորդ Նոկէս, ընկերակցութեամբ անթելի մասնագէտ Վինքլէրի, Մարսիլիայէն օդանաւով մը ճամբայ ելաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

«Պէտք է, հակառակ սատանին հնարքներուն, մռնչումներուն եւ գալարումներուն պահք բռնել եօթը շաբաթ, սա հաւատքով թէ մեր Հայրը տանելի եւ կարելի պիտի դարձնէ այս վարժութիւնը մեզի համար:»

«Հրեղէն Սիւն»

Սատանան մեռաւ այն օրը, երբ մարդ դադրեցաւ անոր հաւատալէ:

Բայց մարդը իսկապէս չարաճճի էակ մըն է: Սիրելու ինքնատիպ եղանակ մը ունի: Նախ կը մեռցնէ, ապա կը սիրէ: Այսպէս ալ վարուեցաւ սատանային հետ: Հազիւ թէ Քրիստոս ի լուր աշխարհի յայտարարեր էր անոր պարտութիւնը եւ մահը, մարդկութիւնը զգաց թէ հսկայ պարապ մը կը բացուի կեանքին մէջ:

Զուարթ էր սատանան, չարաճճի, սրամիտ, հանճարեղ հտպիտ մը: Անոր խեղկատակութիւնները այլազան էին եւ հաճելի՝ ենթակայէն զատ բոլորին: Ու մարդը զղջաց զայն մեռցուցած ըլլալուն: Ուզեց զայն ողջընցնել: Բայց, չունէր յարութեան հրաշքի ուժը:

Ու կեանքի տխրութիւնը փարատելու, անոր քիչ մը ուրախութիւն ներարկելու համար, մարդը յիշեց սատանան: Զուարթ քրքիջներու կարօտը կը տանջէր զինք: Փորձեց կրկնել սատանին խեղկատակութիւնները եւ յաջողեցաւ: Ամբողջ դարեր ապրեցաւ ու զուարթացաւ իր առաջին փորձին կրկնութիւններով: Այնպէս որ կրնանք ըսել թէ՝ մեռաւ սատանան: Բայց անոր հոգին կ'ապրի մարդուն մէջ:

Եւ այսօր, կատարեալ մարդ չէ ան որ իր մէջ չունի սատանայ մը:

Մենք անոր հնարքները չենք տեսներ, մռնչիւնները չենք լսեր, գալարումները չենք նշմարեր. բայց կը զգանք անոր ներկայութիւնը ամէն տեղ:

Կը բաւէ որ մէկը, հանգիստ քունէ մը յետոյ, աչքերը բանայ իր կնոջ դէմքին վրայ, որպէսզի ամբողջ օրը, գործը ձախող երթայ, ի մեծ ուրախութիւն այլոց. կամ հարս մը՝ առտուան բարի լոյսը տայ իր կեսրոջ, կամ զոքանչը մաղթէ «բարի գիշեր» իր փեսին, որպէսզի խեղճին քունը խանգարուի...

Ուրեմն, որքան մարդ՝ այնքան սատանայ.

Բայց այսօրուան սատանան, որ կ'ապրի մարդուն մէջ, եւ կը գործէ իբր մարդ, քաղաքակրթուած է նաեւ անորհետեւելով յարմարիլ նոր օրերու պահանջներուն: Ան մարդէն առածէ, ինչ որ մարդկային է, մարդուն տալով իր ամբողջ սատանայական ընդունակութիւնը: Այս խառնուրդէն առաջ եկած է այսօրուան մարդ-սատանան, որ կեանքին կը նայի համաձայն իր խառնուածքին: Նախկին հարազատ մարդը նախապէս ծոմ ու պահք կը բռնէր իբր կրօնական պարտականութիւն: Ներկայի մարդ-սատանան կը շարունակէ նոյնը ընել, իբրեւ կեանքի պարտադրութիւն: Ան գիտէ թէ միս ու կարագ եւայլն սուղ են եւ ոչ մատչելի ամէն քսակի: Եւ երբ գտնէ, փորը այնքան չուռեցներ որ անհանգիստ ըլլայ եւ հիւանդանայ: Բժիշկը քիչով չի գոհանար ու կանխիկ կ'առնէ:

(1) ԽԱՐՏՈՇ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ.— 461 ԽՐՃԻԹՆԵՐ ՊԻՏԻ ՔԱԿՈՒԻՆ. — ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ՆՈՐ ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ ՇԻՆԵԼ.— ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— ՆՈՐԷՆ «ԲՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ.— ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐ.— ԼՍԱՐԱՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ.— ՁԱՅՆ ՄԸ՝ ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐԷՆ։

ՀԱԼԷՊ, 1 Մարտ.— Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, ներկայիս Սուրիոյ Հայութիւնը կ'ապրի տնտեսական խիստ աննպաստ պայմաններու տակ։

Ահա նոր տագնապ մը։ Կառավարութիւնը շաբաթ մը առաջ ցանկեր պատրաստեց եւ փակցուց գաղթակայանի բոլոր անկիւնները, ազդարարելով թէ, մինչեւ վեց ամիս պէտք է քակուին Սիւլէյմանիյէ թաղամասին թիթեղէ եւ աղիւսէ խրճիթները, թուով 461։

Առաջին շրջանին համար այսքան. յաջորդաբար պիտի քակեն նաեւ մնացեալ շրջաններու խրճիթները, առանց բնակութեան տեղ մը նշանակելու։ Այս թշուառները իրենց սեւ բախտին վրայ կրկին անգամ պիտի ողբան, որովհետեւ մեծ մասով, օրը օրին ապրող մարդիկ են. ամէնքն ալ, վաղուան մասին ոչ մէկ երաշխիք ունեցող չքաւորներ։

Կէօք Մէյտանի լսուած վայրին մէջ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը հողեր գնած է բաշխելու համար անոնց, փոխարժէքը վճարելի՝ 10 տարուան ընթացքին։ Եւ սակայն, շինութեան ծախքերու մասին ոչ մէկ օժանդակութիւն։ Միեւնոյն ժամանակ, տեղական կառավարութիւնը չի թոյլատրեր որ անոնք ներկայ խրճիթներուն նման, վրան գինկով եւ հողէ աղիւսով շինեն իրենց նոր բնակարանը. այլ պէտք է կառուցանեն տաշուած քարով, տանիքը ծածկեն «սիման»ով, վերջապէս արդիական կոկիկ երկու սենեակ, մէկ խոհանոց եւ քիչ մըն ալ պարտէզ՝ տան առջեւը։ Գաղթական ժողովուրդը ինկած է խոր մտածմունքի մէջ, այս անել կացութեան առջեւ։

*** 1928 տարուան ընթացքին, գաղթակայանի լուսաւորչական համայնքի ծնունդները, մահերը եւ ամուսնութիւնները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.— 465 ընդհ. ծնունդ. 238 մանչ, եւ 227 աղջիկ։ 65 պսակ։ Իսկ մահ՝ 115, հետեւեալ հիւանդութիւններէ։ — 33 կողատապ, 9 ծերութիւն, 6 արկած, 4 երիկամունքի, 15 թոքախտ, 10 սրտի, 7 ջերմէ, 2 ուղեղատապէ, 14 հարսանիթէ, 1 ծննդաբերութենէ, 1 քաղցկեղէ։ Մեռնողներէն 70 հոգին 1 — 15 տարեկան են։ Այս թիւերը քաղուած են Թաղ. Խորհուրդի մասնաւոր տետրակէն։

Հակառակ ջանքերուս, չկրցայ ստուգել թէ այս վիճակագրութիւնը քանի՞ ընտանիքի վրայ հաշուած են։ Սակայն եթէ նկատի առնենք միայն Մարաշցիները, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն. (վերջին վիճակագրութեան համաձայն՝ 353 ընտանիք, իւրաքանչիւր ընտանիք միջին հաշուով 5 հոգի), եւ աւելցնենք անոնց վրայ Զէյթունցին, Այնթապցին, Քիլիսցին, Ուրֆացին, Մշեցին, Խնուսցին եւ Կիւրինցին, կրնանք միջին հաշուով 1000 տունի բարձրացնել ամբողջ լուս. համայնքը։ Անշուշտ փափաքելի էր միւս յարանուանութեանց ալ մէկ վիճակագրութիւնը ունենալ մեր ձեռքին տակ, սակայն չափազանց վերապահ են ու մեկուսացած չինական պարիսպներով։

*** Թող ներուի ինծի որ «Յառաջ»ի սուղ էջերը նորէն պիտի գրաւեմ «բուհճի» կոչուած ցաւագարներու հարցով։

Այս չարաղէտ աղանդը սողալով, սողոսկելով տեղ գտած է մինչեւ եկեղեցիի բեմին վրայ։ Անոնց պետը, մի ոմն Գէորգ, շաբթուան մէջ երեք իրիկուն կը քարոզէ եկեղեցիի բեմէն, (ականջը խօսի մեր ռամկավար ազբարեկներուն, 1911-12 թուականներուն, Պոլիս՝ բացի գոցի առթիւ իրենց հանած աղմուկին համար)։ Նոյնիսկ կիրակի օրերը եկեղեցիի աւարտումէն յետոյ, գիւղական տղաքը կը հաւաքեն եկեղեցիին մէջ, կը շարեն կարգ կարգ եւ կը սկսին բաբելոնեան աշտարակաշինութեան։ Երեւակայեցէք 5-600 հոգինոց մատաղ սերունդ մը յանձնուած այս ջղագարներուն։ Կը պոռան ու կը պոռան, անտանելի դառնալու աստիճան։ Զգոհանալով ա՛յսքան գոհաբանական աղօթքներէն շաբթուան մէջ, իրենց համար մասնաւոր շէնքի մը մէջ կը շարունակեն իրենց ցափուքները, այնպէս կարծել տալով տգէտ ամբոխին, թէ իրենք մեղքի բեռան տակ ընկճուած են եւ պէտք է շուտով դարձի գան, եթէ չեն ուզեր մատնուիլ Աստուծոյ ահաւոր վրէժխնդրութեան։ Անոնց համար մահու չափ ատելի է թատրոն, սինեմա, պարահանդէս եւ այլ նման վայրեր յաճախել։ Նոյնիսկ իրենց յատուկ դաշնակին վրայ ազգային երգեր երգել անքաւելի ոճիր մըն է։ Այս բոլորը կը կատարուին կաթողիկոսին աչքին առջեւ։ Կաթողիկոսը թէեւ դէմ է այս աղանդին, բայց կը վախնայ ճեղք բանալ ժողովուրդին մէջ, վախնալով որ անոնք բոլորովին կ'անջատուին եւ կրօնական առանձին կազմակերպութեան մը հիմը կը դնեն (արդէն դրած են)։ Անոնց մեծը իր հաւատացեալներու շրջանակին մէջ բարձր պատիւ կը վայելէ։ Անցած տարի Երուսաղէմէն վերադարձին զինքը դիմաւորող աղանդաւորները ուսամբարձ բերեր են կայարանէն մինչեւ իր տունը, համբուրելով իր քղանցքները իբր նոր օրերու Մեսիան։ Այս ամբարտաւանը «բուհճի»ներուն կուռքն է։ Անոր համար սքեմաւոր եկեղեցականները մէկ մէկ սատանաներ են. ինք եւ իր աղանդն է որ Աստուծոյ միակ հաճելիներն են, վերստին ծնածներ։

*** Ռամկավարներու թերթուկը գրած էր թէ Հալէպէն ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են Դաշնակցականներու մէջ եւ կ'աւելցնէ թէ առայժմ յայտնութիւն մը չպիտի ընէ արդարութեան? գործը չխանգարելու համար։

Ի վիճակի եմ յայտնելու որ Հալէպէն ոչ մէկ Դաշնակցական ձերբակալուած է։ «Եփրատ»ի խմբագրին խելապատակին մէջ յղացուած է այդ սուտը՝ խրախուսելու համար իր ընկերները, որոնք անպատիւ «ճիհատ» մը յայտարարած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Իրենց փափաքին պիտի հասնի՞ն թէ ոչ, կամ մինչեւ հիմա բացուած պայքարով կրցա՞ն հասնիլ.— պատասխանը թող գտնեն ներկայ իրականութեան մէջ։

*** Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երիտ. ակումբին մէջ բացուած է պարբերական դասախօսութեանց շարք մը կարող ընկերներու կողմէ։ Ամէն կիրակի, նիւթի մը շուրջ կը խօսուի դասաւանդութեան ձեւով, բազմաթիւ ունկնդիրներու առջեւ։ Նիւթերը բոլորն ալ առնուած են ազգային կեանքէ։ Փետրուար 18ի օրուան առթիւ, տոքթ. Գապագեան շատ յստակ եւ գեղեցիկ կերպով բացատրեց նոյն թուականին անցքերը Հայաստանի մէջ։

*** Այս օրերս Հալէպ կը գտնուի դերասան Զափրաստ, որ կը սարքէ պարբերական ներկայացումներ թէ թատրոնի շէնքին եւ թէ Երիտ. Միութեան սրահին մէջ։ Փետր. 23ին Երիտ. Միութեան սրահին մէջ ներկայացուց «Ցիւրան Ցիւրան»ը, մինչեւ վերջ հանդիսականներուն ծիծաղ պատճառելով։ Յաջորդով պիտի ներկայացնէ «Ցո՞ երթաս»ը։ Ինչպէս գիտէք, Զափրաստ «երկիր դրախտ վայր»էն կուգայ։ Այս առթիւ պատասխանելով հարցումներուս, շեշտեց թէ Հայաստանի մէջ պատիւ կը վայելեն միայն քծնողները, մատնիչները եւ անոնց հլու կամակատարները։ Այդ երանելի աշխարհին մէջ ամէն քայլ պէտք է ձեւուած, չափուած ըլլայ։ Հակառակ պարագային Չեկայի ահեղ նազոր թաթը կ'իջնէ։ Արտասահմանէն եկած երեւելի հիւրերը սկիզբի մէկ երկու շաբաթներուն մէջ քիչ մը երես գտան։ Բայց հետզհետէ մարեցաւ անոնց ալ աստղը։ Յուսախաբութեան եւ հիասթափումի մատնելով մեր սիրահարները։ Անոնք այժմ կ'ուզեն դուրս ելլել այդ քաոսէն, սակայն միմիայն անցագիր մը հանելու համար, ստիպուած են 500 ոսկեդրամ ռուբլի վճարել, համաձայն վերջերս հրատարակուած «Նոր օրէնքին»։ Ինքը երկու տարի աշխատելէ յետոյ, Պոլսէն ծանօթ պաշտօնեայի մը միջոցաւ յաջողեր է անցագիր ստանալ, ներկայ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ։

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՆՈՊԻԼԷԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը յիշուի թէ ի՛նչ աղետաւոր ձախողութեամբ վերջացաւ իտալացի զօրավար Նոպիլէի արշաւը դէպի բեւեռ։ Աշխարհի բոլոր անկիւններէն բարձրացած բողոքներու վրայ, Մուսոլինիի կառավարութիւնը այն ատեն ստիպուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը կազմել երեւան հանելու համար Իտալիա օդանաւին կորստեան պատճառները, նաւորդներու վարմունքը աղէտէն յետոյ, եւ աղէտեալներուն օգնութեան գործին մէջ թերութիւնները։

Քննութիւնը կը հաստատէ թէ օդանաւին կորստեան պատճառ եղած է ղեկի սխալ գործածութիւնը եւ օդանաւին պաշտօնեաներուն միջեւ, պաշտօնի սխալ բաշխում մը, որուն յանցանքը կ'իյնայ օդանաւին հրամանատարին վրայ։

Յանձնախումբը միաձայնութեամբ կ'ընդունի թէ Ցափփի եւ Մարիանօ հրամանատարներուն ընթացքը եղած է արժանի ամէն գովեստի։

Գալով զօր. Նոպիլէի փրկութեան գործին, յանձնախումբը կը նկատէ թէ այդ արարքը չի կրնար որեւէ ընդունելի արդարացում գտնել։ Կը յիշուի թէ «Իտալիա» օդանաւին անկումէն յետոյ, երբ կարելի եղաւ փրկութեան հասնիլ աղէտեալներուն, առաջին անգամ զօրավարը ինքն էր որ օգտուեցաւ առիթէն։ Յանձնախումբը անոր այս անփափկանկատ արարքը կը բացատրէ բարոյալքումով։ Աղէտին սաստկութիւնը, երկարատեւ զրկանքներու դառնութիւնը այնքան ճնշած ըլլալու էին զօրավարը, որ չէր կրնար իր արարքին արժէքը գնահատել եւ հետեւանքները նախատեսել։

Գալով օգնութեան գործին, յանձնախումբը կը գտնէ թէ կարելի փորձերը կատարուած են փրկելու համար աղէտեալները։

Յանձնախումբին տեղեկագիրը իր ոգիով եւ եզրակացութեամբ դատապարտութիւնն է զօր. Նոպիլէի։

ԽՕՍՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի մէջ երկու տարի առաջ յօդուած մը գրած եմ գրաճանաչութեան մասին, ներկայացնելով

1.— Առողջ գիրին կարգ մը նշանները, որոնք կը մատնեն գրողին նկարագիրը։

2.— Հիւանդ գիրին կարգ մը ձեւերը, որոնք ցոյց կուտան գրողին հիւանդութիւնները։

Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ այն ուսումը, որ կը փորձէ ճանչնալ մարդոց նկարագիրը եւ մտային վիճակը՝ դատելով խօսելու եղանակէն։

Գրաճանաչութիւնը հետզհետէ յարգ կը ստանայ բժշկութեան մէջ՝ իբրեւ միջոց ախտաճանաչութեան ոչ միայն մտային խանգարումներու, այլ նաեւ ներքին հիւանդութիւններու։ Մեր մտային կեանքը կ'արտացոլայ ոչ միայն գիրին, այլ նաեւ մեր խօսքին ու քալուածքին մէջ։ Այսպէս, սրահէ մը ներս մտցուցէք վեհերոտ տղան, առջեւը երկու աթոռ դրէք, եւ հրամայեցէք որ նստի։ Տղան անմիջապէս կը շփոթի, կարճ ժամանակ մը կ'անցնի. մինչեւ որ որոշէ թէ ո՛ր աթոռին վրայ պէտք է նստի։ Եւ դեռ ի՛նչ օրինակներ։ Բայց խօսքն ու խօսուածքն շատ դիւրին է դատել թէ հռետոր մը կամ խօսակից մը հոգեկան ու մտային ի՛նչ վիճակ կը ներկայացնէ։ Յիմարաբոյժները զանազան բացատրութիւններ ունին, որոնք կը ներկայացնեն որոշ հիւանդութիւններու ընթացքին խօսքին կրած փոփոխութիւնները։ Իրապէս, խօսքն ալ կրնայ հիւանդանալ, ինչպէս ամէն բան։

Ուրեմն,

1.— Խօսքը կը հիւանդանայ եւ որոշ եղանակներ կը ներկայացնէ, երբ մտային վիճակը խանգարում կրած է։

2.—Ինչպէս նաեւ խօսքի որոշ ձեւերով կը պարզուի մտային վիճակը անոր որ առողջ է։

***

Ի՞նչ է խօսքը։

Կ'ըսեն թէ խօսքը կը ծառայէ արտայայտելու մեր գաղափարներն ու զգացումները։ Եւ կ'ըսեն ալ, որ խօսքը կը ծառայէ ծածկելու մեր գաղափարներն ու զգացումները։

Թերեւս աւելի ճիշդ է այս երկրորդ բացատրութիւնը, որ քիչ մը զարմանալի կը թուի։ Եւ սակայն՝ երկուքն ալ կ'ենթադրեն գիտակցական բաժին մը մեր բոլոր խօսքերուն մէջ։ Կան պարագաներ, երբ գիտակցութիւնը կը տկարանայ, կը քաշուի, այն ատեն խօսքը ձերբազատուած է։ Խօսքի այս ազատութիւնը, գիտակցութենէն բաժանումը, կը նշանակէ հիւանդութիւն։ Եթէ նոյնիսկ գիտակցական ներկով մը ծածկուած է խօսքը, խօսքի բժիշկները եւ հոգեբանները, քննելով գիտակցական այդ ներկին բաղդրութիւնը՝ կը ճանչնան ենթակային մտային վիճակը։

Բժիշկներուն գործը կը դիւրացնեն անոնք, որ խօսելու կեռք մը ունին, լեզուն կը քերուի, շարունակ շրթունք կը շարժեն, ուրիշի խօսքի կարգ չեն տար, եթէ չխօսին հիւանդ կ'իյնան։ Բժիշկներուն համար այնքան լաւ է, որքան շատ կը խօսի հիւանդը, առիթ տալով մանրամասնութեամբ քննելու հիւանդութեան ծագումն ու զարգացումը։ Այս ընթացքը կը յանձնարարեմ բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն զօրաւոր ըլլալ։ Այսպէս, կը սիրեմ լռիկ մտիկ ընել քան խօսիլ։ Երբ անծանօթի մը առջեւ եմ, թոյլ կուտամ որ ան խօսի, եւ շատ խօսի, եւ ճանչցնէ ինքզինք։ Լսելով՝ թոյլ չեմ տար. որ ան ճանչնայ զիս, երբ դեռ ես չեմ ճանչցած զինք։ Մարդիկ այնքան զօրաւոր կը դառնան օտարականի մը առջեւ որքան կանուխ կը ճանչնան անոր թերութիւնները, առանց մատնելու իրենց թերութիւնները։

Ուստի, աւելի լաւ է մտիկ ընել, ճանչնալու համար խօսողին թերութիւնները։

***

Ինչպէս կ'ըլլայ խօսքի հիւանդութիւնը։

Հարկ չկայ յիմարանոցներէն քաղուած օրինակներ տալ։ Դուրսը, ազատ ու խելացի մարդոց մէջ, ի՛նչ բազմաթիւ օրինակներ կան։

Կ'ըսեն թէ շատախօսութիւնը հիւանդութիւն է։ Այսինքն, խօսելու ախտագին չափազանցութիւնը, երբ այլեւս գիտակցութեան հակակշիռը, կամքին ուժը գոյութիւն չունի. ենթական ներքին մղում մը ունի խօսելու, յաճախ սահուն եւ արագ։

Այստեղ գիտունները համեմատական չեն իրենց դասաւորման եւ բացատրութեան մէջ։

Լոքիրոլ ապուշները տխմարներէն զատորոշելու համար հիմ կ'առնէ անոնց խօսելու դիւրութիւնը։ Ըստ Լոքիրոլի, ապուշները դիւրին եւ ազատ կը խօսին, իսկ տխմարները չեն կրնար խօսիլ։ Սոլիէ, ընդհակառակն, կ'ըսէ թէ խօսելու դիւրութիւնը խելացութեան նշան չէ։ Այսպէս, բոլոր անոնք որ փոքրիկ գլուխ մը ունին, արագ ու դիւրին կը խօսին, իսկ մեծ գլուխները՝ դանդաղ։ Եւ խելացիները մեծ գլուխներն են։ Բայց բոլոր արագախօսներն ու շատախօսները հիւանդ չեն, ինչպէս բոլոր մեծ գլուխները,— ջրագլուխները,— խելացի չեն։

Դժուար է դասաւորել զանոնք, ինչպէս անկարելի է, համաձայն քերականական եղանակներու, որոշել խօսքի հիւանդութենէ տառապողները եւ իրենց մտային վիճակը։ Այդպիսի աշխատութեան մը համար, պէտք է նախ քննել նկարագիրները եւ անոնց խօսելու եղանակները։ Այսպէս, կարելի է ճշդել թէ ի՛նչ նկարագիր ունին անոնք, որ խօսքի մը մէջ բայերը առաջ կը գործածեն (անապարծ, ջղային բարկացոտ), ածական կը շարեն (ծոյլ), նախադասութիւնը կիսատ կը ձգեն (կամքի պակաս), կարգ մը անհրաժեշտ բառերու փոխարէն շարժումներ կ'ընեն (դանդաղամիտ), կարճ նախադասութիւններով եւ պակաս բառերով կը խօսին՝ առանց երբեք շարժումի եւ նշանի (վեհերոտ), եւայլն։

Սակայն շատ հետաքրքիր է «լաւ խօսող»ներուն բնութիւնը։

Համարձակ մարդիկ են անոնք, կը մասնակցին զանազան խօսակցութիւններու, շատ հանդարտ եւ ինքնավստահ։ Անոնք tic մը ունին, որ կը կրկնուի խօսքի ընթացքին եւ ցոյց կուտայ մաքին վիճակը։ Այդ ticը հետզհետէ տեղ կը շինէ, ստախօս դարձնելով ենթական, ծոյլ բայց ինքնահաւան։

Օրինակ, խօսակցութեան մը ընթացքին լսեցիք որ մէկը կ'ըսէ ու կը կրկնէ. «Պօղոս առաքեալը ըսած է...»։ Եթէ քիչ յետոյ փոխեց ու ըսաւ. «Յիսուս ըսած է», «Սոկրատ գրած է», վստահ եղէք որ հիւանդ է ձեր «մարդը»։ Հանդիպած չէ՞ք երբեք մէկու մը, որ կրկնէ «հոգեկան վիճակ» բացատրութիւնը, կամ ուրիշ բառ մը։ Կը տեսնէք որ կը կրկնէ քանի մը անգամ, յետոյ կը հաստատէք որ այդ բառը իր տեղը չի գործածեր։ Յաճախ բառ մըն է, որուն իմաստը չի գիտեր, կամ գիտէ բայց շատ կը գործածէ։ Այդ մարդը մտային հիւանդութիւն ունի, բայց քրոնիկ, ուրեմն անմեղ։ Կը յիշեմ կին մը, որ կը կրկնէր «Եւրոպայի մէջ...»։ Այսպէս, կ'ըսէր թէ ինք տեսած է այդ բանը «Եւրոպայի մէջ»։ Դիտել տուինք, որ հիմա Եւրոպայի մէջ կը գտնուի։ Ան չէր գիտեր թէ Եւրոպան ի՛նչ։

Խօսքի հիւանդութիւնը տարափոխիկ է։ Խօսակցութիւններուն մէջ կը տեսնէք, որ խօսքի զանազան ձեւեր մէկէն միւսին կ'անցնին։ Ամէնէն աւելի կը տառապին արեւելահայերը, որոնք քիչ մը աւելի հռետոր են։ Թերքահայերը, բռնապետութեան ազդեցութեան տակ, քիչ լռակեաց են։ Ճշմարիտն խօսք ռանդութեան նման կը փոխանցուին մէկէն միւսին։ Այսօր կարելի է ցոյց տալ դաշնակցական եւ հնչակեան շեշտաւորում, այնպէս որ կարելի է խօսքին միայն բառերէն, այլ նաեւ երանգաւորութենէն հասկնալ թէ հռետորը հնչակեա՞ն է թէ Դաշնակցական։

«Խօսք ջարդող»ներու մտային վիճակը հասկնալու համար պէտք է նայիլ ուղղակի անոնց աչքին, երբ կը խօսին։ Պիտի տեսնէք որ նայուածքին իմաստը... տուն շեշտը կը պակսի կամ հետեւիր խօսքին շեշտին։ ...զումներ կան, որոնք միեւնոյն ատեն կը յայտնուին խօսքին ու նայուածքին մէջ։ Խօսքի հիւանդութենէ տառապողը քննելով կը տեսնէք որ նայուածքին զումը խօսքին յուզումին համապատասխան թաց չէ։ Ընդհանրապէս անոնք շատ կրկնուած բառեր կը գործածեն. «Արուեստ, ազատութիւն, արդարութիւն, հոգեկանութիւն» եւայլն։

***

Կիներուն մօտ։

Զարմանալի՛ բան, վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ կակազողներ շատ քիչ կան կիներուն մէջ։ Երախայ մը, աղջիկ է, դիւրին եւ լաւ կը խօսի, եթէ մանչ է, կը կակազէ կամ վրան կը խնդացնէ։

Դիւրին է ճանչնալ կիներու մէջ այն, որ խօսելու հիւանդութիւն ունի։ Անգլերէնի դասատու խօս Ֆրանսացիի մը կինը, երբեք անգլերէն չէր գիտեր, մուսինէն լսած բառերը առանց հասկնալու կը գործածէր իր խօսակցութեան մէջ։ Հայ մայր չկա՞ն, որ կը պարծենան իրենց զաւկին յաջողութիւններուն մասին՝ մասնագէտի պէս, հաշիւ դի մը նման մանրամասնութիւններ տալով անոնց ըրածներուն։

Օսիփ-Լուրիէ կը պնդէ թէ խօսքի հիւանդութենէ կը տառապին մասնաւորաբար կիները։ Գեղեցիկ կինը քիչ խօսի եւ աւելի զգոյշ։

Սակայն այս հիւանդութիւնը տարածուած է ամէնէն աւելի հայ կրօնամոլ կիներուն մէջ։ Անոնք «քարոզիչ» կիներ են, տգէտ, տխմարի չափ մեծ մոլեռանդ դեղ մը ունին, եւ չափազանց ծոյլ։ Մէկ մտածում ունին, որ իրենց զաւկին կոնակին վրայ աղջիկը հարուստի մը ծառայ պարապ նստիլ անոր մօտ, տարանէն քաղուածքներ ըսել եւ իրենք զիրենք խելացի տո՛ւն կարծեցնելու համար։ Անոնք Աւետարանէն քեր կը կրկնեն սխալ, բայց առանց հասկնալու է ճանչնալ զանոնք։ Խօսեցէք անոնցմէ մէկուն հետ եւ չին առթիւ բռնեցէք, հարցուցէք իմաստը՝ իրեն իմաստը հասկնալու համար, ան... Աւետարանէն յութիւններ պիտի բերէ բիչ յիմար բաներ ալ ըսէ։

***

Ի՞նչ ընել։

Խօսիլ զգուշաւոր, մեծ ցականութեամբ կշռելով սանուած բառերը։ Արար տուն մը կ'ըսէ.

«Եթէ խօսքը դեռ մեր նին մէջ է, մեր գերին է, երբ խօսքը արտասանուած, մենք գերին ենք այդ խօսքին»։

Շ. ՆԱՐԴ...

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

*** Նիկարագուայի ջրվէժի դեցկութեան պահպանման մասը Գանատայի եւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւն միասնաբար 48 միլիոն կը ծախսեն։

*** Ամերիկայի մէջ ... 30 միլիոն քիլօ ... պատրաստուի։

*** Կրէօնլանտա վերջին 18 տարիներու ընթացքին 18 ... դէպի արեւմուտք ...

ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

(ՀԱՅ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒՐՋ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ)

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ամիսներ առաջ, Մարսէյլի շատ մը Հայրենակցական Միութիւններէն՝ ութը, վասպուրականի Հայր. Միութեան հրաւէրով, ունեցան ներկայացուցչական ժողով մը, (1928 նոյեմ. 11) «Գիշերային դասընթացք»ի մասին։ Այս առթիւ ընտրեցին առժամեայ յանձնախումբ մը, նախնական աշխատանքները վարելու ծրագիրը մշակելու համար։

Յանձնախումբը՝ իրեն յանձնուած պարտականութիւնը ձեռնհասութեամբ կատարած եւ մշակած էր ծրագիրը, որ վաւերացուեցաւ Յրդ ներկայացուցչական ժողովէն։ Դժբախտաբար այս ժողովէն կը բացակայէին քանի մը Միութիւններ անծանօթ պատճառներով։ Անոնց բացակայութիւնը, պահ մը՝ վարանում պատճառեց, եւ սակայն ժողովը ըմբռնելով հարցին կարեւորութիւնը, որոշեց գործել։ Հինգ Միութիւններ ստանձնեցին գործին ղեկավարութիւնը եւ սկզբնական ամիսներու պիւտճէի մատակարարումը։ Որպէս զի ընթերցողը լաւ ծանօթանայ, մէջ բերենք ամբողջ ծրագիրը որուն կցուած է սահմանուած ամսական պիւտճէն։

ԾՐԱԳԻՐ

1.— Գիշերային դպրոցին պիտի կրնան հետեւիլ անխտիր բոլոր չափահաս երկսեռ հայրենակիցները, յանձնարարուած իրենց Հայրենակցական Միութեան կողմէ։ Այն չափահաս երկսեռ հայրենակիցները որոնք որ եւ է հայրենակցական միութիւն չունին, կրնան դիմել անձամբ գիշերային յանձնախումբին։

2.— Սկզբնական շրջանին՝ մինչեւ աշխատանքներու կանոնաւոր դասաւորումը եւ յարմարագոյն տիպը, գիշերային դպրոցի նիւթական մատակարարման հոգատարութիւնը թողուլ Հայ. Հայրենակց. Միութիւններու վրայ՝ համաձայն իրենց նիւթական եւ անդամական կարողութիւններուն։ Վերջնական ձշդումը կը կատարէ Հայրենակց. Միութիւններու Ներկայացուցչական Ժողովը։

3.— Գիշերային դպրոցի անմիջական հսկողութիւնը ու վարչութիւնը կը պատկանի գիշերային դպրոցի յանձնախումբին, որ իր հերթին համարատու պիտի ըլլայ Հայրենակց. Միութիւններու Ներկ. Ժողովին։

ԴԱՍԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Մայրենի լեզու.— Ա.— Տառերու ուսում։ Բ.— Ուղղագրութեան վարժութիւն։ Գ.— Պատմելու, բացատրելու կամ արտայայտելու կարողութիւն եւ թուաբանութեան չորս գործողութեանց ուսուցում։

2.— Ֆրանսերէն Լեզու: Ա.— Պարզ ընթերցում ու գրութիւն։ Բ.— Առօրեայ գործնական խօսակցութեան վարժութիւն։

3.— Աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն. — Ա.— Համառօտ ձեւի տակ Հայաստանի եւ հարեւան պետութիւններու աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն։ Բ — Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի համառօտ աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն։

4.— Քաղաքացիական ուսում. Ա.— Ֆրանսայի պետական վարչաձեւի ուսում։ Բ.— Ֆրանսայի մէջ ապրող օտարազգիներու համար սահմանուած ընդհանուր օրէնքներու պարզաբանում։

5.— Առողջապահական անհրաժեշտ գիտելիքներ եւ ընդհանուր քաղաքացիական ուսումի եւ բարոյագիտութեան դասեր (շաբաթը մէկ անգամ դասախօսութիւն որ եւ է հարցի շուրջ)։

6.— Ժամանակի պահանջին համաձայն, դասախօսական վիճաբանական ժողովներ զանազան հարցերու շուրջ։ Այս պարագային նիւթի ընտրութիւնը եւ դասախօսներ հրաւիրելու հոգը թողուլ գիշերային դպրոցի կարգադիր յանձնախումբին։

ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

1.— Գիշերային դպրոցի դասատուները վճարովի պիտի ըլլան, ժամական դասը հինգ ֆրանքի վարձատրութեան սկզբունքով։

2.— Հայերէն լեզուի, թուաբանութեան եւ աշխարհագրութեան ու պատմութեան դասերու համար վարձել մէկ ուսուցիչ, օրական երկու պահ դաս տալու համար, որով ամիսը 48ը պահ, 48×5=240+10=250 ֆր.։

3.— Ֆրանսերէն լեզուի համար մէկ առանձին դասատու, օրական երկու պահ, որով ամիսը 48×5=240+10=250։

4.— Քաղաքացիական կրթութեան համար մէկ ուսուցիչ, օրական մէկ պահ, 24×5=120 + 10=130 ֆր.։

5.— Գիշերային դպրոցի վայրի լուսաւորութեան, մաքրութեան, հսկողութեան եւայլն, զանազան ծախսերու համար 170 ֆրանք։ Գումար՝ 800 ֆրանք։ Սրահի վարձք՝ 300, ընդհ. գումար՝ 1100 ֆրանք։

Այս Նախահաշիւը գործակից Միութիւններու ուժէն վեր ըլլալով, Յրդ Ներկայացուցչական ժողովը որոշեց սկզբնական շրջանին դասաւանդութեան պահերը կըրճատել, մինչեւ պիւտճէի լրացումը։ Նկատի առնուեցաւ նոյնպէս անգլիերէն լեզուի ուսուցումը որ նմանապէս յետաձգուեցաւ։ Ժողովը քուէարկեց հետեւեալ նախահաշիւը.—

1.— Սիվրիհիսարի Հայրենկց. Միութիւն՝ ամսական 175։ 2.— Եոզղատի Հայր. Միութիւն՝ ամսական 175։ 3.— Զարսանճագի Հայր. Միութիւն՝ ամսական 150։ Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 100։ Մարաշի Հայրենկց. Միութիւն՝ 80։ Անհատական խոստումներ 70։ Գումար՝ 750։

Ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեան տակ՝ յոյս յայտնելով որ հայ մամուլը եւ հասարակութիւնը պիտի քաջալերեն այս ձեռնարկը։ Մարսէյլի միւս միութիւններուն կը մնայ արժեւցնել իրենց գոյութիւնը։

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Կարմիր բանակի 11րդ. տարեդարձին առթիւ, Վորոշիլոֆ՝ պատերազմական գործավարը, «Պրաւդա»յի եւ ամբողջ խորհրդային մամուլին մէջ ըրած է հետաքրքրական յայտարարութիւններ, կարմիր բանակի տագնապին մասին։

Վորոշիլոֆի յայտնութիւնները կուգան մէկ կողմէ պարզել Տրոցկիի արտաքսումին պատճառները եւ միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութեան փութկոտութիւնը, անմիջապէս իր դրացիներուն ընդունիլ եւ կիրարկել տալու համար Քէլլոկի դաշնագիրը։ Խորհրդային իշխանութիւնները կը վախնան զինուորական ըմբոստութենէ մը։ Անոնք ստիպուած են դիմադրել կրկնակ դժգոհութիւններու, տրոցկիականներու եւ գիւղական տարրերու, որոնք բազմաթիւ են թէ բանակին եւ թէ պաշտօնէութեան մէջ։ Սպաներու մեծ մասը ծառայած է Տրոցկիի հրամանին տակ եւ անոր հանդէպ կը տածէ բուռն համակրանք, շնորհիւ իր զինուորական յաջողութիւններուն եւ կազմակերպչական կարողութեան։ Անոր պաշտօնանկութենէն ի վեր, իր յաջորդները հալածած են այն սպաները, զորս Տրոցկի գտած էր գնահատել։ Անոնց մէջ կան նոյնիսկ Մուրալոֆի եւ Մրաչքովսկիի պէս զինուորականներ, որոնք բանտարկուած եւ աքսորուած են Սիպերիա։ Զարմանալի չէ ուրեմն որ Տրոցկիի հանդէպ ցոյց տրուած վարմունքը տեղի տայ բուռն դժգոհութիւններու։ Դժգոհութիւնները ա եւս սաստկացած են մանաւանդ, բանակին մէջ, տրոցկիականներու հանդէպ կատարուած հալածանքին հետեւանքով։

Միւս կողմէ, գիւղացիները որոնց բերքերը բրտօրէն բռնագրաւուած են, տրտունջներ յայտնած են բանակին մէջ ծառայող իրենց զաւակներուն։

Գիւղական ծագում ունեցող զինուորներու, այսինքն բանակին մեծամասնութեան դժգոհութիւնը այնքան բուռն էր, որ արդէն անցեալ յուլիսին, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Ռիկով, կը յայտնէր Մոսկուայի համայնավարներու ընդհ. ժողովին մէջ.— «Եթէ նորէն դիմէք ծայրայեղ միջոցներու, բանակը պիտի պատասխանէ ապստամբութեամբ»։ Ռիկովի յայտարարութիւնը հիմնուած էր պատերազմական գործավարին տեղեկագրին վրայ։ Աւելի քօղարկուած խօսքերով, նոյն ազդարարութիւնն է որ կը կրկնէ Վորոշիլոֆ։ «Դարձեալ, կ'ըսէ, անձկութեան մէջ ենք։ Բանակին այլ տարրերը կը շարունակեն անաղմուկ պեղել լենինականութեան հիմերը»։ Ան գոյց կուտայ թէ համայնավար կուսակցութեան ներքին պառակտումը ինչպէս կ'անդրադառնայ բանակին վրայ եւ կը յիշէ թէ 1923ի տագնապին հետեւանքով «բանակին մարտական կորովը աւելի քան կասկածելի էր։ Եթէ ստիպուած ըլլայինք զէնք վերցնել սահմաններու պաշտպանութեան համար, մեր պետութիւնը ամենէն ջախջախիչ փորձութեան պիտի ենթարկուէր»։

1928ի ներքին դժուարութիւնները հետքեր ձգած են բանակին մէջ։ Սպայական շրջանակներու եւ բանակին մէջ այս տաքարծութիւններ հետեւանքը չեն միայն տնտեսական տագնապին, այլ նաեւ բանակին մէջ տարուած քաղաքականութեան։ Ու վերջին ընտրական պայքարն ալ մեծ չափով նպաստած է շատցնելու բանակին գրգռութիւնը։

Սպայական շրջանակներու մէջ դժգոհութիւնը առած է ծանր կերպարանք, ինչ որ պատճառ դարձած է կ'դր կոմիտէի եւ յեղափոխական դատարանի միջամտութեան։

Նոյնիսկ համայնավար բազմաթիւ սպաներ, ալ զգուած են հաւատաքննական եղանակներէն, քաղաքական հսկողութիւններէն եւ քաղաք. կոմիսարներու ու համայնավար բջիջներու կողմէ, անհատական ներքին կեանքի վրայ կիրարկուած հակակշռէն։ Կ'ուզեն տիրանալ իրենց անհատական ազատութեան եւ հասկնալի է անշուշտ, որ անոնց այս արդար փափաքը մտահոգէ քաղաքական վարիչները։ Եւ որպէս զի այս դժգոհութիւնը աւելի սուր կերպարանք չառնէ, պատերազմի յեղափոխ. խորհուրդը՝ այս տարի սահմանափակեց բջիջներուն եւ քաղաք. կոմիսարներուն դերը՝ բանակի բջիջներուն մէջ եւ հրամանատարութեան ձգեց աւելի լայն ազատութիւն։

Սակայն, շատ հաւանական չէ որ այս որոշումը իրօք գործադրուի։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Կիրակի, Մարտ 3, Ս. Ը. J.G.ի սիրուն սրահին մէջ, հայ արիները թէյասեղան մը սարքած էին ի պատիւ իրենց ծնողներուն եւ բարեկամներուն։ Թէյասեղանը գեղեցիկ առիթ մը եղաւ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ վեր հանելու վերջին տարիներու մեր աշխատանքները եւ ձեռք բերած արդիւնքները: Ներկայ էին օ. տարներէն՝ Պ.Մարք Սանիէ, յոյն լեհ, եւ ֆրանսացի սկաուտներ եւ խմբապետներ. իսկ Հայերէն՝ ծնողներ եւ ծանօթ դէմքեր:

Թէյասեղանը բացաւ Հայ արիներու ընդհ. պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան: Նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականներուն, որոնք սիրայօժար ընդունած էին մեր հրաւէրը: Բացատրեց թէ ինչ խանդավառութիւն կը ստեղծեն սկաուտներու մէջ այսօրինակ քաջալերութիւնները:

Թէյասեղանին կը նախագահէր Պ. Կ. Սասունի, որ շեշտեց թէ հայ սկաուտական ասպարէզը, որ իր ներշնչումը կ'առնէ մէկ կողմէ ազատ բնութենէն եւ միւս կողմէ հայկական եռագոյնէն, ամենէն գեղեցիկ միջավայրն է հայ նորահաս սերունդին ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս առողջ քաղաքացիներ պատրաստելու համար:

Պ.Մարք Սանիէ իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ անգամ մը եւս, առիթ կը ներկայանայ հանդիպելու հայ արիներուն եւ իրենց հայրենակիցներուն, որոնց մէջ ինքզինքը երբեք օտար չիզգար: Իր խօսքը ուղղելով ծնողներուն, իր հիացումը յայտնեց, հայ պատանիներուն եւ պետի մասին, որոնց խանդավառութիւնը, հայրենասիրութիւնը եւ ընկերասիրութիւնը ամէն գովեստէ վեր կը դասէ:

Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Հ. Քիպարեան, որ վ.Ռամշապուհ եպիսկ.ի կողմէ շնորհաւորելով սկաուտական շարժումը, յաջողութիւն մաղթեց:

Ճառերէն վերջը, Օր. Ալիս Գավուքճեան ոգեւորեց հանդիսականները իր շնորհալի պարերով, իսկ Յովիկ Եղիազարեանը գեղեցիկ արտասանութիւնով մը:

Սկաուտները մէջ ընդ մէջ կ'երգէին իրենց խմբերգները:

Փակման խօսքէն վերջն ալ, հիւրերը չէին ուզեր բաժնուիլ սկաուտներէն, որոնց հետ այնքան գեղեցիկ ժամեր անցուցած էին այս առթիւ:

Արմիկ Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ.— Փետրուարի վերջին կիրակիի հանդէսէն յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղը կարեւոր մրցում մը ունեցաւ կիրակի, 3 մարտ Club d'Encouragement aux Sports (C. E. S.)ի երկրորդ խումբին դէմ։ Մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 1.30ին, Maltournéeի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ուր երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր, ինչպէս եւ տեղւոյն հայութենէն մաս մը։

Խաղը շատ հետաքրքրական անցաւ եւ առաջին կիսախաղը շարունակ, հանդիսականներու խրախոյսներուն վրայ, մերինները շահեցան առաջին նշանակէտը։ Կիսախաղին՝ հակառակորդ խումբը կարգ մը լաւ խաղացողներ ընդունեց իր պահեստէն եւ խաղը վերսկսաւ։ Սակայն հայ մարզիկները երբեք չկորսնցուցին իրենց պաղարիւնը, եւ քառորդ ժամ յետոյ նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու խօթը վայրկեան մնացած, մերինները շահեցան երրորդ եւ վերջին նշանակէտը, ծափեր խլելով հանդիսականներէն։

Այսպէսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի խումբը յաղթեց C. E. Sportsին 3ով 0։ Զմոռնանք որ սոյն խումբը կը պատկանի 1924ի 1ère Divisionին։

Հ. Պագիրկեանեան

ՎԻԷՆ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կիրակի օր մրցեցաւ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ, Տէսինի մարզադաշտին վրայ։ Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր դաշտը, քաջալերելու համար 2 փոյր մասնաճիւղերու մրցումը։ Մրցումը սկսաւ Վիէնի խումբին յարձակումով, բայց Տէսինի պաշտպանողականը լաւ դիմադրեց։ Առաջին խաղամասը լրացաւ 0—0։ Երկրորդ խաղամասը սկսաւ Տէսինի յարձակումով. աւելի բուռն։

Վերջապէս Վիէնցիները իրենց վարպետ խաղով շահեցան նշանակէտ մը։ Խաղը վերջացաւ Վիէնի խումբին յաղթութեամբ 1ի դէմ 0։

Մրցումէն վերջ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը մեզ պատուեց տաք ըմպելիներով։ Այս առթիւ երգուեցան «Յառաջ Նահատակ» եւլն.։ Երեկոյեան ժամը 8ին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեկնեցաւ Տէսինէն։

Իսկ անցեալ կիրակի (24 փետրուար) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Ա. խումբը չարաչար պարտութեան մատնեց C. S. Vienneի խառն խումբը 4ի դէմ 0։

Մեր խումբը պայմանաւորուած է Վալանսի «Արաքս» խումբին հետ։ Դեռ թուական չէ որոշուած։

Մ. Փափազեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անոնք աւելի քան պարկեշտ էին ու առաքինի։ Որեւէ անալ գական վերաբերում կամ հայհոյիչ արտայայտում կնոջ հանդէպ՝ պատճառ կը դառնար արիւնալից կռիւներու, նոյնիսկ սպանութեան։ Այնքա՛ն յարգի էր հայ կնոջ պատիւը։

Այդ պատկերին առջեւ, թուրք ամբոխը իր առաջնորդներով, գրգռիչներով, հօճաներով ու մէհմէտճիքներով, օրէ օր կը դառնար աւելի ատելավառ եւ թշնամական։ Շատ չանցած յառաջ եկան զանազան դէպքեր, որոնք մաս կը կազմէին կանխորոշ ծրագրի մը։

Մինչեւ պատմութեան այս շրջանը, խեղճ հայ գիւղացին չէր կրցած գիտնալ թէ որքան կատաղի է թուրքին, նոյնիսկ ռամիկին վայրագ բնազդը, որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէր։ Եւ հայ գիւղացի խաղաղ ժողովուրդին հանգիստը սկսաւ խանգարուիլ։ Անակնկալ տագնապներ, սպառնալիքներ, դամոկլեան սուրի նման կախուած էին անոր գլխուն։

Թուրքերը նախ սկսան գողութեան միջոցներով կռուիլ։ Հայոց անասունները կը յափշտակէին, խանութները կը պարպէին, պարտէզներու ծառերն ու տունկերը կը կտրէին, ցանքերն ու ուրիշ բերքերը կը փճացնէին։ Յետոյ կը կողոպտէին ու կը խոշտանգէին հայ ճամբորդները։ Ամէն շաբթու «պալատ»ին մէջ քանի մը Հայեր ծեծի կ'ենթարկէին, հարիւրաւոր թուրքեր, մէկ Հայու վրայ յարձակելով, ինչպէս յինչի ատեն։

Թուրք ամբոխին տրամադրութիւնները չափազանց լարուած էին այլեւս Հայերու հանդէպ։ Անոնց չարիք հասցնելու եւ նեղելու կիրքը այնքան զգալի էր, որ զայն յագեցնելու համար ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնէին։

Շաբաթ չէր անցներ որ քանի մը հատ չպակսէր Տէլօղլանեան եղբայրներու արջառի ու ոչխարի հօտերէն, որոնք ամէն օր գարնան կէսօրին մօտ, գոմէն գիւղ կ'իջնէին, կիսաւեր բերդէն ներս, շրջափակին մէջ կթուելու համար։ Այս եղբայրները, իբրեւ գիւղի հիմնադիրները, էին նաեւ առաջին հարուստները եւ սուրատամ անձեր։ Մարդ հազիւ թէ կը համարձակէր անարգել զանոնք, որով իրենցմէ եղած գողութիւնները անհետեւանք չէին կրնար մնալ։ Սակայն քննութեան համար ատեն պէտք էր։

Դպրոցի ուսուցիչներէն Ս. Պէրպէրեան «պազար»ի օր մը շուկայ գացեր էր գնումներ ընելու։ Մաշած արծաթ մէճիտի մը մասին խօսք կը բացուի թուրքի մը հետ, որ. իբրեւ մոլեռանդ մէկը «է՜յ ագիզ իսլամլար» պոռալով կը սկսի հարուածել զայն։ Անմիջապէս հարիւրներ կը խուժեն խեղճ ուսուցչին վրայ, արիւնլուայ վիճակի մէջ կը քաշկռտեն աստին անդին եւ կը նետեն գետին, ցաւի ու կսկծանքի մէջ։

Պարտէզները օրէ օր կ'ամայանային։ Հայ երկրագործին ցանքերն ու բանջարանոցները եւայլն ոռոգելու համար առուներէն ջուր չէին տար թուրքերը սպառազէն շրջան ընելով հոս ու հոն։ Հայ պատանիներ, Թրքական թաղին մօտ գացեր էին խաղալու, ուր թուրք տղոց հետ կռիւ կ'ունենան։ Ասոր վրայ խումբ մը թուրք մարդիկ, բիրերով, դաշոյններով, կացիններով ու ատրճանակներով զինուած, կը խուժեն Հայոց թաղը, ու կը սկսին հայհոյել եւ մոլտալ։ Կատղած գայլերու վոհմակի մը պէս, տունէ տուն զօհ կը փնտռեն իսկ ահ ու դողի մատնուած Հայեր տուները պինդ կղպած, ծակերէն կը դիտէին։

Այս տեսակ պարագաներ այնքան յաճախադէպ էին, որ կացութիւնը անտանելի կը դառնար Հայոց համար։ Այդ կացութեան առջեւ, Հայերը մեծով պզտիկով, այր թէ կին արթնցան, եւ սկսան փնտռել հակազդելու միջոցներ, զուտ ինքնապաշտպանութեան համար։

Բոլոր խնդիրները երթալով բարդուեցան, եւ դէպքերը ստացան տարբերային հանգամանք Հայեր ու թուրքեր դէմ դիմաց ճակատ ճակտի դիրք բռնեցին, թէեւ վերջիններու ուժը գիւղին մէջ հաւասար, պազարին մէջ՝ ու շրջակայքը հարիւրապատիկ աւելի էր։ Ինչ որ ալ ըլլային սակայն ուժերու տարբերութիւնները, հայ երիտասարդներու խրոխտ ու անվեհեր խումբ մը կար, մօտ 60 հոգի, որ կ'ուզէր անպայման չափուիլ թուրքերուն հետ, որոնք ալ չափը անցուցած էին։ Ինքնաբերաբար ծնունդ կ'առնէր դիմադրութեան ուժգին կրակը։

Հայերու ինքնապաշտպանութեան գործունէութիւնը ունեցաւ երեք շրջան.— Առաջին շրջանը կը բացուէր 1870—75 թուականներուն, ուր հրապարակ կուգային գիւղէն ծանօթ Տէլօղլանեան երեք եղբայրները, իրենց գործակից ապահովելով ուրիշ 7—8 երիտասարդներ։ Ասոնք այնքան խրոխտ ու խիզախ եղան որ, օր մը, ցերեկով դանակները մերկացուցած՝ մտան Թրքական թաղը եւ հալածեցին թուրք երեւելիներն ու գրգռիչները։ Դանակներու սպառնալիքին տակ անոնք երդում առին թէ այլ եւս չպիտի դպչին Հայերուն։ Յետոյ գիւղի գլխաւոր հօճան, որ «մինարէ» բարձրացեր էր «Ալլահ էքպէր» երգելու, եւ որ կը համարուէր գլխաւոր դրդիչը հայատեաց քաղաքականութեան, վար քաշեցին եւ դանակի հարուածներով լաւ մը տփեցին մզկիթին իսկ առջեւ։

(2)

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

դէպի Պէյրութ: Ասիկա վերջին փորձն է որ կը կատարուի Մարսիլիա - Պէյրութ օդային գիծին պաշտօնական բացումը կատարելէ առաջ:

Առաջին հանգրուանն էր Նափոլի. սակայն օդանաւորդները ճամբան ստիպուեցան վար իջնել Պասթիայի մէջ, ուր գիշերը անցնելէ յետոյ մեկնեցան Նափոլի: Երէկ առաւօտ Նափոլիէն ճամբայ ելան դէպի Աթէնք, երկրորդ հանգրուանը:

Երկարաշունչ թռիչքներ արգիլուած

Ֆրանսա - Հնդկաչին երկու թռիչքներն ալ ձախողած ըլլալով, օդանաւային նախարար Լօրան - Էյնաք երկրորդ անգամ ըլլալով որոշեց արգիլել երկարաշունչ թռիչքները: Պատճառն այն է որ օդանաւորդութիւնը տակաւին ունի կարգ մը թերիներ, զորս պէտք է լրացնել աւելի խորունկ ուսումնասիրութիւններով:

Ուրեմն անորոշ պայմանաժամով կը յետաձգուին այն թռիչքները, զորս մօտ օրէն կը պատրաստուէին կատարել յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ, Փարի, Վէյս եւ Ժիրիէ, Շալ եւ Քար Պորժ, Արաշար եւ Ռինեօ:

Առաջին արգելքը դրուած էր անցեալ սեպտեմբերի վերջերը, երբ ստեղծուեցաւ օդանաւային նախարարութիւնը: Փետր. 15էն յետոյ միայն մասնաւոր արտօնութիւն տրուած էր Քոսթ - Քոտոսի եւ Փայեար - Լը Պրիի, դէպի Հնդկաչին երթալու համար: Այժմ այդ մասնաւոր արտօնութիւններն ալ ջնջուած են:

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ելեւսիսի շրջանին մէջ բանուորները գործադուլ յայտարարեցին: Բանթողները բուռն ցոյցերու ձեռնարկած ըլլալով, կառավարութիւնը քանի մը զինուորական ջոկատներ ղրկեց՝ կարգը վերահաստատելու համար: Զինուորները կրակ բացին ցուցարարներուն վրայ, սպաննուեցան երկու եւ վիրաւորուեցան եօթը բանուորներ: Ընդհարումի ընթացքին վիրաւորուեցան երկու ոստիկաններ:

Կեղծարարը ազատ արձակուած

Պրիւսէլի հարցաքննիչ դատաւորը ազատ արձակեց Ֆրանք Հայնէն, որ կ'ամբաստանուէր թէ հեղինակն է «Ութրէխթշէ Տակպլատ» թերթին հրատարակած կեղծ դաշնագրին: Յիշեալը ձերբակալուած էր կեղծ անցագիր կրելուն համար: Պելժ օրէնքին համաձայն, կարելի չէ բանտի մէջ պահել ոեւէ մէկը, որ կեղծ անցագիրով կը ճամբորդէ. նոյնպէս կեղծ դաշնագրի մը հեղինակն ըլլալը պատճառ մը չէ բանտարկելու:

Շիքակօ Թրիպիւնի Պրիւսէլի թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.—

— Ալպէրթ Ֆրանք Հայնէի ազատ արձակումը կը հաստատէ երկու օր առաջ հաւաստի աղբիւրէ ելած գուշակութիւն մը՝ թէ «Հայնէ շուտով ազատ պիտի ձգուի, որովհետեւ իրականին մէջ անիկա պելժ կառավարութեան մէկ գործակալն է (աժան փրովաքաթէօր)»:

Մեքսիկայի ապստամբութեան զսպումը

Մեքսիկայի կացութեան մասին հասած տեղեկութիւնները նպաստաւոր են կառավարութեան համար: Ճիշդ է թէ ապստամբները նախորդ օրը գրաւած էին Մոնթէրէյ քաղաքը, որ իբրեւ բազմամարդ քաղաք երրորդն է ամբողջ Մեքսիկայի մէջ, սակայն կառավարական զինուորները ռազմագիտական խաղը մը հետեւանքով ձգած էին զայն՝ իրենց ամբողջ ուժը կեդրոնացնելու համար Վէրա Քրուզի՝ ապստամբութեան միջնաբերդին վրայ: Արդէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարական ուժերը վերաշրջուած են Մոնթէրէյը: Դէպի Վէրա Քրուզ յառաջխաղացումը կը շարունակուի: կառավարական զօրքին թիւն է 10,000, մինչ ապստամբութեան վարիչ զօր. Ակուիրրէ 3500 զինուոր միայն ունի:

կառավարական ուժերու վերին հրամանատար նշանակուեցաւ զօր. Անտրէ Ալմազան, «Մեքսիկայի երիտասարդ Նափոլէոնը», որ յաջողեցաւ գրաւել Արիզուլպան, Վէրա Քրուզէն 100 քիլոմեդր միայն հեռու: Ներկայիս կը յառաջանայ դէպի Փէրոթ, ուր կը յուսայ ընդհարիլ ապստամբներու գլխաւոր ուժին հետ:

Ապստամբներուն միջեւ հերձուած առաջ եկած է եւ Վէրա Քրուզի կէսը գրաւուած է Գ. վաշտին կողմէ, որ ապստամբներէն զատուելով անցած է կառավարութեան կողմը: Այս հերձուածը մեծապէս պիտի դիւրացնէ զօր. Ալմազանի գործը: Միւս կողմէ նախկին նախագահ Քայեհս, որ պատերազմական նախարար անուանուած էր, մեծ ազդեցութիւն ունի իր բնիկ գաւառի Սոնորա նահանգին մէջ եւ յոյս կայ որ պիտի կրնայ շուտով զսպել ապստամբութիւնը այդ շրջանին մէջ:

Հարաւի գաւառներէն ստացուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն կառավարական զօրքերու յաղթանակը: Կ'ըսուի թէ զօր. Ակուիրրէ արագօրէն կը նահանջէ եւ քանի մը օրէն ապստամբութիւնը բոլորովին պիտի զսպուի:

Ապստամբները թէև յաջողեցան ձեռք անցընել նաւատորմը, սակայն նկատելով որ Վէրա Քրուզի նաւահանգիստին մէջ խարսխած են միայն 12 փոքր մարտանաւեր, այս մասնակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն մը չի ներկայացներ:

Հնդիկներն ալ կը մասնակցին ապստամբութեան: 6000 Եաքի Հնդիկներ կ'աջակցին ապստամբներուն Սինալոա Նահանգին մէջ կռուելով կառավարական զօրքին դէմ:

Զինուորական օդանաւեր կը թռին ապստամբ շարքերուն վերեւ եւ կը ձգեն թռուցիկներ՝ ընդհանուր ներում խոստանալով բոլոր անոնց որոնք անմիջապէս վար կը դնեն զէնքերը:

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Քիհուահուա Նահանգի կառավարիչ զօր. Մարչէլօ Քարավէօ ապստամբներուն միացաւ: Մեքսիկայի մայրաքաղաքին և Միացեալ Նահանգներուն միջեւ ամէն հաղորդակցութիւն կտրուած է: Լինտպէրկ եւ բազմաթիւ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ պաշարուած կը մնան Մեքսիկայի մէջ, ուր ապրուստը տարապայման կերպով սղած է: Պաշարումէ մը վախնալով, ժողովուրդը բանջարեղէնի, միսի եւ հացի պահածոներ կը պատրաստէ: Առեւտրականները ո՛րքան կը բարձրացնեն իրենց գիները, որ կառավարութիւնը կը մտածէ պարենաւորման դիկտատոր մը անուանել:

Մեքսիկեան տոլարի գինը սկսաւ իջնել:

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերուն եւ կը խստացնէ սահմանագլուխի պապանումը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

„ՓԵՏ ՈՒԱՐ 18"Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

փոն տ'Օպնայի Շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին: կը խօսի՝ ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՊԱՏԻՒ ՏՕՔԹ. ՈՒՈՐԻՍԻ

մերձ Արեւելքի Նպաստամատոյցի օգնական ընդհ. քարտուղար եւ որբերու բարեկամ

Վաղըն Եր. գիշեր ժ. 9ին Ֆլորիա, 61 Rue M. le Prince. մէթրօ՝ St.Michel

ԵՐԳ — ՆՈՒԱԳ — ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo, 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու: Երգ, նուագ, պար, քօթիյոն, վիճակահանութիւն, փոստ, եւայլն: Պիւֆէ: Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ֆլորիա ճաշարանները:

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Իսի-լէ-Մուլինօյի եւ Պիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ խումբերը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառնենադարանը: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Արաբկիրի Հայր. միութեան երեկոյթը եւ վիճակահանութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի՝ «Ակնցի Հաճի Աղան» զաւեշտը:

ԵՌՋԱՏԻ եւ Շրջակայից Հայր. միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմ գրադարանի սրահը, Պէյվիլ:

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray, Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը, Բ. յարկ:

ՎԱՐԻԶ ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վառնայի Ազգ. երկսեռ վարժարանի հոգաբարձութիւնը յառաջիկայ 1929—30 դպրոցական տարեշրջանին համար պէտք ունի փորձառու եւ կարող վարիչ տնօրէնի մը, որ միեւնոյն ժամանակ հայերէն պիտի դասաւանդէ նախակրթարանին մէջ՝ գոհացուցիչ թոշակով: դիմել՝ Bedros Afeyan, Varna, Bulgarie.

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը: Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք:

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7—9: Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Պ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ 1929

9 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 901 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՐԱԾԴ, ԽՄԱԾԴ ԱՆՈՒՇ, ԲԱՅՑ...

Ամէն անգամ որ հեռուէն-մօտէն սլաք մը ուղղենք Բարեգործականին դէմ, խռոված կ'ըլլանք անոր «պէնտէկեան»ներուն հանգիստը։

Հազար ցաւ արձանագրէ, թելադրութիւններ ըրէ, գործնական միջոցներ առաջարկէ,— անօգուտ։ Մարդիկը ուխտած են անպատճառ արդարացնել այդ Միութեան անպարտկելի մեղքերը, մինչեւ իսկ ամբոխավարութեան դիմելով։

Բարեգործականի վարիչներն ալ, խորապէս վստահ այս մարդոց հաւատարմութեան վրայ, երբեք անհանգիստ չեն ըլլար գանգատներու եւ բողոքներու տեղատարափէն, յարաճուն եւ յարատեւ քննադատութիւններէն. այլ կը թողուն որ «պէնտէկեան»ները, նպաստընկալ թերթերն ու պաշտօնեաները պատասխանեն ժողովուրդի ծոցէն արձակուած ճիչերուն։ Ամուր փակուած իրենց թաւ մուշտակներուն եւ փղոսկրէ աշտարակներուն մէջ, անոնք ամիրայական հրճուանքներ կ'ունենան, դիտելով ծառաներուն անսասան անձնուիրութիւնը։

Այս ընդվզեցուցիչ իրականութեան վերջին ապացոյցը կուտայ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, մարտ 6 թուակիր խմբագրականով մը, ուր ամէն բան կը գտնես, բացի մէջտեղ դրուած հրատապ հարցերուն պատասխանէն։ Ամէն բան, բացի զգացումէ, ողջմտութենէ եւ մանաւանդ պարկեշտութենէ։

Առաջին անպարկեշտութիւնը այն՝ որ ռամկավար օրկանը ինքն իրեն թոյլ կուտայ, նորէն եւ նորէն, փսփսալ, թէ Դաշնակցութեան նպատակն է կործանել Բարեգործականը։ «Բննադատել Բարեգործականը, զայն քայքայելու, կործանելու նպատակով»։

Ուրեմն, երբ կը պահանջենք որ Բարեգործականը թօթուէ իր ազնուապետական ունակութիւնները եւ աւելի մօտենայ ժողովուրդին. երբ կը թելադրենք յարմարիլ օրուան պահանջներուն, աւելի գործնապէս օգնել հայրենիքին եւ գաղութներուն. երբ կ'առաջարկենք մանկապարտէզներ բանալ Ֆրանսայի մէջ. երբ իր ուշադրութեան կը յանձնենք Սուրիոյ եւ Սելանիկի արտագաղթը. երբ դիտել կուտանք թէ այդ հարուստ հաստատութիւնը արժանի լրջութեամբ չէ հետեւած Լիբանանի գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկին. երբ կը յիշենք, վերջապէս, նոյնիսկ օտար բարեկամներու դժգոհութիւնը Բարեգործականի կրաւորական, դիւանապետական գործունէութեան առթիւ.— այս բոլորը կ'ընենք պարզապէս «զայն քայքայելու եւ կործանելու նպատակով»։

Խոստովանեցէք, բարեկամներ, որ վաթսունական թուականներու ամիրայի մը «այվազ»ը կամ անոր սեղանէն կշտացող պառւելի մը անգամ այսքան չպիտի սորկանար։ Այսքան վար չպիտի իջնէր, իր տիրոջը հաճոյանալու համար։

Այնպէս որ, բոլորովին մէկ կողմ կը դնենք այս գռեհիկ բանսարկութիւնը, եւ անմիջապէս, ու հրապարակաւ կը հարցնենք ոչ միայն Փարիզի պաշտօնաթերթին, այլ եւ աշխարհի բոլոր ռամկավար թերթերուն եւ ընկերներուն.

— Ձեր այնքան փառաբանած հաստատութիւնը, որ միեւնոյն ատեն ձեր հովանաւորն է, թէ հաւաքաբար եւ թէ իր ջոջ գլուխներով, իսկապէս կը կատարէ՞ իր պարտքը, այնպէս ինչպէս կը պահանջեն այս ժողովուրդին անմիջական, իրական շահերը։

Աւելի թանձրացնելով եւ տեսանելի, շօշափելի դարձնելով հարցումը, կը պահանջենք լուսաբանել.—

1.— Դո՞ւք իսկ, զանազան առիթներով, կը թելադրէիք որ Բարեգործականը ստանձնէ գոնէ Ֆրանսայի նոր սերունդին փրկութեան հոգը (մանկապարտէզ, հայերէնի դասընթացք եւն.)։ Տեղէն շարժեցա՞ւ Բարեգործականը։ Իր նիւթական կարողութենէ՞ն վեր էր այս տարրական եւ անյետաձգելի պահանջը, թէ իր ծրագրին կը հակասէր։

2.— Կ'ընդունի՞ք, անշուշտ, որ օգտակար ձեռնարկ մըն է Լիբանանի վրանաբնակ տարագիրները հողին եւ ջուրին կապելու ծրագիրը։ Ի՞նչ ըրած եղաւ Բարեգործականը, որ աւելի ըլլար քան ո՛ր եւ է անգլիացի կամ դանիացի մարդասէրի մը աջակցութիւնը։

3.— Եւ երբ, ամիսներէ ի վեր, արտագաղթի կործանարար հոսանք մը կը նօսրացնէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութը, Բարեգործականը միտքէն անցո՞ւց հակազդել ո՛ր եւ է ձեւով, ի դարկին համազգային հանգանակութեան մը ձեռնարկելով։

4.— Նոյն հարցումը նաեւ Սելանիկի մասին, ուր կացութեան պահանջները շատ աւելի պարզ են, ինչպէս ծանօթ պէտք է ըլլայ ձեզի ալ։

Այսքանը՝ իբրեւ օրուան խնդիր։

Ձեր կերածն ու խմածը ձեզի։ Բայց, «ի սէ՛ր ազգութեան», ըրէ՞ք լուսաբանել մեզ, այս հարցերու մասին։

Միայն մէկ պայման,— ճառեր մի խօսիք մեզի, Բարեգործականի «սովորական պիւտճէի» եւ «ընթացիկ գործառնութեանց» մասին։

Մենք ալ քիչ-շատ օրէնք, հաշիւ, կարգ-կանոն գիտենք։ Բայց երբ համատարած, համաճարակ աղէտներ կան աչքի առջեւ — ինչպէս 1 — 15 տարեկաններու օտարացումը, հայկական համախմբումներու ցրուումը եւ գաղթը դէպի Հարաւ. Ամերիկա եւ այլն — կը խնդրենք որ բանգիտութեան հովեր չառնէք եւ պիւլ հեգնութիւններ չգլորէք։ Ձեր հովանաւորներն անգամ կը խնդան ձեր վրայ։ Նոյն իսկ ձեր ընկերները եւ չէզոք համակիրները անհանդուրժելի կը գտնեն այդքան ծանծաղամտութիւնը։

Խօսքը ձերն է. եւ ձեր միջոցաւ՝ Բարեգործականինն։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՕՐԻԷՆՏԱՑԻԱՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը գրել կուտայ. (28 փետր.).

— «Մեր կուրացած թշնամիները աւելի հեռուն կ'երթան եւ ապաւինած բացառապէս ռուս պետութեան «բարեացակամութեան» ու «յեղափոխական» խղճին, ը թելադրեն հայութեան բախտը անվերապահօրէն կապել Ռուսաստանի հետ, մոռնալով այնքան անգամ շեշտուած ու կրկնուած ճշմարտութիւնը, թէ Ռուսը վաղը եւս շատ դիւրութեամբ կրնայ ծգել, թէկուզ ժամանակաւորապէս, փոքրիկ Հայաստանն ու կովկասեան միւս ժողովուրդները եւ մեր անպաշտպան ու անապաւէն երկիրը նորէն նետել Թուրք հորդաներու ոտքերուն տակ։

Սակայն մեր հակառակորդներու շահագրգռութեան առարկան ոչ հայրենիքի պաշտպանութեան գերագոյն հոգն է եւ ոչ ալ մեր ապագայ ընելիքներուն ուղիղ ճամբան գծելու ծանր մտահոգութիւնը, այդ պատճառով ալ անոնց ռուսական օրիէնտացիան ալ պարզապէս պիտակ մըն է նախ իրենց քաղաքական անզօրութիւնը ծածկելու եւ երկրորդ՝ մեր բազմիցս չարչարուած աշխատաւոր մասսաները յուսալքելու եւ կղզիացնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական ազդեցութենէն։

Մեր չարամիտ ու թեթեւաբարոյ հակառակորդներէն շատ աւելի առաջ եւ շատ աւելի խոր գիտակցութեամբ, մենք է որ իբրեւ փոքրագոյն չարիք, համակերպած ենք այսօրուայ խորհրդային վարչաձեւին հետ, աւելին՝ մեր գրաւոր ու բանաւոր բրօբականտի ընթացքին միշտ շեշտած ենք որ ներկայ պայմաններուն մէջ հակառակ ոեւէ շարժում կրնայ ուղղակի կործանաբեր ըլլալ մեր երկրին համար։ Այսօր ալ չեն պակսիր ոչ նիւթական եւ ոչ ալ բարոյական պայմաններ քաղաքական հնարաւորութիւններու համար, քանի որ մեր երկրին մէջ կարմիր սատրապներուն տիրապետութիւնը այնքան երերուն է ու փխրուն, որ դժուար չէ փոշիացնել զիրենք բայց ներկայ իրականութեան հանդէպ մեր հարկադրուած համակերպութիւնը կը բացատրուի այն խոր գիտակցութեամբ, որ Թուրքական դամոկլեան սուրը, իրենց՝ կարմիր սատրապներու օժանդակութեամբ եւ խրախուսանքին շնորհիւ, դեռ կախուած կը մնայ Արբաչայի վրայ։

Անվերապահ քաղաքական հաւատն ու անիրատես ակնկալութիւնները հայ քաղաքական միտքը պիտի մէկ կողմ նետէ եւ մեր երկրին ու ժողովուրդին գոյութեան խարիսխները մեր մէջը սկսի փնտռել. այս է մեր քաղաքական ուղին եւ ասկէ է, որ հայ յեղափոխական մտաւորականութիւնը իր գործին ու ոգեւորութեան անմար հաւատը պիտի ակնկալէ»։

ԱՎԷՅՐՈՆի հանքերուն մէջ աշխատող 40 օտարականներ (Լեհ եւ Սպանիացի) որոնք գործադուլի մասնակցած էին, Ֆրանսայի սահմանէն դուրս պիտի հանուին։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ճարտարարուեստի տուներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը մարտ 25ին Ռուսիա պիտի երթայ կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ ապսպրանքներ ստանալու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ Կ'ՕԳՆԷ ՀԱՅՑԵՆԻ

«Թան»ի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ թէ ֆրանսական բարեսիրական ընկերութիւնները կ'աշխատին արդիական ըմբռնումներով կազմակերպել ընկերային օգնութեան գործը Սուրիոյ մէջ։

Այսպէս, ֆրանսական կարմիր խաչի կեդր. մարմինը, համաձայնութեամբ ֆրանս. մարզպանութեան, կարմիր խաչի ընկերութեանց Լիգային եւ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու օգնութեան յանձնաժողովին, ներկայիս Անտիոք կը ղրկէ երկու հիւանդապահուհիներ, որոնք պիտի հաստատուին Հայցէնի մէջ՝ եւ պիտի խնամեն հայ գաղթականներուն համար ստեղծուած հողագործական գիւղերու բնակիչները։ Տեղական իշխանութեանց կողմէ սերմնցու եւ գործիքներ բաշխուեցան հայ գաղթականներուն։

ՈՒՐԻՇ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսացի բողոքականներու բարեսիրական ընկերութիւնը Պէյրութի մէջ ունի քոլէճ մը, եւ բուժարան մը, ուր կը դարմանուին աչքի եւ կանանց հիւանդութիւններ, փրոֆեսէօրի մը եւ երկու հիւանդապահուհիներու կողմէ։ Սուէյտայի (Ճէպէլը Տրիւզի մայրաքաղաք) մէջ եւս ունի բուժարան մը, զինուորական բժիշկներու և երկու հիւանդապահուհիներու հսկողութեան տակ։ Ուրիշ բուժարան մըն ալ ունի Շաապայի մէջ, աւելի հիւսիս։ Մտադիր է Սալքանտի մէջ եւս բանալ բուժարան մը, ինչպէս նաեւ որբանոց մը Սուէյտայի մէջ, ուր պիտի ընդունուին ֆրանսական շարքերու մէջ ինկած Տիւրզիներու որբերը։

Տիւրզիներն ու Պէտէվիները օրերով ճամբայ կը քալեն՝ հեռաւոր վայրերէ յիշեալ բուժարանները երթալու եւ դարմանուելու համար։

Թուրք-պուլկար դաշնագիրը ստորագրուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Չորեքշաբթի օր արտաքին գործավարութեան պաշտօնատան մէջ ստորագրուեցաւ չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համերաշխութեան դաշնագիր մը՝ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրեց արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Պուլկարիոյ կողմէ՝ Էնկիւրիի պուլկար դեսպան Փավլոֆ։

Տեսակցութեան մը ընթացքին, Փավլոֆ յայտարարեց.

—«Այս դաշնագիրը յաւելուած մը կը կազմէ 1925ի դաշնագրին եւ ներշնչուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ապահովութեան յանձնաժողովին խմբագրած ծրագրէն»։

Թուրք-յունական յարաբերութիւնները

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հելլենական շրջանակները լրջօրէն կը մտատանջուին Պոլսոյ Թուրք իշխանութեանց բռնած դիրքով՝ հանդէպ յոյն տարրին, ինչպէս նաեւ երկերեսութիւնով Թուրք քաղաքականութեան, որ երբեմն բարձրաձայն կը յայտարարէ Յունաստանի հետ համաձայնելու իր փափաքը, երբեմն կալուածներու փոխանակութեան մասին կը ներկայացնէ այնպիսի պահանջներ, որոնք նախապէս մերժուած եւ անիրականանալի են։ Հոս կ'ուզեն որ Թուրքիոյ դիրքը վերջնապէս ճշդուի՝ համաձայն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած բացարձակ հաւաստիքներուն։

«ԽՐՈՆԻՔԱ»ՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը դադրեցուցած է Պոլսոյ «Խրոնիքա» թերթը, որ Թուրքիոյ դէմ անուանարկիչ հրատարակութիւններ ըրած էր։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, յիշեալ թերթը արտատպած էր 1922ին Իզմիրի կործանումը ներկայացնող նկարներ՝ յիշելով այդ առթիւ գործուած վայրենութիւնները Թուրքերուն կողմէ։

Պոլսոյ դատարանը սկսաւ զբաղիլ այս խնդրով։ Դատի կանչուած են թերթին խմբագիրը եւ պատասխանատու տնօրէնուհին՝ Տիկին Էլէն Միխայիլիտիս։ Ընդհանուր դատախազը պահանջեց ձերբակալուած վիճակի մէջ դատել ամբաստանեալները։

Բացի ասոնցմէ, դատի կանչուած են նաև կարգ մը Թուրք համալսարանական ուսանողներ, որոնք անցած շաբաթ օր «Խրոնիքա»յի խմբագրատան վրայ յարձակելով թալանած էին զայն։

Յոյն ամբաստանեալները յայտնեցին թէ սխալ թարգմանուած է բառ մը։ Այդ կէտը ճշդելու համար դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ մարտ 11ին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն.— *Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսօ Պէյրութ հաւաքեց հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց պատուիրակները՝ անոնց պարզելու համար տնտեսական զանազան ծրագիրներ։ Մասնաւորապէս խօսեցաւ ջրաբաշխական եւ ոռոգման աշխատանքներու, երկաթուղային ցանցը երկարելու, հեռաձայնի ցանց մը շինելու, նաւահանգիստները բարեզարդելու, բամպակի մշակութիւնը զարգացնելու, արծաթ դրամ մը կտրելու հարցերուն մասին։ Քննեց նաև տեղական Առեւտրական Սենեակներու ներկայացուցած առաջարկներն ու պահանջները։*

Այս խնդիրներու լուծման համար կատարուած ուսումնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Ուրեմն, այլեւս ծոմ կամ պահք բռնելը կրօնական պարտականութիւն չէ. այլ կեանքի պարտադրութիւն՝ զանազան նրկատումներով։

Ա.— *Խնայողական։*

Այն օրը որ աստուածային բարութիւնը իբր պատիժ յղացաւ աշխատանքի օրէնքը եւ մարդը ստիպեց որ իր ճակտին քրտինքովը վաստկի, հաստատած եղաւ ծոմն ու պահքը։

Գիտէք թէ աշխատանքը կը քրտնցնէ անպատճառ. բայց ամէն քրտինք չի վաստկցներ անպատճառ եւ հակառակ աստուածային օրէնքին, ամէնէն շատ քրտինք թափողը չէ որ կը վաստկի ամէնէն աւելի։ Եթէ ո՛չ, բոլոր գէրերը ոսկի պիտի թափէին իրենց նստած տեղերէն։

Փաստը կ'ապացուցանէ թէ Աստուծոյ օրէնքը թերի էր, քանի որ անոր հաստատումէն առաջ, մարդուն կարծիքը չէր առնուած։ Մարդը ուրեմն, զայն սրբագրեց, այնպէս մը որ այսօր մարդ ո՛րքան շատ աշխատի, ա՛յնքան քիչ կը շահի։ Իսկ եթէ յաջողեցաւ աշխատանքի պարտադիր օրէնքէն խուսափիլ եւ ծուլանալ ըստ կամս, կը դիզէ անբաւ հարստութիւն։ Եթէ Ռոչիլտ, Ռոքֆէլլըր, Գ. Կիւլպէնկեան, Պօղոս Նուպար եւայլն, ստիպուած ըլլային աշխատելու, այսօր, աւելի չէին շահեր քան մեր Արջ Պետրոսը։

Աշխատանքի օրէնքին այս կերպ սրբագրութեան հետեւանքով, հարստութիւնը կ'իյնայ ուրեմն ծոյլերուն, իսկ աղքատութիւնը՝ աշխատողներուն։

Բայց ան ունեցած է նպաստաւոր հետեւանք մը աշխատողներուն համար։

Ի սկզբան, ինչպէս ամէն ինչ, խելքն ալ հաւասարապէս բաշխուած էր բոլոր մարդոց։ Բայց ժամանակի ընթացքին, խելքի հաւասարութեան օրէնքն ալ խախտեցաւ շնորհիւ շարժումի եւ անշարժութեան օրէնքին։

Արդ, ծոյլը որ գտած էր միջոցը շահելու, առանց քրտինք թափելու, կը հպատակէր անշարժութեան օրէնքին եւ նեղ օրերու դէմ հնարք մը խորհելու համար, պէտք չունէր շարժման մէջ դնելու իր խելքը։ Հետեւա՞նք։ Խելքի ալ ծուլութիւն։ Այս է պատճառը որ հարուստները առհասարակ անխելք կը նկատուին ու կը ծախսեն անհաշիւ — շռայլօրէն։

Իսկ անոնք որ ստիպուած էին քրտինք թափել, քանի մը պատառ ծամելու համար, կը հպատակէին շարժումի օրէնքին։ Աշխատանք ճարելու համար, չէր բաւեր ձեռք եւ ոտք ունենալ. պէտք էր շատ մըն ալ խելքը դնել շարժման մէջ։ Ահա թէ ինչո՞ւ աղքատները առհասարակ հնարամիտ եւ խելացի կ'ըլլան։ Ու կը ծախսեն հաշիւով, խնայողութեամբ։ Իսկ երբ իրենց գրպանները թեթեւ զգան, անոր խորը ծակով մը որ չի կարուիր կամ քանի կարուի, այնքան կը քակուի, ի՞նչ կ'ընեն։

Խելք ունին, տրամաբանութիւն ունին եւ հետեւաբա՞ր.

— Ծոմ կը բռնեն։

Ահա թէ ի՞նչպէս կ'ապացուցուի որ ծոմը աւելի խնայողական է քան թէ կրօնական։

(2) ԽԱՐՏՈՑ

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ կրիփի համաճարակ ծագեցաւ։ Վերջին 24 ժամուան մէջ 27 հոգի մեռան։

Ո՛Չ ԹԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԱՅԼ ԱՆՀԱՏՆԵՐ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ:

Անհնար է առանց յուզումի լսել ու կարդալ ամէն օր, զանազան բեմերէ եւ մամուլէն գաղթահայ կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան կանչերն ու աղաղակները։ Ու այս զգացմունքը անոր համար մասնաւորաբար, որ բոլոր առաջադրութիւններուն մէջ կան մէկէ աւելի խոցելի իրողութիւններ, դիտուած ու գնահատուած տարբեր համոզումներով առաջնորդուող մարդկանց կողմէ։ Եւ դեռ աւելին։

Եթէ ասկէ առաջ հակառակորդ կուսակցութիւնները «քաղաքականութիւն» կը նկատէին գիտակցաբար կոյր ու համր հանդիսանալ աղաղակող իրականութեան հանդէպ, հակառակ իրենց ղեկավար եւ պատասխանատու դէմքերու անպաշտօն յայտարարութիւններուն, վերջերս, կարծես այլեւս ոչ ոք կը խորհի «քաղաքականութիւն» ընել, անվիճելի ճշմարտութիւններու դէմ։

Այս նոր երեւոյթը, որ անկասկած կարեւոր յառաջդիմութիւն մըն է, ամէնէն առաջ առանց խորթին հաշիւներու հնարաւորութիւն կուտայ դիտելու գաղութներու կեանքը իր բացարձակ հարազատութեան մէջ։ Այս դիտողութիւնը, պայծառ ու յստակ կ'ընդգծէ այն բոլոր դրական եւ բացասական գծերը, որոնք արտայայտիչն են մեր իրականութեան։

Եւ հոս է որ կը տեսնենք թշուառութիւնը մեր գաղթականներուն, որքան իբրեւ հետեւանք տարիներու գործած աւերներուն, նոյնքան եւ աւելին իբրեւ արդիւնք բացարձակ անտէրութեան։

Բանաձեւը, այս կացութիւնը պարզաբանելու մասին՝ նոյնն է, նոյնիմաստ եւ յաճախ նոյն բառերով արտայայտուած։ Երբ «Արեւ»ը կ'ըսէ թէ «ո՞վ չի խղճահարիր, չի տանջուիր տեսնելով թէ այս դարաւոր ժողովուրդը ամէն օր քայլ մը աւելի դէպի կորուստ կը դիմէ արտասահմանի մէջ», նոյն ձեւով կ'ըսեն ու կրկնեն իր հոգեկից միւս օրկաններն, ինչպէս տարիներէ ի վեր դաշնակցական թերթերը, իրենց պատասխանատու վարիչներով։ Ասկէ կը հետեւցուի թէ չարիքը որ կայ, եւ կը սպառնայ բոլորիս, այսօր բարեբախտաբար կը դիտուի բոլորէն, առանց կուսակցութեան խտրութեան։

Երբ այս է բոլորին դիրքը բուն չարիքին հանդէպ, տրամաբանօրէն հակազդելու միջոցը պիտի ըլլար անտարակոյս նոյնը եթէ ոչ իր ձեւին, գոնէ իր խորքին մէջ։ Հոս ալ այսօր մասնաւորաբար հեշտութեամբ կարելի է նշմարել մերձեցման գիծը, բազմազան ծրագիրներու մէջ, որոնք ի՛նչ ալ որ ըլլան, կը յանգին այն պարզ եզրակացութեան թէ «անհրաժեշտ է ուժ» մը, «կազմակերպութիւն մը» վարելու գաղութներու ղեկը, «Հայը Հայ պահելու» մէկ եւ գերազանցօրէն մեծ նշանախօսքով։

Տրամաբանութիւնը եթէ մինչեւ այստեղ այս տեսութիւններով կ'առաջնորդէ հայ միտքը, այդ նոյն տրամաբանութիւնը չի կրնար հանդուրժել մեր այս անճարակ, մեղկ եւ անզօրութեան մէջ շուարած վիճակին։ Ըսել կ'ուզեմ, — եթէ բոլորս ալ կը տեսնենք մեր կարիքներն ու ցաւերը, եթէ կը գտնենք նաեւ անոնց դարմանը կազմակերպութեան մէջ, ապա անհնար է որ անզօր ըլլանք՝ երեւան բերելու այդ կազմակերպութիւնը։

Իսկ եթէ իրականութիւնը այս վերջին կէտին մէջ մեր անզօրութեան փաստը միայն կ'արձանագրէ, այդ կը նշանակէ թէ մեր ապրելու իրաւունքը կորսնցուցած բազմութիւններ ենք դարձած, փնասակար ո՛չ միայն հայ անուան ու պատմութեան, այլ եւ մարդկութեան համար։ Կամ — եթէ ծանր ըլլայ այս եզրակացութիւնը ու վիրաւորող «հայրենասէր հոգիները» — պէտք ընդունինք ուրեմն թէ կեղծաւորներ ենք բոլորս ալ, ոճրագործներ հայ վիշտը, ցաւը իր ծայրայեղ վիճակին մէջ շահագործողներ։ Անհնար է ուրիշ տրամաբանական եզրակացութեան հասնիլ, ո եւ է զօրաւոր դարձդարձիկ առարկութիւններու օգնութեամբ։

Կամ այս կամ այն։

Այստեղ խօսքը, աւելի ճիշդ դրուած հարցին պատասխանը կ'ինար հայ կուսակցութիւններուն, եւ այն կազմակերպութիւններուն որոնք դեր մը, պարտականութիւն մը ունին այս ժողովուրդին հանդէպ։ Բայց ինչպէս դիտուած է ճշգրտօրէն, բունպատասխանատուները, «չեն ուզեր», «չեն կրնար», թէեւ իր խորքին մէջ և՛ կ'ուզեն և՛ կրնան ըսել իրենց խօսքը, պատգամը։ Թէ ինչո՞ւ այս այսպէս է, տարբեր խնդիր մըն է արդէն, եւ դուրս իմ այսօրուան նիւթէն։ Իրողութիւնը այն է, որ իրապէս վերեւ յիշուած կազմակերպութիւնները կը մնան դեռ եւս իրենց խօսքը ըսելու անզօրութեան վիճակին մէջ։

Եւ ճիշդ այս անզօրութեան հետեւանքով է, որ «Արեւ»ը իր խօսքին հետ կը փութայ յայտարարել իր անպաշտօն հանգամանքը։ Պաշտօնական խօսքը կամ դիրքը, որմէ կը խուսափին մեր կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները, մէկն է մեր այսօրուան իրական աղէտներէն։ Եւ ասիկա երկու գլխաւոր բացատրութիւններով. ա) Որ մեր ներքին կազմակերպութեան գործը կը մնայ անլոյծ, իսկ լաւագոյն պարագային նըւազ արժէքաւոր. բ) Այս փաստը կ'ապացուցանէ թէ հայ կուսակցութիւնները տակաւին անընդունակ են ընդհանրական շահը վեր պահելու կուսակցական ներքին և յաճախ երկրորդական շահերէն։

Եթէ ճիշդ է այս եզրակացութիւնը, ապա ուրեմն ճիշդ է նաեւ իրողութիւնը բնորոշել իբրեւ աղէտ, ազգային համատարած չարիք։

Այս եզրակացութիւնը հանելէն ետք, ի՞նչ խօսք, որ այլեւս չեմ հաւատար ո՛չ «համագումարներու», ո՛չ ալ պաշտօնական «բանակցութիւններու» յաջող ելքին, որքան ալ այդ միջոցները ճիշդ ըլլան ու համապատասխան մեր պահանջներուն։

Ցաւը հոն է, որ համագումար մը կազմակերպելն իսկ այսօր հրաշք մը միայն կրնայ նկատուիլ մեր մէջ, ինչպէս եւ կուսակցութիւններու համագործակցութիւնը, նկատի ունենալով այն տգեղ, այլանդակ եւ տմարդի վիճակը որ կը տիրէ մեր իրականութեան մէջ, զանազան հոսանքներու կողմէն ծնած ու զարգացած։

Եւ վերջապէս աւելորդ է յոյս կապել նման երազներու հետ, այնքան ժամանակ գոնէ, որքան դեռ կայ ու կ'ապրի իբրամերժ, անզիջող, եւ անհանդուրժող ոգին։ Չէ՞ որ այսօր հայ կուսակցութիւնները տակաւին բոլորը մէկէն չեն ընդունիր փոխադարձ կացութեան արժէքը։ Ռամկավարը իր հաշուով, այն միակ կուսակցութիւնն է հայ կեանքին մէջ, որ ապրելու իրաւունք ունի, իսկ իրմէ դուրս եղածները, Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս պէտք է «ոչնչացուի» բարոյապէս եւ նիւթապէս։ Անգամ մը այս դիրքը ունենալէ ետք, միամտութիւն չէ՞ խորհիլ, որ Ռամկավարը կրնայ գործակցիլ Դաշնակցութեան հետ, եւ այսպէս փոխադարձաբար։

Աւելորդ է ծանրանալ այս կէտին վրայ. սակայն աւելորդ չէ՛ ամէն մէկ փորձ։

Ինծի կը թուի թէ այսօրուան մեր պայմաններն ու իրականութիւնը նկատի ունենալով, կը մնայ փորձ մը եւս, որուն գործադրութիւնը անհատներու վրայ կ'իյնայ։

Մեր մէջ եղած են եւ կան այսօր ալ անհատներ, կուսակցական թէ «չէզոք», որոնք միշտ ալ նուազ «խրտչեցնող» են, քան իրենց գործակից եւ իրենց հաւասար արժէք ունեցող ուժերը։ Այդ անհատներէն շատերը կուսակցական կրքոտ ամենասուր պայքարներու ընթացքին իսկ, կը մնան հաւասարապէս «անվտանգ» եւ «յարգուած» նոյնիսկ հակառակորդներէն։ Եւ վերջապէս անհատներ ալ կան, որոնք գաղափարական կապով կապուած ըլլալով ո՛ր եւ է կուսակցութեան հետ, անմասն են նոյն այդ կուսակցութեան առօրեայ եւ ընթացիկ պայքարներու ազդեցութենէն, եւ շնորհիւ այդ դիրքին, յաճախ անոնք իբրեւ «տիպար» կը ներկայացուին հակառակորդներէ, եւ հետեւաբար արժէքաւոր հակառակորդ։

Կը խոստովանիմ թէ այս կարգի անուններ շարելու պարագային թերեւս բաւական նեղուիմ, ընդհանուր յարգանքի եւ վստահութեան բացակայութեան հետեւանքով. կը հաւատամ սակայն, թէ կան և կրնան ըլլալ անհատներ իմ թուած դասէն։ Նախաձեռնութիւն մը քով քովի բերելու նման անհատներէ խումբ մը, արդեօ՞ք դժուար է և աւելորդ փորձ մը։

Թող անգամ մըն ալ այս փորձը փորձուի, հեռու կուսակցական կաշկանդումներէ եւ նկատումներէ, եւ թող անգամ մըն ալ այս ուղղութեամբ տարուին մեր աշխատանքները։

Փարիզը այս օրինակ աշխատանքի մը համար կրնայ օգտակար ըլլալ, որովհետեւ կան այստեղ մարդիկ որ իրապէս կը սիրեն քայլ մը առնել այս ուղղութեամբ։ Եւ եթէ իրապէս անկեղծ են բոլոր աղաղակները մեր օրուան պահանջներու եւ անոնց դարմանումի անհրաժեշտութեան մասին, ապա ուրեմն անհնար է, որ նման շարժում մը իր համակիրներու եւ աջակիցներու բազմութիւններ չունենայ։

Ընդունինք մեր կացութիւնը բացառիկ ու տարապայման, եւ խորհինք բացառիկ եղանակներու մասին։ Օգտուինք օրինակներէ, մենէ աւելի բարձր ազգերու կեանքը դիտելով։ Եւ ամէնէն առաջ դիտենք Գերմանիան իր այսօրուան կառավարութիւնով։ Չէ՞ որ հոն եւս անհնար է եղած եւ է տակաւին մինչեւ այսօր կազմել բուն իսկ կուսակցութիւններէն խառն դահլիճ մը։ Եւ սակայն այս փաստը պատճառ մը չեղաւ որ Գերմանները ունենային իրենց կառավարութիւնը կուսակցականներէ կազմուած՝ փոխանակ կուսակցութիւններու։

Նոյնօրինակ փորձ մը մեր ներկայ իրականութեան պահանջն է, իմ կարծիքով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՑՈՐԵՆԻ ՍՈՎԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային իշխանութիւնները որոշեցին նոր ճնշում բանեցնել գիւղացիներուն վրայ, ստիպելու համար զանոնք, որ ցորեն յանձնեն՝ պարենաւորելու համար բազմամարդ կեդրոնները։

Առեւտրական գործավար Ա. Միկոյեան եւ երկրագործական գործավար Կուպիակ Մոսկուա վերադարձան քննական պտոյտէ մը, զոր կատարեցին Եւրո՛պական Ռուսիոյ եւ Արեւմտեան Սիպերիոյ ցորենաշատ շրջաններուն մէջ։ Առեւտրական գործավարութեան «Կոլլէգիա»յին ներկայացուցած իրենց տեղեկագրին մէջ, երկու գործավարները կ'ըսեն թէ տակաւին մեծ քանակութեամբ ցորեն կայ գիւղացիներուն մօտ, մասնաւորապէս Միջին Վոլգայի եւ սիպերիական շրջաններուն մէջ։ Ամբողջ յանցանքը ցորենահաւաքներունն է՝ եթէ գիւղացիները չեն յանձնած իրենց ցորենը։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրախ լուր մը,— Հայ սկաուտները կը կազմակերպուին, և, հրաշք մը արդեօ՞ք, Փարիզն է որ շարժման գլուխը կը գտնուի այս անգամ։

Կատարուած են արդէն պաշտօնական բոլոր գործողութիւնները եւ կազմուած է «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու Միութիւնը»՝ վաւերացուած կառավարութեան կողմէ։

Տակաւին նո՞ր, պիտի ըսեն թերեւս ոմանք՝ որ կը կարդան «Յառաջ»ի մէջ Փարիզի Հայ Արիներու խմբապետին կողմէ ստորագրուած շահեկան տեղեկութիւնները մեր տղոց մասին։ Մանաւանդ կը յիշեն անոնք անշուշտ հայ սկաուտներուն Լոնտոն այցելութիւնը եւ հոն իրենց գտած խանդավառ ընդունելութիւնը։

Արդարեւ չորս հինգ տարիէ ի վեր Փարիզի մէջ կայ որոշ կազմակերպութիւն մը հայ արիներու՝ ճանչցուած միջազգային սկաուտական շրջանակներէ։ Առաջին անգամ շարժման ծնունդ տուողը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղն էր. բայց սոյն մասնաճիւղը իր չափազանց անկայուն եւ մերթ ալ անկարգ վիճակովը շատ հաստատուն յենարան մը չէր որ կը ներկայացնէր սկաուտական շարժման։ Այս բանը նկատի առնելով, Հայ Արիներու խմբապետը տարիէ մը ի վեր գրեթէ խզած էր ամէն կապ մասնաճիւղին վարչութեան հետ եւ կը գործէր բոլորովին անկախ. այնպէս որ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ին կրած վերջին աղետալի ցնցումներէն բնաւ չազդուեցան Հայ արիներու շարքերը։ Ընդհակառակն, շնորհիւ իրենց յարատեւութեան, յառաջդիմեցին նկատելի կերպով։

Հիմա, ա՛լ աւելի պաշտօնական գոյն մը տալով իրենց կազմակերպութեան, կը լծուին նոր աշխատանքի, նպատակ ունենալով սկաուտական շարժման տարածումը ամբողջ ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Կազմուած են արդէն, Փարիզէն զատ, խմբակներ Շավիլի, Վալանսի եւ Լիոնի մէջ։ Այս բոլորը միանալով ընտրած են Կեդրոնական Գործադիր Մարմին մը։

Ինչպէս ըսի, ուրախալի է լուրը։ «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ»ու Միութիւնը օգտակար դեր մը ունի կատարելիք գաղութին մէջ։ Սկաուտական շարժումը մէկն է այն ամէնէն աւելի զօրաւոր զէնքերէն որոնցմով կարելի է ազդուօրէն պայքարիլ օրէ օր ալ աւելի ահարկու դարձող ապազգայնացման վտանգին դէմ։ Մնաց որ, սկաուտական կեանքը անհամեմատ աւելի յարմարութիւններ կ'ընծայէ մեր պատանիներուն ֆիզիքական այն առողջ կրթութեան համար, որուն լուրջ կերպով ծառայած ըլլալ կը կարծեն ոմանք երբ, մեր մարզական խումբերուն մէջ մտնելով ժամերով կը վազեն ու կը վազեն կաշիէ գնդակի մը ետեւէն....

*
* *

Բիչ մը տրտմեցնող կէտ մը միայն։

Նոր կազմուած Միութիւնը իր զեկոյցին մէջ կ'ըսէ որոշ կերպով. «Հայ Սկաուտներու Միութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ին հետ»։

Գաղտնիք մը չէ, արդարեւ, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ մէկ երկու տարիէ ի վեր հեռու է նախանձելի վիճակ մը ունենալէ։ Այս պայմաններուն տակ, շատ ալ զարմանալի չէր թուիր որ նոր շարժման ղեկավարները չեն ուզեր իրենց բախտը կապել կազմակերպութեան մը հետ որ — առանց չափազանցութեան — տագնապներ կ'անցընէ այս պահուս, Ֆրանսայի մէկէ աւելի շրջաններուն մէջ։

Թերեւս հայ սկաուտներու վարիչներուն այս որոշումը քիչ մը սրտի ցաւ պատճառէ ճշմարիտ Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, անկողմնակալ դատող մը իրաւունք պիտի տայ անոնց այս կարգադրութեան։ Կարելի չէր գործել ուրիշ կերպով, եթէ կ'ուզեն լուրջ գործ մը երեւան բերել։ Արդէն վստահ եմ որ «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ»ու Միութիւնը շատ սերտ յարաբերութիւններ պիտի մշակէ Պալքաններու եւ այլ շրջաններու մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առողջ կազմակերպութիւններու հետ։

Նոյնիսկ ես որեւէ լուրջ արգելք մը չեմ տեսներ որ նոր կազմուած Միութիւնը բարեկամական ձեռք երկարէ Մարսիլիոյ մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով գործող Հայ արիներու շարքերուն, պայմանաւ որ անշուշտ նոյն այդ շարքերը, միշտ մաս կազմելով Հ. Մ Ը. Մ.ի տեղական Մասնաճիւղին, ունենան որոշ ինքնավարութիւն մը։ Չէ՞ որ «Սկաուտը բարեկամ է ամէնուն եւ եղբայր ուրիշ ամէն սկաուտի»։ Կէտ մըն է այս, որուն վրայ լաւ կ'ըլլայ եթէ խորհուի հիմակուընէ իսկ, չհանդիպելու համար անախորժ դէպքերու։

Աւելի պարզ արտայայտուելով, ըսեմ որ, Ֆրանսայի մէջ ասդին անդին գործող Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր պէտք չէ որ հակառակորդի աչքերով դիտեն նոր ծնող Միութիւնը — եւ փոխադարձաբար —, այլ զայն նկատեն իբրեւ իրենց մէկ եղբայրը, որ ստանձնած է սկաուտական շարժումը առաջնորդելու հոգը։ Այսպէսով ան իրենց բեռն է որ թեթեւցուցած է։ Իրենց կը մնայ ալ աւելի զօրաւոր թափով մը ույժ տալ մարզական — (ֆութպոլ եւ մանաւանդ՝ աթլէթիսմ) — խումբերուն եւ զարգանալ այդ ճամբով։ Ապագային երբ երկու կազմակերպութիւնները միացնելով հաւանականութիւն ըլլայ զօրաւոր միութիւն երեւան հանել, այն ժամանակ կարելի է խորհիլ այդ մասին։

Այժմ Ֆրանսայի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը թող քալէ միայն մարզական գետնի վրայ, իսկ «Հայ Սկաուտներ»ու Միութիւնը իր կոչումին համապատասխան ճամբով։ Երկուքին համար ալ յաջողութիւնը պատրաստ է՛ եթէ իրենց վարիչները լրջօրէն լծուին աշխատանքի, եւ, մանաւանդ՝ եթէ գոյնզգոյն մարմիններ ու կուսակցութիւններ դադրեցնեն այլեւս ջուրերը պղտորելու իրենց վատառողջ մարզանքները։

Վ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԾԱԼՔԵՐԸ

(ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

«Յուսաբեր»ի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ պերճախօս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Ս. Տխրունիի սպանութենէն մօտ քանի մը ամիս առաջ աջակողմի եւ ձախակողմի Հնչակեանները կ'որոշեն ընդհ. ժողով մը գումարել։ Ժողովի վայր կ'ընտրեն «Մասիս» սրճարանը, որ կը գտնուի քէմփի հարաւային կողմը եւ յայտնի է ժողովուրդին իր վատ համբաւով։ «Մասիս»ի տէրը, Թաթուլեան, արդէն վեց ամիսով դատապարտուած է բանտարկութեան, գողութեան պատճառով։

Ժողովին ներկայ եղած են գրեթէ բոլոր Հնչակեանները, օրակարգի մէջ ունենալով զանազան խնդիրներ։

Մաս մը Հնչակեաններ կը քննադատեն Աղազարեանը պաշտպանողները, անոր համար, որ Աղազարեանի դատին պատճառով բոլոր անդամները ստիպուեր էին նիւթական մեծ զոհողութիւններ ընել. նոյնպէս կը քննադատեն Վահան Վարդապետեանի պէս մարդուն սպանիչը մինչեւ վերջ պաշտպանելուն համար։ Այսպիսի քննադատութիւններէ յետոյ հագին աղմուկ կ'ելլէ հակ... կողմէն՝ այն իմաստով, թէ խնդիրները շատոնց կարգադր... են եւ փաստաբանին ... պարտքը կուսակցութիւնը վճարէ ամէն միջոցներով։

Էշրէֆիէ թաղին մէջ ա... մը ունէին՝ Աղազարեանի ...տաբանին պարտքին մէկ ... վճարելու համար, որոշած են ...խել եւ արդէն մինչեւ այ... 25 օսմ. ոսկիի ծախած են ...րած են փաստաբանին։ Նո... անդամներէն մէկ քանին կը ...նադատեն Աղազարեանին հ... Ակումբի ծախուիլը եւ արձ... ներու մէջ ժողով գումարե...

Պէյրութի քէմփին մէ... ...չակեան գրավաճառ մը կ... Միհենոյն ատեն Աղազ... դէպքերու ժամանակ ... գանձապահ եղած է եւ ... Երկիր» կը ստանայ ծախե... ...մար։ Թերթի հրատարակ... ...ատին այս գրավաճառ ... Ցոնիկեանը գրեթէ ո եւ է ղրկած չէ թերթին։ Թերթ... ...չութիւնը քանիցս պաշտ... թէ անպաշտօն կը գրէ իրեն ...մական շուտափոյթ առ... համար, բայց իզուր։ Ցո... փոխանակ դրամ ղրկելու, կ... հակապրոպագանդ ընել, թէ ... Երկիր» այլեւս մեր վ... ...թիւնը չարաշար կը գործած... Հնչակեան կուսակցութի... ներկայացներ, թէ դաշնակ... ներու կողմէ կաշառուած ...դոց ձեռքը խաղալիք եղա... դաշնակցական լուսանկարն... է թերթին մէջ եւ այլն, եւ ... Այս ձեւով կը յաջողի խ... տգէտներ ալ առնել եւ ... աղմուկ հանել ժողովին մէ... Երկիր»եաններ կը սկսին ... պանել Թերթի ուղղութի... կ'առաջարկեն հետեւիլ ան... րունին, Ցոնիկեան եւ ... դէմ կ'արտայայտուին ... Երկիր»ին, իսկ Թեր... յայտուին Վահագն Նալ... եան, Միհրան Զավուշ... եւ Ղումրոեան։

Ժողովականներու մեծ մ... կ'առաջարկէ Պէյրութի մ... ճիւղը ենթարկել Հալէպի ... նին, որ կապուած է գրեթէ ...շուիկներու հետ։ Այս ... բացարձակապէս դէմ է «Ն... կիր»ի բռնած ուղղութեան ...նաւորապէս ազգայնակա... տարածման տեսակէտով։ ... դէմ անոր համար, որ ... միշտ կ'այպանէ բոլշեւ... ծունէութիւնը առ Հայաս... սիոյ եւ մասնաւորապ... յաստանի մէջ։

Ժողովի մէկ մաս... գնահատէ «Նոր Երկիր»ի ... նէութիւնը ընդհանրապէս ... ղափոխական ոգին արծարծ... տոհմային դաստիարակութ... պանման համար։ Այս վ... սակէտը պաշտպանողներէն ... Վահագն Նալպանտեան, ... յաստանէն նոր եկած է, երկու ամիս դէպքէն առա... սած է հետեւեալը. «Ես ... տանը տեսայ եւ ամէն բ... ղեկացայ, մեր գործը դաշ... թեան հետ է արտասահմ... անոր յաղթելու համար ... ուած ենք ազգայնական պրոպագանդա ընել։ Ժողով... Նալպանտեան կ'առաջարկէ ... րութի մասնաճիւղը կապ... րիգին։ Ահաւասիկ նոր ար... եւ իրարանցում մը։ Ցխր... ուրիշներ կը սկսին բուռ... խօսիլ Նալպանտեանի դէ... բոլորէն վերջը տեղի կ... բաժանումը։

Ցխրունիի կազմակերպ... անմիջապէս կ'որոշեն իրենց

բի անունը «Ցաւրոս» դնել։ Այս խումբին կը մասնակցին խորհրդային ուղղութեան յարողները, որոնցմէ կարելի է յիշել անունները Ժամկոչեանի, Իլօեանի, Ցոնիկեանի, Նաճարեանի, Վեհունիի եւ Երկաթին։ Կ'որոշուի մասնաճիւղը կապել Հալէպի կեդրոնին։

Վահագն Նալպանտեանի ղեկավարութեամբ կը կազմուի «Փոքր Հայք»ի խումբը, ունենալով «Նոր Երկիր»եան եւ ազգայնական հին հնչակեան ուղղութիւն։ Այս խումբին կը յարին՝ Չավուշ, Միհրան Ղումիօեան, Խոնձօղեան եւ ուրիշներ։ Մասնաճիւղը կը կապեն Փարիզին։

Ժողովի վերջաւորութեան ընթացքին Ցխրունիի կողմնակիցներէն մէկ քանին կը սկսին անարգել Նալպանտեանը։ Իսկ Նալպանտեանի մարդիկն ալ ետ չեն մնար այս տեսակէտով ու երկու խումբերուն միջեւ կը սկսի կռիւ։ Քանի մը աթոռ կոտրելէ յետոյ, ժողովը վերջ կը գտնէ, իրարու սպառնական խօսքերով։

Վահագն Նալպանտեան հին հնչակեաններէն է, մասնակցած է 1895—1896 ապստամբութեան կռիւներուն Հայաստանի մէջ։

Ի՞նչ գործ կ'ընէր, ինչո՞վ կ'ապրէր, ոչ ոք գիտէ։ Որոշ է միայն այն, որ գոհ չէր Պէյրութի բոլշեւիկ հնչակեաններէն։ Անոր հո՛ս գալէն յետոյ, ինչպէս ըսինք, բաժանումը տեղի ունեցաւ հնչակեաններու միջեւ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Փարիզի փուռերու աշխատաւորները հաւաքոյթ մը ունեցան առջի օր, արհեստակցական կարգ մը խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։ Մէկ քանի հռետորներ լսելէ յետոյ, հացագործները քուէարկեցին բանաձեւ մը, որուն համաձայն, սկզբունքով կ'ընդունին գործադուլ յայտարարել, եթէ մինչեւ 15 օր չստանան օրավարձքի յաւելում, օրական միայն 8 ժամուան աշխատանքի եւ կիրակնօրեայ հանգիստի իրաւունք։

Փռապաններու սէնդիկան այս առթիւ կը յայտնէ թէ, երկարատեւէ վերհասագործ բանուորներու կողմէ ստացած է կարգ մը պահանջներ, որոնց գոհացում տալ իր ձեռքը չէ բոլորովին։ Բանուորներու եւ փռապաններու միջեւ բանակցութիւններ եղած են եւ բանուորները գիտեն թէ մանաւանդ 8 ժամուան աշխատանքի հարցին կարգադրութիւնը սէնդիկայէն չէ կախուած։

Փուռերու մէջ, ութը ժամուան աշխատանքը այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ կիրարկել, երբ կառավարութիւնը այդ մասին, անհրաժեշտ կանոնադրութիւն մը մշակէ։ Բայց Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը վարանի, որովհետեւ 8 ժամուան աշխատանքը նախ պիտի խանգարէ փուռերու գործը, պիտի դժուարացնէ հացի արտադրութիւնը, մանաւանդ արուարձաններու մէջ, եւ պիտի պարտադրէ օրավարձքերու վրայ յաւելում մը, եւ այս բոլորը պատճառ պիտի դառնան բարձրացնելու հացին գինը։

Իսկ բանուորական սէնդիկան կը յայտնէ թէ փռապանները ինչպէս նաեւ կառավարութիւնը կ'օրօրեն բանուորները։ Փռապանները ընդունած են թէ բանուորներու կողմէ օրավարձքի յաւելման պահանջները շատ համեստ են. բայց տակաւին, ըստ այնմ կարգադրութիւն մը չեն ըրած։

Բանուորները կը պահանջեն նաեւ որ փուռի բոլոր աշխատաւորներն ստանան նոյն օրավարձքը եւ բոլորն ալ պարտադրաբար վայելեն շաբաթական հանգստի իրաւունքը, որ թէեւ օրէնքով ընդունուած է, բայց յաճախ զանց կ'առնուի։

Փռապաններէն շատերը կը պահանջեն իրենց բանուորներէն որ իրենց հանգստի կէս օրը զոհեն աշխատանքի։ Բայց երբեմն, զանոնք կ'աշխատցնեն մինչեւ իրիկուն։

Բանուորները որոշած են իրենց պահանջներուն գոհացում ստանալու համար, որ եւ է զիջում չընել, մինչեւ մարտի 20ը դիմել հաշտարար միջոցներու, եւ յետոյ միայն, գործադուլ յայտարարել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տեղահանուելով իր ծննդավայրէն, մեր շրջանը ինկած էր բարեկամս իր ընտանիքով եւ բախտաւոր կը նկատէր ինքզինքը որ Քէօթահիան հակառակ տեղացի Թուրքերէն շատերուն բուռն փափաքին, չէր տեղահանուած։

Բարեկամս ամբողջ ընդհանուր պատերազմի ընթացքին խաղաղ ու հանգիստ կեանք մը անցընելէ վերջ, կլորիկ գումար մըն ալ աւելցնելով Զինադադարին կը դառնայ իր բնագաւառը։ Արկին երջանիկ է որ Քէմալի վերջին հալածանքներէն ազատուելով, հաստատուած է հոս, այս ազատ երկրի մեծ նաւահանգիստը։ Հակառակ նիւթապէս լաւ դիրք ունենալուն եւ հայախօս ալ ըլլալուն, միշտ կ'ապրի չէզոքացած ու անտարբեր ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու հանդէպ։

Երկու օր առաջ սրճարանի մը անկիւնը երբ կը խօսէինք Հայրենակցական Միութիւններու օգտակարութեան մասին, բարեկամս դիտել տուաւ.

— Դուք կը ճառէք Հայրենակցական Միութիւններէն, սակայն դուք ձեր միութիւնը չունիք։

Երբ այս խոշոր քարը ինկաւ գլխուս, ջանացի արդարացնել նախ զիս, ապա հայրենակիցներս, անշուշտ անհիմն պատճառաբանութիւններով։

— Արդարանալու անզօր ճիգ է որ կը փորձէք. ըսաւ ուրիշ ընկեր մը. յիսունէ աւելի երիտասարդներ ունինք, բոլորն ալ գործի ընդունակ։ Եթէ կամք ունենանք, կրնանք անմիջապէս Հայրենակցական Միութիւն մը կազմել եւ օգտակար ըլլալ ձեր հայրենակիցներուն։

Մնացի ընկճուած եւ ուզեցի փոխել խօսակցութեան նիւթը, որովհետեւ գիտէի եւ կը զգայի որ դատապարտելի էր Քէօթահիացիներու անտարբերութիւնը ազգային կազմակերպչական գործերուն հանդէպ։

Այս առթիւ կոչ կ'ընեմ մեր հայրենակիցներուն, որ ապացուցանեն թէ Քէօթահիացիներն ալ կրնան կազմակերպուիլ, թէ անոնք ալ ունին ազգային սէր, ջիղ ու կորով։

Հայրենակիցնե՛ր, Փիլիպէի մէջ մենք ունինք բաւական թիւով ընտանիքներ որոնք մեծ երկրաշարժէն ցնցուած, կը կարօտին համեմատաբար բախտաւոր հայրենակիցներու նիւթական ու բարոյական օգնութեան։

Ունինք նաեւ կոմիտաս վարդապետ մը, որ իր օրերը կը հարէ յիմարանոցին մէջ։

Ինչո՞ւ այս անհոգութիւնը։ Ե՞րբ պիտի նետենք Քէօթահիայի հինցած լաթերը մեր կոնակներէն։

Ս Միլտոնեան

ՓԵՏՐ. 18 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 5 մարտ, (Սեփ. Թղթ.) Շաբաթ երեկոյեան երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր Գ. Թաղապետարանի սրահը, իր յարգանքի բաժինը բերելու փետր. 18ի 8րդ տարեդարձի տօնակատարութեան։ Սեղանին երկու կողմերը կիսածալ դրուած էր ազգային եռագոյնը։ Ընկ. Յ. Նիկողոսեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Բամ փորոտան»ով զոր նուագեց ջութակի վրայ ընկ. Մելքոնեան։ Բացման խօսքին մէջ ընկերը պարզելով փետր. 18ի նշանակութիւնը, մէջբերումներ ըրաւ 1920 դեկտ. 2ին ստորագրուած դաշնագրէն։ «Համայնավարները իրենց խոստումներէն եւ ոչ մէկը յարգեցին, սպաներ, զօրավարներ եւ մտաւորականներ աքսորելով Ռուսիոյ խորերը, ուրիշներ տեղն ու տեղը կացինահար ըրին բանտին մէջ»։ Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Արամ Գառնէ եւ Պ. Միսաք Ղազարեան։ Գաղութիս ծանօթ դէմքերէն Պ. Լաթիֆեան սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ մեներգելով «Ա՛յ սարեր, թառամեցաւ»։ Օրուան բանախօս ընկ. Վ. Զուլլէրեան մէջբերումներ ընելով ֆրանսական յեղափոխութենէն, ըսաւ. «Ֆրանսական ժողովուրդն ալ չկրնալով տոկալ միապետի բռնապետական ռէժիմին, գրոհ տալով գրաւեց «Պասթիյլը»։ Հայ ժողովուրդը մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Աքիլլէսի գրահը պէտք է ունենայ, որպէս զի կարենայ դիմանալ աջէն ու ձախէն եղած բոլոր խըծբծանքներուն։ Փետր. 18ի ստեղծումով հայ ժողովուրդը ունեցաւ 20րդ դարու Վարդանանցը»։

Խանդավառ ծափերու մէջ հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն։

Վարուժան

ՊՈՒՌՆՈՒԱՆ. 3 մարտ.— Նախորդ գրութեամբս խօսած էի մեր գաղութի կեանքի մասին։

Փետր. 18ի առթիւ կազմակերպուած էր հանդէս մը, մարտ 3ի կիրակին ժամը 2.30ին։ Պուլկուան-Ժալիէօի Հայերը գրաւած էին նստարանները, եռագոյն զարդանիշերով։ Նախագահ Օր. Մառի երկու խօսքով բացատրեց հաւաքման նպատակը։ Երգիչ խումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Եղան արտասանութիւններ։ Ջութակի վրայ նուագեցաւ «Բամ փորոտան»ը։ «Սեւ խաւար»ը երգեց Տիկին Քիսկանեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ։ «Հայաստան»ը երգեց Տ. Գալուստեան։ Դարձեալ երգիչ խումբը երգեց «Ցառաջ Նահատակ»ը, «Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան»։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ե. Ճանկէօզեան, որ Լիոնէն հրաւիրուած էր։ Ընկերը երկարօրէն ծանրացաւ փետր. 18ի ծագման եւ արժէքին վրայ եւ զայն նմանցուց Վարդանանցի հետ։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեան տակ, մաղթելով որ այսպիսի հաւաքոյթներ յաճախ տեղի ունենան։

Գ. Պէյկիրճեան

ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եոզկատի եւ գաւառներու Հայրենակցական Միութեան մը անհրաժեշտութիւնը զգալով, քանի մը հայրենասէր անձերու խորհրդակցութեամբ կազմուած էր, 1928ի սկիզբները, Եոզկատի եւ շրջականներու Հայրենակցական Միութիւնը։ Մէկ տարուան գործունէութենէն քաջալերուելով, կոչ կ'ընենք Ֆրանսա հաստատուած բոլոր հայրենակիցներուն, որ կազմեն մասնաճիւղեր իրենց գտնուած քաղաքներուն մէջ։

Միութեանս նպատակն է սերտ յարաբերութիւն պահել եւ բոլոր հայրենակիցներուն հետ որ կը գտնուին օտար հորիզոնի տակ։ Վարչութեան անդամներն են.— Ատենապետ՝ Ա. Դաշնակեան, Ատենադպիր՝ Գ. Դանիէլեան, Գանձապետ՝ Ճ. Գարիպեան, Խորհրդական՝ Կ. Գայաեան եւ Հ. Այվազեան։

Ծանօթ.— Կը խնդրենք բոլոր թերթերէն՝ արտատպել սոյն կոչը։ Հասցէ.— Գ. Դանիէլեան B. V. de Paris, en face no 100, Marseille.

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի օր Մարսէյլի Fernand-Buisson մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած մրցումը կրկնապէս շահեկան էր։

Մրցորդներն էին Փարիզի Club Françaisն, որուն կը մասնակցի Ս. Կարապետեան եւ F. C. de Sèteը։ Դաշտը իրական իմաստով լեցուած էր ժամանակէն շատ առաջ։ Սպառած տոմսերու պաշտօնական թիւն է 11,400, հասոյթը՝ 76,000 ֆրանքէ աւելի։

Խաղը սկսաւ ժամը 3ին։ Սէթ անմիջական վայրէջքով մը ուզեց շփոթեցնել հակառակորդը՝ որ շնորհիւ իր զօրաւոր վերջապահներուն՝ կրցաւ այդ անակնկալ վտանգը հեռացնել։ Այնուհետեւ Club Françaisն քսան վայրկեանէ աւելի վարեց խաղը, առանց դրական արդիւնք մը քաղելու եւ առաջին բաժնի վերջաւորութեան արդէն տկարացած կը քաշուէր իր դիրքերուն վրայ։ Առաջին մասը լրացաւ առանց նշանակէտի։

Երկրորդը ծայրէ ի ծայր նպաստաւոր էր Սէթին, որ տիրեց, թէեւ իր յաճախակի վայրէջքները երկար ժամանակ ապարդիւն մնացին, շնորհիւ Club Françaisի անգլիացի խմբապետ եւ վերջապահ Parkesի պաղարիւնութեան եւ բերդապահ Lozèsի ճարպիկ խաղին։ Վերջաւորութեան տասը վայրկեան մնացած, Սէթի նմանապէս անգլիացի խմբապետ Barette ուժեղ հարուածով մը առաջին կէտը նշանակեց, ապահովելով իր խումբին յաղթանակը։ Խաղը վերջացաւ 0ի դէմ 1ով, ի նպաստ F. C. de Sèteի եւ Club Français զրկուեցաւ բաժակի մրցումներու quart de finaleի մասնակցելու իրաւունքէն։

Պէտք է ըսել որ Սէթ արժանի էր յաղթանակը տանելու, որովհետեւ առաջին կիսախաղի վերջաւորութեան եւ երկրորդ կիսախաղի ամբողջ ընթացքին տիրապետեց իր հակառակորդին։ Սակայն փարիզցիներու խաղը աւելի հաճելի եւ ճաշակաւոր էր։ Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ սա պարագան թէ հանդիսատեսներու հարիւրին 90ը իբրեւ ճշմարիտ հարաւցիներ, Սէթի կողմնակից էին եւ իրենց արտայայտութիւնները եւ աղաղակները որքան կը քաջալերէին այս վերջինը այնքան կը վնասէին Club Françaisի կորովին։

Ս. Կարապետեան սիրուն խաղ մը ցուցադրելով հանդերձ, չկրցաւ իր ամբողջ կարողութիւնն արտայայտել։ Մենք, տեսեր ենք զինք աւելի ճարպիկ եւ մանաւանդ շատ աւելի արագ։ Սակայն տեղական թերթերը գովեստով կը խօսին իր մասին։ Provence-Sports, Club Françaisի լաւագոյն յառաջապահը կը նկատէ զայն, իսկ ուրիշներ վարպետ ֆութպոլիստ մը։

Բաւական թուով հայ երիտասարդներ եւս ներկայ էին մրցման, անշուշտ Կարապետեանի ներկայութենէն հրապուրուած։ Մրցումէն վերջ շրջապատեցին զինք մինչեւ ինքնաշարժ։

Բ.

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Սիրելի ընթերցողներ,

Զուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը։ Մեծ քաղաքի մը մէջ նման ձեռնարկ մը կապուած է ահագին հոգերու հետ։ Շրջաբերութեան հանած ենք նուիրատոմսեր ի նպաստ տիպար մանկապարտէզի մը։ *Յառաջի* ընթերցողներուն բաժինը *միայն յիսուն հատ* ղրկած ենք *Յառաջի* խմբագրատունը։ Յիսուն (50) տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հարիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը։ Դուք որ տասնեակ հազարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց, որոնք յուսալից կը նային ձեզի եւ այբբենարան կը խնդրեն ձեզմէ, Մեսրոպի տառերով Հայաստան հեգելու համար։

Երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, նուիրատոմս մը պահանջեցէք «Յառաջ»էն, *ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին։*

Ծանօթ.— Կրթական Յանձնախումբին հասցէն.— Mme A. Mgrditchian. 202, Rue Boileau, Lyon.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անակնկալի եկած Թուրքեր, ապաստանած տուներու մէջ, գաղտագողի կը դիտէին եւ չէին համարձակեր ո՛ր եւ է դիտողութիւն ընել։

Ցէյթունցեան եղբայրները հանեցին այնպիսի համբաւ մը որ ամբողջ շրջանը կը սոսկար։ Անոնց քանի մը յանդուգն քաջագործութիւնները բաւական եղան, որպէսզի Թուրք ամբոխը քիչ մը խեղճնայ եւ Հայերու դէմ թշնամական փորձ չընէ, քանի մը տարին։

Երկրորդ շրջանը, 1875-1895, անցաւ ամուլ ու անգործ, որովհետեւ, կեանքը խաղաղ էր. թէեւ Թուրքերը այդ փոխանցման շրջանին, նորէն գաղտնախորհուրդ նոր ծրագիրներ որոճացեր էին, իրենց գործելի գործը այս անգամ նոր թափով մը գլուխ հանելու համար։

Երրորդ շրջանը կը կազմէ 1895—1914։

Մինչեւ 1895—96ի հայկական սարսափներն ու ջարդերը, նըման դէպքեր նախատեսող գրոյցներ միշտ անպակաս եղած են։ Նոր Գիւղի Հայերը եւս որոշ մղձաւանջի տակ ապրած են։ Անոնք միշտ ալ կասկածով դիտած են կացութիւնը, իմանալով որ Թուրքերը կը պատրաստուին, մանաւանդ Զատկի Խաւարումի գիշերը, երբ գիւղին բոլոր Հայերը եկեղեցի կը հաւաքուէին, պաշարել եւ ջարդել Հայերը եկեղեցիին մէջ իսկ, անպաշտպան ոչխարներու նման։ Սակայն Հայերը չէին քնանար, այլ զգուշական բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնէին կանխաւ։ Տասնեակնոց 4—5 զինուած խումբեր, Աւագ Հինգշաբթի մինչեւ կէս գիշերին կը շրջէին գիւղին չորս բոլորտիքը, ուր պահակներու շղթայ մը կար։ Անոնք ունէին շրջուն պահակներ եւս որ յարաբերութիւնը կ'ապահովէր գիւղի ժողովուրդին հետ։ Այդ միջոցներուն մասին որոշ տեղեկութիւն առնող Թուրքերը իրենց տեղերէն չէին շարժած, ո՛ր եւ է ատեն։

1895—96 թուականներուն, լաւ չեմ յիշեր ո՛ր ամսուն, Աղասար կոչուած քաղաքի մը մէջ, չորեքշաբթի՝ պազարի օրով, շուկային մէջ գտնուող Հայերու վրայ ջարդ մը կատարուեր էր Թուրք ամբոխին կողմէ, որու միջոցին սպաննուեր էին 120ի չափ Հայեր։ Կը պատմէին թէ կարմիր գազանին՝ Սուլթան Համիտի կողմէ հրովարտակ մը ղրկուած էր, Հայերը ջարդելու համար։ Այս հրամանը շուտով արձագանգ կը գտնէ ամբողջ շրջանին գիւղերուն մէջ, ուր տեղ տեղ կը շարժին, շատ մը տեղեր ալ կը զգուշանան։ Զարդի լուրը հազիւ հասած, «պազարճի» Թուրքեր ճամբայ չեն ելլեր, ու անմիջապէս սուրհանդակներ կը ղրկեն շրջակայ տասնէ աւելի գիւղերը, որպէսզի կէս գիշերին, զինուած խումբերով, ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը փութան Նոր Գիւղ, Հինգշաբթի առաւօտուն, գալիք պաշտօնական հրամանի մը վրայ ջարդելու համար Հայերը, «կեավուր»ները...։ Այդ մասին սակայն կանխաւ լուր կրցեր էին ստանալ նաեւ Հայերը, եւ իրենց ունեցած միջոցներով, կէս գիշերին պատրաստուեր էին դիմադրելու։ Մինչեւ առաւօտ զէնքի եւ ռազմանիւթի պատրաստութիւններ. գնդակ թափել եւ փամփուշտներ լեցնել, կռուելու ձեւեր որոնել եւլն.։

Հինգշաբթի առտու արշալոյսին Հայերը տեսան որ, գիւղը պաշարման տակ առնուած է։ Տեղացի եւ օտարադէմ Թուրքերէ զինուած խումբեր շրջան կ'ընէին գիւղին չորս բոլորտիքը, իսկ ուրիշ խումբեր ալ մասնաւոր կէտերու վրայ կը սպասէին, կազմ ու պատրաստ գործի ձեռնարկելու։ Այդ օր որեւէ Հայ դուրս չձգուեցաւ, իսկ տղաքը որ բանէ մը տեղեակ չէին, երբ իրենց խաղերով կը մօտենային շղթային, խիստ կշտամբանքի առարկայ կը դառնային։ Անգամ մը, անոնցմէ մէկը, 4—5 տարեկան, Թուրքի մը կողմէ ստացաւ դաշոյնի հարուած մը եւ քիչ մը վերջ մեռաւ տուն չհասած։

Թուրք շղթան զօրաւոր էր բերդին բոլորտիքը։

Արեւը կը բարձրանար տակաւ։ Թուրք ամբոխը, անհամբեր էր, եւ ակռայ կը կրճտէր շարունակ։ Կատղած շուներու նման փրփրոտ լորձունքներ կը ժայթքէին անոնց բերաններէն։ Վայրկեանէ վայրկեան, հրահանգի կը սպասէին, կոտորածը սկսելու համար։ Թէ ի՛նչ գազանային մտածումներ, ճիւաղային խորհուրդներ կը յղանային Թուրքերը այդ ժամերուն, ջարդի ձեւերուն ու եղանակներու մասին, դժուար է նկարագրել։

Իսկ անդին Հայերը, որքան ալ փոքրաթիւ, իրենց կարգին կը սպասէին Թուրքերու գործի սկսելուն։ Անոնք, կէս գիշերէն իսկ, անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ըրեր էին։ Գիւղի մուտքերուն վրայ, մասնաւոր տուներու մէջ, կազմ ու պատրաստ խումբեր զէն ի ձեռին կեցած էին պաշարին, եւ կը հսկէին արթուն ու շրջահայեաց։ Ամէն մարդ կը կարծէր թէ, ա՛լ վայրկեանները կը համրուէին Հայոց կեանքին։

Բայց, հրաշքի պէս բան մը հարցը լուծեց, ի նպաստ Հայերուն։ Անոնք որքան ալ էշ նահատակ ըլլալու միտք չունենային, եւ թէեւ տասնապատիկը վրէժ լուծէին Թուրքերէն, սակայն կասկած չկար որ վերջը պիտի պարտուէին ու ջարդուէին, իրենց պատուոյ դիրքերուն վրայ ամուր կենալով հանդերձ։

(3) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

սիրութիւնները պիտի արձանագրուին տնտեսական ընդհանուր ծրագրին վրայ, որ այժմ պատրաստութեան մէջ է։

⁂ Լիազօր դեսպան Պրիւէր ֆրանսական մարզպանի Դամասկոսի պատուիրակ անուանուած ըլլալով, իր պաշտօնին ձեռնարկեց մարտ 7ին։

Փոխադասանութեանց խնդիրը

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը փակեց վիճաբանութիւնները փոքրամասնութեանց խնդրին մասին, առանց առարկութեան ընդունելով Ճափոնի պատուիրակ Ատաչիի ներկայացուցած բանաձեւը։

Այդ բանաձեւին հիման վրայ, Խորհուրդը պաշտօն յանձնեց Ատաչիի, որ Անգլիոյ ներկայացուցիչ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի եւ Սպանիոյ ներկայացուցիչ Քինոնէս տը Լէօնի հետ միասին պատրաստեն տեղեկագիր մը՝ ներկայացնելու համար Խորհուրդի յունիսի նիստին։ Տեղեկագիրը նկատի պիտի առնէ Քանատայի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն պարզած տեսակէտները եւ խնդրի վիճաբանութեան պահուն յայտնուած միտքերը։

Խորհուրդը յետոյ զբաղեցաւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ափիոնը արգիլելու համար քննիչ մարմին մը ստեղծելու խնդրով։

Վէրա Քրուզ վերագրաւուած

Մեքսիկեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ կառավարական զօրքերը գրաւեցին Վէրա Քրուզը՝ ամբողջ օր մը տեւող կռիւներէ յետոյ, որոնց ընթացքին շատեր սպաննուեցան, ի մէջ այլոց երեք ապստամբ զօրավարներ։ Քաղաքի գրաւումէն առաջ գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներուն մէջ՝ ապստամբ եւ հաւատարիմ զինուորներու միջեւ։ Սպանդը վերջ գտաւ միջնորդութեանը վրայ հիւպատոսական մարմինին, որ զինադուլ առաջարկեց։

Ապստամբական շարժման ղեկավար զօր. Ակուիրրէ հրաւիրուած ըլլալով մեկնիլ Վէրա Քրուզէն, մարտանաւի մը մէջ ապաստանած է, կամ նահանգին հիւսիսակողմի անտառները փախած է, ետեւը ձգելով իր կուսակիցներէն 600 հոգի։

Մոնթերէյ մերջնաբերդի ապստամբ հրամանատար զօր. Էսքուպար ա՛յնքան արագ փախաւ, որ մէկ միլիոն փամփուշտ և մեծաքանակ զէնք ձգեց կառավարական զօրքին ձեռքը։ Զօր. Լափէզ ձերբակալուեցաւ Միքոաքա նահանգին մէջ, երբ կը ջանար պահակազօրքը ապստամբներուն կողմը շահիլ։ Զօրավարը անմիջապէս գնդակահարուեցաւ։ Այս մարդը դահիճը եղած էր 500 հոգիի։

Ապստամբութիւնը կարելի է զսպուած համարել։ Կառավարութիւնը հրովարտակով մը հրամայեց գրաւել ապստամբութեան բոլոր վարիչներուն գոյքերը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Զօր. Նատիր խան, նախկին ընդհ. հրամանատար աֆղանական բանակին, որ վերջերս Նիսէն Աֆղանիստան մեկնած էր, իր եղբօր՝ Շահ Նալի խանի հետ միասին ճամբայ ելած է դէպի Խոսթ՝ հարաւային և արեւելեան շրջանի ցեղախումբերը միացնելու եւ յետոյ Պէչէի Սաքայի հետ բանակցելու համար։

Արեւելեան նահանգներուն մէջ ցեղախումբերու մրցակցութիւնները վրդովիչ հանգամանք առած են, սակայն յոյս կայ որ Նատիր խան նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ։

Ամանուլլահ Թագաւորը կը մնայ Քանտահար, կացութիւնը աւելի լաւ է, սակայն դեռ չէ սկսած իր յառաջխաղացումը դէպի Քապուլ։

Ռումանեւլեհ գաղտնի դաշնագիր ?

Քովնոյէն (Լիթուանիա) կը հեռագրեն մարտ 8 թուականով.— Կէս-պաշտօնական «Լիէթուվոս Էտաս» թերթը երէկուան թիւին մէջ կ'ակնարկէ գաղտնի նոր դաշնագրի մը, որ 1928 հոկտ. 1ին կնքուեր է Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ եւ ուղղուած է Ռուսիոյ եւ Լիթուանիոյ դէմ։ Այս դաշնագիրը ստորագրուեր է Մարաջախտ Փիլսուտսքիի Պուքրէշ այցելած ատենը։

Դաշնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները հետեւեալներն են.

Առաջին վտանգին, դաշնակից զինուորները ընդարձակ եւ արագ յարձակողականի մը կը ձեռնարկեն։ Անմիջապէս որ սպայակոյտները իմանան թէ միւս կողմը պատերազմի կը պատրաստուի, դաշնաղիր պետութեանց ներկայացուցիչները Վարշաւա պիտի հաւաքուին։ Անկէ պիտի դիմեն Ազգերու Դաշնակցութեան եւ միեւնոյն ժամանակ վերջնագիր պիտի ղրկեն Ռուսիոյ ։

Այս վերջնագրով պիտի պահանջեն.— 1.— Անմիջապէս պարպել սահմանի գօտին։ 2.— Անմիջապէս կասեցնել զօրաշարժը։ 3.— Յեղափոխական կազմակերպութիւնները զինաթափ ընել՝ չէզոք երկիրներու հսկակշռին տակ։ Եթէ տասը օրուան ընթացքին այս պայմանները չիրացուին, դաշնակից ուժերը յարձակողականի պիտի անցնին։

Անմիջապէս որ թշնամի երկրին մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմուի, Լեհաստան եւ Ռումանիա պիտի ճանչնան զայն եւ պիտի դաշնակցին անոր հետ։

Յետոյ կուգան կարգ մը տրամադրութիւններ Լիթուանիոյ մասին ։

Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ վերապահութեամբ կ'ընդունին գաղտնի դաշնագրի այս նոր պատմութիւնը։

Անգլիա մտնող օտարականները

Վերջերս ֆրանսական մամուլին մէջ աղմուկ բարձրացաւ թէ անգլիական իշխանութիւնները բժշկական կոպիտ քննութեան կ'ենթարկեն Անգլիա մտնող օտարականները, մանաւանդ Ֆրանսուհիները։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, Ներքին Նախարարը պատասխանելով այս առթիւ ուղղուած հարցապնդումի մը, ըսաւ թէ ըստ անգլ. օրէնքին, Անգլիա մտնող բոլոր օտարականները ստիպուած են բժշկական քննութեան ենթարկուիլ։

Առողջապահական Նախարարին հետ համախորհուրդ կատարուած քննութիւնները երեւան հանած են թէ՛ոչ մէկ ֆրանսացի աղջիկ կամ կին նախատական ձեւով քննուած է։ Մնաց որ կիներու քննութեան ներկայ կ'ըլլայ միշտ անգլիացի հիւանդապահուհի մը։

Նախարարը խոստացաւ սակայն որ կարգ մը աւելորդ ձեւակերպութիւններ պիտի մեղմացուին։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Փոն տ'Օպնայի Շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՊԱՏԻՒ ՏՕՔԹ. ՈՒՈՐԻՍԻ

Այսօրնբ. գիշեր ժ. 9ին Ֆլորիա, 61 Rue M. le Prince. Մէթրօ՝ St.Michel

ԵՐԳ ՆՈՒԱԳ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle Victor Hugo, 46bis Rue St. Didier

Գեղարուեստական ճոխ բաժին՝ մասնակցութեամբ յայտնի հայ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար, քօթիյօն, վիճակախաղ, փոստ, եւայլն։ Պիւֆէ։ Տոմսերը այժմէն կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Կովկաս եւ Ֆլորիա ճաշարաններ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ

16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30ին մինչեւ առաւօտ Vincennesի Թաղապետական սրահին մէջ, Rue des Laitières (Place Prévoyance) Porte de Vincennesէն 10 վայրկեան հեռու։

Փոքսի մրցում։ Առաջնակարգ ճազ, հաճելի անակնկալներ, լաւագոյն թանկօ պարող զոյգին սիրուն նուէրներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ որոշուած ժամուն։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ խումբերը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ժատենադարանը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն և դասախօսութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ գեր. Տ. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի, որ կիրակի կէսօրէ վերջ եկեղեցին քահանայ չգտնուելով, ինքը անձամբ իջաւ հիւանդանոց եւ հողոդեց մահամերձ ամուսինս։

Այրի Տիկ. Աղաւնի Գասապպաշեան

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ԽՈՋԱՍՏԻ եւ Շրջակայից Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը, Պէլվիլ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 34 Rue Villoray, Ա. Մկրտիչեանի բնակարանը, Բ. յարկ։

EMPIRE, Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Լոնտ լէ Մօռ, Յ. Մ.— 70։
Շավիլ, Վ. Տ.— 35։
Լիոն, Յ. Պ.— 70։
Մարսէյլ, Գործ.— 676.50։

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7-9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Պ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարոնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը։

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ։

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ։

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

Կ'ուզուին ժէօսէ բռող կարող վարժ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ, 6 Rue l'Echaudé St. Germain, 30 թիւ սենեակ։ Մէթրօ՝ Odéon կամ Mabillon.

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Ամենաաժան, տոկուն եւ վերջին նորաձեւութեամբ հագուստ հագնիլ փափաքող մեր հայրենակիցները եւ տիկինները դիմեն ամէն օր ժամը 7.30—20 եւ կիր. օրերը մինչեւ կէս օր

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

2 Rue des Chaufourniers, Paris (19e). Մէթրօ Combat եւ Bolivar

---

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ - ԱՊՈՒԽՏԱՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

16 Rue des Hortensias, St. Just, MARSEILLE, R.C.M. 77,162

Բնիկ Կեսարացի եւ 30 տարուան փորձառու ապուխտագործ։ Կը պատրաստէ ընտիր ապուխտ եւ երշիկ, Կեսարիոյ պղպեղով եւ համեմներով։ Առաքում ամէն երկիրներու համար՝ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— ԲԵՐԱՆՆԻՆ ԱՅՐԱԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՈՒԽՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Գիտցողը գիտէ, չգիտցողը ի՞նչ գիտէ։ Ինչո՞ւ կը դիմէք միջնորդներուն։ Ուղղակի դիմէ ապուխտ պատրաստող ծանօթ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ։

Khanzadian Avedis, Chemin de Party, Route de Château Gombert, MARSEILLE.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մէկ այցելութիւն բաւական է համոզուելու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Արսէն Լիւբէն Շէրլոք Հոլմսի դէմ 18 ֆր., Զարիքի նախարարը Ռասբուտին 12, Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, կին, խաղ եւ ֆինի 12, Սիրային ոճիր մը 12, Քամելիազարդ կինը 15, Մակաբոյծը 6, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, Թէրէզ Ռաքէն (Է. Զոլա) 20, Մանչ-աղջիկը 20, Բէն Հուր 25, Խորտակուած երկինքներ 30, Արտիստը եւ ֆաթման 25, Խորհուրդներու մեհեան 12, Մեր խաչը 12, Լուած ջրաղացը 12,50, Կրացիէլլա 8, Ծապլվար 5, Փանջունի 5, Աղջկան մը յիշատակարանը 5, Ապերախտ գրագիրը 5, Բալիկը 5 Ֆր., ինչպէս նաեւ ուրիշ գիրքեր։ Պահանջեցէք մեր գրացուցակը։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20e)։

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ 3.30—5.30

29 Place des Fêtes (Paris XIX) Métro, Place des Fêtes

Շավիլի մէջ ամէն օր 10-12, ողայոց, ներքին, աչքի հիւանդութիւններ

27 Ave. Bellevue, Chaville (S. et O.) Թէլ. Շավիլ 37

ՕՐԱՑՈՅՑ

1929

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՅԻ, Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել՝ Agopian Nubar, Librairie, 191 Cours Lafayette, LYON.

Մեծաքանակի համար զեղչ

Բացարձակապէս կանխիկ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Ամբողջ եւ նոր մեթոտով դարմանում ... եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ ... հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ... մամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. ... ուաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ ... Հրդակցութ. ամէն օր 9—12, Կիրակի 9—12։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

Վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

Կը ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT) գործողութիւնները։

Կը ստանձնէ ամուսնական եւ այլ դատեր, դիմումներ կը կատարէ պաշտօնատանց մօտ։

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ... պարագաները Ֆրանսա ... բելու համար, հարկաւոր ... ունենալ ֆրանսական ... կան նախարարութեան ... տօնագիրը։

Մեր գրասենեակը կը ... դի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով։

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS

25 Rue Alexandre le Grand Salonique, Grèce

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: F. SOUVIG...

ՁԵՐ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՄԵԶԻ ՎՍՏԱՀԻՔ ՁԵՐ ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ . . . . . ԵՒ . . .

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ

19 RUE HENRI MONNIER PARIS (IXme)

Տոմարներու կազմակերպութիւն, Հաշուեկշիռ եւ հաշուեքննութիւն, Դիզուած հաշիւներու արձանագրութիւն.

ԱՄԻՍԸ 75 ՖՐԱՆՔ

Ամէն տեսակ տուրքերը ժամանակին յայտարարենք, Թուղթերը կը ... տնտական դիմումները ժամանակին ... տակաւ կերպով կը կատարենք։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր առեւտրականներուն կը յանձնարարենք՝ մեր մասնաւոր սիստէմը, որ կը դիւրացնէ տուրքի բոլոր պահանջները։ Եւ առեւտրական կացութիւնը կը յայտնէ ուզուած վայրկեանին։ Ընդունելութեան ժամեր՝ 5—7։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՐՏ 1929

10 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 902

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԻՄԱՍՏ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Յունուար 20էն ի վեր, Պէյրութի մէջ բանտարկուած կը մնան 30-35 հոգի, իբրեւ հետեւանք ծանօթ սպանութեան:

Ճիշդ է որ դատական գործերը դանդաղ կ'ընթանան, մանաւանդ Արեւելքի մէջ. բայց այս հարցին քաշքշուքը խիկապէս անսովոր է, եւ տեղի կուտայ շատ մը ենթադրութիւններու:

Առաջինը այն է զոր քանի մը անգամ յիշեցինք, — կանխակալ կարծիքներու եւ զանազան «ժուռնալ»ներու ազդեցութեան տակ, Պէյրութի մէջ կը փորձեն քաղաքական դատ մը սարքել Դաշնակցութեան դէմ:

Արդարեւ, բուն սպանութեան խնդիրը ձգուած է երկրորդական գետնի վրայ, բայց երեք տասնեակ մարդիկ բանտարկուած կը մնան անիրաւաբար: Զանազան թուղթերու թարգմանութի՞ւնն է որ կաշկանդուած կը պահէ զանոնք, թէ մարդասպանին փախուստը: Հակառակ մեր բոլոր պրպտումներուն, չկրցանք հասկնալ այս գաղտնիքը: Եւ ճիշդ ատոր համար, հազիւ կրնանք զսպել մեր վրդովումը: Մինչեւ այսօր մեզի հասած պաշտօնական թէ անպաշտօն տեղեկութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն, թէ Դաշնակցութիւնը ո՛ր եւ է մասնակցութիւն չունի Յունուար 18ի սպանութեան մէջ: Բանտարկուած 30-35 հոգին ալ այն մարդիկը չեն, որ այդպիսի գործ կատարեն: Դեռ երէկ Պէյրութէն Նոր Նամակ մը կը շեշտէր թէ ո՛չ մէկ Դաշնակցական մասնակցութիւն ունի այս արիւնոտ գործին մէջ, կամ տեղեկութիւն՝ անոր կազմակերպութեան մասին:

Չկայ մարդասպանութիւն մը որ ծածուկ մնայ մինչեւ վերջը: Ոստիկանական եւ դատական իշխանութիւնները տարիներով հետապնդումներ կը կատարեն, եւ վերջապէս կը գտնեն յանցաւորին հետքը: Բայց ատոր համար պայման չէ ամիսներով բանտի նկուղներուն մէջ պահել բազմաթիւ մարդիկ, մանաւանդ իրենց խառնուածքով եւ ասպարէզով ծանօթ մարդիկ:

Նոյնիսկ անոնք որ նախատրամադրուած են անպատճառ Դաշնակցութեան վերագրելու այս գործը, անոնք ալ այսօր չունին առաջուան վճռականութիւնը: Առաջին վայնասունը արձակեցին ռամկավար, հնչակեան եւ համայնավար թերթերը, իբրեւ թէ գիտ մը բրած ըլլային: Բայց կարդացէք աւելի վերջը տպուած թերթերը, եւ պիտի տեսնէք որ անոնք ալ աստիճանաբար քաշած են իրենց լեզուն: Յետոյ, մէկը միւսէն տարբեր կը մեկնէ: Եթէ Եգիպտոսի եւ Փարիզի ռամկավար օրկանները Պէյրութի աւելի մօտ ըլլալով, իրենց ուզած պատմութիւնները հիւսեցին առաջին առթիւ, ահա թէ ի՛նչ կը բարբառի հեռաւոր Ամերիկայի «Պայքար»ը.

— «Ցորչափ ոստիկանական հետապնդումներ եւ քննութիւնք կը շարունակուին, եւ վերջնական եզրակացութեան մը չեն յանգած, մենք շիտակ չենք գտներ մեր կողմէն ո եւ է կարծիք յայտնել եւ կը պահենք մեր խօսքը քննութեանց ելքին, ի սրտանց փափաքելով որ այդ ելքը փարատէ այն կասկածները որոնք կը ծանրանան հայ քաղաքական կազմակերպութեան մը վրայ»: (26 փետրուար):

Իսկ Երեւանցիները կը շարունակեն «հոտառութեամբ» մատնանշել թէ սպանիչը «ոչ ոք կարող էր ըլլալ, եթէ ոչ դաշնակցական մը:»

— «Այդ իրողութեան համոզուած ըլլալ կը թուի Սուրիոյ հասարակական կարծիքը եւ ըստ այնմ միջոցներ ձեռք առնուած են»: (8 մարտ):

Այս մատնանշումը կատարելէ առաջ, «Երեւան» պարտք սեպած է նաեւ լուսաբանել ուրիշ կէտ մը.

— Անոնք (հայ աշխատաւորները) այլեւս գործիք պիտի չըլլան հայ ազգայնական կուսակցութեանց եւ առաջին առթիւ, դաշնակցութեան Սուրիոյ մէջ վարած մութ եւ արկածախնդրական քաղաքականութեան, որ մէկ նպատակ կը հետապնդէ, այն է՝ հայ գաղթականութիւնը անջատել բախտակից աշխատաւորութենէն եւ զայն պատրաստել նոր «հաւանականութիւններու», արիւնահեղ ընդհարումներու համար»:

Եւ այս մարդիկը եօթը բերնով կը հայհոյեն, երբ կատարեալ պաղարիւնով դիտել կուտանք թէ պարզապէս ջուր կը պղտորեն, պարզ հայերէնով՝ մատնութիւն կ'ընեն, ինչպէս իրենց երէցներն ու վարպետները՝ բուն Երեւանի մէջ. «Դաշնակցութիւնը ուսուցանում էր իր իր բանակին՝ կոտորի՛ր Թուրքին»:

Երեւի այս մարդիկը տեղեկութիւն չունին Սուրիոյ եւ Լիբանանի իրենց լուսաղբարներուն կատարած քաջագործութիւններէն, եւ կը կարծեն թէ ճերմակ թուղթի վրայ բառակոյտեր թխելով, իրենց ճակատը կը մաքրուի:

Այս էջերուն մէջ իսկ դէպքեր յիշուեցան, անուններ տրուեցան: Ուրիշ պաշտօնակիցներ աւելի մանրամասն փաստեր տուին: Այս բոլորը ոչինչ: Հարկ է պղտորել եւ պղտորել, ստել ու զրպարտել, քսութիւն քսութեան վրայ բարդել, իւղ լեցնել տեղացիներու արդէն ջղագրգիռ հոգեբանութեան վրայ, մրցումի ելլելով կարգ մը թեթեւ եւ թրքաշունչ թերթերու հետ:

Այս բոլորէն յետոյ, ինչո՞ւ զարմանալ որ տակաւին բանտարկուած կը մնան մեր ընկերները...:

Եւ ինչո՞ւ մեղքը բարդել միայն օտարներուն վրայ, եթէ այս պարզ դէպքը յանգի աւելի բարդ կացութեան մը, խանգարելով ամբողջ գաղութի մը հանգիստը: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԽՐՈՒՆԻՆ

Պէյրութէն թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Պէյրութի ծանօթ սպանութեան առթիւ ձերբակալուածները տակաւին բանտը կը մնան: Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին: Ո՛չ մէկ ամբաստանութիւն կը ծանրանայ բանտարկուած ընկերներուն վրայ:

Այս օրերս ստուգուեցաւ կարեւոր կէտ մը, որ կրնայ մեծ լոյս սփռել՝ սպանութեան պատճառներուն եւ հեղինակին վրայ: Սարգիս Տխրունի կենակցած է որբուհիի մը հետ, ամուսնութեան խոստումով, յետոյ լքած:

Ամուսնութեան խոստումը պահած է՝ նոյն իսկ երբ աղջկան դէմքը այրած է Primusի կազէն: Սակայն պահ մը եւս կենակցելէ վերջ երեսի վրայ ձգած է զայն:

Սպանութենէն շաբաթ մը առաջ աղջկան եղբայրը եկած է Պաղտատէն եւ առած իր քոյրը, որ մեկնումի պահուն սպառնացած է թէ իր «ախ»ը չպիտի մնայ:

Այս պարագան՝ իր բոլոր մանրամասնութիւններով՝ պիտի հաղորդուի հարցաքննիչ դատաւորին:

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԸ

Սուրիական թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ ուշագրաւ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Թուրք եւ սուրիական սահմանէն.

— Բացի զինուորական համախմբումներէ, թուրքերը սկսած են չէթէական ընդարձակ կազմակերպութիւններ յառաջացնել Տէօրթ Եօլի եւ Հասայի մէջ, մէկը ուղղակի Ալէքսանտրէթէն Ատանա երկարող գծին վրայ, իսկ միւսը Ամըգէն դէպի հիւսիս — Ամանոսի արեւելեան ստորոտին վրայ, Հալէպ - Օսմանիէ գծին մօտերը: Չէթէները ի հարկէ սահմանափակուած չեն միայն Տէօրթ-Եօլի եւ Հասայի միջեւ. թուրք և սուրիական ամբողջ սահմանին մէջ թուրքերը այս կազմակերպութիւնները կը ստեղծեն եւ նոյնիսկ կանոնաւոր զինուորներ ու զինուորականներ սիվիլ հագուստներով կը մասնակցին անոնց ղեկավարութեան:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Ֆրանսայի օդանաւային նախարար Լօրան էյնաք առջի օր Իտալիա մեկնեցաւ՝ իր պաշտօնատան կարեւոր մասնագէտներուն հետ միասին:

Նախարարը Թորինոյի մէջ պիտի տեսակցի իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի եւ աշխատակիցներուն հետ:

Երկու նախարարները պիտի տեսակցին ֆրանքօ-իտալական համաձայնութիւն մը կնքելու մասին՝ Միջերկրականի մէջ իտալիոյ եւ ֆրանսայի հաստատելիք օդանաւային գիծերուն մասին: Նախարարական խորհուրդը ասկէ առաջ արտօնած էր օդանաւային նախարարը, որ ծրագիր մը պատրաստէ՝ Արեւելքի մէջ ֆրանսական օդանաւային սպասարկութիւն մը կազմակերպելու համար:

Այս տեսակցութիւնը մաս կը կազմէ այդ ծրագրին:

Գրեցինք թէ մօտ օրէն պաշտօնապէս բացումը պիտի կատարուի Մարսէյլ - Պէյրութ գիծին:

Այս գիծը պիտի անցնի Միջերկրականէն եւ անհրաժեշտ է որ համաձայնութիւններ կնքուին ֆրանսական եւ իտալական իշխանութեանց միջեւ՝ օդանաւային թղթատարին իտալիայէն անցքը արտօնելու համար:

Խօսակցութեանց ընթացքին խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան մէկ կողմէ՝ Մարսէյլ — Հռոմ — Նափոլի — Աթէնք — Պէյրութ, միւս կողմէ՝ Մարսէյլ — Այաչչիօ — Հռոմ — Թունուզ — Տրիպոլիս — Գահիրէ գիծերը:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

«Ուսթըր Մէրքիւրի» ամերիկեան թերթը կը հրատարակէ Օր. Սօսի Կիլիկեանի նկարը եւ կ'ըսէ թէ ան սկսած է օդանաւորդութեան դասեր առնել: Այս Հայուհին անցեալ ամառ բազմաթիւ անգամներ օդը բարձրացաւ եւ ա՛յնչափ կը սիրէ օդային թռիչքը, որ այժմ որոշած է կատարեալ օդաչու դառնալ: Այս Ծնունդի արձակուրդներուն Օր. Կիլիկեան քանիցս բարձրացաւ օդը: Հայուհին արդէն բաւական ուսումնասիրած է սաւառնակի բոլոր մասերը եւ անհրաժեշտ պարագային գիտէ թէ ի՛նչ պիտի ընէ օդին մէջ:

Ներկայիս Օր. Սօսի Կիլիկեան կ'ուսումնասիրէ սաւառնորդութիւնը Նիւ Եորքի «Թեւերու Ներքեւ» անուն ընկերակցութեան միջոցաւ եւ կ'ակնկալուի որ շուտով ստանայ աստիճանի բարձրացում:

Ամանուլլահի յետս կոչումը

Քարաչիէն կը հեռագրեն.— Ամանուլլահ որոշած է վճռական ճակատամարտ մը մղել Պէչէի Սաքայի դէմ՝ թագին տիրանալու համար:

Քանի մը օր առաջ Ամանուլլահ յայտնեց թէ Քանտահարէն Հէրաթ պիտի մեկնի: Ասոր վրայ բոլոր ցեղապետները, որոնք մինչեւ այն ատեն անտարբեր մնացած էին նախկին թագաւորի կոչերուն, մտատանջութեան մատնուեցան եւ պատուիրակութիւն մը ղրկելով անոր մօտ, խնդրեցին որ մնայ, խոստանալով ամէն կերպ աջակցիլ իրեն: Ամանուլլահ մնաց Քանտահար եւ հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին հրապարակաւ երդուըցաւ «քալել Քապուլի վրայ եւ վերահաստատել թագաւորութիւնը՝ յանուն Նուիրական վերարկուին»:

18րդ դարու կէսին, երբ առաջին Տուրանի թագաւորը՝ Ահմէտ խան նուաճեց Աֆղանիստանը, Քանտահար բերաւ Նուիրական վերարկուն, որուն վրայ կանգնեց նշանաւոր սրբատուն մը:

Քանի մը օր առաջ, Ամանուլլահ հանդիսաւոր այցելութիւն մը տուաւ Սրբավայրին, վերարկուն դուրս հանեց եւ ամբողջ ժողովուրդի ներկայութեան ցոյց տուաւ զայն եւ յայտարարեց՝ «Աֆղանիստանի վրայ պիտի թագաւորէ միայն այն, որուն ձեռքն է այս վերարկուն»:

Ժողովուրդը երդուըցաւ աջա՛ցիլ իրեն: Անկէ ի վեր ամէն օր հարիւրաւորներ կը դիմեն՝ զինուորագրուելու համար Ամանուլլահի շարքերուն մէջ:

Ողողումներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ձմեռը մեծ սաստկութեամբ կը շարունակուի Մակեդոնիոյ, Եպիրոսի եւ Թրակիոյ մէջ: Կացութիւնը աւելի եւս ծանրացաւ նոր ողողումներու պատճառաւ:

Եպիրոսի կարգ կը շրջաններուն մէջ սով կը տիրէ հաղորդակցութեանց դժուարութեան պատճառով:

Կառավարութիւնը իշխանութեանց տրամադրութեան տակ դրաւ անհրաժեշտ գումարները՝ օգնելու համար աղէտեալներուն:

Ուսանողական ցոյց Մատրիտի մէջ

Կացութիւնը չէ խաղաղած դեռ Սպանիոյ մէջ, ուր դիկտատորական վարչաձեւին դէմ դժգոհութիւնը հետզհետէ կ'աճի:

Խլրտում սկսած է ուսանողական շարքերուն մէջ: Զանազան համալսարաններու ուսանողները պատասխանելով դասադուլի հրամանին՝ առջի օր ներկայ չեղան դասերուն:

Առաւօտուն կեդրոնական համալսարանը եւ բժշկական վարժարանը պաշարուած էին ոստիկանական զօրաւոր շղթաներով: Ուսանողական միութեան նախագահը ձերբակալուեցաւ:

Հակառակ ջղագրգիռ վիճակին, քանի մը փրոֆէսէօրներ փորձեցին դասաւանդութիւն կատարել:

Ուսանողներու խումբ մը՝ կարմիր վարագոյր մը փրցնելով համալսարանի տանիքին վրայ տնկեց՝ իբրեւ դրօշակ:

Ոստիկանական միջամտութեան պէտք չմնաց, որովհետեւ համալսարանին վերատեսուչը փակել տուաւ դուռները և առաջքն առաւ անկարգութեանց: Կարմիր պաստառը շէնքին վրայ ծածանեցաւ կէս ժամ միայն, որովհետեւ չուանը փրթաւ:

Այս միջադէպին վրայ, Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարելով, որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ խռովարար ուսանողներուն դէմ:

Մամուլին հաղորդուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ ուսանողներու ցոյցը քաղաքական հանգամանք ունի: Կռիւներ պատահեցան դասադուլին մասնակցող յեղափոխական ուսանողներուն և դասադուլի հակառակորդներուն միջեւ: Ցուցարարները յայտնեցին թէ իրենք այդ շարժումին ձեռնարկեցին, յուսալով որ բռնապետական վարչաձեւը կը քայքայուի:

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ «վարչաձեւի թշնամիները փորձեցին զինուորական դաւադրութիւն մը, ազգային դրամին և արժեթուղթերուն դէմ յարձակողական մը, քաղաքական դաւադրութիւն մը, բանուորական պրոպագանդա, բայց այս բոլոր փորձերն ալ ձախողեցան, շնորհիւ կառավարութեան ջանքերուն եւ հանրային կարծիքի աջակցութեան»:

Յունաստան եւ Սերպիա

Ժընեւէն կը հեռագրեն.— Յունաստանի արտաքին նախարար Քարափանոս եւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի հանդիպում մը ունեցան՝ քննելու համար կարգ մը երկրորդական կէտերը այն փրոթոքոլներուն, որոնք վերջնականապէս պիտի ճշդեն Սելանիկի սերպ գօտին: Այս փրոթոքոլները կը վերաբերին նաւահանգիստի սպասարկութեան, մաքսային դրութեան, երկաթուղիներու եւ թղթատարի:

Հոս այն համոզումը կը տիրէ թէ ճշդումները արագօրէն պիտի կատարուին եւ թէ հաւանաբար ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի առաւօտ՝ հելլէնեւսերպ բարեկամական դաշնագրին հետ միաժամանակ:

Ուրբաթ իրիկուն Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ այցելեց Քումանուտիի: Խօսակցութիւնը դարձաւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կնքուելիք առեւտրական դաշնագրի մասին, որ Զինադադարէն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ կնքուած առաջին դաշնագիրը պիտի ըլլայ:

Համայնավար խլրտումներ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Լաւրիոնի մէջ վեց բանթողներ ձերբակալուեցան: Ասոր վրայ, գործադուլի մասնակցող հանքագործներ փորձեցին ազատել իրենց ընկերները՝ քարեր նետելով ոստիկան - զօրքի պաշտօնատան վրայ: Աթէնքէն օգնական ուժեր ճամբայ հանուեցան՝ կարգը վերահաստատելու համար:

Ելեւսիսի մէջ ձերբակալուեցան 13 համայնավարներ:

Այս վերջին քաղաքին մէջ բանթողները վերսկսան աշխատիլ:

Պուլկարեւսերպ բանակցութիւնները

Թանի թղթակիցը կը հեռագրէ Պելկրատէն.— Պուլկար և սերպ պատուիրակներուն միջեւ Փիրոթի մէջ կատարուած բանակցութիւնները յանգեցան դրական արդիւնքներու եւ կը շարունակուին այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ, որ լաւ յոյսեր կը ներշնչէ թիւրիմացութեանց եւ բախումներու վերջ տալու՝ անկեղծ փափաքով առաջ տարուած աշխատանքներու ելքին մասին:

Սակայն Պուլկարիոյ գլխաւոր պատուիրակ Քարաշոֆի հիւանդութեան պատճառով վերջնական որոշումներ չկրցան տրուիլ դեռ: Պուլկար պատուիրակը առողջանալէ յետոյ է որ փրոթոքոլը պիտի ստորագրուի:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ապստամբները գրաւեցին Ժուարէզ քաղաքը: Կառավարական զօրքերը նահանջեցին: Անոնց հրամանատարը Միացեալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

III.— ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, Ազգային կազմակերպութիւնը, սկսած երկրէն մինչեւ գաղութները, ինքնարժէք, առարկայական սահմանադրութեամբ, իմաստ եւ հեղինակութիւն ունեցող ուժ մըն էր։

Անոր գլուխը գտնուող կաթողիկոսներն ու Պատրիարքները՝ իրենց ստորադաս Մարմիններով, ներքին եւ արտաքին ուժեր էին։ Պոլսոյ Պատրիարքարանը մասնաւորաբար իրաւազօրուած Երեսփոխանական Ժողովէն, ազգային-քաղաքական զօրեղ ազդակ մըն էր։

Այսօր, պայմաններու բերումով, ան կորսնցուցած է իր արժէքը, կորսնցուցած է իր գլուխը եւ հեղինակութիւնը։ Ամերիկան չէր որ, այս քաոսային վիճակին մէջ, բացառութիւն պիտի կազմէր։

Ազգային կազմակերպութեան անունով եւ անոր շուրջ, զանազան գաղութներու մէջ մղուած պայքարը, յաճախ արդիւնք է այդ ուժի եւ հեղինակութեան բացակայութեան, որ իր սնունդը կ'առնէ յոգնած ու պարտասած ժողովուրդի մը շուարուն վիճակէն, կը դառնայ հատուածական մրցակցութեան, անհատական շահու եւ կիրքերու կրկէս։

Այսօր Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ, «Ազգային կազմակերպութիւն»ը դարձած է Ազգային Անկազմակերպութիւն։ Մենք կուտանք Ամերիկայի յատուկ պատկերը։

Ամերիկան կը բաղկանայ երկու թեմերէ, կապուած Մայր Աթոռին։ Մէկը կ'ընդգրկէ Արեւելեան, Միջին Արեւմտեան եւ Գանատայի շրջանները։ Իսկ միւսը՝ կազմուած անցեալ տարուան ընթացքին, կեդրոնացած է Արեւմտեան, Գալիֆորնիայի շրջանին մէջ։

Զոյգ Առաջնորդարաններու դերը կը կայանայ ամերիկահայ գաղութի հոգեւոր եւ բարոյական գործերը վարելու մէջ։

Արեւելեան թեմը ունի մշակուած Ազգ. Սահմանադրութիւն, Երեսփոխանական Ժողով ու վերջապէս ընտրուած Կեդր. Վարչութիւն մը, իր Կրօնական եւ Տնտեսական Մարմիններով։

Ազգ. գործերու ղեկավար Մարմինն է Կեդրոնական Վարչութիւնը, նախագահ ունենալով առաջնորդը։

Ներկայիս, միայն Գալիֆորնիոյ թեմը ունի իր առաջնորդը յանձին Գարեգին եպիսկոպոս Խաչատրեանի, իսկ Արեւելեան թեմը ունի տեղապահ քահանայ մը։

Երկու թեմերն ալ ունին իրենց հովիւները եւ հոգաբարձութիւնները։ Վարդապետ կամ քահանայ հովիւներուն դերը կը կայանայ գլխաւորաբար, կիրակնօրեայ պաշտամունքներ եւ զանազան կրօնական արարողութիւններ կատարելու մէջ։

Կրթական շարժումին մէջ Առաջնորդարաններու դերը, հակառակ եկող դացող Վարչութիւններու շռայլած խոստումներուն ու կազմած թուղթէ ծրագիրներուն, խիստ աննշան է, գրեթէ հաւասար զէրօի։ Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, մեր այս ակնարկութիւնը կանխահաս է Գալիֆորնիոյ թեմին համար, որու նորընտիր առաջնորդին վրայ, նոյն շրջանի հայութիւնը կապած է որոշ յոյսեր։

Վերջին 6 7 տարիներու ընթացքին, Ամերիկայի մէջ Առաջնորդարանի եւ Ազգային Կեդրոնական Մարմնի շուրջ չի տիրեր հատուածական եւ խմբակցական սուր պայքար։ Եւ սակայն բացարիկ երեւոյթ է, գաղութահայ կեանքի մէջ։ Առանց խորապէս քրքրելու պատճառները, կը յայտնենք բոլորովին անձնական կարծիք մը, որ կրնայ շատերու համար վիճելի ըլլալ։ Մեր համոզումով, այս երեւոյթը հետեւանք է հրաժարեալ առաջնորդ Տիրայր եպիսկ.ի թէեւ թոյլ. բայց խոհուն ու անկողմնակալ քաղաքականութեան։

Վերջին հինգ վեց տարիներու ընթացքին։ ուժեղ եւ ծաւալուն շարժում մը սկսած է եկեղեցաշինութեան։ Ամերիկահայ գաղութը զանազան քաղաքներու մէջ կը հաշուէ քանի մը աւելի եկեղեցիներ։ Կը գնեն կամ կը շինեն. կը ծախեն՝ շահով կամ վնասով ու նորը կը գնեն։ Թափ առած շարժում մըն է։ Կան քաղաքներ, որոնք ունին մէկէ աւելի եկեղեցիներ։ Երկրի մէջ քանդուածը երեւի կը փոխարինեն...։ Նիւ Եորքը վերջերս ունեցաւ իր երրորդ եկեղեցին. անիմաստ շռայլութիւն. որովհետեւ այդ երեքէն երկուքը՝ քիթ քթի են.։ Այդ լուսաւորչական երկու եկեղեցիներու խուրաբանչիւրին հայքրիստոնեայ անդամը, միւսին համար հերետիկոս կը թուի ըլլալ...։

Եկեղեցաշինութեան այս հարցը, առանձինն հրապարակային քննադատութեան արժանի խնդիր է։ Կը բաւականանամ միայն քանի մը խորհրդածութիւններով։

Խնդիրը ունի երկու երես.— բարոյական եւ տնտեսական։ Ունի իր ջերմ պաշտպանները, որոնց մէջ նաեւ մտաւորականներ։ Ունի եւ իր ուժեղ քննադատները։ Այդ շարժումը անտեսող անտարբերները մեծամասնութիւն կը կազմեն։

Խնդրին կրօնաբարոյական կողմը իմ խորհրդածութիւններէս դուրս է։ Սաչափը ըսեմ որ, ամերիկահայ ժողովուրդի խիստ փոքրաթիւ բարեպաշտ զանգուածը, գրեթէ ամէն քաղաքի մէջ հնարաւորութիւն ունի օգտուելու տեղական Եպիսկոպոսական Եկեղեցիներէն, որոնք տրամադրելի են ձրիաբար Հայերուն, կատարելու համար մեր կրօնական արարողութիւնները, մեր ծէսերով։ Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, ուր չկան հայկական սեփական եկեղեցիներ, բարեպաշտ Հայերը՝ ունին իրենց տրամադրութեան տակ Եպիսկոպոսական եկեղեցին, աւելի շքեղ ու աւելի փառաւոր, ուր ամէն Կիրակի սակաւաթիւ բարեպաշտներ կ'երթան աղօթելու։

Ուրեմն, սեփական եկեղեցի ունենալու ձգտումը հետեւանք չէ աղօթավայրի իրական պահանջին։

Գլխաւոր փաստը որ կը գործածեն այս շարժումին գլուխ կանգնած աշխարհական մտաւորականները, այն է թէ՝ շնորհիւ եկեղեցիի, կ'ունենանք կեդրոնավայր մը, որու կողքին նաև դպրոց, նոր սերունդի դաստիարակութեան համար։

Հոգեբանութիւն մը՝ որ դարերու ժառանգութիւն է եւ զոր Երկրէն մեր հետ փոխադրեր ենք ամենուրեք եւ նաեւ Ամերիկա։ Թէ որքան կը յարմարի այս հոգեբանութիւնը ամերիկահայ գաղութի իրական պայմաններուն, այդ մասին կը խորհինք շատ հարեւանցի։

Երկրի մէջ հարկադրուած էինք սեփական եկեղեցի ունենալ. հոն չկար մեզի ձրի շէնք տրամադրող, որպէսզի կատարէինք մեր կրօնական պաշտամունքը։ Հոն՝ եկեղեցիներն ու վանքերը, իրենց բարոյական եւ տնտեսական արժէքով կրթական աղբիւրներ էին։ Վանքին վարդապետը, դպրատունին վարժապետն էր միանգամայն. գիւղին քահանան, դպրոցին ուսուցիչն էր։ Վանքին ու եկեղեցիին հասոյթներով, կը հայթայթուէր վարժարանին պիտանի մեծագոյն մասը։

Ի՞նչ է պատկերը ամերիկահայ եկեղեցիին։ Եկեղեցիներուն մեծ մասը կը պահեն կիսակիրթ կրօնաւորներ, որոնք, իրենք ուսանելու պէտք ունին։ Մեծ գումարներու փոխարէն գնուած այս հաստատութիւնները պարտքի տակ կը լողան ու յաճախ քաղաքէ քաղաք քահանաներ կը հասնին հանգանակութեան համար։ Հազիւ կը հոգան քահանայի մը եւ հազուադէպ պաշտօնեայ ժամկոչի մը օրապահիկը եւ ստէպ կուլ կուտան հասոյթներէն գոյացած առաջնորդարանի բաժինը։ Իբրեւ շէնք, ոչ մէկ յարմարութիւն ունին տնտեսապէս օգտագործուելու եւ ի հարկին վաճառքի հանուելու դիւրութեամբ։ Ու այս պայմաններուն մէջ, դպրոց պիտի պահեն, ուսուցչի թոշակին գէթ մէկ մասը պիտի վճարեն ու հին, փտած շէնքերով, նոր սերունդ պիտի դաստիարակեն։ Դպրոցասէր գաղութները, առանց տասնեակ հազար տոլարներ հողին գամելու, կրնան շատ դիւրատար պայմաններով, տեղերը երկարելով իրենց վերմակին համաձայն, ունենալ սեփական կամ վարձու փոքրիկ շէնք մը իբր դպրոց։ Նման օրինակներ չեն պակսիր նոյն Ամերիկայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ։

Եկեղեցիներու կառուցումին կամ գնումին հետ, գաղութը կը կապուի տասնեակ հազարներու հասնող պարտքի մը, տասնեակ մը տարիներու համար, եւ կ'անճրկի ազգային խիստ կենսական եւ անյետաձգելի պահանջներու առջեւ։

Հայրենիքի վերաշինութեան, գաղթականներու տեղաւորման եւ նման անյետաձգելի ընդհանուր համազգային ձեռնարկներ, խորապէս կը տուժեն, երբ սադին ամենաբախտաւոր ամերիկահայ գաղութը «Ինք իրեն համար» եկեղեցի կը շինէ...։ Աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել, քանի մը տէրտէրի փորը կշտանելու համար։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ մատի վրայ համրուող եկեղեցիներ, օրինակ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցին՝ ունին իրենց նախակրթարանը։ Բայց կան քաղաքներ ալ, ուր տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող վարժարաններ փակուած են, այս շարժումին ուղղակի կամ անուղղակի հետեւանքով։ Այս կարգէն է Տիթրոյթի Զաւարեան վարժարանը, որ մօտ քսան տարուան կեանքը ունենալէ յետոյ փակուեցաւ յանձնուելով Եկեղեցասիրաց Միութեան, իսկ այս վերջինը սկսած որ ամբողջովին նուիրուիլ եկեղեցի գնելու գործին։

Շարժում մըն է որ գլուխը առեր կ'երթայ, քամելով ժողովուրդը նիւթապէս եւ երեսի վրայ ձգելով, քանը չորս ժամուան համար իսկ անյետաձգելի կենսական պահանջներ...

Մամուլ եւ ազգային գոյ եւ անգոյ հաստատութիւններ վճռօրէն պէտք է զբաղին այս հարցով։

Ամերիկայի մէջ ունինք նաեւ բաւական ստուարաթիւ հայ բողոքական հասարակութիւն մը, իրեն ազգային,եկեղեցական հաստատութիւններով ու աւելի պատրաստուած պատուելի առաջնորդներով։

Ամերիկան միջավայր մըն է ուր հայ բողոքական հասարակութիւնը կը միտի աւելի շուտ ձուլուելու։

Կը ճանչնամ բազմաթիւ հայրենասէր պատուելիներ, որոնք կը ներշնչեն ազգային ու հայրենասիրական ոգի իրենց հօտին, բայց միաժամանակ կը ճանչնամ ուրիշներ՝ որոնք դրդուած անձնական շահէ, իրենց աղօթատեղիներուն մէջ, փոխանակ հայերէնի ներմուծած են անգլիական աղօթքը, ինչպէս երբեմն թուրքերէնով Ս. Գիրքն ու Երգարանը, Թուրքիոյ մէջ։

Տեսակ մը ամերիկեան պիզնէս, հաճոյք պատճառելու եւ յաճախորդ ապահովելու համար, Ամերիկայի նոյն համայնքէն։ Հոս տնտեսական ազդակն է որ կ'արագացնէ ապազգայնացումը, ան ալ Աստուծոյ տաճարին միջոցով, անկախաբար արդէն միջավայրին մէջ վխտացող բազմաթիւ այլասերիչ ազդակներէն։

Այս հաշուով, Ամերիկայի մէջ «Ազգային իշխանութիւն»ը, անարժէք է, գաղութի կեանքին մէջ գործօն ուժ մը ըլլալու տեսակէտէն։

Փարիզ — Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄ ՄԸ՝ ԽԵՆԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ժա՛մ մը միայն՝ խենդութեան եւ ուրախութեան, ո՛վ կատաղութիւն... Օ՛ թողէք զիս.
(ի՞նչ է այս, որ զիս այսպէս կը սանձարձակէ փոթորիկներու մէջ...
իմ աղաղակներս՝ փայլակներու եւ մոլեգին հովերու մէջ՝ ի՞նչ ըսել կ'ուզեն...):

Օ՛, խմել խորհրդաւոր ցնորիչը աւելի՛ խոր քան ուեւէ ուրիշ մարդ...:
Ո՛վ բարբարոս եւ գիրգ ցաւեր... (ես զանոնք ձեզի կը հիտակեմ, տղա՛քներս,
ցաղգս իրաւունքներու ես զանոնք ձեզի կը կտակեմ, ո՛վ փեսայ եւ հարս):

Օ՛, անձնատուր ըլլալ քե՛զի, ով որ ես դուն ու անձնատուր ըլլալ ինծի անգոսնելով աշխարհը,
վերադառնալ դրախտին, Օ՛ ամօթխած ու քնքոյշ...
Հրապուրել քեզ ինծ ու սերմանել քեզի՝ առաջին անգամ ըլլալով, շրթունքները յատկանշական մարդու մը:

Օ՛, բոլորը քակուած եւ լուսաւորուած... հանելուկը, երիցս յոդուած հանգոյցը, ջրակոյտը՝ անդնդախոր եւ անթափանց...
Օ՛, աճապարել դէպի՛ հոն՝ ուր բացատ մը կայ եւ վերջապէս քիչ մը օդ,
Արձակուած ըլլալ նախկին կապերէն ու բարքերէն, ես՝ իմիններէս, դուն՝ քուկիններէդ,
գտնել անտարբերութեան նոր ապախորհուրդ մը՝ բնութեան ամենալաւին հետ,
գեցոյն ունենալ՝ փոխադրուած մէկու մը բերանէն...
Զգալ այսօր կամ ուեւէ մէկ օր, որ ես բաւ եմ այնպէս՝ ինչ պէս որ եմ:

Օ՛, անստոյգ ինչ մը, բան մը՝ յափշտակութեան մը մէջ...
վերջնականապէս փախո՛ւստ տալ ուրիշներու խարիսխներէն եւ կալանքներէն...
Քշել՝ ազա՛տ, սիրել՝ ազա՛տ, խոյանալ՝ յախուռն ու վտանգալի...
Մահը փնտռել՝ հեգնանքներով ու հրաւէրներով...
Համբառնա՛լ, ցայտել ինծի համար նշանակուած երկինքներուն մէջ սիրոյ...

Ծնիլ ա՛նդ, իմ արբշիռ հոգիովս...
կորսուիլ՝ եթէ պէտք ըլլայ...
Յագեցնել մնացորդը կեանքին՝ լիութեան եւ ազատութեան մէկ ժամովը,
կարճ մէկ ժամովը՝ խենդութեան եւ ուրախութեան:

Թարգմ. Ուխտաւոր — WALT WHITMAN

ՀԱՄԱԶԱՍՊԻ ԵՐԳԸ

1.— Հինգշաբթի գիշեր, վա՛խ(1),
Փետրուար տասնութին
Համազասպը նստած բանտումը
մթին,
Երբ նա լսում էր, վա՛խ, ձայն
թնդանօթի,
Այրւում էր սիրտը նման բոցերի։

2.— Անխիղճ Աւիսը(2), վա՛խ,
լիրբ ընկերներով,

Համազասպի կեանքին վերջ
տուեց շուտով,
Համազասպն ընկաւ, վա՛խ, սատըր խաւարեց,
Հայ քաջերի սիրտը վրէժով
լեցուեց։

3.— Ես յետ չեմ դառնայ, վա՛խ,
մեր գաղափարից,
Թէկուզ մարմինս կըրակով այրեն.
Ո՛վ Դաշնակցութիւն, վա՛խ, կեցցէ՛ քո անուն,
Քո սիրու համար կ'երթամ կէպէուն (3)

4.— Իզուր են տանջանքդ, վա՛խ,
իմացի՛ր Չեկա,
Քո հնարքներից վախեցող չը
կայ,
Մեր մեծ ընկերներ, վա՛խ, վաղուց են նստել,
Ու կատարել են հերոսական դեր։

5.— Ընկնողները կամուրջ, վա՛խ,
մենք ենք կարաւան,
Խրոխտ քայլերով կ'անցնինք
Հայաստան,
Մենք էլ կը գործենք, վա՛խ,
գործեր անհամար,
Յետոյ կը մեռնինք Հայ ազգի
համար։

ԾԱՆՕԹ.— Այս ժողովրդական երգը վերջին տարիներս յօրինուած է Հայաստանի մէջ եւ տարածուած է ամենուրեք, մինչեւ անգամ Ռուսաստանի այն քաղաքները, ուր Հայեր կ'ապրին։ Կը պատմեն թէ բոլշեւիկները երկար պրպտումներէ յետոյ կրցած են գտնել այս երգի հեղինակը եւ բանտարկել։

1.— Երգին առաջին եւ երրորդ տողերու մէջ յիշուած «վա՛խ»երը, բովանդակութեան հետ կապ չունին։ Անոնք դրուած են եղանակը յարմարցնելու համար։

2.— Յայտնի հայ բոլշեւիկ դահիճը, որ հայ կամաւորական շարժումներու ընթացքին Համազասպի զինուորն էր եւ կը կատարէր բուժակի դեր։ Աւիսի անմիջական հրամանով սպաննուած է Համազասպը, որուն գանկը փշրուած էր դահիճի կացինով։

3.— Բոլշեւիկեան արիւնոտ հիմնարկութեան՝ Չեկայի նոր կոչումը կէպէու (Քաղաքական բաժին, «Գըմը Սիասի»)։

Մասիս

ՌՈՒՍԻՈՅ ԼՔՈՒԱԾ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Խորհրդային Ռուսիոյ գործավար երու խորհուրդը անցեալ տարի կազմած էր յատուկ յանձնախումբ մը, որուն նպատակն էր հաւաքել եւ կրթել անոք եւ լքուած մանուկները:

Այս յանձնախումբը երցած է հաւաքել աւելի քան 20,000 մանուկներ քաղաքներու փողոցներէն. 3000ը միայն Մոսկուայէն:

Անցեալ տարի այս անտէրներուն թիւը կը հաշուուէր 10,000-Արդ, համաձայն յանձնախումբին, անցեալ տարի այս թիւը չէր անցներ 30,000:

Հաւաքուած մանուկներէն մեծ մաս մը տեղաւորուած է Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ կազմակերպուած «աշխատանքի համայնքներ»ուն մէջ: Այս համայնքները կը գտնուին Ռոստովի, Օրօլի, Սթարօ Զէրքասքի եւ Սարդովի մէջ: Հոն ներկայիս վեց հազարէ աւելի մանուկներ կը պատսպարուին ու կ'աշխատին արհեստանոցներուն մէջ եւ դաստիարակներու հըսկողութեան տակ, իրենք զիրենք կը կառավարեն: Անոնք ուսում կ'առնեն եւ միեւնոյն ատեն արհեստ կը սորվին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակագրու թիւն մը, Ֆրանսայի բնակչութեան պատկերը կուտայ հետեւեալ կերպով, 1928ի ընթացքին։ Ամուսնութիւններ 388,864, — ամուսնալուծումներ 18,477, — ողջ ծնած տղաք 741,708, — մեռեալ ծնած 28,974, — մէկ տարեկանէն վար մեռածներ, 61817 — մէկ տարեկանէն վեր մեռածներ 614,849,— 1927 տարիին հետ բաղդատմամբ, մէկ տարեկանէն վեր մեռած տղոց թիւը աւելի բարձր է այս տարի։

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ալպանիոյ նախկին վարչապե[տ] մոնսէնեոր Ֆան Նոլի Le C[ri] des Peuples (Ժողովուրդնե[րու] ճիչը) թերթին մարտ 4ի թի[ւին] մէջ կը հրատարակէ հետեւ[եալ] յօդուածը.—

Եուկոսլաւ դիկտատորութ[եան] ծանրապէս կը ճնշէ սերպ զին[ուորական] բազաշտներու լուծին տակ հե[ծող] բոլոր ժողովուրդներու վրայ։ Ս[երպ] դիկտատորութիւնը ջախջախի[չ] գոսովայի եւ ալպանական ու[րիշ] շրջաններու՝ Տուլչինեէի, Անթի[վա]րիի, Հոթիի, Կրուտայի, Փլավա[յի] կուզինիայի եւ Ցէպրէի Ալպան[ա]ցիներուն համար։ Այս քաղա[քները] Սերպիոյ կողմէ յափշտ[ակուած] բար կցուած են 1880ին, 1912[ին] 1919ին եւ 1924ին։

Մօտ մէկ միլիոն գիւղացի[ներ] զրկուած են ամենատարր[ական] իրաւունքներէ։

Ո՛չ իսկ ալպանական մէկ դ[պ]րոց կայ այս համախումբ բն[ակ]չութեան համար, որ թիւով [աւելի] մեծ է քան անկախ Ալպան[իոյ] կտրատուած դաշնագիրներով [...] մէկ ընկերակցութիւն արտօն[ուած] է անոնց, նոյնիսկ բարեսիրա[կան] նպատակներու համար։ Լուծ[ուած] Սկուպշինային մէջ ո՛չ մէկ եր[եսփ]ոխան կը ներկայացնէր զանո[նք]։

Իրենց վարիչը՝ Ֆէրհատ Տ[...] կա՝ քսան տ րի բանտարկութ[եան] դատապարտուեցաւ՝ խորհրդա[րա]նային վերջին ընտրութեանց [...] իբրեւ թեկնածու ներկայացած[...] լալուն համար։ Իր պաշտօնա[կից] նախկին երեսփոխան Նիզամ [...] փուր՝ վատօրէն սպաննուե[ցաւ] 1927ին՝ նոյն պատճառով։ Իր [...] ընկերը Եուսուֆ Ահմէտ ալ [...] վերջերս սպաննուեցաւ՝ փրի[...] նայէն թաղապետական խորհրդա[րան]ական ընտրուած ըլլալուն համար։

Ահա՛ այս ձեւով կը ձեր[բա]զատուին շատ նեղիչ վարիչն[եր]։ Օր ցորեկով եւ քաղաքներու [...] րոնին մէջ կը սպաննեն զանո[նք]։ Մարդասպանները փաշիս[տ] բակցութեանց յայտնի [...] են, որոնք Պալքանեան գաղտնի[...] մէն ի վեր սարսափի տակ կը պ[ահեն] հեն այս շրջանները՝ գիշեր[...] կառավարութեան հովանաւոր[ու]թեան տակ։

Վարիչներուն համար [...] կան է ատրճ նակի քանի [...] գնդակ։ Գալով գիւղացի [...] գուածներուն, զանոնք կը [...] ջեն գնդացիրներով կամ կը [...] պեն գաղթել՝ տեղ բանալ [...] մար սերպ փաշիստ գաղթ[...] րու։

Այսպէս է որ սիստեմ[...] կերպով «կը սերպացնեն» [...] ալպանական շրջանները, [...] ւանդ անոնք որ կը գտնո[...] պանեւեուկոսլաւ սահման[...] խին մօտ կամ երկաթուղ[...] երկայնքը։ Ամէն տարի տա[...] հազարաւոր դժբախտներ կը [...] ուին այս ձեւով տարագրու[...]

Աւելի գէշը կայ. ո՛չ մէկ [...] տութիւն կ'ուզէ ընդունիլ [...] գաղթականները։ Թուրքիա [...] եւս չուզեր, Ալպանիան շ[...] քատ է՝ նոր օջախ մը տր[...] դրելու համար անոնց, միւ[...] կիրները փակած են իրենց գ[...] այսպիսի զանգուածային գ[...] մը համար։

Դեռ վերջերս 3000 գ[...] կաններ ամիսներով Պուլք[...] թերակղզիին մէջ թափառել[...] տոյ, ստիպուեցան ծովային [...] մըն ալ կատարել։ Ո՛չ մէկ [...] թոյլ կուտար անոնց ցամաք [...] լը Այս ոդիսականէն վեր[...] սակաւաթիւ մարդիկ տեղ[...] ուեցան Ալպանիոյ մէջ։ [...] ները ճամբաներուն վրայ [...]

անօթութենէ, ցուրտէ, սպառումէ եւ հիւանդութիւններէ։

Նոյն վիճակին ենթարկուած են նաեւ Համէրիա նահանգի (Հարաւային Եպիրոս) Ալպանահայերը։ Յունաստան ալ կը կրկնէ նոյն ոճրագործութիւնը՝ երեք անգամ՝ բարբարոսաբար կոտորելով Ալբանացիները — կալուածազրկում, տարագրում եւ բնաջնջում։

Կ'ըսեն թէ մէկ միլիոն Ալպանացիներ կան Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Եթէ Եուկոսլաւներու ըսածին նայինք, ներկայիս 700.000 Ալպանացիներ միայն կան։ Արդեօ՞ք 300.000ը մաքրագործած են արդէն։ Ո՛րքան ժամանակ պէտք պիտի ըլլայ ծնգածներն ալ մաքրելու համար։ Բայց այս անգամ աւելի շուտ պիտի շարժին, առանց աւելորդ ձեւակերպութիւններու։ Եւ ասիկա ամենափայլուն փառքերէն մէկը պիտի ըլլայ համաստեղ Սպիտակ Զօրքին։

Եւրոպայի սրտին վրայ կը կրկնուի ողբերգութիւն մը՝ նոյնքան արիւնոտ որքան փոքր Ասիոյ Հայերունը։ Սակայն հայկական ողբերգութիւնը տեղի ունեցաւ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, երբ դժուար էր մարդասէր ըլլալ. մինչ Եուկոսլաւիոյ ալպանական ողբերգութիւնը տեղի կ'ունենայ մեր աչքին առջեւ՝ կատարեալ խաղաղութեան շրջանի մը, երբ դժուար է երեւակայել թէ մարդ կրնայ ա՛յսքան անգութ ըլլալ։

Եւ սակայն ո՛չ մէկ շարժում եւրոպական դահլիճներու մէջ, ուրոնք շատ լաւ տեղեակ են կացութեան։ Կ'երեւի թէ շատ տրամադիր չեն յուզուելու։ Ատոր ալ պատճառը կայ։ Փոքր Ասիոյ մէջ Թուրք մահմետականներ կը ջարդէին քրիստոնեաները։ Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի մէջ ալպանացի մահմետականներ կը ջարդուին՝ թունդ քրիստոնեայ Սերպերու եւ Յոյներու կողմէ։ Ահա տարբերութիւնը։ Ասով կարելի է բացատրել նաեւ որոշ չափով մը երէկուան զայրոյթը եւ այսօրուան հակակրանքը։ Արդեօ՞ք տակաւին Միջին Դարու մէջ կ'ապրինք։

Կայ նաեւ ուրիշ բացատրութիւն մը՝ առաջինին չափ արժէքաւոր. Հայերու ջարդարարները Թուրքեր էին, մեծ պատերազմի թշնամիները, Ալպանացիներու ջարդարարները Սերպեր եւ Յոյներ են՝ մեծ պատերազմի դաշնակիցներ։

Ամէն ինչ ներելի է ազնիւ դաշնակիցներուն։ Եւ սակայն միթէ՞ տակաւին պատերազմի շրջանին մէջ ենք։ Դժբախտաբար այո։ Միայն միամիտները կը հաւատան, որ Վէրսայլի մէջ հաշտութիւն կնքուեցաւ։

ՖԱՆ ՆՈԼԻ

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՈԼ ՄԻԼԻՒՔՈՖԻ

Անցեալ կիրակի օր, Փարիզի ռուս գաղութը տօնեց ծննդեան 70րդ տարեդարձը Փոլ Միլիւքոֆի, նախկին արտաքին նախարար, պատմագէտ, ընկերաբան, որ նշանակելի դեր մը կատարած է ռուս ժամանակակից կեանքին մէջ։ Անոր պատմագիտական գործերը ռուսական քաղաքակրթութեան մասին, շատոնց արդէն դասական դարձած են. իսկ իր ուսումնասիրութիւնները սլաւ ցեղին մասին՝ հեղինակութիւն մը դարձուցած են զինքը սլաւական քաղաքականութեան, ցեղագրութեան եւ պատմութեան մէջ։

Միլիւքոֆ կատարած է նաեւ քաղաքական մեծ դեր։ Ներկայիս, գլուխը կը գտնուի ռուս ազատական շարժման։ 1905ի յեղափոխութեան, քաղաքական ուրիշ մէկ քանի կարեւոր անձերու հետ, ան հիմը դրաւ ռուս սահմ. ռամ. կուսակցութեան եւ իր քաղաք. ուղղութեան հետեւանքով, ստիպուեցաւ հրաժարիլ համալսարանի ուսուցչական պաշտօնէն։ 1917ի յեղափոխութեան օրերուն, կը վարէր արտաքին նախարարի պաշտօնը։ Բոլշեւիկեան տիրապետութենէն ի վեր, ուրիշ շատերու հետ ան ալ ապաստանած է Ֆրանսա, ուր կը վարէ քաղաքական օրաթերթ մը «Փոսլետնիա Նովոստի» (Վերջին Լուրեր)

Գիտնական գործիչին յոբելեանը տօնելու համար, անոր շուրջ հաւաքուած էին 700է աւելի բարեկամներ եւ համակիրներ։ Մէկ քանի հռետորներ յաջորդաբար խօսք առնելով, վեր հանեցին յոբելեարին օգտաշատ գործունէութիւնը եւ անոր գիտական գործին արժէքը։ Կարդացուեցան բազմաթիւ մաղթանքներ եւ շնորհաւորականներ։ Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Միլիւքոֆ ինքը, որ յայտնեց թէ պատրաստած է արդէն չորրորդ հատոր մը եւս, որ պիտի աւելնայ ռուս մշակոյթի պատմութեան երեք հատորներուն վրայ։

Ի պատիւ յոբելեարին, հանդէսներ տեղի ունեցան Պուլկարիոյ և Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ուր մեծ համբաւ կը վայելէ Միլիւքոֆ։

ԳՐԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

Ի՞նչպէս կը ծնի գրական տիպար մը,— կը հարցնէ Մորիէնվալ Correspondant թերթին մէջ։ Ան դիտել կու տայ թէ պատմութիւնը շատ աւելի շահեկան տիպարներ կ'արտադրէ առաքինութեան թէ մոլութեան մէջ, քան գրականութիւնը։ Միւս կողմէ ողբերգութիւնը նուազ ընդունակ է տիպարներ ստեղծելու քան թէ զաւեշտը։ Գոռնէյլ եւ Ռասին տիպարներ չեն տուած։ Մոլիէր լեցուն է։ Վերջապէս, տիպարներու ստեղծումը չափանիշը չի կրնար ըլլալ գրական հանճարին։ Եթէ ո՛չ, Լօժէն Սիւ՝ ժողովրդական վիպասանը որ Փիժլէնն է կերտած՝ Կավոշի հօր՝ Վիքթոր Հիւկոյի չափ արժէք ունենալու էր։

Ահա երկարօրէն ուսումնասիրելի նիւթ մը։

ՆՈՐ ՕՐԵՐ, ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ

Յուսաբերի մէջ, Բ. Թաշեան կը խորհրդածէ «գաղթահայ գրականութեան» ճակատագրին վրայ ու կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան.

—«Եթէ արեւելահայ ու արեւմտահայ գրականութիւնները ի՛րենց սեփական հողին ու միջավայրին մէջ իսկ ենթակայ էին օտար ազդեցութիւններու, անվիճելի է ուրեմն, որ արդի պայմաններուն մէջ գաղթահայ գրականութիւնը դատապարտուած է կորսնցնելու իր տոհմային գիծը եւ զգացողական ինքնուրոյնութիւնը։ Անհայրենիք կեանքը, անվերջ տարագրութիւնն սպաննեց հրէական ազգը։ Մենք ալ, մեր Թափառական քաղաքակրթութեան հետ (եթէ ունինք), պիտի մեռնինք ուշ կամ կանուխ։ Երկի՛րն է ազգի մը պատմական դերի բեմը, անոր կուլտուրական բաղձանքներուն հնոցը։ Երկի՛րն է, դարձեալ, գրականութիւն մը սնուցանող միակ միջավայրը։ Երկրէն դուրս հայ ժողովուրդը ազգ չէ, այլ «Թափթփուք», «փշրանք»։

Առանց մեր կեանքի պայմաններուն մէջ արմատական յեղաշրջումի մը հնարաւորութեան, գաղթահայ գրականութիւնը պիտի շարունակէ զարգանալ անյայտ ճակատագրով։

Մեր գրականութեան ներկան անոր ապագան նախատեսել կու տայ մեզի քիչ մը, եթէ միայն նոր հրաշքներ չպատահին։ Այս մեծ «եթէ»ն է, որ դեռ եւս բոլորովին չի մեռցներ յոյսը մեր մէջ ու անջատել կու տայ մեզի մեր գրականութեան ներկան անոր ապագայէն։»

ԶԱՓԱԶԱՆՑ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արիւնի ժայթքեր, տարտղնուած ուղեղներ, փշրուած գանկի կտորներ, փրթած մատներ ու թեւեր, մսին մէջ մխուած դաշոյններ, ու սարսափի տեսարաններ,,— Այս է ամբողջութիւնը փարիզեան կրան-կինեոլ թատրոնին, որուն յաճախորդները սակայն վարժուած են եւ յուզուելու հաճոյքը վայելելու համար, նորը եւ զգայացունցը կը փնտռեն։

Այս էր կ'երեւի պատճառը, որ անցեալ շաբթու, նոր խաղի մը մէջ, դերասաններէն մէկը հանդիսատեսներուն տալու համար պատրանքի եւ իրականութեան խառնուրդ պատկեր մը, սկսաւ իր մատը կտրել սուր եւ իրական դաշոյնով մը...։ Արիւնը՝ ճշմարիտ արիւն, կը հոսէր խաղակից դերասանուհիին ճերմակ զգեստին վրայ, մինչ հանդիսատեսները, յափշտակուած, խանդավառ, ու գինով՝ արիւնի տեսքէն, կը ծափէին ու կը ծափէին... դերասանին անզգայութի՞ւը թէ անոր իրապաշտ արուեստագէտի խղճմտանքը...։

Եթէ դերասանները ստիպուած ըլլային հետեւելու օրինակին ..

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ.— Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Պուա-Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին պարահանդէսը, քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։ Բազմաթիւ հայրենակիցներ, խորապէս գիտակից Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած դերին, եկած էին քաջալերելու բուռ մը հայ մարզիկներու եւ սկաուտներու ջանքերը։

Հանդէսը բացուեցաւ հակիրճ ճառով մը Պ. Գ. Յովհաննէսեանի, որ վեր հանելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած կարեւոր դերը հայ երիտասարդ եւ պատանի սերունդին մէջ՝ մանաւանդ մեր ներկայ տարտղնուած վիճակին՝ հրաւիրեց երիտասարդներն ու պարոնները օգնել իրենց եղբայրներուն եւ պայքարիլ այլասերման դէմ։ Եղան հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր, հայերէն արտասանութիւններ եւ մենախօսութիւններ։

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ, տեղի ունեցաւ աճուրդ մը ի նպաստ սկաուտական կազմին։ Հաւ մըեւերկուհաւկիթ աճուրդով բարձրացան 1000 ֆրանքի։ Պ. Զ. Խանդամեան առատաձեռնութեամբ մասնակցեցաւ աճուրդին եւ հաւը շահելով նուիրեց սկաուտներուն։ Պ. Խանդամեան ի պատիւ սկաուտներուն սեղան մը սարքելով, յորդորեց սերտօրէն կապուիլ այս նուիրական շարժումին. «Պզտիկներս, դուք էք մեր ապագայ յոյսերը. դուք պիտի իրականացնէք մեր երազները, որ ամէն Հայու սրտին մէջ կը բաբախէ իր հայրենիքին համար։ Ամէն սրբութիւններէ վեր է մեր հայրենիքը»։ Ցետոյ տեղեկութիւններ քաղելով խմբապետէն, յանձն առաւ սկաուտներու զգեստաւորումը։ Ընդունիշտ ուրիշներ ալ պիտի ուզեն հետեւիլ այս գեղեցիկ օրինակին։

Հանդէսը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 5ը. կատարեալ խանդավառութեամբ։ Ներկաները գեղեցիկ օր մը ապրեցան, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։ Մեր արուարձանի ֆրանս. թերթը, «Նուվօ ժուրնալ»՝ գովեստով կը խօսէր այս երեկոյթին մասին, քաջալերելով մարզական եւ սկաուտական շարժումը։ Բանուորը հաւաքական ձեռքով ամէն բան կատարելու կարող է։ Ուրիշին վաստակով դիզուած հարստութիւնը արժէք չունի։ Բանուորին գործը անշուք է, բայց սուրբ է միշտ եւ տեւական։ Պարզ բանուորներ են որ յառաջ բերին այս շարժումն ալ։

Յ. Հիսաեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 5 մարտ, (Սեփ. Թղթ.).— Լիոնէն երեսուն քիլոմեդր հեռաւորութեամբ գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է Փոն տը Շէրիւի, Իզէրի նահանգին մէջ։

Հայ գաղութը հաստատուած է Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ 1926ի գործազրկութենէն առաջ մեր հայրենակիցներուն թիւը բարձրացած էր մինչեւ 800—1000ի։ Ներկայիս 5—600։ Կան շարք մը ազգային մարմիններ, Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը, Ազգ. Միութիւն, Լճէի, Սթանոզի, Մարաշի եւ Զարսանճագի Հայրենակց. Միութիւններ եւայլն։ Շնորհիւ Լիոնի Ազգ. Կեդր. վարչութեան՝ ունին նաեւ իրենց հոգեւոր հովիւը, Յուսիկ քահանայ Աղամեան։ Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Ղարիպեանի և իր պաշտօնակիցներու ժրաջան եւ յարատեւ աշխատութեան շնորհիւ, կրցած են թոյլտուութիւն ստանալ կրթական քննիչէն, ֆրանս. դպրոցին մէջ ժամը 4.30էն 8ը հայ փոքրիկներուն դասաւանդելու «ա. բ. գ.»ը։ Քահանան կը ստանայ ամսական 500 ֆրանք, ինչպէս նաեւ կրօնական ծէսերէն գոյացած գումարներէն որոշ բաժին մը։ Հաճոյքով պէտք է յիշել թէ դպրոցը իր բոլոր կազմածներով ձրիաբար տրամադրուած է տեսչութեան կողմէ։ Քահանան իր բոլոր կարելին կ'ընէ փոքրիկները դպրոցին կապելով այլասերումէ փրկելու համար։ Ներկայիս դպրոցը ունի 40 մանուկներ։ Ազգ. Միութիւնը, վաւերացուած եւ կապուած է Լիոնի օրինաւոր վարչութեան հետ և գաղութի լայն համակրութիւնը կը վայելէ։ Շնորհիւ մեր հայրենակիցներու պարտաճանաչութեան, ինչպէս և նիւթական ու բարոյական գոհաբերութեան, Միութիւնը կըրնայ ամէն ամսու սկիզբը քահանային ամսաթոշակը կանխիկ վճարելով, ապրուստի տաղտուկէն ազատել։ Զայն վարչութեան անդամները իրենք անձամբ տունէ տուն պտտելով, կը ստանան տրուած անդամավճարները։ Մեր հայրենակիցները շնորհիւ իրենց անխոնջ աշխատութեան և գործարանատիրոջ մօտ վայելած իրենց համակրանքին՝ կրցած են քիչ շատ ինքնաբաւ դառնալ, և այսօր եօթը ընտանիքներ ունին իրենց սեփական գետինն ու տունը, օդասուն թաղամասի մը մէջ։ Ամէն կիրակի առաւօտ տեղի կունենայ ժամերգութիւն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Մէկ խօսքով բոլորի դէմքին վրայ ալ գոհունակութիւն մը կը ցոլայ։

Մեր հայրենակիցներուն երկսեռ մեծագոյն մասը կ'աշխատի Grammontի ելեկտրականութեան գործարանը։ Աշխատութիւնը երեք մասի բաժնուած է.— Ոմանք առտուընէ մինչեւ երեկոյ 8 ժամ, ուրիշներ 6էն 2 եւ 2էն 10ը։ Օրավարձքը թէեւ քիչ է, բայց ապրուստն ալ բաւական աժան է, մանաւանդ սենեակները (երկու սենեակ առ առաւելն 60 ֆրանք)։ Օդը եւ ջուրը մաքուր է եւ առողջարար։

*** Այսչափը Փոն տը Շէրիւի մասին, ի՞նչ ըրաւ Լիոնը եւ կամ կը խորհի ընել մանուկները այլասերումէ փրկելու համար։ Մօտաւորապէս ամիս ու կէս առաջ կազմուեցաւ կրթական մարմին մը։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, նուիրատուներ ապագրուած են, բայց մինչեւ ցարդ շրջաբերութեան չեն հանուած Լիոնի մէջ։ Ամէն մէկ՝ վայրկեան որ կը սահի անզգալաբար եւ անդարձ՝ կորուստ է։ Պէտք է շարժիլ եւ գործի մղել օգտակար հանդիսացող բոլոր մարմիններն ու տարրերը։

Յ. Նիկողոսեան

ՆԱՆՍԻԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՆՍԻ.— Անցեալ տարի, տեղիս հայ ուսանողներու թիւը բաւարար նկատուելով, վերակազմուած էր Ուսանողական Միութիւնը։ Այս տարի ուսանողներու թիւը 10—12ի հասաւ եւ Միութիւնը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, համաձայն իր ծրագրին։

Հայկական կեանքի պակասը չափազանց զգալի է հոս եւ ամէնէն աւելի կը նեղէ մեզ։ Պիտի խնդրէինք Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութիւններէն որ կապ հաստատէին մեր Միութեան հետ, հետեւեալ հասցէով,— Union des Etudiants Arméniens, 11 Rue des Carmes, Nancy: (Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս հրաշքը ծագեցաւ հիւսիսէն (գիւղի աշխարհագրական դիրքին համեմատ)։ Կէսօրը մօտ էր, երբ Թուրք խուժանը իր բարձր դիրքերէն (բլրակներու կատարներէն եւ «մինարէ»ն) նշմարեց, բաւական հեռուն, հեռադիտակով տեսանելի ձորի մը եզքին վրայ, մեծ խումբ մը ձիաւորներ, որ ուղղակի կը յառաջանային դէպի Նոր Գիւղ։ Ձիաւորներու խումբը քանի կը մօտենար, աւելի կը բազմանար ու տեսանելի կը դառնար։ Այս մասին ոչ միայն Հայերը, Թուրքերն ալ լուր չունէին։ Բայց «գող՝ սիրտը դող» առածին նման, Թուրքերու ալ միտքը տարօրինակ բաներ մը կ'իյնար, եւ երբեմն իրենց տագնապը մը կ'ենթարկուէին ինքնաբերաբար։ Յաճախ իրենց խօսակցութեան միջոցին, Թուրքերը իրարու հարց կուտային.

— «Եթէ «կեավուրին ասկէրը» գայ, ի՞նչ պիտի ընենք...

Եւ եղաւ որ շշուկը մէջտեղ ինկաւ։ Մէկը կը վազէր շղթային գիծէն, հանդիպած Թուրքին բաներ մը կը փսփսար ու կ'անցնէր միւս կողմը։ Այդ մարդը Թուրք մըն էր եւ իսկապէս կ'ըսէր բոլորին.

— «Կեավուրին ասկէրը կուգայ կոր, փախէք, հեռացէք»։

Ատոր վրայ ժամ մը չանցած, պաշարող Թուրքերը հեռացեր էին արդէն։ Հայերը բան մը չհասկցան եղածէն, բայց տեսնելով մօտեցող ձիաւորներու խումբը (թիւով 150), իրենց մտքին մէջ ըսի ըսաւներ ծագեցան մէկ ժամուան անցուդարձերու, կացութեան կրած փոփոխութեան մասին։

Կէս ժամ եւս անց, տասը ձիաւորներ, սրարշաւ կը մտնէին գիւղ, եւ հասնելով, շիտակ Ղազարոս աղայի (գիւղի երեւելիներէն) տանը առջեւ, ձիերէն վար կ'իջնէին։ Անոնց մէկը դուռը զարկաւ, բայց Ղազարոս աղա պատուհանէն նայելով, թէեւ ճանչցաւ զանոնք, բայց չհամարձակեցաւ դուռը բանալ եւ պատմեց անցուդարձը եւ Հայերու կացութիւնը։ Ձիաւորները, որ ծխախոտի մաքսանենգ Չէրքէզներ էին, զարմանքի հետ զայրոյթ մըն ալ ունեցան եւ երդումով խոստացան պաշտպանել Հայոց կեանքը։ Ղազարոս աղա վար իջաւ, բալիգալուստ մաղթեց եւ հիւրանոցը բանալով, հիւրերը տեղաւորել սկսաւ, մինչ հինգ Չէրքէզներ վազեցին Թուրք թաղը, ուր դեռ օտար զինուած Թուրքեր ալ կը գտնուէին, հաւաքեցին շատ մը Թուրքեր եւ ազդարարեցին.

— «Շուտով պէտք է ցրուիլ, զէնքերը վար դնել. սո՛ւտ է Հայերը ջարդելու հրամանը. հակառակ պարագային 150 հրացանակիր Չէրքէզներու հետ պիտի ըլլայ ձեր գործը» ըսին։

Ատոր վրայ, մինչեւ ուրբաթ կէս գիշերին ոչ մէկ զինուած Թուրք մնացեր էր. իսկ Չէրքէզները, հիւրասիրուած Հայերու թաղին մէջ, երեք օր մնացին գիւղը, հսկեցին գիշեր ցերեկ Հայոց ապահովութեան վրայ։ Երեք օր իրենց ճամբէն ետ մնալով հանդերձ, իրենց համար եղած ծախքերը սուելով վճարելով, եւ կրկին ու կրկին ազդարարութիւններ ուղղելով Թուրքերուն, մեկնեցան անոնք։ Ահա այսպէս, այդ մեծ վտանգը անվնաս անցուց Նոր Գիւղի Հայութիւնը։

Այս խոշոր դէպքէն յետոյ, Հայ երիտասարդութիւնը ջանք ու զոհողութիւն չխնայեց ինքնապաշտպանութեան համար, կարելի բոլոր միջոցները ձեռք առնելով։ Երկու երեք տարիներ եւս, սակայն, կը վերսկսէին Թրքական յոխորտանքները, Հայերը սարսափեցնելու, չարչարելու, տառապեցնելու ձեւերով։ Եւ նորէն կը մատնուէին մտահոգութեան։ Այդ շրջանին, որ Հայերու համար պատրաստութեան շրջան մըն էր, Թուրքերը նորէն բաւական մը տանջեցին մեզ ծեծով, կողոպուտով, զըրկանքով, վնասելով եւայլն։

Այս պայմաններուն տակ, Հայոց ինքնապաշտպանութեան գործը կը թեւակոխէր երրորդ շրջանը։

Քանի մը Թուրքեր, գիւղին մօտիկը պարտէզի մը մէջ, կը փորձէին հայ աղջկան մը պատիւը բռնաբարել։ Այս դէպքը կուգար բորբոքել ընդհանուր զայրոյթը։ Այս անգամ կը յորդէր Հայոց համբերութեան բաժակը։ Թուրքեւհայ բախումներ յաճախակի կը դառնային։

Նոր Գիւղի հայ երիտասարդները, որ օրէ օր կը բազմանային, եւկը կազմէին թռուցիկ խումբեր, վրէժ լուծելու համար Թուրքերէն, որ իրականին մէջ հայասպան քաղաքականութեան մը կը հետեւէին։ Թռուցիկ խումբերէն մէկը, գլխաւորութեամբ Քէհեա Սարգիսի, սկսած ըլլալով հետազօտութեան, օր ցերեկով, անտառի մը մէջ ձեռք անցուց երեք Թուրքեր, որոնք հայ աղջիկը բռնաբարել փորձեր էին։ Թուրքերու հետ միասին կը գտնուէին նաեւ իրենց մայրերը, քոյրերը եւ մէկուն ալ կինը։ Հայ խումբը, զանոնք սպասցուց մինչեւ մութը կոխելը, եւ այրերը պահելով իր մօտ, կիները ապահով կերպով, առանց անոնց մէկ մազին ձեռք զարնելու, առաջնորդեց գիւղ, մինչեւ Թրքական Թաղ։

Լուրը շանթի արագութեամբ տարածուած էր։ Թուրքերը կը զարմանային կիներու պատիւին դէմ յարձակում չգործուելուն, իսկ անդոհանքի մէջ կ'իյնային հայդուկներու մօտ մնացող այրերու մասին։

(4) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Նահանգներու սահմանագլուխի հրամանատարէն արտօնութիւն խնդրեց իր զինուորները հաւաքելու ամերիկեան հողի վրայ՝ ժուարեզը վերագրաւելու համար, սակայն մերժուեցաւ: Քաղաքի գրաւման առեն երկուստեք սպաննուեցան բազմաթիւ զինուորներ:

Տասը հազար կառավարական զինուորներ կը յառաջանան դէպի հիւսիս-արեւելք, ուր Նախկին Նախագահ զօր. Քալեէս կը յուսայ վճռական ճակատամարտ մը մղել ապստամբներուն դէմ:

Ապստամբութեան վարիչ զօր. Ակուիրրէ կը հետապնդուի. փախուստի ճամբան կտրուած է. միայն ծովու կողմէն փախչելու հնարաւորութիւն ունի: Հազարապետ Թոփէտօ չորս հազար ապստամբ զինուորներ կեդրոնացուց Սոնորայի եւ Սինալոայի սահմանին վրայ՝ Մեքսիկօի վրայ յարձակելու նպատակով:

Ամերիկեան հեծելազօրքի 7րդ գունդը հրաման ստացաւ էլ-Փազօ մեկնիլ պատերազմական վիճակի մէջ՝ սահմանագլուխը պահպանելու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը՝ չէզոքութիւն պահելու համար՝ ապստամբական շարժման առաջին վայրկեանէն իսկ արգիլած էր զէնքի արտածումը դէպի Մեքսիկա:

Ուաշինկթընէն հեռագրի մը համաձայն, Քէլլոկ այժմ արտօնագիրներ կուտայ մասնաւոր տուներու, որոնք կ'ուզեն զէնք ծախել Մեքսիկայի: Անկէ զատ, մեքսիկեան կառավարութեան խնդրանքին վրայ, Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը հաւանած է աւելորդ ռազմամթերքը ծախել մեքսիկեան կառավարութեան:

Ռուսիա եւ Ամերիկա

«Թայմզ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ մօտօրէն Նախագահ Հուվըր պիտի զբաղի Մ. Նահանգներու եւ խորհրդային Ռուսիոյ յարաբերութեանց խնդրով:

Ճարտարարուեստական կարեւոր հիմնարկութիւններ արդէն սկսած են որոշ ճնշում բանեցնել՝ դէպի Ռուսիա աւելի մեծ քանակութեամբ դրամագլուխ եւ ապրանք արտածելու համար:

Նորընտիր Նախագահը առանց բոլորովին համակիր ըլլալու Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու գաղափարին, անկողմնակալութեամբ պիտի քննէ խնդիրը:

Կը ծրագրուի տնտեսագէտ-մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը ղրկել Ռուսիա:

Անցած տարի Միացեալ Նահանգներէն Ռուսիա արտածուած է 18 միլիոն 600.000 անգլիական ոսկիի ապրանք, այսինքն միւս բոլոր երկիրներու արտածածէն աւելի, բացի Գերմանիայէն:

Վարձակալութեան նոր օրէնքը

Երեսփ. ժողովը կը շարունակէ զբաղիլ վարձակալութեան նոր օրէնքով: Վիճաբանութիւնները կարելի պիտի չըլլայ աւարտել ժամանակին, որով եւ նոր օրէնքը պիտի չկրնայ քուէարկուիլ ապրիլ 1ին:

Այս պայմաններուն տակ, կարգ մը երեսփոխաններ մտադրած են պահանջել Խորհրդարանէն, որ ներկայ օրէնքին գործադրութիւնը ամիս մը եւս երկարաձգուի: Այս ձեւով Խորհրդարանը երկար ժամանակ պիտի ունենայ խնդիրը լայնօրէն ուսումնասիրելու եւ բնակարանի տագնապին վերջնական լուծում մը գտնելու համար:

Բազմաթիւ վարձակալներ արդէն մտատանջութեան ենթարկուած են: Մեծ է թիւը անոնց, որոնք ներկայիս աժան վարձք կը վճարեն եւ նոր օրէնքի հիման վրայ պիտի ստիպուին ծանր բեռներու ենթարկուիլ եւ կամ արտաքսուիլ տարիներէ ի վեր իրենց նստած բնակարաններէն: Հանգիստ են միայն անոնք, որոնք պաշտպանուած են 1926ի օրէնքով:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

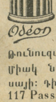
Ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի ինքնաշարժի վարիչները կը գանգատին թէ բաւարար չէ իրենց տրուած շահաբաժինը՝ 100էն 40 եւ կը պահանջեն 100էն 50: Իրենց այս պահանջը գործադրել տալու համար, Մոնրուժի, Մոնմարթրի եւ Լըվալուայի կառատուներու հաշուոյն աշխատող 700 վարիչներ գործադուլ յայտարարեցին:

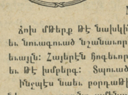
Ինքնաշարժի տէրերէն ոմանք ընդունեցին այս յաւելումը եւ յոյս կայ որ միւսներն ալ ընդունին: Արհեստակցական Միութիւնը այս առթիւ հրապարակային հաւաքոյթ մը պիտի ունենայ այս գիշեր:

Երկրաշարժ

Միլանօէն կը հեռագրեն.— Ֆիրէնցէի դիտարանը երէկ առաւօտ ժամը 2.47ին արձանագրեց սաստիկ երկրաշարժ մը, որուն կեդրոնը շատ հեռուն կը գտնուի— մօտաւորապէս 9560 քիլոմեդր հեռու՝ առանց կարենալ ճշդելու բուն տեղը: Կարգ մը նշաններէ կ'եզրակացուի թէ Արեւելքի մէջ պատահած է այս նոր երկրաշարժը:

Ցնցումները արձանագրող գործիքները մօտ չորս ժամ շարժման մէջ էին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ալիքները քանի մը անգամ աշխարհի շրջանը կատարեցին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շւ.	40 շւ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ 1929

12 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 903 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՍԹԱՓՈՒՄԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ անցեալ օգոստոսին Ամերիկա գնաց Պէտրխանիներէն Սիւրէյեա պէյ, քարոզութիւններ կատարելու համար, իբրեւ ներկայացուցիչը քրտական «Հօյբուն» կոմիտէին։

Սիւրէյեա պէյ պիտի ջանար լուսաբանել մասնաւորապէս Ամերիկա հաստատուած Քիւրտերը, որոնք բաւական լաւ դիրք ունին, բայց ինկած ըլլալով քէմալական Թուրքիոյ կախարդական թակարդը, կթան կովու դեր կը կատարէին այդ հեռաւոր երկրին մէջ ալ։ Արդարեւ, անոնք տասնեակ հազարաւոր տոլարներ յանձնած են Թրքական գործակալներու ձեռքը, առանց անդրադառնալու որ, օգնած կ'ըլլան իրենց իսկ դահիճներուն։

Այս կացութեան մէջ, ծանր դժուարութեանց մատնուեցաւ քիւրտ գործիչը։ Մինչեւ իսկ սպառնալիքներ եղան իր կեանքին դէմ, իր ցեղակիցներուն կողմէ։ Թուրք դեսպանը ու հիւպատոսները իրար անցած էին եւ դաւեր կը սարքէին։ Կը թուէր թէ Սիւրէյեա պէյ պիտի վերադառնայ յուսահատ և ձեռնունայն։

Բայց երկար չտեւեց խաղը։ Քիւրտ գործիչը ատեն մը ամփոփուելէ եւ անգլերէն հրատարակութեամբ մը Ամերիկայի հանրային կարծիքը լուսաբանելէ յետոյ, ահա նորէն ասպարէզ իջած է իր տարագիր հայրենակիցներուն մէջ, զանոնք անկախութեան գաղափարին, հետեւաբար եւ «Հօյբուն» կոմիտէին կապելու համար։

Ինչպէս կ'երեւայ Տիթրոյթէն «Հայրենիք»ի ուղղուած թղթակցութենէ մը, արդէն մասնաճիւղ մը կազմուած է այդ քաղաքին մէջ։ Եթէ ոչ բոլոր պանդուխտ Քիւրտերը, գոնէ շատեր սթափած եւ ամէն կապ խզած են Թուրքերուն հետ։ Այս վերջինները Տիթրոյթի մէջ Թրքական կազմակերպութեան մը անդամ արձանագրած էին 350 Թուրքեր, անդամավճարներն ալ ամէն ամիս գանձելով։ «Հայրենիք»ի թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ այդ ձեռնարկը քանդուած է այլ եւս, եւ արդէն կազմուած է Հօյբունի մասնաճիւղ մը, անկախութեան ծառայելու համար։ (փետր. 20)։

«Հայրենիք»ի նորագոյն թիւէն (26 փետր.) կ'իմանանք թէ՝ այս սթափումը այնքան արդիւնաւոր եղած է որ, կիրակի օրուան ժողովի մը մէջ, Տիթրոյթի Քիւրտերը հանգանակութեան ձեռնարկած եւ չորս հազար տոլար հաւաքած են, իրենց ազգային դատին համար։

Կ'արժէ արձանագրել այս յաջողութիւնը, առանց չափազանցելու զայն։

Անոր արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել թէ՝ տակաւին, երէկ Ամերիկայի Քիւրտերը այնքան գրգռուած էին իրենց ազգակից գործիչին դէմ, որ զայն կը նկատէին... Հայ, իսկ անոր պատմութիւնները՝ քրտաջինջ սարսափներու մասին՝ հայկական հէքեաթ։ Թուրքերն եւ Քիւրտերը իրար ձգելու, «տին գարտաշի»ները գժտեցնելու սահմանուած դաւ...,

Յաջողութիւնը արժէք ունի նաեւ ուրիշ տեսակէտով մը։ Առաջին անգամ է որ, արտասահմանի մէջ, քիւրտ ժողովրդական խաւերէ կը կազմուի քաղաքական կոմիտէ մը, ազգային դատի համար։ Քիւրտերը միշտ ալ ունեցած են զանազան կոմիտէներ. բայց ընդհանրապէս մեծաւորներ, շէյխեր եւ ցեղապետներ, զինուորականներ եւ մտաւորականներ են եղած անոնց անդամները։ Ահա բանուորն ու գիւղացին ալ կ'արթննան եւ յենարան կը դառնան։

Անշուշտ մէկ ծիծեռնակով գարուն չի գար։ Եւ Տիթրոյթի մէջ կազմակերպուած Քիւրտերը կրնան դեռ շատ յուսախաբութիւններ պատճառել, նոյն իսկ Սուրէյեա պէյի, մինչեւ որ կատարելապէս արթննան, խմորուին եւ սերունդ հասցնեն։

Բայց յուսատու է այս առաջին քայլը, կը բաւէ որ Հօյբունը ինք շարունակէ գործել անկեղծութեամբ եւ հաւատքով, ալջօրէն կապուած՝ իր քաղաքական ծրագրին, քրտական անկախութեան դատին։

Այս կէտը կը շեշտենք մանաւանդ անոր համար, որ հասարակաց թշնամին, Թուրքը, զօրաւոր է նոյն իսկ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, եւ ինչպէս անդադար դաւեր կը լարէ Հայկական դատին դէմ, շատ աւելի դիւրութեամբ կրնայ ճեղքել քրտական խարխուլ, դեռ նոր ձեւաւորուած ճակատը։

Առաջին կորիզը կազմելէ յետոյ, քրտական կոմիտէն դուրդար չպիտի ունենայ, մինչեւ որ ապահովէ ամուր խարիսխը։ Եւ յետոյ, պէտք է իրական գործեր ցուցնէ, որովհետեւ յետամնաց Քիւրտը դժուար կը հասկնայ վերացական հաւատքները։

Քիւրտը տակաւին նոր կ'իմանայ թէ Թուրքերը՝ Համիտէն մինչեւ Մ. Քէմալ, իր միջոցաւ բախտակից Հայը ջարդել տալէ յետոյ, հիմա ձեռնարկած են իր հաշիւը մաքրելու։ Կ'իմանայ եւ շատ ալ չի հաւատար։ Հետզհետէ պիտի համոզուի։

Արդ, սթափումը իրական եւ տեւական դարձնելու համար, Հօյբունը պէտք է հրապարակ իջնէ իր ամբողջ կերպարանքով, ապացուցանէ թէ իրապէս անդունդ մը բացուած է ջարդարար Թուրքիոյ եւ քիւրտ ժողովուրդին, ինչպէս Թուրքին եւ հայ ժողովուրդին միջեւ։ Թէ փրկութիւնը անջատման և անկախութեան մէջ է միայն. որ կրնայ դիւրանալ հալածական, այլ միշտ ընքնավստահ հայ գիւղացիին հետ ձեռք-ձեռքի տալով, փոխանակ Թուրքին սրած դանակը անոր վզին երկարելու, ինչպէս մինչեւ հիմա։

Մէկ խօսքով, Քիւրտերուն համար ալ հնչած է ժամը՝ իրենց ճամբան գտնելու, եւ հարուածը կեդրոնացնելու միակ փրկութեան ճակատին, Թրքական արիւնոտ լուծին դէմ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք գիտել կուտայ դառնութեամբ (21 փետր.).

— «Հօյբունի ներկայացուցիչը Ամերիկայի մէջ, Սիւրէյա պետր խան, խմբագրութեանս ուղղած իր մէ ։ նամակով կ'աշխատէր Թուրքերուն վերագրել քիւրտ աւազակախումբերու կողմէ Հայաստանի սահմանային գիւղերու վրայ վերջերս եղած յարձակումները, որոնց անդրադարձած էինք առանձին խմբագրականով։

Մենք ալ ընդունած էինք, թէ այդ յարձակումները հաւանաբար կատարուած էին թուրքերու դրդումով եւ աջակցութեամբ. սակայն, այնքան առաջ գացած չէինք, որ Հօյբունի ներկայացուցիչին պէս ըսէինք, թէ յարձակում գործողներն ալ պարզապէս քրտական տարազ հագած թուրքեր են եղած։

Գիտենք, թէ թուրքերը «բաժին» սովորութիւն ունին դիմելու նման դաւադրական միջոցներու՝ իրենց թշնամի ազգերը իրարու դէմ հանելու համար։ Գիտենք նաեւ թէ թուրքերը ասկէ առաջ քրտական տարազով Թուրք աւազակներ հանած են սուրիական, պարսկական եւ հայկական սահմաններուն վրայ, դրացի ցեղերը իրարու հետ կռուեցնելու համար։ Կասկած չունինք, վերջապէս, որ ասկէ ետքն ալ նոյն դիւային խաղերը պիտի ըլլան՝ մասնաւորապէս Քիւրտերը Հայերու դէմ եւ Հայերը Քիւրտերու դէմ գրգռելու համար։

Սակայն Հօյբունի ներկայացուցիչը դժբախտ իրականութենէն կը հեռանայ, երբ կը փորձէ հայ ընթերցողները այնպէս մը տպաւորել, որ իբր թէ *բոլոր* քիւրտերն ալ արդէն ազգային բարձր գիտակցութեան մը հասած են, տոգորուած են Հօյբունի գաղափարներով ու քաղաքականութեամբ եւ անկարող են այլեւս գործիք ըլլալ թուրքերու ձեռքը, ինչպէս եղած են մինչեւ վերջերս։

Իրողութիւնը դժբախտաբար այն է, որ քիւրտերու մէկ խոշոր մասը տակաւին կը գտնուի թուրքերու զօրաւոր ազդեցութեան տակ եւ կը պահէ իր նախկին աղետալի մտայնութիւնը, որուն շնորհիւ թուրքերը այսօր եւս ի վիճակի են իրենց Թրքական դաւերուն ծառայեցնել Անդրկովկասի մէջ ապրող քիւրտերէն սկսեալ մինչեւ Պարսկաստանի ու Իրաքի քիւրտերը, Հայաստանի սահմաններուն վրայ ապրող քիւրտերէն սկսեալ մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա ինկած քիւրտերը, ընդդէմ՝ ե՛ւ քրտական ե՛ւ հայկական ազգային շահերուն։

Սիւրէյա Պէտր խան չի կրնար համոզել մեզ, թէ Հայաստանի գիւղերուն վրայ յարձակողները բոլորն ալ քրտական տարազով թուրքեր են եղած եւ թէ անոնց հետ չեն եղած նաեւ զտարիւն քիւրտեր։»

ՍԷՆԻ նորընտիր նահանգապետ Ռընար ձեռնարկեց իր պաշտօնին։ Նախկին նահանգապետ Պուժիւ հանգստեան կոչուելուն առթիւ ստացաւ Փարիզի Քաղաքապետութեան ոսկիէ մեծ շքանշանը։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան Խորհուրդի 55րդ նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ յունիս 10ին Մատրիտի մէջ։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ դրամատան մը տնօրէնը՝ Շարոտօ՝ ձերբակալուեցաւ։ Ութ միլիոն Ֆր. բաց ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուստաֆա Քէմալ կաթուածահա՞ր

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.—

«Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Մուսթաֆա Քէմալ երկրորդ անգամ ըլլալով կաթուածահար եղած է։ Ինչպէս կը յիշուի, երկու տարի առաջ թերթերը գրեցին թէ Թուրքիոյ դիկտատորը կը տառապի անխուսափելի հիւանդութենէ մը եւ հանգստութեան համար Չեխոսլաւաքիոյ ջերմուկները պիտի երթայ։ Այժմ կը տեղեկանանք թէ Քէմալի վրայ կաթուած իջած է երկրորդ։ Վերջինը, երկրորդ կաթուածն է եւ բժիշկներու համաձայն, երրորդը անխուսափելի պիտի ըլլայ, իր հետ բերելով մահը։

Նոյն աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշա յառաջացած թոքախտ ունի եւ չի կրնար կանոնաւորաբար հետեւիլ պետութեան գործերուն»։

⁂ Մարտ 4ին Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսելով Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ՝ հերքեց Մ. Քէմալի հիւանդութեան մասին արտասահմանի մէջ շրջած զրոյցները եւ աւելցուց.

—Հայրենիքին թշնամիները ձիով պտոյտէ մը վերադարձած ատեն տեղէն շարժելու անկարող վիճակի մէջ ներկայացուցին զայն, ազգային պայքարի առաջին օրէն իրենց աչքը տնկելով անոր առողջութեան։ Անոր առողջութիւնը ազգը կ'արժէ։ Այս պրոպագանդը երկրէն դուրս տեղի կ'ունենայ եւ պատճառն ալ պարզ է, կ'ուզեն ներշնչել այն գաղափարը թէ Հանրապետութիւնը եւ յեղաշրջութիւնը անոր գոյութեամբը կանգուն է։ Ղազին տակաւին երկար ատեն այս հայրենիքին ծառայելու տարիքը եւ առողջութիւնը ունի։ Ուզողները կրնան փորձել ու տեսնել որ անպատերազմի դաշտին վրայ գլխաւոր հրամանատար գտնուած ատենի երիտասարդութիւնը եւ առուգութիւնը ունի։

Մուսոլինիի մեծ ճառը

Կիրակի օր Հռոմի Օփերային մէջ տեղի ունեցաւ՝ ֆաշիստներու հնգամեայ ընդհ. ժողովը։ Մուսոլինիի շուրջ համախմբուած էին 4000 հոգի՝ նախարարներ, Մեծ Խորհուրդը, նոր խորհրդարանի 400 ընտրելիները, բոլոր նահանգապետները, բանակի, նաւատորմի եւ օդանաւի բարձրաստիճան սպաները, ծերակուտականներ, ֆաշիստ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներ, թերթի տնօրէններ եւն.։

Մուսոլինի այս առթիւ արտասանեց մեծ ճառ մը։ Խօսելով Արհեստակցական կազմակերպութեանց մասին, ըսաւ թէ ֆաշիսմը ոչ մէկ կապ ունի ո եւ է տեսակի ընկերվարութեան հետ, քանի որ կ'ընդունի անհատական սեփականութիւնը, կը ճանչնայ ու կը քաջալերէ մասնաւոր նախաձեռնութիւնները։ Ֆաշիսմը նաև ազատականութիւն չէ։

Ֆաշիստ վարչաձեւի պաշտպանութեան մասին ըսաւ թէ սովորական դատարաններու կողքին կայ «մասնաւոր դատարանը», որ խիստ բայց արդար եղած է։ 5046 ամբաստանեալներէն 4000ը ազատ արձակուած է, 275 հոգի 10 տարիէն պակաս բանտարկութեան դատապարտուած են եւ այս տարի պիտի արձակուին։ Հին եւ ժամանակակից բռնակալութեանց հետ բաղդատելով, ֆաշիստական ահուսարսափը շատ մեղմ է։

Դիկտատորը յետոյ յայտարարեց թէ Իտալիա զինուորապաշտ եւ յարձակողական չէ. իր սպառազինումները կը ձգտին Իտալիոյ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան։ Իտալիա խաղաղ ապրիլ կ'ուզէ բոլորին, մանաւանդ դրացիներուն հետ։

Յետոյ ծանրանալով Լաթերանի դաշնագրին վրայ, վեր հանեց Վատիկանի համաձայնութեան օգուտները։

Վերջացնելով, Մուսոլինի փառաբանեց աշխատանքը, որուն օրինակը տուած է ինք, քանի որ ցարդ ունկնդրութեան ընդունած է 60,000 հոգի եւ զբաղած է 1,887,112 խնդիրներով։

⁂ Ֆաշիստական Մեծ Խորհուրդը որոշեց ապրիլ 21ին Աշխատանքի Տօնին առթիւ զօրակոչ կատարել 80,000 ֆաշիստ քաղաքապահ յառաջապահներու։

Ֆաշիստ կուսակցութեան հիմնարկութեան տարեդարձին առթիւ Մուսոլինի կարեւոր պատգամագիր մը պիտի ուղղէ Իտալիոյ ժողովուրդին։

Մեծ Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ նաեւ Արհեստակցական Միութեանց մասին։

Մուսոլինի յայտարարեց թէ Մեծ Խորհուրդը կրկին պիտի գումարուի ապրիլ 8ին։ Ժողովը փակուեցաւ ծափերու մէջ։

Ամանուլլահ կը խաղէ Քապուլի վրայ

Աֆղանական սահմանագլուխէն կը հեռագրեն թէ Ամանուլլահ թագաւորը սկսաւ իր մեծ յարձակողականին՝ գահը վերագրաւելու համար։ Իր բանակը մարտ 5ին մեկնեցաւ Քանտահարէն եւ յառաջապահները օրական 16 քիլոմեդր կը յառաջանան։

Ծէլալապատի նախկին կառավարիչ Մուհամմէտ Սարվար խան Քապուլէն փախչելով Փէշավար ապաստանեցաւ։ Մտադիր է միանալ Ամանուլլահի կուսակիցներուն։ Յիշեալը յայտարարեց որ Աֆղանիստանի բոլոր ցեղախումբերը՝ մէջն ըլլալով Շինվարիները այլեւս յոգնած են քաղաքացիական կռիւներէն եւ կը փափաքին որ նախկին թագաւորը կրկին իշխանութեան գլուխ գայ, պայմանով որ ընդհանուր ներում յայտարարուի։

Պէչէի Սաքայի հրամանով, Նատիր խանի Քապուլի բնակարանը թալանուեցաւ եւ այրուեցաւ։ Հեռագրի մը համաձայն. Նատիր Խան եւ եղբայրը Խոսթի մէջ գերի ինկած են Պէչէի Սաքայի մարդոց ձեռքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱԳՈՒՍՏ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը տեղեկանայ թէ դանիական բարեգործական ընկերութիւնը 30 հակ հագուստեղէն ղրկած է՝ Յունաստանի հայ գաղթականներուն բաշխուելու համար։ Մազլըմեան եպս. կազմած է յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի բաշխումի գործով։

ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ ԶՈՀ

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Աթէնքի մեծ սրճարաններէն մէկը՝ փանելլենիոն փլաւ եւ բազմաթիւ յաճախորդներ փլատակներուն տակ մնացին։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, զոհերէն մէկը Հայ է՝ Իզմիրցի Գրիգոր Սեֆէրեան, 60 տարեկան։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Պոլիս 10 մարտ.— Երէկ գիշեր խիստ ծանր արկած մը պատահեցաւ Ատափազարի շրջակաները, Անատոլուի երկաթուղիին վրայ։ Ահագին ժայռ մը լեռնէն փրթելով ինկաւ Հայտար փաշայէն եկող կառախումբին վրայ։

Բախումի ուժգնութենէն վայրաշարժն ու վակոնները տապալեցան եւ հրդեհ ծագեցաւ։ Պաշտօնեաներն ու բազմաթիւ ճամբորդներ վիրաւորուեցան։

Չորս հոգի մեռան։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային վարիչները կը մտածեն յարաբերութիւններ հաստատել Վատիկանի հետ։ Բանակցութիւնները դիւրացնելու համար միջնորդի դերը կը կատարէ օտար պետութիւն մը որուն շահը կը պահանջէ, որ Ռուսիա ներկայացուցիչ ունենայ Հռոմի Պապին մօտ։ Խորհրդային կառավարութիւնը տրամադիր կ'երեւի դեսպան մը նշանակելու Վատիկանի մօտ։

1926ին արդէն բանակցութիւններ սկսած էին Մոսկուայի եւ Վատիկանի միջեւ, սակայն յետոյ խզուեցան՝ որովհետեւ բոլշեւիկները մերժեցին Մոսկուայի մէջ ընդունիլ պապական նուիրակը։

ՀՈՒՎԸՐ Կ'ՕԳՆԷ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը Մեքսիկայի ծախեց 10 հազար հրացան, 10 միլիոն գնդացիրի փամփուշտ, 20 օդանաւ, օդանաւի ռումբեր եւ Նիւ-Օրլէանի մթերանոցին մէջ մնացած զանազան ռազմանիւթեր։

Ապստամբները ծանր կորուստներ կրեցին։ Կառավարական ուժերը գերի բռնեցին երկու ապստամբ զօրավարներ՝ զորս՝ անմիջապէս գնդակահարեցին։ Գիւղացիներն ու բանուորները կառավարութեան հետ են՝ ապստամբներուն դէմ։

Զօր. Քայեէս 18,000 զինուորի գլուխն անցած, կը քալէ Թօրէօն քաղաքին վրայ, զոր կը պաշտպանեն 6,000 ապստամբներ։

ՋԱՂՐԷԹԻ եւ Սփլիթի մէջ եուկոսլաւ ոստիկանութիւնը լուծեց ազգայնական Օրեունա կազմակերպութիւնը, որ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած էր իտալեւեուկոսլաւ վէճերու ընթացքին։ Լուծուեցան նաեւ *Բրանաօ* եւ *Հանաօ* (խրուաթ) ազգայնական կազմակերպութիւնները։

ԱՆԳԼԻՈՅ կաթոլիկները եկեղեցի մը կը շինեն ժան տ'Արքի յիշատակին, Սըրրէյ նահանգի Ֆարհամ քաղաքին մէջ։ Այս առթիւ 10,000 անգլ. ոսկի կը հանգանակուի։ Հիմնարկէքը պիտի կատարուի մայիս 23ին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս թագաւորը ականջի մասնագէտներու կողմէ քննուելու համար Սոֆիայէն Օրիենթ Էքսպրէսով ճամբայ ելաւ դէպի արեւմտեան Եւրոպա։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐԸ

Ոչ մէկ տարակոյս, որ բարեկարգումներու կարօտ, կրօնակից ու լեզուակից Աֆղանիստանի մէջ արիւն հոսեցաւ եւ կը հոսի տակաւին, շնորհիւ երկու տարբեր գոյնի շապիկներ հագած, բայց իրականին մէջ միեւնոյն զէնքերը գործածող աշխարհակալ բորենիներու: Ջուր անցան սպիտակ Անգլիոյ եւ կարմիր Ռուսաստանի պաշտօնական թէ անպաշտօն հերքումները: Դիւանագիտական խաբեբայութիւնը բացուեցաւ եւ ահա Աֆղանիստանի արիւնալի դէպքերուն մէջ պարզօրէն կ'երեւան իսկական դերակատարները՝ իրենց հասակին լայնքով ու երկայնքով. մէկը՝ Կրեմլինը՝ Ամանուլլահ փատիշահին հետ գրկախառնուած, միւսը՝ Լոնտոնը՝ Պաչէ Սախօ Էմիրին հետ թեւանցուկ: Երեւութապէս առաջինը կողմնակից էր բարենորոգումներու, երկրորդը դէմ. մինչդեռ խորքին մէջ անխախտ կը մնայ պատմական՝ ազդեցութեան մարմաջը, որ կը խանգարէ մերթ սպիտակին, մերթ կարմիրին խաղաղ քունը: Աւելի որոշ բառերով, Ամանուլլահ խան իր կնոջը Ռուսաստանին եւ Թուրքիային տալով, տարիներ շարունակ արհամարհեց իր երկրին երէկուան տէրը եւ վերջինս յարմար առիթը որսաց ոչ միայն վրէժ լուծելու, այլեւ վերստեղծելու համար Հնդկաստանի պահպանման այնքան անհրաժեշտ «Էմիրներու Աֆղանիստան»ը:

Կրեմլինը, որ այսօր ամբողջ աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ արեւելքի յետամնաց ժողովուրդներու զարթօնքի պաշտպան եւ ոգի ի բռին կը պաշտպանէ Աֆղանիստանի բարենորոգչական շարժումը, հազիւ ամիսներ առաջ դաշնակցեցաւ պարսկական Ատրպատականի յետադէմ վաճառականութեան ու հոգեւորականութեան, հետըմբոստացման մղելով Թէհրանի դէմ, որ միեւնոյն բարենորոգումները մտցնել կը փորձէր իր երկրին այդ կարեւոր մասին մէջ:

Բարենորոգումներու կողմնակից, ջատագով՝ Աֆղանիստանի մէջ միաժամանակ բարենորոգումներու դէմ, սպանիչ Ատրպատականի մէջ եւ երկու պարագային ալ միեւնոյն կարմիր աշխարհակալները: Բացարձակ հակասութիւն, եթէ խնդրին մօտենանք հարեւանցի, բայց խորանալով պիտի տեսնենք հին քաղաքականութեան անշեղ, հետեւողական շարունակումը, այսինքն փաստօրէն Անգլիոյ դէմ՝ հոգ չէ թէ տեղ մը յօգուտ բարենորոգումներու, ուրիշ տեղ մը՝ ի վնաս միեւնոյն շարժման: Այդ քաղաքականութիւնը հակառակ սուտ հերքումներու, ինքզինքը կը մատնէ ոչ միայն երկու տարբեր երկիրներու, այլեւ դաշնագրերով միակ եւ անբաժանելի համարուած Պարսկաստանի տարբեր մասերու հանդէպ: Ատրպատականի մէջ բարենորոգումներու թշնամիի դերով մատնուող Ռուսաստանը ինքզինքը բարեկամ կը ներկայացնէ Հարաւի մէջ, ուր իր հակառակորդը Անգլիան է, որ գիժակի տակ թեւ կուտայ Խուզիստանի եւ արաբախօս շրջաններու յետադէմ տարրերուն:

Երկու երկիրներու եւ մասնաւորաբար այս երկրի երկու ծայրերուն մէջ գրեթէ միաժամանակ կատարուած վերջին վերիվայրումները եկան հաստատելու թէ երէկ Չինաստանի մէջ իրարու օձիք պատռող երկու հզօր, գաւադիր ախոյեանները, այսօր նոյն խաղը կը կրկնեն Աֆղանիստանի մէջ՝ արիւն հոսեցնելով եւ Պարսկաստանի մէջ դիւանագիտական արիւն հոտող մարզանքներ կատարելով: Երեսանց արեւելեան, խուլ ժողովուրդներու բարեկամ երկու յար եւ նման նուաճողական ձգտումներով առաջնորդուող ուժեր բոլոր արեւելեան երկիրներու մէջ երէկ թէ այսօր կը գործածեն ճիշդ եւ ճիշդ միեւնոյն զէնքերը, մէկը միւսը զգետնելու հաճոյքին զոհելով քաղաքականապէս տհաս, տնտեսապէս ստրուկ եւ իրենց ազդեցութեան ենթակայ «բարեկամ» երկիրներու խեղճ ու կրակ բազմութիւններու հանգիստ կեանքը:

Եթէ սակայն Աֆղանիստանը, շնորհիւ Ամանուլլահ խանի անհեռատեսութեան, ինկաւ սըրբուած թակարդին մէջ, բարեբախտաբար նոյն ջրապտոյտի տատանումներուն ենթակայ բախտակից Պարսկաստանը, իր խելացի ղեկավարին շնորհիւ, միշտ կը խուսափի խորամանկ որսորդներու մութի մէջ լարած որոգայթներէն: Ահա թէ ինչո՛ւ վիժեցան վերջին ամիսներու դէպքերը հիւսիսի թէ հարաւի մէջ, եւ նոյն վիճակին պիտի արժանանայ նաեւ վերջին խաղը — Պահրէյն կղզիներու ծանօթ խնդիրը, զոր կրկին հրապարակ նետած է սպիտակ հարեւանը:

«Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն, թէ ինչպէս Հիճազի էմիրին հետ կնքուած դաշնագրին 6րդ կէտով, բրիտանական կառավարութիւնը կը խախտէ Պարսկաստանի ամբողջութիւնը Պահրէյն կղզիներու մասին, որ այս երկրին անվիճելի անբաժան մասը կը կազմէ: Այս ակներեւ յափշտակութեան դէմ ժամանակին՝ (1927 նոյեմբեր) պարսիկ կառավարութիւնը բողոքեց եւ կշռելով հանդերձ այն ազդեցութիւնը, որ Անգլիան ունի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, խնդրին քննութիւնը յանձնեց վերջինիս, որովհետեւ փաստերը այնքան ուժեղ են, որ մինչեւ անգամ կողմնակալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ վճիռ տալ ի վնաս Պարսկաստանի — ինչպէս համոզուած էր կառավարութիւնը եւ ինչպէս կը պնդէին մայրաքաղաքի բոլոր թերթերը միաձայն:

Վէճի առարկայ կղզիները, որ թէ՛ ղաճարներու տիրապետութեան ժամանակ, թէ յետոյ հարկ են տուած Թէհրանի կառավարութեան, այդ դաշնագրով ուրեմն կը բաժնուին բուն երկրէն: Այդ բաւական չէ՝ հզօր հարեւանը առանց սպասելու Ազգերու Դաշնակցութեան վճիռին, կը փորձէ կատարուած փաստի առջեւ դնել անիրաւուած կողմը, «Իրաք եւ Իրան միացեալ ընկերութիւն» կոչուած անգլ. նաւային հաստատութեան ստորագրութեամբ հետեւեալ յայտարարութիւնը ցրուելով հարաւի ծովափնեայ վայրերուն մէջ.

— «Կը յայտարարենք ի տեղեկութիւն բոլորին, որ 1929 յունուար մէկէն սկսած Պարսկաստանի բոլոր այն հպատակները, որոնք Պահրէյն իջնել կ'ուզեն, պէտք է իրենց անցագիրը վաւերացնեն բրիտանական հիւպատոսներէն մէկուն, որպէս զի այս ընկերութեան նաւերով արտօնուի անոնց ճամբորդութիւնը: Անոնք որոնց անցագիրները ստորագրուած չեն, Պահրէյն իջնելու իրաւունք չպիտի ունենան»:

Միաժամանակ, ինչպէս կը հաղորդէ «Իթիլաաթ» երեկոյեան օրաթերթը, Պահրէյնի Շէյխը (ի հարկէ Անգլիայէն հովանաւորուած) փակեր է պարսկական դպրոցները եւ կ'ընդդիմանայ տարազափոխութեան:

Կը բաւականանամ արձանագրելով այս երկրի բնական զարգացման ճամբուն վրայ վարպետօրէն նետուած այս նոր խոչընդոտը: Անշուշտ այս երկրին հեռատես վարիչները պատուով դուրս պիտի գան նման մեծ ու պզտիկ խաղերէ որ կողմէն եւ ինչ գոյնով ալ հրապարակ նետուին անոնք:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

„ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՆՔ"

Նուէր Արեւի խմբագրին

Մանրավէպ մը յաճախ աւելի հասկնալի կը դարձնէ կեանքը քան երկար յօդուած մը: Եւ պարզ խօսք մը երբեմն կը լուսաբանէ դէպքերը աւելի պերճախօս կերպով քան անհատնում ըսի ըսաւը:

Ահա մէկը այդ մանրավէպերէն, իրական եւ վաւերական:

* * *

Տարիուկէս առաջ, Փարիզ՝ կը դիմեմ rue Serpente, մղուած ծայրայեղ լաւատեսութիւնով մը, որուն վրայ, տօքէն խնդալու առիթները չեն պակսած նոյն իսկ ինծի:

Ռամկավարներու ընդարձա՛կ հաւաքատեղին լեփ-լեցուն է: Ներկաները՝ մին խմբագրապետը, օգնականը, երկու կիներ եւ գոլէճական հին ընկեր մը: Աթոռ մը կը ճարուի ինծի ալ եւ արդէն ասեղ ձգելու տեղ չկայ:

* * *

Կը վիճինք կէս ժամ, ժամ մը: Քանի մը անգամ սկսեր եմ ծայրէն: Հոկայ գաղութ մը ինքն իր բախտին ձգուած, այլասերում, ատոնց վրայ գործազրկութիւն, յատկանշական դէպքեր, անհանգստութիւնը եւ սրտնեղութիւնը տեղական իշխանութեանց եւ ժողովուրդին, գործակցութեան պէտքը եւն. եւն.: Հասկցաք անշուշտ, Մարսիլահայ գաղութի կազմակերպութեան մասին է խօսքը:

— Գոնէ ըսէք, Պ. Թէրզիպաշեան, թէ ինչո՞ւ չէք ուզեր որ ամփոփուի, կազմակերպուի գաղութը, կրնանք դպրոցներ ստեղծել, կրնանք...

— Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ:

— Կրնանք փոխել ստեղծուած գէշ տրամադրութիւնները հայ գործաւոր բազմութեան հանդէպ, կրնանք օգնութեան գործը կազմակերպել...

— Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ:

— Որոշած էք ուրեմն չգործակցի՞լ, դժուարացնե՞լ գաղութին կազմակերպութեան գործը, անտեսե՞լ մեր գաղութին վրայ ծանրացող բոլոր վտանգները:

— Այո՛, այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ:

— Մի նեղեր ինքզինքդ, բարեկամ, «այդ ընտրութիւն պիտի ըլլայ»: Բայց արդէն կը հասկնամ, ուրեմն ատոր համար է պայքարը որ բացեր էք անհատներու դէմ, սուտով, ցեխով եւ մուրով: Չէք հրատարակեր հերքումները որ ղրկեցի: Ըսէ՛ք, պարկեշտ մարդու գո՞րծ է...

Բանավէճին վերջ կը դնէ գոլէճական բարեկամս, հին վերակազմեալ հնչակեան պատուական տղայ մը, որ բառերը ծամծմել չէ սորված, հակառակ որ ռամկավար մըն է հիմա:

— Ընկե՛ր, կ'ըսէ, խօսքը ուղղելով «ողջախոհ»ին, անուննիս ռամկավար է եւ կը հակառակինք ժողովրդական ընտրութեան եւ գաղութի մը կազմակերպութեան եւ կը պաշտպանենք նշանակովի ընտրութիւնները: Չըսէ՞ք սըւոր, եթէ ամենափոքր յոյսը ունենայինք մեր հակառակորդներէն մէ՛կ քուէ աւելին ունենալու, հիմա ամէնէն բարձր մե՛նք պիտի պոռայինք յանուն ժողովրդական ընտրութեանց...

Կաթի՞լ էր որ յորդեցուց բաժակը: Ի՞ւղ էր կրակին վրայ նետուած: Նմանցուցէք ինչի որ կ'ուզէք: Իմ մասիս պիտի ուզէի որ այդ վայրկեանին ներկայ ըլլար «Յառաջ»ի Բէովտացին, որ կը յամառի պնդել թէ «ողջախոհ»ները ի ծնէ կորսնցուցած կ'ըլլան բարկանալու շնորհը:

* * *

Պուլվար Սէն-Միշէլի սրճարաններէն մէկը կ'երթանք գոլէճական բարեկամիս հետ, որ զովացուցիչի մը պէտք ունի ինձմէ աւելի:

— Ինչ որ չեմ կրցած բացատրել, կ'ըսեմ իրեն, «մորկանաթիք» ամուսնութիւնն է յեղափոխական վերակազմեալութեան եւ հաճի-աղայականութենէն: Յեղափոխական խառնուածքով վերակազմեալ մը ինչպէ՞ս կրնայ ձուլուիլ ռամկավարութեան մէջ:

— Յեղափոխականը յեղափոխական մնալով, հաճի-աղան ալ հաճի աղա, կը պատասխանէ բարեկամս փիլիսոփայօրէն:

— Եւ սակայն ստիպուած էք հաւաքաբար իւրացնել ձեր կամ անոնց որեւէ մէկ ժէսթը: Օրինակ Զօպանեանինը՝ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման ի նպաստ...:

— Երբե՛ք մեզի չի պատկանիր այդ ձեռնարկին անպատւութիւնը: Մարդուն անհատական ձեռնարկն էր: Ի՞նչ ըսեմ այն Թերզիպաշեանին որ յանուն ռամկավարութեան իւրացուց եւ կուսակցութեան անունով պաշտպանեց այդ հարցը, կ'ըսէ բարեկամս իր այրած սրտին վրայ թափելով գարեջուրի գաւաթ մը:

— Իսկ ինչո՞վ կը բացատրես այդ ձեռնարկը:

— Չեմ բացատրեր, մէկ բառը կը բաւէ, մեր ազգային դատին դէմ դաւաճանութիւն:

Եւ կը կրկնէ՝

— Դաւ-ա-ճա-նու-թիւն, հասկցա՞ր:

— Հասկցայ, կ'ըսեմ, եւ չեմ զարմանար որովհետեւ քեզմէ զատ առիթը ունեցեր եմ ուրիշ վերակազմեալներու կարծիքն ալ իմանալ նոյն հարցին շուրջ: Կ'երեւայ ըսածդ շատ ճիշդ է, ռամկավարութեան մէջ յեղափոխականը յեղափոխական մնացած է եւ Զօպանեանը՝ Զօպանեան:

— Սպասէ՛, կ'աւելցնէ գոլէճական բարեկամս, սպասէ, յեղափոխականն ալ իր ըսելիքը կ'ըսէ օր մը:

Չեմ յիշեր թէ այդ արկածալից օրէն ետքն էր թէ առաջ որ տեղի ունեցաւ Քալիֆորնիայի ռամկավարներու պառակտումը:

* * *

Ժամանակին բարեմիտ հոգիներ կային որոնց սեւեռեալ գաղափարն էր. «Եթէ կուսակցութիւնները միանան, այս ազգը կը փրկուի: Միացէ՛ք, միացէ՛ք, մենք պատրաստ ենք այն ատեն ամէն զոհողութեան»:

Գիտէի՞ն որ անկարելիին հետ կը սակարկեն իրենց զոհողութեան խոստումը:

Բարեմիտ մարդիկ չեն պակսիր հիմակ ալ: Իրենց նշանախօսքը՝ «Գաղութները կը մեռնին, նոր սերունդը կ'օտարանայ, կազմակերպենք գաղութները»:

Գիտե՞ն որ իրենց ընկերները գիշեր-ցորեկ, մանաւանդ գիշերուան խաւարին մէջ, կը տքնին գտնելու համար նորագոյն միջոցը քանդել, — միշտ քանդել: Եթէ չեն գիտեր, կարելի է տեղեկութեանց համար դիմել rue Serpente, Զօպանեան, Մալէզեան եւ Ընկ.եան:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Փետրուար 26ի եւ 27ի «Յառաջ»ներուն մէջ, Վ. Մ. Թեթեւ վերյիշումով մը պարզելէ յետոյ հայ մարզական կեանքը, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը, կանգ կ'առնէր այսօրուան մռայլ վիճակին առջեւ, եւ առաջարկներ կը դնէր:

Կ'օգտուիմ առիթէն իմ համեստ կարծիքս եւ առաջարկս ներկայացնելու:

Ով եւ է երիտասարդ, որ գիտակցօրէն կը մտածէ մարզական լուրջ կեանք ստեղծելու մասին, ու երբ քիչ շատ կը խորհի, ինքզինքը կը գտնէ չափազանց զարմանալի անելի մը առջեւ. կատարեալ «Գորդեան հանգոյց» մը:

Ինչո՞ւ եւ ինչպէս եղաւ որ 1919ին Հ. Մ. Ը. Մ. այդքան արտակարգ յաջողութիւն ունեցաւ, թէեւ անոր ղեկավարները իւրացուցած չըլլային եւրոպական սիստէմները:

Ի՛նչպէս եղաւ որ մեր մարզիկները միջազգային համբաւներ սկսան դառնալ, մեր սկաուտները Պոլսոյ տասնեակ մը ազգերու սկաուտներուն մէջ առաջինը կը համարուէին եւն.:

Արդեօ՞ք այն ատեն մեր ժողովուրդը գիտակցած էր, համայն Եւրոպայի եւ քաղաքակիրթ աշխարհի նման, թէ մարզանքը ամէնէն անհրաժեշտ բանն է ազգի մը զաւակները միտքով եւ մարմնով առողջ պահելու համար: Մենք ըմբռնա՞ծ էինք այս իրողութիւնը: Ըմբռնա՞ծ էինք թէ անկախութեան ձգտող կամ մեր անկախութիւնը պահպանելու կոչուած ազգ մըն ենք, ուրեմն պարտինք մարզել եւ մեր պատանիներն ու երիտասարդները:

Ո՛չ: Կամ աւելի ճիշդը, այս բոլորին գիտակից էր միայն չափազանց աննշան փոքրամասնութիւն մը:

Փոքրիկ բաղդատութիւն մը հայկական եւ եւրոպական ըմբռնումին միջեւ՝ պիտի համոզէ ընթերցողը:

Եւրոպացի հայր մը կամ մայր մը կը ստիպէ իր զաւակը որ մասնակցի զանազան մարզական կազմակերպութիւններու: Ի հարկին թեւէն կը բռնէ ու կը տանի, իսկ այսօր տակաւին կան հայ ծնողներ որոնք շաբաթներով կը լացնեն ու կը տանջեն իրենց զաւակները, եթէ ուզեն սկաուտ ըլլալ: Ես ինքս ամբողջ մէկ ամիս լացած եմ 1919ին:

Ուրեմն, ո՞ւր է գաղտնիքը մեր այդ օրերու յաջողութեան եւ փառքին, իսկ այսօրուան ձախողանքին եւ ամօթին:

Գաղտնիք չկայ:

Այդ բոլորը կը ծնի մեր ցեղային նկարագրէն, որ կ'արգասաւորէ եւ կը խթանէ նաեւ կարգ մը շահախնդրութիւններ եւ փառասիրութիւններ որոնք ձախողութեան կառքին կ'աւելցնեն զոյգ մը անիւ եւ զոյգ մը ձի:

Մենք դիւրաւ խանդավառուող ժողովուրդ ենք, արագ կը վառինք ու ճակատագրականօրէն կանգ կ'առնենք: Մենք կը համարենք մարզանքը իբրեւ նորութիւն ու կը սիրենք զայն մեր «հավէս»ը առնելու համար:

Այս գէշ ունակութիւնը դուռ կը բանայ փառասիրութիւններու, մարզիկը կ'ուզէ իր մարմինն ու ճարպիկութիւնը արժեցնել, սկաուտը կ'ուզէ իր ներդաշնակ քայլը եւ հրապուրիչ մարզանքը ցուցադրել: Մեր մարզիկներէն հարիւրին միայն հինգին մէջ է որ կը տիրէ մարզանքի, սփորի գաղափարը: Անոնք որ հիմա խորապէս կը ցաւին Պոլսոյ մեր կազմակերպութեան քայքայման վրայ քաղաքական պատճառներով, զուր թող չցաւին: Այս ճամ 1929ի հասնիլ կամ այն ճամ միեւնոյնն է: Եթէ Պոլիս մնացած ըլլայինք, արդիւնքը տարբ չպիտի ըլլար: Արդէն 1921ին սկս էր անկումը: Ասոր վրայ աւելցնել այն իրողութիւնը զոր յատենին էր յօդուածագիրը: Այն է ծել թէ մարզական միութի ը կը հովանաւորուին այս այն կուսակցութենէն: Այս կ ծիքը արդէն մէկուն կամ միւ մէջ որոշ դիրքեր կը ստեղծէ տուժողը կ'ըլլայ բուն կազմ կերպութիւնը:

Այս քանի մը յուսախաբ թիւնները պատճառ չեն որ վ տինք: Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որուն ան եղած եմ տասը տարիներ, զ յիշատակ մըն ալ քաշքշելով հ միակ կազմակերպութիւնն է մեծ արժէք ունի գաղութն մէջ: Անոր նպատակը կը կր այս մռայլ հորիզոնին տակ իւրաքանչիւր արեւամուտ կորսուին հայ մատաղ հոգի որոնք միւս առաւօտ արե գին հետ կ'արթննան ուրիշ չով, ուրիշ հոգիով, իսկ մենք րի գագաթը կեցած մեր վուրդի արեւամուտը կը դի կատարեալ անտարբերութ

Հինե՛ր, ըլլաք դուք Եգիպ կամ Փարիզ, կամ աշխարհի անկիւնը, դուք պարտք ունիք տարբերիք, ձեր շինած շէնքեր փլին, կը վառին: Հ. Մ. Ը պէտք է վերածնի: Պէտք է ներքին բիւրեղացում եւ ցում:

Հայ սկաուտները իրենք ընենք «անկախ» հռչակած Այդ սկաուտները Հ. Մ. Ը. թոռներն են որ կը լքեն պապը: Մենք Հ. Մ. Ը. Մ. առջին արտադրութիւնները պիսի բան չըրինք, ուր որ ղանք...

Սկաուտները անջատուել կազմեն առանձին խմբեր իրենք իրենց, մինչդեռ մելով մեծ կազմակերպութ մը, պիտի կրնային ստեղծել ամէն տեղ: Հ. Մ. Ը. Մ. այսօր տկար է, վաղը րանալ: Սկաուտները նին այն ապերախտ տանը հացը կը լռանայ նակաւոր ազգատութիւն այն ատեն կը նշմարէ սինին միականի ըլլալը հեռանայ:

Պէտք է Հ. Մ. Ը. Մ.ի ները խոշոր ժողովի մը հայ կուսակցութիւններ կարգ մը կարեւոր կազմ պութիւններու ներկայ ները եւ համաձայնագ կնքեն, ծրագիր ունեն

1.— Փրկել հայ երի ութիւնը օտարութենէ:

2.— Տալ անոնց ֆիզի եւ բարոյական դաստիա թիւն:

3.— Վերակազմել Հ. Մ. Ը.

Ց. ՊՈՒՌՆԱՃԵ

Ստրազպուրկ

ԲՈՐՈՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷ

Աշխարհի մէջ, ներկայ համրուին 2 միլիոն բորոտ

Ամերիկայի մէջ կազմ մարմին մը, որ կը ծրագրէ քար մղել բորոտութեան մարդ ղրկելով աշխարհի երկիրները, ուսումնասիր բոտութիւնը, եւ վարակ ը ենթարկել գիտական կական նորագոյն դարմ ներու:

Ամերիկեան մարմին ղրկուած բժիշկ մը, ամբողջ պիտի շրջագայի զան երկիրներ, մանաւանդ եւ աեղացի բժիշկներու սո վեցնէ բորոտութեան նումի նորագոյն կերպերը:

ԱՆՎԷՐՍԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆՎԷՐՍ, 1 մարտ (ուշացած).— Փետրուար 24ին տեղի ունեցաւ Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան տարեկան պարահանդէսը, ի նպաստ Հայաստանի Կարմիր Խաչին:

Անվէրսէն և Պրիւքսէլէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ օտարներ ներկայ էին պարահանդէսին, որուն անթերի կազմակերպութեան համար մեծ հոգ ու խնամք տարուած էր Մասնախումբի անդամուհիներուն կողմէ:

Անվէրսի հայրենակիցներէն շատեր բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ եւ ձեռական աշխատութիւններ նուիրած էին վիճակահանութեան դրուելու համար, որմէ բաւական կոկիկ հասոյթ մը գոյացաւ:

Պարահանդէսին գեղարուեստական մասը, ինչպէս նաեւ պարերը խիստ յաջող անցան, եւ զուարթ ու մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծեցին.

Ջերմապէս շնորհաւորելի են ջանքերը Միութեան անդամուհիներէն՝ Տիկին Մ. Իփէքճեանի, Տիկին Ն. Վրոյրի, Օր. Մ. Գօվանճեանի եւյլն., որոնց, Վարչութեան օրով Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը գնահատելի գործունէութիւն մը ունեցած է:

Անվէրսի պելժ մամուլը համակրական տողեր նուիրած է Հայ Տիկնանց Միութեան եւ իր կազմակերպած պարահանդէսին, որուն զուտ հասոյթը եղած է 20,000 ֆրանք: Սոյն գումարին մէկ մասը պիտի յատկացուի Հայաստանի Կարմիր Խաչին, իսկ մնացեալը՝ տեղական պէտքերու:

Փափաքելի է որ յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին մէջ, Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան ներկայ վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով վերընտրուի:

Հ. Տէրոսկի

ԿԵՂԾՄԱՇԿԻ ԴԷՄ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

Աշխատանքի եւ առողջապահութեան նախարարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ կեղծմաշկի (տիֆթէրի) դէմ մանուկներու պատուաստին: Այս հիւանդութիւնը չէ պակսած, ընդհակառակն հետզհետէ կը ծաւալի: Վերջին տարիներու ընթացքին մանաւանդ Փարիզի մէջ բազմաթիւ երախաներ մեռած են անկէ:

1914էն ի վեր գտնուած է պատուաստ մը, որ բոլորովին անվնաս է 1էն 8 տարեկան մանուկներու համար եւ որուն շնորհիւ կարելի է պաշտպանուիլ այդ հիւանդութեան դէմ:

Մինչեւ այժմ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ պատուաստուածներու թիւն է 500,000 ու եթէ վերջին ամիսներուն պէս շարունակուի, մինչև նոր տարի անոնց թիւը մէկ միլիոնի պիտի հասնի: Պելճիքայի եւ Ռումանայի մէջ եւս ընդհանրացած է այս պատուաստը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 1 մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Ամիսէն աւելի է որ Պէյրութի կարգ մը ընտանիքները մատնուած են դժբախտ կացութեան մը, իբրեւ հետեւանք ծանօթ ձերբակալութեանց: Կարմիր թէ դեղին մունետիկները գիշեր ու ցորեկ կը սրընթան մեր դուռներուն պատուհաններուն առջեւ, տեսնելու համար թէ ո՛վքեր կուգան մեր տուները եւ ինչ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Ս. Տխրունիի սպանութեան շուրջ, որպէսզի երթան ու Բիւզանդ Էֆէնտիին լուր տան...

Այս կերպով կ'ուզեն զրպարտութեանց տոպրակ մը լեցնել մինչեւ դատավարութեան օրը: Վատութենէ զատ, չար նախանձն ալ գործ ունի այս շահատակութեանց մէջ: «Ազդակ»ը միայն Պէյրութի մէջ 500 հատ կը ծախուի, իսկ Աճէմեանի հայատառ թրքաբարբառ «Լիբանան»ը 50 հատ, կէսը ձրի ըլլալու պայմանով: Խ. Թիւթիւնճեանը եղաւ փաստաբան, Ղազար Զարբգը պաշտօն գտած էր Պապտարի ֆրանսական վարչութեան մէջ, Տօքթ. Գուլագեանը անձնական թշնամիներ ունէր, Մ. Թուրիկեանը լաւ դիրք շինած էր, եւայլն:

Բայց հարիւրին հարիւր վըստահ ենք որ մեր հակառակորդները իրենց փորած փոսին մէջ իրենք պիտի իյնան: Արդարութիւնըչիխափանուիր, մանաւանդ մեզի պէս կիներու ու մեր բախտին արժանացողներու և իրենց զաւակներու թափած արցունքները ամուլ չեն մնար:

Կաթողիկոսին դիմումն ալ օգուտ չունեցաւ, գոնէ առայժմ:

Բանտարկեալի մը կինը
երեք զաւակներով

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի ուղղուած թըղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, գործունէութեանը մասին Սիւրէյեա Պետրխանի, որ իբր ներկայացուցիչ քրտական «Հոյբուն» կուսակցութեան, կը շրջի Ամերիկայի մէջ, կազմակերպելու տեղւոյն քիւրտերը:

Թղթակիցը պարզելով քիւրտերու բարեացակամ տրամադրութիւնները՝ հանդէպ թուրքիոյ եւ մինչեւ իսկ անոնց նիւթական զոհողութիւններն՝ ի նըպաստ քէմալական շարժման, կը գրէ.

— Այս երանելի կացութիւնը վերջ է գտած այսօր շնորհիւ Հոյբունի ներկայացուցիչին կատարած մերկացումներուն: Քիւրտերը ապշահար երկրի մէջ տեղի ունեցած թրքականվայրագութիւններէն,չէինգիտեր թէ ինչպէսիրենց զգուանքն ու ատելութիւնը յայտնէին իրենց անարգ թշնամիին դէմ: Միաժամանակ, ձեռնածալ նըստած չէին, սպասելով որ նախախնամութիւնը երկնային բարիք մը բերէ: Ամէնէն առաջ թրքական կազմակերպութեան անդամակցողները ամէն կապ խզեցին թրքութեան հետ: Այս քայլին անմիջապէս յաջորդեց Հոյբունի մասնաճիւղի մը հիմնադրութիւնը Տիթրոյթի մէջ: Այսուհետեւ Քիւրտին գոհաբերութիւնը պիտի կատարուի յօգուտ քրտական անկախութեան:

Թուրքերը, կատղած ստեղծուած այս կացութենէն, քարէ քար կը զարնուին Սիւրէյեապէյ Պէտրխանի աշխատանքները չէզոքացնելու համար:

Ամէն լուտանք կը տեղացնեն Հոյբունի ներկայացուցչին հասցէին եւ ամէն կերպ կը ջանան վարկաբեկել զինքը: Իսկ վերջերս ալ սկսած են յայտարարել թէ Սիւրէյեա պէյը Հայ է:

Քիւրտերը, անգամ մը թուրքին ինչ ըլլալը հասկնալով, դադրած են ականջ տալէ նման սուտ զրոյցներու: Ընդհակառակն, հիմա սկսած են Հայերուն մերձենալու շեշտուած հակումներ ցոյց տալ: Հայերն ալ փոխադարձաբար պատրաստ են ձեռք մեկնելու իրենց նման տարաբախտ քիւրտ ազգին, այսպիսով Տիթրոյթի մէջ ալ վերջ դնելով թրքական գարշելի սադրանքներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՒՐԵՐԸ

Վերջին տասնօրեակին, Փարիզի մէջ ժանտատենդի 8 դէպքեր պատահած էին: Որոնք ժանտատենդի այս դէպքերը կը վերագրեն Փարիզի ջուրերուն: Քաղաքապետութեան խորհրդականներէն մէկն ալ հարց տուած էր Փարիզի Նահանգապետին թէ, բնակչութեան բաշխուած ջուրը հականեխուա՞ծ է պէտք եղած կերպով, կամ արդեօ՞ք պէտք չէր հականեխական ուրիշ եղանակ մը օգտագործելու:

Փարիզի Նահանգապետը իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ թէ Փարիզի ջուրերը շատ մաքուր են եւ թէ այդ մասին տարածուած լուրերը դիտումնաւոր են, նպատակ ունենալով բնակչութիւնը խռովել եւ Փարիզ այցելող օտարականները հեռացնել:

Փարիզի բնակչութեան բաշխուած ջուրը շատ մաքուր է եւ կը հայթայթուի աղբիւրներէ որոնք միշտ ենթարկուած են քննութեան: Իսկ ջուրի այն քանակութիւնը որ կ'առնուի Սէն կամ Մառն գետերէն, 1911էն ի վեր ամառը կ'ամլացուի ժավէլացումի ենթարկուելով: Այս եղանակը շատ լաւ արդիւնքներ տուած է:

Իսկ, վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ 1880ին, Փարիզի մէջ պատահած են 2003 ժանտատենդի դէպքեր: 1882ին այս թիւը բարձրացեր էր 3000ի, իսկ յաջորդ տարիներուն կ'իջնայ 1500ի, եւ այսօր 200ը չանցնիր: 1928ին, 151 դէպք պատահած էր, հակառակ որ բնակչութեան թիւը շատ բարձրացած է: Եթէ ուրեմն, ջուրն է որ կը տարածէ ժանտատենդը, պէտք է ընդունիլ թէ նշանակելի յառաջդիմութիւն մը կատարուած է: Իրաւ է որ ջուրը ամլացնելու համար գործածուած դեղի քանակը երբեմն շատ կ'ըլլայ եւ կարգ մը թաղերու մէջ անհաճոյ համ մը կուտայ: Այս անպատեհութենէն խուսափիլ այնքան ալ դիւրին չէ, քանի ջուրը ամլացնելու համար, քլոր կը գործածուի: Ներկայիս սակայն, քաղաքապետութիւնը կը ջանայ ժավէլացման հետ մէկտեղ կիրարկել նաեւ ելեկտրական եղանակ մը, որով կը յուսացուի չէզոքացնել քլորի համը: Կատարուած փորձերը տուած են յաջող արդիւնք եւ մասնագէտ մարքեաբանները արտայայտուած են ի նպաստ ելեկտրականութեամբ ամլացման:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ

Իտալիոյ պաշտօնաթերթը կը հրատարակէարքայականհրովարտակ մը, որով կը ստեղծուի «Լիկտորի Զաւակները» անուն հիմնարկութիւնը: Կեդրոնը պիտի գտնուի Հռոմ: Նպատակը պիտի ըլլայ արտասահման բնակող իտալացի մանուկներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս աջակցիլ: Որբ՝րու եւ լքեալ մանուկներու համար ապաստանարաններ պիտի հիմնէ. ամէն միջոցներով պիտի աշխատի ձուլումէ փրկել արտասահմանի իտալացիները: Արտաքին նախարարութիւնը մէկ միլիոն յատկացուցած է այս հիմնարկութեան, որ պիտի ընդունի նուէրներ, կտակներ, եւն. ընկերակցութեանց եւ անհատներու կողմէ: Հիմնարկութիւնը կը գտնուի արտաքին նախարարին եւ փոխնախարարին նախագահութեան տակ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ

Մոսկուայի թերթերը կը ծանուցանեն թէ Լոնտոնի մէջ առեւտրական պայմանագրութիւն մը կնքուած է անգլեւամերիկեան ու ռուսական ընկերութիւններու միջեւ: Անգլեւամերիկեան ընկերութիւնը կազմուած է քարիւղի անգլիական ամէնէն մեծ ընկերութիւններէն: Պայմանագրութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար եւ ռուսական քարիւղի ընկերութեան՝ իբրեւ առեւտրական կազմակերպութիւն կուտայ համապատասխան իրաւունքներ անգլիական շուկային մէջ:

Պայմանագրութիւնը կը նախատեսէ մեծ քանակութեամբ ռուսական քարիւղի, մազութի եւ կազոլինի յանձնումը՝ անգլիական զանազան տուներու:

Թերթերը այս պայմանագրութեան մէջ կը տեսնեն տնտեսական եւ քաղաքական մեծ յաջողութիւն մը, որ հարուած մը կուտայ Ռուսիոյ քարիւղին դէմ բոյկոտի ձգտումներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՆ ՄԷՋ ԻՍԿ.— Մարկրիթ 22 տարու սիրուն աղջիկ մը կը ծառայէր Էնգօ ամուսիններուն բնակարանին մէջ: Առջի օր երկու աւազակներ՝ երբ բանուոր տունը մտնելէ յետոյ, յարձակեցան աղախնին վրայ, տարճանակի սպառնալիքին տակ՝ զայն լռութեան դատապարտելէ յետոյ, կողոպտեցին տունը եւ հեռացան, աղջկան գլխուն տրուած հարուածով մը, զայն զգայնաթափ ընելէ յետոյ:

ԲԱԽՏԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ.— Վայելուչ եւ մաքուր մարդ մը, անցեալ օր կը մտնէր խաղատուն մը, բախտախաղի մէջ յաջողութիւն փորձելու: Յաջողեցաւ ու նաեւ ձախողեցաւ: Որովհետեւ եկաւ բախտին խաղին: Հազարնոց մը տրամադրեց բախտին, որ ընդունեց սիրայօժար: Ու թիւը որուն վրայ դրած էր յոյսը՝ շահեցաւ: Բայց նոյն միջոցին, մարդը ձեռքերը տարաւ քունքերուն, ուժեղ սեղմեց զանոնք եւ այդպէս մնաց: Բախտին անիւը սակայն կը շարունակէր դառնալ, անընդհատ շահեցնելով մարդուն, որ արձանի պէս անշարժ՝ գամուած կը մնար իր տեղը, մինչեւ որ իր քով նստած կնոջ մը ուշադրութիւնը գրաւեց:

Կինը կարծեց որ կը քնանար իր դրացին. ձայն տուաւ. բայց երբ պատասխան չստացաւ, քննեց աւելի մօտէն ու տեսաւ որ, մարդը մեռած էր այն պահուն որ բախտը կը շարունակէր իրեն ժպտիլ անընդհատ, շահեցնելով 500,000 ֆրանք, 5 վայրկեանի մէջ:

Խաղը ստիպուեցան դադրեցնել, փոխադրելու համար մարդուն դիակը: Խաղատունը պահեց դիակին շահած հսկայ դումարը, մինչեւ որ անոր այրին օր մըն ալ պահանջեց զայն, բայց մերժուեցաւ, այն առարկութեամբ թէ դիակ մըն էր որ շահած էր թէ՝ եթէ մարդը ողջ մնացած ըլլար մինչեւ խաղին վերջը, թերեւս կորսնցնէր:

Գործը ինկաւ դատարան:

ԵՐՋԱՆԻԿ ԿԱՊԻԿ.— Քանիներ կան որ պիտի ուզէին սա բախտաւոր կապիկին տեղն ըլլալ, առանց անշուշտ կապիկ ըլլալու եւ կտակակատարի մը, վերջին կամքին մէջ, պատուոյ դիրք մը գրաւելու: Ցարդ, գիտէինք թէ ձիեր, շուներ եւ թռչուններ եղած են, որոնք վայելած են իրենց տէրերուն յետմահու խնամքները: Բայց կապիկ մը առաջին անգամն է որ կ'արժանանայ այդ բախտին եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ լուրը դարձեալ Ամերիկայէն է որ կուգայ:

Հարուստ ամերիկուհի մը իր սիրական կապիկին կտակած է 2000 անգլ. ոսկիի գումար մը, որուն շաբաթական տոկոսը 2 ոսկի, ամբողջովին պիտի յատկացուի իր պէտքերուն եւ քմահաճոյքներուն: Երջանի՜կ կապիկ, որ նստած տեղը աւելի կը շահի քան բանուորները՝ օրական 10—12 ժամ չարչարանքով:

ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ Կ'ՈՒԶԵՆ

(կոչ՝ ֆրանսահայ հասարակութեան)

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցներէն ելած 1000ի մօտ չափահաս որբերը որ Նպաստամատոյցի ձեռքով Ֆրանսա բերուեցան եւ «Ներգաղթող Տղոց Պաշտպան Ֆրանսական Մասնախումբ»ին հովանաւորութեան տակ գաւառներուն մէջ գործի դրուեցան, քանի քանի անգամ փափաք յայտնած են ստանալ հայերէն գրքեր եւ թերթեր:

Անոնք այժմ ամենամեծ մասամբ համախմբուած են գաւառական քանի մը շրջաններու մէջ: Կղզիացեալ մնացած մէկ քանիներն ալ ի մօտոյ պիտի համախմբուին: Ամէնքն ալ կը ցանկան լուր առնել իրենց ազգին կեանքէն: Կ'ուզեն իրենց պարապոյ ժամերուն հայերէն գիրք ու թերթ կարդալու հաճոյքն ու սփոփանքն ունենալ: Իրենց այդ բաղձանքին թարգմանը եղաւ, աւելի քան տարի մը առաջ, Ֆրանսական Պաշտպան Մասնախումբին օժանդակ քարտուղարուհի տիկին Բարսեղեան, հայ մամուլին մէջ հրատարակուած կոչով մը: Այդ կոչը դժբախտաբար շատ քիչ արձագանգ գտաւ:

Այժմ մենք կը կրկնենք այդ կոչը, եւ կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն որ հայերէն գըրքեր կամ թերթեր ղրկեն Տիկին Բարսեղեանին (Comitè de Protection des Enfants Immigrés, 15 Boulevard des Italiens, Paris) որ զանոնք պիտի հասցնէ որբերու այս կամ այն համախմբման, յագեցնելու համար հայ խօսքի ու գրի ծարաւը այդ հարիւրաւոր աշխոյժ, աշխատասէր եւ ազնիւ պատանիներուն:

Ներգաղթող Որբերու Պաշտպան Մասնախմբ. մօտ Հ. Բ. Ը. Միութեան պատուիրակ՝ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ

Ի դիմաց Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովին
Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք օրուան չարչարանքով իրենց մեղքը քաւելէ յետոյ, երեք Թուրքերը կը վերադառնային, դիւահար, նիհարցած, եւ գունատ: Անոնք պատմեցին իրենց քաշածները, հայ տղոց՝ կիներու հանդէպ, ունեցած շատ ազնիւ վերաբերումը, եւ անոնց յայտարարութիւնները՝ Թուրքերու ուղղուած.

— Ասկէ վերջ մէկին տ՛ղ տամը պիտի վճարէք, զգոյշ եղէք Հայերու հանդէպ. բարի եղէք ու եղբայրաբար ապրեցէք, եթէ չէք ուզեր որ մեր վրէժի զգացումները աւելի ուժգին պոռթկան ու մեր բազուկները զօրանան, եւայլն:

Ուրիշ օր մը, ձորի մը մէջ, ճամբու ընթացքին կը հանդիպին հրէշ, ճիւաղ Թուրքի մը՝ Համի խմայիլ կոչուած, որ Թուրք Թաղի ամենէն նշանաւոր երեւելին էր, գլխաւոր կազմակերպիչը՝ Հայերու վրայ կատարուած բոլոր բռնութիւններուն, եւ հեղինակը՝ ջարդի ծրագիրներուն: Անոր հետ էր նաեւ իր ծառան զոր ազատ թողուցին, Լըթալ գի ղը պատմելու համար հրէշին առեւանգումը: Հայ քաջերը զայն քարայրի մը մէջ «համով հոտով» պատուելէ եւ հազար երդումներով ապահովութեան խոստումներ առնելէ ետք ազատ կը ձգէին:

Այս երկու դէպքերը մեծապէս նպաստեցին զգաստութեան մղելու Թուրքերը, թէեւ երկար չպիտի տեւէր այս ալ:

Հայ թռուցիկ խումբերը այնքան մեծ եւ կանոնաւոր գործունէութիւն մը ունեցան որ ամբողջ շրջանը աչարեկ, թեւաթափ եղած էր: Անոնց գործերը չափուած ու ձեւուած, որոշ օգտակարութիւններ ունեցան: Այնպէս որ, Հայերու դէմ ամէն տեսակի ոտնձգութիւններ վերջ գտեր էին եւ իրերը բնականոն վիճակի մը մէջ կը մտնէին: Շրջանի որեւէ Թուրք գիւղի մը մէջ, Հայու մը «Նոր Գիւղցի եմ» ըսելը բաւական էր ամէն ակնածանք ներշնչելու:

Ալ Հայերու պարտէզներն ու ծառերը, ցանքերն ու անասունները ապահով էին: Առուներու ջուրը հաւասար կերպով կ'ոռոգէր թէ Թուրքերուն եւ թէ Հայերուն ցանքերը: Հայ թռուցիկ խումբերը աչալուրջ կը հսկէին պատնէշին վրայ: Անոնք այն տեսակ անուն մը հանած էին, որ քիչ մը առասպելական էր: Կառավարական «զապթիէ»ներ իսկ կը զգուշանային եւ չէին ուզեր հանդիպիլ անոնց:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, կ'իմանայինք Հայերու դէմ խոշոր դաւի մը պատրաստութիւնը, կառավարութեան աջակցութեամբ:

1905ին, յանկարծ Նոր Գիւղ կը հասնէին Պուլկարիայէն փախած յիսուն տնուոր Թուրք գաղթականներ, որոնք, հրապարակաւ, զինուած կը շրջէին: Անոնք իրենց վրանները լարեցին ճիշդ այն հրապարակին վրայ, որ հայ թաղին կեդրոնը, հայ համայնքին սեփականութիւնը կը համարուէր: Քանի մը օր վերջ, այդ գաղթականները, տեղացի եւ մօտակայ Թուրքերու աջակցութեամբ, իրենց բնակարանները կը սկսէին հիմնել նոյն հրապարակին վրայ: Այս ձեռնարկը կը կատարուէր Հայերու հանգիստը խանգարելու համար, որպէսզի ձգեն հեռանան գիւղէն եւ Թուրքեր տիրանան անոնց կալուածներուն, ու դիրքերը գրաւեն:

Գաղթականներու տուները տակաւ կը բարձրանային սպառնական ու վտանգաւոր կերպարանք մը ցցելով: Մասնաւոր ծրագիր մըն էր որ կը գործադրուէր, եւ կառավարական «զապթիէ»ներ կը հըսկէին շինութիւններուն:

Հայերը արագօրէն կռահեցին իրենց գլխուն գալիքը: Առաջին օրէն իսկ, նախ հայ տղաքը կը զըկուէին զբօսավայրէ, հայ կիները ազատօրէն չպիտի կրնային շրջիլ գիւղին մէջ եւլն.: Իսկապէս, հեռանալէ ուրիշ ճար չէր մնար, եթէ գաղթականները հոն հաստատուէին, մանաւանդ որ այդ «մուհաճիր»ները խիստ վրէժով լեցուած էին քրիստոնեաներու դէմ, ղրկուած՝ որոշ նպատակի մը համար: Անոնց ականջները կանխաւ լեցուած էին, թէ պէտք է քաջագործութիւններով ստիպել Հայերը որ մեկնին գիւղէն, իւրացնելու համար անոնց կալուածները: Շատ պարզ է որ, Հայերը չպիտի կրնային մարսել այս դաւերը: Այդ պայմաններուն մէջ կարելի չէր մէկ շաբաթ իսկ սպասել, որովհետեւ շինութիւնը աւարտած տուն մը չպիտի կրնային տեղէն վերցնել տալ:

10—20 տուներու հիմերը դրուած գիշերն իսկ ժողով մը ունեցան Հայերը, կացութեան մասին դարման մը խորհելու համար: Երկար խօսակցութենէ մը վերջ, անոնք որոշեցին բացէ ի բաց պայքարիլ հրապարակի գրաւման դէմ, ցերեկին դրուած քարերը, պատերը գիշերը անպայման քանդել: Երկրորդ գիշերը, թռուցիկ խումբերու տղաքը, զինուած, կը բռնէին գիւղին բ.լոր անցքերը: Խումբ մը կը շրջէր գիւղին մէջ եւ գիւղի ժողովուրդը, կին թէ այր գործի կը լծուէր բրիչներով, կացիններով, պահապան կեցող գաղթականները զինաթափ եւ ձեռնակապ կը նետուէին անկիւն մը, եւ մէկ երկու ժամէն քար քարի վրայ չմնալու պայմանաւ, տուներու հիմերը անտեսանելի կը դառնային: Առտուն միայն քարերու եւ փայտերու դէզեր կը հանդչէին:

Թուրքերը տեսնելով այս բոլորը, խիստ զայրացան:

(5) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Բրտական խլրտում Միջագետքի մէջ

«Ազգամ» կը գրէ թէ, սուրիական թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Միջագետքի մէջ Քիւրտերու բնակութեան յատկացուած վայրերը ըմբոստութիւններ ծագած են: Միջագետքի կառավարութիւնը դեռ չէ կրցած զսպել ըմբոստութիւնը որ ամէնէն աւելի տարածուած է Սիւլէյմանիէի շրջանակին մէջ:

«Խրոնիկա»ի դատավարութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, Պոլսոյ «Խրոնիքա» թերթին պատասխանատու տնօրէնուհի Տիկ. Էլէնի Միխայիլիտիս սկսաւ դատուիլ Պատժական Ա. ատեանին առջեւ, Թրքութիւնը անարգող թերթօնի մը հրատարակութեան համար:

Տիկ. Էլէնի բաւարար Թուրքերէն չգիտնալուն համար հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ թարգմանի մը միջոցաւ: Ամբաստանեալ կնոջ հարցուեցաւ թէ ի՞նչ կը նշանակէ թերթօնին այն հատուածը՝ ուր կ'ըսուի թէ «երբ հելլէն բանակը Անատոլուէն կը փախչէր, կեցր. Ասիայէն եկող Թուրքերը չորքոտանի անասուններու պէս Հելլէնները կը հետապնդէին», եւ այն հատուածը թէ՝ «Իզմիրի վերագրաւումը քաղաքակրթութեան դէպի նախնական շրջանները վերադարձ կը նշանակէ»:

Ամբաստանեալ տիկինը պատասխանեց թէ հրատարակութեան մէջ դիտում չկայ, թէ ուղիղ չէ «վայրենութիւն» թարգմանել «աղրիեօթէրա», բառը որ «կիրք» կը նշանակէ: Այս բացատրութենէն վերջ Տիկ. Էլէնի իր ազատ արձակումը խնդրեց բայց ատեանը մերժեց:

Որոշուեցաւ որ խնդրոյ առարկայ թերթօնը թարգմանուի համալսարանի դասախօսներէն Նազմի պէյի կողմէ: Տիկ. Էլէնի արգելարան տարուեցաւ դարձեալ, դատէն վերջ:

Դատավարութեան միջոցին, ընդհ. դատախազութիւնը պահանջեց որ ամբաստանեալը պատժուի 158րդ յօդուածին համաձայն: Այս յօդուածը առնուազն 3 տարի բանտարկութիւն կը տրամադրէ:

⁂ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանէն դրամ ղրկուած է յոյն Պատրիարքարանին, դպրոցներուն բաժնուելու համար: Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնութեան ուշադրութիւնը գրաւած է այս պարագան եւ քննութիւն կը կատարուի:

Հելլէնական կալուածները պիտի գրաւուի՞ն

Անցած շաբաթ գրեցինք թէ դարձեալ կանգ առած են Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները, որոնք երկուքուկէս ամիսէ ի վեր կը շարունակուէին Էնկիւրիի մէջ: «Վագըթ» կը գրէ թէ բանակցութիւնները նոր դժուարութեանց ենթարկուած են, որովհետեւ Հելլէնները կը մերժեն ճանչնալ ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն իրաւունքները: Աթէնքէն եկած լուրերն ալ կը հաստատեն տիրող յոռետեսութիւնը: Հաւանական է որ Պոլսոյ հելլէնական կալուածները գրաւուին իբր փոխադարձութիւն Յունաստանի ըրածներուն, կ'եզրակացնէ Թուրք թերթը:

«Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ.— Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա մէկուկէս միլիոն ոսկերլին կ'ուզէ, իսկ Յունաստան կը հաւանի միայն երկու հարիւր հազար ոսկերլին տալու: Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ հոն հասած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի մէկ յիշատակագիրը, ուր պարզուած է Թրքական տեսակէտը: Երկու կողմի տեսակէտներուն միջեւ հիմնական տարբերութիւն կայ, կ'ըսէ հեռագիրը, աւելցնելով թէ յիշատակագիրը պիտի քննուի Վէնիզէլոսի նախագահութեամբ գումարուելիք ժողովի մը մէջ:

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Գրած էինք թէ Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են երկու անձեր, որոնք համայնավարական յայտարարութիւններ կը փակցնէին պատերուն վրայ: Վերջերս Պոլսոյ մէջ ալ նման յայտարարութիւն մը գտնուած է եւ իսկոյն հետապնդումներ սկսուած: Քննութիւն կը կատարուի, ստուգելու համար թէ այս յայտարարութիւնը կապ մը ունի՞ Իզմիրի դէպքին հետ:

Գրեթէ երեք ամիսէ ի վեր Իզմիրի ոստիկանութիւնը հետապնդում կը կատարէր. պարբերաբար պատերուն վրայ յայտարարութիւններ փակցնողները ձեռք անցընելու համար: Յայտարարութիւնները արաբերէն եւ նոր տառերով գրուած են ու ժողովուրդը համայնավար ըլլալու կը հրաւիրեն:

Ձերբակալուածները Քէրիմ եւ Թէվֆիք անուն երկու տգէտ դատարկապորտներ են եւ իբր համայնավար կը ներկայանան:

Ուրիշ ձերբակալութիւններ չեն կատարուած, բայց հարցաքննուած են կարգ մը Թուրք եւ օտարահպատակ անձեր, որոնց մէջ կը գտնուին Հալքափընարի մատուտակի գործարանին տնօրէն Մարքովիչ, ներքին տնօրէն Զէյնէլ պէյ, շոգենաւային գործակալ Ալպերթօ Միսիր, Հաֆըզ Ահմէտ պէյ, խոհարար Քեազիմ, պուլկարահպատակ հիւսն Փէթրօ, Նիզամէտտին, կահագործ Հիլմի եւ եղբայրը Նաֆիզ, որոնք յետոյ ազատ թողուած են:

Ոստիկանութիւնը այս խնդրին առթիւ խուզարկութիւն կատարած է կարգ մը վայրերու մէջ: Խնդիրը դատական իշխանութեան յանձնուած է արդէն, եւ կը յուսացուի որ քանի մը օրէն երեւան կ'ելլեն խնդրին ներքին ծալքերն ու միւս մեղսակիցները, եթէ կան:

Մէկ տարուան մէջ 140 բոլշեւիկ սպաննուած

Ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ երկրագործական շրջաններու մէջ դասակարգային կռիւը հետզհետէ սուր հանգամանք կը ստանայ, 1928ին համայնավար կուսակցութեան 140 խիստ ազդեցիկ անդամները սպաննուած են գիւղացիներուն կողմէ:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ քանի հաւաքական ագարակներ ստեղծուեցին՝ ա՛յնքան կը կատղին գիւղացիները:

Տրոցկիի հսկողութիւնը մեղմացած

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ խորհրդային իշխանութեան կողմէ Տրոցկիի վրայ գործ դրուած խստութիւնները ջնջուեցան, անծանօթ պատճառներով:

Տրոցկի, կինը եւ զաւակը մեկնեցան խորհրդային հիւպատոսարանէն, ուր խիստ հսկողութեան տակ կ'ապրէին Ռուսիայէն հասնելէն ի վեր, ու հիմա տեղաւորուեցան Բերայի մէկ պանդոկին մէջ:

Կը կարծուի թէ Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ միւս օտարականներուն նման կարգ մը առանձնաշնորհումներ վայելելով հանդերձ, բացարձակապէս խոստացած է քաղաքական եւ այլ գործերով չզբաղիլ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը: Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք:

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7-9: Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Պ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է: Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քան, Ա. Ա.— 70 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը:

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ:

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ:

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի (քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով: Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողքներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ 1929

13 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 904 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԹԻԼ ԿԱԹԻԼ

Ամէն օր, զանազան ձեւերով, համեստ ճիգեր կ'արձանագրուին այս էջերուն մէջ։

Անցեալ օր, Մարսէյլէն թղթակից մը կը հաղորդէր հինգ Հայրենակցական Միութեանց մէկ ձեռնարկը, — գիշերային դասընթացքներ հաստատել չափահասներու համար։ Այս առթիւ պատրաստած են ծրագիր մը եւ Նախահաշիւ մը, ամսական 750 ֆրանք։

Իսկապէս ճղճիմ գումար մը։ Բայց մենք երբեք միտքէ չենք անցըներ վիրաւորել հինգ Միութիւնները, որոնք առանց վհատելու ուրիշ Միութեանց դասալքութենէն կամ ձեռնպահութենէն, յարատեւած եւ ծրագիր մը մէջտեղ բերած են։ Թղթակցութենէն կ'իմանանք որ նախապէս հաշուեր են ամսական 1100 ֆրանք, բայց իրենց ուժէն վեր գտնելով այդ գումարը, յանգեր են 750ի, իբրեւ առաջին քայլ։

Այս բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ, գաղափարը, նախաձեռնութիւնն է որ իրական արժէք ունի։ Հայրենակցական Միութիւնները գործօն դեր կրնան կատարել մեր այսօրուան վիճակին մէջ, մանաւորապէս այլասերման դէմ հակազդելու համար։ Եւ մեղք է որ մինչեւ հիմա իրենց վրայ դրուած յոյսերը չարդարացուցին, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, կամ արդարացուցին անբաւարար չափով։ Նոյն իսկ Մարսէյլի ձեռնարկին մէջ, հինգ Միութիւնները շատ աւելին կրնան ընել եւ իրենց ետեւէն քաշել միւսները։ Բայց, ինչպէս ըսինք, ամէնէն առաջ գաղափարն է որ արժէք ունի, եւ պէտք է ողջունել ձեռնարկը։

Ուրիշ մխիթարական լուր մը,— Պէլվիլի մէջ դպրոց մը բանալու խնդիրն է։

«Յառաջ»ի Դ. էջի ծանուցումներուն մէջ, քանի մը օրէ ի վեր կը կարդանք այդ նպատակին յատկացուած երեկոյթի մը ազդը։ Փարիզի այս հայաշատ և բանուորական արուարձանը, ուր մօտ 3000 հայրենակից կը համրեն, պանդոկներու եւ տուներու մէջ, 1926էն ի վեր կարօտը կը քաշէ մանկապարտէզի մը։ Կաթող. պատուիրակը խոստացաւ, Փարիզի էֆէնտիներն ու տիկինները քննեցին ու խոստացան, ուրիշներ հաւաստիքներ տուին. բայց ոչ մէկը մատը մատին զարկաւ։ Անցեալները Զ. Ռ. Միութիւնը կը տեղեկացնէր թէ հայերէնի դասընթացք մը պիտի բանայ։ Եւ ահա «Ռոստոմ» լսարանի երեկոյթին ազդը։

Ուրեմն, ամէն յոյս կորուած է օրուան փառքերէն եւ ջոջերէն, մեծագումար վարկերէն եւ գանձերէն, եւ Պէլվիլի մանկապարտէզը պիտի բացուի ժողովրդական կաթիլներով, ափ մը երիտասարդներու ձեռքով։ Երանի թէ Պէլվիլցիներ լրջօրէն փարած ըլլային այս ձեռնարկին։ Եւ մանաւանդ, երանի թէ ամէն տեղ ալ մարդիկ այսպէս լրացնէին շատ մը անմիջական պահանջներ,— իրենց իսկ նախաձեռնութեամբ եւ ժողովրդական լումաներով, փոխանակ վիզը ծուռ շնորհ սպասելու գոյնզգոյն տիտղոսներէ եւ մարմիններէ։

Նոյն շարքէն երրորդ լուր մը կ'երեւայ այսօրուան թերթին մէջ։

Պուա - Քոլոմպ - Անիէռ շրջանին մէջ, որ նոյնպէս հայաշատ արուարձան մըն է, համեստ հայրենակից մը հինգ հազար ֆր. տրամադրած է, մատուռ - մանկապարտէզի մը հիմը դնելու համար։ Մեր տեղեկատուն կ'իմացնէ թէ գաղութն ալ պատրաստ է հինգ հազար ֆր. տրամադրելու, իսկ հողին դրամը կը սպասեն «ազգային հեղինակաւոր Մարմինէ» մը կամ Բարեգործականէն։

Մենք շատ ալ հաւատք չունինք որ ակնարկուած «հեղինակաւոր» Մարմինը կամ Բարեգործականը հետաքրքրուին այսպիսի բաներով։ Անոնք հարեւանցի կը կարդան հայերէն թերթերը, եւ աւելի շատ շողշողուն փառաբանութիւններ կը փնտռեն, քան իրենց պարտականութիւնը յիշեցնող հատուածներ։ Թերեւս ուրիշ սրտցաւ հայրենակից մը ինքնաբերաբար տրամադրէ հողին արժէքը։ Թերեւս Փարիզի ջոջերէն մէկուն սիրտը կակուղնայ, ուղղակի դիմումի մը վրայ։

Ամէն պարագայի մէջ, կը հաւատանք մէկ բանի,— եթէ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի հայրենակիցները, մանաւանդ երիտասարդները ուզեն ու ձեռք - ձեռքի տան, կրնան բանալ այդ մանկապարտէզը, մատուռով կամ առանց մատուռի։ Այս յայտարարութիւնը կ'ընենք՝ աչքի առջեւ ունենալով, իբրեւ կենդանի օրինակ, Մարսէյլի շրջակայ արուարձաններու եւ գիւղերու համեստ աշխատաւորներուն այնքան գնահատելի ճիգերը։ Այդ գիւղերուն Հայերը աւելի բախտաւոր չեն քան Պուա - Քոլոմպ - Անիէռի, Պէլվիլի կամ Ալֆորվիլի հայրենակիցները։ Կարեւորը՝ նախաձեռնութեան ոգին է եւ աշխատանքը։ Իսկ այդ առաքինութիւնը արժեցնելու համար, մեծ բան չի պահանջուիր։ Կը բաւէ որ բուռ մը սրտցաւ հայրենակիցներ քով քովի գան, քննեն իրենց չարն ու բարին եւ համաձայնին ծրագրի մը շուրջ։ Մնացածը՝ ինքնաբերաբար տեղի կ'ունենայ։ Կաթիլ մը քրտինք, ափ մը տասնոց հրաշքներ գործած են մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, ամէն տեղ, եւ ամէնէն սեւ օրերուն։

Ահա թէ ինչո՛ւ հաւատքով կ'ողջունենք թէ՛ Մարսէյլի, թէ՛ Պէլվիլի եւ թէ՛ Պուա - Քոլոմպի ծրագիրները։

Այս համեստ աշխատանքները աւելի արդիւնաւոր ու տեւական կը դառնան, ժամանակի ընթացքին, քան շռնդալից ալ խաբուսիկ յանձնառութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

«Յուսաբեր» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մարտ)։

—«*Նոր սերունդ* մըն է որ կ'աճի այսօր հայրենիքէն դուրս, բոլորովին նոր եւ տարբեր պայմաններու մէջ։ Սերունդ մը, որ հայրենիք չունի, որ ճաշակած է ճակատագրի բոլոր դառնութիւնները, որ ամէն օր թել մը իր հոգիէն կը պոկէ ու կը զոհէ օտար միջավայրերու ամէնօրեայ հրապոյրներուն, այսօր՝ լեզուն, վաղը՝ իր ցեղային երազները, իսկ վերջէն նաեւ իր ազգութիւնը վրայ տալու պայմանով։ Մինչեւ իսկ այն հայրենիքը, որ ժառանգութիւն մնաց իրեն, հոդ իսկ մեր դաժան ճակատագիրը լռութեան մատնեց հին ու հարազատ սերունդին բարոյակրթիչ ու կենսանորոգ ձայնը։

Ցանր է խոստովանիլ, բայց փաստ է այլեւս, որ մեր կեանքը օղակուած շղթայ մը չէ, այլ օղակներու կոյտ մը ամբողջ, զոր անհնար է քով քովի բերել, իրարու զօդել՝ ազգային ամբողջական կեանքի ամուր եւ անքակտելի շղթան հիւսելու համար։ Այս չարիքը թերեւս հնարաւոր ըլլար մեղմել, եթէ երբեք գիտնայինք մեր փարթամ անցեալը եւ այդ անցեալինմեծ ու փառաւոր դէպքերն ու դէմքերը գնահատել ու մեծարել, հինին վրայ նորը եւ անցեալի յուշերուն եւ յոյզերուն վրայ մռայլ ու անմխիթար ներկան կերտելու համար։ Բայց մինչեւ իսկ այս շնորհը խլուեցաւ մեզմէ, մինչեւ իսկ այս միակ եւ յուսատու կէտին մէջ բեկուեցաւ մեր ազգային կամքը եւ խաթարուեցաւ մեր նկարագիրը։ Հայկական դիւցազնավէպէն եւ ոչ մէկ դրուագ, որ սէր եւ ակնածանք պարտադրէր ամէնուն անխտիր։ «Առնաբար» իր գլուխը ցցած՝ Հայը թուք կը նետէ ամէ՛ն շիրմի եւ ամէ՛ն դէպքի վրայ,— տեղ մը՝ Ապրիլ 24ը չսգալով, տեղ մը՝ Մայիս 28էն հրաժարելով, տեղ մը՝ փետրուար 18ը հեգնելով ու անարգելով ու տեղ մըն ալ... նոյեմբեր 29ը մեծարելով։ Այս ամէնը կը տեսնէ երիտասարդութիւնը, եւ կը լռէ ու կը տոկայ։ Բոլորովին նոր սերունդ մը, որ կ'աճի ու կը մեծնայ բոլորովին նոր եւ ուրոյն պայմաններու մէջ, դանդաղօրէն հինին հետ իր բոլոր կապերը խզելով»։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Անգլիացի հազարապետ Սիկրէյվ, որ Մ. Նահանգները գացած էր՝ ինքնաշարժով արագութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրելու համար, քանի մը օրուան փորձերէ յետոյ, առջի օր Ֆլորիտայի մէջ կատարեց պաշտօնական մրցում մը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Հազարապետը կրցաւ ժամական 372 քիլ. 261 մեդր արագութեամբ քշել կառքը՝ կոտրելով նախկին մրցանիշը՝ ժամը 334 քիլոմեդր, որ 1928 ապրիլ 22էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացի Րէյ Քիչի։

Այս յաջողութենէն յետոյ, Սիկրէյվ յայտարարեց թէ այլեւս չպիտի մասնակցի նման մրցումներու։

ԹՈՒՐՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐ չէզոքութեան, համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագրի ստորագրուելուն առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխանակեցին Թեվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ ու արտաքին նախարար Պուրոֆ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՆԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՃՍՊՈՒԱԾ

Պարսկաստանէն թղթակից մը կը գրէ մեզի.— *Ատրպատականի զինուորական ընդհանուր հրամանատարութիւնը վերջերս պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ժողովուրդին յայտնեց որ Սաուջպուլաղ գաւառի քիւրտ ցեղախումբերու ապստամբութիւնը ճնշուած է եւ Քիւրտերը չարաչար յաղթուելով փախած են։*

Այս շարժումը սկսած էր յունուարի առաջին օրերուն եւ ուղղուած էր Պարսկաստանի նոր բարեկարգութեանց դէմ։ Կառավարութիւնը անմիջապէս կարեւոր ուժեր կեդրոնացուց Սաուջպուլաղ, ուր տեղի ունեցան լուրջ ընդհարումներ։

Այս ապստամբութիւնը պարզապէս Պարսկաստանի Քիւրտերուն գործն է և ոեւէ կապ չունի Արարատի Քիւրտերուն հետ։

Րիզա շահ Փէհլէվի ապստամբներու խնդրանքին վրայ, ներում շնորհեց անոնց եւ Ատրպատականի ժողովուրդին ուղղեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ «այլեւս անցած են հին օրերն ու կարգերը. ամէն տեսակ ապստամբութիւնները պիտի խեղդուին եւ պարագլուխները պատժուին։ Գիտցէք որ վերածնուող Իրանի տէրը այժմ մեր քաջարի եւ հայրենասէր բանակն է»։

Ի՞նչ կ'ընէ Տրոցկի

Երէկ գրեցինք թէ Տրոցկի ներկայիս որոշ ազատութիւն կը վայելէ Պոլսոյ մէջ։ Իր զաւակը ազատօրէն կը շրջագայի քաղաքին զանազան կողմերը, սակայն միշտ թուրք եւ ռուս գաղտնի ոստիկաններ կը հետեւին իրեն։

Թուրք եւ օտար թղթակիցները հակառակ իրենց բազմաթիւ փորձերուն, ցարդ չկրցան ո եւ է յայտարարութիւն ստանալ Տրոցկիէ։ Այս վերջինը պայմանագրութիւն մը կնքած է ամերիկեան «Քըրրէնթ Նիուզ Փէյփըրս» ընկերութեան հետ, եւ արտօնուած չէ ուրիշներուն յօդուած գրելու կամ յայտարարութիւններ ընելու։ Առողջական վիճակը բարւոքած է։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Վերստուգիչ Մարմնի նախագահ Եարոսլաւսկի «Պրաւդա»յի մէջ քանի մը սիւնակնոց յօդուած մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ Տրոցկի բուրժուական ոսկիով կաշառուած՝ ամօթալի պրոպագանդ մը կ'ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ։ «Պրաւդա» մէջբերումներ ընելով վերջերս օտար մամուլին մէջ Տրոցկիի գրած յօդուածներէն, կը գրէ. «Օգտակար է շեշտել թէ ո՛րքան արագ յեղաշրջում կատարեց Տրոցկի՝ իր կապիտալիստ նոր տէրերուն գիրկը նետուելով»։

Պուլկարիոյ պարտքը եւ երկրաշարժը

Ինչպէս կը յիշուի, պուլկար կառավարութիւնը վերջերս Հատուցումներու միջդաշնակցային յանձնաժողովին դիմելով, խնդրած էր որ հատուցումներու պարտքէն յառաջիկայ երկու վեցամսեաներու բաժինին վճարումը կրկին յետաձգուի։ Անցած տարուան երկրաշարժին առթիւ յետաձգում մը կատարուած էր արդէն։

Միջդաշնակցային յանձնաժողովը Պուլկարիոյ մէջ խորունկ քննութիւն մը կատարելէ յետոյ, որոշեց այդ մասնավճարներէն մէկը յետաձգել՝ որպէս զի պուլկար կառավարութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ վերաշինել երկրաշարժէն փլած հանրային շէնքերը։

Ֆրանսիտալ. օդային համաձայնութիւնը

Ֆրանսայի օդանաւային նախարար Լօրան-Էյնաք Թորինոյի մէջ Իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի հետ ստորագրեց համաձայնագիր մը, որով կը ճշդուին Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի օդային յարաբերութիւնները Միջերկրականի մէջ։

Ըստ նոր համաձայնութեան, իտալական օդանաւերը պիտի կրնան իբրեւ հանգրուան օգտուիլ Մարսէյլ - Մարինեան եւ Թունուզ նաւահանգիստներէն։ Իսկ ֆրանսականները պիտի կրնան օգտուիլ Նափոլիի, Քասթէլ - Ռոսսոյի (Ատրիականի վրայ) նաւահանգիստներէն եւ իրաւունք պիտի ունենան թռիլ իտալական հողին վրայէն։

Այս հաշուով, Իտալիա ներկայիս կրնայ կազմակերպել Ճենովա-Պարսելոնա գիծը՝ Մարսիլիոյ ճամբով, ինչպէս նաեւ Հռոմ-Նափոլի-Թունուզ գիծը։ Ֆրանսա իր կարգին կրնայ կազմակերպել Մարսէյլ-Պէյրութ գիծը՝ անցնելով Նափոլիէ, Քասթէլ-Ռոսսօէ եւ Աթէնքէ։ Այս գիծը պիտի երկարի մինչեւ Պաղտատ։

Նախարարը Փարիզ վերադարձաւ արդէն։

Յունական-պուլկար յարաբերութիւնները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Սելանիկ հասաւ պուլկար նորընտիր դեսպան Քիոսէյվանոֆ, որ յոյս յայտնեց թէ շուտով երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի հաստատուին եւ արագօրէն պիտի լուծուին ներգաղթի առկախ խնդիրները։ Աւելցուց թէ անմիջապէս յետոյ բանակցութիւններ պիտի սկսին առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Եգէականի վրայ Պուլկարիոյ ելք մը տալու խնդիրը չպիտի քննուի առ այժմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Ամիս չանցնիր որ թերթերը արձագանգ չըլլան երկարակեցութեան նմոյշներու։

Կովկասի մէջ թրքուհի մըն է (Ապատ Ասկէր) որ 130ը անցած է։ Ցետոյ, Պուլկարիոյ մէջ է որ հարիւրը անցուցած մահկանացուներու թիւր պատկառելի թիւ մը կը կազմէ եղեր։ Մէյ մըն ալ Գահիրէի մօտ ծերուկ մըն է որ ծնած է Մ. Նահանգներու անկախութեանը հռչակման տարին։ Ցեղեկատու թերթերը չեն մոռնար անոնց կ'եանքն ալ մանրամասնօրէն լուսաբանել։

— Միշտ ծխած եմ, կ'ըսէ մէկը։

— Երբեք չեմ ծխած, կ'ըսէ միւսը։

— Կեցցե՛ն պղպեղն ու կաղամբը, կը յոխորտան Պուլկարները։

— Ջգո՛յշ թթու - կծուէ, կը քարոզէ ուրիշ ծերունի մը։

Դժուար է այս բոլոր քարոզիչներու խորհուրդին հետեւիլ։ Քանի մը ուղղութիւններ կիրարկելը դիւրին է անշուշտ, բայց աւա՛ղ, «մարդ մի անգամ պիտ՛ մեռնի»։ Նման երկնային դրախտին պատմութեան։

Ինծի պէս հազարաւոր հաւատացեալներ կան որ իսկոյն պիտի սկսէին քրիստոնէավայել կենցաղի մը մշակութեան, եթէ... եթէ մեզ ցոյց տրուէր մուրհակ մը, ապահով արժեթուղթ մը, գանձելի անդենականին սեմէն ներս։ Հապա եթէ հոս կորսնցնելէ վերջ, հոն ալ կորսնցնե՛նք։

Նոյն բանն է նաեւ երկարակեցութեան գաղտնիքը։ Իրար հակասող խորհուրդներէ որո՞ւն հետեւիլ։

Պղպեղը պաշտելը լաւ բան է, բայց եթէ Աքիլլէսի պէս կրունկ մը ունենա՞ս։

Ծխես, այո՛, բայց grisն ? bleuն թէ jauneը?. ծխամո՞րճ, սիկա՞ռ, թէ մեր պապերու *արղը՞* մը «չպուխ»ը։ Հապա քթախո՞տը, «նարկիլէ՞»ն (հայերէն կլկլակ)։

Ուրեմն, հրաժարինք որ եւ է խորհուրդի մը հետեւելէ, քանի որ անկարելի է զանոնք իրարու հետ հաշտեցնել։

*
* *

Թերթերու թղթակիցները կը հրատարակեն այդ մաթուսաղաներուն պատգամները, բայց ինչո՞ւ չեն յիշեր անոնց սա խօսքն ալ.

— Թերթ մի՛ կարդաք։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Ի

1929 Մարտի թիւը (3), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թւերը (խմբագրական), *Անդրկովկասի Ազգագրական կազմը* (Վ.), *Հ. Յ. Դ. Երկրում* (Աշոտ-Արծրունի), *Արեւելեան Նահանգները* (Հրանտ-Սամուէլ), *Երեխաները Խորհրդ. Ռուսաստանում* (Ա. Աստծ.), *Իրենց իսկ բերնով, Չէկիստի ցուցմունքները, Ռոստոմը Պուլկարիոյ մէջ* (Պ. Բարսեղեան), *Իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ* (Ա. Ջամալեան), *Արամի մահը* (Արշալոյս)։

ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ Մարմարօշ դրամատան պաշտօնեաներէն Հայ մը, դրամատունէն 20.000 ոսկի իւրացուցած եւ փարիզ փախած է, կը գրէ «Սօն Սաաթ»։

Նոյն թերթին համաձայն, յիշեալին Պոլսէն մեկնած միջոցին դրամատունը տեղեկութիւն չունէր զեղծումէն ու յետոյ երեւան ելած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ:

Հեռագիրները հաղորդեցին թէ Թուրքիա ստորագրած է, վերջերս Ռուսիոյ եւ իր արեւմտեան դրացի երկիրներուն միջեւ Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագիրը, որով ստորագրող կողմերը յանձն կ'առնեն անմիջապէս գործադրութեան դնել Պրիան-Քէլլոկ «Խաղաղութեան Դաշինքը», այսինքն ոչ մէկ ատեն պատերազմի դիմել իրենց փոխադարձ տարակարծութիւնները եւ վէճերը լուծելու համար եւ ընդունիլ պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը:

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը այս դաշինքին աւելի քան նշանակելի երեւոյթ է:

Եթէ Թուրքիոյ քաղաքականութեան հարազատ արտայայտութիւնն է այդ ստորագրութիւնը, հեռացած կ'ըլլայ այսպիսով հայ ժողովուրդի գլխի մեծագոյն մղձաւանջը. ռուսեւ Թուրք հաւանական պատերազմ մը: Եթէ այդ մասնակցութիւնը «դիւանագիտական» է միայն, կեղծիք մը, դաշնագրի ոգիին բոլորովին հակառակ տրամադրութիւններ ծածկող, նախկին կացութիւնը կը մնայ միշտ անփոփոխ: Ինչո՞ւ սակայն այս փութկոտ մասնակցութիւնը, սպառազինումը՝ իր կարելի բարձրութեանը մէջ պահող պետութեան մը կողմէ: Դաշնագիր մը ի վերջոյ ինչքան ալ «քուրջի կտոր» մը ըլլայ, կարգ մը կաշկանդումներ կը պարտադրէ ստորագրողին: Առնուազն կը կապտէ որ եւ է առթիւ ամենէն պզտիկ պատրուակով մը սուր ճօճելու ազատութիւնը, մանաւանդ երբ դաշնագիրը բազմակողմանի է, ինչպէս է ներկայ պարագային:

Պետութիւնները պատերազմէն յետոյ, իրենց ստացած գիրքերը ամրացնելու ընդհանուր քաղաքականութիւն մը կը հետապնդեն: Անոնցմէ շատերուն համար իրենց ունեցածը մարսելու, ուրիշին ցանկութիւնը իրենցմէ հեռացնելու աշխատանքը երկար տարիներու գործ է: Դրացիներուն հետ հաշտ կացութիւններ կը փնտռեն պարզապէս այս նպատակին համար: Սունկի պէս բուսնող դաշնագրերու մեծագոյն մասին նպատակը այս չէ՞: Ասկէ չէ՞ն բղխիր իտալեւթուրք դաշնագիրը եւ պուլկարեւթուրք եւ հելլէնեւ թուրք դաշնագրերը, որ սեղանի վրայ են:

Պետութեան մը պաշտպանողական և յարձակողական զոյգ քաղաքականութիւններէն կարեւորն ու կենսականը առաջինն է: Ուրիշին ունեցածը առնելու ցանկութենէն առաջ, որեւէ մէկը կը մտածէ իր ունեցածը նախ ձեռքէ չհանել. Թուրքիա հարաւէն որեւէ կորուստի մտավախութիւն չունի, իր հարաւային սահմանի եւրոպական գաղթավայրերը — հովանաւորեալ պետութիւնները — դո՛հ կ'ըլլան եթէ չպակսին: Չեն ուզեր եւ չեն ալ կրնար աւելի տարածուիլ: Նոյն անհոգութիւնը նաեւ Արեւելքի կողմէ, Պարսկաստանէն: Բայց անհոգ չէ ան Ռուսիայէն եւ իր Արեւմտեան դրացիներէն: Ի հարկէ տարբեր չափեր ունի իր մտավախութիւնը անոնց հանդէպ, Ռուսիայէն աւելի քիչ, քան միւսներէն: Թուրքիոյ ինքնապաշտպանութիւնը կը մղէ աւելի շատ իրաւախոհութեան գալ իր Արեւմուտքի դրացիներուն հետ, քան հիւսիսի, մանաւանդ որ ցեղակիցներ ալ ունի, Թուրանի բնակիչները, որոնք իր տարածողական քաղաքականութեան նիւթերը կը կազմեն, ինչպէս շատեր կը հաւատան մեզմէ:

Այս խորհուրդներուն վրայ պէտք է աւելցնել ուրիշը: Վիէննայի դուռներու նահանջէն յետոյ, Թուրքիա ոչ մէկ ատեն յարձակողական պատերազմ չէ բրած: Իր բազմաթիւ կռիւները այդ թուականէն յետոյ եղած են պաշտպանողական: Մինչեւ հիմա եղած այս անխուսափելի վիճակը կրնա՞յ փոխուիլ ասկէ յետոյ: Բացարձակ պատասխան դժուար է տալ, որովհետեւ հիմա ան սեղմուած է այն տեսակ սահմաններու մէջ, ուր բացի մէկ երկու պզտիկ ազգերու հողային ցանկութիւններէն ոչ մէկ ցեղի քաղաքական նպատակ չի ծառայեր: Հայուն եւ Քիւրտին քաղաքական պահանջներէն զատ ան իր դէմ ունի միայն մեծ պետութիւններու տնտեսական պահանջները: Ընդհ. պատերազմէն յետոյ հիմնովին փոխուած են իր եւ միւս ազգերու քաղաքական յարաբերութիւնները, հետեւաբար նոյն բացարձակութեամբ կարելի չէ ըսել թէ Թուրքիա ասկէ վերջ միայն ու միայն ինքնապաշտպանութեան համար կռիւ պիտի մղէ:

Այս ըսել չէ սակայն թէ Թուրքիա յարձակողական կռիւներ ընելու դիրքին մէջ կը գտնուի: Այս վերջին ենթադրութիւնը աւելի քիչ հաւանական է: Նախ որ նոր տեղեր գրաւելու տնտեսական անհրաժեշտութեան առջեւ չի գտնուիր ու չպիտի ալ գտնուի շատ երկար տարիներ: Երկրորդ՝ օտարներու լուծին տակ ինկած ցեղակիցներ ազատագրելու պահանջ չունի: Համաթուրանական կոչուած շարժումը արուեստական է. պատմական և ցեղագրական տեսակէտով, եթէ անոնք իրենք զիրենք Թուրանեան կը ճանչնան, ուրեմն օտար են այժմու իրենց երկրին, Փոքր Ասիային: Նոյն դիրքին մէջ չե՞ն իրենք հանդէպ Թուրանին, ինչպէս են Հունգարներն ու Պուլկարները: Հեռաւորութի՞ւնն է որ այս վերջիններուն պիտի արգիլէ Թուրանի վրայ ունեցած իրենց իրաւունքէն (?): Երրորդ՝ իր աշխարհագրական ու տնտեսական հրաշալի դիրքը կը պարտադրէ հեռու մնալ կռիւներէ, որպէս զի իր զբաղումներուն ատեն ուրիշներ չփորձուին խլել իրմէ իր լաւագոյն հողերը: Հետեւաբար աւելի շատ հաւանական է ընդունիլ որ ասկէ վերջ Թուրքիոյ ընելիք կռիւներն ալ պիտի ըլլան պաշտպանողական, ինչպէս ասկէ առաջ, քան յարձակողական:

Թուրքիոյ այժմու վարիչներու հետապնդած քաղաքականութիւնը կը բղխի իրենց երկրի իսկական շահու պահանջներէն: Անոնք կ'ուզեն ամրապնդել իրենց երկրի պաշտպանութիւնը, զանազան երկիրներու հետ կնքած ու կնքելիք դաշնագրերով: Անոնք եթէ պարբերաբար ճնշուած ցեղակիցներու ազատագրութեան պահանջներ կը դնեն, աւելի շատ իրենց հողերու վրայէն ուրիշներու աչքը հեռացնելու ցանկութենէն է: Պահանջկոտ ըլլալ կը ձեւացնեն, իրենցմէ բան մը չտալու համար:

Մոսկուայի դաշինքին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը կը համապատասխանէ իր շահերուն: Ի՞նչ կրնան ըլլալ անոր հետեւանքները մեր դատին համար:

Ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մեր դատին հետ ունեցած կապը անվիճելի է: Թուրքիոյ հետ ունեցած մեր դատը եթէ Ռուսիա միայն պիտի լուծէ, եւ ընդունելով որ պիտի ուզէ լուծել, ան ցոյց կուտայ լուծման եղանակը: Իրաւարարութիւն: Արդ, իրաւարարութիւն կ'ենթադրէ փոխադարձ զիջում: Ռուսիան հայկ. պահանջները պաշտպանելու ատեն, ի՞նչ զիջումներ կրնայ ընել, որովհետեւ միակ կարելին պիտի ըլլար այժմու հայկական նահանգներէն զիջում մը, ինչ որ հայ դատը ոչ թէ պաշտպանել, այլ գոհել պիտի նշանակէր: Ուրեմն Թուրքիոյ կողմէ կատարուելիք հողային զիջումի մը փոխարէն Ռուսիա պիտի կրնար միայն ու միայն տնտեսական զիջումներ ընել: Այս երկուքը նոյնատեսակ չըլլալով, դժուար թէ կարելի ըլլայ հասկացութիւն մը գտնել գնահատումներու մէջ:

Ուրեմն, իրաւարարութեան այս դաշինքը աննպաստ երեւոյթ է մեր դատի տեսակէտէն, եթէ այդ դատը՝ միայն դաշնագիր կողմերու միջեւ լուծուելիք խնդիր մը ըլլար: Տեսականօրէն ինչքան մեր դատը այդ երկու կողմերու միջեւ կարգադրուելիք հարցի մը սահմաններէն դուրս կը հանուի, այնքան նպաստաւոր դիրքի մէջ դրուած կ'ըլլայ:

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, որ այդ դաշնագրին անմիջական արդիւնքը մեզի համար օգտակար է, որովհետեւ կը հեռացնէ Ռուսեւթուրք կռուի մը հաւանականութիւնները մեր ժողովուրդի գլխէն եւ մեր հողերուն վրայ: Որ կողմ ալ դառնաս, դժբախտ ու տաժանագին վիճակ մը կը տեսնես մեր ժողովուրդին համար: Պատերազմը մահ կ'ենթադրէ, իրաւարարութիւնը հարցը չի լուծեր: Եւ սակայն դատը կայ ու կը մնայ: Ո՞վ պիտի լուծէ ...

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Մարտ (Սեփ. թղթ.).— Կիրակի օր, 3 Մարտ, տեղի ունեցաւ Երեսփ. Ժողովի նիստը Մարսէյլի մատուռին մէջ: Կը նախագահէր Առաջնորդը: Ներկայ էին 17 երեսփոխաններ: Երեք երեսփոխաններ յայտնած էին թէ ստիպուած են բացակայիլ, երկուքը ճամբորդութեան եւ մէկը հիւանդութեան պատճառաւ:

Օրակարգի անցնելէ առաջ, ատենապետը՝ Պ. Լեւոն Մեսրոպ, հրաւիրեց ժողովականները ոտքի կենալ՝ յարգելու համար յիշատակը իրենց ողբացեալ պաշտօնակցին՝ Պօղոս Տ. Պօղոսեանի:

Օրակարգի առաջին հարցն էր շրջակայ թաղերէն (մէկ քանին բոլորովին նորակազմ) ընտրուած երեսփոխաններու ընդունելութիւնը: Կարդացուեցան ընտրական յանձնաժողովներու տեղեկագիրները, որոնք մանրամասն տեղեկութիւն կուտային կատարուած ընտրութեանց մասին եւ կը շեշտէին թաղերու մէջ տեսնուած խանդավառութիւնը եւ կարգապահական ոգին:

Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց կատարուած ընտրութիւնները:

Սէնթ Անթուան՝ Քանփանեը Պրէզէն ընտրուած էր Պ. Խ. Հոլթիկեան, Սէն Լուէն՝ Պ. Ս. Սուլեան, Պուլվար Օտտօէն՝ Պ. Պ. Յ. Եսայեան եւ Ռ. Բէնտիրեան, Լա Սիոթայէն՝ Պ. Ա. Արօեան:

Յետոյ կարդացուեցան երեք երեսփոխաններու հրաժարականները:

Յ. Պապիկեան.— Այդ նամակներուն ձեւը եւ ոճը չափազանց ուզեղ է: Երեք հրաժարողներն ալ հնչակեաններ են որոնք այս ժողովին գործակցեցան եւ եկող գացող վարչութիւններուն գնահատանքի քուէ տուին: Հիմա իրենց ներքին կռիւները եւ աղտոտ թաղեցիկներով իրարու դէմ մղած պայքարը կ'ուզեն հոս փոխադրել: Կը բաւէ իրենց հրաժարականները արձանագրել եւ անցնիլ օրակարգին:

Լ. Մեսրոպ.— Այդ հրաժարականներէն մէկը, անձնական նամակի ձեւով գրուած, կը պարունակէ օրինական առարկութիւն մը՝ Երեսփ. Ժողովին երկար ատեն չգումարուիլը: Անցեալ տարուան վարչութիւնը զբաղած էր գլխաւորապէս կեդրոնին կազմակերպութեամբ: Այս տարուան վարչութեան գործունէութեան գլխաւոր առարկան էր շրջաններու կազմակերպութիւնը: Կը տեսնենք որ մեր օրակարգին վրայ ալ այդ է կարեւոր միակ հարցը: Դիւանը վարչութեան հետ համախորհուրդ յետաձգեց այս նիստը մինչեւ թաղերու ընտրութեանց լրացումը, ինչ որ կատարուած է հիմա: Եթէ կային երեսփոխաններ որոնք պէտք կը տեսնէին այս ժողովին անմիջական գումարման, մեր կանոնագիրը իրենց իրաւունք կուտար դիւանէն պահանջելու այդ գումարումը: Դիւանը պատրաստ էր եւ պատրաստ է ասկէ ետքն ալ գումարել այս ժողովը՝ նոյնիսկ շաբաթը անգամ մը եթէ այդ ձեւով պահանջ ներկայացուի եւ օրակարգի նիւթ ունենանք: Երեսփոխաններու ընդհանուր թիւն է 25, որոնցմէ ներկայ են 17, բանաւոր կերպով բացակայ են՝ 3:

Հրաժարողներէ մէկը դիւանի ատենադպիրն էր, որով գաղտնի քուէարկութեամբ ատենադպիր ընտրուեցաւ Պ. Ա. Արօեան, փոխ ատենադպիր՝ Պ. Ա. Անտոնեան:

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր անցեալ տարի մշակուած եւ ընդունուած կանոնագրին վերջնական ընթերցումը:

Կարգ մը ճշդումներէ եւ թեր ու դէմ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ժողովը որոշեց տպագրութեան յանձնել մարսիլիահայ թեմին կանոնագիրը:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ ատենապետը՝ Պ. Գ. Շահլամեան նիւթական համարատուութիւնը ըրաւ վարչութեան անցած ամիսներու գործունէութեան:

Գ. Շահլամեան.— Մեր պաշտօնավարութիւնը կը սկսի 1928 մայիս 5էն: Մուտք ունեցած ենք՝ նախորդ վարչ.էն 6794.70 Առաջնորդարանի հասոյթ՝ 69,199.45, Աղքատախնամ՝ 7 հազար 501.50, Մանկապարտէզ —Նախակրթարան՝ 43,889.95 Ազգային տուրք՝ 3500, փոխառութիւն՝ 1081.50: Ընդհ. գումար, մուտք՝ 131,967.10 Ֆր.: Ելք ունեցած ենք, ընդհ. ծախքեր՝ 8700.40, շէնքի վարձք՝ 10,165. կեդր. մանկապարտէզ-նախակրթարան 63,631.60, Առաջնորդարան՝ 41,069.60, Նըպաստ կարօտեալներու՝ 7796 Ֆր. 50, ընդհանուր գումար՝ ելք 131,363.10. պատրաստ դրամ 604 Ֆր.: Ուրեմն 10 ամսուան մէջ ունեցած ենք մօտ 132.000 ֆրանք մուտք եւ նոյնքան ծախք:

Ժամանակը ուշացած ըլլալով, որոշուեցաւ յաջորդ նիստի մը մէջ լսել վարչութեան բարոյական համարատուութիւնը:

Պալաքեան եպիսկ.— Կ'ուզէի ժողովիդ տեղեկացնել թաղերու եւ աւելի հեռու շրջաններու մէջ շինուած մատուռ-մանկապարտէզներու մասին: Յետաձգելով յաջորդ նիստին, կը բաւականանամ յիշելով մեր թաղերուն անձնուիրութիւնը եւ խանդավառ վերաբերումը իրենց նորաշէն մատուռներուն եւ մանկապարտէզներուն հանդէպ: Գործը կը շարունակուի: Արդէն հաստատուածներու շարքին վրայ շուտով կ'աւելնայ Սէն Ժէրոմի թաղը իր մատուռով, մանկապարտէզով եւ քահանայով:

Յ. Պապիկեան.— Մեր գնահատանքի խօսքը կը պահենք Ազգ. Վարչութեան լիակատար համարատուութենէն վերջ: Ներկայացուած հաշիւներէն տեղեկացանք որ մեր Առաջնորդը իր ամսականներէն կարեւոր մաս մը, 5000 ֆրանք նուիրած է աղքատիկ ուսանողներու ամսաթոշակներուն: Յանուն բոլոր պաշտօնակից երեսփոխաններու շնորհակալութիւն կը յայտնեմ:

Յետոյ Մայր Դիւանին կողմէ ատենապետը տեղեկացուց թէ ֆրանսական իշխանութեանց մօտ կատարուելիք դիմումը, որ քուէարկուած էր նախապէս, արդէն եղած եւ՝ վերջացած է: Մեր գաղթային կազմակերպութիւնը, եւ նպատակը ազգային մարմինները, անդամներու անունները, կազմակերպուած թաղերը իրենց մատուռ-մանկապարտէզներով եւլն., ներկայացուած են պաշտօնական ձեւով տեղական իշխանութեանց, որոնք գնահատանքի եւ քաջալերութեան հաւաստիքներով ընդունած են միշտ մեր բոլոր դիմումները:

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 8ին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ըսմէթ փաշա Մարտ 4ին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ: Պոլսոյ Թերթերէն քաղելով կուտանք հիմնական մասերը.—

— «Գրաւող նաւատորմին տակաւին Պոլսոյ ջուրերուն մէջ գտնուած ատեն, եւ Լօզանի դաշնագիրը դեռ չվաւերացուած, զանազան անձեր միանալով երկրին զաւակներուն անհանգստութիւն պատճառած էին: Խալիֆայութեան ջնջումը եւ Օսմանի զաւակներուն երկրէն հեռացումը չսթափեցուց ծայրայեղները:

Զրպարտիչ լեզուներ երկարեցան մինչեւ ընտանեկան կեանքի եւ անձնականութիւններու ու հազար տեսակ ստութիւններով, ամէնուն արժանապատուութիւնը վիրաւորել փորձեցին եւ դատաւորներն ու ոստիկանութիւնը լրագրական հրատարակութիւններով վախցնել ուզեցին: Այս կերպով հայրենիքի հողը հայրենասէրներու համար բանտի եւ հայրենիքի օդը հեղձուցիչ մթնոլորտի մը վերածած էին:

Այս երկիրը գրաւող բանակներէ փրկող ժողովրդային վարչութիւնը՝ անկարող, անընդունակ սուլթաններու երկինքէն ժողովուրդին նայող հրամաններուն առջեւ, տկար եւ անվարժ վիճակի մը վերածուած էր: Այս ծայրայեղութիւններուն առջեւ, մէջտեղ ելաւ Թրքութիւնը բարձրացնելու ձգտող Ազգ. Մեծ Ժողովը:

1923 Հոկտեմբերին Հանրապետութիւն կը հռչակուէր: 1924 Օգոստոսին Լօզանի դաշնագիրը կը վաւերացուէր: Այդ ամառը դարձեալ արտաքին խնդիրները ձգտեալ վիճակ մը կը ներկայացնէին: 1925 Մարտին՝ ըստ առածին «խօսքը ոտքին ինկած էր»:

Կառավարութիւնը անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը գրեթէ բնաւ չգործադրեց, պարագայ մը որ թէ երկրին մէջ տիրող արթնութեան աստիճանը եւ թէ բնականոն վիճակի մը հաստատութեան համար տարուած ջանքերը ցոյց կուտայ:

Անդորրութեան ամրապնդման 4 տարիները միայն ապահովութեան, Հանրապետութեան պաշտպանութեան տեսակէտով դիտել շատ ճիշդ չպիտի ըլլար: Անցնող 4 տարիներու մէջ 100 տարուան մէջ չկատարուելիք լաւ գործեր կատարուած են: Ժողովրդային վարչութեան զօրաւոր դէմքը մտքերու մէջ տեղաւորած է գործ մը որ ինծի համար ամէնէն արժէքաւորն է, որովհետեւ ապացոյց մըն է թէ ժողովրդային վարչութեան օրէնքները եւ ոյժը թեթեւ կերպով չեն ըմբռնուած ու ո եւ է վտանգի առջեւ Ազգ. Մեծ Ժողովը անպատճառ երեւան պիտի գայ: Այս հաւաքումը բարիները պիտի հանդարտեցնէ, իսկ ծայրայեղները չափաւոր կերպով մտածելու պիտի մղէ:

Վերջացող տարիներու մէջ ընդունուած նոր օրէնքները եւ դատական կազմակերպութեան մէջ ներմուծուած յառաջդիմութիւնները պարծանքով կրնանք յիշել: Այսպէս՝ Թուրքերու ընտանեկան կեանքի գերութենէ վճռական փրկութիւնը այս միջոցին կը զուգադիպի: Այս առաջին ազատութեան մէջ կրնանք հանդիպիլ մէկ քանիներու, որոնք կորսնցուցած են իրենց ուղղութիւնը: Բացի այս մէկ երկուքէն, քաղաքացի եւ գիւղացի բոլոր Թուրք կիները ընտանիքի եւ ընկերութեան մէջ կեանքը պատուաւոր կերպով եւ իրենց ճակտին մաքուր քրտինքով շահելու տեսակէտով իրենց արժանաւոր տեղը գրաւած են:

Կիներու ընկերական իրաւունքին մասին, հինէն մնացած բռսած գաղափարի մնացորդներ թէ կան ու եթէ ասոնք ան... են՝ պէտք է խորհին իրենց ... րերուն եւ քոյրերուն վրայ ... րենց պէտք է ըսենք թէ մեր ... ներուն համար ընկերական գեր... թիւնը յարմար դատողները ... դէմ պիտի գտնեն բոլոր հան... պետականները՝ իրենց սրտէն ... բաւորուած նկատելով զիրենք ... ամբողջ աշխարհի բոլոր կի... կառավարական բարձրագոյն ... թոռներու կը բարձրանան ... դիւցազններ հասցնող Թուրք կի... ներու անհամար անցնելուն ... չպիտի հանդուրժենք:

Կրօնքին քաղաքականութենէ կառավարութենէ բաժանման... ը ամբողջացաւ անցեալ ... մէջ: Հայրենիքի զաւակը ... տեղիին մէջ իր համոզման ... ձին մէջ ազատ ձգուելով ... քուր հաւատքով աշխարհ... խառնակ գործերէ զերծ ... ուած է:

Ինչպէս մէկը կարող չէ ... րենիքի զաւակի մը հաւ... պաշտամունքին դէմ արգել... բուզանել, նոյնպէս հաւատ... զէնքով ալ ոչ մէկը Ազգ. Մեծ ... ղովի ո եւ է մէկ օրէնքին, ... բնակչին ապահովութեան ... ժանապատուութեան դէմ ... խօսիլ: Իսկ կրօնական սկզբուն... քաղաքական նպատակի մը ... մար պատուանդան ընելու ... ամրապէս փակուած են:

Թուրքերէն նոր տառեր... վող հարիւր հազարաւորները ... կողմ գտնենք: Այսօր հան... դպրոցներու մէջ իրենց մա... լեզուն սորվելու աշխատող ... թիւը մէկ միլիոնը կ'անցնի ... Ո՛վ ազգին զգայուն ներկայա... ցիչները, ձեզի պիտի պատ... հիմա մեր հայրենակիցներ... մէջ եղած պրոպագանդը: ... գլուխը կը գտնուին Մեծ Գ... հիւանդութեան շուրջ եղած ... քերը: (ԽՄԲ.— Ցե՛ս Յառաջ... կի Թիւը:) Ղազին դեռ ... սարդ է ու առողջ: Անիկա ... իր այսօրուան հանգիստ... վաղուան սերունդը ... փառաւոր կեանք վայել... որ վաղուան վրայ չեն ... գիւղական դպրոցի մէջ Թուրք... բէնը հեգող տղաքներու ... վաղուան լոյսը չեն տեսներ ... կրնար հանրապետական ըլլ...

Սխալ է թէ տարակար... թիւններ կան Ղազիին եւ ... ներուն միջեւ: Այս տարաձա... թիւններուն մեծ մասը ... յէն կը բխին:

Չեմ ուզեր համրել թէ ... Թուրքիոյ դէմ քանի միու... ներ, որքան փախստական... գործեն: Ասոնց լրատուներէն եթէ Թուրքիա մտնէ, տար... նութիւններ կ'ելլեն մզկիթ... մէջ խաչեր, արձաններ ... ըլլալու, տուրքերու ծանրու... Ազգ. Ժողովը ցրուելու ... եւ տակաւին ասոնց նման ... ստայօդ լուրերու մասին, ... յելով հակահանրապետակա... գաղափարին. Գաղտնի ... գանդ մըն ալ համայն... կան շրջանակէ մը տեղի կ'ունե... եւ ասոնց արարքներուն ... հանդիպինք մերթ ընդ ... ոստիկանական եւ դատական... րերու կարգին: Այդ ... մէկ քանին թուեցի, բայց ... անոնցմէ չենք վախնար, ... կառավն ազգին բնակա... ազատ ձգելով, կ'ուզենք ... կոխած տեղը լաւ որոշէ ... նպատակներուն եւ ... ներուն տեղեակ ըլլայ: ... տական արդարութեան ... ները ունին պէտք ... պաշտպանելու երկիրը ... թեանդէմ»:

ԹՐՔԱԽՕՍ, ԲԱՅՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ

«Յառաջ»ի 857 թիւին մէջ, Լիբանէն թղթակցութիւն մը կարդացի, որ Նալլըխանցիները վարքերկելու հանգամանք ունէր։ Թէեւ պատասխան մը հրատարակուեցաւ, բայց աւելորդ չեմ նկատեր քանի մը լուսաբանութիւններ եւս տալ, Նալլըխան ապրած ըլլալով։

Ինչպէս իր հարեւան քաղաքները, Նալլըխան ալ սկիզբէն թրքախօս եղած է. բայց այդպէս ըլլալով հանդերձ, չէր մարած անոր մէջ հայրենիքի, հայերէնի սէրը եւ յառաջդիմութեան ոգին։ Նալլըխանցիները գործնապէսներեւան բերին այդ եռանդն ու զգացումը, Օսմ. Սահմանադրութենէն անմիջապէս յետոյ։

Այդ 150 տնուոր ափ մը ժողովուրդը, որ բնակչութեան վախէն, հազիւ տեղացի «Տէր Թոդիկեան» մէկ ուսուցիչ եւ մէկ ուսուցչուհի կը պահէր, անմիջապէս խօսքէն գործի անցաւ, եւ հաստատեց նախակրթարանի պիւտճէ մը՝ պաշտօնի կոչեց կարող տնօրէն մը եւ երկու օգնական-ուսուցիչներ, ինչպէս նաեւ ուսուցչուհի մը եւ օգնականուհի մը։

Այս կազմով.կրթական գործը շարունակուեցաւ վեց տարի, մինչեւ ընդհանուր պատերազմ։

Այդ ժամանակամիջոցին, Հայախօս նոր սերունդ մը հասունցած էր։ Նոյնպէս կարող [illegible] 10ի չափ, իսկ հարուստ Հայեր քանի մը յաջողակ աղքատիկ ուսանողներու ծախքերը հոգալով (ընթացք մը՝ որ պատիւ կը բերէ Նալլըխանցիին) ղրկած էին Պոլիս՝ Պէրպէրեան եւ Պէզազեան վարժարանները եւ մէկ ուսանող՝ բժշկական վարժարան։

Աղքին դեռ 250է աւելի երկսեռ ուսանողութիւն մը պատրաստելու վրայ էր։ Եթէ ընդհանուր պատերազմը ծագած չըլլար բոլոր Նալլըխանցիները հայախօս դառնալէ զատ, իրենց մեռած պապերուն ոսկորները գերեզմանէն հանելով, անոնց անգամ հայերէն պիտի սորվեցնէին։

Այսօր իսկ, ոչ միայն Փարիզի, այլեւ գաւառներու մէջ մեծ է թիւը Նալլըխանցի այն երիտասարդներուն, որոնք մեր հայախօս հայրենակիցներէն աւելի հպարտութեամբ մաքուր հայերէն կը խօսին։

Եթէ տարեց Նալլըխանցիներ թրքերէն կը խօսին եւ պզտիկները մասամբ ազդուած են, սա հասկնալի պարագայ մըն է, քանի որ ծնողքները ի ծնէ թրքախօս են։

Քանի՛ աւելի Նալլըխանցի փոքրիկներուն տեղական դպրոց յաճախելուն եւ ֆրանսերէն երգելուն համար ցաւ կը յայտնէք։ Ի՞նչ ընէին քանի որ հայկական վարժարան չկայ։ Հինգ հազար հոգինոց լիոնահայ գաղութին յանցանքը մի՛ բեռցնէք ափ մը Նալլըխանցիներուն վրայ։

Լրատուն կը գրէ թէ Նալլըխանցին չի հետաքրքրուիր Հայաստանով։ Եթէ ինք կարողութիւն ունի բանալու դուռները, թող բանայ եւ պիտի տեսնէ որ առաջին անգամ Նալլըխանցիները պիտի փութան երթալ հայրենիք։

Անցեալին փորձերը կ՚ապացուցանեն թէ Նալլըխանցին ինչ վիճակի մէջ ալ ըլլայ, գիտէ իր կարողութեան սահմանին մէջ մասնակցիլ որ եւ է բարի նպատակի մը համար եղած հանգանակութեանց եւ առատաձեռնօրէն։

Նալլըխանցիներու հոգեբանութիւնը խիստ մօտէն ճանչցող հարիւրաւոր ազգակիցներ կան դեռ Մարսէյլ, Լիոն եւ Փարիզ, որոնք կրնան ի հարկին ուրիշ վկայութիւններ տալ։

Փարիզ ՍԵՒԱՉՈՒԼԻ

Զ. Ե. Ո. Մ. ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ (Սեփ. թղթակց.)— Փետր. 10ին Զ. Ե. Ո. Միութեան Պ.-Այրէսի մասնաճիւղը սարքած էր թէյասեղան մը, Հայ Գաղթ. կեդրոնի սրահին մէջ, ի պատիւ անոնց՝ որ սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Միութեանս սարքած ներկայացման եւ նպաստած անոր յաջողութեան։

Առենապետ Ա. Պալիկեան համառօտակի տուաւ տեղեկութիւններ՝ Միութեան երկու տարուան գործունէութեան շուրջ։ Ապա խօսելու հրաւիրուեցաւ գաղութիս քահանան՝ Ամիրենց, որ քաջալերեց Միութեանս ձեռնարկը եւ անոր թափած ջանքերը։

Այդ օրը Վարդանանց տօնին զուգադիպած ըլլալով, դասախօսը յիշեց յուզիչ օրինակներ Վարդանանց պատերազմէն եւ շեշտեց մեր հայրենիքին մէջ ազատ, անկախ եւ ինքնիշխան ապրելու անհրաժեշտութիւնը։ Գէորգ Սարաֆեան յաջող կերպով արտասանեց Դ. Վարուժանի «Կարմիր հող»ը։ Ապա, Ակաեանի սեղանապետութեամբ սկսաւ կերուխումը։ Ներկաները խօսեցան զուարթ բաժակաճառեր։ Երգերն ու նուագը ստեղծեցին շատ տաք մթնոլորտ մը։ Միութեանս արձանագրուեցան երեք նոր անդամներ։ Ուշ ատեն սրահէն բաժնուեցանք, շատ լաւ տրամադրութեան տակ։

ՍՈՒՐԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՁՄԵՌԸ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

Կարսէն կը հաղորդեն թէ խիստ սաստիկ ձմեռ կ՚ընէ: Ձիւնի թանձրութիւնը 70 սանթիմեթրէն աւելի է եւ ցուրտը խիստ սաստիկ: Ջերմաչափը զէրոյէն վար 35 ու գիշերներն ալ մինչեւ 42 աստիճան կ՚իջնէ: Ցուրտինսաստկութենէն հաւկիթները սառած ու քարի կտորի պէս եղած են, այնպէս որ փոխադրութիւնը պարկերով կը կատարուի:

Վառելանիւթը եւ ուտեստեղէնները շատ սղած են ձմրան պատճառով: Փայտին 12 օխան 60 ղրշ.ի կը ծախուի: Կարսի գլխաւոր հոգերէն մէկն ալ ջուրի չգոյութիւնն է: Ժողովուրդը քաղաքէն անցնող գետակին սառոյցները կը կոտրէ եւ կը հալեցնէ ջուր ունենալու համար:

Անցեալ օր հրդեհ մը ծագեցաւ խալիտ փաշա փողոցին մէջ եւ 3 տուներ այրեցան: Այս հրդեհին առթիւ, Ագշամի թղթակիցը կը յայտնէ թէ կարսի հրշէջ կազմակերպութիւնը կը կայանայ էշէ մը, որուն կռնակին վրայ պզտիկ տակառ մը կայ…: Այս տակառին ջուրը ամաններով կրակին վրայ կը լեցուի, եւ հատնելու պարագային, էշը դէպի գետակ կը քշուի տակառիկը նորէն լեցնելու…

Այս մասին գանգատ կը յայտնուի տեղւոյն թաղապետութեան մասին որ 90 հազար ոսկի հասոյթ ունի:

ԹԱՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ կարգ մը օտարահպատակներ Ռուսիա արտածում կատարելու արտօնագիրներ գնած են եւ ապրանք կը ղրկեն ոչ թէ շահեր ապահովելու, այլ թրքական արտածումներուն վարկը կոտրելու նպատակով։ Միայն Պոլսէն արտածուելիք 15,000 քիլօ կաշիին հազիւ 2800 քիլօն Թուրքերուն կողմէ ղրկուած է, մնացեալը արտօնագիր գնող Հելլէններարտածեր են։ Հելլէնահպատակները այս գործը կատարած են իրենց ազգային դրամատուններու օժանդակութեամբ։

ԱՆԳՈՐԾ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ

Անգործ պաշտօնեաներու թիւը աւելնալ սկսած է վերջերս, պելժ դրամատան փակուելուն եւ Մարմարոշի գործառնութեանց սահմանափակման հետեւանքով։ Անգործներու թիւը շատ աւելի պիտի ըլլայ, կ՚ըսուի, երբ մօտերս Թօփհանէի մթերանոցները փակուին։

Կարգ մը օտար հաստատութիւններ, պաշտօնեաներու թիւի սահմանափակման առթիւ, ամէնէն աւելի Թուրք պաշտօնեաներ ճամբած են, որուն համար բողոքներ եղած են առեւտրական տնօրէնութեան։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Պ. Արշակ Ալպօյաճեանի պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ երկրագունդին վրայ ապրող հայութիւնն է երկու միլիոն 440,250 հոգի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.

Հայաստանի հայ բնակչութիւն 782,600, Վրաստանի 297,550, Ազրբէջանի՝ 272 հազար 200, ընդհանուր գումար 1,352,250։

Խորհրդային Միութեան երկիրներ՝

Հիւս. Կովկաս եւ Սեւ ծովու եզերքները՝ 220,000, Թուրքեստան (Անդրկասպեան երկիրներ) 74,000, Ռոստով - Նոր Նախիջեւան եւ շրջականեր՝ 50,000, Խրիմ 15,000։ Ուկրայնիա, Մոսկուա, Հաշտարխան եւ Սիպերիա 80,000 ընդհանուր գումար 1 միլիոն 782,250։

Սուրիա 130,000, Ամերիկա, Հիւս. եւ Հարաւ. եւ Բուլղա 125,000, Թուրքիա (Կ. Պոլիս 70,000, եւ գաւառներ 30,000) 100,000, Պարսկաստան 100 հազար, Եւրոպա (Ֆրանսա 45 հազար եւ այլ երկիրներ 60 հազար), Պուլկարիա 45,000, Յունաստան 30,000, Ռումանիա-Պեսարապիա 20,000, Եգիպտոս 20,000, Միջագետք 8 հազար 500, Կիպրոս 4,000, Պաղեստին 3,000, Հնդկաստան (Անգլ՝ եւ Հոլանտական) 2,500, Եթովպիա 400, Ծայրագոյն Արեւելք եւ Աւստրալիա 600։ Ընդհ. գումար 2,440,250։

Իտալիոյ հայ քահանան չափազանցուած կը գտնէ Իտալիոյ Հայերուն թիւը, զոր կը գնահատէ հազիւ 1200։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Անգլիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններ ը քաղաքական շրջանակներու մէջ յարուցած են այն հարցը, թէ ո՞վ պիտի լուծէ խորհրդարանը: Ըստ Սահմանադրական օրէնքին, Թագաւորը միայն իրաւունք ունի խորհրդարանի ժամանակաշրջանը երկարաձգելու կամ անոր լուծումը յայտարարելու: Բայց նկատելով որ ան դեռ իր երկարատեւ հիւանդութենէն բոլորովին չէ ապաքինած, ի հարկին նման ծանրակշիռ որոշում մը տալու համար, կը մտածուի հաստատել խնամակալական խորհուրդ մը: Ան իրաւունք պիտի ունենայ ժամանակաւոր կերպով գործելու Թագաւորին անունով: Խորհուրդին պիտի մասնակցին Թագուհին, գահաժառանգը եւ իր եղբայրը, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը եւ Նախարարապետը:

ՆՈՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԵՒՍ

Իտալացի ճարտարագէտի մը Վիթթորիօ Իզաքքոյի յատակագծին համեմատ, Անգլիոյ մէջ շինել կուտան նոր մեքենայ մը, որ կոչուած է յեղաշրջելու օդանաւորդութիւնը:

Նոր օդանաւը կը նմանի սովորական խսշոր օդանաւու մը, առջեւը շարժիչ գործիքով եւ պտուտանիւով մը որոնք կը ծառայեն մղում տալու օդանաւին: Վերեւը, մետաղեայ սիւնի մը վրայ կը բարձրանան չորս փոքր թեւեր: Անոնցմէ երկուքը կը շարժին շնորհիւ զոյգ գլանով երկու փոքր շարժիչներու: Իսկ միւս երկու թեւերը կը շարժին առաջին թեւերուն շնորհիւ:

Օդանաւը կրնայ բարձրանալ եւ իջնալ սլաքի պէս եւ նոյն իսկ կանգ առնել օդին մէջ:

ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԷՄ

Աշխատանքի եւ Առողջութեան Նախարարութեան կողմէ կեղծմաշկի դէմ բացուած պայքարին զուգընթացաբար, մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի նաեւ, Թոքախտի դէմ մանուկներու պատուաստին:

Նախարարը՝ Պ. Լուշէօր շըրջաբերականով մը բոլոր նահանգապետներուն կը յիշեցնէ 1924ին եւ 1927ին տրուած հրահանգները, Թոքախտի դէմ նորածիններու պատուաստին մասին: Անոնց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ պատուաստի օգուտներուն վրայ եւ այդ առթիւ մէջ կը բերէ գնահատումը մասնագէտներու, որոնք Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական բաժնին խորհրդակցութեանընթացքին, ճանչցան պատուաստի կանխարգելիչ արժէքը:

Նախարարը կը հրաւիրէ նահանգապետները որ խղճմտօրէն կազմակերպեն Թոքախտի դէմ մանուկներու պատուաստումը: Պատուաստի շիճուկը որ ծնունդի յաջորդ տասը օրերու ընթացքին, նորածինին կը տրուի կոկորդէն վար, պիտի հայթայթուի փասթէօրեան Հաստատութեան կողմէ:

Այն տղոց համար, որոնք այս պայմաններուն համեմատ չեն պատուաստուած, յատուկ շիճուկ մը կը հայթայթուի նաեւ մասնագէտներուն՝ նոյն հաստատութեան կողմէ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի երկրագործական նախարարը հրամանագրով մը կազմակերպումը կը հրահանգէ յանձնախումբի մը, որ ի հարկին, պիտի զբաղի Ֆրանսայի մէջ աշխատելու եկող երկրագործական օտար բանուորութիւններով:

Յանձնախումբին նպատակն է օրէնքներու եւ կանոնադրութիւններուն հիման վրայ, բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակել այն օտար կիներուն, որ Ֆրանսա կուգան կատարելու համար հողագործական աշխատանքներ:

Ո՞Վ Է ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Գերման լիսէներու ուսուցիչները Միւնիխի մէջ գումարուած իրենց համաժողովի ընթացքին քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուի գերմանիոյ պատասխանատուութեան խնդիրը համաշխարհային պատերազմին մէջ:

փրոֆէսէօրները կոչ կ՚ընեն բոլորի անկողմնակալ ջանքերուն՝ ճշդելու համար 1914ի մեծ պատերազմին իսկական պատասխանատուները:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Ուսանողական Միութեան նոր վարչութեան մէկ զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փարիզի Հ. Ու. Մ.եան վաւերացուած նոր ծրագիր-կանոնագրին համաձայն, Միութեան անդամ կը համարուին միայն անոնք, որոնք անդամակցութեան տոմս ունին: Անդամատոմսերը կը նորոգուին ամէն տարի: Գործօն անդամներու տոմսերը կանաչ են, որոնց գինն է տասը ֆրանք, իսկ համակիր անդամներունը վարդագոյն են եւ կ՚արժեն քսան ֆրանք:

Ներկայիս արձանագրուած անդամներուն թիւ 2 շրջաբերականին հետ միասին ուղարկուած են անդամակցութեան առաջարկի թղթեր, եւ խնդրուած է որ զանոնք լեցնելով ուղարկեն վարչութեան նախագահին, յառաջիկայ ընդհ. ժողովէն առաջ, ամէնէն ուշ մինչեւ մարտ 13:

.*. Շաբաթ, 16 մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին տեղի պիտի ունենայ Փ. Հ. Ո. Մ.եան ընդհ. ժողովը Café du Panthéonի մէջ, Boulevard St. Michelի եւ Rue Soufflotի անկիւնը: Այս ժողովին կրնան մասնակցիլ միայն անոնք, որ ունին անդամակցութեան տոմս:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԱՌԻԹ ՄԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ.— Փարիզի հայաշատ արուարձաններէն Պուա-Քոլոնպ-Անիէռը, ամէն յարմարութիւն ունի մատուռ-մանկապարտէզ մը հիմնելու իր շրջանին մէջ:

Ուրախութեամբ կը տեղեկանամ թէ համեստ եւ սրտցաւ հայրենակից մը 5000 ֆրանք կը տրամադրէ այս նպատակով: Շրջանիս հայութիւնն ալ, որ երբեք չէ խուսափած զոհողութիւններէ, իր կարգին կը տրամադրէ 5000 ֆրանք:

Ուրեմն, կը մնայ որ ազգային բեղինակաւոր մարմին մը եւ բարեգործականը օգտուին այս թանկագին առիթէն, եւ գոնէ հողին արժէքը տրամադրեն: Յարմար գետին մըն ալ պատրաստ է:

Յ. Հիսաեան

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդ օրը, Նորէն կը գնէին [illegible] տուներու հիմերը, բայց գիշերը [illegible] պահապան հոն կը մնային [illegible] 20—30 գաղթականներ։ [illegible] գիւղացիները կը զգուշանային, ու [illegible] գիշերը։ Գիշերը հասաւ։ [illegible] մինեւնոյն ձեռնարկները [illegible] դարձեալ։ Շրջուն հայ [illegible] պաշտպան տակ առաւ [illegible]։ Իրենց գիրքերէն օ- [illegible] մէջ կրակ բացին անոնք, իսկ [illegible] Թուրքերը, սարսափահար, առանց դիմադրութեան [illegible] խոյս տալ, սակայն այս [illegible], ժողովուրդը կը խուժէր [illegible] կը զգետնէր զանոնք։ [illegible] վերջացած էր, պահապան [illegible] ուզեցին արիւնլուայ վի- [illegible] հեռանալ, երթալ Թուրք [illegible], բայց այս անգամ ալ ու- [illegible] մը մէջ ինկան։ Այս տեղ սակայն միայն ազդարարութիւններ ուղղելով, թողուցին որ երթան։

Յաջորդ օրը, ալ չեկան տուն շինելու։ Այդ ձեռնարկն ալ ձախողած էր։ Նոյնիսկ կառավարութիւնը շաբաթ մը վերջ կը հրահանգէր, որպէսզի գաղթականները տեղաւորուին գիւղէն դուրս գըտնուած պետական հողի մը վրայ։ Հայոց հրապարակը ազատուած էր։

Ցեղաւորուելէ վերջ, պուլկարացի Թուրքերը ուզեցին փորձեր մը ընել, վրէժ լուծելու համար Հայերէն։ Իրաւ ալ, առաջին օրերուն, բաւական վնասներ հասցուցին Հայերուն, Նորէն պարտէզները, ցանքերը փճացնելով եւլն., սակայն Հայ Թուրցիկ խումբերու նոր գործունէութիւնը, եկաւ սարսեց զանոնք եւ փութով ամփոփուեցան իրենց պատեաններուն մէջ։ Սեղծուեցաւ ապահով վիճակ մը։ Բորենիներու վոհմակները առիթի կը սպասէին դարձեալ, թէեւ միշտ ալ ձախողանքի կը մատնուէին։ Ընդհ. պատերազմը եւ տարագրութիւնը ընծայեցին ամէնէն նպաստաւոր առիթը, ուր անոնք կրցան վերջ պէս յափրանալ Հայու արիւնով։

1907 Ապրիլ ամսուն, չորեքշաբթի օր մը, շուկային մէջ, կարգ մը վայրենի Թուրքեր ուզեցին հաւաքաբար վտանգաւոր եւ գրգռիչ ձեռնարկ մը կատարել Հայերու դէմ։ 10—20 հոգիով անոնք կը մտնէին այն սրճարանը ուր Հայեր հաւաքուեր էին։ Իսկ տասնեակնոց քանի մը խումբեր ալ շուկային մէջ կը շրջէին այս կամ այն Հայը հալածելու նպատակով։ Քէհեա Սարգիս գնումներ ըրած տուն կը վերադառնար, երբ յարձակում կրեց քանի մը Թուրքերու կողմէ, որոնք բիրերով ու դանակներով սկսան հարուածել։ Սարգիս նետեց իր ձեռքի տոպրակները, որ ուտեստով լեցուն էին, եւ կրցաւ իր սրածայր դաշոյնով թեթեւօրէն վիրաւորել քանի մը Թուրք եւ ճամբայ գտաւ դէպի տուն փախչելու, բայց մտածեց րոպէ մը եւ ձեռք առաւ շուկայէն անմիջապէս դուրսը գտնուող Քիլիմճեաններու բնակարանին դուռը, ուր կը գտնուէր այդ օրը իր մէկ փախստական բարեկամը Յովսէփ, որուն մօտ մէկէ աւելի զէնքեր կային։ Անդին, միեւնոյն վայրկեաններուն յարձակում կը կրէին նաեւ սրճարանի Հայերը, զէնքի սպառնալիքներու տակ, անարգանքի եւ տփոցի առարկայ դառնալով։ Շուկային մէջ ստեղծուեցաւ խառնիճաղանճ իրարանցում մը։ Հոն գտնուող Հայեր, հանդիպող Թուրքերէն յարձակում կը կրէին եւ ծեծ կ՚ուտէին։ Հարեւաններ համարուող Թուրքերէն շատեր դանակները մերկացուցած, ատրճանակներ ի ձեռին կը յոխորտային, աստին անդին շրջելով եւ կը յայտարարէին.

— «Կեավուրներու կեանքին վերջին օրն է այսօր»։

Շուկայի ծակ ու ծուկերուն մէջ պահուըտած Հայերուն համար բարեբախտութիւն մը եղաւ, որ Թուրքերու ամբողջ ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձած էր։ Քէհեա Սարգիսը հետապնդող 20—30 Թուրքեր, հասնելով Քիլիմճեաններու բնակարանը, դուռը խորտակելու կ՚աշխատէին, երբ անոնց մէկը, ճակատին վերեւ գնդակ մը ստացաւ։ Բոլորը մէկ ետ քաշուեցան եւ գացին պոռալ շուկային մէջ.

— Էյ ալիզ իսլամլար, կեավուրլար Թիւրքլէրի վուրուեօրլար։

Քիչ յետոյ Քէհեա Սարգիսի ապաստանած տունը պաշարուած էր։ Գրեթէ բոլոր Թուրքերը հոն համախմբուեցան։ Տանը չորս կողմէն յարձակումի սկսան Թուրքերը, իսկ ներսը, Յովսէփ եւ Սարգիս կռուելու միջոցներ կը պատրաստէին, առանց հետեւանքին վրայ խորհելու։ Թուրքերը սկսան զէնքի հարուածներով գնդակահարել տունը, մասնակցութեամբ տասնի չափ «զապթիէ»ներու։ Հոն էր գիւղախումբի միւտիրը եւ գաւառակի տեղակալը, որոնք կը հրամայէին ողջ կամ մեռած ձեռք անցընել տան մէջի Հայերը, զորս մեծ խումբ մը կ՚երեւակայէին։ Ներսէն երկու Հայերը, ա՛լ սկսան իրապէս պատասխանել, գիտնալով որ անձնատուութիւնը մահ էր։ Կռիւը սաստկացուցին եւ այնպիսի կանոնաւոր ևւանակով մը, որ կատարելապէս շուարումի մատնեցին Թուրքերը եւ առասպելներ տպաւորեցին անոնց մտքին մէջ։ Տունը չորս կողմով հինգ պատուհաններ ունէր, լուացարան մը եւ ետեւի կողմը արտաքնոց մը, որոնք ելքի միայն իբր դիւրութիւն կրնային ծառայել։

(6) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

Ռուսիա եւ Պարսկաստան

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ արտաքին նախարարի ներկայացուցիչ Ֆարրին եւ խորհրդային դեսպան Դաւթեան ստորագրեցին մաքսային համաձայնագիր մը Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։ Համաձայնագրին տրամադրութիւնները չեն տարածուիր այն առանձնաշնորհներուն վրայ, զորս Խորհրդային Միութիւնը տուած է կամ կրնայ տալ այն երկիրներուն, որոնք 1914ին մաս կը կազմէին ռուսական կայսրութեան։

Համաձայնագրին տեւողութեան պայմանաժամն է 7 տարի։

Ֆրանսեւյունական առեւտրական դաշնագիր

Աթէնքի մէջ առջի օր ստորագրուեցաւ առեւտրական դաշնագիր մը՝ Ֆրանսայի եւ Յունաստանի միջեւ։

Հելլէն կառավարութեան պնդումներուն վրայ, Ֆրանսացիները հաւանեցան որ հելլէնական շաքարոտ գինիներու արտածումը չարգիլուի ֆրանս. գաղթավայրերու մէջ։

Մեքսիկայի կռիւները

Փարիզի մեքսիկեան դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ.—

Կառավարական զօրքին կէսը կը յառաջանայ դէպի Տուրկանօ եւ արդէն գրաւած է Սոմպրէրէթէ քաղաքը. միւս կէսը կ՚ուղղուի դէպի Թորրէօն, որ կտրուած է հարաւէն եւ արեւմուտքէն։ Այս շարժման կը գործակցին զօր. Ալմազանի զինուորները։

Երեսփ. ժողովը իր հաւատարմութիւնը յայտնեց կառավարութեան։ Ընդդիմադիրներու նախագահութեան թեկնածու Եոզէ Վասքոնչէլոս յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը դատապարտէ ապստամբութիւնը եւ կ՚արդարացնէ կառավարութեան ընթացքը։

⁂ Կառավարական ուժերու տարած յաղթանակները ա՛յնքան արագ եւ կատարեալ եղան, որ մինչեւ շաբթուան վերջը ապստամբութիւնը բոլորովին պիտի մարի։ Զօր. Քայեէսի յառաջխաղացումը կը նպաստաւորուի ապստամբ շարքերու մէջ ծագած պառակտումներով։ Անգամ մը որ Թորրէօնը գրաւէ, Քայեէսի ռազմագիտական դիրքը թոյլ պիտի տայ իրեն տէր դառնալ ամբողջ հիւսիսային Մեքսիկայի։

Ապստամբութեան ղեկավար զօր. Ակուիրրէի բոլոր զինուորները անձնատուր ըլլալով զինաթափուեցան։ Վէրա Քրուզի նահանգին մէջ ապստամբութիւնը վերջացած կը նկատուի։

Բոլշեւիկներու պառակտումը

Գերմանական աղբիւրէ առնուած լուրեր կը հաստատեն թէ բոլշեւիկ կուսակցութեան Գերագոյն մարմինի՝ Քաղաքական Բիւրոյին մէջ կռիւը շատ սուր հանգամանք ստացած է։

Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» կը գրէ թէ կամէնեւ մղած է Բուխարինը՝ կուսակցութեան տեսաբանը եւ անդամ Քաղաքական Բիւրոյին՝ որ ընդդիմադիր խմբակցութիւն մը կազմէ Ստալինի դէմ։ Բուխարին՝ յանցանքի վրայ բռնուած՝ դատի կանչուած է կեդր. Վերստուգիչ Մարմինին կողմէ՝ կուսակցութեան մէջ ըմբոստութիւն կազմակերպելու ամբաստանութեամբ։

Այս ամբաստանութիւնը խորունկ յուզում յառաջ բերած է վերստուգիչ Մարմինի անդամներուն մէջ։ Բուխարին՝ անկարող ինքզինքը պաշտպանելու՝ հրաժարած է «Պրաւդա»յի խմբագրապետութենէն եւ Գ. Միջազգայինի Դիւանէն։

Մոսկուայի համայնավարական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ ընդդիմադիրները պատրաստ են պետական հարուածի մը ձեռնարկելու՝ տապալելու համար դիկտատորական վարչաձեւը Ստալինի, որ սակայն աչալուրջ կը հսկէ եւ կրնայ ինք նախայարձակ ըլլալ։

Հայ աշխատաւորի մը արկածը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.— Անցեալ չորեքշաբթի, 6 մարտ երեկոյեան ժամը 5.30ին, Duphrquet Frères & Cie բամպակի գործարանին մէջ աշխատող հայ գործաւորներէն Զարսանճագցի 16 տարեկան որբ մը՝ Կարապետ Բարսեղեան, որ գրեթէ երկու տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած էր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Պէյրութի որբանոցէն, մեքենայի արկածի մը զոհ տուաւ իր ձախ բազուկը։ Յիշեալը ունի եղբայր մը՝ Աստուր Բարսեղեան, երկու զաւակի հայր, եւ ուրիշ եղբայր մը Պէյրութ։

Անգլիոյ զինուորական ծախսերը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— Անգլիոյ նաւային ելմտացոյցին յատկացուած ծախքերը կը հասնին 55,865,000 անգլիական ոսկիի, 1928-1929 տարեշրջանին հետ բաղդատելով 1,435,000 ոսկի պակաս։ Ծովային նախարարին յայտարարութեան համաձայն, այս զեղչը կարելի եղած է ձեռք բերել՝ յետաձգելով կարգ մը էական նաւային ծախքեր եւ կամ զանոնք բաժնելով աւելի երկար պայմանաժամերու վրայ։

Միւս կողմէ անգլիական բանակին ծախք նշանակուած է 40,545,000 անգլիական ոսկի, անցեալ տարուան վրայ 505,000 ոսկի պակաս։ Օդանաւորդութեան ծախքն է 16,200,000 ոսկի, նոյնպէս անցած տարուանէն 50,000 ոսկի պակաս։

Այս ձեւով նոր տարեշրջանին Անգլիոյ զինուորական ծախքերուն ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 112 միլիոն 610,000 անգլ. ոսկի, վերջին շրջանին հետ բաղդատելով 1,990,000 անգլիական ոսկի պակաս։

Միւս նախարարութեանց ընդհանուր ծախքերը կը հասնին 308,563,759 ոսկիի, 1928-1929 շրջանին հետ համեմատելով 15,668,896 ոսկի աւելի։ Պարտքի բաժնին եւ ուրիշ ճիւղերուն մէջ կարգ մը զեղչեր կատարուած են։

Ուրեմն Անգլիոյ 1929-1930ի ելմտացոյցը կը հաւասարակշռուի մօտ 820 միլիոն անգլիական ոսկիով, կամ 740,400,000 ոսկիով, եթէ չհաշուենք կարգ մը ծախքեր՝ ինչպէս թղթատար եւ հեռագիր, խճուղիներ եւլն., որոնց ծախքերը կը փակուին համապատասխան հասոյթներով։

Ոստիկաններու հարիւրամեակը

Երէկ առաւօտ Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութեան մէջ հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ ոստիկանական կազմակերպութեան հարիւրամեակը (1829-1929)։ Ներկայ էր Հանրապետութեան նախագահը։ Ներքին նախարար Թարտիէօ ճառ մը խօսելով գովեց ոստիկաններու կատարած գործը։ Ճառեր խօսեցան նաեւ Թաղապետական ժողովի նախագահ Լըմարշան եւ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ։ Պատուանշաններու բաշխում կատարուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ատիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Պ. Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ճազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Այսօրուընէ սկսեալ (Չորեքշաբթի 13 մարտ) Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ Գաղթականներու Պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ նոր տնօրինութիւն։

Փարիզ, 11 Մարտ 1929

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք մանկապարտէզին
31 Մարտ կիրակի երեկոյ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ
կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»
Այս Կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական Թոխանօ սրահին մէջ
ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նպշէ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի Թատերասրահին (Պօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։
ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՌՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. Աբօեան։ Նիւթ՝ «Իսրայէլ-Օրի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցներն ու ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սէյն՝ Յ. Պ.— 70 Ֆր.։
Տէսին, Մ. Ճ.— 35։
Լիոն, Պ. Ս.— 68։
Փրիվա, Գ. Դ.— 35։
Կարտան, Տ. Ս.— 100։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի՝

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԳՈՂ»Ը
և ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

Գիները 5 եւ 3 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը։

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը, Երկունք, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ։

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ։

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ Երկունքի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ 1929

14 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 905 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԲԱՐԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր տեղեկութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն թէ Պէյրութի սպանութեան խնդիրը եւ մանաւանդ բանտարկեալներու դատավարութեան ձգձգումը առատ իւղ կը քսէ Թուրքերու հացին։ Միեւնոյն ատեն, այս մութ կացութեան աղջև ղիւային քրքիջ մը կ'ունենան Մոսկուայի գործակալները։

Վերջին լուրերու համաձայն, տակաւին բանտարկուած կը մնան 23 հոգի եւ մէկ պատանի, շատ գէշ պայմաններու մէջ։ Մեր մօտէն չանցնիր ծուռ մեկնութիւններ տալ Պէյրութի դատական իշխանութեանց բռնած ընթացքին։ Բայց ինչո՞ւ ծածկել որ, այս ձգձգումները շատ գէշ կ'ազդեն հայ գաղթականներու հոգեկան վիճակին վրայ։ Հարցաքննութիւնը յստակօրէն երեւան հանած է թէ ո՛ր եւ է կապ չկայ յունուար 18ի սպանութեան եւ բանտարկեալներուն միջեւ։ Այդ համոզման եկած են Լիբանանի հանրային կարծիքն ու մամուլը։ Դաշնակցութեան ամէնէն թթու հակառակորդներն իսկ չեն կրցած ո՛ր եւ է մեղսակցութիւն ապացուցանել։ Դէպքէն յետոյ, շարք մը նոր յայտնութիւններ եղան, որոնք ամէն բանէ առաջ գրպարտիչներուն դէմ են։

Այս իրողութիւններէն յետոյ, ի՞նչպէս պահանջել որ մտափոխութիւնները չենթարկուի Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ գաղութը։

Օրինակ, դատելով կարգ մը արաբական թերթերու լեզուէն, կասկածներ ծագած են թէ ձգտում կայ Հայերը վհատեցնելու եւ երկրէն հեռացնելու։ Առանց բւրացնելու այդ կասկածները, կ'ընդունինք թէ անոնք որոշ դեր կը կատարեն, գոնէ հոգեբանօրէն։

Արդ, ինչո՞ւ տեղի տալ այս ծուռ մեկնութիւններուն։ Եթէ Լիբանանի կառավարութիւնը իր շահերուն համապատասխան կը գտնէ որ հայ գաղթականները հեռանան, կրնայ հրապարակաւ յայտնել եւ յայտարարել։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ, ոչ Նորազատ Լիբանանը, ոչ ալ հոգատար իշխանութիւնը չունին այդպիսի ծրագիր։ Ընդհակառակն, անոնք իրենց շահերուն համար օգտակար կը գտնեն խաղաղ եւ շինարար տարրի մը ներկայութիւնը, մանաւանդ որ, երկիրը այնքան պէտք ունի վերաշինութեան եւ տնտեսական բարգաւաճման։ Հայ գաղթականները ոչ հողային խնդիր ունին Լիբանանի մէջ, ոչ ալ ո՛ր եւ է քաղաքական պահանջ։ Իսկ այն ափ մը ամայի կամ անջրդի հողաբաժինը որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ յատկացուած է հայ գաղթականներու տեղաւորման, տրամադրուած կամ գնուած է կառավարութեան հաւանութեամբ եւ անոր նիւթական աջակցութեամբ։ Չէ՞ որ Լիբանանի հանրապետութիւնը ինք մէկ միլիոն ֆրանք սահմանեց առաջին առթիւ եւ դեռ պատրաստ է ուրիշ վարկեր տրամադրելու, ոչ թէ հայ գաղթականներու սեւ աչքերուն, այլ բուն իսկ երկրին շահերուն համար։

Հայ տարագիրներու տեղաւորումը չի վնասեր նաեւ սուրիական պետութեան շահերուն։ Հայ գաղթականները առ հասարակ զգուշացած են Սուրիոյ ներքին գաւառներուն կամ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ տեղաւորուելէ։ Դամասկոսի դէպքերուն ատեն (1925 հոկտեմբեր), հազարաւոր Հայեր ապաստանեցան Պէյրութ, եւ մեծ մասը անցաւ արտասահման։

Միւս կողմէ, Սուրիա յաւակնութիւններ չունի Լիբանանի հողերու մասին, եւ եթէ քանի մը արաբական թերթեր Իսքէնտէրունի անունը կ'արտասանեն, պատճառը այն է որ չեն ըմբռներ իրենց երկրին շահերը եւ անգիտակցաբար կը սրեն Թուրքիոյ անկուշտ ախորժակը։ Սուրիան կամ Լիբանանը ի՞նչ կը վնասուին, եթէ քանի մը հազար հայ տարագիրներ տուն-տեղ եղեր են կամ պիտի ըլլան Իսքէնտէրունի գաւառին մէջ, այն ալ ճահիճ ցամքեցնելու գնով (ինչպէս մեր մինուճար հայրենիքին մէջ)։ Որո՞ւ հողը կամ հացը խլած կ'ըլլան հայ գաղթականները, երբ տեղացին ինք Իսքէնտէրունի անունն անգամ լսել չուզեր։ Չէ՞ որ, Թրքական գերութենէն մինչեւ իր ազատութիւնը եւ մինչեւ այսօր, Լիբանանցին կը գաղթէ ու կը գաղթէ, մղուած՝ առեւտուրի տենչէն, որուն ասպարէզը շատ սահմանափակ է իր երկրին մէջ։

Առանց վերապահութեան եւ սրտաբաց հրապարակ դնելով այս խորհրդածութիւնները, կ'ուզենք նորէն եւ նորէն հաստատել, թէ Պէյրութի դատական ձգձգումը կը վնասէ նոյնիսկ Լիբանանի բարի համբաւին եւ իրական շահերուն։ Թող քանի մը հարիւր Հայեր տառապին գնտաններու մէջ, եթէ անոր շնորհիւ ո՛ր եւ է բարիք պիտի շահի Լիբանանի հանրապետութիւնը։ Բայց երբ ո՛ր եւ է բարիք չկայ, եւ ընդհակառակն բսիասներ կը ծագին եւ միտքեր կը պղտորեն, ներելի չէ մէկ օր իսկ աւելի կաշկանդել անմեղ մարդիկ։ Մանաւանդ որ, Պէյրութի ոստիկանութիւնը միշտ հնարաւորութիւն ունի հետապնդումները շարունակելու, եւ ո՛ր եւ է ատեն բռնելու բուն մեղաւորին օձիքէն։

Ըսած ենք եւ կը կրկնենք, — Դաշնակցութիւնը ծածուկ ծրագիրներ չունի Սուրիոյ կամ Լիբանանի հանդէպ։ Ան ինչ որ կը կատարէ այդ երկու հիւրընկալ երկիրներուն մէջ, կը կատարէ ամէնուն աչքին առջեւ, եւ չկայ պատասխանատու իշխանութիւն մը, որ տեղեակ չըլլայ անոր գործունէութեան։ Մինչեւ անգամ քրտական գործին մէջ, Դաշնակցութիւնը ամէն բանէ առաջ նկատի ունեցած է Սուրիոյ շահը (նոյնը եւ Իրանի Իրաքի հանդէպ)։

Այնպէս որ, շատ եւ շատ կը զարմանանք Պէյրութի անըմբռնելի անցուդարձէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը քննութեան ենթարկելով այն որոշումը, որուն համաձայն այսուհետեւ Մոսկուայի համայնավարական կոմիտէն պիտի վարէ Հայերու ներգաղթի խնդիրը, կը նկատէ (3 մարտ).

— «Այս տեղեկութիւնը աստուածային պարգեւի չափ ուրախութիւն պատճառեց ռամկավար եւ համայնավար մամուլին, այն մտածումով անշուշտ որ՝ ներգաղթի խնդիրը աւելի շուտ եւ աւելի լաւ կը լուծուէր Մոսկուայի՝ քան թէ երեւանցիներու կողմէ։

Այս տեղեկութիւնը մեծ ցաւ պատճառած է մեզի երկու նկատումով. նախ՝ որ ներգաղթին կարեւորութիւնը կամ անյետաձգելի բնոյթը չի կրնար գնահատուիլ Մոսկուայի մէջ, ուր մարդիկ զբաղած են աւելի կարեւոր եւ ստիպողական գործերով։ Ներգաղթը հայկական հիւանդութիւն է, որով միայն Հայերը — հոգ չէ, ըլլան համայնավար — կրնան ախտազննել եւ խորհիլ դարմանի մասին։ Երկրորդ՝ Միութենական կառավարութեան որոշումով՝ տարրական իրաւունք մը եւս կը խլուի Հայաստանէն։

Անոնք որ տեղեակ են բոլշեւիկներու խարդախ խաղերուն, բնականաբար չեն խաբուիր որոշումներէն։ Այս եղածը թէ խաղ է եւ թէ դաւ։ Խաղ՝ խաբելու համար գաղութահայ աշխատաւորութիւնը, դաւ՝ վերջնականապէս փակելու համար խնդիրը։

Միութենական կառավարութիւնը իր բազմատեսակ հոգերուն մէջ՝ ինչպէ՞ս ժամանակ պիտի գտնէ հայութեան մէկ մասին հետ կապուած «ճղճիմ» խնդիրով զբաղելու։ Եւ ինչո՞ւ պիտի զբաղի, քանի որ անմիջականօրէն այդ խնդրով շահագրգռուած հայանուն կառավարութիւնը՝ իբրեւ բեռ՝ կը նետէ զայն իր վրայէն։

Դրուագ մը անցեալէն։

1924ին, Ազգ. կեդր. վարչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ սովիէթ դեսպան Պ. Ռւստինովին, խնդրելով որ Մոսկուա դիմէ ներգաղթի արտօնութիւն առնելու համար։ Դեսպանը խոստացաւ մէկ ամիսէն պատասխանը տալ։

Չորս տարի անցաւ եւ պատասխանը չստացուեցաւ։ Նմոյշ մը աՀա, Միութենական կառավարութեան դէպի Հայերը ունեցած վերաբերումէն։

Մեր խորին համոզումով Մոսկուա եւ Երեւան համաձայնեցան վերջնականապէս փակելու ներգաղթի խնդիրը, այնպիսի ձեւով մը, որ միամիտները չըմբռնեն կատարուածին նշանակութիւնը եւ անոր տուն հակառակ մեկնութիւն։

Եւ այդպէս ալ պատահեցաւ։ Ռամկավար պաշտօնաթերթ «Ապագայ», որոշման առթիւ կը գրէ. «Սա յոյսի մեծ շող մըն է։ Կը նշանակէ թէ ներգաղթի հարցը կը դառնայ համամիութենական խնդիր եւ անոր հիմնական լուծումը կը դրուի հաստատուն հողի վրայ։»

Մենք կ'ըսենք. — տրուած որոշումը յոյսի յետին շողն ալ, որ ունէինք, կորստեան կը մատնէ. ներգաղթի հարցը կը դառնայ ոչ թէ համամիութենական խնդիր, այլ կը կորսուի համամիութենական հազարաւոր խնդիրներուն մէջ։

Ռամկավար միտքը դեռ այնքան տհաս է որ չի կրնար ըմբռնել թէ կատարուածը խաղ եւ դաւ է միանգամայն, կազմակերպուած օտար եւ հայանուն բաղդախնդիրներու կողմէ, ընդդէմ տաճկահայ գաղթականութեան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

60 ՏՐՈՑԿԻԱԿԱՆՆԵՐ ՍԻՆՈՊ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

«Սէնթրըլ Նիուզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը Էնկիւրիէն արտօնութիւն ուզած է՝ Տրոցկիի կուսակիցներէն 60 հոգի Թուրքիա աքսորելու համար։ Այս աքսորեալները այժմ Սինոպի մէջ Թուրք իշխանութեանց հսկողութեան տակ կը գտնուին։ Մոսկուա ինք կը վճարէ այս 60 աքսորեալներու ծախքերը։

Տրոցկի Թոքաթլեան պանդոկին մէջ

Բերա 12 մարտ, — *Ճիշդ ամիսէ մը ի վեր Տրոցկի Պոլիս կը գտնուէր եւ անկարելի եղած էր իր մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն առնել։ Այսօր վերջապէս առաջին անգամ ըլլալով տեղական մամուլը հրատարակեց անակնկալ լուրը թէ Տրոցկի, կինը եւ զաւակը կը բնակին Թոքաթլեան պանդոկին մէջ՝ Պոլսոյ երկու ամենամեծ պանդոկներէն մէկը, Բերայի սրտին վրայ։ Այս լուրին հրատարակութիւնը մեծ զարմանք պատճառեց Պոլսեցիներուն։*

Խորհրդային հիւպատոսարանէն փոխադրութիւնը կատարուեցաւ մարտ 10ին, կէս գիշերէն քիչ յետոյ։ Հիմա Թոքաթլեանի իր երկու սենեակներուն մէջ Տրոցկի կ'ապրի՝ ամբոխէն անտեսանելի ու անմատչելի՝ Սէտոֆ անունին տակ։ Միայն թէ զինքը շրջապատող գաղտնիքին մեծ մասը շոգիացաւ։ Տրոցկի՝ թէեւ այլ եւս հսկողութեան տակ չի գտնուիր, բայց երբեք դուրս չելլեր սենեակէն։

Տրոցկի կալուած կը գնէ Ֆրանսայի մէջ

Մոնփէլիէէն «Փըթի Մարսէյեզ»ի կը գրեն թէ անհիմն չէ այն լուրը թէ Տրոցկի արտօնութիւն խնդրած է ֆրանսական կառավարութենէն՝ Էրօ նահանգին մէջ բնակելու համար։ Նոյն իսկ այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

Տրոցկի կալուած մը գնած է Թարասաքի մէջ, Օլարկի շրջան, Պիգիէցի վաճառականէ մը։ Նախկին դիկտատորը միեւնոյն ատեն խնդրած է կանոնաւոր անցագիր մը։ Այս գնումը եւ առաջին բանակցութիւնները կատարուած են Մոնփէլիէ բնակող քանի մը ականաւոր Ռուսերու, ինչպէս նաեւ Լէնինի քրոջ կողմէ, որ այդ քաղաքին մէջ կը բնակի։ Այս խնդիրը խորհրդակցութեան նիւթ դարձած է Նախարարական խորհուրդին մէջ եւ իբրեւ առարկութիւն ցոյց տրուած է 1917ի վաւերման հրամանագիրը՝ Տրոցկիի դէմ։

Ինչ ալ ըլլայ, Տրոցկի մարտ 17ի եւ 20ի միջեւ Պոլսէն պիտի մեկնի իր կնոջ, տղուն, Եէլինսկի անուն սպայի մը եւ վաղեմի սպասաւորի մը հետ միասին։ Նախ պիտի երթայ Մոնթանա (Զուիցերիա), ուր պատասխան պիտի սպասէ իր Ֆրանսա ընդունելութեան։ Եթէ արտօնութիւնը տրուի, պիտի անցնի Մոնփէլիէ, ուր փրոֆէսէօրներ Ժիրօի եւ Էսթորի կողմէ թեթեւ գործողութեան մը պիտի ենթարկուի։

Տրոցկի ապրիլ եւ մայիս ամիսները պիտի անցընէ Նիսի մէջ, ուր արդէն յարկաբաժին մը վարձուած է իրեն համար. յունիսին է որ վերջնապէս պիտի հաստատուի Թարասաքի մէջ։

⁂ Պոլսէն ալ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկի գերման հիւպատոսէն երեք ամսուան վիզա ուզած է՝ Վիսպատընի ջերմուկներուն մէջ դարմանուելու համար։

Չիչերին ալ ախտորուած

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Չիչերին, որ կը կարծուէր թէ Վիսպատընի մէջ կը գտնուի, ամիսէ մը ի վեր մեկնած է յիշեալ քաղաքէն եւ ներկայիս կ'ապրի Պերլինի արեւմտեան մէկ արուարձանը՝ ապաքինարանի մը մէջ։ Իրականին մէջ Չիչերինի առողջական վիճակը լաւ է եւ բոլշեւիկ գործավարը պարզապէս աքսորուած է Տրոցկիի պէս՝ Ստալինի կարգադրութեամբ։ Իբրեւ արտաքին գործավար, Չիչերինի յաջորդ նշանակուած է Լիտվինոֆ, որ մտերիմ բարեկամն է Ստալինի։ Պերլինի Խորհրդային դեսպան Կրէստինսկի կը զգուշանայ ամենափոքրիկ շփում ունենալ իր նախկին մեծաւորին հետ, վախնալով որ իր վրայ կը հրաւիրէ Կրէմլինի կարմիր դիկտատորին գայրոյթը։

Սովը կը սաստկանայ Ռուսիոյ մէջ

«Մորնինկ Փոսթ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լատգալէնի շրջանին մէջ, սահմանագլուխին մօտ, 600.000 գիւղացիներ չոր խոտ չգտնելով, սկսած են ծախել իրենց արջառը եւ ուտել ձիերը։

Անցած տարուան հունձքը շատ պակասաւոր ըլլալուն, սպառած են մեծ մասը ցորենի այն մթերքին, որ գարնան իբրեւ սերմնցու պիտի ծառայէր։

Քոփէնհակէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Մոսկուայի մէջ սովահար ամբոխը յարձակած է քանի մը փուռերու վրայ, զորս քանդած է։ Ոստիկանութիւնը ցրուած է անօթի ցուցարարները, որոնցմէ 350 ձերբակալուած են։

Չըրչիլի յիշատակները Թուրքիոյ մասին

Անցած շաբաթ Լոնտոնի մէջ իբրեւ գիրք հրատարակուեցան Անգլիոյ ելմտական Նախարար Չըրչիլի յիշատակները։ Նախ քան այդ՝ «Թայմզ» արտատպումներ ըրած էր նախարարին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

«ԵՐԲ ՊԷՊԷՔ ԷԻ»

(*Հայրենիք* ամսագրի տնօրէնութիւնը չէ հրատարակած այս հատուածը որ Օր. Մ. Պէրպէրեանի գրչէն ելած է։ Օրիորդը զայն ինծ ղրկեց՝ «փոխանակ զայն զամբիւղ նետելու, քեզի կը նետեմ» գրելով, — եզակի կը խօսինք ու կը թղթակցինք).

— Երբ պէպէք էի, շատ փոքր էի։ Խանձարուրներս զիս կընեղէին չափէն աւելի, ազատութեան տենչանքը զիս կ'այրէր։ Կը յիշեմ որ այտերս կարմրուկ էին, ծախս այտս աւելի քան աջը։ Քիթըս ալ միշտ կը վազէր, ո՛րքան կ'ատէի զայն։ Effet փնտռող պէպէք մըն էի։ Ակռաներս ալ բաւական դժուար բուսած են։ Աջէն ձախ, վերի կզակիս 8րդը մանաւորապէս տանջած է զիս։ Կաթ խմել չէի սիրեր, դժուարաւ կը յօժարէի այս սնունդին մօտենալ, պահանջելով որ միշտ քիչ մը Vittel ով կամ Evian ով ջրախառն ըլլայ։

Ո՛հ, էվիանը, Զուիցերիոյ բարձրութիւնները... Zurich, Leysinի sommetն, միշտ ձիւնապատ... պէպէքութեան օրերուս spleen ը աւելի վերջ այս բարձրութիւններն էր որ պիտի փարատէին։ Զուիցերական լեռներու վերելքը հրեշտակներու թեւերու վրայ վերելքի մը չափ հեշտալի էր ինծ համար։ Բայց չմոռնամ որ Paul Bourget ի Le Disciple ն ու l'Ecuyère ն ալ այլապէս գեղեցիկ վերելքներ պատկերացուցած են միտքիս մէջ։ Երբ պէպէք էի, արդէն իմ արտասուքներուս եւ ճիչերուս ընթացքին

— Պա-ա-ա-լ, պա-ա-ա-լ կ'ըսէի։

Ու ծնողքս իմ մէջս կը սկսէր տեսնել այն սէրը որ կը ծնէր Bâleի համար։ Այս ճիչը, կը յիշեմ, աւելի սաստկացած է, երբ գիշեր մը ստորին կզակիս ձախէն աջ 5րդ ակռային բուսնիլը սկսած է։ Դժբախտ ակռաներ, եթէ անոնք նորերու տեղի չտային իմ հետս բարձրացած պիտի ըլլային Leysin, Zermatt, Zurich, Bâle, Cervin, l'Aigle(*)։

Երբ պզտիկ էի, շատ փոքր էի ու միշտ կ'արտասուէի։ Աջ այտիս կարմիրը աւելի կը մթագնէր ու ինծմէ կը հեռանար տարտամ երազներ երազելու տրամադրութիւնը։

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Վ. Ճ. Ը. ԵԴ. ԲԼՈՎՏԱՅԻ

(*) Տես Պէտէքէրի ուղեցոյցը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Ի

1929 Մարտի թիւը (3), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թւերը (Խմբագրական), *Անդրկովկասի Ազգագրական կազմը* (Վ.), *Հ. Յ. Դ. Երկրում* (Աշոտ-Արծրունի), *Արեւելեան Նահանգները* (Հրանտ-Սամուէլ), *Երեխաները Խորհրդ. Ռուսաստանում* (Ա. Աստծ.), *Իրենց իսկ բերնով, Չէկիստի ցուցմունքները, Ռուսօոմը Պուլկարիոյ մէջ* (Պ. Բարսեղեան), *Իմ հանդիպումները Ռուսօոմի հետ* (Ա. Ջամալեան), *Արամի մահը* (Արշալոյս)։

ՎԻԼՀԷԼՄ կայսեր քոյրը, որ անցած տարի ամուսնացած էր ռուս երիտասարդի մը՝ Զուպքոֆի հետ, զանազան պարտքերու տակ ինկած ըլլալով, սնանկ հռչակուեցաւ։ Գրաւուեցան պօնի իր դղեակն ու կարասիները։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

IV.— ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղթահայ ներկայ իրականութեան մէջ, հանրային կազմակերպութիւններուն վիճակուած է, բախտորոշ դեր մը կատարել, Հայրենիքի վերաշինութեան տեսակէտով՝ Հայաստանի եւ ազգային պահպանման տեսակէտով՝ Գաղութներու մէջ։

Այս հիմունքով, ամերիկահայ գաղութը, իբրեւ աւելի կայուն եւ աւելի բարեկեցիկ գաղութ, հայկական ցրուած ու շուարուն հրապարակին վրայ արժէք է եւ պիտի պահէ տակաւին որոշ ատեն իր արժէքը, մինչեւ որ Հայրենիքը գտնէ ինքզինքը տնտեսապէս եւ քաղաքականօրէն դառնայ անխտիր բոլոր Հայերունը։ Մինչ այդ, այսօրուան երերուն գաղութները կա՛մ մեծ մասամբ կը փոխադրուին երկիր եւ կամ իրենք ալ, իրենց կարգին ինքնամփոփուելով ու տնտեսապէս կազդուրուելով, կը դառնան մէյ մէկ զօրաւոր ազդակ, աւելի կենդանի եւ ցայտուն կերպով լծուելու հայրենաշինութեան գործին։

Դէպքերը եւ պայմանները, վերջին տասնամեակի ընթացքին, Ամերիկահայը դրեր են ազգային պարտականութեան այս գետնին վրայ։

Ամերիկահայը, իր հասկցած եւ կրցած չափով, — ո՛չ աւելի եւ ո՛չ ալ պակաս — կը կատարէ իր այս բոլքի յատուկ պարտականութիւնը, մերթ գիտակցաբար, մերթ բնազդօրէն, մերթ պրոպագանդի ազդեցութեան տակ և մերթ պատահմամբ։

Հոս հարց կը ծագի. արդեօ՞ք ամերիկահայ գաղութը իր կարողութիւններու սահմանին մէջ, լրիւ կը կատարէ իր հայրենաշինութեան և ազգ. պահպանման գուտ հանրային դերը։

Առանց ստորադնահատելու ամերիկահայ հայրենակիցներուս զոյգ ուղղութեամբ կատարած բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութիւնները, ես պիտի ըսեմ որ, լրիւ չի կատարեր. քանի որ տարուած հանրային աշխատանքները չեն բխիր միակ կեդրոնացեալ ծրագրէ մը ու չեն ղեկավարուիր միեւնոյն սկզբունքներով։ Աւելին, այդ պարտականութիւնը իր վրայ վերցուած է ամերիկահայ գաղութի երկու տասներորդը. մնացած ութ տասներորդը, անկասկած աւելի բարեկեցիկ ու աւելի հարուստ, անտարբեր է նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութիւններու հանդէպ։ Մեծագոյն բեռը իր վրայ վերցուցած է ամերիկահայ աշխատաւորութիւնը, եթէ բացառութիւն համարենք մատի վրայ համրուող հարուստներու մասնակցութիւնը։

Ուրեմն, հայրենիքի վերաշինութեան եւ ազգ. ինքնապահպանման այս կենսական րոպէին, Ամերիկահայը իրապէս կազմակերպուած չէ, բառին իսկական իմաստով։

Պատճառները շատ են եւ ես չեմ մտներ պատճառներուն մէջ, չաւելցնելու համար բիւզանդական վէճի սիրահարներու թիւը։ Լերկ ու չոր իրողութիւնը այն է որ միեւնոյն կեդրոնացեալ նպատակին ձգտող հանրային կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի։ Աւելի շատ կան, հանրային կորատուած կազմակերպութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը, հայրենիքի վերաշինութեան եւ ազգ. ինքնապահպանման տեսակէտով ունի տարբեր ծրագիր եւ տարբեր գործելակերպ։

Այս կազմակերպութիւններուն մէջ առաջին տեղը կուտամ Հայրենակցականներուն, որոնք զանազան անուններով կը գործեն հրապարակի վրայ, պարփակելով իրենց մէջ, երբեմն ամբողջ նահանգի մը ու երբեմն ալ մենափոքր գիւղի մը շրջանակը։ Ամերիկայի մէջ կան, մեծ ու փոքր յիսունէ աւելի Հայրենակցականներ, որոնց գործունէութեան վիճակագրական պատկերը շատ հետաքրքրական է եւ հրահանգիչ։

Ի վիճակի չեմ առայժմ, հոս ներկայացնելու վիճակագրական պատկեր մը։

Հայրենակցականներէն ոմանք, բոլորովին նուիրուած են Հայաստանի վերաշինութեան գործին։ Օրինակ՝ Արաբկիրցիները կը շինեն Հայաստանի մէջ «Նոր Արաբկիր»ը, Մալաթիացիները, Սեբաստացիները՝ համանուն քաղաքներ նորակերտ, Խարբերդցիները 1—2 տարիէ ի վեր լարեր են իրենց ամբողջ միջոցներն «Նոր Խարբերդ»ի շուրջ։ Ուրիշներ կան կազմ ու պատրաստ, հետեւելու անոնց օրինակին։

Ոմանք՝ գաղութներու մէջ կը պահեն դպրոցներ, եւ ոըբեր, օրինակ՝ Այնթապցիները, Տիգրանակերտցիները եւլն.։ Կան որ Ֆոնտեր հաստատած են, ունենալու համար երկրի մէջ դպրոցներ, իրենց սիրեցեալ հերոսներու անունով, օրինակ՝ «Մուրատ Ֆոնտ»ը։ Վասպուրականի Միութիւնը, կը հոգայ, արտասահմանի մէջ, վեթերան ժառանգականներ, կամ նահատակ հերոսներու ընտանիքներն ու որբուկները եւլն.։

Այս շարժումը ինքնաբուխ է, որովհետեւ ծնունդ առած է ժողովուրդէն եւ անոր աշխատաւոր դասակարգէն, հետեւանք՝ բոպէի հրամայական պահանջին։

Բայց շարժումը, ինքնին բոպէի պահանջին մէկ մասն է։ Կը պակսի բոպէն լրիւ օգտագործող ղեկավարութիւնը։ Ուժ մըն է որ կը վատնուի, որու մեծագոյն մասը կը շեղի նպատակէն, չի ծառայեր ամբողջովին արդիւնքին համար։

Հայրենակցականները, Ամերիկայի մէջ թիւ զանգուած ունին, խանդավառութիւն ունին, աւելի քան որ եւ է միութիւն՝ տնտեսական եւ բարոյական ուժ ունին։ Քաղաքական հակամարտ հոսանքներն ու համոզումները, Հայրենակցականներու մէջ համեմատաբար դրապէս արտայայտուած են։

Առաջ կ'երթամ ըսելու որ, եթէ երբեք, ազգային քաղաքական զանազան հոսանքներ, կարենային, Հայրենակցական զանազան միութեանց չափով, համազգային գործակցութեան գետին գտնել, արդէն կորիզը դրուած կ'ըլլար Համագաղութային միութեան։

Զանազան Հայրենակցականներու մէջ, կողք կողքի կը գործակցին և՛ Դաշնակցականը, և՛ Հնչակեանը, և՛ Ռամկավարն ու Բարեգործականը, և՛ Չէզոքը եւ նոյնիսկ հայ Համայնավարը։

Կը վիճին իրարու հետ, կը կռուին և երբեմն նոյնիսկ Միութիւնը քանդելու աստիճան առաջ կ'երթան, բայց տեղացիական նեղ շրջանակի բարոյական ու նիւթական կապը՝ կրկին կը միացնէ զիրենք, ծննդավայրի հոգեկան յիշատակներովկանգուն պահելու համար, ամէնուն զուրգուրանքի առարկայ Միութիւնը։

Գաղթային, օր օրի ապասերող այս անկազմակերպ կացութեան մէջ, ազգային բանիմաց ու իրար հասկցող ղեկավարներու բացակայութեան այս օրերուն, գաղթային կազմակերպութեան միակ իրական ու բնական կորիզը ես կը գտնեմ Հայրենակցականներու մէջ, վերաշինական եւ ազգային ինքնապաշտպանման, ոչ քաղաքական նպատակին համար։

Առ հասարակ հայ եւ մասնաւորապէս ամերիկահայ մամուլին կ'իյնայ, արծ րծել, քրքրել այս հարցը, անջատ Հայրենակցականներէն, միակ ը ղեկավարը Հայրենակցականը ստեղծելու եւ անկէ ալ կազմելու համար Համագաղութային Մարմնի կորիզը։

Տարրերը կան Ամերիկայի մէջ։ Հոն Հայրենակցականները կը ներկայացնեն դատ դատմշակելի դաշտեր,բաժնուած իրարմէ փոքր ցանկապատերով։ Կարճ և ազդու ստուգմով մը, բխած՝ գաղթային կեանքի արտասովոր պահանջէն, հնարաւոր է այդ դաշտերը միացնել ու պատրաստել գետինը՝ ընդհանուր կազմակերպութեան։

փարիզ Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

«ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ»

(քերթուածներ, գրեց՝ Նիկ. Սարաֆեան.—

Շ. Նարդունի ժամանուր ճարպիկութեամբ մը՝ որ շնորհաւորութեան արժանի է, ներկայացուցեր էր ցառաջի ընթերցողներուն Սարաֆեանը, անոր կարգն ու աստիճանը, մէկնակէտը, խմորումը։

Սակայն մոռցեր էր Անջրպետի մը գրաւումը կատարող Նիկողայոսը։

Շատեր՝ այդ վերնագիրէն՝ կը կարծեն թէ վէպ մըն է այդ գիրքը, հերոսութիւններով լի։ Կամ գիտական մեծ ուսումնասիրութիւն մը։

Ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը։

Քերթուածներ են, ամէն չափի, ամէն յանգի, ամէն հովի, ամէն զառանցանքի յարմար։

Այդ «Նոր սերունդի կրտսեր»ը շնորհք ունի, ատիկա անուրանալի է, եւ այդ է որ կը ստիպէ մեզ լուրջի առնել իր ձախող փորձը։

Քանի մը տողեր պիտի բաւեն ցոյց տալու շնորհքը, կամ պիտի բնորոշեն բովանդակ մարդը իր իսկական արժէքին մէջ.—

«Անձրեւը սեւ ճայեր մուրթ մայթերուն», (էջ 19), թէեւ նորութիւն մը չէ, նմանութիւնը հաճելի է։

«բիւր յուռութներ կը նետէ իր (կեռասի ծառը) դողդոջ ձեռքը մեզի (էջ 17)։

«Հրեայի պէս ազօթող՝ այծ մը գլուխը կ'օրրէր» (էջ 23)։

Իսկապէս գեղեցիկ է ու լաւ դիտուած ա՛յն տպաւորութիւնը որ արագասոյր կառք մը կը թողու իր ետեւ անտառի մը մէջ, գիշեր ատեն.

«Ծառերու ստուերներ գլորելով կը տանին», կամ «կը խճողուի, կը փլի անտառն անոնց ետեւէն» (էջ 28)։

Թերեւս, բովանդակ գիրքին մէջ, քանի մը տող եւս գտնուին այս տեսակ յաջող պատկերներ։

Իր դժբախտութեան պատճառը այդ չէ միայն։ Կայ էականը։ Կ'ուզէ արժանք դարմանքի բերել մեզ։ Իր այդ փափաքը եթէ գործադրէր տողը միամտութեամբ, գթոտ աչքերով պիտի նայէինք իրեն, սակայն ան իր թերութիւններուն կ'ընկերացնէ անտանելի յաւակնութիւն մը։

Անշուշտ Բոդլէր կարդացած է։ Կ'ուզէ զայն կապկել։ Եթէ Բոդլէր գեղեցիկ ընդվզումով մը ուզեց ցոյց տալ թէ փողոցի աղբիւսներուն մէջ իսկ գեղեցկութիւն կար, երբեք չփորձեց մատներով զայն խառնել։ Իր տաղանդը կրցաւ խորասուզել եւ անկէ դուրս բերել գեղեցիկ ծաղիկներ։ Սարաֆեան, իր գունը կը մխէ անոնց մէջ։ Տեսէ՛ք, ինչպէս աղտոտուած են հայերէն բառերը, յանուն բանաստեղծութեան։

«Թմբուկ մը օդը կ'եփէ։
Սրինգն է շոգի»։
«Հեռուներէն, պտուտակը
պլտուկին...»։
«Աբի դէզին այդ դեղին՝
երակներս կը ծաղկին»։
«վիշապներուբոցացած պտուտակները կ'ոռնան»։
«գիշեր, անձրեւ, խոզ մը
կ'արծի տանիքիս»։

Իսկատիպ ըլլալու ճիգը գրեթէ միշտ տկարութեան նշան է։ Շատեր անով կ'ուզեն պարտկել իրենց մտքին խեղճութիւնը։ Երբ մէկը շնորհն ունի, եւ պատրաստութիւնը նոյն ատեն, իր կուրծքին տակ պոռթկացող ճիչերը, երազներն ու հեւքերը հաղորդելու ուրիշներուն, իր առաջին խնամքը պիտի ըլլար մեզ անսպիսի բառերով ու ձեւերով կրկնել՝ որ հասարակ տեղիք չըլլան, առնեն մեզ իրենց հմայքին տակ ու համակրանքի ջերմ շունչով պարուրեն։ Հոդ է իսկատպութիւնը։

Յետոյ, ուրիշ հասարակ տեղիք մը,— Սարաֆեանի նիւթերէն ո՛չ մէկը նորութիւններ են։

Չենք գիտեր թէ ինչո՞ւ խենդ բառը թօմ կը գրէ։ Հանդարտը ճանդ արդ (տպագրակա՞ն սխալ),

ժողվելը ժողուել։ Իսկ Թօթափեմ գրաբարին աղաւաղեալ Թօթվեմը դեռ շատեր Թօթվեմ, Թօթուեմ, Թօթուեմ սխալ ձեւերով կը գրեն։ Սարաֆեան եւս վերջին սխալ ձեւով կը գրէ։ Այդ յանցանքը միայն քերթող Սարաֆեանը չէ որ կը գործէ, կ'ընդունինք ատիկա եւ հաւատով կը խոստովանինք։

Սակայն ինչ որ չենք ընդունիր, իր որձեւէգ լեզուն է, անհոտ, անհաւոր լեզուն, ուր լուացուհի, գիւղային եւ այս կերպ բառերու կողքին «խուփած բուեր կը սուլեն», եւ ուր կը վխտան «ծմեռուկ մը վառ պօքալ», ապսէնթ, բրիմուս, սիքլիսթ, ռատիօկրաֆ, տէքրո, Թրանսատլանտեան նաւ։ Կան նաեւ կոմ, ճինքեր։ Արդեօ՞ք վերջին բառը հայ ժողովրդական եւ խիստ հին անձքի այլափոխումէն է կազմուած. յանգ ենեա—մեռնի'սի իմաստով։ Քերթողներու ծանօթ ենեն'ս յանգ բառը։

Լեզուի տառապանքէն անցած է կէտադրութիւնն եւս։

Բայց այս ամէնքէն առաջ ու վերջ, կարելի չեղաւ հասկնալ թէ՝ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ Սարաֆեան իր գիրքին վերնագրով, ի՞նչով կը գրաւէ անջրպետը, ե՞րբ, ո՞ւր է այդ գրաւուած անջրպետը։ Կատարեալ հանելուկ։

Այն ճամբով եւ այն յաւակնութեամբ որ Սարաֆեան կ'ընթանայ, ինծի յոյս չի ներշնչեր շատ հեռուները երթալու։ «Փառքի պսակը», որու մասին կը խօսի, աղմուկով չի ծաղկիր։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 20 փետր. (Սեփ. թղթ.).— Նախկին եօթը տարիներու (1922 — 1928) ընթացքին, ամէն տարի կանոնաւոր կերպով տօնուած է փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը։ Այս տարի ալ, աւելի ոգեւորութեամբ եւ յատուկ պատշաճի հանդէս-հաւաքոյթներով տօնուեցաւ 8րդ տարեդարձը։

Հ. 3. Դ. «Վրէժ»ի կոմիտէն Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան Տան սրահին մէջ կազմակերպած էր հանդէս մը, որուն ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն, (Դաշնակցական եւ չէզոք)։ Ժողովուրդի գրեթէ կէսը ոտքի վրայ կեցեր էր. իրապէս ասեղ ձգելու տեղ չկար։

Որոշեալ ժամին «Սալօն» նուագախումբը նուագեց «Մեր հայրենիք»ը. իսկ ժողովուրդը յոտնկայս երգեց մեր ազգային երգը։ Ապա Հ. 3. Դ. Ատրպատականի կազմակերպութեան կողմէ բեմ ելաւ ընկ. Գասպար Յակոբեան, որ հանդէսին բացման խօսքը արտասանելէ յետոյ առաջարկեց հանդիսականներուն յոտնկայս յարգել յիշատակը «մեր այն ընկերներուն, որոնք Փետրուարի 18ի արշալոյսը չտեսած, ինկան բոլշեւիկներու բանտում՝ կարմիր դահիճներու կացիններով»։

Հասարակութիւնը ոտքի ելաւ, մինչ նուագախումբը կը նուագէր «Դուք զոհ գնացիք» մահերգը։ Ապա ընկ. Գասպար շարունակեց իր խօսքը.

— «Այս օրը շատ մեծ ուրախութիւն եւ պատկառանք ազդող պատճառներ է բովանդակում։ Երէկ է թւում Փետրուար 18ը որին ստեղծող ու կերտող սերունդը դեռ ապրում է հպարտ ու տոկուն։ Այսօր երջանիկ ենք, որ տեսնում ենք այն հերոսական դէմքերը, այն խոնարհ ու հերոս անհատները, համայնքները մեր ժողովուրդի, որ իր պայքարով եւ անհաւասար ուժերով կարողացաւ ծառանալ ռուսական կարմիր բռնակալութեան դէմ՝ ստեղծելով Փետր. 18ը։ Հայ ժողովուրդը իր տառապանքի մէջն անգամ միշտ ընդունակ է եղել կերտելու այնպիսի շքեղ ու պատմական դրուագներ, որոնցից մէկն էլ ահա Փետրուարի 18ն է, որ մեզ խորհրդածել է տալիս իր բազմարդիւնակութեան մասին։ Եւ այսօր, այս նուիրական րոպէներին, մենք անհուն սիրով լցուած, մեր ժողովուրդի հանդէպ կարող ենք միայն խորին յարգանք ու պատկառանք տածել։ Փետրուար 18ի ամենաէական երեւոյթներից մէկն էլ այն է, որ հսկայ Ռուսաստանը, կարմիր թեւեր առած երբ կը ջանար խորտակել Հայաստանի նորաստեղծ անկախութիւնը, հայ ժողովուրդը, համոզուած լինելով, որ իր ուժերը քիչ ու թոյլ են, 150 միլիոն բնակչութեան պետութիւն հանդիսացող կարմիր բռնակալութեան դէմ կռուելու, բայց այնուամենայնիւ մեր ժողովուրդը զէնք վերցուց եւ կռուեց։ Սա մի շատ ուշագրաւ պարագայ է, որ ապագայ պատմագրին հետաքրքիր նիւթ է տալիս խորհրդածելու, թէ ինչպէս Պետրոս Մեծի օրերից Հայութեան «բարեկամ» ձեւացող Ռուսաստանը, յանկարծ Լէնինի բռնակալութեան օրով իր 11րդ բանակը քշել կուտար Արարատեան Աշխարհի՝ Հայաստանի վրայ, որ դեռ 1827ին ռուսական տիրապետութեան տակ կ'անցնէր, առաւելապէս Հայութեան ջանքերով։

«Փետրուար 18»ը հայ ժողովուրդի միահամուռ եւ տոկուն կամքի արտայայտութիւնն է, նրա ռազմական ու ազատասիրական ոգու լաւագոյն արձանացումը իւր բազմաբովանդակ էջերով եւ հերոսական դրուագներով»։

Ապա Երուանդ Մարտիրոսեան Ջութակի վրայ նուագեց «Կռունկ»ը։

Աւուր պատշաճի քանի մը արտասանութիւններէ յետոյ, խօսեցաւ ընկ. Վահէ Արծրունին, որ օտար ազգերու կեանքէն մէջ բերաւ զանազան օրինակներ։

— «Հայ ժողովուրդը, յունական դիցաբանութեան Պրոմէթէոսին նման շղթայուած էր Արարատ լերան կրծքին։ Հիւսիսի կարմիր արծիւն ու հարաւի պատառող գազանները կրծում էին նրա սեւ թոքը, նրա սիրտը նրան մեռցնելու համար։ Բայց ահա հրապարակ է իջնում Հ. 3. Դաշնակցութիւնը, փշրում է հայ Պրոմէթէոսի շղթաները, ազատում է նրա դարերի տառապանքից ստեղծելով Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լերան եւ այլ հերոսամարտեր, կերտելով Մայիս 28ը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Փետրուարի 18ը, եւ դեռ քանի քանի նման փառապանծ էջեր՝ մեր նորագոյն պատմութեան գեղեցիկ դրուագները։ Հայ ժողովուրդը պէտք է միշտ ամուր ու կանգուն մնայ, եւ յոյս ու հաւատք ունենայ որ նորանոր Փետրուար 18ներով պիտի կերտէ իւր այնքան ցանկացած ազատ եւ անկախ Հայաստանը»։

Նուագախումբի «Մշակ Բանւոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։

Յետոյ, նոյն սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հայաստանի թաւրիզաբնակ տարագիրներու մեծ խնջոյքը, որուն կը մասնակցէին մօտ 120 հրաւիրեալներ (երկսեռ)։

Սեղանապետ ընկ. Յակոբ Տէր Յակոբեան առաջարկեց կենացներ եւ կրցաւ մինչեւ վերջ սեղանակիցներու տրամադրութիւնը վառ եւ ուրախ պահել։ Արտասանութիւն, երգեր, նուագ, պարեր եւայլն ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Սեղանին հրաւիրուած էին Հ. 3. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութեան կարեւոր գործիչները։

Այդ նոյն օրը հաւաքոյթներ եւ խնջոյքներ կազմակերպած էին նաեւ կուսակցական զանազան խումբեր եւ Որբերու միութիւնը։

Փետրուար 18ի առթիւ գեղեցիկ երեկոյթ մը կազմակերպած էր նաեւ Հ. 3. Դ. Թաւրիզի Աշակերտական կազմակերպութիւնը։ Բանախօսեցին ընկերներ՝ Յակոբ Տէր Յակոբեան եւ Վահէ Արծրունին։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ, երգ, նուագ, իսկ վերջը աշակերտները խաղացին որբ Հ. Օհ...եանի գրած «Եղբայր Եղբ... դէմ» փոքրիկ թատերախաղ..., որ կը պատկերացնէր բոլշեւի...եան կարմիր լուծը Հայաստա...ի մէջ եւ ապա՝ փետրուարեան ապստամբութիւնը։

Հանդէսի ընթացքին հա... բակութեան վաճառուեցան ե... ւանի բոլշեւիկեան բանտին... 1921ի փետրուարի 17ի ... շաբթի գիշեր կարմիր դահ... ներու ձեռքով կացնահար եղ... խմբապետ Համազասպի ... նկարը։

* * * Ազգային Առաջնորդ... րանի կարգադրութեամբ ... տարի եւս, ըստ հնաւանդ ... րութեան, մեծ շուքով տօն... ցաւ Վարդանանցը, որ դա... շարունակ համահայկական ... մը նկատուած է։

Մայր եկեղեցւոյ մէջ ... տարուած պատարագէն եւ ... գեհանգստէն յետոյ Արամ... թատերասրահը լեցուեցաւ... մար հանդիսականներով։ ... նելու անգամ տեղ չկար։ ... կայ էր առաջնորդ Ներսէս ... քեպ. եւ հոգեւորական դա... Բեմի ճակատէն կախուա... Վարդանանց մեծադիր ... ներկ նկարը։ Կեդրոնակա... գային դպրոցի քառաձայ... գեցիկ խումբը, մասնա... թեամբ «Սալօն» նուագա... երգեց «Նորահրաշ» շարա... Արտասանութենէ մը ... Սահակ վրդ. Գէորգեան ն... յացուց Վարդանանց բարոյ... արժէքը, բնաբան ունենա... Եղիշէի «Մահ ոչ իմացեալ ... է, մահ իմացեալ անմահու... է» խօսքը։ Սակայն վա... պետը ըստ արժանւոյն չ... վերլուծել զայն։

Կեդրոնականի աշա... Բագրատ Մնացականեան ... փոփ, իսկ Պ. Յովսէփ Թ... եան ընդարձակ գրութի... պատկերացուցին Վարդա... կատարած դերը, անոնց ... յական եւ յիշատակելի ...

Ամէնէն վերջ խօսեցա... յոց առաջնորդ Ներսէս ա... որ իր սովորական ոգե... թեամբ եւ հայրենասիրա... կոչ ըրաւ նոր սերունդի... ազգն ու հայրենիքը ... համար զոհուեցան Վարդա... եւ ապա հարիւր ... ներ՝ տարիներու ընթացքին։

Կեդրոնական, Արամեան ... Հայկազեան ազգային դպրո... րու երկսեռ աշակերտները ... յատուկ պատշաճի գեղեցիկ ... տասանութիւններ. երաժիշ... Լեւոն Գրիգորեանի պատ... տած երգեցիկ խումբը ... «Ո՛վ դու բարեկամ», «Լու... պերը...», «Տէր կեցո դու ...» եւ «Բամ փորոտան»։

Թաւրիզի հայ վաճառ... ները շնչակտուր կը վազ... շեւիկեան հանդէսներուն... Վարդանանց եւ Ապրի... ազգահանդէսներուն չեն ... վախնալով, որ եթէ գա... ցագրի վիզաներ եւ կամ ... տրական գործառնութիւ... տակն ու վրայ ըլլան...

Մ...

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Ասլանեան Գէորգ ... ճամաձայն, եթովպիոյ ... թեան ընդհ. թիւը 2000ի ... միայն Ատտիս Ապապայի ... 1200էն 1400 Հայ կը ... մնացեալ հայութիւնը ցր... զանազան քաղաքներու մէ... տիս Ապապա՝ որ հայու... գլխաւոր կեդրոնն է, ունի ... հայ մեծ վաճառականնե... րատեան, Գէորգօֆ եւ ... եան։

Մնացեալ Հայերը ... կան են առհասարակ, ... ալ ձեռներէց եւ աշխատ... ձեր, ու ամէնքն ալ ... ունին։ Թշուառութիւն եւ ... տութիւն չկայ։ Յետին ... տրականը գոհ է իր վի... տանը մէջ ունի իր ... սպասաւորը։ Ու տակաւին ... ընդարձակ երկրին մէջ ... խատելու եւ գործելու ... ըէզներ՝ ձեռներէց մարդոց ...

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՕՏԱՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ

«Վագըթ» կը գրէ.— Յայտնի է թէ օտարները Լօզանի դաշնագրին համաձայն չեն կրնար Թուրքիոյ մէջ հիւանդանոց բանալ. միայն հինէն ի վեր Պոլսոյ մէջ գտնուած սահմանափակ թուով հիւանդանոցներու միայն թոյլտուութիւն եղած էր, ինչպէս Փրանս. եւ իտալ. հիւանդանոցները:

Բնական է թէ ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի մէջտեղէն վերցնել այս հիւանդանոցները: Լօզանի դաշնագրին ի նպաստ Թուրքիոյ յօդուածներուն գործադրութիւնը որքան յարգելի է մեզ համար, նոյնքան ալ անհրաժեշտ է շարունակութիւնը անոր աննպաստ տրամադրութեանց: Միայն թէ այսօր, այս հիւանդանոցներուն միջազգային դիրքը գոյութիւն ունեցող սովորութեանց չի համապատասխաներ: Հետեւաբար, պէտք է այս կարգի օտար հիւանդանոցներուն դիրքերը ճշդել:

Եթէ անոնք պաշտօնական են, այսինքն իրենց պետութեանց պատկանող հիմնարկութիւններ, այն ատեն միայն իրենց ազգակից հիւանդները ընդունելու են: Ոչ, եթէ մասնաւոր են, կրնան Թուրք հիւանդներ ալ ընդունիլ. բայց այդ պարագային, պէտք է ենթարկուին մեր առողջապահական հակակշռին:

Թուրք բժշկութիւնը զարգացած է եւ բնաւ կարօտ չէ օտարներու, բայց թրքական հիւանդանոցները պէտք եղածին պէս յառաջդիմած չեն:

Ուշագրաւ է որ Պոլսոյ համայնական հիւանդանոցները տակաւին համայնական մոլեռանդութեան ոգին կը պահեն Թուրք հասարակութեան մէջ: Մէկը յունական է, միւսը հայկական, երրորդը հրէական: Այս հաստատութիւնները, որոնց մէջ կարելի չէ մէկ հատիկ իսկ Թուրք բժիշկի հանդիպիլ, կարծես մէկ մէկ օճախ են, պաշտօն ունենալով տարբերու անջատ զգացումները հրահրելու: Միեւնոյն ատեն, շատ անգամ բողոք եղած է որ անոնց դարմանումի եղանակը ոչ-գիտական է: Եւ հակառակ ասոր, դեռ կանոնաւորուած չէ զանոնք հակակշռելու գործը:

ՍԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Վոսփորն ու Պոլսոյ նաւամատոյցը անակնկալ ու ու հազուադէպ վիճակի մը մատնուած էին Մարտ 1ին: Սեւ Ծովէն սառնակոյտերու անծայր շղթայ մը, գիշերը ներս մտած էր նեղուցէն եւ առատ ծածկած նեղուցն ու նաւահանգիստը: Սառնակոյտերը ոչ միայն խիտ, այլ նաեւ այնքան մեծ էին որ նաւային երթեւեկը բացարձակապէս անկարելի դարձած էր Վոսփորի մէջ, իսկ Հայտար փաշայի եւ կղզիներու նաւերն ալ մեծ զգուշութեամբ եւ դժուարութիւնով քանի մը անգամ երթեւեկեցին:

Պոլսոյ բնակչութիւնը զարմանքի մէջ մնացած էր այս նորօրինակ տեսարանին հանդէպ, Վոսփորի կարգ մը տեղերը ջուրը երբեք չէր երեւար, սառոյցը ցամաքէ ցամաք բռնուած էր, եւ Սէրայ Պրունիի առջեւ ալ լայն ժապաւէն մը ձեւացուցած. նաւակները ծովեզերքներէն ցամաք քաշուած էին: Շոգենաւերու երթեւեկը դադրած էր ու ծովին հեղուկ մակերեսը մարմարի պէս կարծրացած երեւոյթ մը կը պարզէր:

Սառոյցները եկած էին Դանուբէն եւ ռուսական եզերքներէն եւ հոսանքի ուղղութեամբ առաջացած: Շատ կարծր էին եւ ոմանք մինչեւ 1,5 մէթր երկար 50 սանթիմէթր հաստ: Նեղուցին բերանը շատ աւելի խոշոր կտորներ անցքը փակեցին:

Սեւ Ծովէն սպասուած նաւեր չկրցան նաւահանգիստ հասնիլ: «Քըմէթ» շոգենաւը որ դէպի Սեւ Ծով ճամբայ ելած էր, Եէնի գիւղի առջեւ երկու մեծ սառնակոյտերու մէջ մնաց: Շոգենաւը, այս վտանգէն ազատելու իր ճիգին մէջ ցամաք իյնալով խրեցաւ: Սէյրի Սէֆայինի «Հալէպ» շոգենաւն ալ Գալամըշի եւ Մօտայի միջեւ սառնակոյտին մէջ մնաց ու մեծ դժուարութեամբ Հայտար փաշա դարձաւ:

Սառնակոյտերը օրերով եղածին պէս մնացին որովհետեւ ջուրին բարեխառնութիւնը զերոյէն վար էր:

Այս տեսարանը անգամ մըն ալ 67 տարի առաջ պարզուած է Պոլսոյ մէջ, սաստիկ ձմեռ մը դանուբը սառած ըլլալով:

«ԽՐՈՆԻՔԱ»ՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ յունարէն *Խրոնիքա* թերթը Թուրքերը անարգած ըլլալով, յարձակումի եւ դատական հետապնդումի ենթարկուած է: Նոր հասած Թուրք թերթերը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.

«Մեր ծոցին մէջ գտնուող օտարներու մէկ նոր շարժումը» վերնագրին տակ «Վագըթ» կը գրէ.—

«Ցունաց Պատրիարքարանի նախորդ իրաւագէտ խորհրդական Բանանոս Քէչիշօղլու, ժամանակէ մը ի վեր սկսած է «Խրոնիքա» անուն երեկոյեան թերթ մը հրատարակել: Այս թերթը որ յոյնութեան շնորհակալիքն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէր անգլ. դեսպանին՝ Թաթավլայի հրդեհին վայրը այցելած եւ հրկիզեալներուն օգնութիւն ըրած ըլլալուն համար, կ'արտատպէ աթենական թերթի մը մէջ Քոսթա Աթանաթոսի կողմէ հրատարակուող եւ «փոքր Ասիոյ պարտութենէն վերջ, ի՞նչպէս ծագեցաւ եւ ի՞նչպէս յաջողեցաւ Յունաստանի յեղափոխութիւնը» տիտղոսը կրող թերթօնը, որ Թուրքերուն մասին կարգ մը նախատինքներ կը պարունակէ: Պոլսոյ մէջ հրատարակուող յոյն թերթի մը այս լրբութեան ընթացքը տեսած ատեն՝ չուզեցինք հաւատալ մեր աչքերուն: Այս յոյն թերթը ո՞ր կը հրատարակուի արդեօք. Աթէնքի՞ մէջ:

«Իգտամ» երիտասարդութեան արդար զայրոյթը խորագրին տակ կ'ըսէ թէ՝ տպարանը քարկոծուած է Համալսարանի երիտասարդներուն կողմէ, որոնք չկրնալով հանդուրժել Թուրքիոյ դէմ եղած լրբենի հրատարակութեան, շէնք շնորհք քանդած են այդ թերթը: 100է աւելի երիտասարդները նախ պատուհանները քարկոծած եւ յետոյ ներս մտնելով տակն ու վրայ ըրած են տպարանին խմբագրատունն ու գրաշարատունը: Թերթօնն ալ համալսարականներու կողմէ գրաշարատունէն առնուելով, զայն գրող խմբագրին գլխուն իջեցուած են:

Կարելի չէ որ, կը շարունակէ «Իգտամ», քիչ մը հայրենասիրութիւն եւ ազգասիրութիւն ունեցող ո եւ է անձ արդար չգտնէ Թուրք լուսամիտ երիտասարդութեան այս արարքը: Թուրք հայրենիքին մէջ Թուրքը նախատող այս յոյն թերթին դէմ գործուած արարքը յարմար փոխադարձութիւն մըն է իրեն: Ո եւ է քաղաքակիրթ երկրի մէջ, այդ երկիրը նախատողներուն պատիժը աւելի ծանր կերպով կը տրուի: Այժմ բաւականացուած է միայն այդ խռովարարական բոյնին պատուհանները կոտրելով, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ մեր համալսարականները ուզած են չափաւորութիւն ցոյց տալ:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍԱՒԱՌՆԱԿ ՄԸ

Անցած շաբաթ յաջորդաբար երկու օր Պոլսոյ հորիզոնին վրայ սպիտակ գոյնով սաւառնակ մը տեսնուած է որ շատ բարձրէն կը թռէր: Սաւառնակը միջոց մը արուարձաններուն վերեւէն անցած է, բայց կարելի չէ եղած ստուգել թէ ինչ ազգութեան կը պատկանի:

Կարելի չէ եղած, հասկնալ թէ այս խորհրդաւոր սաւառնակը ինչ նպատակով կը թռէր Պոլսոյ վերեւ, կը գրէ «Սօն Սաաթ»:

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

1922ին, Նախիջեւանի մէջ (Դոնի վրայ) բացուած հայկական մանկատունը փոխադրուած էր Նովոչերկասկ, ուր կը գտնուի ներկայիս:

Մանկական երկսեռ երախաներու թիւը կը հասնի 45ի, 7—8 տարեկանէն մինչեւ 14—15 տարեկան: Մանկատունը ունի երկու ուսուցիչ եւ մէկ վարիչ:

Մանկատունը կը պահուի տեղւոյն Լուս. բաժնի կողմէն յատկացուած գումարով, որ շատ չնչին է եւ այդ պատճառով, մանուկները զուրկ են բաւարար սնունդէ:

Մանկատունն ունի կօշկակարութեան, կար ու ձեւի եւ ատաղձագործութեան արհեստանոցներ, ուր երախաները թէ կը սորվին եւ թէ իրենց աշխատութեան արդիւնքով կը հոգան իրենց պէտքերը:

— Ծալկա՝ Վրաստանի յետամնաց գաւառներէն մէկն է, ուր փոքրաթիւ հայութիւն մը հաստատուած է 1628-30ական թուականներուն, գաղթելով Էրզրումէն: Գեղացիները մեծ մասամբ կ'ապրին նահապետական կեանքով: Հողը կը մշակեն նախնական կերպով: Ժողովուրդը կը բնակի հին գետնափոր տուներու մէջ, ուր լոյսը կը թափանցէ երդիքէն: Գեղացիները իրենց ազատ ժամերը կ'անցընեն իրարու քով հաւաքուելով, իրարու զանազան հեքեաթներ պատմելով:

Կրօնը եւ հնաւանդ նախապաշարումներ դեռ մեծ տեղ կը գրաւեն: Հիւանդները յաճախ ուխտի կ'երթան, փոխանակ բժիշկի դիմելու:

Աշխարհէն բոլորովին կտրուած անկիւն մը:

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անցեալ ամսու ընթացքին, աջարուհիներ եւ թրքուհիներ համագումարի նստած են Պաթումի մէջ:

Այս առթիւ հրատարակուած կոչի մը մէջ, պամգամաւորուհիները կ'ըսեն.

— Մենք աջարուհիներու եւ թրքուհիներու ներկայացուցիչներս, քննելով զանազան հարցեր՝ մասնաւորաբար քօղի վերացման հարցը, որոշեցինք մեր կամքով մշտապէս ազատիլ ստրկութեան մնացորդէն եւ հրապարակաւ կրակին յանձնել այդ նուաստացնող քօղը»:

Անոնք կը յայտարարեն նաեւ որ քօղը հանելով, պայքարը չի սահմանափակուիր տգիտութեան, կրօնական եւ բոլոր հին կենցաղային սովորութիւններու դէմ (բազմակնութիւն, կնոջ առուծախ, անչափահասներու ամուսնութիւն եւայլն), եւ կը պահանջեն խորհրդային իշխանութիւններէն, որ մասնաւոր օրէնքով պարտադիր դարձնեն քօղի վերացումը եւ խիստ պատասխանատուութեան ենթարկեն կուլակները, մոլլաները եւ բոլոր անոնք, որոնք որեւէ կերպով կը նպաստեն կնոջ ստրկութեան:

Համագումարին մասնակցած են 50ի չափ պատգամաւորուհիներ:

Համագումարի բացման առթիւ, Պաթումի մէջ կազմակերպուած է մեծ միթինգ մը, ուժ տալու համար կիներու պահանջներուն:

Միթինգին մասնակցած են մօտ 5000 անձեր:

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Տնայնագործական արտադրութիւնը զարգացնելու նպատակով, Վրաստանի կառավարութիւնը որոշած է կազմել թանգարան մը, ուր պիտի հաւաքուին տնայնագործութեան վերաբերեալ բոլոր արժէքաւոր իրերը:

ԲԱՄՊԱԿԻ ԳՈՐԾԸ

Մոսկուայի մէջ, խորհրդակցութեան մը ընթացքին, որուն մասնակցած են Անդրկովկասեան բամպակի կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ, կարդացուած է զեկոյց մը Անդրկովկասի մէջ երկրագործական աշխատանքներու մասին:

Զեկոյցը ծանրացած է այն կէտին վրայ թէ շատ շրջաններու մէջ, երկրագործները երբեք աղբ չեն գործածեր իբրեւ հողի պարարտանիւթ: Այդ պատճառով, 500 հեկտար տարածութեան վրայ, աղբ գործածող բամպակաբոյծները կը վարձատրուին 10ական րուբլի պարգեւով մը: Պէտքը շեշտուած է հիմնելու բամպակագործութեան դասընթացքներ եւ յարմար տեսնուած է, որ Ադրբէջանի գիւղատնտեսական վարժարաններէն մէկը յատկացուի լոկ բամպակաբուծութեան: Իսկ մնացեալ վարժարաններու մէջ աւելի ուժ պիտի տրուի նոյն ճիւղի դասաւանդութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ· 6 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Նախորդ նամակովս գրած էի ձեզ, հակազգային տարրերու բռնած դիրքի մասին, Պէյրութի վերջին դէպքին առթիւ: Առջի օրերու իրենց թափը կոտրած է: Օտար թերթերն ալ, այլեւս բան չեն գրեր այս մասին: Միայն թէ ներկայ պայմաններէն կ'օգտուին մերսեւազգեստները եւ իրենց հակաժողովրդական քայլերուն մէջ աւելի սանձարձակ դիրք կը բռնեն:

Ազգային կեանքը լճացած վիճակ մը ունի: Եթէ երբեք շարժում մը կայ, այդ ալ դպրոցի շուրջն է: Քիչ մըն ալ Հայրենակցական Միութիւններն են, որ կեանքի նշաններ ցոյց կու տան: Կրթական գործի մասին կ'արժէ աւելի մանրամասն եւ թիւերով խօսիլ: Հայրենակցական Միութիւնները այստեղ ալ սահմանափակուած են իրենց համաքաղաքացի անկարներուն օգնելով: Ամէն հայրենակցական միութիւն իրեն յատուկ հայրենասիրութիւն մը ունի եւ իրմէ դուրս բան չի ճանչնար: Այնպէս որ, դժուար է մէկ սեղանի շուրջ նստիլ ազգային ընդհանուր հոգերու համար: Իսկ այս իրողութիւնը կը նպաստէ մութ տարրերուն: Հակառակ այս դժբախտ կացութեան, ես կը հաւատամ թէ կարելի է հասկացողութեան գալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի ֆութպոլի Ա. խումբը լաւ մրցում մը կատարեց C. O. Billancourtի պահեստի խումբին դէմ: Մրցումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական դաշտը եւ լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հայերը յաղթական ելան Օի դէմ 2 նշանակէտ շահելով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն մէջ գրեթէ ամէնէն լաւ գործողը Պիյեանքուրն է, որ ունի երկու ֆութպոլի խումբեր: Իր անդամները բոլորն ալ եռանդով կ'աշխատին մասնաճիւղին յառաջդիմութեան համար: Վերջերս ընդհ. ժողով մը գումարելով ընտրեցին չորս հոգինոց վարչութիւն մը հետեւեալ անձերէ.— Ն. Շմաւոնեան, Ա. Եագուպեան, Ա. Գաբուճեան եւ Հ. Պեզիրկեանեան:

Պիյեանքուրի մասնաճիւղէն վերջ Իթալիի եւ Սարսէլի մասնաճիւղերն են որ ունին ֆութպոլի խումբեր եւ իրենք իրենց մրցումներ կը կատարեն ֆրանսական լաւ խումբերու դէմ: Իսկ Փարիզի, Ժուանվիլի, Պուաքոլոնպի, Ռոնիի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերը չունին մարզական խումբեր:

Փարիզի Շրջանային վարչութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր կազմուած է, շատ անտարբեր ընթացք մը ցոյց կու տայ հանդէպ բոլոր մասնաճիւղերուն: Հակառակ Պատգամաւորական Ժողովին կողմէ իրեն եղած թելադրութեան, ան մէկ կողմ ձգած է մարզական յանձնախումբերու կազմութիւնը եւ կ'աշխատի պարահանդէսի մը կազմակերպութեամբ: Շրջանային վարչութիւնը պէտք է նկատի ունենայ, որ ապրիլի վերջերը տեղի ունենալիք պարահանդէսէն յետոյ, իր ընտրելիք մարզական յանձնախումբերը ոչ ինչ կրնան ընել, քանի որ ֆութպոլի եղանակը կը վերջանայ մայիսին: Այս պարագան իր ուշադրութեան կը յանձնենք խոնարհաբար:

Գ. Գասապեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Մարտ 10ին Վալանսի Արաքս մարզականը հրաւիրուած էր Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբին դէմ կատարելու համար ընկերական մրցում մը: Վալանսահայ երկսեռ հայրենակիցներ եւ Ֆրանսացիներ, փութացած էին այս անգամ աւելի հոծ բազմութեամբ, քաջալերելու համար երկու քոյր խումբերը:

Ժամը 2.30ին սկսաւ մրցումը՝ Սթատ տիւ Փոլիկոնի զինուորական մարզադաշտին վրայ Վիէնի յարձակողականով, սակայն ետ մղուեցաւ գնդակը շնորհիւ Արաքսի պաշտպանողական գիծի զօրաւոր խաղին: Բաւական ժամանակ երկու կողմերու հաւասար խաղարկութենէն վերջ Վիէնը կրցաւ շահիլ իր առաջին եւ վերջին կէտը:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ Արաքսի յարձակողականով: Բաւական ժամանակ գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, շնորհիւ Արաքսի յառաջապահ գիծի գեղեցիկ փասերուն Արաքսը եւս յաջողեցաւ շահիլ իր հաւասարեցուցիչ կէտը, և խաղը՝ վերջացաւ հաւասար՝ 1—1:

Խաղէն վերջ Արաքսը պատուեց Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. տաք գինիով:

Արաքսը այս կիրակի Պոլէն կը մեկնի՝ կատարելու իր երթի մրցումը տեղւոյն Արծիւին դէմ: Իսկ ապրիլ 7ին կը մեկնի Վիէն՝ կատարելու համար երթի մրցումը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ:

Մ. Տէր Կարապետեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ծանօթ կռփամարտիկ Գարօ Պաղտասարեան, Վանեցի, որ մօտաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր հանգիստ կ'ընէր, իր առաջին եղանակը պիտի սկսի Թունուզի մէջ, մրցելով միջին ծանրութեան ախոյեանին դէմ: Կը յուսանք թէ յաղթական պիտի վերադառնայ: Մրցումը պիտի կատարուի մարտ 13, չորեքշաբթի գիշեր և պիտի տեւէ տասը շրջան:

Միեւնոյն գիշերը պիտի մրցի Պ. Յակոբ Պաղտասարեան, Կիլիկեցի, որ արդէն ունեցած է մէկէ աւելի յաջողութիւններ:

Գարօ Թունուզէն վերադարձին պիտի այցելէ Փարիզ, կարեւոր մրցումներ կատարելու համար:

Յ. Պապաիկկիտեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ տղաքը դեռ երիտասարդ էին (35—38 տարեկան) եւ կրակի պէս, շանթի արագութեամբ կը գործէին: Ցան մէջը վեց դիրք որոշեցին զէնք արձակելու, եւ ամէն մէկը երեք դիրքի պիտի հսկէր: Ունէին երկու յունական հրացան (կրա), մէկ օսմանեան մարթին, երկու կրկնահրացան (չիֆթէ), երեք հատ ատրճանակ, (տասնոց մը եւ գարատաղ:

Այսպէս մէկը երեք, միւսը չորս զէնքերով, դիրքէ դիրք կը ցատկէին, զէնքերը փոխն ի փոխ գործածելով: Իրական պատերազմ մ'էր ուր հրացանի շաչիւններէն գիւղը կը թնդար: Վերջալոյս էր, բայց հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր: Վհատած Թուրքերը, ուստով սկսան ցրուիլ, նոյնիսկ հոն թողլով քանի մը ծանր վիրաւորներ. յիսունէ աւելի թեթեւ վիրաւորներ կային Թուրք ամբոխին մէջ: Մութը կոխեց, Հայ թաղին մէջ, մանաւանդ պաշարուած տան շրջակայքը, մէկ հատիկ Թուրք կամ ժանտարմա չէր մնացած: Երկու Հայերը դեռ չէին սպառած իրենց փամփուշտները: Մութէն օգտուելով դէպի լեռները հեռացան երկու քաջերը: Գիւղի հայութիւնը մէկ ուրախ էր, մէկ տրտում: Ցեղակալի հրամանին վրայ գիւղախումբին մէջ գտնուող 50 - 60 «զապթիէ»ներ կը հասնէին յաջորդ առաւօտ, եւ 40է աւելի Հայեր, կին թէ այր ձերբակալելով բանտ կ'առաջնորդէին, որոնց 30ը թեթեւ պատիժներէ յետոյ ազատ արձակուեցան, իսկ 10ը աւելի ծանր պատիժներու դատապարտուած ըլլալով, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման առթիւ արձակուեցան:

Սահմանադրութեան հռչակման ընթացքին, Թուրքերը, վարանոտ դիրք բռնեցին, մանաւանդ որ շատ վախցած էին: Նոր գիւղի հայութիւնը, խրոխտ կեցուածքով մը ինքն իր ճակատագրին տէրը դարձած էր այլեւս:

Մինչեւ 1914 Նոր Գիւղի Հայերուն մազն իսկ չկրցան երերցնել Թուրքերը: Թէեւ ներքնապէս թաքուն ոխ մը ունէին, եւ վրէժի ու Հայերը բնաջնջելու գաղափարը ամուր տպաւորուած էր իրենց սրտին մէջ, բայց երեւութապէս, շատ յարգալիր ու բարեացակամ վերաբերում ցոյց կու տային:

Աւա՜ղ, սակայն, ընդհ. պատերազմը օգնութեան հասաւ Թուրքերուն: Բոլոր այրերը զինուորագրուած ըլլալով, բացի տասնեակ մը դասալիք փախստականներէ, գիւղին հայութիւնը, — կին, ծեր եւ տղայ,— զանգուածաբար կը քշուէին դէպի անջրդի անապատները, մերկ ու անօթի մեռնելու: Փախստական տասնեակէն վեց երիտասարդներ, մինչեւ Զինադադար պատնէշի վրայ ապրեցան, գիւղին մօտակայ լեռներուն մէջ: Անոնք ողջ են դեռ, ու կը գտնուին Ցունաստան, Սուրիա կամ Ֆրանսա:

Գալով տարագրուած ժողովուրդին, որուն թիւը չորս հարիւրի կը հասնէր, հիմա քանի չափ վերապրողներ միայն կան, թափառական հոս ու հոն, կէս կուշտ կէս անօթի:

(7) Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

յիշատակներէն, որոնց 13, 14 եւ 15ը կը վերաբերին Թուրքեւ-հելլէն պատերազմին եւ Թուրքիոյ վերականգնումին։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս յօդուածները մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած են քաղաքական ամենաբարձր շրջանակներու մէջ։

Թուրք պատասխանատու վարիչ մը իր տպաւորութիւնները հետեւեալ կերպով բացատրած է թղթակցին։ Նախ՝ լաւ տպաւորութիւն գործած են Չըրչըլի ներբողական տողերը Մ. Քէմալի հասցէին։ Երկրորդ՝ հելլէնեւ-Թուրք պատերազմին մէջ Անգլիոյ բռնած դիրքին մասին Չըրչիլի տուած բացատրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Անգլիա հակաթուրք չէ եղած եւ չէ փափաքած «Թուրք բարբարոսութիւնը քրիստոնեայ քաղաքակրթութեամբ բնաջնջել»։ Երրորդ՝ վարչապետ Լոյտ Ճորճ գլխաւոր, եթէ ոչ միակ պատասխանատուն է Իզմիրի բախտախնդրութեան մէջ հելլէն բանակին տրուած քաջալերութեան համար։ Չորրորդ՝ Չըրչիլ ճարտարօրէն կը նկարագրէ Չանաքգալէի տագնապին առեն անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական հակամարտութիւնները, Թուրքերը երբեք չպիտի մոռնան Անգլիոյ բռնած կարօղի դիրքը այդ տագնապի ընթացքին։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Չըրչիլի այս յիշատակները կոչուած են մաքրել մթնոլորտը եւ բարուոքել անգլեւ-Թուրք յարաբերութիւնները։ Միւս կողմէ սակայն յիշեալ պատասխանատու վարիչը չէ մոռցած յիշեցնել «Թայմզ»ի թղթակցին թէ Չըրչիլ ինքն էր որ առաջարկած էր Պոլիսը ցարական Ռուսիոյ տալ՝ պատերազմէն յետոյ։

«Վագըրթ»ի քրոնիկագիրը այս առթիւ կը գրէ.—

«Չըրչիլ Թուրքերու պատերազմի մասնակցութեան ամբողջ մեղքը կը վերագրէ հանգուցեալ Թալէաթ և Էնվէր փաշաներուն։ Չենք ուզեր այս կէտը վերլուծել. միայն դիտել կուտանք թէ Չըրչիլ կը սխալի երբ կ'ըսէ թէ «սպաննուած Թուրքերուն երեք չորրորդը ինկաւ անգլիական գնդակներուն եւ սուիններուն տակ»։ Տարտանէլի մէջ, իրենց Սկովտիացները չկրցան դիմանալ Թըրքական սուինին։

Ճիշդ է թէ Անգլիացիները Լօրէնսի նման աղտոտ զէնքբով կոնակէն եւ ներսէն յարձակեցան մեր վրայ։ Անոնք էին դարձեալ, որ պաշտպանեցին Անատոլու հելլէն բանակը։

Եթէ Սուրիոյ եւ Արաբիոյ հայրենադաւները, ցած լրտեսներու խումբերը, յոյն եւ հայ աւազակները? եւ վերջապէս փողցի գողերը կը բաժնեն անգլ. բանակին պատիւը, այն ատեն Չըրչիլի խօսքերը կը մօտենան իրականութեան»։

«Հայր Միխայէլ»ի ձերբակալութիւնը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ որ խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալած են «Հայր Միքայէլ» անունով ծանօթ մարդ մը, որ գիւղէ-գիւղ կ'երթար, բոպիկ քալելով ձիւներու մէջէն, հոգեւոր երգեր երգելով, եւ զգուշացնելով գիւղացիները ո եւ է շփում ունենալէ սուտ Քրիստոսի հետ։ Իրեն կ'ընկերանային չորս աղջիկներ՝ Օլգա, Թաթիանա, Մարիա եւ Անաստասիա, Նիկոլա Բ. ցարին աղջիկներուն անունով։ Ամբոխը լաւ ընդունելութիւն կ'ընէր Հայր Միքայէլի, զոր կը նկատէր իբրեւ սուրբ մը կամ մարգարէ մը։

Միքայէլի կ'ընկերանայ բացի յիշեալ չորս աղջիկներէն, երգիչներու խումբ մը։

Մոսկուայի մէջ այս առթիւ հրատարակուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ ձերբակալութենէն առաջ, Միքայէլ իր աշակերտները ղրկած էր խորհրդային միութեան զանազան շրջանները՝ բաժնելու համար թռուցիկներ, որոնք խորհրդաւոր պատգամ մը կը պարունակէին։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ ասիկա պարզ օրինակ մըն է ռուսական գիւղի ընդհանուր վիճակէն եւ թէ ռուս գիւղը պաշարուած է նոր բական, խորհրդապաշտ մթնոլորտով մը։ Վերջին ամիսներուն աւելի յաճախադէպ դարձած է երեւումը մարգարէներու, ուխտաւորներու եւ ճգնաւորներու (սովորական բան Ռուսիոյ մէջ)։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ պէտք է վերջ տալ այս խռովայոյզ երեւոյթին եւ անխնայ բնաջնջել այս թափառող քարոզիչները, որոնք սուրբի դիմակին տակ տգէտ գիւղացիները կը գրգռեն քաղաքական նպատակներով։

Մատրիտի ուսանողներուն նոր ցոյցը

Մատրիտի համալսարանական ուսանողները կը շարունակեն իրենց ցոյցերը Սպանիոյ դիկտատորական կառավարութեան դէմ։ Առջի օր մօտ 2000 ուսանողներ կրթական նախարարութեան առջեւ երթալով նախարարին ուղղուած հեգնական երգեր երգեցին։ Ոստիկանութիւնը սուիններով յարձակեցաւ ուսանողներուն վրայ, որոնք քարերով պատասխանեցին։

Ցուցարարները յետոյ A. B. C. թերթի խմբագրատան առջեւ նախատական բացագանչութիւններ ըրին եւ ապակիները կոտրեցին։ Կռիւ ծագեցաւ ոստիկաններուն եւ ցուցարարներուն միջեւ։ Ոստիկանները օդին մէջ զէնք պարպեցին, սակայն գնդակ մը ծակեց ուսանողի մը վիզը։ Վիճակը ծանր է։

Իրիկուան դէմ ուրիշ ընդհարում մըն ալ պատահեցաւ զինուորական կազինօին մօտ։ Ամբոխը խուճապահար ապաստանեցաւ սրճարաններու եւ խանութներու մէջ, որոնց ապակիները ջարդ ու փշուր եղան։

Շարժումը կը ծաւալի միւս քաղաքներն ալ։ Պարչելոնայի մէջ 400 համալսարանական ուսանողներ որոշեցին դասադուլ հռչակել, մինչեւ որ գոհացում տրուի իրենց պահանջներուն։

Օսմ. Հանր. Պարտքի կտրօնները պիտի վճարուին

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը շուտով հրահանգ պիտի տայ Օսմ. Հանրային Պարտքի Փարիզի խորհուրդին՝ որպէս զի Միացեալ Պարտքի առաջին կտրօնները վճարուին։ Ինչպէս կը յիշուի, կտրօններու վճարումին մասին անցած տարի համաձայնութիւն գոյացած էր Փարիզի մէջ բաժնետէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Թուրք պատուիրակութեան միջեւ։ Ազգային Մեծ Ժողովը դեկտեմբերի սկիզբը վաւերացուցած էր այդ համաձայնութիւնը՝ կարգ մը վերապահումներով։

Պորիս թագաւորին ճամբորդութիւնը

Պուլկարիոյ Պորիս Թագաւորը առջի գիշեր Վիեննա հասաւ եւ շուտով պիտի մեկնի Հռոմ՝ իշխանուհի Ճովաննայի ձեռքը խնդրելու համար։ Թագաւորին կ'ընկերանան իր քոյրը իշխանուհի Եւդոքսիա եւ թիկնապահը։ Պորիս Թագաւորը կը ճամբորդէ կոմս Ռիլսքի կեղծանունով։ Պուտափէշթի կայարանին մէջ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ անոր։

Հռոմ պիտի մեկնի նաեւ Պուլկարիոյ արտաքին Նախարար Աթանաս Պուրոֆ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Այս Կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

Ա. Բ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Պ. Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ճազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ գաղթականներու պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւի ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Այս Կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական Թոխանօ սրահին մէջ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նաշէի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի թատերասրահին (Պօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Նիւթ՝ «Իսրայէլ Օրի»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցներն ու ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալֆորվիլ, Փ. Ո.— 3 անգամը 15 ֆրանք։

Մարսէյլ, Յ. Մ.— 70 ֆր.։

Լանսէյ գործ.— 69.60։

Պրիւսէլ, Ե. Ա.— 100 ֆրնք.։ Ակսանք ղրկել։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ 1929

15 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 906 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ԱՂԷՏԻՆ ԴԷՄ

Նոր օրերու ընկերային մեծագոյն աղէտը դարձած է հիւծախտը: Տեսակ մը սպիտակ ջարդ, որ կը սպառնայ հնձել մեր երիտասարդութեան ծաղիկը:

Այս էջերէն քանիցս հնչեցուցած ենք ահազանգը, վտանգը եթէ ոչ բոլորովին անհետացնելու, գէթ սահմանափակելու համար: Ցարդ ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ՝ չարիքը խափանելու համար:

Եւ սակայն աղէտը կը շարունակէ իր աւերները:

Ֆրանսայի մէջ շաբաթ չանցնիր, որ հայ ընտանիք մը սուգի չմատնուի՝ ողբալու համար ապագային յոյսով նայող սրտահատորի մը վաղաժամ մահը: Վեց տարիէ ի վեր այս երկրին մէջ թաղուած մեր հայրենակիցները համրանք չունին: Մահացու մանրէն մասնաւորաբար կը տեղաւորուի երիտասարդ կուրծքերու տակ, եւ որովհետեւ լուրջ խնամք տանող հիմնարկութիւն մը չունինք, զոհը ծիւրելէ ու հիւծելէ յետոյ հրաժեշտ կուտայ կեանքին:

Հայրենիքէն քշուած՝ ինկած ենք Արեւմուտքի կլանող յորձանքին մէջ: Հանգիստ կեանքէ զրկուած՝ ափ առած ենք գործարաններու դուռները: Մեր երկսեռ երիտասարդութեան վիճակուած է ծուխի, փոշիի եւ քրտինքի մէջ օրը իրիկուն ընել: Ցաճախ ստիպուած ըլլալով բազմանդամ ընտանիք մը ապրեցնել, բանուորը իր օրավարձով չի կրնար հասնիլ կեանքի բոլոր կենսական պահանջներուն:

Կը բաւէ այցելութիւն մը տալ Փարիզի կարգ մը արուարձանները,— ուր հայրենակիցներ փայտաշէն հիւղակներ վարձելով կ'ապրին,— գաղափար կազմելու համար տիրող անլուր թշուառութեան մասին: Հոն մէկ սենեակի մէջ — յաճախ աղտոտ— 4-5 հոգի միասին կը բնակին,— այր, կին, երախայ: Այդ սենեակը միաժամանակ թէ՛ ննջարան է, թէ՛ խոհանոց եւ թէ՛ հիւրանոց: Օդ չկայ: Արեւը ներս չի թափանցեր սենեակէն: Դեռ չենք յիշեր ուրիշ պարագաներ, որոնք նոյնքան կ'ազդեն մարդկային առողջութեան վրայ: Վաստակը կարճ է: Հետեւաբար եւ սնունդը անբաւարար: Մարդիկ կէս-կուշտ կէս-անօթի կը պառկին, արշալոյսին հետ հեւ ի հեւ գործարան վազելու համար:

Ահա՛ թէ ո՛ւր է չարիքին մէկ արմատը:

Ժամանակին հրատարակեցինք տեղեկագիր մը՝ գրի առնուած երկու հայ բժիշկներու կողմէ, որ թոքախտի ծնունդին և տարածման իբրեւ պատճառ ցոյց կուտար՝ գաղթականութիւնը, խրճիթը, զրկանքը, խմանութիւնը, ապառողջ պայմաններն ու ծայրայեղ յոգնութիւնը: Մէկ խօսքով այն վիճակը զոր կը ներկայացնէ այսօր Ֆրանսայի, մասնաւորապէս Փարիզի հայութեան որոշ մէկ մասը:

Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ գաղթականները աւելի առողջապահական պայմաններու մէջ բնակեցնելու մասին: Բացի բարեսիրտ տիկինէ մը՝ ո՞ր մեծահարուստ կազմակերպութիւնը միտքէն անցուց ներկայանալի բնակարաններ տրամադրել անճար գաղթականներուն: Օրինակ, Բարեգործականը ո՛ր եւ է ատեն խորհեցա՞ւ իր գրասենեակի չորս պատերէն դուրս ելլել՝ շուրջի թշուառութիւնը դիտելու եւ դարման տանելու համար:

Վերոյիշեալ տեղեկագիրը կը թելադրէ թոքախտի դէմ կանխարգելիչ պայքար մղելու համար մէկ մէկ բուժարան բանալ երեք մեծ կեդրոններու՝ Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ՝ իւրաքանչիւրին համար տարեկան 30,000 ֆրանք տրամադրելով: Ասկէ զատ հայ թոքախտաւորները ֆրանսական պաքինարանները ընդունել տալու համար որոշ ծախքեր պիտի ըլլան: Տեղեկագիրը՝ 300,000 ֆրանքի ընդհանուր դրամագլուխ մը կը նախատեսէ պայքարելու համար ընկերային այս մեծ աղէտին դէմ:

Բարեմիտ է առաջարկը եւ երբ չարիքը կայ, անշուշտ օգտակար է միջոցներ ձեռք առնել զայն խափանելու համար:

Սակայն ատով չի փրկուիր այս երիտասարդութիւնը. հըրդեհը ծագելէն յետոյ երբեմն կարելի է մարել զայն, բայց ո՛րքան ալ շուտ մարես, դարձեալ հետք մը կը մնայ: Էականը հրդեհը արգիլելն է:

Դարագան նոյնն է թոքախտին համար ալ:

Երբ հայ գաղթականը լաւ բնակարանի մէջ ապրի, լաւ սնունդ ստանայ, չսպառող ու չհիւծող աշխատանք ունենայ, այն ատեն չարը ինքնին կը մարի:

Այն ատեն փոխանակ 1000ին 20ի, ինչպէս է հիմա, Ֆրանսայի մէջ 1000ին 5 հայ թոքախտաւոր անգամ չենք ունենար:

Ատոր ճարն է որ պէտք է գտնենք:

Կիսամիջոցները ո՛չ մէկ ատեն կրնան հիմնական դարման ըլլալ:

Երիտասարդութիւնը այս ահաւոր ախտին ճիրաններէն ազատելը պարտականութիւն մըն է՝ գերիվեր ամէն նկատումէ:

Միւս կողմէ սակայն հայ գաղթականն ալ պէտք չէ ամէն ինչ վերէն սպասէ: Վաղուան մտատանջութիւնը յաճախ անտեղի խնայողութիններ կը պարտադրէ: Հայրենիքի մաքուր օդով սնած ու մեծցած հայ գիւղացին միանգամընդմիշտ պէտք է գիտնայ թէ Ֆրանսայի օդը ձեռնտու չէ խրճիթներու մէջ խճողուած ապրելու եւ չոր ու ցամաք ուտելու:

Խնայեցէ՛ք ձեր աւելորդ ծախքերը, բայց հոգ տարէք ձեր սնունդին ու բնակարանին:

Օդ ու արեւ: Ահա՛ ինչ որ պէտք է ձեզի:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայրենիք *դիտել կուտայ իր փետր. 26 ի խմբագրականին մէջ*.

— «Հակառակ ամէն կողմէ բարձրացած աղմուկին՝ ցարդ կարելի չեղաւ կասեցնել արտագաղթի տարերային հոսանքը Սուրիայէն դէպի հարաւային Ամերիկա:

Խուճապային համեմատութիւններ ստացած այս արտագաղթին գլխաւոր պատճառները երկուք են.—

Առաջին՝ Թրքական գործակալներու, Թրքասէր Արաբներու եւ նոյնիսկ Թուրքերէ ազդուած Հայերու կողմէ սիստեմատիկ կերպով Սուրիոյ հայութեան կը ներշնչուի այն վախը, թէ իր կեանքը այդ երկրի մէջ վտանգուած է, որովհետեւ վաղ թէ ուշ Սուրիա ալ իբր թէ պիտի ենթարկուի կիլիկիոյ տխուր բախտին: Այդ վախը զօրացնելու կոչուած են չէթէական խումբերու յարձակումները եւ Թրքասէր արաբական թերթերու սպառնալիքները:

Երկրորդ՝ Սուրիոյ Հայերու ներքին երկպառակութիւնները բորբոքուած, խորացած են այժմ աւելի քան ոեւէ ատեն. այնպէս որ, փոխանակ միացեալ ուժերով ինքնապաշտպանութեան մասին խորհելու եւ իրենց ապագան ապահովել ջանալու, անոնք իրարու միս կ'ուտեն, իրենց առաջնորդները սպաննելու առջեւ իսկ կանգ չեն առներ, զիրար կը զրպարտեն օտարին առջեւ, եւ թշնամիին ձեռքը զէնք կուտան իրենց դէմ, մէկ խօսքով՝ իրենց յիմարական ներքին կռիւներով կը ջլատեն իրենց առանց այն ալ տկար ուժերը:

Մեր մամուլի պարտականութիւնն է ամէն կերպով ջանալ փարատելու Սուրիոյ հայութիւնը արտագաղթի մղող վախերը՝ ցոյց տալով, որ այդ վախերը անհիմն են եւ չար դիտաւորութեամբ յարուցուած են մեր թշնամիներու կողմէ՝ հայ տարրը Սուրիայէն դուրս քշելու նպատակով: Իսկ մեր ազգային կեդրոնական մարմինները պարտաւոր են քիչ մը աւելի հետաքրքրուիլ Սուրիոյ հայութեան վիճակով եւ գործածել իրենց տրամադրութեան տակ եղած միջոցները, արտագաղթի առաջքն առնելու համար:

Դժբախտաբար, Սուրիոյ մեր գաղութը այսօր *հիւանդ* վիճակի մը մէջ է եւ առանց դրսի օգնութեան հազիւ թէ կարենայ ազատիլ իրեն սպառնացող քայքայման վտանգէն ...»

ԶՕՐ. ՆՕՊԻԼԷ ՊԱՆՏՕՆԱՆԿ

Զօր. Նոպիլէ, *Իտալիա* ղեկավար օդանաւի հրամանատարը, հրաժարեցաւ զօրավարի իր աստիճանէն եւ օդանաւորդութեան ճիւղին մէջ ունեցած պաշտօնէն: Կ'ըսուի թէ քննութեանց հետեւանքով պահանջուեցաւ իրմէ այս հրաժարականը տալ: Այսպէս կը խաւարի աստղը զօր. Նոպիլէի որ իբրեւ ազգային հերոս փառքի գագաթնակէտին հասած էր 1926ին, երբ Ամունտսէնի հետ առաջին ճամբորդութիւնը կատարեց դէպի Հիւս. բեւեռ:

ԼԻ ՊԱՑՊԸԼ, որ Ֆլորիտայի մէջ ինքնաշարժով մը կը փորձէր կոտրել Անգլիացի հազարապետ Սիկրէյվի հաստատած արագութեան մրցանիշը, մեռաւ՝ ինքնաշարժը շրջած ըլլալով: Մօտը գտնուող լուսանկարիչ մը մէջքէն երկուքի բաժնուեցաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պէյրութ հրատարակուող *Լա Սիրի* ֆրանսերէն օրաթերթը մարտ 3ի թիւին մէջ ամփոփումներ կուտայ՝ Տէխրունիի սպանութեան առթիւ *Յառաջի* եւ *Յուսաբերի* գրած խմբագրականներէն:

Նոյն թերթը մարտ 5ի թիւին մէջ կը հրատարակէ նամակ մը որուն մէջ կ'ըսուի.

— «*Հրապարակաւ կը հարցնենք թէ ի՛նչ իրաւունքով եւ մինչեւ ե՞րբ ձերբակալուած պիտի մնան բազմաթիւ մտաւորականներ: Լիբանանի մէջ ձերբակալութեանց մասին կայ օրէնք մը, որ կը ճշդէ կանխարգելիչ բանտարկութեան պայմանաժամը:*

Կարելի՞ բան է որ 30 երեւելիներ միացած ըլլան՝ միայն մէկ հոգի սպաննել տալու համար:

Ինչպէս բոլոր պարկեշտ մարդերը, մե՛նք ալ կը դատապարտենք մահափորձը, ո՛վ որ ըլլայ հեղինակը: Բայց միւս կողմէ Արդարութենէն կը պահանջենք փութացնել ձերբակալուածներու խնդրին քննութիւնը»:

Իսկ *Լա Սիրի*ի մարտ 6ի թիւին մէջ յօդուածագիր մը հետեւեալը կը գրէ.

«*Բէտէրեան կատաղի համայնավար մըն էր, որ ֆրանսական կառավարութեան դէմ աշխատած է՝ արաբ եւ հայ խեղճ մարդոց տգիտութիւնը շահագործելով: Կը յիշեք անշուշտ թէ անիկա Հալէպէն վտարուած էր իբրեւ բոլշեւիկ գործիչ: Կուսակցութիւնը որուն կը պատկանէր՝ կազմալուծուած եւ փոքրիկ խմբակցութեան մը վերածուած է:*

Բոլշեւիկները դրամի ուժով կ'անբարոյացնեն գաղթականներու մէջէն մարդիկ եւ զանոնք կը մղեն սպանութիւններ եւ ստորնութիւններ գործելու՝ ընդհանուր խառնաշփոթութենէն օգտուելու համար: Հնչակեան կուսակցութիւնը պատմութեան մէջ ծանօթ է իբրեւ կուսակցութիւն մը, որուն անդամները շարունակ իրար կը սպաննեն. փաստերը չեն պակսիր: Իրենց վարիչներէն քանիները սպաննուած են կուսակցութեան անդամներուն կողմէ: Կասկած չկայ որ Բէտէրեան սպաննուած է անոնցմէ մէկուն կողմէ՝ դրամի կամ այլ պատճառով մը:

Ձեր էջերը պահեցէք աւելի օգտակար յօդուածներու համար, մինչեւ որ արդարութիւնը իր խօսքն ըսէ: Բացարձակապէս պէտք է պահպանել համակրութիւնը երկու դժբախտ ժողովուրդներու միջեւ, որպէսզի չարամիտ մարդիկ առիթէն չօգտուին: Մեծ ցաւ կը զգանք կարդալով յօդուածները արաբական թերթերուն, որոնք մոռցած ըլլալ կը թուին հիւրամեծարութեան ազնիւ զգացումը՝ ա՛յնքան փառայեղ արաբ ցեղին մէջ: Հայերը երախտագէտ եւ խաղաղ հիւրեր են, եւ եթէ կան կարգ մը թշուառականներ՝ անբարոյացած չքաւորութենէ՝ յանցանքը մերը չէ անշուշտ:

Ժամանակ է որ մեր արաբ եղբայրները հասկնան թէ Հայերը պէտք չէ մոռնան ա՛յնքան խեղճօրէն, եւ թէ պատճառ մը չկայ որ ապագային անոնք իրարու հակառակ ըլլան: Տառապանքը աւելի կը միացնէ քան ուրախութիւնը, եւ Հայերն ու Սուրիացիները միացած են տառապանքներու ամէնէն ազնիւին՝ ազատութեան համար: Մենք չէ որ պիտի նախանձէինք այն ազատութեան, զոր կը վայելեն մեր արաբ եղբայրները, մանաւանդ որ անոնք չեն մերժած մեզի անկիւն մը՝ իրենց արեւին տակ: Մե՞նք է որ պիտի ուզէինք խանգարել Սուրիոյ ժողովուրդին վերականգնումի խաղաղ աշխատանքը»:

Յօդուածագիրը վերջացնելով կ'ըսէ թէ յանցաւորներն են մութին մէջ պահուըտած չարամիտ անձեր, որոնք գէշութիւն կ'ուզեն թէ Հայերուն եւ թէ Սուրիացիներուն եւ կը հրաւիրէ արաբ թերթերը արմատախիլ ընելու աշխատիլ բոլշեւիսմը՝ աղբիւր ամէն չարեաց:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ?

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլիս, 13 մարտ.— «Ճիւմհուրիյէթ» թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ Մուսթաֆա Քէմալի կեանքին դէմ ծրագրուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ: Ձերբակալուեցաւ ազնուական ծագումով Թրքուհի մը, որ խոստովանեցաւ թէ ինք կազմակերպած էր այդ դաւադրութիւնը՝ մեղսակցութեամբ երկու Թուրքերու եւ երկու Հայերու:

Այս կինը ասկէ առաջ բանտարկուած էր՝ նման ամբաստանութեամբ մը:

Երկու Հայերը ձերբակալուեցան. սակայն երկու Թուրքերը յաջողեցան սահմանագլուխն անցնիլ: Անոնցմէ մէկը ձերբակալուեցաւ Ռումանիոյ մէջ:

ԽՄԲ.— Այս հեռագրին բովանդակութենէն կը հասկցուի թէ դաւադրութիւնը նոր չէ, այլ Քատրիէ հանըմի խնդիրն է, որ կ'արծարծուի դարձեալ: Ձերբակալուած երկու Հայերն ալ պիտի ըլլան Տոքթ. Արապեանն ու ատամնաբոյժ Հօշեանը:

Հայ մը անհետացած

Հալէպի Թուրքերէն «Տօղրու եօլ» թերթը իր 27 փետր.ի թիւով կը գրէ.— *Լիբանանի Պէքֆիա գիւղաքաղաքէն Պէյրութի կառավարութեան հաղորդուած է թէ՝ Հնչակեան կուսակցութեան անդամ Յակոբ Կարապետ Թիւթիւնճեան անուն մէկը հինգ օրէ ի վեր անհետացած է: Յիշեալին ընտանիքը կը կարծէ թէ*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Նախորդ քարոզով փաստեցինք թէ ծոմը աւելի՛ կեանքի պարտադրութիւն է եւ խնայողական, քան թէ կրօնական:

Վաղը «Հրեղէն Սիւն» կրնայ փաստել թէ ան՝ ոչ թէ կեանքի՝ այլ Աւետարանի պարտադրութիւն է եւ հետեւաբար կրօնական:

Կրնայ ըլլալ: Ճշմարտութիւնը թէեւ մերկ է ամէն տեղ (եւ այդ պատճառաւ իսկ տգեղ), բայց մէկ չէ ոեւէ տեղ: Մարդէ մարդ կը տարբերի: Աչքի եւ ճաշակի խնդիր:

Այս չէ՞ կեանքի ամէնէն բարդ եւ անլոյծ հարցը: Ինչ որ մէկը կը հաստատէ եւ կ'ընդունի, միւսը կը հերքէ եւ կը դրժէ: Բայց ո՛չ ոք պիտի ուրանայ թէ ծոմը՝ իբր գերազանցապէս «պրոլետարական» առաքինութիւն, ամէն բանէ առաջ՝ առողջապահական է: Մարդկային աղիքները կը մաքրէ, պայմանաւ որ երկար չտեւէ:

Բայց ծոմը ունի նաեւ յատկանշական տարբեր գիծ մը՝

— *Առեւտրական*

Ամէն մարդ կը շահի՝ ուտելու համար: Բայց, կան ալ որ կը հրաժարին ուտելէ՝ շահելու համար:

Եւ ո՞վ չպիտի ուզէր քանի մը օր ծոմ բռնել, մէկ անգամէն շահելու համար ինչ որ ուրիշներ չեն շահիր տարիներու տաժանքով:

Ահա՛ թէ ինչպէս:

Գրաւէ մը յետոյ, կը մտնես ապակիէ մասնաւոր խցիկի մը մէջ, անօթութեան մրցանիշը կոտրելու: Դռները պինդ կը փակուին վրադ, մինչ հետաքրքիրները կարգ կարգ իրար կը հրմշտկեն քեզ տեսնելու համար, ինչպէս պիտի վազէին տեսնելու մարդակեր վայրենի մը: Դուն անտարբեր եւ հպարտ՝ կը գոցես բերանդ ու կը բանաս ախորժակը հեռաւոր պնակներուն, որ խորովածներով, համադամներով ու մրգեղէններով լեցուն, կը պարէն նուաղուն աչքերուդ առջեւ: Պարզապէս ինքզինքդ կուտես ու երազով կը կշտանաս, եթէ անհաւատ ես: Իսկ եթէ բարի քրիստոնեայ ես, «քու նախաճաշդ աղօթքն է, եւ ընթրիքդ ալ նոյնը: Ու կ'ըմպես բանին անխարդախ կաթը»: Այսպէս կ'ըսէ «*Հրեղէն Սիւն*»:

Բայց երբ օր մըն ալ քու ապակիէ բանտիդ դռները լայն կը բացուին ու դուն չորցած աղիքներով, մաշած ու հալած, կիսամեռ բայց յաղթական, ափիդ մէջ համրել կուտաս գրաւի գումարը, անշուշտ չես մոռնար *Հրեղէն Սիւնը*: Եթէ ծոմելով կորսնցուցիր ծամելու վարժութիւնը, դիմէ նորէն անոր:

Ան քեզ պիտի սորվեցնէ ուտելու բոլոր եղանակները, ինչպէս սորվեցուցեր էր ծոմ բռնելու արհեստը:

Մինչ այդ՝ շարունակէ ծոմ բռնել եթէ ուրիշ կերպ չես կրնար:

Բայց միշտ ջանա անպատճառ եւ ամէն օր բան մը ուտել: Հոգ չէ՛, ծեծ կե՛ր, բայց կե՛ր...:

(3) ԽԱՐՏՈՑ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐԳԱՂԹ

Թուրք գաղթականներու զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ Պանտրմա մեկնեցաւ: Տնօրէնը այնտեղ պիտի զբաղի զետեղման գործերով բազմաթիւ գաղթականներու որոնք Պուլկարիայէն պիտի փոխադրուին:

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ իր նոր հրատարակուած Յիշատակներուն մէջ քանի մը գլուխ կը յատկացնէ մեծ պատերազմի վերջաւորութեան Թուրքիոյ ենթարկուած վիճակին, Իզմիրի գրաւման եւ յարակից դէպքերուն: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

Պատերազմի ամբողջ չորս տարիներուն, Թուրքիա օգնուած, առաջնորդուած եւ պաշտպանուած էր գերման զինուորական եւ մտաւորական ուժին կողմէ։ Անիկա Կովկասի մէջ կռուեցաւ Ռուսիոյ դէմ՝ մերթ յաջող մերթ պարտուած, սակայն իր ամէնէն մեծ թշնամին եղաւ բրիտանական կայսրութիւնը։ Թուրք բանակին գլխաւոր ուժը խորտակուեցաւ Կէլիպոլուի Թերակղզիին մէջ՝ անգլիական եւ աւստրալիական զինուորներուն կողմէ։ Հակառակ Թրքական կարեւոր յաղթանակներուն, Անգլիացիները Միջագետք արշաւեցին եւ առանց կանգ առնելու յառաջացան մինչեւ Տիգրիս։ Լօրէնս ապստամբեցուց անապատի Արաբները եւ անոնց գլուխն անցաւ։ Ալէնպի քառորդ միլիոննոց անգլօ-հնդկական բանակով մը գրաւեց Պաղեստինը եւ Սուրիա մտաւ։ Թէեւ Ֆրանսացիները կը վարէին Սելանիկի ճակատը եւ ֆրանսացի զօրավար մը կը գտնուէր արեւմուտքէն դէպի Պոլիս յառաջացող բանակին գլուխը, Զինադադարին Թուրքերու համոզումն այն էր որ Անգլիան էր զիրենք խորտակողը։ Տարակոյս չկայ որ մեծ պատերազմին սպաննուած Թուրքերու երեք քառորդը ինկան անգլիական կայսրութեան գնդակներէն եւ սուիններէն։

Երբ Հինտէնպուրկի գիծը եւ Գերմանիա խորտակուեցան, ամբողջ Թրքական դիմադրութիւնը քայքայուեցաւ։ Թուրքիա՝ ծունկի եկած՝ աչքերը վեր առաւ եւ սփոփանքով տեսաւ թէ իր յաղթականները Անգլիացիներն էին։

«Մեծ սխալ մը գործեցինք, ծախորդ ընտրութիւն կատարեցինք, Էնվէրն ու Թալէաթն էին որ ատոր բռնադատեցին մեզ, բայց անոնք հիմա փախած են։ Անկեղծօրէն կը ցաւինք պատահածին համար։ Ի՞նչպէս կրնայինք գուշակել թէ Միացեալ Նահանգները պատերազմ պիտի յայտարարէին Գերմանիոյ դէմ, կամ թէ Անգլիա զինուորական առաջնակարգ պետութիւն մը պիտի դառնար։ Այսպիսի հրաշալիքներ մարդկային նախատեսութենէ վեր են։ Ո՛չ ոք կրնայ մեղադրել մեզ՝ որ այսպէս խաբուած ենք։ Բնականաբար պատիժի արժանի ենք, թող մեզի պատժէ մեր հին բարեկամ Անգլիան։»

Այսպէս էր Թուրքիոյ տրամադրութիւնը 2-3 ամիս յետոյ Մուտրոսի Զինադադարէն, որ 1918 Հոկտ. 30ին վերջ տուաւ մեծ պատերազմին՝ Արեւելքի մէջ։

*
* *

Այսպիսի կացութեան մը մէջ լայն, յստակ եւ ամէն բանէ առաջ արագ որոշումներ պէտք են։ Այս տեսակ թուլօրէն միացած բայց դիւրաբորբոք ժողովուրդներուն մօտ յապաղումի իւրաքանչիւր օր վտանգով ծանրաբեռնուած էր։ Արդէն երկու ամսուան յապաղում մը եղած էր եւ այս անհուն տարածութեան վրայ, որ երբեմն օրրանը եղած էր հին հարստութեանց եւ քաղաքակրթութեանց եւ ուր այժմ լեցուած էին վայրագ ու մոլեռանդ ժողովուրդներ՝ լայնօրէն զինուած, ամէն մարդ կը հարցնէր՝ «Ի՞նչ պատահեցաւ եւ ի՞նչ պէտք է ընենք»։ Սակայն Փարիզ հաւաքուած յաղթական քաղաքագէտները պատասխան չէին տար անոնց…։ Անոնք պէտք է համաձայնէին իրարու հետ։ Անոնք պէտք է բացատրէին Ամերիկայի թէ, ըստ իրենց, ի՞նչ կը պատահէր Եւրոպայի մէջ։ Անոնք պէտք է նկատի առնէին Ֆրանսայի այն աճռելի պահանջները թէ՝ անգամ մը որ իր բանակները Հռենոս հասնին՝ երբեք ետ չպիտի քաշուին։ Անոնք պէտք է գտնէին ու դատապարտէին Գերմանիան եւ իրենց բանակները պատնէշի վրայ պահէին՝ բռնի գործադրել տալու համար իրենց ուզածները։ Եւ այսպէս խառնաշփոթութեան հեղեղ մը պաշարած էր զանոնք։

Նախագահ Ուիլսըն եւ ամերիկեան հաշտութեան պատուիրակութիւնն ու սպայակոյտները բոլորն ալ գաղտնի դաշնագիրներու տպաւորութեան տակ էին եւ իրենք զիրենք առաքինի կը նկատէին՝ որ վեր են ատոնցմէ։ Իրապէս ալ Միջին Արեւելքի մէջ անոնք «Միակ անշահախնդիր պետութիւն»ն էին։ Նախագահ Ուիլսընի եւ Մ. Նահանգներու ազդեցութիւնը ճիշդ պահանջուած նոր տարրն էր՝ կարելի դարձնելու համար լաւ եւ գործնական վերաքննութիւն մը եւ կարգադրութիւն մը։ Ողբերգական է որ Նախագահ Ուիլսըն գործնականին մէջ չկրցաւ մօտէն ըմբռնել իրականութիւնները։ Այսպէս Նախագահ Ուիլսըն ըսաւ որ.—

Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է կառավարուողներու հաւանութիւնը. Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պահանջները արժէք չունին իրեն համար՝ եթէ ժողովուրդները չեն փափաքիր։ Ուստի… Ամերիկա կը փափաքի գիտնալ թէ Ֆրանսան հաճելի պիտի ըլլա՞յ Սուրիացիներուն։ Նոյնպէս՝ Անգլիա հաճելի պիտի ըլլա՞յ Միջագետքի բնակիչներուն։ Ասիկա իր գործը չէր անշուշտ։ Սակայն քանի որ խնդիրը հաշտութեան ժողովին առջեւ բերուած է, զայն լուծելու միակ միջոցն էր հասկնալ այդ շրջաններու բնակչութեան փափաքը։

Ուստի թելադրեց քննիչ Մարմին մը ղրկել Թուրքիա։ Շատ տրամաբանական էր այս առաջարկը։ Արդարեւ, ներքին քաղաքականութենէն գիտենք թէ՝ երբ խնդիրները կը կնճռոտին եւ վէճեր կը ծագին, սովորական դարմանն է Մարմին մը կամ արքայական յանձնաժողով մը կազմել։ Եւ այս դարմանը խիստ յաճախ ազդու է։ Թէեւ խնդիրը չի լուծուիր յանձնաժողովով, թէեւ պատասխանատու Նախարարներ հաւանաբար աւելի ձեռնհաս են խնդիրը լուծելու, սակայն շատ մը պարագաներու մէջ երկար պայմանաժամ մը, համբերատար քննութիւն մը եւ այդ առթիւ հրատարակուած կապոյտ տետրակը թոյլ կուտան խնդիրը ներկայացնելու տարբեր եւ նուազ սուր ձեւով մը։ Բնական էր որ Նախագահ Ուիլսըն առաջարկէր այս լուծումը, եւ անխուսափելի էր, որ ուժգնօրէն բաժնուած պետութիւնները ընդունէին զայն։ Անշուշտ կարելի չէ մեղադրել ո՛չ մէկը ո՛չ միւսը։

*
* *

Սակայն՝ խնդրոյ առարկայ ազգերը չէին կրնար այսքան երկար անորոշ վիճակի մէջ մնալ։ Իրենց կիրքերը աւելի հրահրուեցան՝ երբ տեսան որ արիստոտէլեան քննիչ Մարմինը շատ դանդաղ կ'ընթանայ ճշմարտութիւնը փնտռելու համար Միջին Արեւելքի վառօդի մթերանոցներուն մէջէն՝ մէկ ձեռքը յուշատետր մը, միւս ձեռքը վառած գլանիկ մը։

Ամէն մարդ ալ կրնայ հաստատել թէ ո՛րքան զգայուն եւ արդար էր Նախագահ Ուիլսըն եւ թէ իր առաջարկը ո՛րքան լաւ կը յարմարէր Միացեալ Նահանգներու կամ Անգլիոյ մէջ պատահած քաղաքական դժուարութեան մը համար։ Սակայն այն պարագաները եւ այն մթնոլորտը որոնց մէջ տեղի ունեցաւ քննութիւնը, պարզապէս միջոց մը եղան պայթումներ պատրաստելու։ Պետական մարդիկը տագնապի մը պարագային, ինչպէս զօրավարները կամ ծովակալները պատերազմի ատեն, յաճախ բախտորոշ վճիռներ կուտան՝ առանց շատ բան գիտնալու էական խնդիրներու մասին։ Այս բանն ընել դժուար է, բայց ամէն պարագայի լաւագոյն է երբեք վճիռներ չտալ։

Կազմալուծուած, կատղած ժողովուրդի զանգուածներուն մէջ պտըտիլ՝ հարցնելու համար անոնց թէ ի՛նչ կը մտածեն կամ ի՛նչ կ'ուզեն, վէճ ստեղծելու ամէնէն ապահով եւ վստահ մեթոտն է։ Երբ մարդ իր չհասկցած եւ զինքը չշահագրգռող գործի մը կը խառնուի, միտքը դիւրաւ կը պաշարուի բարձր եւ օդային գաղափարներով։ «Վճիռ տալէ առաջ բոլոր դէպքերը քննենք։ Գիտնանք թէ ո՛ւր ենք։ Ստուգենք ժողովուրդին փափաքները»։ Այդ բոլորը ո՛րքան խոհեմ եւ ուղղամիտ կը հնչեն։ Սակայն քննիչ Մարմինը,— որուն մէջ ի վերջոյ միայն Ամերիկան ներկայացուցիչ ունէր — դեռ իր ճամբուն մէկ երրորդը չէր ըրած, երբ գրեթէ բոլոր խնդրոյ առարկայ ժողովուրդները զինեալ ապստամբութիւն յայտարարած եւ գրեթէ դաշնակից բոլոր զինուորները իրենց երկիրները դարձած էին։ Այնպէս որ՝ բարեկամ տարրերը հանդարտ մնացին՝ սպասելով եւ հարցումներ ուղղելով, իսկ հակառակ տարրերը լեցուցին իրենց հրացանները եւ ծրագիրներ կազմեցին։ (1)

ԱԴԼԱՆՏԵԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿ

Ամերիկեան կարեւոր ընկերութիւն մը ձեռնարկած է կազմակերպելու անդրատլանտեան օդանաւային կանոնաւոր սպասարկութիւն մը, ղեկաւոր օդանաւերով։ Երթեւեկը կատարող օդանաւերը պիտի փոխադրեն նամակներ եւ ստիպողական ծրարներ։

Ընկերութիւնը շինել պիտի տայ չորս մեծ ղեկաւորներ։ Կը յուսացուի որ ամերիկեան կառավարութիւնը սկիզբները պիտի դիւրացնէ ընկերութեան գործը, անոր կապելով նպաստ մը, մինչեւ որ ձեռնարկը ամուր հիմերու վրայ դրուի եւ կարենայ ճամբորդներու փոխադրութիւնն ալ կազմակերպել։

Կը կարծուի թէ իւրաքանչիւր օդանաւ պիտի կարենայ փոխադրել 25 թոնօ ծանրութիւն թէ արեւելքէն արեւմուտք՝ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երկու օր, տարուան մէջ՝ առանց ընդհատման, իսկ վերադարձը պիտի տեւէ չորս օր, Ասօրեաններու ճամբով։

ԸՄՊԵԼԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ յայտարարուած նոր օրէնք մը խիստ պատիժներ կը պարտադրէ անոնց որ դէմ կը գործէին ըմպելիները արգիլող օրէնքին։ Այդ օրէնքին հետեւանքն եղած է ոգելից ըմպելիներու գինին վրայ արտառոց յաւելում մը։

Նոր օրէնքը որ օրինազանցները կը պատժէ 10,000 տոլար տուգանքով եւ 5 տարուան բանտարկութեամբ պատճառ տուած է որ ոգելից ըմպելիներու գիները կրեն եռապատիկ յաւելում մը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Նոր չէ սկաուտական շարժումը քաղաքակիրթ մարդկութեան համար։ Շուտով քառորդ դարու կեանք մը կը բոլորէ եւ միլիոններու հասնող արիներու հսկայ ու կանոնաւոր բանակներով կը պարծենայ։

Նո՛ր է այդ շարժումը սակայն մեզի համար։ Ու մենք՝ որ 1918ին առաջին անգամ Պոլսոյ մէջ կազմեցինք Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, այդ օրերէն սկսեալ, որոշ ուժեր եւ միջոցներ տրամադրեցինք այդ շարժումը ընդգրկելու եւ մեր պատանեկութեան շրջանակներէն ու դպրոցներէն ներս տարածելու, կանոնաւորելու համար։

Սկաուտիզմը, ներկայ ժամանակներու ամենամեծ ու գեղեցիկ շարժումն է, ինչպէս նաեւ գերազանցօրէն հմայիչ, հրապուրիչ եւ դաստիարակիչ նորութիւնը, որ ամենուրեք իր բարերար դերը կատարած է։ Այսօր բազմաթիւ փաստեր ու հաւանականութիւններ կուգան աւելի քան հաստատելու այդ շարժումին բացարձակ տիրապետութիւնը։

Սկաուտիզմը մեր մէջ ծնաւ վահագնային գեղեցկութեամբ և մխիթարական վիճակ ստացաւ Հանրապետական Հայաստանի սահմաններուն մէջ, Իգտիրի, Պոլսոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ շըրջաններու հայ կեանքի ամէնէն խանդավառ ձեռնարկներէն եղաւ, գնահատուելով օտար նշանաւոր սկաուտ պետերէն ու բարձրաստիճան զինուորական ու քաղաքական անձերէ։ Շարժումը, որ այնքան մեծ ոգեւորութեամբ եւ արագութեամբ օրէ օր կը զարգանար ու մեծ համեմատութիւններ կ'առնէր, մուտք գործեց մեր շատ մը վարժարաններէն ներս, պաշտօնական դասերու կարգն անցնելով։ Իզմիրեան չարաբաստիկ աղէտէն ետք, ան ալ անդամահատուեցաւ։

Դժբախտաբար Հ. Մ. Ը. Միութիւնն ալ նոյն աղէտէն թեւակոտոր եւ ցանուցիր, երկար խարխափումներէ վերջ, ի վիճակի չեղաւ իր ուժերը համախմբելու եւ դասաւորելու, ինչպէս նաեւ բոլոր հնարաւոր միջոցները ի գործ դնելով, շարժումին վերածնութեան ազդակը դառնալու համար։

Սկաուտական շարժումը, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնական նպատակի գլխաւոր մասը կը կազմէ, գրեթէ անտես առնուած է եւ եթէ այսօր Պալքաններու եւ առհասարակ բոլոր հայ գաղութներու մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը հազիւ իրենց մէջ կը համրեն 2·300 հայ արիներ, պատճառը այն է, որ այդ մասնաճիւղերն ու Շրջանային Վարչութիւնները ամբողջովին վարակուած են խաբուսիկ ցուցադրութեամբ եւ միայն ֆութպոլի շռնդալից յաղթանակներ կազմակերպելով եւ արձանագրելով։

Ու եթէ տեղ տեղ երեւան եկած են փոքրիկ սկաուտական խմբակներ, ատոնց յաջողութիւններն ու պատիւն ալ սակաւաթիւ հայ սկաուտ խմբապետներուն կը պատկանի։

Մինչդեռ՝ բաւարար աշխատանք ու հետեւողականութիւն մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն կողմէ, կրնար որոշ չափով բարեկարգ վիճակի մը հասցնել այս գործը, նորահաս սերունդը փրկելով այլասերումէ, ճերմակ ջարդէն։

Սկաուտիզմը ծնունդ կ'առնէ 1893-1894 թուականներէն, երբ Պէյտըն Փաուլ Հուսարներու մէկ խումբին մէջ կը ծառայէր։ Այդ ատեն զօրավարը պատերազմող զինուորներու մէջ կը նկատէ խաղաղութեան ատեն գործնականօրէն մարզուած չըլլալու մեծ թերութիւնը։

Անկէ յետոյ է որ զինուորներու նկարագիրը (տոկունութիւնը, ինքնավստահութիւնը, ուղղամտութիւնն ու պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը) կազմելու եւ անոնց բոլոր կարողութիւնները զարգացնելու, նպատակայարմար ձեւով օգտագործելու համար, կը կազմէ յատուկ հրահանգներու իր ժողովածուն։ Յետոյ կամաց կամաց նորանոր փորձերու հիման վրայ ձեռք կ'առնուին աւելի կանոնաւոր եւ օգտակար միջոցներ, որոնց շնորհիւ կը զարգանայ ու իր ներկայ վիճակին կը հասնի շարժումը։

Բնութեան մէջ ապրելու տենչը եւ բնական երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը, նոյնպէս հրապուրիչ է մատաղ սերունդի համար։ Կարեւորը միայն աշխատանքները կազմակերպելու ձեւն է։

Սկաուտիզմի մէջ վարչական ձեւը, ապակեդրոնացման սիստեմն է, նուիրական խօսքը՝ պատուի ըմբռնումը, իսկ դաւանանքը՝ իրականօրէն աստուածային օրէնք մը։ Ձեռնարկին նպատակը կատարեալ և անձնազոհ քաղաքացիներու պատրաստութիւնն է։ Սկաուտիզմը, ամէնէն անազնիւ, կոպիտ ու գռեհիկ բարքերու սիրահար երիտասարդութիւնը ազնուացնելու վճռական ու կտրուկ միջոցն է։ Իսկ ձեռնարկին գաղտնիքը եղբայրութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներու ոգին կը մարմնաւորէ։

Սկաուտի խօստումը՝ կարգապահական ամենազօրաւոր միջոցն է, դաւանանքը՝ բոլոր ախտաւոր երեւոյթներէ հրաժարումն ու ձերբազատումը, երդումը՝ «Հաւատոյ հանգանակը», տարազն ու պարզ միօրինակ կենցաղը՝ համեստութիւն, ընկերասիրութիւն եւ հաւասարութիւն խորհրդանշող կարեւոր ազդակներն են։

Երբեմն մեծանուն պետական դէմքեր ու ղեկավարներ փորձած են սեփականացնել սկաուտիսմի իրաւունքը, որպէսզի մրցակից ազգեր զայն չյափշտակեն ու գտնուած են մարդիկ ալ, որոնք պնդած են թէ սկաուտիսմը զուտ անգլիական դրոշմ կրելուն համար, հաճելի չպիտի դառնայ ուրիշներուն։ Եւ սակայն, ատեն մը օտար սկաուտներու թիւը բաւական պատկառելի գումար մը երեւան բերած է, որ այժմ համաշխարհային տարողութիւն ունի, իսկ ամէնէն գլխաւորը յառաջ՝ եկած է համաշխարհային եղբայրակցութիւն մը։

«Սկաուտը եղբայր ամէն ուրիշ սկաուտի».— ահա՛ դաւանանքին յօդուածներէն մէկը, որ կը կապէ, սրտակից կը դարձնէ, հարազատ կապերով կը միացնէ հայ սկաուտը անգլիացիին, իտալացին գերմանացիին, ֆրանսացին յոյնին և բոլորը բոլորին։

Մեր մէջ, սակաւաթիւ են, դժբախտաբար, սկաուտիսմի էութիւնն ըմբռնողները եւ ի նըպաստ այդ շարժումին աշխատելու պատրաստակամութիւն երեւան բերողները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեր մասնաճիւղերը հազիւ թէ ի վիճակի ըլլան այդ գործը ստանձնելու։ Իմ կարծիքով, սխալ չէ Ֆրանսայի մեր սկաուտական խմբակներու Հ. Մ. Ը. Մ.էն անջատուելու ձեռնարկը։ Սկաուտներու ինքնուրոյն և անջատ կազմակերպութիւնը այլեւս անյետաձգելի հարց է։

Ամէն տեղ պէտք է կազմակերպել սկաուտական խումբերը եւ գուրգուրալ այդ շարժումին համար։ Հազար ճառ, հազար աղմուկ անկարող են սկաուտիսմի դերը կատարել։

Ճիշդ է, նիւթական միջոցներ կը պակսին, ճիշդ է որ չունինք բաւարար չափով սկաուտ խմբապետներ։ Սակայն երբ նըկատի առնենք սկաուտական մեծ պետի— Պէյտըն Փաուլի այնքան խելացի կերպով կազմակերպած գործին ու ձեռնարկներուն մանրամասնութիւնները, պիտի համոզուինք, որ մենք եւս կարճատեւ բայց անկեղծ ու անձնուէր աշխատանքի շրջան մը բոլորելէ վերջ, պիտի ունենանք մեծ յաջողութիւն։

Արհամարհելի չեն մեր սկաուտական ուժերը որոնք եւրոպական միջավայրի մէջ պատրաստուելու եւ յառաջդիմ
պատեհութիւններ ունին։

Սկաուտական շարժումը
ցիրուցան զանգուածներուն
մար պէտք է դարձնել խան
վառութեան գործ մը։ Այսպէս
որ երեւան պիտի գան
Հայրենակցական միութիւններ
ազգային մարմինները,
քական կուսակցութիւններ
հաս է, որ հայ բարերարը
է համոզուի թէ եկեղեցի մը
նելէ աւելի նուիրական գործ
կատարած կ'ըլլայ, եթէ
քանի մը հարիւր սկաուտներ
խմբակի մը կամ խումբի
անհրաժեշտ պահանջները։

Եթէ աշխարհի հզօր պետ
թիւնները իրենց բազմաթիւ
զօրաւոր միջոցներու
մեծ արժէք կուտան եւ
զոհողութիւններ կ'ընեն
ուտիսմին համար, ապա
Հայերը շատ ուշ մնացած
Սակայն,«լաւ է ուշ քան
կ'ըսէ ժողովրդական առած

ԱԶԳ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Թիւերու լեզուն ամեն
ճախօս եւ ամէնէն աւելի
կնալի լեզուն է։

Ինչքան մարդիկ աշխ
ճառերու և տպագրական
րուհեղեղին մէջ ծածկել
թիւնը, բաւական է հրապա
դնել քանի մը չոր ու
աղիւսակներ, առարկայ
թիւեր, եւ կեղծիքէն
մնար։ Անողոք իրականու
դուրս կը ցցէ իր կոտոշները

Սահման չունի հայ
ւիկներու թափած ճիգը,
չեւ են անոնց ճառերն
ուածները՝ փառաբանելու
մար Հայաստանի ու հայ
վուրդի բարօր վիճակը
դային իշխանութեան տակ
ահա քանի մը դաժան թ
կոմունիստական երան
կարգերէն քար չի մնար
վրայ։

Եւ թիւերն ալ «արտա
նի հակայեղափոխական
չէ որ հնարած են, այլ
դային իշխանութիւնը
հրատարակողը, իր ամեն
նակաւոր վիճակագիրներ
կուն՝ Գ. Գրիգորեանի ձեռ

Գ. Գրիգորեան վերջ
1926 դեկտեմբերի համա
դային մարդահամարի ազգ
գրական տուեալները Անդր
կասի վերաբերող մասին
Ըստ այդ մարդահամարին,
բողջ Անդրկովկասի մէջ
նագրուած է, կլոր թիւ
5,861,000 այր ու կին
բնակչութեան քանակով
կովկասը Խորհրդային
թեան մէջ կը բռնէ երրորդ
ը—Ռուսաստան՝ 100,80
մարդ, Ուկրայինա՝ 29
Ուզբեկիստան՝ 5.3 միլիոն
լոռուսիա՝ 5 միլիոն եւ
մէնիստան՝ 1 միլիոն.
միութեան մէջ 147 միլիոն

Իր կարգին Անդրկ
բնակչութիւնը կը բաժն
տեսակ ձեւով. Վրաստ
միլիոն 666.000, կամ
բնակչութեան հարիւրին
Ազրպէջան՝ 2,315,000 կամ
րիւրին 39.4, եւ Հայ
880,000, կամ հարիւրին

Ուրիշ խօսքով, Հայաս
իր բնակչութեամբ Անդրկ
սի եօթներորդ մասը մի
կազմէ, մինչդեռ Վրաստա
սէն քիչ պակաս եւ Ազրպէ
մէկ երրորդէն շատ աւելի

Վերջինենք հողային
բերութիւնն ալ։

Ազրպէջան՝ 84,679 ք
լոմեթր, Վրաստան՝ 68,8
քիլ., եւ Հայաստան՝ 3
քառ. քիլոմեթր։ Հողով
յաստանը շատ ետ է իր
ւաններէն։

Նոյն երեւոյթը կը
նաեւ ամբողջ Անդրկ
նկատմամբ, ուր առաջին
կը գրաւեն Վրացիները՝
797.960 հոգի, կամ թու
31, երկրորդ տեղը թուրք
1,652.768 հոգի, հարիւրին
եւ Հայերը՝ երրորդ տեղը
1.332.592 հոգի, հարիւր

Մինչդեռ առաջ Հայերը Վրացիներէն աւելի էին։

Համամիութենական տեսակէտով, Վրացիներու 100էն 99ը Անդրկովկասի մէջ կ'ապրի, Թուրքերու՝ 87ը եւ Հայերու՝ 85ը։

Այս երեւոյթը կը բացատրուի ոչ միայն այն փաստով, որ առաջ ալ բաւական Հայեր կային Անդրկովկասէն դուրս, այլ եւ անով, որ Հայերը հիմա ալ շարունակ կը գաղթեն Ռուսաստանի ներսերը։

Բացարձակ թիւով, Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ հաշուուած է 1.821,000 Վրացի, 1766,000 Թուրք եւ 1.567,000 Հայ։ Մինչդեռ, մինչեւ 1 յունուար 1916, համաձայն ռուս կառավարութեան տուեալներուն, Խորհրդ. Միութեան ներկայ սահմաններուն մէջ կար շուրջ 2 միլիոն Հայ, որմէ Կովկասի մէջ 1.860,000, մէջը հաշուելով նաեւ Կուբանի ու Թերեքի շրջանները եւ Ստաւրապոլի եւ Սեւծովեան նահանգները։

Առանձին հանրապետութիւններու ազգային կազմի տեսակէտէն թիւերը նոյնպէս չափազանց բնորոշ են։ Այստեղ արդէն առաջին կարգին վրայ կը գտնուի Հայաստանը, ուր Հայերը կը կազմեն բնակչութեան հարիւրին 86,4ը, Թուրքերը՝ 8.8, Ռուսերը՝ 2.2 եւն.։ Վրաստանի մէջ Վրացիներու համեմատութիւնն է հարիւրին 67.6, Հայերունը՝ 11.6, Թուրքերունը՝ 5.2, Ռուսերունը՝ 3.6։ Ազրբէջանի մէջ Թուրքերը հարիւրին 63.4 են, Հայերը՝ 12.4, Ռուսերը՝ 9.7, Վրացիները՝ 0.4։

Հետաքրքրական է նաեւ լեզուի խնդիրը. մայրենի լեզուով կը խօսին Վրացիներու հարիւրին 96.8ը, Թուրքերու՝ 94.3ը, Հայերու՝ 93.3ը։ Վրացիներու եւ Թուրքերու մէջ հայերէն խօսող չկայ, մինչդեռ Հայերու հարիւրին 5.6ը կը խօսի վրացերէն, 0.8ը՝ ռուսերէն, 0,2ը՝ թուրքերէն եւ 0.1ը՝ ուրիշ լեզուներով։

Ուշագրաւ, է որ Վրացիներու հարիւրին 0.2ը միայն կը խօսի ռուսերէն, իսկ Թուրքերու 0.1ը։

Այսպէս, ուրեմն, ամէնէն շատ իրենց մայրենի լեզուն պահած են Վրացիները, յետոյ Թուրքերը եւ ամէնէն վերջը Հայերը։

(Դրօշակ) Վ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Նկատելով որ Երեւանի եւ Էջմիածնի թանգարաններու ազգագրական բաժինները նոյն գործը կը կատարեն բայց մասնագէտներու պակասին պատճառով չեն կըրնար բաւարարել այցելուները, կրթական գործավարութիւնը որոշած է փակել Էջմիածնի թանգարանի ազգագրական բաժինը եւ բոլոր առարկաները Երեւան փոխադրել։

ԿԻՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Մոսկուայի խորհուրդը վաւերացուցած է Հայաստանի մէջ կիրի գործարան մը բանալու մասին մշակուած նախագիծը, որ 106000 րուբլի ծախք կը նախատեսէ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փետր. 4ին Երեւանի մէջ բացուած է ճարտարագէտներու, գիւղատնտեսներու եւ այլ ճիւղերու մասնագիտական համագումարը։ Ներկայ եղած են 39 պատգամաւորներ։ Ճարտարագէտ Ջօհրաբեան խօսք առնելով տեղեկութիւններ հաղորդած է վերջին երկու տարուան գործերուն մասին։ Իր ըսելով, աշխատանքները բաւարար եղած են ընդհանրապէս։ Պէտք է նկատել,— աւելցուցած է — որ մասնագէտները չափազանց թոյլ կերպով կը մասնակցին երկրի տնտեսական կեանքին, ինչպէս երեւան եկաւ Ալլահվէրտիի պղնձահանքերու մէջ կատարուած քննութեան առեն։

«ՊԷՏՔ Է ՋԱՐԴԵԼ ՔԻԹԸ»

«Խորհրդ. Հայաստան»էն.— «Գըղըլ Շաֆաք»ի խմբագրութենէն Թուրք ընկեր մը կը հեռաձայնէ ելմտական գործավարութեան։ Անոր կը պատասխանէ քննիչ Գասպարեանը։ Թուրք ընկերը ռուսերէն կը խօսի. իսկ Գասպարեան, ռուսերէն լաւ գիտնալով հանդերձ, հայերէն կը պատասխանէ։ «Գըղըլ Շաֆագ»էն խօսող ընկերը կը խնդրէ ռուսերէն խօսիլ, որովհետեւ ինքը հայերէն չի գիտեր։ Գասպարեան կը պատասխանէ. «Ես ռուսերէն չեմ ուզեր պատասխանել»։

Անմիջապէս յետոյ «Խ. Հայաստան»էն կը հեռաձայնեն Գասպարեանին։ Երեւան կուգայ որ ան սահուն ռուսերէն կը խօսի։ Գասպարեանը կը փորձէ արդարանալ.

«Ես կ'ենթադրէի որ ինձ հետ խօսողը Հայ է, իսկ Հայերու հետ վարժուած եմ հայերէն խօսելու։ Ասոր համար, ռուսերէն չպատասխանեցի»։

Ելմտական քննիչին այս վերաբերումը թթու ազգայնամոլութեան արտայայտութիւն մըն է. պէտք է ջարդել ազգայնամոլութեան (շովինիզմ)ի քիթը, որքան ալ «փոքր» արտայայտութիւններով երեւան գայ ան։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Մինչեւ անցեալ տարի, Լենինական չունէր կազմակերպուած պետական թատրոն։

Հայկ. Գեղ. Ուսումնարանը որ կը կազմէ պետական թատրոնի կորիզը՝ Մոսկուայէն տեղափոխուեցաւ Լենինական եւ իր շուրջ հաւաքելով զանազան երիտասարդ ուժեր ստեղծեց իր սեփական թատրոնը։

Պետական թատրոնի դերասանական կազմը բաղկացած է 40 հոգիէ։ Խաղացանկը մեծ մասամբ կազմուած է յեղափոխական թարգմանական կտորներէ։ Մինչեւ այժմ բեմադրուած են «Խռովութիւն», «Արեւելեան Ատամնաբոյժ» «Մռնչէ՛ Չինաստան»։ Պատրաստուելու վրայ են զանազան կտորներ։

Պետ. Թատրոնը մօտ առենէն կը կազմակերպէ ողբերգական ուսումնարան մը 50 երիտասարդներու համար, որոնք դասընթացքը աւարտելէ յետոյ, կ'աշխատին թատրոնին մէջ։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր»ի մէջ թղթակից մը կը գրէ Հալէպէն.—

«Գաւառներու մէջ ցանցնուած հայութիւնը զրկուած է քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքէ եւ կ'ապրի կիսամեռ վիճակ մը։ «Կատուի ճիրաններուն մէջ խաղալիք դարձած խեղակորոյս մուկի մը կը նմանինք», կ'ըսէր նորեկ Հայ մը։ Ամէն վայրկեան ենթակայ ենք ամէն տեսակ պատահականութեան։ Վերջին օրերը միշտ գաղտնի գրաւոր ազդարարութիւններ կը տրուէր մեզի, հեռանալու Թուրքիայէն, հակառակ պարագային կը սպառնային սպանել։ Ոչ մէկ Հայ կը մտածէ լուրջ ձեռնարկի մը մասին, ան իրաւազուրկ է եւ ենթակայ ամենակեղտոտ Թուրքին իսկ։ Քեմալական կառավարութիւնը շատ անաղմուկ, բայց սիստեմատիկ կերպով կը քամէ Թուրքիան Հայերէն։ Կալուածները աւարի տրուած են, Հայ տուները կը քանդուին, կը ծախուին, հրաշալի մշակուած այգիները փճացած են, — ահա՛ գաւառի հայութեան վիճակը, եկուորին պատմածով։

Թուրքիա գտնուող Հայերու համար, արտասահմանը փակուած աշխարհ մըն է, ընդհանուր հայութեան մասին ան ոչինչ գիտէ։ Երախաները կը մեծնան անուսում եւ մանաւանդ անարհեստ։ Գաղթելու իղձը բոլորի մէջ տիրապետող է։»

*** Կեսարիոյ Առաջնորդական փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Պուրմայեան Պոլսոյ Պատրիարքարանին ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ կարօտութեանց դարմանման համար բարեգործականի մօտ կատարուած դիմումներուն մերժուիլը ցաւ պատճառած է իրեն։ Հարկադրեալ դիմում կատարած է Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի։ Փոխանակ եկեղեցիներ շինելու, կենդանի տաճարները չքանդենք, կ'ըսէ Սերովբէ քահանայ, յիշեցնելով դարձեալ որ կարօտութիւնը մեծ է հոն։

Առաջն. փոխանորդը կը խնդրէ որ օգնութիւնները փութացուին, քանի որ բնիկներու եւ գիւղացի գաղթականներու թշուառութիւնն ու անօթութիւնը կը շարունակէ եւ անկարելի է հասնիլ ամէնուն։ Բնութիւնն ալ իր խըստութիւնը կը շարունակէ դեռ սաստիկ ցուրտ եւ սառնամանիք ընելով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Փոն տ'Օպնայի Շըրջանային կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, կիրակի ժամը 2ին, Դաշնակցութեան ընդարձակ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Փետր. 18ի տօնակատարութիւնը։ Սրահը լեփլեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Ուրախալի էր, որ այս անգամ հանդիսականներուն մէջ որոշ տեղ մը գրաւած էին թէ հայ կաթոլիկները եւ թէ բողոքականներէն մաս մը, որոնք ցարդ անտարբեր կը գտնուէին դէպի նման հանդէսներ եւ ազգային կեանքը։

Նախագահ ընկ. Մ. Հահպազեան բացատրեց Փետր. 18ի նշանակութիւնը, որմէ ետք արտասանուեցան աւուր պատշաճի հատընտիր կտորներ։ Այդ շրջանի գործարաններուն մէջ աշխատող չափահաս որբուհիներու երգեցիկ խումբը իր մասնակցութեամբ եկաւ գեղեցիկ վայելք մը տալու ներկաներուն։ Մէջընդմէջ խըմբերգներէ, մեներգներէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ազգինը։

Ընկերը՝ իբրեւ Փետրուարեան յեղաշրջումին մասնակցող եւ ականատես, մանրամասն պատմականն ըրաւ եւ մի առ մի թուեց բոլշեւիկեան բանակի խաղաղ ներմուծումէն առաջ եղած բանակցութեանց եւ պայմանագրութեանց գլխաւոր կէտերը եւ մատնանշեց բոլշեւիկներու խոստմնազանցութիւնն ու անկէ վերջ ի գործ դրած համիտեան բռնակալութիւնները գերազանցող գործուած չարիքներն, ու անօրինակ զուլումը, որոնք ընդվզեցուցին հայ ամբողջ ժողովուրդը, նոյնիսկ Ռամկավարները։ Ասոնց ղեկավարներէն Յ. Տէր Դաքարեանն ալ բանտարկուած էր։ Ռամկավարները իրենց բոլոր անդամներով նախ Փարաքարի մէջ դիրք բռնած էին, ապա Ղամարլու տեղափոխուեցան եւ Հայաստանէն Զանգեզուր-Թաւրիզ նահանջողներու հետ գաղթեցին։ Ընկեր բանախօսը յորդորեց չլսել գաղութահայութիւնը թունաւորող եւ կազմալուծող կարմրուկներուն կամ անոնց փողահարներուն սուտերը։ Թելադրեց կազմակերպուիլ, պատրաստ ըլլալ եւ յոյսը սեփական ուժին կապել եւ իր բանախօսութիւնը վերջացուց այս խօսքերով. «Տարիներ առաջ ալ ազատութիւնը ցնորք էր, անիրականանալի երազ մը. 1918 Մայիս 28ը իրականացուց այդ երազը, որ մեր հաստատ համոզումն էր։ Հայաստանը ունեցաւ իր Հանրապետական կառավարութիւնը եւ այս նուիրական եռագոյնը անոր կենդանի յուշարձանն է։ Դաշնակցութիւնը ամէն առենէ աւելի հզօր է եւ կը հաւատայ որ վաղ թէ ուշ այս եռագոյնը նորէն պիտի ծածանի մայր հայրենիքին մէջ եւ անոր առջեւ դարձեալ ծունկի պիտի գան բոլոր անոնք նոյնիսկ, որոնք այսօր ուրանալ կը փորձեն նոր նուիրականութիւնը»։

Բանախօսութենէն ետք հօկ-հնչակ թափթփուքները քանի մը հարցումներ ուղղեցին, որոնց բոլորին ալ փաստացի եւ ջախջախիչ պատասխաններ տուաւ ընկերը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ ներկաները ցրուեցան գոհ եւ խանդավառ։

Հանդէսէն յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական ժողովը, չորս երիտասարդներու թեկնածութիւնը մանրամասնօրէն քննութեան ենթարկուելով ընդունուեցան մեր շարքերուն մէջ, հրապարակային յուղիչ երդումով մը։

*** Փոն տ'Օպնայի հայութիւնը որ ցարդ խաղաղ եւ օրինակելի կեանք մը կ'ապրէր, վերջերս պղտորիլ եւ խռովիլ սկսած է. ոմն հնչակ գործիչ Փափազեանը, քանի մը օր առաջ այցելելով Փոն տ'Օպնա գրգռիչ խօսքերով թունաւորեց կարգ մը տղաներու միտքերը, փառաբանեց բոլշեւիկեան կարգ ու սարքը եւ յայտարարեց թէ միակ հայկական դրօշակը կարմիր դրօշակն է, մնացած բոլորն ալ «փաչավրա» են։ Հնչակներէն մէկուն սենեակը, ուր տեղի ունեցաւ հաւաքոյթը, զարդարուած էր Ս. Տխրունիի մեծադիր նկարով։ Ներկաներէն ոմանք լուրջ հարցեր ուղղեցին, որոնց չպատասխանեց հնչակ գործիչը՝ առարկելով թէ 8 9 ժամուան ճամբու յոգնութեան ենթարկուած է։

Ներկայ մը

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ԼԻՈՆ, 12 Մարտ.— Ֆրանսահայ գաղութին հարիւրին ութսունը կը բաղկանայ աշխատաւորներէ, որոնք այս կամ այն գործարանին մէջ կը բանին, ապահովելով պատառ մը չոր հաց։

Շատ անգամներ կը լսեմ գանգատներ աշխատաւոր ընկերներէս.

— Եղբայր, հազիւ տարի մը աշխատեցայ այսինչ գործարանը, եւ հիմա ինքզինքս տկար կը զգամ։

Երբ կը հարցաքննես, երեւան կուգայ որ չարաչար եւ սովորականէն աւելի աշխատած են, որպէսզի քիչ մը դրամ հաւաքեն նեղ օրերու համար, բայց փոխարէն թուլցուցած են իրենց երիտասարդ կեանքը։ Այսպիսիներու թիւը հարիւրներու կը հասնի։ Անոնք կը խորհին. «Երիտասարդ ենք, ամէն գործի կը դիմանանք. պէտք է ամէնէն դժուար գործերը գործենք, մանաւանդ որ դրամն ալ աւելի է…»

Բայց վայրկեան մըն ալ մեր երիտասարդ հայրենակիցները թող խորհին թէ կեանքն է որ դրամ կրնայ հաւաքել, եւ ոչ թէ դրամն է որ կեանք կուտայ։ Այո, կ'ընդունիմ որ մեր կտոր մը չոր հացն իսկ օտարներու քմահաճոյքէն կախուած է, վաղուան անստուգութիւնն է որ մեզ կը ստիպէ այդպէս չարաչար աշխատիլ, բայց առողջութիւնը ամէն բանէ վեր է, մանաւանդ մեր նմաններուն համար որ հազար կրակներու մէջէն ազատուեր ենք։

Կ. Յովակիմեան

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Ամբողջ աշխարհի մէջ, ինքնաշարժներու մասին վերջերս պատրաստուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ հետեւեալ թիւերը։

Ներկայիս, մեքենական կերպով շարժող 30 միլիոն կառքեր կան, այսինքն՝ 63 հոգիի մէկ կառք, նկատի առնելով ամբողջ աշխարհի մարդկութեան մօտաւոր թիւը։

Ամերիկայի մէջ, հինգ հոգիի կ'իյնայ 1 կառք. մնացեալ երկիրներուն համար, համեմատութիւնն է մէկ կառք՝ 27 հոգիի համար։ Ֆրանսայի մէջ՝ 40 հոգիի մէկ կառք։

Ամերիկայի կառքերուն հարիւրին 90ը ամերիկեան արտադրութիւն են։ Մնացեալ երկիրներուն մէջ, կառքերուն հարիւրին 42ը դարձեալ ամերիկեան է։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երկու հազար ինքնաշարժի վարիչներ գործադուլ յայտարարած են։ Պահանջելով յաւելում։ Մէկ քանի գործատէրեր արդէն ընդունած են 50 առ հարիւր յաւելում մը։ Բայց սէնդիկան որոշած է այն ատեն վերջ տալ գործադուլին երբ լիովին գոհացում տրուի կառավարներու պահանջներուն։

ՃՇՏՈՒՄ.— Յառաջի Փետր. 22ի թիւին մէջ (888), Դամասկոսի թղթակցութեան կարգին տպագրական սխալով տպուած է. «իրենց առաջին գործը եղաւ փակել տալ Յառաջդիմասիրաց Տունը»։ Պիտի ըլլայ՝ «աշխատիլ փակել տալ», ինչ որ չէ յաջողած արդէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է

Խըչօ-Պապօ գեղին ծերերէն էր, հաստափոր, կարճ, լեզուն։ Անոր բնութիւնը ամբողջ գիւղացիք վաղուց սերտած էին. գոռոզ չէր. իր մասին որքան որ ալ հակառակ խօսուէր չէր նեղուէր։ Շատեր կը զարմանային իր աշխուժութեանը։ Չափազանց հեզահամբոյր, շատ խորհող եւ շատ ալ չարքաշ էր եւ դաշտային գործերու մէջ վարպետ։

Բայց, Խըչօ Պապօն ունէր անխորժ եւ առեղծուածային խօսք մը որ յաճախ կը կրկնէր տրտնջեցնելով գիւղացիները։

— Ըս հղուն սրան մերն է. մեզ պիտի…

Սովորական յանկերգ մը դարձած էր այս անիմաստ խօսքը։

Ամէն անգամ որ դուրս ելլէր …անիքներուն վրայ հաւաքուող գեղին ճահիճներուն կը մօտենար եւ իր խօսքը մէջտեղ կը ձգէր առանց իր երեւոյթը փոխելու։ Շատ հեղ գեղին երիտասարդները ականջ կուտային անոր խօսքերուն եւ հետաքրքրութեամբ կը պատմէին իրարու անոր ըսածները։

Երբ ջրտուքի երթար եւ իր ճանապարհին հանդիպէր մէկու մը, առաւօտեան բարի լոյսը մաղթելէ վերջ անմիջապէս այդ խօսքը կը կրկնէր՝ մտածումներու մէջ խորասուզուելով եւ բահն ուսին առած՝

— Հէ՜յ փլելիք աշխարհ. ըս հղուն սրան մերն է. մեզ պիտի…

Բանգէտի անուն ունէր ան եւ ատոր համար գիւղացիք զայն կէս տէրտէր կը կանչէին։ Հակառակ իր ծերութեան, մոլի էր ուսման. բայց ուա՜ղ որ կարդալ գրել շատ լաւ չէր գիտեր, հազիւ կապելով կապկպելով աւետարան կը կարդար։ Ժամու արարողութիւնները բոլորն ալ գոց գիտէր. եկեղեցիի սիրահար էր, դեռ ժամուն դուռը չբացուած, հոն կը սպասէր առաւօտ կանուխ։ Ժամուն մէջ իրեն համար մասնաւոր տեղ ընտրած էր գրակալին մօտ կեցող դպիրին ետեւը։ Եկեղեցիին մէջ մեղմ կը ձայնակցէր թէ դպիրին եւ թէ խորանին առջեւ կանգնող երկայնահասակ եւ սեւ մօրուսաւոր քահանային։

Առաւօտները կանուխ կ'արթննար. հողէ ճրագը կ'առնէր, իրիկուան անթեղուած կրակը փչելով բոց կը հանէր եւ ճրագը կը վառէր, առանց լայն ննջարանի մէջ քնացող տան երկոտասնեակ անդամներու քունը խանգարելու, իր պլպլացող լոյսը ձեռքը ախոռ կ'երթար կենդանիները խնամելու։

Ան սովորութիւն ունէր գործի սկսելէ առաջ, քաշուելու իր մասնաւոր աղօթատեղին՝ Ախոռ Սէքուսին, հողէ ճրագը ճրագդիլը դնելէ վերջ։

Պլպլացող լոյսը մինչեւ իր աղօթատեղին հազիւ կը հասնէր, հոն՝ իր ճերմակ գտակը գլուխէն վար առնելով ծնկաչոք աղօթելու կը պատրաստուէր։ Նախ շուրջը կը նայէր, կը դիտէր Պօրօ եզը, որ դեռ կը քնանայ, իսկ Սեւօն ալ գլուխը կը ցնցէ եւ կեր ուզելու նշան կուտայ. քիչ մը եւս այդ վիճակին մէջ իր հեռատես աչքերը կը տնկէ ախոռին վերի մութ անկիւնը ուր գոմէշները կապուեր էին։ Կը տեսնէ որ անոնք ալ կը քնանան։ Այսպէս հանդարտիկ գլուխով, լուրջ մնջիկ, ձեռքերը բանալով, եւ աչքերը մրոտած առիքին յառելով կը սկսէր իր մրմնջուն աղօթքին։

Շատ ժամանակ կուտար աղօթքի։ Մեծ երկիւղածութեամբ Աստուած պապան փառաբանելէ վերջ, իր ալեխառն գլուխը կը ծածկէր ճերմակ թելով ձեռագործուած գտակով մը. երբեմն ալ բուրդէ շինուած գլխարկ կը գործածէր։

Յետոյ կամացուկ մը կ'իջնէր ախոռ սէքուսիէն, գոհ սրտով կը մաքրէր լայն ախոռը ցախաւելով, կը չորցնէր թրջած տեղերը խուշքի ցանելով, կենդանիներն ալ կը մաքրէր տեսակ մը հաստ թիթեղէ շինուած սանտրաձեւ գործիքով մը, կեր տալէ վերջ մէկ կողմ կը քաշուէր եւ թըրքըփոսին մօտ հաստ սիւնին կը կռթնէր, սրտի անհուն ուրախութեամբ կը դիտէր կենդանիներու լաւ ախորժակով կեր ուտելը եւ կը հրճուէր։

Պահ մը հանգիստ կը նստէր հաստ սիւնին կռթնելով. կը մխրճուէր մռայլ մտածումներու մէջ.

— «Հէ՜յ, Աստուած պապա, եթէ ըս հղուն սրան մերն ըլլայ, ի՞նչ պիտի ընենք կամ ո՞ւր պիտի մնան հազար նազերով մեծցուցած փափուկ եզներս, չարքաշ կթան կովերս, գոմէշներս, ձին ու էշերս։ Այսպէս խօսելով ինքնիրեն, կը վազէր ու եզներուն ճակատը կը համբուրէր տխրութեամբ, ինչպէս նաեւ միւսներունը։ Այդ անիծեալ խօսքը կարծես իր շրթներուն կպած ըլլար, շատ ազդած էր իրեն, յաճախ զինքը ցնցելու աստիճան։

Կենդանիները իրենց կերերը լմնցնելէ վերջ, գլուխները կը տնկէին եւ զանազան շարժումներով ջուր խմելու տենչանք կը յայտնէին։

Ու Խչօ. Պապօն նախապէս եզները քշելու կը վազէր, բակին դուռը կը բանար, յետոյ կը սկսէր քշել կարգաւ։ Բաւ էր որ անգամ մը եզները քշուէին, շիփ շիտակ վերի աղբիւր կը վազէին առաւօտեան մթնշաղ արշալոյսին ներքեւ։ Ինքն ալ անոնց ետեւէն քալելով, եզներու առաւօտեան բառաչիւններուն հետ կը սկսէր երգել իր ամենօրեայ առտուան պատշաճ երգը.—

Փառք Աստուծոյ դեռ առաւօտ
ոչ բարի լոյս
Սաղ սալամաթ եկանք հասանք
աղբրրփոս։

(1) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Թիւթիւնճեան քոմիթէճիներու կողմէ սպաննուած է։ Ոստիկանական քննիչ մը ղրկուած է Պէքֆիա՝ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար։

ԽՄԲ.— Այս լուրը արձագանգ գտած չըլլալով սուրիահայ թերթերուն մէջ, վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

Ի՞նչ պիտի ընէ Տրոցկի

ՊՈԼԻՍ 14 մարտ.— Տրոցկի երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օր Թոքաթլեան պանդոկին մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ փարիզեան փաստաբանի մը հետ, որուն անունը գաղտնի կը պահուի։

Նախկին գործավարը, որ ամբողջովին ածիլած է դէմքը և այդ պատճառով ալ բոլորովին անճանաչելի դարձած է, ներկայիս կ'աշխատի կարգի դնել գիրք մը, զոր գրած է Մոսկուայի իր հակառակորդներուն դէմ։

Տրոցկի խօսակցութեան մը ընթացքին ըսաւ որ եթէ Գերմանիա մուտքը չարտօնուի, Թուրքիա պիտի մնայ։

Գերման կառավարութիւնը արտօնած է Տրոցկին որ Գերմանիա երթայ դարմանուելու համար։ Երկու բժիշկներ քննած են Նախկին գործավարը, որ Գերմանիա պիտի մեկնի մարտի վերջերը։

Փոքրամասնութեանց խնդիրը

Աթէնքէն «Միւնիխ»ի ուղղուած թղթակցութեան մը մէջ կ'ըսուի թէ փոքրամասնութեանց խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել հելլէն քաղաքական շրջանակները։ Այս խնդրոյն մէջ հելլէն հանրային կարծիքը ուշագրաւ կերպով փոխուած է։ Յայտնի է որ, գերման կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով առաջարկեց վերաքննել Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեանց կացութիւնը։ Սակայն Յունաստան ալ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով յայտնած է թէ Աթէնքի դահլիճը գոհ է փոքրամասնութեանց մասին տրուած որոշումներէն։ «Իսկապէս կան. շատ քաղաքակիրթ կոչուած պետութիւններ, որոնց մէջ ապրող փոքրամասնութեանց վիճակը կը կարծենք թէ պէտք է քննել։»

Հելլէն կառավարութեան կիսապաշտօն թերթը՝ «Մէսամէ» խօսելով այս խնդրոյն մասին, կը գրէ թէ Նախկին օսմ. կայսրութեան մէջ փոքրամասնութեանց երեսէն քանիցս միջամտութիւններ եղան եւ պատերազմներ ծագեցան ու կ'աւելցնէ թէ այժմու Թուրքիան փրկուած է ատկէ։ Յունաստան չպիտի հաւանի որ պուլկար փոքրամասնութիւնները իր երկրին մէջ անջատ դասակարգ մը կազմեն։ Յետոյ կը շարունակէ.

«Փոքրամասնութեանց խնդրով չշահագրգռուիլ կարելի չէ։ Պոլսոյ մէջ, Պօղչա Ատայի մէջ, Իմբրոզի մէջ, Ալպանիոյ մէջ, Երկոտասան կղզիներու մէջ բազմաթիւ Յոյներ կան։ Հելլէն Մակեդոնիոյ Պուլկարներուն կացութիւնը չպիտի փոխուի։ Պուլկարիոյ հետ արդէն փոխանակութեան պայմանագրութիւն մը կնքուած է եւ հելլէն կառավարութիւնը մէկ քանի օրէ ի վեր այս խնդրով կը զբաղի։»

Անցագրի կեղծարարներ Սոֆիայի մէջ

Պոլսոյ «Ազգամ» թերթի տեղեկութեանց համաձայն, Սոֆիայի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է կեղծարարներու խմբակ մը, որուն անդամները բոլորն ալ Թուրքիայէն փ խած Հայեր են։ Այս խմբակը կեղծ անցագիրներ կուտայ եղեր Թուրքիա մտնել ուզող փախստականներու եւ կասկածելի բարոյականի տէր մարդոց։

Նոյն թերթին համաձայն, կեղծարարները կանոնաւոր կազմակերպութիւններ ունին Պոլսոյ, Աթէնքի եւ ուրիշ բազմաթիւ կեդրոններու մէջ։ Պուլկար ոստիկանութիւնը պէտք եղած միջոցները ձեռք առած եւ կեղծարարներէն ոմանք ձերբակալած է։ Կեղծարարներու տուած անցագրով ո'չ մէկ անձ կրցած է Թուրքիա մտնել։

⁂ Պոլսոյ մէջ, հայ ատամնաբոյժ մը ձերբակալուած է, Ռումանիոյ համար Հայու մը տրուած կեղծ անցագրի մը խնդրով։ Քննութիւն կը կատարուի թէ այս դէպքը կապ ունի՞ Սոֆիայի մէջ կատարուած կեղծարարութեան հետ։

Ի յիշատակ Իզմիրի մետրապոլիտին

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ Աթէնքի մետրապոլիտին նախագահութեան տակ, յիսուն հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուած է, Իզմիրի ջրասուզման միջոցին սպաննուած մետրապոլիտ Խրիսթոմոսի յիշատակը տօնելու համար մայիս 21ին։ Այդ օրը Յունաստանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի. ներկայ պիտի ըլլան ժողովուրդէն զատ, կառավարական պաշտօնեաները, ուսանողները եւյլն. եւ ճառեր պիտի խօսուին՝ վեր հանելով Խրիսթոմոս մետրապոլիտին ծառայութիւնները «Մեծ Յունաստան»ի իտէալին համար, ու մէկ խօսքով, Հելլէններուն վրէժի զգացումները պիտի հրահրուին, կը գրէ «Ազգամ», որ կ'աւելցնէ.

«Կը բաւականանանք արձանագրելով այս ընթացքը Հելլէններուն, որոնք ատենը մէկ մը կ'ըսեն թէ մեզի հետ բարեկամ միալ կ'ուզեն...»։

Սպանիոյ ուսանողութեան շարժումը

Նոր հեռագիրներու համաձայն, համալսարանական ուսանողներու ապստամբական շարժումը Մատրիտէն յետոյ ծաւալած է նաեւ Պիլպաօի, Պարչելոնայի, Վալէնցիայի, Վալլատոլինի, Սանթիակօի եւ Սէվիլլայի վարժարաններուն մէջ։

Մատրիտի մէջ առջի գիշեր՝ մօտ 4,500 ուսանողներ գացին Փուէրթա-տէլ-Սոլ, ուր Ներքին Նախարարութեան շէնքը հեծելազօրքի պաշտպանութեան տակ առնուած էր։ Ցուցարարները ետ մղուեցան։ Բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Հեծելազօրքը սուրերով յարձակեցաւ ուսանողներուն վրայ, որոնցմէ 10 հոգի սպաննուեցան։ Վիրաւորներու թիւը անհաշուելի է։

Ուսանողները կը յայտարարեն թէ պիտի շարունակեն դասադուլն ու ցոյցերը՝ մինչեւ որ տապալի Փրիմօ տը Ռիվէրայի դիկտատորական կառավարութիւնը։ Կ'ըսեն թէ օրական երկու անգամ ցոյց պիտի կատարեն, մէկը ժամը 13ին, միւսը 20ին։

Պարչելոնայի մէջ աւելի ծանր կռիւներ ծագեցան. հոն ժողովուրդն ալ միացաւ ուսանողներուն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Օրակարգ՝ Ընտրութիւն նոր Շրջ. Կոմիտէի եւ դասախօսութիւն Ընկ. Կոպենիկ Թանտրճեանի կողմէ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի մէջ»։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Այս Կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Պ. Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ճազ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ գաղթականներու պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Այս Կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական Թոխանօ սրահին մէջ

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նպշէ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի թատերասրահին (Պօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

28 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ

Պիտի հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Քանի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville: Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„Ի

1929 մարտի թիւը (3), ճոխացեալ բովանդակութեամբ.—

Ինչ են ասում թւերը (խմբագրական), Անդրկովկասի Ազգագրական կազմը (Վ.), Հ. Յ. Դ. Երկրում (Աշոտ-Արծրունի), Արեւելեան Նահանգները (Հրանտ-Սամուէլ), Երեխաները Խորհրդ. Ռուսաստանում (Ա. Աստծ.), Իրենց իսկ բերնով, Չէկիստի ցուցմունքները, Ռոստոմը Պուլկարիոյ մէջ (Պ. Բարսեղեան), Իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ (Ա. Ջամալեան), Արամի մահը (Արշալոյս)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Լանէմէզան, Կ. Խ.— 50։

Զահլէ, Գ. Թ.— 70։

Սէն Ռամպէր Տ'Ալպոն, Ա. Տ.— 35 ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի՝

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԳՈՂ»Ը

և ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

գիները 5 եւ 3 ֆրանք

ԼԻՈՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրապարակ հանած է անդամագրութեան նոր քարտեր։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները ստանալու համար իրենց քարտերը։ Պայմանաժամը լրացած եւ չվերադարձուած գիրքերու համար, օրական պիտի գանձուի 25 սանթիմ տուգանք։

Գրադարանը բաց է Բշ., Դշ., Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7–9։ Դիմել՝ գրապահ ընկերներ Պ. Սահաթճեանի եւ Ա. Գարօնէի, 202, Rue Boileau, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Յարութիւն Լէֆթերեան որ կը գտնուի Auxerreի յիմարանոցը, կը փնտռէ իր ընկերները Առաքել Թափալեան (Զաթցի), Երուանդ Եազըճեան (Կեսարացի), Գրիգոր Գնաճեան (Պալըքէսիրցի)։ Հասցէ՝ H. Lefterian 4, Av. de Paris, Auxerre, Yonne.

— Տիկ. Մարիցա Պուտաքեան, կը փնտռէ իր եղբայրը Իզմիթցի Տախտակ Կարապետ Պաղտասարեան, որ 1925ին կը գտնուէր Տիմոթիքա (Յունաստան)։ Իմացնել՝ Hagop Boudakianի, Restaurant Nicomitia, Maison.Neuve CHARVIEU (Isère) France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ 1929
16 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 907 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՇՏՊԱՆԵ՛ՆՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Այս իրիկուն իր անդրանիկ պարահանդէսը կուտայ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր Խաչի մասնաճիւղը՝ «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»:

Ինչպէս անունէն ալ կ'երեւի, հանրային այս նորաստեղծ կազմակերպութեան Փարիզի մասնաճիւղը իր վրայ առած է Մանուկներու պաշտպանութեան հոգը:

Օտար երկինքներու տակ աչք բացած, օտար միջավայրի մէջ մեծնալու դատապարտուած մատաղ սերունդին պաշտպանութիւնը նոյնքան — նոյն իսկ քանի մը աստիճան աւելի — նուիրական գործ եւ հրամայական պահանջ է, որքան հիւծախտաւոր երիտասարդութեան փրկութիւնը:

Մանաւանդ Փարիզի մէջ 1էն 12 տարեկան երախաները բախտին ձգուած են. չկայ ոեւէ բարեսիրական հանրային մարմին, որ իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնէ նոր ծլող սերունդը:

Քանի՛ քանի՛ մայրեր կան, որ ստիպուած են առտուն մութին ֆրանսական «Մսուր» մը յանձնել իրենց կաթնկեր հոգեհատորները՝ իրիկուան մութին — գործարանէ վերադարձին — զանոնք գրկած իրենց խրճիթը տանելու համար կրկին: Ո՞վ չափեց այն ահաւոր թշուառութիւնը, որուն ենթարկուած են ծնողաբեր քաւոր կիները՝ ծուարած փարիզեան պանդոկներու մութ սենեակներուն եւ արուարձանի ցեխոտ ու աղտոտ խրճիթներուն մէջ:

Փարիզը ունի իր բարեսիրական «ազնուական» մէկէ աւելի մարմինները՝ զանազան անուններով եւ նպատակներով — Աղքատախնամ, Տիկնանց Միութիւն՝ Որբերու, կարմիր Խաչի եւ Ուսանողական ճիւղերով եւլն.: Սակայն ասոնք շատ գէշ կազմակերպած են նպաստաբաշխութեան գործը. այնպէս որ իրական աղքատէն աւելի արհեստով աղքատն ու մուրացիկն է որ կ'օգտուին:

Այս կազմակերպութիւններէն ո՞ր խելք ըրաւ մարմին մը, նոյնիսկ պաշտօնեայ մը ղրկել այն պանդոկներն ու հիւղակները, ուր հայ թշուառութիւնը բոյն է դրած իր բոլոր արհաւիրքներով: Ո՞վ պատրաստեց ցանկը իրական թշուառին ու կարօտին: Ամէն ինչ բախտին ձգուած է: Եւ պարկեշտ ու պատուաւոր աղքատը կը տուայտի անձայն՝ ստորնացնող եւ արժանապատուութիւնը վիրաւորող դիմումներ չկատարելու համար:

Եւ յետոյ այս կազմակերպութիւններէն ո՛չ մէկը —բացի Տիկնանցէն որ որբեր կը պահէ եւ քանի մը շաբաթէ ի վեր մանուկները պատուաստելու գովելի նախաձեռնութիւնն ստանձնած է— կը հետաքրքրուի մանուկներու պաշտպանութեան գործով: Տարիներէ ի վեր չկրցան մէկ հատիկ մանկապարտէզ անգամ բանալ՝ մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար մատաղ սերունդին: Ո՛չ մէկը իրեն պարտականութիւն կը սեպէ նման աշխատանք մը: Բոլորն ալ հանդարտ սիրտով եւ կատարեալ «ազգասիրութեամբ» կը դիտեն հայ մանուկներու ապազգայնացումը:

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր Խաչը մեզի կը ներկայանայ նոր նշանաբանով մը՝ Մանուկներու Պաշտպանութիւն: Իր նպատակն է՝

1.— Ունենալ բժշկական կայաններ հայաշատ թաղերու եւ արուարձաններու մէջ, ուր պիտի խնամուին մինչեւ 12 տարեկան մանուկներ: կարօտ մանուկներուն հայթայթել տաք հագուստներ, եւդեղօրայք: Մայրերուն առողջապահական խորհուրդներ տալ՝ բժշկական դասընթացքներ կազմակերպելով:

2.— Բանալ հայերէնի դասընթացքներ հայաշատ կեդրոններու մէջ, ձրի դասեր տալու համար հայ երկսեռ մանուկներու:

3.— Ամառնային արձակուրդի ղրկել կարօտ մանուկները:

Բացի այս գլխաւոր նպատակներէն, Մանուկներու Պաշտպանութեան ձգտող այս կազմակերպութիւնը պիտի աջակցի բժշկա-առողջապահական գրքոյկներու եւ հանդէսներու տարածման ժողովուրդին մէջ: Յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ հայ բժշկական ընկերութիւններու հետ՝ որպէսզի դիւրութիւններ ստեղծէ հայ աղքատ հիւանդները հայ բժիշկներու ձեռքով խնամել տալու համար:

Ինչպէս կը տեսնուի, Նորակազմ կարմիր Խաչը կը ձգտի իր ամբողջ ջանքերը կեդրոնացնել Նորահաս հայ սերունդի փրկութեան գործին:

Այս նպատակներու իրագործումին համար անհրաժեշտ են նիւթական լայն միջոցներ: Ինչպէս Փարիզի միւս բարեսիրական կազմակերպութիւնները, Եւրոպահայ կարմիր Խաչն ալ իր հասոյթներու գլխաւոր աղբիւրը կը յուսայ տարեկան մեծ պարահանդէսէ մը: Անհրաժեշտ է սակայն ուրիշ միջոցներ ալ գտնել՝ ժողովրդական օժանդակութիւնը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար:

Այն իրողութիւնը թէ արդէն ձեռնարկներ եղած են՝ տեղական ֆրանսական նման կազմակերպութեանց օժանդակութիւնն ալ ձեռք բերելու, մասամբ կը թեթեւցնէ բեռը:

Մանուկներու Պաշտպանութեան գործը դրուած ըլլալով կարող ձեռքերու մէջ, մենք կը սպասենք որ Փարիզի մասնաճիւղը իրականացնէ իր առաջադրած նպատակները: Այն ժողովրդականութիւնը, զոր քիչ ժամանակի մէջ գտած է այս նոր կազմակերպութիւնը ֆրանսահայ գաղութին մէջ, ինքնին գրաւական մըն է գործին յաջողութեան:

Կը մնայ ձեռք-ձեռքի տալ՝ եւ ուժեղ կազմակերպութիւնով գործի լծուիլ:

Որովհետեւ վաղուան սերունդին ապագան է որ պիտի կերտուի:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԷԿ ՄԱՅ Դ»ԷՆ ՅԵՏՈՅ՝ «ԱՇԻՐԷԹԱՊԵՏ»

Արեւ, *Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, Չղագրգռուելով՝ իրեն ղէմ արձակուած սլաքներէն, ահա թէ ի՛նչ նոր գիւտ կը յղանայ (4 մարտ).*

— «Մենք այսօր ալ, վաղն ալ — մենք եւ մեր կուսակցութիւնը — կրնանք ճակատաբաց կանգնիլ մեր ժողովուրդին առջեւ եւ ըսել. «երբեք մեր շահը չփնտռեցինք քեզի խօսելու եւ քու ճակատագրովդ զբաղելու ատեն. միշտ վախցանք քեզի վնասելէ՝ որովհետեւ այնքա՛ն վնասուած էիր արդէն օտարներէն եւ քեզի փրկել ուզող, հարիւր անգամ քեզ փրկած քուկիններէ՛դ՝ *անոնցմէ՛*. մեր անհատական եւ կուսակցական եսը մէկդի դրինք միշտ՝ ճար մը փնտռելու համար քու ցաւիդ, նոյն իսկ *անոնց* հետ, որպէսզի թէ՛ բոլոր պզտիկ ուժերը միացած ըլլան մեծ, իսկայական գործին համար եւ թէ *անոնք* մինակնին նոր փորձանք մը չբերեն գլխուդ: Մեր անկեղծութեան մէջ՝ երբեմն չենք քաշուիր նաեւ — մենք ոմանք չենք քաշուիր— ուրանալու մենք զմեզ, եւ տեսնելով որ մեր բոլոր ըրածը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ամէն կողմէ դատարկուող կարասին մէկ-երկու ծակերը միայն խցել, տեսնելով որ դուն ինքդ, ժողովո՛ւրդ, ծգեր ես ինքզինքդ հոսանքին եւ անգիտակցաբար, անզգալաբար դէպի կորուստ կ'երթաս, կը փնտռենք նոր, արտասովոր, անկարելի՛ միջոց մը՝ քեզի օգնելու ու դարաւոր աւանդը փսորումէ ազատելու համար: *Անկարելի միջոց* այսօրուան համար. ուրիշ տեղ, իրաւ է թէ ուրիշ պայմաններով, կարելի եղած է ան սակայն. ո՞վ գիտէ թէ երբ քու միտքդ ալ վարժուի անոր, երբ քեզմէ շատերը համոզուին թէ *այս ճամբան չելլեր*՝ ան չի կրնար մեզի ալ ծառայել, քանի որ միւս բոլոր բնականոն միջոցները սնանկացեր են ու արդիւնք չեն տար՝ *անոնց* յամառութեան եւ քու թուլութեանդ պատճառաւ: Գէ՞շ կ'ըլլէիր եթէ, դո՛ւն որ հազիւ *աշիրէթ* մըն ես հիմա, կամքովդ հպատակէիր *աշիրէթապետի* մը, ընէիր ինչ որ խոշոր խտալիան կ'ընէ, ինչ որ քու նախնիքդ ալ ըրած են, եւ ըրա՛ծ են բոլոր ժողովուրդները իրենց պատմութեան դժնդակ, բախտորոշ շրջաններուն ...:»:»

Պ. ՎԱՆՑԵԱՆ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Ազդարարի առած տեղեկութեանց համաձայն, Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Վանցեան ետ կանչուած է եւ շուտով պիտի մեկնի Թիֆլիս:

Կ'ըսուի թէ այլեւս չպիտի վերադառնայ, որովհետեւ ծրագիր կայ ջնջելու Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցչութիւնը:

Ետ կանչուած է նաեւ Ուքրանիոյ առեւտրական ներկայացուցիչը, միեւնոյն պատճառով:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վարձակալութեան նոր օրէնքին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ երեք ամիս եւս, քանի որ հնարաւոր չէր զայն քուէարկել մարտ 31էն առաջ: Այս որոշումը տրուեցաւ երէկ առաւօտ երեսփ. ժողովին կողմէ: Հետեւաբար հին օրէնքը պիտի շարունակէ գործադրուիլ մինչեւ յառաջիկայ յուլիս 1:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏՐՈՑԿԻԻ ՀԵՏ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ մարտ 13 թուով.— *Այսօր կէսօրէն վերջ, 40 վայրկեանի չափ խօսակցութիւն մը ունեցայ Լ. Տրոցկիի հետ Բերա՝ Թոքաթլեան պանդոկի իր սենեակին մէջ: Տրոցկի խօսեցաւ ֆրանսերէն — իր անգլերէնը կը կաղայ — եւ տուաւ այն տպաւորութիւնը թէ առողջութիւնը լաւ է, թէ ֆիզիքապէս եւ թէ մտաւորապէս:*

Տրոցկի նախ կատակով հարցուց թէ պիտի արտօնուի՞ Անգլիա մտնել՝ Բրիտանական Թանգարանին մէջ շարունակելու համար տարիներէ ի վեր ընդհատուած իր գիտական աշխատանքները: Առանց պատասխանի սպասելու, ըսաւ թէ «Թայմզ»ը եւ խորհրդային յեղափոխականները, ինչպէս ինք, այնքան հեռու են իրարմէ՝ որքան հիւսիսային բեւեռը հարաւայինէն: Յայտնեց թէ խորհրդային հողէն աքսորուած էր հակառակ իր կամքին եւ թէ ո եւ է փափաք չէր յայտնած Թուրքիա գալու: Միակ երկիրը ուր կ'ուզէր երթալ եւ դեռ կ'ուզէ՝ Գերմանիան է: Պերլինէն պատասխանի կը սպասէ, ու մինչ այն՝ տուն մը կը փնտռէ Պոլսոյ մէջ:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ճի՞շդ է որ հրաժարած է քաղաքական ամէն գործունէութենէ եւ այս իմաստով յանձնառութիւն տուած Թուրք կառավարութեան, Տրոցկի ըսաւ թէ ինք անձնապէս որ եւ է կերպով չի հետաքրքրուիր Թրքական գործերով, սակայն ուրիշ ուղղութեամբ պիտի շարունակէ իր գործերը անցեալին մէջ եղածին պէս — այսինքն պիտի հետեւի դէպքերուն եւ պիտի ջանայ ազդել անոնց վրայ: Յիշեց թէ Ռուսիոյ մէջ իր աքսորի շրջանին հետեւեցաւ ընթացիկ դէպքերուն եւ կանոնաւոր կերպով կարդաց աշխարհի բոլոր թերթերը, թէեւ Թուրքեստան գտնուած ատեն շատ ուշ կը հասնէին անոնք իրեն:

Տրոցկի կը նախատեսէ Աշխատաւորական կուսակցութեան յաղթանակը Անգլիոյ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց մէջ, սակայն կ'ըսէ թէ բոլշեւիկները տարբերութիւն մը չեն դներ Պոլտուինի եւ Մաքտոնըլտի միջեւ: Երկուքն ալ քաղաքականնոյն տեսակէտն ունին, կ'ըսէ: Լոյտ Ճորճի անունը չյիշեց: Գալով անգլեւռուս քաղաքական յարաբերութեանց, շեշտեց թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը արգելք չէ եղած Գ. Միջազգայինի նպատակներուն: Աւելցուց թէ Գ. Միջազգայինի գործակալները չեն կրնար անգլիական հող մտնել, սակայն անգլիահպատակներ, մանաւանդ Հնդիկներ կըրնան միշտ Մոսկուա երթալ եւ համայնավար վարդապետութիւններ սորվիլ: Գոհացուցիչ պատասխան չկրցաւ տալ այն հարցումին թէ ի՛նչպէս ո եւ է անգլ. կառավարութիւն կրնար յարաբերութիւն ունենալ խորհրդային կառավարութեան հետ, երբ այս վերջինը անկախ չէ եւ կը գտնուի Գ. Միջազգայինի ազդեցութեան տակ: Տրոցկի ընդունեց Գ. Միջազգայինի ուժը: Ըսաւ թէ Ռուսիա կ'ուզէ Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսիլ, առանց սակայն ո եւ է նուաստացուցիչ պայմանի: Կարճ խօսեցաւ Չինաստանի եւ Աֆղանիստանի մէջ Անգլիոյ վերջին քաղաքականութեան մասին եւ ըսաւ թէ անգլ. կառավարութիւնը պահպանողական քաղաքականութեան կը հետեւի այդ երկու երկիրներուն մէջ՝ անգլ. շահերը պաշտպանելու համար: Խորհրդային Ռուսիա համայնավարական քաղաքականութեան կը հետեւի՝ ռուսական շահերը պաշտպանելու համար:

Այս խօսակցութենէն այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ Տրոցկի կը մնայ ջերմեռանդ համայնավար մը եւ ուղղամիտ հետեւորդ խորհրդային դրութեան: Մէկ անգամ միայն ակնարկեց Ստալինի, ըսելով որ անիկա «առաւել կամ նուազ» կը կառավարէ այժմ Ռուսիան: Տրոցկիի ապագան կախում ունի ա՛յնքան շատ անակնկալներէ, որ իմաստութիւն չէ գուշակել թէ կրկին իշխանութեան գլուխ պիտի անցնի՞ Ռուսիոյ մէջ. սակայն ստոյգ է թէ կը փափաքի եւ կը յուսայ երթալ Գերմանիա, շփման մէջ ըլլալու համար այնտեղի իր բազմաթիւ ռուս եւ գերման բարեկամներուն հետ: Անիկա դեռ հաշուի առնուելիք մարդ մըն է:

Քաւթառ Հանըմ եւ երկու Հայերը

Երէկ հրատարակած էինք Պոլսէն հեռագիր մը, որ անորոշ տեղեկութիւններ կուտար Մուսթաֆա Քեմալի դէմ սարքուած մահափորձի մը մասին: *Թայմզի* Պոլսոյ թղթակիցը կը լուսաբանէ հարցը իր հետեւեալ հեռագրով.

— Քաւրիէ Հանըմի գործունէութեան մասին կատարուած երկրորդ քննութեան հետեւանքով հաստատուեցաւ թէ անիկա իրապէս ծրագրած էր սպաննել Ղազի փաշան՝ երկու Հայերու եւ երկու Թուրքերու հետ միասին: Երկու Հայերն ալ ձերբակալուած են: Թուրքերէն մէկը, որ Ռումանիա փախած էր, ռումանական իշխանութեանց կողմէ Թուրքերուն յանձնուեցաւ, իսկ միւս Թուրքը ձեռք չէ անցած:

∴ *Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Ռամազանը վերջացաւ մարտ 12ի գիշերը եւ Պայրամը սկսաւ: Այս առթիւ թնդանօթներ արձակուեցան:*

Քառասուն Թուրքեր ձերբակալուած

Պոլսէն անգլիական թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քառասուն Թուրքեր, որոնք գլխարկի տեղ կը յամառէին ֆէս դնել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

(ԵՐԵՄԻԱԿԱՆ)

Պահք բռնել եօթը շաբաթ, սա հաւատքով թէ մեր հայրը տանելի եւ կարելի պիտի դարձնէ այդ վարժութիւնը մեզ համար:

«Հրեղէն Սիւն»

Մենք Հայ ենք եւ Հայր չունինք: Ան մեռաւ մարդու մը պէս որ ապրիլ չէր գիտեր: Մեր երկինքը պարապ է բոլշեւիկեան գանկի պէս եւ ծոմի ու պահքի վարժութեան համար, մենք պէտք չունինք պարապութենէ մը օգնութիւն փնտռելու:

Ի ծնէ եւ ի բնէ մենք ունինք անոնց վարժութիւնը:

Ինչո՞ւ Քրիստոս մեզմէ առաջ եկաւ:

Մենք հիմա, ամէն մէկս մէկ մէկ Քրիստոսներ պիտի ըլլայինք:

Բայց ան Հրեայ էր, ու մեզմէ առաջ վազեց գողգոթայի դափնիներուն եւ երբ կէս ժամ քալելէ յետոյ, լեռն ելաւ ծոմ բռնելու, արդէն կերած էր քառասուն օրուան հաշուով:

Բայց մենք Հայ ենք, բարակ հաշիւ չենք գիտեր:

Ու քառասուն անգամ քառասուն օր քալեցինք մեր լեզուները ծամելով:

Ափ մը խոտ ուզեցինք: Ու բոլոր մարգագետինները չորցուցին:

Կաթիլ մը ջուր խնդրեցինք: Ու բոլոր աղբիւրները ցամքեցուցին:

Ու 40×40 օր, մեր միսերը հալեցան, մեր ոսկորները պարպուեցան:

Մեր ցաւը այնքան մեծ էր, որ Թա՛ փարիզէն, Զօպանեան յուզուեցաւ, բողոք կարդաց ու ոտանաւոր գրեց. Նորատունկեան էֆէնտին Պապը Ալին մոռցաւ, իսկ Բիւզանդ Աչքըմեճեան խելքը թռցուց:

Զարչարուեցանք, 40×40 տեսակ խաչուեցանք, եւ յարութիւն առինք:

Բայց դեռ չենք համբարձած:

Մենք Հայ ենք եւ գալիք 77 պորտերուն համար ծոմ բռնած ենք:

Մենք Հայ ենք ու գիտցանք թէ ով որ չուտեր, կ'ուտուի:

Եւ այնքան չկերանք, որ որդերուն եւ ագռաւներուն կեր եղանք:

Եւ ա՛լ, պիտի ուտենք, պիտի ուտենք այնքան որ մեր 77 պորտերը կուշտ ու կուռ աշխարհ գան:

Բիւզանդի պէս խենդերուն չպիտի կերցնենք:

Վանքերը գոցած ենք, սուտխենդերու երեսին:

ԽԱՐՏՕՑ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ

Երէկ առաւօտ ժամը 5,50ին Փարիզ-Օրլէան գիծին վրայ երկաթուղիի արկած մը պատահեցաւ: Երկու կառախումբեր իրարու բախեցան Փէրրէ-Վօքլիւզի եւ Էփինէ-սիւր-Օրժիկայարաններուն միջեւ:

Էթամփէն Փարիզ եկող թիւ 216 կառախումբը Փէրրէ-Վօքլիւզի կայարանին մօտերը կը գտնուէր, երբ ընդհարեցաւ Մոնլիւսոնէն եկող թիւ 65 կառախումբին, որ գիծէն դուրս ելաւ: Պաշտօնեայ մը եւ քանի մը ճամբորդներ վիրաւորուեցան: Մեռնող չկայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ առջի օր տօնուեցաւ մեծ գիտնական Այնշթայնի ծննդեան 50 ամեակը: Արտասահմանէն բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղուեցան:

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

Տրոցկիի արտաքսումը Ռուսիայէն՝ դարձեալ այժմէական կը դարձնէ բոլշեւիկեան հարցը, որ երբեք չէր դադրած հետաքրքրելէ մարդկութիւնը՝ իր զանազան շերտերով. — բուրժուան՝ իր դաւերով եւ գործօն ատելութեամբ. համայնավարը՝ իր մոլեռանդ հաւատքով եւ լոկ խօսքի օժանդակութեամբ. իսկ ընկերվարականը՝ իր բարեացակամ... հակառակորդի կասկածներով եւ սպասումով։

Ինչ որ մանաւանդ կուգար աւելի սրելու հետաքրքրութիւնը, արտաքսումի եղանակն էր, ինչպէս նաեւ անոր տուն տուող պատճառները։

Անցեալ յունուարին գումարուած համայնավարներու 15րդ համաժողովը՝ կուսակցութենէն կը վտարէր ընդդիմադիրները, իբրեւ հակայեղափոխական։ Շատ չանցած, մեծ մասը անոնցմէ, որոնց մէջ էր նաեւ Տրոցկի, կ'աքսորուէր Սիպերիա եւ հեռաւոր վայրեր։

Բացատրութիւնը այս ներքին, զօրեղ պառակտումին՝ կը գտնենք նամակի մը մէջ զոր Տրոցկի իր աքսորավայրէն կը ղրկէր համայնավար կեդր. կոմիտէի նախագահութեան, անցեալ դեկտեմբերի վերջերը։

«Ճիգ կ'ընեն իմ գործունէութիւնս իբր հակայեղափոխական ներկայացնելու. սակայն այդ ճիգը կը թափեն այն մարդերը զորս ես կ'ամբաստանեմ թէ կը քանդեն Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեանց հիմը եւ կը բռնաբարեն համաշխարհային յեղափոխութեան պատմական սկզբունքները, հոկտեմբերեան յեղափոխութեան աւանդութիւններն ու դասերը։ Վեց տարիէ ի վեր, Ռուսիա դանդաղ բայց անուրանալի կերպով սահեցաւ դէպի յետաշրջութիւն»։

Աւելի յստակ բառերով, Տրոցկիի քննադատութիւնը պարսաւ մըն է օրուան քաղաքականութեան եւ անոր ջատագով տարրերուն դէմ։ Կառավարական ղեկավար տարրին ուղղութիւնը կը դիւրացնէ դրամատիրութեան վերադարձը։ Իսկ գիւղացիութեան պահանջներուն առջեւ տեղի տալով՝ կը նպաստէ կուլակներու—ունեւոր գիւղացիներու— զօրացման ու կը դաւէ բանուորական յեղափոխութեան։

Սկզբունքի շուրջ բախումներէն անկախաբար, յատկանշականն այն է թէ վէճը դարձած էր Ստալին Տրոցկի մենամարտ մը, ուրկէ Տրոցկի դուրս կ'ելլէ վիրաւոր, նուաստացած, բայց առաջին առթիւ իսկ վերսկսելու կորովով։

Տրոցկիի պարտութիւնը սակայն, դեռ յաղթանակը չէ Ստալինի։ Իբրեւ Լենինի գլխաւոր աջակիցը եւ հարազատ աւանդապահը, Տրոցկի իր անձին հանդէպ ստեղծած է զօրեղ համակրութիւն՝ բանուորական շարքերու մէջ։ Իսկ իբր կազմակերպիչը կարմիր բանակին, մեծ ազդեցութիւն եւ ժողովրդականութիւն կը վայելէ զօրականներու մէջ։ Ստալին ուրեմն, եթէ յաջողեցաւ երկրէն դուրս վտարել Տրոցկին, ստիպուած է սակայն հաշուի առնել անոր բազմաթիւ համախոհները որ կը խլրտին երկրէն ներս, մանաւանդ բանուորական կեդրոններու մէջ, կազմակերպուած կերպով։

Ասկից զատ, գլխաւոր վտանգը որ կը սպառնայ Ստալինի, իր քաղաքականութեան ու թերեւս ամբողջ բոլշեւիզմի ապագային, աջ հատուածն է։

Բոլշեւիկեան թերթերը լեցուն են «աջ թեքման», «հաշտուողականութեան» դէմ լուտանքներով եւ «շարքերու զտման» հրահանգներով։

Իսկ Ֆրանսայի համայնավարներու պաշտօնաթերթը «Իւմանիթէ», իր մարտ 3ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Մոսկուայի համայնավար շրջանին բանաձեւը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները։

«Նոր պայքարներու այս շրջանին, համայնավար կուսակցութիւնը (եւայլն) պարտաւոր է կռուիլ տրոցկիական ձգտումներուն դէմ, անողոք կերպով պայքարիլ դէպի աջ պատեհապաշտ հակումներուն եւ հաշտուողականներուն դէմ, գլխաւոր վտանգները՝ ներկայ շրջանին մէջ։

«Գլխաւոր վտանգը սակայն, դէպի աջ յստակօրէն հակումն է, որուն էական յատկանիշն է հրաժարումը ճարտարարուեստի զարգացման արագ ընթացքէն, գիւղացիներու հետ իր դաշնակցութեան մէջ՝ բանուոր դասակարգին ղեկավար դերէն»։

Որդը ուրեմն կը բնի կարմիր մարմինէն ներս։ Զանազան վտանգներ որոնք լրջօրէն կը սպառնան բոլշեւիկ կեանքին, կան իրենց իսկ խոստովանութեամբ, տեսնենք, զօրեղ եւ այս անգամ գոնէ յերիւրուած չեն անուղղայ հակառակորդներու կողմէ։

Բայց տեսնենք թէ ի՞նչ է այդ գլխաւոր վտանգը,— «աջ թեքումը»— որուն դէմ կրակ ու բոց կը ժայթքին։

Պէտք է ընդունիլ թէ բոլորովին աննպաստ պայմաններու տակ էր որ բոլշեւիզմը ծնունդ առաւ եւ բոլորովին կորդ հողի վրայ էր, որ փորձեց արմատ ձգել ու հասակ նետել։

Ասկից՝ բոլշեւիզմի բարեկամներուն կասկածը անոր ամրացման եւ տեւականութեան հանդէպ եւ հակառակորդներու յոյսը՝ անոր արագ տապալման մասին։

Բոլշեւիզմը տեւեց սակայն, բայց ուրացած ինքզինքը, իր իսկութենէն պահելով լո՛կ անուն մը. Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ ան զոհ կ'երթար հիմնական սխալի մը։

Ընկերվարութեան համար, ընկերային յեղափոխութիւն կարելի է միայն այն երկիրներուն մէջ, որոնք հասած են դրամատիրական եւ ճարտարարուեստական կեդրոնացումի գագաթնակէտին, հոն ուր դասակարգային գիտակցութեան հասած բանուորական բազմութիւնները կը գրաւեն քաղաքական իշխանութիւնը։

Բոլշեւիկներու համար, նախապատրաստական այս պայմանները անհրաժեշտ չեն յեղափոխութեան եւ անոր յաջողութեան։

Տնտեսապէս եւ քաղաքակրթապէս ամէնէն յետամնաց երկիրներուն մէջ իսկ, կարելի է դրամապետութիւնը տապալել եւ յեղափոխութիւնը քալեցնել. կը բաւէ որ բանուորական փոքրամասնութիւն մը ձեռք անցնէ պետական մեքենան։ Կարեւորն այս է, որմէ յետոյ սակայն, ան պարտաւոր է «իրեն կապել մարդկային զանգուածները՝ յեղափոխականօրէն գոհացնելով անոնց տնտեսական էական պէտքերը, յօգուտ անոնց ընչազրկելով կալուածատէրերն ու դրամատէրերը»։

Եւ այսպէս, ընչազուրկ բազմութիւններուն մէջ դաշնակիցներ ապահովելէ յետոյ, իրականացնել համայնավարութիւնը։

Այս է բոլշեւիկեան գործելակերպին մեկնակէտը։

Եղա՞ւ այսպէս։ Մէջտեղն է 10 տարուան փորձը։

Ընդհ. պատերազմը, Ռուսիոյ մէջ հողը հարթած էր բոլշեւիկեան քայլերուն առջեւ։ Անտէր բանակ մը. կռուէն զզուած, բարոյալքուած եւ ամենազուրկ։ Սովամերկ եւ անօթի բազմութիւններ՝ պատրաստ ամէն պոռթկումի եւ չափազանցութեան։ Ընդհանուր դժգոհութիւն կառավարութենէն, ընկերային կարգերէն ու կեանքէն։

Ու բոլշեւիզմը քալեց բուռ բուռ յոյս սփռելով ճամբուն վրայ։

Զինուորին խոստացեր էր խաղաղութիւն, գիւղացիին՝ հողերու համայնացում, բանուորին՝ համայնավարութիւն։

Բայց խաղաղութիւնը կազմակերպուեցաւ արտաքին պատերազմի եւ ներքին պայքարի համար։ Ու բուրժուա կարգերուն, հաստատութիւններուն եւ ըմբռնումներուն դէմ թափելէ յետոյ յեղափոխական զէն սրանին ամէնէն թունոտ սլաքները, բոլշեւիզմը այսօր կը սնուցանէ աշխարհի ամէնէն հզօր բանակներէն մէկը։ Պաշտօնական խոստովանութեամբ իսկ՝ իր պատերազմական պիւտճէն է 10 (տասը) միլիառ ռուբլի... Եւ դեռ 1919ին, Տրոցկի կը գրէր.—

«Փորձեցինք մեր ծրագիրը իրականացնել՝ կամաւորներու բանակ մը կազմակերպելով, (եւլն.)։ Բայց տեսանք որ անմտութիւն էր։ Եւ ստիպուած եղանք ստեղծելու կանոնաւոր բանակ մը։ Այո՛, կը խոստովանինք թէ մեր բանակը չի համապատասխաներ մեր սկզբունքներուն. բայց, մեր առջեւ, իշխանութիւնը պահելու ուրիշ միջոց չկար»։ (Իզվեստիա, 28 փետր. 1919.)

Պաշտօնական այս խոստովանութիւնը արձանագրելէ յետոյ, կ'արժէ առանձնապէս անդրադառնալ հողերու համայնացման զաւեշտին, եւ գործարաններու համայնավարացման ողբերգին։

Իրականութիւնը՝ անհերքելի, հաստատուած բոլշեւիկներու իսկ տուած փաստերով եւ խոստովանութեամբ, այն է թէ այսօր, հաւասարապէս դժգոհ են զինուորը, բանուորն ու գիւղացին, բոլորը իրենց յատուկ տեսակէտներով. իսկ ասկից զատ, գոհ եւ գոնէ ինքն իր մէջ համերաշխ ու խաղաղ չէ բոլշեւիկեան վարիչ տարրը։

(1) ՄԱՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ԿԱՊԻԿ ՄԸ

Փրոֆ. Պուլիէ Ֆրանսայի գիտական Ակադեմիայի առջի օրուան նիստին մէջ, զեկուցում մը տուաւ մարդակերպ մեծ կապիկներու վրայ, որոնք կը գտնուին Հարաւ. Ամերիկայի մէջ։ Ֆրանսացի երկրաբան մը, Վէնեզուէլայի կոյս անտառներուն մէջ պեղումներ կատարած պահուն, հանդիպած է զոյգ մը կապիկներու 1,50 մեդր հասակով, որոնց գլուխը շատ աւելի նմանութիւն ունէր մարդկային գլխուն հետ, քան ուրիշ տեսակի կապիկներունը։

Եւ որովհետեւ կապիկները կը փորձէին յարձակիլ մարդուն վրայ, ան ստիպուեցաւ սպաննել անոնցմէ մէկը, որ էգն էր։ Անոր լուսանկարը առնուեցաւ։ Այդ կապիկը անպոչ էր եւ ունէր 32 ակռաներ։ Դէմքը իրօք մարդկային է, եւ հաւանական է որ գիւտը պատճառ դառնայ նոր պրպտումներու Հարաւ. Ամերիկայի մէջ։

ԴՈՆԷՑԻ ածխահանքերուն մէջ արկածի մը հետեւանքով մեռան 27 հանքագործներ։

ՀԱՊԱ՞ ԿԻՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԿԻՆԵՐԸ

Կա՞յ սլաք. որ ուղղուած ըլլայ հայ կնոջ։ Չէ մնացած յօդուածագիր, որ միակողմանի քննադատութեան մը ամբողջ խստութիւնով կշտամբած ըլլայ հայ կինը։ Իսկ զաւեշտագիրները, ամէնէն սրամիտէն սկսեալ վերջին տափակը, կարծած են մեծ ծառայութիւն մատուցած ըլլալ հայ զուարթ գրականութեան, ծաղրելի դարձնելով հայ իգական սեռը։ «Տգէտ, տձեւ ու անշնորհ է»... եւ դեռ ո՞ր մէկը...։

Բայց կ'երեւի, խոշոր դժբախտութեան մը ցնցումները պէտք էին, հայ կինը բաղդատելու համար օտար կիներուն հետ եւ տեսնելու համար թէ՝ եթէ ան ունի թերութիւններ, զուրկ չէ նաեւ առաւելութիւններէ, որոնք կրնան գոնէ յարգանք պարտադրել իր անձին հանդէպ։

Բոլորը համաձայն են հաստատելու անոր պարկեշտութիւնը։ Բայց ի՞նչ է յանցանքը, եթէ մեր այրերը վարժուած են պարկեշտութիւնը բացատրելու իբրեւ շնորհի պակաս...։

Իրաւ է թէ ան չի գիտեր իր մարմինը մշակել ու շինծու գեղեցկութեամբ մը յոխորտալ։ Բայց գոնէ համեստութիւնն ունի գոհանալու հայ էրիկ մարդով, զոր չուզեր բաղդատութեան դնել օտար այրերուն հետ, հետեւելով իր ազգակից եղբայրներուն մոլի օրինակին եւ ընդդէմ անոր՝ բաղդատութեան մէջ փնտռելով նուաստացման եզրեր...։

«Տգէտ է» կ'ըսեն։ Բայց փորձե՞ր են կազմակերպուած ու տեւական ջանքերով փարատել անոր տգիտութիւնը, տալ անոր գոնէ նախնական ամուր կրթութիւն մը։

Այո՛, տգէտ է, եթէ կարելի է տգէտ կոչել մէկը որ ստացած է ցեղին վիճակին համապատասխան կրթութիւն մը։ Բայց քիչը որ տրուած է իրեն, իւրացուցած է։ Մտացի է սակայն, թերեւս քիչ մըն ալ աւելի, քան իր ցեղակից այրը։ Հայ երկսեռ նախակրթարաններու եւ օտար բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, անոր յաջողութիւնները պէտք չէ անտեսել։

Մանաւանդ դիտեցէք զայն տունէն ներս։ Գործունեայ է, խնայող, հոգածու, եւ ամէն տեղ իր էրկան անկեղծ օժանդակն է։ Իսկ ինչ որ անոր գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ, միջավայրին եւ օրուան պահանջներուն յարմարելու իր ընդունակութիւնն է։

Նոր չէ որ հայ կինը տունէն դուրս ալ իր ուժը կը տրամադրէ թեթեւցնելու համար ընտանիքին նիւթական բեռը։ Շատ գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ, դաշտային աշխատանքներու մեծ մասը կը ծանրանար անոր վրայ։ Ասկից զատ, տնայնագործական կարգ մը արհեստներու մէջ, ան ձեռք ձգած էր նշանակելի ճարտարութիւն։ Շատ տեղերու մէջ, ոստայնանկութիւն, գորգագործութիւն եւ զանազան ձեռագործներ՝ գաղտնիք չունէին անոր համար։

Իսկ վերջին ընդհանուր գաղթականութեան առաջին օրերուն, մինչդեռ հայ էրիկ-մարդը շուարած էր նոր միջավայրերու դժընդակ պայմաններուն առջեւ, հայ կինն էր դարձեալ որ կը ճարտարուէր... եւ կը ջանար կուրծ տալ վերահաս աղքատութեան եւ դառն զրկանքներու սպառնալիքին։ Ինքն էր որ ամէնէն առաջ, առանց վարանելու, քաջութիւնը կ'ունենար այրերուն զոյգ տալու աշխատանքի ճամբան, գլուխ ծռելով նոր պայմաններուն առջեւ։ Ափ կ'առնէր գործարանի դռները ու չէր ընկրկեր որեւէ գործի առջեւ, որ իրեն կը տրուէր։ Այսօր, բազմաթիւ են այն կիները որոնք իրենց քրտինքով իսկ, կ'ապահովեն իրենց ապրուստը, յաճախ չմոռնալով օգնել իրենց կարօտ ազգականներուն ալ։ Չկայ գրեթէ տուն մը ուր ը՝ տանեկան զբաղումներու կողքին, հայ կինը չկատարէ ապրուստի աշխատանք մը։

Ինչո՞վ է ուրեմն որ ետ կը մնայ իր եւրոպացի քոյրերէն եւ ի՞նչն է որ հայ այրը կը մղէ տեսակ մը արհամարհանքով նայելու իր հարազատ քրոջ։

Արդարասէր միտքը պատասխանը պիտի փնտռէր մեր օտարասիրութեան մէջ, մինչ հայ եւ օտար կիներու բաղդատութեան մը եզրակացութիւնը պիտի ըլլար ի նպաստ հայ կնոջ։

Այս մէկ քանի խօսքերը ո՛չ թէ իբրեւ գովեստ, այլ իբրեւ իրականութեան արտայայտիչ՝ պարտաւոր էի ըսել, պարբերաբար անցնելէ առաջ առհասարակ կինը շահագրգռող ընդհանուր հարցերու եւ մասնաւորաբար հայ կնոջ ընկերային դիրքին։

ԱՐԱՔՍԻ ՀՐԱՍՈՒՆ

ԿՆՈՋ ՄԸ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Երկու շաբաթ առաջ, Ֆրանսայի կին փաստաբանները տօնեցին իրենց երէց պաշտօնակցին Տիկ. Տիլհանի փաստաբանական գործունէութեան 25րդ տարեդարձը։

Հանրապետութեան հռչակումէն իվեր, բարձրագոյն բոլոր վարժարանները բաց են եղած կիներուն առջեւ։ Բայց կինը՝ միշտ ազատութիւն չէ վայելած ասպարէզի ընտրութեան եւ մանաւանդ կիրարկման մէջ։ Նախապաշարումները միշտ ալ փորձած են խափանել անոր ճամբան։ 25 տարիներ առաջ, երբ Տիկ. Տիլհան, օրէնսգիտական վկայագիրը ստանալէ յետոյ վճռեց մտնել փաստաբանական կաճառին մէջ, ուրախութեամբ չէր որ այր պաշտօնակիցներու կողմէ ընդունուեցաւ իր որոշումը։ Բայց ան, յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել եւ գործել իբր փաստաբան։ Սպայի այրի, բարձրագոյն կրթութեան տիրացած, կորսնցնելէ յետոյ իր ծնողքը ան ստիպուած էր աշխատիլ, հոգալու համար մանաւանդ իր փոքր քոյրերուն ապրուստը։ Անոնցմէ մէկը այսօր կարգուած է եւ զաւակներու տէր. միւսը նոյնպէս օրէնսգէտ, կը դասախօսէ Թուլուզի աղջկանց վարժարանին մէջ։

Փաստաբանական կաճառին մէջ մտնելէ երեք ամիս յետոյ, Տիկին Տիլհանի կ'իյնար պաշտպանել ոճրագործ մը։ Կին մըն էր որ սպաննած էր իր փեսան։ Շնորհիւ իր տաղանդին, ոճրագործ կինը կը դատապարտուէր միայն 18 ամիս բանտարկութեան։

Այս յաջողութիւնը սակայն զինքը չփրկեց այր պաշտօնակիցներու հեգնանքներէն եւ նախանձի խայթերէն։ Անոնցմէ մէկը՝ նոյնիսկ աւելի առաջ գնաց անկրթութեան մէջ եւ դատէն յետոյ, կը պոռար թէ կիները ստեղծուած են խոհարարուհի կամ սիրուհի եւ ոչ թէ փաստաբան ըլլալու համար։

Սկսնակ փաստաբանուհին սակայն չվհատեցաւ, շարունակեց իր ճամբան միշտ յաջողութիւն գտնելով եւ յարգանք պարտադրելով ամէնէն սկեպտիկներուն իսկ. մինչեւ անգամ, ընդհ. պատերազմին, ան չխուսափեցաւ պատերազմական ատեաններու առջեւ պաշտպանելէ ամբաստանեալներ եւ յաճախ յաջողեցաւ անպարտութեան վճիռ ստանալու ի նպաստ անմեղ զինուորներու։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ո՛չ մատղութիւնն
եւ ո՛չ յաւակնութիւնը
կելու համար ամբողջական
ուսումնասիրութեան մը
կան գրական շարժումի
Մեր նպատակն է՝
ներկայացնել հայ ընթեր
գրական նոր արտադր
ները՝ իրենց էական գիծ
մէջ միայն, ծանրանալով
պարագային՝ երբ հեղի
կարկառուն դէմք մըն է
երկը գեղարուեստական
արժէք կը ներկայացնէ։

ԴԻՆԱՀ ՄԻԱՄԻ (Dinah
Հրատ. Larousse) գրեց՝
ՕՐԼԱՆ.

Պ. Մակ Օրլան նոր
ֆրանսական գրականու
մէջ, թէեւ երիտասարդ
է։ Ան միշտ եղած է անհան
հոգի մը, վերջին ծայր հե
քիր միտք մը, — նոյն
անխոնջ թափառական
գրականութեամբ փորձ
ներկայանցնել յաճախ
գեղեցկութիւնը հեռաւոր
կին քներու, յուզումի
տարօրինակ արկածներ
տահած աշխարհի չորս
րուն մէջ։

Իր վերջին վէպը,
Միամին, եթէ իր գրակ
ժանիքներուն վրայ նոր
չաւելցներ, գէթ առա
թիւնն ունի գրուած
ա՛յնպիսի ձեւով մը
մատչելի ըլլայ ընթերց
լայն խաւի մը, եւ թէ
նայ ծայրէն մինչեւ վեր
հետանքին տակ պահելու
իսկ արկածասէրը։

Միացեալ Նահանգներ
գելիչ օրէնքը ոգելից
ներու դէմ՝ ստեղծեր է
օրէն միւսը՝ անընական
թիւն մը։ Բազմաթիւ
կերպութիւններ մաքսանե
թեամբ, եւ ամէն ներելի
ներելի միջոցներով, հա
ւոր միլիոններ արժող
ըմպելի կը ներածէին
րու հայրենիքը։ Մամուլ
ճախ հետաքրքրական
կը ծանուցանէր թէ այդ
տուրը այնքան դիւրին
ոչ եւս խաղաղ. ոճիրներ
ւումներ, արկածներ պակաս
Մակ Օրլան իր վէպը կը
տառէ այդ շրջանին մէջ
ւելցնելով հոն ուրիշ նոր
մը, ամերիկեան սեւամորթ
իրենց մինչեւ այժմ մեզ
նօթ բուռն ատելութեան
սպիտակամորթներուն հա

Սեւամորթ Դինահ
ո՛րքան շնորհալի պարուհի
է, նո՛յնքան եւս գործ
խմբապետ մըն։ Կ'ուզէ
ուած մը տալ սպիտակ
ներուն։ Եւ օգտուելով
ըմպելիներու մաքսանե
նէն՝ հազար ուժէկ խարդ
դաւերով գրաւել կուտայ
նաւ մը վարէն վեր լեց
լից ըմպելիներու անուն
զանոնք թունաւորելէ
կին յանձնելու համար
բերուն։

Անշուշտ երեւակայ
հիմքը։ Սակայն հեղին
տէ այնպէ՛ս պատմել
պէ՛ս տիպարներ վեր
ընթերցողը խաբէութիւնը
նայ, անոնց հանդիպած
տեղ մը։

Ոճիր, կին, գինի,
ուրիշ նորութիւններ չ
սիր, վէպին իւրաքանչ
մէջ։

ՑԱՐ ՆԻԿՈԼԱ Բ. ԿԱՄ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ (Le
Nicolas II, ou les Peuple
gles, Հրատ. Bossard) գր
ԿՈԼԱ տը ՊԱՒԼՈՎ.

Անոնց համար որ կը
քրքրուին եւ կ'ուզեն
լոյսին բերել ռուսակա
հուրցը, Նիկոլա Պաւլով
շահեկանութենէ զուրկ չ
նաւանդ որ կարգ մը
ներու մէջ հեղինակը
կեղծ կը թուի, եւ թէ՛
տուիները ցոյց
նալ իսկական հիմք
չի պահեր իր հիացումը

Բ.ին հանդէպ՝ կը ներկայացնէ զայն խիստ համակրական գոյներու տակ, եւ որպէս զոհ՝ իր շուրջիններուն, որոնք շարունակ խաբած էին զինքը, ծածկելով կամ խեղաթիւրելով իրականութիւնը։

Կարելի է։

Բայց հոն ուր կը սխալի, իր ըմբռնել չուզելն է հոգեկան կացութիւնը ա՛ն միլիոնաւոր խեղճերուն, որոնք կը հեծէին ժխծաւորին մտրակին տակ։ Բնական էր որ անոնք տրամաբանելու ժամանակ չունենային բռնակալ ատներու տակ, չկարենային որոշել թէ՝ ո՞ւսկից կուգար հարուածը, ո՞վ էր իսկական հեղինակը իրենց գժբախտութեանց։

Նիկոլա Պաւլովի գիրքը ռուսական ճախճախուտի մէջ նետուած քարի մը կը նմանի։ Եթէ անով ճախճախուտը չի սրբուիր, գէթ կրնայ մասնագէտներու որոշ ծառայութիւն ընծայել։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յուսաբերի Պէյրութի Թղթակիցը կը գրէ.

Բանտարկութիւններու վրայէն մօտ քառասուն օր անցած է մինչ բանտարկեալներու վիճակը դէպի լաւը քայլ մը առաջացած չէ։ Բոլոր դիմումները՝ հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Արսէնիոս «քննութիւնները չեն լրացած» ըսելով՝ ետ կը մղէ։ Իրաւական ճամբով կատարուած դիմումներուն եւ աղերսագիրներուն «Թուղթերը թարգմանուելու վրայ են» կը պատասխանէ, որով ոչ մէկ այժ ի վիճակի է իր գործին միջամտելու։ Պ. հարցաքննիչը առժամեայ բանտարկութեան հրամանը ստորագրած ըլլալուն, անշուշտ դժուարին կացութեան մը առջեւ կը գտնուի՝ ներկայիս բոլորն ալ անմեղ հռչակելու։ Վըստահ ենք թէ Պ. Արսէնիոսը լաւ համոզուած է, որ բանտարկեալներու մէջ ոչ թէ ոճրագործը, այլ անոր հետ ամէնէն հեռաւոր առնչութիւն ունեցող մէկը չի գտնուիր։ Ոճիրն ու ոճրագործը այնքան են հեռու բանտարկեալներէն, որքան երկինքը երկրէն։ Ոստիկանութիւնը ջղայնացած կացութեան մատնուած է, ոճրագործը չգտնելուն պատճառով։ Եւ շատ իրաւացի է ջղայնանալուն, բայց ոչ թէ ձերբակալուածներուն մեղքին շնորհիւ, այլ որովհետեւ կարգ մը խառնակիչ տարրեր ոստիկանութեան անմիջական ուշադրութիւնը հակառակ ուղղութեամբ առաջնորդած են։

Եթէ ոստիկանութիւնը առաջին վայրկեանին երկու-երեք ուղղութեամբ կատարէր իր փնտռտուքը, վստահ ենք թէ ոճրագործը արդէն գտնուած կ'ըլլար։ Այս կէտը չհասկցան և հասկնալ ալ չեն ուզեր։ Ուրեմն թող համդիստ ըլլան բանտի «զօվուշ»ներուն մէջ երեսուն ընտանիքի տէր հայրեր, հարկաւ Տէրը կը կամենայ եւ օր մը ազատ կ'ըլլան, մինչեւ որ թշուառութիւնը իր վերջին աւերներն ալ գործէ։ «Ազդակ»ի խմբագիր Պ. Հայկ Պալեան, որ ոստիկանութեան քովի սենեակի մը մէջ հսկողութեան տակ էր, կեդրոնական բանտ ղրկուած է։ Ի՛նչ կ'անցնի խեղճերուն շուրջը, ոչ ոք կ'իմանայ, միայն այսչափը գիտենք, որ եռանդուն աշխատանքի մէջ քանի մը չէզոք անպատիւներ, իրենց համար լաւագոյն առիթը ընտրած են անտէր բանտարկեալներու հասցէին առանձին-առանձին «րափօր»ներ տալ ոստիկանութեան, աւելի կասկածի ենթարկելու եւ դժուարացնելու իրենց ի նպաստ աշխատող մարդոց եւ մարմիններուն աշխատանքները։

Բոլորի բերնին մէջ կարծես շաղախուած է «Թուղթերը կը թարգմանուին, հազիւ 10 օրէն կը լմննան», 10 օրը կ'անցնի՝ «հազիւ 15 օրէն», եւ այսպէս արդէն 40 օր եղաւ եւ հաւանաբար քառասունը ութսուն ըլլայ եւ չենք գիտեր ուր պիտի հասնի ասոր ծայրը։ Առաջին օրէն հայ պաշտօնեայ մը վարձեցին, որը ծանօթ էր իր լաւ վարքով (?)։ Յիշեալը ֆրանսերէն քիչ գիտէ, իսկ հայերէնը գրեթէ բնաւ չի գիտեր։ Վերջապէս ստիպուեցան ճամբու դնել այդ խեղճուկը, 15-20 օր յետոյ։ Հարցաքննիչ դատաւորը անմիջապէս նորէն այդ ասոր Հայերու թելադրութեամբ պաշտօնի կը կանչէ տէր եւ տիկին Կապրաշները։

Այս վերջինի մասին ալ պէտք չկայ աւելի երկար խօսիլ, որովհետեւ ոչ թէ Պէյրութի հայութիւնը, այլ արտասահմանի հայութիւնն ալ մօտաւորապէս գիտակ է իր անցեալին եւ ներկային։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Զ. Ե. Ռ. Մ. թէյասեղանը ի պատիւ Տօքթ. Ուրիխի, իր Փարիզ այցելութեան առթիւ։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով, որմէ վերջ Միութեան կողմէ բարի գալուստի մաղթանքներ եղան։ Յարգելի հիւրը խօսք առնելով, ծանրացաւ նոր սերունդի կազմակերպման ու երիտասարդ ուժերու գործակցութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Հիացումով խօսեցաւ հայ ծխական արարողութեանց գեղեցկութեան վրայ, միանգամայն բարեկարգման ու արդիականացման մասին իր կարծիքն յայտնելով։

Կեդր. Վարչութենէն Հ. Խանէտանեան տեղեկագիր մը կարդաց Միութեանս քառամեայ կեանքին ու գործունէութեան մասին ու ծանրացաւ Սուրիայէն Ֆրանսա ներգաղթող եւ ֆրանս. Որբապաշտպան Կոմիտէի կողմէ ագարակները տեղաւորուող 1000 որբերու անհաղորդակից վիճակին մասին ու ըսաւ.

— «Նկատելով որ Ֆրանսա Ներգաղթող Որբերու Պաշտպան Կոմիտէի փոխ-նախագահը եւ քարտուղարը Հայեր են, անոնք լաւագոյն եւ բարեխիղճ գործ մը կատարած պիտի ըլլան՝ երբ անոնց բոլորին հասցէները մեզի տրամադրեն, որպէսզի կարենանք մեր ղրկած գրքերով եւ թերթերով անոնց մէջ տարածել ընթերցասիրութեան ճաշակը։ Վերջին պահուն մամուլին մէջ երեւցած կոչի մը հետեւելով այդ որբերը որոշ վայրեր պիտի կեդրոնացուին։ Այս պարագան մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի։»

Սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին Պ. Մ. Մամիկոնեան (երգ), Պ. Ե. Սանտրոսեան (ջութակ) եւ Օր. Ս. Շահպազ (դաշնակ), երգելով ու նուագելով առանձին եւ ընկերակցաբար։

Մթնոլորտը չափազանց մտերմական էր սկիզբէն մինչեւ վերջ։ Երեկոյթը փակուեցաւ ժամը 12ին։

Յ. Անասիկ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ Հայ Որբերու Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղը հրատարակած է իր վեցամսեայ (Յուլիս-Յունուար) գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

Օգոստոսին, մոգական հայելիի ցուցադրութիւն մը եղաւ եւ լարախաղի երեկոյթ մը սարքուեցաւ։ Նոյն ամսուան մէջ 20 որբեր պտոյտ մը կատարեցին դէպի Նահր էլ Քէլպ։

Միութեան նուագախումբը Լիբանանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ Հանրապետութեան նախագահին պալատը գնաց եւ առաջին անգամ լիբանանեան քայլերգը նուագեց, գնահատանքի արժանանալով։

Սեպտեմբերին սկաուտներու խումբ մը կազմուեցաւ։ Միութիւնը հազիւ յաջողեցաւ երեսուն հոգիի հագուստ ճարել։

Կազմակերպուած են դասախօսութիւններ, որոնց ամէն անգամ մօտ երկու հարիւր հոգի ներկայ գտնուած է։ Այս առթիւ ընծայուած են նաեւ զանազան թատերգութիւններ, դերասան Բ. Աբովեանի ղեկավարութեամբ։

Միութիւնը ունի իր գիշերային դպրոցը, ուր շաբաթը երեք անգամ դասախօսութիւն կը կատարուի։ Կ'աւանդուին հայերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն, անգլիերէն, թուաբանութիւն եւ գործնական գիտելիք։ Միջին հաշուով, 60 աշակերտներ, կանոնաւորաբար յաճախած են։ Ուսուցչական կազմին կը վճարուի 30 սուրիական ոսկի. այս ծախքը կը հոգացուի Ըլլիֆի կողմէ։

Միութեան գրադարանը ամէն կիրակի գիրք տրամադրած է 45 հոգիի, 150է աւելի գիրքեր շրջաբերութեան մէջ դնելով։ Կայ նաեւ ընթերցարան մը, որ հաստատուած է Ե. Ք. Ընկերութեան շէնքին մէջ։ Գրադարանը ունի մօտ 2000 գիրք, իսկ ընթերցարանը կը ստանայ մօտ 30 տեսակ թերթեր եւ պարբերականներ։

Որբերը ունին իրենց «Յառաջ» մարմնակրթական ճիւղը, երեք ֆութպոլի եւ մէկ պասքէթպոլի խումբով։ Գրեթէ բոլոր մրցումներուն մէջ յաղթած են։ Նիւթականի չգոյութեան պատճառաւ, տղաքը մարզանքի յատուկ կօշիկ եւ շապիկ չունին։

Ոսկեղէն Կանոնի առթիւ, մեծ հանդէս մը տրուած է. ներկայ գտնուած են 300է աւելի որբեր եւ որբուհիներ։ Երկու շաբաթ յետոյ ալ, հանրութեան համար երեկոյթ մը կազմակերպուած է։ Խուռն բազմութիւն մը ներկայ եղած է կոկիկ հասոյթ մը ապահովելով։

ԲՆԱՇՐՋՈՒՄԻ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամերիկացի կենսաբան մը՝ Տօքթ. Օսթըն Հ. Քլարք հրապարակ դրած է բնաշրջումի նոր տեսութիւն մը կենսաբանութեան եւ յարակից գիտութեանց համար յեղափոխական նշանակութեամբ։

Տօքթ. Քլարքի տեսութիւնը կը տարբերի իր էական կէտերուն մէջ Տարուինեան տեսութենէն։ Քլարք կ'ըսէ թէ բնաշրջումը կատարուած է կարգ մը ոստումներով՝ կեանքի մէկ խոշոր ձեւէն միւսը, քան թէ զարգացումի աստիճանական ընթացքով։ Տարուինի տեսութեան համաձայն, մարդուս ծագումը առաջ եկած է ստորին կենդանական կեանքէ։

Տօքթ. Քլարք կ'ըսէ. «Ինչ կը վերաբերի կենդանիներու խոշոր խումբերուն, ստեղծագործութեան հաւատացողները կ'երեւի թէ աւելի լաւ պատճառաբանութիւն ունին, որովհետեւ ամենադոյզն փաստ մը իսկ չկայ, որ գլխաւոր կենդանիներէն որ եւէ մէկը առաջ եկած ըլլայ ուրիշէ մը։ Իւրաքանչիւրը կենդանակերպ մըն է, աւելի կամ նուազ նման միւս կենդանիներուն եւ հետեւաբար կ'երեւի իբրեւ մասնաւոր ու առանձին ստեղծագործութիւն մը։»

Տօքթ. Քլարք չընդունիր թէ մարդս սերած ըլլայ կապիկանման նախահայրէ մը եւ կը հաւաստէ թէ մարդս երեւցաւ երկրի վրայ, ինչպէս որ կ'երեւի այսօր, այսինքն իբրեւ արդիւնք մասնաւոր ստեղծագործութեան մը։ Իր տեսութեամբ, մարդս գործնականօրէն երեւցաւ միեւնոյն ձեւով, ինչպէս որ է այսօր, ժառանգելով տարբերակներ կամ «անբնականութիւններ» առաջ բերելու կարողութիւնը եւ ունենալով խոշոր ուղեղ մը այնպիսի միջավայրի մը մէջ, ուր կրնար զարգանալ եւ ապրիլ։

Մարդաբաններու կողմէ փորուելով գտնուած ամենահին մարդկային ոսկորները ցոյց չեն տար «պակասած օղակը» կամ կապիկին եւ մարդուն միջեւ մարդակերպ ձեւը։ Այս ոսկորները կամ մարդու կը պատկանին կամ կապիկի, թէեւ քանի մը տեսակ ոսկորներ կը պատկանին այն տարկանոնութեանց, որոնք արտադրուած են մարդուս երեւելէն առաջ եւ չեն կրցած իրենց գոյութիւնը պահպանել այն միջավայրին մէջ, ուր նետուած էին։

Կենդանական ու բուսական խմբաւորումներու մէջ Տօքթոր Քլարքի տեսութիւնը որոշ համաձայնութիւններ ցոյց կուտայ Տարուինեան տեսութեան հետ, ինչպէս օրինակ բնական եւ արուեստական ընտրութեան հարցերուն մէջ, միայն լուռ կը մնայ ստացական յատկանիշներու ժառանգութեան կարելիութեան մասին։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն.— Երկու տարուան դադարէ մը յետոյ դէպի Պաղեստին Հրէական ներգաղթը վերսկսաւ կազմակերպեալ կերպով։ Գաղթականներու առաջին խումբը՝ 150 հոգի հոս հասան Յունուարի վերջերը եւ արդէն իսկ սկսան աշխատիլ։ Յուդայի երկրին եբրայական մեծ գործարաններուն մէջ։ 1926ի վերջին ամիսներէն ի վեր տեւող տնտեսական տագնապը վերջ գտած է եւ Պաղեստին կը թեւակոխէ բարգաւաճման նոր շրջանի մը մէջ։

Նոր գաղթականներուն համար արտօնագիրները ստացաւ Սիոնական կազմակերպութիւնը։ 1928ի վերջերը՝ կեդր. Եւրոպայի Սիոնական կազմակերպութիւնները ձեռնարկեցին բազմաթիւ գաղթականները ընտրել, երկար ատենէ ի վեր սպասող ցանկերու վրայէն։ Կարգ մը տեղերու մէջ, մասնաւորաբար Վարշաւա՝ ներգաղթի յարմար նկատուած գաղթականներու թիւը կը հասնի 10 հազարի. մինչեւ փետրուարի վերջը եկողներու թիւը հասած է 500ի։ Ասոնց մէջ կան յիսուն վարժ ու մասնագէտ երկրագործներ, Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Կալիցիոյ, Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ագարակներէն։

ՊՈԼՍՈՅ «ՀԱԼ»Ը

Պոլսոյ աստղաձեւ շուկան, որ անցեալ տարի ամբողջութեամբ այրած էր, հիմա պիտի վերաշինուի Քաղաքապետութեան կողմէ։ Հալը բաւական ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ Պոլսոյ կողմի բոլոր բանջարավաճառներն ու պտղավաճառները իր մէջ պիտի ունենայ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕԳՆԱ, 13 մարտ.— Տեղւոյս մէջ խումբ մը եռանդուն երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ կը պատրաստուի մօտ օրերս ներկայացում մը սարքել, ղեկավարութեամբ Մ. Շահպազեանի, ի նպաստ մարզական պիտոյքներու։ Կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները ինչպէս ամէն ժամանակ՝ այս անգամ եւս պիտի քաջալերեն այս երիտասարդները իրենց բարոյական ու նիւթական աջակցութեամբ։ Նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի համար մարզադաշտի հսկայ տարածութեամբ վայր մը տրամադրուած է տեղւոյս Ֆրանսացիներէն՝ յայտնի հայասէր Պ. Լուի Թուռնժէին կողմանէ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Անցեալ կիրակի Փարիզի Buffalo մարզադաշտին վրայ 20 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան խիստ կարեւոր մրցում մը տեղի ունեցաւ Փարիզի ախոյեան Club Françaisի եւ Հռոմի ախոյեան A. S. Romaի խումբերուն միջեւ, ի նպաստ ընդհ. պատերազմին Ֆրանսայի համար մեռնող իտալացի կամաւորներու յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու համար։

Իտալական խումբը շնորհիւ իր փոքուն կազմին յաղթական ելաւ 0ի դէմ 5 նշանակէտ շահելով։

Փարիզի ախոյեան խումբը Մարսէյլի մէջ Ֆրանսայի բաժակին համար իր կրած առաջին պարտութենէն վերջ, ունեցաւ նոր պարտութիւն մը եւս որ բաւական ծանր եկաւ իրեն։

.*. Վաղը՝ կիրակի կը սկսին Ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումները եւ Ֆրանսայի վեց գլխաւոր լիկերու Parisի, Alsaceի, Sud-Estի, Sud-Ouestի, Normaudieի եւ Franche-Comtéի ախոյեան խումբերուն միջեւ։ Այս առթիւ Փարիզի ախոյեան խումբին վիճակուած է Ալզասի համապատասխան խումբը։ Այս մրցումը տեղի պիտի ունենայ Buffaloի մարզադաշտին վրայ։

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԿԷՅՎԷՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 4 մարտ.— Կոստանցայի Կէյվէի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը պարտականութիւն կը սեպէ անգամ մը եւս կոչ ուղղել բոլոր վերապրող եւ զանազան վայրեր ցրուած կէյվէցիներու, որ իրենց գտնուած տեղերուն մէջ մօտենալով իրարու, կազմեն Հայրենակցական մասնաճիւղեր, որպէսզի այս կերպով կարող ըլլանք պահպանել մեր հայրենակիցները՝ ձուլումի եւ այլասերումի անխուսափելի վտանգներէն եւ կարենանք մայր հայրենիքի մէջ վերաշինել մեր սեփական ծննդավայրը, Կէյվէն։

Հայրենակիցնե՛ր, ուժը միութեան մէջ է եւ յաջողութիւնը միայն ուժով կրնանք ձեռք բերել։ (Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է

Այսպէս անուշ երգելով, եզներու ետեւէն Խչօ պապօ կը հասնէր կամարաձեւ աղբիւրը ու իր սրաձայն սուլումներով կ'եղանակէր կենդանիները ջրելու համար։ Տաք օրերուն կը լոգցնէր նաեւ գոմէշները. այս բոլորը կ'ընէր գոհունակ սրտով եւ առանց տրտունջի։

Գեղացիք կը զարմանային Խչօ-պապօի ժրութեան, որովհետեւ անոր տարիքը ունեցողներ շատ կային գիւղին մէջ, որոնք ամառ ձմեռ օճախտունէն չէին հեռանար։ Սակայն Խչօ պապօ ամառ թէ ձմեռ կանգ չէր առներ, կ'աշխատէր ու կ'աշխատէր, առանց կանխամտածելու թէ վաղուան օրը բարի՞ թէ չար պիտի ծագի, այսպիսի մտքեր գոյութիւն չունէին իր գլխուն մէջ. եւ տրամադրութիւն ալ չունէր մտքէն անցընելու։ Այո՛, շատ կը խորհէր, բայց ո՛չ անհասկնալի իրականութիւններու համար, այլ միայն օրուան ընթացիկ գործերուն շուրջ։ Ի՞նչ կարելի էր ըլլալ անոր խորհելիքը. տաւրուն լաւ նայիլ, ջըրտուքը չմոռնալ, կալ եւ կամնելիքին մասնաւոր հոգ տանիլ։

Արար աշխարհ եթէ փոխուէր, Խչօ պապօն չէր ձգեր տակաւին հին գիւղացիական գլխաւոր սովորութիւնները։ Այդ սովորութիւնները շատ թարմ էին իր մօտ. զոր օրինակ, անիկա տափատ չէր հագներ այլ խոնճանով՝ կապուտներկ կտաւէ շալվար, եւ մէջքին թանձր ու ծաղկագոյն գօտի մը որպէսզի չըլլայ թէ ձմեռուան սաստկաշունչ հովը եւ սառն ձիւնը ազդեն իրեն։

Ձմեռը երբ տանիքները ձիւնի թանձր խաւով ծածկուած են, գիշերանց ախոռի մաքրութենէն նայելէ վերջ, առաւօտ կանուխ տանիք կը բարձրանար՝ ձիւնը վար թափելու։

Խչօ-պապօ միշտ կը տքնէր անդուլ, ձմեռ ամառ մէկ հաշիւ էր անոր համար, գործելու շատ սիրահար էր. երբ այլեւս դաշտային աշխատանքները թուլնային, անիկա կիներու նման ճախարակ կը դարձնէր եւ այսպէս, հանդարտիկ գործի լծուած պարագային ալ ինքնիրեն մրթմրթալով կ'ըսէր.

— Խեղճ ճախարակ այժմ հանգիստ կը դարձնեմ քեզ՝ մանեակդ ափիս մէջ առած, բայց յոռետես եմ. յոռետեսութիւնս այնպիսի վրդովիչ եւ լիակատար համոզումներու յանգեցուցած էզիս, որ ստիպուած եմ դառնօրէն արտասանել.

— Ըս հեղուն սրան մերն է. մեզ պիտի...

Այսպէս, Խչօ-պապօ խոր մտասուզումի ենթակայ՝ կ'ընկերանար ճախարակին ու իր ցաւը կ'ողբերգէր։ Անիկա լաւ բամպակ գզել ալ գիտէր, իր աղեղին չէր թողուր որ դպչին. իրեն գործիքները մասնաւոր հոգածութեամբ տեղ մը կը հաւաքէր եւ կը պատուիրէր որպէսզի ձեռք չդպի անոնց։

Գիւղացիները ձմրան այդ ցուրտ օրերուն կը հաւաքուէին Ախոռ սէքուսի մը, ուր կ'անցընէին հաճելի ժամեր։ Իսկ թէ այդ հաւաքոյթին ներկայ ըլլար նաեւ Խչօ-պապօն, ալ տուն երթալու կամ ճաշելու հարկը չէին զգար. որովհետեւ Խչօ պապօն խօսքեր կ'ըսէր որ գեղին տղաքը սիրով ունկնդրելու տրամադրութիւն կը յայտնէին։

Զուարճախառն խօսքեր փոխանակելէ վերջ, Խչօ պապօ իր սովորական յանկերգը մէջտեղ կը ձգէր ու տղաքներուն եռանդավառ արտայայտութիւնը ուշադրութեան առնելով կը մռմռար, եւ կրկին կը սթափէր իր ոլոր մոլոր մըտմտուքներէն ու կ'ըսէր.— Հէ՜յ տղաք, շատ երկար է սեւ պատմութիւնը մեր Մարտիրոս ցեղին. մեծամեծ դէմքեր եւ բազմութիւններ ճնշուած են վայրագութիւններու ներքեւ, սակայն անոնք մեզի կտակած են շատ մեծ բան մը, կտակ մը՝ որմէ կը հոսի սըրբութիւն եւ վրէժխնդրութիւն, արթուն կենալ, անհոգ չապրիլ, ստրկութեան լուծը ջախջախել. ամէն անգամ որ այս խօսքով կ'արտայայտուիմ անոր կ'ակնարկեմ։ Մենք շրջապատուած ենք այլազգի բարբարոսներով։ Մեզի կը մնայ միայն ճանչնալ եւ հասկնալ թէ ո՞վ պիտի փորէ մեր աչքերը։ Ուրեմն արթնութիւն եւ պատրաստութիւն կը պահանջէ այս խօսքին իմաստը.— Ըս հեղուն սրան մերն է..

Իրիկունները, յաճախ ճաշէն ետքը, դուրս կ'ելլէր Խչօ-պապօն, կամաց կամաց քալելով թէպօենց կ'ուղղուէր. հասնելէ վերջ բուխերիկին կռթնելով կը նստէր. շատ չանցած գեղացիք դուրս կ'ելլէին թէպօենց բուխերիկին մօտ հաւաքուելու։ Ոսկերչոնց Գաբրիկն ալ կ'ելլէր երբ կը տեսնէր որ Խչօ-պապօն հոն է. անիկա կը հարցնէր ռնգային ձայնով մը.— Էհ, Խչօ-պապօ, ի՞նչ կայ չկայ, օրթալըխը ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ. սըվ օրերուս շատ թօհափ խօսքեր կը խօսին, իմ խելքիս ըլ չպառկիր, բայց այնպէս կ'երվայ քի աշխարքը պուլաշուղ է եւ մեր գործերն ալ անյաջող։

— Շիտակը Գաբրիկ աղա, ինտոր ըսեմ որ ինտոր հասկնաք, կը պատասխանէ Խչօ-պապօն։ Այսօր մեր Կիրակոսը, գիւղին խօճապաշին, քաղաք գացեր էր եւ շատ անախորժ լուրեր կը հաղորդէր։ Լուրերու կարգին է Հայերէն զինուոր պահանջելը, եւ շատ մը ուրիշ խափա ուռեցնելիք խօսքեր։

(2) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Կառավարութեան յաղթանակը

Աղջի օր Երեսփոխանական ժողովին մէջ օրակարգի նիւթն էր կրօնական միաբանութեանց խնդիրը։

Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը ծրագրած է արտօնելու կրօնական միաբանութեանց (որոնց երկուքը մայրապետներու) որոշ կալուածներ եւ իրաւունքներ ունենալ Ֆրանսայի մէջ։ Մինչ կառավարութիւնը կը պահանջէր անմիջապէս սկսիլ վիճաբանութեանց, ընդդիմադիրները՝ գլխաւորութեամբ արմատական - ընկերվարական Մալվիի, պահանջեցին որ վիճաբանութիւնը յետաձգուի։ 254ի դէմ 323 քուէով կառավարական տեսակէտը յաղթանակեց։ Կէսօրէն վերջ դարձեալ քուէի դիմուեցաւ նոյն խնդրին առթիւ եւ 249ի դէմ 321 ձայնով Փուանքարէ շահեցաւ։

Ուրեմն կրօնական միաբանութեանց խնդիրը վիճաբանութեան պիտի դրուի երեքշաբթիէն սկսեալ։ Մինչեւ հիմա 12 հոգի խօսք ուզած են։ Կը կարծուի թէ վիճաբանութիւնները քանի մը օր պիտի տեւեն։

Առջի օրուան նիստին մէջ խօսեցան Փուանքարէ, Պրիան եւ Թարտիէօ՝ կառավարութեան կողմէ։ Իսկ ընդդիմադիրներու կողմէ խօսեցաւ Մալվի։

Երէկուան նիստին մէջ հարցապնդումներ ուղղուեցան կառավարութեան՝ Հռէննոսի ֆրանսական բանակին մէջ վերջերս պատահած մահերուն մասին։

Երկրաշարժ, հեղեղ եւ ձիւնամրրիկ

Սոֆիա, 14 մարտ.— Երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան Չըրփանի շրջանին մէջ, որ գրեթէ ամբողջովին քանդուած էր անցած տարուան երկրաշարժին հետեւանքով։

Բազմաթիւ շէնքեր փլան, ուրիշներ մեծապէս վնասուեցան։ Հակառակ սաստիկ ցուրտին, բնակիչները խուճապահար գիշերը քաղաքին շրջակաները բացօթեայ անցուցին։

Դանուբի սառոյցները սկսած ըլլալով հալիլ, գետը յորդեցաւ՝ հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ ողողելով հեկտարներով հող։

Սոֆիայի արուարձանները ջուրերու տակ մնացած են։

Մոսկուա, 15 մարտ.— Ռոստովի եւ Կովկասի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան ձիւնամրրիկին պատճառաւ, որ քանդած ըլլալով նաեւ ելեկտրական ցանցը, Ռոստովի քանի մը գործարաններուն մէջ աշխատանքը դադրեցաւ։

⁂ Միւս կողմէ Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ Տալմացիոյ մէջ գարնանային օդ կ՛ընէ՝ զերոյէն 24 աստիճան վեր։ Ադրիականի նաւահանգիստներուն մէջ մէկ ամսուան անգործութենէ յետոյ մեծ շարժում սկսած է։

Լատերանի դաշնագրին քննադիրը

Ստէֆանի գործակալութիւնը թերթերուն կը հաղորդէ Իտալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած դաշնագրին և կոնկորդատոյին պատճէնները, ինչպէս նաեւ Մուսոլինիի այն տեղեկագիրը որով անոնք խորհրդարանին պիտի ներկայացուին վաւերացուելու համար։

Մուսոլինիի տեղեկագիրը պատմականը կ՛ընէ հռոմէական խնդրին՝ 1870էն ի վեր եւ կը յիշէ զանազան փուլերը հին ու նոր բանակցութեանց, որոնք յանգեցան Լատերանի դաշնագրին ստորագրութեան։ Յետոյ ի վեր կը հանէ հիմնական սկզբունքը, որ է միայուն գործակցութիւն Պետութեան եւ Եկեղեցիի միջեւ այն բոլոր մարզերուն մէջ, ուր կրօնքը … եւ է ազդեցութիւն կամ հեղինակութիւն կը վայելէ։

Այս գործակցութիւնը մասնաւորապէս ի յայտ կուգայ երկու գլխաւոր կէտերու մէջ՝ ամուսնութիւն եւ դաստիարակութիւն։ Կրօնական պսակը Իտալիոյ ժողովուրդին կաթոլիկ աւանդութեանց համապատասխան ըլլալով, քաղաքային ամուսնութեան չափ իրաւական արժէք պիտի ունենայ։ Գալով դրպրոցներուն, հոն պաշտօնավարող ուսուցիչները եպիսկոպոսներէն պէտք է վկայուին եւ կրօնական դասագիրքերը եկեղեցական իշխանութենէն վաւերացուին։

Լոնտոն-Պասրա օդային գիծը

Անգլիական երեք ջրօդանաւեր, որոնք փետր. 28ին Փլիմութէն ճամբայ ելած էին հանգրուաններով Պասրա երթալու համար, առջի օր Պաղտատ հասան։ Օդանաւերը Իսքէնտէրունէն— Պաղտատ հանգրուանը կտրեցին 7ուկէս ժամէն, ժամական 100 մղոնի միջին արագութեամբ։ Մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Տիգրիսի եզերքին վրայ՝ Հինայտիի անգլ. հիւանդանոցին դիմաց, երբ ջրօդանաւերը իջան գետին վրայ։ Իսքէնտէրունէն մեկնելէն ի վեր, Եփրատի ամբողջ երկայնքին, օդանաւերը շարունակ անթելով կը հաղորդակցէին Պաղտատի հետ։

Օդանաւերը Պասրա մեկնեցան երէկ։

Պէտէվիներու կռիւները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ հողամասի ցեղախումբերէն Արապ-էլ-Ճէպէլը մարտ 8ին Անդրյորդանանի վրայ յարձակեցաւ՝ Քասր-էլ-Ազրաքի եւ Ամմանի միջեւ։

Ընդհարումի ընթացքին երկու երեւելի մարդեր սպաննուեցան եւ մեծ թիւով վիրաւորուեցան։ Արշաւողները ձեռք անցուցին նաեւ մեծաքանակ աւար։

Անձախսնթաց հեղեղ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի մէջ մարտ 6ին տեղացող սաստիկ անձրեւները մեծ եւ փոքր շատ մը կամուրջներ քանդած են և հաղորդակցութիւնը դադրած է քաղաքին մէջ։ Պողոտաները լիճերու վերածուած են։ Վաճառականներ ու խանութպաններ չկրնալով իրենց տուները երթալ գիշերը իրենց վաճառատուններուն մէջ անցուցած են։ Մերսինլիի, Հայքարունարի, Գըրք-Աղաճի կողմերը ջուրերու տակ են։ Ժողովուրդը բացը մնացած է։ Ոստիկանութիւնը բացը մնացածները պանդոկները փոխադրած է։ Տասնի չափ տուներ քանդուած են։ Իզմիր մինչեւ հիմա սանկ աղէտ չէր տեսած։ Անձի կորուստ չկայ։

Թուրքիոյ նաւածուները կ՛ատելեան

Թուրք թերթերու համաձայն, վերջին օրերս Պոլսոյ նաւահանգիստը հասած նաւերուն թիւը աւելցած է։ Այս մասին իր օգուտը ունեցած է օդին բացուիլը։ Ընդհանրապէս Միջերկրականէն կուգան նաւերը, որոնց շատերը անգլիական են։ Ասոնք մասնաւորաբար մանիֆաթուրա, ցորեն, շաքար եւ ինքնաշարժ կը բերեն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին

Վաղը կիրակի ժամը 2ին «Վարուժան ակումբին մէջ

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

VICTOR HUGOի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadero, Victor Hugo եւ Boissière

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Օր. Զ. ԶԱՌԱՓԵԱՆ (դաշնակ), Ի. ՊԻՒԼՊՈՒԼԵԱՆ (երգ), Ս. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ (պար), Պ. Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (արտասանութիւն), Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ (երգ), Մ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն)։

ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺ կը նուագէ ամբողջ գիշերը։

Պարերու ղեկավար Պր. Ռաֆայէլ Զարդարեան

ճաշ, պիւֆէ եւ անակնկալներ կէս գիշերէն վերջ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հ. Հ. պատուիրակութեան գրասենեակը եւ Հայ գաղթականներու պաշտօնատունը բաց պիտի ըլլան միայն կէս օրերէ վերջ ժամը 1.30էն 3.30, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին կողմէ

կը ներկայացուի՝ «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»

Վաղը կիրակի ժամը 3ին Րէվէյի յունական թոխանօ սրահին մէջ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Բալու-Նաշէի գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան, ի նպաստ Միութեան գիշերային դպրոցին։

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Chapeի թատերասրահին (Պօն Թէաթր) մէջ։ Կը ներկայացուի՝

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

Տոմսերը կը ծախուին Մ. Մարկոսեանի լուսանկարչատունը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.—Լիոնի մէջ Ապրիլ 6ին «ՍԱՄՍՈՆ և ԴԱԼԻԼԱ»։ Տէսինի մէջ Ապրիլ 1ին «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

1 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 84 Rue Chape, Bon Théâtreի մէջ

Ճոխ յայտագիր։ Տոմսերը այժմէն շրջաբերութեան հանուած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողներէն և կրթասէր հայրենակիցներէ, քաջալերել մեր մատաղ սերունդը։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը և խաչաձեւումի տեղի չտալ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30ին մինչեւ առաւօտ Vincennesի Թաղապետական սրահին մէջ, Rue des Laitières (Place Prévoyance) Porte de Vincennesէն 10 վայրկեան հեռու։

Պօքսի մրցում։ Առաջնակարգ ճաշ, հաճելի անակնկալներ, լաւագոյն Թանկօ պարող զոյգին սիրուն նուէրներ։

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 63 Rue République: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Քանի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue Belleville: Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումն. Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին Իտալական սրճարանը, Փոստին կից։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Պատ.— 80 ֆր.։
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 142։
Բէնտէրգեազ, Բժ. Յ. Մ.— 200։
Մարսէյլ, Հ. Մ.— 50։
Սէն Թ՛էսփրի, Յ. Մ.— 20։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կէմէրէկի Հայր. Միութեան կողմէ։ Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue Cloitres։ Կը ներկայացուի՝

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԳՈՂ»Ը և ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐ զաւեշտ

Գիները 5 եւ 3 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy. Alfortville. Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՐՏ 1929

17 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 908 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ

— «Անխնայ կռիւ ընդդէմ ազգայնականութեան», կը պատգամեն Երեւանցիները, իրենց ժողովներով եւ թերթերով, հետեւողութեամբ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի:

— Անխնայ պայքար յանուն ազգային շահերու, կը պատասխանենք մենք, մեզի հետ ունենալով հայ ժողովուրդին առնուազն հարիւրին ութսունը:

Պայքար՝ ոչ թէ թթու ազգայնականութեան մը խարխափումներով, այլ հասուն գիտակցութեամբ: Մղուած՝ այս ժողովուրդին ապրելու իրաւունքէն:

Երեւանէն արձակուած խելագար կանչը, որուն հանգամանքները պարզած ենք օրը օրին, ապացոյց է ոչ թէ ուժի և ինքնավստահութեան, այլ տկարութեան եւ անզօր կատաղութեան:

Այդպէս չպիտի շարժէր իր հետապնդած քաղաքականութեան հաւատացող եւ անոր հետեւանքներէն գոհ իշխանութիւն մը: Այդքան խուճապի չպիտի մատնուէր ութ տարի մորակ շաչեցնող դիկտատուրա մը: Ու վերջապէս, Հայաստանի բազմաչարչար գիւղացիներուն եւ բանուորներուն առջեւ, այդքան հակազգային թոյն չպիտի հոսեցնէր իշխանապետութիւն մը, եթէ իսկապէս ամէն ընդդիմութիւն խորտակած եւ ինքզինքը բոլորովին ապահոված ըլլար ամէն անակնկալի դէմ:

Իրենց գործերէն յուսահատ, եւ «անելիք» չունեցող մարդիկն են, միայն, որ պատերազմ կը հռչակեն աջ ու ձախ, և մանաւանդ բնական, տարրական իրաւունքներու դէմ:

Հայաստանի կեդր. կոմիտէին նոր մարտակոչը՝ «աջ թեքման» եւ ազգային ձգտումներու դէմ, ամէնէն առաջ կը վնասէ բուն իսկ հայ ժողովուրդի շահերուն: Թուրք-Թաթարն ու Վրացին մեծ բան մը չեն կորսնցներ այդ շռնդալից նշանախօսքէն, եւ ընդհակառակն սրտանց կը խնդան, արդէն իսկ ապահոված ըլլալով իրենց ազգային պահանջները, եւ դեռ աւելին: Նոր մարտակոչին անմիջական հետեւանքները պիտի կրէ, նորէն, հայ գիւղացին, եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդը: Նոր մարտակոչին առջեւ, ան պիտի հարկադրուի անգամ մըն ալ կծկուիլ ինքն իր մէջ եւ քաշել ձայնը, առանց, անշուշտ, հրաժարելու իր արդար իրաւունքներէն եւ պահանջներէն: Ան պիտի չխօսի, հրապարակաւ, գոնէ ներքին սահմաններու ընդարձակման մասին: Եւ չպիտի համարձակի բերան առնել, առ այժմ, Թրքահայ հողերու կցման խնդիրը, որպէս զի աւելի չփրփրին իր անարժան եւ ամբարտաւան իշխանաւորները:

Եւ սակայն, անողոք է պատմութեան, ինչպէս կեանքի վճիռը: Իշխանութիւնը կը սաստէ մէկ-երկու, կը սպառնայ երեք-չորս անգամ, իր անկարողութեան մաղձը կը թափէ սանձակոտոր մոլեգնութեամբ, ու կրնայ զուարճանալ, խրախճանքներ սարքել եօթն օր եօթը գիշեր: Բայց, անվրէպ կը հասնի ճակատագրական ժամը, եւ փփուրի կը վերածուին բոլոր սպառնալիքներն ու յոխորտանքները: Ազգային իրաւունքը, ամէն մէկ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու պահանջը Դատ մըն է որ հազարաւոր իշխանութիւններ եւ իշխանաւորներ թաղած է: Խեղճուկրակ Երեւանցիները բացառութիւն չեն կրնար կազմել այս անյեղլի օրէնքէն:

Միայն թէ՝ Երեւանէն արձակուած մարտակոչը նոր բան մը կ'ուսուցանէ մեզի: Աւելի ճիշդ՝ հանդիսաւորապէս կը յիշեցնէ սրբազան եւ անխուսափելի պարտականութիւն մը:

Երբ անոնք անխնայ կռիւ կը յայտարարեն ազգայնականութեան դէմ, թեւ-թեւի տուած՝ կոնակը տաք եւ փորը կուշտ հարիւաններու հետ, մեզի կ'իյնայ, գոնէ տեսականօրէն կազմել միացեալ ճակատ՝ յանուն ազգային շահերու:

Մենք աչք չունինք ո՛ր եւ է հարեւանի հողին եւ ջուրին: Մեր միտքէն չանցնիր ո՛ր եւ է ժողովուրդ զրկել իր արդար իրաւունքներէն: Բայց մեր բոլոր ուժով պահանջած ենք եւ կը պահանջենք, որ չխափանեն մեր արեւը եւ չխլեն մեր ուքին հողը, մեր սարերուն եւ արտերուն ջուրը:

Մենք հրաժարած չենք ոչ մեր կեանքէն, ոչ ալ մեր իրաւունքներէն եւ ստեղծագործելու յաւակնութիւններէն:

Արդ, երբ հարազատներ անգամ վէճի կ'ենթարկեն այսքան տարրական իրաւունք մը — զայն շատ բնական գտնելով ո՛ր և է գաղթավայրի բնիկներուն համար — ոճիր է օրը իրիկուն ընել բիւզանդական վէճերով, եւ նիզակ ճօճել գաղութէ գաղութ, խմբակցութենէ խմբակցութիւն, ամէն տեղ եւ ամէն ժամ:

Երեւանի մարզպանները ի զուր կը շփոթեն ազգայնականութիւնն ու ազգային շահերը: Անոնք ի զուր կռիւ կը սարքեն հողմաղացներու դէմ, խժալուր աղմուկի մը մէջ խեղդելու համար այս ժողովուրդին ձայնը, որ շատ յստակ է ու հարազատ:

Եթէ անոնք չեն ուզեր հասկնալ այս տարրական իրողութիւնը, եւ խարազանով ու «Բաղվարչութիւն»ով կը սպառնան իրենց թաթին տակ ինկած ժողովուրդին, գոնէ մենք, արտասահմանի բազմութիւններս, ապացուցանենք թէ կը հաւատանք մեր Դատին, եւ գիտենք ամէն ոխ ու քէն մոռնալ անոր սիրոյն:

Այս պիտի ըլլայ ամէնէն կարճ եւ ազդու պատասխանը՝ Երեւանի նոր խաչակրութեան դէմ, որ շատ ալ տարբերութիւն չունի Թուրք աղանդաւորներու, «մոլլա»ներու եւ «սոֆթա»ներու «ճիհատ»էն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«Քառասնամեակ մը» խորագրին տակ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը կը նկատէ (7 մարտ).

— «Գրչի իսկական վաստակաւոր, այս բառին բովանդակ իմաստով, քառասուն տարի շարունակ իր տիրական խօսքի, իր յուզիչ քերթողի, իր գեղարուեստական ստեղծագործութեան աննախընթաց հմայքին ենթակայ պահեց ողջ ընթերցող հայութիւնը, մանաւանդ նորափթիթ սերունդը:

Րաֆֆիէն յետոյ, հայ գրական անդաստանի մէջ, ոչ ոք այնքան հեղինակութիւն ունէր, ոչ ոք այնքան պաշտամունք ու տիրական ազդեցութիւն էր ստեղծած, եւ ոչ ոք այնքան աննախընթացօրէն խանդավառել գիտէր հայութիւնը իր գրչի ուժով, որքան Ահարոնեանը:

Ինք չէ կտրած իր փոթորկայոյզ սրտին ուժեղ կապերը հայ ցեղին, մանաւանդ անոր խոնարհ չարքաշ խաւերուն հետ, աւելին՝ ինքը իր ժողովուրդէն առաջ տարագիր ու հալածական, ենթակայ նիւթական եւ բարոյական ամենօրեայ զրկանքներու, անտրտունջ, իր գրական բեղուն անցեալին վայել ասպետական կեցուածքով, երբեք շատերուն նման չէ նուաստացած ու չէ դժգոհած իր հարազատ ու չարչրկուած ժողովուրդէն, ա՛յն վսեմ հաւատքով ու համոզումով, թէ երբ ինքը ժողովուրդը, աստանդական, անտուն եւ անօթեւան է դարձած, անոր անգամ ամէնէն տաղանդաւոր զաւակը, աւելի յարմարութիւններ պահանջելու իրաւունք չունի: Ճիշդ այս գիտակցութեամբ էր, որ տարիներ առաջ երբ զինքը պաշտողներու բազմութիւն մը թէ մամուլի էջերէն, թէ մասնաւոր նամակներով իր յոբելեանը տօնելու առաջարկը բերաւ, վճռականօրէն մերժեց:

Այսօր սակայն, պայմանները բաւական փոխուած են, ժամանակը, ամէն ինչ կլանող ժամանակը, ծերութեան իր ճերմակ փոշին է ցաներ մեր ողբի անփոխարինելի երգչի վարսերուն: Մանաւանդ քանի մը ամիս առաջ անակնկալօրէն տեղի ունեցած կաթուածը, որ երախտաւոր գրագէտը իր գրչով խօսելու հնարաւորութենէն կը զրկէր, աւելի կրկնապատկեց ցանկութիւնն ու վճռականութիւնը զինքը պաշտողներու, եւ անոնք իրենց յարգանքի եւ խոր պաշտամունքի արտայայտութեամբ ուզեցին քիչ մը կազդուրել ու մխիթարել հայ ժողովուրդի ամէնէն տաղանդաւոր զաւակը՝ անոր ծերութեան եւ մանաւանդ ապաքինման օրերուն:»

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Կռիւները կը շարունակուին ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ: Զօր. Քալեէսի հեծելազօրքը առանց գնդակ արձակելու գրաւեց Տուրանկօն, որ թորէոնի ճամբուն վրայ կը գտնուի: Այս վերջին քաղաքը չորս կողմէն պաշարուելու վրայ է եւ ապստամբներու դէմ վճռական ճակատամարտը պիտի մղուի հոն:

Ապստամբները բաւական զօրաւոր են դեռ, ինչպէս ցոյց կուտայ զօր. Քարատէի տարած մեծ յաղթանակը: Եուարէզ ապստամբներու ձեռքն է:

Գերի ինկած երեք ապստամբ զօրավար, 5 գնդապետ, 11 ուրիշ բարձրաստիճան եւ 73 երկրորդական սպաներ գնդակահարուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՌԵՆՈՍԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ վիճաբանութիւններ կատարուեցան Հռենոսիոյ ֆրանսական գրաւման բանակի զինուորներուն մէջ վերջերս յաճախադէպ դարձած մահերու մասին: Խորհրդարանին կողմէ պատուիրակութիւն մը գացած էր՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը:

Նախ խօսեցաւ երեսփոխան Պարթ, որ քննիչներու կարգ մը փաստերը յիշեց. յայտնեց թէ ճշդիւ չի կրնար ըսել թէ քանի՝ հոգի մեռած է, սակայն անպայման թիւը հարիւրներու կը հասնի: Մահերը պատահած են վերջին սաստիկ ցուրտերուն: Զինուորներուն տաք ըմպելի չէ տրուած, սնունդը եղած է անբաւարար, հագուստեղէնը նոյնպէս: Երբ զերոյէն վար ցուրտ կ'ընէր, զինուորները ժամերով ճամբայ կը քալէին՝ մարզանքի համար: Հարիւրաւորներ կո՛փի բռնուեցան: Գիշեր մը հիւանդանոցին կեդրոնական ջեռուցիչը մարեցաւ, սենեակներու բարեխառնութիւնը զերոյէն վար իջաւ եւ բազմաթիւ հիւանդներու վիճակը յանկարծ ծանրացաւ: Սաստիկ ցուրտ օր մը, երբ 40 զինուորներ մեռած էին, սպաները գիշերային ծպտեալ պարահանդէս մը սարքեցին: Ինքնաշարժի վարիչ զինուորները մինչեւ լոյս փողոցին մէջ սպասեցին իրենց սպաներուն: Երբ լուր առնուեցաւ թէ քննիչ մարմին պիտի գայ, զինուորները մինչեւ լոյս աշխատցուցին՝ հիւանդանոցները ածուխ, գաւաթ, պնակ փոխադրելու, խոհանոցները մաքրելու եւլն.ի համար:

Երկրորդ խօսողն էր համայնավար Մարսէլ Քաշէն, որ 300 զինուորներու մահուան հաշիւը պահանջեց: Ըսաւ թէ զինուորները լաւ չեն կերակրուիր. կարելի՞ է մարդ մը կերակրել՝ օրական 4 ֆր. 98ով: Յետոյ զինուորները շատ կը յոգնին. պէտք եղած ատեն բժշկական խնամք չեն տեսներ: Իբրեւ եզրակացութիւն՝ Քաշէն պահանջեց «անմիջապէս պարպել Հռենոսեան գրաւուած հողերը եւ ազատութիւններ շնորհել բանակին»:

Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան ամբողջ գիշերը: Պատերազմ. Նախարար Փէնլըվէ պատասխանեց բոլոր քննադատութիւններուն: Ըսաւ թէ մինչեւ 1928ի վերջը Հռենոսի բանակին առողջական վիճակը լաւ էր. համաճարակը սկսաւ յունուարին, երբ 40 հոգի մեռաւ, փետրուարին մեռան 176 հոգի: Նման համաճարակ մը ծագած էր 1923-24ի ձմեռը, երբ 5 ամսուան մէջ 261 հոգի մեռան: Նախարարը ամէն միջոց ձեռք առած է աղէտը խափանելու համար ու խոստացաւ պատժել յանցաւորները:

Համայնավար Տորիօ եւս պահանջեց պարպել գրաւուած հողերը: Յետոյ խօսեցան զանազան երեսփոխաններ, քննիչ մարմնի բժիշկներ եւն.: Առտուան դէմ չորս բանաձեւեր ներկայացուեցան: Վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան խնդիր հանեց: Ի վերջոյ 246ի դէմ 314 քուէով անցաւ այն բանաձեւը, որ վստահութիւն կը յայտնէր կառավարութեան: Ընկերվարականներն ու արմատական-ընկերվարականները հակառակ քուէ տուին:

Ժողովը փակուեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 5.40ին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Տէյլի Էքսփրէսի Քարաշիի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Ռամազանը վերջանալուն, Աֆղանիստանի մէջ կռիւները վերսկսան: Ամանուլլահ թագաւոր նորագիր զինուորներու կարեւոր զօրագունդ մը ղրկեց դէպի Ղազնի, ուր հաստատած է առաջապահ խարիսխ մը՝ դէպի Քապուլ յառաջխաղացումը կազմակերպելու համար:

Պարսկական բանակի հրամանատարը օդանաւով Քանտահար գնաց եւ այցելութիւն տուաւ Ամանուլլահ թագաւորին: Կ'ըսուի թէ անոր հետ խօսեցաւ Պարսկաստանի ընելիք հաւանական աջակցութեան մասին:

Թէհրան, 16 մարտ. — Երեք քառորդ դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, կառավարութեան հրամանին վրայ պարսիկ զինուորները Աֆղանիստանի սահմանագլուխը անցան Հէրաթի հարաւակողմէն՝ հետապնդելու համար աֆղան վաչկատուններ, որոնք պարսիկ հողը մտնելով կողոպուտներ ըրած եւ սահմանին միւս կողմը ապաստանած էին: Աւազակները կը կարծէին թէ սահմանագլուխէն անդին ապահով պիտի ըլլան եւ բնաւ չէին սպասեր որ պարսիկ զինուորները կրնան հետապնդել զիրենք իրենց հողէն ներս: Պարսիկ կառավարութեան արարքը իրաւացի կը նկատուի, նկատելով որ ներկայիս Աֆղանիստանի մէջ պաշտօնական ո եւ է կառավարութիւն չկայ:

Պարսկաստան կը մտածէ մեծ ուժ մը ղրկել Աֆղանիստան՝ աջակցելու Ամանուլլահ թագաւորի, որ Պէչէի Սաքան քշէ Քապուլէն: Պաշտօնական շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ Պարսկաստան կը պատրաստուի կարեւոր դեր մը ստանձնել Աֆղանիստանի կացութեան մէջ, որովհետեւ Ամանուլլահէն զատ ուրիշ ո եւ է թագաւոր լուրջ արգելք մը պիտի ըլլայ Շահի արդիացման ծրագիրներուն:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն մարտ 15 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Եգիպտոսի անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ազգայնականները աղմկալի ցոյցեր ըրին: Այս առթիւ կռիւ ծագեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Ընդհարումի պահուն վի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ

Եգիպտոսի «Արեւ»ը կ'առաջարկէ Սուրէն Պարթեւեանի արձանը կանգնել, յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը:

«Արեւ»էն այս միջոցիս առաջարկ կը տեղայ: Բայց կ'երեւի իր շողերը այնքա՛ն պաղ են, որ չեն զօրեր բեղմնաւորելու նորութեան հունտերը, որ անճարակ ձեռքերով կը տարտղնէ խոպան հողերու վրայ...:

Չեմ գիտեր թէ արձան մը որքա՞ն կրնայ ծառայել իր յաւերժացման նպատակին, բայց գիտեմ թէ, փարիզ լեփ լեցուն է արձաններով, որոնք անուն չունին ժողովուրդին համար:

Գիտեմ նաեւ թէ արձանը՝ սրբագործումն է «գնա մեռիր, եկու սիրեմ»ի ամօթին: Ասկից զատ, ան այսօր այնքան սուղի կը նստի, որքան Հայաստանի մէջ գիւղի մը շինութեան կամ բարեգործականի տնօրէնութեան պաշտօնը: Եւ յետոյ, վերազարթնելով մեռելներու յիշատակը, մոռցնել կուտայ յարգանքը զոր կը պարտինք մեր ողջ վաստակաւորներուն:

Այս բոլոր անպատեհութիւնները նկատի առնելով, կը կրկնեմ առաջարկս, զոր լսող չեղաւ անցեալ տարի՝ գործնական է, խնայողական, իսկապէս տարածական եւ յաւերժական ու նաեւ կարելի միակ միջոցը, որ կրնայ հաւասարապէս կիրարկուիլ, յարգելու համար մեռելներուն հետ ողջերն ալ:

Օրինակը կուգայ գերմանիայէն: Քաղքի մը ժողովուրդը, իր հիացումը յայտնելու համար օդերու բռնակալին՝ Լինտպէրկի, անցեալ տարի անոր անունը տուած էր ըմպելիի մը:

Իսկ մենք Հայերս, որ մօմ մը անգամ չենք վառեր մեր մեռած կամ ողջ մեծերուն համար, կրնայինք այս եղանակը որդեգրել եւ զանազան ըմպելիներ մկրտել, իրենց համին ու տեսակին համապատասխան անունով մը:

Այսպէս, երբ կանչէինք,

— *Կարսո՛ն*, Պարթեւեան մը...

Գարեջուրը փրփրուն ու ոսկեթոյր պիտի սահէր կոկորդն ի վար, անունին հմայքովը համովցած:

— *Կարսո՛ն*, Օտեան մը...

Եւ օղին պիտի երթար ժպիտի, քրքիջի, կատակի եւ ուրախութեան ջիղերը գրգռելու:

— *Կարսո՛ն*, Զօպանեան մը...

Մարդը պիտի փութար լեղի սուրճ մը պատրաստել:

— *Կարսո՛ն*, Թէքէեան մը...

Ու ճաթած բաժակ մը պիտի լեցուէր քացխած գինիով:

— *Կարսո՛ն*, գաւաթ մը Եսայեան...

Եւ այս անհամ ու խարդախուած օշարակին շուրջ, վէճը ծայր պիտի տար յաճախորդին ու կարսոնին միջեւ, ուրախացնելով ներկաները:

Եւ այսպէս, հայութիւնը պատուելու համար իր ողջ ու մեռած մեծերն ու մեծամիտները, պիտի ստիպուէր ամէն օր մէկ մէկ խառնուրդ հնարելու: Իսկ եթէ ըմպելիներու տեսակները չբաւէին մեր յարգանքը յայտնելու, կրնայինք մեր մեծ մարդոց անունները շնորհել զանազան ուտելիքներու: Օրինակ՝ մեր հանապազօրդ հացը կոչել Պօղոս Նուպար, չոր ծուկը Նորատունկեան, եւլն.: Շարունակութեան հոգը կը ձգեմ Համազգային Միութեան, որ կազմուելու համար կը սպասէ «Արեւ»ի «աշխրէթապետ»ին:

ԽԱՐՏՕՇ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

V.— ՀԱՅ Բ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Հ. Կ. ԽԱՉ. ԵՒՆ.

Ամերիկահայ հանրային կազմակերպութիւններու կարգին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Ամերիկայի մէջ ունի իր Շրջանակը։ Բազմաթիւ մեծ ու փոքր քաղաքներու մէջ ունի իր Մասնաճիւղերը, որոնցմէ շատերը տարուան մէջ, որոշ շրջանի կենդանութիւն կը ստանան, Միութեան գործիչին կամ ներկայացուցիչին այցելութիւնովը ձեռնարկ մը կը կատարեն, դրամ կը հաւաքեն լրացնելու համար իրենց տարեվճարը եւ կրկին կը քաշուին իրենց պատեանին մէջ։

Մեծ քաղաքներու Մասնաճիւղերը, բաղդատմամբ աւելի կայուն են ու գործօն, սակայն՝ անոնցմէ շատերու կեանքն ու գործունէութիւնը կապուած է հարուստ անհատներու հետ։ Այս հարուստ անձերն են որ իրենց շարժումներով եւ նիւթական զոհողութիւններով տուն կուտան Մասնաճիւղի անդամներուն։ Հայ հարուստներէն ոմանք, ունին իրենց խորհրդականները, որոնց թելադրութեամբ կը շարժին, այսպէսով յաճախ անուղղակի գործիք կ'ըլլան կուսակցական եւ անհատական հաշիւներու։ Միութեան կանոնագիրը ինքնին, այնպէս մը կազմուած է որ, հասարակ անդամի մը շատ ալ պատեհութիւն չի տար, յայտնելու իր ազատ կարծիքը եւ զննելու կազմակերպութիւնը, վարիչներէն պահանջներու համապատասխան դիրքի մը մէջ։

Եղած են ժամանակներ, երբ Միութիւնը ինքզինքը դրած է կատարելապէս չէզոք դիրքի մը մէջ, բայց յաճախ ինկած է քաղաքական կազմակերպութեան մը ազդեցութեան տակ եւ նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակած է, այդ կազմակերպութեան գործունէութեան։ Ներկայիս, Ամերիկայի Բարեգործականը բարոյապէս մէկ երեսն է, Գաղութի ռամկավար կազմակերպութեան, ու զուտ բարեսիրական ու վերաշինական իր ճակատին դիմակով կը ծառայէ անոր քաղաքական պրոպականդին։ Պարզ ժողովուրդը, շատ անգամ, ռամկավարն ու Բարեգործականը կը շփոթէ իրարու հետ։ Բարեգործականի Ամերիկայի հաստատածին մէջ, քանի մը տարի առաջ կը գտնուէին, զանազան հոսանքներու պատկանող անհատներ։ Այսօր քաշուած են անոնք ու Միութեան պաշտպանողական մեծամասնութեան կողքին, կը մնայ միայն քաղաքական ըմբռնումներով ռամկավար փոքրամասնութիւն մը, իր կուսակցական կնիքը դնելու համար այս չէզոք, հանրային կազմակերպութեան գործունէութեան վրայ։

Բարեգործականը Ամերիկայի մէջ, Հայրենակցական Միութիւններու հաւաքական կազմէն վերջ, հանրային ամենամեծ կազմակերպութիւնն է։ Իր դիրքով եւ նպատակով այսօր, կրնար մեր գաղութին մէջ ստանալ աւելի ընդարձակ ծաւալ եւ համակրութիւն, եւ սակայն չկրցաւ բոպէի պահանջին համապատասխան ուղղութիւն մը բռնել։

Իր կանոնագրով արդէն յատուկ դասակարգի մը կազմակերպութիւնն է, որուն մէջ առ-էֆէնտիի ձայնը, հաւազօր է քան «հասարակ մահկանացու»ի ձայնին։ Դառնալով ուղղակի եւ անուղղակի միջոցներով ռամկավարներու գործիքը, իրմէն հեռացուցած եւ չէզոքացուցած է, միւս քաղաքական հոսանքներու պատկանող եւ սակայն բարեսիրական եւ վերաշինական նպատակներու համար զոհաբերող անհատները։ Բարեգործականի անդամ ազգասէր եւ հարուստ հայրենակիցներ ալ, իրենց անփութութեամբ անուղղակի գործիք կ'ըլլան իրենց ռամկավար եւ ռամկավարամիտ խորհրդատուներուն և կը կտրեն Միութեան վարկը, ժողովրդական հոսանքներու աչքին։

Բարեգործականի Ամերիկայի շրջանը ներկայիս Միութեան նիւթական գլխաւոր հայթայթիչն է. ատկէ դուրս չի ներկայացներ բարոյական որեւէ արժէք. մինչդեռ իր առաջադրած նպատակով, եթէ կարենար միայն իր նպատակի բարձրութեան վրայ, զուտ վերաշինական և ազգ. գաղթային հարցերու մէջ, կը յաջողէր, հանդիսանալ՝ Միութեան եւ գործակցութեան կապ մը, զանազան հոսանքներու միջեւ, ինչ որ բոպէի հրամայական պահանջն է։

Կը յիշեմ պարագաներ, երբ Բարեգործականի անունով եւ անոր ծախքով, որոշ գործի համար զանազան քաղաքներ այցելող ռամկավար անհատներ, շփոթելով ռամկավար գործիչի հանգամանքը, նոր առաքելութեան հետ, կուսակցական ժողովներ են սարքած, չարաշահած իրենց վստահուած պաշտօնը։ Բարեգործականի շրջանի վարիչներն ալ, լուռ անտարբերութեամբ մեղսակցած են, բարոյական այս չաշագործումին։

Հայ կարմիր խաչ.— Իր ծրագրով, իսկական հայկական, հանրային կազմակերպութիւն մըն է Հ. Կ. Խաչը։ Ամերիկահայ կինը, Հ. Կ. Խաչով ստեղծած է, ոչ միայն ազգասէր, այլեւ հայրենասէր կազմակերպութիւն մը։ Իր նպատակը անխտիր բոլոր Հայերունն է. կը տառապի, կը շարժի եւ կը գործէ անխտիր բոլոր Հայերուն, ե՛ւ երկրի եւ գաղութներու գաղթական, հիւանդ, բոկոտն, ծնողազուրկ Հայերուն համար։ Իր նիւթական ու բարոյական ուժերուն չափով, կը հասնի հոն՝ ուր պահանջ կայ։ Ներգաղթի համար կը ձեռնարկէ հանգանակութիւններու՝ տասնեակ հազար տոլարներ տրամադրելով Հայաստանի կառավարութեան, կը ցնցուի Շիրակի աղէտէն, տունը տեղը ձգած կը վազէ հոս հոն, իր լուման հասցնելու համար աղէտահար ժողովուրդին. հակերով հագուստներ կը փոխադրէ՝ երկրի եւ գաղութներու մերկ ազգակիցներուն. դպրոց ու որբանոց կը պահէ Յունաստանի մէջ. Հեռաւոր Նահր Էլ Օմարը չի վրիպիր իր աչքէն. Պուլկարիոյ երկրաշարժէն վնասուած Հայերն ալ դրապէս կը տեսնեն անոր գործը, իրենց ամենանեղ օրերուն։ Մեղուի պէս աշխատող հայ տիկիններու այս բջիջը, իսկապէս որ իր աշխատանքի որակով կը կատարէ հայրենաշինութեան ու ազգային պահպանման կարեւոր դեր մը։ Ամերիկայի եւ Քանատայի զանազան քաղաքներուն մէջ, բացած է հայկական նախակրթարաններ։ Հոս արդէն թէ՛ մայր է, թէ՛ վարժուհի, միաժամանակ կը հոգայ դպրոցի պիւտճէն։

Կանացի այս կազմակերպութիւնը, Ամերիկայի մէջ, վերջին 15-20 տարիներու ընթացքին, զանազան անուններու տակ կատարած է խոշոր գործ, նիւթական եւ բարոյական կրկնակ ուղղութեամբ։ Մերթ երկուքի բաժնուելով, մերթ միանալով, բայց միշտ գործելով։

Բարոյական.—

Բացի իր նիւթական գործունէութենէն, ես մասնաւոր արժէք կուտամ, ամերիկահայ կնոջ հանրային այս շարժումին, գաղթային այլասերող մթնոլորտի մէջ։ Հայ կնոջ կազմակերպութիւնը, հայ տունին կազմակերպութիւնն է։ Տունը հայրենիքի մանրանկարն է Գաղութներու մէջ. անոր գլխաւոր դաստիարակը հայ կինն է։ Հայ Կ. Խաչի կազմակերպութիւնը հայ կնոջ հանրային դպրոցն է. այդ հանրային դպրոցէն դուրս եկած հայ մայրը, հայ ոգի կը ներշնչէ իր զաւկին, միջավայրի հակառակ շունչով այլասերման ենթակայ հայ մանուկին։ Ուրեմն այս ուղղութեամբ, Հ. Կ. Խաչը Ամերիկայի մէջ ազգային ինքնապաշտպանման զօրեղ ազդակ մըն է։

Զանազան պատճառներով երկճղած Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը 1921ին միանալով ստացաւ Հ. Կ. Խաչ անունը. զանազան ներքին վէճեր երկու տարի վերջ, կրկին ճղեցին զայն ու 1923ին Հ. Կ. Խաչի մեքենան վերակազմուեցաւ, զօրացաւ. բազմացաւ իր մասնաճիւղերու թիւերը, անդամուհիները աւելցան։ Կազմակերպութիւնը սկսաւ նոր պայմաններու համապատասխան գործունէութիւն։ Այսօր ունի վաթսունէ աւելի մասնաճիւղեր, իրեն կապուած են Յունաստանի Մասնաճիւղերը, գործակցութեան սերտ կապեր հաստատած է Ա. Եւրոպայի Հ. Կ. Խաչին հետ։ Միշտ ալ օժանդակութիւն կը գտնէ Ամերիկեան Կ. Խաչէն, Նպաստամատոյցէն, Ամէրիքըն Ուիմընզ Հօսփիթալէն եւն։

Ամերիկահայ գաղութը կը գուրգուրայ իր այս կազմակերպութեան վրայ եւ ամէն տարի, 15—20 հազար տոլարի նիւթական զոհաբերութիւնով կը քաջալերէ ու կը գնահատէ Հ. Կ. Խաչի դրամով անգնահատելի, անհամեմատօրէն բարձր բարոյական գործունէութիւնը։

Պետական Կ. Խաչ.— 1921 թուականին, Ամերիկայի մէջ, գրեթէ նոյն նպատակին շուրջ գործող երկու հանրային կազմակերպութիւններ, համաձայնութեան գալով միացան միակ կազմակերպութեան մը մէջ, Հ. Կ. Խաչ անունով։ Բայց այս համերաշխ գործակցութիւնը երկար չտեւեց։ 1923ին, բաժնուեցան իրարմէ, բաւական անախորժ միջադէպերու հետեւանքով, որոնց վրայ՝ կանգ առնել չարժեր։ Մէկ հատուածը, որու մասին խօսեցանք, պահեց Միութեան անունը — Հ. Կ. Խաչ։

Միւս հատուածը, ժամանակ մը կոչուեցաւ Ազգ. Կ. Խաչ. յետոյ կապուելով Խորհրդային Հայաստանի Կարմիր Խաչին հետ, դարձաւ անոր մէկ հատուածը։ Ներկայիս Ամերիկայի մէջ կը ճանչցուի Պետական Կ. Խաչ անունով։

Իր կարգին կ'առաջնորդուի, Կ. Խաչի յատուկ նպատակներով, սակայն իր գործունէութիւնը կապուած ըլլալով Խորհրդ. Հայաստանի հետ, իր աջակցութիւնը սահմանափակուած է միայն երկրի ժողովուրդին համար։

Հ. Կ. Խաչին, իբրեւ բոլոր Հայերուն նուիրուած հանրային կազմակերպութեան, բացի չէզոք հասարակութեան ընդարձակ մէկ զանգուածէն, իր բարոյական աջակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, երբեմն նիւթական շօշափելի օժանդակութեամբ, ինչպէս «Ներգաղթ»ի 10.000 տոլարի հանգանակութեան ժամանակ։

Պետական Կ. Խաչը փոխն ի փոխ ազդեցութեանը տակ է՝ ռամկավար եւ հնչակ համայնավար հոսանքներուն։ Բաժանումէն անմիջապէս յետոյ, ռամկավար կուսակցութիւնը տիրաբար կ'ազդէր անոր վրայ։ Պետական անունը ստանալէ յետոյ, հնչակ-համայնավար ազդեցութիւնը զօրացաւ, այնպէս որ անցեալ Պատգամաւոր. Ժողովը՝ գումարուած Հարթֆըրտ քաղաքին մէջ, ասպարէզ դարձաւ երկու հոսանքներու մրցակցութեան։

Պետական Կ. Խաչն ալ, թեև աւելի քիչ Մասնաճիւղերով ու անդամներով, գործօն ազդակ մըն է ամերիկահայ կանացի հանրային կեանքին մէջ։ Անոր շարք մը Մասնաճիւղերը, որոնց մօտէն ծանօթ եմ, կը գործեն, առանց ենթարկուելու կուսակցական ազդեցութեանց, Հայաստանի ժողովուրդին օգնելու միակ եւ առողջ առաջադրութեամբ։

ՀՕԿը.— Հայաստանին տնտեսապէս եւ թէքնիքապէս օգնելու նպատակով, առաջին անգամ կազմուեցաւ «Թէքնիքական Կազմակերպութիւն»ը, շատ սահմանափակ Մասնաճիւղերով, հնչակեան եւ համայնավար սակաւաթիւ Հայերու նախաձեռնութեամբ։ Հայաստանի մէջ, գլխաւորաբար Գաղութներու համար, Հօկ-ի կազմութենէ յետոյ, ամերիկահայ «Թէքնիքական»ն ալ, առաւ այդ անունը։

Ունի գրասենեակ եւ մնայուն ներկայացուցիչ Նիւ Եորքի մէջ. բայց այս կեդրոնական մեքենային մասի վրայ համբուող ճիւղաւորումները շատ փուտ են։ Կը նմանի քարի վրայ բուսած բոյսի մը, որ արեւի ջերմութեան ու քարին պարփակած խոնաւութեան ազդեցութեան տակ, կը ծլի, կը կանչի ժամանակաւորապէս ու կը թառամի։

Հայաստանէն պարբերաբար ղրկուած պատուիրակութիւններ, կուգան ժամանակաւորապէս ոգեւորելու՝ մարելու հակամէտ մասնաճիւղերը եւ օգտուելու անոր կարճատեւ կանաչութենէն (կանաչ տոլարներով)։

Պատուիրակութիւնները կ'երթան ու կը սկսի ամերիկահայ «Հօկ»ի թմրութիւնը։

Ներկայիս Ամերիկա գտնուող պատուիրակութիւնը, ճարպիկ կարգադրութեամբ մը, կը ցուցադրէ հայրենիքէն բերած շարժանկարները (Շիրվանզադէի «Նամուս»ը և Շինարարական աշխատանքներ), նիւթական կոկիկ հասոյթով մը երկիր վերադառնալու համար։

Ամերիկահայը փակած է Հօկին առջեւ քաղաքական պրոպականդի դռները իր առողջ բնազդի անգիր օրէնքներով։

Փարիզ — Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՃԷՅՄՍ ՃՈՅՍ ԵՒ ԻՐ „ՈԴԻՍԵՒՍ„Ը

Ծանօթ է գերիրապաշտներու հաւատոյ հանգանակը։ Միտքը ուղղակի գրի առնել, անոր տարազ չտալ, զայն չձեւաւորել, չպճնել ու վերջապէս նկատի չառնել շարադրական նեղ սահմանները։ Այս սահմանումը առանձգական ըլլալով, ասպարէզ տուաւ նաեւ կարգ մը գրիչներու, որոնց միտքը շուտ փճացաւ ու մերկացուց արուեստական խեղատիպներու խաղը։ Այս խաղը հայ գրականութեան մէջ ալ մէկ քանի թափթփուքներ սայլին կապած է։

Ռէնպօ բառերուն մէջ գոյն կը գտնէր, Ճօյս ալ՝ ներդաշնակութեան գոյներ կը գտնէ։ Ահա այս Ճօյսի ստուար ու գլխաւոր գործը՝ «Ոդիսեւս»ն է որ դեռ նոր թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի։ Երկը կը պարունակէ ութ հարիւրէն աւելի էջեր։ Անկէ առաջ նոյնպէս ֆրանսերէնի թարգմանուած է «Տըպլինցիններ» (Dubliners), պատմուածքներու հաւաքածոն, որմէ հատուած մը երեւցաւ Յառաջի մէջ։

Քանի մը տարի առաջ կարդացած էի Սիմօն Թէրիի մէկ գրքոյկը Իրլանտական գրականութեան վրայ։ Հետաքրքրութիւնս լարուեցաւ Ճօյսի նուիրուած քանի մը տողեր կարդալով։ Այդ տողերուն հեղինակը՝ Ճօյսը կը ներկայացնէր եւ կը գուշակէր թէ անոր մէջ համբաւ մը կայ որ կը քնանայ։ Ճօյս իրապէս ալ դեռ մեծ բան չէր հրատարակած։ Բանաստեղծական կարճ կտորներ՝ 1907ին։ Յետոյ, պատերազմի նախօրեակին՝ քանի մը ուրիշ կտորներ իմաժիստներու կողմէ հրատարակուած հատորի մը մէջ։ 1914ին վերջնապէս հրատարակուեցաւ «Տըպլինցիններ»ը։

Այս գիրքը առաջին տպագրութենէ մը վերջ գնուած է անծանօթի մը կողմէ որ ջնջած է բոլոր օրինակները։

* * *

«Տըպլինցինները» երբ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ (1926) իրենց պատգամներուն կշիռ տուող ֆրանսացի տասն չափ քննադատները չյաջողեցան խօսիլ անոր շուրջ։ Կ'ուզէին նախ կարդալ հեղինակին գլխաւոր գործը՝ «Ոդիսեւս» (1922), որուն համար ահաւոր բաներ կը պատմուէր բերնէ բերան, եւ որուն ամերիկեան հանդէսի մը մէջ հրատարակութիւնը արգիլուած էր ոստիկանական տեսչութեան կողմէ։ Այդ քննադատներէն մէկ քանին անգլիերէն ալ գիտեն անշուշտ, բայց Ճօյսի այլանդակ, նորաստեղծ բառերով լի լեզուին, խրթին ոճին չէին յանդգներ մօտենալ։ «Տըպլինցիններ»ը 250 էջնոց հատոր մը ըլլալով հանդերձ, պէտք ունեցած էր երեք թարգմանիչներու, որոնք աշխատութիւնը իրենց մէջ բաժնած էին։ Ո՞վ պիտի յաջողէր 800է աւելի էջերով ստուար հատորի մը մօտենալ։ Այսօր այդ ալ իրականացաւ ու ընթերցողը չպիտի կրնայ մխալ թէ Ճօյս մէկն է անոնցմէ, որոնք գրական շրջան մը կը փակեն կամ կը բանան։

* *

Փորձենք պարզել այս նոր Ոդիսեւսին...18 ժամերը,— այսչափ կ'ընդգրկէ գիրքը, որուն մէջ ժամանակն ալ հերոս մըն է, ունի իր դերը որուն ամենափոքր հպումը պիտի ձեւափոխէր շինուած շէնքը։ Անոր 5 վայրկեանի կրճատումը պիտի փլցնէր կառուցուածքը երկին, յաւելումն ալ պիտի խանգարէր ներդաշնակութիւնը՝ բարդ գրուագներ աւելցնել տալով ամբողջութեան,— ժամեր որոնց մէջէն կը ցցուի այլանդակ բայց ճշմարիտ հերոս մը, քսաներորդ դարու մարմնացումով, Ճօյս — Հոմերոսի գրչին տակ։

Առաջին գրքի մը հերոսը՝ Սթէֆըն Տէտալըս (նոյն ինքն Ճօյս) Փարիզէն Տըպլին կը վերադառնայ ու Ճօյս անոր օձիքը չի՛ ձգեր վայրկեան մը։ Անոր կը հետեւինք եւ ահա անոր հետ կը ծանօթանանք մի ուրիշ Լէոփոլտ Պլումի, որուն օձիքն ալ չպիտի թողունք մինչեւ առտուան ժամը երեք։ Այդ Պլումը մեր ներկայութեան անկողնէն պիտի ելլէ, խոհանոց պիտի երթայ, «հանգստարան» պիտի արգելափակուի, առանց մոռնալու ինչ կարդալիք թերթը... Յետոյ նախաճաշ, լոգանք, խմբագրատան մը սենեակը, յուղարկաւորութիւն մը... ուր կը հետեւինք միշտ Պլումի, յետոյ ճաշարան, ժողովրդական մատենադարան, նուագահանդէս, վերջապէս «հեշտանքներու տուն» մը։

Ահա Պլումի ուղեգիծը եւ ահա գիրքը։ Ճօյս իր հերոսին ամէն մէկ շարժումը գրի կ'առնէ, առանց զանոնք բացատրելու, անոնք այնքան պերճախօս են։ Մտածումներ, զուարթ ու անախորժ դէպքեր, պատկերներ անկապակից, մխոր մը որ կը տիրէ ամբողջ գործին մէջ... մխոր մը որ նախ ձեզ կը խլացնէ եւ յետոյ դուք ալ կ'աւելցնէք՝

— Բայց... ճիշդ է։

«Ոդիսական»ին պէս հոս ալ 18 մեծ գլուխներ, որոնք առանձին ալ կրնան նկատի առնուիլ։ Անոնց ամէն մէկը առանձին դրուագ մը կը ներկայացնէ, առանձին հարց մը կը շօշափէ։ Ընթերցողը կը զարմանայ թէ ինչպէս ճօյս չէ կորսուած իր նիւթին մէջ։ Ու ընթերցողն ալ անկարող պիտի ըլլար այս գործին, այս ճըշճին մէկ ծայրէն բռնել, բացատրել անոր մէկ դիմագիծը, անկէ դուրս քաշել հեղինակին նպատակը գաղափարներուն ամբողջութիւնը։ Անկարելի է։

Ամէն ինչ իրար կը բախի, փոշին ձեզ կը կուրցնէ, լաբիւրինթոսին մէջ կը կորսուիք։ Իսկ եթէ կարդաք հանդարտ, հեղինակը կուգայ ձեր ձեռքէն բռնել եւ ձեզ առաջնորդել տարօրինակ ճամբաներէ, արահետներէ, որոնց յանկարծ կը յաջորդեն լայն պողոտաներ։ Ահա ծառուղիներ ու դարձեալ նեղլիկ ճամբաներ։ Գիրքը կարդալէ վերջ, շատ հաւանական է զայն մանրամասն մտաբերել... ու ձեր մտքին մէջ կը մնայ խուլ տպաւորութիւն մը, որուն ամէն մէկ մասնիկները կրնաք վերակենդանացնել անյատ ընթերցումներու դիմելով։

Այս գիրքը, ինչպէս ըսի, շատ
հաւանաբար մեծ աղմուկ պիտի
հանէ (քանի որ ֆրանսերէն
ծանօթ ընթերցողներուն թիւը
մեծ է), ու եթէ շատեր պիտի
զգան թէ առարկութիւն մը
նին յայտնելիք, չպիտի
դին այդ առարկութեան ձեւ
Ճօյս հանելուկ մըն է, ու չպիտի
յաջողիք զինքը անձնաւոր
ձեռք անցընել։ Ճօյս ոչինչ
ոչ ոք կը յարգէ (ոչ իսկ Ա
լիոյ թագաւորը որ կայսրն
Հնդկաստանի)։ Ճօյս ոչ մի
թեր կամ դէմ է։ Իրլանտ
Ճօյսը չեն սիրեր անկախութ
տենչացողներն ալ, Անգլիոյ
սակիցներն ալ։ Ճօյս
թքնէ ամէնուն երեսին,
ամէնքն ալ կը զգան թէ
ուրիշ կը շարժի։ Այս մեծ
պէք»ին ամէն մէկ խօսք
նկատուի կանխաւ պատր
տուած նախատինք մը,
յանք մը, բայց իրականին
հաւատարիմ գծագրողի մը
տիտն ունի իր ձեռքը։ Ու
հանդէպ ցոյց տրուած այս
ծիքը ամենալաւ գրաւակա
իր հանճարին անբռնաբարել
թեան։ Ճօյս՝ Սթէֆըն Տէտա
ծածկանունին տակ առաջին
քի մը մէջ ինքզինքն
յարգած։ Տունը, դպրոցը,
բունքի շրջանին սեմին
իր յարաբերութիւնները
հետ ամէն ճիւղի մէջ, ամէն
խարհիկ շրջաններու մէջ,
արշաւները կիներու աշխա
մէջ...։ Այս ամէնը պատմ
բացարձակապէս անտես
յարգանքն ու ակնածանքը
թերցողին հանդէպ։

Ոդիսեւսի մէջ Տէտալըս
կը յանձնէ Պլումի։ Ահա
զօրս գրողը ամէն բանէ
անողոք է։ Ահա գործ մը
քսաներորդ դարը կը մա
ցնէ, անոր հայելին կը հա
սանայ, բայց ոչ թէ «պա
նական» դարուն, այլ մի
զարդուզարդուածին, այնպէս
պէս զայն կարելի պիտի ըլ
տեսնել առտուն կանուխ,
ան քունէն նոր ելած
վաղուան ընթերցողներուն
ջեւ պիտի ներկայանայ
անգաղտնապահ նկարիչ
հաւատարիմ լրատու մը
հետաքրքրուած է մանր
ներով, դրուագներ՝ աւելի
մարտախօս ու բացատրող
բեմին վրայ ապրող
բաստուած ու յուշարար
տեւող կատակերգութիւններ
դերասանները։ Հոմերոսի
սականին այս հեգնող parodi
— որ իսկականին մէջ մեր
րուն հեղինակութիւնն է
Ճօյսի, լեզուի այլանդակութ
ներ ալ կը ներկայացնէ
ուղեղին մէջ կ'եփին գա
բարբառները, միջնադար
բառեր, որոնք կը քնանային
շեպատ ու նոյնքան ալ
բառարաններու մէջ։
ամէնքն ալ լաւայի պէս
կը հոսին Ճօյսի ուղեղէն
կուգան իրենց տեղը
թուղթին վրայ։ Չկա՞յ որ
մը կատարելապէս ուրիշ
կարելի չէ փոխարինել
բառերուն գոյնն ու հնչ
թիւնը կանխատեսուած
աւելի ճիշդը յանկարծ
ծուած ներդաշնակութեան
մէջ պարտ են իրենց գ
ղալ։

Ահա թէ ինչու Ճօյ
սուզուի մինչեւ Միջին Դ
եթէ հոն չգտաւ իր ուզա
դիմէ լատիներէնի, Ֆրան
Եթէ անոնք ալ գոհացնե
բառերը կը կերպարան
ձայնաւոր տառերը յարգել
ղաձայնները կը ծայռէ։ Դար
չյաջողեցաւ։ Այն ատե
ստեղծէ, որպէս զի իր
հետ հարազատ կապի մէջ
զայն արտայայտէ
պէս ։

Նմոյշ մը, եթէ կը հաճի
Alo, alass, aladdin, am
Did she lack salt fat meat
dud!։

Ճօյսի ուղեղն ալ աշխա
հսկայ ուժի մը շունմար
Լարդօ՝ տեսած է իր ձեռ
ները... գրեթէ բոլոր բառեր
կրճատուած են, ուրիշներ
ջուած են կարմիր, կապոյ

նանչ ժամերուներով,— գոյնի հանճարով ամբողջ տող մը բառ ուր որ գաղմնման այդ բառը ուր որ գաղ֊ թեց, կը մնայ ծօյսի յիշողու֊ թեան մէջ։

Ուրիշ բառեր ալ գրի առ֊ նուած հոս ու հոն. այդ բառե֊ րէն ծօյս էջեր պիտի ստեղծէ աւելի վերջ։ Սակարանին մէջ թնդացող ժխորը պատկե՞րն է հոն կատարուած գործողութիւն֊ ներուն, ո՛չ։ Նոյն ժխորն է որ կը տիրէ «Ոդիսեւս»ի մէջ։ Հարկ է քանի մը անգամ մօտենալ անոր, ըմբռնելու համար այդ ժխորին մասնիկները՝ պերճա֊ խօս ու անհարկու շեշտերով ճշ֊ մարիտ վկայութիւն մը։ Իսկա֊ պէս եզական դէմք մը՝ ծօյս ու «դէպք» մը իր «Ոդիսեւս»ը։

Ե. ՉԱՀՐԸՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Պէյրութ, 2 մարտ.— Սարգիս քէտէրեանի խնդրով ձերբակալ֊ ուած հայրենակիցները ցարդ բանտարկուած կը մնան։ Ասոնց֊ մէ շատեր հազիւ իրենց օրա֊ պահիկը ճարող պաշտօնեան՚ր եւ արհեստաւորներ, ըլլալով այս երկարատեւ արգելափակումով իրենց ընտանիքները նիւթական շատ խղճալի կացութեան մը մատնուած են։ Շատեր արդէն սոր-անոր տունը գործելու կ՚երթա՛։ Եւ եթէ քիչ մը եւս տեւէ ներկայ դրութիւնը, այ֊ սօրուան կարօտ չեղողներն ալ անխուսափելիօրէն միւսներու բախտին պիտի ենթարկուին։

Խումբ մը հայրենակիցներ նիւթական զոհողութիւն յանձն առած՝ հանրագրութեամբ մը կի֊ լիկիոյ կաթողիկոսը Պէյրութ հրաւիրած էին, որպէս զի դի֊ մումներ ընէ տեղական եւ ֆրան֊ սական իշխանութեանց մօտ, խնդրելու համար որ բանտար֊ կեալներու խնդիրը անմիջական քննութեան ենթարկուի։

Կաթողիկոսը եւ Հալէպի ա֊ ռաջնորդ Արտաւազդ վրդ. Սիւր֊ մէեան քաղաքս եկան, եւ դի֊ մումներ ալ ըրին հոս հոն, բայց կը ցաւինք ըսելու որ ոչ մէկ օգտակարութիւն ունեցան ա֊ նոնց դիմումները։

Տիրող կարծիքն այն է, թէ մինչեւ որ բանտարկուածներու տուներէն հաւաքուած անձնա֊ կան եւ ընտանեկան նամակնե֊ րու թարգմանութիւնը չըլլանայ, ոչ մէկ դիմում օգուտ կրնայ ու֊ նենալ։

Բանտարկուածներու անմե֊ ղութեան եւ յետ թարգմանու֊ թեան անոնց ազատ արձակուե֊ լու մասին, ժողովուրդը ոչ մէկ կասկած ունի (բացի այլասերած հնչակ-համայնավարներէ)։

Տեղական «La Syrie» թերթը իր 24 փետր. թուով գրած էր թէ Պ. Ալ. Խատիսեան՝ Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունենա֊ լէ վերջ, ճամբայ է ելած դէպի Պէյրութ, եւ փետր. ամսու վեր֊ ջերն ալ հոս պիտի ըլլայ։ Շատեր յուսալով որ փետր. 26ին հաս֊ նող Champollion նաւուն մէջ կ՚ըլլայ, դիմաւորելու գացին, բայց ի հարկէ ոչ մէկը գտան հոն։ Կ՚երեւի թիւրիմացութեան արդիւնք է այս լուրը։

Քաղաքիս մէջ ազգ. կեանք գոյութիւն չունի. ո՞ւր են անց֊ եալ տարիներու հանդէսները, թատերական երեկոյթները, ոչ մէկ բան։ *Ազդակն* ալ խմբա֊ գրին ձերբակալուած ըլլալուն պատճառաւ դադրած է հրա֊ տարակուելէ, այնպէս որ ոչ ոք լուր ունի թէ, ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ։

Լիբանանի Առաջ. փոխ. եփ֊ րեմ Ծ. վրդ. Տոհմունի հրաժա֊ րելով տեղապահութենէ, Գըրըգ֊ խանի կողմերը հովուութեան ղրկուեցաւ։ Կիպրոսէն քաղաքս ժամանեց տեղւոյս նորընտիր առաջնորդ եղիշէ եպս. Կարօ֊ եան, Սսոյ միաբաններէն։

Թ. Սեւան

ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փրոֆ. Տոտոմեանց դասախօ֊ սութիւն մը տուած է Պուքրէշի «Համագործակցութեան ուսում֊ նասիրութեան բարձրագոյն վար֊ ժարան»ին մէջ, Ռումանիոյ Աշ֊ խատանքի Նախարարին հրաւէրով։ Նիւթն էր «Բարոյագիտութիւնը եւ համագործակցութիւնը»։ Փրոֆ. Տոտոմեանց բացատրած է բարո֊ յագիտութեան ազդեցութիւնը համագործակցական շարժման գլ֊ խաւոր ղեկավարներուն վրայ, ինչ֊ պէս նաեւ ընկերային քրիստոնէ֊ ութեան դերը համագործակցու֊ թեան զարգացման մէջ։ Յետոյ ծանօթացուցած է գիւղատնտեսա֊ կան համագործակցութիւնը Տա֊ նիմարքայի եւ Իռլանտայի մէջ։

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ

Պուքրէշի Ազգ. Մատենադա֊ րանի վարչութիւնը՝ ի պատիւ փրոֆ. Եորկայի կազմակերպած է մեծա բանքի երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են օտար եւ հայ հիւրեր։ Զանազան ուղերձներէ յետոյ, գա֊ղութին կողմէ փրոֆ. Եորկայի նուիրուած է ոսկիէ գրիչ մը, հայ֊ կական ոճով զարդանկարուած, գլուխը Էջմիածնի նկարով։

«ՊՐՈԼԵՏԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան մէջ, Աղասի Վարդանեան խօսած է «Պրոլետգրականութեան Նոր ուղիները» նիւթին մասին։ Խօսելէ յետոյ անոր զարգացման դժուա֊ րութիւններուն մասին, Վարդան֊ եան կանգ առած է անոր ձեւին, ոճին, լեզուին եւ այլ խնդիրնե֊ րու վրայ։ «Տիրապետել եւ քննա֊ դատաբար օգտագործել բոլոր ձեւերն ու ոճերը, ստեղծելով «պրո֊ լետարիատ»ին աւելի յատուկ, ու֊ րոյն, սեփական ձեւ ու ոճ։ Ժողո֊ վուրդին համար ըմբռնելի, հաս֊ կնալի, պարզ, ժողովրդական յե֊ղափոխական շարժումներու ուժն ու թափն արտայայտող ոճ ու ձեւ»։

«Պրոլետարական» խաղաղու֊ թիւնը պէտք է խորացնէ կենդա֊ նի մարդու հարցը, առանց գռե֊ հիկ բնապաշտութեան, որովհե֊ տեւ, հասարակական մարդը չի բացատրուիր միմիայն բնախօ֊ սութեամբ, այլ հասարակական փոխ յարաբերութիւններով, կեն֊ ցաղով։ Թէեւ մեր գրականութեան մէջ կայ կենդանի մարդը, բայց ան զուրկ է դեռ հոգեբանական խոր ու լրիւ բացատրութիւններէ»։

Հիմա որ բանաձեւը գտնուած է, կը սպասենք արդիւնքին։

ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆր. Revue des Vivants *հան֊ դէսը սահմանած է 10,000 ֆր.ի մրցանակ մը որ պիտի տրուի Եւ֊ րոպայի դաշնակից պետութիւն֊ ներու «Հակամարտութեանց ա մէնէն խաղաղ լուծումը» նիւթին վրայ՝ լաւագոյն ուսումնասիրու֊ թեան։ Այս պետութիւնները ի՞նչ կերպով պէտք է կազմակերպուին, խմբուին եւ միանան, եւլն․․․։*

«Կենսական անհրաժեշտու֊ թիւն մը մեզ կը պարտադրէ նոր պարտականութիւններ։ Եթէ եւ֊ րոպական ազգերը կ՚ուզեն զոհել իրենց նիւթական, իմացական, բարոյական ինչքերը, միայն մէկ երաշխաւորութիւն կրնան ունենալ.— Եւրոպայի պետու֊ թեանց դաշնակցութիւնը»։

Եւ թերթը կ՚աւելցնէ.

«Ո՞վ պիտի ստանձնէ այս մեծ գործին իրականացումը, եթէ ո՛չ, ապրող սերունդներէն անոնք որ տառապեցան պատերազմէն»։

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸՆ ԱԼ

Գրական նոր թերթ մըն ալ սկսած է հրատարակուիլ Փարիզի մէջ, Tambour *(Թմբուկ)։*

Որեւէ թերթի մէջ որ նոր լոյս կը տեսնէ, յայտարարութիւնն է ամէնէն կարեւորը, իբր վաւերա֊ գիր շնդալից խոստումներու, ո֊ րոնք երբեք չպիտի գործադրուին։ Տանք Tambour*ի յայտարարու֊ թենէն հատուածներ մը.*

«Անցեալ, ներկայ թէ ապա֊ գայ արուեստագիտական ամէն արտայայտութիւն տանելի է, ինչ որ ալ ըլլայ անոր ձգտումը։ Միայն արուեստի ետ կամ առաջ շարժու֊ մը հաստատելով է որ կարելի կ՚ըլլայ անոր արժէքը, իմաստը զատորոշել։ Նոր ուղղութիւն կարե֊ լի է յղանալ անցեալի դասերուն լոյսով։

«Երբ խնդիրը կը դառնայ արուեստի կամ գրականութեան վրայ, գաղափարները, հաւատա֊ լիքները, ցեղերը, տեսակները ամ֊ բողջ իրար կը խառնուին։ Ինչ որ ալ ըլլան մեր ծագումները կամ մեր համոզումները, մարդեր ենք որ միացած ենք ամենահզօր կերպով փնտռելու՝ ամէն արուեստի հուսկ նպատակը,— գեղեցկութիւնը։»

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՎԼԱՏԻԿԱՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

1928ին, խորհրդ. իշխանու֊ թիւնները որոշած էին Մեշոտկայի շրջանը տեղափոխել Վլատիկավ֊ կասի հայ գաղթականները եւ հող տալ անոնց։ Գաղութներու ներկայացուցիչ Միկոնեան հե֊ տեւեալ տեղեկութիւնները հա֊ ղորդած է այս մասին.—

«Թէեւ խոստացուած էր իւրաքան֊ չիւր ընտանիքի մէկ դես. վարած հող տալ, բայց չտրուեցաւ։ Գաղ֊ թականները սկսան նոր վարել եւ այս աշխատանքը ուշացաւ մին֊ չեւ Մայիսի սկիզբները։ Այնպէս որ, գտնուած եգիպտացորենը ա֊ մառը չորցաւ։ Ժամանակին, իւ֊ րաքանչիւր ընտանիքի 450 րուբլի գործիք եւ սերմնցու տրուեցաւ։ Հողի բաշխումը սկսած է, բայց չէ վերջացած։ Ամէն մէկ ընտա֊ նիքի 3 դես. հող կը տրուի։ Այժմ բոլորն ալ ունին մէկ մէկ կով եւ լծկաններ։ Չորս տան մէկ սայլ տրամադրուած է, իսկ բոլորին երկու ինքնաշարժ արօր։ Տեղա֊ փոխուած Հայերը 210 տուն են։ Տաղաւարներու մէջ կ՚ապրին, այստեղ ցուրտը սաստիկ է։ Ռու֊ սերու նման մօյկ չունին, այլ տրեխ։»

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԷՆ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ

Լէնինականի վերջին երկրա֊ շարժին հետեւանքով բաւական թիւով Հայեր գաղթած էին Ռու֊ սիա։ Անոնց մէկ մասը հաստատ֊ ուեցաւ Կիսլավոդսկի, ուր այժմ 3500 Հայեր կը հանրէ։ Ժողո֊ վուրդին մեծ մասը անգրագէտ է։ Ունին նախակրթարան մը 190 աշակերտներով։ Հայերէն դա֊ սագիրքի մեծ պակաս կայ։ Դըպ֊ րոցի շէնքը փոքր է եւ նորոգման կարօտ։ Ծնողներու վրայ տուրք դրուեցաւ պակասները լրացնելու համար։

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

Բարեգործականի գրասենեա֊ կէն հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւն֊ ները.—

1927—28 տարեշրջանին Նու֊ պարեան Սաներու Հիմնարկու֊ թեան մուտքը եղած է 258,696 ֆր., որուն 572ը վերադարձուած է նախկին թոշակընկալ սաներու կողմէ, եւ ելքը 214,712 ֆր., ո֊ րուն 174,513ը թոշակներ, 24,804ը Հ. Բ. Ը. Միութեան բաժինը (1926-27 եւ 1927—28 տարիներուն հա֊ մար, 14,729ը զանազան ծախքեր եւ 615ը գիտական գործիքներ։ Տարեշրջանին վերջը, Վարչու֊ թեան տրամադրութեան տակ պատրաստ կը մնար շուրջ 44 հազար ֆրանք։

Նուպարեան Սաներու Հիմնար֊ կութեան թրըսթին եկամուտնե֊ րը կոչուած են ամէն տարի ա֊ ւելնալու, շնորհիւ նուիրատուին այն պայմանին, որով արժեթուղ֊ թերու տոկոսներուն 1/5ը ամէն տարի կը բարդուի դրամագլու֊ խին վրայ։

Վարչութիւնը հարկ զգացած է պահեստի կարեւոր գումար մը ունենալ իր տրամադրութեան տակ, դպրոցական տարեշրջանի ընթացքին դժուարութեանց չ հանդիպելու համար։ Հետեւաբար որոշած է իր եկամուտներէն 50 հազար ֆր.ի գումար մը միշտ պատրաստ ունենալ իր սնտուկին մէջ։ Այս կարգադրութեամբ Վարչութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ դպրոցական տարեշրջանի ընթացքին իսկ նկատի առնելու ստիպողական հանգամանք ու֊ նեցող արժանաւոր խնդրանք֊ ները։

1927-28 դպրոցական տարե֊ շրջանին ամբողջական կամ մաս֊ նա ի թոշակ ստացող Նուպար֊ եան ուսանողներու թիւը եղած է 18։

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ մէջ երկար ատենէ ի վեր տիրող գործատութեան դէմ դարման մը խորհելու համար, գործատէրերու կողմէ կազ֊ մուած յանձնախումբը մը հրատա֊ րակեց տեղեկագիր մը, իր կա֊ տարած աշխատանքներուն մա֊ սին։

Տեղեկագիրը կը յայտարարէ թէ գործատութեան հարցը չի լուծուիր միակ միջոցով մը։ Հետե֊ ւաբար որեւէ միջոց մերժուելու չէ։ Տեղեկագիրը կը ներկայացնէ քսան տարուան համար արտա֊ գաղթի ծրագիր մը, որուն ծախ֊ քերը պիտի հոգացուին փոխա֊ ռութիւններով։ 65 տարեկան աշ֊ խատաւորներուն պէտք է կապել հանգստեան թոշակ մը, որ թոյլ տայ անոնց քաշուիլ գործէ, ի֊ րենց տեղերը ձգելով երիտա֊ սարդներու։ Տեղեկագրին համա֊ ձայն, ներկայիս Անգլիոյ մէջ կան 340.000 բանուորներ, որոնք շա֊ բաթական կը ստանան 60 ֆրան֊ քի նպաստ մը եւ միեւնոյն ա֊ տեն կ՚աշխատին գործարաննե֊ րու մէջ։

Միւս կողմէ Լոյտ Ճորճ յօղ֊ ուած մը կը հրատարակէ գոր֊ ծատութեան մասին, եւ մանրա֊ մասնութիւններ կուտայ իր կազ֊ մած յատակագծին վրայ։ Լոյտ Ճորճի ծրագրով, կարելի պիտի ըլլայ գործատութեան առաջքն առնել, շնորհիւ հանրօգուտ աշ֊ խատութիւններու եւ առաջին տարին իսկ, գործ հայթայթել 586,000 բանուորներու։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍԿԱՈՒՏԻ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ».— Հրատարակութիւն Ֆ. Հայ Սկա֊ ուտական Միութեան. 62 էջ, պատկերազարդ։ Տպ. Ներսէս, 1929, Գին 5 ֆր.։ Ստանալու համար դիմել Յ. Գավուգճեանի, 4, Rue Beethoven, Paris 16e.

Տէր եւ Տիկին Օ. Գավաֆեան, Օրիորդներ Յասմիկ եւ Աստղիկ Գավաֆեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Պարոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Լուսպարոնեան (Անվերս), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Լուսպարոնեան (Պ. Պոլիս), Սի֊ սակ Լուսպարոնեան (Անվերս), Պ. Պ. Նորայր եւ Քաջայր Լուս֊ պարոնեան, Պ. Պ. Աւետիս եւ Կարապետ Լուսպարոնեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցա֊ նեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ
(Ծնեալ ԼՈՒՍՊԱՐՈՆԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ու֊ նեցաւ 1929 մարտ 14ին, Hôpital Tenon, 42 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր, կիրակի կէսօր, ժամը ճիշդ 12ին, Hôpital Tenon. մէթրօ՝ Gambetta։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Սարսէլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սար֊ սէլի մասնաճիւղը իր կարգ մը յաջողութիւններէն վերջ, այսօր կիրակի պիտի մրցի զօրաւոր U. S. Montargeoiseի Ա. խումբին դէմ Montargisի մէջ, մօտաւորապէս 130 քլմ. հեռու Փարիզէն։ Սոյն խումբը յաղթած է բազմաթիւ առաջնակարգ խումբերու։

Սարսէլ դժուար հակառա֊ կորդի մը դէմ կը գտնուի եւ իր ամբողջ կազմով դաշտ պիտի ելլէ։ Խումբը առաւօտեան կը մեկնի Gare de Lyonէն։

Մասնաճիւղիս նորակազմ Բ. խումբը քանի մը փոքրիկ պար֊ տութիւններէ վերջ, անցեալ կի֊ րակի հաւասար մնաց F. C. Ezanville երկրորդ խումբին դէմ 3=3։ Այսօր կը մրցի F. C. Vaugirardի Բ. խումբին հետ՝ Porte de Versailles։

Ս.

Պիյանքուռ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Billancourtի մասնաճիւղին ֆութ֊ պոլի երկու խումբերն ալ, Ա. եւ Բ. պիտի մրցին այսօր կիրակի A.S. A.ի (Amicale Sportive Ablonnaise) դէմ իրենց դաշտին վրայ։ Ժամադրավայր՝ St. Michelի կայարանը ժամը 13.15ին.

Ա. Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

—Հէյ վա՜խ, Գաբիկ քիյա, լաւ համոզուելու ենք որ, այս սուտեր իրարու վրայ բարդուելով օր մը չէ օր մը անպատճառ իրական կը դառնան. մենք շատ բաներու կարեւորութիւն չենք տար եւ չենք հաւատար. նայեցէք չորս կող֊ մերնիդ, մեր սեղաններէն թա֊ փած փշրանքներով կշտացող թռչ֊ քերը այժմ գէշ կը նային. իսկ մենք կարծիքներ կը փոխանակենք իրարու հետ։ Պէկը կը սաստէ մեզ իր բռնակալ զօրութեամբ, դէմը խօսող չունինք. սուրխայի կը կան֊ չէ, առանց ձայն հանելու կը հա֊ մակերպինք, եւ գլխիկոր անոր արեւշատութեանը համար աղօթք ներ կ՚ընենք։

Գաբիկ քիյա լռիկ մնջիկ ուն֊ կնդրելէ յետոյ կը յորդորէր Խչօ-Պապօն, ինչու որ Խչօ Պապօն իր սիրելի բարեկամն էր, վաղուց զի֊ րար կը ճանչնային, մէկ գիւղի մէջ երիտասարդացած եւ ծերացած էին, մէկ գաւաթէ ջուր խմած եւ միասին շատ կոմա կերած էին։

Գաբիկ քիյա կրկին դառնա֊ լով Խչօ-Պապօին, կ՚ըսէր.

— Տա՜ լը ի՜նչ լաւ օրեր էին, երբ երիտասարդ էինք եւ արտ վա֊ րելու կ՚երթայինք, ձուկ որսալու էշխէն տարուած, գիշերները ան֊ քուն կ՚անցընէինք։

— Իրաւ ես իրաւ, շատ քէյֆ֊ լի օրեր էին, Գաբիկ քիյա, կը յա֊ րէր Խչօ-Պապօն, հապա ինչո՞ւ չես մտաբերեր ջաղցնուն մէջ մեր վա֊ յելած կեա՜քը, երբ Ք՚ւրտեր գո֊ րեր աղալու գային տիկերով եղ կը բերէին, ոմանք հաւ, ոչխար եւլն., որպէսզի ալիւրնին բարակ աղա֊ յինք. հէ՜յ, հէ՜յ, ի՜նչ աղէկ օրեր կ՚անցընէինք։

*
**

Օր մը Խչօ Պապօն որոշեց գիւղին դպրոցը այցելել։ Գիւղա֊ ցիք շատ խօսքեր կ՚ըսէին վարժա֊ պետի լաւութեանը համար, սա֊ կայն Խչօ Պապօ որ կասկածոտ էր, կը նախընտրէր ականատես ըլլալ անոր գործերուն։ Ատոր համար երբեմն վարժարան կ՚երթար, տես֊ նելու եւ իմանալու համար թէ տղաքը բան մը կը սորվի՞ն, թէ ոչ պարապ տեղը կ՚երթան կուգան եւ աւելի ոտնաման կը կտրեն։ Այդ օրը երբ դպրոցէն ներս մտաւ, գա֊ դարի պահն էր։ Բակին մէջ աղ֊ մուկ կար, պզտիկները կը խաղա֊ յին, կը ցատկոտէին աստ ու անդ, եւ ահա դադարի պահը վեր֊ ջացաւ. տղաքը մտան դասարան։ Երգի դաս էր. վարժապետի մէկ նշանին վրայ կարգաւ կը շարուին, ահա երկրորդ նշան մը ու կը սկսին երգել «Ազատն Աստուած այն օ֊ րից»ը։

Խչօ. Պապօն ինքն ալ կ՚ոգե֊ ւորուի պզտիկներու այդ ցնծագին երգէն եւ կը սկսի ձայնակցիլ կա֊ մացուկ մը։ Անոնց վերջացնելու «Ազատն Աստուած»ի ամբողջ տու֊ները, կը սկսին ուրիշ մը, «Լուսին չկար»ը։ Վարժապետը որ քաղց֊ րահունչ ձայն մը ունէր, կը սկսէր նախապէս եւ պզտիկ ու մեծ տղաքներն ալ եռանդով մը կ՚եր֊ գէին։ Երկրորդ երգն ալ կը փոխ֊ ուի, կը սկսին «Վէրքերով լի ջան Ֆիտա եմ»ը երգել։ Խչօ-Պապօն մեծ հաճոյքով լսելէ յետոյ մա֊ նուկներու գեղգեղանքը, կը դառ֊ նայ Թոփալին ու կ՚ըսէ.— Հալալ ու խոշ թող ըլլայ իրաւունքդ։

Մինչ փոքրիկները կը սկսին աւելի բարձր եւ խանդով երգել, ահա վերէն՝ եկեղեցիի տանիքէն օտար ձայն մը կուգայ որ կ՚ըսէ ատելութեամբ.—

—Հերիք է, Հայե՛ր, հերիք. գե֊ տինն անցնի ձեր ֆիտայութիւնը, հէ՜յ հայրենիքի դաւաճաններ եւ ստրուկներ, այս երկիրը ձերը չէ, դուք հոս բան չունիք մարդ֊ կութեան ատելի եւ գարշելիներ, շատ մի պոռաք, երբ այս անգամ կարգը ձեզի գայ կը տեսնենք...

Այս սաստկաշունչ խօսքերը լսող բոլոր աշակերտները ափիբե֊ րան մնացին։ Խչօ Պապօ իր չտես֊ սած եւ չլսած բաներն է որ կը լսէր, որոնք մտավախութիւն կը պատճառէին իրեն։

Ծերուկը նկատելով այս պա֊ րագան, կամացուկ մը կը դառնայ մօտիկ դարձուածքը նայելու հա֊ մար թէ տանիքի ցուիքին վրայ պպզողները ովքե՞ր են։ Կը տեսնէ որ պէկն է, նստած իր մի քանի արբանեակներով, լուտանքներ կը տեղացնէ հայութեան։

Ցուիքին վրայ պպզողները Խչօ-Պապօն կը տեսնեն եւ կը կան֊ չեն իրենց մօտ, անիկա ալ հնա֊ զանդելով պէկին հրամանին, կը մօտենայ ցուիքին վրայ շնթռկող֊ ներուն։ Պէկը կը խօսի մեծ գայ֊ րոյթով ու կ՚ըսէ.

— Գնա՛, Խչօ-Պապօ, ըսէ Թո֊ փալին, թող այդքան աղմուկ հա֊ նելու պատճառ չդառնայ, վերջը գլուխը կը ցաւի, թող լաւ գիտնայ ըսածներս ամբողջովին տեղեկա֊ ցնես Թոփալ վարժապետին, չըլ֊ լայ թէ մոռնաս, հը՜...

—Չէ՛ պէկ, չէ, հրամանդ գըլ֊ խուս վրայ, դուն ողջ կենաս, ա֊ տոնք ամէնը կը կարգադրուին։

Հեզահամբոյր ծերուկը երբ տանիքէն վար կ՚իջնէ՝ պատմելու պէկին անարդար պահանջքը, իր կարճ ճամբու ընթացքին՝ կ՚ընկղմի երկար բարակ մտմտուքներու մէջ.

— Հէ՜յ ֆէլէկ, քոռնաս դուն ալ, ըս հեղուն սրան մերն է եւ. մեզ պիտի...

Եւ կը շարունակէր իր մենա֊ խօսութիւնը։

— Աստուած իմ, ֆէլէկին չարխը թէրս դառնայ պիտի եւ մենք պիտի ջարդուինք այս հա֊ րստահարող, կեղեքիչ ժողովուր֊ դէն։ Հէ՜յ, զօրաւոր Աստուած, այս ի՞նչ տէվո՞ր է որ չպիտի ժպտի մեզ եւ բնաջնջել պիտի տայ մեզ սոսկալի տառապանքի մատնելով։

(3) Մ. ԹԱՃԱՆԵԱՆ

բաւորուեցան բազմաթիւ մարդիկ, որոնց մէջ Նաեւ լուծեալ ազգայնական խորհրդարանի անդամներէն եօթը ծերակուտական եւ երեսփոխան ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Մատրիտէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Փրիմօ տէ Րիվէրայի դէմ ուսանողական ցոյցերը կը շարունակուին եւ հետզհետէ կը ծաւալին։ Շարժումի կեդրոնները երեք են՝ Վալատօլիտ՝ հիւսիսը, Վալէնցիա՝ հարաւ-արեւելքը եւ Մատրիտ՝ մայրաքաղաքը։ Այս երեք քաղաքներուն մէջ ալ առջի օր ուսանողները թափօրներ կազմած շրջեցան փողոցները՝ «Անկցի՜ Րիվէրա» պոռալով։ Մատրիտի մէջ, երբ Ներքին Նախարարութեան մեծ ժամացոյցը իրիկուան 8ը հնչեց, ուսանողներու մեծ բազմութիւն մը, որ նախապէս խռնուած էր քովի փողոցները, սկսաւ շարժիլ դէպի պաշտօնատան հրապարակը։

Վալէնցիայի մէջ փրոֆէսէօրներն ալ ուսանողներուն միացան եւ բողոքագիր մը ղրկեցին Թագաւորին։ Սանթիակոյի մէջ ուսանողները սուլեցին Ազգ. Տնտեսութեան Նախարարը։

Կառավարութիւնը որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել, վերջ տալու համար այս կացութեան։ 5000 փէզէթա տուգանքի դատապարտուեցաւ ոստիկան մը, որ քաջալերական խօսքեր ուղղած էր ուսանողներուն, երբ անոնք ցոյց մը կը կատարէին թերթի մը խմբագրատան առջեւ։

ՄԻՍԻՍԻՓԻ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՅՈՐԴԻ

Ամերիկայէն հասած լուրերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Միսիսիփիի նոր յորդումին մասին, հարաւային շրջաններուն մէջ։ Ինչպէս կը յիշուի 1927ին այս գետը յորդելով ընդարձակ տարածութիւններ ողողած էր՝ թշուառութեան մատնելով բազմահազար բնակչութիւն։

Նոր ողողումները տեղի կ'ունենան մասնաւորաբար Ալապամայի նահանգին մէջ։ Մոնթկոմէրիէն ոչ հեռու, Փի գետի թումբը քանդուելով, աղետալի հետեւանքներ ունեցաւ։ Էլպա քաղաքի ամբողջ բնակչութիւնը, մօտ 4000 հոգի, ջուրերով բաժնուած է աշխարհէն։ Քաղաքին ցած տեղերուն մէջ ջուրը մինչեւ 6 մեդր բարձրութեան հասած է։ Դպրոցի մը 350 աշակերտները շէնքին երկրորդ յարկին վրայ բանտարկուած կը մնան։ 500 բնակիչներ ապաստանեցան Արդարութեան պալատի վերի յարկերը եւ 300 հոգի կրցան առժամաբար իրենց կեանքերը ազատել՝ կիսովին ողողուած տուներու ամենաբարձր սենեակներուն մէջ իրարու վրայ դիզուելով ։

Մօտ 20 գիւղաքաղաքներու 10,000 բնակիչները ամբողջովին պաշարուած են ջուրերէ՝ Նահանգին հարաւ-արեւելեան կողմէն։ Կառավարիչը անթելով ստիպողական օգնութիւն խնդրեց։ Ազգային պահակներ, բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ ղրկուեցան աղէտեալ շրջանը, սակայն յոյս չկայ որ կարենան հասնիլ աղէտեալներուն, որովհետեւ Էլպա եւ մի․ս վայրերը տանող ճամբաները անանցանելի են։ Օդանաւորդ մը սաւառնեցաւ Քասթէլպէրրիի վերեւ եւ լուր բերաւ թէ քաղաքը ամբողջովին քանդուած է։

Հեռագրի մը համաձայն, 250 հոգի խեղդուելով մեռած են Էլպայի մէջ եւ հարիւրաւոր հոգի մահուան վտանգին ենթարկուած են որովհետեւ գիրենք պատսպարող պանդոկ մը փլած է։

"ԽՐՈՆԻՔԱ„ՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Պատժական Ա. Ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ այն դատը, որ բացուած է «Խրոնիքա» յունարէն թերթի պատ. տնօրէն Տիկին Էլէնիի եւ արտօնատէր Քէշիշ օղլուի դէմ, իբրեւ թրքութիւնը անարգողներ։ Նախորդ նիստին, որոշուած էր Համալսարանի հելլէնական եւ հռոմէական պատմութեան ուսուցիչ Ֆազըլ Նազմի պէյին հարցնել թէ «աղրիէթէրա» բառը «վայրենութի՞ւն» կը նշանակէ, թէ ուրիշ իմաստ մը ունի։

— «Ագրոս» բառը, ըսաւ դասախօսը, հին յունարէնի մէջ «անմարդաբնակ վայր» կը նշանակէ. իսկ «աղրիօսի» գիւղի մէջ բնակող, քաղաքակրթութենէ հեռու մնացող։ Նոր յունարէնի մէջ, այդ բառը «ահաւոր»ի, «զարհուրելի»ի իմաստն ունի, իսկ երբ նկատի առնենք «Խրոնիքա»յի թերթօնին նախընթաց մասը, կը հետեւի թէ «աղրիէթէրա» բառը «վայրենութիւն» կը նշանակէ ։

Տիկին Էլէնի պատասխանեց թէ չէր գիտեր այդ իմաստը ունենալը, ապա թէ ոչ չէր գրեր։ Գալով այն հատուածին ուր բսուած է թէ «Իզմիրի ողբերգութիւնը կը նշանակէ վերադարձը դէպի նախնական շրջանները», Ֆազըլ Նազմի պէյ յայտնեց թէ որոշ չէ ակնարկութիւնը։ Թրքութեա՞ն համար կ'ըսուի թէ ուրիշի մը, չի կրնար ճշդել։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ, Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ 1929

19 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 909

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿՈՒՆ ՑԱՒԸ ՄԻՒՍԻՆ ԽՐԱՏ

Անցեալ օր, Մարսէյլէն Թղթակից մը կը նկարագրէր Սուրիայէն դէպի Հարաւ. Ամերիկա ճամբայ ելած գաղթականներու Թշուառութիւնը: Կը պատմէր կէս ճամբան մնացած, վար դրուած կամ ետ դրկուած դժբախտներու պատմութիւնը: Կը յիշէր, վերջապէս, անձնասպանութեան դէպքեր: Ու կը խնդրէր որ Սուրիոյ եւ Յունաստանի թերթերը արտատպեն իր տեղեկութիւնները, որպէս զի մեր հայրենակիցները սթափին:

Այսօր կը հրատարակենք Թղթակցութիւն մը բուն իսկ աղէտի վայրէն, Սուրիայէն: Պատմութիւնը վերադարձածներու կամ ետ դրկուածներու, տուն-տեղ ծախած, պարտքի մէջ խրդուած և այժմ անօթութեան դատապարտուած Թշուառներու:

Նամակի մը համաձայն, գաղթած հինգ հարիւր հոգիէն ինը միայն ընդունուած են Պուէնոս Այրէս: Երկու հոգի անձնասպան եղած են, մէկը՝ ծովուն վրայ, միւսը՝ Եգիպտոսի մէջ: Իսկ վերադարձողներուն վիճակը յիշեցինք արդէն: Մնացածը կ'իմանաք Թղթակցութենէն:

Այս բոլորը կրնա՞ն խրատ ըլլալ ուրիշներուն, Սուրիոյ՝ Լիբանանի կամ Յունաստանի մէջ: Մէկուն անլուր տառապանքը պիտի բանա՞յ միւսներուն, միամիտներուն աչքերը:

Կը տարակուսինք: Ճակատագրուա՛ծ է որ մեր մէջ ամէն մարդ ինքն իր վրայ կամ իր նախաձեռնութեամբ ուրիշին վրայ պիտի փորձէ ո՛ր եւ է արկած, մինչեւ որ խելքը գլուխը գայ: Պիտի փորձէ, առանց նկատի առնելու նախընթաց բոլոր փորձերն ու փորձառութիւնները: Հազարներ գացած են Հարաւ. Ամերիկա, ամէն դառնութիւն ճաշակելով եւ անէծք տեղալով պատասխանատուներու գլխուն: Հազարներ գացած եւ տեսած են թէ կաթ ու մեղր չի բխիր այդ հեռաւոր տափաստաններէն, այլ չարչարանք եւ Թոյն՝ պատառ մը հացի համար:

Այդ բոլորը ջուրի ձայն կուգան: Ինքն ալ պէտք է երթայ տեսնէ: Զարչարուի եւ համոզուի:

Եւ այսպէս է որ, մարդիկ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ առողջ օդն ու ջուրը կը ձգեն, եւ կուգան հիւծախտի բռնուելու Ֆրանսայի գործարաններուն մէջ, միեւնոյն չոր հացն ուտելով, առանց միեւնոյն ջուրը խմելու:

Անշուշտ վերադարձողները շատ աւելի աղեխարշ պատմութիւններ ունին, քան ինչ որ կը պատմուի «Յառաջ»ի Թղթակցութեան մէջ: Բայց նորէն կը տարակուսինք որ կանգ առնէ արտագաղթի հոսանքը: Մարդիկը նորէն պիտի ուզեն հազար չարչարանքի մատնուիլ, տուն-տեղ ծախել եւ մուրհակներ ստորագրել, փոխանակ այդ բոլորին կէսը փորձելու իրենց գտնուած տեղին վրայ, եւ գոնէ քիչ-շատ հարազատ միջավայրի մը մէջ ուտելու այն պատառ մը հացը, որուն ետեւէն կը վազեն մինչեւ 20—25 օրուան ճամբայ:

Խօսք չունինք վաշխառուներու եւ շահամոլներու համար: Մեզ չեն հետաքրքրեր փերեզակներն ու «լէվանտէն»ները: Մեր ամբողջ դառնութիւնը ուղղուած է աշխատաւոր բազմութիւններուն, գիւղացիներուն եւ բանուորներուն, որոնք ի զուր կը լքեն իրենց հիւղակները եւ ափ մը հողը, հեռաւոր սալայատակներու վրայ բախտ փնտռելու, իրականին մէջ կօշիկ ներկելու համար:

×

Մեր Թղթակիցը, պարզելով ուրիշ ցաւեր, կը Թելադրէ որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան մը ձեռնարկէ:

Սիրով պիտի ընդունէինք այս առաջարկը, եթէ հաւատայինք անոր գործնական արժէքին:

Մենք երբեք համաձայն չենք որ հանգանակութիւնը կատարուի ողորմութիւն բաշխելու համար: Այդպիսի ձեռնարկներ կրնան օգտակար ըլլալ տարերային աղէտներու ատեն, իբրեւ անմիջական օգնութիւն: Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ անհրաժեշտը՝ տեղաւորման ձեռնարկն է, որ միլիոններ կը պահանջէ: Երկու տարի առաջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցը Թելադրեց որ «Յառաջ»ը հանգանակութեան ձեռնարկէ, ինպաստ տեղաւորման գործին, խոստանալով գոյացած գումարը կրկնապատկել իր կողմէ, բայց մենք վարանեցանք, աւելի շատ քաղաքական պատճառներով:

Արդ, «Յառաջ»ը կրնայ իր աջակցութիւնը ընծայել, եթէ հիմը դրուի որոշ ծրագրի մը: Օրինակ, — Թող Բարեգործականը ստանձնէ փոխատուութեամբ դիւրացնել Հալէպի նոր տուներուն շինութիւնը: Թող Հայրենակց. Միութիւնները ստանձնեն բնակարան մը, արհեստանոց մը կամ դպրոց մը շինել: Վերջապէս, Թող մէջտեղ դրուի համազգային ձեռնարկ մը, վարկ բանալու, հող գնելու կամ շինուածանիւթ հայթայթելու համար: Այդ պարագային, մենք ալ պատրաստ ենք մեր պարտականութիւնը կատարելու: Այլապէս ծիծաղելի կը դառնանք:

Զմոռնանք որ, նոյնիսկ յիսուն գրասեղանի շինութիւնը կամ հազար ջրիչի եւ տետրակի հայթայթումը սիրտ կը տաքցնէ: Ամէն բանէ զրկուած տարագիրը կրնայ սեւը ներսը պահել եւ տոկալ, երբ տեսնէ որ գլուխը դնելիք բարձ մը ունի, կամ իր զաւակները չեն լար վրայ-գլուխի, Թուղթ-գրիչի պակասէն:

Թելադրութիւններ են ասոնք, աչքերը ցաւին ուղղելու եւ անոր դարման ճարելու: Եւ այն ատեն, աւելի յոյս կայ որ մէկուն տառապանքը միւսին խրատ ըլլայ, հետզհետէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱՐԻԶ ԹԱՌԱՄՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Պոլսոյ «Ազգաբար»ը դիտել կուտայ (12 *մարտ*)։

— «Անտարա յոյս միամտութիւն է հրաշքներ սպասել փարիզի մարմիններէն, գաղութներու կազմակերպութեան կամ խաղաղեցման տեսակէտով: Եթէ այդ շնորհքն ունենային, ամէնէն առաջ իրենց անձին վրայ կը փայլեցնէին, փոխանակ այսպէս խաւար մնալու «Լոյս քաղաք»ին մէջ: Արդարեւ, եթէ մէկ կողմ՝ Թողունք արտաքին շպարը, ոչ մէկ գաղութ կը տեսնենք այնքան անյոյս, որքան ֆրանսահայութիւնը, որմէ ճար ուզողներ կան: Յունաստանի շըրջանն անգամ, որ կեդրոնն է տառունջներուն, շատ աւելի բարեբախտ է: Գոնէ ունի ծաղկոցներ եւ նախակրթարաններ, կամ նուազ ենթակայ է ուծացման վտանգին:

Բայց կան բաներ, որ կրնան պահանջուիլ փարիզէն ոչ թէ իբր շնորհ, այլ իբր պարզ պարտականութիւն: Եւ մանաւանդ անոնցմէ, որոնք տարիներէ ի վեր կը կերակրուին հանրային սեղանէն: Ահա բարեգործականի եւ նման հաստատութեանց վրայ թառած մտաւորականները: Ասոնք ամէն ամիս կանոնաւորաբար պարարտ Թոշակ կը ստանան, բացի զանազան առիթներով տրուած *պախշիշ*ներէն:

Կ'ընդունինք որ մեծ գործերու անընդունակ են այդ ժամանակավրէպ մտաւորականները: Սակայն ներելի չէ՞ գոնէ նստուկ, Թեթեւ աշխատանքներ սպասել անոնցմէ: Փոխանակ այդքան երկարապատում փառաբանանքներ գրի առնելու եւ հրատարակելու, չե՞ն կրնար քանի մը տող նուիրել իսկապէս «ազգօգուտ» գործերու: Ցիշենք շատ պարզ պարագայ մը, որ միեւնոյն ատեն *ոէքլամ*ի միջոց մըն ալ է իրենց համար: «Լառուս»ի նոր տպագրութեան մէջ կոպիտ սխալներ կը վխտան հայութեան մասին, սկսեալ սա այլակերպ պատկերներէն մինչեւ ազգագրական-կրօնական տեղեկութիւնները: Հոն կը տեսնէք փաթթոցաւոր եւ ծալապատիկ նստած ծերունի մը, իբր տիպը հայութեան: Մինչդեռ, անոր նմանը դժուար թէ գտնուի *Թէքքէ*ներու մէջ իսկ:

Ուրիշ տեղ մը կ'ըսուի թէ հայութեան «*մեծ մասը կաթոլիկ* է»: Ո՞վ գրել տուած է այս չնաշխարհիկ յայտնութիւնը: Չըլլա՞յ թէ մեր «կաթողիկէ» բառն է որ գիտունիկի մը կողմէ այդ ձեւով թարգմանուած է:

Երրորդ հաստուածէ մը երեւան կուգայ որ հայ գրական լեզուն թէեւ մաքուր է, բայց խօսակցութեան լեզուն «կոշտ, հասարակ» (*vulgaire*) է:

Եւ դեռ նման շատ մը վրիպումներ, մէկը միւսէն աղաղակող եւ այլանդակ:

Արդ, ազգային սեղանին վրայ փոր կապողներ չե՞ն կրնար գոնէ այս սխալները մատնանշել: «Լառուս»ի խմբագրութիւնը իրենց ոտքին տակն է, եւ կարելի է այդ «ծանծրոյթ»ը յանձն առնել յանուն «Ազգ»ին, առանց կաթիլ մը քրտինք Թափելու: Ասոր փոխարէն, հրաշալի առիթ մը կ'ունենան ցուցադրուելու եւ նոր պատառներ կորզելու:»

ՊՈԼՍՈՅ ոստիկանական տնօրէնը Տրոցկիի յանձնեց նամակ մը, որով կատարեալ ազատութիւն կը տրուի իրեն ուզած տեղը երթալու: Նամակը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ մէջ իր կեանքի ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հելլէնասերպ դաշինքները ստորագրուած

Կիրակի առաւօտ Ժընեւի մէջ ստորագրուեցան հելլէնասերպ դաշինքները, որոնք կը ճշդեն Սելանիկի սերպիական գօտիին վարչաձեւը: Յունաստանի կողմէ ստորագրեցին արտաքին նախարար Քարափանոս եւ Փարիզի դեսպան Փոլիթիս, Եուկոսլաւիոյ կողմէ՝ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտի եւ Սուպոթիչ:

Ստորագրութեան արարողութենէն առաջ, Քարափանոս երկուքուկէս միլիոն տրախմի յանձնեց Քումանուտիի՝ իբրեւ հատուցում այն քանի մը սերպ ընտանիքներուն, որոնք կամովին մեկնած էին Յունաստանէն՝ հաստատուելու համար Եուկոսլաւիոյ մէջ:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ստորագրուած են վեց պրոտոկոլներ, որոնք կը վերաբերին՝ 1. երկաթուղիի, 2. Սելանիկի սերպ ազատ գօտիին մէջ նաւահանգիստի, 3. մաքսային, 4. անասնաբուժական, 5. Թղթատար-հեռագրական սպասարկութեանց, 6. վերջնական պրոտոկոլ:

Ասոնք բոլորն ալ գործադրութեան պիտի դրուին ստորագրութենէն 30 օր յետոյ: Անոնց հիմ կը կազմէ 1923ի հելլէնասերպ դաշնագիրը: Նոր դաշինքներով վերջնապէս կը լուծուին այն բոլոր վէճերը, որոնք առկախ կը մնային ցարդ Պելկրատի եւ Աթէնքի միջեւ:

Սելանիկի ազատ գօտին, որ Յունաստանի հողամասին ամբողջական մաս կը կազմէ եւ կը մնայ հելլէն գերիշխանութեան տակ, բաց պիտի ըլլայ եուկոսլաւ ներածումին և արտածումին առջեւ: Հելլէն դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները կը պահեն իրենց պաշտօնները ազատ գօտիին մէջ: Ազատ գօտին հասնող նաւերը հելլէն իշխանութեանց մօտ առողջապահական ձեւակերպութիւններ կատարելէ յետոյ ազատօրէն կրնան պարպել իրենց բեռները. հելլէն իշխանութիւնները հակակշռի ո եւ է իրաւունք չպիտի ունենան ապրանքներուն վրայ ո՛չ նաւահանգիստին մէջ եւ ոչ ալ երկաթուղիով փոխադրութեան ատեն: Ուղղակի կառախումբեր պիտի գործեն Սելանիկի եւ Կէվկէլիի միջեւ: Մէկ խօսքով առեւտուրի եւ Թրանզիթի ամէն դիւրութիւններ պիտի տրուին Սերպերուն: Նոյն դիւրութիւնները պիտի ընծայուին նաեւ հելլէնական ազատ գօտիին մէջ:

Սերպ կառավարութիւնը Պելկրատ հրաւիրեց Քարափանոսը: Այս այցելութիւնը կոչուած է շեշտելու երկու երկիրներու յարաբերութեանց ամրապնդումը:

Պաշտօնական զեկոյցը ոեւէ ակնարկութիւն չըներ երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքի մը կնքուած ըլլալուն: Պատճառն այն է որ վերջին պահուն հելլէն պատուիրակութեան կողմէ կարգ մը առարկութիւններ եղած են: Քարափանոս երբ շաբաթ օր Պելկրատ հասնի, այս մասին պիտի բանակցի եւ վերջնական համաձայնութեան մը պիտի յանգի:

Քատրիէ հանըմ եւ հայ մեղսակիցները

«Ճիւմհուրիէթ» եւ «Հիլալը Ահմէր» Թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կուտան Քատրիէ հանըմի հարցաքննութեան մասին եւ այս առթիւ կը շեշտեն վերջերս ձերբակալուած հայ ատամնաբոյժի մը մեղսակցութիւնը: Հաստատուած է որ Քատրիէ հանըմ Էնկիւրի գացած էր Մ. Քէմալի վրայ մահափորձ կատարելու համար: Քատրիէ հանըմ յայտնած է թէ ատամնաբոյժ Տոքթ. Գալֆաեանի դարմանատան մէջ տեղի ունեցած գումարման մը միջոցին տրուած է այս որոշումը, այդ հաւաքոյթին մասնակցած են նաեւ Մուրատ անուն հայ «քոմիթեճի» մը եւ Սելանիկցի Օսման ու Ֆէրիտ անուն երկու անձեր: Տոքթ. Գալֆաեան ալ հարցաքննութեան միջոցին խոստովաներ է թէ Ֆէրիտն ու Օսմանը կեղծ անցագրով Ռումանիա փախած են: Ձերբակալուած է հայազգի Մուրատը, Օսման ալ Ռումանիայէն բերուած է, իսկ Ֆէրիտը կարելի չէ եղած ձեռք անցընել՝ Վիեննա փախած ըլլալով:

«Ազգաբար» կը գրէ. — Յայտնի չէ թէ ինչ աղբիւրներէ առնուած են Թուրք Թերթերու այս լուրերը, որովհետեւ Տոքթ. Գալֆաեան եւ Պ. Մուրատ, որոնք անցագրի խնդրի մը առթիւ ձերբակալուած էին, հարցաքննուելէ վերջ ազատ արձակուած են արդէն: Պ. Մուրատ Աբոյեան, խնդրեց մեզմէ վճռապէս հերքել տրուած լուրը: Ինքը ոչ կապ ունի Քատրիէ հանըմի խնդրին հետ, ոչ ալ ձերբակալուած է: Եղածը այն է որ պարզ հարցում մը ուղղուած է իրեն հարցաքննիչին կողմէ: Այժմ իր գործովը կը զբաղի: Միեւնոյնը ատամնաբոյժ Տոքթ. Գալֆաեանի մասին, որ առանց երաշխաւորութեան ազատ արձակուած է:

Թուրք-յունական վէճը

Յայտնի ամբոխավար Եոնուս Նատի «Ճումհուրիէթ»ի մէջ կը գրէ «*Կարճ հաշիւ*» խորագրին տակ.

— Աթէնքէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ Թէ հելլէն կառավարութիւնը բանակցութեան սկսած է Ազգային Դրամատան հետ, Յունաստանի Թրքական կալուածները ծախելու համար: Այս կացութեան առջեւ, տեղը չէ՞ հարցնելու Թէ ինչո՞ւ դեռ կը շարունակուին Էնկիւրիի բանակցութիւնները: Քանի որ Յունաստան իր ուզած ձեւով կը մատակարարէ Թրքական կալուածները, կը նշանակէ Թէ բանակցութեան նիւթ չկայ այլ եւս:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔՐՏԻՆՔԸ

Անշուշտ նկատած էք որ երբ աշխատութեան մը մէջ շատ յառաջանանք ու պահ մը կանգ առնելով քանի մը անգամ մեր ծխամորճը չքաշենք, կը սկսինք քրտնիլ:

Քրտինքը Արարիչը մեզ կտակ Թողած է: Արարիչին հո՞գն է...: Հոն, ամպերէն հեռու ... կլիման զով է ու *մարդ եթէ չաշխատի իսկ*, կաթիլ մը քրտինք չի հոսիր ճակատէն եւ Թուշէն, նոյնիսկ եթէ այդ Թուշը ունենայ մացառուտ մօրուք մը:

Ուրեմն կ'ըսէի Թէ քրտինքը մեր մարմնէն կը հոսի կաթիլ կաթիլ ու արարածները անգամ մըն ալ կը յիշեն Ադամ-Եւա ամոլին կերած պտուղը, որ ջերմութիւն կուտայ մինչեւ այսօր:

Տքնող, տանջուող աշխատաւորը՝ քանի այդ կաթիլները զգայ իր մորթին որ եւ է մէկ անկիւնը, չի կրնար անյիշաչար ըլլալ, մինչ Արարիչը բոլորովին տարբեր նպատակով ստեղծած է զայն (ոչ Թէ աշխատաւորը այլ քրտինքը): Այդ նպատակն է տքնողը զովացնել: Չար լեզուները կ'ըսեն Թէ այդ զովացուցիչը մերթ կը չափազանցէ ու սխալելով փոխանակ ճակատը կամ շրթները զգուելու, ամբողջ *մարմինն է որ կը զովացնէ, կը սառեցնէ:* Այս պարագային ալ չեմ կարծեր որ *Թիւրիմացութեան* մը համար Արարչին խոժոռ ակնարկներ նետել հարկ ըլլայ: Քանզի, վերջապէս ատենն է հասկնալ Թէ *ինչ է մեր ուզածը:*

Երբ կ'աշխատինք, կը գանգատինք, իսկ երբ քրտինքէ ազատելու համար, անոր միջոցաւ իսկ կարելի կ'ըլլայ մեզ աշխատելու պարտադրութենէն ազատել եւ անշարժութեան հանգիստը ճաշակել, դարձեալ կը գանգատինք:

Ատենն է սատանին նենգամտութիւններուն հետեւելէ դադրիլ եւ որոշ բացատրութիւններով ներկայացնել մեր պահանջներուն պատճէնը Աստուծոյ:

Գալով քրտինքին, բարեկամ մը խոստացաւ ինծ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել՝

«Քրտինքը՝ իբր արտայայտիչ նկարագրի», զոր պիտի ստիպուինք կարդալ... անշուշտ քրտնելով:

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Փարիզ՝ իր բնակած պանդոկին սենեակին մէջ մեռած գտնուեցաւ Ապիտին պէյ Միրզասըմ, Ադրբէջանցի նախկին ուսանող մը, 40 տարեկան: Քննութիւնը հաստատեց Թէ երիտասարդը անձնասպան եղած է:

Միրզասըմ Փարիզ կը գտնուէր 8—10 տարիէ ի վեր: Աւարտած էր իրաւաբանական վարժարանը եւ գրական աշխատութիւններով կը պարապէր: Մուսավաթական էր. կ'աշխատակցէր Պոլսոյ «Ազէրի Թիւրք»ին, որուն փարիզեան գործակալն էր: Իր վերջին Թարգմանածոյ գրութիւնը՝ «Ապագայ Ռուսիան» հրատարակուեցաւ «Ազէրի Թիւրք»ի յաջորդ «Օտլու Եուրտ»ի առաջին Թիւին մէջ (1929 մարտ): Կ'աշխատակցէր նաեւ փրոֆ. Մասինյոնի հրատարակած «Revue du Monde Musulman»ի եւ ուրիշ Թերթերու: Փրոֆ. Մասինյոն Թարգմանական որոշ աշխատանքներ յանձնած էր իրեն:

Յայտնի չէ Թէ Ապիտին պէյ ինչո՞ւ անձնասպան եղաւ. հաւանական կը Թուի որ դրամական նեղութիւնն է եղած պատճառը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԽՐՃԻԹՆԵՐՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄԸ.— ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՃԱՐԱՀԱՏ ԿՐՕՆԱՓՈԽ Կ՚ԸԼԼԱՆ.— ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ.— ԼԱՑ ՈՒ ԿՈԾ ԱՄԷՆ ՏՈՒՆ.— 500 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԷՆ ԻՆԸ ՀՈԳԻ ՄԻԱՅՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ.— ԲԱՑԷ՛Ք ԴՌՆԵՐԸ.— ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ:

ՀԱԼԷՊ, 6 մարտ 1929

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ կ՚ըսէի թէ Հալէպի Սիւլէյմանիէ գաղթակայանին մէկ մասը (406 տուն) պիտի քանդուի կառավարական որոշումով, 4—5 ամսուան ընթացքին, տեղափոխուելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ գնուած գետնին վրայ, որ 15 վայրկեան հեռու կը գտնուի եւ ուր արդիական ձեւով տուներ պիտի կառուցանեն իրենք՝ գաղթականները: Գնուած գետինը վեց հազար քառ. քիլոմեդր է:

Գաղթական խրճիթաբնակ ժողովուրդին մէջ մեծ յուզում եւ իրարանցում պատճառեց այս որոշումը, հակառակ անոր որ բոլոր ընտանիքներն ալ դժգոհ են իրենց ներկայ բնակարանի վատառողջ պայմաններէն եւ անբնակելի ըլլալու աստիճան անկարգութենէն: Բայց դժբախտ բեկորները ակամայ համակերպած են այս անբնական կացութեան: Միւս կողմէ հարկ է խոստովանիլ թէ, Հալէպի գաղթակայանի բնակչութիւնը ծայր աստիճան չքաւորութեան մէջ է: Շատեր օրուան մէջ հազիւ անգամ մը ցամաք հաց կը գտնեն, իսկ օրուան միւս օրերը կ՚անցընեն անօթի: Այս պայմաններուն մէջ, դժուար թէ կարենան տուներ շինել տրամադրուած գետնին վրայ:

Այս նիւթական տագնապին հետեւանքով, անոնք ճարահատ կը նետուին ասորի կաթոլիկ եկեղեցւոյ գիրկը, կարծելով թէ կրօնափոխութեան շնորհիւ չպիտի քակուին իրենց խրճիթ-բնակարանները, եւ կամ բարեսիրաբար տուներ պիտի շինուին այդ հողամասին վրայ: Ինչպէս լսի, յուզումը իր գագաթնակէտին հասած է: Արդէն պատրաստեր են 3—400 ստորագրութեամբ թուրքերէն հանրագրութիւն մը, զոր կարդացի եւ ուրով կ՚ըսեն թէ սիրայօժար կ՚ընդունին Սիւրիանի կաթոլիկ եկեղեցւոյ օրէնքներն ու կանոնները, նետուելով այդ հաստատութեան գիրկը: Կասկածի՞նք արդեօք մութին մէջ գործող սեւ ձեռքերու ստորին խաղերուն, որոնք գառնուկի մորթին տակ ծածկուած մէկ մէկ գիշատիչ վագրեր են: Ընդունինք թէ հարուածը կարծուածէն շատ աւելի մեծ է:

Կը տեսնէ՞ք թէ ստորին դաւադիրները ի՛նչքան եղերական պարագաներու տակ կը դաւեն Հայուն եւ հայկական դատին, զայն նետելով «Սիւրիանի»ին գիրկը, գոնէ խղճահարութիւնն ունենային զայն նետելու հայ կաթոլիկ եկեղեցիի գիրկը. թերեւս չարիքը մասամբ կը թեթեւնար: Մասամբ կ՚ըսեմ, որովհետեւ ինծի համար բուն հայութիւնը կը պահուի մայր եկեղեցիին մէջ, անշուշտ ազգային տեսակէտով: Մէկ-երկու օրէ ի վեր գաղթակայանը իրարանցումի մէջ է. ժողովներ, բանաձեւեր, ազգային մեծերու հասցէին լուտանքներ կը տեղան ու կը տեղան: Այս բազմութեան մէջ գտնուեցաւ սրտցաւ մարդ մը, որ ճարպիկութեամբ խլեց պատրաստուած հանրագրութիւնը ստորագրողներուն ձեռքէն եւ անմիջապէս յանձնեց առաջնորդարան: Առաջնորդը իր կողմէն հաւաստիքներ տուած է պատուիրակութեան եւ խոստացած իր կարելին ընել, առաջքն առնելու համար ազգակործան այս ձեռնարկին եւ գոհացում տալ ժողովուրդի բաղձանքին: Եւ սակայն ժողովուրդը չէ հանդարտած:

*** Հարաւ. Ամերիկա մեկնող խումբերը հետզհետէ կը վերադառնան իրենց տեղերը: Արդէն մէկ մասը հասած է: Լաց ու կոծ ամէն տուն: Մեկնողները պարտքեր ըրած էին զանազաններու, այն յոյսով թէ նոր բնակավայրին մէջ հաստատուելէ յետոյ, աշխատելով, գրկուելով պիտի վճարեն:

Մեկնող բազմութիւնները ծախած էին իրենց բոլոր ունեցածը, նոյն իսկ խրճիթը: Եղած պարտքերն ալ աւելցնելով, պատկերը կատարեալ կ՚ըլլայ:

Վերադարձողներէն երիտասարդ մը յուսահատութեան նոպային մէջ ինքզինքը յանձներ է ովկիանոսի ալիքներուն: Ուրիշ մը Եգիպտոսի մէջ նոյնպէս յուսահատութենէն ինքզինքը շէնքի մը 5րդ յարկէն վար կը նետէ եւ մահը վայրկենական կ՚ըլլայ: Աւելի ճշգրիտ գաղափար մը տալու համար մեկնողներու վերադարձին մասին, ըսեմ թէ Պուէնոս-Այրէս մեկնող 500 հոգիի մէջէն ներս ընդունուած են միայն 9 հոգին. մնացեալ 491 հոգին ետ դրկուած են, ինչպէս կ՚իմանանք եկած նամակներէն:

Մարդ տեսնելով այս պատկերը եւ ապրելով այս թշուառութեան ովկիանին մէջ, ակամայ կը խորհրդածէ,— Հապա մենք ալ հայրենիք, երկիր ունէինք, կալուածք, արիւն թափեցինք, մեր եղունգներով ազատեցինք մեր հողը, գոնէ հոն՝ Արարատի ստորոտը ունենալու համար ուրոյն տուն մը, ուր ոչ ոք մեզի պիտի կրնար համարձակիլ ըսել, «բարեկամ, քակէ՛ վրանդ»... Նորէն եւ նորէն կը բռնենք կամկար տիրացուներուն օձիքէն, պոռալով անոնց երեսին.— «Բացէ՛ք Հայաստանի դուռները»: Միամիտ չենք հաւատալու թէ մեր անարժան կարմիր կառավարութիւնը պիտի լսէ ժողովուրդին հառաչանքներն ու հեծեծանքները. խղճի կարեկցութեան պիտի գայ: Բայց եւ այնպէս մենք միշտ պիտի պոռանք այդ հայանուն պատրիկներուն երեսին եւ ականջին ի վար, յանուն այս տառապած ժողովուրդին, մինչեւ որ խելքի գան:

Մինչեւ ցարդ մեր ունեցած փորձառութեամբ տեսանք թէ Ազգային կոչուած մարմինները ո՛չ մէկ շօշափելի գործ կատարած են մեղմելու համար ցիր ու ցան հայութեան անսահման տառապանքը: Կը ներէ՞ «Յառաջ»ի Պ. խմբագիրը, երբ առաջարկեմ ժողովրդական հանգանակութիւն մը բանալ, այս երիցս արնաքամ բեկորներուն վիշտերը մեղմացնելու համար: Անունով միայն ունինք «գաղթ. կեդր. մարմին» մը, որուն մասին, երբ Փարիզ էի, Մատենադարանի դրան առջեւ կ՚ապդարարէր ինծի պաշտօնեայ մը.

— Եղբայր, ինչ Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողով. անունը միայն կայ, իրականութեան մէջ գոյութիւն չունի, անոր ամէն ինչը է քարտուղարը: —

Ուրեմն, 8—10 հոգինոց յանձնաժողովի մը խոշոր գիրը կեդրոնացած է Պ. Բաշալեանի անձին մէջ: Երջանի՜կ մարդ եւ գերերջանիկ ժողովուրդ...

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՃՈՐՏԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Հաւանօրէն հեռագրական գործակալութիւնները ճորտերու ազատագրման լուրը արդէն անթելով հաղորդած են ամբողջ աշխարհին, այն տպաւորութիւնը գործելով թէ տակաւին Պարսկաստանի մէջ մարդը ծախու կ՚առնէր մարդը: Այլապէս ինչո՞ւ պէտք է խորհրդարանը իր 26րդ նիստին մէջ ստիպողաբար քուէարկէր ճորտերու առ ու ծախի արգիլման օրինագիծը:

Շատերը իրաւամբ զարմացած կ՚ըլլան թէ ի՛նչպէս խորհրդարանական կարգեր որդեգրած երկրի մը մէջ տակաւին կը տեւէ միջնադարեան ճորտատիրութիւնը: Շատ ազգասէր Հայեր ենթադրելով թէ 50-60 հազար պարսկահայութեան մէջ քանի մը հազար, կամ քանի մը հարիւր հայ ճորտեր կան, պիտի հրճուին այս օրինագծին քուէարկութենէն, քանի որ իրենց արենակից «ճորտ» Հայն ալ կ՚ազատի: Նոյն հաշուով, ինչո՞ւ չենթադրել թէ կարմիր ազատասէրները այս գործը արդիւնք պիտի համարեն ռուսական յեղափոխութեան: Ո՞վ գիտէ «Իզվեստիա», «Պրաւդա» արդէն իսկ խմբագրականներ գրեցին եւ «Խորհրդային Հայաստան»ը ողջոյնի խօսքեր շարեց, պարսիկ ճորտերու ազատագրութիւնը ներկայացնելով իբրեւ համաշխարհային յեղափոխութեան խոշոր մէկ յաղթանակը:

Ու խորհրդարանին մէջ արտասանուած ճառերը, ոչ ալ Թէհրանի օրաթերթերու խմբագրականները կրցան համոզել, թէ պէտք կար այս օրինագիծը քուէարկել, քանի որ նոյնիսկ թէ մէկուն եւ թէ միւսին կարծիքով վաղուց ճորտատիրութիւնը ջնջուած է այս երկրին մէջ. իսկ պարսից ծոցի ափերը հնուց մնացած «ղուլամ» կամ «քենիզ» պահելու խիստ մասնաւոր սովորութիւնը առանց որեւէ նոր օրէնքի կրնար արմատախիլ ընել տեղական ոստիկանութիւնը:

Ինչպէս կը պնդէ Ֆիրուզապատի, իսլամի սկզբնաւորութեան շրջանին մարդը ազատ էր իր նման մարդը գնելու եւ այդ կ՚ըլլար ծորտը դաստիարակելու եւ ապա ազատ արձակելու նպատակով: Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, քանի որ մեր օրերուն եւս այդ ընդունուած սովորութիւն է, աւելի կատարելագործուած ձեւով: Եթէ անցեալին մարդը կը գնէր իր նմանը՝ «մարդասիրական» զգացումներէ տարուած, այդ իսկ նոյն զգացումներու ճնշման տակ, այսօր քաղաքակիրթ ազգերը առուծախի առարկայ կը դարձնեն իրենց նման ուրիշ ազգերը: Անգլիան արդեօք դաստիարակելու եւ ապա ազատ արձակելու մարդասէր զգացումով չէ՞ որ գնած է Եգիպտոսը կամ յեղափոխական, ազգերու ինքնորոշման գաղափարի ջատագով Ռուսաստանը միեւնոյն միտումով չէ՞ որ եկաւ տիրանալու մեր փոքրիկ հակայեղափոխական եւ անդաստիարակ Հայաստանին...

Կարծեմ ժամանակակից ճորտ ազգերը դաստիարակուելուն պէս, պիտի ազատագրուին համաձայն Պ. Ֆիրուզապատի իր ճիշդ տեսակէտին, բայց չեմ կրնար մտածել թէ ազգերու ճորտութիւնը փաստօրէն վերանալէ յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը համապատասխան օրէնք մը քուէարկելու պահանջ զգայ:

Բայց ինչո՞ւ մեր խորհրդարանը զբաղեցաւ այդ խնդրով, երբ այս երկրին մէջ ճորտեր չկան այլեւս:

«Այս խնդրի շուրջ խօսիլն իսկ անտեղի է եւ աւելորդ: Քանի որ այս երեւոյթը անհետացած է շատոնց Պարսկաստանի մէջ, հիմնովին աւելորդ էր այս օրինագիծը մէջտեղ հանել»: Ահա ամփոփումը այս առթիւ խօսուած ճառերուն, բայց պատճառաբանութիւն պէտք է եւ կա՛յ.

— «Քանի որ դուրսէն եկողներ կրնան իրենց հետ ճորտեր բերել Պարսկաստան, այս տեսակէտէն նոր օրէնքը օգտակար է»:

Պարսիկ առածը չի սխալիր, ըսելով. «Աստուած հեռու պահէ անխելք հարեւանի դրկիցութիւ՜ն»: Եթէ մեր հարեւան Աֆղանիստանի անհեռատեսութիւնը չըլլար, դժուար թէ այս նամակս ճորտերու ազատագրման յատկացնէի: Եւ խորհրդարանի 26րդ նիստն ալ իր օրակարգի նիւթ չպիտի դարձնէր զայն:

Կան ճորտեր, բառին ամենալայն առումով, որ կ՚ապրին այս երկրին մէջ ճորտատէրերու հետ կողք կողքի, գլուխ գլխի, մէկ բարձի վրայ. ճորտեր, որոնք այդ առուծախին առարկայ են եւ պէտք է ազատագրուին: Եթէ Աֆղանիստանի դէպքերը չըլլային, մեր խորհրդարանը ոչ թէ ճորտերու, այլ կիներու ազատագրութեան հարցին քննութիւնը պիտի տանէր իր 26րդ նիստին: Հետեւաբար պատգամաւորները ոչ թէ քանի մը չոր նախադասութիւններ, այլ կրակոտ ճառեր պիտի արտասանէին եւ ձեր աշխատակիցը աւելի քան ոգեւորուած տողերով պիտի գար բռնելու «Յառաջ»ի այս երկու սիւնակները: Եւ տարբեր պիտի ըլլար դերը օտար հեռագրական գործակալութիւններուն. Անկարելի է, որ անոնք միանման խմբագրէին իրենց անթելները: Ջուրերը պիտի պղտորէին ձուկ որսալու համար: Կարմիրը կողմնակից, սպիտակը դէմ կամ ընդհակառակն, նայած թէ ո՛ր մէկը ճարպիկ պիտի գտնուէր գերազանցապէս ինքզինքը ազատագրողներու պաշտպան ներկայացնելու:

Դժբախտաբար, Քէմալի անշնորհ աշակերտը ոչ միայն իր երկիրը արեան ու կրակի մատնեց, այլեւ քարեր նետեց մեր երկրի առաջդիմութեան ճամբուն վրայ եւ այսօր, փոխանակ սկսուած շարժումը զարգանալու ու իր բնական վախճանին յանգելու, նախ քան աֆղանական դէպքերը, կիներու տրուած աննշան դիւրութիւնները, որ շատ հեռու էին ազատութիւն կոչուելէ, կարծէք թէ սահմանափակուելու փորձանքին են դատապարտուած: Ուրիշ իմաստ չունի Թէհրանի ոստիկանական տեսչութեան ազդարարութիւնը, որ պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ ճորտերու ազատագրումէն անմիջապէս յետոյ: Այդ ազդարարութեան համաձայն, որոշ «խանըմ»ներ սխալ են հասկցեր կիներու շնորհուած դիւրութիւնները եւ կ՚անցնին պարկեշտութեան սահմանները: Այդպիսիները կը հրաւիրուին կարգապահութեան, այլապէս պատիժը անխուսափելի է անսաստողներուն հանդէպ:

Աւելի քան պարզ պէտք է ըլլան ճիշդ ժամանակին եւ տեղին եղած նման ազդարարութիւններու հետեւանքները: Կ՚արժէ հիացումով արձանագրել այս երկրին վարիչներուն հեռատես քաղաքականութիւնը, որ գիտէ կանխել անակնկալները, միաժամանակ ուսանելի օրինակներ տալով իր այնքան տաքարիւն եւ կարճատես հարեւաններուն:

Երանի՜ թէ մէկ հատիկ օրինակ միայն փոխ առնելու ընդունակ ըլլային — ականջ չկախել Մ. Քէմալի դաւադիր փփսուքներուն:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒՈՒԵՑԱՒ ԻԶՄԻՐԸ

Իտալիոյ պահանջներն ու փառատենչութիւնները՝ ձեռք գնելու համար Օսմանեան կայսրութեան վրայ, կը գլէր կ՚անցնէր ամէնէն վառ երեւակայութիւնն իսկ: Իտալիա ժամանակ չկորսնցուց փարիզի հաշտութեան ժողովին փաստելու թէ՝ իր նպատակները պիտի իրագործէ: Հազիւ որոշում տրուած էր թէ մարմին մը ղրկուի Արեւելք՝ Իտալիոյ մասնակցութեամբ, երբ Իտալացիները տեղական միջադէպի մը պատրուակին տակ գրաւեցին Ատալիան. միեւնոյն ժամանակ բողոքեցին թէ Հելլէնները պատրաստութիւններ կը տեսնեն Իզմիրը գրաւելու համար: Հելլէնները իրենց կողմէ պոռացին թէ Ատալիոյ գրաւումը Իտալացիներուն կողմէ պարզապէս նախաքայլ մըն է ձեռք գնելու հելլէն բաղձանքներու գօտիին վրայ:

Ապրիլի վերջերը տեղեկութիւն առնուեցաւ որ Իտալացիները փոքր խումբերով զինուորներ ցամաք հանած էին Պոտրում, Մաքրի եւ Ալայիէ: Նոյն ատեն երեք մեծերը՝ հրապուրուած Վէնիզէլոսի հմայքէն եւ անձնաւորութենէն, կը ձգտէին Իզմիրը՝ Ատալիոյ նահանգին հետ միասին Հելլէններուն տալու: Ասիկա որոշ կերպով արդարանալի էր: Իզմիրի ծովեզերքին վրայ հազարաւոր տարիներէ ի վեր Յոյներ կը բնակէին: Այդ շրջանին բարգաւաճումը լայն չափերով Յոյներուն գործն էր, շնորհիւ իրենց իմացականութեան, ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան: Արդէն 1915ին Էսքուիթի կառավարութիւնը որոշած էր որ, եթէ Յունաստան պատերազմին մասնակցի, Թուրքիոյ բաժանման պարագային Իզմիրը իրեն պիտի տրուի: Հաշտութեան ժողովի Հողային Յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ, մէջն ըլլալով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները, դեռ նոր որոշած էին գոհացում տալ հելլէնական պահանջին: Նախագահ Ուիլսըն վերջնապէս ընդունած էր այդ եզրակացութիւնը: Եւ սակայն այսպիսի մտադրութեան մը գրոյցը բողոքի մղած էր Իզմիրի եւրոպական գաղութը եւ Իզմիրի Ամերիկեան միսիոնարները Պոլսոյ անգլիական Բարձր Կոմիսարին դիմելով բացատրեցին այսպիսի քայլի մը առաջ բերելիք վտանգները:

Նախագահ Ուիլսընի եւ իտալական պատուիրակութեան միջեւ ճեղքը այնքան լայնցաւ այդ պահուն, որ Իտալիա ժամանակաւոր կերպով քաշուեցաւ Հաշտութեան ժողովէն: Սինեօր Օրլանտօի հետ իր ընդհարումին մէջ բնական էր որ Ուիլսըն պիտի հակէր Յունաստանի կողմը: Այս կէտին շուրջ Ուիլսըն խիստ խանդավառ համակիր մը գտաւ յանձին Անգլիոյ վարչապետին: Քլէմանսօ՝ զբաղած Հռենոսով եւ Ֆրանսայի ապագայով, բարեկամաբար շարժեցաւ այս երկուքին հետ: Դէպքերը հիմա կը գահավիժէին: Այն լուրերը թէ Իտալացիները կը պատրաստուէին բռնի գրաւ… Իզմիրը, միացած յոյն բնակ… թեան դէմ Թուրքերուն … դրած խժդժութեանց պա… թիւններուն, մահացու … պատճառ դարձան:

Մայիս 5ին Նախապետ… ծրագրեց որ Հելլէնները … գրաւել Իզմիրը՝ այնտեղի հայրենակիցները պաշտպա… նպատակով: Լոյտ Ճորճ … կեց, որ արտօնութիւն տրուի Նիգէլոսի զինուորներ ղրկել Իզմիրի առջեւ շոգենաւ… պիտի սպասէին՝ պատրաստ… ըլլալու ի հարկին: Նախագահ… սըն առաջարկեց որ ինչո՞… ուորները անմիջապէս … չպիտի հանուին, քանի որ … ները հանգիստ չեն կենար … մէջ: Լոյտ Ճորճ առարկ… չըրաւ:

Այս խնդրով զբաղեցա… եալ Մայիս 10ին: Յանձ… նումը որոշուած էր սկզբ… միայն կարգ մը գրի… ժանրամասնութեանց մասի… վիճաբանէին: Սըր Հէնրի … ներկայ էր երկու խօսակցու… ալ, սակայն մասնագիտական … գերու մասին միայն … Մայիս 12ին երրորդ ժող… գումարուեցաւ: Սինեօր Օ… այն ատեն փարախ վերադ… էր արդէն: Ապահովցուցին … որ Իզմիրի ապագայ ճակա… ը ոեւէ վտանգի չպիտի են… կուի հելլէնական գրաւում… ղածը ստիպողական կարգ… թիւն մըն էր՝ հելլէն բնակ… նը պաշտպանելու համար … դադարի պայմաններուն հ… ձայն, ազդարարագիր պի… տրուէր Թուրքիոյ՝ որ Իզմի… բոցները յանձնէ անգլիացի, … սացի եւ իտալացի ջոկատ… Սինեօր Օրլանտօ, մտածել… սկզբունքով ոեւէ առարկ… չըրաւ զինուոր ցամաք … սակայն պահանջեց որ … ֆրանսացի եւ իտալ… պէտք չէ ետ քաշուին՝ … կարգադրութենէ մը յետոյ:

Չորսերու խորհուրդի… չումն այն էր, որ Հելլէն … ները անմիջապէս որ … ըլլային՝ ճամբայ պիտի … Գաւալայէն եւ թէ … ջոկատ մը պիտի մասնակց… նակից ուժերու գործողու…

Վէնիզէլոս իրաւունք … փաստաբանելու թէ Իզմիր… լով, ինք գործեց իբրեւ ներ… ցուցիչը չորս մեծագոյն … թեանց: Բայց գնաց … պատրաստակամօրէն, ինչ… մը պիտի յօժար: Ինչ ալ ըլլ… սերու պատասխանատու… աւելի ճիշդ Երեք մեծերու … քանի որ անոնք էին մղիչ … Վէնիզէլոսի պատասխանա… թիւնը անուրանալի է:

Ընիկա միայն ունէր … լու միջոցը: Այսպիսի գործ… համար խնդիր չէր կրնար … երբեք անգլիացի, ֆրանսացի … ամերիկացի զինուորներ … բացի խորհրդանշանական … ներէ: Սակայն հելլէն զօրա… ները արագ եւ դիւրա… հեռաւորութեան մէջ էին … ճապարէին:

Մայիս 15ին՝ հակառակ… լիոյ արտաքին եւ պատերա… կան նախարարութեանց … դարարութիւններուն եւ … րուն, 20,000 հելլէն զինուոր… իրենց մարտանաւերու … պաշտպանութեան տակ,

ցամաք ելան. մեծ թիւով թուրքեր սպաննեցին, քաղաքը գրաւեցին, արագօրէն ուղղուեցան դէպի Խզմիր-Այտըն երկաթուղին, ատիկա կարելի եղաւ, հակառակ անգլիական ընդհանուր պաշտպանութեան, թուրքերու զինուորներուն, «պաշըպօզուք»-ներուն եւ Այտընի թուրք բնակիչներուն հակառակութեան, ու իրենց արշաւանքի եւ յաղթանակի դրօշները անկեցին փոքր Ասիոյ մէջ։

Շատ լաւ կը յիշեմ այն անձկութիւնն ու սարսափը, որով փարիզի մէջ գեղեցիկ յետմիջօրէի մը իմացայ աղետալի դէպքը։ կասկած չկայ, որ ես ազգուած էի լուրին անգլիական ընդհանուր սպայակոյտին վրայ գործած զարհուրանքէն։ Անգլիոյ զինուորականները ո՛րքան ալ թրքասէր հակումներ ունենային, անկարելի էր արդարացնել անխոհեմութիւնը այս բանական արարքին, որ ա՛յնքան նոր վտանգներ կը բանար, երբ մեր միջոցները կը պակսէին։ Շատ չանցած պատերազմական նախարարութեան մէջ զգացինք ատոր հետեւանքները։

Մեր սպաները երկու կամ երեք հոգինոց խումբերով ամբողջ փոքր Ասիոյ մէջ հակակշռի կ'ենթարկէին բանակներու եւ ռազմանիւթերու յանձնումը, համաձայն զինադադարի տրամադրութեանց։ Անոնք ազատօրէն եւ անզէն ձիով կը ճամբորդէին տեղէ տեղ եւ իրենց ժամանելով ցոյց կու տային թէ ինչ պէտք էր ընել։ Գրեթէ անմիջապէս կը հնազանդէին անոնց։ Հրացաններու, գնդացիրներու, թնդանօթի եւ ռումբի կարեւոր մթերքներ հլութեամբ կը դիզուէին, թուրքիա պարտութեան հմայքին տակ էր եւ արժանի պարտութեան։ «Թո՛ղ մեզ պատժէ մեր վաղեմի բարեկամ Անգլիան»։ Այսպէս զէնքերը կը կուտակուէին, թնդանօթները արգելքի տակ կ'առնուէին, ռումբերը խոշոր դէզերու կը վերածուէին, համաձայն տորագրուած դաշնագիրներու։

(2)

(Առաջին մասը տե՛ս Յառաջի մարտ 15ի թիւին մէջ):

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ, Երեւանի Հանր. Գրադարանին եւ Յեղ. Թանգարանին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը։

Ցուցադրուած են բազմաթիւ նիւթեր. գրականութիւն, ձեռագրեր եւ այլ իրեր, որոնք կը բնորոշեն բանաստեղծին կեանքը եւ գրական ուղին։ Հարուստ է յատկապէս թարգմանական նիւթերու բաժինը, որ ցոյց կու տայ թէ քանի՜ լեզուներու թարգմանուած են Թումանեանի գործերը։

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Լէնինականի մէջ շաքարի գործարանի մը կառուցման մասին կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Ճակնդեղի անցեալ տարուան ցանքը Լէնինական գաւառին մէջ տուած է շատ լաւ արդիւնք։ Սակայն ցանքն ունեցած է շատ մը թերութիւններ։ Հողը հերկուած է գարնան մէջ, ցանքերը ուշ եղած են եւլն.։ Եթէ ոչ, կարելի էր աւելի լաւ արդիւնք սպասել։ Այս բոլորը նկատի ունենալով, որոշուած է այս տարի փորձերը աւելի ընդարձակել, վերցնելով անցեալ տարուան թերութիւնները։ Պիտի ուսումնասիրուի ցանքի ժամանակի հարցը, պիտի կատարուին հանքային պարարտացման փորձեր, եւլն.։

Փորձի համար, որոշուած է այս տարի ցանքերը կատարել, բացի քաղաքի փորձադաշտէն, նաեւ 19 գիւղերու մէջ։ Այս փորձերու արդիւնքէն կը սպասուին ճակնդեղի արտադրութեան եւ շաքարի տոկոսին մասին տուեալներ։ Պէտք պիտի ըլլայ ուսումնասիրել նաեւ այն խնդիրը թէ՝ ո՞րքան ձեռնտու է գիւղական տնտեսութիւններու համար այդ մշակոյթի զարգացումը։

Այս փորձերով կը հետաքրքրուի շաքարի արդիւնաբերական կեդրոնական հաստատութիւնը, որ առաջին փորձերուն համար յատկացուցած է 20 հազար ռուբլի։

Մինչեւ այժմ կատարուած փորձերու արդիւնքը կը քաջալերէ Լէնինականի մէջ շաքարի գործարանի մը կառուցման ծրագիրը։

250 ՌՈՒԲԼԻԻ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի մէջ, հացի գործարանի կառուցումը դադրած է այն պատճառով որ ժամանակին չեն գնուած եղեր... երեք գերաններ 250 ռուբլի արժէքով։ Այդ պատճառով ալ, շէնքին ներքին մասը չէ կառուցուած եւ մեքենաներու զետեղումը չէ կատարուած։ Գործարանը պէտք է գործի սկսեր մայիս 15ին, իսկ այժմ դժուար է ըսել թէ ե՞րբ կը վերջանայ անոր շինութիւնը, որպէս զի ի վիճակի ըլլայ գործելու։

Բան. Համագործակցականը յանցանքը կը ձգէ Պետ. Շին. մարմինին վրայ, որ չըղրկեր եւ իր կարգին կը վերադարձնէ առաջինին։

«Խ. Հ.» կը պահանջէ որ այս «փոխադարձ մեղադրանքները որոնք վերջ չունին» զոնէ ծառայեն յանցաւորները երեւան հանելու եւ պատժելու,

ՔՈՆԸՆ ՏՈՅԼԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Շէրլօք Հոլմսի եւ անոր համբաւաւոր արկածներուն հեղինակը Քօնըն Տոյլ եկած է խաղի մը, որուն տեղեկացաւ սակայն 15 տարի յետոյ...։

Երկար ատենէ ի վեր, Քօնըն Տոյլ յարած է ոգեհարցութեան, որուն ամէնէն ջերմ հաւատաւորներէն եւ քարոզիչներէն է, եւ իր նոր հաւատքը տարածելու համար, մեկնած էր Հարաւ. Ափրիկէ, ուր քանի մը օրեր առաջ կը քարոզէր Նեօրոպի քաղաքին մէջ, խուռն բազմութեան մը առջեւ։

Պահ մը լուսանկարը ցոյց տուաւ տմոյն դէմքով մարդկային կերպարանքի մը, որ Նօթինկըմ քաղաքին մէջ, տան մը մէկ անկիւնը կանգնած էր։

Քօնըն Տոյլ յայտնեց թէ լուսանկարն էր ուրուականի մը եւ հրաւիրեց իր ունկնդիրները որ ուշադրութեամբ դիտեն անոր դէմքին մռայլ ու չարաշուք գիծերը։ Աւելցուց թէ ուրուականին կրած զգեստներէն դատելով, կարելի էր ենթադրել թէ ան կղերական մըն էր, որ իր «մեղքերուն համար, դատապարտուած էր թափառելու երկրի վրայ»։

Ծիշդ այդ միջոցին սակայն, ձայն մը բարձրացաւ սրահէն։ Քաղքին մէջ շատ ծանօթ ատամնաբոյժ մըն էր որ, բոլոր ունկնդիրները ապշութեան մատնելով՝ կը պոռար թէ «ուրուականը՝ ինքն իսկ է»։

Յետոյ բացատրեց թէ Քօնըն Տոյլ խաղի եկած է, թէ 15 տարիներ առաջ, Նօթինկըմի մէջ, լսեր էր թէ տուն մը կայ ուր ուրուականներ կը յաճախեն, եւ կատակի համար, գիշեր մը, ագռաւ գիշերանոց մը հագնելով, խնդրեր էր իր մէկ բարեկամէն, որ զինքը լուսանկարէ եւ լուսանկարը ներկայացնէ իբր ուրուականի մը պատկերը։

Այդ պատկերն էր որ անցեր էր Քօնըն Տոյլի ձեռքը։

Քօնըն Տոյլ ստիպուեցաւ ընդունիլ բացատրութեան ճշմարտութիւնը, առանց նեղութիւն յայտնելու։ Յետոյ, ունկնդիրներու ծիծաղներուն մէջ, ներողութիւն խնդրեց լուսանկարին տիրոջմէն, որ զինքը ներկայացուցեր էր իբրեւ չար ու մռայլ դիմագծերով մէկը։

կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՍՈՒՆԿԻ ՊԷՍ ԿԸ ԲՈՒՍՆԻՆ»

ԼԻՈՆ.— Ընդհանրապէս հայ մամուլի, եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ի մէջ միշտ կը կարդանք թէ «Սունկի պէս կը բուսնին»։

Ի՞նչ կը բուսնի, պիտի հարցնէք անշուշտ։ Մինչեւ ցարդ գոյնզգոյն միութիւններ կը բուսնէին. իսկ այժմ, Լիոնի մէջ սկսեր են ուրիշ բաներ բուսնիլ ինչ որ լաւ նշան չէ։

Ամէն նոր կիրակի, նոր տէրտէր մը կ'ունենանք պատարագի համար։ Ի՜նչ բախտաւորութիւն... Մատուռ մը ունինք ուր կիրակի օրերը 15—30 հոգի կը հաւաքուին։ 15ին վրայ հինգ աւելցնելով եւ 30էն հինգ պակսեցնելով միջին հաշուով կ'ունենանք 20-25 հոգի։ Այս 20—25 հաւատացեալներու լումաներով կը մատակարարենք ազգային բազմաթիւ պէտքեր, Ա.— Տէրտէրի ամսաթոշակ, Բ. — Եկեղեցիի պայծառութեան, Գ.— Եկեղեցիի լաթէ տանիքին նորոգութիւն, Դ. — Տնտեսի ամսաթոշակ եւն.։

Ըսէք խնդրեմ, 20—25 հոգիի լումաներով ո՞վ կրնայ այսպէս յաջող կերպով կառավարել ազգին դեկը, բացի անխուսափելի Ս. Փափազեանէն։

Լիոն Միսաք

ՍԻՐԱՅԻ ՈՐԲԵՐԸ՝ ԵԳԻՊՏՈՍ

ԼԻՈՆ.— Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի (N. E. R.) Սիրայի որբանոցին տնօրէն Mr. L. H. Myerի գրած մասնաւոր մէկ նամակէն կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սիրայի որբանոցէն վերջին կարաւանով 31 դեկտ. 1928ին եգիպտոս ղրկուած են մնացեալ բոլոր հայ որբերը։

Տնօրէնը կ'աւելցնէ թէ՝ որբերը թուրքիա իրենց ազգականներուն քով ղրկելու հնարաւորութիւն չեն գտած, որով եգիպտոս ղրկած են, ուր հայկական գաղութը աւելի բախտաւոր է քան Յունաստանի մէջ։

Եգիպտոսի մէջ որբերը կը գտնուին Mr. R. M. Davidson ի հովանաւորութեան տակ. հասցէ Hotel Victoria, Cairo, Egypt. կարելի է գրել նաեւ c/o Mr. G. Ketchian, Alexandrie: Որբերու վերջին կայանը Աղեքսանդրիա պիտի հաստատուի եղեր։ (Թէեւ ես նամակ գրած եմ Պ. Քէչեանի հասցէին, բայց դեռ ամիսէ մը ի վեր պատասխան չեմ ստացած։)

Պ. Ս.

ԱԼԻՒՐԻՆ ԳԻՆԸ

Մոսկուա ծայր աստիճան կը նեղուի ալիւրի պակասէն։ Ժողովուրդը խռնուած կը սպասէ վաճառատուններուն առջեւ, որոնք ճերմակ ալիւրը կը ծախեն փութը (16 քիլօ) 750 ֆրանքի ...։ Վար տեսակէն, սեւորակ ալիւր կարելի է գտնել աւելի աժան գինով, բայց անոր տրամադրելի քանակն ալ սպառելու մօտ է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութենէն կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ա.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ շրջանի կեդր. վարչութեան կազմն է. Պ. Պ. Ա. Կէվրէկ (ատենապետ), Տոքթ. Հանչէր (Բ. ատենապետ), Ա. Արեւեան (Ա. ատենադպիր), Ն. Սերգոյեան (Բ. ատենադպիր), Տոքթ. Իգմիրլեան (գանձապահ), Օ. Պէզազեան եւ Ս. Ճէպպարեան (խորհրդականներ)։

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր 13 մարտ 1929 ժողովի ընթացքին, կազմած է իր սկաուտական յանձնախումբը (նախկին աստիճանաւոր խմբապետներէ) հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Մ. Մալումեան (ատենապետ), Հ. Աբէլեան (ատենադպիր), Ա. Պէրպէրեան, Ս. Քնարեան եւ Ժ. Մինթանճեան (խորհրդականներ)։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Մասնաւոր հիւագրէ մը կ'իմանանք թէ երիտասարդ կռփամարտիկ Գաբօ Պաղտասարեան, որ Թունուզ գացած էր յատուկ հրաւէրով, մարտ 14ին կէտերով յաղթած է Թունուզի ախոյեան Ջերպիպի։

Երիտասարդ կռփամարտիկը վանեցի է, միակ պարծանք մը ունի. «Ես պիտի ջանամ եւրոպացիներուն հասկցնել թէ Հայերն ալ յաղթական բազուկներ ունին։» Իր նոր յաջողութիւնը ապացոյց է այդ ինքնավստահութեան, որուն համար կ'արժէ շնորհաւորել։

ԱՐԵՒՈՒ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Ջօր. Պուրժուա Փր. Ակադեմիին տեղեկութիւններ հաղորդեց արեւու որ յառաջիկայ խաւարման մասին, որ տեղի պիտի ունենայ մայիս 9ին։ Երկրի այն շրջանին մէջ որ կը կտրէ Հնդկական ովկիանոսը, կ'անցնի Սումաթրայէն եւ Պոլու կղզիէն՝ խաւարումը պիտի ըլլայ ամբողջական։ Ֆրանսական գիտական խմբակ մը պիտի երթայ այս վերջին վայրէն ուսումնասիրութիւններ կատարելու։ Այս խմբակին պիտի մասնակցին Ստրազպուրկի, Մարսէյլի դիտարաններու անդամները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— Կը սիրե՞ս զիս։

Պատասխանը նոյնքան կարճ, սրտագին եւ անկեղծ, զոնէ այն պահուն երբ կ'արտասանուի, նոյնն է բոլոր շրթներուն վրայ։

= Մինչեւ մահ։

Եւ այդպէս ալ եղաւ զոյգին համար, որ դեռ չյագեցած կենակցութեան առաջին եւ թարմ քաղցրութիւններէն, ճանցաւ վըտանգուած երջանկութեան մը դառնութիւնները։

22 տարու էր աղջիկը, բարեկիրթ, սիրուն, գրաւիչ, որ իր ժամանակը կ'անցընէր ընտանիքին մէջ եւ գրասենեակի աշխատանքով։ Փարիզ ծնած էր, բայց չունէր փարիզուհիի անպատկառ փորձառութիւնը, հեշտանքի հրայրքը ու երբ հանդիպեցաւ անոր, որուն ձայնին մէջ կարծեց հաստատել անկեղծութեան շեշտը, պարզապէս թօթուեց.

— Կը հաւանիմ, բայց մինչեւ մահ։

Ու միացան։ Բայց այրը, Լիոնցի գործարանատէր մը, ամուսնացած էր, սակայն բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, որուն դէմ բացած էր ամուսնալուծման դատ մը։ Եւ սակայն, արդէն մոռցած ըլլալ կը թուէր իր նախկին կինը, որ երբեմն գիշերն իսկ, մեղրալուսնի հեշտալից խորհուրդը կը փութար խանգարել չարաշուք բուի վայիւններով։ Կը գրէր իր էրկանը, անոր կը յիշեցնէր անուշ անցեալը, սէրը որ կծահ ուխտեր էին իրարու հանդէպ, կը խնդրէր ներել իր սխալներուն եւ վերսկսիլ ամուսնական խաղաղ կեանքը...։

Սենեակը ուր պահ մը արձագանգեր էր համբոյրներու զուարթ երգը եւ սիրահար սըրտերու մեղեդին, թաղուեցաւ մռայլ լռութեան մէջ։

— Է՛, հիմա՛, ի՞նչ պիտի ընես հարցուց աղջիկը՝ մարդուն։

Ան չկրցաւ պատասխանել։ Ձայնը յանկարծ կտրեր էր։

— Եթէ շարունակեց, աղջիկը, զիս լքես, կը սպաննեմ ինքզինքս։

Այրը սակայն 38 տարու էր։ Շատ տեսեր էր աղջիկներ որ մահ սէր կ'ուխտէին, անձնասպանութիւն կը սպառնային, ու երկու կաթիլ արցունք սրբելէ յետոյ, կը վազէին ժպտիլ դէմի տղուն։

— Պա՛հ, փսփսաց, պզտիկ աղջիկներու անձնասպանութիւնը···։ Ու փողոց ելաւ ծխախոտ առնելու։

Դարձին, աղջիկը անկողնին մէջ փռուած էր անշունչ, աչքերը մարած, կարմիր սաւաններու վրայ։

Այրը շարունակեց ապրիլ սակայն։ Եօթն օր ու գիշեր դուրս չելաւ տունէն, ու անձնասպան աղջկան պատկերը բնաւ չհեռացաւ աչքերուն առջեւէն, մինչեւ որ ինքն ալ մտածեց հետեւիլ անոր օրինակին, և առջի օր, քահանային խոստովանելէ յետոյ, ատրճանակը պարպեց իր սրտին։

ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

1928 տարուան ընթացքին, Լէնինգրադի մէջ կնքուած են 14.000 ամուսնութիւններ, որոնց սակայն 10,0000ը յանգած են ամուսնալուծման, ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան մը։

Ամուսնալուծման դիմումներու 70%ը եղած են կիներու կողմէ, այն պատրուակով որ իրենց ամուսինները կը գինովնային։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

Խչօ-Պապօ վարժարանէն վերադարձաւ բաւական ուշ ատեն, վարժարանը Թէպօենց տանը մօտ էր եւ կը հանդիպէր Թէպօ Աբօին եւ Խչօ-Պապօ կը սկսէր անախորժ խօսքերու շարքը քակել։

— Հէ՜յ, Թէպօ Աբօ, կ'ըսէր Խչօ Պապօն խոր հառաչանք մը քաշելով, տե՛ս, գիւղին պէկը եկեղեցիին տանիքը նստած սաստկութեան հովեր կը փչէ եւ երբ որ ես ալ իմ ծեր վիճակիս մէջ յուզուած այդ դառնութիւնը կը դիտեմ, հոգիս կը փրփրի եւ առանց կարենալ անարգութեան դէմ անարգանք քշելու միայն եւ միայն այս խօսքը կ'ըսեմ, թերեւս ձեր սրտերը քաջութենէ կակուղնան ու հասկնաք զայն։ Հէ՜յ ողորմելի ժողովուրդ, ըս հեղուն սըրան մերն է, մեզի պիտի...

Թէպօ Աբօն գլխահակ ունկնդրելէ վերջ Խչօ Պապօի խօսքերը, կ'ուզէր մանրամասնութեան տեղեկանալ։ Երբ տեսաւ որ անիկա չափազանց յուզուած կը խօսի, հարցուց Խչօ Պապօին, ամենօրեայ զուարթ խօսքերով եւ կատակներով։ — Ի՞նչ կայ չկայ, հէ՜յ տնաշէն, ինչո՞ւ այդքան յուզուած ես եւ սրտնեղած։

Խչօ Պապօ առանց երկարելու հանդիպումը, մնաք բարին կոխեց եւ դէպի տուն ուղղուեցաւ։

Այդ օրը Կիրօն ալ քաղաք գացեր էր, գիւղին վերաբերեալ զանազան գործերը կարգադրելու համար։ Իրիկունը վերադարձին դեռ փոքրիկներուն համար գնած շաքարը չբաժնած, Խչօ-Պապօ չափազանց սրտնեղած՝ կը մօտենայ Կիրօին՝ նորութիւն մը իմանալու համար, որպէսզի կարենար սիրտը հանդարտեցնել։

Շատ երկար չէր տեւեր յուզումը, որովհետեւ օրեր կ'անցնէին բարի եւ չար, հազարումէկ բաներ կը լսուէին նպաստաւոր կամ աննպաստ։

Խչօ Պապօ իր չութին չպուղին ետեւէ էր եւ աշնան սերմը ցանելու վրայ կ'ըլ եւ կամնելիք չէր մնացեր եւ հետզհետէ կալերը կը մերկանային աշնան ծառերուն պէս։

Աշնան կարճ գիշերներն իսկ քուն չունէր, շուտ կ'ելլէր, եւ շուտ չելլողներուն ալ գիւղական սա յատկանշական առածը կ'ըսէր.

— Գիտէ՛ք, տղա՛ք, մէկ մը առաւօտուն շուտ արթնցողը չի խաբուիր, մէկ մըն ալ շուտ կարգուողը։

Ինչպէս ըսինք, կանուխ արթննալէ յետոյ դաշտ երթալու պատրաստութիւնը կը տեսնէր ու առաւօտ մութն ու լուսուն ճամբայ կ'իյնար եզներով դաշտ երթալու։

Թէ կը ցանէր թէ ալ կը վարէր։ Լաւ սերմնացան էր. գիւղացիք անմիջապէս կը ճանչնային անոր ցանած արտերը։ Իրիկունը դաշտէն ուշ տուն կը դառնար, որովհետեւ արտը վարել, ցանելէ վերջ եզները կ'արածէր արօտավայրերու մէջ ու այնպէս կը դառնար տուն իր պարտականութիւնը մասամբ մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Աշնան մելամաղձոտ օդերուն, սերմնացանի ատեն, երբեմն ալ անձրեւի կը բռնուէր Խչօ Պապօն եւ խռում դարձած տուն կը հասնէր, կենդանիները կը քշէր ախոռ ու կեր տալէ վերջ կը պոռար իր երկարահասակ եւ նիհար պառաւին.

— Կնի՛կ, կնի՛կ, ո՞ւր ես, չես երեւիր։ Եկո՛, խուզիս, եկո՛, հալերնիս շատ հալ է դարձեր, արդեւը մեզ լաւ մը շինեց. պապուդ հոգուն սըվ չարոխներս հանէ տէ քիչ մը հանգչիմ, բուճերս (գուլպայ) քաշէ եւ տար՝ օճխին ծօրծը դիր որ քիչ մը չորնան, առտուն նորէն գործի պիտի երթամ։

Հակառակ Խչօ-Պապօի ճարպիկութեան, իր կինը շատ դանդաղ էր եւ ծոյլ։

Խչօ Պապօն կը մօտենայ ճարճատուն օճղին եւ կը նստի մէկ անկիւնը. քիչ մը ձեռքերը եւ ոտքերը տաքցնելէ վերջ, տանը տէրտէն՝ որ ամառ ձմեռ օճախ դանէն չէր հեռանար, կը հարցնէր անոր.

— Է՜հ, Խչօ-Պապօ, այսօր ո՞ր կողմ ցանեցիր, վարեցիր, Ճաթըղի՞կը թէ կօլերը։

Խչօ - Պապօն համեստօրէն կը պատասխանէր տան մեծին եւ կ'ըսէր.— Այո՛, Տէտէ՛, այսօր Ճաթըղիկը ցանեցի, հէ՜յ Ճաթըղիկ, իրաւ որ ոսկեհանք է, ոսկեհանք։

Տէտէն լսելուն պէս ոսկեհանք բառը, կ'ընդհատէ Խչօ-Պապօին խօսքը.

— Ճաթըղիկ հին եւ պատմական վայր է, հարուստ իր հանքերով. այդ վայրին տէրը Հայ մըն է եղեր ժամանակին։ Թուրք հարստահար ժողովուրդը, չար նախանձի հոգիով վրդոված է անոր հանդիստը, եւ ստիպուեր է հեռանալ։ Շիտակը այդ տեղերու մասին շատ երկար բաներ կը պատմէին մեր մեծերը, եւ այդ վայրին սրբավայր ըլլալն ալ իմացեր էի. սակայն այժմ այդ ամբողջ շրջանները աւերակ են դարձեր։

— Ողորմելի Տատա՛, ի՞նչ կը խօսիս, ջաղարջը սէլն է տարեր, դուն չախչախը կը փնտռես եւ ի՞նչ կը մտածես։ Խե՜ղճ արարած, կրակակուռ օճախէն մէկդի չես քաշուիր քչիկ մը, հասկնալու համար աշխարքին մէջ եղած անցուդարձը։ Տե՛ս թէ ինչե՛ր, ինչեր կը պատմեն։ Մեր դա՛աճան թշնամիները, կրկին իրենց վայրահաչութիւններուն ամենալիրբերն է, որ կը տեղացնեն մեր տառապակոծ ժողովուրդին վրայ։ Ինչո՞ւ, ես ուզեր հասկնալ եւ դէմ կը խօսիս, ողորմելի թշուառական։ Ըս հեղուն սըրան մերն է, մերը՝ եւ մեզ պիտի...։ Գալիք հարուածը մեծ է ու պարհուրելի։

(4) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

կասկած չկայ թէ Յունաստան ինչ ալ ընելու ըլլայ այսօր, օր մը հաշիւը պիտի տայ, բայց ակներեւ է որ այդ հաշիւը ուզելու ճամբան՝ բանակցութիւնը չէ։ Ուրով, պէտք է ձեռք առնել հետեւեալ կտրուկ միջոցները.

1. Թուրքիոյ մէջ գտնուող հելլենական բոլոր կալուածները գրաւել, եւ ոչ-փոխանակելի Թուրքերու հաշուին յանձնել Երկրագործական դրամատան։ 2. Փախստականներուն կալուածներն ալ այս հաշուին անցընել, որպէս զի ոչ-փոխանակելիներուն վնասը նուազագոյն աստիճանին հասնի։ 3. Վերջ տալ փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին, եւ հոն մեր ծախսած տարեկան կէս միլիոն ոսկին յատկացնել ոչ-փոխանակելիներուն։

Այս ձեւով մասամբ կը գոհացուին ոչ-փոխանակելի Թուրքերը, որոնց կէսը մինչեւ հիմա մնացած է։ Այսպէսով թող մենք առնելիք ալ ունենանք Յունաստանէն, քանի որ այնտեղի Թրքական կալուածները աւելի կ'արժեն այստեղի հելլենական կալուածներէն։ Արդէն անմիջական պէտք ալ չկայ բանակցութեան, քանի որ ներկայիս կատարուածը կը ծառայէ միայն մեր սիրտը նեղելու։

Թուրքեւպուլկար դաշնագրին առթիւ

Թուրքեւպուլկար բարեկամական դաշինքին կնքման առթիւ Սոֆիայի կէս-պաշտօնական թերթը՝ Լա Պիւլկարի կը գրէ.

— «Մենք հիմնական թերութիւն մը պիտի գտնենք Թուրքեւպուլկար դաշնագրին մէջ, ան պէտք է կնքուէր քսան տարի առաջ, եւ այն ատեն անհրաժեշտ օգուտներ պիտի ունենար երկու դրացի երկիրներուն համար։ Թրքական առած մը կ'ըսէ. — «կեավուրին խելքը ուշ տուն կուգայ»։ Ասիկա ճիշդ է գրեթէ ամէն մարդու համար, մէջն ըլլալով նաեւ Թուրքերը։ Արդարեւ, եթէ փոխանակ իրարու դէմ կռուելու, ասկէ տարիներ առաջ Թուրքերն ու Պուլկարները բարեկամաբար եւ փոխադարձ զիջումներով հարթէին իրենց տարակարծութիւնները, շատ մը դժբախտութիւններ խնայած պիտի ըլլային իրենց երկիրներուն։ Էնկիւրիի մէջ ստորագրուածին նման ուխտ մը զիրենք պիտի զգուշացնէր անխոհեմ եւ խիզախ ձեռնարկներէ, եւ պիտի ստիպէր որ զէնքէն տարբեր միջոցով կարգադրէին իրենց վէճերը։

Պուլկարներն ու Թուրքերը կրնային համաձայնութեան մը գալ, եթէ քիչ մը աւելի պաղարիւն եւ նախատեսող ըլլային։ Դժբախտաբար, անոնք յամառեցան անհաշտելի նկատելու իրենց շահերը, եւ իրենց դատին պաշտպանութիւնը յանձնեցին ոչ թէ բանականութեան, այլ զինեալ ուժին։ Այս անխոհեմութեան արդիւնքը մէջտեղն է։ Երկու հարեւան ազգերը անհաւատալի վնասներ պատճառեցին իրարու, աճագին ծառայութիւն մատուցանելով երրորդներու եւ դարձան անոնց խաղալիքը։ Բայց մենք Պուլկարներս է որ ամէնէն աւելի տուժեցինք, շատ սուղ վճարելով գործուած սխալը։

25 քաղաքներ ջուրի տակ

Ամերիկայէն հասած հեռագիրները կը հաստատեն թէ ողողումները հետզհետէ սարսափելի համեմատութիւններ կը ստանան Ալապամայի նահանգին մէջ։ Արդէն իսկ 25 քաղաքներ ջուրերու տակ կը գտնուին եւ 28,000 հոգի անապաստան կը մնան։ Մինչեւ հիմա կարելի եղած է ջուրէն դուրս հանել 34 հոգիի դիակները։ Էլպա քաղաքի 3000 բնակիչներէն 2800ը կարելի եղաւ ազատել 36 ժամուան աշխատանքէ վերջ։ Օգնութեան գործը լաւ կազմակերպուած է։ Աղէտեալները Թրոյ կը ղրկուին՝ ուտելիք եւ հագուստ ստանալէ վերջ։

Ճէնէվա քաղաքը շատ մեծ վտանգի մէջ է։ Ջուրերը երթալով կը բարձրանան։ 1500 հոգի, որոնք երկու օր երկու գիշեր ծառերու և տանիքներու վրայ ապաստանած էին, ազատուեցան։ Դպրոցներու մէջ հարիւրաւոր աշակերտներ անշարժութեան մատնուած են։

Շարունակ օդանաւեր կը սաւառնին աղէտեալ շրջաններուն մէջ՝ եւ ուտելիքի պարկեր կը ձգեն, մինչ ազատարար խումբեր աղէտեալներու փրկութեան գործը կը կազմակերպեն։

Ողողումներ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Մարիցան յորդելով ողողեց Ֆիլիպէն։ Ողողումները իրական աղէտի երեւոյթը կ'առնեն։ Հազարաւոր տուներ կղզիացած են։ Ժողովուրդը սարսափահար շրջակայ բարձունքները փախաւ։

Ամրաշէն զինուորներու քանի մը ջոկատներ ղրկուեցան տեղւոյն վրայ՝ աղէտեալներուն օգնելու համար։

Սավայի աւազանին մէջ եւս ողողումներէ կը վախցուի։

Սպանիոյ դպրոցները փակուած

Վերջին ցոյցերու ընթացքին ձերբակալուած ուսանողները բանտարկութեան դատապարտուելով գաւառական բանտերը ղրկուեցան։

Ալֆոնսօ Թագաւորը վեց հրամանագիրներով փակել տուաւ Սպանիոյ բոլոր համալսարաններն ու քոլէժները, բացի հինգէն՝ Սարակուսա, Վալէնցիա, Պարչելոնա, Կրանատա եւ Լակոնա (Քանարեան կղզիներ)։ Բացը մնացած հազարաւոր ուսանողները ստիպուած են փողոցները թափառիլ։ Ամէնէն մեծ հարուածը տրուեցաւ Մատրիտի մեծ համալսարանին, որ չպիտի վերաբացուի մինչեւ 1930 հոկտեմբեր։ Հեռագրի մը համաձայն, որ չէ հաստատուած դեռ, Մատրիտի համալսարանին տեսուչը, փրոֆէսէօրները ու վարչական պաշտօնեաները հեռացուած են։ Բանտարկուած է բժշկական համալսարանի տնօրէնը եւ ուրիշ փրոֆէսէօրներ։

Ցէփլինի նոր թռիչը

Գերմանական «Կոմս Ցէփլին» ղեկաւոր օդապարիկը, որ վերջերս երթեւեկի յաղթական թռիչք մը կատարեց Ատլանտեանի վրայէն, ծրագրած է մօտ օրէն ճամբորդել դէպի Արեւելք։ Ամիսներէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին շահագրգռուող երկիրներէն արտօնութիւն ստանալու համար։ Ցէփլինը Ֆրիտրիխսհաֆէնի իր կայանէն ճամբայ պիտի ելլէ եւ Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Պաղեստինի ճամբով պիտի անցնի Եգիպտոս, Տրիպոլիս, Թունուզ, Ալճերի եւլն.։

Արդէն իսկ հաւանութիւն տուած են Ֆրանսա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Իտալիա, Պաղեստին եւ Թուրքիա։ Կը մնայ ստանալ Եգիպտոսի կառավարութեան հաւանութիւնն ալ։ Այս մասին վէճ կայ անգլ. մարզպանին եւ Եգիպտոսի դահլիճին միջեւ։ Եգիպտացիները համաձայն են, որ ցէփլինը անցնի իրենց երկրին վրայէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

1 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 84 Rue Chape, Bon Théâtreի մէջ

Ծոխ յայտագիր։ Տօմսերը այժմէն շրջաբերութեան հանուած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողներէն և կրթասէր հայրենակիցներէ, քաջալերել մեր մատաղ սերունդը։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը և խաչ-ձեւումի տեղի չտալ։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ Ձ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

28 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ

Պիտի հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի կասծակ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

Իսկ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վրէժ, Դժոխք, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անուն՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ, Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

— Յարութիւն Լէֆթերեան որ կը գտնուի Auxerreի յիմարանոցը, կը փնտռէ իր ընկերները Առաքել Թոփալեան (Զաթացի), Երուանդ Եազըճեան (Կեսարացի), Գրիգոր Գնաճեան (Պալըքէսիրցի)։ Հասցէ՝ H. Lefterian 4, Av. de Paris, Auxerre, Yonne.

— Տիկ. Մարիցա Պոտաքեան, կը փնտռէ իր եղբայրը Իզմիթցի Տախտակ Կարապետ Պաղտասարեան, որ 1925ին կը գտնուէր Տիմոթիքա (Յունաստան)։ Իմացնել՝ Hagop Boudakianի, Restaurant Nicomitia, Maison-Neuve CHARVIEU (Isère) France։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ասլանեան, և Սիրական Հաճիյակոբեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Հարմանլար փողոցը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Յարութիւն Ճամէտէսեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Սրսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն Թէաթրի մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ 1929
20 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 910 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Հինգ-վեց ամիս անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Մխիթար Աբբայի հայրենասէր յաջորդները Փարիզ գալով, վերաբացին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, 58 տարուան ընդհատումէ մը յետոյ։

1846ին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ բացուած համանուն դպրոցը իր դուռները փակեց 1870ի ֆրանքեւգերման պատերազմին ատեն, երբ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան ուրիշ շատ բաներ։ Այդ վարժարանէն է որ հասան Մատթէոս Մամուրեաններ, Յովհաննէս Սագրզ փաշաներ եւ ուրիշ բազմաթիւ դէմքեր, որոնք Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ ընկերներու շունչին տակ պատրաստուած՝ կարեւոր դիրքեր գրաւեցին։

Անցեալի այս փոքր գրաւական մըն էր ձեռնարկի լրջութեան, եւ մենք առաջին օրէն համակրութեամբ ողջունեցինք Մխիթարեաններու վերադարձը։

Սէվրի նոր վարժարանը իր հոյակապ շէնքով կը տիրապետէ Սէնի ափերուն եւ դէպի օդասուն եւ արեւոտ բարձունքները մագլցող իր դարաստաններով իտէալ միջավայր մը կը ներկայացնէ՝ պատանի սերունդի դաստիարակութեան համար։

Ինչպէս արձանագրած ենք օրը օրին, վարժարանը արդէն բացուած է Դեկտեմբեր 1էն ի վեր։ Մխիթարեան չորս վարդապետներ մէկ կողմէն կը զբաղին աշակերտներու կրթական գործով, միւս կողմէն մեծ եռանդով կը հսկեն շէնքերու կահաւորման եւ բարեզարդութեան։ Այնպէս որ կը յուսան յառաջիկայ Մայիսին հանդէսով մը պաշտօնական բացումը կատարել, հրաւիրելով ֆրանսացի նախարարներ եւ պատասխանատու պաշտօնատարներ։

Եւ սակայն աշակերտներու թիւը մինչեւ հիմա 15ը չէ անցած, 14 գիշերօթիկ եւ 1 ցերեկեայ։

Այս պարագան մեծ ցաւ կը պատճառէ, որքան ձեռնարկի հեղինակներուն, նոյնքան եւ ամէն սրտցաւ հայրենակցի։

Մխիթարեանները՝ իրենք հսկայ զոհողութիւն յանձն առած են ներկայանալի լիկէօ (լիսէ) մը դնելու համար արտասահմանի, մանաւորաբար Ֆրանսայի հայ գաղութին տրամադրութեան տակ։ Երկու միլիոն ֆրանք վճարած են միայն շէնքին համար, կահաւորման համար ցարդ ծախսած են մօտ 100.000 ֆրանք, վարժարանը օժտելով արդիական գրասեղաններով, հանգստաւէտ մահճակալներով, կեդրոնական ջեռուցիչով եւ այլ հանգստաւէտ պայմաններով։ Դեռ չենք յեշեր պետութեան տրուած տուրքը, որ նոյնպէս կոկիկ գումար մը կը ներկայացնէ։

Միաբանութենէ մը աւելի աւելին սպասել ներելի չէ անշուշտ։ Այսքանն իսկ մեծ զոհողութիւն մըն է։

Ապրուստը սուղ է Փարիզի մէջ։ Ա՛յդ է պատճառը, որ գիշերօթիկ աշակերտներու համար թոշակ որոշուած է տարեկան 6000 ֆրանք։

Այս գումարը, ինչպէս քանիցս շեշտած ենք «Յառաջ»ի մէջ, վեր է համեստ աշխատաւորի մը կարողութենէն. միայն բախտաւոր մահկանացուներն են որ ա՛յդքան գումար կրնան յատկացնել իրենց զաւակներու կրթութեան։ Եւ սակայն քաղաքի հարուստներն ալ յաճախ սրտով աղքատ կ'ըլլան, և պատիւ կը համարին օտար վարժարան ղրկել իրենց ժառանգորդները։

Ուրե՞մն։ Կը մնայ մէկ ճար միայն,— ժողովուրդին մատչելի դարձնել Ս. Մուրատեան վարժարանը։

Ժամանակէ մը ի վեր կը լսենք թէ այս նպատակով կազմուած է Օժանդակ Մարմին մը եւ Փարիզի մէջ լոյս տեսնող թերթ մըն ալ պարբերաբար լուրեր կուտայ այդ մարմնի նախագահին՝ Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեանի տան մէջ կատարուած խորհրդակցութիւններու մասին։

Սակայն մինչեւ հիմա չլսեցինք թէ ի՛նչ դրական գործ տեսաւ այդ մարմինը։ Որքան գիտենք, յիշեալ նախագահը նոյն իսկ դեռ չէ կատարած իր հանդիսաւոր խոստումը՝ կտակի մը հաշուոյն հինգ սաներ պահելու մասին։ Ա՛լ ի՞նչ կարելի է սպասել այդպիսի Մարմինէ մը։

Անհրաժեշտ է Օժանդակ Մարմինը կազմել աւելի ընդարձակ սահմաններու վրայ եւ փոխանակ ամիսներով ծրագիրներ որոճալու, անմիջապէս գործի պէտք է անցնիլ։

Ո՞ւր են Փարիզի ջոջերը։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն՝ իրենց «ազգասիրութեան» ապացոյցը տալու համար։

Տարիներէ ի վեր անճրկեցան եւ մանկապարտէզ մը անգամ չկրցան բանալ փարիզեան շրջանին մէջ, ծիծաղելի դառնալով արտասահմանի ամէնէն աղքատ ու համեստ գաղութներուն առջեւ իսկ։ Հիմա որ, դուրսէն մարդիկ հոս եկեր եւ իրենց աչքին առջեւ ո՛չ թէ մանկապարտէզ, այլ հսկայ քոլէժ մը հիմներ են, այս մարդիկը պիտի զգաստանա՞ն եւ վերջապէս պիտի վճռե՞ն շարժիլ։

Այդ ո՞ր օրուան կը պահեն եկեղեցիին հարիւր հազարաւոր ֆրանքներու հասնող դրամագլուխը, ինչո՞ւ փարիզահայ գաղութին մէջէն գոնէ 10—20 աղքատ բայց ուշիմ պատանիներ չեն ընտրեր՝ հայեցի երկրորդական կրթութիւն տալու համար անոնց։

Հապա՞ Բարեգործականը։ Քսան հոգի կարելի է պահել Մխիթարեան վարժարանին մէջ՝ միայն վարիչ-պատուիրակին առած թոշակով։ Ինչո՞ւ չի հետաքրքրուիր այս ձեռնարկով։ Ինչո՞ւ չուզեր ունենալ իր սաները այդ հաստատութեան մէջ։

Փարիզեան ջոջերու մունետիկը ինչո՞ւ ձայնը քաշեր, մնջեր է. ինքը չէ՞ր որ դեռ Մխիթարեանները չեկած, կը գրէր թէ կը բաւէ որ անոնք գան եւ ամբողջ Փարիզը իրենց հետ պիտի ըլլայ...

Ահա՛ անոնք եկած են եւ կը սպասեն։ Իրագործեցէ՛ք ձեր խոստումները, եթէ անկեղծ էին անոնք։

Ժողովուրդին զաւակները դպրոց կ'ուզեն երթալ։ Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱԿՈՐԾԱՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայրենիք *դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մարտ).*

— «Հակառակ անոր, որ ցարդ կատարուած քննութիւնները եւ. բեւան չբերին ամենաչնչին մէկ փաստ իսկ դաշնակցութիւնը վարկաբեկող, թէ՛ բոլշեւիկներ, թէ՛ Հնչակեաններ եւ թէ՛ Ռամկավարներ անամօթաբար կը շարունակեն գրգռել հանրային կիրքերը դաշնակցութեան դէմ՝ ջանալով ուղղակի թէ անուղղակի կերպով ոճիրը կապել դաշնակցութեան վզին։

Ոեւէ անկողմնակալ դիտող չի կրնար չնկատել, թէ մեր խայտաբղէտ հակառակորդները ձեռնարկած են ընդարձակ հակադաշնակցական *քէմփէյնի* մը՝ այդ գործին համար փառաւոր առիթ մը գտած ըլլալ կարծելով Տխրունիի սպանութեան մէջ։

Թէ ինչ ուղղութեամբ կը տարուի այդ հակադաշնակցական *քէմփէյնը*, այդ մասին յստակ գաղափար մը կուտայ Պէյրութէն գրուած եւ բոլշեւիկեան «Երեւան» թերթի մէջ տպուած մէկ թղթակցութիւնը, որ կուտայ Տխրունիի յուղարկաւորութեան նկարագրութիւնը։

«Յուղարկաւորութիւնը — կ'ըսէ բոլշեւիկ թերթի թղթակիցը — ստացաւ բողոքի հսկայ ցոյցի մը բնոյթը։»

Իսկ թէ որո՞ւ դէմ եւ որո՞նց կողմէ էր սարքուած այդ ցոյցը, այդ մասին կ'ըսեն Պէյրութի «գիտակից աշխատաւորներու» պատրաստած «չորս պլաքարտները» հետեւեալ բնորոշ վերտառութիւններով.—

«1. (Հայերէն) դաշնակցութիւնը կը սպաննէ իրեն ընդդիմադիր ղեկավարները, գործադրելու համար իր սեւ ծրագիրները։

«2. (Հայերէն) Սարգիս Տխրունիի ոճրագործը դաշնակցութիւնն է։

«3. (Ֆրանսերէն) դաշնակ կուսակցութիւնը սպաննած է Ս. Տխրունի։

«4. (Ֆրանսերէն) դաշնակ կուսակցութիւնը մարդասպաններու կուսակցութիւն է։ Ջերբակալեցէք անոր ղեկավարները»։

Այս մակագրութիւնները այլեւս տարակոյս չեն ձգեր հակադաշնակցական դաւադիրներու բուն նպատակին մասին, որ է՝ դաշնակցութեան հետ ոեւէ կապ չունեցող ոճիր մը, գործածելով «Հ. կոչնակ»ի լսօսքը, վերածել ազգակործան դաւաճանութեան։

Որ մեր հակառակորդներու կողմէ դաշնակցութեան դէմ սարքուած այս դաւադրութիւնը իրապէս *ազգակործան* դաւաճանութիւն մըն է, այդ մասին կասկած չի մնար, երբ նկատի կ'ունենանք, որ ճիշդ այս պահուս բուռն ճիգեր կը թափուին մեր *ազգին* դարաւոր թշնամիներուն կողմէ ամբողջ հայ տարրը Սուրիայէն քշել տալու համար։»

ՓՐՈՖ. ԱՇԱՐ բժշկական Ակադեմիայի ընդհ. քարտուղարը, հանգուցեալ փրոֆ. Վիտալի տեղ անդամ ընտրուեցաւ Գիտական Ակադեմիային։

ՅԱՅՏՆԻ ԳՐՈՂ փիէռ Պընուա նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանսայի գրողներու ընկերութեան։

ՍԷՖԱՆՏԷՐԱՅԻ մատենադարանը, որ Պուլկարիոյ ամէնէն կարեւոր մատենադարանն էր՝ իր 8000 հատորներով, հրդեհէն այրեցաւ։

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ, Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը Մոնթէ Քարլօէն Իտալիա մեկնեցաւ։ Ժամանակ մը Սան-Րէմօ պիտի մնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՆԴԱՂ ԿԸ ՔԱԼԷ

Պէյրութի La Syrie թերթը կը գրէ (7 մարտ).

Կը տեղեկանանք թէ ձերբակալուած Դաշնակցականներու բնակարանին մէջ գտնուած նամակներու եւ փաստաթուղթերու թարգմանութիւնը շատ արագ չընթանար։ Միւս կողմէ հարցաքննիչ դատաւոր Արսանիոս աշխատանքով ծանրաբեռնուած է։ Եթէ մասնաւոր քննիչ մը չնշանակուի այս գործին համար, վախ կայ որ դեռ երկար ժամանակ բանտին մէջ մնան ամբաստանեալները,— որոնք կրնան անմեղ ըլլալ...։

Բոլշեւիկեան մաքրագործումը Փարիզի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը տեղեկանայ թէ Փարիզի Խորհրդային Պատուիրակութեան մէջ հիմնական մաքրագործում կատարուած է։ Պաշտօնեաներէն 100ին 80ը պաշտօնանկ եղած են, մէջն ըլլալով գրասենեակի քանի մը տնօրէններ։ Մաքրագործումը կատարողն է Պատուիրակութեան նոր Նախագահ Թումանով, որ ամիս մը առաջ Փարիզ հասաւ՝ փոխանորդելու համար պաշտօնանկ Պրակովի։ Թումանով ուղղակի Մոսկուայէն եկաւ՝ պաշտօնէութիւն ու ծախքերը 100ին 30 համեմատութեամբ զեղչելու համար։ Իր կատարած քննութեանց հետեւանքով յարմար դատեց այդ համեմատութիւնը բարձրացնել 100ին 80ի։

Շնորհազուրկ պաշտօնեաներէն զտարի՛ն համայնավարներուն ճամբու ծախքը տրուեցաւ՝ Ռուսիա վերադառնալու համար։ Ուրիշ պաշտօնեաներ մերժեցին խորհրդային դրախտը վերադառնալ։ Իսկ ոչ-համայնավարները պարզապէս ճամբու դրուեցան՝ առանց նոյնիսկ ո եւ է հատուցում ստանալու, ինչպէս կը պահանջէ ֆրանս. օրէնքը։ Կ'ըսուի թէ ասոնք դատ պիտի բանան հատուցում պահանջելու համար։

Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ Առեւտրական Պատուիրակութեան նոր վարիչին այս կարգադրութեան բարձրաստիճան զոհերն են՝ Թարտի՝ մենաշնորհներու բաժնին վարիչը, փրոֆ. Լուբիմով, ելմտական բաժնին պետը՝ որ պրոպագանդի գործերով կը զբաղէր եւ որ հրաման ստացած է Մոսկուա դառնալով հաշիւ տալու, Բէրդակին՝ ցարական գոհարեղէններու վաճառման բաժնի տնօրէնը, որ ամսական 12,000 ֆրանք կը ստանար։ Այս մարդուն ամսականը այժմ զեղչուած է 1000 ֆրանքի։ Վէրնիկ, որ ռուսական հաւկիթի, պանիրի եւ կարագի վաճառման բաժնի պետն էր, հրաման ստացած է Մոսկուա վերադառնալու, սակայն կը մերժէ երթալ։ Սատիկէր՝ ինքնաշարժ եւ այլ կառքեր գնելու բաժնին վարիչը եւս սեւ ցանկին մէջ անցած է եւ չուզեր Ռուսիա վերադառնալ։

Գահիրէի ֆրանսական ցուցահանդէսը

Առեւտրական Նախարար Ժորժ Պոնֆօ, որ Եգիպտոս մեկնած էր՝ բացումը կատարելու համար Գահիրէի Ֆրանսական Ցուցահանդէսին, Փարիզ վերադարձաւ։ Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է, Տիգրան փաշայի պալատին մէջ։ Նախարարը մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ շատ հիանալի եղած էր կազմակերպութիւնը եւ մեծ յաջողութիւն գտած։ Եգիպտոսի Ֆուատ Թագաւորը երկու անգամ այցելած է ցուցահանդէսին։ Տիգրան փաշայի պալատին մէջ ցուցադրուած էին ֆրանսական զանազան տպագրական հրաշալիքներ։ Թագաւորը մեծ հացկերոյթ մը տուած է ի պատիւ Նախարարին։

Գալով առեւտրական յարաբերութեանց, Նախարարը, կ'ըսէ թէ Եգիպտոս 12 միլիոն բնակիչ ունի եւ կարելի է Ֆրանսայի եւ այդ երկրին միջեւ զարկ տալ առեւտրական յարաբերութեանց։ Եգիպտոս ո՛չ գինի կ'արտադրէ, ո՛չ ալ ծխախոտ, հետեւաբար Ֆրանսա լաւ շուկայ մը կրնայ գտնել հոն՝ այդ երկու առարկաներուն համար։

Նախարարը աւելցուց.

— Եգիպտոսէն կրած տպաւորութիւններս ամբողջացնելու համար, պիտի ըսեմ որ շատ ճիշդ է Հերոդոտոսի խօսքը թէ «Եգիպտոս Նեղոսի պարգեւն է»։ Նեղոսն է որ հարստութիւն ստեղծած է հոն։ Բնակչութեան անխոնջ աշխատանքը շարունակ կ'աւելցնէ մշակուած հողի տարածութիւնը։ Ուրիշ մէկ տպաւորութիւնս այն է որ, ֆրանս. կրօնական միաբանութիւնները, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ հեռաւոր երկիրներու մէջ, հոս ալ հիանալի գործ կը կատարեն։ Այս միսիոնարներուն շնորհիւ է որ Եգիպտոսի ամէն կողմը ֆրանս. լեզուն կը լսէք։ Հապա ի՞նչ ըսել Գահիրէի սա՛ իրաւաբանական վարժարանին, որ 1889ին հիմնուած էր 5-6 աշակերտներով, իսկ այսօր կը համրէ 1500 աշակերտներ՝ Եգիպտացի, Սուրիացի, Լիբանանցի, թերեւս նաեւ Թուրք, որոնք ֆրանս. իրաւագիտական մտայնութիւն մը կը ստանան եւ որոնք յետոյ կը սիրեն եւ իրենց շուրջիններուն սիրել կուտան Ֆրանսան, «ամբողջ Ֆրանսան»։

Պաշտօնեաները օտար կին չեն կրնար առնել

Պոլիս, 18 մարտ.— Նկատելով որ Թուրքերու ամուսնութիւնը օտար կիներու հետ հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ, Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով իրենց ազգութենէն դուրս կիներու հետ ամուսնացող կառավարական պաշտօնեաները անմիջապէս պաշտօնանկ պիտի ըլլան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Արեւ»ի խմբագիրը երբ մտային արկածի մը հետեւանքով, յանկարծ նշմարեց որ ազգը փրկելու համար «մարդ»ու մը պէտք կայ, վառեց դիոգինէսի լապտերը ու փողոց ինկաւ, զայն փնտռել-գտնելու համար։

Բայց ամէն կողմէ փչող «սաստիկ հողմունք» մարեցին լապտերը։ «Արեւ»ի մարդը մնաց մութին մէջ եւ ազգին «մարդ»ը չգտած՝ կորսնցուց ինքզինքը։

— «Զուարթնոց»ի 2/10րդ թիւին հրատարակումը, կը լսենք թէ յապաղած է տպագրական, գրաշարական եւ խմբագրական սխալներու հետեւանքով։

Ըսողներ կան թէ այդ սխալներուն հաւանական կրկնութեան առաջքն առնելու համար, խմբագրութիւնը միտք ունի սրբագրելու իր հիմնական սխալը, որ թերթին հրատարակումն էր։

Զարամիտները սակայն թող յուսախաբ ըլլան։

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ «Զուարթնոց» գիւտ մը ըրած է, որուն շնորհիւ պիտի ապահովէ յաջողութիւնը։ Գտած է որ սխալը սխալով կը սրբագրուի եւ որեւէ սխալ կրկնուելով՝ կը դառնայ ճշմարտութիւն։

2/10րդ թիւը ուրեմն մօտ օրէն։

— Նիւ-Եորքէն կ'իմացնեն թէ երգչուհի Օր. Ս. Ք.ի ձայնը այնքան հետաքրքրութիւն առաջ բերած է, որ սակարանին մէջ, կարգ մը արժեթուղթեր ինկած են։ «Օրիորդը ոսկի ձայն ունի» եղեր։ Այս լուրին վրայ, շատեր վազած են պեղելու անոր կոկորդը... Արդիւնքը դեռ յայտնի չէ։

— Ամերիկայի «կռունկ» հայաթերթէն կ'իմանանք թէ տեղի ունեցած է բազմալիսի հանդէս մը, որուն տրուած էր «Արեւելեան նուագահանդէս» անունը։

Նուագախումբը կատարեալ յաջողութիւն ունեցած է արդարացնելով իր անունը։ Հաստ ու բարակ, ամէն տեսակ ձայներ տուած է, բայց կտոր՝ երբեք։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

«Արեւ»ի խմբագիրը գտաւ ինքզինքը։

ԽԱՐՏՈՑ

ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Գիտենք թէ վիճակագրական հաշիւներու համաձայն, Ամերիկայի մէջ, 4 հոգիին կ'իյնայ մէկ ինքնաշարժ կառք, այնպէս որ եթէ օր մը Թուրքիա տիրապետէ Ամերիկայի եւ աքսորի ղրկէ երկրին տէրերը, անոնք Հայերու պէս ոտքով չէ որ պիտի կտրեն գողգոթան, այլ ինքնաշարժներով։

Բայց այս չէ բոլորը։ Ահա, խելքի պտոյտ տուող ուրիշ թիւեր ալ.—

1907 ին ամբողջ Միացեալ-Նահանգներուն մէջ հաստատուած էին ընդամէնը 4 միլիոն հեռաձայնի գործիքներ։ 10 տարի յետոյ, թիւը բարձրացած էր 10 միլիոնի։ Իսկ 1920 ին, 13 միլիոնի։ 1925ին՝ աւելի քան 15 միլիոնի. իսկ 1927ին՝ 18,365,000ի...

Այս թիւէն 4 միլիոնին շահագործումը կը պատկանի 9 հազար ընկերութիւններու։

1927 ին, 377 միլիոն տոլար տրամադրուեցաւ կատարելագործելու համար հեռաձայնի սպասարկութիւնը։

ԿՆՈՋ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Ամերիկացի օդանաւորդ կին մը տոկունութեան իգական մրցանիշը կոտրեց, օդին մէջ կենալով մէկ ժամ աւելի քան իր նախորդը։ Իր սաւառնակով օդին մէջ մնացեր էր 17 ժամ 5 վայրկեան։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

«ԱՋ ՎՏԱՆԳԸ»

Կասկած չկայ թէ Ռուսիոյ մէջ, սուր համեմատութիւններ առած է դժգոհութիւնը, որ շնորհիւ պաշտօնական վայրագութիւններու, պահ մը զսպուած մնալէ յետոյ, շատցած ու զօրացած է հետզհետէ և այսօր, պոռթկումի յարմարագոյն առիթը կը փնտռէ:

Վարակուած է մանաւանդ բանակը որուն կը կոթնի իշխանութիւնը:

Դեռ անցեալ յուլիսին, Մոսկուայի համայնավարներուընդհ. ժողովին մէջ՝ Ռիկով կը յայտնէր.— Եթէ նորէն դիմենք ծայրայեղ միջոցներու, բանակը պիտի պատասխանէ ապստամբութեամբ»:

Իսկ այս տարի, պատերազմական գործավարը Վորոշիլոֆ՝ Կարմիր բանակի 11րդ տարեդարձին առթիւ, կը հրատարակէր ծանր յայտնութիւններ բոլշեւիկ մամուլին մէջ: «Դարձեալ անձկութեան մէջ ենք: Բանակին աջ տարրերը կը շարունակեն անաղմուկ պեղել լենինականութեան հիմերը»:

Իսկ բանակին աջ տարրերը գիւղացիներ են, որոնք կը կազմեն անոր մեծամասնութիւնը եւ անտարբեր չեն հալածանքին, մանաւանդ «բացառիկ» խստութիւններուն, որոնց կ'ենթարկուին իրենց ծնողներն ու ազգականները:

Եւ այս դժգոհութիւնը որ ծայր կ'առնէ գիւղերէն, կը բռնէ բանակն ու կը թափանցէ ճարտարարուեստի կեդրոններէն ներս, այլեւս տարերային չէ. փնտռած ու գտած է իր ճամբան, հետզհետէ կը բանաձեւուի յստակօրէն եւ իբր կազմակերպուած ուժ որ իր տարողութեամբ դուրս կը մնայ Կէփէուի չարաշուք մասնագիտութեան և գործունէութեան սահմաններէն, կը ջանայ ինքզինքը պարտադրել ուղղափառ բոլշեւիզմին:

«Աջ թեքումը» որ առայժմ կը մնայ պիտակը այս դժգոհութեան, բացած է հսկայ ճեղք մը բոլշեւիկեան մարմնին վրայ, ուրկէ պիտի կրնային ներս խուժել հակաբոլշեւիկ տարրերը՝ իրենց նիւթական ու բարոյական բոլոր ուժերով եւ հաստատութիւններով:

Ի՞նչ են սակայն պահանջները այս հոսանքին:

Կարելի չէ առ այժմ վերջին դասաւորման մը ենթարկել զանոնք: Դժգոհութիւնը դեռ չունի հրապարակային արտայայտութեան իր միջոցները: Բոլշեւիկեան մամուլը որ իր սիւնակները լայն բացած է «ինքնաքննադատութիւն» կոչուած զաւեշտին, ամբողջն փակ կը մնայ ընդդիմադիր ամէն արձագանգի առջեւ և միայն, իր բուռն յարձակումներուն մէջէն կարելի է տարբերոշել «աջ»ի հիմնական պահանջները, ինչպէս նաեւ մօտաւորապէս գնահատել անոր ծաւալն եւ ուժը:

Աւելորդ չէ կրկնել թէ ընկերային յեղափոխութիւնը էապէս բանուորական է եւ սկզբնական շրջանին համար գոնէ, կը պահանջէ բանուորական տիրակալութիւն մը, որ իր բնական դաշնակիցը պիտի փնտռէ գիւղերուն մէջ:

Բայց բոլշեւիզմը եթէ վեր ի վերոյ յաջողեցաւ մեծ ճարտարարուեստի համայնավարացման մէջ, եւ այսպէս, կրցաւ իրեն կապել բանուոր զանգուածները, փաստերը ցոյց կուտան թէ ձախողեցաւ հողերու համայնացման, երկրագործական աշխատանքի կազմակերպման մէջ:

Առաջին խանգավառութենէն յետոյ երբ սթափեցաւ, ռուս գիւղացին սկսաւ խրտչիլ բոլշեւիկներու ամբողջական համայնավարութեան քաղաքականութենէն եւ դժգոհութիւններ յայտնել:

Բոլշեւիկ անհաշտ տեսաբանութեան եւ գիւղացիներու բնազդական ու գործնական ողջմտութեան միջեւ բախումն անխուսափելի կը դառնար ուրեմն: Բոլշեւիկը կը պահանջէր, կը պարտադրէր ու կը ճզմէր: Գիւղացին լուռ կ'ընդդիմանար, մինչեւ մղուեցաւ գործօն դժգոհութեան, դանդաղեցնելով նիհար տնտեսութեան մը բարգաւաճման ճիգերը: Հակառակ բոլոր խստութիւններուն, սպառնալիքներուն ու ճնշումներուն, մերժեց վար ու ցան ընել, շուկայ հանել իր բերքը կամ պարտադիր գինով կառավարութեան չծախելու համար, նախընտրեց մինչեւ իսկ իր ձեռքերով կրակի տալ զայն: Տեղ տեղ ան կանգ չառաւ նաեւ ոճիրի առջեւ ու սպաննեց կառավարութեան ներկայացուցիչները: Նման դէպքեր ամէն օր ալ կը կրկնուին եւ աւելի սաստկօրէն:

Գիւղացիներու այս դժգոհութիւնը եթէ ոչ բոլորովին անհետացնելու, այլ գոնէ իր նուազագոյն չափին վերածելու, ինչպէս նաեւ տնտեսական կարգ մը ներկայ եւ հաւանական դժուարութիւններու առաջքն առնելու յոյսով էր, որ մէջտեղ ելաւ ռուս համայնավարութեան մէկ խոշոր մասը, այն որ Ստալինի կուսակիցներուն համար, կը կազմէ «աջ վտանգը» եւ տրոցկիսմէն յետոյ, կ'ենթարկուի նոյն լուտանքներուն, խստութիւններուն եւ սպառնալիքներուն:

Իսկապէս վտանգ մըն է ան, որ ներկայ կարմիր ղեկավարութեան դէմ կը կանգնի և կը գործէ ներքին-քաղաքական ու տնտեսական ծրագրի մը պահանջներով:

Նուազ մոլեռանդ քան տրոցկիստներն ու ներկայ ղեկավարութեան կուսակիցները, դէմ է «բացառիկ միջոցներ»ուն, որոնք թէեւ ուղղուած կուլակներուն դէմ, բայց իրականին մէջ կը հարուածեն բոլոր գիւղացիներն առհասարակ:

«Բացառիկ միջոց»ներէն մէկն է պարտադիր գինով կառավարութեան յանձնումը հողային արտադրութիւններուն, արմտիքներուն եւլն.: Աջերը կը պահանջեն կառավարական գնումի գիներուն վրայ յաւելում, ցորենի առեւտուրին համար աւելի ազատութիւն եւ մանաւանդ տուրքերու նուազում, որովհետեւ տուրքերու անհամեմատ բաշխում մը՝ բեռին ծանրութիւնը ձգած է գեղացիին վրայ, որ կերպով մը, կը վճարէ նաեւ քաղքի բանուորին համար:

Ասոնցմէ զատ, գիւղացին որ իր աշխատութեան ամբողջ պտուղը տրամադրած է կառավարական կանոնադրութեան եւ զուրկ է առեւտուրի ազատութենէն, հնարը չունի գոհացնելու իր զանազան պէտքերը: Ճարտարարուեստական արտադրութիւններու պակասը զգալի է մանաւանդ գիւղերուն մէջ: Գիւղացիին պէտք է շինուած ապրանք հասցնել մատչելի գիներով:

Բայց Ռուսիոյ ներկայ պայմանները թոյլատու չեն ճարտարարուեստական աւելի տենդոտ գործունէութեան մը:

Գործարանային արտադրութեան կազմակերպումը՝ համաձայն երկրի խնդրանքին, բանող գործարաններու կատարելագործումը կամ նորերու կառուցումը կը պահանջեն հսկայ գումարներ, ըսել է անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի օտար դրամագլուխի ներմուծման:

Այս է մանաւանդ որ կը ջղագրգռէ ներկայ ղեկավարութիւնը, որ քայլ առ քայլ տեղի տալէ յետոյ գիւղացիութեան եւ մանր առեւտուրի պահանջներուն, կը խրտչի վերջին քայլէն: Որովհետեւ ան ատտում մը պիտի ըլլայ դէպի ետ, խոստովանուած պարտութիւն մը դրամագլուխի ուժին առջեւ, անոր ակամայ նուիրագործումը եւ դրամատիրութեան աստիճանական վերականգնումը համայնավար Ռուսիոյ մէջ:

Ինչ որ ալ ըլլան սակայն բոլշեւիկ ղեկավարութեան տեսակէտներն եւ ուժը, «աջ վտանգը» կը քալէ, իրաքանչիւր քայլին ստուարացնելով իր շարքերը:

Իսկ յարձակողականը որուն կ'ենթարկուի Ստալինի ղեկավարութեան տակ, չանցնիր անդին լեզուական ճամարտակութենէ մը: Իր կեղեքումի գործիքը՝ Կէփէուն դեռ չի համարձակիր դարձնել իր անիւները, որովհետեւ շարժման առաջին փորձի մը մէջ իսկ, թերեւս անոր ամբողջական կազմը պիտի ենթարկուէր քայքայման, բախումի ուժգնութենէն: Բոլշեւիկեան աջ թեւը որ նոյնպէս, դեռ կը վարանի եւ կը գործէ զգուշաւոր վերապահումներով, իր ուժը կը քաղէ գիւղական ստուար ու կոպիտ զանգուածներէն, եւ թափանցած է քաղքի տնտեսական հաստատութիւններէն սկսեալ մինչեւ վարչական կազմերէն ու բանակէն ներս: Եւ եթէ կը մնայ տրոցկիսմի, քննադատելու եւ հարուածելու համար օրուան իշխանաւորներն եւ անոնց քաղաքականութիւնը, էապէս կը տարբերի սակայն անկէ: Տրոցկիսմը երեւան կուգայ իբր ձախ հոսանք, իբր հակառակորդ Ստալինի զիջող քաղաքականութեան ու կը ջատագովէ վերադարձը դէպի ամբողջական համայնավարութիւն: Այս է պատճառը որ հակառակ իր պետին ժողովրդականութեան, հոսանքը հող չի գտներ նոյնիսկ բանուորներուն եւ մանաւանդ գիւղացիներուն մէջ:

Իսկ աջ թեւը կը ներկայանայ իբր արտայայտիչը երկրի բոլոր մեծամասնութեան ըմբռնումներուն եւ շահերուն:

Անկէ իր ուժը եւ յարգանքը որ կը պարտադրէ օրուան վարիչներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑ ՆՑ

"Կը Կակղես, Կ'ուտես"

(ԱԽՏԱՒՈՐ ՄՏԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ)

Ներել եւ առհասարակ մոռացութեան կարելի էր տալ ռամկավար վարիչներու ըսածներն ու գրածները, եթէ այս մարդիկը ո՛չ մէկ կապ եւ առնչութիւն ունենային մեր իրական կեանքին հետ:

Մեր չար բախտէն անոնք տակաւին իրենց «չեշտուած» դերն ունին մեր հանրային զանազան կազմակերպութիւններու մէջ: Եւ դեռ աւելին, յաճախ անոնց անմիջական ներշնչումով կը ղեկավարուի այս կամ այն հաստատութիւնը: Որով անխուսափելի կը դառնայ գործ ունենալ ռամկավարի հետ, որքան ալ տաժանելի եւ դժուար խնդիր ըլլայ այդ: Ու թող ո՛չ ոք մեղադրէ, որ Դաշնակցականները յաճախ կը մղուին այս աշխատանքին, բազմաթիւ «բարեմիտ»ներու աչքին «կռուասէր» դառնալու գնով: Ցաւը այն չէ որ այսպէս կամ այնպէս ամէն առթիւ կը սրուին նման կռիւները — այլ այն որ բուն կռիւ արծարծողները, իրենք ալ կը տարուին յաճախ իրաւունքը իրենց վերապահելու: Հոս արդէն ռամկավարներու իրական պատկերն է, որ երեւան կուգայ իր ամբողջ հասակովը:

Բանդել եւ կամ խափանել ամէն մէկ շինարար ձեռնարկ, անհամ եւ անիմաստ պատճառաբանութիւններով. ու յետոյ ամբողջ մեղքը բարդել անոնց վրայ, որոնք չեն վարանիր բուն պատասխանատուները դատապարտելու:

Աւելի պարզ. այս մարդիկը զգալով հանրային բարոյական ուժի բացակայութիւնը ինչպէս իրենց գոյութեան պահպանման, կը ջանան ամէն առթիւ աւելի և աւելի նսեմացնել եւ բոլորովին չքացնել այդ ուժը, եւ հետեւաբար ամէն գնով կը սիրեն խանգարել ո՛ր եւ է փորձ, որ կը միտի այդ ուժը երեւան բերելու: Իսկ երբ այս ուժին բացակայութեան աղէտները կը շատնան եւ այլեւս ամէն մարդ լեզու կ'առնէ այս ուղղութեամբ, վայրկեան մը գիտակցաբար մոռնալով իրենց տխուր դերը, իրենք ալ կը ձայնակցին հանրութեան, յանցաւորը բոլորովին այլ ուղղութեամբ գտնել թելադրելով:

Այս վերաբերմունքը, որուն որակումը դժուար է գտնել պարկեշտօրէն, եթէ որոշ չափով հետեւանք է իրենց՝ ռամկավարներու բնածին խառնուածքին եւ հանրային պատասխանատուութեան գիտակցութեան, զգալի չափով մըն ալ կը ծնի այն հոգեբանութենէն որ ամէն կռիւ «անիմաստ» եւ «վտանգաւոր» գտնելով, բազմութիւնները հեռու կը պահէ իրական մասնակցութենէ: Այլ խօսքով, եթէ բազմաթիւ մարդիկ փոխանակ կռիւը հեռուէն դիտելու եւ խորշելու, փորձեն մտնել բուն կռուին մէջ, անտարակոյս ատով թէ կռիւը կը ստանայ իր տրամաբանական վախճանը և թէ վերջապէս արդիւնքը կ'ըլլայ աւելի արժէքաւոր, եւ կ'օգտուի ժողովուրդը:

Այս պակասն է, որ կը զգացուի յաճախ, եւ ատոր հետեւանքով Ռամկավարները «խիզախ» յարձակողականներ կը փորձեն, եւ երբեմն ալ մեղկ ու անպատուաբեր դիրք մը կը բռնեն:

Այս բոլորը պատճառներ են, որ բուն կռուի մէջ ինկողները, շարունակեն իրենց գիտցած գործը, իրենց իսկ ըմբռնած ձեւով:

Ռամկավարները, իրաւցնէ ալ կը շարունակեն իրենց խաղը, աղտոտ եւ գռեհիկ, Դաշնակցութեան շուքին հետ: Նման խաղ մըն է իրենց Փարիզի օրկանին մարտ 6ի խմբագրականը՝ նուիրուած Դաշնակցութեան պայքարին՝ Բարեգործական Միութեան դէմ:

Թէ որքա՛ն ուժեղ են այս մարդիկը իրենց յարձակողականին մէջ, եւ որքա՛ն հիմնաւոր իրենց ծամծմուած փաստերը Դաշնակցութեան դէմ, աւելորդ խնդիր մըն է, որուն կ'անդրադառնամ առանձին: Հետաքրքրականը ուրիշ կէտ մըն է զոր երեւան կը հանեն այս ողորմելիները:

Ժամանակին հայ մամուլը ընդհանրապէս, դաշնակցական մամուլը մասնաւորապէս հանգամանօրէն խիստ քննադատութեան ենթարկեց Բարեգործականի «վերակազմութեան» ճիգերը, որոնք սկսան 1927ին: Հակառակ ռամկավարներու գովասանքներուն եւ շռայլած գրուատիքներուն, հայ գիտակից հասարակութիւնը Բարեգործականը չէր արդարացներ իր նոր քայլերուն համար: Ամէն տեսակի քննադատութիւններու դէմ անճրկած Բարեգործականի վարիչներուն հետ ռամկավարներն ալ, ուզեցին խաղ խաղալ: Անոնք ոչ մէկ առթիւ կրցան հրապարակաւ վանել իրենց դէմ եղած պարզ եւ յստակ մեղադրանքները, ու փոխանակ իրենց սխալը խոստովանելու, ամբարտաւան կեցուածք մը ցոյց տուին հայ մամուլին հանդէպ: Իրենց այս ընթացքը միակ «պատուաւոր» ելք գտնելով, իրենց դէմ նետուած «անիմաստ», «փողոցային» եւ «չարչիական» մեղադրանքներուն աջէն ձախէն յոխորտանքներ ալ թափեցին հակառակորդներուն հասցէին: Ու վերջ ի վերջոյ «իրական շինարար եւ ազգօգուտ» գործերով միայն որոշեցին պատասխանել ապագային բոլոր քննադատողներուն:

Ռամկավարները եւ այս պարագային Բարեգործականը, իրենց այդ յոխորտալից կեցուածքը պահելու չափ ուժ ունէի՞ն, անոնք իրենց «վերակազմութեան» և առհասարակ իրենց ապագայ ձեռնարկներուն համար կրնայի՞ն կոթնիլ սոսկ իրենց «հաւատարիմ»ներու վրայ, մէկ կողմ թողլով բուն ժողովրդական աջակցութիւնը: Հարցեր են ասոնք, որոնց պատասխանը այդ օրերուն, միշտ ալ դրական էր, միշտ ալ ինքնավստահ, իսկ այսօր ընդամէնը երկու տարի ետք, փոխուած է դժբախտաբար:

Հարցին բուն պատասխանը իրենց մարտ 6ի խմբագրականն է, որու բոլոր զիկզակ դարձուածքներէն կարելի է հանել շատ տխուր եւ չոր փաստ մը, թէ, Բարեգործականը հակառակ իր «ազգասիրական» նպատակներուն չի տարածուիր և քաջալերուիր այս ժողովուրդի լայն զանգուածներէն, թէ Բարեգործականի գերազանցօրէն «ազգօգուտ» ձեռնարկները, որպիսին է Նուպարաշէնի հանգամանակութիւնը, չի զարգանար պէտք եղածին պէս, եւ թէ վերջապէս Բարեգործականը ապրելու եւ գործելու համար պէտք ունի այս ժողովուրդի անվերապահ եւ լայն օժանդակութեան:

Այս եզրակացութիւնը, որ միակ եւ գլխաւոր դրդիչն է Ռամկավարներու այդ խմբագրականին, բաւական չէ երեւան հանելու այս մարդոց ողորմելի դէմքը:

Ես, որ երբեք Բարեգործականը իր անյաջողութիւններուն մէջ բռնելու սիրահար մը չեմ, կ'ընդվզիմ այս փաստին դէմ, որու ամբողջ մեղքը ո՛չ հայ ժողովուրդին, եւ ոչ ալ Դաշնակցութեան կը վերաբերի, այլ քանի մը անբարեխիղճ ռամկավար եւ «էֆէնտի» վարիչներուն, որոնք հակառակ իրականութիւններուն եւ ժամանակի պահանջներուն, չեն ուզեր բան փոխել իրենց հին սովորոյթներէն:

Ժամանակաւոր յաջողութիւնները, պատճառ մը չեն արհամարհելու հանրային կարծիքը, որովհետեւ վերջը վերջը հանրային կարծիքն է բուն իրական ուժը:

Ինչո՞ւ այս տարրական ճշմարտութիւնն իսկ կը մերժուի մեր աղաներէն, որոնք սակայն ստիպուած կ'ըլլան օր մը այսպէս նոյնքան ողորմելի ձեւով դիմել նոյն հանրային կարծիքի օժանդակութեան:

Ռամկավարները, որոնք այս ախտաւոր հիւանդութեան տարածիչներն են հայ կեանքին մէջ, այս կէտն է, որ նկատողութեան պէտք է առնեն, իրենց հաւատարմութիւն ու ծառայութիւնը մատուցանելու համար Բարեգործականին, փոխանակ թոյլ եւ ժանգոտ սուրեր ճօճելու կուսակցութեան մը դէմ, որ անխոցելի է միշտ այս կռուին մէջ մասնաւորաբար:

Ու ասիկա նոյն իսկ իրենց շահուն համար: Չէ՞ որ Բարեգործականը կենսատու աղբիւրն է ռամկավար վարիչ մարմնին և մամուլին:

Իսկ եթէ անոնք կը շարունակեն քալել իրենց հին ուղիներէն, կռուելով բարոյական օրէնքներու և պահանջներու դէմ, խրախուսելով այս ժողովուրդի կրաւորական ախտաւոր հոգեբանութենէն, անոնք պիտի ստիպուին այսպէս խոնարհիլ բուն ժողովուրդին առջեւ, ու նոյն իսկ ծունկի գալ:

Այս բնական օրէնքին դէմ կռուիլ՝ զուր է եւ աւելորդ:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Րիկայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ներս խուժեց սրահէ մը, ուր գաղտնի նիստ կը գումարէր Լեթոնիոյ համայնավար կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն: Ձերբակալուեցան եօթը հոգի. գրաւուեցան բազմաթիւ խռովարարական գրքոյկներ եւ փաստաթուղթեր: Մասնաւորաբար գտնուեցան Մոսկուայէն ղրկուած նոր հրահանգներ, ինչպէս նաեւ հաշուեցոյցներ, որոնք կը պարզէին պրոպագանդի ֆոնտին գործածութիւնը: Ձերբակալուածներուն մէջ են նաեւ Գ. Միջազգայինի երկու գործակալները: Սարսափ կը տիրէ համայնավար շրջանակներու մէջ:

ՀԱՅԱՍԷՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԱԼՃԱՍԻ ՄԷՋ

ՍԹՐԱՍԲՈՒՐԿ.— Ցեմուն... Pasteur Paul Berronի հեռ... նախագահն է Action Chréti... en Orient ընկերութեան:

Նախ քան իրեն հե... նուիլը, արդէն հիացումով էի այս կրօնաւորին մասին... իր ամբողջ կեանքը, ուժն ու... խառնքը նուիրած է հայ... թականները պաշտպանելու... ծին: Ալճասի մէջ կը հրատա... Le Levant պարբերական... ամբողջութեամբ նուիրուած... Հայկական դատին եւ... մեր գաղթականներու պաշտ... նութեան: Շնորհիւ Տօքթ. Պ... ու իր պարբերականին, Ալճաս... աւելի քան երբեք հազար... կը հետաքրքրուին Հայերով... թէ անոնց մէջ մարդիկ կա... րոնք կռիւ կ'ընեն եթէ... համարձակի գէշ արտայայ... Հայերու մասին: Պ. Պէրոն... գասի մեծ ու փոքր քաղաք... մէջ կը սարքէ պարբերակա... սախօսութիւններ, որոնց... տեղացի ժողովուրդը... ճանչցած է մեզ:

Հեզ ու անաղմուկ... մը՝ որ չի սիրեր իր մասին... ցնել իր սեփական տան մէջ... րի չափազանց խնայողութեա... այդ խնայողութիւնը կը... ցնէ իր ղեկավարած գործին...

Տօքթ. Պէրոն խօսեցաւ... մասնաւորաբար հայ քաղաք... կեանքի մասին, որ զինքը... զարմացնէ: Ի՞նչ լաւ կը... հայ ղեկավար կազմակեր... թիւններն ու դէմքերը, ու կը... մանայ որ, հոս Եւրոպայ... այդքան սուր պայքար կայ... միջեւ, փոխանակ — պաշ... րենց ըմբռնումները — միա... փրկութեան ու պաշտպանմա... ծին շուրջ:

Ու խօսելով քիչ մըն... նական հարցերու մասին Պ... ըսաւ.— Գիտեմ որ Դաշն... թիւնը, որուն անդամ է «Յա... խմբագրապետ Պ. Միսաք... իմ բարեկամներս Պ. Պ... ու Ահարոնեան, այնքան... րութիւն չեն տար կրօնքի... կայն ասիկա պատճառ մըն... ես ժխտեմ Դաշնակցութեան... հրաժեշտութիւնը հայ ժողով... դին եւ անոր դատին համար... եթէ ձեր դատը մինչեւ... կանգուն կը մնայ այդ... ձեր կրօնքին է: Մենք... կան ենք, բայց երբեք... որ Հայերը բողոքական... դառնան: Ու. Լուսաւորչական... ղեցին ամենահին եկեղեց... մէկն է, շատ է տառապած... ժանի է ամէն յարգանքի... ծարանքի:

Մեր նպատակն է 1)... հայ ժողովուրդի ցաւը... մխիթարել. 2) աշխատի... ցնել անոր մէջէն քրիստ... թեան գաղափարը որ... չէ եթէ ոչ բարութեան... թեան եւ առաքինութեան... փարը:

Հայ ժողովուրդը... ատոնց եւ իր դիմացկուն... անպայման լաւ օրեր պիտի...

Յ. ՊՈՒՌՆՈՒՃԵ...

ՏԱՆԻՔԻՆ ՎՐԱՅ

Երիտասարդ օդանաւորդ... կիրակի օր փորձեր կը կատ... իր սաւառնակով ...էն... վրայ: Գիտէր իր ծնողքը... տեղը կը բնակին, պիտի... դիտել իր թռիչքը եւ իր... ալիկութիւնը անոնց ցոյց... համար, սկսաւ պտոյտներ... տարել իր տան վրայ եւ... Շատ չանցած սակայն,... գարման մը հետեւանքով,... դեռ կը փորձէր գետին... սաւառնակը հեռագրաթելի... բախելէ յետոյ, նստաւ... տանիքին վրայ: Նիւթ... վնաս չկայ: Սաւառնորդը... բաւորուած:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱԶԱՐՃԸՔԻ ՄԷՋ

ՊԱԶԱՐՃԸՔ, Մարտ 14.— Կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել մեր, խեղճացած գովելի գաղութի մասին։

Նախ, իբրեւ բացառիկ առաւելութիւն եւ հազուագիւտ «պատիւ» մեր գաղութներու համար, ըսեմ թէ, հոս չկան ներքին երկպառակութիւններ ու հակամարտութիւններ ու մօտ 170 տուն ունեցող այս պզտիկ գաղութը մէկ սիրտ, մէկ հոգի եղած կը հոգայ ու կը պահպանէ իր ազգային գոյութեան երկու սիւները — եկեղեցին եւ դպրոցը։

Վերջին 5-6 տարիներու ընթացքին չէ եղեր դէպք մը որ յաջողութեամբ չպսակուի ի նպաստ անոնց։ Դեռ տարի մը առաջ էր, որ չնայած ամէն կարգի «տագնապ»ներու, այս համայնքը մօտ կէս միլիոն լէյ ժողվեց (որուն մէկ չնչին մասը միայն դուրսէն եկաւ) եւ քանի մը ամիսներու ընթացքին սկսաւ ու աւարտեց մանկապարտէզի մեծ ու սիրուն շէնքը, իր բեմով միասին։ Մօտ օրէն ալ խորհրդարանի կառուցման պիտի ձեռնարկուի։

Հոս տարիներէ ի վեր կայ նախակրթարան մը՝ չորս դասարանով եւ մանկապարտէզ, ուր կը յաճախեն 100-120 աշակերտներ, ու կը մեծնան իբրեւ Հայ։ Թաղականութիւնը ո՛չ մէկ հաստատ եկամուտ ունի։ Եղածը ազգային տուրքն է. Թօշակները, քաղաքապետութեան տուած 20 հազար լէյ նպաստը եւ ներկայացումներէն-եւ-երեկոյթներէն գոյացած գումարը։ Բայց շնորհիւ թափուած ջանքերուն, ամէն տարի ալ առանց բացի կը փակուի։

Ինչպէս ըսինք, այս ժողովուրդը իր ամենալայն օժանդակութիւնը կը բերէ իր եկեղեցիին ու վարժարանին։ Փոքրիկ գաղափար մը տուած ըլլալու համար այդ զոհաբերութեան չափի մասին, ըսեմ, թէ յունուար եւ փետրուար ամիսներու ընթացքին տրուած է ընդամէնը երեք ներկայացում երեկոյթ, որոնցմէ մէկը ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, իսկ երկուքը վարժարանին։ Այդ 3 ներկայացումներէն գոյացած է մինչեւ քառասուն հազար լէյի (40,000) նպաստ. ասոր վրայ պէտք է աւելցնել «Աւետիս»ի առթիւ Աշակերտ. Միութեան կողմէ հաւաքուած, անուանակոչութիւններու առթիւ Ծնողական Խորհուրդի կողմէ ժողվուած եւ եկեղեցիին առթիւ եղած գումարները, որով վերոյիշեալ գումարը կը բարձրանայ մինչեւ յիսուն հազար լէյի (50,000) եւ այս դեռ ընդամէնը երկու ամիսներու ընթացքին։ Կը կարծեմ բացատրութիւններու պէտք չկայ։

Հարկ կը զգամ շեշտելու թէ, այս գաղութը ջոջեր չունի ու իր յաջողութիւնը կը պարտի միայն ու միայն իր ներքին միութեան եւ ազգային գիտակցութեան։

Ահա՛ ա՛յս է որ կ'ուզեմ իբրեւ օրինակ հրամցնել ջոջերով հարուստ մեր գաղութներուն, ուր եթէ 10 հարուստ կայ, 5 հատ ալ ազգ. մարմին կայ, որոնք իրար խաչաձեւելով՝ ոչ թէ կը շինեն, այլ կը կործանեն իրենց գաղութը, հարիւրաւոր անմեղ մանուկներ զոհ դարձնելով իրենց խմբակցական մենատիրական կիրքերուն։

Գիտակցինք, վերջապէս թէ մեր այս հալածական օրերուն պէտք ունինք ո՛չ թէ դրամով, այլ սրտով ու ազգային գիտակցութեամբ հարուստ գաղութներու։

*** Փետր. 25ին տեղի ունեցաւ տեղւոյս Թաղական Խորհուրդի առաջարկով եւ ուսուցչական մարմնի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած «Ուշ լինի, նուշ լինի» օպերէթը։ Խաղը անցաւ բաւական յաջող։

Դադարի ատեն աճուրդի հանուեցաւ վարժարանի Դ. դասարանի աշակերտութեան կողմէ ասեղնագործուած մետաքս բարձ մը, արդիւնքը յատկացուելու համար թատերասրահի բարեկարգութեան։ Քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ 2820 լէյ։ Բարձը մնաց ատամնաբոյժ Պ. Երուանդ Շիրինեանին, որ 200 լէյի բացառիկ նուէր մըն ալ ըրաւ այս առթիւ։

Վարդգէս

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՄԱԴԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԴԱՆ, Մարտ 1.— Վարդանանց տօնին առթիւ Ազգային դպրոցի կազմակերպած հանդէսը Մէարիֆի թոյլտուութեամբ տեղի ունեցաւ փետրուար 11ին։ Հանդէսն ունէր գրական-գեղարուեստական բաժին։ Եղան յաւուր պատշաճի խմբական երգեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկ. Ար. Ալլահվէրդեանի, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Օրուան բանախօսը դպրոցի տեսուչ ընկ. Հ. Տէրտէրեանը իր արժէքաւոր եւ մօտ մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ բուռն հետաքրքրութեան մէջ պահեց ժողովուրդը։ Եզրակացութեան մէջ ըսաւ.

«Վա՜յ այն ազգին, որ անցեալի հերոսութիւններով միայն կ'ապրի.. Բարոյական նոր սնունդ պէտք է. փնտռել, որպէսզի կարենանք յառաջանալ։ Միայն անցեալին դրամագլխով չենք կրնար պարծենալ, ինչպէս սագերը, որոնք կը հպարտանային, ըսելով, թէ՝ իրենց պապերն են ազատած Հռոմը։ Միթէ՞ չունինք նոր Վարդաններ, նոր Ղեւոնդներ ... Կը յիշենք Դաւիթի ու Գողիաթի պատմութիւնը, բայց մեր Դաւիթները չենք յիշեր . . . Բաւական է յիշել Վանի հերոսամարտն իր յաղթանակով, Շապին Գարահիսարի, Կիլիկիոյ, Սուէտիոյ, Արարայի եւ բազմաթիւ ուրիշ հերոսամարտեր՝ Ղարաքիլիսայի եւ Սարդարապատի կողքին՝ իրենց տասնեակ 1036 նահատակներով։»

Հանդէսին երկրորդ մասին իրենց մասնակցութիւնն էին բերած տեղւոյս սիրողները՝ ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ս. Յովսէփեանի։

Ամսոյս 17ին, առաջին անգամ ըլլալով, տեղիս Հ. Յ. Դ. մարմինը տօնեց փետր. 18ի ապստամբութեան տարեդարձը։ Ներկայ էին մեր բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Հաւաքոյթին կը նախագահէր ընկ. Ս. Սահակեան, որու բացման խօսքէն յետոյ երգեցինք «Մեր Հայրենիք»ը։ Ապա խօսք առնելով ընկ. Հ. Տէրտէրեան, մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ փետրուարեան ապստամբութեան նշանակութեան մասին, զայն համարելով համաժողովրդական մեծ ընդվզում մը դարուս վատագոյն ռէժիմի՝ բոլշեւիկեան տիրապետութեան դէմ։

Ապա խօսք առին ընկերներ Արշ. Մանուկեան, Յր. Սարգսեան, Տճ. Պօղոսեան, որոնք եզրակացուցին, որ փետր. 18ը մեր ազգային մեծ եւ արժէքաւոր տօներէն մէկն է։

Հանդէսէն վերջ ընկերները ընթրիքի հրաւիրուեցան ընկ. Վ. Ղազարեանի տունը, ուր երգեց ընկեր Գառնիկ-Բիձա եւ ինքնուրոյն ոտանաւորներ արտասանեց Վ. Ղազարեան։

Ասրայեան

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈՐՏԻ ԽԱՂԸ

«Միլլիյէթ» կը գրէ.— Ամէն շաբթու քանի մը շոգենաւ զբօսաշրջիկ կու գայ Պոլիս։ Զանազան երկիրներէ եկած այդ զբօսաշրջիկները առաւելն օր մը միայն կը մնան մեր քաղաքը։

Առեղին, այդ զբօսաշրջիկները հակաթուրք զգացումներով տոգորուած հայ եւ յոյն թարգմաններու ձեռքը կը գտնուէին։ Այդ թարգմանները զրպարտութիւններ կ'ընէին եւ գէշ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին մեր մասին։ Քաղաքապետութիւնն ու ոստիկանութիւնը այս խնդրով զբաղեցան եւ մաքրագործում մը կատարելով զբօսաշրջիկները ազատեցին այդ կարգի մարդոց ձեռքէն։

Կը կարծէինք որ այլեւս գործը կարգին մտած էր։ Դժբախտաբար սակայն, ճամբորդութեանց գործակալ մը, «Թիւրքուազ»ի սրահներուն մէջ «Թրքական պարահանդէս» մը կազմակերպած է։ Այս առթիւ գետինը բազմոցներ, պղինձէ կրակարաններ, կլկլակներ զետեղուած եւ պալօղներէն աղջիկներ հաւաքելով «Թիւրքուազ» առաջնորդուած են՝ պորտ խաղցնելու համար։

Մանաւանդ որ, դէպքը տեղի ունեցած է ոչ թէ արտասահմանի, այլ Թուրք հայրենիքին մէջ։ Բերայի կեդրոնը եւ այն ալ «Թավուլ զուրնա»ի ընկերակցութեամբ։ Թուրք ազգը ոչ մէկ ատեն եւ ոչ մէկ ձեւով ուրիշին գրպանները լեցնող «սոյթարի»ներէն չէ։ Թուրք օրէնքները պէտք եղածին չափ հաստատ են թրքութիւնը անարգողներուն դէմ։ Հոգ չէ թէ այդ անարգանքը եղբօր մը ձեռքէն կամ թշնամիին կողմէն եղած ըլլայ։

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Կառավարութիւնը սկսած է գրաւել հելլէնահպատակներու այն կալուածները որոնց տէրերը բացակայ են եւ փոխանորդներու միջոցով կը յանձնանձուին։ Այս մասին օրէնք մը կար արդէն, բայց մինչեւ հիմա չէր գործադրուեր։

Այս կարգի կալուածներուն թիւը դեռ յայտնի չէ։ Պաշտօնական գործողութիւնները կատարուելէ վերջ, այս կալուածները բաշխումի յանձնախումբին պիտի տրուին ոչ-փոխանակելիներու օգտին գործածուելու համար։ Ամբողջ հասոյթը ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաժնուի։

ՆՈՐ ԿՐՕՆՔ ՄԸ

Նոր կրօնք մը երեւան ելած է եւ իշխանութիւնները սկսած են քննութիւն կատարել այս մասին։ Դէպքը տեղի ունեցած է Կեդր. Անատոլուի մէկ քաղաքին մէջ, բայց Պոլսոյ մէջ գտնուող կարգ մը անձերու ալ յայտարարութիւնները առնուած են իբրեւ խնդրին հետ կապ ունեցող։ Երրորդ հարցաքննիչ դատաւորը, որուն յանձնուած է խնդիրը, պէտք տեսած է հարցաքննել նաեւ Օփսէն անուն օտար ընկերութեան մը մէկ պաշտօնեան։

Նոր դաւանանքի մը կազմութեան այս դէպքը սահմանադրական օրէնքին հակառակ կը նկատուի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Պետական դրամատան հիմնումին մասնակցելու համար, Օսմ. դրամատունը կարգ մը նոր առաջարկներ ըրած է կառավարութեան։ Կառավարութիւնը սակայն, այս խնդրին մէջ բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունի եւ նպատակ ըրած է որ ոչ մէկ օտար դրամագլուխ մասնակցի պետական դրամատան։

Դրամատան համար պէտք եղած դրամագլուխը ազգային աղբիւրներէն պիտի հայթայթուի։ Դրամատան հիմնումի ծրագիրը պատրաստուելէ վերջ, Պ. Շախթի քննութեան պիտի ենթարկուի։

Կ'ըսուի թէ Օսմ. դրամատունէն զատ ուրիշ քանի մը խմբակներ ալ մասնակցելու առաջարկ ըրած են, բայց կառավարութիւնը մերժած է։

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի կառավարութիւնը վերջերս հրատարակեց հպատակութեան նոր օրէնք մը, որ կը շահագրգռէ նաեւ տեղւոյն Հայերը։

Օրէնքին համաձայն, եգիպտաբնակ կը նկատուին բոլոր օսմանեան հպատակները, որոնք 5 նոյեմբեր 1914էն առաջ եգիպտոս կը բնակէին եւ հիմա ալ հոն կը մնան։

Այս տրամադրութենէն չեն կրնար օգտուիլ անոնք, որոնք Թուրքիոյ մէջ ծնած կամ հոն ծնած հայրերու զաւակ ըլլալով, ասկէ առաջ դիմած են թուրքիայէն զատուած երկիրներու կառավարութեանց, ու յայտնած որ կ'ուզեն այդ երկրին հպատակ ըլլալ։ Անոնք պէտք է մեկնին եգիպտոսէն, ազդարարութիւն ստանալէ յետոյ վեց ամսուան ընթացքին։

Օրէնքին երրորդ յօդուածը կը վերաբերի 1914 նոյ. 5էն վերջ եգիպտոս հաստատուած եւ այժմ հոն գտնուող թրքահպատակներուն։ Ասոնք պարտաւոր են, ներկայ օրէնքին հպատակութեան թուականէն վերջ մինչեւ մէկ տարի, որ է ըսել՝ մինչեւ 1930 փետր. 27, խնդրագիր ներկայացնել եգիպտահպատակ նկատուելու համար. եթէ չընեն՝ կրնան հեռացուիլ եգիպտոսէն վեց ամսուան պայմանաժամէ մը ետք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Երէկ հրատարակած էինք Թունուզէն «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր հայ կռփամարտիկ Գաբօի յաղթանակը Թունուզի ախոյեանին դէմ։ Այս առթիւ Թունուզէն թղթակից մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Մրցումը տեղի ունեցաւ Թունուզի «փալմարիոմ» թատերասրահին մէջ մարտ 12ի գիշերը, մասնակցութեամբ Մարսիլիայէն եկած երկու խոստմնալից հայ կռփամարտիկներու՝ Գաբրիէլ Պաղտասարեան՝ (Գաբօ) Վանեցի եւ Յակոբ Պաղտատլեան՝ կիլիկեցի։

Առաջինը կռուեցաւ Հիւս. Աֆրիկէի ախոյեան Հրեայ Ջերպիպին հետ, որուն յաղթեց կէտերու առաւելութեամբ. իսկ Պաղտատլեան աւելի երիտասարդ եւ թեթեւ՝ կռուեցաւ Թունուզի ախոյեան Արաբ Պէն-Սայիտին հետ, որուն յաղթեց նոյնպէս կէտերու առաւելութեամբ։ Սրահը լեցուն էր բազմահազար ժողովուրդով՝ ուր Հայ ըլլալով կային երեք հոգի, մեծ անակնկալ պատճառելով մեր յաղթական հայրենակիցներուն, որոնք բնաւ չէին կարծեր որ, Թունուզի մէջ Հայեր կը գտնուին։

Յառաջիկային Պաղտասարեան անգամ մըն ալ պիտի գայ չափուելու համար անպարտելին Արաբ Պէն-Թաճարին հետ, որուն սոսկալի հարուածները գետին տապալեցին Սպանիացի Սալաս կոչուած կռփամարտիկը, նոյն գիշերը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի Ա. եւ Բ. խումբերը անցեալ կիրակի ունեցան իրենց լրիւ մրցումը A. S. A.ի մարզադաշտին մէջ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը 0ի դէմ 3ով պարտուեցաւ A. S. Ablonի Բ. խումբէն։ Իսկ Ա. խումբի մրցումը A. S. Ablonի առաջին խումբին հետ վերջացաւ 1 — 2ով մերիններու յաղթութեամբ։

Կրնանք ըսել թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամենէն համերաշխ խումբն է Պիյեանքուրը։ Կ'արժէ յիշել թէ ճիպէյլի որբերը շատ լաւ խաղցողներ ունին։ Ինչպէս Ջատիկ եւ Լեւոն, որոնք ճիպէյլի աստղերն էին ժամանակին։

Մեր տղոց շատ կարգապահ եւ լաւ խաղարկութենէն չափազանց գոհ դատաւորը առաջարկեց 6=6ով բաժակի մրցումը ընել իրենց դաշտին մէջ յառաջիկային։ Մեր տղաքը վերադարձան շատ լաւ տրամադրութեան տակ՝ երգելով ազգային երգեր։

Հ. Մաճարեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Օ. Գավաֆեան եւ իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է”

Տաշճին (Տէտէն) ալ իր կարգին խռպոտ ձայնով մը պատասխանեց Խչօ-Պապօին.

— Հարամզա, ի՞նչ պօմպօշ կը խօսիս եւ քեզ կը նեղես։ Ըս հեղուն սրան մերը չէ, այլ անոնցն է. եւ դուն քու ծերութեանդ օրերուն պիտի լսես թշնամիին վայնասունը։ Ըսածներուս մտիկ տուր, Խչօ-Պապօ։ Մօտերս Քեռին ալ այս կողմերը պիտի գայ կ'ըսեն եւ իր գերիշխանութեան տակ պիտի ապրեցնէ այս շրջանները։ Լաւ գիտցիր թէ այժմու վիճակը կրնայ բարւոքուիլ շնորհիւ հիւսիսի Քեռիին։

— Նորէն ամէն աւուր ալէլուեան է որ կը խօսիս, ըսաւ Խչօ-Պապօն Տէտէին։ Ահա երազածին յոյսերու պատկերը։ Ատոնք ամէնը որոնք զուր եւ անկարելի յոյսեր են մեզի համար և չափազանց ուշ պիտի ըլլայ նման երազներու հաւատք ընծայել։

Սակայն վստահ եղիր որ օր մը պիտի գայ, որ սեւ էջեր պիտի բանայ մեր պատմութեան գրքին մէջ, ուր դեռ չէ արձանագրուած այդքան տխուր եւ սահմռկեցուցիչ իրականութիւն։ Պէտք չէ տարուիլ սին ու խաբուսիկ յոյսերէ, որոնց վախճանը դուշակութեան կը կարօտի եւ թերեւս ոչինչ ալ ծնի անկէ։ Պէտք է շրջահայեաց ըլլալ, իմանալ եղած անցուդարձերը եւ տեսանելիօրէն շօշափել հակապատկերը։ Չէ, չէ, ըս հեղուն սրան մերն է, մեզ պիտի...

Տաշճի Կարօն եւ Խչօ-Պապօն երբ միասին օճախղուլը ըլլային, այսպէս վիճելի հարցեր կը ծագէր իրենց միջեւ։ Որովհետեւ Խչօ-Պապօ աւելի բանգէտ էր, համոզիչ խօսքերով կը լուծէր վիճաբանութեան նիւթը։

Շատ երկար չէր տեւեր այս կեանքը եւ Խչօ-Պապօ նոր օր և նոր լոյս տեսնող Թրքական շարժումներուն մեկնութիւնները կ'ընէր, ինչ որ հետզհետէ կ'իրականանար դառնութիւն եւ տառապանք հոսելով հալածական ժողովուրդին վրայ։

Խչօ Պապօն իր չտեսած բաները կը տեսնէր և չլսածները կը լսէր։ Յաջորդ գարնան ցանքերը շատ լաւ բուսած և բարձր հասակ նետած էին։ Խչօ-Պապօին ծերութիւնը կը հրճուէր զանոնք տեսնելով այդքան ցանկալի եւ բերրի վիճակի մէջ։

Բայց նոյն տարին մեծ դժբախտութեան մը դուռ բացուեցաւ, մարախներու երամները երկինքէն վար գալով, աճող եւ ուռճացող ցանքերը աւերեցին, ահագին վնասներու ենթարկելով չարքաշ գիւղացիութիւնը։

Խչօ-Պապօ, մարախները արտերէն հեռացնելու համար միջոցներու կը դիմէր եւ բաւական յաջողութիւն կը գտնէր։ Դաշտի կչկուր հաւաքելով թումբերուն վրայ կը վառէր, որպէսզի կըշկուրի մուխին հոտէն մէկ կողմ քաշուէին։ Մարախներու շատութենէն արտերը կը կարմրորային։ Ողորմելի մարդը հոգւոյն խորէն հառաչելով երկար ա՛խ կը քաշէր, սրտէն արիւն կուգար, հազար քրտինքներով յառաջ եկած ցանքերը կը փճանային, մէկ արտ չէր որ կարենար պաշտպան հանդիսանալ, հետեւաբար ինքն իր տեղը կը քըմուէր ու կը մխար ցանքերու շիւանը երգելով։

Այդ նեղութեան պարագային գտակը գլուխէն կը հանէր ու խօսքը կ'ուղղէր Աստուծոյ.

— Հէյ ողորմած երկնաւոր Թագաւոր Աստուած, փառք քեզ եւ տուածիդ շուքուր. բայց երկինքէն կրակ ալ չտեղացնես ու ողջ ողջ խաշես ու խանձես թէ՛ մեզ եւ թէ գարնան բաց կապուտակ երկնակամարին տակ հանգչող ու կամաց կամաց աճող ցանքերը։

«Սա մեր գեղին ծերերը դեռ իրենց գոնութիւնը կ'ընեն, չեն ուզեր իմանալ, Աստուած կրակէ կարկուտ ըլ թափէ վար, նորէն աչքերնին կը գոցեն եւ չեն ուզեր հաւատալ։ Բայց չէ՛, չէ՛, ինծի այնպէս մը կ'երեւի թէ ըս հեղուն ջարդուելու սրան մերն է, մեզ պիտի...

Հետզհետէ գիւղը իր խաղաղութիւնը կը կորսնցնէր, դաշտային աշխատանքները անտանելի կը դառնային, եւ սակայն Խչօ Պապօ իր երկար բարակ մտմտուքներուն մէջ տապկուելով՝ բահը ուսին՝ ճամբայ կ'իյնար Պողոյին կօլին արտերը ջրելու։

Մինչ ասդին գիւղացիք արտ վարելու կ'երթային, սակայն անուղղակի յարձակումներու ենթարկուելով գործերնին կիսատ՝ տուն կը դառնային։ Գիւղին պէկին կը պատմէին այդ յարձակումներու մասին, սակայն պէկը չէր պատասխաներ հարստահարութեանց ենթակայ եղող աշխատաւոր գիւղացւոց եւ ոչ ալ պաշտպանութեան համար նպաստաւոր միջոց կը ցուցնէր, կը թողուր երեսի վրայ և իրենց բախտին։

Այդ օրերուն, իրիկունները լալով աղօթք կ'ընէր Խչօ-Պապօն, եւ օր մըն ալ իրենց ախոռին կից եղող ախոռի պատին ծակէն կը լսեն լալահառաչ աղօթք-աղերսանքն ու հեկեկանքը։

Ախոռին կից եղող միւս ախոռը Լեռնցոյն էր, լսելով այս հազուադէպ պարագան, կը մօտենան կլոր բացուած ծակին ունկնդրելու համար լալը։

Քիչ վերջ կը հարցնեն կամացուկ մը դառնութեամբ լեցուած Խչօ Պապօին.

— Ի՞նչ կայ նորէն, Խչօ-Պապօ, ա՛յ տնաշէն, կ'ըսէ Մանուկ Բիյան։

Երբ կը տեսնէ որ պատասխանը կ'ուշանայ, Մանուկ Բիյա դառնալով իր կնկան, կ'ըսէ.

— Կնի՛կ, գիտե՞ս՝ Խչօ-Պապօն քըքուր սիրտ է, այսօր նորէն սիրտը փլեր է եւ կուլայ միս մինակ նստած ախոռին մէջ Պօրօ եզան մսուրին վրայ։

Ձայն մը կը լսեն, եւ ահա մինակութեան մէջ դառնութիւնը երգող Խչօ-Պապօն է որ կը խօսի.

— Չէ՛, Մանուկ Բիյա, չէ՛, սեւ օրերու մնացինք, ըս հեղուն սրան մերն է եւ մեզ պիտի...։ Զուլումն ու արհաւիրքը սարսռալի կերպով պիտի գգրգացնէ մեր գոյութիւնը, մենք պիտի փճանանք, եւ դարաւոր թշնամին ալ ցնծերգակ սաղմոսներով մեր տառապանքը պիտի ցնծերգէ։

(5) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Յունաստանով բարեկամական դաշինքը

Երէկ հաղորդեցինք Յունաստանի եւ Սերպիոյ միջեւ կնքուած դաշինքները՝ Սելանիկի ազատ գօտիին մասին, որուն շուրջ բանակցութիւններ կը կատարուէին տարիներէ ի վեր։

Այժմ կը մնայ ստորագրել երկու պետութեանց միջեւ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքը, որ լրացուցիչ եւ անհրաժեշտ մասը պիտի կազմէ համաձայնութեան։ Դաշինքը պիտի կնքուի 5 տարուան համար, սակայն նորոգելի՝ այդ պայմանաժամէն յետոյ։ Նոր հեռագրի մը համաձայն, ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 25ին Պելկրատի մէջ, բարեկամական ազգային տօնին օրը։ Դաշինքը այսպիսի հանդիսաւոր օր մը ստորագրելով, Սերպիա կ'ուզէ ցոյց տալ թէ՝ ո՛րքան կարեւորութիւն կուտայ ատոր։

Այսպիսով կը փարատին նաեւ այն կասկածները թէ իտալեւհելլէն դաշինքը ուղղուած էր Եուկոսլաւիոյ դէմ։

Պատասխանատու սպաները պատժուած

Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ Երեսփ. Ժողովի բեմէն յայտարարած էր թէ խստիւ պիտի պատժուին այն սպաները — ինչքան ալ բարձրաստիճան ըլլան — որոնք պատասխանատու են Հռէննոսիոյ ֆրանսական զինուորներուն մէջ վերջերս ծագած համաճարակին եւ պատահած մահերուն համար։

Նախարարը ինք անձամբ ձեռնարկեց քննութեանց եւ երկարօրէն հարցաքննեց Հռէննոսի բանակին հրամանատարներէն զօրավար Կուպօն, զօր. Փարթուրնօն եւ գնդապետ Մարմէնիան։ Փէնլըվէ Էլիզէի պալատը երթալով իր հարցաքննութեանց արդիւնքը հաղորդեց Նախարարական խորհուրդին։

Տրուած պատիժներն են հետեւեալները.— Զօր. Կուպօ, Մայանսի 30րդ զօրաբանակին հրամանատարը, որ կ'ամբաստանուի թէ սաստիկ ցուրտ օդով մը հրամայած է մարզանքի հանել զինուորները, մեղադրանք միայն պիտի ստանայ, նկատի առնելով Մեծ Պատերազմի ատեն իր մատուցած փայլուն ծառայութիւնները։ Զօրավար Փարթուրնօ, որ կ'ամբաստանուի թէ համաճարակին ամենախիստ օրերուն Թրէվի մէջ սպաներու ծպտեալ պարահանդէս մը սարքել տուած է, պաշտօնանկ պիտի ըլլայ։ Նոյնպէս պաշտօնանկ պիտի ըլլայ գնդապետ Մարմէնիա, որ երբ զերոյէն 20 աստիճան ցուրտ կ'ընէր, հրամայած է ժամերով քալեցնել զինուորները։

Երեք բնախոյզներ կորսուած

Պըրտի արշաւախումբէն երեք հոգի՝ փրոֆ. Լօրէնս Կուլտ՝ երկրաբան, Պէրնթ Պալքըն՝ նորվեկիացի օդանաւորդ եւ Հէրըլտ Ճիւն՝ անթելի մասնագէտ, անցած շաբաթ օդանաւով ճամբայ ելած էին դէպի Ռոքֆէլըրի լեռնաշղթան, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Այս լեռնաշղթան փետր. 20ին գտնուեցաւ Պըրտի կողմէ, որ զայն կոչեց արշաւանքին նիւթականը հայթայթողներէն մէկուն՝ միլիառատէր Ռոքֆէլըրի անունով։ Յիշեալ երեք հոգին մինչեւ մարտ 14 անթելով հաղորդակցութեան մէջ էին Պըրտի հետ, սակայն անկէ ի վեր ո՛չ մէկ լուր կամ նշան ստացուած է։ Կը վախցուի որ աղէտ մը պատահած է։

Երկրաբան Կուլտ շատ փափաքած էր ուսումնասիրել հարաւային բեւեռի մէջ գտնուած այդ նոր լեռնաշղթան։ Հակառակ վտանգներուն, Պըրտ արտօնած էր այս արշաւանքը, որ եղանակին վերջինը պիտի ըլլար։

Կորսուածները փնտռելու համար ճամբայ ելաւ Պըրտ անձամբ՝ «Վիրճինիա» օդանաւով։ Իրեն կ'ընկերանան անթելի գլխաւոր մասնագէտ Մալքոմ Հանսըն եւ օդանաւորդ Տին Սմիթ։

Փրիմօ տէ Րիվէրա դատ պիտի բանայ

Սպանիոյ դիկտատոր Փրիմօ տէ Րիվէրա դատ պիտի բանայ բոլոր այն թերթերուն դէմ, որոնք Սպանիոյ կացութեան մասին սխալ տեղեկութիւններ հրատարակած էին։ Օրինակ՝ կարգ մը անգլիական թերթեր պատմելէ յետոյ թէ Մատրիտի փողոցներուն մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան, աւելցուցած էին թէ արքայական զինուորներէն մաս մը ինքզինքը հանրապետական յայտարարած է։ Վարչապետը յիշեալ դատերը պիտի բանայ արտասահմանի դատարաններուն մէջ՝ իր դեսպաններուն միջոցաւ եւ մնասուց հատուցում պիտի պահանջէ։ Դիկտատորը կը շեշտէ թէ Սպանիոյ 100էն 99ը իրեն հետ է եւ ո՛չ մէկ խլրտում կրնայ ծագիլ երկրին մէջ։

Օդանաւային մեծ արկած մը

Ամերիկայի Նիւ Ճըրսի նահանգին Նիւեորք քաղաքին մօտ պատահեցաւ օդանաւային արկած մը, որուն զոհ գացին 14 հոգի։ Օդանաւը երեք շարժանիւնոց «Ֆորտ» մըն էր։ 14 զբօսաշրջիկներ կ'ուզէին օդ՝ մկրտութիւն ստանալ։ Օդանաւը շատ դժուարաւ կրցաւ բարձրանալ։ Շարժանիւներէն մէկը չէր գործեր. օդանաւորդը զգաց որ վտանգ մը պիտի պատահի եւ փորձեց ցամաք իջնել։ Այդ պահուն ընդհարեցաւ կառախումբի մը, որ աւազ կը փոխադրէր։ Օդանաւը երկուքի բաժնուեցաւ։ Զբօսաշրջիկները, որ կեդրոնի խուցին մէջ դիրք գրաւած էին, բոլորն ալ մեռան վայրկենապէս։ Օդանաւորդը եւ բարեկամ մը, որ քովը նստած էր, օդանաւէն դուրս նետուեցան եւ վիրաւորուեցան։ Զոհերը 20-30 տարեկան երիտասարդներ էին։ Անոնց մէջ էին երկու նշանածներ, որ շուտով պիտի ամուսնանային։

Մեքսիկայի ըմբոստներու պարտութիւնը

Պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ կառավարական ուժերը փայլուն յաղթանակ մը տարած են Սան-Փէթրոյի, Թորրէոնի եւ Տէնավիտոսի կողմերը։ Սան-Փէթրոյի առջեւ ըմբոստ ուժերը ստիպուեցան նահանջել, առաջին իսկ բախումէն։ Միւս կողմէ ըմբոստ ուժերու հրամանատարութիւնը կը յայտնէ թէ Թորրէոն քաղաքը որ կառավարական բանակին ձեռքն անցած է, պարպուած է ռազմագիտական նկատումներով, թէ յեղափոխութիւնը հետզհետէ աւելի ծաւալ կը ստանայ։ Ըմբոստները գրաւած են կարեւոր դիրք մը, որուն հետեւանքով պիտի կտրուի երկաթուղային կարեւոր գիծ մը։ Այդ գիծը կը ծառայէր կառավարական ուժերու պարենաւորման։

ԱՆԴՐՈՎԿԷԱՆԵԱՆ ԹՌԻՉՔԸ

Ռումանական կառավարութիւնը կ'ուզէ ինքնաթիռ եղանակով մը տօնել Նոր Ռումանիոյ տասնամեակը։ Նախարարական խորհուրդին որոշումով, ռումէն համբաւաւոր օդանաւորդ Պուրտոլիօ անդրովկէանեան թռիչքի մը պիտի ձեռնարկէ Մայիս 10ին, որ օրն է ազգային տօնին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բիլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ջաւարեան խումբին կողմէ
ի նպաստ Հ. Յ. Դ. ժողովրդական գրադարանին
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Զ. Թաղապետարանի սրահը
կը ներկայացուի՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
«ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ» եւ «ԱՇՈՒՂԸ»
գ ի ն ե ր ս ո վ ո ր ա կ ա ն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ
30 մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հայ ժողովրդ. լսարանին մէջ
կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք։ Փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St-Martin. PARIS (10e).

Բ Ա Յ Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ Հ. ՋԱՆՏՐԵԱՆ
Ե Ւ
ԳԷՈՐԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
(ԹԱՎԱՃԵԱՆ)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Ամասիա | *Ամասիա*
Վառնա 20 Փետր. 1929

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

Իսկ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վրէժ, Գժոխք, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց վարժարանի Սանուց Միութեան վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Դպրոցասէրի բոլոր սանուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, վարժարանին սրահը, 3bis Ave. Thiers, Raincy - Pavillon, (S. et O.).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Արամ Տէր Ներսէսեանէ հանդիպիլ Պ. Զգօն Պարսամեանի գերձակատունը, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խաչիկ Մարտիրոսեան, հօր անունը՝ Մարտիրոս Մուրատեան (Մշեցի) կը փնտռէ իր քոյրերը Զարուհի, Արաքսի եւ իր եղբայրը Գէորգ Մուրատեան, որոնցմէ որեւէ լուր ստացած չէ, Իզմիրի աղէտէն ի վեր։ Իմացնել իրենց եղբօր՝ Խաչիկ Մարտիրոսեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ասլանեան, և Սիրական Հաճիյակոբեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Հարմանլար փողոցը։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան։ Իմացնել՝ Յարութիւն Ճամէչեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս։ Իմացնել իր եղբօր՝ M. Arslanianի, 29 Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան-Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։ 1927ին եկած է Խարքով (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorianի, Hôtel Orient, Tauris, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալէս, Մ. Կ.— 70 ֆրանք։
Մարսէյլ, Կ. Պ.— 55։
Վառնա, Գործ.— 310։
Քոնսթանցա, Գործ.— 857։
Մոնթրէօյլ Ս. Պուա, Խ. Ա.— 30։
Շավիլ, Հ. Ժ.— 105։
Պուքսիէռ, Մ. Շ.— 50։
Մարսէյլ, Իշխան Ենթկ.— Ձեր յայտարարութիւնը Շաբաթ կէսօրին ստացած ըլլալով չկրցանք հրատարակել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն թէաթրի մէջ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 30 ԶԵՂՉ
ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանօն Լէսքօ 15, Ոսկեհանդուկը (2 հատ.) 15, Լիլիդն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, Ազգային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Անէծքի սէրունդ մը 8, Աւաղակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, Բարոյական ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. Անդրանիկ) 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը 5, Լեհաստանի հերոսամարտը 10, Լոնդոնի հովուականը 8, Մելիքներ Հանըմ 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուղի (Օբէրէթ) 9, Թուածներ (Դուրեան) 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, Յաբէթ 10, Արարատ Այրենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական 2, Կարաններ 3, 25, 30, Երադաշան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջաբանական գիրքեր, նանիշներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի, Չիլինկիրեանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ 1929

21 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 911 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳՌԵՀԻԿ

Փարիզի ռամկավար եւ հնչակեան պաշտօնաթերթերը փութացին ծանուցանել թէ՝ այս տարի միասին պիտի տօնեն Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը։

Ընթերցողները կը յիշեն որ՝ անցած տարի ալ, ռամկավարները այդ գռեհկութեան իջան, պատրուակ բռնելով Սելանիկի մէջ կատարուած սպանութիւն մը։ Անշուշտ այս տարի ալ հնչակեաններուն հետ պիտի շահագործեն Պէյրութի դէպքը, ուր առանց վկրապահութեան Դաշնակցութիւնը կը տեսնեն, ինչպէս ամէն մեղքի մէջ։

Երկու շնորհաշուք եւ անմեղունակ խմբագրութիւնները միեւնոյն տպարանին մէջ ամփոփուած ըլլալով, անշուշտ գիտեն մէկ-մէկու գաղտնիք։ Ուրեմն, միասին որոշած են բեմի վրայ չերեւալ Դաշնակցականներու հետ։

Փա՛ռք եւ պատիւ երկուքին ալ։

Ի՛նչ լաւ կ'ըլլար որ ուրիշ խնդիրներու մէջ ալ այսպէս ճակատ կազմէին, թեւ-թեւի եւ սիրտ-սրտի։ Գոնէ երկու բերնի տեղ մէկ բերան կը լսէինք, եւ խժալուր աղմուկ մը, գլխու ցաւ մը պակաս կ'ունենար սա չարաբաստիկ ժողովուրդը։

Սկիզբէն ի վեր, Ապրիլ 11ի տարեդարձը կը տօնուէր բոլոր կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ։ Հանդէսին կազմակերպիչը եղած է, Փարիզի մէջ, Ուս. Միութիւնը. իսկ այս տարի պիտի ըլլայ Զափահաս Որբերու Միութիւնը, որ արդէն քանի մը տարիէ ի վեր Նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ գաւառի եւ արտասահմանի մէջ։

Աւելի յարմար ձեւ մը կարելի չէր գտնել, մեր այս ցիրուցան եւ իրերամարտ կացութեան մէջ։

Արդ, ռամկավար եւ հնչակեան «շէֆ»երը կուզան ապացուցանել թէ՝ այս տարրական գործին մէջ անգամ, ո՛չ խելք ունին, ոչ սիրտ։ Ոչ փափկանկատութիւն, ոչ ալ իրականութեան ըմբռնում։

Գարշելի կիրք մըն է որ կը վարէ զիրենք, այս յարգանքի եւ սուգի արտայայտութեան մէջ ալ։ Եւ մենք վստահ ենք որ, իրենց շարքերն անգամ պիտի ըմբոստանան տեղ-տեղ, ինչպէս ամէն տարի։ Զմոռնանք, մանաւորապէս կոնստանցայի պարագան, ուր թէ Նախապէս եւ թէ անցեալ տարի ռամկավար ակումբը մասնակցեցաւ համազգային հանդէսին, հակառակ Փարիզի կեդրոնին ազդարարութեան։

Բայց այս չէ կարեւորը։ Միայն Փարիզի մէջ ըլլայ թէ ամէն տեղ, ռամկավարներն ու հնչակեանները անջատուելով ընդհանուր ճակատէն, մերժելով նոյնիսկ Ապրիլ 11ի սերունդին, որբերուն հրաւէրը՝ աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն իրենց բարոյական սնանկութիւնը։

Եւ մենք չէ որ պիտի ցաւինք ատոր համար։

Երթա՛ք բարով, ըսած էինք, անցեալ տարի, Փարիզի ռամկավարներուն։ Նոյնը կ'ըսենք, այսօր, հնչակեաններուն։ Թող ժողովուրդը, եւ մանաւանդ Ապրիլ 11ի սերունդը դատէ այս փոքրոգի քաղաքականութեան իմաստը։

Մեզի համար կսկծալին այն է որ, այս տղաքը, սպանդանոցներէն եւ անապատներէն ճողոպրած այդ բեկորները գայթակղելով մեծերու, կուսակցական վարիչներու գռեհկութենէն, նոր տառապանքներ պիտի կրեն։ Պիտի տեսնեն, հրապարակաւ, որ «ազգ» վարելու կոչուած մարդիկ, խմբակցութիւններ մէկ միլիոնի սուգը մարդավարի, միասիրտ եւ համախորհուրդ, հաւաքաբար սգալու շնորհն անգամ չունին, եւ խռհանոցի կռիւներով կը պղծեն Ապրիլ 11ի յիշատակը։

Ամօթը անոնց որ այս ճեղքը բացին անցեալ տարի, եւ կ'ուզեն աւելի խորացնել այս տարի։

Մինչեւ հիմա հաւայնավարներն էին որ կը ճգնէին խափանել Ապրիլ 11ի տարեդարձը, Երեւանէն ապսպրուած «փորմիւլ»ներով եւ «քլիշէ»ներով։ Կէս ճամբու վրայ խայտառակուեցան անոնք, քանի մը տարի դիտելով համազգային արտայայտութիւնները եւ սմքելով։

Հիմա «ազգային» եւ «ողջամիտ» կոչուած երկու խմբակցութիւններ են որ վէճ կը յարուցանեն անհետ կորսուած ոսկորներու եւ ջախջախուած գանկերու առջեւ։ «Մենք առանձին, դուք առանձին»։

Թերեւս Երեւանցիները աւելի պարկեշտ են, իրենց ժխտական եւ տմարդի կեցուածքով, քան այս փարիզեցիները, որ ամէն տարի եւ տարին տասներկու ամիս ճակատ կը փոխեն, շապիկ փոխելու պէս։

Մի՛ վրդովուիք, տղա՛ք։ Թող առանձին տօնեն անոնք, ռամկավարն ու հնչակեանը թեւ թեւի։ Իսկ դուք աւելի քան ամուր կապուելով Ապրիլ 11ի յիշատակին, կազմակերպեցէք հանդէսները ամէն տեղ, հրաւիրելով բոլորը, բոլո՛րը։

Ո՛վ որ չի գար ձեր սարքած սգահանդէսին, ինքզինքը մատնած կ'ըլլայ, եւ դուք պատճառ չունիք ցաւելու։

Ընդհա՛կառակն, ուրախ եղէք որ ձեր պայծառ աչքերով, եւ ամէնէն հանդիսաւոր առիթով, կրնաք դատել չարն ու բարին, ծուռն ու շիտակը։

Մեր սերունդին չտրուեցաւ այդ մխիթարութիւնը։

Ձեր աչքերը աւելի շուտ բացուեցան, որով կրնաք աւելի դիւրաւ փարատել պատրանքները։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿԸ

Այս խորագրին տակ Երեւան կը գրէ (17 մարտ).

— « Մելգոնեան կրթ. հաստատութիւնը Նիկոսիայէն (Կիպրոս) երեք մղոն հեռաւորութեամբ լերկ բլուրի մը վրայ կառուցուած է։ Դպրոցին շէնքն ու յարակից շինութիւնները արժած են աւելի քան՝ ՈՒԹԸ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ։ Երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 250, իսկ ուսուցիչներունը՝ 15։ Տարեկան պիւտճէն 2,488,000 ֆր. է, որ կը հաւասարի Հայաստանի պետական Համալսարանի պիւտճէին կէսին։ իսկ պետական համալսարանը ունի 12,000 ուսանող եւ մօտ 100 բրոֆէսէօր։

Այս քանի մը պերճախօս թիւերը ինքնին բաւական են շատ մը բաներ բացատրելու։

Մելգոնեան կիպրոսեան կարկանդակը համեղ պատառ մըն է։ Շուրջը բոլորուածներու միակ մտահոգութիւնը դաստիարակչական աշխատանքը չէ, այլ այդ կարկանդակը յաւերժական դարձնել, ներկայ իրենց առանձնաշնորհեալ եւ հասութաբեր դիրքերը հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար։ եւ ի՞նչ կայ աւելի «հաստատուն եւ տեւական» քան *Թրըսթ*ի սիստէմը, որուն հայկական խեղճուկ իրականութեան մէջ կիրարկումին «բարեբախտութիւնը» կը պարտինք բարեգործականի «իմաստուն» վարիչներուն։

Անոնք որ կը կարծեն թէ Կիպրոսի լեռներուն վրայ, հայկական ո եւ է կեդրոնէ հեռու, այդքան մեծածախս հաստատութեան մը հիմնադրութիւնն ու պահպանում անիմաստ եւ անօգուտ է, կը մոռնան քանի մը անհատներու անձնական շահերը։ Մարդիկը «ի խնդիր հացի» որբանոցը Կիպրոս հաստատ՝ւլէ վերջ, նոյնպէս իրենց շահերէն առաջնորդուելով, Մելգոնեան հաստատութիւնը «մասնաւոր Թրըսթ»ի կը վերածեն, որպէսզի ան ցվերջ կզզին մէջ մնալու դատապարտուի։

Բարեգործականի հաշուին չէր գար Մելգոնեանի հաստատութեան խնամակալութենէն հրաժարիլ։ Նուիրատուութեան պայմաններուն մէջ այսպիսի տրամադրութիւն մը գոյութիւն չունէր։ Բարիզը պնդեց իր իրաւասութիւններու ամբողջական պահպանումին վրայ։ Մօտ 2 տարուայ բանակցութիւններ եւ սակարկութիւններ տեղի ունեցան։ Պ. Կիրակոսեան յատկապէս Կիպրոսէն երկու անգամ Բարիզ եկաւ Մելգոնեանի անունով պաշտպանելու համար իր «դատ»ը։

Բարեգործականի վերջին հաղորդագրութիւնը ցոյց կուտայ որ ան տեղի տուած է եւ ... «խնդրած է» Մելգոնեանէն որ «անձնապէս ստանձնէ սոյն հաստատութեանց վարչութիւնը»։ Տեսանք թէ այդ «խնդրանք»ն ո՞ր աստիճան իրականութեան կը համապատասխանէ։ Ան պարզապէս կը նուիրագործէ բարեգործականի վայելուչ նահանջը Պ. Կիրակոսեանի կամքին առջեւ։

Մեզի համար, ի հարկէ, որ եւ է կարեւորութիւն չունի Մելգոնեան որբանոցին «մասնաւոր Թրըսթ»ի վերածուիլը կամ ուղղակի բարեգործականէն կախում ունենալը։ Այդ հաստատութենէն ո եւ է բարիք չենք սպասեր։ Բայց կ'արժէր հոս մատնանշել այն էնթրիքները, որոնք կը դառնան Մելգոնեան կարկանդակին շուրջ, անգամ մը եւս ցոյց տալու համար որ ան մասնաւորներու շահերուն կը ծառայէ միայն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայաստանի տնտեսական վիճակը

Մոսկուայի պաշտօնական *Թաս* գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը՝ կը հաղորդէ Հայաստանի տնտեսական կացութեան մասին.—

Հայաստանի խորհրդային ընկերվարական Հանրապետութեան ազգ. տնտեսութեան ընդհ. արտադրութիւնը 1927—28ին կը յանգէր 132,250,000 ռուբլիի, որուն 91,205,000ը երկրագործական եւ 41,045,002ը ճարտարարուեստական։

1928—29ին ընդհ. արտադրութիւնը պիտի յանգի 160,391 հազար ռուբլիի։ Ելեկտրական ուժին սպառումը 32 անգամ աւելցած է, բաղդատմամբ նախապատերազմեան շրջանին։

Հայաստանի ազգ. տնտեսութեան յատկացուած գումարները անցեալ տարի կը յանգէին 22 միլիոն ռուբլիի, իսկ ներկայ տարւոյ մէջ 42 միլիոնի։

Ֆրանսական դեսպանը Էնկիւրի մեկնած

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս տը Շանպրէօն, որ արձակուրդով Փարիզ եկած էր, անցած շաբաթ իր պաշտօնատեղին մեկնեցաւ։

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ դեսպանը հոն հասաւ կիրակի օր եւ երկուշաբթի մեկնեցաւ Էնկիւրի։

Ինչպէս կը յիշուի, Սուրիոյ սահմանավէճին և այլ առկախ խնդիրներու մասին վերջերս բանակցութիւններ կը կատարուէին Էնկիւրիի մէջ՝ ֆրանս. դեսպանին եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։ Այդ բանակցութիւնները ելքի մը չյանգեցան՝ Թուրքերու անհաշտ ընթացքին պատճառաւ։ Կոմս տը Շանպրէօն այժմ արտաքին Նախարարութեան վերջնական հրահանգներով կը վերադառնայ Էնկիւրի եւ յոյս կայ որ այս անգամ կարելի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել։

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւնը

Թանի Պելկրատի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Պուլկարեւսերպ խառն յանձնաժողովը, որ գումարուած էր Փիրոթի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։ Վերջին ժողովը յատկացուած էր ճշգումներ ընելու պրոտոկոլներուն մէջ,որոնք ստորագրուեցան շաբաթ առաւօտ։ Յանձնաժողովը վերջացուց իր օրակարգի բոլոր հարցերը՝ բարեկամական եւ հաշտարար ոգիով մը։ Պուլկար եւ եուկոսլաւ պատուիրակները այս նուրբ բանակցութեանց ընթացքին որոշ բարեացակամութիւն եւ բուռն փափաք ցոյց տուին կատարեալ համաձայնութեամբ կարգադրելու բոլոր հարցերը, որոնք տարիներէ ի վեր սաստիկ վէճերու առարկայ դարձած էին։ Կարեւոր հարցերու վերաբերեալ պրոտոկոլները ստորագրուեցան պայմանաւոր կերպով։

Պուլկար պատուիրակութիւնը Սոֆիա վերադարձաւ երկուշաբթի առաւօտ. կայարանը ողջերթի գացած էին եուկոսլաւ պատուիրակները, որոնք նոյն իրիկունն իսկ Պելկրատ մտան։ Կիրակի օր հրաժեշտի հացկերոյթ մը միացուցած էր երկու պատուիրակութիւնները՝ խիստ մտերմական մթնոլորտի մը մէջ։ Մեկնելէ առաջ, պուլկար պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ խորհրդաժողովի աշխատանքները ամենակատարեալ յաջողութեամբ պսակուած են։

Նոր տեսակցութիւն մը Տրոցկիի հետ

«Թայմզ»էն յետոյ, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը եւս տեսակցութիւն մը ունեցած է Տրոցկիի հետ Բերայի Թոքաթլեան պանդոկին մէջ։ Տրոցկի նախ հերքած է թէ ինք դիմած ըլլայ Ֆրանսա, Հոլանտա եւ Չեխոսլովաքիա «վիզա» ստանալու համար։ Կ'ուզէ միայն Գերմանիա երթալ եւ գերման բժիշկներու կողմէ դարմանուիլ։ Անդրադառնալով անգլեւռուս յարաբերութեանց, Տրոցկի յայտարարած է. թէ Անգլիոյ համար առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները վերսկսիլ խորհրդային Ռուսիոյ հետ։

Թղթակցին կարգ մը առարկութիւններուն վրայ, Տրոցկի աւելցուցած է.

— Ռուսիա միլիառներով անգլիական ոսկի կորսնցուց Անգլիոյ երեսէն։ Եթէ անգլիական զինուորներն ու անգլ. ոսկին չըլլային, Ռուսիոյ մէջ քաղաքացիական կռիւ չէր պատահեր։ Առանց անգլիական միջամտութեան, Ռուսիոյ յեղափոխութիւնը առանց արիւնի կ'ըլլար։ Որովհետեւ մինչեւ Անգլիացիներու միջամտելն ու Ճերմակները զրգռելը, կարմիրները կատարեալ խաղաղութեամբ կը վարէին պետական մեքենան, առանց ո եւ է ընդդիմութեան բախելու։

Յետոյ անդրադառնալով այն հանգամանքին թէ Անգլիա տնտեսապէս շատ բան կորսնցուց Ռուսիոյ հետ խզելով, աւելցուց.

— Օր պիտի գայ որ Անգլիա Ռուսիոյ դուռը պիտի զարնէ։ Անիկա Ամերիկայէն ճակատագրական հարուած մը ստանալու վտանգին տակ է։ Ու երբ Ամերիկա համաձայնի Ռուսիոյ հետ, այն ատեն Անգլիոյ ապագան աւելի մութ պիտի դառնայ։ Անգլիա կը վախնայ որ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները վերսկսելով համայնավար պրոպագանդը աւելի կը սաստկանայ իր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՋՐՀԵՂԵՂԸ

Ամերիկայի մէջ,— այս մարդիկը ուրիշ զբաղում չունին,— խումբ մը աստուածավախ հաւատացեալներ երկնային ձայն մը լսեր են որ իրենց ըսեր է. «1931ին է որ երկրորդ ջրհեղեղը տեղի պիտի ունենայ...»։

Ու մեր հաւատացեալները իսկոյն սկսեր են կառուցանել երկու հարիւր մեդր երկայնութեամբ տապան մը,— անշուշտ զայն ծեփելով «ի ներքուստ եւ յարտաքուստ»։

***

Առաջին ջրհեղեղը բաւական հինցաւ։

«Մեր արարիչն հայր Աստուած» երբ տեսաւ որ երկրագունդը բաւական աղտոտ է, ուզեց զայն քառասուն օր, քառասուն գիշեր ջուրի մէջ ձգել, որպէսզի մաքրէ։ Ալ երեւակայեցէք որչափ աղտոտած կրնար ըլլալ ան։

Երկրագունդը բաւական աղտոտ է այսօր ալ, ու Տէրը կրկին յուսահատած է, տեսնելով որ մարդիկ հեռու են «իր պատկերին» նմանելէ։ Գէթ այդպէս կ'ըսեն հաւատացեալները...։

Ինչ որ ալ ըլլայ, Եհովան փորձով գիտէ որ ջրհեղեղը աւելի կը յաջողի քան կրակն ու ծծումբը։

Միայն կ'ուզէի գիտնալ թէ երկրորդ տապանը կառուցանողները ինչէ՞ն գիտեն որ իրենք են Նոյի արդար ոգիին ժառանգորդները։

Այսօր մարդիկ տարածուած են Գաhիրէէն մինչեւ Ալասքա...։ Ու եթէ քանի մը արդարներ կը գտնուին այդ կողմերը, ի՞նչ պիտի ընեն անոնք...։ Դժուար է շտապելով հասնիլ մինչեւ տապանը, մանաւանդ որ *քոթան* ալ դուռները փակ կը պահէ։

Հաւատացեալներուն կը մնայ այժմէն ուրիշ տապաններ ալ շինել աշխարհիս միւս ցամաքամասերուն վրայ։ Պէտք է աճապարել, որովհետեւ երկու տարի մնաց, որոնք երկար չեն, եթէ նկատի առնենք թէ՝ օրն ի բուն Սաղմոս կարդացող հաւատացեալի մը համար օրերը կը սահին նոյնքան արագութեամբ, որքան բառերը դուրս կ'ելլեն, օրինակ, բանախօս Դաւիթ-Բէկի շրթներէն։

***

«Հրեղէն Սիւն» ի ջերմ ընթերցողի մը երբ այս կարծիքս յայտնեցի, քմծիծաղով մը պատասխանեց.

— Հոգդ մի՛ ըներ, եթէ մեր տապանը շինենք, պիտի փորձենք Բիւզանդը դուրսը ձգել, հակառակ պարագային Տէրը պիտի ըսէր.

— Երկրորդն ալ չյաջողեցաւ։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Նոր Թատրոնին բացումը կատարուեցաւ կիրակի իրիկուն։ Նախկին շէնքը այրած էր եւ նորին շինութիւնը կը շարունակուէր հինգ տարիէ ի վեր։ Թատրոնը օժտուած է դարձող բեմով եւ ամենավերջին կատարելագործութիւններով։

ՇԹՈՏՐԱՅԻ (Ալպանիա) մէջ կռիւի համաճարակ կը տիրէ։ Հազար հոգի մեռած են ցարդ։ Եուկոսլաւիա կը մտածէ փակել սահմանագլուխը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլիական մարզպան Սըր Ջէնսըրտ Պէյրութ հասած ըլլալով կը հիւրասիրուի ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսոյի կողմէ։

ԺԱՆՏԱԽՏԻ համաճարակ կը տիրէ Փէնճապի մէջ։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՌՍԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը ներկայիս՝ կը պատկերանայ հետեւեալ կերպով։

Համատարած դժգոհութիւն՝ որ ծնունդ կուտայ գլխաւոր երկու հոսանքներու։

Ձախեր կամ տրոցկիականներ, որոնք կը պահանջեն ամբողջական համայնավարութեան կիրարկումը։

Աջեր՝ մեղմ ու հաշտարար քաղաքականութեան իրենց պահանջներով։

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել երրորդ մը եւս, որ աւելի սահմանափակ, չի կրնար երբ և իցէ տեսաբանուած, բանաձեւուած հոսանքի մը թափն ու տարածութիւնն ստանալ, բայց ուժերու հաւանական բախումի մը պահուն, կրնայ նկատելի ծանրութիւն մը դնել նժարին վրայ։

Դժգոհութիւնն է որ առաջ կուգայ ճարտարարուեստի բանուորներու մէջ, իրենց պարտադրուած տարապայման աշխատանքին հետեւանքով։

Ըսեր էինք թէ աջերը կը պահանջեն գոհացում տալ գիւղացիներու ապրանքային պէտքերուն, ինչ որ մէկ կողմէ կը պարտադրէ գործարաններու արդիացումը եւ կատարելագործումը եւ միւս կողմէ, նորերու կառուցումը։ Ռուսիոյ տնտեսական եւ դրամական ներկայ պայմաններուն մէջ սակայն, աջերու այս պահանջը, ինքնին հրաւէր մըն է օտար դրամագլուխին՝ խուժելու Ռուսիա։

Միանգամայն ձախերն ու աջերը գոհացնելու միամտութեամբ, Ստալինի քաղաքականութիւնը կը կարծէ այս վերջին անպատեհութեան առաջքն առնել՝ բանուորներուն պարտադրելով ընդերային յաւելուածական ճիգ մը ու կը ստեղծէ դժգոհներու երրորդ դասակարգ մըն ալ։

Բայց, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ Ռուսիոյ արդի կացութիւնը եւ զայն կը հասցնէ հաւանական ճգնաժամի նախօրեակին, պառակտումն է որ կը տիրէ ղեկավար մարմնին մէջ։

Երկիր մը որ ընկերային ամենէն մեծ յեղափոխութիւնն է յաջողցուցած, պէտքն ունի մանաւանդ ներքին խաղաղութեան, ամրացնելու համար նոր ընկերութեան հիմերը եւ յամառ, անշեղ աշխատանքի՝ նոր տնտեսութիւնը իրականացնելու եւ տալու համար բարիքները որ խոստացեր էր։

Բայց, երբ ներքին քաղաքականութիւնը կը բխի ո՛չ թէ յստակօրէն ու վերջնապէս բանաձեւուած սկզբունքներէ, այլ անձերէ որոնք կը ջանան դէպքերուն պարտադրել անհատական յամառութեան մը կնիքը, երկիրը կ՚առնէ երկու կողմերէն լծուած կառքի մը երեւոյթը, եւ անհատները՝ իրենց ուժին համեմատ, կը կատարեն ճակատագրական դեր մը։

Այսպէս՝ Ռուսիոյ համար։

Բոլշեւիսմի ղեկավար տարրերին մէջ, տիրող պառակտումի լուրերը նոր չեն։

Ձախ ընդդիմադիրներու վտարումէն և Տրոցկիի առաջին պարտութենէն յետոյ, երբ դեռ «աջ վտանգ»ը այնքան չէր շեշտուած որքան այսօր, Ռիկով-Ստալինեան հակամարտութիւնը կը սպառնար տագնապի մը ստուգութիւնն ստանալ, անցեալ յուլիսին։

Գիւղացիներու դէմ բացառիկ միջոցներու կիրարկումը բաւեր էր երբ անհաշտ թշնամիներ դէմ դիմի հանելու Ստալինը՝ համայնավարութեան ընդհ. քարտուղարը եւ Ռուսիոյ իրական մենատէրը ու Ռիկովը՝ գործավարներու խորհուրդին նախագահը։

Ու քաղաքական դիւանը ստիպուեր էր այն ատեն՝ պարտադիր արձակուրդով մը հեռացնել երկուքն ալ, խաղաղութիւնը վերահաստատելու յոյսով։

Փորձը ձախողեցաւ, որովհետեւ Ռիկով - Ստալին հակամարտութիւնը կարծուածէն աւելի խոր արմատներ ձգած էր, եւ անկից ասդին՝ աւելի սաստկացած, Քաղաք. Դիւանը կը վերածէ կրկէսի մը։

Այս մասին, ռուս սոց.— դեմոկրատներու օրկանին քաղած տեղեկութիւնները՝ շնորհիւ Մոսկուայի իր թղթակցին, կարեւոր մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն։

Ստալին որ ցարդ իր ուժը կը քաղէր համայնվր. Կեդր. Կոմիտէէն, կ՚իյնայ հետզհետէ, մինչ Ռիկովի ազդեցութիւնը կը շեշտուի ալ աւելի։ Ազդեցիկ խմբակ մը բաղկացած Տոմսկիէ, Բուխարինէ եւ Ռիկովէ, նամակ մը ուղղած է Կեդր. Կոմիտէին և Քաղաք. Դիւանին, պահանջելով հեռացումը Ստալինի, զոր կը գտնեն անարժան իր պաշտօնին։ Ասկից զատ կը պնդեն «տնտեսական քաղաքականութիւնը փոխելու անհրաժեշտութեան վրայ» եւ պէտքը ցոյց կուտան գիւղացիներուն աւելի լայն դիւրութիւններ տալու եւ նուազեցնելու ճարտարարուեստի զօրացման յատկացուած վարկերը։

Զինովիեւ եւ Կամենեւ ձախ ընդդիմադիրներ, իրենց առաջին շնորհազրկումէն յետոյ երբ զղջումի եկան եւ վերադարձան, ստանձնեցին երկրորդական դերեր։ Բայց արդէն իջած են կրկէս ու կը ջանան ազդել դէպքերուն վրայ։ «Ձախ» Զինովիեւը կը ջանայ յարձակման դրդել աջերը։ Բայց աջերը որ դեռ չեն գտած իրենց արժանաւոր պետերը, կը շարժին ծայրայեղ զգուշութեամբ։ Իրենց ուժերը կը կեդրոնացնեն տեղատուութիւն պարտադրելու՝ համայն. կուսակցութեան խորհրդաժողովին, որ հաւանաբար գումարուի այս ամսուան մէջ։

Իսկ Ստալին կռուելով մէկտեղ Զինովիեւի դէմ, կը միտնայ անոր հարուածելու համար աջերը։ Բայց կը խուսափի անոնց գործօն ընդդիմութենէն եւ յարձակումէն, ինչ որ կրնայ վտանգաւոր ըլլալ իր դիրքին և երկրին համար. կը ջանայ ուրեմն զանոնք ուժաթափել եւ պառակտել՝ կուսակցական ներքին սադրանքներով եւ խաղերով։

Ստալինի ամէնէն ուժեղ եւ կատաղի հակառակորդը կը յայտնուի Տոմսկի, որուն «ելոյթ»ը երկու ամիս առաջ՝ շեշտ հարուած մըն էր օրուան քաղաքականութեան։ Սէնդիկաններու ընդհ. քարտուղարը կը փաստէր թէ Ստալինի քաղաքականութիւնը գործադուլի կը մղէ բանուորները, թէ անգամ մը որ գործադուլը ծայր տայ, պիտի առնէ զօրեղ հոսանքի մը երեւոյթը եւ այդ պարագային, սէնդիկաններու վարիչները չեն գիտեր թէ ի՛նչ դիրք պէտք է բռնեն, մանաւանդ որ անոնց հեղինակութիւնը չքացած է շնորհիւ տրոցկիականներու եւ Ստալինի գործակալներուն ղաւերուն։ Հուսկ ուրեմն, բացէիբաց կը յորդորէր չվտանգել կուսակցութեան ապագան, ենթարկուելով մարդու մը անձնական քաղաքականութեան եւ յամառութեան։

Տարբեր է պարագան Բուխարինի որ փոխանակ յստակօրէն երեւան ելլելու եւ գործելու լոյսին տակ, կը դիմէ դաւի եւ սադրանքի։

Պրաւդայի տնօրէնին համար «խորհրդայինՌուսիան կը գտնուի տնտեսական աղէտի մը նախօրեակին», որմէ խուսափելու միակ միջոցն է՝ արմատական եւ բանիմաց փոփոխութիւն մը՝ քաղաքականութեան մէջ։ Եւ իր տեսակէտին բերելու համար Ստալինը, գրաւոր կը բանակցի Զինովիեւի եւ Կամենեւի հետ։ Դաւը սակայն երեւան կ՚ելլէ եւ ստալինեաններու ամբաստանութեան տակ, երբ մէկը որ կը պեղէ կուսակցութեան հիմերը, կը ստիպուի հրաժարիլ Պրաւդայի տնօրէնութենէն եւ կարմիր Միջազգայինի նախագահութենէն։

Այս է ուրեմն հաշուեկշիռը բոլշեւիկեան տասնամեայ գործունէութեան։

Ընդհանուր եւ գործօն դժգոհութիւն՝ հետեւանք ներքին հիւծումի։

Պառակտում՝ վարիչ տարրերուն միջեւ, իբր արդիւնք՝ նոյն տխուր կացութեան։

Եւ սակայն, նկատի առնելով մէկտեղ ներքին ու արտաքին բոլոր դժուարութիւնները, քաղաքական, տնտեսական ու վարչական բոլոր պայմանները որոնք կը հասունցնեն բոլշեւիսմի անկումը, կանուխ է դեռ անոր մահազանգը հնչեցնել, ինչպէս կ՚աճապարեն ընել հակայեղափոխական մէկ քանի անհամբեր հրապարակագիրներ։

Կարելի է միայն առայժմ հաստատել թէ ընդհանուր դժգոհութիւնը որ կը սնուցանէ, աստիճանաբար կը փորէ անոր փոսը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԶՐՈՅՑ՝ ԳՈՄԷՇԻ ՄԸ ՀԵՏ

Թէեւ կը կարծէի որ, Բաղդամին էշէն զատ, ոչ մէկ կենդանի խօսած է տակաւին աշխարհի վրայ։ Բայց քանի որ Շ. Նարդունի զրոյց մը փորձած է կովուն հետ, ես ալ կարծիքս փոխեցի։ Եւ որոշեցի տեսակցիլ գոմէշին հետ։

Քաղաքիս նաւամատոյցը գացած ըլլալով, հանդիպեցայ գոմէշներու խումբի մը, որ կը պատրաստուէր բեռնատար շոգենաւ մը առնել՝ ի հաշիւ ուրիշներու։ Բոլորն ալ, ըստ սովորութեան կ՚որոճային երազկոտ։ Անոնց մէջ խաժ աչքերով եւ ճակատը ճերմակ հսկայ մը ուշադրութիւնս գրաւեց։Քանի մը փաղաքշական բառեր լեզուիս ծայրը՝ մօտեցայ անոր եւ ուզեցի կողերը շոյել... Սարսափահար ետ քաշուեցայ։ Բռնած դիրքէն այնպէս հետեւցուցի թէ կ՚ուզէր զիս աքացել։ Զյուսահատեցայ, սակայն գետնէն ձմերուկի կեղեւ մը վերցնելով, երկարեցի եւ ըսի։

— Հանդարտէ, գոմէշ եղբայր, ես ալ քեզմէ կը սեպուիմ։

— Քու լեզուէդ քիչ մը հասկցայ. բայց մեզմէ սեպուելու համար երկու ոտք ունենալը բաւական չէ։

— Իրա՞ւ կը հասկնա՞ս քիչ մը լեզուէս։

— Այո՛, կը հասկնամ. այդչափ ալ անասուն մի կարծեր զիս։

— Քաւ լիցի։ Կը հաճի՞ս քանի մը վայրկեան հետս խօսիլ։

— Կը հաճիմ։

— Կեր ուրեմն ձմերուկիդ կեղեւը, յետոյ կը սկսիմ։

— Միայն թէ, ըստ մարդկային սովորութեանդ, կեղծաւորութիւն ընել չփորձես։

— Ի՛նչ գէշ համբաւ ենք շիներ մարդիկս։

— Խօսէ նայիմ, ի՛նչ է նպատակդ։

— Կ՚ուզէի գիտնալ թէ, դուք կենդանիներդ ինչ հայեցակէտ ունիք աշխարհի բաներուն մասին։

— Դուք մարդիկդ միշտ այդպէս էք։ Առանց հետեւանքներուն վրայ խորհելու, կ՚ըսէք կամ կ՚ընէք բան մը զոր եթէ դիմացինը՝ կլլէ, դուք ձեզ հանճարեղ եւ բանիմաց կը դաւանիք։ Հակառակ պարագային, պատրաստ է խուսափողական պատասխանը «ներողութի՛ւն»։ Իսկ մենք, առանց յաւակնոտութեան կրնամ ըսել որ, այդպէս չենք բնաւ։ Տեսա՞ր, քիչ մը առաջ գոռեխը ինչպէս վռնտեցի։ Ասիկա իմ բնաւորութիւնս եւ համոզումս է, ուրիշ կերպ չեմ կրնար վարուիլ այլեւս անոր հետ։ Եթէ նոյնիսկ երդնու արիւնս չծծել եւ հազար կտոր ալ ձմերուկի կեղեւ առաջարկէ՝ ստանալիքը պոչիս ծայրը զարդարող մազափունջը պիտի ըլլայ յաւիտեան։

— Կը հաւատամ եւ կը հիանամ։ Միայն թէ, պիտի խնդրէի որ, հանուր մարդկութիւնը միեւնոյն ջուրով չլուաք, ինչու որ ամէնքս ալ միեւնոյն մակարդակին վրայ չենք գտնուիր։ Ձեզ սիրողներ ալ կը գտնուին վերջապէս։

— Ո՞վ, օրինակի համար։

— Ես, պիտի ըսէի, բայց յանկարծ անասնապաշտպան ընկերութիւնը յիշեցի։

Գոմէշը այս խօսքիս վրայ խնդալու համար պնչածակերը եօթն անգամ բացխփեց ու ըսաւ.

— Եթէ չեմ սխալիր, այդ ընկերութիւններուն մեծամասնութիւնը կին անդամներէ կը բաղկանայ։ Մարդ կոչուած արարածին ամէնէն զգայունը եւ փափուկը, որ եթէ փողոցին մէջ բեռան տակ կքած կենդանիի մը տիրոջմէն կերած խարազանին անգութ հարուածները տեսնէ կը մարի՝ եւ շատ անգամ վիժում կ՚ունենայ։ Մինչդեռ երբեք չպիտի խղճահարէր, միեւնոյն կենդանիին կողերէն համադամ խորոված մը փարատած ատեն։

— Մենք մարդիկս բան մը ունինք որմէ զուրկ էք դուք կենդանիներդ եւ այդ բանով մենք աշխարհի տէրն ենք դարձած ։

— Ձեր լեզուն։

— Մեր խելքը։

— Ոչ մէկ տարբերութիւն ձեր խելքին եւ կոտոշիս միջեւ։

— Փիլիսոփայութիւն չեմ գիտեր, կ՚ըսէիր սակայն քիչ մը առաջ։

— Խե՛ղճ կենդանի՛։

— Միտքդ բացատրէ։

— Ես կամ դուն ծնած ատեն, բոլորովին անպաշտպան ըլլալով մեր կեանքին սպառնացող վտանգներուն դէմ՝ ջանացինք չարիքը խափանելու կամ փոխարինելու համար՝ չարիքով մը օժտել մեր մարմինը։

— Ըսել է...

— Լաւ կեցիր, կը հասկնամ միտքդ։ Ի՞նչ կարծեցիր հապա։ Չարին հետ պէտք է չար ըլլա՛լ բարիին հետ բարի։ Այս կը պահանջէ բնութեան անողոք կարգադրութիւնը եւ Մովսէսին օրէնքը։ Մովսէս մեզմէ ներշնչուեցաւ, աստուածային պատգամները գրի առած ատեն։

— Ուրեմն, ձեր մէջ աստուածային շունչ մը կայ։

— Այդ շունչը ամէն տեղ կայ։ Լեռներու երկնամատոյց կատարներէն մինչե՛ւ դաշտերու արգասաբեր ակօսները, մամիներ փիղէն մինչեւ աննշան մրջիւնը, նոյնիսկ փողկապի ասեղիդ մէջ։

— Շիտակը...

— Լռէ՛։ Ուրեմն չարիքը փոխարինելու կամ չէզոքացնելու համար՝ ես իմ կոտոշս զօրացուցի, դուն ալ քու խելքդ։

— Ես կը կարծէի որ, խելքը բնութենէն մեզի շնորհուած բացառիկ եւ թանկագին պարգեւ մըն է։

— Կոնակս գրէ։ Եթէ ժամանակին իմ նախնիքս ալ ջանային անկէ ունենալ՝ դժուար չէր։ Մենք գիտենք որ բնութիւնը իր արարածներուն ոչ մէկ բան չի զլանար։ Խելքը, կոտոշը, ճիրանը կամ ակռան ուղիղ կը համեմատին սիրողներու ճաշակին հետ։

— Բայց գոմէշ եղբայր, չեմ կարծեր որ կենդանիներուն ունեցած բնական զէնքերը միայն իրենց անձը պաշտպանելու համար եղած ըլլան։ Խօսքս քեզի համար չէ անշուշտ. ձեր ցեղը լաւ կը ճանչնամ. Զատիկ աղբարենց գոմէշն ալ հեզ էր քեզի պէս։ Բայց ի՛նչ ըսել այն հազարաւոր վայրի գազաններուն՝ որոնք իրենց զէնքերը կը գործածեն մի միայն սպաննելու եւ փարատելու համար։

— Անխե՛լք։

— Ի՞նչ ըսիր։

— Անոնք ալ իրենք զիրենք անօթութեան դէմ կը պաշտպանեն։ Աստուած երբեք չէ խորհած անօթութեան յարձակումներուն ենթակայ արարածներուն օրական ճաշը հայթայթելու համար, մասնաւոր ապաստարկութիւն մը հաստատել։ Յետոյ, զարմանալու ի՞նչ կայ. չըսի՞ որ ըստ մարդկային սովորութեանդ, կեղծաւորութիւն ընել չփորձես։ Դուք այդ կենդանիները զուրկ կը համարէք բնութեան ձեզի շնորհած թանկագին պարգեւէն ու կը դատապարտէք անոնց վայրագութիւնները։ Մինչ աշխարհին տէր ըլլալու ձեր յաւակնութիւններով, ստացած բարոյական եւ փիլիսոփայական կրթութիւններով՝ երբեք չէք խղճահարիր ձեր որկորը լեցնելու կամ ձեր ուսերը զարդարել՝ նոյն այդ կենդանիները սպաննելով։

— Այստեղ ճիշդ խօսեցար։

— Ուրիշ կերպ չեմ կրնար ըսել՛

— Ես քեզի խորհուրդ կուտամ որ, փոխանակ այս երկիրները մնալու՝ Ֆրանսա երթաս, երկրագործական ցուցահանդէսին մէջ տեսակդ ներկայացնելու եւ հանրապետութեան նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրելու եղած անիրաւութիւններուն վրայ։

— Կենդանիներս պատուիրակի պէտք չունինք։ Մեր ցաւն ու իղձը մէկ տեսակ է միայն։ Ճափոնի գոմէշը, Պարսկաստանի եզը եւ Նարդունիին կովը միեւնոյն հոգերով կը տառապին կամ միեւնոյն հաճոյքներով կ՚երջանկանան։ Այնպէս որ, աւելորդ ծախքեր ընելու պէտք չունինք։

— Կարծիքդ ի՞նչ է Եօնուս Նատիի այն գրութեան մասին, որ լալահառաչ կ՚ողբայ Ֆրանսական հովանաւորութեան ենթարկուած Սուրիացիներուն վրայ եւ արտասուաթոր աչքերով «մեր սուրիացի եղբայրները» կ՚անուանէ զանոնք։

— Կաշիիս վրայ գրէ...։ Թէեւ խոտէն զատ ուրիշ քաղաքականութիւն չունիմ, բայց յանուն անկողմնակալութեան ըսեմ որ, նոյն այդ Եօնուս Նատին պատերազմի շրջանին շաքարի վրայ առուծախ ըրած ատեն երկու աչքով կոյր ու երկու ականջով խուլ ձեւացաւ Սուրիոյ մէջ տիրող համատարած թշուառութեանց եւ անօթութեանց քամինելի լուրերը՝ «խայինը վաթան»ներու հնարած մեքենայութիւններուն վերագրելով։ Նայէ, իմ հայրս խոտի չգոյութենէն սովամահ եղաւ. իսկ այդ երկու ոտքով կենդանին իր նըմաններուն չարչարանքէն ազդուելու խիղճն ալ չունեցաւ. թէեւ գիտէր ամէն բան։

— Հարկ չկայ։

Միտքս ամփոփելով՝ ջանք ըրի պատշաճագոյն նախադասութիւն մը հնարել խորին շնորհակալութիւնս արտայայտելու համար՝ երբ յաղթանդամ երկու մարդիկ խօսակիցիս մօտենալով, առանց մնաս բարովի ժամանակ մը ձգելու, կողտորէն դէպի շոգենաւ տարին գոմէշը։

Իսկ ես մնացի առանց անձրեւի եւ հոգիս լեցուեցաւ եռանկիւնաձեւ տխրութեամբ...։ ինչպէս կը պատահի միշտ խոբանարդապաշտ «նոր»երուս։

ԾՈՎԱՍԱՐ

ԹՈՒԹ ԱՆԽ ԱՄՈՆԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Փրակացի արձանագործի մը բնակարանին մէջ, ոգեհարցական նիստի մը պահուն, ներկաներէն մէկը փափաքեցաւ տեսնել Թութ Անխ Ամոնի, Եգիպտոսի համբաւաւոր փարաւոնին ուրուականը, որ յայտնուեցաւ մէտիումին միջոցաւ սարսափի մատնելով բոլորը։ Սուր ճիչ մը յանկարծ կտրեց լռութիւնը, դիւային աղմուկ մը բռնեց սենեակը, մինչ ուժգին հով մը կը փչէր, փշրելով ապակիները։

Սարսափած՝ ներկաները գիրար հրմշտկելով վազեցին լոյսին։ Մտան արձանագործին արուեստանոցը, ուր տեսան թէ բոլոր արձանները որ կը ներկայացնէին եգիպտական նիւթեր ջարդ ու փշուր եղած էին։ Արոյրէ արձան մը նետուած էր տան բակը, ուրիշ մը տարածուած էր տախտակամածին վրայ եւ ճակտին ու շուրթներուն վրայ կը կրէր արեան հետքեր։

Այս բոլորը սակայն, միայն 35 երկվայրկեանի մէջ։

Փրակայի թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն դէպքին, զոր չեն կրնար բացատրել։

ԿԵԱՆՔԸ ԽԱՐՊԻՆԻ ՄԷՋ

ԽԱՐՊԻՆ (Չինաստան) 6 մա (Սեփ. թղթ.)— Փետրուար 17 ի Նշանակուած էր տեղւոյս Հայ Հա մայնքի վարչութեան եւ վե ստուգիչ մարմնի անդամներու ըն րութիւնը։

Ժողովը բացուած յայտա րեց վարչութեան նախագահ բժ Մղտսեանը։ Միաձայնութեամ ընդհանուր ժողովի նախագահ ըն րուեցաւ Պ. Յ. Եղուբեան եւ քա տուղար Ս. Բահադրեան։

Նախ քան ընտրութիւննե ներկայացուեցաւ անցեալ տա ուան հաշիւը որմէ, կ՚երեւար մուտք եղած է 1357 ր. 34 կ գրեթէ նոյն չափ ալ ծախք։ Ըն հանուր ժողովը հաստատեց հաշ եւ իր գոհունակութիւնը յայտն վարչութեան։

Ընտրութիւնները տուին հե տեւեալ արդիւնքը. բժ. Ս. Մղտ եան, իրաւագէտ Լ. Մելիք-Օհ ջանեան, ճարտարագէտ Ս. Ցովակիմեան, վաճառական Մ. կանլեան եւ կօշկակար (արհես ւոր) Վ. Աթոյեան։

Վերստուգիչ մասնաժ անդամներ՝ Ցաւշանեան, Ս. Հադրեան եւ Ն. Ռոստոմեան։

Ժողովը յետոյ անցաւ ըն ցիկ հարցերու, որու միջոցին երկ խօսակցութիւններ եղան, որովհ տեւ համայնքի մէջ կար միա նաւորութիւն (նախկին աքսոր կան), զոր որոշուած էր դուրս տել որպէսզի օրինակ ըլլայ մ ներուն եւ միաձայն որոշուեց եւ պարտադրուեցաւ նոր վարչութեան պաշտօնապէս յայտնելու եւ պահանջելու մայնական քարտը։

Վարդանանցը տօնուեցաւ պինի մէջ։ Նախ կատարուեցաւ կեղեցական արարողութիւն, ռաձայն խմբով պատարագ եւ գեհանգիստ։

Երեկոյին տեղի ունեցաւ դէս։ Ամբողջ դահլիճը զարդ ուած էր կանանչով ու թղթերով։ Դահլիճին զարդարուած՝ Վարդան կոնեան, Ոգի Հայաստան Միածին, Սահակի եւ Մեծագիր լուսանկարներ Հայաստանի քարտէսով։ մէն կախուած էր Հայ եռագոյն դրօշակը, իսկ հայկական զինանշանը։

Հանդէսը բացուեցաւ « հայրենիք»ով՝ քառաձայն հրաւիրուեցաւ տեղւոյս թեան նախագահ եւ շրջանի կական վերատեսուչ բժ. Ս. տսեանը, որ հակիրճ կերպով զատրեց տօնին նշանակութ զանկութիւն յայտնելով ւիլ Վարդանանց ուխտին։

Ռուսերէն լեզուով խօս Ս. Բահադրեան, որ Վարդ պատերազմի պատմութիւնը եւ շեշտեց անոր բարոյական նշանակութիւնը։

Յետոյ բեմ հրաւիր ծխատէր Ե. Ք. Ռոստոմեան երկար կանգ առաւ օրուան նակութեան մասին. ըս Վարդանանց պատերազմին շն է որ հայութիւնը կարողացե ժամանակին պահել իր ին թիւնը։ Ցայտնեց այն միտք Ե. դարու Հայերը մէկ սիր հոգի կռուեցան ազգի ու եկեղ փրկութեան համար, թող լով որ անօրէններ եւ ազգ ներ ներս խուժեն հայրենի իսկ ներկայ հայութիւնը գնելով ամէն ինչ որ ազգայ ու կրօնական, թող կուտայ հայրենադաւներ կործանեն հայրենիքը։

Մատնացոյց ըրաւ ներկայ

յաստանի դրութիւնը եւ անոր հայ կառավարիչներուն բռնած ուղին դէպի հայութիւնն ու ազգային աւանդները՝ Ցիշեց 1905ին հայ եկեղեցական կալուածներու գրաւումը ցարական կառավարութեան կողմէ ու հայութեան միահամուռ դիմադրութիւնն ու յաղթանակը, որ կատարուեցաւ միայն մէկ կուսակցութեան աջակցութեամբ, որուն վկան է Ներկայ եռագոյն դրօշակը՝ Ցորդոր կարդաց չհաւատալ զանազան անհատներու սուտ խոստումներուն, այլ ըլլալ միշտ արթուն, լաւագոյն օրերու յոյսերով։

Քառաձայն երգչախումբը մէջ ընդ մէջ կ'երգէր ազգային երգեր, ղեկավարութեամբ Հրաչեայ Ռոստոմեանի։ Միեւնոյն ժամանակ մեծ աջակցութիւն ունեցան «Արծիւ» խմբի անդամները իրենց ազգային երգերով եւ պարերով (հայկական եւ եւրոպական)։

Ամէնէն վերջը բեմ բարձրացան տեղւոյս դպրոցի երկսեռ սաները՝ կարդալով եւ արտասանելով մանր կտորներ եւ ոտանաւորներ։

Ամբողջ դահլիճը լեցուն էր երկսեռ հասարակութեամբ, հայ եւ օտարազգի։ Հանդէսէն վերջ ընթրիքի սեղան մը տրուեցաւ։ Ուրախ տրամադրութեամբ հանդէսը վերջացաւ առաւօտեան ժամը 3.30ին։

ԳՈՂԹՆԵՑԻ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ

Պէյրութի Լիբանան Թերթը կը հրատարակէ Հարաւային Ամերիկայէն ստացուած ընտանեկան նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

— Հոս եկողները երկու տեսակ գործ կ'ունենան։ Ա. կօշիկ նորոգել, Բ. հասարակ լուսանկարչութիւն։ Առտուն կանուխէն սնտուկ մը շալկելով 8—9 ժամուան տեղ թափառելէն ետքը, 30, 40, 50 կամ առաւելագոյն 100 դրշ՝ սուրիական դրամ կը շահինք, երբեմն ալ առանց փաստակի տուն կը վերադառնանք։ Իւրաքանչիւր փողոցի մէջ 5—6 հատ կօշիկ նորոգող կայ։ Եթէ երբեք ես այս անտանելի աշխատանքը Սուրիոյ մէջ յանձն առած ըլլայի աւելի շատ աւելի յարմար կրնայի ապահովել եւ մեր ընտանիքին կեանքը ապրիլ. անոնք որ ծովի եզերքը փնտռտուքի կ'երթան եւ չարաչար աշխատելով օրավարձք մը կ'ապահովեն ...յրութի մէջ, մեզմէ շատ հանգիստ են. երբեք չի տխրին. թող որ այդ գործով զբաղին, մենք անոնցմէ շատ աւելի խեղճ կեանք կ'ապրինք հոս։

Այս կօշիկ նորոգողներու վիճակն է քիչ մըն ալ տեղեկութիւն տանք լուսանկարչութեամբ զբաղողներուն մասին։ Լուսանկարիչները կանուխէն կը շալկեն իրենց մեքենաները եւ ճամբայ կ'երթան, անծանօթ ուղղութեամբ մը, փողոցէ փողոց անցնելով, դըռները կը զարնեն յաճախորդ մը կ'ապահովեն։ Շատ անգամ տանտիրոջ տրամադրութիւնը տեղը չըլլար եւ անհաճոյ դէպքեր կը պատահին, երբեմն քարկոծելով, յաճախ ալ հայհոյելով եւ անարգելով ետ կը քշեն խեղճ լուսանկարիչները. ալ կրնաք հասկնալ թէ խայտառակութիւնը ո՞ւր հասած է այստեղ։

Քիչ մըն ալ գործարաններուն կեանքէն, հոս երկու հատ գործարան կայ, գործի համար պէտք է հոն երթալ եւ ներկայանալ ամէն առաւօտ. երթեւեկի ծախքը տասը ղրուշ է, բայց ամէն օր «ողորմելի տեսարան մը կը պարզուի գործարանին առջեւ։ Ամէն կողմէ եկած 500ի չափ գործաւորներ կը սպասեն որ գործատէրը գայ եւ անոնց մէջէն 10-15 հոգի զատէ. մնացածները ետ կը քշուին ոստիկաններու միջոցաւ։

Հոս շատոնց պէյրութէն գալով գործը կարգին գտնողներ կան թէեւ, բայց ներկան անտանելի է. այստեղի բնիկները շատ աղքատ են եւ անօթութենէ կը մեռնին։

Կ'աղաչեմ, հայրենակիցնե՛ր, մի՛ գաղթէք այս կողմերը, չըսէք թէ կը նախանձիմ ձեր յաջողութեան համար եւ այս տողերը կը գրեմ. ո՛չ, կ'երդնում երիտասարդութեանս վրայ թէ՝ իրականութիւնը կը գրեմ, պարզապէս համեստ հայու մը պարտականութիւնս կատարած ըլլալու համար։ Շատեր հոս եկած ըլլալնուն համար կը զղջան, օգուտ չըներ, արթուն եւ զգոյշ թող ըլլան անոնք որ գաղթելու մտադիր են, հոն ամէնէն թշուառ կեանք ապրողն իսկ այստեղի կեանքէն բարձր կեանք մը կ'ապրի. այդ մասին վստահ թող ըլլայ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԿԵՍԱՐԻԱ ՍՎԱԶ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Կեսարիա Սվազ երկաթուղիի աշխատութիւնները կը շարունակուին։ Կեսարիայէն սկսեալ, մինչեւ 45րդ քիլոմեդրի գիծերը գետեղուած են։ Գիծը Շարքըշլա հասնելուն, գծին երկայնքի կայաններուն բացումը պիտի կատարուի։

Կը յուսացուի որ երկաթուղին 1930ի վերջը Սվազ հասած ըլլայ։

ԹՐՔ. ԾԽԱԽՈՏԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ծխախոտի Մենաշնորհի վարչութիւնը Թրքական գլանիկներու գործարաններ պիտի բանայ Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ։ Վարչութիւնը այս մասին պէտք եղած համաձայնութիւնը ստացած է կառավարութենէն։

Ցանձնառու ընկերութեան մը հետ Պայրամէն վերջ բանակցութիւնները պիտի աւարտին եւ պայմանագրութիւն պիտի կնքուի։ Պայմանագրութիւնը ստորագրելու լիազօրութիւն տրուած է Մենաշնորհի վարչութեան ընդհ. տնօրէն Պէհճէթ պէյի։

ՔԱՏՐԻԷ ՀԱՆԸՄԻ ԽՆԴՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Հիլալ Ահմէր» կը գրէ թէ Մուրատ Արոյեան թէեւ հարցաքննուած է, բայց ձերբակալման պէտք տեսնուած չըլլալով, ազատ թողուած է։

Այս խնդրին համար ներկայիս բանտարկուած կը մնան Քատրիէ Հանըմ, մայրը, քոյրը՝ Համիտէ Հանըմ, Տիկ. Փօփօ, Քատրիէ Հանըմի ամուսինը՝ Ֆայիգ, եւ եղբայրը՝ Հատի պէյ ու Տքթ. Արապեան։ Հաստատուած է որ մահափորձի խնդրին մէջ օտար մատ կայ։ Ամբաստանեալներէն այր մը վերջերս սերտ յարաբերութիւններ սկսած է մշակել Թուրքերու թշնամի օտար հարիւրապետի մը հետ եւ խորհրդակցութիւն կատարեր է մահափորձին շուրջ։

ՄՈՍԿՈՒԱ-ԷՆԿԻՒՐԻ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾ

Մոսկուայի կառավարութիւնը որոշած է ռուսական օդային գիծը ընդարձակել նոր սպասարկութիւններով։ Ծրագրուած օդային նոր գիծերն են. Վլատիվոստոքէն եւ Ճափոնէն զատ, Մոսկուա — Պէյնքին, Մոսկուա — Քապուլ, Մոսկուա — Էնկիւրի եւ Մոսկուա — Թէհրան գիծերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Տարին լրացաւ յորմէհետէ գաղութիս մէջ կը գործեն զոյգ մը Ազգային Միութիւններ։ Մէկը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէր արդէն, իսկ վերջինը. գողցուած եւ խարդախուած միջոցներով քանի մը քուէներու առաւելութեամբ ինքզինքը Ազգ Միութիւն հռչակած էր։ Եթէ ամէն բան ոտնակոխ ընենք եւ ուրանանք թէ այս մէկ տարուան մէջ ոչինչ ըրաւ թիւ 2 Ազգ. Միութիւնը, մէկ բան չենք կրնար ուրանալ, ա՛յն որ ամէն դաւի ու ստոր միջոցներու դիմեց ոստիկանութեան մօտ՝ Նախկինը չեղեալ համարել տալու համար, բայց չյաջողեցաւ ու ի վերջոյ խնդիրը հասաւ իրենց մղիչ ուժին՝ Լիոնի քլիքին ձեռքը։ Այս վերջինը ճարպիկ դարձուածքով մը արտօնութիւն ձեռք ձգեց Վիէնը իրեն հպատակեցնելու համար։

Տեղական իշխանութիւնն ալ մինչեւ այսօր իրենց վկայագրերը իբրեւ օրինաւոր մարմինի կը ճանչնար։

Բայց ի՛նչ անցաւ դարձաւ վերջերս, չենք գիտեր։ Միայն այժմ յայտնի եղաւ որ դատաւորութիւնով յափշտակուած իրաւունքին տէր դարձաւ Նախկին Ազգ. Միութիւնը ու ներկայիս ասոր տուած վկայագիրներն են որ օրինաւոր կը սեպուին եւ կ'ընդունուին կառավարութեան կողմէ։

Այսքանը յայտնի է, որ Վիէնը պատկանելով Իզէրի Նահանգին, ըստ Ֆրանսական օրէնքի իւրաքանչիւր Նահանգ ինքն իրմով կը կառավարուի եւ ո եւ իցէ Նահանգ ուրիշ Նահանգի մը գործերուն միջամուխ ըլլալու իրաւունքը չունի։ Այսպէս ալ չէզոքացուեցաւ Լիոնի (Ռոն Նահանգ) մենատիրութիւնը Վիէնցիներու վրայէն եւ գաղութս կապուեցաւ Կրընոպլի (Իզէր)։ Այս իրաւական ճանաչումով Նախկին Ազգ. Միութիւնը տէր դարձաւ իր իրաւունքին եւ գործի լծուեցաւ։ Առաջին առթիւ իսկ կը լսենք որ յարմար վայր մը կը փնտռուի երկօրեայ դպրոց մը բանալու համար, յառաջիկային ծրագիրը ընդարձակելու յոյսով ու վերջապէս փրկելու համար մատաղ սերունդը ապազգայնացման վերահաս վտանգէն։

Այս օրերս նոր եռանդ մը կը նշմարուի տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մէջ «Բարձրացիր բարձրացուր»ի սկզբունքը գործադրելու համար. Մասնաւորաբար մեծ աշխատանք կը կատարուի՝ կազմակերպելու համար սկաուտական խումբ մը, որ օգտակար պիտի դառնայ ամէնէն առաջ մեր երիտասարդութեան։

Թող երիտասարդութիւնը կազմակերպուի եւ խտացնէ սկաուտական շարքերը իր իսկ շահուն համար։ Ամէն չարիք անգործութենէ կը ծնի։ Շնորհիւ մարզանքին մեր երիտասարդութիւնը պիտի պահէ իր առողջութիւնը այս օտարութեան մէջ, որպէսզի դառնայ ապագայ Հայաստանին կենսունակ եւ առողջ քաղաքացին։

Վ.Իշապ

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ 18 Մարտ. — Հայաստանի փետրուարեան համաժողովրդական ընդվզումի 8րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Մարտ 17ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» ակումբին մէջ, ուր ժամանակէն առաջ փութացած էր սրտցաւ հայրենակիցներու երկսեռ բազմութիւն մը։ Մուտքի դրան առջեւ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյնները, իսկ սրահը զարդարուած էր անմահ հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ ու երգեր։ Ցետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Արմենակ Գույումճեան, որ երկարօրէն նկարագրեց օրուան տօնի արժէքն ու նշանակութիւնը, եւ հայ ժողովուրդին արդար պոռթկումը։ «Հայաստանի հայանուն վարիչները թող լաւ ըմբռնեն թէ, ըսաւ, Հայաստանի մէջ խեղճ գիւղացիներու գնդակահարումները, բանտարկութիւնները եւ աքսորները մեր ազգօգուտ գործին արգելք չեն կրնար հանդիսանալ. մենք կտրեր անցեր ենք շատ փշոտ ճամբաներ, բնաւ ետ նայելու նպատակ չունինք, այլ դէպի յառաջ առանց դադարի, հոն, ուր գործ մը մեզի կը սպասէ»։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ-փորոտան»ով եւ հանդիսականները ցրուեցան խոր տպաւորութեան տակ։

Մ. Թաշճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ — Հինգ տարիէ ի վեր Ռոմանի հայութիւնը առիթը չէր ունեցած ոեւէ հայկական ներկայացման մը ներկայ գտնուելու։ Անցեալ կիրակի Զ. Ե. Ո. Միութեան Ռոմանի մասնաճիւղը շքեղ ներկայացում մը տուաւ փաթրոնաժ ժան ժօրէսի սրահին մէջ։ Ընկեր Պիլալեանի բացման խօսքէն յետոյ, ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց «Մեր հայրենիք»ը, որմէ անմիջապէս յետոյ խօսք առաւ ընկեր Թադէոսեանը եւ յստակօրէն պարզեց ուխտի նպատակը եւ անոնց ունեցած գործունէութիւնը եւ խնդրեց Ռոմանի հայ գաղութէն որ նեցուկ հանդիսանայ նորակազմ մասնաճիւղին։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Մ. Թաշճեան, Կօշկակարեան, Պ. Խաչերեան, Չէքէմեան, Տէրտէրեան եւ ուրիշներ։ Ջութակի վրայ նուագեց ընկեր Հրանտ Յակոբեան։

Դադարէն յետոյ, ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը՝ մեծ յաջողութեամբ։

Ցետոյ Վալանսի ընկերներու առաջարկին վրայ նուիրատուութեան ձեռնարկուելով գոյացաւ 225 ֆրանք։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ զուարթ տրամադրութեամբ։

Մ. Թաշճեան

ԱՆՎԷՐՍԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պրիւսէլի մեր Թղթակիցը կը գրէ․ —

Անցեալ Թղթակցութեանս մէջ մոռցած էի յիշել թէ Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան պարահանդէսին կազմակերպութեան համար, ո՛չ նուազ ջանք թափած են նաեւ վարչութեան անդամուհիներէն տիկին Զ. Մաղաքեան եւ տիկին կօրիքսի, ինչպէս նաեւ Անվէրսի գաղութին պատկանող բազմաթիւ տիկիններ եւ օրիորդներ։

Նուիրուած առարկաները վիճակահանութեան չեն յատկացուած, այլ bazarի համար, որ ինքնին հասութաբեր եղած է։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը եղած է 22,000 ֆրանք եւ ոչ թէ 20,000. այդ գումարը բուն նպատակին՝ այսինքն Հայաստանի կարմիր խաչին պիտի յատկացուի։ փոքր մաս մը միայն՝ Պելճիքայի աղէտեալներուն։

ԿՈՉ՝ ԵՈԶԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Այժմ ի վիճակի ենք ձեր բոլորին հրապարակաւ յայտարարելու թէ վերջնականապէս կազմուած է «Եոզկատի եւ շրջանի ընդհ. Հայր. Միութիւն»ը, հարթելով շատ մը դժուարութիւններ։ Այս կոչով կուգանք ձեր բոլորին բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը խնդրել՝ ի նպաստ մեր կանոնագրի առաջադրած նպատակին իրագործման։

Եոզկատի եւ շրջանի ընդհ. Հայրենկց. Միութեան նպատակն է՝ օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս կարօտ հայրենակիցներուն հոս կամ այլուր, վառ պահել հայրենասիրական ոգին, բարոյական կապ հաստատել հայրենակիցներուն մէջ, պայքարիլ այլասերման վտանգին դէմ, եւ օժանդակել Հայաստանի մէջ կատարուած վերաշինական աշխատանքներուն։

Արդ, հաւատալով որ շատ մը շրջաններու մէջ ունինք կարօտ եւ խեղճ հայրենակիցներ, որոնք պէտք ունին մեր բարոյական եւ նիւթական օգնութեան, միանանք եւ աշխատինք ամոքել վէրքերը մեր թշուառ բեկորներուն, որոնք ցրուած են Թուրքիոյ խորերէն մինչեւ Պոլսոյ խաներուն մէջ, Սուրիոյ գաղթակայաններէն մինչեւ Յունաստանի հին եւ նոր գաղթակայանները։

Ատենապետ՝ Գ. Եաքուպեան, Քարտուղար՝ Հ. Մաճարեան, Գանձապահ՝ Ս. Էմմիեան։

Ծանօթ. — Անդամակցութեան, Թղթակցութեան համար դիմել Haïg Madjarianի, 4, Rue Louis-Bonnet, Paris XI.

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է”

— Ամէն օր բահը ուսիս, գործի ...էր մարդ, ըսի հա՛ ըսի, սակայն ...տեր ծիծաղեցան իմ ըսածնե...ս վրայ, որոնք ես ինքնիրենս ...նծի յոռետեսութիւն կը կոչէի, ...յց հիմակուան անցուդարձէն ...նկ կ'երեւի թէ այդ երեւա...յութիւնները իրականութեան ...ի յանգին։

Խչօ-Պապօ, շաբաթներ յետոյ ...լսէ որ Հայերը զինաթափ ընե... համար անոնց զէնքերը պիտի ...աքուին Թուրքերու կողմէ։

Այս չարագուշակ լուրը ամ...ղջովին կը պղտորէր հանգիստ ...ութիւնով պարապող Խչօ-...օի հոգին ու սիրտը։

Ջուրին կարգն ալ Խչօ-Պապի...ն էր, բահը ուսին առած՝ ջըր...քի երթալու վրայ էր. սակայն ... կենսուրախ տրամադրութիւնը վհատած էր եւ դժուարութիւն կը ստեղծուէր գործը շարունակելու, միտքի կը խորասուզուէր յառաջիկայ կեանքի մասին եւ երկար հառաչանքներու անբաղձալի շարոցը կը քակէր իր ճամբու ընթացքին։

Ջրտուքէն վերադարձին յոգնած կ'երեւար, անիկա գործէն չէր որ յոգնած էր, այլ զանազան մտմտուքները ճնշած էին հզօրապէս, ամէն օրուան պէս ուրախութեան նշաններ չկային իր փոթոտած դիմագծին վրայ, անոր տեղ բռնած էր անհուն տխրութեան չարաշուք ստուերը։

Ու Խչօ-Պապօն բահը գետին նետելով, բան մը կորսնցնողի պէս աչքերը գետին սեւեռած յամրաքայլ կը յառաջանար մութ նեղ անցքերէն դէպի օճախ դուռը, ուր տան Տէտէն ծխախոտի տոպրակը առջին դրած, սիկար շինելու կը սկսէր։

Կը հարցնէ Տէտէն տրտմութեամբ լեցուած Խչօ-Պապօին.

— Ի՞նչ կայ հըյ հարամզա, նորէն ի՞նչ է եղեր. տրտում կ'երեւիս. ցանքերը ինտոր են, բաւական հասունցա՞ծ են, թէ չէ։

— Մի հարցներ, ողորմելի մարդ, մի՛ հարցներ, թող որ մենք մեր ցաւով խորունք եւ դուն այս օճախին քէօշէն լաւ մը չոքիր, պպզիր ու մի թնտար, մինչեւ... քանի քանի անգամներ ըսած ենք այն ամէնը որ մեզ բնաջնջելու կը ձգտին, սակայն դուն քու քէյֆդ չես ուզեր աւրել եւ անհասկացողութեան կուտաս. մէկ խօսքով լման «տնտո» ես «տնտո՛»։

Երբ Խչօ Պապօն զայրացած կը խօսի, Տէտէն չափազանց նեղուած այս առածը կ'ըսէ.— Պէտէ հէրիֆ, կ'ըսես կ'ըսես բայց ըսածներուդ համը չմնաց, եւ գիտցիր որ «շունը հաչելով գայլ կը բերէ», այդ անտեղի խօսքերը չափել չափչփելով կը սառեցնէք յանկարծակի գիւղին երիտասարդութեան ազատ զգացումները։

— Լսէ՛, ողորմելի ծերուկ, ձեռքերդ պաղ փոշիին վրայէն քաշէ եւ լսէ՛ ինչ որ պիտի ըսուի քեզ։

Փոքրիկ կաթիլներէն է որ առուակներ կը կազմուին եւ քիչ բանէն շատ բան կ'ըլլէ։ Այսպէս է նաեւ Թրքական ներկայ ջախջախիչ քաղաքականութիւնը, անիկա յամրաբար կ'ընթանայ առանց սահելու կամ գահավիժելու, մինչեւ որ կարենայ օր մը իր անպիտան դիմագիծը ցուցնել խեղճ ժողովուրդին, սոսկումի վայրկեաններ ապրեցնելու անոր։ Արդէն քեզի ինչ որ ալ ըսեն, դուն նկատի չես առներ, առանց հասկնալու թէ քեզ ըսուածը կարեւոր հա՞րց է թէ չէ։

Իմ սրտէս արիւն կը հոսի, սա ճահիլ ճապաղ տղոց երեսին չեմ կրնար նայիլ, արցունքի հեղեղը կը կուրցնէ զիս։ Հէ՜յ աշխարհ, օճախդ քէօր ըլլի։ Տէտէ՛, Տէտէ՛, ականջներդ բուրդ ես թխեր, իրաւ որ կոյր ալ ես, օճախին կրակէն, գինիին կարասէն եւ չպուխէդ անդին չես տեսներ, քեզի ջուրի ձայն կուգայ, բայց... օր մը պիտի գայ որ սեւ մուրը գլխիդ տի մաղուի, սեղանիդ փշրանքներէն իրենց փորը կշտացնող ահաբեկիչներու կողմէ, չէ՛, բարեկա՛մ չէ՛, ըս հեղուն սրան մերն է եւ մեզի պիտի... մարդակեր դահիճները։

Դաշտային կեանքը ապահով չէր։ Շրջակայ գիւղերէն կատարուած անուղղակի յարձակումները մեծապէս արգելք կը հանդիսանային դաշտային խաղաղ աշխատանքին։ Անոնք փոքրիկ նշաններ էին . . .

Կառավարութեան կողմէ քանի մը անօթի-փոր ոստիկաններ հաւաքուելով, քաղաք կը տանէին գիւղին կարգ մը երեւելիները եւ հոն բազմապիսի չարչարանքներու ենթարկելէ յետոյ, գիւղ կը վերադարձնէին։

Խչօ-Պապօն գործէ դադրած եւ ամենասիրելի բահը գետին նետած, դառնութեամբ կ'իմանար որ Օղտօ Սրգօն, Միրաք Կիրօն, Քէյենց Սկօն եւ ուրիշները կառավարութեան կողմէ սոսկալի չարչարանքներու ենթարկուած են։ Այդ պահուն կարծես եռացած ջուր թափած ըլլան գլխուն, խելակորոյս կը սկսի ողբալ եւ արնաքամ սրտի խորերէն աղօթքներ մրմնջել Աստծուն։

Բռնութիւնները հետզհետէ կը սաստկանային, գիւղացիներու ինքնապաշտպանութեան միակ գործիքը՝ զէնքերը կը հաւաքէին, բացի քանի մը քաջերէ, միւսները ամբողջապէս զինաթափ կ'ըլլային։

Գիւղին խաղաղ կեանքը կը վրդովէր եւ հետզհետէ ամէն ինչ կը թունաւորուէր։

(6) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

երկրին մէջ: Անգլիա իր տան տէրն է եւ ստիպուած է կարգի կանոնի մէջ պահել զայն: Միայն մանուկները կ'անդամալուծուին վախէն. կառավարութիւնները իրենց ուժով պէտք է յաղթեն ատոր:

Եզրակացնելով, Տրոցկի կը յայտարարէ թէ ինք այլեւս հրաժարած է գործօն քաղաքականութենէ եւ այսուհետեւ ամբողջովին պիտի նուիրուի գրականութեան: Աշխարհի չորս կողմէն յղուած գրելու առաջարկներ կ'ըլլան իրեն եւ այսուհետեւ իր ապրուստը գրիչովը պիտի շահի: Ներկայիս ինքնակենսագիր ապրումը գրելու զբաղած է:

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Մոսկուայի իշխանութիւնները փոխանակ ուրբաթի, կիրակի օր միայն կրցան ամբողջովին գործադրութեան դնել պարէնաւորման քարտի դրութիւնը: Հացագործի բոլոր խանութները բաց պահուեցան կիրակի ամբողջ օրը: Առաջին դասաները բաց պահուեցան կիրակի ամբողջ օրը: Առաջին դասակարգի քաղաքացիներու համար գիները կըմնան նոյնը, սակայն «ոչ-աշխատաւորներն» ու այցելուները սովորական գինին կրկինը պէտք է վճարեն:

Խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ մօտիկ ապագայի համար բաւարար ցորեն կայ, սակայն դեկտեմբերէն ի վեր գաւառէն հասած ցորենը վրդովիչ կերպով նուազած է: Գիւղացիներուն նոր զիջումներ ընել հարկ պիտի ըլլայ, թաքստոցներէն դուրս կարենալ հանել տալու համար պահուած ցորենը: Ուրբաթ օր այս մասին վիճաբանեցաւ գործավարներու խորհուրդը եւ որոշեց մղում տալ ցորենահաւաքման «քէմփէյն»ին:

ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Րիկոֆ ստորագրեց նոր հրամանագիր մը, որ բոլորովին կը շրջէ կառավարութեան նախկին քաղաքականութիւնը, որուն համաձայն գործարաններու բոլոր արտադրութիւնները ամէնէն առաջ կը յատկացուէին հաւաքական եւ պետական ագարակներուն: Նոր հրամանագրով, այսուհետեւ իւրաքանչիւր գաւառ անհատ գիւղացիներուն պիտի տայ ստացուած ամէն կարգի արտադրութեան եւ մեքենաներու 100ին 90ը, ասկէ զատ անհատ գիւղացիներու ագարակներուն աւելի լայն վարկեր պիտի յատկացուին:

Այս ձեւով կը յուսան գարնան ցորենի աւելի մեծ մթերք մը ձեռք բերել, մասնաւորաբար Կազակստանէն, Սիպերիայէն, Վոլգայի շրջանէն, Բաշկիրիայէն եւ Ուրալներէն. բոլոր այս շրջանները ցարդ չեն յանձնած սովորական ցորենի մթերքները:

Խորհրդային մամուլը կը զանգատի թէ գաւառական թերթերը սխալ կը մեկնեն կեդրոնէն տրուած հրահանգները եւ ամէն տեսակ գլխացաւ կը պատճառեն գիւղացիներուն: «Իզվեստիա» կը նկարագրէ Հիւսիսային կովկասի մէջ գործադրուած մեթոտները: Պոկրովսկի շրջանին մէջ ցորենահաւաքները տեղական համայնավար կուսակցութեան հաւանութեամբ ագարակցի շէնքին մէջ կը հաւաքեն 46 գիւղացիներ, շատերը աղքատ, եւ կը ստիպեն զանոնք քալել գիւղին մէջէն, տանելով սեւ դրօշ մը, որուն վրայ արձանագրուած էր՝ «մենք ցէմպըլէյնի բարեկամներն ենք»:

Ուրիշ շրջանի մը մէջ ցորեն թաքցնելու կասկածին ենթակայ գիւղացիներ հրապարակաւ կը ցուցադրուին, մինչ ցորենահաւաքները կը ստիպեն միւսները պարել անոնց շուրջ՝ «Չէմպըլէյնի բարեկամներ» պոռալով: Ուրիշ շրջանի մը մէջ տեղական իշխանութեանց աջակցութեամբ կազմակերպուեցաւ մասնաւոր զօրաշարժ մը՝ իբրեւ թէ աւազակութիւն ընող գիւղացիները ձերբակալելու համար: Այս պատրուակով պաշարուեցան բոլոր շտեմարանները և 40 վակոն ցորեն գրաւուելով փոխադրուեցան պետական կամ գործակցական մթերանոցները:

Հելլենասերպ համաձայնութիւնը

Վէնիզէլոս Աթէնքի թերթերուն ըրած երկար յայտարարութեան մը մէջ կը շեշտէ թէ Ժընեւի մէջ կնքուած դաշինքները կ'ամրապնդեն Յունաստանի և Եուկոսլաւիոյ բարեկամութիւնը:

Վէնիզէլոս եւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին փոխ-Նախարար Քումանուտի այս առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխանակեցին:

Անատօլուի մէջ բազմաթիւ հելլէն գերիներ

«Միլլիյէթ»ի Աթէնքի Թղթակիցը կը գրէ.— Առենը անգամ մը խարբերդ մը երեւան կ'ելլէ ըսելով թէ Անատօլուէն վերադարձած հելլէն գերի մըն է և թէտակաւին մեծ թիւով գերիներ կան Անատօլուի մէջ: Լազարօ Զերվաս անուն մարդ մը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Էթնոս» թերթին.

— Երկար ատենէ ի վեր Անատօլուի մէջ գերի կը գտնուէի: Բնիկ Իզմիրցի եմ եւ «Քարանթինա» արուարձանէն: Իզմիրի աղէտէն յետոյ գերի ինկայ: Զիս փոխադրեցին Քարաչիֆթլիք անուն տեղ մը, ուր մնացի երկար ատեն եւ աշխատեցայ ճամբաներու շինութեանց մէջ: Վերջին անգամ այդ տեղէն փախչելով հետիոտն յաջողեցայ Իզմիր վերադառնալ: Այս ճամբորդութիւնս 50 օր տեւեց: Երբ Իզմիր հասայ, ինքզինքս անգլ. շոգենաւ մը նետեցի եւ Պիրէոն եկայ:

Ազգայնական թերթ մը խափանուած

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— կառավարութիւնը երկու ազդարարութիւններէ յետոյ խսպառ խափանեց «Քաուքապ-էշ-Շարք» (Արեւելքի աստղը) թերթը, որ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան կողմէ կը հրատարակուէր: Յիշեալ թերթը կը շարունակէր կառավարութեան հակառակ յօդուածներ հրատարակել եւ հանրային կարծիքը գրգռել:

Մեքսիկայի կռիւները

կառավարական զօրքերը առանց գնդակ արձակելու, գրաւեցին Թորրէօնը, ուր վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուէր նաշաբաթէ մը ի վեր: Ապստամբները մեծ ճարպիկութեամբ նահանջած էին դէպի հիւսիս՝ զօր. Էսքոպարի հրամանին տակ: Այս վերջինը իր ուժերը կեդրոնացուցած է Էսքալոնի մէջ և մինչեւ 24 ժամ կը յուսայ մեծ ճակատամարտ մը մղել կառավարական բանակին դէմ: Պատերազմական Նախարար զօր. Քայեխս արդէն սկսած է հետապնդել ապստամբները եւ կառավարական հեծելազօրքը ընդհարում մը ունեցած է ապստամբներու յետսապահներուն հետ: Զօր. Էսքոպար մեծ քանակութեամբ դրամ վերցուցած է Մոնթէրէյի, Սալթիլլոյի եւ Թորրէոնի դրամատուններէն:

Ապստամբները կը հերքեն կառավարական աղբիւրէ բխած այն լուրերը թէ իրենք հաշտութեան առաջարկ ներկայացուցած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԶՈՒՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն, 16 Մարտ 1929

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ կայծակ խումբերու ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով:

Իսկ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վրէժ, Գժոխք, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերը: Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5' Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ իր շրջանի Հայ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն ղրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհրդակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Եւրքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւնները ղրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայք Երիտ. Միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն թէաթրի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի Հայր. Միութենէն կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Պ. Կարպիս Պզտիկեանի, Tannerie H. Pellet, Pont Evêque, Vienne, Isère.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Սրապ Մէհտէրեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝ Srab Postadjianի, Fabrique Kartell, Cartounage, Philippople, Bulgarie.

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մանուկ Ասլանեան, և Սիրական Հաճիյակոբեան (փեսաս) որոնք կը բնակէին Մարզուան Հարմանլար փողոցը: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Յունաստան: Իմացնել՝ Յարութիւն Ճամէտճեանի, Usine Vigier, Pont St. Esprit (Gard), France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա: Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հալէպ: Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanianի, 29 Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

Ծախու է

մեկնումի պատճառաւ խանութ, փուռ եւ բնակարան մը, ամբողջ կազմածներով եւ կարասիներով (tri-porteur եւն.): Միայն սիմիթէն եւ արեւելեան անուշեղէններէն օրական 60 ֆրանք շահ ապահով: Կարելի է նպարավաճառութիւն ալ ընել: Ինը տարուան bail. 6 ամսականը վճարուած: Գին՝ 12,000 ֆրանք:

Դիմել՝ Պ. Ս. Մարգարեանի, 31 Bld. Garibaldi, Issy-les-Moulineaux: Թրամուէյ 23 եւ 32, իջնել՝ Gare d'Issy.

ՔԱՐԱՇԷՆ ՏՈՒՆ

Պատրաստ, վերջացած, 2 փիէս 7500 ֆր., 3 փ. 9700ֆր., 4 փ. 12,400 ֆր.: Comptoir du Bâtiment, 93 Rue Lafayette. Paris.

Գործ կը փնտռէ

լաւ գերմաներէն եւ ֆրանսերէն գիտցող հայ երիտասարդ մը: Գրել՝ M. Cartier, 9 Rue Houdon, Paris (18e).

Կ'ուզուին

լաւ գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ մեքենայով տափատ կարելու համար արհեստանոցի մէջ: Դիմել՝ Զանաքեանի, 9 Rue Papillon, մէթրօ՝ Cadet.

ՀԱՅ CHAUFFEURՆԵՐ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Ծախու են 2 TAXIS CITROEN եւ Մէկ DE DION լաւ եւ մաքուր կառքեր, անհաւատալի աժան գիներով: Դիմել՝ Garage Chiron, 8 Rue de la Vallé du Bois, Clamart.

Կ'ուզուի

ծրաջան սպասուհի մը տնական գործերու համար: Լաւ պայմաններ: Դիմել՝ Պ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ, 21 Rue Cantin, Bécon-les-Bruyères, Seine.

EMPIRE; Միգ.իբ-Զօլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւ ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում առանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. Լաբօրաթուար: Խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ ֆրանսական պատական նախարարութեան արտօնագիրը:

մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով:

գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS
25 Rue Alexandre le Grand
Salonique, Grèce

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն:
106 Ave. Kléber, Paris (16e)
Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT) գործողութիւնները:

կը ստանձնէ ամուսնական եւ այլ դատեր, դիմումներ կը կատարէ պաշտօնատանց մօտ:

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ 1929

22 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 912

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԱԼՔ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Սուրիայէն հայրենակից մը մեզի ղրկեր է թարգմանութիւնը արաբական «Էլ-Շաապ» թերթին մէջ հրատարակուած գրութեան մը։ Նոյնութեամբ կ'արտատպենք խմբագիրը, որ չափազանց պերճախօս է.

— «Դաշնակ»ի նենգութիւնները Սուրիոյ մէջ։ — Թուրքերը ի՛նչպէս զանոնք դէպի մեր երկիրը վտարեցին։ — Դաշնակը ոճրագործներու եւ բռնակալներու հրոսախումբ մըն է»։

Այս շռնդալից խորագիրէն յետոյ, անցնելով նիւթին, Դամասկոսի արաբական թերթը դիտել կու տայ.

— «Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ տարածուած է Սուրիոյ բոլոր շրջանները եւ որուն մէջ ականաւոր մարդիկ կան — բժիշկ-փաստաբան եւյլն. — կ'ուզէ Սուրիոյ հայութիւնը նոր Թուրքիոյ դէմ հանել, յաւակնելով թէ այդ երկիրը իրենց հայրենիքն է։ Այս կուսակցութիւնը կ'ուզէ նաեւ տապալել ներկայ խորհրդային Հայաստանի իրաւակարգը եւ իշխանութիւնը։ Ինչո՞ւ սակայն այսպէս կը շարժի ան, — իր նախկին սեւ եւ բռնակալ տիրապետութիւնը վերահաստատելու եւ իր ոճրածին ու աւազակային գործունէութեան ընթացք տալու համար, այնպէս ինչպէս կ'ընէր պատերազմի միջոցին եւ պատերազմէն յետոյ, մինչեւ այն օրը ուր այս ժիմարները վտարուեցան Թուրքիայէն։ (*Էլ-Շաապ*, 9 մարտ 1929)։

Հա՞րկ է բացատրել որ այսքանը արդէն կը պարզէ Սուրիոյ կարգ մը շրջանակներուն մէջ կուտակուած կիրքը՝ Դաշնակցութեան, եւ անուղղակի՝ հայ ժողովուրդին դէմ։

Ահա թէ ինչու կը գրէինք թէ՝ նորազատ Սուրիոյ կարգ մը թերթերը՝ պարզապէս իւղ կը քսեն Թուրքերու հացին, իրենց իսկ երկրին շահերուն դէմ։ Եւ ահա թէ ի՛նչպէս, աւելորդ անգամ մըն ալ, կը հաստատուի որ Պէյրութի սպանութեան խնդիրը պատրուակ մըն է՝ ուրիշ հաշիւներ կարգադրելու։ Մէկ խօսքով, Թուրքեւրոլշեւիկ դաւի մը զոհերն են ծանօթ բանտարկեալները, 30 հոգի։

Դարձեալ «Էլ Շաապ»նէ որ կու տայ նոր փաստը՝ այս համոզման։

Յօդուածին շարունակութեան մէջ, արաբական թերթը կը նկատէ.

— «Ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այն պարագան թէ՝ անոր գոյութիւնն ու գործունէութիւնը Սուրիոյ մէջ՝ գէշ արձագանգ պիտի գտնէ Թուրքիոյ մէջ... «Դաշնակ»ի գործունէութիւնը մեր երկրին մէջ կրնայ մեր դիրքը վտանգել եւ Թուրքիան մեզի դէմ հանել։ Արդէն սահմանագլուխի դէպքերը այս կուսակցութեան գործունէութեան արդիւնքն են։»

Վաղուան ձգելով յօդուածին ուրիշ յատկանշական մասերը, արտատպենք վերջաբանը.

— «Ֆրանսան պէտք է ապահով ըլլայ որ՝ եթէ այս կուսակցութիւնը Թուրքիոյ դէմ իր բռնած դիրքովը շարունակէ իր գոյութիւնը, ամէնէն աւելի տուժողը ինք պիտի ըլլայ։ Սուրիացիները անտեղեակ են այս կուսակցութեան գոյութեան եւ անկէ բխելիք վնասներուն։ Մենք յանուն Սուրիացիներուս, ՈՒԺԳՆՕՐԷՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ ԴԱՇՆԱԿԻՆ ՋՆՋՈՒՄԸ ԲՈԼՈՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԵՐԿՐԱՄԱՍԵՐՈՒ ՄԷՋ։ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ ՆԱԵՒ ՋՆՋՈՒՄԸ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ, ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ, ՈՐՈՆՔ ԴԱՇՆԱԿԻ ԿՆԻՔԸ ԿԸ ԿՐԵՆ։ Մենք պիտի պահանջենք յամառօրէն, մինչեւ որ մեր պահանջը իրականանայ»։

Ուրեմն, այլեւս գաղտնիք չէ թէ ուր է թաղուած շան գլուխը.

— Մա՛հ Դաշնակցութեան, Սուրիոյ բոլոր մասերուն մէջ։ Ո՛չ կազմակերպութիւն, ոչ աշխատանք, ոչ իսկ հրատարակութիւն։

Արդ, իբրեւ անկեղծ բարեկամ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նորազատ ժողովուրդներուն, պարտականութիւն կը սեպենք յայտարարել թէ՝ այս մարտակոչը բոլորովին կը համապատասխանէ սահմանակից Թուրքիոյ շահերուն, բայց երբեք՝ իրենց բարիքին։

Մենք տակաւին առիթ կ'ունենանք պարզելու Դաշնակցութեան ամբողջ քաղաքականութիւնը, Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ, բայց խորապէս կը ցաւինք, որ թրքական սարսափներէն հազիւ ազատուած ժողովուրդի մը մէկ թերթը՝ այնքան շուտ կը մոռնայ երէկը, եւ այնքան թերի գաղափար ունի իր սեփական երկրի շահերուն մասին։

«Էլ Շաապ»ները, կամ անոր յօդուածագիրը, Ահմէտ Ջէքի Աֆիունին կրնա՛ն պահանջել Դաշնակցութեան ջնջումը, կրնա՛ն խախտել իրենց երկրին օրէնքները, ոչնչացնելով հանրային գործունէութեան և մամուլի ազատութիւնը։ Կրնա՛ն մտքերը պղտորել եւ պայման դնել որ բոլոր Հայերը վտարուին Սուրիայէն եւ Լիբանանէն։

Բայց թող չմոռնան մէկ բան, — սահմանէն անդին Թուրքն է։ Իսկ Թուրքը երկու բախտակից ժողովուրդներ գժտեցնելէ յետոյ, զանոնք զատ-զատ զարնելու արհեստը այնքան կատարելագործած է, որ շուտով խելքի կը բերէ բոլոր «Էլ Շաապ»ները։ Եւ դժբախտաբար շատ ուշ մնացած պիտի ըլլան։ Ինչպէս որ, դեռ երէկ, օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ, այնքա՛ն չարաչար տուժեցին բոլոր ժողովուրդները, Արաբն ու Քիւրտն ալ միասին, Թուրքին սրած դանակը մխելով «խային» հոչակուած Արաբ կողին, փոխանակ մէկ ճակատով կռուելու։

Այսօր ալ, նոյն սեւ ձեռքն է որ կը գործէ Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ, գործիք դարձնելով կարճատես եւ կրքոտ յօդուածագիրներ։

Բարեբախտաբար, աննշան բացառութիւններ են «Էլ Շաապ»ներն ու Ահմէտ Ջէքիները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Յուսաբեր *պատասխանելով Դամասկոսի ազգայնական* Էշ-Շաապ *թերթին, որ հայ թերթերը եւ կուսակցութիւնները կը հրաւիրէր իրենց տեսակէտները պարզել Սուրիոյ մասին, կը գրէ (13 մարտ).*

— «Մեզի համար ամէնէն առաջ տեսակէտներէ ու գաղափարներէ շատ աւելի բարձր, անվերաքննելի դաւանանքի մը համազօր սկզբունք մըն է չմիջամտել մեզ հիւրընկալող երկրի ներքին գործերուն։ Այս տեսակէտով մենք ոչինչ ունինք գաղտնի, որ յայտնի չըլլայ։ Ո եւ է կասկածի — թող թէ ամէնէն անհիմն ու ամէնէն աննշան — տեղի տուած չըլլալու համար, մենք կամովին հրաժարած ենք մինչեւ իսկ այն իրաւունքներէն, զորս հիւրընկալ երկիրները պարգեւած են մեզի։ եկեղեցի, դպրոց, թատրոն, ընթերցասրահ, գրադարան ու գրական ակումբներ, որբախնամ ու աղքատախնամ, հիւանդանոց ու արհեստանոցներ, — ահա համառօտ ցանկը այն հաստատութեանց ուր մեր ազգային կեանքը կ'ընթանայ։ Գերագոյն զոհողութեանց գնով այս բոլոր ձեռնարկները կեանքի կոչած ենք մեր հաշմանդամը մե՛ր իսկ միջոցներով ոտքի կեցնելու, մեր վէրքերը մե՛ր ձեռքերով բուժելու ու մեր հանապազօրեայ վիշտերուն եւ ուրախութեանց մէջ կապուած մնալու մեր հեռաւոր հայրենիքին, անոր լեզուին եւ աւանդութեանց։

Մեր արդար վաստակով մեր պէտքերը հոգալ, բեռ չըլլալ հիւրընկալ ժողովուրդներուն վրայ, բացարձակապէս եւ ընդմիշտ հեռու մնալ երկրի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու փորձերէն, առաւելագոյն չափերով սատար հանդիսանալ տընտեսական բարգաւաճումին ու միաժամանակ ազգային, կրթական, կրօնական ու մարդասիրական ձեռնարկներու ու հաստատութեանց միջոցով տարագիր հայուն մէջ կենդանի պահել իր սէրը դէպի մայրենի լեզուն, ազգային աւանդութիւններն ու դէպի իր դժբախտ ու հեռաւոր հայրենիքը, — ահա՛ այն քաղաքականութիւնը, որուն կը հետեւին հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ գործող բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները — ու նաեւ, ի հարկէ, Դաշնակցութիւնը — գաղութներու, ի թիւս որոնց նաեւ Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ։»

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ ՊՈԼԻՍ Կ'ԵՐԹԱՅ

Փարիզի Թուրքդեսպան Ֆէթհի պէյ մօտերս Պոլիս պիտի երթայ եւ անկէ Էնկիւրի պիտի մեկնի։ Դեսպանը արտաքին գործավարութեան տեղեկութիւններ պիտի տայ սուրիական սահմանի եւ կտրօններու շուրջ իր կատարած բանակցութիւններուն մասին։

Ֆէթհի պէյ տասը օր Էնկիւրի մնալէ վերջ Փարիզ պիտի վերադառնայ։

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՏՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը, որով կը պահանջուի կրկնապատկել 25-45 տարու ամուրի այրերուն եւ 20-35 տարեկան ամուրի կիներուն վրայ դրուած տուրքը։ Անզաւակ այրերն ալ ենթակայ պիտի ըլլան այս տուրքին։ Օրինագծին նպատակն է գոյացած հասոյթով օժանդակել բազմանդամ ընտանիքներուն, անոր հարիւրին 20ը յատկացնելով հինգէ աւելի զաւակ ունեցող ծնողքներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ?

ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ՀԱԼԷՊԸ...

Պոլիս, 20 մարտ. — Էնկիւրիի Թուրք կէս-պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթին համաձայն, ապստամբական մեծ շարժում մը պայթած է Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսական կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առած է ապստամբութիւնը զսպելու համար եւ տեղւոյն վրայ ղրկած է գաղթային գինուորներ՝ 15 հրասայլով և 6 օդանաւով։

Զրոյցներու համաձայն, որոնք դեռ չեն հաստատուած, ապստամբները գրաւած են Հալէպը։

ԽՄԲ. — Այս լուրը հաստատուած չըլլալով ուրիշ աղբիւրէ, վերապահութեամբ կը հաղորդենք։

Ի նպաստ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն

Պէյրութէն կը հաղորդեն որ ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ մարտ 9ին Պէյրութի Հայոց գաղթակայանները այցելած է՝ ընկերակցութեամբ Պ. Մովսէս Տէր-Գալուստեանի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Միջազգ. Կարմիր Խաչի պատուիրակ հարիւրապետ Փէթըրսընի։

Այս վերջինը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած է՝ քննելու համար Սուրիա եւ Լիբանան հաստատուած հայ գաղթականներուն վիճակը։

Հարիւրապետ Փէթըրսըն Պէյրութի մէջ իր քննութիւնները աւարտելէ յետոյ պիտի այցելէ միւս շրջանները։

Սուրիոյ թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ նոր ջանք մը եւ զարկ մը կը տրուի հայ գաղթականներէն դեռ անօգնական մնացած մասին վիճակը բարելաւելու համար։

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսական կարմիր խաչը երկու հիւանդապահուհիներ ղրկած է արդէն Հայոց։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, կարմիր Խաչի Միջազգային Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօն տրուած է հարիւրապետ Փէթըրսընի պարենաւորել այն հայ գաղթականներու խումբերը որոնց տեղաւորումը կատարած էր արդէն Պիւռնիէ։ Ֆրանսական կարմիր Խաչին կողմէ Պէյրութ հասած հիւանդապահուհիներն են Օր.ներ Տուպլէր եւ Քոթէն։

Հարիւրապետ Փէթըրսըն ֆրանսական մարզպան Փոնսօի ներկայացուեցաւ Պէյրութի շուէտական դեսպան Հակըլինի կողմէ։ Հարիւրապետը մարզպանին բացատրեց իր առաքելութեան նպատակը եւ աշխատանքի ծրագիրը։ Պ. Փոնսօ մեծապէս շահագրգռուեցաւ եւ խոստացաւ աջակցիլ ամէն կերպով։

Մարտ 10ին հարիւրապետը, Պ. Պիւռնիէ, երկու հիւանդապահուհիները եւ Անտիոքի երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան Պէյրութէն Անտիոք մեկնեցան՝ գործի ձեռնարկելու համար։

ՄԱՀ ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՖՈՇԻ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 17.45ին կրընէլ փողոցի իր բնակարանին մէջ մեռաւ մարաջախտ Ֆէրտինան Ֆոշ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր հիւանդ պառկած էր։ Մահը առաջ եկաւ սրտի կաթուածէ, երբ պատուհանին առջեւ թիկնաթոռի մը վրայ նստած փողոցի անցուդարձը կը դիտէր եւ բժիշկը եկած էր գինք անկողին փոխադրել։ Վերջին խօսքը եղաւ «Օ՛ն»։

77 տարեկան էր։

Երեսփ.ժողովը նիստ կը գումարէր, երբ լուրը իմացուեցաւ։ Վարչապետ Փուանքարէ անձամբ հաղորդեց զայն խորհրդարանին։ Նախարարական խորհուրդը, Երեսփ. ժողովի շէնքին մէջ նիստ գումարելով որոշեց ազգային յուղարկաւորութիւն ընել պատերազմի յաղթականին։ 1870ի Հանրապետութենէն ի վեր հինգ ազգային յուղարկաւորութիւն միայն կատարուած է՝ մեծ դէմքերու համար. ասոնք են՝ Վիքթոր Հիւկօ, Կամպէթթա, Նախագահ Սատի Քառնօ, Փասթէօր եւ Նախագահ Ֆէլիքս Ֆօր։

Մարմինը քանի մը օր Էթուալի Յաղթական կամարին տակ ցուցադրուելէ յետոյ, պիտի թաղուի Էնվալիտի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը հաւանաբար պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի։

Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ յայտարարեց.

— Մարաջախտ Ֆոշի մահը սուգի կը մատնէ ամբողջ ֆրանսական բանակը եւ բոլոր այն բանակները, որոնք միասին կռուեցան Մեծ Պատերազմին։ Ամէնէն նշանաւոր զօրական մըն է, որ կ'անհետանայ։ Անիկա պիտի ապրի Պատմութեան մէջ՝ մեծ յաղթականներու՝ Կեսարի, Աղեքսանդրի եւ Նափոլէոնի կողքին։ Բայց Ֆոշ ազատարար մը եղաւ։

«Այն հիանալի ճիգը, որով 1918ին իրարու ետեւէ գրաւեց թշնամիին մանրակրկիտ կերպով շինած պաշտպանողական յաջորդական գիծերը, հիացում պիտի պատճառէ բոլոր դարերուն»։

Մարաջախտին մահը ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ բոլոր դաշնակից երկիրներու մէջ մեծ յուզում առաջ բերաւ։ Պոլտուին, Չէմպըրլէյն եւ Լոյտ Ճորճ հաւաքոյթներու կը նախագահէին երբ լուրը ստացան եւ գովեստով ոգեկոչեցին մարաջախտին յիշատակը։

Լորտ Ալէնպի ըսաւ.

«Մարաջախտ Ֆոշի մահով կը կորսնցնեմ բարեկամ մը եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՋՐՈՅՑ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

Անցեալ դարերու անասուններ առակախօս էին։

Քսաներորդ դարու անասունները արդէն փիլիսոփայ դարձած են ու լուրջ կարծիքներ կը յայտնեն վերացական ու գործնական, ազգային, քաղաքական ու բարոյական, մինչեւ իսկ աստուածաբանական հարցերու շուրջ։

Այդ է պատճառը որ իբր տարբեր ցեղի արարածներ, որոնք կրնան մարդկային գաղափարներ յղանալ ու յայտնել, շատեր կը փութան առեղծուածներու լուծումը հարցնել անոնց։ Մէկը կը խօսի էշուն հետ, ուրիշ մը զրոյց կ'ունենայ շան հետ, միւսը կը տեսակցի կովուն կամ գոմէշին հետ եւ միշտ՝ առանց թարգմանի։

Իսկ ես որ անասուններէն սորվելու չափ չեմ զարգացած եւ չեմ կրնար ազգային խնդիրներու շուրջ, օրինակ՝ ուղտին կարծիքը հարցնել, կը նախընտրեմ խօսիլ «Պայքար»ի խմբագրին հետ, որ գոնէ մարդու կերպարանք ունի։

— Պ. խմբագի՛ր, ձեր մէկ գրութեան մէջ, կ'ըսէիք թէ Պէյրութի «ձերբակալուածները ո՛չ թէ Հայ, այլ 35 դաշնակցականներ են միայն» ...

= Կը գուշակեմ հարցումդ։ Այդ ըսել չէ թէ դաշնակցականները Հայ չեն, այլ թէ Հայերը դաշնակցական չեն, եւ եթէ Հայերուն մէջ դաշնակցականներ կան, բայց դաշնակցութեան մէջ Հայեր չկան։

— Օր մը երբ պարապ ժամանակ ունենամ, կը ջանամ քակել ձեր այդ հանելուկին իմաստը։ Բայց Հայ ցեղ. դաշնակցութիւնը, որ...

= Խնդրեմ, անունէն մի դատէք. ան բան չի փոխեր էութենէն։ Ուզողը կրնայ անուն մը ընտրել եւ կրել։ Անունը չէ որ Հայ կը շինէ. պէտք են մասնաւոր յատկանիշներ, որոնց խղճամիտ ուսումնասիրութեան վրայ հիմնուած է մեր Ռամկ. աւաքելական կուսակցութեան ծրագիրը։ Ի՞նչ կ'ըսէ ...

— Որ բոլոր Հայերը Ռամկավա՞ր են ...

= Ո՛չ, Ռամկավարնե՛րը միայն Հայ են ..,

Կը պատրաստուէի զգայացունց պատասխան մը տալ, երբ քովի սենեակէն փրթած աղմուկ մը խանգարեց խօսակցութիւնը։ Կը վիճէին, կը կանչէին. խօսքը խօսքին կը խառնուէր ու դժոխային ժխոր մըն է կը բարձրանար, երբ լսուեցաւ բամբ ձայնը անծանօթի մը որ կը պոռար.

— Բայց մարդ չեն ...

Որո՞նց համար կ'ըսէր։ Չկրցայ հասկնալ։ Բայց նկատելով որ թերեւս աւելի արդար պատասխան մը կարելի չպիտի ըլլար տալ իմ յարգելի եւ պատուելի խօսակցիս, յարմար դատեցի լռել...։

ԽԱՐՏՈՑ

ՔԻՒՐՏ ՄՈՒՍԱ ՊԷԿ ՄԵՌԱԾ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը տեղեկանայ թէ մարտի սկիզբները Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ, Հաճօ աղայի քովը մեռած է յայտնի քիւրտ ցեղապետ Մուսա պէկ, որ 90ական Թուականներուն պատուհասը եղած էր Տարօն-Վասպուրականի։ Պատմական մնացած է կիւլիզարի առեւանգումը եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած դատը։

Մուսա պէկ քանի մը ամիս առաջ Գոնեայէն փախչելով Քէօր Հիւսէյին փաշայի հետ, քանի մը ընկերներով յաջողած էր Հալէպ ապաստանիլ եւ կ'ուզէր Քիւրտիստան անցնիլ։

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շատ գրուեցաւ, բայց որքա՛ն ալ գրուի քիչ է, ապազգայնացման յայտարար նշաններուն եւ ձուլման վտանգին վրայ։

Ամէն Հայ արդէն բան մը գիտէ այդ մասին. իր տան կամ իր անմիջական շրջապատին մէջ իսկ կը հաստատէ անոնց յառաջացումն ու նուաճումները, եւ եթէ, մեկուսացած հսկայ քաղաքներու ծոցին մէջ, կամ հեռաւոր գիւղի մը անկիւնը, կը գոհանայ դիտելով եւ աւաղելով, կամ չի փորձեր հակազդել միջավայրի անխուսափելի ներգործումին եւ իրացման յայտնի ջանքերուն դէմ, յանցանքը շատ ալ իրը չէ։

Հաւաքուած կամքերու, կազմակերպուած ճիգերու գործակցութիւնն է միայն որ պիտի կրնար, եթէ ոչ վերջնապէս կասեցնել, գոնէ ուշացնել վտանգին ծաւալումն ու զարգացումը։

Վտանգը արդէն կը տեսնուի իր մութ ու հաստ գիծերով։ Այլեւս ջարդը կամ աքսորը չէ անոր, ոչ ալ որեւէ տեսակի բռնութիւն։ Անոր էն մեծ ուժը մեղմութիւնն է, համր ու ապահով թափանցում մը։ Բայց կը պարտադրէ յամառ ու չոր կռիւ մը, որ այս անգամ, մարդուն դէմ չէ մեր բնախօսական գոյութեան համար, այլ ճակատագրի մը դէմ՝ մեր ազգ. ինքնութեան պահպանման համար։

Դարեր ամբողջ՝ Հրեան քալեց այդ ճամբէն ու տուաւ Թափառականը։ Հայը պիտի տայ իր Ուխտաւորը, երբ օտար արեւներու լոյսին տակ, հայու աչքով պրպտէ իր ներսը ու հոն հաստատէ յարաճուն տխրութեան մը կողքին՝ զարգացումը կոպիտ իրականութեան մը, թուլացումը բոլոր անհրաժեշտ կապերուն, ուծացում ինքզինքէն իսկ, հոգեկան տեսակ մը անձնասպանութիւն։

Եւ երբ պահ մը նայի դէպի ետ, պիտի գիտնայ թէ բոլոր ճիգերէն ու զոհողութիւններէն յետոյ, մեր պատմութիւնը իր հնութենէն իսկ կը քաղէ տեւելու իր իրաւունքը։

Պէտք է սակայն իր հարազատ դէմքով զայն յանձնել սերունդին որ մեզմէ պիտի գայ։

Այդ պարտքը ամբողջ ծանրութեամբ կ'իյնայ ներկայ սերունդներուն, անոնց վրայ որ կ'ուզեն հայ ապրիլ իրենց ժառանգորդներուն մէջ։

***

Մտահոգութիւնը արդէն բռնած է մտածող բոլոր գանկերը. բայց կէս-գիտակից ու անկազմակերպ ճիգերով է որ գաղթահայը կը կանգնի նոր օրերու աղէտին — ձուլումին — դէմ։ Եւ իր ուժերու ճշգրիտ ու իրական գնահատումէն յետոյ, վերջնական փրկութիւնը կը տեսնէ իր նոր միջավայրերէն փախուստին մէջ,— հաստատուելով իր հարազատ հողին վրայ։

Կը հասնի՞ իր նպատակին,— իր անկապտելի իրաւունքին ստացման։

Այո՛, կամ ո՛չ։

Որքա՞ն ատենէն։

Ո՛չ ոք գիտէ։

Ապազգայնացման ու ձուլման վախը կը բխի պատասխանին անստուգութենէն իսկ։

Իսկ եթէ ըսուած է որ հայութիւնը երբեւիցէ պիտի ամփոփուի իր սահմաններէն ներս, հապա՞ մինչեւ այդ հաւանականութեան իրականացումը։

Գաղութները ազգային ի՞նչ դէմք պիտի ներկայացնեն այդ օրը։

«Այդ իսկ է խնդիրը»....։

***

Ազգային ամէն հաւատամ որ կ'ապրի պապենական հողէն հեռու՝ օտար օրէնքներու լուծին տակ, զուրկ ազգային աւանդութիւններէ, հաւաքական կամքի արտայայտութեան տեւական ու հաստատ միջոցներէ, կամովին կամ պայմաններու պարտադիր բերումով՝ խզած հայրենական ամէն կապ, — ընկերային, բարոյական, տնտեսական ու նոյնիսկ օրինական, — դատապարտուած է ուշ կամ կանուխ խառնուելու նոր միջավայրին։

Այս է անցեալին տխուր խօսքը։

Հայ իշխանութեան կործանումէն առաջ եւ յետոյ մանաւանդ, գաղթական ստուար հոսանքներ ունեցանք դէպի աշխարհի բոլոր անկիւնները։ Այսօր՝ անոնց սերունդները կը տեւեն դեռ, սակայն Ռումանիոյ մէջ ռումանացի, Աւստրիոյ մէջ աւստրիացի, Լեհաստանի մէջ լեհ։

Իսկ ընդհանուր պատմութեան մէջ ձուլումի օրինակները կը վխտան։

Ֆրանսա եւ Իտալիա, իրենց ամբողջ փառայեղ անցեալով եւ ներկայ ուժերով, չկրցան կորուստէ փրկել Ամերիկայի իրենց գաղթականները։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ մէջ եւ այլուր, հազարաւոր Լեհեր կան, որոնք այսօր, նոյնիսկ չեն յիշեր իրենց ազգային ծագումը։ Իսկ Հրեան ուծացած կամ ձուլուած հարիւր հազարներ կրնայ համրել ամէն տեղ։

Գանք սակայն մեր ներկային։

Եթէ դարեր ամբողջ, Թուրքիոյ մէջ պահեցինք մեր ազգային ինքնութիւնը, կրցանք, ցեղային եւ բոլորովին հակոտնեայ, ընդդիմամարտ տարբերութիւններու կարգին՝ ի նպաստ մեզի շահագործել մանաւանդ՝ Թուրքերու անտարբերութիւնն ու թուլութիւնը։

Նոյնը չէ այսօր։

Ջարդելէ յետոյ, Թուրքը սկսած է ձուլել. այդ ուղղութեամբ կը թափէ գիտակից ճիգեր ու հետզհետէ կը դիմէ էն արմատական միջոցներուն։

Եթէ մեր էն մեծ ու հին գաղութը՝ Ամերիկայի մէջ կրցաւ ցարդ հայ մնալ, գլխաւոր պատճառը պարբերաբար հոն խուժող գաղթական հոսանքներու յաւելումն էր։

Իսկ անոնք որ հինուց ի վեր հաստատուեր էին Ամերիկա կամ Եւրոպա, իրենց ազգային աւանդութիւններէն կը պահեն լոկ հեռաւոր, տարտամ յիշատակներ եւ ամերիկացած կամ լատինացած անուններ։ Անոնց զաւակները մկրտուած են տեղական անուններով, պապենական լեզուէն վանկ չեն գիտեր, կարճ՝ տեղացիներ են. ոչինչ ունին որ զիրենք կապէ Հայութեան, որուն հանդէպ նոյնքան օտար են, որքան Չինացին ու Հնդիկը։

Չմեղադրենք զանոնք, այլ հաստատենք միջավայրի թափանցող ուժը, ըստ այնմ լարելու համար մեր ուժերը։

Իսկ ի՞նչ կը պատահի մեր մանուկներուն։

Պարզ է եւ ահաւոր։

Մեր նորահաս սերունդը՝ եղերական ու յարափոփոխ կեանքի մը ցնցումներէն յետոյ, մարդու իր նկարագիրը կը կազմէ օտար միջավայրերու կապտող ազդեցութիւններուն, հմայքին, հանդարտութեանը մէջ։ Իսկ ազգային զգացումը որ բնազդական ուժ մը չէ, անոր մէջ կ'արթննայ ո՛չ թէ բնախօսական — ժառանգական տուեալներու համեմատ, այլ յաճախակի եւ այլազան թելադրութիւններով, անոր մէջ կը հաստատուի եւ կը պահպանուի շնորհիւ ազդեցութիւններու, «անհրաժեշտ նախապաշարումներ»ու —, որոնց անխուսափելի շրջանակը՝ յատուկ բնավայրն է իր ազգային բնակչութեամբ, միջավայրը բնական կամ գոնէ բարոյական սահմաններով։

Միջավայրն է որ ներկայի բարդ քաղաքակրթութեան մէջ, իր կնիքը կը դնէ անհատին հոգիին ու զայն կը դարձնէ «ազգային»։

Եւ անոր պակասն է մանաւանդ, որ կը կազմէ հայ ցիրուցան բազմութիւններուն համար մահացու վտանգ մը — առանց չափազանցութեան եւ ծայրայեղ յոռետեսութեան, — որուն դէմ պայքարի մեր զէնքերը պիտի ջանանք հայթայթել հայ կրթարաններէն։

Բայց Ֆրանսայի մէջ եւ ամէն ուր որ կրթութիւնը պարտաւորիչ է եւ ձրի, հայ դպրոցներու բացումը կը դառնայ նիւթական եւ օրինական արգելքներու ալ։ Իսկ հոն ուր հնարը կը գտնուի ծաղկոց մը բանալու հազար զոհողութիւններու եւ ճիգերու գինով, չի տար սպասուած արդիւնքը՝ որովհետեւ բազմազան հաշիւներ կը ստիպեն հայ ծնողքները որ նախընտրութիւնը տան օտար կրթարաններուն։

Հայ մանուկը ուրեմն արդէն կը յաճախէ ու թերեւս դեռ երկար ատեն պիտի յաճախէ օտար կրթարաններ. ականջը պիտի լեցուի օտար հնչիւնով, պիտի սորվի խօսիլ, նաեւ գրել ու մտածել օտար լեզուով։ Իր թարմ հոգին պիտի թրծուի օտար ազգային աւանդութիւններով. իսկ աղճատ հայերէնը որ պիտի լսէ տունէն ներս միայն ու խօսի օտարի ճնշումով, պիտի բաւէ՞ զինքը հայ պահելու...։

Պատկերը աւելի սեւցնելու համար, ջանք թափելու պէտք չկայ։ «Յառաջ»ը ամէն օր լեցուն է աղէտին արձագանգներով։

Կարճ խորհրդածութիւն մը սակայն պիտի բաւէ արագօրէն մեզ հասցնելու տխուր եզրակացութեան,— թէ ինչ որ այսօր կը զգանք ու կը մտածենք, կը խօսինք ու կը գրենք, մեզի— չափահաս ու անվերածելի սերունդին համար են միայն, ու չպիտի անցնին յաջորդին..., եթէ սակայն թողունք որ դէպքերը հասուննան իրենց ճակատագրական արագութեամբ։

Ուրե՞մն։

Մռայլ ու տարտամ, հարցը կը պարտադրուի բոլոր անոնց, որոնք ապրած են ու կ'ուզեն ապրիլ հայ և մանաւանդ ծնունդ տալ հայ սերունդի։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՏԱՐԻ ՄԸ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԸ
«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»ՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայութեան մօտէն ծանօթ և բարեկամ, փաստաբան Յ. Սքաւուցցօ, որ Միլանի գրական շրջանակին կարկառուն դէմքերէն մին է, բազմավէպի կը գրէ հետեւեալ գնահատականը «Հին Աստուածներ»ու մասին, զոր առիթը ունեցած է կարդալու։

—Արեւմուտքի մէջ շատ քիչ ծանօթ է հայ գրականութեան այս ճշմարիտ գլուխ գործոցը, Լ. Շանթի «Հին Աստուածներ»ու այլաբանական սրամը, որ հրաշալիօրէն իտալական չափի վերածուած է Յ. Մոնիքոյէն, հայազգի Գր. Լաքքայի թարգմանութեամբ։

Ժողովուրդ մը որ իր ծոցէն ծնաւ Շանթի պէս բանաստեղծ մը եւ գործ մը որ կը հասնի արուեստին բարձրագոյն կատարները, քննելով եւ թափանցելով, քնարական եւ ողբերգական գեղագանց աւիւնով մը, ու մարդկային եւ պատմական կատարեալ ըմբռնումով այն խորհուրդին՝ որ յուզեց, յեղաշրջեց եւ ծնաւ ամբողջ մարդկութեան գիտակցութիւնը հեթանոսութեան արեւմուտքին եւ քրիստոնէութեան արշալոյսին, այդպիսի ժողովուրդ մը շատ աւելի մեծ քաղաքակրթութիւն մը ունի քան ինչ որ սովորաբար ծանօթ է արեւմուտքցիներուն։

Այդպիսի գործի մը պարունակութիւնը ամփոփելու պարզ փորձն իսկ սրբապղծութիւն է, եւ սակայն այլապէս ալ չէ կարելի զայն ներկայացնել ազդու կենդանութեամբ մը, ինչպէս կարելի չէ բառերով պատկերել ոչ երաժշտական գլուխ գործոց մը, ոչ նկարչական հրաշակերտ մը եւ ոչ արձանագործութեան հրաշք մը։ Պէտք է կարդալ զայն եւ խորհիլ երկարօրէն բաւականի չափ ըմբռնելու եւ հիանալու համար։

Զայն բեմադրելու պատրաստութիւնը միջոցներու այնպիսի պերճաշուք շռայլանք մը, գեղասաններու այնքան ընտիր եւ մեծ դէմքեր կը պահանջէ որ կարծես անկարելի կը թուի իրագործել։ Ինչպէս նաեւ զարգացած եւ նուրբ հոգեբանութեան տէր ունկնդիրներ կը պահանջէ։

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

Սկսեալ այն վայրկեանէն, երբ Թուրք ազգը— թէեւ Փարիզի հաշտութեան ժողովը անգիտանալ կը թուէր, սակայն կար Թուրք ազգ մը — հասկցաւ թէ ներկայիս ստիպուած էր հնազանդիլ ո՛չ թէ Անգլիոյ, Հնդկաստանի եւ Ալէնպիի, այլ Յունաստանի, սերունդներէ ի վեր ատուած եւ արհամարհուած թշնամիին — իրենց աչքին ապստամբ նահանգ մը, յաճախ պարտուած թշնամի մը— այդ վայրկեանէն ի վեր Թուրքերը նախ սկսան այլեւս չհնազանդիլ անգլիացի այն սպաներուն, որոնք Զինադադարի պայմաններու գործադրութեան կը հսկէին, յետոյ սկսան նախատել եւ վռնտել եւ ի վերջոյ իբրեւ գերի վար դնել զանոնք։ Մէկ շաբթուան մէջ Անգլիացիներէն Թուրքերու ձեռքն անցան այն մթերանոցները, ուր դիզուած էին մեծ բանակներու բաւելիք զէնքեր եւ ռազմանիւթեր։ Ու Մուսթաֆա Քէմալ, ճակատագրին մարդը— որ մինչեւ այն ատեն աւազակ մը, Պոլսոյ Թուրք կառավարութեան դէմ ապստամբ մը կը նկատուէր— ձեռք առաւ ամբողջ իշխանութիւնը իբրեւ պատերազմիկ իշխան մը, որուն բոլոր յատկութիւններն ունէր արդէն։

Հելլէնական ողբերգութեան երրորդ արարը պէտք է սկսի անգլիացի կարգ մը պետական անձնաւորութեանց բռնած դիրքին նկարագրութիւնով։ Թուրք եւ Հելլէն խնդիրներու շուրջ կատարելապէս տարակարծիք էի Լոյտ Ճորճի հետ, բայց եւ այնպէս խիստ ազատ եւ բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահէի շարունակ իրեն հետ եւ վերջին տարիներս մէկէ աւելի առիթներով զինք հրաւիրած էի պարզելու իր քաղաքականութեան հիմքերը։

Իր պաշտօնակիցներու տեսակէտներուն հանդէպ կատարեալ ներողամտութեամբ եւ իր սովորական զուարթ բնաւորութեամբ պարզեց մօտաւորապէս հետեւեալը— «Արեւելեան Միջերկրականի մէջ Հելլէնները ապագայ ունեցող ժողովուրդ մըն են բազմածին եւ կենսունակ։ Կը ներկայացնեն քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը հանդէպ Թուրք բարբարոսութեան։ Մեր զօրավարները կը պզտիկցնեն անոնց ռազմական ուժը։ Մեծագոյն Յունաստան մը բրիտանական կայսրութեան անգնահատելի օգտակարութիւն մը պիտի մատուցանէ։ Հելլէնները աւանդութեամբ, հակումով եւ շահով մեզի բարեկամներ են։

Անոնք հիմա հինգ վեց միլիոննոց ազգ մըն են եւ յիսուն տարուան ընթացքին, եթէ կարողանան պահել իրենց տրամադրուած հողամասերը, պիտի ըլլան քսան միլիոննոց ազգ մը։ Անոնք լաւ նաւազներ են. պիտի զարգացնեն իրենց ծովային ուժը, պիտի ունենան արեւելեան Միջերկրականի ամէնէն կարեւոր կղզիները։ Այս կղզիները յառաջիկային պիտի ըլլան ընդծովեաներու զօրաւոր խարիսխներ։ Անոնք Հնդկաստանի, Հեռաւոր Արեւելքի եւ Աւստրալիոյ հետ մեր հաղորդակցութեան ճամբուն վրայ են՝ անցնելով Սուէզի ջրանցքէն։ Հելլէնները երախտագիտութեան զօրաւոր զգացում ունին, ու եթէ Յունաստանի ազգային ընդարձակման այս շրջանին, անձնուէր բարեկամները ըլլանք անոր, ան պիտի ըլլայ լաւագոյն պաշտպանութիւններէն մէկը, որով բրիտանական կայսրութեան գլխաւոր հաղորդակցութիւնները պիտի պահպանուին։ Օր մը մուկը պիտի կրծէ առիւծը կապող չուանները»։

Պատշաճ ընդհատումէ մը յետոյ, պատասխանեցի իրեն —«Եթէ այդպէս է, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։ Բանակ չունիք որ ղրկէք, ամէն ատեն կ'ըսէք թէ տրամադրելի դրամ չկայ, հանրային կարծիքը ձեզի հետ չպիտի ունենաք։ Պահպանողական կուսակցութիւնը աւանդական բարեկամն է Թուրքիոյ։ Ձեր մեծամասնութիւնը, ձեր դահլիճը, ձեր զօրավարները թրքասէր են։ Մենք աշխարհի ամէնէն մեծ մահմետական պետութիւնն ենք։ Ուժեղ ընդդիմութեան պիտի հանդիպի ոեւէ երկարաձգուող քաղաքականութիւն որ կ'ուզէ նպաստաւորել Հելլէնները ի վնաս Թուրքերուն։ Ասկէ զատ Թուրքերը խիստ վտանգաւոր են, որովհետեւ վայրենի եւ քինախնդիր են։ Եթէ Հելլէնները փորձեն Թուրքիան գրաւել, պիտի պարտուին եւ հիմա որ Կոստանդին թագաւոր վերադարձած է, թոյլ չպիտի տան ձեզի որպէսզի ուժեղ աջակցութիւն մը ընէք»։

Չեմ յաւակնիր այստեղ նոյնութեամբ կրկնած ըլլալ մեր խօսակցութիւնը, բայց այս խօսքերը բաւական յստակօրէն կը ներկայացնեն երկու կէտերու մէջ մեր տարակարծութիւնը։

Լորտ Քըրզըն կը խորհէր վարել Հելլէններու հանդէպ մեղմ քաղաքականութիւն մը, եւ պէտք կը տեսնէր Թուրքերուն հետ բարեկամական խաղաղութիւն մը կնքել, բայց ամէն գնով Թուրքերը վտարել Եւրոպայէն եւ Պոլսէն։

Մոնթէկիւ, իր հետ ունենալով այն բոլոր ուժերը որոնք կը ներկայացնէին Հնդկաստանը, կողմնակից էր ո եւ է պայմանով հաշտութիւն կնքելու Թուրքիոյ հետ։ Անգլիա պէտք էր բարեկամը եւ գլուխն ըլլար իսլամ աշխարհին, եւ ամէն բանէ առաջ Պոլիսը պէտք է վերադարձուէր Թուրքերուն։ Դահլիճը Պոլսոյ մասին վարչապետին եւ Լորտ Քըրզընին հակառակ որոշում տուաւ. ու այս երկու խիստ կարեւոր նախարարներն ալ ընդունեցին որոշումը։

Եւ սակայն Հելլէններուն օգնելու կամ Թուրքերը խաղաղեցնելու գործին մէջ կարելի չէր ըլլար ոեւէ միակամ քաղաքականութեան մասին համաձայնութեան գալ եւ կը տրուէր միայն բացասական որոշում մը, այն թէ ո՛չ մէկ անգլիացի զինուոր կամ անգլիական դրամ պէտք է տրամադրել, սպասելով դէպքերուն։ Այս կայունութիւնն ու անգործութիւնը տեւեցին երկու տարի, Վէնիզէլոսի անկումէն մինչեւ Չանաքի տագնապը։

Սակայն հոս պէտք է խօսինք Հելլէններու ենթարկուած վիճակին մասին։ Կասկած չկայ որ Կոստանդինի վերստին իշխանութեան գլուխ անցնելէն յետոյ անոնք ազգային ուժգին եւ հաստատակամ ճիգ մը ըրին։ Եթէ պետութիւնները անոնց շնորհէին դրամ, ռազմանիւթ եւ բարի կամեցողութիւն, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ անոնք չէին կրնար քէմալական Թուրքերուն պարտադրել հաշտութիւն մը, որ իրենց ապահովէր Թրակիան եւ ոտք դնելու տեղ մը Իզմիրի մէջ։

Այս աջակցութիւններու բոլո-
րէն զրկուած, անոնք հի[...]
ձեռնարկած էին սուրով ձեռ[ք]
բերել այս հաշտութիւնը Ինկիւ-
րիի մէջ։

Անգլիոյ վարչապետը անձնա-
պէս եւ իր պատասխանատուու-
թեամբ ոեւէ կերպով քաջալերե[ց]
այս ձեռնարկը։ Ասիկա խնդի[ր]
մըն է, որ առիթ տուած է [...]
քան սրտմաշուքի եւ մեղադրա[նք]-
քի։ Բոլորովին ստոյգ է որ՝ համ[ա]-
ձայն պաշտօնական դիւանագի[տու]-
թեան բոլոր կանոններուն, [...]
նոնք ո՛չ մէկ քաջալերութի[ւն]
ստացան անգլ. կառավարութենէ[ն]։
Ամէն առթիւ եւ ամէն կարե[լի]
միջոցներով ազդարարութիւն [...]
ղաւ անոնց Անգլիոյ պատերա[զ]-
մական նախարարութեան եւ ընդ[հ]-
հանուր Սպայակոյտին կողմէ[ն]։
Սակայն բնականաբար անոնք գի-
տէին թէ վարչապետին սիր[տը]
իրենց հետ էր եւ թէ անիկա [...]
ռանդագին կը փափաքէր իր[ենց]
յաղթանակը։ Լոյտ Ճորճ [...]
ծանօթ Անգլիացին էր Յուն[աս]-
տանի մէջ եւ անիկա Հելլէնն[երու]
աչքին կ'երեւէր իբրեւ յա[...]
Քաննինկի կամ Կլէտսթընի [...]
պատերազմի ընթացքին իր [...]
տարած գործերը, Եւրոպայի [...]
ունեցած իր հմայքը, [...]
պահուն Անգլիոյ մէջ վայ[ելած]
իր անվիճելի հեղինակութիւ[նը]
անձնական հնարամտութիւն[ը]
կամքի ուժը, իր ծանօթ եւ յ[այտ]-
նի կողմնակցութիւնը՝ Հելլէն[...]
քերու մէջ ստեղծեցին ան[...]
բայց զօրաւոր վստահութի[ւն]
զգացում մը։

Թէեւ ո՛չ մէկ որոշ բան ըսուա[ծ]
եւ ոչ մէկ համաձայնութիւն [...]
յացած է, կը մտածէին [...]
սակայն մեծ մարդը մեզի [...]
է, ու իր գիտցած միջոցով, [...]
ժամանակին եւ իր կախո[...]
թեամբ կենսական օժանդա[կու]-
թիւն պիտի բերէ մեզի։

Հիմա կացութիւնը [...]
գէշն էր։ Անգլիական [...]
րութիւնը կա՛մ Հելլէններու[ն ...]
է ընձեռէր գէշ աղէկ [...]
կան, դիւանագիտական եւ [...]
կան աջակցութիւն եւ կամ [...]
պիտի տար պաղ ջուրի [...]
որ սարսռացնէր զանոնք [...]
ոսկորները։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ[...]
ԵՒ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՐՍՆՑՈՒՆ[...]

Ցաւալի մտայնութիւն մ[ը]
տիրէ առհասարակ Ամերիկա[...]
դուրս գտնուող հայ գաղութ[...]
մէջ հանդէպ ամերիկահայ
սացուներուն։

Անուրանալի է որ ց[...]
ամուսնութիւններ պա[...]
են, որովհետեւ ամերիկ[...]
փեսացուն ճշմարտութիւն[ը ...]
կած է։ Ասոնք այպանել[ի]
անտարակոյս։ Միւս կողմ[է]
կայն ի՞նչպէս չքմեղացնել
կարգ մը հարսնցուներու [...]
իրենց պարագաներուն [...]
նովկավրէպ ու արտառոց
հանջներն ու ակնկալութի[ւն]-
ները։ Ասոնք ալ մեղադրել[ի]

Սակայն, երբեւ Ամերիկ[ա]
հետեւաբար եւ մօտէն [...]
եւ ականատես այնտեղի [...]
քին, խղճի կատարեալ [...]
տութեամբ կրնամ հաւաստ[ել]
Ամերիկա հարս գացող[...]
մեծագոյն մասը երջանիկ
ղած, եւ չէ ունեցած դժ[...]
թեան ոեւէ շարժառիթ։
չէ անտեսել նիւթական եւ
րոյական այն խոշոր զ[...]
թիւնները, որոնց կ'ենթա[...]
ամերիկահայ փեսացուն[...]
րիկայէն Եւրոպա իր [...]
ճամբորդութեամբը։ Պէտք [...]
նոյնպէս լռութեամբ [...]
այն օժանդակութեան վր[այ]
զոր հարսին պարագաներ[ը]
վայելեն կանոնաւորաբար
այդ ամերիկահայ փեսա[ցուին]
կողմէ։

Ա. Պ. ՍԷՖԷՐ[...]

Մարսէյլ

ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ ԴԵՌ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Պէյրութ, 12 մարտ.— Այսօր, մօտ ե կու ամիսէ ի վեր բանտի մէջ են մեր ընկերները:

Անոնք՝ Սոց. դեմ. Հնչակեան.ները, ամէն կերպ աշխատեցան եւ տակաւին կ'աշխատին ցոյց տալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի իշխանութեանց թէ՝ ոճրագործը նոյն ինքն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, յանձինս այն ընկերներու որոնք բանտն են:

Անոնք՝ համայնավար թափթփուքները ամէն կերպ աշխատեցան, ու կ'աշխատին վարկաբեկել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբր հակառակորդը այս երկրի շահերուն: Անոնք՝ Հայութեան ցուդանները, աշխատեցան եւ կ'աշխատին ցոյց տալ արաբ եւ ֆրանսական մամուլին մէջ, թէ՝ դաշնակցութիւնը խռովարարներու կազմակերպութիւնն է: Անոնք՝ փողոցի հասարակ սրիկաներ, օրն ի բուն աղաղակեցին հրապարակներու վրայ, թէ պէտք է վերջ տալ Դաշնակցութեան, ու պահ մը քաջալերուած՝ յանդգնեցան, մինչեւ իսկ դամբանականներ կարդալ, ու թաղել Ս. Ցխրունիին հետ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը...

Ու շարքը կ'երկարի:

Մինչեւ իսկ դպրոցներէն ներս: Անոնք պատրաստեցին վասակներու խումբ մը, որ այսօր փողոցներու մէջ ջոլիրներու պէս կը սողոսկին ամէն անկիւնէ ներս, գտնելու համար ո եւ է բան... որ կապ ունենայ Ս. Ցխրունիի սպանութեան հետ:

Մենք, արդարութեան ձայնին է որ կը սպասենք, բայց այդ կ'ուշանայ, քանի կաշառքները կը տեղան լրտեսներու գրպանները...

Անտիոքի երեսփոխան Մովսէս Տէր-Գալուստեան, որ գործով քաղաքս կը գտնուէր, նշմարուելով քանի մը գաղտնի լրտեսներու կողմէ, մարտ 8ի երեկոյեան ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ. սակայն ֆրանս. մարզպանին միջամտութեամբ, 24 ժամ յետոյ ազատ արձակուեցաւ:

Ձերբակալութիւնները սակայն դեռ չվերջացան:

Կրկին ու կրկին կը յայտարարենք թէ Ցխրունիի սպանութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Դաշնակցութեան հետ, քանի որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչնչութիւններու հետ գործ չունի: Տեղական իշխանութեանց կատարած հարցաքննութիւնները ատոր ապա ցոյցը տուին արդէն:

* * *

Կաթողիկոսը քանի մը անգամ այցելեց Հանրապետութեան նախագահին ու տեղական իշխանութիւններուն, որոնք խոստացան ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարգադրել խնդիրը:

Կը սպասենք դէպքերու զարգացումին:

Մատնութիւնները դեռ չվերջացան:

Պար. Սամէլ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՄԱՐԴԸ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ.— ՄՈՆԿՈԼՆԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՍԷ 20,000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Վերջերս Կեդրոնական Ասիոյ մէջ ամերիկացի Տոքթ. Ռոյ Շափմանի կողմէ կատարուած հնագիտական խուզարկութիւնները երեւան հանած են վիթխարի կենդանիներու ոսկորներ, որոնք նախաջրհեղեղեան ժամանակներու մէջ կը թափառէին Մոնկոլիոյ մէջ, եւ կը ներկայացնէին մինչեւ այսօր գտնուած կենդանիներուն ամէնէն զարմանալի ու տարօրինակ նմոյշները:

Տոքթ. Շափմանի առաքելութեան ձեռք բերած ապացոյցներէն կարելի է հետեւցնել թէ՝ Քրիստոսէ 20,000 տարի առաջ Մոնկոլիոյ մէջ գոյութիւն ունէր բազմամարդ բնակչութիւն մը. այդ նախադարեան մարդիկ կ'ապրէին աւազներու մէջ շինուած թաքստոցներու մէջ, հիմնելով գետերու եւ անտառներու մօտակայ վայրերուն մէջ իրական գիւղեր եւ քաղաքներ: Հոս ու հոն գտնուած մանր ոսկորներու կտորներէն կը հետեւի թէ անոնք թռչուններով կը սնանէին: Տոքթ. Շափմանի կարեւոր գիւտն է հսկայ ստնաւոր կենդանին, որ երեւան հանուած ոսկորներուն համաձայն, 25 ոտք բարձրութիւն եւ 20 թոնօ ծանրութիւն ունէր: Այդ ոսկորները կը պատկանին վիթխարի փիղի մը, որ բերնին մէջ ունէր աւազահան մեքենայի ձեւով խոշոր գործիք մը, զոր կը պտտցնէր դաշտերու մէջ և փափուկ խոտերու տակէն որսերը հաւաքելով լրացուցիչ ծնօտի մը մէջ, ծամելէ յետոյ կուլ կուտար:

Գտնուած է նաեւ մամութի խոշորութեամբ ուրիշ տարօրինակ կենդանի մը, որ թամբաձեւ գլուխ մը ունի եւ կոճղաձեւ դուրս ցցուած կտուց մը, որուն տակը զետեղուած է երախը:

Քարի դարէն սկսեալ Մոնկոլները ծանօթ էին իրենց զարգացումով եւ քաղաքակրթութեամբ. այդ ցեղը յետոյ անցնելով Եւրոպա, հո՛ն տարածուեցաւ եւ հիմնեց մեծ գաղթականութիւն մը: Քրիստոսէ 20 հազար տարի առաջ, մոնկոլ քաղաքակրթութիւնը բարգաւաճ ու ծաղկած վիճակ մը կը ներկայացնէր. անոնք իրենց նետերը կէս-թանկագին քարերով կը սրէին, եւ կ'ապրէին որսի թռչուններով, եղէններով եւ զորտերով: Իբր զարդ կը գործածէին հոյամողէզի եւ ուրիշ ստնաւոր կենդանիներու պատեաններն ու խեցիները. իրենց ֆիզիքական կազմով կը նմանէին մեզի ժամանակակից մարդոց, բայց հասակով շատ աւելի կարճ ու գէր էին:

Բազմաթիւ հոյամողէզներու բոյներուն մէջ գտնուած քարացած հաւկիթներէն կարելի պիտի ըլլայ որոշել հնադարեան հսկայ մողէզներու երբեմնի կեանքը:

Ահա՛ մէկ երկու բառով Տոքթ. Շափմանի բրած խուզարկութեանց արդիւնքը, որ հնագիտական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէ, եւ կոչուած է վճռաբանութեան կարեւոր նիւթ հայթայթել հնագէտներուն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— (Սեփ. Թղթ.).— Մարսիլահայ գաղութը վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին ջերմ սիրահարն է եղած գեղարուեստի ու երաժշտութեան: Մասնաւորապէս հայ թատրոնին հանդէպ իր սէրը աննախընթաց է: Հայ գաղթական աշխատաւորը իր առօրեայ նիւթական սնունդը հայթայթելէ վերջ, կ'ուզէ նաեւ բաւարարութիւն տալ հոգեկան պահանջքներուն:

Երեկոյթներու, հրապարակային բանախօսութիւններու, սգահանդէսներու եւ ուրախութեան ույաղթանակի տօներունկըմիանան նաեւ թատերական ներկայացումներն ու «օփէրէթ»ները, որոնք որոշ տեղ ունին ազգային ոգիի անաղարտ պահպանման եւ հոգիներու ազնուացման մէջ:

Ամսոյս 16ին շաբաթ գիշեր բեմադրուեցաւ «Աշուղ Ղարիբ» տխուր օփէրէթը, Ղազարեանի ղեկավարութեամբ: Լը Պոն թատրոնը լեցուն էր ընտրեալ բազմութեամբ: Աշուղ Ղարիբի դերը ստանձնած էր Վանեցի համեստ երիտասարդ մը, որ իր բնական նայուածքով ու շարժուձեւերով իսկական Ղարիբի մը երեւոյթը կը պատկերացնէր:

Սօնա Ղարիբ Շահ Սանամի դերին մէջ արժեցուց ինքզինքը իր ներդաշնակ ձայնով, եւ յաջողութեամբ երգեց՝ «Երազումս տեսած եարը»:

Տիկին Սիրուշ մօր դերին մէջ մեծ յաջողութիւն ցոյց տուաւ: Դերասաններ Ղազարեան եւ Ազարեան իրենց դերերուն կը տիրապետէին: Ուշադրութիւն կը հրաւիրենք, որ դերերու բաշխման ատեն վարիչները նկատի ունենան այն «սիրողնի»ը, որոնք գոնէ մաքուր հայերէն խօսիլ գիտնան:

Ս. Միլտոնեան

ԼԻՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պորտօ, 15 մարտ.— Ներփակ կը ղրկենք ձեզի 216.50 ֆր.ի գումար մը, որ Պորտոյի հայրենակիցներուն նուէրն է, Լիոնի նորակազմ մանկապարտէզին համար:

Ջափազանց ուրախացանք կարդալով *«Յառաջ»*ի մէջ այդ ազգօգուտ ձեռնարկին կոչը: Մեր կարգին աւելի կարեւոր գումար մը ղրկելու մեծ փափաքը ունէինք, եթէ աշխատող ձեռքերը չպակսէին շրջանիս մէջ:

Արդ, մեր այս փոքրիկ գումարը կը ղրկենք ո՛չ թէ պահանջուած դրամագլուխին վրայ բաժին մը աւելցնելու համար, այլ ատով կ'ուղենք հասկցնել թէ, ինչպէս Լիոնի Հայերուն, նոյնպէս եւ իւրաքանչիւր Հայու պարտքն է օգնել նման ձեռնարկներուն, որոնք կը ձգտին ապագայ հայ սերունդը կերտելու:

Յուսով ենք թէ բոլոր շրջաններու հայ աշխատաւոր ձեռքերը պիտի փութան իրենց բաժինը ղրկելու՝ այդ խիստ գովելի ձեռնարկին:

Սէլփօ

(ԽՄԲ.— Նուիրատուներու ցանկը տես Դ. էջ):

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ցուցարարի *մէջ կը կարդանք.—* Յառաջիկայ մարտ 18 - 23ի շաբթուան ընթացքին, Քլիվլէնտի մէջ տեղի պիտի ունենայ միջազգային ցուցահանդէս մը, որուն պիտի մասնակցին երեսուն տարբեր ազգութիւններ՝ ցուցադրելու համար իրենց ազգային արուեստները:

Քլիվլէնտի Հայերը կը դիմեն այն բոլոր ամերիկահայերուն, որոնք իրենց մօտ ունին հայկական նուրբ ասեղնագործութիւններ, հին ու արժէքաւոր գորգեր, պղնձեայ առարկաներ եյլն.:

Այս ցուցահանդէսը մեծագոյնը պիտի ըլլայ իր տեսակին մէջ, եւ արդէն զանազան ազգութիւններ ամէն ջանք կը թափեն արուեստի հազուագիւտ առարկաներ բերելու իրենց երկրէն, որպէսզի յաւագոյն ներկայացնեն իրենց ազգային արուեստները եւ գերազանցեն միւսները: Սոյն միջազգային ցուցահանդէսը կը տրուի Քլիվլէնտի քաղաքին եւ մամուլին հովանաւորութեամբ:

Աւելի քան 50.000 այցելու կ'ակնկալուի: Հասոյթը հաւասարապէս պիտի բաշխուի ցուցահանդէսին մասնակցող բոլոր ազգութիւններու միջեւ: Քլիվլէնտի Հայերը իրենց բաժինը պիտի յատկացնեն Նուպարաշէնի ֆոնտին:

Ի ՊԱՏԻՒ ՏՈՔԹ. ՆԱՆՍԷՆԻ

Ի պատիւ Տոքթ. Ֆր. Նանսէնի ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ փետրուար 18ի իրիկունը, Նիւ Եորքի Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկին մէջ, Խաղաղութեան Տիեզերական կրօնական Համագումարին կողմէ (*Եունիվըրսըլ Րըլիճըս Փիս Քոնֆէրանս*): Ներկայ էին իբր 500 հոգի: Կը նախագահէր Նախկին ընդհ. դատախազ Ճօրճ Ուիքըրշամ: Հացկերոյթի յանձնախումբին Ատենապետն էր Նախկին դեսպան Մօրկընթաու: Ուիքըրշամ եւ յաջորդ ատենախօսները — Տոքթ. Ուիլեըմ Մէրիլ Ռաբբի Ուայզ եւ Մր. Մարքս — պարզեցին այս կազմակերպութեան նպատակը, որ է՝ աշխարհիս ամէն տեսակ եկեղեցիներուն ուժերը միացնել պատերազմի դէմ եւ յայտնեցին իրենց հիացումը օրուան հիւրին հանդէպ, որ ո՛չ միայն քաջակորով եւ գիտնական երկրախոյզ մը եղած է, հապա նաեւ աննկուն մարդասէր մը եւ խաղաղութեան մեծ առաքեալ մը: Յետոյ Տոքթ. Նանսէնին նուիրուեցաւ ոսկի մետալ մը, յատկապէս Փարիզի մէջ պատրաստուած:

Տոքթ. Նանսէն ամէնէն վերջ խօսեցաւ 40 վայրկեանի չափ, նկարագրելով մեծ պատերազմին ահաւոր հետեւանքները, եւ ազդարարելով որ եւրոպական նոր պատերազմ մը եթէ պատահի, պիտի նշանակէ ճերմակ ցեղին քաղաքակրթութեան իսպառ փըճացումը: Իր նկարագրութեան ընթացքին մէջ Տոքթ. Նանսէն մասնաւորապէս ծանրացաւ հայկական սարսափներուն վրայ եւ յայտարարեց թէ նոյն պատերազմին հետեւանքով Հայերը ուրիշ ոեւէ ազգէ աւելի զոհ տուին եւ տառապեցան:

Հացկերոյթին ներկայ էր Հայ պատուիրակութիւն մը:

ԿՈՉ
Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ-ԱՆԴՐԷԱՍՑԻՆԵՐՈՒ

Յարգելի հայրենակիցներ,

Փարիզի Շապին Գարահիսար-Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնս տեւական յարաբերութեան մէջ գտնուած է հայրենիքի՝ Շապին Գարահիսարի եւ Անդրէասի մէջ ողջ մնացած հայրենակիցներու հետ:

Բայց կը ցաւինք յայտարարելու թէ այս տարի մեր հայրենակիցները վերջին ծայր հալածանքներու ենթարկուելէ զատ, կառավարութիւնը բոլոր կալուածները գրաւած է ու մեր հայրենակիցները այսօր բոլորովին խեղճ կեանքի մատնուած են՝ խնդրելով Միութենէս որ դարման մը խորհինք իրենց վիճակին:

Մաս մը որբեր եւ որբուհիներ Թուրք գահիճներու իբրեւ ծառայ կ'աշխատին աւելցուկ կտոր մը չոր հացի համար:

Շատոնց ի վեր փոքրիկները իրենց մայրենի լեզուն եւ ինքնութիւնը կորսնցուցեր են:

Անդրէասի եւ իր Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնս կը փութայ Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւ Գեր. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի հովանաւորութեամբ, զանոնք ազատելու ճար մը գտնել՝ Հայաստան կամ արտասահման փոխադրելով:

Աշխարհի վրայ ցրուած բոլոր Շապին Գարահիսար - Անդրէասի եւ շրջանի հայրենակիցներէն կը խնդրենք որ փութացնեն իրենց անմիջական օգնութիւնը: Հաւաքուած դրամը Պոլսոյ Պատրիարքարանին միջոցաւ մաս առ մաս պիտի ղրկուի:

Կը խնդրուի նուէրները փութացնել նամակով կամ անձամբ Գեր. Վռամշապուհ եպիսկ. Քիպարեանի, 15 rue Jean Goujon, Paris 8e: *Իսկ թղթակցութիւնները գրել* H. Kéfélian, 368, Rue de Vaugirard, Paris 15e:

Յ. Գ.— Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր «Buffalo»ի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Փարիզի եւ Ալզասի ախոյեան խումբերուն՝ Club Françaisի եւ F. C. Mulhouseի մրցումը: Ներկայ էին տասը հազար հանդիսատեսներ: Խաղը խիստ հետաքրքրական էր: Երկու կողմի խումբերն ալ մեծ ջանքեր ըրին յաղթանակը խլելու համար: Ալզասցիները թէեւ աւելի տոկուն էին, բայց Փարիզի խաղացողները աւելի արագ ու ճարպիկ խաղարկութեամբ, կրցան յաղթանակը խլել 0ի դէմ 2 նշանակէտ շահելով: Սարգիս կարապետեան էր որ խաղին վերջաւորութեան հինգ վայրկեան մնացած զօրաւոր հարուածով մը շահեցաւ երկրորդ նշանակէտը:

Փարիզի ախոյեան խումբը իր այս յաղթանակէն վերջ, պիտի մրցի նաեւ Franche-Comtéի ախոյեան A. S. Valentignyի խումբին դէմ, որուն յաղթելէ վերջ միայն իրաւունք պիտի ունենայ Ֆրանսայի ախոյեանութեան համար final մրցումին մասնակցելու:

Գ. Գասապեան

ԴԵՌԱՏԻ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՄԸ

Եգիպտահայ թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին դեռատի ջութակահար Գէորգ Սինանեանի մասին, որ իր առաջին նուագահանդէսը տուած է մարտ 6ին, հայ եւ օտար ունկնդիրներու առջեւ:

Գ. Սինանեանի յայտագիրը կազմուած էր համբաւաւոր երաժիշտներու հատընտիր կտորներէն, զորս նուագած է մեծ ճարտարութեամբ արժանանալով ունկնդիրներու ջերմ համակրանքին:

Նուագահանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Գահիրէի ռումանական դեսպանը, որ իր տիկնոջ հետ ներկայ գտնուած եւ շնորհաւորած է մեր հայրենակիցը:

Սինանեան խոստմնալից ջութակահար մըն է եւ արժանի ամէն քաջալերութեան:

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ եւ հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

„ԸՍ ՀԵՂՈՒՆ ՍՐԱՆ ՄԵՐՆ Է"

Ջինահաւաքումէն վերջ, Թուրքերու բարբարոսութեան ասպարէզը եւս աւելի կը լայննար: Ու [..]եղճ Խչօ-Պապօն իր երազներուն [..]րական պատկերին ականատես [..]կուած օճախին դուռը, սրտին [..]անութիւնը կը պարպէր Ցէտէին: Եկեղեցիին սրբատաշ քարերը կը տարուէին Թուրք բնակալներու կողմէ. քահանայ, վարժապետ [..]ործէ դադրած էին: Գիշեր ցորեկ [..]ոթող անմեղ ժողովուրդին մըր[..]նքները հլուող սուրբերն ու աստուածներն ալ փախած էին: Զօրութիւն չունէին ո՛չ եկեղեցին ո՛չ սուրբերը, որ կարենային պատերը [..]նդող Թուրքերը սատկեցնել...

Սգաւորի պէս կծկուած էր գիւղը: Հատ չանցած Հայերը ջարդելու հրամանը կը հասնէր: Գուժ[..]ն լուրը իմացող Թուրքերը մեծ պատրաստութիւն կը տեսնէին բարբարոս հրահանգը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար:

Ցեղահանութիւն չէր ըլլար թէ Խչօ-Պապօենց գիւղին եւ թէ այդ շրջակայ գիւղերու հայութեան:

Տուներ կը պարպուէին, բազմապիսի գոյքեր Թուրքերու տուներուն մէջ կը լեցուէին:

Խչօ-Պապօենց դրացի Թուրք կին մը՝ Էմօշ պաճի անունով, որ իրենց հացն ու ջուրը բազմաթիւ անգամներ կերած խմած էր, ներս կը մտնէ աւարառուի մը պէս, առանց երկարելու իրարու փոխանցուած խօսքերը, Էմօշը փափաք կը յայտնէ որ իրենց մալերը յանձնուին իրենց գտնուելով օճախ դուռը գրող Ցաշճի կարօին (Ցէտէին), կ'ըսէ.— Վաղը ձեր ջարդուելու օրն է... այս տան մէջ եղած չեղածը մերն է. Թողէք որ զանոնք հաւաքենք...

Խչօ-Պապօ այս անմիջական անարդարութեան ձայնը լսելով ափիբերան կը մնայ, դիմագիծը կը թթուեցնէ եւ զայրագին Էմօշին նայելով կ'ըսէ.

— Էմօ՛շ, Էմօ՛շ, արժանի չես ատոնց ձեռք պարզելու, տարիներով մեր հացն ու ջուրը կերար, խմեցիր եւ այժմ չարագործ ձեռքերդ քու փորդ կշտացնողներուն գոյքերը մէկ կողմ տանելու կ'ելլեն, բայց չէ՛, անհանդուրժելի է ըրածդ. Էմօ՛շ, դուրս ելիր, դուրս, կորսուէ՛...

Մինչ Էմօշը կը կորսուի անոր աչքէն, Խչօ-Պապօն կը դառնայ Ցէտէին, կասկարմիր կտրած՝ բարկութենէն ու կը սկսի խօսիլ.

— Ալ խօսելիք չունիմ, աչքովդ տեսար եղելութիւնը, պայթելիք բան մը կայ սա Թուրքերուն մէջ. երկար օրեր ու ամիսներ ըսինք եւ երազեցինք. սակայն Փէլէկին չարխը շատ թէրս դարձաւ: Կը տեսնե՞ս, քանի օրէ ի վեր գիւղը սգաւորի պէս կծկուած իր պատեանին մէջ իր բախտին վրայ կուլայ. մեր սա Նազելի հարուստները դառնութեան, սուգի եւ շիւանի քօղն են հագած եւ ստրկութեան պարագան զիրենք կը ճնշէ, խամրեցնելով անոնց գեղեցկութիւնը:

«Գիւղացի Թուրքեր Հայ ջարդելու համար իրենց ախորժակները սրած են, սակայն մենք որ դարերէ ի վեր ստրկութեան լուծին դէմ կուրծք տուողներ եղած ենք, ահա այսօր զինաթափ կ'անհետանանք:

— Չէ՛ Ցէտէ՛, չէ՛. ըս հեղուն սրան մերն է... հարամզա՛, օճաղ դուռնէն քիչ մը ըսդին քաշուէ, գէթ շալվարիդ դատըռակը չվառի. լսէ, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ օրթալըխը:

Երիտասարդները կապելով կարաւան առ կարաւան գետափ կ'առաջնորդեն, հոն՝ չարչարանքներու սոսկալիները գործադրելէ յետոյ գնդակահար եւ կացինահար ընելով ջուրին կը յանձնեն:

Քանի մը օր վերջ, իրիկուան մօտերը, Թուրք գիւղացիներ եւ ոստիկանները ներս կը մտնեն, առանց բարեւելու կը հրամայեն որ Խչօ Պապօն եւ Ցէտէն ոտքի կենան:

Ցէտէն նստած տեղէն,— «Ի՞նչ կայ, էֆէնտիներ, հրամեցէք նըստեցէք, խահուէ մը խմեցէք, կ'ըսէ արդար զայրոյթով մը:

— Չէ՛, քիյա, ուշ է, ելէ՛ք որ երթանք...

— Բայց ո՞ւր, էֆէնտի...

Ինչո՞ւ կը հարցնես, քաղաք պիտի երթանք:

Այս անգամ Ցէտէն կը հասկնայ այս շարժումներու հոգին, եւ դողդոջ քայլերով ոտքի կ'ելլէ, իր մօտ կը կանչէ տան բոլոր անդամներն ու կ'ըսէ.— աղ ու հաց հէլալ ըրէք, ալ մենք չենք վերադառնար... Կը ծռի դրան սեմին վրայ մատը քսելով՝ իբր սրբութիւն մատին վրայ գտնուած փոշին կը կլլէ եւ դուրս կ'ելլէ Խչօ-Պապօէն առաջ:

Խչօ-Պապօն ալ իր կարգին կը համբուրէ դրան սեմը, դուրս կ'ելլէ, շրջապատուած Թուրքերէն. երկուքն ալ կը քալեն դողդղալով:

Ախոռին տանիքը չհասած՝ պահ մը կանգ կ'առնէ տունը բան մը մոռցողի պէս, կը սկսի վրան նայիլ, եւ խոր հառաչանքով կ'ըսէ.

— Հէ՜յ Ցաշճի. ըսի եւ շատ ըսի, մեր այս աննախանձելի վիճակը շատ երազեցի, ահա այժմ չարաշուք շղթաներու մէջ դէպի մահավայր կ'առաջնորդուինք, ոչ թէ քաղաք: Այլեւս սրան մերն է եւ ահա կ'երթանք առանց վերադառնալու...

Ու մէկէն կրկին սթափելով կ'աղաղակէ.

— Հէ՜յ փլելիք աշխարհ, ըս հեղուն սրան մերն է...

(7) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ընկեր մը։ Անիկա վարպետ մըն էր պատերազմական գիտութեան, թէ՛ տեսական եւ թէ գործնական հողի վրայ։ Մեծ ֆրանսացի մըն է որ կ՚անհետանայ»։

Զօր. Փէրշինկ եւ ուրիշ բազմաթիւ դաշնակից զինուորականներ համակրական արտայայտութիւններ ունեցան։ Անգլիոյ, Ամերիկայի, Պելճիքայի եւ Իտալիոյ մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ անոր յիշատակին։

Միայն գերմանական ազգայնական թերթերն են, որ կը ստորագնահատեն Ֆոշի կարողութիւնը։ Կ՚ըսեն թէ կարելի չէ զայն համեմատել Նափոլէոնի, Մոլթքէի, Հինտէնպուրկի եւ Լիւտէնտորֆի հետ։

Ամէն կողմէ ցաւակցական հեռագիրներ կը տեղան ֆրանսական կառավարութեան եւ մարաջախտի ընտանիքին։

Հայ մը զէնք կը պարպէ Իտալացիի մը վրայ

Թուլոնէն կը գրեն մեզի մարտ 20 Թուականով.— Տեղւոյս լ՚Ապաթուար կաշիի գործարանին մէջ ցաւալի դէպք մը տեղի ունեցաւ։

Անդրանիկ Յակոբեան, բնիկ Պրուսացի, 4 տարիէ ի վեր կ՚աշխատէր յիշեալ գործարանը եւ շնորհիւ իր աշխատասիրութեան՝ ժամանակ առաջ յաջողած էր համակրութիւնը շահիլ գործատիրոջ եւ պաշտօնի անցնիլ։ Այս պարագան նախանձը շարժած էր քանի մը իտալացի գործաւորներու։ Երկար չտեւեց մեր հայրենակիցին հանգստութիւնը, եւ այսօր խնդիրը ծեծի փոխուեցաւ։

Մեր հայրենակիցը ինքզինքը պաշտպանելու համար քաշեց վեցհարուածեանը եւ հինգ գնդակ պարպեց հակառակորդներէն մէկուն վրայ։

Անդրանիկ ձերբակալուելով բանտ առաջնորդուեցաւ։

Քատրիէ հանըմի խնդիրը նոր փուլի մէջ

Քատրիէ հանըմի խնդրին շուրջ նոր տեղեկութիւններ կուտան Թուրք թերթերը, որոնք մասնաւորապէս կապ կը տեսնեն Ռումանիա գացած Օսմանի եւ Ֆէրիտի ու Քատրիէ հանըմի նպատակներուն միջեւ։ Օսման եւ Ֆէրիտ Կոստանցա գացած են փետր. 8ին եւ յաջորդ օրը Կալաց անցած։ Հոն Օսման եւ Ֆէրիտ Թրքական հիւպատոսին ներկայացած են իբր լրագրող եւ փոխ դրամ առած են անկէ։ Ռումէն ոստիկանութիւնը յիշեալ անձերը նոյն օրն իսկ պահականոց տարած է։ Օսման ու Ֆէրիտ հակասական յայտարարութիւններ ըրած եւ խնդրած են որ Թուրքիա չվերադարձուին. ըսած են նաեւ թէ Քատրիէ հանըմի խնդրին հետ կապ ունին իրենք։

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, երկու անձերը ներկայացեր են Իզմիրցի վաճառական Պ. Աջնաւորեանի, որուն ատամնաբոյժ Միքայէլ անուն մէկուն կողմէ յանձնարարեալ նամակ մը տուած են, բայց Պ. Աջնաւորեան կասկածելով լուր տուած է ռումէն ոստիկանութեան որ քննութեան ձեռնարկած է։

Պոլսոյ մէջ այս առթիւ հարցաքննուած են ոստիկ. չորրորդ ճիւղի պաշտօնեաներէն Օսման էֆէնտին, Տոքթ. Գալֆաեանը, Մուրատն ու Միքայէլ Գուրապեանը։

Քատրիէ հանըմ ու ամուսինը սերտ յարաբերութեան մէջ կը գտնուէին օտար սպայի մը հետ, որ ծանօթ էր Զինադադարի ընթացքին, Թուրքերուն ըրած գէշութիւններով։ Այս սպան անգլիացի հարիւրապետ Էտ. Պօլքէրն է, որուն երեք ամիս առաջ Ֆայիգ պէյ հացկերոյթ մը տուած է Բերայի մեծ պանդոկներէն մէկուն մէջ։ Հասկցուած է թէ, այս միջոցին գաղտնի տեսակցութիւններ եղած են մահափորձի խնդրին շուրջ։ Ձեռք անցուեր են հարիւրապետ Պօլքէրի Ֆայիգ պէյի ուղղած նամակները, որոնք ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը պարունակեն։

Անգլիոյ գաղտնի կայան մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրուի թէ Թուրք ոստիկանութիւնը յաջողած է ձեռք անցընել անթել հեռագրի գաղտնի կայան մը, որ համայնավար կուսակցութեան կողմէ կ՚օգտագործուէր Թուրքիոյ մէջ։ Ձերբակալուեցան 60 կասկածելի անձեր։ Կը հաւաստուի նաեւ թէ ձեռք ձգուած անթելի կայանը ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ ձերբակալութիւնները կապ ունին Մուսթաֆա Քէմալի անձին դէմ մահափորձ սարքած ըլլալու ամբաստանութեան տակ գտնուող Քատրիէ հանըմի խնդրին հետ։

Ֆրանսերէնը ջնջուած

Պոլիս, 20 մարտ.— կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ Թուրք Սինէմաներու մէջ ներկայացուած շարժանկարի ժապաւէններուն վրայ գրել միայն Թուրքերէն լեզուով եւ ո՛չ թէ ցարդ եղածին պէս ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն։

Այս որոշումը մեծ յուզում առաջ բերաւ Պոլսոյ մէջ, ուր Սինէմա յաճախող 60,000 հոգի կայ, որ ֆրանսերէնէն զատ լեզու չի գիտեր։ Միւս կողմէ Սինէմայի տնօրէնները ուժգնօրէն բողոքեցին այս որոշման դէմ, որ մեծ վնաս կը պատճառէ իրենց։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Ամանուլլահ կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները՝ մէկ ամիսէն ձեռնարկելու համար իր մեծ յարձակողականին, որուն պիտի մասնակցին հաւատարիմ մնացած բոլոր ցեղախումբերը։

Էնկիւրիի, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի աֆղանական դեսպանները Քանտահար կանչուեցան։ Լոնտոնի դեսպանը Հէրաթի շրջանի զինուորներուն հրամանատարութիւնը պիտի ստանձնէ։ Նոյնպէս Աֆղանիստան կանչուեցան բոլոր այն սպաները, որոնք Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ կը մարզուին։

Ամանուլլահի նախկին արտաքին նախարար Ղուլամ Սատըք խան եւ Քապուլի նախկին կառավարիչ Սամի խան օդանաւով Քանտահարէն Կիրտաս փոխադրուեցան։ Նախկին պատերազմական նախարար Նատիր խան Պէչէի Սաքայի նամակ մը ղրկելով յայտնեց թէ սխալ ըրած է ինքզինքը Թագաւոր հռչակելով, մինչ ոեւէ հանգամանք չունէր։ Ու ժողովի կը հրաւիրէ զայն՝ Թագաւոր մը նշանակելու համար։ Մերժումի պարագային, Նատիր խան կը սպառնայ Սաքայի դէմ հանել ցեղախումբերը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ»։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ջաւարեան խումբին կողմէ

ի նպաստ Հ. Յ. Դ. ժողովրդական Գրադարանին

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Զ. Թաղապետարանի սրահը

կը ներկայացուի՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ» եւ «ԱՇՈՒՂԸ»

գիները սովորական

Հ. Յ. Դ.

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի «Եռագոյն» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին ժամը 8.30ին։ Դասախօս ընկ. Կ. Թանտրճեան։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի եւ Կայծակ խումբերու ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

Իսկ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 4ին նոյն տեղը Վրէժ, Դժոխք, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերը։ Պարտաւորիչ է ներկայանալ հին անդամատետրով։

Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն եւ ընկերուհիները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին իր Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35։
Խարպին, Ռուսt.— 5 տոլար։
Սէն Տընի, Պ. Յ.— 100 Ֆր.։
Վիէն, Յ. Տ.— 105։
Լիոն, Գործ.— 1017.20։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բարձր Հայքի Երիտ. Միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chape, Պոն Թէաթրի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Եռգկատի եւ իր շրջանի Հայ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն ղրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհրդակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Եւրեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւնները ղրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

Լիոնի մանկապարտէզին ի նպաստ Պորտոյի ցանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.— Զոլագեան 10 ֆր., Ա. Քէնտիրեան 15, Ս. Քէօսէեան 10, Վ. Պուլատուգեան 10, Կ. Հալաճեան 20, Գ. Հալաճեան 10, Պաղտիկեան 10, Վանլեան 10, Ա. Նարոյեան 10, Մ. Ռստիկեան 3 ֆրանք, Տօնէրեան, Ճերմակեան, Պաքեան, Տապաղեան, Ծօզիկեան, Ե. Զէյպէկեան, Ճարապեան, Գրիգոր, Յ. Աղլաքեան 10ական ֆր., զանազաններ՝ 18.50։ Գումար 216 ֆրանք 50 սանթիմ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր հայրենակիցներու, ընկերներու եւ Վալանսի հայ հասարակութեան, որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց խնդակցութիւնն ու շնորհաւորութիւնները յայտնեցին քահանայ ձեռնադրուելուս առթիւ։

Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի եւ Շրջակայից
Պաւէ քհնյ. Սարգիսեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ
Սուր Աճրաս, Ա. Խ.— 140 ֆր.։
Սէն Շամոն, Լնտ.— 157։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Սրապ Մէհտէրեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Srab Postadjianի, Fabrique Kartell, Cartounage, Philippople, Bulgarie.

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Ովսաննա։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս։ Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanianի, 29 Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան-Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա)։ 1927ին եկած է Խարքով (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա։ Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorianի, Hôtel Orient, Tauris, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ 1929

23 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 913

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԾԱԼՔԵՐ

Երէկ, արտատպելով Դամասկոսի «Էլ Շաապ» թերթին մէջ հրատարակուած գրութեան մը կարգ մը մասերը, ուզեցինք աւելորդ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ՝ մութին մէջ խաղեր կը կատարուին մասնաւորապէս Թուրքերու կողմէ։ Պատրուակ՝ Պէյրութի սպանութիւնը։

Եւ այս՝ ի վնաս բուն իսկ Սուրիոյ և Լիբանանի շահերուն։

Որովհետեւ, երկու երկիրներն ալ ոչինչ կը շահին, եթէ անոնց մամուլի վարիչները գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար գործիք դառնան թրքական խաղերու, իրենց երկրին Սահմանադրութիւնն անգամ խախտելով։ Վերջապէս, ի՞նչ կը նշանակէ լման երկու ամիս բանտարկուած պահել երեք տասնեակ ծանօթ մարդիկ, պարզ սպանութեան մը առթիւ, որ առաջինը չէ Պէյրութի մէջ։

Ո՞վ էր որ մասնաւոր գոյն տուաւ այս տխուր գործին, եւ պղտորեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ հանրային կարծիքը, ինչպէս եւ կարգ մը խմբագիրներու եւ պաշտօնեաներու միտքը։

Բացատրութիւնը կը գտնենք, նորէն, «Էլ Շաապ»ի յօդուածին մէջ։

Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները «Դաշնակ»ի մասին, արաբական թերթը կը փսփսայ.

— «Այս կուսակցութեան գործունէութեան հանգամանօրէն տեղեկանալու եւ Պէյրութի ոճիրին կծիկը քակելու համար, պէտք է երթալ Հալէպի շրջանը, Ճէպէլը Մուսա, ուր կը գտնուի կուսակցութեան կեդրոնը եւ գաղտնիքի բանալին։ Հոն է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան»։ (9 մարտ 1929)։

Յայտարարենք, առանց վերապահութեան, որ երբեք իրականութեան չի համապատասխաներ այս նշանաւոր գիւտը։ Ճէպէլը-Մուսայի մէջ ալ, ինչպէս ամէն տեղ, կը գտնուին Դաշնակցականներ։ Թերեւս այնտեղ աւելի բազմաթիւ են եւ զօրաւոր՝ քան Սուրիոյ ուրիշ մասերուն մէջ։ Բայց այս իրողութենէն հետեւցնել թէ այնտեղ է «կուսակցութեան կեդրոնը», և «այնտեղ է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան», կը նշանակէ զոհ դառնալ անճարակ մտնութեան մը, կամ գիտակցաբար բանսարկութիւն կատարել, եւ ոստիկանութեան ուշադրութեանը յանձնել խաղաղ շրջան մը։

Արդարեւ, դէպի այս ճամբան կ'առաջնորդեն արաբական թերթերու— կամ անոր հայ տեղեկատուներուն— յաջորդ պատմութիւնները.

— «... Այս շրջանին մէջ հայ ընտանիքներ կային, որոնք չուզեցին, 1923ին, հանդուրժել «դաշնակ»ի տերապետութեան։ Արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին 32 հոգի սպաննուեցան, ընդ որս այդ գիւղերուն պետը, Խքքնտէրեան, եւ այսպէս ալ «դաշնակ»ի ազդեցութիւնը ամէն կողմ տարածուեցաւ։ Կուսակցութիւն մը իր հետապնդած նպատակով կը դատուի։ Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն եւ աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի։ Համոզուելու համար պէտք է Ճէպէլը Մուսա երթալ։»

Այս տողերն ալ կը հաստատեն թէ կա՛մ յօդուածագիրը անտեղեակ է իր երկրին պայմաններուն եւ բարքերուն, կա՛մ կը կեղծէ, եւ կամ Թուլթակաբար իւրացուցեր է հայ տեղեկատուներու խարդախ յերիւրանքները։ Մեզի համար աւելի հաւանական կը թուի այս վերջինը։

Արդ, Սուրիոյ փողոցներուն մէջ կօշիկ ներկող տղան անգամ գիտէ որ, շատ հին ժամանակներէ ի վեր «վանտէթթա»ն (արաբերէն՝ «թիէթ») բոյն դրած է այդ շրջաններուն մէջ, նման՝ ալպանական «պէսա»ին, եւ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ։ Աւելորդ է յիշել մանրամասնութիւնները, բայց «Էլ Շաապ»ի յիշած պարագան (1923), ճիշդ այդպիսի դէպք մըն է, անշուշտ բարբարոսական եւ դատապարտելի։ Մեզի անծանօթ է զոհերուն թիւը, բայց գիտենք որ այնտեղ դէմ դիմաց էին և Դաշնակցականներ, և՝ Հնչակեաններ եւ բոլորովին անկուսակցական մարդիկ։ Դէպքը ինքնին ոչինչ ունէր կուսակցական։ Պարզապէս «Թայֆա»ներու կռիւ, գազանային «վան տէթթա», որ, ինչպէս ըսինք, տեղական ախտ է, ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութեան քարոզած վարդապետութիւնը։ Եթէ ո՛ր եւ է Հնչակեան իր արեան ծարաւը յագեցուցած ըլլալով, այսպէս վերիվայր շրջեր է դէպքերը, կը նշանակէ թէ Հմայեակ Արամեանցներու եւ Արշաւիր Եասեաններու ճամբան է որ կը շարունակէ։ Եւ տրամաբանօրէն, այս պատմութիւնը ուրիշ մարդ պատմած չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ շահագրգռուած, մասնակից կամ ցածոգի Հայ մը։ Թերեւս մէկէ աւելի Հայեր։

Եւ ատոր ապացոյցը նոր չէ որ կը տեսնենք։ Տակաւին անցեալ օր, բանտարկեալներու կիները կը հաղորդէին թէ ի՛նչպէս կարգ մը սինլքորներ առտու-իրիկուն կը սլքտան իրենց տուներուն եւ պատուհաններուն առջեւ, խօսակցութիւններ եւ գաղտնիքներ իմանալու համար։ Իսկ երէկ, Պէյրութէն թղթակից մը կրկին եւ կրկին կը պատմէր թէ ի՛նչպէս «հայութեան ջուղաներ», կարգ մը Հնչակեաններ եւ համայնավարներ, յարաւօրէն եւ յամառօրէն դաւեր կը լարեն, եւ կը ճգնին, թէ ֆրանսական եւ թէ արաբական թերթերու մէջ, Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ խռովարարներու կազմակերպութիւն, իբրեւ հակառակորդ երկրի շահերուն...։ Ու ինչո՞ւ զարմանալ որ արաբական թերթը կը գրէ.

— «Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն եւ աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

Աթէնքի Նոր Օրը կը մերկացնէ հնչակ-համայնավար նոր դաւ մը, որուն նպատակն էր Դաշնակցութիւնը վարկաբեկել Յունաստանի մէջ (13 մարտ).

— «Նախկին դաշնակցականի մը (Արտաշէս Յակոբեան) մտային եւ հոգեկան խանգարուած վիճակէն օգտուելով, հայ համայնավարները, «Արծագանգ»ի խմբագրատան մէջ հաւաքուելով, սպանութեան մը ծրագիրը կը պատրաստեն։ Զոհը պիտի ըլլար Յակոբեանը։ Ոճիրը պիտի գործէին հայ համայնավարները, իսկ հրապարակաւ՝ իբրեւ ոճրագործ պիտի ամբաստանուէր Դաշնակցութիւնը։

Այս ծրագրին զուգընթաց, կ'ոռոգուի հանրային կարծիք պատրաստել կեղծ սպառնագիրներով, յետագային արդարութիւնը մոլորեցնելու նպատակով։

Առաջին կեղծ սպառնագիրը, պատրաստուած համայնավարներու կողմէ, կը ղրկուի Յակոբեանին, որ սարսափահար եղած կը փութայ մեղքը փաթթել Դաշնակցութեան վզին՝ անշուշտ անգիտակցաբար։

Ասոր կը յաջորդեն ուրիշ երկու կեղծ սպառնագիրներ եւս, ուրիշներու հասցէին ուղղուած, նոյն բովանդակութեամբ։ Այս ժամանակամիջոցին, մեզի հասած մասնաւոր տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, քննութիւն կը բանանք, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար։

Քննութեան կը զուգադիպի քօքինիաբնակ ուսուցիչ Գազանճեանի մեր ընկերներէն մէկուն ըրած զգայացունց յայտնութիւնը որուն համաձայն՝ հայ համայնավարները ծրագրած են սպաննել Յակոբեանը եւ ոճիրը վերագրել Դաշնակցութեան։ Ճիշդ այդ օրերուն՝ ծանօթ համայնավար Ունճեան՝ որ սովիէթ առեւտրական պատուիրակութեան մէջ կը պաշտօնավարէր, կը ներկայանայ մեր ընկերներէն Մ. Ն.ի եւ կը յայտնէ թէ ինք դժգոհ է համայնավարներէն եւ մտադիր է հեռանալ։ Ունճեան, ի միջի այլոց, քանի մը տեղեկութիւններ ալ կ'ուզէ Մ. Ն.էն։

Դաւը մերկացնելու վրայ էինք, երբ Ֆիքսէն «Նոր Օր»ի ընթերցող մը, մեզ ղրկեց խիստ կարեւոր երկտող մը։ Քննութեան կարօտ եւ գաղտնի խնդիր մնացած չէ այլեւս։

Մենք պարտականութիւն համարեցինք անմիջապէս եղելութիւնը ներկայացնել Ազգ. կեդր. վարչութեան ատենապետ Տօքթ. Ա. Գրքեաշարեանի, իբրեւ այս շրջանի պատասխանատու ազգային իշխանութեան։ Խնդիրը պաշտօնապէս տեղեկացուցած ենք նաեւ առ որ անկ է։ Հաւանաբար՝ շուտով գործը ձեռք առնուի եւ դաւադրութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով երեւան հանուի։

Յանցաւորին օձիքը ձեռք անցուցած ենք եւ դժուար թէ ազատուի այս անգամ։ Կ'աւելցնենք նաեւ որ Մազըրմեանի պատասխանատուութիւնը կարծուածէն աւելի մեծ է, որովհետեւ բարոյական ներշնչողը այս գարշելի խաղին ինք կը հանդիսանայ։

Հայ համայնավարները չափը անցուցին այլեւս։ Մեր մեղապարտ լռութիւնը, փոխանակ զիրենք զգաստացնելու, աւելի անսանձ դարձուցած եւ մղած է զիրենք նման անբարոյական արարքներու։

Ցխրոնիի օրինակը կ'երեւայ թէ բաւական խանդավառած է այդ միամիտները, որոնք կը մոռնան թէ քաղաքական բնականոն պայմաններու մէջ գտնուող երկրի մը մէջ կ'ապրին։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ մէջ ապստամբութիւն չկայ

Պէյրութէն հեռագիր մը կը հերքէ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիէ»ի այն լուրը թէ նոր ապստամբութիւն ծագած է Սուրիոյ մէջ եւ թէ ապստամբները գրաւած են Հալէպը։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսեւսուրիական ընկերակցութիւնը

«Ֆրանսա-Լիբանան-Սուրիա-կոմիտէ»ն իր հիմնարկութեան առաջին տարեդարձին առթիւ առջի օր սարքած էր մեծ հացկերոյթ մը, նախագահութեամբ նախկին մարզպան Հանրի տը Ժուվնէլի։ Ներկայ էին մօտ 50 հրաւիրեալներ։ Ճաշէն յետոյ ճառ մը խօսեցաւ տը Ժուվնէլ, որ ակնարկելով Դամասկոսի մէջ վերջերս ծագած դժուարութեանց, ըսաւ.

— Կացութիւնը պէտք է ճշդուի։ Սահմանադիր ժողով գումարուեցաւ, յետոյ յետաձգուեցաւ։ Ասիկա չի լուծեր խնդիրը։ Այսօր կացութիւնը աւելի հանդարտ է՝ քան 2—3 տարի առաջ՝ դաշնագիր մը կնքելու համար։ Անելէն դուրս գալու ուրիշ միջոց չեմ տեսներ։ Սահմանադիր ժողովը դիւան մը ունի։ Կը կարծեմ թէ առանց նախապէս այդ դիւանին հետ համաձայնութեան գալու, մարզպանութիւնը պիտի չկրնայ կրկին ժողովի հրաւիրել Սահմանադիրը։ Տրամաբանութիւնը կը պահանջէ մշակել ծրագիր մը, որ պատրաստելով մէկտեղ դաշնագրի մը հիմերը, Ֆրանսայի պիտի ապահովէ այն դիրքը՝ զոր պարտի ստանալ Սուրիոյ մէջ,— այսինքն մասնագէտ-խորհրդականի եւ զանազան ցեղերու եւ կրօնքներու միջեւ իրաւարարի մը դիրքը։

Մարաջախտ Ֆոշի մահուան վրայ

Տեղական թերթերը երկու օրէ ի վեր ամբողջ էջեր կը նուիրեն — սմանք սեւ շրջագծի մէջ — հանգուցեալ մարաջախտ Ֆոշի։

Պելճիքայի Ալպէր թագաւորը հինգշաբթի օր Պրիւքսէլէն յատկապէս Փարիզ եկաւ եւ ուղղակի մարաջախտ Ֆոշի բնակարանը գնաց՝ իր յարգանքը մատուցանելու։ Հանրապետութեան նախագահ Տումէրկ, Փուանքարէ, Բրիան, բոլոր նախարարները, մարաջախտները, զօրավարները, դեսպանները եւ այլ ծանօթ դէմքեր նոյնպէս կրնէլ փողոցի ապարանքը այցելեցին։ Հինգշաբթի ժամը 4էն յետոյ հազարաւոր ժողովուրդ այցելեց նաեւ մահասենեակը, որ զարդարուած է սեւ թաւիշներով եւ դաշնակից դրօշակներով։

Մարաջախտին մարմինը կիրակի առաւօտ թնդանօթակիր կառքով մը պիտի տարուի Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ Զինուորի դամբարանին մօտ եւ հոն պիտի մնայ մինչեւ երեքշաբթի։ Զինուորական պահակախումբ մը պիտի հսկէ դագաղին շուրջ, գիշեր-ցորեկ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի առաւօտ Նոթր Տամի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր դամբանական պիտի խօսի վարչապետ Փուանքարէ։ Զինուորական թափօր մը պիտի ընկերանայ դագաղին՝ Էթուալէն մինչեւ Նոթր Տամ, անցնելով Շան'զ Էլիզէի պողոտայէն եւ Րիվոլի փողոցէն։

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, թափօրը պիտի ուղղուի Սէն Ժէրմէնի ծառուղիէն դէպի Էնվալիտ՝ անցնելով Երեսփ. ժողովին եւ արտաքին նախարարութեան առջեւէն։ Ինչպէս գրեցինք, մարմինը պիտի թաղուի Էնվալիտի մէջ, Նափոլէոնի կողքին։

Կտակը բացուեցաւ առջի օր։ Ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կար յուղարկաւորութեան մասին, միայն գրած էր. «Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ պսակ»։ Տիկին Ֆոշ վարչապետ Փուանքարէի թողուց յուղարկաւորութիւնը կատարել կառավարութեան ուզած ձեւով։

Երեսփոխանի մը դիմումին վրայ, վարչապետը երէկ տեսակցեցաւ տիկին Ֆոշի հետ, հարցնելու համար թէ կը փափաքի՞ որ ամուսինին մարմինը թաղուի Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ Զինուորին քով։ Եթէ տիկինը հաւանութիւն յայտնէ, այն ատեն փոխանակ Էնվալիտի, Ֆոշի մարմինը պիտի թաղուի Էթուալ։ Մարաջախտին զինուորական ընկերները սակայն հակառակ են այս մտքին եւ կ'ուզեն որ Էնվալիտի մէջ թաղուի։

Յունաստանի ելմտական վիճակը

Վարչապետ Վէնիզէլոս պաշտօնական յայտարարութիւնով մը կը պարզէ Յունաստանի ելմտական վիճակը։

Յունաստանի Դրամատան ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստը կը հասնի 10,700,000 անգլիական ոսկիի։ Այս պահեստը 150,000 ոսկի աւելի է քան Դրամատան հիմնուած օրը եւ կը կազմէ 100ին 52.70ը ամբողջական յանձնառութեանց եւ 100ին 72.50ը շրջաբերութեան հանուած դրամին, որուն գումարն է 5,549,853,000 տրախմի։ Այսպէս ուրեմն Դրամատունը իր ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստներով 2,600,000 անգլիական ոսկի աւելի ունի քան ինչ որ պէտք է համաձայն իր ծրագրին։ Դրամատունը ի հարկին կրնայ 2,400,000 տրախմիի նոր թղթադրամ հրապարակ հանել՝ առանց ծրագրով եւ Ժընեւի Պրոտոկոլներով որոշուած սահմանը անցնելու։ Սակայն ատոր պէտք չկայ հիմա։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ»

Անցեալները՝ աշխատակից մը թերթիս մէջ կը փորձէր բացատրել հայ հանճարին մէկ նորագոյն արտադրութիւնը՝ «Անջրպետի մը ռմբակոծումը»։

Այդ տողերուն մէջ յօդուածագիրը ի վեր կը հանէր կարգ մը լեզուական «գեղեցկութիւններ», որոնք իր ճաշակին համար հրապոյր մը չէին կազմեր։

Ռմբակոծման արդիւնքներն են այդ «գեղեցկութիւններ»ը։ Ամէն ինչ ջարդ ու փշուր կ'ընէ ան։ Մինչ՝ ռումբին հանած ձայնը կարգ մը նորընծաներու համար՝... կարապին երգէն գերադաս է։

Երբ մէկը յաջողի անըմբռնելիութեան հասնիլ, իր վրայ չհիացողները կը նկատէ ծանծաղամիտ մահկանացուներ։ Իսկ եթէ փորձէք ապացուցանել որ այդ մէկը ոչինչ ունի կծկուած իր շպարին տակ, այն ատեն յանդգնութիւնը իր վերջին աստիճանին տարած կ'ըլլաք։

*
* *

Յօդուածագիրը նոյնպէս կը հետաքրքրուէր անջրպետով։ Իր իրաւունքին մէջն է։ Ծանուցուած նիւթը պէտք է ներկայ ըլլայ պահարանին մէջ։ Մինչ հետքը չկար անջրպետին, կորսուած էր։

Միայն կարծեմ դիւրին է ատոր բացատրութիւն մը գտնել։ Անջրպետը՝ երբ ռմբակոծուի կամ գրաւուի՝ կը շարունակէ մնալ անտեսանելի։

Անջրպետին կապուած տաղանդն ալ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ անտեսանելի չմնայ։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

ՏՐՈՑԿԻԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՔԷԼԼՈԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Տրոցկի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Պոլսոյ Միլլիէթ թերթին.

— Քէլլոկի դաշինքը, որով ազգերը կ'աշխատին անկարելի դարձնել պատերազմը, յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին դէմ դէմի պիտի հանէ Անգլիան ու Միացեալ Նահանգները։ Անգլիա կը խորհրդանշէ անցեալը, իսկ Ամերիկա՝ ապագան։ Ամերիկա չի կրնար զարգանալ՝ առանց հարուածելու Անգլիան։ Հիմա արդէն կը ձգտի ծովերու տիրապետութեան, Անգլիոյ ձեռքէն խլելու համար ծովերու տիրապետութիւնը։

Քէլլոկի դաշինքը կ'արգիլէ յարձակողական պատերազմները, սակայն ուժն է որ կ'որոշէ թէ ո՛ր պատերազմն է յարձակողական, որը պաշտպանողական։

Ամէն պարագայի մէջ, որպէսզի ուժ ունենայ, Ամերիկա մեծ թիւով յածանաւեր կը շինէ։»

Խօսելով Ռուսիոյ ներկայ գործերուն վրայ, Տրոցկի յայտարարեց թէ ինք հակառակ չէ ներկայ խորհրդային կառավարութեան, սակայն անիկա պէտք է փոխէ իր արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը՝ օրինական միջոցներով եւ ոչ թէ բռնութեամբ եւ ուժով։ Համայնավար կուսակցութեան մէջ պառակտումը ծնունդ առաւ Լէնինի մահէն անմիջապէս յետոյ։ Վէճը անձնական մրցակցութեան մասին չէ, այլ գաղափարներու եւ կարծիքներու։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի մարտ 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ականոց. շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 1886ի պարտաթուղթերէն թիւ 395,471ը, 1903իններէն՝ թիւ 543,484ը եւ 1911իններէն՝ թիւ 70,152։

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՉԸՐՉԻԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ)

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Այդ պահուն ամէն կարգի ուրիշ բաներ, օրինակ Իրլանտան, եւ անգլիական կուսակցական վէճերը կը խանգարէին կացութիւնը։ Այդքան շատ բաներ տեղի կ'ունենային աշխարհի մէջ, դժուարութիւնները ա՛յնքան կը շատնային, որ կարելի չէր հետաքրքրուիլ վիճակովը փոքրիկ երկրի մը, որուն մասին ա՛յնքան տարակարծութիւններ կը տիրէին։ Ո՛չ մէկ յստակ որոշում կը տրուէր։ Վերջապէս Կոստանդին եւ իր կառավարութիւնը իրենց պատասխանատուութեան տակ գործած էին։ Անոնք պէտք է հաշուի առած ըլլային մեծ պետութիւններէն ոեւէ մէկուն հաւանական դիրքը հանդէպ իրենց ձեռնարկին։ Բայց իրենց բախտը իրենք պէտք է վճռէին, եւ ամէնէն առաջ իրենց մորթն է որ վտանգի մէջ էր։ Երեւելի Մարդու մը զգացական աջակցութիւնը կրնայ զօրաւոր քաջալերական մը ըլլալ, սակայն չի կրնար դաշնագիրներու, համաձայնագիրներու կամ դիւանագիտական բացարձակ հաղորդագրութիւններու տեղը բռնել։

Յունիս 11ին Կոստանդին թագաւոր անձամբ ստանձնեց հրամանատարութիւնը Իզմիրի մէջ եւ յուլիսին սկսաւ Հելլէններու չորրորդ յարձակումը Փոքր Ասիոյ Թուրքերուն վրայ։

* * *

Հելլէնները չէին յաջողած Էնկիւրի հասնիլ կամ ջախջախել Քէմալական Թուրքիան։ 1921 սեպտեմբերին Սաքարիա գետին վրայ ձախողութեան ենթարկուած իրենց բանակները նահանջեցին դէպի Իզմիր-Ալըշ նահանգի միջանկեալ ամրացած դիրքերը։ Անոնք հոս մնացին ամիսներով՝ անմխիթար, բայց ա՛յոդդոդ։ Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ հելլէն զինուորը մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ։ Երեւակայեցէք պզտիկ պետութեան մը մէջէն առնուած 200,000 հոգինոց բանակ մը, որ ամբողջ տասը տարի զօրաշարժի ենթարկուած կամ պատերազմի մէջ գտնուած է, այժմ քշուած Անատոլուի կեդրոնը, ետեւն ունենալով երկուքի բաժնուած ազգ մը, բոլոր շարքերու մէջ կուսակցական վէճերով. մայր երկրէն հեռու, զուրկ քաղաքական իրական առաջնորդէ, գիտնալով որ Եւրոպայի մեծ պետութիւններն ու Ամերիկա լքած են զիրենք. Նեղուելով ուտելիքէ եւ խեղճ ու կրակ հագուստով՝ առանց թէյի, առանց շաքարի, առանց ծխախոտի եւ առանց ո եւ է յոյսի։ Մինչդեռ իրենց առջեւ եւ իրենց շուրջ եւ իրենց ետեւ կը կազմակերպուէր յանդուգն, անողոք եւ հետզհետէ ինքնավստահ թշնամի մը։

Իրապէս ողբերգական էր հելլէն բանակին վիճակը Անատոլուի մէջ՝ կղպիացած, հաղորդակցութեան գիծերը վտանգուած, զինուորական խարիսխը քայքայուած, մայր հայրենիքը բաժնուած եւ անտարբեր աշխարհ մը իրեն շուրջ։ Սակայն եւ այնպէս մարտական դիրքի մէջ մնաց ամբողջ ինը ամիս։

Մուսթաֆա Քէմալի զինուորական յատկանիշներէն մէկն այն է, որ անիկա եւս կարող էր սպասել եւ գո՛հ որ կը ստիպէ ուրիշներն ալ սպասել իրեն հետ։ Տեսաւ որ ժամանակն ու մանրուկ հարուածները պիտի հասունցնեն այն պտուղները, զորս քաղելու վստահութիւնն ունէր այժմ։ Ի՛նչ ամիսը խիստ երկար միջոց է այդ արագընթաց շրջանին մէջ. սակայն Թուրքերը ամբողջ ինը ամիս սպասեցին եւ Յոյները դիմացան։

Այդ ժամանակամիջոցին անգլ. կառավարութիւնը շատ ջանքեր ըրած էր Թուրքերուն հետ կարգադրութեան մը գալու եւ հելլէն բանակը ետ քաշելու համար։ Սակայն այդ բոլորը եղած էին կէս սրտով, առանց հաւաքական ուժի եւ համոզումի, ինչ որ վայել չէր կառավարութեան մը, որուն վարիչները թրծուած էին մեծագոյն պատերազմներու մէջ։ Այս տկարութիւնը կարելի է վերագրել պատերազմէն պարտասած նախարարներու մտային յոգնութեան, զգացումներու հակամարտութեան եւ տեղական մտահոգութեանց շատնալուն։

Ասիկա այն պահուն էր, երբ Արեւելքը յափշտակութեանմը մէջ կը թուէր։ Այնպէս կը կարծուէր թէ բան չէր պատահեր այնտեղ, ու մինչ Անգլիոյ մէջ քաղաքական քամին հետզհետէ կը սաստկանար, մխիթարական էր տեսնել թէ վերջապէս կայ կէտ մը, ուր կացութիւնը գոնէ կայուն է։

Բայց այդ ամբողջ ժամանակամիջոցին սնանկացած Յունաստանը շաբաթական քառորդ միլիոն անգլ. ոսկի կը ծախսէր միայն Անատոլուի մէջ եւ Վէնիզէլոսն ու Յունաստանի արքայականները մահացու մրցակցութեան մէջ էին. իսկ անդին կը հիւծէր ու կը սպառէր բանակ մը, որ աւելի մեծ էր քան Հարաւային Ափրիկէի պատերազմին ատեն Անգլիոյ ղրկածը։

Պարագաներ կան, երբ խոհեմութեան ու կարեկցութեան միակ ճամբան զօրաւոր միջոցներն են։ Անգլիոյ ուժը գործածել ազդու կերպով. ստիպել Յունաստանը որ զիջի եւ Թուրքիան որ համբերէ. գլուխները իրարու զարնել՝ մինչեւ որ կարգադրութեան մը յանգին։ Այսպէս էր իմ խորհուրդս։ «Սակայն, ըսին անոնք, ո՞վ պիտի ստանձնէ այդ բանը։ Տրամադրելի զինուոր չունինք։ Չենք կրնար օտար պատերազմներու միջամտել։» Կասկած չկայ որ այս բանը նախապէս կրնային մտածել։ Եւ ամիսները անցան այսպէս ի զուր եւ անիմաստ։

Այդ պահուն կուսակցական կռիւները վերսկսան բորբոքիլ։ Ազատականները կ'ըսէին՝ «Շուտով մեր կարգը պիտի գայ»։ Աշխատաւորականները կ'ըսէին. «Ինչ պիտի ըլլան անգործները»։ Պահպանողականները կ'ըսէին. «Դեռ չէ՞ հասած ժամանակը որ մեր սեփական կառավարութիւնն ունենանք»։ Ու ամէն մարդ կ'ըսէր, «Կ'երեւի թէ անդին գործը պիտի կարգադրուի, եւ սակայն ինչ ալ ըլլայ, ատիկա մեր գործը չէ։ Չի՞ բաւեր մեր ըրածը»։

(4)

ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական խորհրդարանը երէկ քուէարկեց 120 միլիոնի յաւելուածական վարկ մը որ պիտի յատկացուի բարելաւելու զինուորներու սնունդը։

200 միլիոն շինութեանց համար։

Փարիզ քաղաքը արդիացնելու համար պիտի յատկացուի 200 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ կերպով.— 60 միլիոն ճամբաներու բարելաւման կամ շինութեան, 70 միլիոն երկաթուղիները կտրող անցքերը վերցնելու, 120 միլիոն մաքրութեան, ջրային ճամբաներու մաքրագործման, ամբարտակներ կանգնելու, 20 միլիոն դարմանատուններու, 50 միլիոն հիւանդանոցներ կառուցանելու եւլն.։

ՀԱՊԱ՞ ԿԻՆԵՐԸ

ԿԻՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երկար դարերու ընթացքին, տնտեսական պայմանները, բարքերն եւ ըմբռնումները կինը սահմանած էին գործելու տունէն ներս միայն։ Մայր էր, ամուսին եւ տան մատակարար։ Նախապաշարումը թոյլ չէր տար անոր քայլ նետելու տունէն դուրս, մանաւանդ որ այրերուն կ'օժանդակէր կինը պահելու իրենց տիրապետութեան տակ։ Բայց փոխուեցան կեանքի պայմանները։ Ըմբռնումներուն վրայ բացուեցաւ ճեղք մը որ աստիճանաբար լայնցաւ եւ ուրկէ, կինը կրնար հետաքրքրութեան ու կարօտի ակնարկներ նետել արտաքին աշխարհի վրայ։ Ի նպաստ կիներու սկսաւ շարժում մը, որ հետզհետէ տարածուեցաւ ու զօրացաւ, բայց նեթէ դեռ չէ հասած իր վերջին նպատակին, ամէն ասպարէզներու վրայ կինը հաւասարեցնելով այր մարդուն, սակայն կը գործէ ուժգնօրէն, անվհատ եւ տուած է արդէն իր գոյութեան արդարացուցիչ փաստերը։

Իսկ ընդհանուր պատերազմը եթէ բոլորովին չյեղաշրջեց հին ըմբռնումները, բայց մարդոց սորվեցուց կասկածով ու վարանքով նայիլ անոնց ընտանիքներուն մէջ բացաւ պարապութիւններ եւ դժուարացուց կեանքի պայմանները։ Այրը յաճախ չի բաւեր իր աշխատանքով ապահովելու ընտանիքի մը ապրուստը եւ ստիպուած կը դիմէ կնոջ գործակցութեան ու վաստակին։ Կինը այլեւս չսպասեր մարդու մը, որ իբր ամուսին, աշխատի իրեն համար եւ ապահովէ իր նիւթական հանգիստը։

Իր կարգին, կը դիմէ աշխատանքի ու յանդգնութեամբ մը որ պատիւ միայն կրնայ բերել իր սեռին ու կը շփոթեցնէ ամէնէն սկեպտիկներն իսկ, ան չի վարանիր որեւէ ասպարէզի ընտրութեան մէջ։ Խիզախօրէն կը նետուի նոյնիսկ հոն, ուր այրը՝ երկար տարիներու վարժութենէ մը յետոյ կը համարձակի մտնել։

Համրանք չունին այն կիները որ իբր գործարանի աշխատաւորուհի կը վաստկին իրենց կեանքը։ Կ'աշխատին նոյնիսկ ծանր ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Նորոյթի մեծ կեդրոններու մէջ, կարի եւ պնրճանքի արտադրութիւնը գրեթէ ամբողջովին անոնց ձեռքն է։

Ու գրասենեակի աշխատանքներու մեծագոյն մասը իւրացնելէ յետոյ, անոնք նիւթական իրենց անկախութիւնը կը փնտռեն նաեւ այն տեսակ գործերու մէջ, որոնք իրենց ծանրութեամբ, ցարդ անբռնաբարելի սեփականութիւնը կը նկատուէին այրերուն։ Բազմաթիւ են այն կիները որոնք վանազան քաղաքներու մէջ, ճարպիկութեամբ կը կիրարկեն ինքնաշարժի կառավարի արհեստը։ Միայն 1928ին, Ֆրանսայի մէջ 34,300 կիներ խնդրագիր տուած են ստանալու համար ինքնաշարժ կառավարի արտօնագիր։ Կան որ արդէն օդանաւ իսկ կը վարեն։ Անցեալ օր, «Յառաջ» արձանագրեր էր ամերիկացի կնոջ մը յաջողութիւնը, որ օդին մէջ մնացած էր 17 ժամ, կոտրելով տոկունութեան կնոջական մրցանիշը։

Իսկ շոգեշարժ կառախումբի վարիչ-մեքենավար կին մը, քանի մը օր առաջ, յաջողութեամբ կտրեր էր 400 քիլոմեդրի չափ վտանգաւոր ու բազմաճիւղ ճամբայ մը։

Գեղարուեստի եւ գրականութեան մէջ, ան յաղթանակներ ապահովելէ յետոյ, ձեռք զարկած է նաեւ ազատ ասպարէզներու որոնք կը պահանջեն մտքի աւելի լայն ու բազմակողմանի պատրաստութիւն։

Կին փաստաբաններ ու բժիշկներ չեն պակսիր, որոնք յաջողութեամբ կը կիրարկեն իրենց արհեստը։ Եւ այլեւս չեն գոհանար ծառայելով միշտ այրերու հրամանին տակ։ Կան որ իրենք իսկ նախաձեռնարկ կ'ըլլան հիմնելու անհատական գործեր, զորս կը վարեն եփուն մարդու վարպետութեամբ։

Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի ուշագրաւ կը դարձնէ կնոջ գործունէութիւնը, ձգտումն է մասնակցելու հանրային, քաղաքական կեանքին, իր մասնակցութիւնը բերելու երկրին ղեկավարութեան։

Կարգ մը երկիրներու մէջ կիները կրցած են արդէն պարտադրել իրենց քուէարկութեան իրաւունքը։ Կ'ընտրեն ու կ'ընտրուին։ Անգլիոյ պէս աւանդապաշտ ժողովուրդ մը անգամ, ընդունած է զայն եւ այս տարի բոլոր կիները կը մասնակցին ընտրութիւններուն։

Ֆրանսայի մէջ՝ 2 տարիէ ի վեր, Ծերակոյտի թղթածրարներուն տակ կը հանգչի կիներու քուէարկութեան օրինագիծ մը, որուն համակիր է հանրային կարծիքը։

Այս փաստերը որոնք թուեցինք առանց մանրամասնելու, ցոյց կուտան թէ կինը հանրային ասպարէզներու մէջ ալ պիտի կըրնայ գործել այրերու հաւասար եռանդով եւ տաղանդով։

Փորձը արդէն կատարուած է Ֆինլանտայի մէջ, ուր կիները կը մասնակցին խորհրդարանին եւ կառավարական կազմերուն։

Բժիշկ Փէնէլ իր գրքերէն մէկուն մէջ, կը գրէ այս մասին.— Դեռ նոր իր անկախութիւնն ստացած, Ֆինլանտա արագօրէն կը զարգանայ բանաւոր կերպով եւ այս՝ մեծ մասամբ, շնորհիւ իր կիներուն, ընկերութեան նեցուկները, որոնք հայրենասիրական եւ մարդկային մեծ եռանդով մը խանդավառուած են։

Կնոջ մասնակցութիւնը հանրային կեանքին կոչուած է իրօք մարդասիրական շունչով տոգորելու ղեկավար տարրերը։

Բայց, երբ ան ստիպուած է իր ապրուստը ապահովել իր իսկ ձեռքերով, գործերու մէջ, որոնք իր փափուկ կազմին համար ծանր կը նկատուէին ցարդ, ի՞նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Այս մասին յաջորդով։

ԱՐԱՔՍԻ ՀՐԱՍՈՒՆ

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է ուժ տալ կիներու քուէարկութեան իրաւունքին, թաղապետական ընտրութիւններու մէջ։ Ահա լուր մը որ անշուշտ, պիտի քաջալերէ քուէպահանջ կիները։ Կառավարութեան այս քայլը՝ նոր յաղթանակ մըն է որ կ'արձանագրուի ի նպաստ կիներուն, քաղաքական իրաւունքներու նուաճման համար՝ իրենց պայքարին մէջ։

Երկար ատենէ ի վեր, Ֆրանսայի մէջ կիներու քուէարկութեան ամէնէն կատաղի հակառակորդներն անգամ ընդունած են թէ պէտք է անկողմնակալ բայց մասնակի փորձ մը ընել այդ ուղղութեամբ։ Այն տեսակ փորձ մը, որ մէկ կողմէ չկարենայ որ եւ է կերպով ազդել երկրին ընդհ. քաղաքականութեան վրայ, միւս կողմէ փաստը տայ կիներու հանրային գործունէութեան մը ընդունակութեան։ Այս տեսակէտով յարմար նկատուած են թաղապետական խորհուրդները, որոնք սկզբունքով, քաղաքական որ եւ է բնոյթ չունին։ Անոնք աւելի, կը զբաղին տեղական սահմանափակ, նիւթական ու գործնական հարցերով, ուր որ եւ է արգելք չկայ որ կիները այնքան լաւ չգործեն որքան այրերը։ Նոյնիսկ կարգ մը խնդիրներու մէջ (հանրային առողջութեան, դպրոցական, նպաստի, կիներու աշխատանքի եւ մանուկներու պաշտպանութեան գործեր) կիները պիտի կրնային, թաղապետական խորհուրդներուն մէջ ունենալ բարերար ազդեցութիւն մը։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԴԱԴՐԱԾ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ (La pendule arrêtée, Թարգմ. յեղեղէնէ, հրատ. Perrin et Cie), գրեց Վանդա Միլացեվսկա։

Պերճ Ակադեմական Դրատունը Ֆրանսայի այն առաջնակարգ գրատուններէն մէկն է, եթէ ո՛չ առաջինը, որ տարիներէ ի վեր, ֆրանսացի հեղինակներու հետ միասին, կը ջանայ իր ընթերցողներուն ներկայացնել օտար մտքի գեղեցկութիւնները՝ մասնաւորաբար Սելմա Լագերլոֆ կամ Մաքսիմ Գորկի, Անտոն Չեխով կամ Հերման Զուդերման, բոլոր մտքի վարպետները թարգմանուած են։

Այս անգամ կուգայ ընթերցողին հրամցնել լեհական գրականութենէն՝ երիտասարդ կին գրողի մը՝ Վանդա Միլացեվսկայի Դադրած ժամացոյցը։

Վանդա Միլացեվսկա օժտուած է վիպողի շնորհով ու քաղցրութեամբ։ Իր նայուածքը չորոներ հորիզոններու խորութիւններ, եւ ո՛չ եւս արկածներու սիրահար մըն է։ Համեստ ու պաշտելի հոգի մըն է, որ երկիւղածութեամբ ու պաշտամունքով կը հակի իր գիւղին պատկերին, հողին ու քարին վրայ, եւ երբ ծունր կուգայ իր յիշատակներուն առաջ, իր աչքերը կը լեցուին բարութեամբ, ու չոր բառերը մէկէն ի մէկ կ'առնեն մոգական շնորհ ու յուզականութիւն։ Ա՛յնքան սակաւախօս է, եւ ա՛յնքան զգոյշ որ իր հոգին ըմբռնելու համար պէտք է երկիւղածութեամբ հետեւիլ Դադրած ժամացոյցին ծալքէն մինչեւ վերջի էջերուն, բառ առ բառ, կազմել կարենալու համար իր վէպը, իր ցաւին վէպը։ Բառ առ բառ, ինչպէս ամպոտ երկինքի մը տակ աշնային, ուսկից արեւը հազիւ վայրկեան մը կ'երեւայ. վէ՞պ։ Գրեթէ չկայ։ Ընթերցողն է որ այդ կապը կը դնէ անջատ անջատ պատկերներուն մէջ։

Ես կը կարծեմ որ իր այդ ձեւը կերպ մը ձախողեցուցած է գիրքին գրական արժէքը։ Երբեմն ընթերցողը ստիպուած է էջեր ցատքել, որովհետեւ անոնք ուղղակի կերպով կապ մը չունին բուն նիւթին հետ, կամ այդպէս կը թուին, յետոյ է որ կը ստիպուի ետ դառնալ ու կրկին աչքէ անցնել։ Զօրաւոր ուշադրութիւն պէտք է պատկերներու հաւաքումին եւ դասաւորման համար. Թէեւ վէպ չկայ ըսեր էինք, սակայն Միլացեվսկա ա՛յնքան փափուկ է, ա՛յնքան շնորհալի, ա՛յնքան հմայիչ, որ փողոցի քարին վրան իսկ հազարումէկ պատմութիւն գիտէ գտնել։ Վէպը թաքուն է, պէտք է զայն գտնել, ու պէտք է զայն զգալ մանաւանդ։

Քրիստին աղջիկն է լեհական հողատէր շինականներու։ Իր մայրը՝ ամուսնանալուն համար գծագրութեան դասատուին հետ, տունէն դուրս էր դրուած, ու նոյնիսկ զրկուած ընտանեկան ժառանգութենէն։ Քրիստին դեռ մանուկ՝ կորսնցուցեր էր իր թոքախտաւոր հայրը։ Եւ երբ հասուն աղջիկ էր եղած, ստիպուեր էր հրաժարիլ իր նշանածէն, որուն սիրահարուեր, ու այդ պատճառով անկողին ինկեր էր իր մէկ զարմուհին։ Անցեր էին տարիները, Քրիստին Դարովսկա վերադարձեր էր հօրենական գիւղը, հոն հոգւով ու մարմնով նուիրուելու դաստիարակու-

Մայրաքաղաքին Արեւելքէն, իսկ երբ հերոսուհին իր երկրէն է, տարօրինակ կերպով կ'իյնայ տափաօրէնութեան մէջ: Տգեղ նորավէպին առաջին մասը ո'րքան յաջող է, նո'յնքան ձապաղած է երկրորդին մէջ,

Դը Րիւֆէի հատորը՝ ծայրէն մինչեւ վերջ՝ կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ: Զանձրանալի եւ միօրինակ վէպերու ողողումներու կողքին, ան կուգայ մեզ ուրիշ երկինքներու արեւով, կիներով, ու յաւիտենական յուսախաբ մարդերով:

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

5000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Անցեալ ամիս Փէնսիլվանիոյ համալսարանի եւ Բրիտանական Թանգարանի Միացեալ Հնագիտական Արշաւախումբը զեկոյց մը հրատարակելով յայտարարեց թէ Քաղդէաստանի Ուր քաղաքի պեղման առթիւ, փորուած եւ երեւան հանուած է մեռելական փոս մը, ուրկէ գտնուած են 15 մարմիններ որոնք զոհուած էին ըստ հին սումերական թաղման արարողութեան:

Այս մեռելափոսը մինչեւ հիմայ գտնուածներէն ամէնէն հինն է Ուրի 5000 տարուան գերեզմանատան մէջ: Մահափոսը տակաւին փորուած չէ ամբողջովին, սակայն մինչեւ 1929ցունուարի վերջին շաբաթները արդէն տուած է 34 ոսկեայ գլխանոցներ, փոքր մանեակներ, պսակներ, ծամակալներ, արծաթեայ «սանտրեր», եւ ուրիշ զարդեղէններ: Այս մանրամասնութիւնները հաղորդած է արշաւախումբի տնօրէն փրոֆ. Լէոնարտ Վուլի:

«Գտնուած են երեք տաւիղներ անսովոր տեսակէն, խոյերու զոյգ մը արձաններ, ոսկիէ: Այս արձաններուն համար կ'ըսուի թէ հնութեան ամէնէն ուշագրաւ երկու առարկաներն են՝ զոր Սումերիա երբեք արտադրած ըլլայ:»

Փրոֆ. Վուլի իր տեղեկագրով կը յայտնէ թէ այս մեռելափոսը նախադուռն է բուն իսկ դամբարանի մը: Գործաւորներ շարունակ կը փորեն փոսը դէպի վար, այն յոյսով որ տակէն երեւան պիտի գայ դամբարանը:

Նկարագրելով մեռելափոսին պեղումը եւ առաջին անգամ գտնուած առարկաները, փրոֆէսորը կ'ըսէ թէ գտնուած 45 դիակներէն 39ը' կիներու կը պատկանի: Ասոնց հետ գտնուած զարդերը զարմանալի են:

Անցեալ տարի Ուրի Թագաւորին գերեզմանէն պալատական ինը կիներու ոսկեայ եւ կէս թանկագին քարերով գլխանոցներ գտնուած էր: Հոս, նոյն գլխանոցներէն 34 հատ կան, մեծ մասը շատ աւելի շքեղ, միայն թէ նուազ ուշագրաւ քան Թագուհի Շուպ-Ատի գլխանոցը:

"ԱՆԱՏՈԼՈՒ, ԹՐԱԿԻԱ, ԿԻԼԻԿԻԱ...",

Իգտամի մէջ Ճէլալ Նուրի պէյ կը գրէ.

"—Այս երեք բառերէն չեմ ախորժիր: «Անատոլու» ի՞նչ ըսել է: Յունարէն «արեւելք» կը նշանակէ. բայց որո՞ւ հանդէպ: — Յունաստանի:

Թրակիա ի՞նչ ըսել է: Մեծն Աղեքսանդրի օրով Էտիրնէի նահանգին դրուած անունը: Այս բառը մոռցուած էր ասկէ առաջ, բայց վերջերս կենդանացաւ: Տգե՜ղ, գէշ անուն մը:

Հապա Կիլիկիա՞ն: Ասիկա ալ հելլէնական աշխարհագրութիւն կը հոտի: Փա՜ռք Աստուծոյ, այս անունը մոռնալու վրայ ենք: Եթէ Էտիրնէի շրջանին Թրակիա պիտի ըսեմ, ինչո՞ւ Էնկիւրիի շրջանին ալ «Կալաթիա» (Գաղատիա) չըսենք: Այս անունները ողջնցնելը ազգայնականութեան չի յարմարիր: Եթէ ծագումը քննենք, պէտք պիտի ըլլայ «Անատոլու»ն անգամ լքել:

«Կիլիկիա» բառը, — կատակ մը ըրած ըլլալու համար,— ֆրանսացիները յերիւրեցին: Հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ, ամենամեծ դիւանագէտներն անգամ չէին գիտեր թէ ո՞ր երկրի մասին է խօսքը: Կը պատմեն թէ, Եւրոպա գտնուած միջոցին, Ուիլսըն այս տեսակ խօսք մը ըսած է.

— Կիլիկիա՛, տարօրինակ բան...գերմանացիներն ալ, Լեհեր՛. ալ այս հողը կ'ուզէին. հիմա ալ Թուրքերը մէջտեղ ելան...

Նախագահ ըլլալէ առաջ Ուիլսըն պատմութեան դասախօս էր: Այսօր հակառակ, խեղճ մարդը Կիլիկիան շփոթած է եղեր Սիլեզիոյ հետ...

Հազար այսքան տարի առաջ մեր ստեղծած հայրենիքին ինչո՞ւ Անատոլու ըսենք: Նորութեան այս շրջանին.

«Էսքիլէր ալայըմ»ը չի յարմարիր մեր բռնած ուղղութեան:»

ԵՐԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ

Սաստիկ ցուրտէ մը յետոյ այս միջոցիս Ֆրանսա կը վայելէ մեղմ ու արեւոտ օդ մը: Մարտը այս տարի կ'ուրանայ իր շուրջ հիւսուած աւանդութիւնը, եւ անընդհատ անձրեւ թափելու տեղ, կը ժպտի: Բայց ո՞վ մտքէն պիտի անցընէր թէ անոր ժպիտն իսկ չարաշուք է ...

Կը բաւէ սակայն ակնարկ մը նետել գիւղերու չորցած հողերուն վրայ, հարցում մը ուղղել յուսաբեկ երկրագործներուն թէ բարիքը Մարտի արեւը չէ, այլ անձրեւը որուն կը սպասեն անձկութեամբ:

Սառնամանիքը արդէն շատ տեղեր փճացուցեր էր ցանքը: Չոր օդը կուգայ լրացնել անոր պակասը: Եւ ամէն օր որ կ'անցնի առանց անձրեւի, կը շատցնէ հողագործներուն անձկութիւնը:

Դեռ փետրուարի վերջերը Երկրագործական Նախարարը իր ստորադասներուն ուղղած շրջաբերականով մը կ'ըսէր.

— Սաստիկ ցուրտերու շրջանը վնասներ հասցուց մշակոյթին: Ամէնէն աւելի ցորենի ցանքն էր որ վնասուեցաւ: Ու մանրամասնելէ յետոյ վնասները կուտար կարգ մը խորհուրդներ գարնանացանի մասին:

Սակայն գարնան ցանքը դժուար է կատարել չոր ու կարծր հողերու վրայ: Միայն Ֆրանսա չէ սակայն որ ենթարկուած է վնասներու: Հռոմի Միջազգային Ճեմարանը, ամբողջ Եւրոպայի մէջ սառնամանիքէն հետեւանքով վնասուած հողերուն տարածութիւնը կը գնահատէ 2 միլիոն հեկտար:

Ցորենը սակայն միակ ցանքը չէ որ վնասուած է ցուրտէն եւ երաշտէն: Պտղատու ծառերէն ալ կը վախցուի:

Տեղ տեղ այգիներն ալ վնասուած են, նոյնպէս թարմ բանջարեղէնները, ջուրի պակասին հետեւանքով:

Ցուրտը փճացուց արդէն պահեստի գետնախնձորները. մեծ քանակութիւն մը եւ եթէ երաշտութիւնը տեւէ, թերեւս նոր բերքն ալ ենթարկուի նոյն վիճակին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՑՈՒԻ

ԼԻՈՆ, 20 մարտ.— Աւհասարակ, ամէն տարուան գարնանամուտին, յաճախ զրոյցներ կը շրջին թէ գաղթակայանը պիտի քակուի: Իսկ այս տարի կ'երեւի այս ենթադրական զրոյցները իրականացած ըլլալ կը թուին, որովհետեւ ուրիշ ապացոյց մըն ալ եկաւ լրացնելու պակասը:

Քանի մը օր առաջ, տեղւոյս կալուածատէր Պ. Էմիլ Փրէսի ստորագրութեամբ եւ իր օգնականն Պ. Բիւզանդ Թումթարեանի ձեռքով գաղթակայան ներքնակողմը փակցուած է յայտարարութիւն մը որ գիտել կուտայ, թէ «տեղւոյս հողատիրոջ հետ մեր պայմանաժամը լրացած կը համարուի մինչեւ 1 Յուլ. 1929 թուականը. ուստի կը խնդրուի յարգոյ վարձակալներէն, որ մինչեւ վերոյիշեալ թուականը իրենց գոյքերով հեռանան»:

Աւելորդ է ըսել որ, բաւական մեծ գլխացաւ է որ կը բացուի մեր մինուճար հայրենակցներու գլխուն, ինչպէս ծանօթ է, գաղթակայանը երկու մասի կը բաժնուի, մէկ մասը կը պատկանի կալուածատէր Պ. Է. Փրէսի, իսկ միւս մասը անձնական տաղաւարներ են: Խեղճ հայ գաղթականը փայտ փայտ, տախտակ տախտակի գամելով, գէշ աղէկ բոյն մը շիներ էր իր եւ իրեններուն գլուխը դնելու: Իսկ այսօր կը զրկուի անկից ալ: Կան բազմանդամ ընտանիքներ որոնք աշխատող միակ ձեռքով կը մատակարարեն ընտանիքի բոլոր պէտքերը՝ հազիւ ծայրը ծայրին հասցնելով: Հարկէ բախտաւորներ ալ կան, բայց ընդհանրապէս մեր հայերուս մէջ անբախտը աւելի շատ է քան բարեբախտը:

Ազգային տեսակէտէն եւս կը կորսնցնենք շատ մեծ բան: Համատարած Լիոնի մէջ այլեւս կարելի չպիտի ըլլայ 35-40 զուտ հայ ընտանիքներ իրարու քով բերել, ինչպէս մինչեւ ցարդ: Հինգ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի այս գաղթակայանը, բայց ո'չ մէկ ձեռնարկ, ոչ իսկ մանկապարտէզ մը՝ հինգ տարուան ընթացքին: Եթէ մտաւոր կողքին ունենայինք մանկապարտէզ մը՝ կասկածէ դուրս է որ փրկուած կ'ըլլային աւելի քան երբեք տասնեակ անմեղ մանուկներ դժբախտաբար չունեցանք «ազգասէր»ներու աթոռամարտէն:

Ի՞նչ կը խորհին ազգային գոյգ Միութիւնները այս մասին, մանաւանդ անոնք որ կովրծուծի պէս փակեր են եկեղեցւոյ շէմքերուն՝ «սուտ ազգասէր» եւ «ժողովրդասէր» հանդիսանալով: Կը կը զրկուինք հայկ. մտաւորէն ալ. աչքերնիդ լոյս...!

Միսաք

ԱՓ ՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՓՈՆՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 19 մարտ — Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի Նախաձեռնութեամբ քանի մը համակիր երիտասարդներ ներկայացուցին «Ֆրանքեւթուրք պատերազմը» յունական «Թրիանօ» սրահը, 300 հոգիով, որ լեցուած էր հայ երկսեռ բազմութիւնով մը: Ներկայացումը անց'ու յաջող: Երեք ժամ անդադար խնդացին հանդիսականները: Ընկ. Դ. Երամեան «Զարշըլը Արթին աղա»ի դերին մէջ ցոյց տուաւ որոշ շնորհ: Ցաւոյր էր նաեւ. Տիկին Ցէյիրմէնճեան «Եւփիմէ»ի դերին մէջ: Օրիորդ Սիրանուշ եւ Պ. Պ. Փոյաճեան, Պալեան, Մուշմուլեան, Արագիլճեան, Շիրինեան եւլն. բոլորն ալ տանելի կերպով կատարեցին իրենց դերերը: Յուշարար ընկ. Գ. Հայրունի ներկայացումէն վերջ քանի մը հայրենաշունչ խօսքեր ըրաւ, գովելով մեր ափ մը անփորձ երիտասարդներու ճիգը: Յետոյ երկու պարոններ ներկայացուցին փոքր զաւեշտ մը եւս:

Նման ներկայացումներ միշտ տեղի կ'ունենան գաղութիս մէջ: Յունուարէն ի վեր այս երրորդ ներկայացումն է, երկուքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին, մէկն ալ Սթանոզի Հայրենակցական Միութեան կողմէ:

Զատկի առթիւ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կազմակերպած է մանկական հանդէս մը: Զատիկէն վերջ ալ Սթանոզի Հայրենակց. Միութիւնը պիտի ներկայացնէ հերոս «Անդրանիկ»ի Սասնոյ կռիւները: Կ'աշխատինք միշտ վառ պահել ազգային ոգին այս օտար ափերուն վրայ սպասելով որ ծագի արշալոյսը:

Կը պակսի ղեկավար ոյժ մը:

* * Թերթերէն կ'իմանանք որ այս տարի ամէն տեղ Զ. Ո. Միութիւնը կը տօնէ Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի Նախաձեռնութիւնը: Նկատի առնելով որ տեղւոյս մէջ չկայ նման միութիւն մը, պարտք կը սեպենք յիշեցնել տեղւոյս Ազգային վարչութեան, որ ինքը նախաձեռնէ եւ խորհրդակցութեան հրաւիրէ բոլոր Հայրենակցական միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, արժանավայել կերպով տօնելու համար Մեր մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը:

Ն. Խաչիկեան

«ՀԱՅ ԵՐԳ»Ի ՀԱՄԵՐԳԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

«Հայ Երգ».երաժշտական Միութիւնը՝ որուն ղեկավարն է Միհրան Թումաճեան, իր չորրորդ տարեշրջանի համերգը տուած է յունուար 20ին, Ինթըրնէշընըլ Հաուսի մէջ:

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու գլխաւոր մասերէ, որոնց առաջինը ղեկավարած է Վ. Սրունանձտեանց, իսկ երկրորդը՝ Մ. Թումաճեան:

Ա. մասը սկսած է Բ. Կանաչեանի Կաժաւորներու Քայլերգով, որուն յաջորդած են Կոմիտաս վարդապետի երգերէն Խումար պանկէ, Եկան, եկան, Մոկաց հարսներ, Մեր բաղը ծառ ա, Իմ չինարի եարին եւ Վ. Սրունանձտեանցի կտորներէն Նաւերգ, Առ Հայաստան, Երեւան բաղ եմ առել:

Այս մասին մէջ յատկանշական եղած են մանաւանդ Երեւան բաղ եմ առել եւ Եկան Մոկաց հարսներ ու ասոր յաջորդող Մեր բաղը ծառ ա եւ Իմ չինարի եարին' զոր խումբը երգած է ներդաշնակութեամբ եւ քնքուշ արուեստով: Սրունանձտեանց' ցոյց տուած է թէ ինք գիտակ է ղեկավարութեան նուրբական արուեստին ու պատշաճ չափի մէջ կը պահէ իր շարժուձեւերը:

Երկրորդ մասին մէջ երգուած են Կանաչեանի Դալիլօն, Կոմիտաս վարդապետի Դարուն ա, Զուն արել, Ամպել ա ձուն չի գալի, Չիգ տո'ւ, քաշի, Քաղհան երգ, Թումաճեանի Բաղըմի գիւլ, Չընգըլիկ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանս, 20 մարտ.— Վալանսի «Արաքս»ը իր երթի մրցումը կատարեց Պոյէնի «Արծիւ»ին դէմ, ամսոյս 17ին:

Պոյէն Վալանսէն 80 քիլոմէդր հեռու Մարսէյլի երկաթուղիի գծին վրայ, Vaucluse նահանգի մէջ գիւղաքաղաք մըն է, որուն օդն ու ջուրը մաքուր եւ առողջարար են: Պոյէնի հայ գաղութը իր նախկին բազմութիւնը չունի. Ներկայիս 200—300 հոգի հազիւ կը հաշուէ իր մէջ, տեղւոյն գործերը շատ ծանր են. մեծամասնութիւնը հայերուն կ'աշխատին աղիւսի գործարանը: Գալով իրենց վիճակին. ֆիզիքապէս առողջ կը թուին, բայց չեն կազմակերպուած որպէս գաղութ մը. նոյնպէս գովելի է անոնց ներքին խաղաղ կեանքի պատկերը: Բացարձակապէս բոլորն ալ մարզասէր, հետաքրքրութիւն ունին մարզական խաղերու հանդէպ: Պոյէնահայերը ուրախ ոգեւորութեամբ եկած էին հոծ բազմութեամբ քաջալերելու մեր քոյր խումբերու մարզիկները:

Մրցումը սկսաւ ժամը 1ին «Արաքս»ի յարձակողականով եւ շնորհիւ «Արաքս»ի լաւ խաղարկութեան, կրցաւ շահիլ 3 նշանակէտեր: Երկրորդ կիսախաղը աւելի բուռն կը թուէր բայց պոյէնցիները չկրցին որեւիցէ արդիւնք ձեռք ձգել եւ մրցումը լրանալու 10 վայրկեան մնացած պոյէնցիներու նկատելի մէկ խաղին վրայ, «Արաքս»ը բէնալթիով մը շահեցաւ իր չորրորդ կէտը եւ խաղը վերջացաւ «Արաքս»ի յաղթանակով՝ 4—0:

Մ. Տէր-Կարապետեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒԾՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 մարտ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նուագախումբը երկար ժամանակէ ի վեր անորոշ դրութեան մատնուած էր կարգ մը մեկնող ընկերներու պատճառով, եւ Միութեանս կրկնակ ջանքերն ու աշխատանքները ապարդիւն մնալով, Վարչութիւնս իր 18 մարտ 1929ին վերջին անգամ խորհրդակցման ժողովէ մը յետոյ կը յայտարարէ զայն լուծուած:

Ի գիտութիւն կը յայտնենք Մարսիլիոյ հայ հասարակութեան եւ կազմակերպութեանց ուշադրութեան:

(Կնիք)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկուած ըլլալով պատրաստել Սեբաստացի Մուրատի կեանքն ու գործը պատկերացնող գիրք մը, կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ որ ծանօթ են հերոսի կեանքին եւ կռիւներուն նիւթեր եւ նկարներ հաղորդել ընկեր Մ. Վարանդեանի, Hôtel du Midi, Nîmes (Gard).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՒՏ ՄԸ

Երկու տեսակ գիւտեր կան, անոնք որ օգտակար են հասարակութեան եւ անոնք որ չեն:

Այսպէս, երբ 7—8 տարեկան պատանի մը թուղթի կտորի մը կ'անցընէ պողպատէ ծայր մը՝ կտուցը օդին, եւ թուղթը կը դնէ իր ... քրոջ աթոռին վրայ, անկէ (ու թէ աթոռէն) խնդրելով նստիլ, գիւտ մըն է պատանիինը, որ ոչ մէկուն օգտակարութիւն կը շնորհէ: Այս պարագային, հնարիչը՝ փոխանակ դրամանպաստ մը ընդունելու, կը ստանայ ապտակ մը եւ ամէն ինչ վերջացած կը նկատուի:

Օգտակար գիւտերը ուրիշ պատմութիւն մը կը կազմեն: ... հնարիչը պէտք է ըլլայ քիչ մը աւելի տարիքոտ, պէտք է նաեւ կրէ «ըրտէնկոթ», ունենայ երկար մազեր ու ակնոց: Այսպէսով՝ կ'ըլլայ անհատ մը որ բոլոր միւսներուն յարգանքը կը վայելէ, քանի որ հաւաքականութիւնը իրեն կը պարտի որ եւ իցէ գիւտ մը՝ սահմանուած անոր հանգստաւէտութիւն ստեղծելու:

Լաւ բացատրելու համար իմ միտքս, պիտի գոհանամ հոս յիշել իմ բարեկամ Կարվէլի գլխուն եկած մէկ պատմութիւնը:

Նստած էի գրասենեակիս մէջ, երբ բարեկամս ներս մտաւ՝ բոլորովին գունատ եւ այլակերպ:

— Ի՞նչ կայ, բարեկամ..., սիրտդ կոտրած կ'երեւի:

— Նոպըլվիսի գործարանները այցելելէ կուգամ, ըսաւ դանդաղօրէն:

Իրեն աթոռ մը հրեցի եւ դուռն ալ կղպելէ վերջ իրմէ խնդրեցի քիչ մը նուազ սակաւախօս ըլլալ:

— Պէտք է գիտնաս որ Նոպըլվիս իմ դպրոցական բարեկամներէս է, պատկառելի կերպով անյաղթելի՝ թուաբանական խորհրդաւոր գիտութեան մէջ: Ինչ ինչ պատմական առեղծուածներ լուծած է ու փորձն ալ 9ով ըրած:

Ուրեմն... քանի մը օր առաջ իրմէ ստացայ գիր մը որով զիս կը հրաւիրէր այցելել իր գործարանները ու տեղեկանալ իր մէկ գիւտին, որ զմելիին մահավճիռը պիտի արձակէր:

Կը Վալուա հասայ, Սէնի եզերքին հետեւելով: Խոկոյն աչքիս առջեւ պարզուեցան հսկայ գործարաններ:

Հսկայ գործարաններ... քանի որ համրեցի եօթը մեծ ծխնելոյզներ 30 մեդր բարձրութեամբ, երկաթախմորը եփելու համար նոյնքան հսկայ փուռ մը... եւլն.:

Հնարիչը ինձ կը սպասէր դրան սեմին վրայ:

Իրր ճաշ... քիչ մը բան, քիչ մը կաթ պնակի մը մէջ եւ քիչ մըն ալ հաց՝ ապակիէ զանգակի մը տակ պահ մնացած:

Յետոյ սկսանք պտոյտի:

Հիանալի տեսարան:

100 մեդր երկայնքով սրահ մը. հսկայ մեքենայ մը սպիտակափայտ, տասը մեդր տրամագիծով կաղնեփայտ անիւով մը, շարժանիւ մը նոյնպէս փայտէ եւ 75 հատ հարթ ջրանիւներ:

Հակառակ առաջ եկած աղմուկին, մեր առջեւ ունէինք մարդկային գործունէութեան մէկ նմոյշը, խորհրդանշան մը փայտէ՝ մեր ճարտարարուեստին, ու հիացումով կը հետեւէի գործաւորներու խմբակներուն, որոնք՝ հոս կը պարպէին ածուխի շտեմարաններ, հոն՝ կը վազվզէին...: Անոնց վրայ իշխող խմբապետներուն նայուածքներուն մէջ կը փայլէր պարտաճանաչ ինքնագոհութիւնը:

— «Ինչքա՜ն գեղեցիկ... մրմռացի անէացած, շարժման մէջ դրուած անծայր ուժին առջեւ:

— «Վստահ եղիր այդ մասին, պատասխանեց Նոպըլվիս խանդաղատանքով:

— «Եւ կը ծառայէ՞... հարցուցի:

— «Պիտի տեսնես, պատասխանեց:

Հնարիչը զիս քաշեց անծայրածիր մեքենային աջ թեւին կողմը, մագլցեցաւ վեր, ու փայտէ լեռնակոյտերու մէջտեղէն սահելով զիս առաջնորդեց պզտիկ... ցուցամատի չափ լայն ծակի մը առջեւ: Հրաման մը արձակեց, եւ կարծես հրաշքով ամէն ինչ կանգ առաւ, լռութիւնը տիրեց, եւ հնարիչը ծակին մէջ անցուց մատիտի մը ծայրը:

Հրաման մը խումբէ խումբ ու դժոխային աղմուկը դարձեալ սկսաւ, ամբողջ աշխարհ մը դղրդեցաւ, սուր սուլիչ մը սուլեց ու դարձեալ լռութիւն տիրեց:

ՄԱՏԻՏԸ ՏԱՇՈՒԱԾ ԷՐ...

— «Եօթը անիւ փոխելով կարելի է տրամագիծով աւելի մեծ գունաւոր մատիտներն ալ տաշել, աւելցուց հնարիչը...»

Բարեկամս լմնցուց իր պատմութիւնը եւ դեռ իր գունատութիւնը կը պահէր:

Մ. ՕՐԼԱՆ

Թարգմ. Ե. Զ.

ԾԱՌԱՏՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Պաղեստինի սիոնիստները կառավարութեան գործակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ ջանքեր կը թափեն անտառներ տնկելու երկրին զանազան կողմերը:

Արդէն իտալիայէն ստացուած են 1,200,000 ծառեր, որոնք շուտով պիտի տնկուին Պաղեստինի մէջ:

Կառավարութիւնը 500 արտավար գետին պիտի տրամադրէ ծառատնկութեան համար Երուսաղէմի մօտ Յուդայի լերկ բլուրներուն վրայ կամ Տիբերիայի ծովուն Նազարէթի միջեւ Գալիլիական բլուրներուն վրայ:

Բացի ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստէն, Դրամատունը արտասահմանի մէջ անձեռնմխելի ունի 3,000,000 անգլիական ոսկի՝ եռակողմանի փոխառութեան հաշուոյն. ասկէ զատ արտասահմանի մէջ կառավարութեան տրամադրութեան տակ է 2,600,000 ոսկի, վերջերս Պ. Պ. Համպրօի հետ կնքուած փոխառութեան հաշուէն: Այս դրամը ապրիլ 1ին Յունաստան պիտի մտնէ եւ պիտի գործածուի երկրագործական վարկելու, ճամբաներու շինութեան եւ Վարտարի ու Ստրումայի հովիտներուն ոռոգման: Մէկ խօսքով, Դրամատունը եւ Պետութիւնը իրենց տրամադրութեան տակ ունին իբրեւ ոսկի եւ օտար դրամ՝ 16,360,000 անգլիական ոսկի, իբրեւ երաշխաւորութիւն ներկայիս շրջաբերող թղթադրամներուն:

Այս քաջալերիչ պատկերին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն՝ որ Յունաստան կանոնաւորաբար կը կատարէ իր յանձնառութիւնները. ասկէ զատ դրամատան մէջ իր տրամադրութեան տակ ունի 600,000,000 տրախմի եւ թէ հակառակ գէշ պայմաններուն, այս տարի Ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը ո եւ է վտանգ չի ներկայացներ:

Վէնիզէլոս պարզելէ յետոյ այս կացութիւնը, կ'աւելցնէ թէ անհրաժեշտ է թեթեւցնել տուրքերը, որ ծանր կը ճնշեն ժողովուրդին վրայ: Յետոյ դիտել կուտայ.

— Այս պատկերը իր մութ կողմն ունի — այսինքն երկրին ելմտական այն դժուարութիւնները, որոնց պատճառներն են երկարատեւ պատերազմները՝ որոնք յանգեցան Անատոլուի աղէտին, ժամանումը 1,500,000 գաղթականներուն, մեծ մասամբ միջոցներէ զուրկ: Նոր տուրքեր հարկաւոր եղած էին՝ ծանր բեռներ դնելով յոյն ժողովուրդին վրայ եւ տկարացնելով առեւտուրը:

Պոլսոյ կուսակալին նամակը Տրոցկիի

Ժամանակին գրեցինք թէ երբ Տրոցկի Պոլսոյ նաւահանգիստը մտաւ, երկտող մը ուղղեց Մ. Քեմալի՝ յայտնելով թէ իր ազատ կամքով չէ որ կը մտնէ Թուրքիա: Այս նամակին իբրեւ պատասխան, Պոլսոյ կուսակալ Մուհիտտին պէյ Տրոցկիի ուղղած է գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

— «Զթերացայ հաղորդելու իր բարձր տեղը այն նամակը զոր յանձնած էիք ներկայացնելու համար Հանրապետութեան վսեմ. Նախագահին:

Պաշտօն ունիմ ձեզ հաղորդելու հետեւեալը.— Խորհրդային կառավարութիւնը շեշտելով անհրաժեշտութիւնը որուն մէջ կը գտնուէիք ձեր առողջական վիճակին բերմամբ, խնդրած էր հանրապետական կառավարութենէն մասնաւոր վիզա մը՝ թոյլ տալու ձեզ որ գաք և բնակիք Թուրքիոյ մէջ: Բոլորովին բնական թուեցաւ մեզ նպաստաւոր պատասխան տալ այն դիմումին, զոր իր քաղաքացիներէն մէկուն ի նպաստ կ'ընէր մեզի՝ բարեկամ պետութիւն մը որուն հետ ունինք բարւոք յարաբերութիւններ: Զենք կրնար գիտնալ այն բոլոր պատճառները որոնք որոշեցին խորհրդային հողամասերէ ձեր մեկնումը եւ բնական է թէ մեզ ալ չի պատկանիր գիտնալ: Ամէն պարագայի մէջ որոշ է որ՝ Թուրք հանրապետութեան հողամասին վրայ ոչ իսկ կրնան յղացուիլ այն բռնութիւնները որոնց մասին ակնարկութիւն կ'ընէք ձեր նամակին մէջ: Ազատ էք հոսկէ ուրիշ ո եւ է երկիր մեկնելու: Եթէ ձեր յօժար կամքով կ'ուզէք աւելի երկար ատեն մնալ հոս, Թուրքիոյ ապահովականութիւնը անշուշտ այդ մասին չպիտի թերանայ եւ այդ պարագային ամէն օտարականի հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումէն տարբեր ոչինչ պիտի գտնէք:

Մեր ոստիկանական իշխանութիւնները արդէն իսկ ամէն կարելի միջոց ձեռք առած են պահպանելու ձեր անձնական ապահովութիւնը ձեր հոս բնակութեան միջոցին: Հակառակ ասոր, այն ամէն պարագային մէջ երբ կասկած մը ունենաք ո և է յարձակումէ, կրնաք հաղորդել մեր ոստիկանութեան որ պիտի փութայ ընծայել ձեզ՝ իր օժանդակութիւնն ու պաշտպանութիւնը:

Կը խնդրեմ որ հաճիք իմացնել թէ ստացած էք այս նամակը եւ տեղեկացած անոր պարունակութեանը»:

** Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնը անձամբ Տրոցկիի տուած է այս նամակը եւ ստացական մը առած:

Պաղեստինի մարզպանին պտոյտները

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Պաղեստինի անգլիական մարզպան սըր Ճոն Չէնսըլըր, որ պտոյտի ելած է Սուրիոյ մէջ, Պէյրութէն պիտի մեկնի Պիպլոս եւ հետզհետէ պիտի այցելէ Տրիպոլիս, Համա, Պաալպէք, Դամասկոս եւ Ճէպէլը Տրուզ, ուսկից Պաղեստին պիտի վերադառնայ Քունէյթրայի ճամբով:

Մարզպանին պտոյտը Պէյրութի նաւահանգիստին մէջ եւ Տրիպոլիս այցելութիւնը այն տպաւորութիւնը կուտան թէ՝ սըր Ճոն Չէնսըլըր ընտրութիւն կատարել կ'ուզէ՝ Մուսուլի նաւթամուղին ելքի նաւահանգիստը որոշելու համար:

Ռուս փրոֆեսորներու հաւատարմութիւնը

Թայմզի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց հրապարակային քննութեան մը ենթարկել բոլոր այն փրոֆէսորները, որոնք կը պաշտօնավարէին Յեղափոխութենէն առաջ եւ բոլոր անոնք որ 65 տարեկանէն վեր են: Պաշտօնանկ պիտի ըլլան բոլոր անոնք, որոնք խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը չեն վայելեր:

Դատարանները պիտի բաղկանան ուսանողական ժողովներէ, որոնց առջեւ իւրաքանչիւր փրոֆէսոր մանրամասն տեղեկագիր պիտի տայ վերջին 10 տարուան ընթացքին իր ունեցած գիտական եւ հանրային գործին մասին: Յետոյ փրոֆէսորը պարտի ինքզինքը պաշտպանել ուսանողներու յարձակումներուն եւ կառավարութեան գանգատներուն դէմ, պարզելով այն պատճառները թէ ինչո՛ւ ինք իրաւունք ունի շարունակելու իր պաշտօնը խորհրդային կրթական բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ: Ուսանողական ժողովները իրաւունք պիտի ունենան վերընտրելու կամ պաշտօնանկ ընելու զայն՝ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ, ինչպէս կ'ըլլայ Սովետներու ընտրութեան համար:

Պոկրովսկի՝ Խորհրդային Միութեան կրթական գործավարը յայտարարեց թէ ներկայիս պետական խորհուրդ մը կը ճշդէ քննութեան մանրամասնութիւնները եւ թէ բազմաթիւ հրաժարականներ կը սպասուին, մասնաւորաբար Լէնինգրադի, Մոսկուայի եւ Ուկրաինայի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Մ. Վալանսի Մասնաճիւղին Ապրիլ 20 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին թէաթրը Մինիսիփալի վերի սրահը (Կառավարական շէնքին դիմաց):

Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անդրէասի (Շապին Գարահիսար) եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ: Վաղը Կիրակի ժամը 2ին 40 Rue Belleville.

Կը նախագահէ Գեր. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ եւ համակիրներ

Մուտքը ազատ է

ՃՈՒԱՐԹՆՈՑ

Վաղը կիր. հրապարակ կ'ելլէ Բ. ԹԻՒԸ, 48 մեծադիր էջերով եւ 18 գեղարուեստական նկարներով: Յօդուածներ ունին.— Օշական, Զարեան, Թէքէեան, կ. Համսուն (թարգմ.) Թորամանեան, Յ. Պարոնեան (անտիպ), Արաքսի Թորոսեան, Շ. Նարդունի, Ն. Պեշիկթաշլեան, Գ. Մխիթարեան, Վ. Թաթուլ, Ե. Այվազեան, Հ. Սարգիսեան, Յ. Ֆրէնկեան, Հ. Բալուեան, Ա. Տատրեան, Ն. Սարաֆեան:

Բազմաթիւ գրախօսականներ, համայնապատկեր ազգերու գրականութեան եւ Փարիզի գեղարուեստական շարժումը:

Բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառութեան համար դիմել՝ H. Palouianի, Boîte Postale No. 50, Paris (10e). Տարեկան 10 թիւի համար 50 ֆրանք, հատը 7 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Մարսէյլի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին 63 Rue République Գրադարան Ընթերցասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ):

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ իր շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ռոստոմ Գրադարանի սրահը, 131 Fbg. de Temple, Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղը կը խնդրէ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններէն ղրկել իրենց ներկայացուցիչը խորհրդակցական ժողովի մը Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնի կազմակերպման համար, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Floria, 61 Rue Monsieur le Prince.

Թղթակցութիւնները ղրկել՝ J. Anassian, 40 Rue Descartes, Paris (5e).

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Սահակ Քեհեաեանէ իրենց ամուսնութեան առթիւ 100 ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Նշան Էքիզեանէ 50 ֆրանք, Այրի Տիկ. Տալիդա Տնաշէնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Օր. Սիրուհի Ինճէեան կը նուիրէ Կ. Խաչի հինգ սանեբու համար հինգ ձեռք հագուստ: (Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 745:
Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 310:
Կարտան, Գոմքի Հայր. Միութ. — 15 Ֆր.:
Մարսէյլ, Խանգ.— 130:
Փավիյեոն Սու Պուա, Ա. Զ.— 70:
Թէհրան, Ա. Ն.— 121.50: Սկսանք ղրկել:
Սէն Սաթիւրնէն, Զ. Զ.— 70: Մինչեւ 1 Յուլիս 1929:
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Է. Գ.— 140:
Շաթու, Բ. Զ.— 10:
Վէրսայլ, Ա. Կ.— 140:
Քլամառ, Յ. Բ.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Գրիգոր Արսլանեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Ովսաննա: Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հոմս: Իմացնել իր քրոջ՝ M. Arslanianի, 29 Rue de Choisy-Alfortville, Seine.

— Կը փնտռուի Ռուբէն Գրիգորեան 29 տարեկան որ կը գտնուէր Սան Ֆրանչիսքօ (Ամերիկա): 1927ին եկած է Խարքով (Ռուսաստան), ուսկից մեկնած է Եւրոպա: Այժմ իրմէ տեղեկութիւն չկայ: Իմացնել իր եղբօր՝ Yervand Krikorianի, Hôtel Orient, Tauris, Perse, (Via U. R. S. S.):

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէ արտատպել:

ԱՄԷՆ ՕՐ
VOLPONE
ԱԹԸԼԻԷ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

EMPIRE, Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էբոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօռաթուար: Խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Կ'ուզուին ոսկերչութիւն սորվիլ փափաքող աշկերտներ, փորթիթ մէն պիժութիէ մը, սէրթիսէօր լաւ գործաւոր մը եւ Պիժութըրի հրապարակին ծանօթ եւ ֆրանսերէնի հմուտ ներկայացուցիչ մը: Դիմել՝ Société Suzin, 79 Rue de Paris, Epinay s/Seine, Թրամուէյ՝ 54, շոգեկառք՝ Gare du Nordէն:

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ խանութ, փուռ եւ բնակարան մը, ամբողջ կազմածներով եւ կարասիներով (tri-porteur եւն.): Միայն սիմիթէն եւ արեւելեան անուշեղէններէն օրական 60 ֆրանք շահ ապահով: Կարելի է նպարավաճառութիւն ալ ընել: Ինը տարուան bail. 6 ամսականը վճարուած: Գին՝ 12,000 ֆրանք:

Դիմել՝ Պ. Ս. Մարգարեանի, 31 Bld. Garibaldi, Issy-les-Moulineaux: Թրամուէյ 23 եւ 32, իջնել՝ Gare d'Issy.

Կ'ուզուին լաւ գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ մեքենայով տափատ կարելու համար արհեստանոցի մէջ: Դիմել՝ Ջանաքեանի, 9 Rue Papillon, մէթրօ՝ Cadet.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՐՏ 1929

24 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 914

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՏԸ ՈՒ ԻՐԱՒԸ

Վերջին անգամ մըն ալ քրքրենք Դամասկոսի արաբական թերթին ծանօթ հրատարակութիւնը՝ Դաշնակցութեան դէմ։

— «Այս կուսակցութիւնը ոճիրէն և աւազակութենէն ուրիշ նպատակ չունի», կը յայտարարէ «Էլ Շաապ»։ (9 մարտ 1929)։

Այս վճռական եզրակացութեան յանգելու համար, արաբական թերթը կը հրաւիրէ Ճէպէլը Մուսա երթալ, «ուր կը գտնուի կուսակցութեան կեդրոնը։ Հոն է որ կուսակցութիւնը կ'որոշէ առանց խղճի եւ արդարութեան»։

Երէկ բացատրեցինք թէ առնուազն թիւրիմացութեան արդիւնք է այս տեղեկութիւնը։ Ճէպէլը Մուսայի դաշնակցական կազմակերպութիւնը երբեք տարբերութիւն չունի միւս շրջաններէն, եւ «Էլ Շաապ» ի զուր առանձնաշնորհ մը կը պարգեւէ այդ խոնարհ շրջանին, որ երբեք չէ ունեցած կեդրոն դառնալու, կուսակցութիւն վարելու եւ աջ-ձախ որոշումներ տալու յաւակնութիւն։ Ինչ կը վերաբերի 1923ի դէպքին, որուն հետեւանքով «32 հոգի սպաննուեցան եւ այսպէս ալ Դաշնակի ազդեցութիւնը ամէն կողմ տարածուեցաւ», բացատրեցինք երէկ թէ պարզապէս տեղական ախտ մըն է, ոչ միայն Հայերու, այլ եւ բնիկներու համար։ Բարբարոսական շրջաններէ մնացած «վանտէթթա»ն, որ դժբախտաբար կը տեւէ սերունդէ սերունդ։ Իրթութիւնն է որ պիտի խափանէ այս քստմնելի չարիքը։ Արդ, Սուրիան եւ Լիբանանը թրքական լուծէն ազատուած են տասը տարիէ ի վեր, իսկ տասը տարին կը բաւէ՞ մէկ սերունդ հասցնելու, այն ալ սարի մը կուշտին ինկած խեղճուկրակ հայկական գաղութի մը մէջ...

Այսքանը միայն բաւական է, ապացուցանելու համար որ «Էլ Շաապ» անխղճօրէն, թերեւս նենգամտութեամբ կը զրպարտէ ամբողջ կուսակցութիւն մը, անոր միակ նպատակ վերագրելով «ոճիր եւ աւազակութիւն»։ Մենք վստահ ենք որ հայկական պատմութեան քիչ-շատ ծանօթ ո՛ եւ է Արաբ պիտի ընդվզի այսքան վրան-բաց զրպարտութեան մը դէմ։ Կարելի էր այսպիսի բաներ քշել, երբ Թուրք իշխանութեան տակ էր Դամասկոսը։ Անհէտ Ջէքի Աֆիունին էնկիւրի կամ Ատանա՞ կ'ապրի, թէ ազատ եւ ինքնիշխան Սուրիոյ երկնքին տակ։

Եթէ Հայերն են որ այս գաղափարը ներշնչեր են արաբ թերթին — եւ մենք լրջօրէն կը կասկածինք — հազար ամօթ անոնց։ Իսկ եթէ Թուրքեր կամ Սուրիացիներ են, պարզապէս կ'արգահատինք։ Այդպիսի բանսարկուներու դէմ կարելի է հանել բազմաթիւ լուրջ եւ ազնիւ բնիկներ, նոյն իսկ Թուրքիայէն Սուրիա անցած պաշտօնատարներ, որոնք շատ մօտէն կը ճանչնան և՛ Դաշնակցութիւնը և՛ հայ ժողովուրդը։

Բայց թողունք ուրիշները եւ մե՛նք խօսինք, հրապարակաւ եւ ճակատաբաց։ Տարրական բաներ պիտի ըսենք, բայց ի՜նչ փոյթ։ Մեղքը մերը չէ, երբ հանրային կարծիք վարելու կոչուած թերթ մը — կամ անոր մէկ յօդուածագիրը — այնքան տգէտ կը ձեւանան։

Դաշնակցութիւնը ծնած է հայ ժողովուրդի տառապանքէն, եւ ահա քառասուն տարիէ ի վեր կ'աշխատի, գրչով եւ զէնքով, օրինական թէ բուռն միջոցներով, ազատագրել այս ժողովուրդը։

Զարաչար պարտուեցանք մեր պայքարին մէջ, դէպքերու բերումով։ Ու թէեւ ունինք մանրանկար հայրենիք մը, բայց մեր ժողովուրդին կէսը դուրսն է, ցիր ու ցան՝ աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ։ Այդ հալածական բազմութիւններուն ամէնէն ստուար թիւը ապաստանած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, սպասելով լաւագոյն օրերու, որ կ'ուշանան, կ'ուշանա՜ն։ Այլապէս, անցառելի քանակութիւն մը միայն կրնար մնալ ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ, նոյնպէս ուրիշ երկիրներու մէջ։

Արդ, ի՞նչ կ'ընեն այս թափառական բազմութիւնները, իրենց ապաստանած երկիրներուն մէջ։ — Ի՞նչ կը քարոզէ Դաշնակցութիւնը։ Դէպի ո՞ւր կը տանի զանոնք։

Կը քարոզէ հպատակիլ երկրին օրէնքներուն, և, կատարել իրենց պարտականութիւնը, եղբայրական յարաբերութիւններ մշակել հիւրընկալ ժողովուրդին հետ։ Զխառնուիլ տեղական վէճերու։ Զգուշանալ քաղաքական պայքարներէ եւայլն։

Մենք այս ուղեգիծով կը գործենք նոյն իսկ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր մեր հարիւր հազարնոց բազմութիւնը հպատակ է պաշտօնապէս։ Ոչ քաղաքական, ոչ ալ հողային պահանջ ունինք հիւրընկալ երկիրներէն։ Բայց, օգտուելով սահմանադրական ազատութիւններէն, պատճառ չենք տեսներ ծածկելու մեր ձգտումները՝ դառնալու ազատ ժողովուրդ՝ մեր հայրենիքին մէջ։ Զենք ծածկեր մեր պահանջները՝ սահմանակից Թուրքիայէն, առանց բռնութիւն փորձելու հիւրընկալ հողին վրայ։ Պահպանելով մեր ապագային, ամուր կառչած մեր իրաւունքներուն, ի հարկէ կը ջանանք վառ պահել ազգային ոգին եւ զարկ տալ հայկական մշակոյթին։ Ապրիլ իբրեւ գիտակից հասարակութիւն, ոչ թէ իբրեւ հօտ։

Ահա գլխաւոր գիծերը մեր քաղաքականութեան՝ օտար ափերու վրայ։

Այս բոլորին մէջ, կա՞յ բան մը որ հակասէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերուն։ Ո՞րն է անընականը՝ այս բոլորին մէջ։

Ո՞ւր է «ոճիր» եւ «աւազակութիւն» այս բոլորին մէջ, «Էլ Շա՛ապ» եւ ո՛վ դուք, հայանուն տեղեկատուներ որ արիւն պղտորէք ձեռքի տակէ, ամէնէն առաջ մնասելով ոչ թէ Հ. Դաշնակցութեան, այլ ամբողջ ժողովուրդին...։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐԸ
ԿԸ ԽԱՐԱՆՈՒԻՆ ՉԷԶՈՔ ԹՂԹԱԿԻՑԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի կոչնակ շաբաթաթերթը, որ ծանօթ է իր հակադաշնակցական հակումներով, կը հրատարակէ իր Պէյրութի թղթակցին մէկ գրութիւնը ծանօթ ոճիրին մասին։ Կը քաղենք հետեւեալ մասերը.

«Ոճիրը, բնականաբար, վերագրուեցաւ դաշնակցութեան, եւ անիա գործի լծուեցան հակառակորդները։ Անմիջապէս կազմուեցաւ քաղաքիս բոլոր աչքառու դաշնակցականներուն անուանացանկը, եւ կառավարութիւնը որ կ'երեւայ թէ կը քաջալերէ իբր պաշտպան մէկտեղ եկած կարգ մը մարդիկ եւ անոնց իսկ թելադրութեամբ կը շարժի, ասիկա պատեհ առիթ նկատելով Հայերը վարկաբեկելու յաչս հոգատար պետութեան, համիտեան հալածանքները յիշեցնող խստութեամբ մը, կը ձերբակալէ, կը խուզարկէ եւ կը բանտարկէ հարիւրի մօտ ընտանիքի պատուական հայրեր, պատուաւոր վաճառականներ եւ անբասիր նկարագրի տէր մտաւորականներ, պարզ այն պատճառաւ որ անոնք այսինչ կամ այնինչ հնչակեանը բարկացուցեր են ժամանակաւ։

Գործի լծուած են այն բոլոր գաղտնի եւ յայտնի ուժերը որոնք քանի մը ամիս առաջ ոտքի տակ առին Վեհափառ Կաթողիկոսին խօսքը, անտեսեցին Ազգ. Սահմանադրութիւնն ու օրինաւոր իշխանութիւնը, եւ մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ աննախընթաց յանդգնութեամբ մը հաստատեցին իրենց իսկ իշխանութիւնը։

Մենք իբրեւ չէզոք Հայ մը, սրտանց կը դատապարտենք ոճիրը, որու ձեռքով ալ որ գործուած ըլլայ ան, բայց չենք կրնար չդատապարտել նաեւ ընթացքը կարգ մը հայանուն դաւաճաններու, որ այսօր երեւան ելած են պղտորուած ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար։ Իբր ազգին ներկայացուցիչները կը ներկայանան անոնք ոստիկաններուն, եւ ամէն օր նորանոր անուններ կը թելադրեն ձերբակալութեան եւ խուզարկութեան համար։ Անոնք կը ներկայանան տեղական թերթերու խմբագրատուները եւ կը թելադրեն յօդուածներ որոնք ամօթ կը բերեն հայութեան, եւ կը զօրացնեն տեղական կառավարութեան անվստահութիւնը Հայերու հանդէպ։

Ոճրագործները անյայտ են։ Միւս կողմէն պնդողներ ալ կան թէ ոճիրը նոյն ինքն հնչակեաններու գործն է։ Եղերաբախտ Պ. Տխրունին կը նկատուէր համայնավար գործիչ մը. այդպէս ալ կը ճանչցուէր թէ իշխանութեան եւ թէ Հայոց մօտ։ Այդ ուղղութեան հետեւած էր նաեւ Հալէպի «Սուրիական Մամուլը»ը որուն խմբագրապետը եղած էր ինքը, մինչեւ այդ թերթին կառավարութեան կողմէ դադարման դատապարտուիլը։ Պետք էր Հնչ. մասնաճիւղին։ Կ'ըսուի թէ իր համայնավար ընթացքը եւ քարոզութիւնը իրենց շարքերուն մէջ սարսափի մատնեց ուրիշ կարգ մը շէֆեր եւ անո՞ց մէջ մանաւանդ մէկը, որ ատակ է ամէն կերպ չարագործութեան, եւ ամէն կերպ ոճիրներու։ Պառակտեցաւ կուսակցութիւնը ներքնապէս, թէեւ արտաքուստ դեռ կը պահէր իր միութիւնը։ Անհաւանական չէ այս ենթադրութիւնն ալ։ Սարսափի շրջան մըն է որ կ'ապրի Պէյրութի հայութիւնը։ Հնչակեան լրտեսներ, ընդհանրապէս 14—16 տարեկան պատանիներ լեցուած են փողոցները, կը հետապնդեն Հայեր, մանաւանդ զոյգեր, մտիկ կ'ընեն անոնց խօսակցութեանց, անոնց թելադրութեամբ ոստիկանութիւնը կը կատարէ ձերբակալութիւններ։ Եղբայր եղբօր դէմ, ամօթալի եւ այպանելի պայքար մըն է որ առաջ կը տարուի ներկայիս»։

Ֆոշի ազգային յուղարկաւորութիւնը

Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ՝ համազգային փառաշուք յուղարկաւորութիւն մը կատարելու համար մարաջախտ Ֆոշի։ Մարմինը այս առաւօտ ժամը 8.30ին առանց ոեւէ արարողութեան պիտի փոխադրուի Յաղթական կամարին տակ, ուր 30 ոտնաչափ բարձրութեամբ մահաբեմի մը վրայ դրուած պիտի մնայ 48 ժամ։ (Նափոլէոնի կողմէ էթուալի Յաղթական կամարին կառուցուելէն ի վեր մէկ հոգիի միայն այսպիսի պատիւ եղած է՝ Վիքթոր Հիւկօի։) Դագաղին վրայ պիտի դրուին մարաջախտին սուրը եւ այն գլխարկը՝ զոր մեծ պատերազմին կը կրէր։ Կամարը վերէն վար սեւով պիտի ծածկուի. իսկ ներքին մասին մէջ պիտի կախուին ֆրանսական եւ դաշնակից դրօշակներ եւ մեծ պատերազմին թշնամիէն գրաւուած կարեւոր յիշատակներ։ Գիշերը Յաղթական կամարն ու մահաբեմը պիտի լուսազարդուին։ Երեքշաբթի առտուան դէմ մարմինը ինքնաշարժով մը պիտի փոխադրուի Նոթր Տամ, որուն ճակատը եւ ներսը սեւ շղարշներով եւ զանազան դրօշակներով պիտի զարդարուին։ Հոս եւս մեծ մահաբեմ մը պիտի պատրաստուի։ Արարողութեանց պիտի նախագահէ կարդինալ Տիւպուա։ Մարմինը Էնվալիտ պիտի թաղուի եւ ոչ թէ Յաղթական կամարին տակ։

Յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար պատուիրակութիւններ եւ զինուորական ջոկատներ ճամբայ ելան դաշնակից երկիրներէն դէպի Փարիզ, ինչպէս Յունաստանէն, Ռումանիայէն, Սերպիայէն, Իտալիայէն եւ Պելճիքայէն։ Հելլէն պատուիրակութեան նախագահն է զօր. Փարասքեվոփուլոս, հելլէն բանակի նախկին վերին հրամանատարը։ Անգլիոյ պատուիրակութեան գլուխը կը գտնուի Իշխան Ճորճ։

Հայ կամաւորներն ալ իրենց դրօշակով ներկայացուցիչ պիտի ունենան։

Երէկ ալ հազարաւոր ժողովուրդ այցելեց Ֆոշի ապարանքը։ Այցելուներուն մէջ էր մարաջախտին եղբայրը՝ Հ. Ժէրմէն Ֆոշ, որ քահանայ է։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ»Ի ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Գերմանական «Կոմս Ցէփլին» ղեկաւոր օդապարիկը, որ դէպի Ամերիկա երթուդարձի յաղթական թռիչք մը կատարեց, վաղը ճամբայ կ'ելլէ դէպի մերձաւոր Արեւելք նոր թռիչքի մը համար։ Ցէփլինին մէջ պիտի նստին Ռայխսթակի նախագահ Լէօպէ, Փրուսիոյ վարչապետ Պրաուն եւ ուրիշ պետական դէմքեր։

Սոֆիայի ուսանողներուն ցոյցերը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Կրթական նոր օրինագծին կարգ մը կէտերուն դէմ բողոքելու համար անցած գիշեր ցոյցեր կատարուեցան Սոֆիայի համալսարանականներուն կողմէ։ Իրիկուան դէմ ցոյցերը աւելի գրգռիչ դարձան եւ աղմկալի տեսարան մը պարզուեցաւ Սոպրանէի մօտ։

Ցոյց կազմակերպելու համար նախապէս արտօնութիւն խնդրուած չըլլալով, ոստիկանութիւնը հրաւիրեց ուսանողները որ ցրուուին։ Այս վերջիններու մերժումին վրայ, ոստիկանները զէնք պարպեցին օդին մէջ։ Մօտ հարիւր գնդակ պարպուեցաւ եւ ուսանող մը վիրաւորուեցաւ։ 20 պարագլուխներ ձերբակալուեցան։

Ուսանողները երեք օրուան դասադուլ յայտարարեցին՝ բողոքելու համար իշխանութեան ընթացքին դէմ։

Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը արտօնուած

Պոլիս, 23 մարտ.— Տեղւոյս գերման դեսպանին հրահանգ տրուեցաւ յայտնելու Լև Տրոցկիի թէ արտօնուած է Գերմանիա մտնելու։ Տրոցկի մօտ օրէն ճամբայ պիտի ելլէ իր կնոջ, զաւկին, իրեն ընկերացող սպայի մը եւ սպասաւորի մը հետ միասին։

Գերման կառավարութիւնը արտօնեց Տրոցկիի մուտքը՝ այն պայմանաւ որ բժշկական քննութեան ենթարկուի գերման մասնագէտներու կողմէ եւ երկար չմնայ երկրին մէջ։

Պայքար Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց որ մինչեւ մայիս 1 պիտի փոխուին անունները այն բոլոր փողոցներուն, պողոտաներուն եւ ակումբներուն, որոնք Տրոցկիի անունը կը կրեն։

Կեդրոնական կոմիտէի հրամանով՝ ցոյցեր կազմակերպուեցան տրոցկիստներուն դէմ՝ խորհրդային բոլոր գործարաններուն մէջ։ Համայնավար բջիջներու ճնշումին տակ՝ գրեթէ ամէն կողմ կը քուարկուին բանաձեւեր, որոնց մէջ Տրոցկի եւ կուսակիցները դաւաճան կը յայտարարուին յեղափոխութեան դատին։

Հակառակ այս կատաղի կռիւին, Մոսկուա չէ յաջողած բոլորովին արմատախիլ ընել շարքերու հակամարտութիւնը Տրոցկիի հանդէպ։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ ընդհակառակն աւելի զօրացած է այդ համակրութիւնը։ Այսպէս, Սարատոֆի մէջ 10 ականաւոր համայնավարներ արտաքսուեցան կուսակցութենէն՝ Տրոցկիի ի նպաստ թռուցիկներ ցրուած ըլլալու եւ անոր ի նպաստ գործադուլներ սարքելու ամբաստանութեամբ։

Նովոսիբիրսիի եւ ուրիշ քաղաքներու բջիջներուն մէջէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Բոլորն ալ իբրեւ հակայեղափոխական դատարան պիտի յանձնուին։

Իրաքի նախարարական տագնապը

Քաղաքական տագնապը, որ ծագեցաւ անցեալ յունուարին երբ դահլիճը հրաժարեցաւ, այս օրերս իր լուծումը պիտի գտնէ՝ անգլ. նոր մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթընի ուղղակի միջամտութեամբ՝ համաձայնութեամբ Ֆէյսալ թագաւորին։

Ազգայնական տարրերը մինչեւ այսօր իրենց անհաշտ ընթացքով մերժեցին աջակցիլ նոր կազմուելիք դահլիճին։ Անոնք հակառակ են անգլեւիրաքեան դաշնագրի կարգ մը հիմնական կէտերուն, ինչպէս անգլիական զինուորներու պահպանման Մի ջագետքի մէջ, եւ անգլիական իշխանութեանց կողմէ շինուած երկաթուղիներու գնման։

Այս պայմաններուն մէջ Խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ տեղական գործերու վարչութիւնը պիտի անցնի անգլիական մարզպանին ձեռքը։

Խորուաթ լրագրապետ մը սպաննուած

Զագրէպի մէջ ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին երկու անծանօթներու կողմէ սպաննուեցաւ Թոնի Շլէգէլ, թերթերու կարեւոր խմբակի մը տնօրէնը, այն պահուն ուր տուն կը դառնար, երկու անծանօթները անոր դիմացը ելան դրան սեմին վրայ եւ գլխուն ատրճանակի գնդակներ պարպեցին։

Շլէգէլ շատ ծանօթ դէմք մըն էր Զագրէպի մէջ։ Սպանութիւնը քաղաքական հանգամանք ունի եւ մեծ յուզում առաջ բերած է քաղաքին մէջ։

Կացութիւնը Սպանիոյ մէջ

Փրիմօ տէ Րիվէրա իր դիկտատորական վարչութիւնը հետզհետէ կը խստացնէ՝ բռնապետական բուռն միջոցներով։ Երէկ Սպանիոյ զանազան կողմերը կառավարութեան ի նպաստ ցոյցեր կազմակերպուեցան՝ վերէն տրուած հրամաններու վրայ։

Սակայն ներկայ հանդարտութիւնը ժամանակաւոր է եւ քաղաքական լուրջ դէմքեր յոռետես են։ Հեռագրի մը համաձայն, որոշ թիւով նախկին սպանիացի նախարարներ մօտերս պատուիրակութիւն մը կազմած պիտի ներկայանան Փրիմօ տէ Րիվէրայի, պահանջելով որ եթէ չվերահաստատէ նախկին ազատական վարչաձեւը, գոնէ նոր Սահմանադրութիւն մը հաստատէ։ Համալսարանական ուսանողներու վերջին խլրտումները իբրեւ առիթ պիտի ծառայեն նախկին նախարարներու այս դիմումին։

Ամերիկեան նոր տարեչափը

Ուաշինկթըն, 23 մարտ.— Նախագահ Հուվըր զեկոյցով մը հաղորդեց թէ՝ ներգաղթի նոր տարեչափը՝ հիմնուած ազգ. ծագումի հիման վրայ, գործադրութեան պիտի դրուի այս տարի յուլիս 1էն սկսեալ։ Նախագահը իր ընտրական պայքարին ատեն բուռն կերպով հակառակած էր այս նոր օրէնքին, որուն շնորհիւ կ'աւելնայ ներգաղթող Անգլիացիներու եւ Իտալացիներու թիւը, իսկ կը պակսի սկանդինաւեան երկիրներունը։

Կը յուսացուի որ Խորհրդարանը համաձայնի նախագահի փափաքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԻՆՔՆ ԻՐՄՈՎ

Թէեւ միշտ օտար կամքի եւ օրէնքի տիրապետութեան տակ, բայց մեր պատմական հողերուն վրայ, մեր բնական միջավայրերուն մէջ, ո՛չ ոք կ'ուրանայ դերը՝ զոր դպրոցները կատարած են ազգային վերազարթնումի գործին մէջ։

Բայց ներկայիս, միջավայրի փոփոխութեամբ եւ հայ կեանքի պայմաններուն հետ մէկտեղ, կը բարդանայ նաեւ անոնց դերը։

Այլեւս, կրթութեան պահանջներ չեն միայն որ կը ծանրանան անոնց վրայ։ Մանաւանդ, անոնք կը դառնան աւանդապահները հայ կեանքի մասունքներուն, պահակները հայ զգացումի եւ գիտակցութեան պահպանման։

Մեծ է անոնց դերը ազատ ու պետականացած ազգերու մէջ։ Նախախնամական պիտի ըլլայ մեր մէջ, եթէ գիտնանք այդ ուղղութեամբ կազմակերպել եւ ամրացնել ճիգերու յամառ գործակցութիւն մը։

Իսկ զոհողութեան բաժինը որ պիտի իյնայ իւրաքանչիւրիս, պիտի ըլլայ ծանր անշուշտ։ Ժամով աշխատող եւ օրը օրին ապրող, ցիր ու ցան եւ յոգնաբեկ բազմութիւններու համար, այնքան ալ դիւրին չէ նահանջի մատնել գործակցութեան մը նիւթական ու բարոյական խոչընդոտները։

Բայց ձուլման վտանգը որ ա՛լ գաղտնիք չէ, մեծցուցէք որքան որ կրնաք. դարձեալ փոքր պիտի տեսնէք. պիտի մնայ միշտ կէտ մը որ խուսափի աչքերէն։ Որովհետեւ, ըսինք արդէն, աղէտը որ կը գործէ, այլեւս ջարդը չէ իր վայրագութիւններով, ոչ ալ աքսորը իր ամբողջ զարհուրանքով եւ դառնութիւններով, որո՛նց դէմ կարելի ըլլար գնել մեր մարմիններուն ուժը եւ հոգիներուն կորովը։ «Ձոյլ, հոյակապ ու դիւթական մեղմութիւն մըն է ան, թափանցող ու վարակող։ Հայու մեր չտես աչքերուն համար՝ գեղեցկութիւն մը, թէեւ կեղծ, դիմակաւոր եւ ախտաբոյծ, բայց ամուր ու տիրական»։

Այսպէս են օտար քաղաքակրթութիւնները, որոնց ամէնէն փարթամ կեդրոններուն մէջ կ'ապրինք, հրաշքով փրկուածներու ապշութեամբ։

Իսկ անոնց իւրացնող ուժին դէմ, լաւ է ամէն միջոց որ կը գործէ ու կը հակազդէ։ Լաւ են պայքարի բոլոր զէնքերը, կը բաւէ որ բանին։

Բայց մանաւանդ, ամէնէն աւելի հաւատքով կը կոչինք դպրոցին, որովհետեւ, բոլորս գիտենք ալ։ Միջոցը որքան ալ զօրաւոր ըլլա՛յ, կը ծառայէ ուշացնելու աղէտը,— իւրացումը օտար միջավայրերէն։ Գիտենք թէ վերջին փրկութիւնը հեռուներն է, սահմաններէն անդին, մեր հարազատ հողին վրայ, որ սակայն փակ կը մնայ երկաթ դռներու պէս, որոնց բանալին կորսուեր է։

Բայց եթէ պիտի բացուին օր մը, մեզ վերադարձնելով ներս մտնելու մեր տարրական իրաւունքը, պէտք է որ այդ օրը, դեռ այնքա՜ն հայ մնացած ըլլանք, որ ուզենք երթալ..., պէտք է որ դռնէն ներս մտնենք Հայու սրտով ու մտքով, Հայու դէմքով եւ արիւնով։

Եւ այս գուրգուրանքը որ ցոյց կու տանք մեր ազգային ինքնութեան հանդէպ, թող շատ կամ չափազանցուած չտեսնուի։ Իրաւունքն է ժողովուրդի մը որ ամէն ինչ կորսնցնելէ յետոյ, կ'ուզէ գոնէ պահել ինքզինքը...

Այս՝ իր իմացական կեանքին առաջին ու ճակատագրական նպատակն է, որուն հասնելու համար, խտրութիւն չի դներ միջոցներու մէջ. կը բաւէ որ բոլորը ծառայեն անոր,— եկեղեցի, լսարան, թատրոն, թերթ ու գիրք, միութիւններ, հաւաքոյթներ,— բոլորը։

Բայց մանաւանդ կը յուսայ դպրոցէն, որուն կը փարի իբր փրկութեան լաստի։

Եթէ օտարութեան այս կեանքը նոր ցաւ մըն է անոր համար, եթէ անկից պիտի փախի ու փրկուի՝ հաստատուելով իր հողին վրայ, պիտի քալէ ուրեմն դպրոցի ճամբէն ...։ Գիտէ եւ կը փորձէ կարելին՝ հակառակ նոր միջավայրերու ճոխ դժուարութիւններուն։ Կը մնայ օգնել անոր՝ իր ճիգերուն մէջ, չխաբել իր վերջին յոյսին մէջ, որ կը դնէ իր ազգային միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն մէջ։

Այսպէս եղած է մեր ժողովուրդը, ամէն ուր որ գտնուած է։ Իր հաւաքական պէտքերուն գնահատումը, ջանացած է նախ փնտռել իր միջոցներով։ Պակաս է որ ուզած է անոնցմէ։ որոնք կազմակերպուած են ու կը գործեն իր անունով, կը ճառեն իր պէտքերուն գոհացումէն եւ իր փրկութենէն ...

Բայց գաղթային պայմանները աւելի բացած են խրամատը որ կար ժողովուրդին եւ իր ազգ. պաշտօնական մարմիններուն միջեւ։ Ժողովուրդի եւ բարձր դասու տարբերութիւնները ամէն տեղ, աւելի քան երբեք շեշտուած են։ Իրաւասու մարմինները կը գործեն թէեւ, բայց ժողովուրդէն անկախ եւ հեռու, ինքնակոչ խնամակալի քմահաճոյքով եւ յաւակնութիւններով։ Կազմուած հարուստներէ, որոնք քով քովի եկած են ժամանցի՞, տեւակ մը փառքի՞ թէ իշխանութեան սիրով, կը գործեն ապազգային անփութութեամբ, օրը օրին, զուրկ ապագայի ամէն մտատանջութենէ։

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Հայ հարուստը գրեթէ ամէն տեղ իր յարաբերութիւններով ու դիրքով, իր ճաշակով, ըմբռնումով եւ կրթութեամբ՝ դատապարտուած է ուշ կամ կանուխ, ամէնէն առաջ ջնջուելու հայ անուններու ցանկէն։

Ի հարկէ, բոլորը չենք լուար մէկ ջուրով, եւ չենք փորձեր անոնց նայիլ դասակարգային տեսաբանութեան ակնոցով։ Կը հաստատենք պարզապէս ինչ որ է։

Ժողովուրդէն հեռու, անոր հանդէպ լեցուած տեսակ մը բնազդական արհամարհանքով, անծանօթ կամ անտարբեր անոր պէտքերուն, հայ հարուստը երբ կը յօժարի գործել անոր համար, կ'ընէ ինչ որ թոյլ կու տայ յղփացած մարդու իր սահմանափակ միտքն ու բութ հոգին։

Այս չէ՞ պատճառը որ Ժանկուժոնի օճախէն կայծ մը անգամ չի ժայթքիր ու ծաղկոցի մը բացումը կը յապաղի առեղծուածի մը լուծման պէս։

Ու ճառելէ յետոյ ձուլման եւ ապազգայնացման դէմ պայքարէն, Բարեգործականը ինչո՞ւ կը գոհանայ մէկ քանի փշրանքներ նետելով՝ իր հսկայ դրամագլխէն։

Օտար կրթական հաստատութիւններ չունին հասոյթի աւելի լայն աղբիւրներ քան Կիպրոսի Մելքոնեանը։ Ինչի՞ կը ծառայէ սակայն. եթէ ո՛չ, կշտացնելու տիտղոսաւոր պորտաբոյծներու խմբակ մը եւ սրելու անօթի ախորժակներ։ Ի՞նչ է որ զայն կ'արգիլէ մտնելէ ժողովուրդին եւ ժողովրդական իր դերին մէջ։

Ժողովուրդը ուրեմն, իր հաւաքական պէտքերուն գոհացման համար. մեծ բան չպիտի յուսայ այն մարմիններէն, որոնք կազմուած են իրմէ հեռու, իրեն կը մերժեն մասնակցութեան եւ հակակշռի ամէն իրաւունք ու կը ջանան իր վրայ արժեցնել խնամակալ-բարերարի հպարտութիւններ։

Կը տեսնեն սակայն, ժողովրդական ուժերու զրուցումէն քաջելով՝ անպէտ գոյութեան մը իրաւունքը, գոյութիւն՝ որ միւս կողմէ, կ'արգիլէ ամէն ճիգ որ կը ձգտի իսկապէս գոհացում տալ օրուան պահանջին։

Կենսունակ չեն այդ մարմինները։ Բայց ունին իրենց կազմական մտայնութիւնը որ արդէն կը փնտռէ իր տեսաբանը, կը ջանայ բանաձեւուիլ, կեդրոնանալ եւ հայ անյօդ բազմութիւններուն պարտադրել իր փտած հաստատութիւնները։

«Արեւ»ի լուրջ մէկ մարդը, շնական աշիրէթապետը ու թեկնածուի հեգնական փնտռտուքները փորձեր են կենդանացնելու, ամրացնելու եւ նուիրագործելու այդ սնանկ մտայնութիւնը՝ որ վերջնապէս տուած է իր լայնքին ու երկայնքին չափերը։

Բայց մեր նոր պայմաններուն առջեւ, միշտ կայ ու կը մնայ հաւաքական պէտքերու գոհացման հարցը, որուն լուծումը կը պահանջէ յամառութիւն, կորով եւ զոհողութիւն մանաւանդ։

Ժողովուրդի յատկութիւններ են սակայն ասոնք, եւ այս անգամ գոնէ, ժողովուրդը ինքն է որ պիտի փնտռէ իր ցաւին դարմանը՝ իր միջոցներով եւ իր հարազատ կազմակերպութիւններով։

Ուրիշ ելք՝ չկայ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

(Vosgesի ձորերուն մէջ)

Ինչքա՜ն կը նմանին այս լեռները մեր լեռներուն, այս ձորերը մեր ձորերուն, այս առուները, այս գետակները, եւ վերջապէս այս անխարդախ բնութիւնը իր մարդկային ու անասնային բնակիչներով, որքա՜ն կը նմանի մեր երկրին. կարծես ասոնք ալ գաղթեր են մեզի պէս։

Գարնանամուտի այս պայծառ օրերուն ո՛րքան ախորժակով կ'արածին Vosgesի ոչխարներն ու այծերը։ Այծեր ու ոչխարներ. ի՜նչ դառն, բայց քնքուշ յիշատակներ պարան կը նետեն սա վիթխարի ծառերուն վրայ, կը շինեն օրօրոց ու զիս կը թաղեն անոր մէջ. կարծես թէ 13 երկար տարիներ չեն անցած իմ հին կեանքէս, չէ անցած նոյնիսկ 13 օր, 13 ժամ։ Այնքան թարմացաւ հին կեանքս։

Այծե՛ր, ա՜խ այծեր, ճիշտ իմ այծերուս պէս չարաճճի են, անառակ բայց խելացի։

—

Երթա՞մ արդեօք սա երիտասարդ հովիւին քով ու աղաչեմ որ գոնէ քանի մը ժամուան համար ինծի փոխ տայ իր հագուստները, պայուսակն ու ցուպը։ Արդեօ՞ք ֆրանսերէն գիտէ. որովհետեւ այս երկրին մէջ գրեթէ գերմաներէն կը խօսին։ Կը հարցնեմ, ի՞նչ կ'ըլլայ. կը հարցնեմ նաեւ թէ արդեօք հայ տղաքներ կը ճանչնա՞յ. գիտեմ որ այս կողմերը հայ որբեր կան՝ բոլորովին անմխիթար։

—

Հովիւը տեսաւ զիս, ան ալ ինծի կը նայի մելամաղձոտ։ Արդեօ՞ք քաղքենի հագուստներս իրեն հաճոյք կը պատճառեն։ Բայց ի՞նչպէս մօտենամ, ի՞նչով սկսիմ։ Որքա՜ն անհամգած է այն սկսելու ձեւը, որ օրուան եղանակին գովքը կ'ընէ։

—

— Բարե՛ւ, պարոն.

— Բարե՛ւ։

— Դուք այստեղացի՞ էք։

— Հոս ծնած, հոս մեծցած եմ, բայց չեմ ուզեր հոս մեռնիլ։

— Ինչո՞ւ, ձեր կեանքը ամէնէն հաճելի կեանքն է։

— Կը կարծէ՞ք, շատ պիտի ուզէի այն ատեն ձերինին հետ փոխել կը տեսնէք սա անպիտան կոտոշաւորները, հոգիս հանած են։

— Անկէ 13 տարի առաջ ի՜նչ կ'ընէիք։

— Թերեւս 13 տարի առա եւ ճիշդ այս ժամուս այս դաշ տին մէջ էի իմ հօտովս։ Նոյն բանը կ'ընէի ինչ որ կ'ընեմ այ սօր։ Ի՞նչ, կը կարծէք որ քաղա կ'ապրէի եւ դպրո՞ց կ'երթայի ձեզի պէս, ոչ ոչ, հեռու եմ կից դժբախտաբար։

— Ճիշդ 13 տարի առաջ ես ալ ձեզի պէս էի, 70 հատ կեն դանի կ'արածէի։ Ի՜նչքան կը նմանին իմիններուս։ Ճիշդ անոնց պէս կը փրցնեն խոտերը. ոչխարները իմիններուս պէս գինով աչքեր ունին։ Իսկ այծե՜րը, այծե՜րը պէտք է որ սա դիմացի բարձուն քը մագլցին, որպէս զի տեսնէք թէ իմիններուս չափ ճարպիկ են։

— Կը նախընտրեմ, որ որքան կարելի է քիչ ճարպիկ ըլլան. բայց ի՞նչ կ'ըսէք, դուք հովի՞ւ էք 13 տարի առաջ։

— Այո, թերեւս աւելի գժ բախտ հովիւ մը քան դուք ձեզ կը կարծէք։ Դուք թերեւս բախտ ունիք ձեր սեփական արջառը րածելու. իսկ ե՞ս, ես գերի հօ մըն էի։ Այո՛ հին արհեստ մը։ Անկէ յետոյ թերեւս արհեստ սորվեցայ. բայց ալ սկսած եմ մոռնալ։ Իսկ հո ուութի՞ւնս, քանի օրերը անց ա՜յնքան յուզումով կ'ոգեկոչ զայն։ Մի արհամարհէք բնութեան անխարդախ ծոցին կ'ապրիք։ Կ'աղաչեմ սա ձեր կ վերարկուն, գլխարկը եւ ցու ինծի փոխ տուէք՝ երթամ հա քեմ զրուած կենդանիները։

Ու բարեացակամ հովիւին հա գուստները սկսայ հագնիլ քան հապճեպով ու հաճոյքով թերեւս չէի ունեցած մանկ թեանս նոր հագուստ եւ նոր շիկ հագած ատեն։

—

Ահա՛, հաւաքեցի զրուած տը, լաւ հաւաքեցի, այնքան որ ոչխարները կլոր շրջանակ կազ մեցին. գլուխները կախ ու հան դարտ։ Բայց փոխուեր եմ ես. անհնազանդ այծերուն զարկ ցուպով, ինչպէս կ'ընէի 13 տարի առաջ։

Հովիւը միշտ բարի ժպիտ

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՎԵՐԱԾՆՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Օրերը գեղեցիկ, հանդարտ ու պայծառ չեն միշտ։ Պղտոր ու յուսահատական ժամեր կան՝ անարդ ժամեր։ Ապրիլ՝ կը նշանակէ խաղաղութեամբ կրել կլիմայի այս բոլոր փոփոխութիւնները։ Յօբի պէս՝ որ անցեալի աւերակուած երջանկութեան մոխիրներուն վրայ նստած՝ կը սպասէր տիրոջը ներողութեան, պէ՛տք է յուսալ որ Լոյսը անպայման պիտի ծագի։ Ու պէտք է երթալ այդ Լոյսին՝ առանց ընկրկելու։ Վըտանգի պահուն՝ դիւրին է ընտրութիւնը, վատութեան եւ հերոսութեան միջեւ։ Մինչդեռ՝ պէտք է ամէն օր հերոսութեամբ ապրիլ։ Տղմոտ եւ անարդ ժամերու մութին մէջ՝ աշխատիլ արեւածագին համար։ Ինչպէս գիշերը որ իր երկաթաքարէ սեւ զանգուածին մէջ կը կրէ լուսածիծաղ արշալոյսը, հաւատալ որ ամէնէ՛ն անարդ մարդու հոգիին մէջ հերոս մը կը ննջէ։

Ամէնէ՛ն անարդ մարդուն հոգիին մէջ արթնցնել այդ հերոսը։

Կեցած եմ խաւարին մէջ։ Վիրաւոր ու աղքատ մարդ մըն եմ, բայց հոգիս պիտի վերածնի։ Հպարտ եմ ու յաղթական։ Երէկ, այս գորշ ափերէն, ծիծեռնակներ արձակեցի՝ դէպի գարնան հեռաւոր կայքերը, որպէս զի ինծի վերադառնան, իրենց կտուցներուն մէջ՝ ծիլերով, ծաղիկներով եւ գարնանային շաքիլներով։ Մի՛ ըսէք թէ ծիծեռնակները անվերադարձ կերպով մեկնեցան։ Ես կը հաւատամ անոնց հրաշալի վերադարձին։

I.— ԵԹԷ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻՆ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԴ ԸՆԵՍ...

... Երէկ գիշեր՝ առաւօտեան դէմ վերադարձայ տուն։ Մութին մէջէն, կարծես թէ երազի մէջ ըլլայի, բարձրացայ սանդուխներէն։ Ընդհանուր եւ անխզելի լռութեան մէջ, ինքզինքս կը զգայի առանձին, հպարտ, զօրաւոր։ Լոյսս վառեցի։ Փորձեցի քնանալ, բայց զարթուն էի միշտ։ Յետոյ, հակառակ ամբողջ ճիգիս ընթերցումով զբաղելու, անընդհատ, հեռաւոր ու զանազան մտքեր, յիշատակներ, խորհրդածութիւններ կը խճողէին ուղեղս։ Շարք-շարք եւ հատուկտոր երազներ կուգային ու հին, զունաթափ տերեւներու պէս՝ կ'իյնային իրարու վրայ։ Երգի կտորներ կուգային ու կ'երթային։ Հեռուէն ու մօտէն, յուշեր կամ արտասանուած հեռաւոր խօսքեր կը պարտադրուէին ուշադրութեանս։ Այսօր՝ կարծես թէ պայծառ էր հեռանկարը, ծլարձակ ծառեր կային, բուրումներ՝ օդին մէջ ու եղանակի կտորներ, ասդին անդին։ Ուրիշ օր մը՝ սպիտակ մեռել մը, տրտում մարդիկ կը տանէին եկեղեցի։ Ես կը յիշեմ բազմաթիւ փողոցներ, հարազատ կամ օտար՝ ոմանք խոնաւ, կիսալոյս եւ աղքատ։ Յետոյ, կը պատահի, յաճախ շատ մը բաներ կը սիրեմ որ արժանի չեն զոյգն սիրոյ։ Ի՞նչ կը նշանակէ սիրել։ Դըժուար է սահմանել։ Դէմքի բեկորներ, խօսքի բեկորներ, երգերու բեկորներ կան այս սենեակին մութին մէջ։ Կ'ըսեմ — ի՞նչ կը նշանակէ սիրել։ Կ'ըսեմ — դժուար է սահմանել։ Յետոյ թէ՝ ստանալը աւելի դիւրին է քան տալը։ Ինչո՞ւ համար։ Ամէն բան կարելի չէ տալ ուրիշներու. այսուհանդերձ՝ դժուարը անհրաժեշտը տալն է՝ ո՛չ թէ աւելորդը։ Ես տղայ մը կը ճանչնամ՝ հպարտ, ինքնաբաւ, գրեթէ գեղեցիկ։ Անախորժ, հրեայի կանաչ աչքեր ունի։ Օր մը, նստաւ քովս ու ըսաւ. —Ինչո՞ւ համար կնոջական շրջանակներու մէջ յաջողութիւն չունիմ, ուրիշներէն աւելի՛ տգեղ չեմ, իմար չեմ, ինչո՞ւ համար, ըսաւ։ Ես ի՞նչ ըսի հրեայ տղուն։ Ըսի որ — Կինե՛րը (բազմակէտ, դադար) — Այո՛, ըսաւ, կինե՛րը...։ Այդ բառին մէջ որ ես արտասանեցի ի՞նչ կար... Արհամարհանք զուցէ։ Զուցէ դառնութիւն, զուցէ... Ես թէ — Գիտե՞ս, կեանքը այսպէս է, անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ որեւէ բանի կարօտ։ Ան թէ՝

— Հա՛, իրաւունք ունիս, այդպէս է կեանքը...

— Այն աղջիկը որ կը սիրես, կ'ուզես սիրել՝ քեզ չսիրեր, իսկ այն աղջիկը որ քեզ կը սիրէ՝ քու սիրածդ չէ. գիտե՞ս, այդպէս է կեանքը։ Ան թէ՝

— Հա՛, իրաւունք ունիս...

— Յետոյ, նոյնիսկ եթէ սիրած աղջիկդ քեզ սիրէ, շուտով՝ կը դառնայ նուազ գեղեցիկ, նուազ կատարեալ, սովորական վերջապէս. գիտե՞ս։ Այդպէս է կեանքը, ստացուած բանին մէջ դառնութիւն կայ, յոգնութիւն, ձանձրոյթ, եթէ կ'ուզես...

Երէկ գիշեր արթուն էի ես այսպէս։ Միտքս գերի էր՝ արտասանուած բազմաթիւ խօսքերու։ Դէմքի բեկորներ կային մութին մէջ ու եղանակի կտոր մը շրթներուս վրայ։ Ու այս ամբողջ անորոշութեան մէջ՝ այսուհանդերձ բան մը յստակ էր։ Կ'ուզէի, վաղուընէ սկսեալ օրագիր բռնել, տետրակ մը ունենալ գրպանս։ Ես ինծի կ'ըսէի— Օրագիր բռնել կը նշանակէ՝

— Անկեղծօրէն եւ առանց ճշմարտութիւնը վախով կամ կիսով ծածկելու, առանց սեթեւեթի՝ հաշիւ տալ ինքզինքիդ, ամէն անգամ որ անհրաժեշտ ըլլայ ատիկա։

Ցակաւին կը նշանակէ՝

— Տեսակ մը պետական սահմանադրութիւն գծել, ինքդ քեզ համար։ Աւելի պատասխանատուութեամբ ապրիլ։ Աւելի կարգ ու պայծառութիւն մտցնել կեանքիդ մէջ։

— Աշխատիլ որ կեանքդ հետզհետէ ներդաշնակուի գաղափարներուդ հետ։ Մարդիկ կան որ կ'ըսեն— Պէտք է որ այսօրուընէ սկսեալ աւելի՛ քաջութեամբ, աւելի՛ հպարտութեամբ ապրիմ... բայց ժամ մը յետոյ կը շարունակեն հին ճամբան։ Այսպէս է կեանքը, անընդհատ թեք մակարդակի վրայ ու անընդհատ սրբագրութեան կարօտ...

Երկար ատենէ ես գիտէի ասիկա։ Երկար ատենէ կ'ուզէի գրպանիս մէջ, շրջուն դատաւոր մը կրել։ Նեղ, դժուար ժամերու թացքին, երբ մարդ կը կենայ՝ երկու ճամբաներու առջեւ, հա մարդու՝ մեծ ու խոնջ գլուխ մը ափերուն մէջ ու կը հարցնէ թալ հոսկէ՞ թէ հոնկէ, ո՞րն է շիտակ, ո՞րը... Նման պզտիկ բակ մը կրնայ մեծ ծառայութիւններ մատուցանել։

Ուրեմն երկար ատենէ ի վեր կը զգայի այս անհրաժեշ թիւնը, բայց գործադրութիւնը կը յետաձգէի բազմաթիւ պատ ներով։ Նախ՝ կը վախնայի, որ այսպէս թէ այնպէս, փոխանակ օրագիր բռնելու գրականութիւն կ'ընեմ... Հետեւաբար փորձս կ' լայ կիսատ, անկատար։ Զգացածդ գեղեցիկ կերպով արտայայ ցանկութիւնը՝ յաճախ պատճառ կ'ըլլայ խեղաթիւրումի։ Երկրորդ վախնայի որ անհնար կ'ըլլայ իրապէս ու ամբողջովին ան ըլլալ։ Ամէնէն շիտակ ու մաքուր կեանքին մէջ իսկ՝ մութ կէտ կան։ Բաներ կան որոնց մասին պէտք չէ բարձրաձայն խօսիլ։ բորդ՝ կը կարծէի թէ լաւ չէ որեւէ գրաւոր հետք ձգել կեանք մասին որ բոլոր կեանքերուն պէս, քիչ մը աւելի կամ քիչ մը կաս, իր տխուր, տկար եւ գձուձ կողմերը ունի։ Ո՛վ որ յանց չունի՝ թող առաջին քարը նետէ, կ'ըսէր Նազովրեցին։ Յետոյ չիգիտեր թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ վաղը, կ'ապրի՞ս, կը մնա՞ մեկնի՞ս։ Ամէ՛ն մարդ ունի այս մեծ հպարտութիւնը, ունեցա կամ պիտի ունենայ— ապրիլ արութեամբ ու առանց տկարութ

Կը զգայի նաեւ որ կեանքիս մէջ փոսեր կան, մութ եւ կասկածելի տեղեր։ Կան նաեւ բարձունքներ։ Երբ կ'ապրի առօրեայ եւ հեւ ի հեւ կեանքով՝ չանդրադառնար այս լորին։ Բայց երբ օտարի պէս կը նայիս կեանքիդ վրան, քու փական բարձունքներուդ կատարէն, քու բոլո՛ր մութ փոսեր մէջ, կրնաս գլխի պտոյտ ունենալ։ Ապրելու ուրախութիւն ինքզինքիդ վրայ ունեցած հաւատքդ կորսնցնել։ Մտածե՛լ որ ես մինչեւ հոս ու յետոյ իջած ես մինչեւ վար։ Մտածե՛լ որ ես զօրաւոր, յետոյ տկար, պզտիկ փառասիրութիւններու գ հասարակ...

Այսուհանդերձ գիտէիր որ պէտք է ապրիլ քաջութեա սիրով եւ հպարտութեամբ, ամէն օր քիչ մը աւելի հերոսութեա ամէն օր քիչ մը աւելի ուրիշին համար։ Եթէ կարելի չէ՝ գէթ ձիլ զօրութեամբ։ Ապրե՛լ առանց կեղծիքի։ Գիտնա՛լ թէ ի՛նչ

ունի դէմքին վրայ, ուր զարմանքի արտայայտութիւն մը կը գծուի։

Երբ մօտեցայ իրեն, ձեռքը ուսիս դրաւ ու ըսաւ.

— Ի՞նչ լաւ էք այսպէս, պարոն, խիկապէս կը տեսնեմ որ արհեստակից էք, բայց չեմ մաղթեր որ այսպէս մնաք։

—

Արեւը մօտեցաւ մայրամուտին։

— Այծերն ու ոչխարները փըռուած էին մարգագետնին վրայ ու կ'որոճային։ Հովիւը խնդրեց որ իրենց հիւղակը երթանք, հոն ճաշենք որպէսզի իր մայրը, քոյրը ու եղբայրն ալ ուրախանան այս հաճելի այցելութեան առթիւ։ Մերժեցի։ Որովհետեւ վերջին եւ անյետաձգելի նպատակ մըն ալ ունիմ, խնդրել քիչ մը սեւ եւ չոր հաց, շատ կարօտցած եմ։ Հիւղակին դրան վրայ ծանօթացանք ագարակապան ընտանիքին։ Ցանկարծ կարմիր այտերով, գեղանի մանկամարդ աղջիկը սահեցաւ իր քովէն ու քանի մը վայրկեան յետոյ կրկին երեւաց։ Նկատեցի որ ան թողած էր աղտոտ գոգնոցը, փայտէ խոշոր կօշիկները ու գլխուն կապուած ճերմակ լաթի կտորը։

— Սիրելի օրիորդ, ըսի, կ'ուզէ՞ք ինծի հաճոյք պատճառել, կ'աղաչեմ հացէք այն բոլորը որոնցմով առաջին անգամ տեսայ ձեզ։

Օրիորդը չմերժեց։

Ու անոր բերած չոր հացը ես կերայ ագահօրէն, բրտօրէն, բայց իմ բարի հիւրընկալներս չմեղադրեցին զիս։

—

— Մնաք բարով, մի զարմանաք եթէ նորէն գամ հոս։ Երջանիկ էք, շա՜տ երջանիկ, որ ձեր երկրին մէջ հովիւ էք։ Մաղթեցէք որ ես ալ ազատ երկիր մը ունենամ ու հոն հովիւ ըլլամ։

Լաւ բան է հայրենիք ունենալը, հոգ չէ թէ մարդ ըլլայ անոր ամէնէն հասարակ քաղաքացին։

Մնա՜ք բարով։

Ց. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ
Սթրազպուրկ

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓՐՈՖ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, փրոֆ. Տոտոմեանց որ Ռումանիոյ կողմէ հրաւիրուած էր մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու համագործակցութեան մասին, երկրորդ անգամ ըլլալով խօսած է Պուքրէշի Առեւտրական բարձրագոյն վարժարանին մէջ։

Աշխատանքի Նախարարը ունկնդիրներուն ներկայացուցած է փրոֆ. Տոտոմեանցը, իբր մէկը որ Ֆրանսացի համբաւաւոր տնտեսագէտ Շարլ Ժիտէն յետոյ, ամէնէն կարկառուն դէմքն է համագործակցական շարժման ղեկավարներուն մէջ։

Փրոֆ. Տոտոմեանց խօսած է «Գիւղատնտեսական համագործակցութեան» մասին։ Կարճ նախաբանով մը համագործակցութեան էութիւնը բացատրելէ յետոյ, ընդհանուր գծերով ծանօթացուցած է թէ ինչպէս Ֆինլանտայի, Տանիմարքայի, Էսթոնիոյ, Լիթուանիոյ, Իրլանտայի եւ Գանատայի մէջ, գիւղատնտեսական համագործակցականները մեծապէս նպաստած են իրենց երկիրներու տնտեսական կեանքի զարգացման։

Ցետոյ, կանգ առած է Ռումանիոյ վրայ, ուր տնտեսական համագործակցութիւնը կը գտնէ յետամնաց, եւ յանձնարարած է մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայել այդ շարժման։

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Թիւրք Օճաղը»ներու կեդրոնական վարչութիւնը հրապարակ հանած է տարեգիրք մը «Թիւրք Ելլը», որ աշխատութիւնն է Թուրանականութեան էն կրակոտ ջատագովներէն Եուսուֆ Աքչուրայի եւ Թերեւս, արաբական տառերով հրատարակուած վերջին գործերէն մէկը պիտի մնայ։

Տարեգիրքը կարեւոր է անոր համար որ կը դասաւորէ եւ կը մեկնաբանէ Թուրանականութեան ծագումը, զարգացումը եւ տեսաբանութիւնը։ 650 էջնոց այս գրքին մէջ, Թուրանական պատմութեան կապուած, բայց ցարդ անծանօթ մնացած կարեւոր դըրուագներ եւս կան արձանագրուած։

Աշխատութեան այս մասը որ կանգ կ'առնէ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, կատարուած է Աքչուրայի կողմէ։ Մնացեալ մասը որ պատմութիւնը պիտի տայ Թուրանականութեան զարգացման եւ գործունէութեան՝ մինչեւ 1930 թուականը, պիտի հրատարակուի երկրորդ հատորով մը։

Այս առաջին հատորին մէջ, զանազան յօդուածներու կարգին, կան նաեւ Թուրք հանրապետութեան պատմութիւնը, Մ. Քէմալի մանրամասն կենսագրութիւնը, անոր կողմէ Թուրք երիտասարդութեան ուղղուած ճառերուն մէկ մասը եւ հանրապետութեան հիմնադիրներուն ինչպէս նաեւ Թուրք գրական, տնտեսական կեանքի մասին գրութիւններ։

Տարեգրքին երրորդ մասը նուիրուած է «Թուրքիոյ հանրապետութենէն դուրս գտնուող Թուրքերուն»։ Դուրս մնացած են Թուրքեստանի եւ Իրանի բաժինները։ Այս գլխուն մէջ կը մտնեն Կովկասի Թուրքերուն մասին Բէսուլ Զատէ Մէհմէտ Էմինի 80 էջ ուսումնասիրութիւնը։ Բացի այն տեղեկութիւններէն որոնք արձանագրուած են արդէն «Ատրպէջանի հանրապետութիւնը» անուն իր երկին մէջ, Բէսուլ Զատէ կուտայ նաեւ ծանօթութիւններ Ատրպէջանի պատմութեան, տնտեսական վիճակին եւ ներկայ քաղաքական կացութեան մասին։ Կարճ գլուխ մը յատկացուած է Տաղստանի Թուրքերուն։

Յօդուածներ կան նոյնպէս արեւմտեան Թրակիոյ, Խրիմի, Կազանի Թուրքերու մասին։

Հետզհետէ պիտի տանք գրքին կարեւոր մասեր։

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ՎԻՊԱՍԱՆՆԵՐԸ

Երիտասարդ տաղանդաւոր գրող Ֆրանսուա Մօրիաք Մօտ աւենէն հրատարակութեան կուտայ նորավէպերու հաւաքածոյ մը, ուր յառաջաբանով մը կը խօսի վիպագրութեան արուեստին վրայ։ Հեգնօրէն դիտել կուտայ կեանքը որ կարգ մը վիպասաններ կը վարեն, իբր արուեստի պահանջ։

Մօրիաք որ ամուսնացած է, զաւակներու տէր եւ կը վարէ պատուական ու հանդարտ քաղքենիի կեանք մը, կ'ըսէ.—

«Ո՛չ զաւակ, ոչ ալ պատասխանատուութիւններ, այլ զարդաշուք կեանք մը, ճամբորդութիւններ, (Թանգարաններ կամ տաք երկիրներ, համաձայն սեռին զոր կը մշակէ գեղմարդը, փորձարկութիւններ, սեռային կեանք, արուեստական դրախտներ (պէտք է ճանչնալ ամէն ինչ), ճանչնալ ամէն ինչ, բացի անշուշտ հասարակ կեանքը։ Այս ընտրանին, հանապազորդ հացէն զատ կը սնանի ամէն բանով...»

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան դիւանը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փ. Հ. Ու. Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ երեկոյ։ Ընարեց միայն դիւան, որոշեց առժամեայ վարչութիւնը պաշտօնի վրայ պահել այս տարեշրջանին համար՝ աւելցնելով երկու անդամներ եւս։ Ծրագիր ծանոնագրի վերջնական բարեփոխումները կատարուեցան եւ պաշտօն յանձնուեցաւ վարչութեան տպագրել տալ զայն։

Ըստ նոր ծրագրին, նախկին ուսանողները Միութեանս կ'անդամակցին իբրեւ համակիր անդամ եւ իրաւունք ունին ընտրելու եւ ընտրուելու, պայմանով որ համակիր անդամներու թիւը փոքրամասնութիւն կազմէ գործօն անդամներու թուին՝ ո եւ է յանձնախումբի մէջ։

Վարչութիւնը տեղեկութիւններ տուաւ Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան վարիչ անդամներու հետ ունեցած տեսակցութեան մասին։ Տիկնանցը համակրաբքով հետեւելով Միութեանս գործունէութեան, այլեւս չպիտի կըրնան նիւթապէս օժանդակել, ինչպէս անցեալին մէջ։

Այսուհետեւ Միութիւնս պիտի ջանայ իր իսկ միջոցներով (անդամավճար եւ հանդէսներու կազմակերպութիւն) պատրաստել տարեկան պիւտճէն. կարենալ շարունակելու համար կարօտ ուսանողներու օժանդակութեան հարցը։

Ցարդ անդամակցութեան քարտերը չստացողներն ու նոր անդամակցիլ փափաքող ուսանողները դիմեն 3, rue Soufflot ընթացարանը վարչութեան ժողովներուն՝ ամէն հինգշաբթի ժամը 6,30 — 7,30։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՍ

Ցաւով իմացայ Ս. Տխրունիի սպանութեան արթիւ ձեր միջոցաւ՝ քանի մը հայրենակիցներու բանտարկութեան լուրը։ Անոնք 1920ի Հաճնոյ ինքնամսկայ անհաւասար գոյամարտին, ձեզի հետ կողք կողքի կուրծք տուած էին Թուրք խուժանի գրոհին դէմ՝ պաշտպանելու համար բոլոր մեր հայրենակիցներուն կեանքն ու պատիւը։

Ամբողջ Հաճնոյ ժողովուրդէն հազիւ 3—400 հոգի մազապուր ազատուած, մեծ մասամբ տեղաւորուած էին Սուրիոյ հիւրընկալ հողին վրայ եւ իրենց չարքաշ աշխատանքով ինքնաբաւ դարձած, յանկարծ ձեզի պէս քանի մը հայէններ, ծանօթ խմբակներու դաւերուն գործակալ հանդիսանալով՝ գիշեր ցերեկ դաւեր կը լարէք, համեստ գաղութներու հանգիստը վրդովելով։

Այս մասին փաստերը պերճախօս են. յիշենք ձեր միջոցաւ Վարդապետեանի սպանութիւնը, — որբացնելով անչափահաս զաւակներն ու անօգնական այրին, ծերունազարդ կաթողիկոսի անարգումը, ազգային իշխանութիւններու առ ոչինչ համարումը, ապօրէն թաղ. Խորհուրդի մը կազմութիւնը յանձինս Ռուբէն Երկաթի, Ենովք Տաղտաղանեանի, հերոս? Սաչեանի եւ արբանեակներուն, եւ այս ամէնէն չգոհանալով, վերջին անգամ ալ սկսաք Արամեանցներու, Եասեաններու և նմաններու պակասը լրացնել։

Տենդոտ աշխատանքի էք լծուած յանուն «Սոցիալ-Դեմոկրատի» եւ «Լէնինիսմի»՝ մոխիրի վրայ նստեցնելու համար բազմաթիւ մայրեր ու անտէր քոյրեր, խոնաւ զնտաններու մէջ խամրեցնելով այնքան ծաղիկ կեանքեր, որոնք դեռ ձեզի հետ միասին, երէկ ազատուեցան նախկին ձեր թշնամի, իսկ այժմու ընկեր Քէմալի եաթաղանէն։

Հայրենակիցնե՛ր, եթէ Մոսկուայի «Չեկան» կամ «Դըսմը Սիասին» պաշտօն է յանձնած ձեզի՝ այն ատեն ըսելիք չունիմ, ինչու որ հայրենիքի կամ հայրենակիցի գոյութիւնը ժխտելի է ձեր սկզբունքով։

Իսկ եթէ անհատական քինախնդրութենէ տարուած է որ կ'ընէք այդ մատնութիւնները, Հաճընցիներուս պատիւ չի բերեր։

Եթէ անդրադառնաք ձեր գործած աւերներուն ու սրբէք ան-

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն - Ռաֆայէլէն Տիկին Էլիզ Գօվան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան։

մեղ զոհերու պարագաներուն արցունքները, բոլոր Հաճընցիներու ներողամտութեանը պիտի արժանանաք։ Այլապէս՝ իբր անարժան հայրենակիցներ, մեր անշիրիմ նահատակներու նզովքին ու համայն Հաճընցիութեան անարգանքին պիտի ենթարկուիք։

Ձեզ կը թողում ընտրութիւնը։

Լիոն Վրթանէս Խրիմեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Յառաջի մէջ «Սկաուտական շարժումը մեր մէջ» խորագրով յօդուածին մէջ կ'ըսուէր թէ սկաուտութիւնը մեր մէջ սկսած է 1919էն յետոյ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջոցաւ։ Յօդուածագիրը շատ կը սխալի։ Սկիւտարի մէջ պատերազմէն առաջ, սկաուտական շարժում կար արդէն, թէեւ տարբեր տարազով Պէրպէրեան վարժարանին մէջ՝ իսկ մանաւանդ իսկական սկաուտական տարազով Սկիւտարի համբաւաւոր Հ. Մ. Մ.ի՝ Մկր Մկրեանի եւ Գրիգոր Յակոբեանի օրով, որոնք կանոնաւոր խումբեր ունէին, մասնաւորաբար Անգլիայէն բերուած սկաուտական տարազով։

Սեղրակ Ոսկեան, Օ. Թահթաճեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի Մարտի թիւը, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Հասցէ՝ 13-15 Shawmut Str., Boston, Mass.

ես։ Ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կ'երթաս։ Ինչո՞ւ համար կ'ապրիս և ի՞նչպէս կ'ապրիս...

— Կարելի է ապրիլ ու հիննա՛լ, մաշի՛լ ամէն օր, հին գրքի մը պէս, գիտե՞ս, ամենօրեայ հպումներէ, օ՛ ծերանալ առանց ծառայութեան, առանց գեղեցկութեան...

— Կարելի է ապրիլ ու պայքարիլ։ Խոյի մը պէս որ եղջիւր կը թօթուէ։ Վայրագութեամբ յարձակիլ կեանքին վրայ, երթա՛լ յաղթանակներու, հոգ չէ նաեւ պարտութեանց։ Կեանքի ամբարտակներուն վրայ արիւնը թափել...

Բազմաթիւ եղանակներ կան ապրելու։ Ամէն մարդ չունի իր ապրելու ձեւը։ Մարդիկ կան որ կ'ապրին ուրիշին պէս։

Դուն ինչպէ՞ս կ'ապրիս, ի՞նչպէս ապրեցար, կ'ըսէ ձայնը։

*
* *

Կը թուի թէ բազմաթիւ մութ կէտեր կան կեանքիս մէջ։ Հոգիիս ճրագը անկեղծութեամբ պէտք է պտտցնեմ այս խաւարին մէջ որ կեանքս է։ Խաղաղութեամբ ու ամէն օր քիչ մը աւելի լուսաւորեմ այս փակուղին։ Պէտք է առանց անձապարանքի, ամէ՛ն օր։ կարգ մը ճշդումներ ընել։ Բայց ո՞ւրկէ սկսիլ, որքա՜ն հեռաւոր տարիներ կան, հեռաւոր թուականներ այս կարճ կեանքին մէջ։ Նախ՝ քանի՞ տարեկան եմ, որքա՞ն հինցած եմ...

— Շա՜տ։ Հակառակ հոգիիս ամբողջ երիտասարդութեան, մարմինս ծեր է, հինցած, մաշած, կ'ըսէ հեռաւոր ձայն մը։ Դաւաճիր ու խոնջ մարմնի մը մէջ, անբացատրելի կերպով երիտասարդ հոգի մը կը կրեմ։ Բազմաթիւ դժուարութիւններու, հակասութիւններու, աններդաշնակութիւններու պատճառներէն մէկը այս է։

Ցետոյ, միթէ՞ մինչեւ հիմա ապրած եմ առանց նուաստացումի, առանց գձուձ եւ անարժան արարքներու, առանց վատութեան,— ո՛չ, կարգ մը մութ բաներ պատահած են կեանքիս մէջ։ Ըսեմ՝ պատահած են եւ ոչ թէ՝ ըրած եմ։ Այս բոլո՛ր պատահածներուն մասին պէտք է խօսիմ առանց անձապարանքի եւ անպայման ինքզինքս մեղադրելով չէ, գիտեմ, որ կրնամ ճշմարտութեան հասնիլ։ Բայց միթէ՞ կեանքիս մէջ պատահած է որեւէ գռեհիկ, գձուձ, անարժան բան, որուն հանդէպ հաճոյակատար կամ անփոյթ եղած ըլլամ։— Ո՛չ։ Ամէն անգամ կռուած եմ այս բոլոր թեթեւութիւններուն դէմ, անասելի, անբացատրելի, վայրագ կատաղութեամբ։ Եթէ պարտուած եմ, պարտութիւնս եղած է փառաւոր։ Եթէ միշտ ու առանց տկարութեան՝ աշխատած եմ քաջութեամբ, պարտութեամբ, գրեթէ հերոսութեամբ ապրիլ։ Երբ շուրջս կը նայիմ, շուրջս ապրող մարդոց կամ ապրած մարդոց վրայ, կը նկատեմ որ այսուհանդերձ տարբեր եմ շատերէն։ Անշուշտ, մարդոց մէջ հերոսներ կան որոնց քովը ես մրջիւնի մը պէս եմ աշխարհին վրայ։ Երբեմն կը պատահի որ մարդու մը յիշատակին առջեւ ես զիս զգամ գաճաճ, զանցառելի, աննշան, օ՛ աւելորդ։ Բայց կան նաեւ շատ մը ուրիշներ՝ որոնց աչքերուն կրնամ նայիլ հպարտութեամբ, սիրով թէեւ։ Հերոսութեան, քաջութեան, հպարտութեան, մեծ ու յաւիտենական բաներու՝ անկեղծ ու մեծ պաշտամունք մը կը կրեմ հոգիիս խորը։ Անընդհատ՝ առօրեայ գձուձ բաներէն, պըզտիկ շահախնդրութիւններէն, մանր հաշիւներէն, անարժան կապերէն, թշուառութիւններէն, կամաւոր տգեղութիւններէն, դաւերէն, գարշ ու հողակպիկ կրքերէն՝ վեր բարձրանալ աշխատած եմ։ Յաճախ չեմ յաջողած, գիտե՛մ։ Յաճախ մնացած եմ թեւաբեկ, հոս հողին վրայ, երբ ուզած եմ բարձրանալ մեծ գաղափարի մը թեւերուն վրայ։ Բայց, մարդի՛կ, նման պահերու կրնաք նայիլ աչքերուս որ գիտեմ լուսաւոր են, պայծառ, երազներով լեցուն։ Հոն կան գարնան ցօղաթուրմ ծիլեր, ծիծեռնակներ որ կ'անցնին քաղցր թեւաբախումներով, ծաղիկներ որ կը բացուին, դէմքի բեկորներ որ սիրած եմ, աստղե՛ր, գիտէ՛ք, անհամար աստղեր...

Բոլո՛ր իմ տարեկից ընկերներս, հաւատքով ու ինքզինքնուն հետ դէմ դիմաց չեն կրնար ըսել այս բաները։ Շատեր կան որ այսպէս չեն։ Շատեր կան որ կեանքը կը տեսնեն սովորական, պըզտիկ, անարժան ապրելու։ Ես այս բաները կ'ըսեմ, որ յետագային, դուք հասկնաք զիս։ Որ զիս չտեսնէք՝ ինչպէս որ չեմ։

*
* *

II.— ԵԹԷ ՀԱՐՑՆԵՆ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՊՐԻՍ...

Օրերը գեղեցիկ, պայծառ ու հանդարտ չեն միշտ։ Պղտոր ու յուսահատական ժամեր կան, անարգ ժամեր՝ երբ խարդախ ու յոգնած ձայներ կը հծծեն, տերեւներու եւ ջուրերու ձայնով՝

— Ինչո՞ւ կ'ապրիս, ինչո՞ւ կ'ապրիս...

— Որովհետեւ հակառակ ամէն յուսահատութեան, հիասթափութեան եւ յոգնութեան կոչերու որ կը բարձրանան ամէ՛ն անկիւնէ, հակառակ մեր շուրջի բոլոր տգեղութիւններուն, հակառակ բոլո՛ր դաւերուն որ ընկերը կը լարէ ընկերոջ դէմ, կը զգամ որ կեանքը գեղեցիկ է, մեծ ուժեղ։ Կարելի է հպարտութեամբ եւ հերոսութեամբ ապրիլ։ Մեռնի՛լ յաղթանակելով։ Որովհետեւ կը հաւատամ՝

— Սիրոյ (ծաղիկներ կան, մանուկներ կան, լուսաթաթախ աչքերով աղջիկներ կան։ Ես մայր մը ունէի որուն ձեռքերը սպիտակ էին)։ Ընկերականութեան (ընկերներ կան որ կը մեռնին իրաու համար)։ Մարդոց, այո՛, կը հաւատամ մարդոց (մարդիկ երբեմն հերոսներ են, մարգարէներ, բանաստեղծներ)։ Կը հաւատամ գաղափարներու եւ անոնց գեղեցկութեան։ Ո՞վ է այն գձուձ, հասարակ, անարգ մարդը որ կրնայ առանց խռովքի անցնիլ՝ իրապէս գաղափարական ու հերոսական կեանքի մը առջեւէն (թքա՛ծ, այդ մարդուն վրայ)։ Կը հաւատամ՝ պայքարներու։ Շատ մը պայքարներու, արիւնոտ, դժուար, սանձարձակ՝ որ մարդիկ մղած են, պիտի մղեն, կը մղեն մեր շուրջը ամէն օր, մեզ հողին կապող բազմաթիւ կապերու դէմ, արգելքներու դէմ, մեր աւերակներէն բարձրացող յուսաբեկութեան ճիչերուն դէմ։

— Կը հաւատամ բարձունքներու։ Մեր մեծ ու լուսակատար Մասիսին։ Քու Մասիսիդ՝ որ հոգիիդ տարածութիւններուն վրայ շքեղօրէն կը կանգնի, ընկեր, իմ Մասիսիս՝ որուն եղերքներուն վրայ մարմինս կ'արիւնի ամէ՛ն օր։ Օրը կուգայ երբ ես կը բարձրանամ իր կատարը։ Կը հաւատամ նաեւ որ ուրիշ ժողովուրդներ ուրիշ լեռներ ունին՝ նոյնքան լուսակատար, նոյնքան հազարամեայ, նոյնքան յաւիտենական, օ՛ վեհափառ։

— Կը հաւատամ՝ լոյսերու, մօտը, հեռուն։ Ըլլա՛ն աստղեր, լապտեր թէ աղօտ բոց։ Ըլլայ կանթեղ Հայոց կապոյտ երկինքին վրայ։ Հասարակ մարդիկ որ չէք ուզեր հասկնալ թէ ես սիրելով հանդերձ բոլոր լոյսերը, մօտը, հեռուն, աշտարակներուն վրայ, թէ ովկիանոսներէն անդին, այսուհանդերձ կրնամ հաւատարիմ մնալ Լուսաւորչի կանթեղին որ հեռուն կը պլպլայ, հասարակ մարդիկ, կ'ըսեմ, ես կը սիրեմ ձեզ, մեծ եւ կորստաբեր սիրով մը...

— Կը հաւատամ, գիտէ՞ք, թափուած, առատօրէն հոսած արիւններու։ Անոնց ջերմութեան, ազնուութեան, օգուտին։ Կը հաւատամ, գիտէ՞ք, մեր արեան, Հայոց արեան՝ որ որոշ ժամերու՝ երակներուս մէջ կը փրփրի, կ'ուռի, կ'ալեկոծի կարծես։ Մանուկներու, ծերերու, աշխատաւոր մարդոց սուրբ արիւնին։— Գինովցէ՛ք ասկէ, կ'ըսէր կապոյտ աչքերով Նազովրեցին, այս է իմ արիւնս... Ես կը հաւատամ թափուած բոլո՛ր արիւններուն բարութեան, բայց նաեւ անոնց քինախնդրութեան։ Ես կը սպասեմ այդ քինախնդրութեան ժամուն։ Նիցշէ կ'ըսէր— Արիւնովդ գրէ՛... ու Եսենին, ռուսական անպարագիծ ու մեծ տափերուն արիւնէն ծնած եղերական բանաստեղծը՝ իր արիւնովը գրեց իր վերջին երգը։ Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ չհաւատամ բոլո՛ր թափուած արիւններու յաղթանակին, անոնց քինախնդրութեան...

— Կը հաւատամ յեղափոխութեան։ Եթէ՝ ամէն բան թուէր հասարակ, գարշ, տգեղ, եթէ պատահի որ ըլլայ այդպէս, այսուհանդերձ, ես կ'ուզէի ապրիլ՝ այդ գերազանց ու օգոստափառ օրուան համար։ «Օրերու օր»ին։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Անգլիական Հնդկաստանի մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին։ Տումարոնրաժի շրջանին մէջ կռիւի մը ընթացքին սպաննուեցան կառավարական երկու պաշտօնեաներ եւ վիրաւորուեցան 6 հոգի, երբ 500 զինեալ մարդեր յարձակեցան պաշտօնեաներու խմբակի մը վրայ։

Բազմաթիւ համայնավար եւ ընկերվարական գործիչներ ձերբակալուեցան։ Գործադուլը կը շարունակուի կարգ մը գործարաններու մէջ։ կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած։

Սերպ բանակին վերակազմութիւնը

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ եուկոսլաւ բանակին բոլոր զօրավարները Պելկրատ հրաւիրուած են՝ մասնակցելու համար ժողովի մը, որ պիտի զբաղի բանակի վերակազմութեան խնդրով։

Խաղաղութեան ատեն Եուկոսլաւիոյ զինուորներուն թիւն է 130,000, պատերազմի ատեն՝ 250,000։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ

Այսօր Կիր. հրապարակ կ'ելլէ Բ. ԹԻԻԸ, 48 մեծադիր էջերով եւ 18 գեղարուեստական նկարներով։ Յօդուածներ ունին.— Օշական, Զարեան, Թէքէեան, կ. Համսուն (Թարգմ.) Թորամանեան, Յ. Պարոնեան (անտիպ), Արաքսի Թորոսեան, Շ. Նարդունի, Ն. Պէշիկթաշլեան, գ. Մխիթարեան, վ. Թաթուլ, ե. Այվազեան, Հ. Սարգիսեան, Յ. Ֆրէնկեան, Հ. Բալուեան, Ա. Տատրեան, Ն. Սարաֆեան։ Բազմաթիւ գրախօսականներ, համայնապատկեր ազգերու գրականութեան եւ Փարիզի գեղարուեստական շարժումը։

Բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառութեան համար դիմել՝ H. Palouianի, Boîte Postale No. 50, Paris (10e). Տարեկան 10 թիւի համար 50 ֆրանք, հատը 7 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

LE PRÉMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ 1929

26 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 915 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ Է ԲՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Անգլիոյ եւմտական Նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ վերջերս հրատարակեց նոր գիրք մը՝ «Համաշխարհային ցագնապը: — երկրորդ Հունձքը», որուն մէջ կը խօսի Զինադադարէն յետոյ առաջ եկած քաղաքական դէպքերու մասին: «Յառաջ»ի մէջ սկսանք հրատարակել ա՛յն մասերը, որոնք Թուրքիոյ կը վերաբերին, հետեւաբար եւ կը հետաքրքրեն մեզ:

Գիրքին մէջ յայտնուած մտքերը մասնաւոր արժէք մը կը ներկայացնեն՝ անոր համար, որ հեղինակը իբրեւ ծովային Նախարար՝ խիստ պատասխանատու պաշտօն ունէր Անգլիոյ մէջ, Մեծ Պատերազմի ընթացքին եւ անկէ յետոյ, ու դեռ այսօր կարեւոր Նախարարութեան մը գլուխը կը գտնուի:

Անգլիացի պետական մարդը կը փորձէ առարկայական կերպով պատկերացնել 1919ի Փարիզի Հաշտութեան ժողովէն սկսեալ պատահած այն դէպքերը, որոնք յանգեցան Մուսթաֆա Քէմալի յաղթանակին եւ Իզմիրի աղէտին:

Անշուշտ պատմութիւնը տակաւին թարմ է մտքերու մէջ եւ շատ կանուխ՝ բոլոր պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար:

Չըրչիլ իր յիշատակները կը պատմէ քննադատական ոգիով. կը մեղադրէ բոլորը եւ ինքնարդարացումի՛ փորձեր կ'ընէ: Մեղադրանք՝ Նախագահ Ուիլսընի հասցէին, որ ո՛չ եւս է, մեղադրանք Լոյտ Ճորճի դէմ, որ ա՛լ իշխանութեան գլուխ չէ, ու մեղադրանք նաեւ Յունաստանի գլխուն, որ «զանցառելի քանակութիւն» մըն է:

Ուիլսըն կը մեղադրուի անոր համար, որ առաջարկած եւ յաջողցուցած էր քննիչ մարմին մը ղրկել Թուրքիա, որպէսզի կարելի ըլլար հասկնալ թէ ի՞նչ կ'ուզեն օսմ. կայսրութեան ժողովուրդները, Անգլիա՞ն, Ֆրանսա՞ն թէ Ամերիկան:

«կազմալուծուած, կատղած ժողովուրդի զանգուածներուն մէջ պտըտիլ՝ հարցնելու համար անոնց թէ ի՛նչ կը մտածեն կամ ի՛նչ կ'ուզեն, վէճ ստեղծելու ամէնէն ապահով եւ վստահ մեթոտն է:»

Մենք գիտենք թէ ամերիկացի զօրավար Հարպըրտի քննիչ մարմինը ի՛նչ բացասական արդիւնք ունեցաւ մեր ժողովուրդին համար: Թէ ազգովին ո՛րքան տուժեցինք՝ բախտորոշ այդ օրերուն մեր ամբողջ փրկութիւնը յուսալով Նախագահ Ուիլսընէն եւ ամերիկեան հոգատարութենէն:

Հարպըրտի առաքելութիւնը չէր վերադարձած դեռ, երբ դէպքերը գահավիժեցին. Իտալիա գրաւեց Ատալիոյ շրջանը — Գոտրում, Մաքրի, Ալայիա, առանց մարդու լուր տալու: Յունաստան — որուն խոստացուած էր Իզմիրի շրջանը 1915ին՝ Ասքուիթի կառավարութեան օրով —, վախնալով որ Իտալիա ձեռք կ'անցրնէ նաեւ Իզմիրը, Հաշտութեան ժողովին յիշեցուց Դաշնակիցներու խոստումը:

Չըրչիլ կը մեղադրէ երեք Մեծերը — Ուիլսըն, Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ — որ քաջալերեցին Յոյները: Չի մոռնար նաեւ Վէնիզէլոսը, որ վարագոյրին ետեւ գործող գլխաւոր ուժն էր եւ իր ազդեցութեան ենթարկած՝ մեծերը:

Անգլիոյ Նախարարը բազմաթիւ պատասխանատուներ կը յիշէ. բայց չի տար բուն պատասխանատուին անունը: Լոյտ Ճորճը վարկաբեկելով կը յուսայ փրկել բրիտանական աշխարհակալ կայսրութիւնը, մեծագոյն յանցաւորը փոքր ազգերու դժբախտութեան:

Նենգամիտ Ալպիոնի միջազգային քաղաքականութիւնը ունի այնպիսի թաքուն ծալքեր, որոնք անհասանելի են ժամանակակից սովորական մահկանացուներու: Ահա՛ թէ ինչպէս՝ երբ մէկ ձեռքով կը քաջալերէր Յունաստանը, միւս ձեռքով կ'աջակցէր պարտուած Թուրքիոյ եւ կ'ողջնցնէր «Հիւանդ մարդը», որ իր հոգեվարքի օրերը կ'ապրէր:

Ո՞վ էր որ Եգիպտոսի գերանոցներուն մէջ արգելափակուած 10,000 Թուրք սպաներն ու աւելի քան 150,000 զինուորները Թուրքիա փոխադրեց 1919էն սկսեալ, երբ տակաւին ո՛չ մէկ հաշտութեան դաշնագիր կնքուած էր Թուրքիոյ հետ: Այս սպաներն ու զինուորները չէի՞ն, որ կազմեցին Մուսթաֆա Քէմալի ամբողջ ուժըայնպիսի պահու մը, ուր Անատօլուի մէջ զէնք բռնելու կարող մէկ հատիկ տղամարդ չէր մնացած:

Ո՞վ էր որ Աֆիոն-Գարահիսարի մէջ 23,000 մաուզէր յանձնեց քէմալական գործակալներուն:

Ո՞վ էր որ զինեց Մարաշի, Այնթապի, Ատանայի, Տարսոնի, Մերսինի եւ ուրիշ քաղաքներու Թուրքերը այն պահուն՝ երբ անգլիական գրաւման բանակը ֆրանսական իշխանութեան կը յանձնէր Կիլիկիան:

Մուսթաֆա Քէմալ 1927ի իր պատմական ճառին մէջ չէ՞ր յիշեր թէ այդ օրերուն Անգլիացիները 45,000 հրացան եւ որոշ քանակութեամբ ռազմանիւթ յանձնեցին իրեն:

Ո՞վ էր որ աշխարհի բոլոր ջուրերուն տիրող իր հզօր մարտանաւերուն մէջէն չարախինդ ժպիտով մը կը դիտէր Իզմիրի բոցերը եւ հայ ու յոյն ժողովուրդին լեղապատառ փախուստը դէպի քարափ՝ ջարդարարներու փոհմակին առջ՛ւէն:

Հարցումներու շարքը դեռ կարելի է շատ երկարել:

Չըրչիլ ի զուր թող չճգնի ուրիշի վզին փաթթել յանցանքը: Պատմութիւնը տուած է իր վճիռը:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Հայրենիքի խմբագրականէն (7 մարտ).

—«Միջագետքի կառավարութիւնը նորէնպատրաստակամութիւն յայտնած է հողաբաժին մը յատկացնելու Մուսուլի շրջանին մէջ, հոն փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները:

Այդ մասին խոստում մը տրըուած էր աւելի քան տարի մը առաջ եւս, շնորհիւ Լեւոն Շաղոյեանի եւ Վահան Փափազեանի, որոնք նոյնիսկ նեղութիւն կրած էին մինչեւ Մուսուլ երթալու՝ հայ գաղթականներուն համար տեղին վրայ յարմար հողաբաժին մը ընտրելու նպատակով: Սակայն, ինչ ինչ պատճառներով, հաւանաբար չափով մը նաեւ Թրքական կամ բոլշեւիկեան սադրանքներու հետեւանքով՝ Միջագետքի կառավարութիւնը իր միտքը փոխեց եւ յետ առաւ իր սկզբնական խոստումը:

Լեւոն Շաղոյեանի կողմէ ստորագրուած նամակէն կը հասկցուի, թէ Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները, թէեւ այժմ ալ պիտի գ'րադասէին մեկնիլ Հայաստան, բայց այնքան յուսահատած են այդ ուղղութեամբ իրենց մինչ այժմ ըրած ապարդիւն ջանքերէն, որ պատրաստ են երթալու Մուսուլի կողմերը, ունենալով գէթ այն մխիթարութիւնը, թէ Մուսուլ շատ աւելի մօտ է Հայաստանին, քան իրենց այժմեան կայանը՝ Նահր էլ Օմարը:

Դժբախտաբար Միջագետքի կառավարութիւնը միայն հող տալ կ'ուզէ, բայց ոչ նաեւ փոխադրութեան դրամ: Այնպէս որ այդ հոգը կ'իյնայ արտասահմանի աւելի բախտաւոր մեր գաղութներուն վրայ:

Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչը, որքան գիտենք, ասկէ առաջ 3000 տոլար յատկացուցած էր Նահր էլ Օմարի գաղթականներուն՝ Հայաստան փոխադրելու համար: Այս գումարը մինչեւ այժըմ կարելի չեղաւ ծախսել, ո՛րովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ այդ գաղթականները: Արդ, այժմ երբ Միջագետքի մեր գաղթականներուն ուրիշ աւելի լաւ ելք չի մնար, բայց եթէ երթալ Մուսուլի շրջանը, կը խորհինք թէ Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչն ալ վերոյիշեալ 3000 տոլարը պիտի չհակառակի տրամադրելու անոնց Մուսուլ փոխադրութեան գործին:

Ինչպէս յայտնի է, Հայ Բարեգործականն ալ հետաքրքրուած էր Նահր էլ Օմարի գաղթականներով եւ պատրաստ էր նոյնիսկ հոգալու անոնց՝ Հայաստան փոխադրութեան ծախքերը:

Անհունապէս ուրախ պիտի ըլլայինք, հարկաւ, եթէ Հայ Բարեգործականը յաջողէր Նահր էլ Օմարի գաղթականները Մուսուլի փոխարէն Հայաստան տեղափոխելու: Բայց քանի որ այժմ այլեւս յոյս չկայ, որ խորհրդային կառավարութիւնը բանայ Հայաստանի դռները անոնց առջեւ, կը սպասենք, որ Բարեգործականը իր բարոյական եւ նիւթական միջոցները տրամադրէ Միջագետքի մեր գաղթականները գէթ Մուսուլի շրջանը փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար:»

ՍՊԱՆԻԱՅԻ երկու օդանաւորդներ՝ Եիմէնէզ եւ Իկլէսիաս Կիրակի իրիկուն ճամբայ ելան՝ մէկ թռիչքով Հարաւային Ամերիկա՝ հաւանաբար Րիօ տէ Եանէյրօ երթալու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ գաղթականները Պաղտատի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն եգիպտական թերթերուն.—

Իրաքի կառավարութիւնը հաւանեցաւ որ Պաղտատի մօտերը գիւղաքաղաք մը հիմնուի 20,000 հայ, ասորի եւ քիւրտ գաղթականներու համար: Այս ծրագիրը գործադրութեան պիտի դրուի յառաջիկայ ելեւմտական տարիէն սկսեալ:

1 միլիոն հոգի Յաղթական Կամարին առջեւ

Կիրակի օր գարնանային գեղեցիկ օդէն օգտուելով, Փարիզէն եւ արուարձաններէն մօտ մէկ միլիոն հետաքրքիրներ այցելեցին Յաղթական կամարը, որուն տակ ցուցադրուած էր մարաջախտ Ֆոշի դագաղը: Սակայն 300,000 հոգի միայն կրցան անցնիլ դագաղին առջեւէն, միւսները գոհացան հեռուէն դիտելով: Զինուորական եւ ոստիկանական երեք շղթաներ կազմուած էին՝ կարգը պահպանելու համար. ամէնէն աւելի ուշագրաւ էին հեծեալ հանրապետական պահակները՝ իրենց շքազգեստով եւ զարդմանակով:

Մարաջախտին մարմինը դրուած էր 75նոց թնդանօթի մը վրայ, Անծանօթ Զինուորին եռեւ: Դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով, վրան Ֆոշի գդակն ու այն համազգեստը զոր հագած էր Սթրազպուրկ մտած ատեն: Ժամանակ չէին գտած ամբողջ սեւով պատելու Յաղթական կամարը, ինչպէս ծրագրուած էր. սեւի՛ մէջ առնուած էին միայն լապտերները: Դագաղին չորս կողմէն բարձրադիր ջահեր անշէջ բոցեր կ'արձակէին: Գիշերը Յաղթական կամարին գագաթը լուսազարդուած էր չորս կողմէն՝ կապոյտ, ճերմակ և կարմիր՝ ֆրանս. դրօշակի գոյներով:

Բազմութիւնը ա՛յնքան խիտ էր, որ Թրոքատէրոյի հրապարակէն սկսեալ «պոչ կը բռնէին» Քլէպէրի պողոտայի ամբողջ երկայնքին: Հրմշտուքները անպակաս էին: Երեսուն հոգի ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան. Վիլէթ բնակող Հէրիէ անուն կօշկակար մը հիւանդանոց հասնելուն մեռաւ:

Իրիկունը ժամը 7.30էն յետոյ արգիլուեցաւ ժողովուրդին տողանցքը դագաղին առջեւէն. իսկ ժամը 11ին զինուորական ջոկատի մը ուղեկցութեամբ մարմինը փոխադրուեցաւ Նոթր Տամ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս առաւօտ ժամը 9ին: Հրաւիրեալները միայն պիտի ընդունուին եկեղեցիէն ներս: Արարողութենէն վերջ թափօրը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Էնվալիտ՝ անցնելով Րիվոլի փողոցէն, Քոնքորտի հրապարակէն եւ Աղեքսանդր Գ.ի կամուրջէն: Թափօրին պիտի մասնակցին բացի ֆրանսական ամէն կարգի զինուորներէ, ջոկատներ դաշնակից հետեւեալ երկիրներէ Անգլիա.— Պելճիքա, Ամերիկա, ցարական Ռուսիա, Իտալիա, Յունաստան, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլաւաքիա, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Քանատա: Դագաղին ետեւէն պիտի քալեն Պելճիքայի Ալպէր թագաւորն ու թագուհին, Անգլիոյ գահաժառանգը եւ եղբայրը Ճորճ:

Անգլ. կառավարութեան հրամանով այսօր ամբողջ Անգլիոյ մէջ դրօշակները կէս պիտի պարզուին՝ իբրեւ սուգի արտայայտութիւն մարաջախտ Ֆոշի յիշատակին:

120 համայնավարներ ձերբակալուած

Շաբաթ գիշեր Քլիշիի մէջ համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր: Ճառախօսներէն մէկը օտարական էր, ինչպէս որոշապէս կը հասկցուէր իր խորթ հնչումէն: Ոստիկան մը հարցաքննեց օտար համայնավարը եւ ինքնութեան թուղթեր պահանջեց:

Այս միջամտութենէն զայրացան ներկայ համայնավարները, որոնցմէ նաւազ մը յարձակեցաւ ոստիկանի մը վրայ, միւս ոստիկաններն ալ ծեծ կերան: Քիչ յետոյ, օգնական ուժեր հասնելով, ձերբակալեցին գրեթէ բոլոր ներկաները՝ 120 հոգի, որոնք ոստիկանատուն տարուեցան: Վար դրուեցան 14 հոգի միայն: Վիրաւորուած ոստիկաններէն մէկը՝ Մարի Րէսլու երէկ առաւօտ մեռաւ Պօժոն հիւանդանոցին մէջ:

«Լեւալ» աւարին բաշխումը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ փախստական Հելլէններուն գրաւուած կալուածներէն գանձուած վարձքերը ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաշխուին. սակայն բաշխման օրը տակաւին որոշուած չէ:

Կալուածներուն արժէքներն ու վարձքերը գնահատող յանձնաժողովին ալ աշխատութիւնը կը շարունակէ եւ ցարդ 50 կալուածներու գին դրած է: Անցեալ տարի հրատարակուած օրէնքի մը համաձայն, փախստական Հելլէններուն կալուածները անպատճառ աճուրդով պիտի ծախուին կամ վարձու պիտի տրուին, ինչ որ ցարդ չէ եղած: Ոչ-փոխանակելիներու միութիւնը 27 մարտին համագումար նիստ մը պիտի ունենայ եւ կառավարութեան դիմում պիտի կատարէ, որպէսզի Հելլէններուն կալուածները անպատճառ աճուրդով ծախուին եւ կամ վարձու տրուին: Փախստական Հելլէններուն այն կալուածները որոնք փոխանորդով կը մատակարարուէին նոյնպէս կը գրաւուին: Բերա Հաճոփուլօ փասաժին բոլոր խանութներն ու շէնքերն ալ մէջն ըլլալով 28 կալուած գրաւուած եւ ոչ-փոխանակելիներուն յատուկ յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դրուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԿՐՑԻ՞ ՀԱՍԿՑՆԵԼ»

Հայ լեզուն իր նրբութիւններն ունի: Անոնցմէ մէկ քանին թէ՛ նուրբ են, թէ՛ պերճախօս միանգամայն: Միայն, եթէ շատեր պէտք եղած ճաշակն ունին այդ նրբութիւնը ստորագծելու համար, քիչեր կ'իւրացնեն մնացեալը, այսինքն պերճախօսութիւնը:

Փորձառութեամբ կը խօսիմ:

* * *

Անցեալները բարեկամի մը նամակով կը բացատրէի թէ ինչո՛ւ հայ ազգը Տէրվիշի մը պէտք ունէր, թէ ինչու ան՝ (Տէրվիշը) իր մէջ պարտ էր մարմնացնել հայ ազգին բոլոր առաքինութիւնները ու դուրս ձգել թերութիւնները նոյն ազգին: Ես ինքս առաջ անցած եւ այդ թերութիւնները գրեթէ ամբողջապէս յիշած էի, ու երբ փորձած էի առաքինութիւններ յիշել՝ տեղ չէր մնացած ու յաղթական շեշտով մը աւելցուցած էի.

— Եթէ հայ անհատը այդ աստիճան նիհար է առաքինութեան մէջ, այն ատեն շահն ալ անսահման կրնայ ըլլալ, հայ պատասխանատու մարմինը վերածելով ... մէկ մարմնի, մէկ ստամոքսով ու լեարդով: Եթէ այդ մարմինը տասը անդամ ունի, ինը ջնջելով տասնով բաժնած կ'ըլլանք առաքինութեան բացակայութիւնը: Ահա՛ թէ ինչու Տէրվիշ մը կ'ուզենք, եւ կը հրաժարինք ժխտական քանակութիւններէ (qualité négative):

Ու վերջացուցած էի՝

— կրցի՞ հասկցնել:

Բարեկամս իր պատասխանը գրեց սապէս.

«Բառարան.—

«Կրցի՞ հասկցնել»՝ հայկական նրբութիւն, կը նշանակէ իրականին մէջ

«— կրցի՞ գլուխիդ մէջ դրոշմել տուած բացատրութիւնս: կարծեմ ոչ: դժբախտութիւն մը, իսկապէս: Որքա՛ն բթամիտ էք եղեր, տրամաբանող ուղեղ չունիք: ցաւալի բան»:

* * *

Բարեկամս չեմ—գիտեր—ինչ մը ունի իր գրիչին ծայրը: Չեմ—գիտեր—ինչ մըն ալ՝ իր պատասխանին մէջ:

կրցի՞ հասկցնել:

ԵԴ. ԲԷՈՎՑԱՑԻ

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ՍԱՐԱՅԼԻ

Շաբաթ օր մեռաւ զօր. Սարայլ, Սելանիկի ճակատին նախկին հրամանատար եւ նախկին մարզպան Սուրիոյ: Խորհրդարանը 50 հազար ֆր. քուէարկեց յուղարկաւորութեան համար:

Սարայլ ծնած էր Քարքասոն՝ 1856ին: Սէն-Սիր մտաւ 1875ին: Ծառայեց Ալճերիոյ եւ Թունուզի մէջ: Մեծ պատերազմին կարեւոր յաղթանակներ շահեցաւ:

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ»Ի ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ժամը 0,54 ին Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ Կոմս Ցէփլին ղեկաւոր օդանաւը որ Պալի եւ Պէլֆորի վրայէն սաւառնելէն յետոյ ուղղուեցաւ դէպի Լիոն՝ Հոննոսի ընթացքին հետեւելով: Առտուան ժամը 7.45ին թռաւ Մարսէյլի վրայէն եւ ուղղուեցաւ դէպի Ճենովա, Լիվոռնօ, Հռոմ, Նափոլի, ուսկից պիտի երթայ Յունաստան, Փոքր Ասիա, Պոլիս, Պուտափէշտ եւ Վիեննա:

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾԷ

ԽՄԲ.— կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ:

Ո՞վ պիտի լուծէ — երբ կը պակսի Աղեքսանդրի դանակը — Գորդեան հանգոյցը՝ Հայկական Հարցը: Այդ հարցին լուծումէն վհատուողներ կ՚ուրանան նոյն իսկ նման հարցի մը գոյութիւնը: Թուրքերը այս դիրքը ունեցած են ամէն ատեն եւ ամէնէն վերջը Լօզանի դաշնագրի կընքումի միջոցին: Մեր մէջ ալ նոյն տեսակէտը բաժնողներ կան, ընդհ. պատերազմէն վերջ:

Հարցը սա է.— Ո՞րն է այն միջոցը որ հայ ժողովուրդին կը դարձնէ իր սեփական հողերը: Ուրանալ այս խնդրին մօքերը զբաղեցնելու հանգամանք ունենալը՝ կը նշանակէ կա՛մ մերժել երկրագունդի վրայ գըտնուած որոշ հողամասի Հայաստան ըլլալը, կամ ընդունելով Հայաստանի գոյութիւնը, այդ երկիրը Հայերուն վերադարձնելու հնարաւորութիւն չտեսնել:

Առաջին ըմբռնումը ունին կամ կը յայտնեն Թուրքերը, իսկ վերջին տեսակէտը իւրացուցած են մեր մէջ «Հայկական Հարց գոյութիւն չունի» ըսողները: Ժխտումի տեսակէտէն այս երկու ձեւերէն Թուրքերունը աւելի հիմնական է, որովհետեւ հարցը ըստ էութեան անգոյ կ՚ընդունի, մինչդեռ միւս տեսակէտը պաշտպանողներուն հետ կարելի է վիճիլ, քանի որ անոնք միայն լուծման որ եւ է ձեւի չեն հաւատար: Ըստ էութեան կ՚ընդունին որ Հայաստան ըսուած հողամաս մը կայ, որուն մեծագոյն մասը ուրիշներուն ձեռքն է:

Թուրքերուն տեսակէտը կը ջրուի պատմութեան կողմէ. անոնց տեսակէտին արժէքը միայն իրենց գրուած Հայաստանի մէջ հայ բնակչութեան բացարձակ չգոյութեամբ կ՚ումժովնայ: Բոլոր բացատրութիւնները անզօր են այս անողոք իրականութեան առջեւ: Բայց ընդունել եւ կուլ զալն՝ կը նշանակէ ոճիրը սրբագործել: Անկէ զատ, ուրիշ պարագայ մը. եթէ դէպքերու տարբեր դասաւորութեամբ մը այսօրուան Թրքական Հայաստանի մէջ որեւէ Թուրք գոյութիւն չունենար, այդ հողամասին Հայաստան կոչուիլը բոլորին կողմէ պիտի ըլլար անվիճելի. ուրեմն կոտորած մը կամ քանի մը տարուան պատմական դէպքեր պիտի որոշէին ազգային սեփականութեան մը ճակատագիրը: Չեմ գիտեր թէ ո՞րն է աշխարհի վրայ ազգի մը հայրենիքը որ այդ ազգինը կը ճանչցուի կամ չի ճանչցուիր պատերազմէ մը յետոյ: Պատերազմները բռնագրաւումներ ընելու հնարաւորութիւն կուտան, բայց չեն կրնար փոխել բռնագրաւուած հողերու պատմական իրաւունքն ու անունը:

Ինչպէս ըսի, աւելի վիճելի է միւս ըմբռնումը: Կա՞յ որեւէ ձեւ, հնարաւորութիւն Հայերուն յանձնելու այն հողերը որոնք պատմութեան կողմէ Հայաստան կը կոչուին:

Տեսականօրէն Հայը Հայաստանին տէր կրնայ դառնալ՝

1.— Հայը ինքը, եթէ բաւաբար ուժ ունենայ, ետ առնելու իր երկիրը բռնութեամբ իրմէ խլողէն: Այս կ՚ենթադրէ Հայուն ուժը աւելի մեծ քան Թուրքինը. ինչ որ անկարելիութեան պարագայ է:

2.— Թուրքը, որ ընդունելով իր կատարած անիրաւութիւնը՝ ուզէ իր օրինական տիրոջ յանձնել Հայաստանը: Պատմութեան մէջ չտեսնուած վեհանձնութիւն մը պիտի ըլլար այս. հետեւաբար անկարելիութեան պարագայ:

3.— Ռուսը՝ որ ուզէր այժմու Հայաստանին կցել նաեւ Թրքականը, կռիւով կամ իրաւախոհութեամբ: Բացարձակ անկարելիութեան պարագան գոյութիւն չունի հոս: Ցարական Ռուսիոյ քաղաքական ծրագիրներէն մէկը այս էր: Ռուսական նոր իշխանութեան դիրքը հակառակին ապացոյցները տուած է շատ անգամ: Բայց իր վերաբերումը հետեւանք էր մինչեւ հիմա ուժերը ամփոփելու իր պարտաւորութեա՞ն թէ ոչ իսկապէս իր հիմնական քաղաքական ուղեգիծը կը կազմէ: Դըժուար է ճշդել. բայց գիտենք որ Ռուսիան եթէ միւս պետութիւններուն պէս հողեր չուզեր գրաւել, կ՚ուզէ սակայն իր վարչաձեւի տարածումն ու ընդհանրացումը բոլոր պետութիւններուն վրայ: Այս ալ կարելի է միայն ու միայն, գոնէ իր սահմանակից երկիրներու համար իր միջամտութեամբ:

Ուրեմն քանի՛ Ռուսիոյ մէջ այժմու վարչաձեւը կայ, քանի իր համաշխարհային յեղափոխութեան տեսութիւնը գործնական քաղաքականութեան մաս կը կազմէ, կարելի չէ ըսել որ Ռուսիան երբեք ցանկութիւն չպիտի ունենայ իր սահմանակից երկիրներու վրայ տարածելու իր վարչաձեւը, այսինքն այդ երկիրները դարձնելու խորհրդային հանրապետութիւններէն մէկը: Այս հնարաւորութիւն մըն է, թերեւս շատ ուշ ատեն գործադրելի, զոր չեն կրնար ուրանալ մանաւանդ Հայկական Հարցը ուրացողները: Այդ հնարաւորութիւնը երբ կատարուած իրողութիւն կը դառնայ, արդէն գտնուած կ՚ըլլայ նաեւ հարցին լուծման եղանակը. Հայաստանը իր ամբողջութեան մէջ կրնայ ըլլալ Հայերունը: Իսկ եթէ Ռուսիոյ այժմու վարչաձեւը փոխուի, նորէն արտաքին քաղաքական պահանջներէն մէկը չի կրնար ցարական Ռուսիայէն տարբեր ըլլալ: Ինչ ալ ըլլայ, ուրեմն, Ռուսիոյ դիրքը, մեր հարցին լուծման տեսակէտէն բացարձակ անկարելիութիւններ չի ներկայացներ: Կը մնայ միայն գիտնալ Թուրքիոյ ընդդիմութեան չափը: Թուրքիա կըրնա՞յ երկու տեսակի Ռուսիաներէն որեւէ մէկուն յաւիտենապէս ընդդիմանալ: Ուժերու համեմատութիւնը գիտցողը ի հարկէ դրական պատասխան չունի բայց եթէ այդ ընդդիմութեան հաւատացողներ իսկ գտնուին, նորէն անոր վիճելիութիւնը կը բաւէ անկարելիութեան սահմանէն դուրս հանելու մեր դրած հարցին լուծումը: Հոս անշուշտ կարելի է դիտողութիւն ընել, թէ Ռուսերու միջոցաւ գրաւում մը, Հայաստանը Հայերուն յանձնել չէ, այլ անոր տէրը միայն փոխել է, բայց Հայաստանի միացման կատարուելիք իրողութիւնը, եթէ հարցին ամբողջական ու վերջնական լուծումը չէ, բայց գոնէ մեր ժողովուրդի մեծ մասին համար, չըսելու համար բոլորին — բաւաբար լուծում մըն է:

4.— Հարցը կրնան լուծել օտար պետութիւնները: Ինչքան ալ չարաչար յուսախաբութիւններ ունեցած ըլլանք եւրոպական եւ ամերիկ. կառավարութիւններէն, տրամաբանութիւնը թոյլ չի տար հաշուի չառնել անոնց եւ Ռուսիոյ ու Թուրքիոյ շահերու յարաբերութեանց վիճակը: Այդ յարաբերութիւնը կրնայ մեզի համար շատ աննպաստ ըլլալ, ինչպէս եղած է մինչեւ հիմա. բայց անկարելիութիւն չէ անոնց տարբեր տեսակի դասաւորում մը: Ուիլսընի Հայաստանի սահմանները գծելու եւ այդ սահմանները գոնէ մէկ օրուան կամ մէկ ժամուան համար բոլոր պետութիւններէն ճանչցուելու իրողութիւնը իրաւունք կուտայ ենթադրելու որ ուրիշ օր մը, Թուղթի վրայ գծուածը կրնայ իրականութեան մէջ ալ գծուիլ:

5.— Հայ ժողովուրդի եւ իր դրացի ուրիշ ազգերու գործակցութիւնը կարելիութիւններէն մէկն է մեր հարցը լուծելու: Այդ գործակցութիւնը ի հարկէ պարզ չէ ու դիւրին: Կիւրտերու վերջին շարժը պէտք էր, համոզելու համար զանոնք թէ իրենց շահերը նոյնն են մերինին հետ: Նման հաւաստիներ ալ անհրաժեշտ պիտի ըլլա՞ն Վրացիները այդ գիտակցութեան բերելու համար: Մեր հայրենիքի շրջանին մէջ ապրող այն բոլոր մանր ազգերը որոնք պահպանել կ՚ուզեն իրենց ցեղային անհատականութիւնը, կոտորուելով կամ ձուլուելով անհետանալու վտանգին դէմ կրնան մեծ չափով ընդդիմանալ՝ երբ ընդունին բախտակից ցեղերու գործակցութեան սկզբունքը: Հայը, Վրացին եւ Քիւրտը ամէն ատեն եւ ամէն խնդրի մէջ նոյն շահերը չունին, բայց անոնցմէ մէկուն ընելիք շահը ի վնաս միւսին համեմատաբար հասարակաց վտանգին այնքան փոքր է, որ իրենց մէջէն վնասուողը ի վերջոյ ոչ կորուստի, ոչ ալ մեծ վտանգի մը կ՚ենթարկուի:

Ահաւասիկ մեր հարցի լուծման տեսնուած հնարաւորութիւնները: Անոնցմէ մէկին, մէկ մէկ քանիին կամ բոլորին յարմար դասաւորումը օր մը կրնայ լուծել խնդիրը: Այդ օրը գալիք չունի ըսելը անհիմն յոռետեսութեան մը պիտի մատնէր: Ինչպէս այդ օրը մօտաւոր ապագան է ըսելը անյատակ լաւատեսութիւն մը: Համբերութեան դարերու քարոզին նորէն պարտաւոր է հետեւիլ մեր ցեղը: Ու կը հետեւի ան այդ խրատին բնազդօրէն. յոռետես չէ ան — հակառակ իր երբեմնի պատահական արտայայտութիւններուն — որովհետեւ մեռնիլ չուզեր: Լաւատես ալ չէ, որովհետեւ շատ խրատուած է: Իրատես է ան այսօր, Վռամեանի պատգամին հետեւող:

Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայերուն սեփականութիւնը եղող եւ Թրք. դրամատուններէն կողոպտուելով Գերմանիա պահ դրուած յետոյ անգլիական գանձը մտած հինգ միլիոն ոսկիի հարցը հազիւ ատեն ատեն տկար ձայներով կ՚արծարծուի մեր մամուլին մէջ, եւ այսչափ:

Անկէ ճիշդ տարի մը առաջ, Եփրատ Գոլէճի նախկին սաներէն մէկը «Ազդարար»ի մէջ հրապարակով Ամերիկեան Պորտէն կը պահանջէր հայ ազգին վերաբերեալ այն հիմնադրամը, զոր հիմնադիր բարեբար տիկին Հօւլըր յիսուն տարի առաջ հաւաքած էր Ամերիկայի մէջ: Նախկին սանը, իբր ապացոյց կը յիշէր կանոնագրութեան 8րդ յօդուածը, ուր ըսուած է թէ հիմնադրամը 1925էն վերջ պիտի փոխանցուի բնիկ հայ տարրին: Գումարը կը հասնի քառորդ միլիոն տոլարի: Ձայն բարբառոյ յանապատի:

Հապա՞ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի Հայկական հարստութիւնները: Հապա՞ Ռումանիոյ մէջ մեր ունեցած հին-հին կալուածները, Թուրքիոյ գրեթէ ամէն անկիւնը գտնուած ազգապատկան խաները հողերն ու զանազան միւլքերը, եւ վերջապէս մեծ ու փոքր կտակները՝ անգլիական Հնդկաստանէն սկսած մինչեւ Ամերիկա:

Ի՞նչ պիտի ըլլան ասոնք. իրա՞ւ կորսուած հարստութիւններ պիտի միան յաւիտեանս յաւիտենից. արդեօք մեր ժողովուրդը պէտք չունի՞ իր այդ հարստութեանց, զորս անօրաշապէս ձգած է օտար սնտուկներու պաշտպանութեա՞ն եւ քմայքին...

Բայց ահա փոքր ու աղքատ երկիր մը, ուր մէկ միլիոն Հայեր հազիւ կ՚ապրին, շուրջ կէս միլիոնի գաղթականութիւն Կովկասի եւ ռուսական սահմաններուն մէջ, ահա վերջապէս ուրիշ մէկ միլիոն ճշմարիտ գաղթական-Թափառական հայութիւն մը՝ ցրուած աշխարհի չոր ծագերը: Աւելին. կայաններն ու «պարապ»ները կը վերցուին, դան կը ոսկորին կը հասնի, խեղճութիւնը կը կրկնապատկուի, շատեր դէպի Հարաւ. Ամերիկա ցուպը ձեռք կ՚առնեն: Գանձէն եւ հայ ճարտարագէտներ ծրագիրներ կը շինեն ճահիճներ չորցնելու, որպէս զի գոնէ մաս մը ժողովուրդ փոխադրեն երկիր, բայց տրամադրելի դրամ չկայ, վարկ չկայ...

Եւ սակայն ունինք եւ չունինք, ցաւալին հոս է:

Այո՛, պէտքեր կան եւ մենք ունինք զանոնք գոհացնելու միջոցները որոշ չափով, բայց մեր ձեռքը չեն: Առնելիքւոր ենք բայց բերան չունինք որ պահանջենք: Ո՞րն է եւ ո՞վ է վերջապէս այս ժողովուրդին անունով խօսելու իրաւասուն:

Ունինք կառավարութիւն մը, որ տարբեր հայեցողութիւն ունի կեանքի մասին, տարբեր տնտեսական սկզբունք եւ քաղաքականութիւն: Չի կրնար «տեսնել» մեր գաղթական կեանքի թշուառութիւնը կամ, ինչպէս անխոհեմօրէն արտայայտուեցաւ վերջերս Եսայեան՝ կառավարութիւնը դո րսի Հայերու մասին բնաւ չխորհիր:

Ունինք պատուիրակութիւններ որոնք ուրիշ հանգամանքներ կը ներկայացնեն եւ այժմ անզօր դարձած են:

Ունինք «Թեմական» մը, որ կազմալոյծ է ու չկայ: Իսկ կաթողիկոսական պատուիրակ մը, որ համայնքները պիտի վերակազմէր թերեւս, գալոց է...

Ունինք վերջապէս Բարեգործականը: Շատեր սխալմամբ մեծ յոյսեր կապած էին այս միակ հայկական դրամագլուխի հաստատութեան, բայց սխա՛լ: Ան չէր կրնար լրացնել մեր պահանջը: Չենք կրնար բարեգործական մասնաւոր ընկերութենէ մը պահանջել այն ամէնը որ պէտք է ամբողջ ազգային ահաւոր աղէտները դարմանելու: Եւ այսպէս պէտք է ընդունինք որ Բարեգործականը իրթըրսթային ժանգոտումով կոչուած է ներկայ թէ ապագային համար ըլլալ եւ մնալ ոչ զգայուն սիրտ մը, որ չի կրնար բացուիլ եւ զոր կարելի չէ օգտագործել մեր բիւր ցաւերուն համար: Անշուշտ վարիչներէն շատ բան կախուած է, բայց ամէն նուիրատու մասնաւոր պայմաններ դրած ըլլալ կը թուի, լբրեւ «օրհնեալ գերդաստան ...» մնալու համար մինչեւ վերջ: Ուրիշ խօսքով ունինք մեր հարուստ Բարեգործականը, որ իսկապէս ապահով սնտուկ մըն է, ճիշդ Նոյեան տապանին պէս, եւ որ սակայն իբր միակ տիպար հայկական ստացուածք, Արարատին գլուխը պիտի մնայ բոլոր տեսակի ջրհեղեղներէն վերջ...

Ահա թէ ինչե՞ր ունինք: Եւ այս բոլորը գիտնալով հանդերձ, նորէն կը հարցնենք մենք մեզի: Ո՞ւր է, ո՞վ է իրաւասուն, ո՞վ է մեր «մեծ»ը, որ մեր պահանջները ամփոփէ, որ մեր իրաւունքը պաշտպանէ, որ մեզի նեցուկ ըլլայ եւ որ կարենայ մեր անհրաժեշտ պէտքերը հոգալ:

Պատասխան.— Հայրենակիցնե՛ր, Հայե՛ր, քաջազ զաւակնե՛ր, մենք ենք մեր տէրը, մենք ենք մեր մեծը: Մենք ենք որ պիտի միանանք, ձեռք ձեռքի պիտի տանք եւ պիտի կազմակերպուինք, մէկ ճակատ պիտի կազմենք: Մէկ-դի պիտի դնենք մեր ներքին վէճերը, պիտի ստեղծենք նոր մարմին մը, Հայ Համագաղթային Միութիւն մը, որ պիտի զբաղի մեր բոլոր համայնքային եւ ազգային հարցերով, ու բոլոր տեսակի պարտաւորերէն իրաւականօրէն պիտի պահանջէ մեր կորսուած հարստութիւնները, որոնց այնքան պէտք ունինք:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ազգ. ընդհ. վիճակ — գաղթականութիւնը — թատերական կեանք — «Թուրքերը եւ Հայերը»

ՆԻԿՈՍԻԱ, 14 մարտ

Կիպրահայութիւնը՝ կէս քուն, կէս արթուն կ՚ապրի իր ազգային եւ հանրային կեանքը: Սիրտ ճմլող այլասերում չկայ այստեղ եւ ո՛չ ալ զանգուածային արտագաղթ դէպի անյայտ հորիզոններ: Պատմական ընդարձակ հողերով վանք մը ու եկեղեցի մը, եւ բրիտանական խաղաղ տիրապետութեան յիսնամեակ մը, հայկական փոքրիկ բոյնի մը ապահովութիւնը ընձեռած են Կիպրոսի ափերը ապաւինող ցեղին խլեակներուն: Այսքանը մխիթարական է անշուշտ, մանաւանդ երբ նկատի կ՚առնուի Սուրիոյ, Ցո Նաստանի եւ Եւրոպայի զանազան հայ գաղութներուն ներկայ վրդովիչ վիճակը:

Բայց եւ այնպէս ցաւալի իրողութիւններ կան, որ չեն կրնար վրիպիլ սրտցաւ դիտողներու ուշադրութենէն: Ազգային եկամուտները կոկիկ գումար մը կը կազմեն — վանքը միայն տարեկան մօտ 700 անգլ. ոսկի վարձք կը բերէ. եկեղեցին ունի հասութաբեր ջրաղաց, տուներ ու խանութներ եւ երկսեռ աշակերտութեան մեծ մասը կը վճարէ կրթական ամսաթոշակ: Հակառակ ասոր, սակայն Կիպրահայ կրթական կեանքը բնաւ գոհացուցիչ չէ: Դրամներ կը մսխուին Նիկոսիոյ վարժարանին ու Առաջնորդարանին վրայ, առանց շօշափելի արդիւնք ձեռք բերելու: Միապետական ու խնամիական մտայնութիւնը թառած է ազգային կեանքին վրայ: Թաղական խորհուրդ թէ հոգաբարձու ցած-կաստանի հին օրերը կը յիշեցնեն:

Բարեբախտաբար, Մելգոնեան հաստատութեան սաները առաջադէմ շաւիղի մը մէջ կ՚երեւին: Հայաստանի, Կիլիկիոյ բոլոր անկիւններէն հաւաքուող այս տղոց մէջ կը փայլին ցեղին պէս պէս ընդունակութիւնները: Կ՚իմանամ թէ գրականութեան, երաժշտութեան ու գծագրութեան մէջ ձիրքեր ու տաղանդներ դուրս գալու վրայ են, սա թուխ եւ լուրջ դէմքերով տղոց մէջէն: Ծանրակշիռ հարց է սակայն թէ կեանքի պայքարին մէջ ի՞նչպէս ապրուստ պիտի ճարեն պեխերը այլեւս բուսած եւ դուրս ելլելու վրայ գտնուողները: Բայց երբ պիտի հաստատուին արհեստագիտական ճիւղերը: Ատենը մէկ թերըսթ հաստատելու մտահոգութիւնով ա՛յնքան ժամանակ ու դրամ պարապ վատնելու տեղ, աւելի լաւ չըլլար միթէ՞ օր առաջ այդ ուղղութեամբ գործի սկսելու:

*** Գաղթական Հայերը չափազանց չարքաշ եւ հեզ կեանք կ՚ապրին: Հակառակ որ հայ մուրացկաններ չկան, բայց աղքատներ շատ կան. եւ՝ այս երկրին մէջ, մեր ժողովուրդը, դժբախտաբար, տնտեսական հաստատ կռուան չի կրնար ունենալ: Ընդհանուր առմամբ Կիպրոսի առեւտուրը սահմանափակ է եւ գրեթէ կեդրոնացած Յոյներու ձեռքը: Հայերը իրենց ձեռներէցութեան շնորհիւ միայն կը պահեն որոշ գետին. եւ ուրախառիթ բան մըն է յիշել քանի մը հայ վաճառականներու բաւական փայլուն վիճակը, եւ հայ արհեստաւորներու եւ շոֆէօրներու տքնաջան աշխատանքով ձեռք բերած արդիւնքը: Ըրջապատը սա հասարակ այլամերժ է:

Ապահովագրական գործի խիստ ցաւալի մէկ տնաեր յիմարութիւնով, ինքզինքը դժբախտութեան մատնեց վարկի տէր Հայ մը եւ եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Անգահութիւնն ալ կործանարար է ի վերջոյ:

Ազգ. վարժարանէն հրաժանալու քանի մը տղաք անձկութեամբ կը նային իրենց ապագային: Դպրոցը իրենց կարդալ գրել սորվեցուցեր է եւ հող ամէն ինչ կը լրանայ ...

*** Տարի մըն է, որ զանազան թատերական խումբեր, Կիպրոս Ասեպակ երկիր նկատելով իբր ա... րու եւ եւ նիկոսիա կը խուժեն նիւթապէս գէթ յուսախաբ ըլլալու դատապարտուած: Եկող գաղութներուն մէջ արժէքներ ալ երեւցան, եւ Եգիպտոսի, Անգլիոյ ու Ամերիկայի նման մեր բախտաւոր գաղութներուն կը մնայ նիւթապէս ալ գոհ ձգել զիրենք:

Հոս այցելող խումբերն են՝

1.— «Արփիարի խումբը», բաղկացած Վ. Արփիարէ, Օր. Ա. Ցովհաննէսեանէ, որոնք յաջող քոմէտիներ ներկայացուցին: Լէպլէպիճի Հօր Հօր Աղան գլուխ գործոցը եղաւ Արփիարի խումբին: 2.— «Կոստանեան խումբ»ը, այր ու կին եւ երեք զաւակներ, որոնք տըպ... մաթիք յաջող քանի մը կտորներ բեմադրեցին, ինչպէս «Անյայտ կինը», «ինկած բերդի իշխանուհին», Օթելլօ»: Այս վերջին խաղին մէջ Պ. Մ. Կոստանեան հիացումի ... առարկայ դարձաւ հայ թէ օտար գեղարուեստագէտներէ: Կոստանեան խումբը մեկնեցաւ Պէյրութ. 3.— «Վարդ Պատրիկի խումբը», այր եւ կին, ամէնէն երկար մնացողները եղան Կիպրոս: Կը խաղան ամէն սեռի կտորներ:

*** Գեղարուեստի մասին խօսելու ատեն կ՚արժէ յիշատակել միշտ Պ. Բարսեղ Կանաչեանը, որուն «Ցալլօ»ն վերջերս ելեկտրականացուած է Նիւ Եորքի հայ հասարակութիւնը, ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը: Կ՚իմանամ թէ նոր կտոր մը հեղինակելու վրայ է Պ. Կանաչեան:

*** «Հայրենիք» ամսագրի մէջ յօդուածագիր մը խօսելով «Թուրքերը եւ Հայերը» նիւթին վրայ, մէկ երկու անգամ կ՚ակնարկէ նաեւ Կիպրոսէն Թուրքիա գաղթելու պատրաստ Թուրքերու մասին: Իբրեւ խիստ մօտէն իրազեկ, բացարձակապէս կը յայտարարեմ որ այդպիսի բան գոյութիւն չունի: Կիպրոսէն Թուրքիա անցնող մատի վրայ հաշուուող Թուրքերուն մեծ մասը յուսախաբուած ետ կը դառնան: Այս պատճառ մը չէ անշուշտ որ Կիպրոսի Թուրքերը համակրանքով խանդավառութեամբ չողջունեն քէմալական յեղափոխութիւնը, թէեւ հին սերունդը խորթ աչքով կը դիտէ ամէն ինչ:

Կիպրոսի մէջ Հայու Թուրքէ կ՚ապրին իրարու հետ:

ՏՈՔԹ. Ռ. ԹԱԳԻՒՐԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի մանր առեւտրականներու միութեան համագումարը տեղի ունեցաւ երեկ, պատգամաւորներով, որոնք ներկայացնէին առեւտրական նազան միութեանց պատկան աւելի քան 500.000 անդամներ.

Համագումարին գլխաւոր պատակն է մասնակցող տրական իւրաքանչիւր Թեան տեսակէտներուն ու ծանքներուն մէջ մտցնել սաւորում մը, զանոնք ներկայացնելու համար կառավարութեան: կազմուած են հինգ նախումբեր, որոնք պիտի առեւտրական սեփականութեան տուրքերու եւ ընկերային ցառիկ օրէնքներու վերաբերեալ խնդիրներ:

Բանաձեւերու քուէարկումէն յետոյ, առեւտրականներու պահանջներն ու բաղձանքները պիտի ներկայացուին կառավարութեան:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, Մարտ 22

Օրը օրին գրած եմ կարեւոր անցուդարձերուն մասին, բայց վերջին ընդհանուր ժողովին առթիւ կ'արժէ համառօտակի անդրադառնալ մէկ քանի հարցերու։ Տարեկան հակիրճ տեսութիւն մը վերջապէս։

Այս տարի գործող Միութիւնները Միացին Գաղութայինը եւ Երիտասարդականը։ Դժբախտաբար Կանանց Միութիւնը բոլորովին անգործ կեցաւ։ Կանանց Միութիւնը որ, ժամանակին, մեր տղոց հայերէնի դասընթացքին փոնտը հիմնեց, պէտք է անյողդողդ շարունակէ իր այն ատենի օգտաշատ գործունէութիւնը, գէթ առնէ վերջ զօրացնելով վարչութիւնը երիտասարդ ուժերով. այլապէս իրաւունք պիտի ունենան չարամիտ փսփսացողները թէ եղածը պարզ փառասիրութեան արդիւնք էր եւ ոչ թէ շարունակական գործունէութեան, համբերումի եւ ձգտումի։

Երիտասարդական միութիւնն ալ փոքրիկ ընդհատումներ ունեցաւ որոշ հաւաքատեղիի պակասէն, բայց հաւաքոյթները եւ գրադարանը միշտ ալ կային։ Տարբեր մէկ հանդէս-ներկայացում եւ ամէն օժանդակութիւն բերաւ գաղութային գործերուն։ Եր. Միութեան էն կարեւոր գործը եղաւ Միսաք Մեծարենցի մահուան 20ամեակին նուիրուած երեկոն, ուր Գր. վրդ. Չահլամեանի ձեռքով վերայայտնուեցաւ ուրիշ վաղամեռիկ բանաստեղծ մը՝ [illegible] Կորիւն Մկրտիչեան, որուն մասին «Ցառաջ»ի Թղթակիցին հրապարակած յայտնութիւնները [illegible] կազմեցին փնտռտուքներ ընելու, եւ ուրախառիթ է որ Պա[illegible] եալ խոստացաւ ատոր [illegible] այս տարի հրատարակել իր քով պահուած ձեռագիրները։

Հայ եւ գերման միութիւնը, որ երկար տարիներէ ի վեր կայ, ոեւէ գրական աշխատանք չէ կատարած ամբողջ տարուան մէջ։ Նոյնիսկ Ընդհ. ժողովը, որ ամէն տարի Եր. Միութեան օգնութեամբ տեղի կ'ունենայ եւ կը վերընտրէ նախկին վարչութիւնը, հետաքրքիր չէ այլեւս։ Պէտք էր թերեւս Միութիւնը քիչ մը ժողովրդականացնել, պրոպագանդի գործը հիմնականօրէն կազմակերպել, եւ մանաւանդ ուղղակի աշխատիլ չեզոքացնել գերման գոյնզգոյն պրոպագանդիստներն ու համակիրները «ազնուական» Թուրքերու։ Հակառակ Հայեւգերման Միութեան գոյութեան, գերման շրջաններու մէջ դեռ կը յանձնարարուին տղքթ. Վ. Կիհէլմ Վիրթի նման միակողմանի «պատմագէտ»ի մը «առաջաւոր Ասիոյ» պատմական գիրքը, իբր կատարելագոյն ուսումնասիրութեան առարկայ, ուր Հայերը բացարձակապէս կը բնորոշուին վարնոց, խաբեբայ, յաւիտենական թափառող, վաշխառու, աղմկարար, անուղղայ եւ Քիւրտերն ու Թուրքերը աշաբեկող։ Պէտք չէ՞ր ամէն առթիւ բուն ժողովուրդին դիմել եւ ցոյց տալ թէ խաբած են զինք, թէ Թուրք-Մոնկոլեան խորամանկութիւնը խաբած է գերման քաղաքագէտներն ու մանաւանդ պաշտօնէութիւնը, որ յաւիտենական Թրքասէրն է դեռ։

Պէտք չէ՞ր կրկնել թէ այդ չորսերես քաղաքականութեան շնորհիւ այսօր սափրուած է գերման ճարտարարուեստը իր տեղը տալ Իտալականին։ Եւ վերջապէս թէ կաշառուած պատմագիրներ եւ շլմորած «ականատես»ներ սխալ տեսած են, թէ պատմութիւնը ի վայր շրջած գրած են եւն. եւն.։

Անցեալները, Թուրք գրագիտուհի Սուատ Տէրվիշ Հանըմ Պերլին կը գտնուէր։ «Մամուլի պարահանդէս»ը անմիջական առիթ սեպելով — եւ հետաքրքիր ընելու համար դեռ հին տառերն ալ գործածելով — գովասանք-բանաստեղծութիւն մը հրապարակեցին նոյն հանդէսին մէջ, թարգմանութիւնն ալ բերանացի եւ գրաւոր...։ Այդ ընկերութեան մէջ ուր Գերմանիոյ վարչապետէն սկսած բոլոր դասակարգերը ներկայացուած էին, Թուրքերու պրոպագանդը պզտի՞կ բան մըն էր, եւ մենք ի՞նչով կը փոխարինենք անոնց։

* * *

Գաղութային Միութեան անցեալ տարուան գործերը եղան՝ Ապրիլեան Սգատօնը, Անկախութեան տասնամեակը, «Մշակոյթի օր»ը, Հոգ. Հովիւի եւ ուսուցչի պաշտօնին հաստատումը, տօնական եւ յաճախակի պատարագները, եկեղեցիի շէնք ճարելը, հայ տղոց ծննդեան հանդէսը զոր կազմակերպած էր Գր. վրդ. Չահլամեան, բայց Տիկին Փ. Մովսէսեան ալ չէր զլացած պէտք եղած աշխատանքը։

Գաղութային գործերը մօտէն քննելէ յետոյ, պէտք է խոստովանինք սակայն որ 1928 տարին քիչ մը թոյլ անցած է. անհրաժեշտ էր աւելի լուրջ աշխատանք։

Տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ մարտ 3ի կիրակի օրը։ Վարչութեան հաշուետուութենէն եւ հրաժարումէն վերջ կատարուեցան նոր ընտրութիւնները։ Նոր Վարչութեան անդամներն են Պ. Պ. Եր. Տէր Մինասեան՝ ատենապետ, Պ. Ֆրունձեան՝ ատենադպիր, Ն. Մովսէսեան՝ փոխատենապետ եւ գանձապահ, Վ. Ռաֆայէլեան եւ Սեւաչունի՝ անդամներ։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Սուրիոյ Թերթերէն)

ՃԷԼԱԼ ՆՈՒՐԻԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«Էլ Շաապ» թերթը իր մարտ 4 եւ 6 թիւերով թարգմանաբար կ'արտատպէ երկու յօդուածներ, մէկը ֆրանսացի գրագէտ Մորսիէէն եւ միւսը Թուրք հրապարակագիր Ճէլալ Նուրիէն։ Երկու յօդուածներն ալ գրուած են Սուրիական դատը պաշտպանելու նպատակով, որոնց համար արաբ ազգայնական թերթը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը, մանաւանդ Մորսիէին, որ յայտնած է հետեւեալ միտքերը.—

1. 1916ին Մէքքէի Էմիր Շէրիֆ Հիւսէյին արաբական ապստամբութեան դրօշը պարզեց Թուրքիոյ դէմ սա պաշտօնական խոստումին վրայ թէ դաշնակիցները պիտի ստեղծէին պատերազմէն վերջ արաբական ընդարձակ պետութիւն մը՝ Տօրոս լեռներէն մինչեւ Ադէն եւ Միջերկրականէն մինչեւ Պարսկական ծոցը։

2. Արաբական այս ապստամբութիւնն է որ կարելիութիւն տուաւ դաշնակիցներու Պաղեստին եւ Սուրիա մտնելու, ինչպէս որ խօսեցաւ ծերակուտական Վիքթոր Պերար 1920, Յուլիս 20ի ծերակոյտի իր ճառին մէջ։

3. Հոգատարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան 54 պետութիւններուն կողմէ տրուած չէ այլ 9ին կողմէ միայն։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՄՍԻ ՄԷՋ

Խէյրօ Շէհլա եւ Նազիր էլ Նէշէվաթի անուն հրոսակները Հոմս քաղաքին անդորրութիւնը կը վրդովեն, շնորհ եւ օգնութիւն գտնելով քաղաքի բնակիչներէն։ Այսպէսով անոնց ձերբակալութիւնը կարելի չեղաւ։ Ասոր համար, Սուրիոյ վարչապետը որոշեց՝

1. Արգիլել շրջագայութիւնը Հոմս քաղաքին մէջ ժամը 7էն վերջ եւ գոցել բոլոր սրճարանները, ճաշարանները, պանդոկները, սինէմաները եւլն. նոյն ժամէն յետոյ։

2. Պապ Իւլ Տրէյպ թաղին վրայ ուր գործուեցաւ ոճիրը, 900 ոսկի տուգանք դնել եւ գանձել ըստ պետական տուրքերը ժողվելու կանոնին։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Էմիր Ֆորժ Լութֆուլլահիանունը Լիբանանի մարդահամարի տոմարին մէջ չգտնուելուն պատճառաւ ոմանք, ժխտած են անոր նախագահական թեկնածութեան իրաւունքը։ «Էլ Ահրար» ուրիշ իրաւական փաստերէ զատ կը գրէ. «Մինչդեռ Պէրզախեան մը, Գրիգորեան մը եւ Մկրտիչեան մը Լիբանանցի կը համարուին, ի՜նչ մեծ հեգնութիւն է որ ազգատոհմովը, ընտանիքովը եւ անունով Լիբանանցի Էմիրը հանրապետութեան քաղաքացի չնկատուի։

Պէյրութի իսլամները որոշեր են յառաջիկայ նախագահական ընտրութեանց համար իրենց թեկնածուն՝ Մուհամմէտ Էլճիսրը, երեսփոխանական ժողովի նախագահը։

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԳԱՂԹԸ

Ուրուկուէյի Պէյրութի հիւպատոսը կը յայտնէ թէ իր երկրին դռները բաց են Սուրիացիներուն համար, պայմանաւ որ աչքերուն մէջ թրաքօմա չգտնուի։

Իրենց աչքերը դարմանել տալով եւ շատ մը բժիշկներէ «պոնօ» վկայականը ունեցող 100է աւելի Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ, սակայն, Մարսէյլէն նաւային բժիշկին կողմէ Սուրիա վերադարձուած են, յետին ծայր թշուառութեան եւ չքաւորութեան մատնուած ըլլալով։ «Թէօֆիլ Կոթիէ»էն վերջ «Շանփոլէօն» ալ այս կարգի 50-60 հոգի ետ բերած է Պէյրութ։

ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

«Քիլիս» թերթը կը գրէ թէ սուրիական հրոսակներ մտած են Քիլիսի Գարինի գիւղը եւ Ապտուլլահ Մոնսա անուն հարուստ գիւղացին գերի վարելով մեծ փրկագին մը պահանջած են։ Գիւղացին մերժած է վճարել։ Ասոր վրայ հրոսակները զայն սպաննելով սուրիական սահմանները մտեր են։

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԵԼԻԻՆ ԿԻՆԸ ԵՒ ԽԱԼԻՏԷ ԷՏԻՊ ՀԱՆԸՄ

Հայրենիք կը գրէ թէ յունուար 7ին Ամերիկայի Ըփփըր Մոնթքլէր քաղաքի Ամերիկեան կանանց Ակումբին մէջ Խալիտէ Էտիպ Հանըմ դասախօսութիւն մը ըրած է։

Նոյն հաւաքոյթին մէջ երգած է Նիւ-Եորքի հայ աւետարանական եկեղեցիի հովիւ պատուելի Պետիկեանի կինը՝ Տիկին Մարի Պետիկեան, որուն բեմական անունն է «Օր. Մարի Պաշեան»։

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ

Ֆրանսական ծերակոյտը զբաղեցաւ Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու նուազման հարցով։ Այս առթիւ կառավարութեան հարցապնդում ուղղած էր ծերակուտական Մէրլէն որ յայտնեց թէ՝ Ֆրանսա այն երկիրն է ուր ծնունդները կը նուազին, իսկ մահերը կը շատնան եւ իր կողմէ իբր դարման կը ներկայացնէ պայքարիլ գինեմոլութեան դէմ, ընտանիքներուն ապահովել հանգստի աւելի ազատ ժամեր եւ մանուկներու մէջ՝ մահուան գործած աւերը նուազեցնելու աշխատիլ։ Կ'առաջարկէ այս նպատակով զօրացնել առողջապահական սպասարկութիւնները, կազմակերպել պայքարը տարափոխիկ հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու դէմ եւ բազմանդամ ընտանիքներուն ապահովել ապրուստի աւելի լայն միջոցներ։ Ծերակուտական Մէրլէնի համար, ապրուստը պիտի աժաննայ, երբ աշխատաւորներու թիւը բազմանայ։

Խօսեցան նաեւ ուրիշներ, որոնցմէ յետոյ, Աշխատանքի եւ Առողջապահութեան նախարարը խօսք առնելով, ըսաւ թէ չափազանց կը գտնէ ծերակուտական Մէրլէնի յոռետեսութիւնը։ Առանց հաշուի առնելու գաղթական օտարները, Ֆրանսայի բնակչութեան թիւը ունեցած է 780,000ի յաւելում մը։ 1920ին, ծնունդներու թիւն էր 1000ի վրայ 22։ Այսօր՝ այդ թիւը ինկած է 18ի։ Նոյնպէս Գերմանիա, որ 1923ին կը համրէր 1000ի վրայ 21 ծնունդ, իսկ այսօր 18։ Այս վերջին թիւը ներկայիս կայուն է չորս մեծ երկիրներու մէջ։ Իտալիոյ մէջ միայն յաւելում կը տեսնուի։ Գալով մահերու թիւին, նախարարը կը խոստովանի թէ Ֆրանսա աննպաստ կացութեան մէջ է, բաղդատմամբ միւս ազգերուն։ 1908-1913ի մահացութեան միջին թիւն էր 10000ի վրայ 166։ 1920ին այդ թիւն էր 149, Ցանիմարքայի մէջ այդ թիւը չանցնիր 108ը։ Եթէ կարելի ըլլար այդ թիւը Ֆրանսայի մէջ իջեցնել գոնէ 120ի, պիտի նշանակէր խնայել տարեկան 250,000 կեանքեր։ 1906էն ի վեր, մանուկներու մէջ մահերու թիւը իջած է հարիւրին 41էն հարիւրին 8ի, ուրիշ երկիրներ կը յաջողին իջեցնել հարիւրին 5ի։ Ամէնէն աւելի պատանիներէն է որ մահը զոհեր կը խլէ։ Գլխաւոր պատճառը հիւծախտն է։ Կանխահաս մահերու 1000էն 18ին վրայ, 3,5ը այդ կարգէն են։ Անհրաժեշտ է ուրեմն պայքարիլ ընկերային այդ պատուհասին դէմ, ինչ որ կառավարութեան կը պարտադրէ 800 միլիոնի նոր ծախք մը։

ՄԱՆՇԻ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ

Ֆրանսական խորհրդարանական յանձնախումբ մը նիստ գումարեց, քննելու համար Մանշի ընդծովեայ փապուղիին հարցը եւ Ֆրանքեւանգլիական մասնախումբի մը կազմութիւնը՝ նոյն հարցին ուսումնասիրութեան համար։ Կը մասնակցէին նաեւ Անգլիացի պատուիրակներ։

Հարցին արհեստական կէտերուն մասին լսուեցան կարգ մը բացատրութիւններ։ Անգլիացի պատուիրակ մը խօսք առնելով յայտնեց թէ, եթէ 1914ին ընդծովեայ փապուղին գոյութիւն ունեցած ըլլար, կարելի պիտի ըլլար Անգլիայէն ֆրանսական ճակատը ուղարկել օրական 60—80 հազար զինուոր. թերեւս նոյն իսկ անոր պատճառով, պատերազմը չպիտի պայթէր, յետոյ յիշեց հանգուցեալ մարաջախտ Ֆօշը, որ իրեն յայտարարած էր թէ, այն օրը որ ընդծովեայ փապուղին շինուի, Եւրոպայի մէջ պատերազմը անկարելի կը դառնայ։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սէնի նոր նահանգապետը Էտուար Ռընար, Թաղապետական խորհուրդին ներկայացուց տեղեկագիր մը, Լուշէօրի օրէնքին համաձայն՝ Փարիզի մէջ կառուցուելիք աժան բնակարաններու մասին։

«Աժան բնակարաններու սպասարկութիւն»ը իր կողմէ տարեկան պիտի կառուցանէ 3000 բնակարաններ միջակ վարձքով։

Իսկ Փարիզ քաղաքը 1929-30 տարեշրջանին համար, պատրաստած է շինութեան յատակագիծ մը, որուն համաձայն պիտի կառուցուին 5000 բնակարաններ։

Հիմնարկութեանց առաջին քարը պիտի դրուի մայիսին։ Բնակարաններուն մեծ մասը պիտի օժտուին կեդրոնական ջեռուցիչով եւ բաղնիքներով։

Բնակարաններու վարձքերը պիտի ըլլան, առաւելագոյն 4720 ֆր. 5660, 6600 երեք, չորս հինգ սենեակներով։

ՆԻՔԻԹԱ ՊԱԼԻԷՎ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

Հայազգի Նիքիթա Պալիէվ (Պալեան) իր ռուսական խումբով Մաճէսթիք թատրոնին մէջ, Պոսթոն, երկու շաբաթուան պայմանագրութեամբ մը սկսած է ներկայացնել իր համբաւաւոր Շօվ-Սուրի (Chauve-Souris — Չղջիկ կամ գիշեր-հասուկ) խաղը։

Պալիէվ բազմաթիւ նորութիւններ մտցուցած է իր խաղին մէջ այս անգամ։ Իր խումբին դերասաններն ու դերասանուհիները մեծ մասով ռուս են. իսկ ռուսահայերէն կայ բացի իրմէ՝ Պալիէվէն, Հայրապետով, որ ռուսական հնչմամբ եղած է Կայրապետով, նաեւ ուրիշ չորս Հայեր։

Պոսթոնի ամերիկեան մամուլը գովասանական տողեր կը նուիրէ Նիքիթա Պալիէվի, որուն խումբը կ'երգէ, կը պարէ, կը դերասանէ, կը ծամածռէ եւ վերջապէս կը զուարճացնէ հանդիսական բազմութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Գիշերը գեղեցիկ էր,— այն գիշերներէն՝ որ մեր երիտասարդութիւնը միայն ճանչցաւ, սիրելի՛ ընթերցող։ Երկինքը այնպէ՛ս աստղազարդ և այնքա՛ն պայծառ էր, որ դիտած ժամանակդ ակամայ կը հարցնես ինքնիրենդ. կարելի՞ է որ այս երկինքի մը տակ իսկապէս կար մարդիկ ապրին, բարկութեամբ եւ քմահաճոյքներով լի։ Այս մտածումը շատ բնական է երիտասարդ տարիքին, շա՛տ բնական, սիրելի՛ ընթերցող։ Բայց կրնա՞յ ձեր սիրտը միշտ երիտասարդ մնալ։ Երբ բժայքոտ ու քմախնդիր մարդոց մասին կը խօսիմ, կը յիշեմ այդ օրուան իմ ամբողջ վարմունքս։ Առաւօտէ ի վեր տարօրինակ տխրութեամբ մը պաշարուած է հոգիս։ Ինծի կը թուի ամէն ոք կը լքէ զիս, կը փախչի ինծմէ։

Բնակա՛նաբար, իրաւունք ունիք ինծ հարցնելու. ո՞վ է այս «ամէն ոք»ը։ Վասնզի, ութ տարի է ահա որ կը բնակիմ Փեթերսպուրկ եւ չկրցայ տակաւին բարեկամ մը ունենալ։ Բայց, բարեկամները ի՞նչ են ինծ համար, ի՞նչ բանի պիտի ծառայեն։ Ես կը ճանչնամ ամբողջ Փեթերսպուրկը, որ ինծ կը թուի թէ նմանապէս լքուած է ամէնքէն. որովհետեւ քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը դաշտերն ու գիւղերը մեկնած է։ Առանձին մնալը ինծ համար տաժանելի է։ Երեք օրէ ի վեր կը թափառիմ մայրաքաղաքին մէջ, առանց հասկնալու թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ իմ մէջ։ Նեւսքիի վրայէն անցնիմ թէ պարտէզները եւ կամ թէ քարափներուն վրայ պտըտիմ, ո՛չ մէկ ծանօթ դէմք կը տեսնեմ, որոնց սովորաբար ամէն տարի կը հանդիպէի միեւնոյն տեղերը եւ որոշ ժամեր։

Անշուշտ որ օտարական մըն եմ իրենց համար. իրենք զիս չեն ճանչնար, բայց ե՛ս, օ՛, ես զիրենք լաւ կը ճանչնամ։ Իրենցմէ ո՛չ ոք կրնայ խօսք տալ ինծմէ։ Ես ուսումնասիրած եմ իրենց դիմագիծը։ Կը զարմանամ երբ ուրախ են իրենք ու կը նեղուիմ երբ տխուր են։ Ինքզինքս տուած եմ պզտիկ ծերունիի մը, որուն ամէն օր կը հանդիպիմ Ֆոնթաքայի վրայ, միեւնոյն ժամուն։ Իր դէմքը վեհ է ու երազկոտ։ Միշտ մօրուքին տակէն կը մըռմռայ իր ձախ բազուկը շարժելով, աջ ձեռքին բռնած ոսկեխնձորէ գաւազան մը։ Զիս դիտած է եւ կը հետաքրքրուի հոգեկան վիճակովս։ Եթէ անձէս անկախ պատճառներով Ֆոնթաքայի վրայ չգտնուիմ որոշեալ ժամուն, համոզուած եմ որ կը տխրի։ Վստահ եմ ատոր։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար զիրար կը բարեւենք գրեթէ, մա՛նաւանդ, երբոր երկուքս ալ լաւ տրամադրութեան մը մէջ ենք։ Երբ երկու օր առանց զիրար տեսնելու մնանք և երրորդ օրը երբոր իրարու հանդիպինք, մեր ձեռքերը ինքնաբերաբար մեր գլխարկներուն կ'երկարին։ Կը վերագտնենք զիրար եւ փոխադարձ բարեկամութեամբ մը կը քալենք կ'երթանք՝ քով քովի։

Տուներն ալ մեր բարեկամներն են։ Քալած ժամանակս ինծ կը թուի թէ ամէն մէկ տուն կը վազէ առջեւէս, կը նայի ինծ՝ իր բոլոր պատուհաններով եւ կ'ըսէ. «Բարե՛ւ, ի՞նչպէս էք։ Փառք Աստուծոյ, ես լաւ եմ, մայիս ամսուն յարկ մը եւս պիտի աւելցնեն վրաս»։ Եւ կամ, «Առողջութիւննիդ ի՞նչպէս է. վաղը զիս պիտի նորոգեն»։ Եւ կամ դեռ, «Քիչ մնաց կ'այրէի, շա՛տ վախցայ»։ Եւայլն, եւայլն։

Այսուհանդերձ, ամէնքն ալ նոյն չափով չեմ սիրեր. ես իմ նախասիրութիւններս ունիմ։ Կան՝ որ սիրելի են ինծ, բարեկամ են։ Իրենցմէ մին մտադրութիւն ունի երիցատուն մը շինել այս ամառ, ճարտարապետին տանը քով։ Ամէն օր մասնաւորապէս պիտի անցնիմ քովէն որ շատ չքանդեն, որովհետեւ, այդ բժիշկնե՛րը... Աստուած պահէ՛ զիրենք։ Բայց երբեք պիտի չմոռնամ սիրուն, համակ վարդագոյն տնակի մը պատմութիւնը։ Բարէ շինուած էր ան, պզտիկ, քնքուշ եւ զիս կը դիտէր շարունակ այնքա՛ն սիրով։ Ու արհամարհանքով կը դիտէր իր դրացիները, որ խեղճ կառուցուածք մը ունէին, որուն համար սիրտս ուրախ էր ամէն անգամ որ իր քովէն կ'անցնէի։ Անցեալ օր փողոցէն անցած ատենս տեսայ խեղճ բարեկամուհիս եւ լսեցի իր ողբը. «Դեղին պիտի ներկեն զիս»։ Բարբարոսնե՛ր, վանտալնե՛ր։ Երբե՛ք գութ չունեցան, ո՛չ սիւներուն, ո՛չ շրջանակներուն։ Եւ իրօք, իմ պզտիկ բարեկամուհիս դեղնեցաւ կիտրոնի մը պէս։ Քիչ մնաց որ մաղձս ամբողջ մարմինս պատէր։ Եւ դեռ հիմա իմ մէջ ուժ չեմ զգար պզտիկ բարեկամուհիս վերստին տեսնելու, որ բոլորովին խաթարուած, աւերուած է։

Հասկցար հիմա, սիրելի՛ ընթերցող, թէ ես ի՞նչպէ՛ս կը ճանչնամ Փեթերսպուրկը։

Ըսի արդէն որ երեք օրէ ի վեր անհանգստութիւն մը կը տանջէր զիս մինչեւ որ պատճառը հասկցայ։ Շատ գէշ կը զգայի փողոցին մէջ ինքզինքս (այս բացակայ է, այդ մեկնած է, ո՞ւր է միւսը)։ Ուր ըլլալս չէի գիտեր, ո՛չ փողոցին մէջ և ոչ ալ տունս ըլլալս կը զգայի։ Ամբողջ երկու գիշեր կը հարցնէի ես ինծ. ինչո՞ւ համար այսքան գէշ եմ այս հանգիստ վիճակիս մէջ։ Եւ վարանումով կը դիտէի մրոտած ու կանանչ պատերը, սարդի ոստայններով ծածկուած ձեղունը որ Մատրէնան կը մաքրէր մեծ յաջողութեամբ մը։ Նորէն կը նայէի իմ ամբողջ կարասիներուս, կը քննէի ամէն մէկ աթոռս, խորհելով հո՛դ գտնել զուցէ անհանգստութեանս պատճառը։ (Որովհետեւ առարկայ մը որ իր տեղը չըլլայ, կը հիւանդանամ)։ Յետոյ կը նայէի պատուհանէն եւ միշտ զուր տեղը... բայց, ձանձրոյթի ո՛չ մէկ պատճառ ունէի։

Ֆր.է Թգմ. Թ. ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

Հաշիւ եղած է որ ցարդ գրաւուած հելլենահպատակներուն կալուածներէն, ինչպէս նաեւ նոր գրաւուելիքներէն ամսական իբր 20 հազար ոսկի վարձք պիտի գանձուի։ Այս գումարը կանոնաւորապէս ոչ-փոխանակելիներուն պիտի բաշխուի։

Ցարդ դիզուած վարձքերուն գումարը Թուականի կարգով պիտի բաշխուի եւ առաջին անգամ հարիւր հինգ հոգի պիտի օգտուին։ Իսկ երկրորդ բաշխումը պիտի կատարուի առաջինին լրանալէն եւ այդ 105 ոչ-փոխանակելիներուն կացութիւնը ճըշդուելէ վերջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները դարձեալ լարուած են։ Թուրք կառավարութիւնը Պոլսոյ մէջ գրաւեց հելլէնահպատակ նոր կալուածներ, ոտնակոխ ընելով 1926ի հելլէնական համաձայնագիրը։ Առանց ականջ կախելու Էնկիւրիի հելլէն դեսպանին կրկնակ դիմումներուն եւ արտաքին Նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած հաւաստիքներուն, Թուրք իշխանութիւնները մարտ 22ին գրաւեցին հելլէն քաղաքացիներու պատկանող գոյքերը։

Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կացութիւնը շատ կնճռոտ կը նկատեն եւ կը հետեւցնեն թէ վերջերս սկսուած հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները անխուսափելիօրէն պիտի վիժին։

Տրոցկի թրքասէր

Պոլսոյ *Միլլիէթ* թերթի խմբագիրներէն մէկը, որ 1916ին Նիւ-Եորքի մէջ հանդիպած էր Տրոցկիի — այն ատեն Լէոն Պրոնշթայն— տեսակցութիւն մը ունեցած է անոր հետ։ Տրոցկի ըսած է.

— *Թուրք կառավարութիւնը շատ մեծ ասպնջականութիւն ցոյց տուաւ ինծի, շատ շնորհակալ եմ։ Հոս եկած ատենս չէի գիտեր թէ ի՞նչպէս պիտի ընդունուիմ։ Թուրքիա ոչ մէկ ատեն ազատութիւնս չէ կապտած։ Խորհրդային հիւպատոսարանը գտնուած ատենս չուզեցի ընդունիլ օրագրողները, որովհետեւ հոն պաշտօնատուն մըն էր։ Հիմա ազատ կրնամ ամէն ոք տեսնել։ Թուրքերէնէն մեկնիլ ուզելուս պատճառը լեզուն չգիտնալս է։ Հիմա ծեր եմ եւ չեմ կրնար լեզու սորվիլ։ Այլապէս կ'ուզէի մնալ հոս քանի որ շատ կը սիրեմ Թուրքիան։ 1909ին եւ անկէ վերջ գրած յօդուածներուս մէջ այնքան գոված եմ Թուրքերը որ ինծի Թրքասէր ըսած են։ Շատ.գոհ մնացի միլլի պայքարին յաղթանակէն։ Դուք ձեր անկախութիւնը Ղազիին կը պարտիք որու մեծութիւնը աշխարհ ընդունած է։ Ես ալ հաճոյքով կը կրկնեմ այս ճշմարտութիւնը։*

Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները միշտ սիրալիր եղած են եւ պիտի ըլլան։ Մաղթելի է որ առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութիւններն ալ զարգանան։ Ոմանք զիս հակաբոլշեւիկ կը կարծեն, մինչ ընդհակառակն ես կուսակից եմ խորհրդային կարգերու։ Միայն թէ ո՛չ բռնի այլ օրինական միջոցներով կ'ուզենք այժմու կառավարութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը փոխել։»

Յետոյ միջազգային քաղաքականութեան վրայ խօսելով, Տրոցկի աւելցուցած է.

«Աշխարհ դէպի պատերազմ կը քալէ։ Գուցէ 3, 5 եւ կամ 10 տարիէն։ Բայց ամէն պարագայի մէջ պատերազմը պիտի սկսի եւ այս անգամ պիտի ըլլայ անգլեւամերիկեան։

Թերեւս առաջին անգամ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ չոկսի։ Ամերիկա ուր որ ձեռք երկնցնէ դէմը, կը գտնէ Անգլիան։ Հիմա ծովերու տիրապետել կ'ուզէ։ Քէլլոկի դաշինքն ալ պատերազմը պիտի փութացնէ։ Քանի որ բան մը չարգիլեր։»

Տրոցկիի նոր գործերը

Պոլիս 25 մարտ.— Մոսկուայի «Պրաւդա»ն ամբաստանած էր Լեւ Տրոցկին թէ իր գրական երկերը կը ծախէ օտար ոսկիի փոխարէն։ Այս առթիւ Տրոցկի կը յայտարարէ թէ անձնապէս բնաւ չպիտի օգտուի իր յօդուածներուն համար ստացած ահագին գումարէն։ Այս ձեւով շահած բոլոր դրամները պիտի յատկացնէ հրատարակութեանը իր կարգ մը գործերուն, որոնք կիսատ մնացած են։ Տրոցկի պիտի գրէ գիրք մը Լէնինի վրայ, համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը եւ բոլշեւիկներու թշնամիներուն դէմ իր պատասխանը։

Անիշխանութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Փէշավարի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ամանուլլահ զինուոր թնդանօթ ղրկեց Քէլաթի Ղիլզայի, իբրեւ յառաջապահ այն բանակին, որ շուտով պիտի քալէ Քապուլի վրայ։ Այս զօրամասը սակայն Մոքուրի մօտ յարձակում կրեց Հազարա ցեղախումբին կողմէ, որ կուսակից է Պեչէի Սաքայի։ Այս առթիւ տեղի ունեցած ընդհարումին մէջ երկու կողմերն ալ մեծ կորուստներ կրեցին։

Թեհրան *25 մարտ.— Ամանուլլահ թագաւորին կողմէ երկու պատգամաւորներ ղրկուեցան Մոսկուա՝ մասնաւոր պաշտօնով մը։ Այս պատգամաւորները արտաքին Նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօններ կը վարէին Ամանուլլահի օրով։ Պատգամաւորները անցան Թեհրանէն եւ պարսիկ իշխանութեանց հետ ալ տեսակցեցան։ Չի գիտցուիր թէ խօսակցութեան նիւթը ի՞նչ էր։*

Իշխան Կարոլ եւ մայրը հաշտուած

Ռումանիոյ Մարիա թագուհին որ ներկայիս Ֆրանսա կը գտնուի, իր տղուն՝ Ռումանիոյ նախկին գահաժառանգ Կարոլի Սէն-Պրիաքի ապարանքը երթալով տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ։ Կը կարծուի թէ մայր ու որդի հաշտուած են

Այս հաշտութիւնը սակայն քաղաքական ո և է նշանակութիւն չունի։

Յիսուն հոգի ձերբակալուած Ջաղրէպի մէջ

Ջաղրէպի մէջ լրագրապետ Թոնի Շլէկէլի սպանութեան առթիւ 50 հոգի ձերբակալուեցան։ Կացութիւնը, որ քիչ մը խաղաղած էր վերջերս, դարձեալ խանգարուեցաւ։ Աղեքսանդր թագաւորը անձամբ հրամայեց քննութիւն կատարել ոճիրին մասին, հրահանգ տուաւ նախարարներուն անմիջապէս դէպքին վայրը երթալ եւ վարել քննութիւնները։

Հակասերբ զգացումը այնքան շեշտուած է Ջաղրէպի մէջ, որ թագաւորը ստիպուեցաւ յետաձգել իր յառաջիկայ այցելութիւնը դէպի Խրուաթիոյ մայրաքաղաքը։

Ոստիկանութիւնը այն համոզումն ունի թէ ոճրագործները կը գտնուին ձերբակալուած 50 հոգիին մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ 1929

27 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 916 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՈՒՐ ԾԵԾԵԼՈՎ, ԾԵԾԵԼՈՎ

Ո՞ւր պիտի յանգի, վերջապէս, տարին տասներկու ամիս ջուր ծեծելու քաղաքականութիւնը, որուն ջերմեռանդօրէն փարած են ռամկավար-ազատական վարիչները, գլխիվայր շրջելով ամէնէն տարրական բաները։

«Մարդ մը կ'ուզենք», աղաղակեց Եգիպտոսի «Արեւ»ը, իբրեւ միակ միջոց «ազգին գործերը» կարգի դնելու։ Յետոյ, ջղագրգռուելով նեղացուցիչ հարցումներու տարափին տակ, ելաւ բացատրեց թէ այս ժողովուրդը «աշիրէթ» մըն է, իսկ իր ուզածը՝ «աշիրէթապետ» մը։

Մարտ 4ի խմբագրականով, ռամկավար օրկանը, դիմացն առած այս անճար ժողովուրդը, կը բացատրէր.

— «... տեսնելով որ դուն ինքդ, ժողովո՛ւրդ, ծգեր ես ինքզինքդ հոսանքին եւ անգիտակցաբար, ա՛գգալ-ուբար դէպի կորուստ կ'երթաս, կը փնտռենք նոր, արտասովոր, անկարելի՛ միջոց մը՝ քեզի օգնելու եւ դարաւոր աւանդը փսորումէ ազատելու համար։ *Անկարելի միջոց* այսօրուան համար. ուրիշ տեղ, իրաւ է թէ ուրիշ պայմաններով, կարելի եղած է ան սակայն. ո՞վ գիտէ թէ երբ քու միտքդ ալ վարժուի անոր, երբ քեզմէ շատերը համոզուին թէ *այս ճամբան չելլեր*՝ ան չի կրնար մեզի ալ ծառայել, քանի որ միւս բոլոր բնականոն միջոցները սնանկացեր են եւ արդիւնք չեն տար՝ *անոնց* յամառութեան եւ քու թուլութեանդ պատճառաւ։ Գէ՞շ կ'ընէիր եթէ, դո՛ւն որ հազիւ *աշիրէթ* մըն ես հիմա, կամքովդ հպատակէիր *աշիրէթապետի* մը, ընէիր ինչ որ խոշոր իտալիան կ'ընէ»։

Առաջին անգամ, երբ մէջտեղ դրուեցաւ «մարդ մը կ'ուզենք» բանաձեւը, մենք զայն արձանագրեցինք իբրեւ զուարճալիք։ Այս երկրորդը, «աշիրէթ»ի եւ «աշիրէթապետ»ի գիւտը՝ աւելի քան զաւեշտական է, եւ կը մատնէ խելակորոյս վիճակ մը։

Խնդիրը այն է որ ռամկավար օրկանը յամառօրէն կառչած է իր գիւտին։ Ապացոյց՝ իր վերջին երկու խմբագրականները, «Մարդ մը, որովհետեւ...» («Արեւ» 13 եւ 14 մարտ)։

Այդ երկու յօդուածները պատասխանն են մեր երեք խմբագրականներուն (մարտ 3, 4 եւ 5), ուր վերլուծելով ռամկավար թերթին ծիծաղելի գիւտը, խնդիրը կը դնէինք իր բնական ճամբուն վրայ։ Կը թելադրէինք մէկդի դնել «մարդ մը կ'ուզենք»ի խեղկատակութիւնը, եւ ամփոփուիլ ամէնէն դիւրին եւ օրինաւոր միջոցներուն վրայ,— ձեռնարկել գաղութներու կազմակերպութեան՝ կուսակցական գործակցութեամբ։ Եւ ամէնէն աննշան տեղը տալով կուսակցութիւններուն։

Ի՞նչ նոր բան կ'ըսէ «Արեւ»ը, իր նոր խմբագրականներով։

Ուշի ուշով կարդացինք, մաղեցինք բոլոր անլի քաշքշուքներն ու մանուածապատ նախադասութիւնները, եւ գտանք որ՝ իր կարծիքով, փրկութեան գօտին նորէն «միակ մարդ»ն է։ Ուրիշ խօսքով՝ «աշիրէթապետ»ը։ Բաջատեղեակ՝ մեր իրականութեան, մենք հարցուցեր էինք նոյնիսկ. «Այդ միակ մարդը իր ո՞ր հմայքին, ո՞ր բարոյական արժէքին շնորհիւ պիտի կրնայ պարտադրել իր կամքը»։ Կարդացէք «Արեւ»ի իմաստուն պատասխանը, եւ եթէ կրնաք, զսպեցէք ձեր ծիծաղը.

— «Իսկ «հմայքը» եւ «բարոյական արժէք»ը եթէ պէտք են այդ միակ «վարիչ»ին, պէտք են նաեւ «վարիչ»ներուն։ Արդ, ժողովուրդը չի ճանչնար զանոնք, մինչ կը ճանչնայ զայն։ Եւ քանի որ ըլլալիքը քաղաքական գործ չէ, այլ միայն վարչական - խնամատարական, *որ պէտք ունի մանաւանդ հանդարտութեան եւ միակամութեան՝ յաջողութեամբ յառաջ տարուելու համար*, ուրեմն, ի՞նչ պատճառ կայ որ, ինչպէս նախարարութիւն մը կամ հրամանատարութիւն մը, ան միակ անձի մը չյանձնուի» (14 մարտ)։

Խոստովանինք որ չափազանց մեծ պատիւ ըրած եղանք, այսքան լայն տեղ տալով իսկապէս ցաւագար մտածումի մը։

Բայց, հա՛րկ էր արձանագրել այս ախտաբանական երեւոյթն ալ, որպէսզի ամէն մարդ համոզուի թէ՝ ինքզինքը ռամկավար-ազատական, ազգասէր եւ ողջամիտ հռչակող խմբակցութիւն մը կամ անոր մէկ օրկանը մինչեւ ո՛ւր կրնայ տանիլ իմաստակութիւնն ու տգիտութիւնը, ջուրը պատէն վեր հանելու, ջուր ծեծելու, կամ ջուր ցանելու քաղաքականութիւնը։ Եւ այս բոլորը՝ պարզապէս ջուրը ձգելու համար գաղութներու կազմակերպութեան ո՛ր եւ է ձեռնարկ։

«Արեւ» տեղ մը լռելեայն կ'ընդունի մեր տեսակէտը.— «Եթէ ամէն բանէ առաջ, կուսակցութիւնները ուզեն, ճամբան դիւրաւ կը հարթուի ազգային կազմակերպութեան համար»։ Բայց, միշտ մտավախ, կը նկատէ. — «Անոնց դիւրագոյն համաձայնութեան եւ յետոյ գործին լաւագոյն կազմակերպութեան եւ ապահով շարունակութեան համար, միակ հնարաւոր միջոցը կը գտնենք մէկ անձի վարչութիւնը»։

Ըսել կ'ուզէ որ, Եգիպտոսէն Փարիզ գալու համար, պէտք է իջնել Հնդկաստան, յետոյ բարձրանալ Թէհրան եւ Կովկասը հեղքելով նաեւ առնել Պոլսէն։ Իսկ եւ իսկ ռամկավար ունակութիւն, քիչ մը ամէն բանի մէջ եւ ամէն տեղ։

Մինչդեռ, սկզբունքը ընդունելէ յետոյ — կուսակցութեանց համաձայնութիւն — կրնար առաջարկել որ, կուսակցութեանց մէջէն որոշ անհատներ ընտրուին, բոլոր կողմերուն համար ալ ոչ-վիճելի դէմքեր, այդ համաձայնութեան գետինը պատրաստելու համար։ Այդպիսի թելադրութիւն մը ըրած էր մեր աշխատակիցներէն մէկը։ Եւ անշուշտ այս ձեւը աւելի դիւրաւ կը հարթէ գետինը, քան «միակ մարդու», «աշիրաթապետ»ի զանգանքը, որ ոչ իրականութեան կը համապատասխանէ, ոչ այս ժողովուրդին սրտէն կը բխի, ոչ ալ կը հաշտուի տարրական ողջմտութեան եւ տրամաբանութեան հետ։ Վերջապէս վական թէքէեանները իրաւունք չունին իրենց գիշերաջան տքնութեանց վիժանքները այս ժողովուրդի գլխուն փաթթելու։

Ճիշդ ատոր համար ալ, կը սպասենք որ աւելի առողջ, պաղարիւն եւ լուրջ վայրկեանի մը յարմարցնէ իր նոր խմբագրականները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼՈՒԾՄԱՆ ՁԵՒ ՄԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ գաղութներու կազմակերպութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ (15 *մարտ*).

— «Մենք դէմ չենք, որ *մասնակի* առիթներով — անակնկալ աղէտ, երկրաշարժ, համաճարակ, արտագաղթ եւ այլն — միշտ փորձեր ըլլան *առժամաբար* եւ *որոշ* գործի մը համար *բոլոր* հայերը քով քովի բերելու։ Յաջողեցա՞ւ — լա՛ւ. չյաջողեցա՞ւ — գոնէ խղճի պարտք մը կատարած կ'ըլլանք հանդէպ այն ժողովուրդին, որուն անունէն կը խօսինք։ Սակայն, այս *մասնակի* առիթներէն ու *որոշակի* ձեռնարկներէն դուրս կայ ու կը մնայ մեր գոյութեան ընդհանուր եւ տագնապոտ վիճակը, որ տեւական խնամքի ու երկարատեւ գործակցութեան կարօտը ունի։ Իսկ այս վէրքը անկարելի է դարմանել՝ տարին 12 ամիս միշտ միեւնոյն յանկերգը կրկնելով։ Քանի որ ձախողեցանք ընդհանուր ձեռնարկին մէջ. քանի որ անկարող եղանք կեանքի կոչել ընդհանուր եւ համագաղթային ուրիշ կազմակերպութիւն մը որ իր շուրջը համախմբէր բոլոր երկիրներու բոլոր հայերը, ուստի թող ստեղծենք համագաղութային ուրիշ կազմակերպութիւն մը որ զանգող ու շաղախող ուժը դառնար հայութեան գոնէ մէկ մասին, անոր համախոհ եւ համակիր տարրերուն։ Այդ պարագային, ճիշդ է, չենք ունենար, «*բոլորը*», սակայն կ'ունենանք վերակազմութեան կարեւոր ազդակ մը փոխանակ այն «*ոչինչ*»ին զոր այսօր ունինք։

Ճամբա՞ն այս աշխատանքին։ Կը կարծենք որ որոշ է նաեւ այս։ Ամէնէն առաջ գաղութէ - գաղութ թող կազմակերպուին ու քով-քովի գան այն բոլոր հայրենակցական միութիւնները, մարդասիրական ձեռնարկները, մշակութային հաստատութիւններն ու հանրային կազմակերպութիւնները, որոնք մեր առաջադրած հարցի նկատմամբ միեւնոյն մտածումներն ու մտահոգութիւնները ունին։ Այս նախնական ու դժուարին աշխատանքը կատարելէ ետք՝ գաղութները թող կապուին իրարու եւ ստեղծեն ընդհանուր եւ համագաղթային կեդրոն մը, որուն ձայնը լսելի չըլլար *ամէնուն*, բայց լսելի կ'ըլլայ *շատերուն*։ Եւ ասիկա կ'ըլլայ գաղութներու կազմակերպութեան, իրական համերաշխութեան ու համագործակցութեան կենսունակ ու կարեւոր ձեռնարկ մը։»

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը Ազգային մեծ ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը՝ առաջարկելով թաղապետական ընտրութեանց համար քուէի իրաւունք տալ 18 տարեկանէն վեր բոլոր կիներուն։ Այս առաջին քայլէն յետոյ յոյս կայ որ մօտ ատենէն կիները մասնակցին նաեւ խորհրդարանային ընտրութեանց՝ իբրեւ ընտրող եւ ընտրելի։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԻԿՏԱՏՈՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Սպանիոյ վարչապետ փրիմօ տէ Րիվէրա զգալով որ երկրին մէջ ծայր տուած դժգոհութիւնը չի մեղմանար, որոշած է իշխանութենէ քաշուիլ։ Դիկտատորը իր այս մտադրութիւնը կը հաղորդէ՝ մամուլին տրուած զեկոյցով մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆոշի յուղարկաւորութիւնը

Ամբողջ Փարիզը ոտքի վրայ էր երէկ՝ տեսնելու համար Ֆրանսայի ազատարար մարաջախտ Ֆոշի փառայեղ յուղարկաւորութիւնը։ Պուրպոնեան թագաւորներու օրէն ի վեր ա՛յսքան մեծաշուք մեռելական հանդէս չէր տեսնուած։ Բոլոր դրամատուները, սակարանը, թատրոններն ու սինէմաները, մեծ վաճառատուները եւն. փակած էին իրենց դուռները՝ սգալու համար օրուան հերոսը։ Առտուան ժամը 5·30էն սկսեալ հետաքրքիր բազմութիւն մը լեցուցած էր բոլոր այն փողոցները ուսկից պիտի անցնէր յուղարկաւոր թափօրը՝ Էնվալիտ երթալու համար։ Լուվրի, Էնվալիտի եւ այդ շրջանի մէթրօներէն դուրս ելլելը արգիլուած էր ժամը 7.30էն սկսեալ։

Ժամը 9էն առաջ, արդէն Նոթր Տամի հրապարակը եւ մօտակայ քարափները բռնուած էին թափօրին մասնակցելիք ֆրանսացի եւ օտար զինուորական ջոկատներուն կողմէ։ Ճիշդ 9ին եկեղեցի հասան Անգլիոյ գահաժառանգը, Պելճիքայի Շառլ իշխանը, Հանրապետութեան նախագահը եւ այլ ֆրանսացի ու օտար երեւելիներ։ Նոթր Տամի ճակատը եւ ներսը զարդարուած էին սեւ թաւիշով —ճերմակով երիզուած— եւ դրօշակներով։ Եկեղեցիին ճիշդ մէջտեղը կանգնած էր մեծ մահարձան մը՝ վրան բարձր ամպհովանիով մը։ Անհամար ոստիկաններ— հետի, հեծեալ եւ հեծանուորդ—շղթայ կազմած էին Նոթր Տամէն մինչեւ Էնվալիտ։

Կրօնական արարողութենէն վերջ, թափօրը ճամբայ ելաւ։ Առջեւէն կ'երթային հանրապետական պահակները, թնդանօթաձիգներու 32րդ զօրագունդէն մարտկոց մը, հետեւակազօրաց 46րդ վաշտը՝ բոլորն ալ իրենց դրօշակով եւ նուագախումբով, նաւային զինուորներ եւ բազմարուեստեան վարժարանէն գումարտակ մը։ Յետոյ կուգային դաշնակից բանակներու զինուորները՝ Պելճիքա, Ամերիկա, Անգլիա, Իտալիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Սերպիա եւ Չեխօսլաւաքիա՝ այբուբենական կարգով։ Նախկին մարտիկներու պատուիրակութիւն մը՝ 150 հոգինոց. յետոյ Ֆոշի ձին՝ սեւերով ծածկուած՝ եւ դրօշը, ետեւէն դագաղը՝ 75նոց թնդանօթի վրայ դրուած. 15 սպաներ կը կրէին մարաջախտին գաւազաններն ու պատուանշանները, երկու գումարտակ հետեւակազօրք՝ հրացաններու փողը գետին ուղղուած կը քալէին մեռելակառքին երկու կողմերէն. ետեւէն Ֆոշի ընտանիքը, հանրապետութեան նախագահը եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ զանազան պատուիրակութիւններ։

Թափօրին կը մասնակցէին Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչները՝ գլխաւորութեամբ Պ. Ա. Խատիսեանի, ինչպէս նաեւ հայ կամաւորները՝ իրենց եռագոյն դրօշակով։ Օդանաւերու տորմիղ մը թռիչք կը կատարէր թափօրին վերեւ։

Էնվալիտի հրապարակին վրայ վարչապետ Փուանքարէ դամբանական խօսեցաւ, յետոյ դագաղը տարուեցաւ Նափոլէոնի մատուռը, ուր մանկական երգչախումբը կրօնական երգեր երգեց։

Մէկուկէս միլիոն Թուրքերու ներգաղթը

Թուրք Գաղթականներու Ջետեղման ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ լրագրողներուն յայտարարեց թէ ամէնէն աւելի գոհ է Պուլկարիայէն եկած գաղթականներէն։ Անոնք շուտով գործի կը լծուին եւ ինքնաբաւ կը դառնան։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, կէս միլիոն գաղթական եկած է Պալքաններէն։ Իսկ ասկէ առաջուաններն ալ մէջը հաշուելով, ընդհանուր թիւը մէկուկէս միլիոնի կը հասնի։ Ասոր մէջն են նաեւ Յունաստանէն գաղթածները։

Պ. Քիափի սպառնալիքը համայնավարներուն

Սէնի թաղապետական ժողովի երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ նախագահ Լըմարշան յարգանքի խօսք ըրաւ Քլիշիի մէջ համայնավարներու կողմէ սպաննուած ոստիկանի յիշատակին։

Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ այս առթիւ յայտարարեց.

— Իմ ոստիկաններս կ'ուզէին ձերբակալել օտար համայնավար մը, որ 1927 սեպտեմբեր 9էն ի վեր կը փնտռուէր՝ սահմանէն դուրս հանուելու համար, բայց համայնավարները արգիլեցին եւ վայրագօրէն խոշտանգեցին եօթը ոստիկաններ։ Այս վայրագութիւնը աններելի է։

«Կ'ազդարարեմ համայնավարներուն թէ՝ բացարձակապէս վճռած եմ թոյլ չտալ, որ յարձակին ոստիկաններուս վրայ եւ այսուհետեւ պիտի տեսնեն թէ ո՞վ կայ իրենց դէմ։ Առանց շունչ առնելու պիտի հետապնդեմ բոլոր անբաղձալի օտարականները եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնեմ որպէս զի ոստիկաններս կարենան կատարել իրենց պարտականութիւնը։ Կ'ազդարարեմ ֆրանսացի եւ օտար համայնավարներուն, որ ասկէ վերջ, պէտք է հաշուի առնեն իմ կամքս՝ զիրենք փողոցի տէրերը չձգելու մասին։ Ասիկա թող լաւ պահեն իրենց մտքին մէջ։»

⁂ Մօտ 12 ոստիկաններ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6.30ին համայնավարներու պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը երթալով խուզարկութիւններ կատարեցին։

Սանասարեան խանի դատավարութիւնը

Սանասարեան խանին դատը մարտ 20ին շարունակուեցաւ Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ։ Կը նախագահէր Նորեկ նախագահ Վէհպի պէյ։ Ներկայ էին Պատրիարքարանի փաստաբանները. իսկ կուսակալութեան կողմէ կը գտնուէին դատական գործերու տնօրէն Ասըմ եւ Թահսին պէյերը։ Պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԾԱԼԿԱՑՈՒՆ

(Ծանօթ·— *Ծալկա Վրաստանի մէջ հայկական փոքր գիւղ մըն է, միջնադարեան կենցաղով*)։

Թերթերում կարդացի թէ դուք մի տարօրինակ կեանք էք ապրում։ Դա՛ ինչ հիանալի բախտ է ձեզ համար։ Դուք չէք զրկուել բոլոր այն պայմաններից որոնք հարկաւոր են մի մարդու համար, ու չունիք երկնաթռիչ պուէտ, ստամոքս խանգարող երգիծաբան, ջղագրգիռ բժիշկ, «մասնագէտ ընդհանուր հիւանդութեանց», կրակուբոց հռետոր, տկարամիտ նկարիչ, «ազգային» գործիչ, տաղանդաւոր գրագէտ-բուսաբան, նրբազգած-բանաստեղծ-փաստաբան, ուսանողներ՝ որոնք բրիւատ ունեն Ս. Միշէլի կաֆէներից, դերասաններ՝ որոնք եակօ են խաղում։ Չէք ճանաչում չարլսթօնին, «Արշին մալ Ալան»ին, սղոցող երգչուհուն, եւ վերջապէս հայ ազգի բոլոր կարգի ու գոյնզգոյն տաղանդներին։

Մենք սրանցից տասնեակներով արտադրում ենք, ու չենք ստացել մի գնորդ-ինամակ։ Հրապարակը խճողուել ու կեանքն անտանելի է դարձել։

Սրանք պէտքական չեն։

Բա՛յց...։ Ա՛խր, դուք չէք գիտեր թէ ինչ էք կորցրել։ Առանց պուէտի ու գրագէտի չի կարելի ապրել։

Մտքի էնտուզիազմից եւ իդէոլոգիական ֆրոնտից ինչո՞ւ դուք զձեզ զրկում էք։

Սրանք կենսական բաներ են։

Ձեզ ուղարկում ենք՝ ապահովագրեալ կօլի-պօստով Եդուարդ Գօլանճեան, Օրիորդ Նունիկ եւ Էսաճանեան։ Այդչափը բաւ է, բեռան տակ ձեզ չճզմելու համար։

Խնդրում ենք չվերադարձնել։

Հոգեկան մխիթարանքի համար էլ ուղարկում ենք մի *վակոն* «Հրեղէն Սիւն», որը մեր բիւզանդին չի յաջողուել վաճառել, դուք զայն կ'անէք քիլօյով։ Բնագիրը չենք ղրկում, դա՛ մեզ հարկաւոր է։

⁂

Ասում էի թէ դուք նահապետական կեանք էք ապրում։ Եթէ դա ճիշդ է, մեզ ուղարկեցէք մի Ծալկացի, լայն ու սեւ վերարկու հագցրէք նրան ու դրէք շոգեկառք։

Իշխանապետ ու *աշիրէթապետ* ենք որոնում։

Այստեղ *թէքքէ*ները դատարկ են։

Իսկ հայ Ազգը պէտք ունի մի Տէրվիշի...

ԵԴ. ԲԷՌՎՑԱՑԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Առջի օր Լոնտոնէն Մոսկուա մեկնեցան 85 գործի մարդեր, որոնք կը ներկայացնեն ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերը (150 զանազան տուներ եւ մօտ 300 միլիոն անգլիական ոսկի միացեալ դրամագլուխ)։ Ասոնց նպատակն է երեք շաբաթ պտըտիլ խորհրդային դրախտին մէջ եւ առեւտրական նոր յարաբերութեանց ծրագիր մշակել Ռուսիոյ հետ։ Եթէ նպաստաւոր տեղեկագրով վերադառնան, յոյս կայ որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուին երկու երկիրներու միջեւ։ Պատուիրակները պիտի հիւրընկալուին խորհրդ. կառավարութեան կողմէ, որ իրենց ի պատիւ շքահանդէս մը պիտի սարքէ Մոսկուայի օփերային մէջ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳ. ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

Ամիսէ մը ի վեր Փարիզի մէջ կը գումարուի Մասնագէտներու Յանձնաժողով մը, որուն նպատակն է Մեծ Պատերազմի հատուցումներու եւ միջդաշնակցային պարտքերու կնճռոտ խնդիրներու կարգադրութեանց միջոց մը գտնել վերջնապէս:

Այդ խորհրդակցութիւններուն կը մասնակցին, բացի գերմանացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի ելմտագէտներէ, նաեւ ամերիկացի խորհրդական մը, որ իրաւարարի դեր կը կատարէ, Ամերիկան ըլլալով մեծագոյն պահանջատէրը:

Մինչեւ հիմա ո՛րեւէ վերջնական կարգադրութիւն չծանուցուեցաւ իբրեւ միաձայն ընդունուած, բայց կը յուսացուի թէ փոխադարձ զիջումներով կարելի պիտի ըլլայ դրական կարգադրութեանց յանգիլ, որովհետեւ տասը տարի անցած է արդէն հաշտութեան դաշնագրէն եւ ժամանակ է այլեւս որ հին պատերազմի հաշիւները կարգադրուին... նոր պատերազմ մը երեւան չեկած:

Մամուլին տրուած ազդով մը, Մասնագէտներու Յանձնաժողովը կը ծանուցանէր վերջերս թէ կը խորհի միջազգային դրամատուն մը հիմնել, որ պաշտօն ունենայ Գերմանիոյ եւ իր դաշնակիցներու վճարելիք հատուցումները գանձել, բաժնելով պահանջատէր պետութեանց միջեւ՝ համաձայն կնքուած պայմանագիրներու:

Այդ դրամատունը միջնորդի դեր պիտի կատարէ շահագրգռուած պետութեանց եւ միջազգային դրամատէրներու միջեւ, ի հարկին՝ Գերմանիոյ տալիք գանձաթուղթերը առեւտրականացնելով (commercialisation):

Ի՞նչ ըսել է առեւտրականացնել պահանջ մը եւ ի՛նչ առաւելութիւններ պիտի ընծայէ ելմտական հրապարակին:

Գերմանիոյ պարտքը իբր պատերազմի հատուցում՝ պետական տուրք մըն է՝ հանդէպ յաղթական պետութեան: Այդ պարտքը առեւտրականացնել՝ կը նշանակէ զայն փոխանցել ամէն ազգէ անհատներուն: Արդէն ըստ Տօըսի Ծրագրին, գերմանական պետութիւնը յաղթական պետութեանց յանձնած է քանի մը տասնեակ հազար միլիառ ոսկի մարքի զանազան պարտաթուղթեր (obligation), ինչպէս՝ ճարտարարուեստական, երկաթուղիներու եւայլն., որոնք երաշխաւորուած են գերմանացի գործարանատէրերէ, երկաթուղիի վարչութենէն եւայլն.: Բայց մինչեւ հիմա այդ պարտաթուղթերը հրապարակի վրայ ծախուած չեն. հանրութիւնը չէր կրնար գնել զանոնք, ինչպէս կարելի է գնել ո եւ է պետական ուրիշ արժեթուղթ կամ պարտատոմս: Այդ պարտատոմսերը պարզապէս կը հաստատեն թէ գերման պետութիւնը պարտական է յաղթական պետութեանց:

Այն օրն որ կարելի պիտի ըլլայ այդ պարտաթղթերը ծախել հրապարակին վրայ, պետութեան պահանջը պիտի փոխանցուի անհատներու եւ պիտի դադրի քաղաքական պարտք մը ըլլալէ, պիտի դառնայ առեւտրական թուղթ:

Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր ոչ մէկ պահանջատէր պետութիւն չառեւտրականացուց իր քաղաքական պահանջները,— որովհետեւ կը խորհէր թէ միջազգային ելմտական հրապարակը բաւական զօրաւոր չէ, այդչափ մեծաքանակ դրամ տրամադրելու եւ հարկ էր մաս առ մաս հրապարակ հանել զանոնք: Երկրորդ պատճառ մըն ալ՝ պարտատէր պետութեանց դժկամակութիւնն էր, որովհետեւ օտարահպատակ անհատի մը ունեցած պարտքը վճարել անհրաժեշտ է վճարօրին, մինչդեռ պետութենէ պետութիւն վճարումներու դիւրութիւններ կարելի է պահանջել և մինչեւ իսկ ուրիշ ձեւերով հաշուակցիլ, առանց պետական վարկը կոտրելու:

Առեւտրականացումը ընդունելէ վերջ, պարտապան պետութիւնն այլեւս ոչ մէկ յոյս կրնայ ունենալ պարտքի գումարին փոփոխման կամ վճարման դիւրութեան համար, մինչդեռ պետութեան մը պարտական ըլլալը շատ ջուր կը վերցնէ: Ո՛վ գիտէ ինչեր կրնան պատահիլ մինչեւ վճարօր...

Միջազգային հաշուեյարդարի Դրամատան պաշտօններէն մէկն ալ պիտի ըլլայ հարկ եղած օտար դրամները հայթայթել զանազան հրապարակներու վրայ. Գերմանիան պիտի վճարէ՝ օրինակ՝ առաջին տարին ենթադրենք երկու միլիառ մարք, որ հաւասար է տասներկուքուկէս միլիառ ֆրանքի: Պէտք է այդ գումարէն մաս մը ֆրանքի վերածել Ֆրանսային տալու համար, մաս մը ստեռլինի վերածել՝ Անգլիոյ համար, մաս մը լիրէթի՝ Իտալիոյ համար եւլն.: Ըստ Տօըսի ծրագրին, ան միայն մարքով կամ գերմանական ապրանքներով կը վճարէր մինչեւ հիմա: Այս ձեւը բնականաբար չեն կրնար վերջնապէս ընդունիլ պահանջատէրերը, որովհետեւ չեն կրնար այդ մարքերն անմիջապէս եւ առանց մարքի գինը խախտելու փոխել: Միւս կողմէն ալ, ապրանք ստանալով կը վնասեն իրենց երկրին արդիւնաբերութեան եւ ճարտարարուեստին:

Տօըսի ծրագիրը որոշած էր որ, մարքի գինը չկոտրելու համար, տարեկան որոշ գումարէ մը աւելի չպահանջուի Գերմանիայէն, որովհետեւ ի՞նչ կ'արժէ հինգի տեղ տասը ստանալ, եթէ այդ տասը իրապէս տասը չպիտի արժէ:

Նոր հաստատուելիք դրամատունը, եթէ իրականանայ այդ ծրագիրը, կոչուած է մեծ դեր կատարելու միջազգային հրապարակին վրայ: Ոչ միայն Գերմանիոյ պարտքը կայ կարգադրելու եւ վճարելու, այլ եւ դաշնակիցներու պարտքերը Ամերիկային: Եւ եթէ Գերմանիոյ պարտքը առեւտրականացման ենթարկուի, Ամերիկա պիտի պահանջէ անշուշտ որ իր պահանջներն ալ առեւտրականանան և ատկէ պիտի ծնին հսկայ գումարներուն փոխանցումներ, որոնք գլխու պտոյտ պատճառելու չափ միլիոններու պիտի հասնին:

Միջազգային այդ դրամատունը, որ անշուշտ մասնաճիւղեր պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն մայրաքաղաքներուն մէջ, իր պաշտօնին բերումովը իսկ, մշտնջենական յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլայ թղթադրամ հրապարակ հանելու արտօնուած բոլոր մեծ դրամատուններու հետ եւ անոնց հաշուոյն պիտի գանձէ կամ վճարէ հսկայական գումարներ: Մեծաքանակ օտար դրամներու պահեստ ունենալով՝ այդ միջազգային դրամատունը պիտի կրնայ նաեւ կատարել փոխարինութեանց գրասենեակի կամ Clearing housներու դերը (Chambre de compensation).

Փոխարինութեան գրասենեակը երկրի մը զանազան դրամատուններու ներկայացուցիչներէն կազմուած գրասենեակ մըն է, ուր ամէն օր կը հաշուակցին զանազան դրամատուններու վրայ քաշուած չէքերը եւ հարկ չի մնար դրամով վճարելու: Ենթադրենք թէ այսինչ օրը Credit Lyonnaisին վրայ քաշուած մէկ միլիոն ֆրանքի չէքեր կան զանազան դրամատուններու մօտ, իսկ Credit Lyonnaisի մօտ ալ կան նոյնչափ գանձելի չէքեր ուրիշ դրամատուններու վրայ. երեկոյին Credit Lyonnaisի ներկայացուցիչը իր վրայ քաշուած չէքերն առնելով կը յանձնէ իր քով գտնուած միեւնոյն գումարով չէքերը եւ այդ ամբողջ գործողութիւնը կատարուած կ'ըլլայ առանց սանդիմ մը հնչուն դրամ վճարած կամ գանձած ըլլալու:

Կ'ենթադրէք թէ ինչ մեծ դիւրութիւն է հաղորդակցութեան եւ մանաւանդ խնայողութիւն ժամանակի եւ պաշտօնեայի: Եթէ վճարելի եւ գանձելի չէքերն իրարու հաւասար չեն, Պանք տը Ֆրանսի վրայ քաշուած չէք մը կը կարգադրէ տարբերութիւնը:

Այս միեւնոյն դերը պիտի կրնայ կատարել միջազգային դրամատունը երկրէ երկիր ըլլալիք փոխանցումներու համար:

Այս տեսակ դրամատան մը անհրաժեշտութիւնն արդէն զգալի եղած էր շատոնց եւ այդ պաշտօնը կը կատարէին մասամբ զանազան երկիրներու մեծ դրամատուններու՝ տարբեր երկիրներու մէջ ունեցած մասնաճիւղերը: Բայց միջազգ. մեծ դրամատուն մը անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս եւ պատերազմի յառաջ բերած բազմազան փոփոխութիւններէն լաւագոյնն այդ պիտի ըլլայ տնտեսական ասպարէզին մէջ: Այդ դրամատան մէջ մրցակցութիւնները նուազ պիտի ըլլան եւ հաստատութիւնն ըլլալով միջազգային, աւելի ճիշդը ապազգային, անոր գործառնութիւններն ալ պիտի կատարուին նուազ շահախնդրութեամբ եւ ի շահ հանրութեան:

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ԱԶԳ· ԿԵԱՆՔԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

14 Մարտ 1929

Ազգ. ներքին պայքարը, որ շուրջ երկու տարիէ ի վեր այս հեռաւոր գաղութին խաղաղ կեանքը վրդոված էր, այսօր իր վախճանին կը հասնի:

Ինչպէս գրած էի վերջին անգամ, օրուան ապօրինի Ազգ. Քաղ. Ժողովն ու Առաջն. փոխանորդ Վահան քհնյ. Թաճիրեանը չուզելով ո՛չ մէկ կերպով տեղի տալ գաղթականներու Ազգ. Գաւառ. Ժողովոյ մէջ հաւասար ձայնով մասնակցելու իրաւացի պահանջին, խնդրոյն լուծումը յանձնած էին կառավարութեան, թերեւս անոր միջոցաւ կարելի ըլլար միանգամ ընդմիշտ թաղելու Ազգ. Սահմանադրութիւնը, ու այսպիսով ջնջելու բազմահազար տարագրութեան ձայնը ազգային ներքին գործերուն մէջ:

Դատական նախարարութիւնը 7-8 ամիսներու ընթացքին խիստ անկողմնակալ կերպով ու հիմնովին ուսումնասիրելով պայքարի նիւթն ու Ազգ. Սահմանադրութեան էութիւնը, վերջապէս հասաւ այն եզրակացութեան որ Իրաք հաստատուած բոլոր հայ գաղթականները իրաւունք ունին, ինչպէս պետական խորհրդարանի, և թաղապետական ընտրութեանց, կան ընտրութեանց, նոյնպէս նաեւ իրենց ներքին ազգ. գործերուն համար ընտրուելիք բոլոր ժողովներուն մէջ ձայն ունենալ: Այս վերջինը՝ համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, զորս գրեթէ ամբողջովին իւրացուցած է Իրաքի կառավարութիւնը, փոքրամասնութեանց համար մշակուած օրինագծին մէջ:

Դատական նախարարը յունուարի սկիզբները իր մօտ հրաւիրելով առաջն. փոխ. Թաճիրեանը՝ անգլիացի խորհրդականներու ներկայութեան կը յայտարարէ իրեն, համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց երթալ անյապաղ Ազգ. Գաւառ. Ժողովոյ ընտրութիւնը կատարել, առանց խտիր դնելու տեղացիի եւ եկուորի միջեւ: Վահան քհնյ. այս անակնկալ յայտարարութենէն շշմած, կ'առարկէ որ, եթէ ընտրութեան ձեռնարկէ՝ կռիւներ, արիւնահեղութիւններ կը պատահին. եւ չի կրնար ընտրութեան կատարել: Ասոր ի պատասխան նախարարը կը յայտնէ թէ, կռիւ ընողները թող իրենք մտածեն հետեւանքին մասին, իսկ ինքը կամ պէտք է հրաժարի պաշտօնէն, ու տեղը ուրիշի մը տայ, որ գայ ընտրութիւն կատարէ, եւ կամ պէտք է անմիջապէս ձեռնարկէ ընտրութեան:

Ժողովրդական Յանձնախմբի դիւանը դատական նախարարին այս պաշտօնական յայտարարութենէն բաւական ժամանակ յետոյ, այլեւս համբերութիւնը հատած, գրութեամբ մը կը դիմէ Վահան քհնյ.ին՝ ընտրութիւն պահանջելով: Այս վերջինը կը պատասխանէ թէ ընտրութեան ձեռնարկելու համար կառավարութեան գրաւոր հրամանին կը սպասէ:

Ժողովրդեան ներկայացուցիչներուն այս յայտարարութիւնը ընելէն յետոյ, ինք Տէր Վահանը նոյն օրն իսկ կը մեկնի Քէրքիւք և շրջանները, ծննդեան տօներու առթիւ իբր թէ տնօրհնէքի այցելութիւններ տալու, սակայն իրականին մէջ, ինչպէս յետոյ դէպքերը եկան հաստատեցին, գացած էր յիշեալ վայրերը ժողովուրդին մէջ որոմ ցանելու, իրեն համախոհ գտնելու, որպէսզի ընտրութեան ժամանակ իրեն խմբակին թեկնածութիւնը ապահովուի: Նոյն իսկ Քէրքիւքի մէջ իր սադրանքներով կրքերը այնչափ լարուած էին եղեր, որ ոստիկաններու, ու զինուած պահակներու հսկողութեան տակ կեցած է պատարագել, ու հաւանական արիւնահեղութեանց առաջքը դժուարաւ կարելի եղած է առնել: Տէր Վահան նոյն գիշերն իսկ գաղտնի կը մեկնի Սիւլէյմանիէ, ուր հազիւ մէկ երկու տուն հայութիւն կայ ու անկից ալ կ'անցնի Թուզխուրմաթի, նաւթահորերու շրջանը, ուր բաւական հոծ հայ աշխատաւորութիւն մը կայ: Սակայն հոն չի կրնար թափթփուքներ ճարել իր հետապնդած յետին նպատակին ծառայեցնելու համար. հազիւ քանի մը ժամ մնացած, հեւ ի հեւ կը հասնի Պաղտատ:

Ժողովրդական յանձնախումբը ընտրութեան համար առաջ. փոխանորդին մօտ ըրած դիմումին արդիւնքը կը հաղորդէ դատական նախարարութեան, եւ կը խնդրէ շուտափոյթ ընտրութեան համար գրաւոր հրամանի առաքումը:

Իրաքի արդի դահլիճը, հակառակ որ տագնապի օրեր կ'անցընէ Անգլօիրաքդաշնագրի վաւերացման առթիւ ծագած դժուարութիւններուն պատճառաւ, խիստ բարեացակամօրէն իսկոյն նկատի առաւ յանձնախումբի խնդրանքը ու մարտ 5ին դրկեց ընտրութեան համար Տ. Վահանին պահանջած գրաւոր հրամանը, յայտնելով որ կառավարութիւնը չեղեալ կը համարէ ասկից ամիսներ առաջ ընտրութեանց համար դրած արգելքը եւ կը հրամայէ համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան, իսկոյն ընտրութիւն կատարել:

Հակառակ այս բոլորին, Վահան քհնյ. կը յամառի չձեռնարկել ընտրութեանց՝ կ'ուզէ զանոնք յետաձգել Զատկէն վերջ:

Տէր Վահանի եւ իր խմբակին նպատակը երկուք է: Նախ կ'ուզեն զանազան պատրուակներով, մանաւանդ Զատկի առթիւ մտնել ժողովուրդին խաւերուն մէջ, զանոնք պառակտել, իրենց կողմնակիցներ շահիլ. նոյնիսկ գումարներ տրամադրուած են այս նպատակին համար, վարչական եղանակով իրենց պարտութիւնը, ընտրութեան մէջ իրենց յաղթանակով ապահովելու համար:

Երկրորդ՝ մեծ յոյսեր կապած են արդի դահլիճին անկման վրայ՝ անոր փոփոխութեամբ կը կարծեն եթէ ոչ ընդմիշտ, գոնէ մի առ ժամանակ եւս թաղել ընտրական խնդիրը:

Բայց մենք վստահ ենք բոլոր եկող ու գացող դահլիճներուն վրայ, որոնք ուշ կամ կանուխ պիտի կեանքի բերեն այս ժողովուրդի արդար իրաւունքի գործադրութիւնը:

Հոս խղճի պարտք կը համարեմ յայտնելու որ Իրաքի պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարները ընդհանրապէս, եւ մանաւանդ նախարարապետ Ապտիւլ Մուհսին պէյ էս Սաատունն ու դատական նախարար Տավուտ պէյ Հայտարին (Բիրտ) միշտ հայ ժողովուրդին հանդէպ մեծ հոգածութիւն, ու սրտցաւ վերաբերում ցոյց տուած են, եւ այն խոր հաւատքն ունին որ հայ ժողովուրդը հաստատուելով այս երկրին մէջ, շնորհիւ իրենց շինարարական ոգւոյն՝ պիտի նպաստեն այս յետամնաց ու նորակազմ երկրին զարգացման ու յառաջդիմութեան:

Իրաքի հայ ժողովուրդը երախտագիտութեան պարտք ունի յիշել անձնաւորութեանց հանդէպ, որոնք ամէն ջանք չխնայեցին յանուն արդարութեան ու խիստ անկողմնակալ կերպով լուծելու Գաւառ. Ժողովին շուրջ մղուած ընտրական այս խնդիրը:

* * *

Այս հեռաւոր գաղութը թէեւ կտրուած գլխաւոր կեդրոններէ, սակայն տակաւին իր մէջ կը պահէ այն վառ կրակը որ կերտեց հայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը, ու ան գիտէ իր նուիրական օրերուն յիշատակը յարգել:

Այսպէս Փետր. 18ի առթիւ, 16ի շաբաթ գիշերը Ասորիներու Երիտասարդաց Ակումբին մէջ թէյասեղան մը սարքուած էր: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուն էր, եղան աւուր պատշաճի սրտաբուխ արտայայտութիւններ, Փետր. 18ի արժէքն ու նշանակութիւնը ա՛լ աւելի արմատացնելով ներկաներու սրտերուն մէջ: Ասորիներու ներկայացուցիչներն ալ իրենց յարգանքի խօսքն արտայայտելով օրուան տօնին առթիւ, վեր հանեցին հայ եւ ասորի երկու բախտակից բազմաչարչար ժողովուրդներուն կրած տառապանքները հասարակաց թշնամիէն, ու մաղթեցին որ միացեալ ուժերով օր մը դարձեալ տիրանան իրենց հայրենի բնագաւառներուն:

Հանդէսը փակուեցաւ առաւօտեան ժամը 2ին:

ՊԵՐՃ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. ԿԱԹՐԻՆԷՍ, 9 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Ամբողջ Քանատայի մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 2600 Հայեր, որոնք կեդրոնացած են, գլխաւորապէս Օնթարիօ նահանգի Թորոնթօ, Սէն-Կաթրինէս, Բրէնդֆորդ, Համլթոն, Գալդօ եւ Գուէլֆ քաղաքները (մօտ 1500 անձ), իսկ մնացածները ցրուած են զանազան նահանգներու մէջ: Ասոնցմէ զատ կան նաեւ 98 չափահաս որբեր՝ ցրուած՝ ագարակները կամ տեղաւորուած մէկ քանի քաղաքներու մէջ:

Իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն, այստեղ գոյութիւն ունի Քանատահայ Միութիւնը, որուն կրնան անդամակցիլ առանց խտրութեան ամէն չափահաս հայ անհատներ: Միութիւնը կազմուած է 1925ին, նպատակ ունենալով վարել Քանատահայ գաղութի ազգային, կրօնական, կրթական գործերը եւ ամէն հնարաւոր միջոցներով վառ պահել ազգային նկարագիրը՝ հակազդելով ապազգայնացման եւ այլասերման:

Միութիւնը կոչուած է մեծ դեր կատարելու գաղութիս մէջ, առանձնապէս գնահատելի է միութեան հիմնադիր եւ միեւնոյն ժամանակ ատենապետ Պ. Լ. Պապաեանի նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութիւնը: Ահա մեր բազմաթիւ հայ հարուստներէն մէկը որ նիւթապէս եւ բարոյապէս նուիրուած է ազգային հանրային գործունէութեան: Մաղթենք որ Պ. Պապաեանի բար[…] օրինակը վարակէ մեր մի[…] հարուստներն ալ: Ամէնէն առա[…] ըսեմ որ այստեղ նորեկի եւ հի[…] խնդիր չկայ, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ: Ամէն հայ անհա[…] որ կը մտնէ Քանատա եւ ո[…] կ'ապրի, կրնայ մասնակցիլ Քանատահայ Միութեան, եւ համա[…]գային բնոյթ կրող բոլոր հարցերու մէջ իրաւասու է քուէարկելու:

Ինչպէս ամէն տեղ, այսպէս ալ Հայերը աչքի կ'իյնան իրենց ժրաջան աշխատութեամբ, շատեր արդէն իրենց սեփական տունն ունին: Մեծ մասը դեռ կ'աշխատի գործարաններու մէջ: Կան եւ սե[…] փականատէր եւ վարձակալ ագարակապաններ, վաճառականութեամբ զբաղող շատ քիչեր կան, ընդհանուր առմամբ, գաղութը տնտեսապէս բարւոք դրութեան մէջ է, չկայ մէկհատիկ անձ կամ ընտանիք, որ օգնութեան կարօտ ըլլայ. Հայերը առհասարակ յարգուած են տեղացիներէն, իրենց վարք ու բարքով եւ տեղական օրէնքները յարգելով:

Իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն միայն, որ գոյութիւն ունեցած է շատ տարիներէ ի վեր բոլոր հայաշատ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ: Շատ տեղեր ունին իրենց սեփական կամ վարձովի գրասենեակ-ընթերցարանը, պարբերաբար կը կազմակերպեն հանդէս, դասախօսութիւն, ներկայացում եւլն.

Կայ նաեւ Հ. Կ. Խաչը որ […] կը կազմէ Ամերիկայի Հ. Կ. Խա[…]չին եւ ունի Քանատայի մէջ […] մը մասնաճիւղեր բաւական […]ով անդամ-անդամուհիներ […]

Ինչպէս ամէն տեղ, այս […]ղը թէն ալ չէր կարող զերծ […] համաշխարհային... յեղափո[…]կաններէն: Երբեմն երբեմն […] մրախտով վարակուածները […]լած են եւ դեռ կ'այցելեն, […] ունենալով կանաչ տոլլարի առա[…] հունձք տանիլ այստեղ, բայց […] սահատ ու ձեռնունայն […] դառնան՝ տեսնելով քանատահ[…]յութեան մէջ այնքան վառ […]ցած ազգասիրական զգացում[…] Վերջերս արդէն երեսի վրայ […] թողած իրենց համակիր մէկ […] հօճաները եւ պետական կ[…] մի քանի անդամուհիները:

Այստեղ եկող կարմրա[…] հռչորդները նոր նշանաբա[…] հնարեր մարդորսութեան հա[…] «զոհել գաղափարը, գաղ[…] համար... կոմունիզմի գաղ[…] ուրանալ եւ ձեւանալ թունդ […]կան, մէկ քանի միամիտ […] ճարելու եւ անդամագրել[…] մար Հօկին, բայց ի զուր […] վաղ էր, երբ էշը կաղ էր... […]տահայութիւնը շատ լաւ է […]ցած զանոնք:

Մ. Տ.

ԿԵԱՆՔԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷ[Ջ]

ՖԻԼԻՊԷ, 23 Մարտ (Ս[…]կան Թղթ.).— Պաշտօնական […] հանգի մը համաձայն, մարտ […] Պուլկարիոյ զանազան քաղա[…]րուն մէջ հոգաբարձական ընտ[…]թիւններ տեղի ունեցան:

Ֆիլիպէի մէջ շատ բուռն […] պայքարը: Ճակատած էին […] հոսանքներ՝ — ժողովրդական[…] ու ընդդիմադիրները: Ընտրու[…] կատարուեցաւ շատ օրինաւոր[…]ով, հսկողութեամբ կառավ[…]րական քննիչ մարմնի մը: […]թանակը տարաւ ժողովրդ[…] ձայնը, առնելով 3 տեղ: Միւ[…] երկու:

Ընտրուած են՝ առաջին […]

պ. պ. Տոքթ. Միշէլ Օրմանեան, Յ. Մալխասեան եւ Թագւոր Պաքլաճեան։ Բ. ցանկէն՝ պ. պ. Հինդլեան եւ Վ. Հայրապետեան։

* * Հոս եւս կազմուեցաւ «Գուրեան» յոբելինական յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Եր. եպիսկ. Փէրտահճեանի։ Կը մասնակցին Վարինակ աւագ քահանայ, Հ. Ս. Կոգեան, պ. պ. Յ. Թիւթիւնճեան, Տոքթ. Թովմասեան, Ս. Հինդլեան, Վ. Հայրապետեան, Կ. Մեհեան, Ս. Նազարէթեան, Օ. Զարմունի։ Յանձնախումբը պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը՝ Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։

* * Հոգաբարձական ընտրութիւններ կատարուած են նաեւ Ռուսճուք, Խասքովօ, Սթ. Զակորա, Սօֆիա եւլն.։

Սօֆիա՝ համերաշխական ցանկ է հանած, Սթ. Զակորա (որ 17 քուէարկող ունի, մինչ 800 Հայեր կան) շահած են պլոքի մարդիկը։ Իսկ Ռուսճուքի եւ Խասքովօյի մէջ ամբողջութեամբ շահած են ժողովրդական - դաշնակցական ցանկերը։

Վառնայի մէջ ընտրութիւնը կատարուած էր երկու ամիս առաջ, ուր գործի անցած են, արդէն, պլոքճիներու «Ազգ. Միութեն»էն բաժնուելով՝ Դաշնակցութեան հետ հրապարակ իջնող ազգայիններու ցանկին ներկայացուցիչները։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՐԹԻԿԻ ՓՇՐԱՔԱՐԸ

Իբրեւ ճարտարապետութեան եւ շէնքերու կառուցման մէջ գործածելի նիւթ, Արթիկի տուֆը (փշրաքար) կոչուած է մեծ դեր խաղալու Հայաստանի շինարարութեան եւ տնտեսութեան մէջ։

Այժմէն իսկ, երբ դեռ փշրաքարի հանքերու շահագործումը կը գտնուի կազմակերպութեան նախնական շրջանին մէջ, Խ. Մ. զանազան տեղերէն ստացուած է 1,330,000 քարի պատուէր։ Անդրկ. Շինարարական կոմիտէն իր կարգին, տուֆի աճագին պահանջ դրած է, առաջարկելով Անդրկովկասեան երկաթուղագծի վարչութեան եւ հանրապետութեանց որ փորձի համար, երկու եւ չորս յարկնոց տուներ կառուցանեն այդ քարով Թիֆլիսի, Բագուի, Բաթումի եւ Երեւանի մէջ։ Իսկ գերմանական այն ընկերութիւնները որոնք մէկ քանի ամիսներ առաջ նմոյշներ ուզած էին Արթիկի տուֆէն, յանձնարարած են 200 հազար խ. մ. քար, հարցնելով միանգամայն թէ ինչ քանակութեամբ հնարաւոր է Գերմանիա փոխադրել։ Արդէն 3 կառախումբ ուղարկուած է Պերլին եւ Լայպցիգ։

Հակառակ սակայն քարհանքերու հսկայ պաշարին, ստացուած յանձնարարութիւններըլրիւ գոհացում չեն գտներ, արտադրութեան նախնական ձեւերուն եւ հաղորդակցութեան յարմար միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

Սակայն հանքերու շահագործման կազմակերպութիւնը փութացնելու համար, համամիութենականհամապատասխան մարմինները իրենց վրայ առած են պահանջուած ծախքերը, յատկացնելով 4 միլիոն րուբլի։

Արդէն բոլոր միջոցները ձեռք են առնուած տուֆի շահագործումը կանոնաւոր եւ պահանջին համեմատ կազմակերպելու համար։ Լենինական-Արթիկ երկաթուղագիծը որուն շինութիւնը պիտի նստի 3,150000 րուբլիի, արդէն սկսած է եւ աշխատանքները առաջ պիտի տարուին այնքա՛ն թափով որ կարելի ըլլայ յուլիսին ձեռնարկել քարի արտածման։ Լայնցուելու վրայ է Լենինականի կայարանը։ Բագուի եւ Բաթումի երկաթուղիի կայարաններն ու նաւահանգիստները պիտի օժտուին փոխադրութեան յարմարութիւններով, կատարելու համար դէպի արտասահման եւ խորհրդ. երկիրներ արտածումը։

Գերմանիայէն բերուած են քար կտրելու,սղոցելու եւ բեռցնելու յատուկ մեքենաներ։ Կ'ենթադրուի օրական բեռցնել օրական 180 վակոն քար։

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Թէեւ Հայաստանի մէջ, շերամապահութիւնը աւելի քան 1700 տարուան պատմութիւն ունի, բայց մեծ չափով չէ տարածուած երկրին մէջ։ Պատերազմէն առաջ, շերամապահութիւնը զարգացած էր Էջմիածնի, Դարալագեազի եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ ուր 1903-13 թուականներու ընթացքին կրցած են շահագործել տարեկան 2000 տուփ շերամի հունտ, հաւաքելով 98000 քիլ. հում բոժոժ, 95000 րուբլի արժէքով։

Ներկայիս կ'աշխատուի աւելի ուժ տալ այդ ճիւղին։

1923ին Հող. գործավարութեան կից հիմնուեցաւ շերամապահական կայան, որուն գործն է շերամապահութեան ընդհ. ղեկավարութիւնը եւ հունտի արտադրութեան գործը։

Պետական կեդրոնական տնկարանը անցեալ տարի, մատչելի գիներով գիւղացիներուն բաշխած է 15000 տունկ եւ 45 քիլոկ. թթենիի սերմ։ Ընթացիկ տարուան համար պատրաստուած է 20 հազար տունկ։

Կարելի եղած է շահագործել 2200 տուփ հունտ, այսինքն 10 տոկոս աւելի քան 1913ին եւ ստացուած է 116 հազար քիլոկ. բոժոժ, 287 հազար ր. արժէքով։ 1913ին՝ տուփ մը հունտէն կը ստացուէր 49 քիլոկ. բոժոժ, իսկ այժմ կը ստացուի 54 քիլոկ. այսինքն՝ 9 տոկոս աւելի։ Առաջ գացած է նաեւ հնտաբուծումը։ Հայաստանի շերամի հունտը լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ ո՛չ միայն ներքին շուկաներու մէջ, այլեւ խորհրդային սահմաններէն դուրս։ 1923ին պատրաստուած է 2500 տուփ հունտ, 1925ին՝ 37 հազար, իսկ 1928ին 54 հազար։ Վերջինէն 45 հազար տուփ ուղարկուած է Պարսկաստան որ տարուէ տարի կ'աւելցնէ իր պահանջը։

Հիմը դրուած է նաեւ մետաքսի մեքենայական արտադրութեան։ 1926էն ի վեր Ղափանի մէջ կը գործէ «Կարմիր մետաքս» ընկերութեան մետաքսարանը, որ իր 40 աւազաններով եւ 145 բանուորներով, տարեկան կուտայ 3200 քիլ. լաւ տեսակի մետաքսաթել։

Երեւանի մէջ եւս կը կառուցանեն մետաքսի մանարան, որուն համար Իտալիայէն ստացուած են վերջին տեսակի մեքենաներ։ Այս գործարանները որոնք հում նիւթի պահանջն աւելցնելով, զարկ կուտան շերամապահութեան, միանգամայն հնարաւորութիւն կը ստեղծեն պատրաստ մետաքս արտածելու՝ փոխանակ բոժոժի։

ՏԻԿԻՆ ԼԻՆՏՊԵՐԿ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Գնդապետ Լինտպէրկի մայրը, Տիկին Իվանճելին Լինտպէրկ, որ նոր վերադարձած է Թուրքիայէն, ուր գացած էր Կ. Պոլսոյ Ամերիկեան Աղջկանց Քոլէճին մէջ քիմիագիտութիւն ուսուցանելու, վեց ամսուան այցելու ուսուցչութեան պաշտօնով. Տիթրոյթի տեղական Թերթերուն յայտարարած է թէ «աշխարհի վրայ եթէ կայ երկիր մը որ արդարօրէն արժանի է ամերիկեան համակրութեան եւ օգնութեան, այդ երկիրն ալ Թուրքիան է»։

Տիթրոյթաբնակ ծանօթ հայ մը, պ. Վահան Ունճեան, Տիթրոյթի «Տիթրոյթ Նիւզ»—Թերթին մարտ 3ի թիւին մէջ հրատարակուած «Նամակ Խմբագրութեան»ով մը լայնօրէն կ'անդրադառնայ Տիկ. Ի. Լինտպէրկի յիշեալ յայտարարութեան եւ կը հարցնէ յարգելի տիկնոջ թէ «Ի՛նչ հիմերու վրայ Տիկին Լինտպէրկ այդ երկիրը (Թուրքիան) իրաւունք ունեցած կը համարէ այդպիսի համակրութեան մը եւ օգնութեան մը»։

Պ. Վահան Ունճեան շարունակելով իր խօսքը կ'ըսէ թէ արդեօ՞ք անոր համար, որ «Թուրքիան համաշխարհային պատերազմի ատեն մեր թշնամիներուն միացաւ եւ ուղղակի պատճառ եղաւ պատերազմին երկու տարի երկարաձգման եւ հետեւաբար պատճառ եղաւ քանի մը միլիոն մարդկային կեանքերու փճացման, ինչպէս Լոյտ Ճորճ կ'ըսէր այն ատեն։ Կամ անո՞ր համար որ Թուրքիա ամբողջովին բնաջնջեց Փոքր-Ասիոյ քրիստոնեայ բնակչութիւնը եւ կամ ի՞նչ բանի համար։

«Տիթրոյթ Նիւզ»ի նամակագիրը այնուհետեւ կ'ըսէ թէ ինչու Տիկ. Լինտպէրկ արժանացաւ արեւելեան հիւրամեծարութեան, բան մը որ հասարակ է «Արեւելքի խորամանկ քաղաքագէտներուն», երբ ականաւոր հիւր մը կ'ընդունին։

Նամակագիրը խորհուրդ կուտայ Տիկ. Լինտպէրկի ծպտեալ ճամբորդել Հայաստան, Սեւ ծովէն մինչեւ Մէրսին երկարող ծովեզերքը, արեւմտեան Թրակիա եւ այլուր, ըմբռնելու համար այն բարբարոսութիւնն ու աւերը, զոր ըրին Թուրքերը քրիստոնեաներուն։

«Պիտի թելադրեմ Տիկ՝ Լինտպէրկի որ Ուաշինկթըն գացած ատեն մտնէ արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատունը, որուն դիւանատան մէջ բազմաթիւ տեղեկագիրներ կան, հին եւ նոր, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազմաթիւ վկայութիւններ՝ արժանահաւատ եւ անկողմնակալ հիւպատոսներու կողմէ։ Ասոնց վրայ ակնարկ մը, վստահ եմ, Տիկ. Լինտպէրկի փոխել պիտի տայ իր կարծիքը Թուրքիոյ եւ անոր յաւակնած արեւմտացման նկատմամբ», կը վերջացնէ նամակագիրը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

«Վագըթ»ի մէջ Մէհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ.—

Քանի մը տարի առաջ մեծ յոյսերով եւ ազգ. դրամագլուխով շաքարի գործարան մը հիմնուեցաւ Ուշաքի մէջ։ Հակառակ երկու տարի անցնելուն, դժբախտաբար գործարանը շատ հեռու է առաջին յոյսերը իրականացնելէ։

Ուշաքի ժողովուրդը, քաղաքէն սկսեալ մինչեւ ամենապզտիկ գիւղերը, մասնակցեցան գործարանի դրամագլխին։ Արհեստներու եւ հանքերու մեր դրամատունը մեծ զոհողութեամբ դրամ տուաւ։ Կառավարութիւնը նոյնպէս մեծ զոհողութիւն ըրաւ, ազգ. ճարտարարուեստ մը պաշտպանելու համար։ Հակառակ ասոր, գործարանը չարդարացուց սնուցուած յոյսերը, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ձեռնարկուները լաւ մասնագէտներ չէին։ Որովհետեւ, գործարան հիմնելէ առաջ, չէին խորհած թէ անհրաժեշտ ջուրը կա՞յ շրջակաները։ Ցետոյ չեն քննած թէ գործարանին բաւելու չափ ճակընդեղ կրնա՞յ մշակուիլ։ Այնպէս որ, այս երկու պակասներուն հետեւանքով, գործարանը դժուար կացութեան մը մատնուած է։

Եթէ գործարանը իր այսօրուան վիճակին մէջ թողուի, եթէ դրամագլուխ յատկացուի, միլիոններ պարապը պիտի երթան։ Ուստի, իրենց դրամագլուխը փրկելու համար, շահագրգռուողները որոշած են ի հարկին նոր զոհողութիւններ ընել։

Փոխանակ նոր զոհողութիւններ ընելու եւ գործարանը պահելու Ուշաքի մէջ որ անյարմար վայր մըն է, կարելի չէ՞ արդեօք աւելի նպաստաւոր տեղ մը փոխադրել։ Օրինակ, Քիրմասթիի եւ Քար-Ճագիյի մէջտեղը, Հարա կոչուած շրջանը։

Ամէն պարագայի մէջ, գործարանը փրկելու աշխատած ատեն պէտք չէ նոր վնասներու պատճառ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՖԻԼԻՊԷ, 24 Մարտ.—

«Ապագայ»ի 16 փետր.ի թիւին մէջ «Բաց նամակ» մը կար՝ ուղղուած «Յառաջ»ի խմբագրութեան։ Ստորագրողը՝ Հայր. Միութեան անդամ եւ իբր այդ տեղւոյս Աղետեալոց Օգնութեան Յանձնաժողովի մասնակցող պ. Լեւոն Պետրոսեան, կը ճգնի մեղադրել Գեր. Եր. եպիսկ. Փէրտահճեանը ու «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը թէ «10,000 լէվա նուէր տուած են չնչին ծառայութեան մը փոխարէն»։

Դիտումնաւոր կերպով գործածուած «նուէր» բառը աւելի քան ծիծաղելի է Աղետեալոցի անդամի մը համար։ Մէկ միլիոն լէվայէ աւելի գումարի մը բաշխման գործը, որ հանրային աշխատանք մըն էր, վճարովի ու վստահելի պաշտօնէութիւն մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը ստեղծած էր։

Յանձնաժողովը սկզբունքով որոշած էր այդ։ Խնդրոյ առարկայ անձը մեր եւ ուրիշներուն պնդումներուն վրայ ստանձնած էր գործը։ Տարած է ութ ամսուան աշխատանք եւ փոխարէն ստացած է 10,000 լէվա, ինչ որ ամսական 200—250 ֆրանքի համեմատաբար չնչին գումար մըն է։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ՝ ո՛րքան խնայողաբար կատարուած է վճարումը։ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը պէտք չունի «պաշտպանութեան փորձեր ընելու»։ Որովհետեւ, ներկայ յանձնաժողովին համար վերջացած հարց մըն է այդ։ Մնաց որ, Փէրտահճեան եպս. իբրեւ միակ իրաւասուն այդ գումարներուն —քանի որ անձնապէս իրեն վստահուած ու ղրկուած են անոնք,— անհրաժեշտէն աւելի բարեխղճութիւն ու փորձառութիւն ունի՝ ուղղամիտ ու վարչական բծախնդրութեամբ վարելու համար գործ մը։ Զարմանալի է որ, պարոնը ժամուլի հարց ըրած է այս պարագան, առանց անդրադառնալու թէ՝ ամէնէն անտեղեակ ընթերցողն անգամ կը հասկնայ, այդ կերպով, թէ ինք առանձին է՝ յանձնաժողովին մէջ՝ իր այդ տեսակէտին մէջ։ Այլապէս, ընդհանուր համաձայնութեամբ եղած այդ կարգադրութեան առջեւ, մինչեւ փարիզ գրեչ շարժելու չէր ստիպուեր։

Այս առթիւ կ'ուզենք հրապարակաւ ըսել թէ՝ մենք՝ ներկայացուցիչներս Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ «Յառաջ» օրաթերթի, ստացուած դրամներու բաշխումին ու կանոնաւոր արձանագրութեանց ամէնքէն աւելին բծախնդիր ըլլալու իրաւունք եւ պարտաւորութիւն ունինք, եւ ճի՛շդ այդ պատճառաւ է որ անպայմանօրէն անհրաժեշտ դատեցինք հաշիւները յանձնել պատասխանատու եւ վստահելի պաշտօնէութեան մը։ «Աշխատողը ամէն հայրենակցի պարտականութիւնն է» դարման չէ։ Նո՛յն պարոնը մոռցա՞ւ որ երբ իրեն կ'առաջարկէինք երթալ Պօրիսովկրատ, մերժեց՝ «գործ ունիմ» ըսելով...։

Ահա մեր լուսաբանութիւնը, որ իբրեւ պատասխանը անտեղի ձայնի մը՝ աւելորդ յոգնութիւն մըն է, թերեւս, բայց անհրաժեշտութիւն մը՝ իբրեւ հանրային շահագրգռութիւն ունեցող հարց։

Աղետեալոց Օգն. Յանձնաժողովի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչ՝ Տոքթ. Թովմաս Թովմասեան (ատենապետ), Յառաջի ներկայացուցիչ՝ Կարօ Ղազարոսեան (ատենադպիր)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Ուզեցի նոյնիսկ Մատրէնան կանչել քովս։ Հայրական մեղադրանքներ ըրի, մասնաւորապէս սարդի ոստայններուն եւ ընդհանրապէս իր աղտոտութեան համար։ Զարմանքով մը նայեցաւ ինծի եւ դուրս ելաւ առանց բառ մը իսկ արտայայտելու։ Ու տակաւին սարդի ոստայնը կը մնայ եղած տեղը։ Միայն այսօր է որ գուշակեցի, վերջապէս է՛հ, բայց, ամէնքն ալ կորսուած, դա՛շտ են գացած... (Ներեցէք այս գռեհիկ բառիս։ Սակայն ընտրուած բացատրութիւններ գործածելու ի վիճակի չեմ)։

Ամբողջ Փեթերսպուրկը, արդարեւ, դաշտ ելած է։ Եւ ամէն անգամ որ կառք նստած յարգելի ճէնթլմէն մը կ'անցնէր, կ'ուզեմ ըսել արտաքինով պատկառազդու մարդ մը, ինծի կը թուէր ընտանիքի պատուական հայր մը, որ առօրեայ սովորական զբաղումներէ վերջ, դաշտ կ'երթար իր ընտանիքով։ Ամէն անցորդ, երեք օրէ ի վեր, տարբեր քալուածք մը ունէր եւ իւրաքանչիւրը իրենցմէ, կ'ըսէր պարզապէս. «գիտէ՛ք, պարոննե՛ր, որ մենք միայն վայրկեանի մը համար հոս ենք, երկու ժամ ետք մենք մեր վիլլաները հասած կ'ըլլանք»։ Պատուհան մը կը բացուէր, շաքարի պէս ճերմակ եւ պզտիկ նուրբ մատներ կը թմբթմբացնէին ապակին ու աղջնակի մը թարմ դէմքը կը յայտնուէր՝ ծաղկավաճառը կանչելու համար— ինծի կը թուէր թէ այդ ծաղիկները կը գնեն որ շուտ մը դաշտ փախչին եւ ոչ թէ անոնցմով քաղաքին մէջ յարկաբաժին մը հոտաւէտեն. կամ գարնանային բերկրութիւն մը տան անոր։

Եւ այս տեսակ գիւտերու մէջ այնքան մեծ յաջողութիւն մը ունեցած էի ես որ՝ մէկ ակնթարթի մէջ կրնայի գիտնալ թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ո՞ր վիլլային մէջ կը բնակի։ Գամենիխենց ընտանիքը, Աբթեքարսքի կղզիներու եւ Փէթէրհոֆ փողոցին բնակիչները իրարմէ կը զանազանուէին ձեւերու տարբեր վայելչութեամբ, իրենց ամրան տարազով եւ սքանչելի կառքերով։ Փերկոլոֆի և շրջակայ գիւղերու բնակիչները իրենց վեհաշքութեամբ եւ խելացի նկարագրով պատկառանք կ'ազդէին։ Գրէսթովսքի կղզիին բնակիչները ընդհակառակն, ուրախութիւն մը ունէին, որուն ոչ մէկ բան կը հաւասարէր։

Եթէ հանդիպէի տեղափոխուողներու երկար թափորի մը որ կը յառաջանայ յամրընթաց, սանձերը ձեռքերու մէջ՝ իրենց կառքերուն քովէն, որ լեցուն է առարկաներով.— սեղաններով, աթոռներով, թրքական տիվաններով եւ ուրիշ բաներով— որոնց վրայ յաճախ խոհարարուհի մը թառած կ'ըլլար կուռքի մը նման՝ տիրոջ ինչքերուն վրայ իր աչքերուն բիբերուն նման հսկելով. եթէ տեսնէի նմանապէս, Նեվայի կամ Ֆոնթանքայի վրայէն սահող առարկաներով լեցուն նաւակներ, այս ամէնը ինծի համար կը բազմապատկուէր եւ ինծի կը թուէր թէ ամբողջ քաղաքը գիւղերը կը քաշուէր կարաւաններով։ Ու Փեթերսպուրկը անապատի մը կը վերածուէր։ Ու այս պատճառաւ տխուր էի ես եւ վիրաւորուած։ Որովհետեւ, ես չէի կրնար գիւղերը երթալ։ Այսուհանդերձ, պատրաստ էի իւրաքանչիւր կառքին հետ մեկնելու, բայց, ո՛չ ոք կը հրաւիրէր զիս։ Կարծես թէ ամէնքն ալ մոռցած էին զիս, որպէս թէ օտարական մը եղած ըլլայի։

Քալեցի երկար ժամանակ, առանց ճանչնալու անցած փողոցներս, երբ յանկարծ, ինքզինքս գտայ քաղաքին եզերքը։ Կտրեցի անցայ դաշտերը առանց յոգնութեանս կարեւորութիւն տալու։ Նոյնիսկ ինծի կը թուէր թէ հոգիիս վրայէն բեռան նման ծանր բան մը վերցուեցաւ։ Ուրախ եղայ։ Ուղեւորները այնպիսի համակրութեամբ մը կը դիտէին զիս, որ կարծես թէ ամէնքն ալ կը բարեւէին զիս։ Գոհ էին եւ սիկար կը ծխէին։ Ես ալ երջանիկ էի։ Անմիջապէս Իտալիա փոխադրուած կը կարծէի ինքզինքս. բնութիւնը այնքա՛ն կը հիացնէր զիս, քաղաքին թունաւորուած մթնոլորտնին ու խեղդուած տուներուն կէս հիւանդ ու կէս մեռած խեղճ բնակիչները։

Մեր Փեթերսպուրկեան դաշտերուն մէջ անբացատրելի կերպով զմայլելի բան մը կայ, երբ գարնան անոնք իրենց ուժը դուրս կը պոռթկան յանկարծ ու կը բացուին, կը զարդարուին ծաղիկներուն մանեակներով։ Ինծի մտածել կուտան այն հիւանդոտ աղջիկներուն, որ գթութիւն կ'արթնցնեն մեզմէ, երբեմն ալ անտարբերութիւն եւ կը դառնան գեղեցկութեամբ այնքա՛ն սքանչելի, մէկ օրէն միւսը, որ ապշած կը մնաք իրենց առջեւ ու կը հարցնէք դուք ձեզ. «ո՞ր ուժը դրած է այս անսպասելի կրակը այս տխուր ու խոհուն աչքերուն մէջ, ո՞վ ներկեց այս այտերը վարդագոյն արիւնով մը, որոնք քիչ առաջ դալկահար էին. ո՞վ դրաւ այս կիրքը սա՛ դիմագծերուն վրայ, որ արտայայտութիւն չունէին քիչ առաջ. ինչո՞ւ համար իրենց երիտասարդ կուրծքը այսքան խոր կերպով կ'իջնէ ու կ'ելլէ։ Աստուա՛ծ իմ, խեղճ աղջկան ո՞վ կրցաւ տալ այս ուժը, կեանքի այս յանկարծակի հասունութիւնը, այս գեղեցկութիւնը։ Ո՞վ նետեց այս կայծակը սա՛ ժպիտին մէջ։ Ո՞վ առկայծեց այս զուարթութիւնը»։ Կը փնտռէք դուք ձեր շուրջը, կը փնտռէք մէկը, կը գուշակէք... բայց, թող ժամերը անցնին ու վաղը, թերեւս, դուք պիտի գտնէք որ նայուածքը տխուր է ու երազկոտ, նո՛յն դէմքը դալուկ։ Դուք պիտի գտնէք նո՛յն երկչոտ քալուածքը։ Եւ ասոնք զղջման ու վիշտի ղրօշմներն են. նաեւ՝ վաղանցուկ կրքի մը տխրութիւնը։ Ու պիտի վշտահարիք որ այս գեղեցկութիւնը այսքան շուտ թառամեցաւ։ Տարօրինա՛կ, զինքը սիրելու անգամ ժամանակ չունեցա՛ք...

Թրգ. Թգմ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

բիւրքարանի կողմէ ներկայացուեցաւ նախապէս կուսակալութեան կողմէ տրուած յիշատակագրին պատասխանը, որ ինը մեծ էջերէ կը բաղկանայ:

Ասըմ եւ Թահսին պէյերը յայտարարեցին թէ մինչեւ հիմա տրուած գրութիւնները եւ բացատրութիւնները բաւ համարելով, խնդիրը կը յանձնեն դատարանին գնահատման: Դատարանը, խնդիրը ուսումնասիրելու համար, դատը յետաձգեց 10 ապրիլ չորեքշաբթի օրուան:

Բոլշեւիկեան դաւ մը Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բազմաթիւ մարդեր, որոնք ամբաստանուած են թէ համայնավարական դաւադրութիւն մը կը սարքէին Պուլկարիոյ մէջ:

Սոֆիայի արուարձաններէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ մարդ մը, որուն մասին կասկած կայ թէ Մոսկուայի գործակալն է: Ոստիկանութիւնը անոր վրայէն գտաւ մեծաքանակ դրամ: Խուզարկութեանց ընթացքին գտնուեցան մեծ քանակութեամբ զէնք ու ռազմանիւթ, համայնավար թռուցիկներ ու գրքոյկներ, ինչպէս նաեւ յատակագիծներ, որոնք պիտի գործածուէին՝ Պալքանեան երկիրներու մէջ յեղափոխութիւն պայթեցնելու համար:

Ի՞նչպէս կ'ապրի Տրոցկի Պոլսոյ մէջ

Տրոցկի Թոքաթլեանի մէջ սկսած է գրի առնել իր յիշատակները: Ասոր համար անդադար կ'աշխատցնէ մեքենագիր օրիորդ մը որ հմուտ է ռուսերէնի եւ ֆրանսերէնի:

Նախկին գործավարը պանդոկին մեծ դունէն դուրս չելլեր, այլ կողմնակի դունէն: Յետոյ, ինքնաշարժ նստած ատեն թաշկինակով կը գոցէ դէմքը, որպէս զի ժողովուրդէն չճանչցուի: Երբեմն, իր տիկնոջ եւ տղուն հետ ինքնաշարժով պտոյտ կը կատարէ Մասլաքի կողմերը:

Տրոցկիի տղան, Իվան Տրոցկի, պատասխանելով Մոսկուայի թերթերու այն մեղադրանքին թէ իր հայրը քաղքենիներուն գիրկն ինկած է եւ դրամով յօղուած կը գրէ, հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.

— Անոնք որ կը ճանչնան հայրս, անտարակոյս կը խնդան այդ մեղադրանքին վրայ: Հայրիկս դրամի մարդը չէ և յօդուածներուն փոխարժէքը իր անձին չպիտի յատկացնէ, այլ անով գրքեր պիտի հրատարակէ, ընդդիմադիրներուն տեսակէտը պարզելու համար: Յետոյ, այդ դրամով պիտի տպագրէ Լէնինի կարդ մը արժէքաւոր գործերը, որոնց հրատարակութիւնը արգիլուած էր: Լէնինի արգիլուած գիրքերն ալ այս ձեւով լոյս պիտի տեսնեն: Միւս կողմէ, հայրիկս պիտի գրէ եւ պիտի հրատարակէ համայնավար կուսակցութեան պատմութիւնը, որ ահագին գործ մը պիտի ըլլայ:

Մեծ աղէտ մը Ռուսիոյ մէջ

Քանի մը օր առաջ հեռագիր մը կ'ըսէր թէ Վլատիմիրի նահանգի սինէմաներէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագած է եւ 114 հոգի մեռած են: Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ սրահին մէջ 80 հոգիի համար միայն տեղ կար: Այդ իրիկունը 200 հանդիսականներ դիզուած էին իրարու վրայ: Շատեր գինով էին եւ կը ծխէին, հակառակ ոստիկանական արգելքի: Մեքենավարն ալ գինով էր եւ գործիքին ղեկավարութիւնը յանձնած էր լաճի մը: Ու ինք կը շարունակէր վոտկա ճնկել: Դարձուած ժապաւէնները փոխանակ իրենց երկաթ տուփերուն մէջ դնելու, խառն ի խուռն գետին ձգած էր: Մարդու մը նետած վառած գլանիկէն բռնկեցան ժապաւէնները. այսպէս սկսաւ հրդեհը: Շէնքը ամբողջովին չէր այրած դեռ, երբ աղէտէն վերապրողները բռնեցին սինէմայի տնօրէնը եւ բոցերուն մէջ նետեցին զայն: Մեքենավարը յաջողեցաւ փախչիլ:

Սուլթան Համիտի կալուածները Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ Իրաքի մայրաքաղաքը հասած է իշխան Օսման Ֆուատ, Սուլթան Մուրատի զաւակը, իր հօրեղբօր որդիներուն հետ միասին՝ աշխատելու որ ետ առնեն այն անսահման կալուածները որոնք Սուլթան Համիտին կը պատկանէին ժամանակին: Կը կարծուի թէ մէկ քանի անգլ. ընկերութիւններ ուժ կուտան ժառանգորդներու պահանջին:

«Խրոնիքա»յի դատավարութիւնը

Պոլսոյ Պատժական ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ «Խրոնիքա»յոյն թերթին դատը: Նախորդ նիստին, պատասխանատու տնօրէնուհի Տիկին Էլէնի ըսած էր թէ փաստաբան պիտի կարգէ. մինչդեռ նորէն առանձին եկած էր: Նախագահին դիտողութեան վրայ, տիկինը ըսաւ.

— Փաստաբան չկարգեցի, որովհետեւ չգտայ. մարդ չստանձնեց պաշտպանութիւնս: Որով, ես պիտի պաշտպանեմ ինքզինքս. արդէն խնդրագիր մը տուի, խնդրեմ նկատի առէք:

Իր խնդրագրին մէջ, Տիկինը կ'առարկէր թէ համալսարանի դասախօսներէն Ֆազըլ Նազմի պէյ միայն հին յունարէնը գիտէ իսկ նորին անտեղեակ է: Հետեւաբար, «աղրիօթէրա» բառին նշանակութեան մասին անոր տուած բացատրութիւնը ճիշդ չէ: Միւս կողմէ, օրէնքը կը պահանջէ որ այս տեսակ խնդիրները քննուին երեք մասնագէտներէ բաղկացեալ մարմնի մը կողմէ, որուն հարցուի թէ ի՞նչ է իր գործածած բառին բուն իմաստը:

Մօտ 20 վայրկեան խորհրդակցելէ յետոյ, դատարանը հաղորդեց իր որոշումը, որուն համաձայն նոր թարգմանութեան պէտք չի տեսներ: Դատն ալ վերջացած կը նկատէ եւ կը հրաւիրէ տիկինը որ պաշտպանողականը ներկայացնէ:

Կտրօններու վճարումը

Էնկիւրիի ելմտական գործավարութիւնը Պոլսոյ դրամատուններուն հաղորդեց թէ բաւարար դրամ տրամադրուած է Հանրային Պարտքերու Վարչական ժողովին, առաջին կտրօնը վճարելու համար:

Այս լուրը մարտ 19ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ նաեւ Սակարանի Տնօրէնութեան: Ասոր վրայ, Սակարանի գործակալները խանդավառ ցոյցեր կատարեցին: Այս ուրախութիւնը անոր համար, որ գործակալները մեծ մասով Միացեալ Պարտաթուղթերու վրայ գործառնութիւն կատարած, բայց անգործութեան դատապարտուած էին:

Կտրօններու վճարման հրահանգը շատ նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է սեղանաւորական հրապարակին վրայ:

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին

կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: ChaletEdouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ' Bolivar եւ Combat, Թրամ. 26:

կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), *Օր. Ճամպազ* (դաշնակ), *Ընկ. Շ. Սարեան* (արտասանութիւն), *Գաղազեան քոյրեր* (կովկասեան պարեր) եւ *Վրացի կինտոն* (վրացական պարեր):

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» *զաւեշտ*

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ

30 մարտ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ:

գեղարուեստական բաժին: ջոլս պիւֆէ:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, մէթրօ' Couronne.

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական նուագ:

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սթանոզի Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահը

կը ներկայացուի՝ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

տոմսերը կը ծախուին միութեան անդամներուն մօտ եւ ներկայացման օրը կիշէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. միութեան կողմէ: Այս Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Victor Hugoի սրահներուն մէջ, 46bis St. Didier մէթրօ' Trocadero, Victor Hugo, Boissière:

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին, Օրիորդներ՝ *Տ. Զառափեան* (դաշնակ), *Պիւլպիւլեան* (երգ), *Ս. Ներսէսեան* (պար), *Ա. Գավուքճեան* (պար), *Տիկին Բաղալ* (երգ եւ պար): *Պ. Պ. Տ. Ալէքսանեան* (Թաւջութակ), *Ս. Նաւասարդեան* (երգ) եւ *Թառիստ Սրգար*:

Լազի պար, լազական ու տեղական տարազներով ու քէմէնչէով:

նուագախումբ եւ ճաշ մինչեւ առաւօտ

Տոմսերը կը ծախուին՝ Պ. Միսաք Դերձակեանի մօտ, 7 Rue de Tournon, Hotel du Sénat, Paris.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

«ՅԱՐԴԳՈՂ» վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Վօլթէրի (*Օտէոնի հրապարակը*) *սրահին մէջ գրական վիճաբանութիւն: Նիւթ՝ «Դասակարգայի՞ն, թէ ապադասակարգային արուեստ»:*

ԾԱՆՕԹ.— Նիւթը կը ներկայացնեն «Յարդգող»ի չորս անդամներ արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord.Sud: Bac. գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱԽՈՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Ժէռսէ ռոպերու եւ այլ տեսակի առատ եւ տեւական գործ: Լաւ վճարում: Փարիզ եւ շրջականները բնակող գործաւորուհիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ: Փութով դիմել առաւօտները ժամը 9—12 Մ. Խապրիկի, 5 Rue de Tourtille, *սենեակ թիւ 7, Փարիզ (20): Մէթրօ՝* Couronne *կամ* Belleville.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ 1929

28 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 917 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈ՞Ր ԱՐԹՆՑԱՆ

Այսօր հրատարակած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Սկաուտական Ցանձնախումբին «Պաշտօնական յայտարարութիւնը», իբրեւ արդարութեան պարտք։

Փետրուար 27ին, «Յառաջ»ի մէջ տպած էինք նամակ մը, որ կը ծանուցանէր թէ կազմուած է Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութիւն մը, բոլորովին անջատ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն։ Այդ նամակին պատասխանն է յայտարարութիւնը։ Միջանկեալ հրատարակած ենք նաեւ թէր ու դէմ կարծիքներ։

Քանի որ վէճը այստեղ հասած է, կ'ուզէինք մեր տեսակէտն ալ պարզել։

Ընենք, անմիջապէս, որ դատապարտելի է Փարիզի հայ արիներու երիտասարդ խմբապետին անջատողական ձեռնարկը։ Մենք իր նամակը հրատարակեցինք, պարզապէս կատարուած իրողութիւն մը ծանուցանելու համար, իբրեւ թերթ։ Երբեք ցանկալի չէր որ այս վիճակին հասնէր այնքան անհրաժեշտ եւ գեղեցիկ շարժում մը, որուն զարգացման մէջ «Յառաջ»ն ալ ունի իր բաժինը։ Մենք ամիսներէ ի վեր տեսած չենք խմբապետին երեսը, ոչ ալ ուրիշ մէկը. այնպէս որ, չենք գիտեր թէ ի՛նչ շարժառիթներով տեղի ունեցած է այս խզումը։ Իր նամակին մէջ կար հատուած մը որ կազմալոյծ կը հռչակէր Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը եւ զոր մենք ջնջեցինք, իբրեւ նիւթին հետ կապ չունեցող նախադասութիւն։

Սկաուտական Ցանձնախումբը իր յայտարարութեամբ կը յայտնէ թէ վտարեր է անջատուած խմբապետը, համաձայն կանոնագրական տրամադրութեանց։

Մեր գործը չէ մանրամասնութեանց մէջ մտնել եւ զատել արդարն ու մեղաւորը։ Բայց, կը թուի թէ խնդիրը այնքան ալ պարզ չէ։

Զորս տարիէ ի վեր է որ կը հրատարակուի «Յառաջ»ը, եւ շատ քիչ անգամ կազդուրիչ լուրեր կրցած ենք տալ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութեան մասին, մանաւանդ Փարիզի մէջ։ Մարմիններ կուգան ու կ'երթան, վարչութիւններ կ'ընտրուին եւ կը կազմալուծուին։ Խումբ-խումբի, անհատ-անհատի դէմ։ Ներքին դաւեր, կախակայումներ և հրաժարումներ, սունկի պէս բուսնող միութիւններ, եւ վարկաբեկիչ պայքար՝ մէկէն միւսին դէմ։ Իսկ իբրեւ իրական գործ՝ գնդախաղի մրցումներ, որոնք ընդհանրապէս դրամի հետ կապուած են եւ արհեստի կարգ անցած։

Տակաւին վերջին տարուան ընթացքին, մէկ-երկու անգամ վարչութիւն փոխուեցաւ, առանց ո՛ր եւ է դրական գործ կատարելու։ Փսփսուք, անճրկում։ Կարճ խօսքով՝ կազմալուծում։

Այս տխուր կացութեան մէջ, հայ արիներն էին որ, կը մնային ներքնապէս համերաշխ եւ գործունեայ։ Ո՛րքան ալ սակաւաթիւ ըլլային եւ տկար, կազդուրիչ կորիզ մը կը ներկայացնէին։

Արդ, ի՞նչպէս չգայթակղէին այս տղաքը, երբ գլուխը հիւանդ էր, իսկ ամբողջ մարզական շարժումը սահմանափակուած՝ «ֆութպոլ»ի մէջ։

Նորէն կ'ըսենք, — անջատումը արդարացնելու միտք չունինք. բայց ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ աշխոյժ գործ մը կաշկանդուի ներքին վէճերով։ Պատանիներ են, եւ քիչ-շատ շփացած ըլլալով, կրնան ինքնահաւանութեան գացած ըլլալ։ Հասկնալի է։ Եւ այսօրուան տարէց խմբապետները պէտք է յիշեն իրենց աւելի վառվռուն տարիքը, երբ այնքան տրակոնեան պատիժ մը կը ստորագրեն։

Ո՞ւր էին երէկ։ Նո՞ր արթնցան։ Նո՞ր իմացան թէ այս ընթացքով պիտի կազմալուծուի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը։ Ո՞ւր էին, երբ աւելի ծանր պառակտումներ ծագեցան, քանի մը թեւերու բաժնելով մարզական շարժումը։

Առանց այս հարցումներուն պատասխանին սպասելու, կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել ուրիշ կէտ մը։

Քանի մը տարիէ ի վեր, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մէջ ալ քաղաքականութիւն խաղալու ախտ մը կը տիրէ։ Մենք բոլորովին դէմ ենք որ կուսակցական խնդիրներ յուզուին անոր ծոցին մէջ. բայց դժբախտաբար կայ եւ կը մնայ հիւանդութիւնը։ Դեռ մինչեւ վերջին վարչութիւնը սեղանի վրայ կար Դաշնակցականի եւ դրօշակի խնդիր։ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը յոյս կը դնէ ջոջերու աջակցութեան վրայ։ Ջոջերը կը պահանջեն որ Դաշնակցական չգրտնուի վարչութեան մէջ։

Եթէ միջին ճամբայ մը գտան այս վէճին համար, ուրիշ կռուախնձոր չի պակսիր, — եռագոյն դրօշակի խնդիրը։ Ո՛վ որ թեր կանգնի հայկական դրօշակին, կը դառնայ Դաշնակցական. հետեւաբար...։

Եւ այսպէս տարին տասներկու ամիս։

Իսկ փաստ է որ եռագոյնը ոգեւորիչ խորհրդանշան մը դարձած է հայ արիներուն համար։ Այս պատանիները մինչեւ հիմա հպարտութեամբ պտտցուցած են զայն իրենց արշաւներու ընթացքին, միջազգային թափօրներու մէջ, եւ որքան գիտենք, ամուր փարած կը մնան անոր, մինչդեռ իրենց երէցները կա՛մ կը տատամսին, կա՛մ կը վիճին եւ կամ ուղղակի պայքար կը մղեն։ Այսպէ՛ս է եղած Փարիզի և Մարսէյլի մէջ, մանաւանդ։

Ո՛վ է պատասխանատուն այս անմիտ խառնակութեան։ Եւ եթէ բոլոր վէճերը հարթուին եւ այս խնդիրը մնայ սեղանի վրայ, ո՞րն է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարչութեան այն քաջ անդամը, որ պիտի համարձակի յայտարարել.

— Դրօշակի խնդիր չկայ այստեղ։ Եռագոյնը հայկական խորհրդանշան մըն է, եւ պէտք է գործածուի ամէն անգամ որ անհրաժեշտ է։

Ահա քանի մը խորհրդածութիւններ, խնդիրը լուսաբանելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԱՂԷՏԸ

Այս խորագրին տակ Հայաստանի կոչնակ խօսելով Սուրիայէն դէպի Հարաւ. Ամերիկա արտագաղթին մասին, կը գրէ (16 Մարտ).

— «Գաղթականական այս նոր հոսանքը, որ ազգային աղէտ մըն է արդարեւ, ծնունդ կ'առնէ այնպիսի պատճառներէ՝ որոնց բարձումը կը կարօտի ո՛չ միայն յորդորներու, հապա նաեւ դարմաններու։ Գաղափարական եւ զգացական նկատումները շատ չեն զօրեր տնտեսական օրէնքներու առջեւ։ Մարդս իր հայրենիքը որչափ ալ սիրէ, իր ազգականներու ու ազգակիցներու հետ որչափ ալ կապուած ըլլայ, կ'ստիպուի իր աչքերը ուրիշ կողմ դարձնել լաւագոյն բախտի համար, իր կնոջ եւ զաւակներուն հացը ճարելու համար։

Ասկէ մի քանի շաբաթ առաջ սոյն հարցը ձեռք առնելով՝ դիտել տուած էինք թէ վերջին չորս-հինգ տարուան մէջ հազարաւոր Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ գաղթած են, ապրուստի միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

Current History ամսագրի փետրուարի պրակին մէջ դրուած թուանշաններու համեմատ՝ 1926ի սկիզբէն մինչեւ 1928ի վերջը գաղթողներու թիւը կը հասնի 47,000 հոգիի։ Եթէ բնիկները կը թողուն երկիր մը՝ որ իրենցն է, ի՞նչ կրնանք ըսել Հայերուն, որ օտարականներ են վերջապէս եւ որոնց շուրջը կան նախանձորդներ եւ թշնամիներ ալ։

Մեր մտքէն չենք անցըներ՝ կազմել նոր ազգային տուն մը, խորհրդ. Հայաստանի պէս։ Օտարներուն այդ տեսակ տպաւորութիւն մը տալով՝ աւելի սրած կ'ըլլանք թուրք գրողներէ ոմանց թունաւոր սլաքը։ Բայց մեզի համար Սուրիա եւ Լիբանան կը կազմեն սիրելի եւ նախընտրելի գաղթավայր մը, ուր Հայը կրնայ շուտ ընտելանալ, ինքզինք գտնել, եւ միեւնոյն ատեն իր լեզուն ու հաւատքը պահպանել։

Խնդիրը արժանի է լուրջ նկատողութեան։ Կարելի չէ՞ արդեօք հակա-գաղթային համոզիչ եւ յուզիչ բրօբականտ մը կազմակերպել,— հետեւելով Ս. կաթողիկոսի օրինակին — եւ տնտեսական զէնքերով պայքարիլ այդ թշնամիին դէմ։ Կարելի չէ՞, զոր օրինակ, կազմել շահակցական ընկերութիւն մը բաւարար դրամագլխով, եւ արդիւնաբեր գործ հայթայթել արհեստաւորներու եւ փոքր խանութպաններու։

Մենք կ'ակնկալենք որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի կեդրոնը նախաձեռնարկ ըլլայ այս տեսակ փրկարար շարժումի մը, խորհրդակցութեան հրաւիրելով ազգասէր դրամատէրներ եւ ուրիշ հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ։»

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հալէպի «Տօղրու Եօլ»*ը կը գրէ (16 մարտ).*

Մարզպանութեան կրթական տեսչութիւնը արտօնեց Պ. Արամ Պարտէզեանը, որ մասնաւոր վարժարան մը բանայ Արապփունարի (ճարապլուս) կեդրոնին մէջ։

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՄՈՒՆՏՍԷՆԻ

ՕՍԼՕ, 27 մարտ. — Տեղակալ Ամունտսէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզին զաւակը, որ դեռ չէ կտրած իր յոյսը՝ հայրը ողջ գտնելու մասին, խորհրդային կառավարութեան դիմելով խնդրեց որ բեւեռային նոր արշաւանք մը կազմակերպէ՝ զայն փնտռելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի մարտ 16 թուականով.

Այսօր՝ շաբաթ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցան մեր բանտարկեալ ընկերներէն Վահան Փափազեան (Կոմս), Յակոբ Տէր-Մելքոնեան (Թեմականի ատենապետ), փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան (Թեմականի անդամ), Արշակ Յովհաննիսեան (Քաղաքականի անդամ) եւ Արշակ Գալուստեան (Թեմականի եւ Քաղաքականի անդամ)։

Միւս բանտարկեալներն ալ մօտ օրէն ազատ պիտի արձակուին։

Ապստամբական շարժում Վրաստանի մէջ?

Անատոլուի գործակալութիւնը մարտ 21 թուականով Ռիզէէն կը հաղորդէ որ Աճարիստանի շրջանին մէջ կարգ մը ցեղախումբեր ապստամբած են։

Կարմիր բանակէն 200 զինուոր եւ հրետանի մը ղրկուելով ապստամբութիւնը զսպուած է։ Շարժումին պետը վիրաւոր վիճակի մէջ ձեռք անցուած է։

Պուլկարիոյ համայնավար դաւին շուրջ

ՍՈՖԻԱ, 27 մարտ.— Համայնավար դաւադրութեան մը երեւան հանուիլը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ հանրային կարծիքին մէջ։ Գ. Միջազգայինի գործակալը, որ ձերբակալուեցաւ Սոֆիայի մօտ Կորնապանիայի կայարանը, կը կոչուի Մլատէն Ստոյանոֆ. Նախապէս 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է եւ երկար ատեն բնակած Մոսկուա։ Վրայէն մեծ քանակութեամբ տոլար գտնուեցաւ։

Ոստիկանատան մէջ այն պահուն ուր կը հարցաքննուէր, Մլատէն Ստոյանոֆ փորձեց անձնասպան ըլլալ՝ ինքզինքը պատուհանէն վար նետելով։ Ստոյանոֆի եւ իր մեղսակիցներու բնակարանին մէջ կարեւոր գումարներ եւ բազմաթիւ զէնքեր գտնուեցան։

Դաւադրութիւնը երեւան հանուեցաւ երկար հետապնդութիւններէ վերջ։ Բացի վարիչէն, ձերբակալուեցան գործադիր կոմիտէի անդամներէն 13 հոգի։ Կազմակերպութիւնը կը գործէր Գ. Միջազգայինի կողմէ գծուած ծրագրի մը համաձայն, նպատակն էր գաղտնաբար վերակազմել նախկին համայնավար կուսակցութիւնը եւ խռովարարական գործողութեան ձեռնարկել, Ռումանիոյ եւ Յունաստանի համայնավարներուն հետ գործակցութեամբ։ Կը գործէին համալսարանական ուսանողներու եւ բանուորներու շրջանակին մէջ. ասկէ զատ որոշ գործունէութեան ձեռնարկած էին նաեւ բանակին մէջ, զինուորներուն բաժնելով մեծ քանակութեամբ յեղափոխական գրականութիւն, առանց սակայն ոեւէ արդիւնք ձեռք բերելու։

Պուլկարիոյ մէջ համայնավարական այս շարժման մղիչն է Ստալին, որ կը կասկածէր թէ Պուլկարիոյ համայնավարներէն շատեր կուսակից են Տրոցկիի։

Ֆոշի յուղարկաւորութեան վերջ

Հանգուցեալ մարաջախտին յուղարկաւորական թափօրին մասնակցեցան 30,000 հոգի, իսկ հանդիսականներուն թիւը կը հաշուուի մօտ մէկ միլիոն։ Թափօրը փոխանակ նախատեսուածին պէս ժամը 12.30ին վերջանալու, 14.30ին միայն վերջացաւ։ Մօտ 15,000 նախկին պատերազմիկներ կուգային ամէնէն ետեւէն։ Առաւօտուն կանուխէն ի վեր սպասած էին քարափին վրայ եւ շատ կարեւորութիւն տրուած չէր իրենց։ Ատկէ ջղայնացած էին արդէն։ Ժամը 2.30ին երբ Էնվալիտի մօտերը հասան, ըսուեցաւ իրենց թէ ժամանակը ուշ ըլլալուն չպիտի կրնան տողանցք կատարել մարաջախտի դագաղին առջեւ։ Ասոր վրայ հարիւրաւոր նախկին մարտիկներ մէկ կողմէն դէպի Երեսփ. ժողով, միւս կողմէ դէպի Էլիզէի պալատը ուղղուեցան՝ բողոքի ցոյցեր կատարելու համար։ Անմիջապէս ոստիկաններ ղրկուեցան՝ արգիլելու համար այս ցոյցերը։ Պուրպոնի պալատին առջեւ ոստիկանութեան հետ ընդհարում մը ունենալէ վերջ ցուցարարները ուղղուեցան Քոնքորտի հրապարակը՝ դէպի Սթրազպուրկի արձանը։ Երեք թաղապետական խորհրդականներ երեսփոխան կարծուելով, խոշտանգուեցան ամբոխին կողմէ։

Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ զօրավար Կուրօէն խնդրեց միջամտել։ Քիչ վերջ հանդարտութիւնը վերահաստատուեցաւ եւ ժամը 3ին հրապարակը ամբողջովին մաքրուած էր։

Նախկին մարտիկներէն շատեր գաւառէն եկած էին։ Կառավարութիւնը երբեք առաւօտ արտօնեց որ նախկին մարտիկները տողանցք կատարեն Էնվալիտի մէջ, սակայն շատեր իրենց գիւղերը մեկնած էին կամ կ'աշխատէին։ Զորս հարիւր ոստիկաններ դիրք բռնած էին Էնվալիտի շուրջ՝ հաւանական ցոյց մը արգիլելու համար։

ՖՈՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Թաղապետական ժողովը զբաղեցաւ Ֆոշի անունով հրապարակ կամ պողոտայ մըկնելու խնդրով։ Կ'առաջարկուի Էթուալի հրապարակը «Ֆոշի հրապարակ» անուանել, կամ Պուա տը Պուլոնի պողոտան «Ֆոշի պողոտայ» կոչել։

Նոյնպէս կոթողներ եւ արձաններ պիտի կանգնուին Փարիզի կեդրոն վայրերուն մէջ՝ Ֆոշի յիշատակին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ

Ֆրանս. հանդէս մը 10,000 ֆր.-ի մրցանակ մը ստեղծած է առ ի վարձատրութիւն ա՛յն ուսումնասիրութեան, որ արդի «հակամարտութեանց ամէնէն խաղաղ լուծումը» պիտի առաջադրէ։

Այս նոր փորձն ալ դէպի խաղաղութիւն՝ պիտի մնայ ապարդիւն, ինչպէս իր նախորդները։

Իմ գիրքերուս մէջ ունիմ N. Angellի 1910ին հրատարակուած մէկ խիստ կարեւոր գործը՝ որ լուծում չէր տար բայց պատերազմներու ունայնութիւնը կ'ապացուցանէր... ինչ որ աւելի գործնական է։ Կանխարգելիչ բժշկագիտութիւն մը միշտ նախընտրելի է միւսներէն։ Այդ գիրքը ցոյց կուտար թէ՝ յաղթո՛ղ ու պարտեա՛լ ոչինչ կը շահէին. թէ՝ յաղթողին ձեռք ձգած շահերը պատրանք էին...։ Մեծ աղմուկ հանեց ան։ Մէկ անգամէն թարգմանուեցաւ Փարիզ, Լոնտոն Նիւ-Եորք, Քոփէնհակ, Լայբցիկ, Մատրիտ, Պորթօ, Լէյտ, Թորինօ, Թոքիօ։

Հունտը ժայռերու վրայ ինկաւ ու ոչ ոք հետեւեցաւ այդ ձայնին... Թերեւս անոր համար որ Ալպիոնի զաւակ մըն էր խօսողը։ Մեծն Բրիտանիա աւելի քան միւսները իր խաղաղատենչ քարոզները շեփորելու դերին մէջ *փառատոքս* մը կը համարուէր։ Մեծն Բրիտանիա իր զինանշանին վրայ դրած է «Աստուած եւ իրաւունքս» ինչ որ երկրորդ-փառատոքս մըն է։ Աստուծոյ իրաւունքները երբեք Անգլիոյ իրաւունքներուն հետ կարելի չէ հաշտեցնել։ Մեծն Բրիտանիա, գուշակելով որ այս նշանաբանը կրնայ ուղիղ մեկնուիլ, իսկոյն աւելցուցած է «Honni soit qui mal y pense», ինչ որ անխոհեմութիւն մըն է ու աւելի կը շեշտէ մեկնութեան ուղղութիւնը։ Մեծն Բրիտանիա, իբր գերագոյն զգուշութիւն, այս երկու նախադասութիւնները ֆրանսերէն քանդակած է, ինչ որ շնորհաւորելի է։

Շնորհաւորելի են նաեւ Թուղթի վրայ ձեռք առնուած բոլոր հին ու նոր միջոցները ի նպաստ խաղաղութեան. հակառակ որ անոնց ու խաղաղութեան մէջ անջրպետ մը կայ։ Շնորհաւորելի է նաեւ Ազգերու Լիկան, որ... նոյնպէս Թուղթի վրայ խաղաղութեան աշտարակը կը բարձրացնէ... Բաբելոնի աշտարակը։ Վա՛յ անոր որ ... արդարութիւն մուրալով լեզուները պիտի խառնակէր։ Վա՛յ անոր որ Լիթուանիոյ պէս փոքր պիտիըլլար մեծի մը դէմ, իսկ վա՛յ, բիւրիցս վա՛յ, անոր որ իր գողգոթային յանկերգը միշտ պիտի կրկնէր առանց նշմարելու որ խաղաղութեան ջղային դրութիւնը կը վիրաւորէ, կը խոշտանգէ։

Արեան բիծ մըն է այդ յանկերգը զոր «բոլոր Արաբիոյ բոյրերը չպիտի ջնջէին»։ Բայց ժընեւը կը յաջողի հոն ուր Արաբիան կը կքի։

Թուղթի վրայ ... միշտ Թուղթի վրայ է որ կը թաւալին այս աշխարհին ու իր դիւանագէտները։

Թուղթի վրայ անոնք կրնան երկրագունդն իսկ ծախու հանել։ Այն թուղթերէն Սէվրի դաշնագիրը կը մնայ ամենափայլունն ժխտումը թուղթեր շարադրող խեղկատակներու տուած հաւաստիներուն։

***

— 10,000 ֆրանքով կարելի պիտի ըլլար քանի մը գաղթականներու ցաւերը ամոքել, պարոն Տնօրէն La Revue des Vivantsի ։ Հաւատացէ՛ք ..., մեզ՝ Սէվրի թուղթին անարժանօրէն արժանացածներուս։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Ըսինք թէ՝ հանրային պէտքերուն գոհացումը՝ ժողովուրդը պիտի փնտռէ իր իսկ միջոցներով։

Առանց ցաւի չէ սակայն որ կը հաստատենք անճրկումը «ազգային» կոչուած մարմիններուն, որոնց, լո՛կ չկամութիւն վերագրելու համար, ճանչնալու չէինք անոնց գործի եւ շարժումի անընդունակութիւնը, գրեթէ բնախօսական անկարութիւնը։ Գօսացած ծառեր են, որոնք մէկ բանի կը սպասեն, — փայտահատին տապարին։

Չեն գործեր. որովհետեւ չեն կրնար։ Դժբախտաբար։

Դժբախտաբար։ Որովհետեւ երբ կրակը բռնած է տունը, չեն նայիր թէ ո՞վ է ջուր հասցնողը։ Ցաւը մեծ է, այնքա՛ն մեծ, որուն առջեւ կը լռեն դաւանանքի եւ տեսակէտի ամէն վէճեր, խօսքը տալու համար միայն խիղճին եւ անոր աննկատ թելադրութիւններուն։

Փոքր ժողովուրդ ենք. բայց որ եւ է մեծ ազգ չունի այնքան կնճռոտ հոգեր, որքան մենք։ Կարգ մը հարցեր որ դրուած են մեր առջեւ ճակատագրական բարդութեամբ, պիտի բաւէին շփոթելու պետական էն նրբամիտ ու փորձառու մարդերն իսկ։

Մէկը գոնէ անոնցմէ — պայքարը ձուլման դէմ — իր համագաղթային աղէտի բնոյթով պիտի բաւէր իր շուրջ հաւաքելու բոլոր ուժերը անխտիր, առանցքը դառնալու կեդրոնացած աշխատանքի մը, տեսակ մը իմացական համագործակցութեան։ Այդ պարագային, ո՛չ ոք իրաւունք պիտի ունենար հարցնելու թէ ի՞նչ գոյն ունի ձեռքը որ օգնութեան փշրանք մը կը փութացնէ։

Բայց, ի՞նչ կը տեսնենք։

Բոլորը միաձայն կը հաստատեն համր ու քրոնիկ տագնապի շրջանը, որուն ենթարկուած է գաղութներու Հայութիւնը։

Բոլորը յոռետես են ելքին մասին ու գործի բացակայութիւնը պախարակելու համար, չեն գտներ բաւական ուժգին բառեր։

Եւ ամէն մարդ դարման մը կը խորհի, կ՚առաջարկէ, կը ճգնի փորձել։

Բայց, մինչդեռ կը սպասուէր որ ընդհանուր այս մտահոգութիւնը մարէր հաւաքական ձեռնարկներու յոյսին առջեւ, կը լսենք խօսքեր միայն, անսպառ պոռոտ եւ ամուլ, կամ խոստումներ՝ առատ, բայց երկիմաստ ու խարդախ. կամ մտադրութիւններ՝ անկեղծ թերեւս, սակայն թոյլ եւ ապարդիւն։

Բացէք որ եւ է միութեան ծրագիր-կանոնագիրը։ Առաջին իսկ յօդուածով կը հաստատէ ձուլման վտանգը, զանազան բառերով եւ բացատրութիւններով. — կը յայտարարէ անխուսափելի նպատակը, — պայքար անոր դէմ։

Այսպէս բոլորը, Բարեգործականէն սկսեալ մինչեւ մարզական, հայրենակցականներէն, մինչեւ թատերականներ ու որբերէն մինչեւ նոյնիսկ պարասիրացներ ...։

Եւ իրաւունք ունին, եթէ սակայն անկեղծ են իրենց մտահոգութեան մէջ։

Ընկերային աղէտը՝ իր մեծութեան համեմատ կը պահանջէ միացած ու բուռն ճիգերու ճրնշում, ամէն կողմէ։ Ու ո՛րքան ալ փոքր ու ճղճիմ ըլլայ, արհամարհելի չէ որ եւ է միջոց որ կը նպաստէ անոր տեղատուութեան։

Բայց ի՞նչ կ՚ընեն։ Գրեթէ ոչինչ։ Որովհետեւ անոնց գործունէութիւնը ամբողջ կը սպառի սերունդի մը հաշւոյն, որ պէտք չունի այդքան ուժգին թելադրութեան, պահելու համար իր ազգային անհատի վաւերանիշը։ Ծնած ու մեծցած իբր Հայ, օտար միջավայրերու մէջ մտած է կազմուած հոգիով մը, որ որքան ալ պաշարուի տեղին բարոյական ուժերէն, միշտ պիտի պահէ իրեն հարազատ գիծը։ Զգացած, մտածած ու տառապած իբր Հայ, որքան ալ իր հոգին լայն բանայ այլասերող նորութեան մը հրապոյրներուն, օտար ազդեցութիւններու արշաւին առջեւ, կենսականն իր մէջ պիտի մնայ թերեւս տկար ու տժգոյն, վարանոտ, բայց ողջ։ Անցեալը որ իրն է եղած՝ իր խանդավառութիւններով եւ յուսալքումներով, յուշերու այլազան ու ճոխ կենդանութեամբը, իր ուրախութիւններով եւ դառնութիւններով, սպասումի եւ շարժումի իր յափոփոխ վէտվիտումովը գերազանց կերպով հայկական է ու կը բաւէ առյաւէտ կաշկանդելու մէկը, որ իրեն քսուած է, ըլլայ իսկ կարճ պահ մը։ Եղերականօրէն կենդանի է ան ու կը բանի մեր հոգիներուն ներսիդին, մինչ օտարին անցեալը դուրս ելած է հոգիներէն ու տեղաւորուած թանգարաններու հանրային պարտէզներու, գրքերու եւ փողոցներու մէջ։

Ան — օտարինը — փարթամ ղամբարան մըն է որ վայրկեանի մը լռութիւն եւ չափուած, կոճկուած յարգանք կը պարտադրէ իր մարդուն։ Զայն ճանչնալու եւ սիրելու համար, սորվելու ճիգ պէտք է։

Մերը՝ դեռ պատմութեան իսկ չէ անցած։ Վէրքէվազող արիւնի պէս թարմ է տակաւին։ Եւ արդեօ՞ք մեր մարմիններուն վրայ բացուած վէրք մը չէ, զոր մահը միայն կրնայ գոցել։ Կ՚ապրի ու պիտի ապրի, վերջ գտնելու համար մեզի հետ։ Որովհետեւ, եթէ բոլորովին մե՛նք — իսկ չկերտեցինք զայն, բայց ամբողջ մեզմով կերտուեցաւ ան։ Զայն ուրանալու եւ մոռնալու համար, պէտք է որ նախ մե՛նք մեզ ուրանայինք ու մոռնայինք։ Բայց հոգին որ կը կրենք անոր դրոշմին տակ, անվերածելի է իր էութեամբ, եւ օտար ո՛չ մէկ ազդեցութիւն կրնայ զայն քայքայել։

Հապա ուրեմն ի՞նչ կը բանին խայտաբղէտ սա միութիւնները, — կրթական, գրական, թատերական, հայրենակցական, որբերու, (եւ դեռ ո՞ր մէկը...) որոնք կը բուսնին սունկի առատութեամբ եւ դիւրութեամբ, ձուլման դէմ պայքարի կարգախօսով...

Եթէ կարճ պահ մը գոնէ ձանձրոյթն առնէին փնտռելու հոգեկան պահանջը, որ զիրենք մղեր է քով քովի գալու և նշանակալի անուն մը առնելու, պիտի տեսնէին թէ ընտրեր են ճիշտ նպատակը, բայց իրենց ճիգերը կը սպառեն սխալ ճամբու վրայ։

Կազմուած չափահասներէ եւ տարեցներէ, եւ իբր ծնունդ գաղթային պայմաններու, մինչդեռ պիտի գործէին գաղութներուն իսկ համար, դուրս ելլելով իրենց սահմանափակ շրջանակներէն, յաճախ կը գործեն իրենք իրենց համար, կը, լո՛կ դառնան իրենք իրենց շուրջ։

Պիտի ըսենք թէ կը գործեն գիտակցօրէն, դառնալով ենթագիտակցական նպատակի մը շուրջ, — մինակ չկորսուիլ.. հակայ քաղաքներու բաւիղներուն մէջ...

Պայքարը որ բնազդօրէն կը մղեն մեկուսացման դէմ, անշուշտ զուրկ չէ օգուտէ։ Ծառայած է գոնէ քով քովի գալու, հին կապերը ամրացնելու եւ նորեր հաստատելու։ Ու միութիւններ ծնած են գրեթէ ինքնաբերաբար, յաճախ ընտրելով նոյն նպատակը, — պայքար ձուլման դէմ, ազգային ինքնապահպանման համար։

Բայց, կատարուա՞ծ է նպատակի ճիշդ եւ յստակ ընտրումը։

Ըսինք թէ այլազան միութիւններու գործունէութիւնը կը սպառի իրենց իսկ նեղ շրջանակին մէջ։ Մտահոգութիւնը որ անդամները մղեր է մեկուսացումէն փախելու, քով քովի գալու եւ նպատակներ վերագրելու հաւաքոյթին, ինքնին կը բաւէ զիրենք — ներկայ չափահաս հայութիւնը — զինելու ուծացման եւ այլասերման դէմ։ Ամէն ճիգ որ կը թափին այս ուղղութեամբ, մեծ չափով, ուժերու անպէտ վատնում է՝ սխալ ճամբու վրայ։

Եթէ ուրեմն ճիշդ են տեսեր եւ ընտրեր նպատակը. կը մնայ անոր յարմարցնել համապատասխան գործունէութիւն մը, որ իր զէնքերը ուղղէ հայ վաղուան թշնամիին դէմ։ Անոր է մանաւանդ որ կը սպառնայ ներկայ վտանգը։ Ցրուումը որ հայ ներկային միակ յատկանշական ու եղերական հոմանիշն է, իր հետեւանքներով, կը ձգտի ամենէն առաջ փտեցնել գաղթահայ ապագային տատղձները, մեր մանուկները։ Անոնք են որ ամէնէն աւելի կ՚իյնան օտար ազդեցութիւններու մոգական ցանցին տակ և արդէն, նոյն տան մէջ, իրենց հարազատ եւ հայ ծնողքներուն կողքին կը մեծնան իբրեւ օտարներ, օտարներու լեզուով, զգալու եւ ըմբռնելու եղանակով, եւ ամէն բանով որ հայը կը զատէ օտարէն...։

Մեր գործունէութեան առաւելագոյնը ուրեմն պիտի կազմակերպուի նորահաս սերունդին շուրջ, ու պիտի ձգտի թարմ հոգիներու խոր ցանել հունտերը հայ մարդուն, մատղաշ մարմիններու մէջ կերտել հայ հոգին՝ իր բոլոր ստորոգելիներով, շնորհիւ կրթութեան մը որ գիտնայ տկալ օտար ազդեցութիւններու գրոհումին։

Ո՞վ պիտի ընէ սակայն։

Ըսինք թէ գործը ծանր է ու կը պահանջէ էապէս ժողովրդական յատկութիւններ — յամառութիւն, կորով, զոհողութիւն — այսինքն՝ գործ։

Բացատրեցինք պատճառները որոնք մեզ կը մղեն կասկածով նայելու «ազգային» կոչուած մարմիններու ընդունակութեան վրայ։

Աշխատանքը ուրեմն, իր ամբողջ պատասխանատուութեամբ կը ծանրանայ այն միութիւններուն վրայ, որոնք գոյութիւն առած են վտանգին իսկ գիտակցութենէն։

Ինչպէս գաղթային պայմաններու ծնունդ, աւելի առոյգ, կորովի եւ իրենց կազմով արդէն ժողովրդական, մեր զանազան միութիւնները անոր մէջ միայն պիտի գտնեն իրենց գոյութեան արդարացումը եւ գործունէութեան ներշնչարանը։

Բայց ի՞նչ կերպով։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի Թաղապետական ժողովի անդամներէն մէկը հարց ուղղած էր Նահանգի ոստիկանութեան պետին Քիափի այն միջոցներուն մասին, զորս կ՚ուզէ կիրարկել ապահովելու համար օտարականներու վրայ հսկողութիւնը։

Ոստիկանապետը իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ թէ որքան նուրբ խնդիր է որ կը յարուցուի։ Ֆրանսայի մէջ օտար ըլլալով կան գաղթային բնիկներ եւ օտար հըպատակներ։ Նոյն կանոնագրութեան ենթակայ չեն։ Ֆրանսա կը պահանջէ օտարներէն որ իր հողին վրայ չփոխադրեն իրենց քաղաքական վէճերը։ Իսկ աշխատանքի մալզին վրայ, անոնք հաւասար կը նկատուին տեղացիներուն։ Բայց պէտք չէ որ իրաւունք մը նկատեն, ինչ որ թոյլտուութիւն մըն է։

Պ. Քիափ յետոյ յայտնեց այն միջոցները որոնց կը դիմէ ապահովելու համար հսկողութիւնը սահմաններուն վրայ եւ երկրէն հեռացնելու համար անբաղձալի տարրերը։

Երկրէն կ՚արտաքսուին այնպիսիները. բայց յաճախ դժուար է բոլորին հանդէպ կիրարկել նոյն միջոցը. որովհետեւ կարելի չէ իրենց երկիրը վերադարձնել գաղթականներ որոնք վտարուած են իրենց հայրենիքէն։

ԱԽՏԱՒՈՐ ՄՏԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Տիրող կարծիք մը կայ մեր մէջ, ռամկավարի, «չէզոք»ի եւ նոյնիսկ Դաշնակցութեան որոշ անհատներու կողմէ հրապարակ դրուած՝ թէ «Դաշնակցութիւնը դէմ է Բարեգործականին»։ Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ դաշնակցական մամուլը չափէն աւելի կը քննադատէ Բարեգործականի ամէնէն աննշան քայլերն իսկ մոռնալով անոր կատարած խոշոր ձեռնարկները։

Որ Բարեգործականի դէմ եղած քննադատութիւնները յաճախ դուրս են եկած պատշաճութեան սովորական ճամբաներէն եւ յաճախ ալ կիրքի եւ ատելութեան դրոշմ են կրած, կարելի է ընդունիլ իբրեւ տխուր բայց անխուսափելի իրողութիւն։ Ու սխալ յանցանք մըն է, որուն ամբողջական պատասխանատուութիւնը ո՛չ թէ քննադատներու, այլ դարձեալ Բարեգործականի վարիչներուն կ՚իյնայ։

Ուրիշ առթիւ ըսած եմ, որ այս մարդիկը իւրայատուկ ըմբռնում ունին մամուլի մասին. կ՚ուզեն արհամարհել եւ անտեսել, եւ կամ այդ դերին մէջ կ՚ուզեն դնել զայն այնքան ատեն, որքան պէտք է պատասխանել եւ բացատրութիւններ տալ եղած քննադատութեան. իսկ կը խլրտին, կը դժգոհին, երբ պատասխանի եւ լուսաբանութեան կարօտ անհատները կը սկսին ջղայնութիւն մտցնել իրենց խօսքին մէջ։

Այս կացութիւնը, որ գովելի չէ, կ՚օգտագործուի մեր ռամկավարներէն ալ։ Անոնք, որ ժամանակ մը թոյլ իսկ չէին տար ոեւէ լուրջ քննադատութիւն, հիմա արդէն նոր կարգախօս ունին։ Կ՚ընդունին քննադատութեան օգտակարութիւնը, հետեւաբար անհրաժեշտութիւնը, պայմանաւ, որ այդ քննադատութիւնները «իրական բարեացակամութենէ բխին»։

Բայց ինչպէ՞ս որոշել այս իրաւցնէ փափուկ խնդիրը։ Ո՞րն է բարեացակամ եւ ո՞րն է անբարեացակամ քննադատութիւնը։ Ըստ ռամկավարներուն՝ Բարեգործականին միշտ լաւ ըսողը, եւ կամ սխալներ չտեսնողները անպայման «բարեացակամ» մարդիկ են. իսկ անոնք, որ կը խօսին սխալներու մասին եւ յաճախ կը ստիպուին վատ բաներ ալ ըսել «անբարեացակամ»ներ են։

Այլապէս ի՞նչ փաստերու վրայ հիմնուած անոնք Դաշնակցականներու քննադատութիւնները անբարեացակամութեան արդիւնք կը նկատեն, իսկ իրենցը ընդհակառակն։

Աւելորդ է ծանրանալ այս կէտին վրայ, որովհետեւ ինչ ալ գրեն կամ խօսին իրենցմէ դուրս եղողները, անոնք տրամադիր են իրենց սովորական տափակ վերագրումն ընելու։

Իրականութիւնը այլ է սակայն։

Սխալ է եւ յանցանք ռամկավարներու եւ Բարեգործականի վարիչներուն այն պնդումը թէ Դաշնակցութիւնը մասնաւոր կերպով թշնամական դիրք բռնած է Բարեգործականի հանդէպ.

Եթէ մեր այս կամ այն շրջանի կազմակերպութիւնը որոշ վերաբերում ունի Բարեգործականի մասին, ատիկա արդիւնք է ո՛չ այնքան Դաշնակցութեան ընդհանուր ուղղութեան, որքան տեղական պայմաններուն։ Եւ ասով ալ պէտք է բացատրել այն կացութիւնը, թէ ամէն շրջանի մէջ նոյն վերաբերումի առարկայ չէ այդ կազմակերպութիւնը։ Ֆրանսան աւելի խիստ կրնայ ըլլալ օրինակ՝ քան Պուլկարիան, նայած տեղական պայմաններուն։

Դաշնակցականները ամէնէն առաջ մէկ հիմնական պահանջ ունին Բարեգործականէն, — ժողովրդականացնել այդ կազմակերպութիւնը եւ պատշաճեցնել զայն մեր օրերու պահանջներուն։

Ռամկավարները կրնա՞ն առոր հակառակը պնդել փաստերով — ոչ թէ ընդհանուր խօսքերով կամ ամբոխավարութեամբ։ Դժբախտաբար ո՛չ։ Այս պատասխանէն է որ կը խուսափին այս մարդիկը, մոլորութեան մատնելով միամիտները, մանաւանդ այն դասակարգը, որ հայ իրականութիւնը կը ճանչնայ այս մարդոց միջոցով։

Հարկ կա՞յ ըսելու, որ այս ալ հիմնուած է գռեհիկ եւ անձնական հաշիւներու վրայ։ Ռամկավարները թէ իբրեւ անհատ եւ թէ իբրեւ կուսակցութիւն շատ պարտական են Բարեգործականին. անոնք գիտեն, որ առանց այս վերջինին թանկագին օժանդակութիւն, անհնար է կանգուն պահել կուսակցութիւնը։ Այս չոր հաշիւը կը պահանջէ, որ ռամկավարը դառնայ անպարկեշտ եւ անբարեխիղճ թարգմանը մեր արտայայտութիւններուն։

Ա՛յս է ահա՛ բուն իմաստը այն անհիմն եւ անիմաստ քաշքշուքին, որով կը խօսին Դաշնակցութեան թշնամական դերին մասին, նոյնիսկ արձագանգ կ՚ըլլան անոր անգոյ հալածանքներուն՝ Բարեգործականի հանդէպ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԵՐ ՎԱՆՔԵՐԸ

ԻՒՉ-ՔԻԼԻՍԷ

Դարերէ ի վեր Ալաշկերտի շրջանին մէջ, Եփրատ գետի հոսանքն ի վար եւ անոր ձախ ափին բազմած է վիթխարի եւ հոյակապ Իւչ Քիլիսէ մենաստանը (Ս. Օհաննու վանքը) որ մեծ հռչակ կը վայելէր եւ նոյն նահանգի ժողովրդական մշակոյթի կեդրոնն էր։

Չնայած իր հնամեայ կառուցուածքին, նա դեռ կը պահէ իր գեղեցկութիւնը, եւ դիտողի աչքին այն տպաւորութիւնը կը թողու որ կարծես հիմնադիր վարպետը նոր աւարտած է կառուցուածքը ու դուրս եկած մէջէն։

Այս սրբավայրը կամարակապ կանգնած է յաղթանդամ, իլ պարթեւ հաստակով չորս սիւներու վրայ՝ Սիւներէն մէկը, մէջէն մուտք ունի դէպի առաստաղը։

Առաստաղի եւ կտուրի մէջտեղը, ունի պահարաններ քանի մը բաժանմունքներով, զանազան մթերքներու համար։

Կտուրէն վեր բարձրացող, 3-4 մեդր հաստութեամբ պատերու վրայ կառուցուած են երկու շարք հրացաններու համար, դիրքեր ու ծակեր։ Չորս անկիւններուն վրայ կառուցուած են աշտարակներ։ Այս բուրգերուն մէջ 50-60ի չափ զինուորներ կարող են տեղ գրաւել իրենց զինուորական բոլոր կազմածներով եւ կռուիլ առանց նշմարուելու թշնամիէն։ Հին ատեններու համար կատարեալ ամրոց մըն է։

Վանքը շրջապատուած է բարձր եւ հաստ պարիսպներով. իր շուրջը ոչ այնքան հեռու, բացի համանուն գիւղէն, կան նաեւ ուրիշ չորս հայկական գիւղեր։ Ասոնք են՝ Ղումլիբուջաղ, Ջուջան, Ղումլուջա եւ Ղարաբազար։

Վանքն ունի կամուրջ մը կամարակապ, Մուրատ գետին վրայ՝ բաղկացած չորս աչքերէ. ջուրի հոսանքը ազատ կ՚անցնի ասոնց մէջէն։

Գետը անցնելէ յետոյ ճամբան երկուքի կը բաժնուի, մէկը կը տանի դէպի վանքը, միւսը Ղումլիբուջաղ հայ գիւղը։

Իսկ վանքին հարաւային կողմը ինկած է համանուն բարձր լեռ մը, որու շղթան երկարելով կը միանայ Ալադաղ (Ծաղկասար) լերան։ Այս սարի կատարին էր որ տեղի ունեցաւ 1904ի յունիսին հնչակեան 12 զինուորներու հերոսական կռիւն ու մահը։

Ինչպէս Հայաստանի շատ մը վանքերը՝ Ս. Յովհաննու վանքն ալ ունէր մարգագետին, վարելահող եւ զանազան կալուածներ։ Այսօր, դժբախտաբար, հայ ազգը զրկուած է այս եւ նման բազմաթիւ վանքերէ։ Այս մենաստաններուն շնորհիւ էր որ հայ ազգը անցեալին մէջ կարողացեր էր պահել իր մշակոյթն ու ազգային ինքնուրոյն գոյութիւնը։

Այսօր սակայն Ալաշկերտի հովիտին ամբողջ ժողովուրդը զրկուած իր հողէն ու վանքերէն ցիր ու ցան եղած, կը թափառի երկրէ երկիր։

ՂԱԶԱՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

Շատ կը խօսուի ծնունդներու նուազման մասին։ Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ տագնապը կը կայանայ ժողովուրդէ ժողովուրդ ծնունդներու թիւերուն բաղդատութեան մէջ։ Որովհետեւ իրականութիւնն այն է որ ամէն տեղ, երկրի բնակչութիւնը կը բազմանայ տպաւորիչ կանոնաւորութեամբ։ Եւ բնակչութեան այս բազմացումը տեղին ու պայմաններուն համեմատ, առաջ[...] պատճառներէն մէկը պիտի ըլլա[յ] տնտեսական դժուարութիւններու, որոնց ծանրութիւնը կարելի է հիմակուց գնահատել մօտաւորապէս։

Տնտեսագիտական հանդէս մը մէջ երեւցած գրութիւն մը զանազան հաշիւներու վրայ հիմնուելով կը փաստէ թէ երկրի բնակչութիւնը որուն այժմու թիւն է 1895 միլիոն, պիտի հասնի 2083 միլիոնի՝ 1930ին, իսկ 1950ին 2442 միլիոնի։

Որքան որ կարելի է հիմն[...] վիճակագրութիւններու վրայ, միշտ ուզուած չափով յստակ չ[...], երկրի բնակչութեան յաւելման տարեկան միջինն է հարիւրին 1,1 Եւրոպայի համար, — հարիւրին 2,2 ամերիկեան ցամաքամասին համար, — հարիւրին 0,8 Ասիոյ համար, — հարիւրին 1.2 Ափրիկէի համար, — եւ հարիւրին 3[...] Ովկէանիոյ համար։

Ըստ այս վիճակագրական տուեալներուն, աշխարհի բնակչութիւնը պիտի ներկայացնէ հետեւեալ թիւերը զանազան երկիրներու մէջ.

Եւրոպա ներկայիս՝ 478 մ[...]լիոն, —1935ին՝ 526 մ. — 1950ին 616 միլիոն։

Հիւս. եւ կեդր. Ամերիկա ներկայիս՝ 157 միլիոն, — 1935ին 184, — 1950ին 237 միլիոն։

Հարաւ. Ամերիկա ներկայիս 70 մ. 1935ին՝ 88 մ. — 1950ին 132 միլիոն։

Ասիա՝ 1038, — 1116, — 13[...] միլիոն։

Ափրիկէ՝ 143, — 158, — 188 մ[...]լիոն։

Ովկէանիա՝ 9, — 11 — 16 մ[...]լիոն։

Աշխարհի բնակչութիւն՝ ներկայիս 1895, 1925ին՝ 2083, — 1950ին 2442 միլիոն։

Այն տնտեսագէտները որ զբաղած են այս աստեղագիտա[...] հաշիւներով, դիտել կուտան [...] բնակչութեան այսօրինակ աճ[...] տնտեսական լուրջ դժուարութիւն[...] ներ պիտի ստեղծէ մանաւ[անդ] այն երկիրներուն համար, որ[...] ամէնէն աւելի, հոծ բնակչ[ու]թեամբ մեծ քաղաքներ ուն[ին] ինչպէս Պելճիքա եւ Անգլիա։ Մ[ա]նաւանդ ուտեստի տագնապը ամէնէն ծանրը պիտի ըլլայ։ Ա[...] հողագործական արտադրութ[իւն] արդէն համեմատական չէ ապ[...] ման պահանջներուն հետ՝ պ[...] ստիպուին ուրեմն նկատելի [...]

պով աւելցնել ուտեստի ներածումը եւ այս պատճառով՝ հանգուցել գիներու անհամեմատ բարձրացման։

Միացեալ Նահանգները իրենց կարգին, ներկայիս կը տեսնեն ամայացումը գիւղերուն, որոնց բնակիչները կը խուժեն քաղաքները։ Եթէ չյաջողին առաջքն առնել այս շարժման, կրնայ ըլլալ որ երկրագործ ձեռքերու պակասը ստիպէ զանոնք փոխելու գաղթի ներկայ քաղաքականութիւնը։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՅԼ ՆՊԱՍՏՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան դիւանի մարտ 23ի զեկոյցէն·—

1.—Նանսէնեան ծրագիր. —

Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթակ. Բարձր քոմիսէրի Օգնական Մէճըր Ճոնսըն սկսած է գիմումներ կատարել Նանսէնեան ծրագրին համար խոստացուած գումարները հաւաքելու նպատակաւ։ Հինգ պետութիւններ զանազան գումարներ խոստացած են (Գերմանիա, Նորվեկիա, Ռումանիա, Ցունաստան եւ Լիւքսէնպուրկ)։ Հոլանտա, որ պայմանաւոր կերպով իր օժանդակութիւնը խոստացած էր, ծանօթ գած է թէ ձեռնպահ պիտի մնայ. Նկատելով որ մեծ պետութիւնները չեն մասնակցիր։

Հայասէր Անգլուհիէն վերջ որ իր անունը գաղտնի պահել կ՚ուզէ եւ որ Մէճըր Ճոնսընի 5 հազար անգլ. ոսկի յանձնած է Նանսէնեան ծրագրին համար եւ յայտնած է թէ նոյն նպատակին պիտի յատկացնէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար փոխ տուած հազար անգլ. ոսկին եւս, Մր. Նօէլ Պըքսթըն Մէճըր Ճոնսընի ղրկած է 2 հարիւր անգլ. ոսկի, Նանսէնեան ծրագրին համար։ Այս գումարը առնուած է Պըքսթըն Թրըսթէն, զոր կազմած է Մր. Նօէլ Պըքսթընի հայրը բարենպատակ գործերու համար։ Միւս կողմէ, Ամերիկեան Կարմիր Խաչը ժառանգութիւն յայտնած է, մինչեւ առաջին հունձքը, հոգալ ապրուստը այն հայ գաղթականներուն, որ Հայաստան պիտի հաստատուին։

2.—Սուրիոյ հայ գաղթականները.— Ամերիկեան Կարմիր Խաչը որոշած է նոյնպէս հոգալ ապրուստը Սուրիոյ չորս հայ գիւղերուն, մինչեւ առաջին հունձքը։ Իր պատուիրակը Մր. Փէթըրսըն, արդէն Սուրիա մեկնած է։ Նուազագոյն 15 հազար տոլարի ծախք մը կը կանխատեսուի այս գործին համար։

3.—Նպաստ Պուլկարիոյ դըպրոցներուն.— Ըստ նախահաշիւի, ներկայ տարեշրջանի համար հետեւեալ կրթական վարկերը յատկացուեցան Պուլկարիոյ գաղթ. վարժարաններուն.— Սթարա Զակորա եւ Խասքով 3500ական ֆրանք, Թաթար Բազարճըք, Այթոս, Եամպոլ 2 հազարական, Նովա Զակորա եւ Սվիլինկրատ 1600ական։

1929ի համար դպրոցական ընդհ. նպաստներու նախատեսուած համագումարն է 2550 անգլ. ոսկի։

*** Կեդր. Վարչ. Ժողովը վերջին նիստին մէջ տեղեկացաւ Նուպարաշէնի մասին Հայաստանի կառավարութեան նորագոյն պայմաններուն եւ, սպասելով բանակցութեանց նպաստաւոր ելքին, զբաղեցաւ հանգանակութեան եւ Նուպարաշէնի ծրագրային հարցերով։

*** Պուլկարիայէն ազգասէր գործաւոր մը կտակ ըրած է յօգուտ Միութեան, յետ՝ մահու որոշ յատկացումներով կտակագրին մէջ։

*** Կեդր. Վարչ. Ժողովի պատուիրակները Ճաշասեղանի մը շուրջ լսեցին շահեկան զեկուցումները Նիըր Խոթ Ըըլիֆի ընդհ. քարտուղարի օգնական Տոքթ. Վօրիսի, որոնցմէ կարելի է եզրակացնել թէ յիշեալ ընկերակցութիւնը կը դադրի յառաջիկայ I յուլիսին, բայց նոր ձեւեր կերպով մը կը շարունակեն անոր գործը քանի մը մարզերու մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ 26 մարտ (Սեփ. Թղթ)·— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Զատկի առթիւ գրեթէ բոլոր Միութիւնները շարժման մէջ են։ Կեդրոնի տանէ աւելի սրահները վարձուած են միութիւններու կողմէ, ուր օրերով, երգերու, արտասանութիւններու եւ ներկայացումներու փորձեր տեղի կ՚ունենան, զարմանք պատճառելով սրահներու տէրերուն։

—«Ձեր ազգը չիմեռնիր, կ՚ըսէր այդ տէրերէն մէկը, դուք յարատեւ կամք ունիք ու կազմակերպչական որոշ արժանիքներ»։

Այսպէս ուրեմն Մարսիլահայ կեանքը իր պատահական թերութիւններով մէկտեղ նախանձելի դիրքի մը վրայ կը գտնուի։

Կեդրոնի հայկական փողոցի (րիւ Տօմինիքէն) պատերը գրեթէ ամէն օր կը զարդարուին նորանոր յայտարարութիւններով եւ կոչերով։

Կազմակերպութիւններու մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Հայրենակցական միութիւնները, որոնք ամէն տարի իրենց հայրենակիցները սրահի մը մէջ հաւաքելով կը ստեղծեն տաքուկ միջավայր մը,ուր անոնք կ՚ապրին իրենց ծննդավայրի աւանդութիւններով, գոնէ պահ մը մոռնալով աօրեայ հոգերն ու յաւիտենականը՝ ազատ հայրենիքի մէջ ազատ շնչելու մարդկային բնական բաղձանքը։

Այսօր 23ին շաբաթ երեկոյ նման պատեհութիւն մը ընծայեց Աֆիոն Գարահիսարի Հայրենակց. Միութիւնը՝ 400է աւելի երկսեռ բազմութիւն մը հաւաքելով «Էսփանեօլ»ի սրահը։ Կազմակերպիչները՝ երիտասարդ աշխատաւորներ, օրինակելի զոհաբերութեամբ գործի լծուած կը ջանային արժեցնել իրենց բարի ձեռնարկը։

Բացումը կատարեցաւ «Բամ փորոտան»ով։ Գեղարուեստական մասը անցաւ հաճոյալի։ Օրիորդ մը մեներգեց «Մութ գիշեր»ը, ուրիշ մը արտասանեց «Հէ՜յ ջան հայրենիք»ը, երիտասարդ մը արտասանեց «Հայ հերոսները»։ Օր. Դախտալեան յաջողութեամբ մեներգեց «Կարմիր վարդ»ը։ Դերասան Ազարեան յուզիչ կերպով բեմադրեց «Գանգէ» մէկ արար ողբերգութիւնը։

Հանդէսին կիսուն միութեան կողմէ աճուրդի դրուեցաւ սեղանի գեղեցիկ ծածկոց մը որ բարձրացաւ 1015 ֆրանքի. եւ որուն տիրացաւ Պ. Զէրչիեան։ Եղաւ նաեւ վիճակահանութիւն։

Երկրորդ մասին մէջ Ազարեան ներկայացուց զաւեշտ մը։ Դերասանուհի Սոնա Ղարիպի, եւ Օր. Դախտալեանի «Այլուխ» զուգերգը ծափեր խլեցին ներկաներէն։

Կէս գիշերէն վերջ սկսաւ պարը, հայկական «Ճագպանտը» նախ նուագեց «Մեր հայրենիք»ը ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն։ Ցետոյ սկսան եւրոպական պարերը։ Մուտքը ազատ ըլլալուն վերջին պահուն պարամոլներու խումբեր լեցուցին սրահը եւ հաւաքակ միութեան անդամներուն ջանքերուն, կարգը պահել անկարելի էր։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ

Պուքրէշէն կ՚իմացնեն թէ մարտ 10ին, իր բնակարանին մէջ ցաւալի պարագաներու տակ, ատրճանակի հարուածով անձնասպան եղաւ տեղւոյն երիտասարդ հայ բժիշկներէն Վ. Ցէօվլէթեան։ Մինչեւ ցարդ դեռ յայտնի չէ եղած ողբացեալ բժիշկին ինքնասպանութեան պատճառները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 25 մարտ.— Փարիզի հայ սկաուտներէն տասնեակ մը իրենց խմբապետինընկերակցութեամբ տեղս ժամանեցին կիրակի, 24 մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Խանդավառ բազմութիւն մը դիմաւորելու գացած էր կայարան։ Սկաուտները ընդունուեցան Վալանսի սկաուտներու եւ գայլուկներու խումբերէն։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ այդ պահուն կը կատարուէր բացումը պատերազմի մեռելներու արձանին՝ Parc Jouvetի մէջ։

Անմիջապէս երկու խումբերը եռագոյն ժապաւէններու մէջ փաթթուած ծաղկեփունջով մը մեկնեցան դէպի յիշատակարան։

Մեր սկաուտները իրենց յարգանքը մատուցին, միաժամանակ Վալանսի հայութեան վրայ ինկող պարտականութիւն մը վերցնելով իրենց վրայ։ Հպարտութեամբ կ՚ուռէին մեր սրտերը, երբ տեղացիները ցոյց կուտային իրարու հայ սկաուտներն ու իրենց դրօշակը։

Սկաուտները որ Վալանսը ընտրած էին իրենց չորս օրուան բանակումի եւ խորհրդակցութեան վայր, նախ քան երթալը դաշտ—որտրամադրուած էր տեղւոյս զինուորական իշխանութեան կողմէ—, պատուասիրուեցան թէյով, խանդավառ տրամադրութիւն ստեղծելով երիտասարդներու մէջ, որոնք մինչեւ ուշ ատեն հետեւեցան անոնց աշխատանքներուն երբ արիները լուռ իրենց վրանները կը պատրաստէին։

Երեկոյին, դասախօսութիւն մը ըրաւ սկաուտ պետ Գուրգէն Մեծատուրեան, սկաուտական շարժման մասին, ամփոփ ու բոլորովին հասկնալի լեզուով, բացատրեց անոր բացարձակ անհրաժեշտութիւնը մեր մէջ։ Պարզելով Ֆրանսայի հայ սկաուտական շարժման նպատակը՝ կոչ ըրաւ բոլորին առանց խտրութեան օգնել անոր եւ զարգացնել զայն։

Հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր եւ սրահը նեղ կուգար։ Ժողովուրդը իր այս անվերապահ համակրանքով ցոյց տուաւ թէ կը քաջալերէ այնպիսի գործեր, որոնք իր գոյութեան հիմերը պահպանելու կը ծառայեն։Ապացոյց՝ հապճեպ կերպով կատարուած աճուրդէ մը գոյացած 400 ֆրանքի մօտ գումար մը.

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, սկաուտները կեցցէներով շնորհակալութիւն յայտնեցին Վալանսի սկաուտ պետ Պ. Պալեանի եւ խմբապետուհի Օր. Տուրպազի՝ եղած ջերմ ընդունելութեան համար։

Եդուարդ Գասեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտական յանձնախումբէն ստացանք պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որուն գլխաւոր մամասերը կուտանք ստորեւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի և շըրջանի կեդրոնական վարչութիւնը հրաւիրած էր Փարիզի բոլոր հին աստիճանաւոր սկաուտ խմբապետները, որոնք յետ խորհրդակցութեան ընտրեցին յանձնախումբ մը՝ համաձայն Հ. Մ.Ը. Մ.ի կանոնագիր ծրագրին։

Յանձնախումբը նկատելով որ,— 1.— Ոչ մէկ անհատ կամ հաւաքականութիւն իրաւունք ունի հայ սկաուտութիւնը բաժնել Հ. Մ. Ը.Մ.էն, և թէայդ իրաւունքը վերապահուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատգամաւորական ժողովին. 2.— Յանձնախումբը՝ կարդալով «Յառաջ»ի 27 փետր. 892 թիւին մէջ հրատարակուած յայտարարութիւն մը՝ ստորագրուած Փարիզի Սկաուտական խումբին պատասխանատու վարիչին կողմէ (աստիճանով վարիչ առաջնորդ) թէ՝ իր Սկաուտական խումբը ոչ մէկ կապ ունի Հ.Մ.Ը.Մ.իհետ և պիտի գործէ «Հայ Սկաուտական Միութիւն» անուան տակ. 3.— Յանձնախումբը քննութեան առնելով նոյնվարիչ-առաջնորդին կողմէ հրատարակուած գրքոյկ մը՝ որուն մէջ, Պ. Գ. Մեծատուրեան ոչ միայն իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս քայլ մըն է առած, այլեւ ոտնակոխած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ հայ սկաուտներու ամբողջ՝ նուիրականութիւնը,— Երդում, Նշանաբան և դաւանանք. 4.—Նկատելով որՊ.Գ.Մեծատուրեանկըպատկանէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական շարքերուն, իր երդումը ըրած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախատեսած նշանաբանով ու դաւանանքով, եւ իր աստիճանը ստացած Փարիզի նախկին սկաուտ խմբապետ Պ. Արտ. Պէրպէրեանէ, եւ խումբի պատասխանատու վարիչի պաշտօնին կոչուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Վարչութեան կողմէ, անիկա պարտաւոր էր, իր նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւններն ընել յետոյ միայն հեռանալ ըստ իրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերէն եւ անպատասխանատու գործունէութեամբ մը խախտել սկաուտական ոգին մատաղ սերունդին մէջ,

Յանձնախումբս կ՚որոշէ միանգամ ընդ միշտ վտարել զայնՀ.Մ.Ը.Մ.իսկաուտական շարքերէն ետ առնելով իր աստիճանը եւ պաշտօնը, տեղեկացնելով սոյն որոշումը բոլոր միջազգային կազմակերպութեանց։

Այս առթիւ նկատի ունենալով ներկայիս սկաուտական շարժման ստիպողական պահանջները, Փարիզի նախկին խմբապետ Պ. Արտ. Պէրպէրեան կը ստանձնէ խմբապետութիւնը իր կողքին ունենալով բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի փառայեղ շրջանի փորձառու սկաուտ խմբապետները։

Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր թերթերէն արտատպել այս յայտարարութիւնը՝ նկատի ունենալով որ պիտի սատարեն գերազանցապէս հայ սկաուտական շարժման՝ որ կը խոստանայ վերստին շունչ առնել ու վերակազմել հայ սկաուտական կազմակերպութիւնը այս հեռաւոր ափերուն վրայ։

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի Սկաուտական Յանձնախումբի՝ Արտ. Պէրպէրեան (ատենապետ), Հ. Աբէլեան (քարտուղար)։

Խմբապետներ.— Գ. Ճօլօլեան, Ք. Ժպտունի, Ս. Քնարեան, Մ. Մալումեան, Ժ. Մինթանճեան, Պ. Պէօրէքճեան, Ն. Սերոբեան, Օ. Դարբինեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. կեդրոնի պատասխանատու-քարտուղար՝ Կարօ Ուշագլեան։

ԿՈՉ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ

Նկատի առնելով Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակիցներուն ազգասիրական զգացումը, յարմար դատեցինք քանի մը հայրենակիցներու հետ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել բոլոր Սեբաստիոյ հայրենակիցները, կազմելու համար Սեբաստիոյ Հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը։ 24 փետր. ին եւ 17 մարտին տեղի ունեցած երկու ժողովներու մէջ վաւերացնելով ծրագիրն ու կանոնագիրը անմիջապէս գործի սկսանք։ Կը յուսանք որ տեղւոյս մէջ գտնուող բոլոր հայրենակիցները պիտի քաջալերեն մեր այս օգտաշատ ձեռնարկը։

Միութեանս նպատակն է՝

1.— Օգնել չքաւոր հայրենակիցներու նիւթապէս եւ բարոյապէս։ 2.— Վառ պահել ազգային ոգին եւ գրականութիւնը։ 3.— Բանալ մանկապարտէզ մը եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ։

Վարչութեան կազմն է՝ Արմենակ Գույումճեան՝ ատենապետ, Նշան Կիւրճեան՝ ատենադպիր, Ցարութիւն Գարաճեան գանձապահ, Թագւոր Մարգարեան եւ Թորոս Թորոսեան՝ խորհրդական։

Հասցէ՝ A. Kouyoumdjian, 6. Place Nationale St. Chamond (Loire)·

ՃՇԴՈՒՄ

Յառաջի 910 թիւին մէջ «Հայասէր շարժումը Ալզասի մէջ» խորագրով թղթակցութեանս վերջին հատուածը այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ իբր իմս ըլլան սա խօսքերը.— «Հայ ժողովուրդը շնորհիւ իր կրօնքին փարած ըլլալուն՝ լաւ օրեր պիտի տեսնէ»։

Կը յայտարարեմ թէ այդ կարծիքը խօսակիցինս էր եւ շատ հեռու է իմս ըլլալէ։

Յ. Պունիազեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

Գիշերս ցերեկէս աւելի գեղեցիկ անցաւ։ Ահա՛ թէ ի՛նչ պատահեցաւ։

Շատ ուշ վերադարձայ քաղաք։ Ժամը տասը կը հնչէր։ Ջրանցքի երկայնքին՝ ճամբէն կ'երթայի կուզայի, ուր այս պահուն ոչ ոքի կը հանդիպի մարդ։ Այո՛, քաղաքին ամենահեռաւոր արուարձաններէն մէկուն մէջ կը բնակիմ։ Կը քալէի երգելով։ Երբ երջանիկ ըլլամ, միշտ կ՚երգեմ այսպէս տակէն։ Ասիկա, կարծեմ, բոլոր մարդոց սովորութիւնն է, որ ոչ բարեկամ ունին եւ ոչ ընկեր եւ այս տեսակ պարագայի մը մէջ չեն գիտեր որո՛ւ հետ բաժնել իրենց ուրախութիւնը։ Բայց, այս իրիկուն անակնկալ մը վերապահուած էր ինծի։

Ինծմէ քիչ հեռու, արմուկը ջրանցքի բազրիքին կռթնցուցած կին մը տեսայ, կարծես թէ պղտոր ջուրը կը քննէր ուշի ուշով։ Գլխուն դրած էր սքանչելի գլխարկ մը՝ դեղին ծաղիկներով եւ պչրագեղ սեւ կրկնոցակ մը առած էր վրան։

«Ասիկա դեռատի աղջիկ մըն է և ապահովաբար՝ թուխ», խորհեցայ։

Ոտքիս ձայնը չլսեց կարծեմ որ չշարժեցաւ բնաւ, երբ քովէն կ՚անցնէի շունչս բռնած ու սիրտս կը բաբախէր ուժգնօրէն։

«Տարօրինա՛կ, կ՚երեւի շատ մտազբաղ ըլլալու է», ըսի ինքնիրենս։Եւ անմիջապէս կանգառի. կարծես թէ խեղդուած հեծկլտուքներու ձայնը լսեցի։

«Չեմ սխալած, կ՚արտասուէ»։

Պահ մը լռութիւն, յետոյ կրկին հեծկլտուք մը։ Աստուա՛ծ իմ, սիրտս խլխլացաւ։ Կիներու հետ ես շատ երկչոտ եմ, ընդհանրապէս։ Բայց ա՛յս տեսակ պահու մը մէջ...— Ետ դարձայ։

Մօտեցայ իրեն։ Եւ ապահովաբար պիտի արտասանէի. «տիկին», եթէ չյիշէի որ այս բառը առնուազն հազար անգամ գործածուած է մեր աշխարհիկ վիպասաններուն կողմէ, նման պարագաներու մէջ։ Միայն այս էր պատճառը որ լռեցի ու կը փնտռէի շատ քիչ գործածուած բառ մը, երբ մանկամարդուհին գլխ նշմարեց եւ շտկուեցաւ ու արագօրէն քովէս անցաւ գնաց ջրանցքի երկայնքին։ Անմիջապէս հետեւեցայ իրեն։ Այս տեսնելով, ձգեց քարափը եւ անցաւ փողոց մը, ու քալեց մայթին վրայէն հեռացաւ։ Իմ կարգիս, ես չէի համարձակեր փողոցը անցնիլ. կուրծքիս տակ սիրտս կը ցատկռտէր, վանդակի մէջ բանտարկուած թռչունի մը նման։ Բարեբախտաբար, դիպուածը ինծի օգնութեան հասաւ։

Մայթին վրայ, ուրկէ անծանօթուհին կը քալէր, «լուրջ» տարիքով ֆրաք հագած պարոն մը յայտնուեցաւ։ Բայց կարելի չէ ըսել որ իր քալուածքը նոյնքան լուրջ էր։ Երերալով կը յառաջանար, զգուշութեամբ պատերուն քսուելով։ Երիտասարդուհին նիզակի մը նման կը սլանար կ՚երթար, շփ - շիտակ, երկչոտ եւ միեւնոյն ատեն գահավէժ քալուածքով մը, ինչպէս բոլոր երիտասարդ աղջիկները, որ կը զգուշանան որ հըլլայ թէ մէկը իր ընկերակցութիւնը նուիրէ իրենց։ Եւ, անշուշտ, այդ պարոնը որուն շուքը պատերուն վրայ կ՚երերար, իր անապահով քալուածքով պիտի չկրնար հասնիլ իրեն, եթէ իս կոյն չվազէր։ Բայց միւսը կը յառաջանար հովի մը նման, մինչ հետապնդողը գետին կը շահէր, արդէն գրեթէ մօտեցած էր իրեն, որ ճիչ մը արձակեց, եւ... օրհնեցի բախտը որ աջ ձեռքիս մէջ հրաշալի գաւազան մը ունէի։ Մէկ վայրկեանի մէջ անցայ միւս կողմը։ Պարոնը նկատի առաւ անհերքելի իրողութիւնը, զոր իրեն առաջարկեցի ես։ Լռեց, քաշուեցաւ ետ։ Եւ միայն, երբ մենք բաւական հեռացանք իրմէ, սկսաւ տրտնջալ մէջ ընդ մէջ՝ ուժեղ ձայնով մը. բայց իր խօսքերը կորսուեցան օդին մէջ։

— Բռնեցէք թեւէս, ըսի անծանօթուհիին։

Լուռ՝ թեւս մտաւ։ Ձեռքը դեռ կը դողդղար սարսափէն։ Օ՛, անծանօթ պարոնը ի՛նչպէս կ՚օրհնէի։ Արագ ակնարկ մը նետեցի ընկերուհիիս վրայ։ Թուխ էր ան, ինչպէս գուշակած էի եւ շատ գեղեցիկ։ Աչքերը դեռ թաց էին արցունքէ, բայց իր շրթունքները կը ժպտէին։ Գաղտագողի՝ ինք ալ ինծի նայեցաւ։ Կարմրեցաւ եւ աչքերը գետին յառեց։

— Կը տեսնէ՞ք, ինչո՞ւ համար մերժեցիք զիս։ Եթէ ես ձեր քով ըլլայի, ոչի՛նչ պիտի պատահէր։

— Բայց ես չէի ճանչնար ձեզ, կը կարծէի որ դուք ալ...

— Հիմա զիս աւելի՞ կը ճանչնաք։

— Քիչ մը։ Բայց կը դողդղաք. կը կարծէ՞ք թէ չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ համար է։

— Օ՛, առաջին առթիւ գուշակեցիք, գոչեցի ես՝ ուրախ, զարմացած՝ որ այսքան խելացի էր ինք։ Որովհետեւ խելացիութիւնն ու գեղեցկութիւնը իրարու հետ շատ լաւ կ՚ընթանան։

Այո՛, գուշակեցիք անմիջապէս իմ ի՛նչ մարդ ըլլալս։ Այո՛, երկչոտ եմ կիներու հետ եւ հիմա շա՛տ յուզուած կը զգամ ինքզինքս, այնքան որքան դուք չէիք յուզուած երբ այդ մարդը վախցուց ձեզ... Ասիկա երազի մը կը նմանի... Ո՛չ, երազէ աւելի ուրիշ բան մը. որովհետեւ, երազիս մէջ իսկ չի պատահիր որ կնոջ մը հետ խօսիմ ես։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, իրա՞ւ է.

— Այո՛։ Եւ եթէ ձեռքս կը դողդղայ, անոր համար է որ երբեք այսքան սիրուն պզտիկ ձեռք մը չեմ բռնած։ Կիներու հետ վարուելու բնա՛ւ վարժութիւն չունիմ։ Միշտ առանձին ապրած եմ։ Իրենց հետ խօսելու կերպը չեմ գիտեր։ Գուցէ յիմար բաներ ալ ըսի ձեզի. անկեղծօրէն խօսեցէ՛ք, ազատ էք, ես դիւրագրգիռ չեմ...

— Յիմար բան չըսիք, երբե՛ք։ Ընդհակառակն։ Եւ քանի որ կ՚ուզէք որ ձեզ հետ անկեղծօրէն խօսիմ, ըսեմ՝ որ այս տեսակ երկչոտութիւն մը հաճելի է կիներուն, եւ եթէ կ՚ուզէք ամէն ինչ գիտնալ, ըսեմ նաեւ որ մասնաւորապէս ինծի համար։ Թոյլ կուտամ ձեզ նաեւ, որ մինչեւ մեր դուռը ընկերանաք ինծի։

Ֆր.-է Թրգ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

ՍԱՐԱՅԼԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր պիտի կատարուի դաշնակիցներու Պալքանեան բանակին վերին հրամանատար զօր. Սարայլի յուղարկաւորութիւնը՝ պարզ արարողութեամբ, համաձայն իր կտակին: Մարմինը պուլվար Փէրէրի իր բնակարանէն ուղղակի պիտի տարուի Էնվալիտ: Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ դամբանական պիտի խօսի յանուն բանակին: Զինուորական ջոկատ մը պիտի ընկերանայ դագաղին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Էնվալիտի նկուղներուն մէջ:

Կարգ մը ձախ թերթեր կառավարութենէն կը պահանջեն, որ զօր. Սարայլ յետ մահու մարաջախտ հռչակուի, ինչպէս եղած են զօր. Կալիէնի եւ Մօնուրի:

Գերմանական մեծ շոգենաւ մը այրած

Համպուրկի առջեւ, էլպայի վրայ հրոյ ճարակ եղաւ Նորտ-տէօյչէր Լոյտի ամէնէն սրընթաց երկու նաւերէն մէկը՝ «Եւրոպա», որ 46,000 թոնօ տարողութիւն ունէր:

Երեքշաբթի առաւօտ կանուխ կրակ ծագեցաւ անդրատլանտեան հսկայ շոգենաւին շտեմարանէն եւ սկսաւ արագօրէն ծաւալիլ: Ամբողջ 24 ժամ 1500 հրշէջներ հերոսական ճիգերով աշխատեցան մարել հրդեհը, սակայն ի զուր. շոգենաւին ներքին մասը բոցավառ հրաբուխի մը վերածուած էր. սաստիկ տաքէն երկաթները կ'ոլորուէին բարակ թելի պէս: Ժամը 13ին հրշէջները այլեւս չէին կրնար մօտենալ այրող նաւին, ա՛յնքան կիզիչ էր տաքը, ուստի եւ մօտակայ ուրիշ շոգենաւերն ու մթերանոցները փրկելու համար՝ ստիպուեցան զայն ընկղմել գետին մէջ:

Ընկղմելէն ետքն ալ բոցերը տակաւին ջուրի մակերեսէն դուրս կ'ելլէին: Կը վախցուի որ «Եւրոպա» բոլորովին փճացած է:

Շոգենաւը դեռ նոր շինուած էր եւ առաջին ճամբորդութիւնը պիտի կատարէր յառաջիկայ օգոստոսին: Արժած էր 60 միլիոն մարք: Ժամական միջին արագութիւնը պիտի ըլլար 26ուկէս հանգոյց, առաւելագոյն 28 հանգոյցով, ու պիտի կրնար Նիւ Եորք—Շէրպուրկ—Սաութհէմփթըն ճամբան կտրել հինգ օրէն, իսկ Նիւ Եորք—Պրէմէնը՝ վեց օրէն:

Շոգենաւին մէջ մեծ քանակութեամբ ներկ, իւղ, կուպր եւ ուրիշ դիւրավառ նիւթեր կային:

«Եւրոպա»յի շինութեան համար կ'աշխատէին 18 ամիսէ ի վեր, գիշեր եւ ցերեկ: Գերման ընկերութեան նպատակն էր արագութեան մրցանիշը խլել անգլ. «Մաւրիտանիա» անդրատլանտեանէն: Շոգենաւը ապահովագրուած էր 47,500,000 մարքի, այնպէս որ ընկերութեան վնասն է 12,500,000 մարք միայն:

Հրդեհին պատճառները յայտնի չեն:

Սպանիացիները կտրեցին Ատլանտեանը

Սպանիացի օդաճուորդներ Եիմէնէզ եւ Իկլէզիաս, որոնք կիրակի ժամը 17.42ին Սէվիլլայէն ճամբայ ելած էին՝ յաջողեցան մէկ թռիչքով կտրել հարաւային Ատլանտեանը եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.28ին ցամաք իջան Պրազիլիոյ Պահիա քաղաքին մօտ Քամասարիի օդանաւային կայանը: Հարիւրաւոր հետաքրքիրներ փութացած էին տեսնելու ովկէանոսի նոր հերոսները: Օդաճուորդները Պրազիլիոյ եզերքը հասնելէն վերջ դեռ վեց ժամ շարունակեցին ճամբան: Իրենց նպատակն էր հասնիլ մայրաքաղաքը՝ Րիօ տը Եանէյրօ, բայց հարիւրապետ Եիմէնէզ շատ յոգնած էր՝ վերջին ժամերուն փոթորիկին դէմ պայքարելէն:

Հարաւային Ատլանտեանը կտրեցին առաջին անգամ ֆրանսացի օդաճուորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի. յետոյ երկու իտալացիներ՝ Ֆէրրարին եւ տէլ Փրէթէ, որոնք մէկ թռիչքով Հռոմէն Պուէնոս-Այրէս գացին, կոտրելով ուղիղ գծով տեւողութեան բոլոր մրցանիշները:

Սպանիացիները 6600 քիլոմեդր ճամբայ կտրեցին եւ բնաւ չշեղեցան նախապէս իրենց ծրագրած ճամբէն: Օդաճուորդները պրազիլիական կառավարութեան կողմէ պիտի հիւրասիրուին:

Թուրքեւյոյնեան վէճը

Փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի հելլէն պատուիրակութեան պետ Տիամանտոփուլոս նախարարական խորհուրդի որոշումով Աթէնք հրաւիրուած է, կարգ մը տեղեկութիւններ տալու համար: Դեսպան Փափա էնկիւրի պիտի մնայ եւ բանակցութիւնները պիտի շարունակէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ: Տիամանտոփուլոսի եւ դեսպանին պիտի հաղորդուին հելլէնական ամենավերջին տեսակէտները:

Միւս կողմէ, փոխանակութեան խառն յանձնաժողովը չպիտի կրենայ ընդհ. նիստ ունենալ, որովհետեւ չէզոք պատուիրակներէն Զօր. Տրլարա մեռած, իսկ Հոլլթատ արձակուրդով իր երկիրը մեկնած է:

Հելլէնեւսերպ համաձայնութիւնը

Յունաստանի արտաքին նախարար Քարափանոս, որ ներկայիս սերպ կառավարութեան հիւրն է, «փըթի փարիզիէն»ի պելկրատի թղթակցին յայտարարած է հետեւեալը.

— Փարիզի մէջ տեսակցեցայ Պրիանի եւ Պէրթլօի հետ: Եուկոսլաւիոյ հետ մեր բանակցութեանց հիմ ընդունած էինք 1923ի համաձայնագիրը: Պելկրատի կառավարութիւնը ինքնաբերաբար հրաժարեցաւ այն առաւելութիւններէն, որոնք շնորհուած էին իրեն՝ Փանկալոսի օրով ստորագրուած համաձայնագրով: Այսօր կարգ մը յօդուածները կը վնասէին Յունաստանի վեհապետական իրաւունքներուն: 1923ի համաձայնագիրը կարգ մը փոփոխութիւններու ենթարկեցինք. պահեցինք միայն այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերէին Սելանիկի առեւտրական գօտիին: Գալով բարեկամական եւ իրաւարարական դաշնագրին, անիկա գրեթէ պատրաստ է եւ շուտով պիտի ստորագրուի հոս՝ Պելկրատի մէջ:

Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւնները

Թուրքիոյ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խան էնկիւրի մեկնեցաւ: Դեսպանը պիտի բանակցի արտաքին գործավարութեան հետ, երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած խնդիրները լուծելու համար: Բանակցութեան նիւթ պիտի կազմէ նաեւ հպատակութեան հարցը, որ տարիներէ ի վեր անլոյծ կը մնայ: Յոյս կայ որ բանակցութիւնները շուտով վերջանան եւ դաշնագիրը կնքուի:

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին

կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ՝ Bolivar եւ Combat, Թրամ. 26:

կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), Օր. Ճամպազ (դաշնակ), Ընկ. Շ. Սարեան (արտասանութիւն), Գազազեան քոյրեր (կովկասեան պարեր) եւ Վրացի կինտոն (վրացական պարեր):

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» զաւեշտ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ:

գեղարուեստական բաժին: ձոխ պիւֆէ:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, մէթրօ՝ Couronne.

գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական նուագ:

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սթանոզի Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահը

կը ներկայացուի՝ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

Տոմսերը կը ծախուին միութեան անդամներուն մօտ եւ ներկայացման օրը կիշէն:

Հ. Յ. Դ.

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Այրի Տիկ. Աննիցա եւ զաւակները Մինաս եւ Մարգրիտ Ճիհանեան (Գալթաքճեան) (Տէսին), Այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Ռափայէլեան, Տիկ. Մենտուշի Յարութիւնեան (Տէսին) եւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռհօր՝

ԳՐԴ ԱՂԱՃՅԻ ՍԱՐԳԻՍ ՃԻՀԱՆԵԱՆԻ (ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆ)

ղառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 22 Մարտ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 1.45ին:

Փոն տը Շէրիւիի հոգեւոր հովիւ Յուսիկ քհնյ. Ադամեան կատարեց յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը 23 Մարտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին: Հանգուցեալոյն մարմինը ամփոփուեցաւ Տէսինի գերեզմանատան մէջ: Ազգականները եւ բարեկամները հետեւեցան դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՅԱՐԴԳՈՂ» այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Վօլթէրի (Օտէօնի հրապարակը) սրահին մէջ գրական վիճաբանութիւն: Նիւթ՝ «Դասակարգային, թէ ապադասակարգային արուեստ»:

ԾԱՆՕԹ.— Նիւթը կը ներկայացնեն «Յարդգող»ի չորս անդամներ արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord-Sud: Bac. գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ 1929 — 29 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 918 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՊԻՏԻ ՈՒՇԱՆԱՅ

Մօտ երկու ամիս բանտի մէջ պահելէ յետոյ, Պէյրութի դատական իշխանութիւնները երաշխաւորութեամբ ազատ արձակած են մեր ընկերներէն հինգ հոգի։ Մեր թղթակցին եւ տեղական թերթի մը համաձայն, մնացեալ 18 հոգին եւս շուտով պիտի հանուին բանտէն։

Այսօր կը հրատարակենք Լիբանանէն թղթակցութիւն մը, որ նոր յայտնութիւններ կ'ընէ, պարզելով ոճիրէն առաջ եւ անկէ անմիջապէս վերջ պատահած կարգ մը դէպքեր, որոնք կրնան լոյս սփռել այս մութ գործին մութ մնացած կարգ մը կէտերուն վրայ։

Կը թուի թէ դատական իշխանութիւնները թէեւ քիչ մը ուշ, բայց վերջապէս հասկցած են թէ կարելի չէ անորոշ ժամանակով կանխարգելիչ բանտարկութեան դատապարտել անմեղ եւ պատուաւոր մարդիկ, որոնց միակ յանցանքն է իրենց դաշնակցական ըլլալը։ Ո՛չ մէկ երկրի օրէնքը կը թոյլատրէ ա՛յնքան երկար ատեն բանտի մէջ պահել քաղաքացիները՝ առանց դատարանի վճռին։ Անգլիոյ մէջ նշանաւոր է Habeas Corpusի օրէնքը, որ կ'երաշխաւորէ քաղաքացիներու անհատական ազատութիւնը և կը ստիպէ դատական իշխանութիւնները 24 ժամուան ընթացքին փաստաթուղթերու հիման վրայ արդարացնել ուեւէ բանտարկութիւն։ Նման օրէնքներ կան ուրիշ երկիրներու մէջ ալ։

Յունուար 17ին Պէյրութի մէջ գործուած սովորական ոճիր մը շահագործուեցաւ Դաշնակցութեան թշնամիներուն կողմէ՝ իրենց մութ նպատակներուն համար։ Այդ անմիտ թշնամիները սակայն չխորհեցա՞ն, որ ամբողջ հայ ժողովուրդին չարիք կ'ընէին իրենց դաւաճանական արարքներով, Սուրիոյ գաղթական բեկորներուն ապագան կը խորտակէին, ստեղծելով խառնակ եւ անտանելի վիճակ մը, պղտորելով տեղական իշխանութեանց եւ արաբ ժողովուրդին միտքը։

Լիբանանէն եւ Սուրիայէն դուրս, արտասահմանի մէջ ալ հնչակ-համայնավար-ռամկավար տարրերը յուզի՛չ սրտակցութեամբ մը ձեռք ձեռքի տուին առաջին վայրկեանէն իսկ, Դաշնակցութեան դէմ սոոր պայքար մղելու համար, չվարանեցան փողոցային աղտոտ գրութիւններ թխել իրենց թերթերուն մէջ եւ ոճրագործ անուանել կազմակերպութիւն մը՝ երբ դատական իշխանութիւնը ո՛չ մէկ դրական փաստ գտած էր ձերբակալուածներու մասին։

Կիրակի օր հրատարակեցինք հակադաշնակցական թերթի մը՝ «Հայաստանի կոչնակ»ի Պէյրութի թղթակցին մէկ գրութիւնը, որ անարգութեան սիւնին կը գամէր «կարգ մը հայանուն դաւաճաններ», իր իսկ բառով։ Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէր.

— Գործի լծուեցան հակառակորդները։ Անմիջապէս կազմուեցաւ քաղաքիս բոլոր աչքառու դաշնակցականներուն անուանացանկը, եւ կառավարութիւնը որ կ'երեւայ թէ կը քաջալերէ իբր պաշտպան մէկտեղ եկած կարգ մը մարդիկ եւ անոնց իսկ թելադրութեամբ կը շարժի, ասիկա պատեհ առիթ նկատելով Հայերը վարկաբեկելու յաջս իւ գատար պետութեան, համիտեան հալածանքները յիշեցնող խստութեամբ մը կը ձերբակալէ եւ կը բանտարկէ ընտանիքի պատուական հայրեր, պատուաւոր վաճառականներ եւ անբասիր նկարագրի տէր մտաւորականներ։

Գործի լծուած են բոլոր գաղտնի եւ յայտնի ուժերը...կարգ մը հայանուն դաւաճաններ, որ իբր ազգին ներկայացուցիչները կը ներկայանան անոնք ոստիկաններուն, եւ ամէն օր նորանոր անուններ կը թելադրեն ձերբակալութեան եւ խուզարկութեան համար։ Անոնք կը ներկայանան տեղական թերթերու խմբագրատուները եւ կը թելադրեն յօդուածներ, որոնք ամօթ կը բերեն հայութեան եւ կը գրգռեն տեղական կառավարութեան անվստահութիւնը հայերու հանդէպ։»

Այս տողերը ա՛յնքան պերճախօս են, որ ո՛չ մէկ խորհրդածութեան կը կարօտին։ Ռամկավարներն ու իրենց հոգեկցորդ գինակիցները չկարմրեցա՞ն երբ կարդացին զանոնք։

Գալով արաբ մամուլի այն մասին — «Էլ-Շաապ» և ընկ.— որ «հայանուն դաւաճաններ»ու գործակցութեամբ հալածանք սկսած է Դաշնակցութեան դէմ եւ «ումգնօրէն կը պահանջէ արմատախիլ ընել Դաշնակցութիւնը ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ», որովհետեւ «դաշնակ կուսակցութիւնը կ'ուզէ Թուրքիոյ դէմ հանել Սուրիոյ հայութիւնը», մէկ խօսք ունինք.

Երբէ՞ն ի վեր թրքասէր դարձաք դո՛ւք, Սուրիոյ ազգայնականներդ։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք Մեծ Պատերազմի օրերը, երբ Ճէմալ փաշաներն ու Ազմի պէյերը ճերմակ ջարդի կ'ենթարկէին Սուրիոյ, մանաւանդ Լիբանանի բնակչութիւնը։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք այն սեւ օրերը, երբ Պէյրութի, Զահլէի եւ Լիբանանի բոլոր գիւղերու փողոցներուն մէջ ամէն օր տասնեակներով մանուկներ, կիներ ու ծերեր կը մեռնէին անօթի, «եա բապալի, ճուանի՛» (Աստուած իմ, անօթի եմ) պոռալով։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք Ճէմալ փաշայի տնկած կախաղանները Դամասկոսի Մէրճիի հրապարակին վրայ, ձեր ազգայնական փարիչները կախելու համար։

Ի՞նչ շուտ մոռցաք այն խայտառակ օրերը, երբ Թուրք պաշաներու եւ զինուորներու անասնական կրքին զոհ կ'երթային անտէր ու անօթի աղջիկներ՝ ափ մը ցորենի եւ պատառ մը հացի համար։

Այդ Թուրքիա՞ն է որ կարօտցած էք եւ կը պաշտպանէք, «Էլ-Շա՛ապ» եւ ընկերներ։

Արդարութիւնը շուտով կուտայ իր վճիռը։ Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Աթէնքի Նոր Օրը ուրիշ մերկացումներ ընելով համայնավար նոր դաւի մասին, այս խորագրին տակ կը գրէ (16 մարտ).

—Համայնավարներու նիւթած դաւին ծախողիլը նոր յայտնութիւններ երեւան կը հանէ։ Կ'ուզենք ներկայացնել այն գարշելի եւ թունաւոր մթնոլորտը որ ստեղծած են հայ համայնավարները, որոնք երկու հոսանքի բաժնուած են, աւելի ճիշդ աւազակային երկու խումբերու որոնք իրարու հետ խնդիր կ'ունենան դրամի համար։

Խումբերէն միուն գլուխը կը գտնուին Մազլըմեան եւ բժիշկներ Քիւթնէրեանեւ Մարտիկեան, իրենց հետ ունենալով ուրիշ համայնավարներ, իսկ վահան Զէյթունցեան եւ ուրիշներ կը ներկայացնեն ընդդիմադրութիւնը։ Երկու խումբերու միջեւ առաջ եկած տարակարծութիւնը եւ վէճը դրամական շարժառիթներու հետեւանք է։

Այսպէս, Զէյթունցեան կ'ամբաստանէ Մազլըմեանը իբրեւ մեծագոյն չարիքը այս գաղութին, որ միշտ կը խառնակէ, կը պղտորէ եւ հոսանքները իրարու դէմ կը հանէ։

Մազլըմեան եւ Քիւթնէրեան զեղծարարութեամբ կ'ամբաստանեն Զէյթունցեանը, որ Շահվէրտեանը կողոպտած եւ մեծ գումարներ կոկորդը անցուցած է։

Մարտիկեան հայհոյութեամբ կը պատուէ Զէյթունցեանը, որ կողոպտած է զինք իր գրքի հրատարակութեան առիթով։

Բոլորը անվստահութեամբ, կասկածով կը նային եւ կը դաւեն իրարու դէմ։ Այն աստիճան գարշելի մթնոլորտ մը ստեղծուած է որ բոլորը կը գանին, կը զզուին, երես կը թթուեցնեն, բայց արտաքին ճակատը երեւութապէս կը պահեն, դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար։

Բոլորին մղձաւանջը երկու պատճառ ունի, դրամ եւ դաշնակցութիւն։ Առաջինը մութ աղբիւրներէ կը հայթայթուի, որոշ նպատակներով։

Գարշելի է հակադաշնակցական ճահիճը, գարշելի եւ անբարոյական իր շրջապատով։ Թարմագոյն օրինակը մէջտեղն է։

Մազլըմեանի, Քիւթնէրեանի, Մարտիկեանի հովանաւորած խումբը, որոշած էր սպաննել երիտասարդ մը, որ այնքան ծառայութիւն մատուցած է իրենց։ Բայց համայնավարները ե՞րբ աւելի մաքուր խիղճ ունեցած են, ե՞րբ ազնիւ եւ մաքուր պայքար մղած են։ Անոնց համար ամէն միջոց արդարանալի է. բաւական է որ նպատակը իրագործուի։

Այս մտայնութիւնն էր որ զիրենք մղեց սպաննել Յակոբեանը եւ ոճիրը վերագրել Դաշնակցութեան։ Երէկ շատեր կը տարակուսէին՝ երբ մենք այդ իմաստով կը գրէինք, իսկ այսօր ամէնէն թերահաւատներն անգամ կուգան մեր ձեռքը սեղմել, ահաւոր վտանգ մը կանխած ըլլալու համար։

Չարիքը Մազլըմեանն է, սեւ վեղարաւորը, այն որ անորակելի կեղծաւորութեամբ օրը տասն անգամ կը խաչակնքէ եւ իր մոլորեալ աչքերը կը սեւեռէ երկինք։

Ժողովուրդը միակամ պէտք է պահանջէ անոր արտաքսումը այլապէս նոր դաւեր անպակաս պիտի ըլլան եւ Պէյրութի ողբերգութիւնը պիտի կրկնուի հոս ալ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ԿՐԱԿԷ ԱՄՈԼԻ ՄԸ ՎՐԱՅ
ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ ՎԻՐԱՒՈՐ, ՅԱՐՁԱԿՈՂԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Փոն տ'Օպնայէն մարտ 2 թիւով կը գրեն մեզի —

Մօտաւորապէս մէկ ամիսէ ի վեր, Փոն տ'Օպնայէն երեք քիլոմեդր հեռաւորութեամբ Dugradu ըսուած փոքրիկ արուարձանին մէջ, գործարանատէր M. André Combierի մօտ կ'աշխատէին Մարսէյլէն եկած եւ նոր ամուսնացած ամոլ մը՝ Պ. Արտաշ Միքայէլեան՝ 27 տարեկան եւ կինը՝ Տիկ. Հռիփսիմէ Միքայէլեան՝ 22 տարեկան։ Անցեալ ուրբաթ գիշեր (22 մարտ) Մարսէյլէն ոմն Գրիգոր Միսաքեան, բնիկ Սեբաստացի և մօտիկ ազգական Տիկին Հռիփսիմէ Միքայէլեանի, հոս կը հասնի մասնաւոր ծրագրով եւ երկար հարցուփորձերէ վերջ առաւօտեան ժամը 3ին կը գտնէ Միքայէլեաններու բնակավայրը և կը մնայ մինչեւ կիրակի։

Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ի ատեններ Պ. Արտաշ պայուսակը ձեռքը Փոն տ'Օպնա կ'իջնէ ուտելիք գնելու համար։ Ի բացակայութեան ամուսնոյն, Պ. Միսաքեան առիթը ներկայացած համարելով, կ'առաջարկէ Տիկ. Հռիփսիմէի քանի մը վայրկեան ժամանց ընել առանձին՝ ջրանցքի երկայնքին։ Երկուքը միասին կ'իջնեն վար։ Քիչ վերջ Պ. Միքայէլեան գնումներէն վերադառնալով եւ կինը տունը չգտնելով, դրացիներուն կը հարցնէ եւ խնդրին տեղեկանալով կը փութայ անոնց քով։ Ճիշդ մօտեցած պահուն կը տեսնէ որ իր կնոջ եւ Միսաքեանին միջեւ վիճաբանութիւնը տաքցած է և թէ Միսաքեան գրպանէն ատրճանակը հանելով կը կրակէ կնոջ վրայ՝ թեթեւօրէն վիրաւորելով զայն գիստէն։ Կնոջ ամուսինը ինքնիրմէն ելած կ'ուզէ յարձակիլ Միսաքեանի վրայ։ Այս վերջինը ատրճանակը անոր ուղղելով կը սպառնայ՝ ըսելով. «Եկո՛ւր, որ երկուքդ միասին սպաննեմ», եւ կը սկսի կրակել, մինչեւ որ ամուսինը եւս 2-3 տեղերէ վիրաւորուած գետին կը փռուի։

Դրացիները տեղեկանալով, անմիջապէս կը փութան դէպքին վայրը։ Գրիգոր Միսաքեան կարծելով սպաննած ըլլալ երկուքն ալ, այս անգամ ատրճանակը կ'ուղղէ իր քունքին եւ կը փռուի գետին։ Ականատեսները անմիջապէս եղելութիւնը կը տեղեկացնեն իրենց գործարանատիրոջ, որ վայրկենապէս կը հեռաձայնէ ոստիկանութեան։ Շատ չանցած, բժիշկի մը ընկերակցութեամբ դէպքին վայրը կը հասնին ոստիկանները եւ պրզտիկ քննութենէ մը յետոյ երեք վիրաւորեալները միասին կը փոխադրուին Aubenasի հիւանդանոցը։

Ոճրագործին գրպանէն ելած են շատ մը հայերէն գրուած նամակներ, որոնք բոլորը պահուած են ոստիկանութեան մօտ։ Կասկած կայ որ ոճիրը հետեւանք է սիրահարական դէպքի մը։ Այս առաւօտ ոստիկանութեան կողմէ հեռաձայնով մեզ իմացուցին թէ Գրիգոր Միսաքեան երէկ երեկոյեան ժամը 21ին մեռած է հիւանդանոցին մէջ, իսկ միւս երկուքին՝ այր և կնոջ վէրքերը ծանր չեն եւ յուսալի է որ քիչ ժամանակէն առողջանան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը իր մարտ 19ի թիւին մէջ կը գրէ.—

Ինչպէս որ ըսած էինք, չէինք կրնար անվերջ կերպով վար դնել որ եւ է պատրուակով, 23 մեղադրեալներ։ Արդարեւ, քննութիւնը դեռ դրական ոչինչ տուած ըլլալով, դատախազութիւնը առժամաբար ազատ արձակեց Պ. Պ. Փափազեան՝ անդամ Փարիզի Հ.Հ.Պատուիրակութեան, Յովհաննիսեան՝ Նախկին Նախարար, Տոքթ. Թիւթիւնճեան՝ Վարչական Խորհուրդի անդամ, Տէր Մելքոնեան՝ Լիբանանի Ազգ. Խորհուրդի Նախագահ եւ Գ. Գալուստեան՝ վաճառական։

Միւս 18 անձերը, որոնք ինչ որ ալ ըսեն կարգ մը շահագրգռուողներ, բժիշկներէ, պաշտօնեաներէ, գրագէտներէ, առեւտրականներէ եւ լրագրողներէ կը բաղկանան, նմանապէս առժամաբար ազատ պիտի արձակուին քանի մը օրէն։

ՀԵԼԼԷՆԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐ?
ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԹԷ ՄԱՍՆԱԿԻ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԾ Է

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

Գաղթականներու կալուածներուն մասին Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ շարունակուող վէճը սաստկացաւ։

Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցը թէ շարժման մէջ դրած է բանակին մէկ մասը եւ թէ թշնամական մտադրութիւններ ունի Յունաստանի հանդէպ։

Աթէնքի եւ Պոլսոյ մամուլին կատաղի եւ սանձարձակ լեզուն սպառնալիք մըն է երկու երկիրներու միջեւ անկեղծ յարաբերութեանց շարունակուելուն, միեւնոյն ժամանակ լուրջ, եթէ ոչ անդարմանելի խոչընդոտ մը Մուսոլինիի ծրագրած Միջերկրականեան դաշինքին՝ Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Թէեւ պատերազմի վախ չկայ, սակայն կարելի է ըսել թէ հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները այսօր շատ աւելի գէշ են քան տարիներ առաջ։

Ռուսիա խռնն պիտի կցէ Աֆղանիստանը ?

«Սթէյթսմէն» թերթը արձագանգ կ'ըլլայ քանի մը օրէ ի վեր հնդկեւաֆղան սահմանագլուխին վրայ շրջող զրոյցի մը, որուն համաձայն Ռուսերը կը պատրաստուին Աֆղանիստան արշաւել։ Բոլշեւիկները կ'արգիլեն Աֆղաններու Ռուսիա մուտքը՝ իրենց պատրաստութեանց մասին ո եւ է բան յայտնի չընե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

Գ. Հնասէր «*Բազմավէպ*» ի Յունուարի թիւին մէջ շարունակած է ընդօրինակութիւններ տալ Պոլսոյ տապանաքարերուն վրայ ծաղկած հայ գրականութենէն։

Եթէ կայ մէկը որ պիտի կարմրի ու գանկէն քանի մը թել եւս պիտի կորսնցնէ, ան ալ Չօպանեանն է։ Այդ անկոխ գետինը իրմէ կը խուսափի, ինք որ դեռ քանի մը պարկ «ինքնատիպ», «զմայլելի» ու «հոյակապ» ունի ծախելիք։

Չօպանեան պիտի յաջողէր հոն ուր Հնասէր չի յաջողիր։

Չօպանեան մեզ պիտի տար տապանակիր մահկանացուներու կենսագրականները, անոնց մասին փաստաթուղթեր պիտի գտնէր British Museumի մէջ։

Հատորը պիտի ըլլար ֆրանսերէն, Japon Impérial թուղթի վրայ, մէկ օրինակը... ֆրանքի (առնուազն երեք թուանշանով)։

* * *

Տապանաքարերու նշանակութիւնը դեռ մինչեւ այսօր չէ ըմբռնուած։ Անոնք որ քարին տակն են ի՞նչու ուզած են խօսիլ շարունակել։ Չե՞ն գիտեր որ զիրենք մտիկ ընող չկայ։ Գոնէ անգամ մը փորձառութիւն ճաշակելէ վերջ է որ ողջը պիտի հետեւէր մեռեալին խորհուրդներուն։Ինչ որ անկարելի է։Մեռեալն ալ լաւ շարժած չըլլար երբ քարին տակէն ուզէ դեռ խօսիլ։ Իր բերանը գոցելու համար է որ քար մը կը դրուի վրան. զայն դնողներուն հակառակիլը անախորժ յամառութիւն մըն է, ոչ այլ ինչ։

Միակը՝ որ կ'օգտուի այդ գրականութենէն, ան ալ գրչի այն «վաստակաւորն» է որ յանձն կ'առնէ մեռեալին կողմէ քարին մէջ հայ տառը փորել։

Քանիներ այսօր գոհ պիտի ըլլային նման արուեստէ մը, եթէ զայն քաջալերողներ գտնուէին։ Քաջալերողներ էին մեռեալին պարագաները որոնք գերեզման այցելութեան կ'երթային, զայն զբօսանքի տեղ համարելով։

Գ. Հնասէր կը յիշէ կարգ մը կարկառուն այցելուներ. Տէտէ Ստեփան, վարժապետ Յակոբ, Չիչէքճի Մկր, Եահուտի Զենոբ, Քաթոլիկ Մանուկ, Հէյալի Թագւոր, Գուրպան Յուսէփ։

Ճողչողուն դէմքեր, զուարթ ու կատակասէր աստուածավախներ ... որոնց կենսագրականը դեռ անկոխ կը մնայ։ Ի հարկին Պ. Չօպանեան ...

* * *

Ես ալ տապանաքարի մը վրայ կարդացած եմ

Անցորդ, ինձ համար մ'աղօթեր
Այդ չէ քո բանը՝
Անցորդ... անցիր գնա
Այդ է քո բանը։

Իմաստուն մը ըլլալու էր անոր տակը ննջողը։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան Թրանսիլվանիոյ Ֆորմոզա քաղաքին Հայ կաթոլիկ հասարակութեան առաջնորդ ընտրուած ըլլալով, մեկնած է իր պաշտօնատեղին։ Հ. Պոտուրեան հմուտ ըլլալով հունգարերէնի, պիտի աշխատի Ֆորմոզայի հունգարախօս հայերուն մէջ ազգային ոգին արթնցնելու եւ վառ պահելու։

Հ. Պոտուրեան երկար տարիներ, դժուարին պայմաններու մէջ, աշխատած էր հայ գիրը կենդանի պահելու Ռումանիոյ մէջ, հրատարակելով թերթ, գիրք, տարեցոյց եւ այլն։

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ՉԱՐԱՃԱՃՈՒԹԻՒՆԸ

(«ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

Վերջերս հայ պատուիրակներու ներկայացուցած մէկ յուշագիրը Ազգերու Դաշնակցութեան կից գործող Գաղթականաց Միջազգային Խորհուրդին, առիթ է տուած «Երեւան»ին իր սովորական շանթերը թափել Հայ Գաղթ. Կեդր. յանձնաժողովի ներկայացուցիչի գլխուն։ Մանաւանդ անոր համար որ անիկա համարձակած է դաշնակցական Խատիսեանի հետ կրկնելու իրողութիւններ, որոնք անվիճելի են այլեւս։

«Երեւան»ի յարձակումը, որ սպառնալիք մըն էր յանուն Խորհրդային վարիչներու, շփոթութեան մատնած ըլլալ կը թուի որքան Բաշալեանը, նոյնքան եւ Գաղթ. Յանձնաժողովին ետեւը կծկուած ռամկավար եւ Բարեգործական շրջանակները։ Ապացոյց՝ «Լուսաբանութիւն մը» խորագրին տակ լոյս տեսած յայտարարութիւն մը Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին մէջ։

Երեւոյթը հետաքրքրական է եւ կ'արժէ անդրադառնալ անոր, ցոյց տալու համար ախտաւոր հոգեբանութիւնը այն շրջանակներուն, որոնք այնքան անպատկառօրէն իրաւատէրը կ'ուզեն երեւալ հայ գաղթականութեան։

Ի՞նչ է խնդիրը։

Ազգերու Դաշնակցութեան կից գործող Գաղթականաց Միջազգային Խորհուրդը այն մարմինն է, որ կոչուած է պաշտպանելու շահերը այն գաղթական ազգերուն, որոնք առանձին հանգամանք մը կը ներկայացնեն այսօր քաղաքակիրթ Եւրոպայի առջեւ։ Հարիւր հազարաւոր Ռուսեր եւ Հայեր մանաւորաբար կան ցրուած աշխարհիս երեսին, որոնց իրաւական կացութիւնը կը մնայ անստոյգ, ծանօթ պատճառներով։

Գաղթականներու այդ բազմութիւնները ապրելու իրաւունք մը ունին, որ սակայն չէ ճշդուած «իրաւական» ձեւերով։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը թէեւ չկամութեամբ բայց որոշ նկատումներով ստեղծած է ահա՛ Գաղթականաց Միջազգային Խորհուրդը, ճշդելու համար այս իրաւական կացութիւնը, համապատասխան իւրաքանչիւր ժողովուրդի պահանջին եւ միեւնոյն ժամանակ ձեռնարկներ ընելու որպէսզի բնակութեան եւ աշխատանքի հնարաւորութիւններ ապահովուին անոնց։

Առանց գերագնահատելու այս կազմակերպութեան դերը, պէտք է ընդունիլ որ իբրեւ առանձին ազգ մենք մեզի պաշտպանելու կարողութենէն զրկուած ըլլալով, պարտաւոր ենք նպաստելու անոր ձեռնարկներուն։

Հայկական կազմակերպութիւնները, որ յաճախ կը գործակցին այս հաստատութեան հետ, ցարդ այնքան ալ դրական օժանդակութիւն չեն տուած, շնորհիւ մեր անճարակութեան, եւ մանաւանդ մեր հակոտնեայ ըմբռնումներուն եւ պահանջներուն։ Ատոր բազմաթիւ ապացոյցներէն մէկն է ահա այն, որ պատճառ կը դառնայ ռամկավար-համայնավար նոր վէճին։ Հարցը սա՛ է։ Պաշտպանելու համար Գաղթական. Միջազգային Խորհուրդի գոյութեան անհրաժեշտութիւնը, հարկ կ'ըլլայ ռուս եւ հայ գաղթականներու կացութեան վերաբերեալ յուշագրի մը խմբագրութիւնը, որ պէտք է ստորագրուէր հայ եւ ռուս ներկայացուցիչներու կողմէ։ Բազմաթիւ հարցերու եւ խնդիրներու կարգին այդ յուշագրին մէջ կը գրուին հետեւեալ տողերը. «Քանի որ Ռուսիա, Հայաստան եւ Թուրքիա գաղթականներուն վերադարձը թոյլ չեն տար...» պատճառաբանութիւնը, եւ ասիկա կը նկատուի պատճառ մը, որ անկուսակցական Հօկի ներկայացուցիչը իրար անցնի, պաշտպանելու համար «Հայաստան»ի հասցէին նետուած մեղադրանքը։ Եւ ո՛վ զարմանք, բանէն դուրս կուգայ թէ ասիկա «դաշնակցական արտայայտութիւն» է՝ հետեւանք իր «թշնամական դիրքին» հանդէպ Հայաստանի։ Եւ որպէս զի պաշտպանուի Հայաստանը, Հօկի նախագահը կը համարձակի առանձին յուշագրով մը «հերքելու» եղած «մեղադրանք»ը եւ երեւան բերելու Դաշնակցութեան հակառակութիւնը Հայաստանի հանդէպ։

Հոս ո՛չ մէկ տարօրինակ բան կայ, ծանօթ ըլլալով Հօկի ետեւը կծկուող հոսանքին բարոյական արժէքն ու հետապնդած ուղղութիւնը։ Զզուելին այն յանդգնութիւնն է, որով այդ մարդիկը չեն քաշուիր շրջելու իրականութիւնը, ի վնաս մեր գաղթական բազմութիւններուն։ Հօկը եւ անոր հետ ռամկավարները ի հարկէ տարբեր նկատումներով, բայց միեւնոյն դատին ի նպաստ կ'ուզեն պնդել թէ «Հայաստանի կառավարութիւնը արգելք չի հանդիսանար հայ գաղթականներու վերադարձին։»

Ի՞նչ անուն տալ այս այլանդակութեան, եւ ի՞նչ ըսել այս մարդոց, երբ իրենք բուն Հայաստանի վարիչներն անգամ այս «վերադարձը» չեն ընդունիր, ինչպէս կը յայտարարէր ամիսներ առաջ կոմիսար Եսայեանը։ Ի՞նչ անուն տալ մանաւանդ ռամկավարներուն, որոնք այս բոլորը մեզմէ լաւ գիտնալով հանդերձ, կ'ուզեն ստել եւ նոյն իսկ շատ կը տեսնեն որ Պ. Լ. Բաշալեան այդ ծանօթ յուշագրէն ջնջել չէ տուած «Հայաստան» բառը։

Սո՞ւտ է որ Հայաստանը փակած է իր դռները բոլոր Հայերու առջեւ. սո՞ւտ է, որ Հայաստանի վարիչները տարիներով մարդիկ քշքշած են երկրէ երկիր, հսկայական զոհողութիւններու գնով՝ ի խնդիր վիզայի մը։ Սո՞ւտ է, որ բազմաթիւ անկուսակցականներ ու մանուկներ հազարումէկ դժուարութիւններով իսկ չեն արտօնուիր Հայաստան մտնել։ Ո՞վ է այն պարկեշտ մարդը, որ կը համարձակի սուտ ըսել այս ամէնուն։

Հօկն ու ռամկավարը կը փրփրին՝ երբ այս իրողութիւններու մասին խօսք կ'ըլլայ. կը կատղին մանաւանդ, երբ այս ժողովուրդի անտիրութեան դժբախտ բայց չոր փաստը կ'արձանագրուի։ Լաւ չէ՞ որ այսքան իրարանցումի փոխարէն՝ ցոյց տան բոլորին այս ժողովուրդի իրաւական տէրը գաղութներու մէջ։ Ո՞վ է վերջապէս այն կազմակերպութիւնը որուն պէտք է դիմէ այս ցան ու ցիր ժողովուրդը, իր այնքան բազմաթիւ կարիքներուն համար. որ ընդունելի ներկայացուցչութիւնը, միջնորդը կարենայ ըլլալ ոչ միայն այս ժողովուրդին, այլեւ յաչս այն կառավարութիւններուն, որոնց երկիրներուն մէջ կ'ապրինք։ Եւ վերջապէս ո՞րն է այն իրական տէրը, որու պաշտպանութիւնը վայելէ գաղթական հայութիւնը։ Փոխանակ Ժընեւի մէջ իրար սեւցնող, բան մը չարժող եւ իրար ժխտող յայտարարութիւններ ընելու, յուշագրեր ստորագրելու այս ճշդումն է որ պէտք է ընեն «Հայաստան»ի կեղծ եւ շահախնդիր պաշտպանները։ Ասիկա կը նպաստէր ո՛չ միայն հայութեան, այլեւ միանգամընդմիշտ հայ կեանքէն կը չէզոքացնէր Դաշնակցութեան «վնասակար» դերը։ Եւ փոխանակ բանակռիւը Ժընեւէն հոս այս ձեւին մէջ փոխադրելու, այս անգամ սպառնալիքներու տակ դնելու նաեւ Բարեգործականը, թող այդ մարդիկ, մէկ անգամէն ցոյց տային այն գաղտնի ուժը, որ հովանաւորն է տարագիր հայութեան։

Իրարանցումը սակայն անոր համար չէր, որ սուտն ու շիտակը երեւան հանուէր։ Բուն նպատակը այս գռեհկութեան՝ կարգի հրաւիրելն էր իրենց այս յանդուգն «բարեկամներ»ը որոնք աստիճանաբար ծածկուած ձեւերով վարժութիւն կ'ունենան շիտակ խօսելու։ Սուտի, կեղծիքի սիրահար «Երեւան»ի համար անհանդուրժելի է ճշմարտախօսութիւնը իր բոլոր հեռաւոր եւ մօտաւոր հետեւորդներու կողմէն եւ ահա այդ ազդարարութիւնն էր, որ հարկ զգաց ընել ան Գաղթականական Յանձնաժողովին, Բարեգործականին եւ ռամկավարին։ Ու ահա ամէնը մէկ սարսափած, գիտակից իրենց ուղղուած յարձակումի իրական իմաստին, մէջտեղ կը հանեն «Լուսաբանութիւն մը» որ ամէն բան է, բացի լուսաբանութենէ։

Պ. Բաշալեանը, անոր հետ իր պաշտպան ռամկավար խմբագիրները, ինչպէս նաեւ անոնց իրական հովանաւոր Բարեգործականը Ժընեւի ծանօթ յուշագրին եւ «Երեւան»ի մեղադրանքներուն առթիւ պէտք էր լուսաբանէին հանրութիւնը թէ՝ Ա.) ի՞նչ է իրաւական կացութիւնը հայ գաղթականութեան, Բ.) ո՞րն է այն իրաւական մարմինը որ իրաւունք եւ պաշտօն ունի պաշտպանելու արտասահմանի հայութիւնը, Գ.) Հայաստանը կ'արտօնէ՞ ներգաղթը, Դ.) ի՞նչ է Հօկը եւ իր իրաւական կոչումը. եւ վերջապէս՝ Ե.) ո՞ւր կը տանի այս անստոյգ կացութիւնը։

Առանց այս հարցերու պատասխանին, եղած բոլոր յարձակողականները եւ ատոնց դէմ պաշտպանուելու համար «Լուսաբանութիւններ»ը կը շեշտեն այն անպատկառ, վնասակար եւ հակազգային դերը, որու մէջ կը մնան ոչ միայն Հօկն ու իր բերանը, այլեւ բոլոր այս կազմակերպութիւնները, որոնք այս կամ այն նկատումով ուժ կուտան այս վտանգաւոր ուղղութեան։

Ինչո՞ւ այսքան վնասակար անգիտութիւն, այսքան տարրական իրողութիւններու մասին, եւ ի վնաս ժողովուրդի մը, որ այսօր կը զգուշանայ աւելի կորովի կեցուածքով պատռել ամէն տեսակի կեղծ վարագոյրները...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԽՐՈՒՆԻՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՀԼԷ, 17 Մարտ, (Սեփ. Թղթ.).— Տակաւին չէ պարզուած սպանութեան գաղտնիքը բոլշեւիկ Սարգիս Տխրունիի, որ Տիրզիներու ապստամբութեան շրջանին Սուրիացի ժողովուրդն ու բանակը հոգատար կառավարութեան դէմ ապստամբեցնելու նպատակաւ շրջաբերականներ կը խմբագրէր։ Այս ոճիրը վերջերս անտեղի եւ աննախընթաց արձագանգ գտաւ Սուրիոյ եւ արտասահմանի մէջ։ Շարք մը կասկածներ եւ ենթադրութիւններ կան, բայց որպէսզի կարելի ըլլայ գործուած ոճիրին խիստ հաւանական զրդապատճառը աւելի յստակ տեսնել, ըստ իս անհրաժեշտ է նետել յետադարձ ակնարկ մը։

Շատերուն ծանօթ է այն խայտառակ Թաղականական «ընտրութիւն»ը, որ հակառակ Սահակ կաթողիկոսի եւ Լիբանանի Քաղաքական Ժողովի կամքին, անցեալ աշնան Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ կայացաւ։ Մի ոմն Բիւզանդ Բէհեսեան (Բէօֆթէլիեան), որ ծանօթ է Կիլիկիոյ գրաւման շրջանի իր ախրագործութիւններով, շրջապատուած հնչակեան եւ բոլշեւիկ մոլեգներէ եւ պաշտպանուած քանի մը «ազդեցիկ մեծապատիւ»ներէ, որոնք ոխ ունին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, 15—16 տարեկան պատանիներու քուէով գաղթակայանի Թաղականաման «գահ»ը բարձրացաւ, ոտնակոխ ընելով ե՛ւ Ազգ. Սահմանադրութիւնը ե՛ւ կաթողիկոսի կամքը։

Շլացած ու շփացած իր նոր մե՛ծ դիրքէն, մաքսատան այս խուզարկուն, աւելի բարձր եւ շահաբեր գործի ախորժակը զգա՜ց, ու իր ընտրութեան յաջորդ օրերուն իսկ, կարգ մը ուռուցիկ խոստումներով խնդրեց ժողովուրդէն որ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեան զինքը երեսփոխան ընտրեն։ Բայց կ'երեւի, շուտով անդրադարձաւ սա պարզ իրողութեան թէ, խորհրդարանի աթոռները գաղթակայանի թաղականական աթոռներուն չափ աժան եւ դիւրամատչելի չեն, թէ՝ պատանիներու քուէով կարելի չէ հոն բազմիլ։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր խոչընդոտները մաքրելու մասին մտածել։

Երկու գլխաւոր արգելքներ կային. մին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որու երեսփոխանական թեկնածուն շատ հաւանաբար պիտի ըլլար իրաւագէտ Տօքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը եւ խիստ մեծ հաւանականութիւն կար որ Դաշնակցութեան թեկնածուն շահէր. երկրորդ՝ զինքը գաղթակայանի դուռը հասցնող հնչակ-բոլշեւիկ պլոքը։ Բիւզանդ Բէհեսեանը քաջ գիտէր որ երբ Սարգիս Տխրունին իր մանկլաւիկներովը օգնեց իրեն Թաղականութիւնը ձեռք անցընելու մէջ, այդ ուրիշ նպատակաւ չէր, բայց եթէ ինքը՝ Ս. Տխրունին գաղթակայանի վարժարանին մէջ ուսուցիչ կարենալ նշանակուելու համար, իսկ նոյն Տխրունին պլոքի երեսփոխանական թեկնածութիւնը երբեք չպիտի զիջէր իրեն՝ Բ. Բէհեսեանին։

Ուրեմն մէկ միջոց կար ազատելու համար թէ՛ մէկ եւ թէ՛ միւս խոչընդոտէն։ Ոչնչացնել Տխրունին, ոճիրի հեղինակ ցոյց տալ Դաշնակցութիւնը եւ պատճառը վերագրել իբր փոխվրէժ ողբացեալ Վ. Վարդապետեանի սպանութեան։

Ու այսպէս ալ եղաւ։

Յունուար 17ի երեկոյեան Ս. Տխրունին սպաննուեցաւ. յաջորդ օրը տեղական թերթերը լուրը մեծաձայն հաղորդեցին՝ յայտարարելով թէ ոճիրը գործուած է «դաշնակ» կոչուած հայ քաղաքական կասկածելի եւ վտանգաւոր կուսակցութեան մը կողմէ եւ թէ՝ այս կուսակցութեան վարիչներէն Տօքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը եւ ուրիշ մի քանիներ արդէն բանտարկուած են։ Մինչդեռ Խ. Թիւթիւնճեանը եւ ուրիշ քանի մը հոգիներ ոճիրէն չորս օր վերջը միայն բանտարկուեցան։ Արդ՝ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ ոճիրէն չորս օր վերջը բանտարկուածները յաջորդ օրուան թերթերով բանտարկուած կը յայտարարուին։ Շատ պարզ է։ Բիւզանդ Բէհեսեանը եւ իր քլիքը, սպանութենէն անմիջապէս վերջ, նախապէս ծրագրուած մատնութիւնը կառավարութեան ընելէ վերջ, շունչերնին առին հայատեաց «Էլ Ահրար» թերթի խմբագրատունը — որուն խմբագիրներէն մէկը համայնավար է եւ Ս. Տխրունիի աքսորի լուսեղբայրը։ Եւ այն վստահ համոզումով թէ իրենց մատնութիւնը արդէն դրական արդիւնք պէտք է տուած ըլլայ, Տօքթ. Թիւթիւնճեանին բանտարկուած ըլլալը յայտնեցին։

Այսօր ճիշդ երկու ամիս անցաւ ոճիրը գործուելէն ի վեր եւ տակաւին կառավարութիւնը որ եւ է չնչին փաստ չէ կրցած ձեռք ձգել ձերբակալուածներու մեղսակցութիւնը հաստատելու համար։ Միւս կողմէ մատնիչները սարսափած ամբողջ կուսակցութիւն մը եւ քանի մը տասնեակ մեծապատուաւոր դէմքեր կառավարական հալածանքի ենթարկած ըլլալու ստոր ոճիրէն, ներկայիս կ'աշխատին սպանութիւնը անհատական վրէժի վերագրել ու պաշտօնական եւ ոչ պաշտօնական ականջներու փըսփսալ թէ ոճիրը կազմակերպուած պէտք է ըլլայ «Ազդակ» թերթի տնօրէն Պ. Հ. Պալեանի կողմէ, որովհետեւ քանի մը ամիս առաջ «Ժողովրդային Պլոք» ստորագրութիւնով, փողոցային գրականութեամբ եւ Պալեանի հասցէին հայհոյանքներով համեմուած թռուցիկ մը խմբագրուած էր Ս. Տխրունիի կողմէ։ Իրողութիւնը այն է որ «Ազդակ»ի տնօրէնը այդ գռեհիկ եւ պոռնկական չրհանկիրներու յատուկ հայհոյանքներուն լռութեամբ միայն պատասխանեց։

Իսկապէս ձախաւեր մատնութիւն։

Լա՛ւ, եթէ Բ. Բէհեսեանն քլիքը գիտէին ոճիրին բուն հեղինակը, ինչո՞ւ ուրեմն առաջին օրէն կառավարութեան փոխանակ ամբողջ կուսակցութեան մը եւ տասնեակներով անհատներու անունները տալու, ուղղակի ոճրագործը չմատնանշեցին։ Այսպէս չըրին որովհետեւ նպատակը տարբեր էր...։ Յառաջիկայ ընտրութեանց նախօրեակին անհրաժեշտ էր իրենց սարսափ պատճառող Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը յաչս կառավարութեան վարկաբեկել եւ հալածանքի ենթարկել ու նոյն կուսակցութեան հաւանական թեկնածուն՝ Տօքթ. Թիւթիւնճեանը առաջինը պէտք էր ըլլար բանտարկուողը։

Սակայն մօտ է այն օրը, երբ բոլոր մութ եւ ճրածին խաղերը կը պարզուին, ու քօղազերծ կ'ըլլան բուն ոճրագործներու զզուելի դէմքերը ...։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԱՒՐԻԶ.— Ամերիկայի ռամկավարներու հրատարակած «Պայքար» իր Փարիզի ընկերակցին հետ, չնայելով որ միշտ իրենց քծնանքներուն հանդէպ թուք ու մուր կը ստանան խորհրդային թերթերէն, կը շարունակեն գովասանքներ շռայլել ու պաշտպանել Չեկայի ապօրինի արարքները ի հեճուկս Դաշնակցական թերթերու, մոռնալով իրենց նշանաբանը՝ «ազգ» եւ «եկեղեցի»։

Այդ թերթը իր յունուար 26ի խմբագրականին մէջ ծաղրելով ու հեգնելով Դաշնակցական թերթերու լուրերը Հ. Ակինեանի բանտարկութեան եւ Գարեգին եպիսկոպոսի Փարիզ չգալուն համար, կը մեղադրէ ո՛չ թէ Չեկան, այլ Հ. Ակինեանը՝ որ կաթողիկոսութիւն կը քարոզէ, եւ Գարեգին եպիսկոպոսը, որ գրական աշխատանքներու պատճառով չէ եկեր Փարիզ։ «Փորձեր է իբր կաթոլիկ վարդապետ ալ գործել եւ կրօնական ու յարանուանական շարժում յառաջ բերել»։ «Գարեգին եպիսկոպոս չէ՛ կրցած իր գրական զբաղումներու վերաբերեալ աշխատանքներ ամփոփել, որով հարկադրուեր է ձգձգել իր մեկնումը...»։

— կը նշանակէ թէ Չեկան բանտարկեր է Հ. Ակինեանը. 1.— կաթոլիկութիւն քարոզելուն համար, (ի՞նչ յիմար խօսք)։ 2— Անցագիր է տուեր Գարեգին եպիսկոպոսին, իսկ վերջինս չէ ուզեր Փարիզ երթալ։ Ողորմելի՛ թերթուկներ։

Իրողութիւնը այս է։ Հ. Ակինեան կը մեղադրուի Չեկային կողմէն իբրեւ պապական լրտես, որ ուղարկուած է Հռոմի կողմէն կաթողիկոսի եւ Գերագոյն Խորհուրդի մէջ բանակցութիւն վարելու եւ միացեալ ճակատ ստեղծելու խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Գարեգին եպիսկոպոսին անցագիր տալու խնդիրը մէկ տարիէն աւելի Չեկայի մէջ կը պահուի, մէկ տարի յետոյ կը պատասխանուի, որ անցագիր չի տրուիր հակաբոլշեւիկի։ Չեկայի օրկանն է «Ազատ Եկեղեցի»ն, ուր կը տպուին Չեկայի մէջ դարբնուած շինծու լուրերը իբրեւ եղելութիւն եւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք կ'առնուին անոնց առաջքն առնելու։ Չեկայի հրամանով «Ազատ Եկեղեցի»ն տպեց, որ Գերագոյն Խորհուրդը կապ ունի Պապին եւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ, որ Անգլիոյ թելադրութեամբ Դաշնակցութիւնը Մակուի Ս. Թադէոս Առաքելոց վանքը կաթողի-

կոսութեան վայր ընտրեր է,
այդ լո՞ւրը մինչեւ իսկ ար[…]
գանգ է գտեր «Սիոն»ի մէջ [...]
գոմ եպիսկոպոսի միամիտ [...]
յօդուածին մէջ, ուր ինք կ'աշ[…]
տէր ապացուցանել, որ այդ վ[…]
յարմար վայր չէ կաթողիկո[…]
բանի։ Այդպիսի շինծու լու[…]
վտանգաւոր կը դառնան եթէ […]
րածուին, երբ նկատի առնու[…]
հանգամանքը, որ Մակուի [...]
քին մօտն է Արարատի մէջ [...]
գտած քրտական ինքնավար[…]
մարմինը, որու մասին Մ[…]
խորհրդային հիւպատոսը այ[…]
դակ տեղեկութիւններ կը հա[…]
դէ եւ կը պղտորէ Պարսից կա[…]
վարական շրջանակներուն մէջ [...]
բող խաղաղ մթնոլորտը։

Ռամկավար թերթեր ոչ [...]
այն չեն պաշտպաներ իրենց [...]
նաբանին յատուկ գաղափա[…]
այլ եւ շոյելով եւ քծնելով [...]
կան ու խորհրդային կարգ[…]
միանգամայն կը վնասեն ազ[…]
յին շահերուն, ոտնակոխ [...]
եկեղեցիի, մանաւորապէս [...]
միածնի հեղինակութիւնը, [...]
միտքը տարածելով դուրս[…]
յութեան մէջ՝ որ Դաշնակ[…]
թիւնը հակառակորդ հան[…]
նալով Խորհրդային Միու[…]
ամէն բան կը չափազանցէ [...]
ճիշդ չի գրեր։ Բոլոր փաս[…]
կ'ապացուցանեն որ կեղծող [...]
խաբող եւ հանրային շահեր[…]
քի տակ առնողը ռամկավար թ[…]
թերն են։

Ես նոր կուգամ Երե[…]
նէն եւ Էջմիածնէն եւ կը [...]
ու Դաշնակցական թերթ[…]
գրածները միանգամայն ճշ[…]
տութիւններ են։

Երեւանէն փախստական
Ռամկավար մը

ԽՄԲ.— Մեր Թղթակիցը [...]
լով այս նամակը, կ'աւելցնէ [...]
նամակագիրը Եգիպտոսի [...]
կավարներէն է, որ ընտա[…]
հետ գացած էր Երեւան, [...]
չկրնալով շնչել տիրող [...]
լորտը, փախեր է։ Այս [...]
կը հայհոյէ իր ընկեր ռամկավ[…]
ներուն, որոնք կը ծածկեն [...]
տութիւնը։ Երբ դաշնակցակ[…]
թերթերը տեսաւ, շատ ուր[…]
խացաւ որ ճշմարտութիւնը [...]
լու քաջութիւնն ունին անոնք[…]

ԱՆՎԵՐՍԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹ[…]

Պրիւսէլ, 25 մարտ 19[…]
(Սեփ. Թղթ.).— Անվերսի Հայ[…]
րիտասարդաց Միութեան [...]
տակն է սերտ կապ հաստա[…]
անվերսաբնակ հայ երիտաս[…]
ներու միջեւ եւ յաճախ [...]
ընծայել անոնց՝ համախմբ[…]
ընտանեկան տաք մթնոլ[…]
տակ, կազմակերպելով հր[…]
գիչ դասախօսութիւններ, [...]
ժշտական երեկոյթներ, [...]
հանդէսներ, մարզական [...]
զբօսարշաւներ եւ այլն։

Այս ձմեռուան ընթացք[…]
դի ունեցան, բացի եղա[…]
բազման հացկերոյթէն, 3 պ[…]
հանդէսներ, մէկ գեղարուես[…]
կան երեկոյթ եւ երեք բա[…]
սութիւններ։ Յառաջիկային [...]
նօթ ուսուցիչ Գ. Մալաթեան [...]
տի ձեռնարկէ շարք մը դ[…]
խօսութիւններու, ազգային [...]
ընկերական հարցերու շուր[…]

Միջինքի առթիւ տրուած [...]
բահանդէսը մեծ յաջողու[…]
ունեցաւ. եղան զուարթ պա[…]
ծպտումի մրցումներ եւ ան[…]
կալներ. մէկ խօսքով՝ անվ[…]
երիտասարդութիւնը հաճելի [...]
զուարթ գիշեր մը անցուց։

Անվերսի երիտասարդաց [...]
ութիւնը սկիզբէն ի վեր [...]
րաշխ գործունէութիւն մը [...]
ցած է, եւ կրնայ օրինակ [...]
դիսանալ Պրիւսէլի եւ ուրի[…]
ղութներուն, ուր զանազան [...]
կամարտութիւններ յաճախ [...]
նունդ կուտան անտեղի ու [...]
սաբեր պայքարներու, դժ[…]
ցընելով ամէն արդիւնաւոր [...]
մագործակցութիւն։

Հր. Տէր[…]

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

«Ճիւմհուրիյէթ»ի ամբոխավար խմբագրապետ Եօնուս Նատի խմբագրապետ Եօնուս Նատի առաջ գրած էր թէ Հելլէնները անդադար կը ձգձգեն լքեալներու բանակցութիւնները, թէ այս ընթացքը պատերազմի մը պիտի յանգի եւ թէ վերջապէս Վէնիզէլոս կռիւի կը պատրաստուի Թուրքիոյ դէմ: Աթէնքի «Կոստանդնուպոլիս» թերթը չափազանց սպառնական լեզուով մը կը պատասխանէ այս յօդուածին եւ կ'ըսէ.

«Եօնուս Նատի պէտք է գիտնայ թէ Թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրները պատերազմէն զատ ուրիշ ձեւով չեն կրնար լուծուիլ: Լօզանի դաշնագրով մեր հաշիւը չփակուեցաւ Թուրքիոյ հետ, եւ չի կրնար փակուիլ, քանի Իզմիրը եւ Պոլիսը Թուրքերուն ձեռքը կը գտնուի: Կարելի չէ ազգային յուսախաբ պետութիւն երեւակայել, առանց Թրակիոյ, Տարտանէլի եւ Պոլսոյ: Եւ այս ալ ոչ միայն պատմութեան եւ աւանդութեանց, այլեւ տնտեսական պատճառներով: Եթէ Վէնիզէլոս կը յայտարարէ թէ դաշնագրերը պիտի յարգէ, ատիկա կ'ընէ մեր խաղաղասիրութիւնը հաստատելու համար: Բայց եթէ Թուրքերը կ'ուզեն մնալ Աֆիոնի մէջ իրենց շահած դիւրին յաղթանակը եւ իրենց սոսը միշտ Նժարին մէջ նետեն, մենք ալ ստիպուած ենք մեզ պաշտպանել: Թուրքերը եթէ մեզի կը յիշեցնեն զօրաւոր Թրիքուփիսը եւ անոր հետ գերի բռնուած յոյն զօրավարները, մենք ալ իրենց կը յիշեցնենք 1912ի պալքանեան պատերազմը, երբ Թուրքիա հինգ շաբթուան մէջ Հզօրտայէն մինչեւ Չաթալճա քաշուեցաւ: Մանաւանդ թող չմոռնան որ իշխանութեան գլուխը Վէնիզէլոսը կը գտնուի, եւ ան, հակառակ իր խաղաղասիրութեան, նոյն հին Վէնիզէլոսն է, այն մարդը որ Թուրքերը Եւրոպայէն վտարեց»:

Ասոր իբրեւ պատասխան Ճիւմհուրիյէթի մէջ Ապէտին Տավէր կը գրէ.—

«Հակառակ իրենց պարտութեան, Հելլէնները դեռ ցնորքներ կը սնուցանեն: Իրենց ըսինք որ չարաչար կը սխալին, Հանրապետական Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը կարծելով: Ներկայ Թուրքիան, հազիւ ծնած, ահագին ուժ գուցուց եւ զայն առաջին անգամ Հելլէններուն վրայ փորձեց: Վէնիզէլոսի քաղաքական սատանայութեան պաւէնողները ինչո՞ւ կը մոռնան որ Վէնիզէլոսը եղաւ իրենց պարտութեան ամենամեծ ազդակը: Թուրք ազգը վախ չունի ոչ միայն մէկ, այլ հազար Վէնիզէլոսէ: Եթէ կ'ուզեն, Հելլէնները անգամ մըն ալ կրնան փորձել դիմացկունութիւնը այն ժայռին, որուն վրայ իրենց գլուխը փշրուեցաւ Անատոլուի մէջ: Անոնք որ կ'ուզեն Թուրք ազգը Եւրոպայէն վանել, թող չմոռնան իրենց վտարումը Անատոլուէն: Յունաստանը եթէ ունի իր Վէնիզէլոսը, Թուրքիան ալ իր Ղազին ունի, այն մեծ Ղազին որ 200,000 հոգինոց Հելլէն բանակը խեղդեց Հայրենիքի ծոցին մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«Է՜Յ ԱՀՄԷՏՆԵՐ, ՄԷՀՄԷՏՆԵՐ, Ո՞ՒՐ ԷՔ»

«Աքշամ»ի քրոնիկագիրը կը պատմէ թէ, օրագրող ընկերոջ մը հետ կալաթա Սէրայէն դէպի Բերա կ'առաջանան, աջ ու ձախ ցուցատախտակները դիտելով ու կը կարդան.— Եուվանիտէս՝ նպարավաճառ, Ափոսթոլիտէս՝ կօշկարար, Քիրիաքիտէս՝ պանդոկապետ, Փոթոլիտէս՝ խոհարար, Պաղտասարեան՝ ժամավաճառ, Եսայեան՝ դեղագործ, Մկրտիչեան՝ գինեպան, Գասպարեան՝ դերձակ, Պօղոս՝ կերպասավաճառ, Փեթրոֆ՝ լուսանկարիչ, եւ դեռ բազմաթիւ . . . Էսներ, եաններ ու օֆեր:

«Հարիւրաւոր մեզր առաջացանք, կը շարունակէ քրոնիկագիրը, ու մէկ հատ Թուրք անունի չհանդիպեցանք: Ի վերջոյ ընկերս, ինքզինքը չկրնալով զսպել.

« — Հէ՜յ, պոռաց, Ահմէտնե՞ր, Մէհմէտնե՞ր, Հասաննե՞ր եւ Հիւսէյիննե՞ր, ո՞ւր էք եաճու...:»

ԱՐՂՆԻԻ ՊՂՆՁԱՀԱՆՔԵՐԸ

Արղնիի պղնձահանքերուն ընկերութիւնը մօտ օրէն ընդհ. ժողով պիտի գումարէ տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը կարդալու համար:

Պղնձահանքերուն գետնուղիներուն համար պէտք եղած շինութիւնները դեռ չեն աւարտած: Անկէ զատ, արտադրուած հանածոներուն փոխադրութիւնը մեծ ծախքերով կը կատարուի: Այս պատճառով, ընկերութիւնը իր յուսացած օգուտը դեռ ձեռք չէ բերած պղինձի արտահանումէն:

Մեծ յոյսեր դրուած են գետնուղիներուն եւ Արղնի Քէլլէր երկաթուղիին վրայ, որոնց շինութիւնը առաջ կը տարուի:

ՁՄԵՌԸ ՍԱՐԸՂԱՄԻՇԻ ՄԷՋ

Սարըղամիշէն կը հաղորդեն թէ ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ կը շարունակէ այնտեղ: Քաղաքին մէջ մէկ մէթր ձիւն եկած է: Շոգեկառքերը չեն բանիր եւ սուրհանդակը անկանոն կ'երթեւեկէ բալխիրի միջոցաւ:

Ձմեռը խո դարձեր է Արեւելեան նահանգներուն մէջ: Մարտինէն կը հեռագրեն թէ չորս օրէ ի վեր զօրաւոր փոթորիկ մը կը տիրէ եւ կ'անձրեւէ: Ձիւն տեղալ սկսած է եւ ճամբաները այն աստիճան աւրուած են որ ինքնաշարժները 7 ժամուան ճամբան 14 ժամէն կը կտրեն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ՝ ՄՈՒԿԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երբ մարդը դադրի ըլլալէ մարդուն ամէնէն մեծ թշնամին եւ խաղաղութիւն տիրէ քաղաքական աշխարհի վրայ, մարդկութիւնը այն ատեն ալ կ'երեւի, պիտի ստիպուի պայքար բանալու կարգ մը անասուններու դէմ, որոնց մէջ իր ամէնէն մեծ թշնամին կը կարծէ որ մուկն է:

Տուներու այս ինքնակոչ ու զզուելի հիւրերուն վնասը մեծ է: Եթէ գոհանային մլուկի եւ լուի պէս պուտ մը արիւն ծծելով, թերեւս հանդուրժէինք անոնց ներկայութեան: Բայց կը կրծեն ինչ որ գտնեն եւ նիւթերու մէջ զանազանութիւն չեն դներ: Կ'աղտոտեն եւ հիւանդութիւն ալ կը տարածեն: Անոնց այս յարաճուն շահատակութեանց վերջ մը դնելու համար, մարդկութիւնը սկսած է լրջօրէն միջոցներ մտածել: Դեռ անցեալ տարի, փարիզ Սորպոնի բեմերէն, գիտնականները պատերազմ յայտարարեցին անոնց թաքուն ու խիտ բանակներուն դէմ: Դեռ կը շարունակուի:

Իսկ այս անգամ ալ, Հարաւ-Ափրիկէի մէջ է որ անխնայ պայքար յայտարարուած է անոնց դէմ: Բայց պայքարը առաջ կը տանին տեղական զէնքով մը որ աւելի մահացու ըլլալ կը թուի: Պարզապէս՝ Հարաւ. Ափրիկեցիները քաղաքականութիւն կ'ընեն մուկերուն դէմ:

Անցեալ նոյեմբերին մուկերու իսկայական արշաւախումբ մը յարձակեր էր կապի գաղութին վրայ: Բայց պահ մը, մեծ աւեր գործելէ յետոյ, տեղացիները հրճուանքով նշմարեր էին թէ անոնց շարքերուն մէջ մեծ պարապներ կը բացուին: Դաշտերն ու տուները կը լեցուին դիակներով: Պահ մը կարծուեցաւ թէ համաճարակը կը գործէ մուկերուն դէմ, իբր գաղտնի դաշնակից մարդկութեան: Բայց գիտական պրպտումներ երեւան հանեցին թէ այս տգեղ արարածները զոհ կ'երթային սիքրոպի մը, որ ցարդ անծանօթ կը մնար, եւ մահացու ըլլալով մէկտեղ մկներուն համար, կրնար առանց վնաս տալու փոխանցուիլ նաեւ մարդոց, թռչուններուն են ընտանի անասուններուն: Վարակուած մուկը քանի մը ժամէն կը սատկի, կատաղութեան նշաններ ցոյց տալէ յետոյ:

Բայց ահա թէ ի՞նչ կերպով Ափրիկեցիները այս միքրոպը կը շահագործեն մկներուն դէմ: Անով կը վարակեն տան մկնիկները, որոնք քանի մը ժամ յետոյ, կը դառնան իրենց զինակից ու ցեղակից եղբայրներուն դէմ ու կը խածնեն զանոնք, մահ տարածելով իրենց հարազատ շարքերուն մէջ:

Ափրիկեցիները ուրեմն, ի նպաստ իրենց շահուն, չեն վարանիր եղբայր եղբօր դէմ հանելու:

Այս էր նաեւ սկզբունքը հին Հռոմի գաղթային քաղաքականութեան եւ որ ներկայիս՝ մեծ յաջողութեամբ կը կիրարկուի բոլշեւիկներու կողմէ:

«Բաժանեա՛ զի տիրեսցես...»

ՀԱՅԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

Աշխատանքի նախարարը իր մօտ հրաւիրած էր փուռի աշխատաւորներու եւ փռապաններու ներկայացուցիչները, հարթելու համար վէճը որ ծագած էր իրենց միջեւ, աշխատանքի ժամերուն եւ օրավարձքերու մասին:

Երկու կողմերու ներկայացուցիչներուն միջեւ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, որ պիտի ներկայացուի աշխատաւորներու ընդհ. ժողովի՛ն, վաւերացուելու համար:

Փուռերու մէջ, օրական ութ ժամուան աշխատանքի կիրարկումը պիտի սկսի ապրիլ ամսուն մէջ եւ օրավարձքերու վրայ կատարուած յաւելումները պիտի հաշուուին նոյն թուականէն սկսեալ:

ԾԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Այս միջոցիս, Փարիզի ծխավաճառները համաժողովի նստած են: Առջի օր ընտրեցին յանձնախումբ մը որ իրենց պահանջները պիտի ներկայացնէ ելմտական նախարարին եւ վճեցան կարգ մը հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ ծխախոտի, լուցկիի, ու նաեւ դրօշմաթղթի վաճառման վրայէն իրենց մնացած շահը, Մենաշնորհեալ ընկերութեան ծխախոտներուն՝ կարգ մը մեծ վաճառատուններու մէջ ծախուիլը, եւլն.:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Միացեալ Նահանգները այս միջոցիս ձեռնարկած են ուսումնասիրելու, մաքսային կարգ մը փոփոխութիւններ եւ մաքսէն անցած ապրանքներու վրայ, տուրքի սակը կտրելու համար կը մտադրեն հիմ բռնել նոյն ապրանքին Ամերիկայի մէջ վաճառման գինը, փոխանակ արտադրող երկրին՝ մեծաքանակ վաճառման գինը նկատի առնելու:

Այս լուրը յուզած է Փարիզի Առեւտրական Սենեակը որ ծանր անպատեհութիւններ կը տեսնէ նման փոփոխութեան մը մէջ եւ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, փափաք յայտնեց որ Ամերիկա չգործածէ նոյն միջոցին որ պիտի ծառայէ միայն արտադրման գինը աւելցնելու: Առեւտրական Սենեակը իր ուղերձին մէջ որ պիտի հաղորդէ Ամերիկայի, կը յայտնէ թէ.— Եթէ այդ փոփոխութեան տուն տրուող շարժառիթն է առաջքը առնել խարդախութիւններու եւ գեղծումներու, կարելի է ուրիշ կերպով գոհացում տալ առանց փոխելու մաքսային ներկայ եղանակը:

Գիներու մասին յարուցուած վէճի մը պահուն, պիտի բաւէր որ արտադրող առեւտրականը ցոյց տայ իր առուծախի տետրակները, հաստատելու համար իր արտադրած ապրանքին իսկական արժէքը՝ երբ հիմ մաքսատուրքին:

Այդ պարագային, կարելի պիտի ըլլար կազմել մասնաւոր մարմին մը, բաղկացած ֆրանսացի մասնագէտներէ, որոնք պիտի նշանակուէին Ամերիկայի կողմէ:

Առեւտրական Սենեակը դիտել կուտայ թէ այս կերպով կարգ մը ապրանքներու վրայ առաջ եկած բարձրացումը, շատ գէշ պիտի ազդէ եւ թերեւս, Ֆրանսայի հանրային կարծիքը չպիտի կրնայ թոյլ տալ որ Ֆրանսա ալ չգիմէ նոյն միջոցին, հանդէպ ամերիկեան ներածումներուն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիլեանքուրի երկու խումբերն ալ անցեալ կիրակի մեկնեցան Blanc-Mesnil, մրցելու համար տեղւոյն զոյգ խումբերուն հետ: Օդը գեղեցիկ էր, եւ դաշտը բաց: Ներկայ էին տեղւոյն Ֆրանսացիներն ու Սպանիացիները: Խաղը սկսաւ մեր Ա. U. S. B.ի Բ. խումբերուն միջեւ: Մեր տղաքը որ իրենց երկրորդ մրցումը կ'ընէին, որոշած էին ամէն ջանք թափել յաղթական հանդիսանալու համար: Խաղի սկիզբէն իսկ գնդակը հակառակորդին բերդէն չէր հեռանար: Քառորդ ժամ յետոյ, մերինները շահեցան Ա. նշանակէտը: Ասոր վրայ հակառակորդները սաստկացուցին իրենց թափը, բայց ընկրկեցան մեր մարզիկներուն առջեւ, որոնք շատ չանցած շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Բ. կիսախաղին երկու կողմերն ալ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցան: Խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ:

Ապա սկսաւ կարեւոր մրցում մը մեր եւ U. S. B.ի Ա. խումբերուն միջեւ: Հանդիսականները կը ծափահարէին երկու կողմի մարզիկներն ալ, քաջալերելով զանոնք: Խաղը շատ հետաքրքրական եւ ուժերը հաւասար էին, երբ Ասատուրի մէկ փասին վրայ Լեւոն նշանակեց կէտ մը, խաղը սկսելէն 25 վայրկեան յետոյ: Գնդակը մէջտեղն էր, հակառակորդները կատղած, կ'ուզէին գոնէ հաւասարեցնել խաղը եթէ ոչ յաղթել, սակայն 10 վայրկեան յետոյ Մելքոնի մէկ փասին վրայ մեծ ճարպիկութեամբ Հ. Արեւեան նշանակեց Բ. նշանակէտը:

Բ. կիսախաղին երկու խումբերու ջանքերն ալ ապարդիւն անցան:

Հ. Պագիրկեանեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂԻՏԱԲԵՐ ԾԱՂԻԿԸ.— Ճօրճ Նայթընի խելքը ամերիկեան էր. զարմանալի չէ ուրեմն որ կը յղանար արտառոց գաղափարներ, ինչպէս ամուսնանալ կնոջ մը հետ, որուն նկարագրէն յուսախափ ըլլալու լուրջ պատճառներ ունեցեր էր նախ քան ամուսնութիւն: Այսքան անխելքութիւն պարզապէս գերմարդկային է: Ի՞նչ պիտի մտածէք սակայն երբ իմանաք թէ Մր. Ճօրճ անբացատրելի փափաքն ունեցաւ ծաղիկ նուիրելու իր փափկասուն տիկնոջ եւ անցեալ տարի զատկին, մինչդեռ յարութեան կոչնակները կը հնչէին քաղցր և ուրախ, Մր. Ճօրճ ներկայացաւ իր հուրիին, թաղար մը մանիշակ բռնած՝ երբ խորհրդանշան իր խոնարհ այլ յաւիտենական սիրոյն:

Բայց պատմութեան շարունակութիւնը ձգենք Մր. Ճօրճի, որ հետեւեալ կերպով, դէպքին մանրամասնութիւնները կուտայ դատաւորին:

«Հիանալի էր օդը. ինքզինքս թեթեւ եւ լաւ տրամադրուած կը զգայի բնութեան վերազարթնումէն: Ժամ առաջ իմ քաղցրիկ կնոջս միանալու փութկոտութեամբ, կը քալէի արագ: Յանկարծ, հանճարեղ գաղափար մը փայլատակեց մտքիս մէջ եւ փափաքն ունեցայ նուէր մը տանելու կնոջս՝ այս հանդիսաւոր առթիւ:

«Այն ատեն կը կարծէի, թերեւս հիմակ ալ դեռ կը կարծեմ թէ կիները կը սիրեն ծաղիկները: Կին-ծաղիկ, ծաղիկ-կին, անոնց շնորհները գիրար կը ներդաշնակեն, կը լրացնեն բարակ բուրումներով: Ուրեմն, ճեփ ճերմակ մանիշակ մը գնեցի, սիրուն թաղարի մը մէջ:

«Աքիլլէսի պէս, կրունկներուս վրայ թեւեր զգալով, թռայ դէպի բոյնս, ձեռքս բռնած ծաղիկը՝ իբր խորհրդանշան իմ ամուսնական սէրիս: Երբ հասայ, կնոջս ըսի.— Նայէ՛, քեզի ինչ բերի»: Վիզս նետուեցաւ եւ գիս համբուրեց: Թաղարը ձեռքերուս բռնած՝ կռնակս կը պահէի: Հազիւ թէ զայն մէջտեղ հաներ էի, կինս ճչաց,

— Ա՞յս է եղեր բերածդ..., նա՛ քեզի...: Ու թաղարը ձեռքէս խլելով, զայն իջեցուց գլխուս: Հարուածին ուժգնութենէն չգիտցայ թէ ինչ կ'ըլլամ: Գետին ինկայ, մեղմ հծծիւն մը արձակելով:

«Երբ սթափեցայ, տեսայ որ կինս ձեռքերս ծալլած էր կուրծքիս վրայ ու կապկպած պարանով մը եւ ո՛վ դիւային հեգնանք, ձեռքերուս մէջ զետեղած էր ճեփ ճերմակ մանիշակը՝ խորհրդանշանը իմ ամուսնական սիրոյս ...»

«Ահա թէ ինչո՞ւ, տէր եւ արդար դատաւոր, ձեզ կը դիմեմ ամուսնալուծում պահանջելով:»

Մաղթենք որ Մր. Ճօրճ հասնի իր փափաքին եւ յուսանք որ պէտք եղած դասը առած է եւ ասկէ յետոյ պիտի զգուշանայ կիներուն հետ խօսելէ ծաղիկներու լեզուով...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

— Բայց, ըսի ես ուրախութենէս խենդդուած, ինձ այնքան բաներ կ'ըսէք որ երկչոտ ըլլալէ պիտի դադրիմ, եւ այն ատեն երթաք բարի՛ բոլոր առաւելութիւններուս...

— Առաւելութիւննե՞ր: Ի՞նչ առաւելութիւններ: Ի՞նչ ընելու համար: Ահաւասիկ բան մը որ լաւ չէ:

— Ներեցէ՛ք... բայց ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ չցանկամ...

— Հաճելի երեւալ, չէ՞:

— Անտարակոյս, այո՛: Բարի եղէք, յանուն Աստուծոյ: Մտիկ ըրէք: Քսանըվեց տարեկան եմ արդէն եւ ո՛չ ոք սիրած է զիս դեռ: Ինչպէ՞ս կրնայի ուրեմն, յարմար եղանակով մը խօսիլ: Այսուհանդերձ, պէ՛տք է որ խօսիմ, կը փափաքիմ ամէն ինչ յայտնել ձեզի... սիրտս կը ճչայ, չեմ կրնար լռել ես... բայց կը հաւատա՞ք դուք ասոր... ո՛չ մէկ կին, երբեք, երբե՛ք... եւ ո՛չ մէ՛կ բարեկամ: Ու ամէն օր ես կ'երազեմ որ վերջապէս պիտի հանդիպիմ մէկու մը. կ'երազեմ, կ'երազե՛մ, եւ եթէ գիտնայիք թէ այս կերպով քանի՛ քանի անգամներ սիրահար եմ եղած:

— Բայց ինչպէ՞ս, որո՞ւ:

— Ո՛չ ոքի, գաղափարով: Անոնք երազի մէջ տեսնուած կիներ են միայն: Իմ երազներս ամբողջ վէպեր են: Օ՜, դուք զիս չէք ճանչնար... ճիշդ է որ— եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ— երկու երեք կիներու հանդիպեցայ, բայց ի՜նչ կիներ: Պիտի ծիծաղիք երբ խոստովանիմ որ յաճախ փորձած եմ երազիս մէջ քնքուշ խօսակցութիւն մը բանալ փողոցին մէջ, ազնուապետական կնոջ մը հետ: Այո՛, փողոցի մը մէջ պարզապէս: Ինք առանձին էր եւ ես իրեն խօսեցայ յարգանքով, երկչոտութեամբ, կիրքով: Կ'ըսէի իրեն՝ որ ես կը կորսուիմ մենութեան մէջ, որ՝ կնոջ պարտականութիւնն է տարաբախտի մը աղօթքը չմերժել, որ իրմէ քրօջական երկու խօսք կը հայցեմ միայն, այնպէս որ կրնայ զիս մտիկ ընել, որ՝ կրնայ վրաս խնդալ, եթէ այդ իրեն հաճելի կը թուի, բայց պէտք է որ ինծ մտիկ ընէ, պէտք է որ ինծ վերադարձնէ յոյսը որ կորսնցուցած եմ... երկու խօսք, միայն երկու խօսք, եւ այլեւս զինքը բնաւ չտեսնել... բայց կը խնդաք դուք... Մնաց որ, ինչ որ ըսի իսկապէս շատ ծիծաղելի է:

— Մի՛ բարկանաք: Կը խնդամ անոր համար որ դուք ձեր սեփական թշնամին էք: Եթէ փորձէիք թերեւս յաջողէիք, նոյնիսկ եթէ այդ փողոցին մէջ տեղի ունենար: Ասիկա որքան որ պարզ է, նոյնքան հաւանական է: Չկայ սիրտ ունեցող կին մը (կը բաւէ որ յիմար կամ չար բնաւորութեան տէր մէկը չըլլայ ան, նոյնիսկ այս վայրկեանիս) որ մերժէ ձեր խնդրած այդ երկու խօսքը: Ասով մէկտեղ, ո՞վ գիտէ: Գուցէ ձեզ յիմար մը կարծեն: Ես իմ վրաս փորձելով է որ կ'ըսեմ,— վասնզի լա՛ւ գիտեմ որ մարդիկ ի՜նչ կերպով կ'ապրին երկրի վրայ...

— Օ՜, շնորհակալ եմ ձեզմէ, գոչեցի ես: Դուք չէք կրնար հասկնալ ինծ ըրած ձեր բարիքին արժէքը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ: Սակայն ի՞նչպէս գիտցաք որ ես կին մըն էի, որուն հետ... կին մը որ արժանի է... ուշադրութեան եւ բարեկամութեան: Ինչո՞ւ համար մօտեցաք ինծ:

— Ինչո՞ւ համար: Բայց... դուք առանձին էիք. այդ յանդուգն պարոնը... մէջտեղը մութ էր. խոստովանեցէք որ պարտականութիւն մըն էր այս...

— Ո՛չ, ո՛չ, անկէ՛ առաջ, հո՛ն, մի՛ւս կողմը, կ'ուզէիք առջեւս կտրել...

— Հո՛ն, մի՞ւս կողմը... բայց, իսկապէս չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս պատասխանեմ, կը վախնամ... այդ գիտէ՞ք դուք: Այսօր ես շատ երջանիկ էի: Քալուածքը, երգերը զոր վերյիշեցի, դաշտը... երբեք այսքան լաւ զգացած չէի ես զիս: Կը տեսնէք... թերեւս ինծ այնպէս թուեցաւ... Ներեցէք եթէ այդ կը վերյիշեցնեմ ձեզ. կարծեցի որ ձեր լալը կը լսեմ, եւ ես... չկրցայ դիմանալ ձեր հեծկլտուքներուն, սիրտս խլխլաց: Օ՜, Աստուա՜ծ իմ, չէ՞ի կրնար արդեօք վիշտդ բաժնել: Մի՞թէ յանցաւո՞ր եմ, մե՞ղք գործեցի՝ երբ եղբօր մը պէս գթացի վրադ... կրնայի՞ ձեզ վիրաւորել, հակառակ կամքիս, ձեզ մօտեցած ըլլալով:

— Լռեցէ՛ք... ըսաւ ան, ձեռքս ուժգնօրէն սեղմելով, աչքերը գետին յառած: Ցանցաւոր եմ այս բաներու մասին խօսելուս համար. բայց ուրախ եմ որ ձեր վրայ ունեցած վստահութիւնս սխալ չէ եղեր... Ահաւասի՛կ մեր տունը, սա նեղ փողոցը կ'անցնիմ եւ անկէ անդին երկու քայլ կը մնայ միայն: Մնաք բարի՛: Շնորհակալ եմ:

— Ուրեմն այլեւս զիրար ըլլնա՛ւ պիտի չտեսնե՞նք. վերջացա՞ւ ամէն ինչ:

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ խնդալով, առաջ որ միայն երկու խօսք կ'ուզէիք, մինչ հիմա... Մնաց որ, թերեւս զիրար տեսնենք դարձեալ . . .

— Վաղը հոս պիտի գամ, ըսի: Օ՜, ներեցէք, արդէն պահանջկոտ եմ դարձած:

— Այո՛, անհամբեր էք, կը հրամայէք գրեթէ, որպէսզի...

Ֆր.-է Թրգ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

լու համար մինչեւ ձիւնհալը, երբ կիրճերը պիտի բացուին կարմիր զինուորներու առջեւ։

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ բոլշեւիկները իւրացնելով ցարերու աշխարհակալական հին երազները, կ'ուզեն Աֆղանիստանը գրաւելով կցել՝ խորհրդային հանրապետական ձեւին տակ. միաժամանակ կը կրկնապատկեն իրենց ջանքերը՝ ապստամբական շարժում մը առաջ բերելու համար անգլիական Հնդկաստանի մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսէ Միկոյեան

Բիկայէն հեռագրի մը համաձայն, Խորհրդային Միութեան առեւտրական գործավար Ա. Միկոյեան ակնարկելով Ստալինի եւ Գ. Միջազգայինի վարիչ մարմնին միջեւ առաջ եկած ծանր վէճին, յայտարարած է, որ եթէ Ռուսիա չյաջողի աւելցնել իր արտածումները եւ յարաբերութիւններ չմշակէ Արեւմտեան պետութեանց հետ, շատ չանցած կացութիւնը յուսահատական պիտի դառնայ։ Ուստի Միկոյեան կուսակից է որ դրական պատասխան տրուի անգլիացի տնտեսագէտներու պահանջներուն՝ որպէսզի կարելի ըլլայ առեւտրական յարաբերութիւնները վերսկսիլ։

«Կոմս Ցեփլին»ի թռիչքը

«Կոմս Ցեփլին» ղեկաւոր օդապարիկը, որ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 12.54ին Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելած էր, Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ սաւառնելէ յետոյ, Մարսէյլէն ուղղուած էր դէպի Քորսիքա, յետոյ Հռոմ, ուր զինուորական օդանաւեր դիմաւորեցին զայն։ Ցեփլինը Իտալիոյ մայրաքաղաքին վրայ շրջան ընելէ յետոյ մեկնեցաւ դէպի Սիկիլիա։ Անկէ վերջը ձայնը չելաւ մինչեւ Կիպրոս, ուր հասաւ երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին։ Կիպրոսէն շիտակ գնաց Հայֆա, ուր հասաւ ժամը 5.15ին եւ հարաւի ճամբան բռնելով, իրիկուան ժամը 6.18ին երեւցաւ Եաֆայի վերեւ։ Հոն մեծ բազմութիւն մը, որոնց մէջ գերման կրօնաւորներ, ժամերէ ի վեր կը սպասէին եւ խանդավառ ցոյցեր ըրին։

Ցեփլինին մէջ գտնուող հրեայ ճամբորդ մը «քոնֆէթթի» նետեցթէլ Ավիվի, Եաֆայի հրէական թաղին վրայ։ Ցեփլինը ժամը 6.20ին հասաւ Րամլէ, ուր նետեց պաշտօնական սուրհանդակը։ Ժամը 7.10ին Երուսաղէմ մտաւ հիւսիս-արեւմուտքէն՝ 7 ժամուան յապաղումով մը՝ սաստիկ հովին պատճառաւ։ Տեղացիներու, զբօսաշրջիկներու եւ ուխտաւորներու մեծ բազմութիւն մը ժամերէ ի վեր կը սպասէր փողոցներու մէջ եւ հրապարակներու վրայ։ Ցեփլինը այնքան ցած իջաւ, որ ամէն մարդ որոշակի կրնար տեսնել զայն։ Մութը կոխելուն, օդապարիկը վեր բարձրացաւ եւ մեկնեցաւ հարաւարեւմտեան ուղղութեամբ։ Մեռեալ Ծովէն գնաց եգիպտական սահմանագլուխը ուսկից տոքթ. Էքէներ ճամբորդներու եւ օդանաւորդներու անունով շնորհաւորեց Ֆուատ Թագաւորը իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ։ Տոքթ. Էքէներ անթել մըն ալ եգիպտական ժողովուրդին ուղղեց «Եգիպտոսի սեմէն», ցաւ յայտնելով որ «աննպաստ հովերու» պատճառաւ «Կոմս Ցեփլին» չի կրնար այցելել իրենց սքանչելի երկիրը։

Պաղեստինէն մեկնելով, ցեփլինը շարունակեց իր ճամբան դէպի կեդրոնական Եւրոպա։ Իր թռիչքը կը դժուարանար սաստիկ հովէն։ Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Աթէնքի վրայէն անցաւ, ուղղուելով դէպի հիւսիս-արեւմուտք։ Կէսօրէն վերջ տեսնուեցաւ Տալմացիոյ վերեւ, ժամը 14ին Ակրամի, ժամը 16ին ալ Ռակուզայի վերեւ նշմարուեցաւ։ Երէկ առաւօտ ժամը 2.50ին անցաւ Վիեննայի վրայէն՝ ուղղուելով դէպի արեւմուտք։

Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանը կը սպասուէր երէկ կէսօրին։

* * * Կ'ըսուի թէ տոքթ. Էքէներ կը ծրագրէ նոր երթեւեկ մը դէպի Ամերիկա։ Անկէ զատ Տոքթ. Նանսէն առաջարկած է հիւսիսային բեւեռ երթալ «Կոմս Ցեփլին»ով։

Փարիզ - Սայկոն թռիչքը

Առջի օր ֆրանսացի օդանաւորդներ Պայեի, Րէժինանսի եւ մեքենավար Մարսօ Պուժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան՝ «Տիտան» օդանաւով դէպի Սայկոն երթալու համար։ Օդանաւը փոքր է եւ 1400 - 1500 քիլոմէթր ճամբայ կտրելու բաւարար պենզին միայն (700 լիտր) կրնայ առնել։

Օդանաւորդները իբրեւ առաջին հանգրուան Պելկրատը որոշած էին, սակայն պենզինը չբաւեց եւ ստիպուեցան Փատուա վար իջնել։ Յետոյ ճամբայ ելան դէպի Հալէպ, իրենց երկրորդ հանգրուանը։

Հելլէնեւսերպ դաշնագիրը ստորագրուած

Մարտ 27ին ժամը 12.30ին Պելկրատի արտաքին նախարարութեան մեծ սրահին մէջ ստորագրուեցաւ հելլէնեւսերպ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրը։

Արարողութենէն վերջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէն և Սերպիոյ արտաքին Նախարար Քումանուտիի յայտարարութիւններէն կը հասկցուի որ դաշնագիրը ձեւուած է Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնարարած տիպարին վրայ, սա՛ տարբերութեամբ որ, քաղաքական հանգամանք ունեցող վէճերու համար, բացի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նախատեսած սովորական հաշտարար եղանակներէն, դաշնադիր երկու կողմերը կը հաւանին ընդունիլ իրաւարար դատարանի մը կարգադրութիւնը։

Ասկէ զատ, նոր դաշնագիրը երբեք չի փոխեր Եուկոսլաւիոյ պարտաւորութիւններն ու յանձնառութիւնները հանդէպ Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւններուն։

Անիշխանութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկհայէն հեռագրի մը համաձայն, քաղաքացիական կռիւը սաստկացած է Չինաստանի մէջ։ Զոր. Չանկ Քայ Շէք որ բացարձակապէս կը տիրապետէ Քուոմինթանկի համաժողովին վրայ, պաշտօնանկ ընել տուաւ Քուանկ-Սիի վարիչները, որոնք ամբաստանուած են թէ ապստամբած են կեդրոնական կառավարութեան դէմ եւ դաւեր նիւթած՝ իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար։ Հանքէուի խմբակը սոր իբր պատասխան՝ յարձակում մը հրամայեց Չանկ Քայ Շէքի զինուորներուն դէմ։ Ուրիշ զօրավարներ եւս դաշնակցեցան Չանկ Քայ Շէքի դէմ։ Այս վերջինը շուտով պիտի մեկնի Քիու Քիանկ, ուր հաստատած է իր ընդհանուր բանակատեղին եւ անկէ պիտի քալէ Հանքէուի վրայ։

Հակառակ հանդիսաւորապէս իր տուած պատուոյ խօսքին, Չանկ Քայ Շէք Նանքինի մօտերը գնդակահարել տուաւ Քանթոնի կառավարիչ եւ Քուանկ-Սիի խմբակին վերին հրամանատար մարաջախտ Լի Չի Սէնը, որ իբրեւ բանագնաց Նանքին գացած էր։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի Նպաստ Պէլ/իլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆօնտին

կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ' Bolivar եւ Combat, Թրամ. 26:

կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), *Օր. Ճամպազ* (դաշնակ), *Ընկ. Շ. Սարեան* (արտասանութիւն), *Գազազեան քոյրեր* (կովկասեան պարեր) եւ *Վրացի կինտոն* (վրացական պարեր):

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» *զաւեշտ*

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ-ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Բարձր Հայք» ճաշարանին մէջ:

գեղարուեստական բաժին: ճոխ պիւֆէ:

ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, մէթրօ' Couronne.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սթանոզի Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահը

կը ներկայացուի՝ «ԱՆԴՐԱՆԻԿ»Ը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ այս Շբ. ժամը 2ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ

Մ. *Մարութեանի* «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ 6 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ

ՍԱՄՍՈՆ ԵՒ ԴԱԼԻԼԱ

Երկու խաղերուն ալ կը մասնակցին Մարսէյլի, Վալանսի եւ Լիոնի լաւագոյն ուժերը:

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հայ Ժողովրդ. լսարանին մէջ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. միութեան կողմէ: վաղը Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Victor Hugoի սրահներուն մէջ, 46bis St. Didier մէթրօ' Trocadero, Victor Hugo, Boissière:

Հ. Յ. Դ.

Փոն տը Շէրիւիի *ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Օթէլ Ֆրանսի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ Արաբկիրի Հայր. Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Զատկի երկուշաբթին ժամը 2ին Salle d'Horticulture, 84 Rue de Grenelle. Nord. Sud: Bac. գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Չարսանճագի Հայր. Միութեան Ա. Պատգ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 5ին Հ.Յ.Դ. Ակումբին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուին Սեբաստացի Պետրոս Անտուրեան և կինը՝ Աննա (Կիւրինցի), հօր անունը Պապօ Վաճիպեան: Կը կարծուի թէ 1924ին Մարսէյլ եկած են Պոլսէն: Իմացնել՝* Mélkon Vadjibian 153 Rue Hafzé, Erivan, Via U.R.S.S. *կամ* P. Tchénozian*ի*, 8 Rue Jules Ferry, Chatou. (S. et O.) France.

— *Կը փնտռուի Չափահաս որբերէն, Գալայճը քցի (Անգարա) Յակոբ Անտոնեան,— հօր անունը՝ Կղեմէս, մօր անունը՝ Տիրուհի, տարիք 20: 1926ին Յունաստանէն Ֆրանսա իր մօրը քով փոխադրուած էր եւ կը բնակէր* Chemin de Fonderie, Jallieu Bourgoin, Isère. *Իմացնել՝* American Near East Relief, Drama, Grèce.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՈՒՆԻՆՔ ֆոնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրեէրէն, Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e)

Կ'ուզուի վարպետ խոհարար մը: դիմել՝ Պ. Հաճեանի, 4 Rue Chaussée d'Antin, Paris.

Կ'ուզուին *ոսկերչութիւն սորվիլ փափաքող աշկերտներ, փրթիթ մէն պիժութիէ մը, սէրթիսէօր լաւ գործաւոր մը եւ Պիժութըրիի հրապարակին ծանօթ եւ ֆրանսերէնի հմուտ ներկայացուցիչ մը: Դիմել՝* Société Suzin, 79 Rue de Paris, Epinay s/Seine, *Թրամուէ՝* 54, *շոգեկառք՝* Gare du Nordէն:

ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Պատրաստուեցէք ճաշակել մեր *ՉէՕՐէԿՆԵՐԸ* որոնք պիտի ըլլան համով ու հոտով, ինչպէս որ են մեր *ՍԻՄԻԹՆԵՐԸ:*

ՍԻՄԻԹԱՎԱՃԱՌ

A. LAGARDE, Boulanger

1 Rue St. Lazare, Paris (9e)

Tél. Trudaine 95—21

EMPIRE, Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքօլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապարատումը: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:*

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ ֆրանսական պատկան նախարարութեան արտօնագիրը:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով:

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS 25 Rue Alexandre le Grand Salonique, Grèce

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով ցօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նէվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրաթերութիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ' Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Զատկի առթիւ ամենաընտիր իւղով պատրաստուած չէօրէկներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille. BELLEVILLE, մէթրօ' *Պէլվիլ*

Զատկական ՉէՕՐԷԿ: ՕՂԻ եւ ՊՈՌՏՕՒ ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻ

զուտ խաղողէ պատրաստուած

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻՋԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) մէթրօ' Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

Ամենաաժան, տոկուն եւ վերջին նորաձեւութեամբ հագուստ հագնիլ փափաքող մեր հայրենակիցները եւ տիկինները դիմեն ամէն օր ժամը 7.30—20 եւ կիր. օրերը մինչեւ կէս օր

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

2 Rue des Chaufourniers, Paris (19e). մէթրօ Combat եւ Bolivar

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ - ԱՊՈՒԽՏԱՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

16 Rue des Hortensias, St. Just, MARSEILLE, R.C.M. 77.162

Բնիկ Կեսարացի եւ 30 տարուան փորձառու ապուխտագործ: Կը պատրաստէ ընտիր ապուխտ եւ երշիկ, Կեսարիոյ պղպեղով եւ համեմներով: Առաքում ամէն երկիրներու համար՝ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Production K. ARABIAN 6րդ ՏԱՐԻ Exposition de Paris 1928

Marque Déposée Medaille d'Or

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՉէՕՐէԿՆԵՐ

Շաքարով եւ առանց շաքարի: Արեւելեան նպարեղէններ, ապուխտ, եւայլն, ինչպէս նաեւ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած եալանճի տօլմա: *Նպաստաւոր գին:*

Դիմել՝ 30 Rue Bouret, PARIS (19e).

Մէթրօ՝ Jaurès *եւ* Bolivar

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ Յ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

70 Rue Paul Bert, LYON Tél. 43-77 VAUDREY

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Կը պատրաստենք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ անուշեղէններ եւ սուսամով սիմիթներ: Զատկի առթիւ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած մեր չէօրէկները կը ծախուին Լիոնի եւ Տէսինի Հայ Յոյն նպարավաճառներուն մօտ: Տէսինի Հայրենակիցները իրենց ապսպրանքներուն համար դիմեն մեր կեդրոնատեղին՝ ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՐԱԵԱՆԻ նպարավաճառատունը: Կ'ընդունինք ապսպրանքներ հարսնիքներու եւ խնջոյքներու համար: Մաքուր, համեղ եւ աժան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ: ԳԻՆ 18 ՖՐ.

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)

Métro Belleville Tél. Ménil. 61-8…

Ճոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգիծական եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, մեներգ եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ մեներգ եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բորդաթիֆ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը ամենազեղչեալ գիններով:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ 1929

30 MARS 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 919

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Գրեցինք թէ այս տարի Փարիզի հնչակեաններն ալ, ռամկավարները նախընթաց գարշելի օրինակին հետեւելով, կ'ուզեն անջատուիլ Ապրիլ 11/24ի համազգային սգատօնէն: Իրենց տեղական օրկաններն էին որ հրատարակեցին այս լուրը, իբրեւ աւետիս, աւելցնելով թէ միասին պիտի տօնեն, որպէս զի Դաշնակցութեան հետ միեւնոյն բեմին վրայ չերեւան:

Անցեալ տարի՝ ռամկավարներուն պատրուակն էր Սելանիկի մէջ կատարուած սպանութիւն մը: Այս տարի ալ, Փարիզի հնչակեանները կ'ուզեն շահագործել Պէյրութի դէպքը:

Բարի վայելում երկուքին ալ, ըսեր էինք, այս խայտառակ «սպորթամ»ին առթիւ: Երթա՛ն բարո՛վ երկուքն ալ, կրկնենք հրապարակաւ, առանց վերապահութեան:

«Երեւան» ծափ կը զարնէ այս առթիւ: Չէ կերեր, չէ խմեր եւ կիրակի օրով (Մարտ 24), իր կարգին կը հաղորդէ աւետիսը: Ի հարկէ առանց մոռնալու իր ծանօթ եղանակը՝ 1915ի հայաջինջ սարսափներու մասին:

կարդանք միասին.

— «Որ ապրիլ 11ի ողբերգութեան մէջ հայ ազգայնական բոլոր կուսակցութիւններն ալ, առաւել կամ նուազ չափով, պատասխանատու են եւ կեդծաւորութիւն կ'ընեն պատասխանատուն միայն արեւնկզակ իթթիհատը նկատելով— այդ մասին ոչ մէկ կասկած: Հետեւաբար, միասին կամ անջատաբար կոկորդիլոսի արցունքներ թափել այդ օրը, խնդիրը ըստ էութեան չի փոխուիր: Ամէնքն ալ ազգայնական ոգիով եւ ատելութեան ու վրէժի զգացումներով պիտի առաջնորդուին»:

Ամէն տարի կը լսենք այս խոպոտ եղանակը, բայց տարուէ տարի կը մեղմանայ թոյնը: Քանի մը տարի առաջ, աւելի շնական արտայայտութիւններ ունէին, եւ քաջագործութիւն կը համարէին թուրքերուն մէջ բաժնել: Հիմա խոհեմութիւն կը սեպեն քրթմնջել եւ հայհոյել միայն իրենց պաշտօնական օրկաններով:

Ուրեմն, բոլոր ազգայնական կուսակցութիւնները արիւնկզակ Իթթիհատին հետ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստեցնելէ յետոյ, Երեւանի փարիզեան ճպուռը կը փսփսայ.

— «Բայց այն հանգամանքը որ հնչակեանները եւ ռամկավարները մերժեցումով Դաշնակցութիւնը պիտի մեկուսանայ, ինքնին յատկանշական երեւոյթ է»:

Երեւան ուրա՛խ է որ այս մերժեցումով ոչ միայն ապրիլ 11ի առթիւ առանձին կը մնայ Դաշնակցութիւնը, այլ եւ կը մեկուսանայ ամէն ճակատի վրայ: (Պերճախօս է խմբագրականին խորագիրն ալ, «Դաշնակցութիւնը մեկուսացած»): Եւ ուրախ է մանաւանդ անոր համար, որ այս մեկուսացումով ջուրը կ'իյնայ գաղութներու կազմակերպութեան ծրագիրը:

Արդարեւ, բոլոր տեսակի Երեւանցիներու եւ Հօկերու համար սեւ մղձաւանջ մըն է այդ ծրագիրը, — գաղութներու կազմակերպութիւնը, զոր կը նկատեն «համազգայութային ընդարձակ ճակատ մը կազմել խորհրդային Հայաստանի դէմ»:

Այնքան մանրացած, անբանացած են այս մարդիկը — եւ իրենց հետ «ողջամիտ» ռամկավարներն ու կարգ մը հնչակեաններ — որ դաւաչրութիւն, թշնամութիւն կը տեսնեն ամէնէն տարրական գործերուն մէջ, որպիսին է գաղութներու կազմակերպութիւնը: Հազար խօսէ եւ գրէ, պարզէ ներկայ երեւոյն, կազմալոյծ վիճակին չարիքները, այլասերում, ուծացում եւայլն: Չես կրնար հանել իրենց գլուխը մխուած գամը:

Չես կրնար համոզել՝ թէ նոյն իսկ հայրենիքին շահը կը պահանջէ որ գաղութները կազմակերպուին, ձեռք-ձեռքի տան եւ ստեղծեն կեդրոնական մեքենայ մը, թէ իրենց վիճակը բարելաւելու եւ թէ իրենց պարտականութիւնը աւելի գիտակցօրէն կատարելու համար: Եթէ գաղութ մը ինքն իր գլխուն անճրկելով յուսահատի, հալի, կորսուի, հայրենիքն է որ պիտի տուժէ, նոյն իսկ աշխատաւորական տեսակէտով: Այս պարզ իրողութիւնը կ'ըմբռնէ Ռընոյի յետին բանուորը, բայց չեն ըմբռներ Երեւանի մունետիկները, եւ անոնց պառաւ խնամիները, «ազգասէր» ռամկավարները:

Ակամայ շեղեցանք նիւթէն: «Երեւան» կատարեալ պաղարիւնով կը յայտարարէ.

— «*Ռամկավարներն ու հնչակեանները նոր խելքի կուգան որ Դաշնակցութիւնը հանրային Չարիք մըն է: Այդ Չարիքը արմատախիլ եղած է Խորհրդային Հայաստանի մէջ*»:

Աղաղակեցէք ձեր թոքերուն բոլոր ուժով— Երանի՛ հոգիով աղքատներուն: Մանաւանդ վերջին տողին համար. «Այդ Չարիքը արմատախիլ եղած է խորհրդային Հայաստանի մէջ»:

Անշուշտ այդ է պատճառը որ արնդհատ եւ անհամար ձերբակալութիւններէ եւ աքսորներէ յետոյ, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ պատասխանատու արիչներ կը յայտարարեն ի լուր աշխարհի.

— «Դաշնակցութեան ռազմատենչ ազգայնականութեան դէմ մեր պայքարը կը մնայ գաղափարական ճակատի կեդրոնական խնդիրը:»

— «Մեր երկրին մէջ դաշնակները ամէն միջոց կը գործածեն, վարկաբեկելու համար խորհրդային իշխանութիւնը:»

— «Դաշնակները պէտք է յայտարարուին Հայաստանի աշխատաւոր զանգուածներու թշնամիները եւ անոնց դէմ ամէնէն անողոք կռիւը պէտք է մղուի» (*«Խորհրդ. Հայաստան 23 Յունուար»*):

Այս մարդիկը երբե՞ք սուտ կը խօսէին թէ այսօր, — պիտի ըսէր ողբացեալ Շահրիկեան:

Ե՛ւ երէկ, ե՛ւ այսօր:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Ազդարար խօսելով Բարեգործականի հասցէին ուղղուած արդարքննադատութեանց վրայ, կը գրէ (24 մարտ).

—Ա. Աններելի շռայլութիւն է այնքան պարարտ թոշակով ընդհ. տնօրէն մը պահել, երբ անոր կատարած գործը գրեթէ ոչինչ է, բուն իսկ մօտիկ շրջանակներու կարծիքով:

Բ. Մելքոնեան գործարանը կատարեալ շահաստան մը պիտի դառնար բարեգործականի քանի մը մարդոց ձեռքը, եթէ անշահախնդիրնախագահը չփութար զայն ծախելու:

Գ. ինչ որ ատենէ մը ի վեր կը փորձուի կիպրոսի *Թըրըմթ* անուան տակ, պարզապէս գայթակղութիւն մըն է, չըսելու համար խաչագողութիւն: գործարանը ձեռքէ հանելէ յետոյ, խումբ մը ծրիակերներ կ'ուզեն Մելքոնեան հաստատութիւնները ագարակ դարձնել, ստանձնելով անոր շահագործումի մենաշնորհը:

Այսքանը ընդունելէ յետոյ, ալ վէճի նիւթ չի մնար: Որովհետեւ, այս եւ նման մեղքեր են որ Բարեգործականի երեսին կը տրուին, ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ : եւ երեսին տուողները միայն մենք չենք, դուրսէն անհատներ , այլ եւ պաշտօնական բարեկամներ եւ անդամներ: Քանի մը տարի առաջ, ջոջ ու բարերար անդամ մըն էր, Ե. Կարիկեանը, որ հրապարակով օծիք թօթուեց ու հեռացաւ: իսկ ամէնէն թարմ օրինակը՝ Աիա *Արեւ* աղբարը, որ անդադար գնդասեղի հարուածներ կուտայ Գահիրէէն: Ասկէ առաջ գրածներէն զատ, դեռ վերջերս երկու խմբագրական հրատարակեց, հաստատելու համար թէ բարեգործականը իրմէ սպասուածը չէ ըրած Սուրիահայերու տեղաւորման գործին մէջ: «Չի բաւեր որոշ սակ մը վճարել եւ հանդիսատես ըլլալ», եւ կամ, ընդհանուր գործունէութեանգալով, «պէտք չէ սահմանափակուի իր ներկայ դերին եւ հասոյթներուն շրջանակին մէջ»:

Մենք ալ տարբեր բան չենք ըսեր, երբ խօսքի կարգը կուգայ: Միակ տարբերութիւնը այն է որ մենք նկատում չունինք, վարժ չենք ծամծմելու, այլ կ'ըսենք բաց ու անվարան: եւ այս ըսուածները երբեք չեն նշանակեր հարուած տալ այդ մարմնին գոյութեան, ընդհակառակն կը նպաստեն անոր զօրացման:

Բարեգործականի իրական թշնամիները անոնք են, որ անոր շուրջ պար բռնած կը գովեն, մէկ մէկ պնակ ծեռքերնին, ու չեն թողուր որ ան կապուի ժողովուրդին եւ ծառայէ անոր:»

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պէյրութէն հեռագրի մը համաձայն, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ վերընտրուած է Շարլ Տէպպաս՝ հինգ տարուան համար:

Նախագահութեան համար ուրիշ թեկնածու չկար:

Էմիր Ժորժ Լութֆուլլահ, որ նախապէս դրած էր իր թեկնածութիւնը, վերջին պահուն ետ առաւ զայն:

Մեծահարուստ Արաբը արձանագրուած չէր Լիբանանի տոմարներուն մէջ՝ իբրեւ քաղաքացի, քանի որ Եգիպտոս կը բնակէր երկար տարիներէ ի վեր: Յիշեալը Ֆրանսական ժողովան Պ. Հանրի Փոնսոի ուղղուած նամակով մը կը բացատրէ թէ ի՛նչու ետ առած է իր թեկնածութիւնը, հակառակ իր շուրջ ստեղծուած համակրանքին:

ՄԱՀ ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ

Մարսէյլէն «Յառաջ»ի ուղղուած երկու հեռագիրներէ ցաւով կը տեղեկանանք Մինաս Չերազի մահը, որ տեղի ունեցած է մարտ 27էն 28 լուսնալիք գիշերը Մարսիլիոյ արուարձան Սէն Ժիւլիէնի իր բնակարանին մէջ:

Ծնած էր 1852ին Խասգիւղի մէջ, ուստի եւ 77 տարեկան էր: իբրեւ ուսուցիչ, հրապարակագիր, գրագէտ եւ ազգային գործիչ ունեցած է խիստ բեղնաւոր գործունէութիւն ամբողջ 60 տարի:

1926ի ամառը տօնուեցաւ իր հանրային գործունէութեան վաթսունամեակը Մարսիլիոյ եւ Փարիզի մէջ:

Չերազ ուսուցչական ասպարէզ մտած էր 1865ին՝ երբ դեռ 14 տարեկան էր եւ կ'աշակերտէր Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանին: 1868ին լոյս տեսած է իր առաջին գրական էջը: 1886ին տնօրէն կարգուեցաւ Ազգ. կեդր. վարժարանին եւ պաշտօնավարեց մինչեւ 1889: 1870ին խմբագրապետ եղաւ *Երկրագունտ*ի: 1874ին հրատարակեց *Գրական Փորձերը*, 1876ին *Ազգ. Դաստիարակութիւն*, 1878ին *Թէ ի՛նչ շահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն*, 1879ին *Հայաստան եւ Իտալիա*, 1881ին *Գրիչ եւ սուր*: Հիմնադիրներէն եղաւ *Արարատեան* եւ *Կիլիկեան* ընկերութեանց, որոնք յետոյ ձուլուեցան *Միացեալ Ընկերութիւն* անունով, որուն նախագահը եղաւ երկար ատեն:

Իր քաղաքական գործունէութեան մասին յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

Մարսիլիայէն մեզի ուղղուած մասնաւոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պէյրութի միւս բանտարկեալները եւս ազատ արձակուած են:

Ինչպէս գրեցինք, ասկէ առաջ հինգ հոգի միայն ազատ արձակուած էիններաշխաւորութեամբ: Այս նոր հեռագրէն կը հասկցուի թէ մնացեալ 18 հոգին եւս ազատ ձգուած են, որով այլ եւս Պէյրութի բանտին մէջ մարդ չի մնար:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ?

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

կառավարութիւնը կը փափաքի յայտարարել թէ իրենք ոչ մէկ զօրաշարժ հրամայած են, ո՛չ ալ գարնան սովորական ռազմափորձերէն զատ ուրիշ ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան:

Վերջին օրերս սովորաբար լաւատեղեակ աղբիւրներէ շարունակ լուրեր կը բխէին թէ Թուրքիա կը պատրաստուի տեսակ մը զինուորական ցոյց կատարել Յունաստանի դէմ եւ թէ այս նպատակով դրօշի տակ կանչած է կարգ մը զինուորական դասակարգեր՝ Արեւելեան Թրակիոյ մէջ լայն սահմանի վրայ ռազմափորձեր կատարելու համար: Հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները որ երբեք բարեկամական չեն եղած, վերջին ամիսներու ընթացքին շարունակ դէպի վատը գացին՝ բնակչութեանց փոխանակութեան խնդրինհետեւանքով:Էնկիւրիիբանակցութիւնները անելի մը յանգեցան եւ մամուլի բուռն պայքար մը սկսաւ Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ:

Իտալիա աշխատած էր համաձայնութիւն մը գոյացնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, սակայն իրեն դէմ գտաւ երկու դժուարութիւններ. առաջին՝ Թուրքիոյ փափաքը Յունաստանէն քաշելու համար ամենավերջին փէննին՝ իբրեւ հատուցում Յունաստանի մէջ մնացած Թուրք կալուածներուն. երկրորդ՝ Յունաստանի փափաքը՝ բանակցութիւնները կարելի եղածին չափ երկարելու մասին:

Ներկայիս միակ լուծումը կը նկատուի այն՝ որ Թուրքիա վերջնապէս պէտք է հրաժարի Յունաստանէն ունեցած իր պահանջներէն, եւ փոխադարձաբար, պայմանաւ որ Յունաստան կանխիկ վճարում մը ընէ Թուրքիոյ: կը կարծուի թէ 300,000 անգլ. ոսկիի վճարում մը պիտի գոհացնէ Թուրքերը:

Միւս կողմէ, Թուրք պատուիրակի պնդումներուն վրայ, հելլէնեւթուրք Խառն Յանձնաժողովը որոշեց իր կեդրոնը փոխադրել Աթէնք եւ տեսակ մը յառաջապահ կեդրոն ալ հաստատել Կիւմիւլճինէի մէջ: Յանձնաժողովը Պոլիս կը նստի 1923էն ի վեր ու չիգիտցուիր թէ Թուրք կամ հելլէն կառավարութիւնը պիտի ուզե՞ն քուէարկել փոխադրութեան համար անհրաժեշտ գումարները: Յանձնաժողովը մինչեւ հիմա մօտ մէկ միլիոն անգլ. ոսկի ծախք ըրած է, եւ շատ քիչ գործ միայն տեսած:

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ?

ԼՈՆՏՈՆ 29 մարտ.—Թէհրանէն ստացուած կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբութիւն մը ծագած է Թաւրիզի մէջ (Ատրպատականի նահանգ), Շահին կողմէ մտցուած բարենորոգումներու հետեւանքով:

Ապստամբները նախ սպաննած են քաղաքին զինուորական կառավարիչը եւ կտրած հեռագրական բոլոր հաղորդակցութիւնները:

Պարսկաստանի Շահը վերջերս հրահանգած էր որ բոլոր քաղաքացիները այսուհետեւ արդիական հագուստներ պիտի հագնին՝ փաթթոցին եւ երկար վերարկուին տեղ:

Անգլիացիները Մոսկուա հասած

Անգլիայէն Ռուսիա մեկնած առեւտրականներն ու գործատէրերը Մոսկուա հասան: Կայարանին մէջ ընդունուեցան Բալինովիչի կողմէ, անդամ խորհրդային Առեւտրական Սենեակին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՂԻՃ, ՄՈԼԱԽԻՆԴ ԵՒ ԲԱՂԵՂ

Այսօր ալ՝ քիչ մը բուսաբանութեամբ զբաղինք:

Գիտէինք որ գրագիտութիւնը շատ բաներու կ'առաջնորդէ, չդադրելով ըլլալէ անմահութեան նախագաւիթը: Ունէինք մինչեւ հիմա՝ գրագէտ - բանաստեղծ - փաստաբանը (վերջինը առաջին երկուքին դատը կը պաշտպանէ անդադար),ունէինքնաեւ բանաստեղծ-գրագէտ՝ ազգային - գործիչը (վերջին երկուքը առաջիններուն գունատ փառքն է որ կը շեփորէին խլացած ականջներու):

Փա՜ռք ուրեմն դարձեալ հայ մտքին՝ որ Յունուարէն ի վեր ծնաւ գրագէտ-սափրիչ-բուսաբանը յանձին Ե. Արմէնի՝ որ Նիւ-Եորքի շաբաթաթերթին մէջ Յունուար 5ին (կաղանդի նուէր) «ելոյթ» մը ունեցաւ հայ գրականութեան հանգրուաններուն վրայ ակնարկներ պտտցնելով:

Մտիկ ըրէք բուսաբանը.

«Պէտք կա՞յ, կամովին մխրճուելու հնատեսուած մացառուտքին մէջ, տապար վերցնելու համար հոն աճող մոլախինդներու ու եղինճներու կճան տերեւներուն դէմ»

Բուսաբանը սկսնակ մըն է ... տապար կը վերցնէ տերեւներուն դէմ : Ջուարճալի անխոհեմութիւն: *Տապարը սովորաբար Ե. Ա...էն ծանր է ...* եւ յետոյ տապարին տեղ գմելի մը պիտի բաւէր. եւ վերջապէս այս երկու բոյսերէն մէկուն տերեւները կճան չեն:

«Կամ ինքնեկ քարոզիչին ճշմարտախօսութի՞ւնը պիտի կասկածուի, անոր համար որ հաճելի խօսքեր չպիտի ունենայ ան ըսելիք եւ տիրող կարգերու հեշտալի խաղաղութիւնը կրնայ ըլլալ որ վրդովէ, շիտակ ըլլալնուն համար անախորժ վճիռներով»:

«Ինքնատիպ» ինքնեկ մը չէ՞ք նկատեր այս տողերը ստորագրողը ... եւ ի՞նչ կ'ըսէք սա անախորժ վճիռներուն որոնք«պիտի վրդովեն եղեր»...: կ'ուզէինք հասկնալ թէ զո՞վ : Դառնանք դարձեալ բուսաբանութեան.

«Հայ ցեղը անձնաւորող կաղնին՝ իր գլխաւոր բաղուկներէն եւ ճիւղերէն գլխատուած էր: Անոր լայնալիր աճումին եւ ծաղկումին ուժը կասեցուած էր: Մնացող բունէն արձակուելիք ընձիւղներով՝ պիտի կազմուէր հայ կեանքը»:

«Զմայլելի» ու «ինքնատիպ» պատկեր մը հայ գրականութեան: Նկարիչը աւելը թաթխեր է գոյներու մէջ ու քսեր է թուղթին վրայ ...

— Քիչ մը վերը կը հարցնէր թէ «պէտք կա՞յ կամովին մխրճուելու ...»:

Չկա՜յ, սիրելի՜ս, չկայ:

կամ աւելի ճիշդը կայ, եթէ մտնես մացառուտին մէջ ու հոն գլուխ գլխի մնաս ... մոլախինս հետ իբր անոր հարազատ եղբայրը:

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՓՈԽԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ՝ հոլանտացի, զուիցերացի եւ իտալացի դրամատէրներու խմբակ մը հինգ միլիոն անգլ. ոսկիի փոխատուութեան առաջարկ մը ըրաւ Թուրք կառավարութեան: Այս դրամը պիտի գործածուի հաւանաբար պետական դրամատան մը հիմնումին: Կառավարութիւնը դեռ չէ տուած իր պատասխանը:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խաներու աղտոտութիւնը.— Օտարականներու դէմ հակակրութիւնը.— Անատոլուն ամայի եւ աւերակ.— 14,000,000 բնակիչ (?).— Ընդարձակ հողեր անմշակ.— Գիւղացիներու թշուառութիւնը.— Թուրքերը ոչխարի հօտ:

Անգլիացի հարիւրապետ Հարոլտ Արմսթրոնկ, որ շատ լաւ կը ճանչնայ հին եւ նոր Թուրքիան, *Թայմզի* մարտ 26ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները: Կը թարգմանենք նոյնութեամբ:—

Յեղափոխութեան այն տասը տարիներու ընթացքին, որոնց մէջէն անցաւ Թուրքիա, անիկա ո՛չ միայն փոխեց իր կառավարական ձեւը այլ եւ ձեռնարկեց փոխել իր ամբողջ ընկերային կառուցուածքը: Բախտն ունեցայ քայլ առ քայլ եւ խիստ մօտէն հետեւելու այս յեղափոխութեան, ու վերջին երկու տարուան ընթացքին, իբրեւ պատուիրակ պատերազմէն վնասուողներու Հաշուեյարդար Յանձնաժողովին, կրցայ ճամբորդել Թուրքիոյ լայնքին ու երկայնքին, ու շնորհիւ Թուրք կառավարութեան ազնիւ աջակցութեան՝ ազատօրէն եւ ամէնէն առաջ տեսնել յեղափոխութեան արդիւնքները:

Այսօր Թուրքիոյ մէջ ճամբորդելը հաճելի բան չէ: Յարմարութիւնները շատ խեղճ են. հոս հոն՝ օրինակ՝ Ատանայի, Կեսարիոյ եւ Էնկիւրիի մէջ նախաձեռնող Թաղապետութիւնը շինած է պանդոկ մը, սակայն միւս տեղերը կան միայն խաներ, ուր ննջասենեակներուն տակը կենդանիները կը պառկին, ուր լուերն ու մլուկները կը վխտան, ախոռներու եւ պէտքարաններու գարշահոտութիւնը վեր կու գայ տախտակամածի ճեղքերէն, ուտելիքը խեղճ է եւ սուղ: Անցա՛ծ են այն օրերը երբ հիւրամեծարութիւնը պարտականութիւն եւ մենաշնորհ էր Մուխթարին համար, որ բնակարան եւ ուտելիք կու տար բոլոր ճամբորդներուն: Վերջին 10 տարուան դէպքերը աւելի խորացուցած են Թուրքերու արհամարհոտ հակակրութիւնը հանդէպ օտարականներուն: Մուխթարները թէ, աւելի աղքատ են եւ թէ չեն ուզեր իրենց վրայ կասկած հրաւիրել՝ քաղաքավարութիւն ցոյց տալով օտարականի մը հանդէպ, մանաւանդ եթէ անիկա Ֆրանսացի է կամ Անգլիացի: Ճամբաները մեծ մասամբ ծակծկուած են եւ կամուրջները փլած:

Ոստիկանութիւնը խիստ հըսկողութիւն կը կատարէ: Ճամբորդը ինքզինքը իբրեւ գերի մը կը զգայ: Ո՛չ միայն ստիպուած է հասածին պէս ցոյց տալ անցագիրը, այլ որովհետեւ իւրաքանչիւր նահանգ իր յատուկ սահմանագլուխն ունի, պէտք է լուր տայ իւրաքանչիւր նահանգի ոստիկանութեան, իր թուղթերը ներկայացնէ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդէ իր ճամբորդութեան նպատակին մասին, պէտք է յայտնէ իր արհեստը, հօրը, մօրը եւ մեծ հօրը զբաղումն ու անունը՝ ուրիշ բազմաթիւ մանրամասնութիւններով եւ լուսանկարներով: Բազմաթիւ գործակալներ եւ լրտեսներ կան, հըսկելու համար, որ ո եւ է մէկը չկարենայ խուսափիլ այս պարտաւորութիւններէն:

Միեւնոյն ժամանակ կատարեալ ապահովութիւն կը տիրէ: 1919ին երկրին մէջ վխտացող աւազակները մաքրուած են: Կարելի է ո եւ է ուղղութեամբ ճամբորդել առանց զէնքի կամ զինեալ ուղեկիցի, բացի Եփրատի արեւելեան կողմէն, ուր 1924ին ապըստամբած Քիւրտերէն մաս մը դեռ չեն զսպուած եւ փախստական կը պտըտին սարերու վրայ:

Ճամբորդութեանս ընթացքին ուշադրութիւնս գրաւեց ամայութիւնը երկրին, որ առենօք լեցուն էր հարուստ քաղաքներով եւ Հին Աշխարհի ուտելիքներուն եւ հանքերուն կէսը կը հայթայթէր: 1928ի մարդահամարը բնակչութեան թիւը ցոյց կու տար 14 միլիոն հոգի. ասիկա չափազանցուած կը թուի: Անատոլուն կրնայ 60 միլիոն հոգի ապրեցնել. սակայն վեներական հիւանդութիւններն ու մալարիան, սնունդի պակասն ու աղտոտ պայմանները, եւ անոնց հետեւանքով մանուկներու մէջ առաջ եկած յաճախադէպ մահերը, պատերազմները, մանաւանդ 1920ի Հելլէնական արշաւանքին հետեւանքով կատարուած կոտորածները արագօրէն պակսեցուցին Թուրքերու քանակը. յետոյ ո՛չ մէկ որոշ նշան կայ թէ ծնունդները կ՚աւելնան: Ժամանակ մը օրերով ճամբորդեցի եւ գրեթէ ո՛չ մէկ մարդկային արարածի կամ գիւղի մը հանդիպեցայ, բացի աւերակներէ: Անատոլուն լայնատարած պարապ երկիր մըն է, որուն վրայ կը ծանրանայ մեծ լռութիւն մը:

Ընդարձակ շրջաններ անմշակ կը մնան պատերազմէն ի վեր: Ուրֆայի եւ Այնթապի շուրջ, ու նոյնիսկ Ատանայի մօտ, ուր Ֆրանսացիները կռուեցան եւ այրեցին 1920ին, դաշտերը ամայի են եւ գիւղերը աւերակ: Էնկիւրիէն Էսքիշէհիր 300 մղոն տարածութիւնը, որ սիստեմատիկ կերպով քանդուած էր Հելլէններուն կողմէ 1922ին՝ երբ կը քաշուէին Սաքարիայի պատերազմէն, կը մնայ անապատ մը: Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր մըն է, եւ սակայն կառավարութիւնը ստիպուած է ալիւր ներածել:

Գիւղերու մէջ գիւղացիները անհաւատալիօրէն աղքատ են: Իրենց մշակութեան մեթոտները նախնական են եւ սպառող: Ատանայի դաշտը, եթէ պէտք եղածին պէս մշակուի, Եգիպտոսի չափ հարուստ կրնայ ըլլալ, սակայն այսօր հարեւանցիօրէն կ՚ակօսուի եւ շատ քիչ չոր բամպակ կ՚արտադրէ: 1927ի հունձքը միջինէն 100ին 25 պակաս եղած էր, 1928ինը աւելի գէշ էր, որովհետեւ երաշտութիւնը փճացուց ցորենի եւ գարիի մէկ մասը, ու Գոնիայի կողմը, բացի այն մասէն ուր Գերմանները ոռոգումի ճամբաներ բացած են Տաւրոսի ստորոտը, ամբողջ շրջաններ լքուած են՝ ջուրի պակասին հետեւանքով:

Գիւղացիները նոյն տափակ, հլու եւ հնազանդ մարդիկն են զորս ճանչցած էի յեղափոխութենէն առաջ. տարօրինակ կերպով ջիղ չունին եւ անզգայ ու անտարբեր են իրենց եւ ուրիշներու հանդէպ: Աղտեղութեան եւ զրկանքի մէջ կ՚ապրին, քիչ մը աւելի լաւ են իրենց դաշտերու անասուններէն: Ցաւալի է իրենց կեանքը այդ տաժանելի երկրին մէջ: Դժբախտ օրերու համար ո եւ է պահեստ չունին: Իրենց մէկ ձեռք կարկտուած հագուստը ամէն բանի կը ծառայէ՝ ցորեկ թէ գիշեր: Անմիջապէս որ մութը կոխէ, կը պառկին կը քնանան, բնաւ լամբար չեն վառեր, ու կ՚արթննան արեւին հետ, անկարգ ու առանց սանտըռուելու, ամբողջ օրը յոլորէն կատարելով այնքան գործ որ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Կը թուի թէ աւելի հարուստ դառնալու, նոյնիսկ քիչ մը աւելի հանգստաւէտ պայմաններ ունենալու փափաք չունին: Իրենց ուտելիքը նախնական է. կ՚ուտեն մէկ ափին մէջ պինդ բռնած հացը, միւսին մէջ պանիր կամ ձիթապտուղ, ատեն ատեն պնակ մը ապուր կ՚ուտեն, ու շատ պատահաբար ոչխարի միս:

Բացի նախնական գործողութիւններէ — ուտել, խմել, պառկիլ, արեւին տակ կամ կրակին առջեւ տաքնալ, ճանճ բռնել երբ շատ տանելի կը դառնան, զաւակ արտադրել եւ մեռնիլ — ուրիշ բանի մասին գաղափար չունին: Իրենց հովիւները ոչխարներու պէս կրնան վարել զանոնք կամ քշել, գայլերու պէս կարելի է զանոնք ոտքի հանել վայրագօրէն՝ հասարակաց վտանգի կամ փափաքի մը համար:

Ցաւ՚ի նստած եմ անոնց հետ, երբ գիւղի կանաչութեանց վրայ կամ սրճարանին առջեւ առանց թիկունքի նստարաններու վրայ կըշտակրատեն անոնք: Ատեն ատեն կին մը կ՚անցնի՝ հորէն ջուր բերելու համար՝ երեսը անձեռոցով մը ծածկած՝ քօղի տեղ: Տուները լուռ են, փակուած դուռներով եւ կղպուած պատուհաններով: Կիները իրարու այցելութեան չեն երթար: Առանձին պէս սեւերը առանձին կ՚ապրին: Չկայ ընկերային կեանք եւ ընտանիքները ազատօրէն չեն յարաբերիր:

Բաց դաշտին վրայ տեսայ ոչխարի հօտեր, յանձնուած պահպանութեանը հսկայ շուներու, որոնք կրնան դէմ դնել գայլերու վոհմակի մը կամ սպաննել մարդ մը: Հովիւները համակրելի մարդիկ էին, իրենց շուներուն պէս կոպիտ եւ յանդուգն: Թուրքերը սրտանց վաչկատուններ են. պատերազմի ու թափառական կեանքի դժուարութիւնները դուրս կը բերեն անոնց մէջ լաւագոյնը: Քաղաքներն ու քաղաքակրթութիւնը Լէվանտէններու կը վերածեն զանոնք:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ 25 մարտ (Ս. Թ.) .— Թուրքիոյ Մալաթիոյ նահանգէն մեզի կը տեղեկացնեն. «Այս կողմերը մնալ այլեւս անկարելի դարձաւ. բռնի ստիպումներու տակ ամբողջս գաղթելու ստիպուած ենք. արդէն Թուրքերը մէկ քանիներու սպաննացեր են մեկնելու:»

Արաբկիրի մէջ սովը երթալով կը սաստկանայ, օգնութեան ոչ մէկ յոյս: Արաբկիրի մէջ բազմաթիւ խեղճ ընտանիքներ սովամահ ըլլալու դատապարտուած են: Արտասահմանի Հայերէն օգնութիւն չիգար: Արաբկիրի Հայրենակցական Միութիւններուն սրբազան պարտականութիւնն է օգնել իրենց խեղճ հայրենակիցներուն. մահը անխուսափելի է՝ եթէ սպասուած օգնութիւնը չգայ արտասահմանէն»:

«Յառաջ»ի միջոցաւ Արաբկիրի Հայրենակցական Միութիւններու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կենսական խնդիրին վրայ: Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնը խոստացաւ կարելին ընել:

Անատոլուի միւս քաղաքներէն եւս երբեմն նամակներ կը հասնին հայրենակիցներու: Բոլորն ալ շատ գէշ կը նկարագրեն տեղւոյն հայութեան վիճակը: Այլեւս ժամանակ է որ ճար մը մտածուի՝ այդ բեկորները միանգամ ընդ միշտ ազատելու համար տաճիկներու ձեռքէն:

Արամ Արամեան

ՀԱՊԱ՞ ԿԻՆԵՐԸ

ԿԻՆԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԷՋ

Կինը թօթափելէ յետոյ դարերու ստրկութեան շղթան, ինկաւ ճամբու մը մէջ ուրկէ այլեւս վերադարձ չկայ:

Մէկ կողմէ կեանքի նոր պայմաններու պարտադրութեան տակ, միւս կողմէ փաստելու համար իր անկախութեան ընդունակութիւնը, ինչպէս նաեւ զայն դնելու համար ամուր հիմերու վրայ, կինը ստիպուեցաւ շուկայ իջնել, աշխատիլ, վաստկիլ իր ապրուստը: Եւ այսօր, ընտանիքէն՝ սկսեալ մինչեւ դպրոց, կրթութիւնն իսկ կը ձգտի լոկ գործնական ծանօթութիւններով օժտել կինը:

Բայց, մարդկութիւնը որ զայն կոչեր էր «տկար սեռ», փոխանակ անոր ուժը գործածելու համապատասխան աշխատանքներու մէջ, զայն կ՚ենթարկէ իր պահանջներու գոհացման: Իգական տկար բազուկներու շահագործումը մանաւանդ ճարտարարուեստի մէջ, հազիւ թէ կը հանդիպի զուրգուրոտ վերաբերումի:

Ու կինը որ զանազան պատճառներով ստիպուած է տունէն փախիլ եւ իր ուժերուն լաւագոյնը սպառել աշխատանքի շուկաներուն մէջ, չի՞ մտածեր, քանի որ վազելով մէկտեղ հացին ետեւէն, ան չի դադրիր կատարելէ իր մարդկային բնախօսական դերը, — մայրութիւնը:

Հարցը որ յաճախ քրքրուած է եւ դուռ բացած կրակոտ վիճաբանութիւններու, չէ գտած իր գոհացուցիչ լուծումը: Պրպտումները դեռ յամառօրէն կը շարունակուին եւ իգական աշխատանքի կուսակիցներն ու պաշտպանները կը ճգնին զիրար հաւաքել փաստերով, որոնք հաւասարապէս զօրեղ ըլլալ կը թուին:

Այն վիճակագիրները որոնք դէմ կ՚արտայայտուին կնոջ աշխատութեան, նախ կը սկսին հաստատել բացայայտ ճշմարտութիւն մը որ նոյնիսկ այրերուն մէջ չպիտի գտնէ հերքող մը,— թէ հանգիստ, անաշխատ կեանքը զուրկ չէ բարիքներէ…:

Այս հաճելի եզրակացութիւնը կը հանեն հիմնուած թիւերու վրայ: 20-25 եւ 40-45 տարու տանտիկիններուն մէջ, նուազ են մահացու հիւանդութիւններն ու մահերը քան աշխատող կիներուն մէջ: Այս վերջինները որոնք աշխատելով մէկտեղ կը կատարեն ամուսնական, ընտանեկան, մայրական պարտականութիւններ, անոնց խուսափելու միանգամայն ծննդաբերութենէ, կ՚ենթարկուին տարապայման յոգնութեան եւ կը վտանգեն իրենց առողջութիւնը: Մանաւանդ որ արհեստանոց ու գործատուն, յաճախ չեն կառուցուած առողջապահիկ պայմաններու համաձայն, աշխատանքը չէ կազմակերպուած այնքան բանաւոր կերպով որ, որոշ ժամերու մէջ, ապահովելով մէկտեղ որոշ քանակով արտադրութիւն, ճիգը դարձնէ նուազ յոգնեցուցիչ: Մեքենաները չեն հասած այն կատարելութեան որ յարմարին կնոջ կազմին եւ ուժին. կինն է որ իր ուժերը պիտի յարմարցնէ անոնց, ինքզինքին պարտադրելով մեծ ճիգեր եւ հետեւաբար աւելի յոգնութիւն եւ սպառում:

Թիւերը ցոյց կու տան նաեւ թէ աշխատանքի հետեւանքով հիւանդութեանց եւ տկարութեանց միջինը շատ աւելի մեծ է կիներուն քան թէ այրերուն մէջ, թէ կիները, ճարտարարուեստի վատառողջ ճիւղերու մէջ ցոյց կու տան նուազ տոկունութիւն քան այրերը:

Բայց կիներու համար փաստուած այս տկարութեան մէջ ի՞նչ բաժին ունի իրենց մարմնական կազմը:

Կնոջ աշխատանքի կուսակիցները դէմ են վիճակագիրներու այն եզրակացութեան, թէ մարմնական կազմն է որ աշխատանքի եւ տոկունութեան մէջ կինը կը ստորադասէ այր մարդուն:

Եւ իրօք, եթէ բացայայտ է որ ճարտարարուեստի եւ շուկայի ներկայ թերի կազմակերպութեամբ, կինը իբր աշխատաւոր աւելի տկար է քան այրը, դեռ չէ ճշդուած սակայն թէ անոր տկարութեան մէջ ի՞նչ դեր կը խաղան սնունդը եւ յաւելուածական յոգնութիւնները որ կնոջ կը պարտադրուին նաեւ աշխատանքէ յետոյ ալ, մինչ այրը հազիւ գործերը մէկ կողմ նետած կը վազէ իր հանգիստին:

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կատարած քննութիւնները կ՚եզրակացնեն թէ՝ առողջապահիկ պայմաններու մէջ դրուած կինը երեւան կը բերէ աշխատանքի նոյնքան ընդունակութիւն եւ տոկունութիւն որքան այրը:

Այր եւ կնոջ միջեւ նշմարուած տոկունութեան տարբերութիւնը առաջ կու գայ ո՛չ թէ կնոջ կազմական տկարութենէն, այլ աւելի, կեանքի, ընկերային պայմաններու եւ աշխատանքի վարձութեան պակասէն:

Եթէ ուրեմն աշխատութեան պայմանները ենթարկուէին բանաւոր փոփոխութեան, արդի բանտ-գործարաններուն տեղ հիմնուէին ընդարձակ, օդաւէտ աշխատանոցներ, աշխատաւոր կինը ստանար իր ուժի սպառման համեմատ սնունդ, վայելէր հանգիստի այնքան պահ որքան այրը, կասկած չկայ թէ փաստը պիտի տար այրերու հաւասար տոկունութիւն:

Ամերիկայի մէջ կատարուած ուսումնասիրութիւններն ալ կը յանգին այս եզրակացութեան: Կիները ամէն տեղ աւելի շատ շահագործուած են եւ հաւասար ժամերու արտադրութեան փոխարէն կը ստանան ճղճիմ վարձք, կը բնակին եւ կը սնանին ուրեմն շատ աւելի վատ պայմաններու մէջ:

Մինչդեռ, կ՚եզրակացնէ ամերիկեան ուսումնասիրութիւնը, ընկերային եւ տնտեսական նոյն պայմաններու մէջ, աշխատութեան հետեւանքով տկարացումը աւելի յաճախադէպ է այր մարդուն քան թէ կնոջ համար:

Իսկ ընդհանրապէս, անոնք որ կնոջ աշխատանքի ընդունակութիւնը կը չափեն անոր արտադրութեան քանակով եւ տոկունութեան չափով կը մոռնան թէ այրերու եւ կիներու պայմանները նոյնը չեն:

«Ոչ ոք, կ՚ըսէ Տիկին Ալիս Լա Մազիէռ, նկատի կ՚առնէ ընտանեկան յոգնութեան խաղացած դերը»:

Կինը որ ստիպուած է գործի վազելու, հազիւ տուն վերադարձած, կը ձեռնարկէ հեւ ի հեւ աշխատանքի մը, աչքերուն առջեւ իր ամուսինն, որ կը հանգչի: Պիտի աւլէ, մաքրէ, սրբէ, ինքզինքը, ամուսին եւ զաւակներ հոգայ, կերակուր պիտի պատրաստէ եւ միայն հանգիստը պիտի փնտռէ մէկ քանի ժամ քունի մէջ, եթէ սակայն չէ բռնաւորուած նաեւ փոքրիկներով, որոնց համար, յաճախ, պիտի զրկուի քունէն: Այս յաւելուածական յոգնութիւնը որմէ գոնէ զերծ կը մնայ այրը, անշուշտ կ՚ազդէ կնոջ առողջութեան վրայ եւ զայն կը դարձնէ նուազ տոկուն:

Բայց կինը կ՚աշխատի ոչ թէ հարստութիւն դիզելու հեռանկարով, կամ շնորհիւ դրամի վատ հաճոյքներ գոհացնելու փափաքով, այլ միմիայն, իր ամուսինին բեռը թեթեւցնելու, տան մէջ քիչ մը աւելի դիւրակեցութիւն մտցնելու եւ տղոց ապագայ պատրաստելու համար:

Մարդկութիւնը ուրեմն, որ կնոջ ազատագրումը կը նուիրագործէ… զայն ենթարկելով տնտեսական գերութեան մը, պարտաւոր է իր իսկ օգտին, մարդկային առողջ սերունդներու յաջորդականութեան համար, բարելաւել կնոջ աշխատանքի պայմանները եւ մանաւանդ անոր ապահովել հանգիստի աւելի լաւ պայմաններ:

ԱՐԱՔՍԻ ՀՐԱՍՈՒՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ երկուշաբթի օր «Խաղաղութեան եւ ազատութեան համար կիներու միջազգային ընկերակցութիւն»ը մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Փարիզի մէջ:

Օրուան բանախօսները ծա... բացին պատերազմի արհաւիրքներուն, քիմիական պատերազմի պատրաստութիւններուն վրայ, եւ պախարակեցին գիտութեան շահագործումը քանդիչ նպատակներու համար:

Մէկը անոնցմէ տուաւ ... հուրելի մանրամասնութիւններ եւ շարժանկարով ներկայացուց պատկերներ ... ապագայ ... տերազմական զէնքերէն,— ձեռնական փոփոխող ռումբեր, որոնց 3000 աստիճան ջերմութիւն կ՚արտադրեն, թունաւոր կազի ամպեր եւ մահաբեր ... եւ անոնց աւերիչ ուժը մարդկային կազմին վրայ:

Ներկաները լսելէ յետոյ բոլոր բանախօսները, միաձայնութեամբ քուէարկեցին հետեւեալ բանաձեւը:

— Համոզուած ըլլալով թէ

1.— Ընդհէմ քանդիչ միջոցներուն ... գիւտերը կը տրամադրէ պատերազմին, պաշտպանութեան ազդու որեւէ ... ցոյց չկայ:

2.— Այս միջոցներուն ... միջպետական դաշինքները ... է երաշխիք չեն ներկայացներ, քանի որ պետութիւնները իրենց իսկ կը զրժեն իրենց յանձնառութիւնները, պատրաստելով անհրաժեշտ գործիքները նոր պատերազմին համար.

3.— Նոր պատերազմ մը, ... աւերները տարածելով քաղաքներու բնակչութեան մէջ, պիտի նշանակէր ժողովուրդներու ... նաջնջման պատերազմ մը:

Այս նկատումներով, ներկաները անյետաձգելի պարտականութիւն կը նկատեն.

1.— Ժողովուրդներուն ... ցնել ծանրութիւնը ... որուն սպառնալիքին տակ ... զանուին:

2.—Զգուշացնել զանոնք ... խաբէութեններէն թէ պաշտպանութեան ազդու միջոցներ կը ... ըլլին:

3.—Հրաւիրել զանոնք որ ... հարցերով եւ պայքարին ... տերազմի որքան քաղաքական ... նոյնքան եւ տնտեսական պատճառներուն դէմ:

4.— Այն կառավարութիւններուն ... ներուն որոնք հանդիսաւոր ... պով զրժեցին պատերազմը ... շեցնել թէ ամբողջական ... թափումը պէտք է ըլլայ ... առաջին հետեւանքը, եւ ... ոնց այս միջոցին, ... Դաշինքը քաղաքական ... փորձ մըն է, որ ձգտի ... ժողովուրդները:

5.— Հանրային կարծիք ... ընդ հոսանք մը ... պարտադրել պետութիւններուն ... մանաւոր յանձնախումբ ... կազմելով, լրջօրէն ... ենթարկեն ... բոլոր առաջարկները:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրեր էինք ... խորը թերթով, ... օդաչուները Նիւնկէզ ... լէզիօս, որոնք կիրակի ... 17.42ին Սէվիլլեյէն ... ելած էին, յաջողեցան ... թռիչքով կարել Հարաւ ... հանգ:

Մատրիտի օդային ... կութեան տնօրէնը օդ... ներքէն ստացած է հեռագիր ... տեղեկագիր մը, իրենց ... մասին: Անոնք կ՚ըսեն.

— Ուղիղ գծով 6550 ... լոմեթր կտրելէ եւ 44 ժամ ... թռելէ յետոյ, ... դադրեցնել մեր թռիչքը ... պակասութեան ... Մեր միջին արագութիւնը ... էր ... հովի ... քով, որ ... մինչեւ ... Մինչեւ վերջ, եւ ... թիւններու վերջ ... դիմադրել բոլոր ...

ԽԱՉԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կիրակի օր հողին յանձնեցինք մեր հին ընկերներէն՝ Խաչիկ Անտոնեանը, որ յետ երկարատեւ անբուժելի հիւանդութեան մը, Մարտ 22ին փրանս. հիւանդանոցին մէջ կնքեց մահկանացուն։

Խաչիկ Անտոնեան՝ բնիկ Վանի Վէօկգիւղէն՝ ծնած է 1854 թուին։ Իննսունական թուականներու կը դիմէ պանդխտութեան եւ կ'անցնի Պոլիս։ Հոն ծանօթանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպչական եռանդոտ աշխատանքներուն, կ'ուխտէ հաւատարմաբար ծառայել հայրենիքի ազատագրութեան եւ կը մտնէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ 96ի հայաջինջ սարսափի օրերուն Պոլսոյ մէջ կատարուած ապստամբութեանց գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ Խասգիւղի ծանօթ կռիւներու ընթացքին Թրքահայաստանի արհաւիրքները մասամբ մեղմանալէն յետոյ, կը վերադառնայ հայրենիք եւ կ'ամուսնանայ։

1904ին իր գիւղացիներէն մէկը կուսակցութեան կողմէ տէրրի ենթարկուելով, ինքը իբրեւ մեղսակից կառավարութեան կողմէ կը հետապնդուի եւ կը ստիպուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինակիր խումբին հետ անցնիլ Պարսկաստան։ Հոն Քեռիի խումբին մէջ բաւական ժամանակ ծառայելէն յետոյ. կ'անցնի Բագու, ուր կը մնայ մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը։

1908ին հայրենիք կը վերադառնայ ընտանիքին միանալու։ Սակայն շատ չանցած կը ձգէ իր հայրենի օճախը. եւ ընտանիքով միասին կ'անցնի Ամերիկա։

Համաշխարհային պատերազմին, հայրենիքի ազատագրութեան համար, կամաւորական գունդերու յաջողութիւններէն անմասն չմնալու համար, հակառակ իր տարիքին, ընտանիքով կը վերադառնայ Հայաստան եւ կը մասնակցի բոլոր կռիւներուն։ Իբրեւ ուխտեալ զինուոր հայրենիքի ազատագրութեան, զէնքը ուսին, ամէնէն վտանգաւոր դիրքերու վրայ, կռիւ կը մղէ մինչեւ 1918ի Վասպուրականի վերջին նահանջը։ Յետոյ Առնիսի մեր կռուող ուժերուն հետ կ'անցնի Երեւան։ Հոս «Վանկի պոլկ»ի մէջ կը ծառայէ եւ կը մասնակցի այն բոլոր կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցան Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումէն առաջ եւ յետոյ։ 1921ի փետրուարեան յեղափոխութեան ատեն ապստամբող ուժերու հետ ինքն ալ կ'անցնի Թաւրիզ։ Կը յաջողի կրկին դառնալու Հայաստան, սակայն օրապահիկ ճարելու բոլոր միջոցներէն զրկուած, կը ստիպուի ապաստանիլ Պոլիս։ 1922ի Խմիրի աղէտին կ'անցնի Մարսէյլ, ուր կը մտնէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, կ'անդամակցի Ռոստոմ ենթակոմիտէին։

Մինչեւ 1927 առողջ էր եւ հակառակ առաջացած տարիքին, չարքաշօրէն կ'աշխատէր գործարաններու մէջ, ապրուստի համար։ 1928էն սկսեալ առողջութիւնը բոլորովին կորսնցուց եւ կեանքը քարշ տուաւ հիւանդանոցի մէջ, մինչեւ որ փչեց իր վերջին շունչը։

Ցուղարկաւորութեան եկած էին հայրենակիցներ, որոնց մէջ տոքթ. Ա. Շահպալեան։ Այս վերջինը հիւանդանոցներու անկիւնները անմխիթար մնացած հայ հիւանդներու վիճակով հետաքրքրուող եւ մխիթարող միակ անձն է Մարսիլիոյ մէջ։

Մարսէյլ Զ. ՇԱՌՕԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ Պ. ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷԶԵԱՆԻՆ

Ա.— Ճի՞շդ է թէ ամիսներ առաջ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը Լիոնի մէջ մանկապարտէզի մը հաստատման իբր հիմնադրամ 5000 փրանք ղրկած է Լիոնի մասնաճիւղին՝ նպատակին յատկացնելու համար։

Բ.— Եթէ այո՛, ինչո՞ւ համար տեղւոյս մասնաճիւղը իր բուն նպատակին չի գործածեր վերոգրեալ գումարը։ Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն սոյն գումարը տրամադրուած է փափազեան քլի քին «օրինաւոր համարուած Ազգային Միութեան», որպէսզի «ազգասէլ»ները իրենց գոյութիւնը քանի մը ամիս եւս քաշքշեն։ Այս կերպով շատերուն եւ Լիոնահայ հասարակութեան աչքեւ արեւի պէս պայծառ կ'երեւի որ Բարեգործականի կեդրոնին եւ Լիոնի ռամկավարամիտ տարրերէ կազմուած Ազգ. Միութեան թափթփուքներուն միջեւ սերտ եւ անքակտելի յարաբերութիւն մը կայ, որ տեւական է եւ ըստ հաճոյս կարող են այս մարդիկը հարկ տեսնուած պարագային Բ. Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը փոփոխութեան ենթարկել,հոգ չէ թէ Լիոնի փողոցներուն մէջ հարիւրաւոր հայ մանուկներ առանց տոհմային դաստիարակութեան եւ ուսման կը մնան։

Գ.— Արդեօ՞ք Մալէզեաններն ու Չօպանեանները դեռ չկրցա՞ն ըմբռնել թէ.հայ ժողովուրդէն սնունդ առած բարենպատակ Միութեան մը հաւաքած լումաները միմիայն այդ ժողովուրդին չքաւոր եւ անօք մանուկներուն եւ երեխաներուն դաստիարակութեան գործին պէտք է յատկացուին եւ ոչ թէ յետին եւ հեռաւոր նպատակներ եւ ծրագիրներ հետապնդելու։

Այսօր պարզ ու հասկնալի է որ ռամկավար կուսակցութեան հրամանները եւ հրահանգները Հ. Բ. Ը. Մ.եան խողովակով կը հաղորդուին իրենց մասնաճիւղերուն եւ համակիրներուն, որպէսզի մէկ ուղեգիծ եւ գործունէութիւն ունենան. սակայն միւս կողմէ ըմբռնելու են թէ՝ այլեւս Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, մենաշնորհեալներու Միութիւն մը ըլլալէ դուրս ելած է եւ կը պատկանի, ընդհ. հայ ժողովուրդի զաւակներուն եւ անոնց որոնք հայրենիքէն դուրս եւ տարագիր, այս ժողովուրդին անաղարտ եւ անխարդախ պահպանման մասին կը մտածեն եւ կ'աշխատին։

Դ. Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չհասկցան որ այդ ազգասէր եւ ազգին շահը մտածող մարդիկը, չորս հինգ տարիէ ի վեր չկարողացան Լիոնի մէջ ալ հայ մանուկներու կրթութեան համար համեստ եւ սեփական պիւտճէով մանկապարտէզ մը բանալ, որպէսզի հայ ծնողները իրենց մանուկները հոն ղրկէին, հայրենի շունչ մը առնելու եւ Մեսրոպեան Ա. Բ. Գ.ը ճանչնալու համար։ Հրապարակաւ եւ բաց ճակատով պիտի ըսեմ որ եթէ տարրական բարեկամեցողութիւնը չպակսէր այս մարդոց քով, մինչեւ այժմ մէկ հատ չէ, այլ քանի մը մանկապարտէզ կարող է մատակարարել Լիոնահայ գաղութը։

Ե.— Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր այդ մարդոց կողմէ փորձ մը չեղաւ եւ ջանք չթափուեցաւ,գոնէ այս կենսական եւ բարի նպատակին շուրջ համախմբելու Լիոնի բոլոր ուժերը՝ համերաշխութեան սեղանի մը շուրջ հաւաքելու պարկեշտ եւ ազնիւ տարրերը, որոնց մօտ չի պակսիր, իրենց չափ ազգասիրութիւն եւ պարկեշտութիւն, փսեմ եւ բարձր գործ մը գլուխ հանելու համար։ Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր «Ազգ. Միութեան» կողմէ նշանակուած կրթական պաշտօնեան կը խուսափի հաշիւ տալէ, իր երկու երեք տարուան կրթական գործունէութեան մասին, թէ ի՛նչ սորվեցուց Հայերէն ըլլալով ֆրանսական վարժարա՛ներ յաճախող մեր փոքրերուն եւ ի՛նչ է իր տարեկան ուղեգիծը այս մասին, ո՞ւրկից պիտի սկսի եւ ո՞ւր պիտի վերջացնէ: Եթէ Հ. Բ. Ը. Մ.եան հեռաւոր նպատակն է տեւականացնել գաղութի մը ընդհանուրին փափաքին անհարազատ թարգմանը եւ ներկայացուցիչները համարուող մարդոց ձախաւեր եւ վնասակար վարչութիւնը, այն ատեն ըսելիք չունինք։ Իսկ եթէ Բարեգործականի կեդր. վարչութիւնը իր ընդհ. տնօրէնը բոլորովին ազատ ձգած է իր գործունէութեան մէջ, այն ատեն պիտի ըսեմ թէ այս ժողովուրդը Բարեգործականէն բարիք սպասելու փոխարէն նորանոր չարիքներ է որ պիտի տեսնէ։Ընկեղծ սրտով եւ հրապարակաւ թող յայտնեն որ եթէ չեն կրնար նման ձեռնարկ մը գլուխ հանել եւ իրագործել թող քաշուին եւ տեսնեն թէ ինչե՞ր կարելի է ընել յոյս դնելով այս ժողովուրդին բարեկամեցողութեան եւ տոկունութեան վրայ, պայմանաւ սակայն որ կողմնակի նիւթական աղբիւրներն ալ անցնին գործելու եւ աշխատելու ընդունակութիւնունեցող մարդոց ձեռքը։

Լիոն Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ կրթական վերատեսուչ Պէհճէթ պէյ որոշած է հիմնական քննութեան մը ենթարկել Պոլսոյ բոլոր մասնաւոր, օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարանները։

Պոլսոյ մէջ 247 օտար եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններ կը գտնուին։ Քննիչները իրենց տեղեկագիրները վերատեսչութեան տալէ զատ, դպրոցի վարչութիւններն ալ տեսնուած պակասները պիտի մատնանշեն։

Հետեւեալ կէտերը նկատի պիտի առնուին քննութեան ընթացքին. Մանկապարտէզի դասարաններուն մէջ 50 եւ միւս դասարաններուն մէջ ալ 60 աշակերտէ աւելի պիտի չգտնուին. դրասեղանները առողջապահական ու վերջին դրութեամբ պիտի ըլլան եւ շաբաթը անգամ մը բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին։

Մասնաւոր կարեւորութիւն պիտի տրուի մանկապարտէզներու քննութեան։ Այս փոքրիկներուն համար մարմնամարզի յատուկ վայր պիտի գտնուի եւ անոնց ուսուցիչները ուրիշ դասարաններու մէջ դաս պիտի չունենան։ Բոլոր քարտէսները Թուրքերէն պիտի ըլլան եւ մարմնամարզի հրամանները Թուրքերէն պիտի տրուին։

Թուրք դպրոցներու մէջ օրական 5 պահ դաս կը տրուի, մինչ դեռ կարգ մը օտար վարժարաններ օրական 6 եւ մինչեւ ինը ժամ դաս կ'աւանդեն։

ԴՊՐՈՑ ՉԳՑՈՂՆԵՐԸ

Որոշուած էր ոստիկանութեան յանձնել անունները անոնց որոնք ժողովրդական դպրոցներու արձանագրուած են բայց կանոնաւոր չեն յաճախեր։ Ոստիկանութիւնը յանձնուած ցուցակներուն համաձայն, սկսած է ազդարարութիւններ ուղղել թերացող անձերուն։

Այս զեկուցումէն վերջ, կրկին չյաճախողները դատարան պիտի յանձնուին, եթէ կառավարութեան հրամաններուն չհնազանդող։

ԲԱՆՏԱՐԿԵԼ ՀԱՅ ՄԸ

«Մէրսին» Թերթը կը գրէ.

«Բանտին մէջ, տարի մը բանտարկութեամբ դատապարտուածներու մէջ Խաքէնտէր անուն հայ մը կայ։ Այս մարդը արհեստանոց մը բացեր է բանտին եւ տեւ եւ ազատօրէն հոն երթալով դրամ կը շահի։ Խաքէնտէր շաբաթը երկու գիշեր ալ արձակուրդով իր տունը կ'երթայ։ Ինչո՞ւ, արդեօք, այս հաճոյակատարութիւնը»։

ԹԱԹԱՎԼԱՅԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Քաղաքապետութիւնը որոշած է Թաթավլայի անունը փոխել եւ կոչել Ազատութեան (գուրթուլուշ) հրապարակ։

«Աքշամ» կը գրէ թէ Թաթավլան բիւզանդական հին անուն մը ըլլալու մասին հելլէնական թերթերու վերջին հրատարակութիւնները գէշ ազդեցութիւն մը ըրած են Թուրք հանրային կարծիքին վրայ։ Միւս կողմէ, Թաթավլան անուն մըն է որ դրամարկղի գողերն ու մարդասպանները կը յիշեցնէ։ Ներկայիս, բազմաթիւ Թուրք ընտանիքներ կը բնակին այս թաղին մէջ եւ մաքուր վայր մը եղած է։ Այնպէս որ, կ'եզրակացնէ «Աքշամ», «Ազատութիւն» անունը շատ յարմարած է։

ԳԻՆԵՐՈՒ ԵԼԵՒԷՋԸ 1928ԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Պարենաւորման Միջազգային Դաշնակցութիւնը» կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները ամբողջ աշխարհի մէջ ուտեստի գիներու ելեւէջի մասին, 1928ի ընթացքին։

Երկրէ երկիր, դրամական արժէքներու մեծ տարբերութիւնը, եւ անոնց յանկարծական ելեւէջները բոլորովին մեկուսացուցին կարգ մը երկիրներ։ Եւրոպայի մէջ ճամբորդող մէկը, ամէն անգամ որ նոր երկիր մը մտնէր, ստիպուած էր բոլորովին նոր գիներու վարժութիւն ձեռք ձգել։ Պիտի կարծէր թէ Ֆրանսայի մէկ կենդինար ցորենը բոլորովին տարբեր քան մըն է գերմանիոյ մէկ կենդինար ցորենէն։

Գիներու քաղաքականութեան մէջ զանազան երկիրներու անկախութիւնը կը յանգէր անիշխանութեան։

Բայց այս ելեւէջներու աստիճանաբար մեղմացման հետեւանքով, գիներու միջեւ բացուած վիհերը չափով մը լեցուեցան։

Իսկ աւսոր հակառակ, մաքսային ամբարտակները կը մնան բարձր եւ անոնց ետեւ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ կը տիրէ ազգային կամք մը՝ վարելու համար տնտեսական ուրոյն քաղաքականութիւն մը եւ հետեւաբար, գիներու անկախութեան քաղաքականութիւն մը։

Եւ սակայն, սպառման գլխաւոր նիւթերը, ամբողջ աշխարհի շուկաներուն մէջ դարձեալ կը բռնեն իրենց նախկին տեղը եւ կը ծառայեն ազդելու գիներուն վրայ՝ զանազան երկիրներու մէջ։

1928 տարին յատկանշուեցաւ արտադրութեան աճումով։ Եւրոպա եւ Ամերիկա կրցին սպառել արտադրութեան աւելորդ մասը, ինչ որ գիներուն պարտադրեց թեթեւ անկում մը։ 1927ին, հիւսկերը (բամպակ, ասուի, բուրդ) բաւական վար գիներ ունէին։ Մինչդեռ 1928ին մետաղի հրապարակը բաւաւական յուզուած էր եւ միջին գինը աւելի բարձր էր քան նախորդ տարուանը։

Իսկ ուտելիքի գիները, 1928ին շատ կը տարբերէին։ Հակառակ ձգտումներ յայտնուեցան արմտիքի հրապարակին վրայ։

Ցորենի, հաճարի գիները թեթեւ մը իջան. իսկ եգիպտացորենը եւ վարսակը մնացին կայուն։ Շաքարը աժանցաւ, բայց Պրազիլեան թրբումին ձեռք առած խիստ միջոցներուն հետեւանքով, սուրճը սղեց։ Ինչպէս նաեւ կարագը։ Թէեւ ուտեստեղէնի գիներու այս ելեւէջը տարբեր էր երկրէ երկիր։ Այս մարզին վրայ է մանաւանդ որ իւրաքանչիւր երկիր ազատօրէն կը խաղայ գիներու հետ։

1928ի վերջին ամիսներուն մէջ տեսնուած գիներու բարձրացումը հաւանաբար տեւէ։

Ամերիկա կը պատկանի այն երկիրներուն ուր գիները գրեթէ կայուն են. մինչդեռ Անգլիա, 1928ի վերջին ամիսներու ընթացքին արձանագրեց գաղթային արտադրութիւններու վրայ զգալի անկում մը։ Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանքի կայունացման հետեւանքով՝ ուտեստի տեղական արտադրութիւնները բարձրացում ունեցան։ Միջազգային տեսակէտով՝ 1928ը եղած է գիներու աններդաշնակութեան տարի մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՍՊԻՏԱԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐ

— Ինծի մտիկ ըրէք,ընդմիջեցի զինք, չեմ կրնար վաղը հոս գալ։ Ես երազող մըն եմ. իրական այնքան քիչ կեանք ունիմ, այնքան՝ քիչ վայրկեաններ ունիմ այս վայրկեանին նման, որ չեմ կրնար երազներուս մէջ չվերապրիլ զանոնք։ Ամբողջ գիշերը ձեզ պիտի երազեմ, ամբողջ շաբաթը, ամբողջ տարին։ Կը կրկնեմ, վաղը պիտի գամ հոս, ճիշդ հո՛ս, ա՛յս տեղը։ Եւ երջանիկ պիտի ըլլամ նախընթաց օրը վերյիշելով։ Այս վայրերը սիրելի են ինծ համար,— այս տեղին նման երկու երեք տեղեր ալ Փեթերսպուրկի մէջ ունիմ։ Անոնցմէ մէկուն մէջ, յիշատակէ մը արտասուեցի անգամ մը։ Ո՞վ գիտէ, տասը վայրկեան առաջ դո՛ւք ալ կուլայիք, թերեւս յիշատակի մը համար։ Թերեւս, ժամանակին հոս երջանիկ եղած էիք։

— Վաղն ալ պիտի գամ հոս, ժամը տասնին, կը տեսնեմ որ չեմ կրնար արգիլել ձեզ. բայց պէտք չէ հոս գալ։ Մի՛ կարծէք թէ ժամադրութիւն մը կուտամ ձեզ. կը նախատեսեմ որ վաղը պիտի գամ հոս։ Բայց իմ գործերուս համար միայն։ Յետոյ, կը խոստովանիմ անկեղծօրէն որ ձեր ներկայութիւնը զիս պիտի չնեղէ. կարելի է քանի մը անհաճոյ բաներ պատահին այսօրուան նման։ Բայց ա՛լ չխօսինք այդ բաներու մասին։ Մէկ խօսքով, պիտի ուզէի ձեզ տեսնել պարզապէս... երկու խօսք ըսելու համար։ Ասոր համար գէշ աչքով մի՛ դատէք զիս։ Մի՛ խորհիք որ այնքան դիւրութեամբ ժամադրութիւն կուտամ ես։ Ասիկա պիտի չըսէի ձեզ, եթէ... բայց թող ասիկա ալ գաղտնիք մնայ. պայման է որ...

— Ըսէ՛ք, շո՛ւտ։ Կը հաւանիմ եւ պատրաստ եմ ամէն բանի, գոչեցի ուրախ, կը պատասխանեմ իմ կողմէ որ հնազանդ ու յարգալիր պիտի ըլլամ...։ Կը ճանչնաք զիս...։

— Ճիշդ ատոր համար է որ կը հրաւիրեմ ձեզ, բայց զգոյշ եղէք միւս պայմանին որ գլխաւորն է (անկեղծօրէն պիտի խօսիմ), ինձ սիրահար մի՛ ըլլաք. ասիկա անկարելի է, կը վստահեցնեմ ձեզ, ես կ'ուզեմ բարեկամութեան համար, ահա՛ ձեռքս, բայց սէ՛րը, ո՛չ, կ'աղաչեմ։

— Կ'երդնում որ...

— Երդում մի՛ ընէք, գիտեմ որ վառօդի նման կրնաք կրակ առնել։ Գէշ մի՛ դատէք զիս, ձեզի այսպէս խօսելովս։ Եթէ գիտնայիք... ես ինքս ալ չունիմ մէկը, որուն կարենայի բացսիրտ խօսիլ, խորհուրդ մը հարցնել։ Փողոցին մէջ ո՛չ ոքի կրնամ բան մը ըսել, դուք բացառութիւն մըն էք։ Ես ձեզ կը ճանչնամ քսան տարիներէ ի վեր բարեկամ եղածի պէս։ Այնպէս չէ՞, որ դուք զիս պիտի չդաւաճանէք։

— Պիտի տեսնէ՛ք։ Միայն չեմ գիտեր թէ այսօրը ի՞նչպէս պիտի ապրիմ։

— Հանգի՛ստ քնացէք, գիշեր բարի, եւ գիտցէք որ իմ վստահութիւնը շահած էք արդէն։ Մեր զգացումներն ու եղբայրական համակրութիւնները վերլուծելու հարկ չկայ։ Դուք շատ լաւ գիտցաք ինձ հետ խօսիլ, և այնքան ճիշտ ըսիք ու գաղափարը ունեցայ զիս ձեզ վստահելու և յայտնելու որ...

— Ըսէ՛ք, Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ յայտնելու։

— Վաղը։ Մինչեւ վաղը թող գաղտնիք մնայ։ Ձեզի համար աւելի լաւ է։ Ասիկա ա՛լ աւելի վէպի մը կը նմանի։ Գուցէ վաղը ամէն ինչ պատմեմ ձեզի եւ թերեւս ոչինչ ըսեմ։ Կ'ուզեմ նախ ձեզ հետ խօսիլ, ձեզ լաւ մը ճանչնալու համար՝ խորապէ՛ս։

— Ե՛ս, յայտարարեցի վճռականօրէն, ես վաղը ձեզի պիտի պատմեմ իմ ամբողջ պատմութիւնս։ Բայց, ի՞նչ է այս, որ հրաշքի պէս բան մը կը ծնի մէջս։ Ո՞ւր պիտի մնամ, Աստուա՛ծ իմ։ Հիմա գոհ չէ՞ք որ չբարկացաք քիչ առաջ, առաջին խօսքէս իսկ զիս չմերժելնուդ համար, Երկու վայրկեանի մէջ ցկեանս երջանիկ ըրիք զիս։ Դուք զիս ինծի հետ հաշտեցուցիք։ Թերեւս ամբողջ կասկածներս փարատեցիք, լուսաւորեցիք։ Եթէ նման պարագաներ պատահին ինձ... է՛, վաղը կ'ըսեմ ամէն ինչ, պիտի գիտնաք ամէնը, ամէնը...

— Նախ դուք պիտի սկսիք, չէ՞։

— Շա՛տ լաւ։

— Ցտեսութի՛ւն։

— Ցտեսութի՛ւն։

Եւ բաժնուեցանք։ Թափառեցայ ամբողջ գիշերը, տուն մտնել չկրցայ վճռել...

«Վա՛ղը»։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՇԵՐ

— Կը տեսնէ՛ք որ տակաւին կ'ապրինք, ըսաւ ժպտելով ու երկու ձեռքերս սեղմելով։

— Երկու ժամէ ի վեր հոս եմ։ Գիտէ՞ք, ինչպէս անցուցի այս օրը։

— Այո՛, այո՛, գիտե՛մ... բայց գիտէ՞ք թէ ինչո՛ւ համար եկայ ես, երէկուան նման շատախօսելու համար չէ որ եկած եմ։ Պէտք է որ աւելի խելացի ըլլանք. ես մտածեցի այս ամէնուն վրայ։

— Ի՞նչ բանի մէջ պէտք է աւելի խելացի ըլլանք։ Պատրաստ եմ ըսածդ ընելու. բայց մինչեւ այսօր ես ա՛յնքան խելացի չէի եղած։

— Կարելի է։ Բայց կը խնդրեմ նախ եւ առաջ որ ձեռքերս այնքան ուժեղ չսեղմէք. յետոյ... յետոյ, ձեր մասին շատ խորհեցայ այսօր...

— Ե՞ւ...

— Եւ ահաւասի՛կ։ Խորհեցայ եւ վճռեցի որ տակաւին ձեզ չեմ ճանչնար. երէկ տղու մը պէս շարժեցայ ու անշուշտ հարկ չկայ ըսելու որ դատապարտեցի իմ բարի սիրտս, որ՝ ես ինքզինքս գովեցի. ինչ որ միշտ կը պատահի երբ մենք մեծ վերլուծենք, այնպէս որ սխալս սրբագրելու համար կ'ուզեմ որ ձեր մասին լայն տեղեկութիւններ առնեմ։ Բայց քանի որ ձեր ինչ տեսակ մէկն ըլլալը ձեզմէ զատ ուրիշ մէկէ մը չեմ կրնար հասկնալ, ըսէ՛ք ուրեմն, ի՞նչ մարդ էք դուք։ Պատմեցէ՛ք ձեր պատմութիւնը։

Ֆր.-է Թրգ. Յ. Մ. Թ. ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻ

Իրիկունը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ անգլիացի հիւրերուն ի պատիւ։ Ներկայ էին խորհրդային տնտեսական բազմաթիւ ներկայացուցիչներ։

Առեւտրական սենեակի նախագահ Խինջուք բարի գալուստ մաղթեց Անգլիացիներուն։ Յայտարարեց թէ անգլ. հրապարակին վրայ խորհրդային ապրանքներու նուազումը եւ այդ նուազումին առաջ բերող պատճառները նոյնքան խորունկ վիշտ պատճառած են խորհրդային իշխանութեանց, որքան անգլ. ձեռնարկներու ներկայացուցիչներուն որոնք ներկայ են։

Անգլիացիներուն կողմէ պատուիրակութեան նախագահ Բէմնէնթ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ ըսաւ.

— Պատուիրակութեան նպատակն է ամուր հիմ մը հաստատել տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու համար։ Կազմակերպիչները համոզուած են թէ այդ հիմը պիտի կրնայ գտնուիլ, ի մեծ գոհացում երկու երկիրներու եւ թէ նպաստաւոր արդիւնքներու պիտի հասնին երկուշաբթի օր սկսելիք բանակցութիւնները՝ պատուիրակութեան եւ խորհրդային իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ։

«Կոմս Ցեփլին»ի վերադարձը

Ինչպէս գրեցինք երէկ, գերման ղեկաւոր օդապարիկը յաջողութեամբ վերջացուց իր թռիչքը եւ առջի առաւօտ վերադարձաւ իր կայանը։ Ցէփլինը 82 ժամ մնաց օդին մէջ եւ կտրեց 10,000 քիլոմեդր ճամբայ։

Ճամբորդները վերջին ծայր գոհ մնացած են այս նոր թռիչքէն, որ հաճելի էր՝ հակառակ ծանր դժուարութեանց։ Սփալաթօի մէջ օդապարիկը այնպիսի սաստիկ փոթորիկի բռնուեցաւ, որ ժամական արագութիւնը 50 քիլոմեդրի իջաւ։ Լեռները կ'արգիլէին զինքը փախչիլ փոթորիկէն։ Աւելի նպաստաւոր ճամբայ մը գտնելու համար ստիպուեցաւ քանիցս բարձրութիւն փոխել։

Ճամբորդներն ու նաւաստիները շատ մսեցան։ Հեղեղանման անձրեւ կը տեղար օդապարիկին վրայ։ Միայն Աւստրիոյ վերեւ է որ լաւ օդի հանդիպեցան եւ բնականոն թռիչք ունեցան։ Հարաւային Գերմանիոյ մէջ թանձր մառախուղի մէջ ինկան. 1500 մեդր բարձրութեան վրայ ցուրտը անհոլի էր։ Տոքթ. Էքէնէր ստիպուեցաւ մինչեւ 200 մեդր վար իջնել։ Ճամբորդութեան վերջին մասը միշտ ուղեցոյցով տեղի ունեցաւ։ Վիեննայի վրայէն անցած ատեն, Ռայխսթակի ընկերվարական նախագահ Լէօպէ անթելով խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ Վիեննացիներուն։ Վիեննայի մօտերը գտնուեցաւ թղթատարի պարկ մը, մէջը պարապ։ Չարագործներ գտած էին զայն եւ մէջինները գողցած։

*** «Կոմս Ցէփլին» վերադարձին կը սպասուէր նաեւ Պոլիս, ուր ժողովուրդը օրերէ ի վեր կը պատրաստուէր խանդավառ ընդունելութիւն ընել օդերու հսկային։ Աթէնք հասնելէ վերջ, Տոքթ. Էքէնէր ուղղուեցաւ դէպի Պոլիս. սակայն հովը այնքան սաստիկ էր, որ ցէփլինը չէր կրնար յառաջանալ. ուստի եւ Աթէնք վերադարձաւ՝ հրաժարելով Պոլիս հանդիպելէ։ Յետոյ Տալմացիոյ եզերքը քերելով անցաւ կեդրոնական Եւրոպա։

Մարաջախտ Ֆոշի յաջորդը

Զինադադարէն ի վեր, մարաջախտ Ֆոշ կը նախագահէր «Դաշնակից զինուորական կոմիտէ»ին, որուն կ'անդամակցէին անգլիացի, պելժ, ֆրանսացի, իտալացի եւ ճափոնցի սպաներ։ Այս մարմինը դեսպանախորհուրդին մօտ մասնագէտ խորհրդատուի դեր կը կատարէր եւ կը հսկէր հաշտութեան դաշնագրերու զինուորական յօդուածներուն գործադրութեան։ Ֆոշ իր ժամանակին մեծ մասը կը յատկացնէր այս մարմնի գործերուն եւ խորհրդականը դարձած էր դեսպանախորհուրդին։ Հանգուցեալ մարաջախտը միեւնոյն ժամանակ անդամ էր Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին, որուն նախագահն է պատերազմական նախարար Փէնլըվէ եւ փոխ-նախագահը՝ մարաջախտ Փէթէն։

Կը կարծուի թէ Ֆոշի տեղ մարաջախտ պիտի անուանուի զօրավար Վէյկան, Սուրիոյ նախկին մարզպանը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ իբրեւ կարող զինուորական։

*** Կառավարութիւնը որոշեց տարեկան 100,000 ֆրանքի թոշակ յատկացնել Ֆոշի ընտանիքին, բացի ըստ օրինի անոր ստանալիք թոշակէն։ Այս գումարը պիտի տրուի, մինչեւ որ մարաջախտին թոռները չափահաս դառնան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին
կազմակերպուած «Ռոստոմ» միութեան կողմէ
վաղը կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէթրօ՝ Bolivar եւ Combat, թրամ. 26։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Mlle Cecile Vigouroux (ջութակ), Օր. Ճամպազ (դաշնակ), Ընկ. Շ. Սարեան (արտասանութիւն), Գազազեան քոյրեր (կովկասեան պարեր) եւ Վրացի կինտոն (վրացական պարեր), մանկական արտասանութիւններ եւ խաղեր։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճաշ պանտ։

Կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» զաւեշտ
ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած եօզկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր 18 Rue des Envierges, Մէթրօ՝ Couronne.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ ժամը 2ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ
Մ. Մարութեանի «ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՔԼԱՄԱՌԻ ՄԷՋ

Ուրֆայի Հայր. Միութեան հաւաքոյթը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1-23, Ս. Եօթնեղբայրեանի տունը, 41 Rue de Fontenay, Clamart (Seine)։ Առնել՝ Թրամ. 89 Օթէլ տը Վիլէն եւ իջնել՝ փոսթ Քլամառ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու փարիզի Ուրֆացիները։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՐՏ 1929

31 MARS 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 920

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

Շատոնց գործօն ասպարէզէ քաշուած եւ մոռցուած կեանք մըն է որ կը մարի, Մինաս Չերազի մահով։

Եօթանասունական թուականներու այս վառվռուն գործիչը վերջին անգամ հանրային կեանքի մէջ երեւցաւ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ, իբրեւ Նախագահ Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին։ Այդ օրերէն շատ առաջ, արդէն սպառած եւ իր վերջին խօսքն արտասանած էր. իսկ Ազգ. Ժողովը պարզապէս մեծարանք մը ընծայել կ'ուզէր, ի պատիւ իր անցեալ գործունէութեան։ Եւ արդէն, Մինաս Չերազ երկար չկրցաւ մնալ այդ պաշտօնին մէջ ու նորէն քաշուեցաւ Եւրոպա, մեկուսի կեանք մը վարելու, գիրքեր եւ յիշատակներ քրքրելով։

Իր շրջանին համար, բեղուն եւ բազմակողմանի գործունէութիւն մը ունեցած է Մինաս Չերազ։ Գիրքով եւ գրիչով սկսաւ, քաղաքականութեամբ վերջացնելու համար։ Այդ օրերուն չկային քաղաքական կուսակցութիւններ, եւ անհատներ էին որ տուն կուտային հանրային կեանքին, գունաւորելով զայն համաձայն իրենց տաղանդին եւ հմայքին։ Ազգային գիտակցութեան, երկունքի, տարտամ բաղձանքներու եւ երազներու օրեր էին, եւ Չերազները սիրտերու կը խօսէին ճառերով եւ յօդուածներով։ Տակաւին չկար «Ձայն մը հնչեց»ը, բայց «Թունդ-թունդ ելան Հայոց սրտեր» առանց զէնքի շարժումի, առանց իրական գետին ունենալու։

Եւ այդ մթնոլորտին մէջ էր որ Պերլին կ'երթար երիտասարդ Չերազը, Խրիմեան Հայրիկին հետ, իբրեւ անդամ եւ թարգման ծանօթ պատուիրակութեան։ Պէտք է կարդալ իրեն, Չերազի ցիրուցան յիշատակները, իմանալու համար թէ ի՛նչպիսի պայմաններու մէջ կը կատարուէր այդ ճակատագրական դիմումը։ Ինքն է պատմողը,— Երբ լորտ Սալզպըրին կը թարգմանէր Խրիմեանի ճառը, ունկնդրութենէն յետոյ, Անգլիոյ պահպանողական վարիչը կը հարցնէ թէ ի՛նչ լեզու էր խօսածը։— «Հայերէն», պատասխանեցի— «Միթէ Հայերը սեփական լեզո՞ւ ունին. ես կը կարծէի թէ քիւրտերէն կը խօսին»...

Այս մէկ հատիկ օրինակը բաւական է, ապացուցանելու համար թէ ո՛րքան փխրուն գետնի վրայ կանգնած էր 1870ի սերունդը, մեր ազատագրական պայքարը հետապնդած ատեն։ Այդ օրերէն կը սկսին մեր վիպական թարթափումները, որոնք չափազանց երկար տեւեցին, դժբախտաբար։ Եւ Մինաս Չերազներու գլխաւոր մեղքը այն է որ, մինչեւ վերջը, տարօրինակ միամտութեամբ մը կառչեցան այդ ուղղութեան։ Ողբացեալ գործիչը տարիներով հաւատաց օտարներու բարեկամութեան, մասնաւորապէս Եւրոպայի համակրանքին։ Իր պարբերական հրատարակութիւնները, անգլերէն կամ ֆրանսերէն, որոշ դեր կատարած էին, լուսաբանելով շարք մը օտարականներ, որոնք յետոյ կոչուեցան «հայասէրներ»։ Բայց այդ բոլորը ծառայեցին ստեղծելու կախարդական շրջանակ մը, որ գլխու պտոյտ պատճառեց շատ-շատերուն, սոքերը կտրելով գետնէն։

Մենք այստեղ Չերազի քաղաքական գործունէութեան քննական վերլուծումը չէ որ պիտի կատարենք։ Ուզեցինք պարզել միայն իր հիմնական գիծը։ Անարդարութիւն է այսպէս քանի մը տողի մէջ պատկերացնել երկար աշխատանքի մը բոլոր ծալքերը։

Աւելի դրական եղած է հանգուցեալին աշխատանքը՝ մշակոյթի ասպարէզին մէջ, ուր փայլեցաւ մէկ ոստումով և բուռն թափով։

Արդարեւ, այդ գետնին վրայ է որ իր ցանած հունտերը տուին շօշափելի արդիւնք։ Տասնըչորս տարեկանին ուսուցչութեան նուիրուած այս երիտասարդը ամբողջ սերունդ մը դաստիարակեց իր խօսքով ու գրչով։ Առանձին արժէք չունի իր գրականութիւնը, որուն առաջին մասը կը բաղկանայ երիտասարդական թարթափումներէ, յաճախ բուռն եւ ինքնատիպ, իսկ երկրորդ մասը, աւելի հասուն տարիքի մէջ, գրական փորձերէ — պատկեր, զրոյց եւլն.։ Աւելի շատ մտաւորականը, ուսումնականն է որ երեւան կուգայ իր գեղարուեստական գրականութեան մէջ։ Եւ յաճախ դաստիարակը։

Թերեւս ապագային շատ բան չմնայ իր գրչի վաստակէն, ինչպէս շատ շուտ մոռցուեցաւ իր լեզուական յեղաշրջման փորձը. սակայն ամբողջ սերունդներ երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն իր հանրային աշխատանքը, իբրեւ տնօրէն Պոլսոյ Կեդր. վարժարանի եւ իբրեւ հիմնադիր Արարատեան եւ Կիլիկեան Ընկերութեանց, որ յետոյ վերածուեցաւ հանրածանօթ Միացեալ Ընկերութեան։ Այդ օրերուն համար, իսկապէս թանկագին գործ էր այս ձեռնարկը, և Չերազի տաք շունչն ու յարատեւ աշխատանքը մեծագոյն դերը կատարեցին։ Մենք այսօր անգամ կարօտը կը քաշենք այդպիսի ձեռնարկներու, եւ համատարած ամայութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ուրի՛շ գիծ մը ունէր 60ական եւ 70 ական թուականներու սերունդը։ Գիծ մը, որ հրաշքներ գործել կուտար, տուեալ պայմաններուն մէջ։ Մեր գոռոզ կեցուածքը չի կրնար ժխտե՛լ այդ իրականութիւնը։

Մինաս Չերազի մահով, կը փակուի շրջան մը, որ ճակատագրական դեր կատարած է մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Խոնարհելով իր դագաղին առջեւ, կ'ուզէինք որ գոնէ իր սերունդին գաղափարական թռիչքը, աշխատանքի ոգին և յարատեւ ճիգը ներշնչումի աղբիւր մը դառնային նորերուն համար, մանաւանդ սա մռայլ օրերուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՐԱԶԻ

Մարսիլիայէն Յառաջի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, որոշուած է ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել հանգուցեալ Մինաս Չերազի։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Յունական անկախութեան հարիւրամեակը

Այսօր Յունաստանի ամէն կողմը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի հելլէն անկախութեան հարիւրամեակը։

Այս առթիւ կառավարութիւնը ներում շնորհեց բազմաթիւ բանտարկեալներու, որոնք անմիջապէս ազատ արձակուեցան։

Երկոտասան կղզիները եւ Յունաստան

«Թան»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.— երկուշաբթի երբ Սելանիկի մէջ կը տօնուէր Յունաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը, իտալական հիւպատոսի թելադրութեան վրայ թաղապետական պաշտօնեայ մը պահանջեց որ արարողութեան չմասնակցի երկոտասան կղզիներու բնակչութենէն պատուիրակութիւն մը, որ հելլենական դրօշ կը կրէր։

Ամբողջ մամուլը կը բողոքէ այս միջամտութեան դէմ։ Երկու երեսփոխաններ այս մասին հարցապնդում ուղղեցին կառավարութեան։ Վէնիզելոս իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ՝ երկոտասան կղզիներու բնակիչները պէտք է նկատի ունենան Իտալիոյ հետ մերձեցման քաղաքականութիւնը, որ ջատագովուած եւ ընդունուած է ամբողջ հելլէն քաղաքական աշխարհին կողմէ։ Անոնք պէտք չէ խոչընդոտ ըլլան այս քաղաքականութեան՝ գրգռիչ վերտառութեամբ դրօշակներ պարզելով։

Քննութիւն բացուեցաւ՝ միջադէպին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար։ Ընդդիմադիր երկու պետեր՝ Ցալտարիս եւ Փափանասթասիու յայտնեցին թէ գոհ են տրուած բացատրութիւններէն եւ թէ բոլոր կուսակցութիւնները կը վաւերացնեն կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։ Աւելցուցին սակայն թէ այդ քաղաքականութիւնը արգելք չէ որ երկոտասան կղզեցիները իրենց ազգային բաղձանքները արտայայտեն։

Պարսկաստանի ապստամբութեան շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Թաւրիզի մէջ ապստամբական շարժում մը ծագած է եւ թէ ապստամբները սպաննած են տեղւոյն զինուորական կառավարիչը։ Այս առթիւ Թան կը գրէ.

— կացութիւնը բաւական մութ է պարսկական Ատրպատականի շրջանին մէջ, մասնաւորապէս Ուրմիոյ լիճին հարաւակողմը, մոլեռանդ քիւրտերը հակառակած ըլլալով նոր հագուստներ հագնելու հրահանգին։

Չորս հազար կառավարական զինուորներ կը կեդրոնանան Սաուջբուլաղի մէջ, Քիւրտիստանի գլխաւոր քաղաքներէն մէկը։ Լուրի մը համաձայն, որ դեռ չէ հաստատուած, միջադէպեր ծագած են Ատրպատականի գլխաւոր քաղաք Թաւրիզի մէջ, ուր կեդրոնի հրամանատարը սպաննուած է։

Անգլեւռուս առեւտուրը

Լոնտոն, 30 մարտ.— Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ անգլիական դրամատուն մը վերջերս 5 միլիոն անգլ. ոսկիի վարկ մը բացած է՝ անգլ. առեւտրական պատուիրակութեան ապրանքներուն համար։ Անգլիացի պատուիրակներէն շատեր, որոնք արդէն ծանօթներ ունէին Ռուսիոյ մէջ, անմիջապէս բանակցութեան մտան խորհրդային զանազան պաշտօնեաներու հետ, ապրանքներ տալու կամ ստանալու համար։

Կը սպասուի որ քանի մը հարիւր հազար ոսկիի ապրանք ստացուի անմիջապէս եւ թէ ուրիշներ պիտի յաջորդեն շուտով, եթէ երբեք կարելի ըլլայ համաձայնիլ պայմաններուն մասին եւ եթէ բոլշեւիկները ստանան Ամերիկայէն իրենց խնդրած վարկերը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ Հնդկաստանի սահմանագլուխէն հասած այն լուրերը թէ կարմիր բանակի զինուորներ կը համախմբուին Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ եւ թէ Աֆղաններու Ռուսիա մուտքը արգիլուած է։ Ո՛չ մէկ խորհրդային զինուոր կեդրոնացած է սահմանին վրայ եւ թէ Աֆղանները ազատ մուտք ունին խորհրդային սահմանէն ներս։

Մարտ 21ին հինգ ռուսական օդանաւեր հասան Քապուլ եւ փոխադրեցին խորհրդային դեսպանատան անդամներէն երեք հոգի, չորս ռուս օդանաւորդներ եւ երեք Թուրքեր։

«Տէյլի Մէյլի» թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ամանուլլահ թագաւոր Քանտահարէն մեկնած է՝ դէպի Ղազնի, Քապուլէն 130 քիլոմեդր հարաւ, ընդ առաջ երթալու համար Հապիպուլլահի զինուորներուն։

Հէրաթի մէջ աֆղան զինուորները ապստամբելով սպաննած են Հէրաթի կառավարիչ Մոհամմէտ Իպրահիմ խանը եւ եղբօրորդին՝ Ապտիւլրահիմանը, որոնք Ամանուլլահ թագաւորի անձնական սպայակոյտին մաս կը կազմէին։ Հէրաթի բնակչութիւնը չէ մասնակցած ապստամբութեան, սակայն քաղաքին մէջ խուճապ առաջ եկած է։

Ոստիկանապետը հրամայեց սահմանէն դուրս հանել բոլոր օտարականները, մանաւանդ անգլիահպատակ Հնդիկները, ցաւալի միջադէպերէ խուսափելու համար։

Թրքուհիներու բուեի իրաւունքը

Պոլսոյ մէջ Թրքուհիներու պատուիրակութիւն մը, մեծ մասով բաղկացած Համալսարանի շրջանաւարտուհիներէ եւ ուսանողուհի-

ԶԱՏԿԻ տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, ՅԱՌԱՋի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի։

ներէ, Նէզիհա Մուհիտտին հանըմի գլխաւորութեամբ ներկայացաւ Համալսարանի տնօրէն Նէշէթ Էօմէր պէյի, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց կառավարութեան այն առաջարկին համար, որով կիներուն քուէարկելու իրաւունք կը տրուի թաղապետական ընտրութեանց մէջ։ Պատուիրակութիւնը խնդրեց տնօրէնէն ձեռնարկներ կատարել կուսակալութեան մօտ եւ միթինկի մը արտօնութիւն ստանալ իրենց համար, որպէս զի կարենան հրապարակաւ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնել կառավարութեան։ Նէշէթ Էօմէր պէյ խոստացաւ հարկ եղածը ընել։

Դամասկոսի ցոյցերը

Իւմանիթէի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ եթէ Ֆէյսալ թագաւորին գահակալութեան տարեդարձին առթիւ հակաֆրանսական ցոյցեր կատարուած են Դամասկոսի մէջ։ Ուսանողները փողոցներու մէջ «կեցցէ՛ արաբական անկախութիւնը» կը պոռային։ Ժողովուրդը ուսանողներուն միանալով «կեցցէ՛ Արաբիան» գոչեց։ Ոստիկանութիւնը պզտիկ ընդհարումէ մը յետոյ ցրուեց ցուցարարները։

Յաջորդ օրը ցոյց մը կատարուեցաւ կառավարական պաշտօնատան առջեւ եւ հաւակրական արտայայտութիւններ եղան Սահմանադիր ժողովի հասցէին։

Քատրիէ հանըմի խնդրին շուրջ

Պոլսոյ մէջ Քատրիէ հանըմի եւ ընկերներու մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Հարցաքննիչ դատաւորը քսան հոգիի յայտարարութիւններն ալ առած է։ Ասոնց մէջ են նախկին վարչապետ Րէուֆ պէյի քեռայրը Չէրքէզ Ազիզ, որ անգլ. ծովային ազատարար ընկերութեան մէջ կ'աշխատի, Փէրթէվ փաշայի եղբայրը՝ Մէհմէտ Ճէլալէտտին, մաքսատան պաշտօնեայ Սապրի պէյի տղան՝ յանձնակատար Նէքթա պէյ եւ ուրիշներ։ Քատրիէ հանըմ երեւս երեսի բերուեցաւ վկաներէն ոմանց հետ։

Այս հարցաքննութենէն վերջ, խնդիրը ուրիշ ուղղութիւններով ալ քննելու պէտք տեսնուած է։ Այս պատճառով քննութիւնները ատեն մը եւս պիտի շարունակուին։

Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին պտոյտները

Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը ճամբորդութեան մը ձեռնարկած է դէպի Մերձաւոր Արեւելք։ Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա այցելելէ վերջ, պիտի անցնի Երուսաղէմ, ուր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց պատրիարքներուն հետ։ Ապրիլի կէսին պիտի հասնի Սոֆիա, յետոյ պիտի այցելէ նաեւ Պելկրատ եւ Պուքրէշ։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս ճամբորդութեան, որովհետեւ արքեպիսկոպոսը ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարէ մերձեցում մը առաջ բերելու համար արեւելեան օրթոտոքս եկեղեցիին եւ անգլիկան եկեղեցիին միջեւ։

Ամերիկեան զրահաւոր մը Պոլսոյ մէջ

Պոլիս հասած է ամերիկեան «Ռատիկ» զրահաւորը։ Սէլիմիյէէն թնդանօթի 21 հարուածներ արձակուեցան իբր ողջոյնի նշան։ Զրահաւորը խարսխեց Պէշիկթաշի առջեւ։ Ողջոյնի թընդանօթներ արձակուեցան նաեւ «Մէճիտիէ» յածանաւէն կողմէ։ Զրահաւորը Պոլսոյ ջուրերուն մէջ պիտի մնայ մինչեւ ապրիլ 3։

Ամուրիներու վրայ տուրքը

Պոլիս, 30 մարտ.— Օրուան խնդիրն է ամուրիներու վրայ դրուելիք տուրքը, որուն մասին Ազգ. Մեծ. Ժողովին օրինագիծ մը ներկայացուած էր Եոզկատի երեսփոխանին կողմէ։ 25-35 տարեկան երիտասարդներն ու 20-35 տարեկան աղջիկները, ինչպէս նաեւ նոյն տարիքն ունեցող անզաւակ այրերը կամ պէտք է տուրք վճարեն, եւ կամ ամուսնանան։ Այս ձեւով գանձուած դրամին 100ին 20ը պիտի յատկացուի վարձատրելու հինգ զաւակէ աւելի ունեցող ընտանիքի հայրերը։

Թուրքիոյ բնակչութեան հետզհետէ նուազիլը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է իշխանութեանց։ Բոլոր սրճարաններու եւ ճաշարաններու մէջ խօսակցութեան առարկան այս է։ Մամուլը ամէն օր նշանաւոր ամուրիներու, ինչպէս նաեւ ընտանիքի յայտնի հայրերու կարծիքները կը հրատարակէ։ Թուրք կանանց Միութիւնը իր հաւանութիւնը տուած է այս օրինագիծին։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ շնորհիւ այս նոր օրէնքին, ամուսնութիւնները պիտի շատնան, եւ կամ գոնէ կառավարական սնտուկը պիտի շահի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ծերակոյտը միաձայնութեամբ վաւերացուց Քէլլոկի դաշինքը։ Այս առթիւ պերճախօս ճառ մը խօսեցաւ արտաքին նախարար Պրիան։

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանային ընտրութիւնները պիտի կատարուին մայիս 30ին։ Երեսփ. Ժողովը պիտի լուծուի մայիս 10ին։ Վարչապետ Պոլտուին Զատկի արձակուրդէն օգտուելով, պիտի պատրաստէ Պահպանողական կուսակցութեան ընտրական ծրագիրը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարար Միրոնէսքու Փարիզ հասնելով տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ Իսլամներու եւ Հնդիկներու միջեւ նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան։ 16 հոգի վիրաւորուեցաւ։

ՓԱՐԻԶ - ՍԱՅԿՈՆ թռիչքը կատարող ֆրանսացի օդաւորդներ Պայեի եւ Րէժինանսի Պոլիսէն Հալէպ հասան և ճամբայ ելան դէպի Պասրա։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

ԽՄԲ.— երէկ տուինք ճանցուցեալ Մինաս Չերազի գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան ճամառօտ պատկերը: Այսօր կը ներկայացնենք իր քաղաքական գործունէութիւնը:

Ներսէս Վարժապետեանի պատրիարքութեան օրով, Պատրիարքարանի ընդհանուր քարտուղարութեան պաշտօնը վարեց (1878-1882), կատարելով քաղաքական թղթակցութիւնը ինչպէս եւ բանակցութիւնները Պոլսոյ դեսպանատանց հետ։ Պաշտօն ունենալով 1876ին ֆրանսերէնի թարգմանել Հայաստանի մէջ գործուած հարստահարութեանց մասին Եւրոպա հրատարակուած առաջին տեղեկագիրը, 1878ին մաս կազմեց այն պատուիրակութեան, զոր Պատրիարքարանը ղրկեց Պերլին՝ Վեհաժողովին մօտ Հայոց դատը պաշտպանելու, եւ որուն նախագահն էր Խրիմեան Հայրիկ, անդամները՝ Խորէն եպսկ. Նարպէյ, Ստեփան Փափազեան, եւ թարգման-քարտուղարը՝ Մ. Չերազ։ Պերլին երթալէ առաջ, Մ. Չերազ՝ ընկերանալով Խրիմեան Հայրիկին՝ այցելեց Հռոմ, Փարիզ, Լոնտոն եւ Վիեննա, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ արտաքին գործերու նախարարներուն՝ Քորթի կոմսին, Վատինկթոնի, Լորտ Սալզպըրիի և Անտրաշի կոմսին հետ։ Պերլին տեսակցութիւններ ունեցաւ Աւկուսթա կայսրուհիին, Ֆրէտէրիք գահաժառանգ իշխանին եւ լիազօրներուն հետ։ Չերազ ամէնէն գործօն անդամն էր պատուիրակութեան, որուն ջանքերուն արդիւնքն եղաւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը՝ Թրքահայաստանի մէջ մտցուելիք բարենորոգմանց մասին։

Որովհետեւ Սուլթանին կառավարութիւնը այդ յօդուածով իր ստանձնած յանձնառութիւնները չէր կատարեր, 1880ին Պատրիարքարանը մասնաւոր պաշտօնով զինքը ղրկեց Կլէտսթընի մօտ, որ նախարարապետ էր այնատեն։ Կլէտսթըն քիչ յետոյ մղեց եւրոպական պետութիւնները նաւային ցոյց մը կատարել Տուլչինօ, որպէս զի Թուրք կառավարութիւնը ստիպեն Գարատաղի, Յունաստանի եւ Թրքահայաստանի մասին դաշնագրին պայմանները գործադրելու, բայց գարատաղեան եւ յունական հարցերուն կարգադրութենէն յետոյ, Գերմանիա Հայկական Խնդրին ընդդիմացաւ, միւս պետութիւններն ալ ետ կեցան այդ մասին պնդելէ, եւ ատոր հետեւանքով Թրքահայերու կացութիւնը աւելի վատթարացաւ։

1883ին Չերազ կրկին Ֆրանսա եկաւ, նոր դիմումներ ընելու համար։

1888ին այցելեց Կովկաս, ռուսական Հայաստան և Թրքահայաստանի մէկ մասը,

1889ին ձգեց Պոլիսը, գնաց Լոնտոն, վերսկսելու համար իր պայքարը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Այդ տարուան նոյեմբեր 15ին Լոնտոնի մէջ հիմնեց քաղաքական-գրական թերթ մը՝ անգլիերէն լեզուով խմբագրուած, որ իր ֆրանսերէն բաժինն ալ ունէր (Armenia - l'Arménie)։ *Յաջորդ տարին Քինկ'ս Քօլէճի մէջ հիմնել տուաւ հայերէնի դասախօսութեան ամպիոն եւ ուսուցչապետ ընտրուեցաւ։*

Անդամ ընտրուած ըլլալով Ֆոլքլորի (1891) և Արքայական Ասիական ընկերութեանց (1892), անոնց ներկայացուց շարք մը յիշատակագիրներ հայ ժողովուրդի գրականութեան եւ աւանդութեանց մասին։ Մասնակցեցաւ Արեւելագէտներու Համաժողովին աշխատութեանց (1892) եւ բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց անգլ. մամուլին մէջ, պաշտպանելով միեւնոյն ատեն իր հայրենիքին դատը դիւանագէտներու եւ հանրային մարդոց մօտ։ 1893ին Չիքակօի տիեզերական արուեստահանդէսին առթիւ գումարուած կրօնքներու համաժողովին հրաւիրուած ըլլալով հայկական եկեղեցին ներկայացնել, հոն շատ մը ճառեր արտասանեց, այդ ժողովին պատուոյ նախագահներէն մին եղաւ, ստանալով շնորհուած 25 միտալներէն մին, թուով 2000 պատուիրակներու մէջէն։ Այցելեց Նիւ-Եորք, Պոսթըն, Ֆիլատէլֆիա, Ուսթըր, Փրովիտէնս, հրապարակախօսութիւններ ընելու հայկական դատի մասին հայերէն կամ անգլիերէն լեզուով, եւ ատոր համար արժանացաւ ոսկի միտալի եւ ուրիշ պատիւներու՝ Ամերիկա հաստատուած հայ գաղութներու կողմէ։ Նոյնպէս այս առթիւ էր որ Commandeur du Libérateur *անուանուեցաւ եւ շքանշան մը ընդունեցաւ Վէնէզուէլլայի Հանր. Կրթութեան նախարարէն։*

Համիտեան ջարդերու միջոցին, հարիւրէ աւելի հրապարակախօսութիւններ ըրաւ Անգլիոյ, Սկովտիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի գլխաւոր քաղաքները։ Նոյն միջոցին պատուոյ անդամ ընտրուեցաւ Լօրիանի, Սէն-Նազէրի եւ Անվէրսի Աշխարհագրական ընկերութեանց, նաեւ Հէնօի Գիտութեանց, Արուեստից եւ Դպրութեանց Ընկերութեան։

1898ին, Լոնտոնը թողուց եւ հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր շարունակեց հրատարակել մինչեւ 1906 թուականը իր L'Arménie *միամսեայ թերթը ֆրանսերէն լեզուով, միեւնոյն ատեն աշխատակցելով* Ռըվիւ տէ Ռըվիւ, Ռըվիւ տ'էօրօփ, Լա Ֆրանս Լիթէռէր, Ֆռոնտ *եւ ուրիշ փարիզեան թերթերու։*

1899ին, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի մեր գաղութներուն կողմէ իրեն պաշտօն յանձնուեցաւ Հայկական Դատը պաշտպանել Լա Հէյի Խաղաղութեան Համաժողովին մէջ։ Հոն խօսակցութիւններ ունեցաւ պետութեանց պատուիրակներուն մեծ մասին հետ եւ հրապարակային բանախօսութիւններ ըրաւ Հայոց մասին Լահէյի եւ Ամսթէրտամի մէջ։

1900ի տիեզերական մեծ ցուցահանդէսին առթիւ, Չերազ յիշատակագիրներ ներկայացուց կրօնքներու պատմութեան, ժողովրդական աւանդութեանց եւ գաղթականական մամուլի միջազգային համաժողովներուն։ Այդ շրջանին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պարսից Մուզաֆֆէրէտտին Շահին հետ որ Փարիզ կը գտնուէր, եւ անկէ ստացաւ «Առիւծ եւ Արեւ» պատուանշանը։

1908ին, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, դարձաւ Պոլիս, ուր մնաց մօտ երկու տարի. եղաւ Ազգային Ժողովի նախագահ, գործակցեցաւ Պոլսոյ ազգային զանազան հիմնարկութեանց, Իզմիրլեանի կաթողիկոսական ընտրութեան իբր Եգիպտոսի Հայոց պատուիրակ մասնակցեցաւ եւ յետոյ Իզմիրլեանի ընկերացաւ իբր Ազգային Ժողովի ատենապետ Պոլսէն Կովկաս եւ Էջմիածնէն Փեթերսպուրկ։

1910ին նորէն եկաւ Փարիզ, եւ այդ թուականէն մինչեւ 1914, ինքզինքը նուիրեց գլխաւորապէս գրական աշխատութեանց. հրատարակեց երեք հատոր՝ ֆրանսերէն լեզուով,— Poètes arméniens, *որ կը պարունակէ թարգմանութիւններ Պետրոս Դուրեանի բոլոր բանաստեղծութեանց, Քամառ-Քաթիպայի, Խորէն Նար Պէյի եւ այլ հայ բանաստեղծներու հատընտիր էջեր,* l'Orient Inédit, *հաւաքածոյ Պոլսոյ եւ շրջակայքի Հայոց եւ այլ ժողովրդոց մէջ տարածուած առածներու, աւանդութեանց, պատմուածքներու, ժողովրդական սովորութեանց, եւ* Nouvelles Orientales, *շարք մը ֆրանսերէն գրուած նորավէպներ՝ Հայոց կեանքէն, եւ որոնց հայերէն թարգմանութիւնը հրատարակեց յետոյ հայ աւսաթերթերու մէջ։*

1913ին կաթողիկոսական կոնդակով, անդամ կարգուեցաւ Պօղոս Նուպար փաշայի նախագահած Ազգ. Պատուիրակութեան, բայց իր առողջական վիճակին պատճառով հինգ ամիս միայն վարեց այդ պաշտօնը,

1914ին, Պէթլիսէն օսմանեան երեսփոխան ընտրուեցաւ, բայց մերժեց ընդունիլ։

1918ին, իր առողջական վիճակը խախտուած ըլլալով եւ Փարիզի կլիման բժիշկներու կողմէ իրեն աննպաստ նկատուելով, տեղափոխուեցաւ Մարսէյլ։

Այս վերջին շրջանին, Չերազ շարունակեց ազգային գործունէութեան մասնակցիլ՝ թերթերու մէջ գրած յօդուածներով։

ԷՋ ՄԸ ՉԵՐԱԶԷՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

Մուրացկան մը բոլոր անցորդներէն ողորմութիւն կ'ուզէր, եւ ամէն դուռ կը զարնէր։

Կը քալէր գլուխը բաց, ոտքը բոպիկ, ցնցոտիներով ծածկուած. դեռ երիտասարդ, այլ շատ տժգոյն ու շատ նիհար, կը քաշքշէր ոտքերը մեծ դժուարութեամբ։

Այրերը իրեն կ'ողորմէին այն սիրուն կիներուն առջեւ միայն, որոնց շնորհներուն կ'ուզէին արժանանալ, կամ այնպիսի մարդերու առջեւ, զոր կ'ուզէին շլացնել իրենց առատաձեռնութեամբ։

Կիները իրեն կ'ողորմէին այն այրերուն առջեւ միայն, որոնց սիրտը կ'ուզէին գրաւել, կամ իրենց այն մրցակցուհիներուն առջեւ զոր կ'ուզէին նսեմացնել իրենց գթառանութեամբ։

Երբ առանձին ըլլային, միեւնոյն այրերը մտազբաղ երեւոյթ մը կ'առնէին՝ խեղճը նշմարած չըլլալու համար, եւ միեւնոյն կիները փողոցին անդիի կողմը կ'դարձունէին իրենց գլուխը՝ անտեսանելի բան մը փնտռելու համար։

Հարուստները բարձրաձայն կ'կանչէին Մուրացկանը, երբ հրապարակին վրայ պատահէին իրեն։ Մեծ աղմուկով կ'հագուէին կամ կ'փոնգտային իրենց գրպանէն դանդաղօրէն դուրս կ'հանէին իրենց պարարտ քսակը, եւ Մուրացկանին ափին մէջ կ'ձգէին իրենց լուման։ Այլ, երբ ամայի փողոցի մը մէջ պատահէին իրեն, շան պէս կ'վռնտէին, գոչելով. «Կորի՛ր, թշուառական։ Մարդ ամէ չե՞ս ամչնար այսպէս մուրալով։ Դուն ալ մեզ պէս աշխատէ, եւ ապրուստդ ճարէ։

Կրօնաւորները կանգ կ'առնէին Մուրացկանին առջեւ, ամէն անգամ որ քառուղիի մը մէջ պատահէին իրեն։ Իրենց քիթը կը խոչէին երկարօրէն, որպէսզի տիմարները ժամանակ ունենային հաւաքուելու, եւ իրենց գրպանէն հանդիսապէս դուրս հանելով իրենց քսակը, Մուրացկանին ափին մէջ կը սահեցունէին փոքրիկ դրամ մը։ Այլ, երբ քիչ անցուդարձ ունեցող փողոցի մը մէջ պատահէին իրեն, կ'երդէին իրենց քայլերը, աղաղակելով. «Կորի՛ր, անիծեալ։ Աստուծմէ չե՞ս վախնար այսպէս մուրալով։ Դուն ալ աշխատէ ամէնուն պէս, եւ ապրուստդ ճարէ։»

Մանուկները միայն կը գթային Մուրացկանին վրայ, եւ բան մը կուտային իրեն, առանց ցուցամոլութեան։ Եւ Մուրացկանը կ'օրհնէր զանոնք, մրմնջելով. «Թո՛յլ տուէք այդ մանուկներուն եւ մի՛ արգիլէք որ ինծ գան, զի երկնքի արքայութիւնը այդպիսիներունն է։»

*

Մուրացկանը օր մը մենա որ տան մը դուռը զարկաւ։

Ցան տիրուհին,— գեռահաս ու գեղանի կին մը.— դուռը բացաւ։

Մուրացկանը ներս մտաւ, բարեւ տուաւ կնոջը եւ գետինը նստաւ, ուժասպառ։

«Պէտք ունի՞ս բանի մը, հարցուց բարեխիտ կինը։

— Ծարաւ եմ։»

Կինը սոթտեց թեւերը, պաղ ջուր քաշեց հորէն, եւ Մուրացկանին տուաւ սափորը։

Մուրացկանը սափորին կպցուց շրթները, եւ խմեց երկար ու առատ։

Երբ խմեց վերջացուց, կնոջ յանձնեց սափորը եւ շնորհակալ եղաւ։ Այլ դուրս չելաւ տունէն։

«Ուրիշ բանի մ'ալ պէտք ունի՞ս, հարցուց կինը։

— Անօթի եմ։»

Կինը հաց եւ թուզ բերաւ իրեն։

Մուրացկանը կերաւ ախորժով եւ շնորհակալ եղաւ։ Այլ դուրս չելաւ տունէն։

«Ուրիշ բանի պէտք ունի՞ս, հարցուց բարեխիտ կինը։

— Կեանքիս մէջ կին մը չեմ համբուրած դեռ։ Համբոյր մ' ողորմէ ինծի։»

Կինը առանձին էր, ամուսինը շուկայ գացած ըլլալով։ Մինչ հաւատարիմ եղած էր իրեն, եւ մէկ օտարի ներած էր իր անկողինը մօտենալ։ Այլ գթաց խեղճ մուրացկանին վրայ, եւ անոր երկնցուց իր այտը, ամօթխածութենէն կարմրած։

Մուրացկանը, շուրթերը ծայրովին իսկ չդպչելով անոր, այնքան մօտենալով, ականջին կարծես հպած ըլլար, փափսալով մեղմաձայն. «Կին դուն, գթութեան գործդ երկնքի արքայութեան դուռները կը բանայ քու առջեւ։»

Ըսաւ եւ լուսապայծառ ամպի մը մէջ աներեւութացաւ։

Քրիստոս էր։

Փրկիչը, ողորմելի ցնցոտիներու տակ ծածկուած, աշխարհի վրայ շրջելու եկած էր, հաւաքելու համար ճշմարիտ քրիստոնեաները։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Աշխարհի ամէնէն մեծ [...] բիքն է չուզել ինչ որ կ'ուզ[...] չճամարձակիլ ձեռնարկել մ[...] կանգ առնել գաղափարի մը [...] ճամբուն վրայ, Թափառ[...] բոլոր կողմերուն վրայ կամ [...] դառնալով: Հակասութիւնք [...] լի անճանդուրժելի է քան [...] ըը: Առանց սարսափի չէ որ [...] ղափար մը կ'ընդունիմ, [...] ճետեւ գիտեմ թէ ան [...] զարճուրելի ապագայով մը [...] րուն գաղտնիքը կը [...] ինձմէ. բայց զայն ընդունելով [...] կ'ընդունիմ ինչ որ կայ անոր [...] մէջ, եւ ինքզինքս պիտի արճ[...] մարճել, եթէ նաճանջէի [...] պարտադրութեան առջեւ: Ն[...] տկարութիւնը անձնասպան[...] թիւնն է բանականութեան:

Ռ. Ռոլան

ՎԵՐԱԾՆՈՂ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

բազմութիւն եւ աղմուկ կար՝ ծուխով բեռնաւորուած սենեակին մէջ: դուրսը փետրուարի գորշ ու ցուրտ օր էր: երկինքը կարծես կը ցածնար ու կ'իյնար գետին: գիտե՞ս, ես քեզի ըսած եմ որ լսելու տարբեր եղանակներ կան: երբ լռութիւնը անխզելի է՝ ճոգիդ գերին է արտասանուած բազմաթիւ խօսքերու, յիշատակներու, բառերու: ու այդ լռութիւնը աւելի մատնիչ է ու վտանգաւոր՝ քան շատախօսութիւնը որ կը փրկէ քեզ՝ ճոգիդ տալէ, իրերուն ու մարդոց վրայ՝ քեզմէ թանկագին բան մը ձգելէ: խօսի՛լ, խօսի՛լ, անկարեւոր, երկրորդական, զանցառելի բաներու մասին, խօսի՛լ, գիտես, փողոցէն անցնող կառքերու մասին, ճեռաւոր գարնան մը ծաղիկներուն մասին ու չըսել էականը, կարեւորը, գաղտնին: Այս ալ լռելու եղանակ մըն է: Լռութեամբ զիս մէկ կողմ քաշեցիր ու ձեռքերդ բազուկներուս վրայ, նայուածքդ աչքերուս, դո՛ւն որ լռակեաց լլլալ կ'ուզես, ճէ՛ք, անզօր ընկեր, ու ամէն վայրկեան կը մատնես ինքզինքդ, ինծի ըսիր՝

— չեմ ճասկնար ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ այդքան զօրութեամբ, երկու տարբեր մարդիկ կ'ապրին մէկ մարմնի մէջ: «խոնջ մարդու օրագիր», ըսիր ժպտուն, խո՛նջ, բայց դուն ուրիշ մարդ մըն ես, ըսէ՛, քաղքենի թէ ոչ, յոգնած թէ վերածնող, ո՞րը . . .

մէկը եւ միւսը եւ դեռ ուրիշներ, մէկ մարդու մէջ: կ'ուզեմ ըսել քեզի՝ որ ե՛րբ մարդ գեղեցիկ ու անդորր բաներու ճաշակը չունի, դժուար չէ այդ բաներէն ճրաժարիլը, կ'ուզեմ ըսել քեզի՝ որ երբ մարդ զօրութեամբ չզգար կեանքին գեղեցկութիւնը՝ մաճը իրեն ճամար դիւրին է եւ անփառունակ: ի՛նչ որ մարդը կը բարձրացնէ, պայքարն է ու դժուարաւ շաճուած ու անկատար յաղթանակը որ բաց դուռ կը ձգէ նոր յաղթանակներու ճամար, յաւէտ նորոգ պայքարի:

չերոսութիւն չկայ, ո՛չ ալ գնաճատանքի նիւթ՝ բնատուր բաներուն մէջ, գիտե՛ս, գիտե՛ս դուն ասիկա...

*

* *

III.— ԵԹԷ ՄԷԿԸ ԸՍԷ ԹԷ՝ Ի՞ՆՉ Է ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ...

Օրերը գէշ են կրկին։ Գէշ էին ամբողջ տարուան ընթացքին, Անցեալները, հասարակ խանութպանի մը պէս նստայ հաշուեփակի։ Հաշուեցի շահն ու վնասը ու եզրակացուցի որ տարին գէշ է եղած։ Անշուշտ բազմաթիւ ուրախութիւններ ու գինովութեան, յուզումի, նոյն իսկ երջանկութեան ժամեր ունեցայ։ Ու ի՛նչ որ աւելի թանկագին ու մեծարժէք է՝ ունեցայ մեծ խանդավառութիւններ։ Ամբողջ տարիս լեցաւ ուժեղ պայքարով մը։ Երիտասարդ ցուլի մը պէս գլուխ բռնեցի շատ մը դժուարութիւններու։ Յաղթեցի ոմանց, յաղթուեցայ ուրիշներէ եւ ուժաբեկ, յուսահատ, վերջացած մարդ մը չեմ դեռ։ Ընդհակառակն, վերածնող մարդու մը հոգին կը զգամ մէջս։ Նաեւ ճամբորդեցի, նո՛ր տեղեր ու նո՛ր քաղաքներ տեսայ, վերադարձայ հին վայրերու բանաստեղծութեան։ Այսուհանդերձ գէշ էր տարին։

Հոգեր ու վշտեր ունեցայ՝ որ կը նորոգեն մարդը։ Տեսայ փլատակներ, աւերակներ ու կանգուն բաներու սէրը մեծցաւ մէջս։ Ծաղիկներ բռնեցի ու մոխիր մնաց ձեռքերուս մէջ։ Զօրութեամբ զգացի որ այսպէս է կեանքը, անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի կարօտ ու ինծի թուեցաւ որ հիմքէն խախտած բան մը կայ, Այդպէս է կեանքը, ըսի՛ բարձունքէ բարձունք արշաւ մը եւ կամ տիղմերու մէջ ու հողին վրայ սողացող անարգ ժամեր։ Զօրութեամբ զգացի որ սահմանափակ ու ճղճիմ են մեր ճիգերը՝ մինչդեռ մեր շուրջը բարձրացող տեղ մը աւելի տեւական ու աւելի ընդհանուր բնոյթ ունի։ Պէտք է զօրակոչի կանչել ուրիշ կարողութիւններ։ Մէթէրլինկ կ'ըսէ տեղ մը.— Ապրիլ, կը նշանակէ ապականիլ...։ Անշո՛ւշտ, Ապրի՛լ անընդհատ մաշիլ ըսել է։ Այս տեւական ու հանապազօր շփումներուն շնորհիւ՝ ամէն օր, իրերուն եւ մարդոց վրայ մեզմէ բան մը ձգել։ Անընդհատ ծերանա՛լ, հիննա՛լ։ Միթէնոց ամէն օրուան հետ հեռանա՛լ, մեկնի՛լ մեր խանդավառ երիտասարդութենէն։ Տխուր է ասիկա։ Եւ պէ՛տք է որ այս այսպէս չըլլայ։ Ահա՛ թէ ինչու բազմաթիւ մարդիկ կ'ուզեն երիտասարդ մնալ, կը նշանակէ յաղթական, մարտի դաշտին վրայ։ Կարելի է սակայն այլապէս մեռնիլ...։

Եւ ահա՛ այս է յեղափոխութիւնը։ Յամառ, անվերադարձ ու վճռական ցանկութիւնը ամէ՛ն բան փոխելու հոս։ Քանի մը բառ միայն, որ գիտէ՛ք, ու յաւելում մը՝ բռնութիւն։ Դուք կ'ուզէք մնալ հոս, բայց օրերը գէշ են, անտանելի։ Փոքրոգութիւնը ու մեր գձուձ հաշիւները կը խեղդեն մեզ։

Կը յիշեմ ծեր ու տաղանդաւոր Ֆրանսացի գրող մը որ ռուսական յեղափոխութեան տասներորդ տարեդարձին տօնակատարութեան օրը՝ հպարտ, տխուր ու զարմանալի բանաստեղծութիւն մը արտասանեց։ Մեծ, վայրագ ու տարօրինակ ամբոխ մը կար վարը, բազմալեզու ու զգայուն։ Բանուորներ էին, ուսանողներ, աղջիկն[...] փողոցի կիներ ու մանուկներ։ Երբ երեւաց՝ բոլորը լռեցին։ Ա[...] տակ ու ազնուական ձեռքեր ունէր որ կը դողային ու մատնեմա[...] վրայ մեծ գոհար մը ունէր։ Հագուած էր մեծ ու անթերի խնամ[...] սեւ ու հանդիսաւոր հագուստ մը։ Դէմքը տժգոյն էր, աչքերը [...] կապոյտ, գրեթէ մութ։ Դէմքը՝ խաղաղ բայց դառնացած էր [...] սպիտակ մազերը՝ վայելուչ էին, լաւ յարդարուած։ Ամբողջ մար[...] կ'արտաբերէր ազնուական, նուրբ, մեծ քաղաքի մը սուսեր[...] ապրած, հպարտ ու քաղցրօրէն անթեքելի մտաւորական մա[...] իր թանկագին հոգին։ Երկչոտ՝ քաղքենիի իր յոգնած նայուա[...] պտտցուց այդ մեծ ամբոխին վրայ ու — Ներեցէ՛ք, [...] զարմանահար ու դեռ գերի բազմութեան, որ ձեզ «ընկեր» [...] կրնար կոչել,— հին մարդ մըն եմ, ըսաւ, ծնունդը՝ սնանկ ու պա[...] քաղաքակրթութեան մը, զաւակը՝ գձուձ և անաշխատ դասակարգ[...] մը։ Ամբողջ քառորդ դարու որոնումներէ, վարանումներէ, անհա[...] ներէ ու յուսաբեկումներէ յետոյ, բոլո՛ր ճամբաները փորձելէ [...] տոյ՝ որ կը կարծէի թէ զիս պիտի տանէին ճշմարտութեան, [...] լայն, ամբողջական, աւելի՛ նորոգ մարդկային կեանքի մը [...] նումին, կը տեսնէք որ եկած եմ ձեզ ըսելու որ դուք իրաւունք[...] նիք եւ թէ ձերն է ապագան։ Տարիներու լռութենէ դուրս կու[...] այս քանի մը նախադասութիւնը ըսելու մեծ հաճոյքին համ[...] Եկած եմ ուրեմն ձեզի տարբեր բանակէ մը, բայց ձեզ հետ [...] ջունեմ յեղափոխութիւնը, վաղուան արեւածագը։ Կը տեսնէ՛ք, [...] իր երգող, տաք, ծեր մարդու իր հանդիսաւոր և զողահար ձայն[...] այս գէշ, այս պղտոր օրերու խաւարին մէջէն՝ մէկ ելք կայ — [...] ղափոխութիւնը. յետոյ՝ որոտընդոստ ծափեր տեղացին։ Ամբո[...] երգեց՝ բոլոր երկիրներու աշխատաւորներու գոռ ու պատերազ[...] կան քայլերգը ու ան, բազմութեան յատնկայս ու յուզիչ յարգա[...] արտայայտութենէն յետոյ, արտասանեց ընդհանուր ու անխ[...] լռութեան մէջ, շուրջ ութ հազար բազմութեան դիմաց կեցած, [...] երկար բայց խարխուլ, բայց նկուն հասակը ցցած ու աչքերը [...] ռուն՝ յուզիչ բանաստեղծութիւն մը։ Տխրութեամբ ու անձկութեա[...] բեռնաւոր տողեր էին, տողեր կարճ, տողեր երկար, զանգազա[...] երաժշտական, արտասովոր կերպով թելադրական։ Ու յաճախ [...] նախադասութիւնը, անխուսափելի կերպով, կուգար լռութ[...] լեցնել։ Եւ յուզիչ էր այդ նախադասութիւնը՝

Երբ օրերը գէշ են, գէշ...

Գէշ օրերը...

Ու յետոյ միւս բառը՝ մեծ, պարտաւորիչ, գեղեցիկ։

Ռ. [...]

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

քաղաքներէն՝ Պոլիսը, որ բառին իսկական առումով երբեք Թրքական չէ եղած, առաւել քան երբեք նուազ Թրքական է այժմ՝ երբ գլխարկները փոխարինած են ֆէսերուն եւ կիները եւրոպական ձեւով կը հագնին։ Այլեւս մայթերուն վրայ ցրուած գաւառական քաղաք մը դարձած է։ Իր առեւտուրը կը մեռնի, եւ երբեմնի բարգաւաճ նաւահանգիստը պարապ է։

Իզմիր, Մոտաւոր Արեւելքի գեղեցկագոյն քաղաքը, մարգարիտ մը՝ ագուցուած իր գեղատեսիլ բլուրներու մատանիին մէջ, այժմ հրկիզուած աւերակներու կոյտ մըն է, բացի այն տեղերէն, ուր մէկ երկու նախաձեռնող տուներ քարափին վրայ թեթեւ գրասենեակ մը կառուցած են։

Կառավարութիւնը 1926ին ջանաց ճարտարարուեստական քաղաք մը դարձնել Ատանան։ 1928ին իր առեւտուրը նուազեցաւ եւ Անատոլուական աղտոտ գիւղի մը վիճակին ինկաւ։ Էնգիւրի՝ նոր մայրաքաղաքը դեռ շինուելու վրայ է։ Հոս կայ նոր կայարան մը եւ գեղեցիկ լայն պողոտայ մը՝ դէպի կառավարական շէնքերը. կան նաեւ քանի մը սիրուն տուներ եւ խանութներ։ Բայց մնացած մասը մայրաքաղաքի վայել վիճակի դնելու համար եղած մեծ ջանքերը արդիւնք չտուին։ Միւս քաղաքները չեն փոխուած կամ բարեզարգացած։ Կեսարիոյ մէջ ժողովուրդը շատ կ'աշխատի։ Սակայն Կեսարիոյ բնակիչները միշտ այնքան աշխատասէր եղած են, որ միւս Թուրքերը չէյթանլը (սատանածին) կը կոչեն զանոնք՝ անոնց խորամանկութեան եւ սակարկելու կարողութեան համար։

Կեսարիոյ մէջ տեսայ որ Թուրքերը ճարպիկ առեւտրականներ են։ Օսմ. կայսրութեան օրով Յոյներն ու Հայերը մանրառեւտրական, ճարտար արհեստաւոր եւ խանութպաններ էին։ Յոյներն ու Հայերը վտարուած են։ Կարգ մը քաղաքներու մէջ կը մնան փոքր թիւով Հայ կաթոլիկներ՝ շուրջ 800 Էնկիւրիի մէջ, 400 Ատանայի եւ 600 Կեսարիոյ մէջ։

Թուրքիոյ միւս գիւղական շրջաններէն մեկնած են անոնք, ու Թուրքերը շատ կարողութիւն ցոյց չեն տար խանութի եւ մանր արհեստներու տափակ կեանքին մասին, որ սակայն պետութեան մը կենսունակութեան աղբիւրը կը կազմէ։ Ատալիոյ, Մէրսինի, Էսքիշէհիրի եւ երկոտասնեակ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ տեսայ զանոնք, կկզած իրենց խանութներուն մէջ, յուլօրէն սակարկելով իրենց յաճախորդներուն հետ, մինչ իրենց դրացի Հրեան, Սուրիացին կամ Եգիպտացին կը հարստանան՝ անոնց անհոգութեան եւ թուլութեան երեսէն։ Ճիշդ է թէ անոնք որ սուրով կը մեռնին, սուրով պէտք է ապրին, ու Թուրքին համար դժուար է զինուորութենէ առեւտրական դառնալ։

Առեւտրական բնազդի այս պակասը չեն լեցներ տնտեսական պայմանները։ Դրամագլուխ չկայ երկրին մէջ։ Դրամատէրները կը վախնան վստահելէ Թուրքերուն, Թուրքերն ալ չեն վստահիր դրամատէրներուն, վախնալով որ մի գուցէ պատերազմէն առաջուան եղածին պէս իրենց ճանկերը կը մխեն անոնց նոր շահուած ազատութեան մէջ։ Հասոյթներու մէկ երրորդը կը ծախսուի ռազմական ուժերու համար։ Տուրքերը ծանր են։ Կան անհամար մենաշնորհներ եւ առեւտրական սեղմումներ։

Դեռ շատ կանուխ է արդար դատաստան ընելու համար։ Ազգ մը սերունդներով կը հաշուուի եւ ոչ թէ տարիներով։

Օսմ. կայսրութիւնը կառուցուած եւ հիմնուածէր կրօնքի վրայ։ Մ. Քէմալ այս բոլորը քանդեց։ Իր իսկ կրօնական հաւատալիքները մշուշային են եւ չեն կաշկանդեր զինքը։ Վերջ տուաւ խալիֆայութեան. քշեց տէրվիշները, փակեց բազմաթիւ մզկիթներ ու սրբավայրեր եւ անոնց կալուածները պետութիւնը գրաւեց։ Թուրքիա հիմա աշխարհիկ հանրապետութիւն մըն է։

Երկար ատեն Թուրքերը ճանչցուած էին իբրեւ մոլեռանդ. բայց խլամութիւնը գրեթէ անմիջապէս մեռաւ Թուրքիոյ մէջ։ Այսօր բացի քանի մը ծերերէ, ո՛չ ոք մզկիթ կ'երթայ։ Իսլամութիւնը ընջուած է ազգային գիտակցութենէն՝ այնպէս իբրեւ թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլար. փոփոխութիւնը ա՛յնքան արագ կատարուեցաւ, որ մարդ կը փորձուի կարծելու թէ Թուրքերը երբեք կրօնական ազգ չեն եղած, այլ զինուորական, հնազանդ ժողովուրդ, որ կը փափաքի առաջնորդուիլ եւ կառավարուիլ։ Ինքնիշխանօրէն առաջնորդուիլն ու կառավարուիլը եղած է իրենց ուժը. այս ձեւը պարտադրուած չէ իրենց, այլ զայն ընդունած են ազատ կամքով։ Հիմա նոր սերունդը կը սորվի ժողովրդավար ամէնէն յառաջադէմ գաղափարները. ու եթէ անոնք մարսուին, այլեւս ո՛չ մէկ դիկտատորութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ։ Կը մնայ տեսնել թէ փորձը որքան պիտի յաջողի, եւ թէ որքան կրնան զարգացնել իրենք զիրենք կառավարելու կարողութիւնը։

Հարիւրապետ ՀԱՐՈԼՏ ԱՐՄՍԹՐՈՆԿ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Պէլվիլի մէջ Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութեան ցերեկոյթը։ Պ. Հայկ Արամ Քիպարեան բացաւ հանդէսը։

Վարչութեան անդամ Պ. Ցարութիւն Քէֆէլեան տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան մասին, որ կազմուած է 1927ին 5-6 ընկերներով։ Օրէ օր աւելցաւ անդամներու թիւը եւ այսօր գործնական քայլ մը եւս կ'առնէ՝ ձեռնարկելով օգնել Անատոլուի կարօտ հայրենակիցներուն։ Կատարուեցաւ աճուրդ մը որմէ գոյացաւ 410.30 ֆրանք շնորհիւ Տիկ. Ագապի Մինասեանի։ Նշան Ադամեան խոստացաւ վճարելու 200 ֆրանք, Անդրանիկ Տէրտէրեան 50, եւայլն։ Եղան երգեր, արտասանութիւն եւայլն։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։ Ընդհ. հասոյթը եղաւ 560.30 ֆր., 200 ֆր. ալ գանձելի։ Այս գումարը պիտի յատկացուի հայրենիքէն բերուելիք հայրենակիցներու ֆոնտին։

Ներկայ մը

ՎԱՆԱՅ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԷՆ

1.

Արե՛ւ, արե՛ւ, դուրս ելի,
Քո ծէրը մէրը եկեր են.
Ոսկի դանակ բերեր են,
Կոռ - քարի տակ ծըրեր են.
Հով ծառի տակ փորեր են.
Գոմէշն եկեր կոխեր է.
Տէրտէրն եկեր օրհներ է.
Ժամհարն եկեր տարեր է.
Տարեր դրեր խաչկանց տուն.
Խաչ-գաւազա՛ն վեր' գլխուն...:

2.

Թէ չի՛լ եմ նը' չիրի՛ն եմ.
Թէ գէ՛շ եմ նը' ատլըսի փէ՛շ եմ.
Թէ կո՛ւզ եմ նը' գըռու՛զ եմ.
Թէ քըռնա՛ծ եմ նը՛ քացխով
բռնա՛ծ եմ.
Թէ կօլօ՛տ եմ նը' խօրօ՛տ եմ.
Թէ սիվտա՛կ եմ նը' դալամա՛ եմ,
Թարվըզու շաքարլամա՛յ եմ.
Թէ կա՛ղ եմ նը' կաքա՛ւ եմ.
Թէ սեւ եմ նը' սերակեր եմ.
Քան զըմէ՛ն ծաղկունքը վե՛ր
եմ,—
Ծա՛նդը զարկէք' ծա՛նդը խաղամ,
Ծա՛նդը մարդու տըղայ եմ...:

3.

Ծը՛ղլավըզիկ...,
Թա՛փ տուր ջըրիկ,
Ա՛ռ քեզ մըսիկ,
Գը՛նա մըտիր օ՛րօրոցիկ:
Ռուին զարնեն՝
Ռըը մեծնայ,
Քանզ վ.անից կատուն՝
Կըլաւնայ:
Քըթիկը սոթ գայ,
Աչերը ծոթ գայ.
Բերանը պըզտիկ,
Ճակատը լայն գայ:

Ծը՛ղլավզիկ,
Թա՛փ տուր ջըրիկ.
Ամէնի քունը
Գայ վեր' քեզիկ...,

4.

Դալա՛ր Թաթիկ, ջո՛ւր բեր,
Ես չեմ կըրնար, դո՛ւ բեր.
Փըլաւ եփեմ' դո՛ւ կեր.
Ես չեմ ուտեր' դո՛ւ կեր:

5.

Սըկըռտի՞կ՝ սարե՛ը ժուռ գար.
Սեըն ուտէր՝ մածունը չո՛ւռ
տար.
Իըիկուն բարո՛վ տուն գար:
Սըկըռտիկ' մէջ սե՛ւ պուտկըն,
Սեւ պուտուկ' քեռո՛ւ քամակ,
Քեռու՝ քամկէն ի՛նկաւ կոտըրաւ,—
Սըկըռտիկըթը՛ռռաւփախաւ...:

6.

Իկին երկու քուր ո՛ւէ քուր,
Արեւ-լուսնակ քուր ո՛ւէ քուր,
Կարմիր կապաւո՛ր,
Շիլայ շապկաւո՛ր,
Նըշխո՛ւն լաչաւոր,
Շողըրաթթախ շէ՛ըբէկին,
Մեղըրաթթախ ա՛լբաքին,
Տո՛ւռ տուր կաքաւն արծըթին,
Զառնէ՛ նիեաթ իմ տըղին: (1)

ԶԻԹՈՒՆԻ

(1) Բոլոր այս երգիկները, եւ ուրիշ բազմաթիւ կտորներ, երգած եմ ու ձայնագրած է Կոմիտաս Վարդապետ։ Միասին մշակելով կազմած ենք հարազատ նիւթեր Հայ Մանկապարտէզներու համար։ Զ.

ԳԻՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ

Մարտ 16ին, Գաճիրըէի մէջ, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Համաստեղի: Անոր գրականութեան մասին խօսք առած են Հ. Օհանջանեան, Գ. Մխիթարեան, Համբարձում Երամեան, տքթ. Ն. Պաղտիկեան եւ ուրիշներ:

Ահա հատուած մը Գ. Մխիթարեանի ուղերձէն, որ ամփոփ վերլուծումն է Համաստեղի գրականութեան:

— Հրաշքներ չկան ալ այս օր։ Բայց այդ հրաշքի ուժը ունի միայն մէկ բան — արուեստը։ Արուեստը կրնայ երազն ու պատրանքը սեւեռել եւ անկորնչելի գիծերու մէջ, յանձնել յետնորդ սերունդներուն։ Համաստեղ, հայ մեռած գիւղը կենդանացուցած եւ իր գործով, ողջ վիճակի մէջ, յանձնած է ամէնուս։ Հայ գիւղը կ'ապրի ալ իր գիւղացիներով, ոչ թէ երազի պէս, րոպէ մը միայն, այլ յաւէրժական գծերով, հայ գրականութեան մէջ։

Իր արուե՞ստը, հոս է իր գաղտնիքը՝

Ճիշդ է, գիւղի կեանքը շատեր տուած են։ Մինչեւ իսկ շատ տաղանդաւոր Թլկատինցին։ Բայց անոնք՝ տուած են առաւելապէս առօրեայ կեանքը, գիւղին կեանքը, զոր կը ներկայացնեն, կը դատեն ու կը վերլուծեն։ Հեղինակը միշտ ներկայ է հոն։

Իր գրականութեան կենդանութեան պատճառներն են.

1) Համաստեղ, իր գրականութեան առանցքը դարձուցած է գիւղացիները, ողջ մարդիկ՝ որոնք կ'ապրին գիւղին մէջ եւ որոնց շուրջ խտացուցած է գիւղին կեանքը։ Անիկա գիւղը կը պտտցնէ մեզ փիլիկ Աղբարի, փեսայ Օվանի, գանձակ Պարսամի, Թորիկ պետօի, Եղսիկի, պալիկ Հօրքուրի եւայլնի հետ։ Այս պարագան է որ իր գրուածքները անուններու կը կապեն եւ անոնք արտակարգ կենդանութիւն կը ստանան։

2) Անոր լեզուն պարզ է, ինչպէս գիւղին կեանքն ու գիւղացին, գրականութիւն, այսինքն ճախրանք չունի. ամէն բան մօտիկէն կը դիտէ։

3) Իր պատկերները գլխէն կամ երեւակայութենէն չեն ծնած, այլ՝ գիւղէն կամ գիւղացիէն։ Գիւղացիի մը մռայլ կերպարանքը «կօճղ»ի կը նմանցնէ. անոր նստուածքը՝ «օճախ»ի, կնճռոտ ճակա՞տ մը պիտի ներկայացնէ, մաշած բառեր չի գործածեր, «կնճռոտ», «փոթ - փոթ», «ակօսաւոր» եւայլն. եւայլն., այլ կ'ըսէ՝ «հերկուած արտի մը նման», խօսքը ջուրի հոսանքի մը մասի՞ն է. չըսեր «յորդառատ, «փրփրադէզ» եւ նման մեռած բառերով. այլ կ'ըսէ՝ ջուր մը որ կը հոսի՝ «գոմէշի մը մէջքին» պէս եւլն.։

4) Խիտ են իր պատկերներուն նման իր գրուածքները. քանի մը գիծ իրարու քով բերելով, կուտայ կեանքը եւ մարդը։ Տասը տողով տուած է գիւղին կեանքը, զոր կը խտացնէ կամուրջի մը վրայ, (էջ 220)։ Եւ վերջապէս հաւասարակշռուած է. նիւթին բաշխումը կատարած է արուեստով եւ չափի յատուկ գաղափարով, առանց թափառումներու եւ ծանրաբեռնումի։

5) Իր գրականութիւնը իր անձին պատկերն է։

Անոր գործը հայ գրականութեան թանգարանին մէջ թանկագին տեղ ունի։

ի՞նչ հարկ հարցնելու թէ ի՞նչ է յեղափոխութիւնը։ Բայց քանի մը բառ միայն, որ գիտէք ու յաւելում մը միայն՝ բռնութիւն։ Ես կը հաւատամ թափուած այսքան արիւններուն բարութեան, ազնուութեան, օգուտին։ Ու կը սպասեմ որ մեծ քինախնդրութեան ժամը հնչէ։ Այն ատեն ես գլխարկս պիտի նետեմ օդը ու գոչեմ— Ահա՛ բոլո՛ր հատուցումներուն ժամը։

IV.—ԵԹԷ ԳԶՈՒԶ ՄԱՆՐ ՔԱՂՔԵՆԻՆԵՐ ԶԸԼԼԱՅԻՆՔ...

Երէկ գիշեր տարօրինակ երազ մը տեսայ։ Երազիս մէջ հոգեվարք էի ու կը զգայի թէ պիտի մեռնիմ։ Յանկարծ սենեակին մութը կարծես թէ պայծառացաւ ու ամբողջովին սպիտակ հագած կին մը որ կարծես՝ կապոյտ գոհարէ աչքեր ունէր եւ ոսկիէ վարսեր, ինծի ըսաւ ջուրերու եւ տերեւներու ձայնով՝

— Քանի՞ տարի ապրած ես, գիտե՞ս, քանի՞ գարուն եւ քանի՞ ձմեռ, քանի՞ օր եւ քանի՞ գիշեր, քանի՞ ժամ եւ քանի՞ վայրկեան ու այդ բոլո՛ր օրերուն, գիշերներուն, ժամերուն ու վայրկեաններուն ընթացքին՝ քանի՞ հերոսական եւ քանի՞ վատ բան ըրած ես, քանի՞ հոգի ուրախացուցած եւ քանի՞ հոգի վշտացուցած, քանի՞ անգամ արիւն թափած ես ուրիշներուն համար եւ քանի՞ անգամ ուրիշները զոհած քեզ համար, ուրկէ՞ կուգաս, ո՞վ ես եւ ինչո՞ւ կ'ապրիս, ո՛վ մարդ...

Ու ես, պզտիկ ու շփոթահար տղու մը պէս որ կը նայի երկինքին ու իր մատներուն վրայ կ'ուզէ անհամար աստղերը համրել, կ'ուզէի հաշուել թէ, իրա՛ւ, քանի՞ օր եւ քանի՞ գիշեր, քանի՞ ժամ եւ քանի՞ վայրկեան ապրած եմ ու քանի՞ հերոսական ու քանի՞ վատ բան ըրած եմ, երկրի վրայ ապրած ժամանակս։ Գլուխս ափերուս մէջ՝ կը նայէի սպիտակ հագած կնոջ կապոյտ գոհարէ տաք աչքերուն ու չէի կրնար հաշիւս գտնել։ Յետոյ լացի։ Խոշոր ու տաք արտասուքի կաթիլներ կը գլորէին այտերս ի վար ու ամբողջ մարմինս ջերմութեան մէջ էր։ Բերանս դառն էր ու ձեռքերս պաղ էին։ Կը կարծէի որ վերջին ժամն է ու կ'ուզէի մեռնելէ առաջ անկողնէս բարձրանալ. գլուխս առնել ու երթալ իյնա՛լ ծաղկած մարգագետիններուն վրայ, գլուխս պահել խոտերուն մէջ ու հաշուել թէ, իրա՛ւ, քանի՞ հոգի ուրախացուցած ու քանի՞ հոգի վշտացուցած եմ երկրի վրայ ապրած ժամանակս, բայց գոհարէ տաք աչքերով կինը մօտեցաւ ինծի ու իր երգող ձայնովը ըսաւ՝

— Ո՛վ մարդ, տակաւին բազմաթիւ գարուններ եւ ձմեռներ պիտի տեսնես, օրեր ու գիշերներ, ժամեր ու վայրկեաններ ու բազմաթիւ առիթներ պիտի ունենաս լաւ կամ վատ, հերոսական կամ գէշ բաներ ընելու, մարդիկը վշտացնելու կամ ուրախացնելու, սպաննելու կամ ծծելու, սիրելու կամ ատելու, գնա' ու ըրէ՛ ինչպէս որ կ'ըսեմ։

— Պիտի հանդիպիս դեռ բազմաթիւ մարդոց, աղքատ ու տխուր, տգէտ, չգէտ, հիւանդ կամ գուրգուրանքի կարօտ, զինով ու ապականած, պէ՛տք է որ սիրես զանոնք։

— Մարդիկ՝ տակաւին բազմաթիւ անգամներ պիտի վիրաւորեն ու ցաւցնեն սիրտդ, ուրախութիւնդ պիտի պղտորեն, գինիիդ դառնութիւն եւ հացիդ թոյն պիտի խառնեն, բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք։

— Աշունդ՝ անձրեւոտ, գարունդ՝ առանց ծաղիկներու, ձմեռդ՝ առանց ջերմութեան եւ ամառդ՝ առանց պտուղներու պիտի ըլլայ։ Ծաղիկներու տեղ փուշեր, գինիի տեղ լեղի ու դառն մոլեխինդ, ուրախութեան տեղ վիշտ ու սիրոյ տեղ ատելութիւն պիտի գտնես։ Ու օրերդ պիտի ըլլան սեւ, մառախլապատ, դժուարատար։ Բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք...

— Գործերդ՝ ձախողութեամբ, յոյսերդ՝ յուսախաբութեամբ, երազներդ՝ առօրեայի ցեխին մէջ ու դէպի վեր բոլո՛ր սլացքներդ, ո՛վ մարդ, ո՛վ գարշ հողեղէն, վա՛րը, հողին վրայ պիտի վերջանան։ Պիտի ցանկաս ու չունենաս, պիտի վազես ու չհասնիս հանգրուանի, պիտի ծարաւիս ու չպիտի յագենաս։ Ու բոլո՛ր յոյսերդ, երազներդ, սլացքներդ ու ծարաւներդ պիտի ապերջանիկ ընեն քեզ։ Բայց դուն պէ՛տք է սիրես զանոնք։

— Պիտի պայքարիս ու քիչ անգամ պիտի յաղթես։ Պիտի իյնաս ու չպիտի բարձրացնեն քեզ, պիտի տաս ու չպիտի հատուցանեն։ Ծիծեռնակներ պիտի արձակես դէպի գարնան հեռաւոր կայքերը՝ որպէս զի քանի մը նշենիի ծաղկած ծիլ բերին քեզի, բայց իրենց կտուցներուն մէջ, գէշ ու գարշահոտ խոտերով պիտի վերադառնան։ Բայց դուն պէտք է սիրես զանոնք։

— Ու հիմա գնա՛ ու ըրէ՛, ինչպէս որ կ'ըսեմ, ո՛վ մարդ...

Ու ես, վշտահար ու շատ տխուր՝ կը մտածէի թէ ինչպէ՞ս կարելի է այդպէս ընել։ Գլուխս ափերուս մէջ առած, ես ինծի կը հարցնէի թէ՛ միթէ՞ կարելի է այդպէս ընել ու կ'ըսէի որ ո՛չ, կարելի չէ։ Անարգանքին՝ պէ՛տք է հատուցանել անարգանքով ու ատելութեան՝ ատելութեամբ։ Մէկ զարնեն՝ պէ՛տք է երկուքով փոխադարձել։ Թէ երբեք կարելի չէ այդքան քաջ, մեծանձն ու խոնարհ ըլլալ։ Ու գոհարէ տաք ու կապոյտ աչքերով կինը տեսաւ իմ շփոթս եւ իր ջուրերու եւ տերեւներու ձայնովը ըսաւ ինծի.

— Անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի կարօտ պիտի ըլլայ կեանքդ։ Ու կեանքդ պիտի ըլլայ այնպէս ինչպէս որ ըսի ու դո՛ւն պէ՛տք է ընես այնպէս՝ ինչպէս որ ըսի։ Եթէ չես ուզեր, քալէ՛ հետս։ Պիտի բարձրանանք վե՛ր, մարդոց հողակպիկ տուներէն եւ ծմակներէն, ջուրերէն եւ լիճերէն վե՛ր, մարդոց տկարութիւններէն, շնութեան տուներէն, վաճառքի ու խաբէութեան կըրպակներէն վեր։ Պիտի թողունք հոս՝ բոլո՛ր բաները որ սիրեցիր ու բոլո՛ր բաները որ ատեցիր։ Դէզ առ դէզ, իրարու վրայ՝ պիտի ձգենք երազներ, յոյսեր, ծաղիկներ ու կիներ, վիշտերդ ու դառնութիւններդ, գիտե՞ս, օ՛, անցաւոր բաներ, շտապէ սակայն, շտապէ՛, ժամը ուշ է, հարկ է աճապարել, եկո՛ւր...

— Եւ կամ թէ, գնա՛ ու ապրէ՛ դեռ այն բազմաթիւ ամիսները, օրերն ու գիշերները, ժամերն ու վայրկեանները, այնպէս ինչպէս որ ըսի, բայց աճապարէ՛, կամ եկուր...

Ու ես արտասուքներուս մէջէն ու գողահար ձայնով ըսի սպիտակ կնոջ՝ որ կը խօսէր ինծի ջուրերու եւ տերեւներու ձայնով թէ կ'երթամ ու կ'ընեմ ինչպէս որ ըսաւ։ Երբ արթնցայ առաւօտը, ծագած էր ու արեւի ճառագայթներ կը խաղային բարձիս վրայ։ Լսեցի արտոյտի մը ձայնը որ կ'անցնէր վերէն։ Աղջիկներ՝ որ կ'աղմկէին փողոցին մէջ։ Աչքերս թաց էին ու ինչպէս երազիս մէջ, արտասուքի խոշոր ու տաք կաթիլներ կը գլորէին այտերս ի վար։ Պատուհանս բացի ու նայեցայ դուրս։ Աղուոր ու լուսաոոգ առաւօտ էր։ Երկինքը կապոյտ էր, պարզ, ու քաղաքին աղմուկը կը բարձրանար մինչեւ ինծի։ Նախադասութիւններ կը յամենային մտքիս մէջ ու խորհրդաւոր բառեր կը յապաղէին շրթներուս վրայ՝

— Անընդհատ մառախուղի մէջ ու անընդհատ լոյսի ծարաւ, անընդհատ թեք մակարդակի վրայ ու անընդհատ՝ սրբագրութեան կարօտ, գիտե՞ս, այսպէս է կեանքը...

— Բէ՛օհ, երազ է, ըսաւ գաղտնի ձայն մը, երեւի իրիկունը դժուարամարս բան կերած ես, մարդ երբ անհանգիստ ըլլայ, այդ տեսակ յիմար ու անիմաստ երազներ կը տեսնէ։ Յետոյ թէ՝

— Հայոց առաքելական եկեղեցիի զաւակ ես, ըսաւ ձայնը, յիմա՛ր լուսաւորչական, Նազովրեցիի քստոտ ու տգէտ առաքեալներուն ձայնն է որ դարեր յետոյ, դեռ կը հնչէ հոգիիդ խորը։ Միթէ՞, միթէ՞...

Ու դուրս քալեցի եւ վար իջայ սանդուխներէն, մտահոգ ու շփոթ, կարմանալով թէ ի՞նչպէս նման զգացումներ թաքուն վիճակի մէջ դեռ կ'ապրին հոգիիս խորը ու ինքս ինծ կ'ըսէի— Յիմար երազ է, յիմար երազ։ Տկարութեան ու գերութեան ժամը չէ՝ հապա ատելութեան։ Գիտե՞ս, այսպէս է կեանքը, պէ՛տք է ատելավառ ըլլալ, քինախնդիր, օ՛ հրձիգ...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Tailleur

atam berberian

Provence 05.49 24, Rue Bergère (9e)

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի Նպաստ Պէլվիլի մէջ բացուելիք Մանկապարտէզի ֆոնտին
կազմակերպուած «Ռոստոմ» միուԹեան կողմէ
Այսօր կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: Chalet Edouardի շքեղ սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin et 94 Ave. Secrétan, մէԹրօ՝ Bolivar եւ Combat, Թրամ. 26:
կը նախագահէ՝ Ընկ. Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ
կը բանախօսէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճաշ պանտ։
կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐՏԱԼԱՊՈՆՊԱ» զաւեշտ
ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

7 Ապրիլ կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Théâtre Albert Ierի մէջ
Մասնակցութեամբ՝ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
կը ներկայացնէ՝ ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ
Գիները՝ Օթեակ 300—250 Ֆր., 40, 25, 10 եւ 7.50
Դիմել՝ Կավոօշի խմբագրատունը 208bis Rue Lafayette կամ Տրդատ Նշանեանի 48 Rue Mr. le Prince (6e).

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՔԼԱՄԱՌԻ ՄԷՋ

Ուրֆայի Հայր. ՄիուԹեան հաւաքոյԹը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1-23, Ս. եօԹնեղբայրեանի տունը, 41 Rue de Fontenay, Clamart (Seine): Առնել՝ Թրամ. 89 ՕԹէլ տը վիլէն եւ իջնել՝ փոստ քլամառ: կը հրաւիրուին անդամներն ու փարիզի Ուրֆացիները:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորԹային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայԹներով Յօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նեվրալժի, ԱնարիւնուԹիւն, ՈսկրաԹեքուԹիւն (Rachitisme) եւայլն:
16 Rue Bleue, ՄէԹրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

Production K. ARABIAN 6րդ ՏԱՐԻ Exposition de Paris 1929
Marque Déposée Medaille d'Or

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ՁԷՕՐԷԿՆԵՐ

Շաքարով եւ առանց շաքարի։ Արեւելեան նպարեղէններ, ապուխտ, եւայլն, ինչպէս նաեւ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած եալանճի տօլմա։ Նպաստաւոր գին։
Դիմել՝ 30 Rue Bouret, PARIS (19e).
ՄէԹրօ՝ Jaurès եւ Bolivar

ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
36, Rue de Bellefond, 36
PARIS (9e)
մէԹրօ՝ Poissonnière
Tél. Trudaine 88-77

Կ'ուզուին Թիսէօզներ (հիւսող), տէվիտէօզներ (կծիկ շինող) եւ մուլինէօզներ (մետաքս մանող) գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Usine de Tissage et Moulinage Favot à Virien Isère.

Կ'ուզուին աշխատաւորուհիներ Փարիզի մէջ կամ գաւառները բնակող։
Ա.— Քրէփ տը շինի վրայ Թելքաշ (Այնթապի ձեռագործ).
Գ.— Ասեղով օյա։ Դիմել կամ գրել՝ Mme. Vartanouche, 46 Bld. de la Chapelle, Paris (18e).

EMPIRE, Միգ իբ-Զօլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքօլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

ՈՒՆԻՆՔ ֆոնոկրաֆները եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն, Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e).

Ներկայիս STOCK DES FABRICANTSը կը ներկայացնէ կանանց մետաքսէ գուլպաներու վանավան տեսակներ՝ սկսեալ 7 ֆր. 50էն 10, 15, 20, 25, 39, 49 ֆրանքի, գերձանէ գուլպայ 10, 15, 18 ֆր., (40 fin) 22, 25 ֆր., մեր փանԹէզի գուլպաները (այրերու) 8.50, 16,50, 21, 28, 35 ֆր.՝ երեք զոյգը, ժիլէներու եւ Pull Overներու շատ տեսակներ՝ նոր նկարներով, նուրբ հիւսքով, պատրաստուած մեր կողմէ, Հետեւաբար եւ առանց միջնորդի։
դիմել՝ STOCK DES FABRICANTS, 30 Blb. Strasbourg, Métro: Château d'Eau:
Հակառակ աժան գիներուն, մեր բոլոր ապրանքները առաջնակարգ են։

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով
12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel
16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre
18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

VIEUX COLOMBIER
21 rue du Vieux Colombier
Զատկի տօներուն առԹիւ լաւագոյն ներկայացումները
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Ի ԼԻՊԵՐԻԱ
ՍԵՒ ՄՈԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐԸ
ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՁՈՏՆԵՐԸ
ՐԸՆԷ ՔԼԵՐԻ վերջին ֆիլմը
Տոմսերը Littré 57 87

WAGRAM AUTO
Կ'ապահովէ արտօնագրի ստացումը 100 ֆրանքով։
73 Av. de Wagram ՄէԹ. Ternes
63 Av, Gde. Armée » Maillot
149bisBd. Villette, Aubervilliers

Տք. գաղտ. գիտուԹ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 60 rue Pigalle, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէԹ. ՇաԹլէ։ Արմատ. եւ նոր մեԹոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորԹի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդուԹեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօրատուար։ Աղճամիտ եւ արագ խորհրդակցուԹ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

եԹէ կ'ուզես ունել միշտ լաւը ու վճարել միանգամայն աժան. դիմէ
24, Rue St. Lazare, PARIS (9e)
ՃԷՆԱԶԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.ԵԱՆ
Արեւելեան ուտեստեղէններու մԹերանոցը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ
42 Rue Tourtille. BELLEVILLE, մէԹրօ՝ Պէլվիլ
Զատկական ՁԷՕՐԷԿ: ՕՂԻ եւ ՊՈՌՏՕԻ ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻ
զուտ խաղողէ պատրաստուած
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ
ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ETABLISSEMENTS GINDRE & Cie
ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
94 Rue Henon, LYON, Croix-Rousse
մեր գործարանին մէջ կ'աշխատին 13—25 տարեկան հայ երիտասարդ աղջիկներ: կ'ընդունինք տակաւին (Tisseuse) Թիսէօզներ եւ աշկերտուհիներ որոնց կը տրուի բնակարան եւ սնունդ ընտանիքներու մօտ: Շատ մը առաւելուԹիւններ:
ընդունուելու եւ մանրամասնուԹիւններու համար դիմել տնօրէնուԹեան:

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ
Թ. ՈՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ
ձոխ մԹերք անգլիական եւ ֆրասսական կերպասներու
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ
66, Rue d'Hauteville, Tél. Prov, 67-07 Métro, Poissonnière

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍՄԻԹԷԼ)
Contentieux Général, R. C. Seine 423631
Հեռաձայն Ménilmontant 66-64
Ամէն տեսակ դատեր, վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրուԹիւնք, ամենայաւ պայմաններով:
Արկածի դատերու մասնագիտուԹիւն։ Առանց կանխավճարի:
ԸնդունելուԹեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէն վերջ 2-3 եւ 6.30էն 8.30։ ՄէԹրօ՝ Ménilmontant. Թրամվէյ 5 եւ 26, ՕԹօպիւս BC, BG, O եւ Q.
Հասցէ՝ G. Tellalian, avocat, 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, ՄէԹրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ Նպարեղէններ
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ
Մասնաւոր սպասարկուԹիւն բնակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն
Զատկի առԹիւ ամենաընտիր իւղով պատրաստուած չէօրէկներ

ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ
Ամենաաժան, տոկուն եւ վերջին նորաձեւուԹեամբ հագուստ հագնիլ փափաքող մեր հայրենակիցները եւ տիկինները դիմեն ամէն օր ժամը 7.30—20 եւ կիր. օրերը մինչեւ կէս օր
ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ
ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
2 Rue des Chaufourniers, Paris (19e). ՄէԹրօ Combat եւ Bolivar

ԿՈ՛Չ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ
Զի ակն ո՛չ ետես, ունկն ո՛չ լուաւ եւ ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ, զոր պատրաստեաց «ՇԻՐԱԿ» ՍՐՃԱՄԲՆ իւրով անապատ «MOKA»իւ վասն յաճախորդաց իւրոց:
Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, զի ո՛չ է ձեզ արքայուԹիւն երկնից, եԹէ ոչ ճաշակիցէք գՁԷՕՐԷԿս պատուականս «Շիրակայ» եւ ամենայն բարիք զոր ինչ պիտոյ է ձեզ:
ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ 26 Rue de Trévise PARIS (9)
Tél. Provence 38-63 Métro Cadet

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ Յ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ
70 Rue Paul-Bert, LYON Tél. 43-77 VAUDREY
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ
Կը պատրաստենք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ անուշեղէններ եւ սուսամով սիմիԹներ։ Զատկի առԹիւ մասնաւոր խնամքով պատրաստած մեր չէօրէկները կը ծախուին Լիոնի եւ Տէսինի Հայ եւ Յոյն նպարավաճառներուն մօտ։ Տէսինի հայրենակիցները իրենց ապսպրանքներուն համար դիմեն մեր կեդրոնատեղին՝ ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՐԱԵԱՆԻ նպարավաճառատունը։ Կ'ընդունինք ապսպրանքներ Հարսնիքի եւ խնջոյքներու համար։ Մաքուր, Համեղ եւ աժան։

Մ. ՎԱՐԴ ԵՒ Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԿԱՀԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
106 Rue Richelieu, Bld. des Italiensի անկիւնը
մէԹրօ՝ Drouot-Richelieu R. C. 404565
ընդհանուր կահաւորում՝ ապարանքի, տունի, խանուԹի պանդոկի.
Մասնակի կահաւորում՝ ճաշարանի, ննջասենեակի, հիւրասրահի, եւայլն։
ԵԹէ կ'ուզէք կահաւորումի վաճառականներու գնած գինով կարասիներ ունենալ, նախ քան մեկի դիմելը, այցելեցէք կահաւորումի խանուԹները՝ համոզուելու համար մեր անհաւատալի աժան գիներուն։ Գնորդները մեր միջոցաւ կը ստանան իրենց ապսպրանքները ուղղակի գործարանէն, որով երկրորդի մը յաւելուածական շահ չեն վճարեր։
Ունինք պատի եւ սեղանի գորգեր, բուրդէ անկողիններ, վերմակներ, մահճակալի մետաքսեայ ծածկոցներ, յատակի զուտ բուրդէ գեղեցիկ գորգեր՝ արեւելեան գորգերու ընդօրինակուԹեամբ, ֆրանսական սալոնըրի եւ մօքէԹ ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ կահաւորումի առարկաներ։ Դիմել նամակով մեր հասցէին, մեր պաշտօնեան ներկայանալով ձեզ պէտք եղած մանրամասնուԹիւնները կը հաղորդէ։

ԴԵՐՁԱԿ
ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ
95 Rue de la Chapelle, PARIS (18e) Հեռաձայն Nord 66 06
Nord-Sud: Torcy. Métro: LA CHAPELLE
Զատկի առԹիւ դիւրուԹիւն տալու համար հայ հայրենակիցներու, բացառիկ զեղչ կ'ընենք մեր գիներուն վրայ։
Հագուստ, վերարկու՝ լաւ եւ տոկուն կերպասներէ՝ 400 ՖՐ.էն
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԱՐ

ՏՕՔԹ. ՏԻՐԱՑ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ, (Licencié ès Science
նախկին Interne փարիզի Hôpital des Enfants maladesի
եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդուԹեանց
24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Michel
Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. եւ Շբ. օրերը, ժամը 1էն 4
Ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրուԹեամբ
Métro St. Michel եւ Odeon Tél. Littré 60-46

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) մէԹրօ՝ Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրուԹեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրուԹեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Ցէր եւ Ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[illegible] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդուԹիւններ։ Աչքի մ[illegible] գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ ՇաբաԹ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, [illegible] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ ՇաբաԹ օրերը ժ[illegible] 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՃԱՇԱՐԱՆ
ՎԱՀՐԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՆորուԹիւն մը սուրճի սիրահարներուն: կը պատրաստենք իտալական մեԹոտով ՔԱՖԷ ՖԻԼԹՐԷ, վայրկենական, Թարմ եւ անուշահոտ: ցնական խնամքով պատրաստուած մաքուր եւ համեղ կերակուրներ, պոլսական մուհալլէպի, Թավուք կէօքսիւ եւ զանազան անուշեղէններ: Հարսնիքներու եւ հաւաքոյԹներու համար դիւրամատչելի գին: Արեւելեան եւրոպական կտորներ կը նուագուին ֆոնոկրաֆով:
Հասցէ՝ 8 Rue Jouy Rouve, Paris (20e)
Հեռ. 71-86. ՄէԹրօ Պէլվիլ, Թրամուէյ 26 [illegible]

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE
ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ՝ ԳԻՆ 18 ՖՐ.
պէլվիլի ծանօԹ հայ նպարավաճառ
Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ
La Voix de son Maître
28 Rue Lesage, PARIS (20e)
Métro Belleville Tél. Ménil. 61-[illegible]
ճոխ մԹերք Թէ նախկին եւ Թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգ[illegible] եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարքը, խմբերգ, Թագ[illegible] եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ Թէ՛ [illegible] եւ Թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:
Ինչպէս նաեւ բօրդաԹիֆ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը ամենազեղ չեալ գիներով: